JACOBI SIRMONDI

SOC. JESU PRESBYTERI

OPERA VARIA.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS,

E TYPOGRAPHIA BARTOLOMÆI JAVARINA.

M. DCC. XXVIII.

BENEDICTO XIII.

PONTIFICI MAXIMO

TYPOGRAPHUS

AUspicia mihi tua, *BEATISSIME PATER*, *tam prospera fuere, ut quædam repente exierint ad hanc editionem ornandam, de quibus ego initio non cogitaveram. Habes igitur in hoc volumine altero princeps Facundi Hermia-*

nenſis opus infinitis prope locis caſtigatum & reſtitutum ex Manuſcripto Capituli Veronenſis Codice fidei & antiquitatis plane verendæ. Non deerit, ut ſpero, aliquid ad ornatum reliquorum. De re tota tum mihi ipſi, tum Tibi maxime publica hac declaratione gratulandum putavi; ut homines intelligant, res fauſto omine ſuſceptas plerumque fauſte cedere. Videmus, Te tuaque omnia peculiari quadam ratione Superis curæ eſſe: quoniam illa ipſa ingenti Eccleſiæ bono perfeciſti, quæ cum ſuſciperes, alii nimis ardua, alii impoſſibilia judicabant.

Hæc me primum cogitantem moverunt, ut Te ad præſidium compellarem: hæc eadem cogitatio in ſuſcepto inſtituto nunc magis confirmat. Fac ut nobis pro paterna Chriſtani gregis cura benedicas, & pro ſummi Sacerdotii auctoritate propoſitum hoc noſtrum Deo Opt. Max. bonorum omnium largitori commendes.

PRÆFATIO

De iis quæ hoc volumine continentur.

SANCTI AVITI VIENNENSIS Operibus a Sirmondo editis quædam nunc I.
ejuſdem auctoris adjecta ſunt: primum, epiſtolæ quatuor quas V. Cl.
Stephanus Baluzius ex vetuſto Petri Marnæſii Senatoris Gratianopolitani li-
bro * vulgavit. Deinde fragmenta aliquot Operis *de divinitate Spiritus San-* * *Tom. 1. Miſcell.*
cti: quæ ex antiquo monaſterii S. Galli apud Helvetios codice idem Ba- *pag. 355.*
luzius edidit. * Præterea Collatio cum rege Gundobado adverſus Arianos * *Ibidem pag. 361.*
Lugduni habita, cum univerſi ferme Eccleſiæ Lugdunenſis Epiſcopi eo
conveniſſent, uti notaverat Hieronymus Vignerius, cujus ex ſchedis hanc
Aviti lucubrationem * Dacherius publicavit: qui admonet, nihil tamen * *Tom. V.*
eſſe quod cogat ipſam referre, uti feciſſe videtur vir doctus, ad illud *Spicil. pag. 110.*
Concilium Lugdunenſe, cui ſe una cum Chartenio quodam Epiſcopo in-
terfuiſſe Avitus * teſtatur. Nam primo, Avitum de Fide cum Gundobado * *Epiſt. xxIII.*
ſæpius, nunc coram per *dialogos*, nunc abſentem per epiſtolas egiſſe, ſcri-
bit Agobardus lib. adverſus Gundobadi legem cap. XIII. & id ex ipſis
quæ extant Aviti epiſtolis ſatis liquet. Deinde ex illis epiſtolis liquet et-
iam, in more poſitum fuiſſe, ſicut Sirmondus pag. 69. notat, ut Epi-
ſcopi vicinarum ſedium collegas Epiſcopos ad urbium ſuarum celebritates
invitarent. imprimis, ſancti Juſti celeberrima Lugduni ſolennitas erat: de
qua & Sidonius lib. v. epiſt. XVI. *Conveneramus ad S. Juſti ſepulcrum*, &c.

Edita eſt in Labbeanæ librorum Mſs. Novæ Bibliothecæ volumine pri-
mo, * *Vita S. Aviti Viennenſis Archiepiſcopi*, incerto auctore, qui multa, ut * *Pag. 693.*
obſervat Labbeus, ex Vita S. Apollinaris, Aviti fratris, tranſcripſit, atque
in ipſis extremis lineis graviter lapſus eſt, dum S. Avitum Anaſtaſio ad-
huc principe mortuum narrat.

Idatiani Chronici editionem Sirmondianam denuo contulimus cum eo II.
codice mſ. quo uſus fuit ipſe Sirmondus: nec nullum fortaſſe hujus ope-
ræ noſtræ pretium fuerit: pluribus quippe in locis lectiones a libro per
Sirmondum edito nonnihil diſcrepantes, ad oram appoſuimus. Deinde
pag. 243. quod de Ajace quodam homine Ariano Sirmondus legerat: *de*
Gallicana Gothorum habitatione hoc peſtiferum inimici hominis virus advectum: nos re-
præſentavimus, ut eſt aperte in mſ. *ad Gallicanam Gothorum habitationem* &c.
Unum eſt præter iſta, quod tunc nos fugit, leviculum ſane: hic tamen
annotabimus. nempe pag. 241. ſic ſcripſimus poſt Sirmondum: *Pars Gothi-*
ci exercitus.... Suevos apud Lucum deprædantur, quæ Dictinio, &c. eſt autem in
mſ. *Suevos apud Lucum deprædatur habitantes*. Demum quæ ſubinde in Sirmon-
di libro lineolis ſive anſulis includuntur (ob hanc unam, ut arbitramur,
cauſam, quia nempe in mſ. codice non extant) ea nos, majoris diſtinctio-
nis gratia, diverſo præterea excudi charactere curavimus.

Idatii Chronico Sirmondus ex eodem codice mſ. Faſtos Conſulares, quos

auctoris ejusdem esse non levibus argumentis conjecit; vel potius Fastorum illorum partem eam duntaxat quæ minus erat corrupta, subjunxit. Postea autem Labbeus: *Quod summus ille vir usque ad obitum præstare renuit, hoc ego*, inquit, *plurimorum pulsatus precibus, ac prope conviciis publicare aggressus sum, integrosque Fastos Idatianos, hactenus capite pedibusque truncos, Lectoribus ex codice mſ. Bibliothecæ Collegii Claromont. Parisiensis Societ. Jesu repræsentavi: additis ad oram utriusque columnæ anni ab urbe condita, ex Varroniana supputatione: & castigatis plerisque antiquariorum sive exscriptorum erroribus. Addidi quoque, sed diverso a ceteris charactere, omissos interdum, eorumdem potius quam Idatii culpa, Consules geminos quia id a me postulare videbatur & argumenti ratio, & lectorum opportunitas*. ita vir doctissimus in ipso aditu Novæ Bibliothecæ. Ut autem a nobis iidem Fasti aliquanto etiam ornatiores exirent; præter illa quæ Labbeus omissa suppleverat, præterque adjectas ab ipso sive emendationes, sive variantes lectiones; alia insuper generis ejusdem non pauca ex Ciceronis libris aliisque veterum monumentis conquisita, similiter ad utriusque columnæ oram adscripsimus; necnon breves aliquot animadversiones intexuimus, quibus aliqua Idatianæ descriptionis errata obiter notaremus. Nam instituti nostri non fuit, in omnia inquirere: præsertim cum id jam alii accurate præstiterint, atque inter ceteros Emmanuel Schelestratius, & Antonius Pagi, a quibus haud pridem eruditæ de ea re tota Dissertationes prodiere.

Uno aut altero editionis Sirmondianæ in loco mendum insederat. nam primo, ad annum æræ Christianæ vulgaris 350. *Sergio & Nigriano Coss.* dicebatur *Vetranio levatus Kal. Maii*. Hæc autem temporis nota non modo refellitur ex historia (nam Vetranionem, tum decimo imperii sui mense, tum Decembri depositum fuisse satis constat: proindeque ipsius inauguratio non Maio sed Martio mensi adscribenda fuit, ut & Chronici Alexandrini auctor adscribit) sed etiam codicis nostri Metensis lectione coarguitur. ibi enim *Mar.* non *Mai.* legitur, sicut jam ante nos Labbeus animadverterat. Pariter quod ad annum 366. *Gratiano Nob. & Dagalaifo Coss.* Valentinianus Junior *Valentiniani Augusti filius* dicebatur in editione Sirmondi; emendavimus ex eodem mſ. codice, in quo *filius Augusti Valentis* nominatur: quod prorsus verum est, sicut notavit ac pluribus argumentis demonstravit Henricus Valesius in suis Annotationibus ad caput x. lib. iv. Socratis: ubi castigat Socratem ipsum, qui pariter illo in loco Valentinianum Gratiano & Dagalaifo Coss. natum, Valentiniani filium facit. atque hunc haud dubie Socratis locum secutus erat Sirmondus.

Ad annum 285. *Diocletiano II. & Aristobulo Coss.* Sirmondiana editio sic habebat: *his Conss. occisus est Carinus (& levatus est Diocletianus Imperator) qui ipso anno*, &c. Henricus autem Valesius in Annotationibus ad lib. xxiii. Ammiani Marcellini, de hoc Fastorum loco ait: *V. Cl. Jacobus Sirmondus quædam ex conjectura inseruit duabus lineolis inclusa, quæ tamen absunt a mſ. codice: ut mihi ipse testatus est cum hanc meam observationem ad eum detulissem. sed hæc lectio defendi non potest. nam primum*, &c. Utcumque sit de rebus ipsis; cum Labbeus in sua Idatii editione additamentum illud jam sustulisset, posteriorem illam editionem securi sumus.

Quod autem ad annum 382. *Antonio & Syagrio Coss.* legitur: *Gothi cum rege suo in Romaniam se tradiderunt*: censet quidem Antonius Pagi, vir antiquitatis cognitione præstans, legendum esse: *Gothi cum rege suo in Romania se tradiderunt*. Gothos quippe illo anno regem non habuisse. tamen quia ibi editio Sirmondi a codice mſ. ne apice quidem uno discrepat, nihil mutavimus

III. Chronicon Marcellini Comitis rursum contulimus cum manuscriptis

duobus, uno Collegii nostri Parisiensis, altero Bibliothecæ Victorinæ: atque ex iis lectiones aliquot variantes annotavimus, ac nonnullas item ex schedis viri docti, atque in recensendis veterum scriptis exercitatissimi, Petri Francisci Chiffletii, qui Sirmondianam Chronici Marcellini editionem cum veteri codice Brugensi comparaverat. sic, ad annum vulgaris æræ 434. *Ariabindo & Aspare Coss.* ubi de Honoria Valentiniani Aug. sorore legitur: *Attilanem contra occidentalem rempublicam concitabat*: Chiffletius ex codice Brugensi legit, ut ibi notavimus: *Male enim contra occidentalem rempublicam cogitabat*. Certe *Attila*, ait Chiffletius, *regnare cœpit duntaxat post annos abhinc undecim, ex Marcellino; vel decem, ex Prospero*. Tum ad annum 401. *Vincentio & Fravita* (sive Fravito) *Coss.* ubi Theodorus Junior legitur natus III. *idus Apriles*: Chiffletii codex habet IV. *idus Apr.* qui dies a Socrate quoque lib. VI. cap. VI. notatur. Præter istas porro aliasque quas suis locis indicavimus, lectiones novas; postmodum & aliæ nobis, Chronici ejusdem, in Chiffletii schedis occurrerunt, ex eodem codice Brugensi depromptæ: quarum indiculum statim post hanc Præfationem dabimus.

Ad annum autem 525. *Philoxeno & Probo Coss.* ubi sic legitur: *Joannes R. E. Papa LI. anno a Petro . . . cccclxxv.* Chiffletius ponit *cccclxxxv.* codicem tamen nullum citans. ac postea Schelestrarius in Dissertationibus quibus Ecclesiæ antiquitatem illustravit, sic ad annum illum scripsit: *Petrus Pontificatum Rom. iniit, juxta nostram Chronologiam, anno post mortem Christi duodecimo: a quo usque ad prædictum consulatum sunt anni 485. unde decem anni desiderantur apud Marcellinum: forsan tabellariorum incuria, qui CCCCLXXV. pro CCCCLXXXV. scripserunt.*

Quod annus 381. inscribitur *Eucherio* (sive Euchario) *& Evagrio Coss.* mendosum id esse ac pro *Evagrio* scribendum esse *Syagrio*, satis constat, tum ex Idatii Fastis, tum ex aliis antiquis scriptoribus. sed nimirum similitudine scripturæ factum est, ut primò apud Socratem lib. V. cap. VIII. Εὐάγριος pro Συάγριος, ac deinde apud Marcellinum *Evagrio* pro *Syagrio* scriberetur, sicut notavit vir eruditissimus * Joannes Harduinus.

* *In Notis ad Orat. XVI. Themistii.*

Anno 397. *Cæsario & Attico Coss.* ubi *Flaccilla Archadio nata* legitur: itemque anno 431. *Antiocho & Basso Coss.* ubi *Flaccilla* Theodosii Aug. filia vocatur: *Placillam* utroque in loco scribi debere contendit Petrus Lambecius: * pariterque emendari vult S. Ambrosii, Claudiani, Pauli Diaconi & Prosperi locos, ubi videlicet pro *Placilla* nominari *Flaccillam* putat. quippe Theodosii quidem filiam haud dubie *Placillam* dictam fuisse de nomine Placidiæ, sive *Placillæ*, Antonii filiæ, primæ uxoris Theodosii: ac deinde ad filiam quoque Arcadii, Theodosii neptem, illud nomen transiisse. Socrates quidem lib. IV. cap. XXXI. primam Theodosii uxorem nominat Πλαχίδην filia autem Theodosii & Gallæ Πλαχιδίαν: ac priorem * Soxomenus Πλαχίλλαν. At Henricus Valesius notat, hanc ab Epiphanio Scholastico *Flaccillam* dici, & quidem rectius: sic enim in veteribus nummis appellari. cum hæc adjicit: * *Sed mirum est Græcos in hoc nomine fere hallucinari. supra enim observavimus* Πλάχιτον *dici a Socrate non semel pro Flaccillo, qui fuit Antiochensis Episcopus*. Demum Joannes Harduinus scite admodum monet; utcumque Græci scripserint, de Latinæ Reginæ nomine fidem haberi potius Ambrosio aliisque Latinis debere, qui uxorem Theodosii senioris Flaccillam vocat.

* *Biblioth. Cæs. Lib. II. p. 385.*

* *Lib. VII. cap. VI.*

* *Annotat. ad Socr. lib. IV. c. XXXI.*

Postremo ad annum 547. *Post Consulatum Basilii VI.* monet Chiffletius, in codice Regio 1690. Marcellini Chronicon ibi desinere, post illa scilicet verba: *Præsentale accepit magisterium*. atque id * Petrus quoque Lambecius testatur de veteri codice Cæsareo, qui olim Matthiæ Corvini Hunga-

* *Bibl. Cæs. lib. II. pag. 874.*

riæ regis fuit : in eoque , post verba modo memorata , in morem inscriptionis subjici: Collectio omnium annorum. tum infra : *Istius Chronicæ colliguntur omnes anni usque ad Consulatum Valentis sextum*, &c.

IV. Facundi Hermianensis Opera rursum a nobis collata sunt cum illo Vaticanorum codicum apographo quo usus fuit Sirmondus : itemque cum altero veteri libro m s. quem amplissimæ & locupletissimæ Bibliothecæ Tellerianæ custos *D. Dubois* pro sua humanitate nobis utendum concessit. Hujus tamen laboris nostri fructus vix alius fuit , quam quod diligentiam Sirmondi magis magisque perspeximus . Nec satis videmus quid demum sit quod vir doctus , qui quadraginta sex annis post editionem Sirmondianam, rursus Africanum illum scriptorem una cum *S. Optato Milevitano* sub prælum misit ; *Facundi libros in meliorem ordinem redactos* edere se profitetur

Nobis autem curæ præcipue fuit , auctorum antiquiorum testimonia & excerpta, quæ Facundi scriptis plurima sane , tum Latinorum, tum Græcorum , intexta sunt , diligenter recognoscere . quod quidem eo magis ex re duximus , quod Facundum & corruptis codicibus , & pravis versionibus usum esse , merito certe Sirmondus observavit . Ac præter locos in Sirmondi Notis indicatos, qui ob eam causam vitiosi erant , nos quoque alios aliquot deprehendimus , & quomodo restitui & sanari possint , ex ipsis fontibus aperuimus . Nunc etiam unum admonemus quod nos præterietat ; videlicet quæ lib. II. cap. VI. in voluminis hujus columna 340. d. leguntur ab his verbis : *rursus agnosce , Auguste*: usque ad postrema hæc : *qui veritati audeant resultare* : ea , inquam , non esse, uti videri possent , ipsius Facundi , Justinianum Aug. verbis suis alloquentis ; sed desumpta ex S. Leonis * epistola ad Leonem Aug. Atque hinc porro corrigendum est quod in illo segmento legitur apud Facundum : *quia prius legisimas &c.* nam haud dubie restitui debet : *quia post legitimas &c.* sicut in Leonis epistola legitur. & loci sententia prorsus exigit.

* Ep. 133. novæ editionis, pag. 695.

Quod libro VIII. cap. ult. inter plures hæreticorum sectas Auctor nominat *Sacianos* ; Sirmondus conjecit legendum esse *Satanianos* . * Cotelerius autem in Notis ad S. Joannis Damasceni librum de Hæresibus : *Conjecturam* , inquit , *viri omni exceptione majoris Jacobi Sirmondi nolim improbare. sed quidni legamus* Saccianos . *quod idem significat cum Saccitis & Saccophoris ... quinetiam exaraverat forsan Facundus* Satianos: *deceptus exemplari simili editionibus nostris Græcis anacephalæosis Epiphanianæ & Ancorati, ubi habetur, breviante scriptura*, Satiani . *sint itaque ista arbitraria* . Sed aliquanto post idem vir doctissimus , de Satanianis agens qui in eo Damasceni libro memorantur , ait : *Ad ea quæ notavi supra.... nunc addo probabiliorem in Facundo lectionem esse* Satanianos *vel* Satanios.

* Thom. I. Eccl.Gr. Monum.pag.776

Cumque Facundus eodem loco scribat : *Expulsi sunt etiam Mariani*, *Photiani* , *Macedoniani* , *&c.* Sirmondus quidem , *Pro Marrianis & Photianis* , *restituendi sunt* , inquit , *Marcelliani & Photiniani* , *quos simul etiam jungit Epiphanius hæresi* lxx I. *&* lxx II. *Marcelliani itidem cum Photinianis copulat lex* lxv. *cod. Theod. De hæresicis*. * Cotelerius vero censet, a librariis literam *m* perpetam fuisse geminatam : & ut erat ultima præcedentis vocis, *etiam*; inde & consequenti vocabulo præfixam esse , ac pro *Arriani* scriptum *Marriani*.

* Pag. 780. Operis modo citati.

Librum De Trinitate Latine tantum editum sub Athanasii nomine citat Sirmondus in Notis ad cap. III. lib. I. sed de illius operis auctore quid senserit , ipse aperit in Notis ad Theodulfi librum de sancto Spiritu, ubi a Theodulfo testimonia ex illo opere sub Athanasii nomine proferuntur. Legesis Notam Sirmondi in hujus voluminis columna 697.

P R Æ F A T I O.

In celebri controversia quam Facundus lib. I. cap. III. attigit, utrum crucifixus dici deberet unus de Trinitate, an una de Trinitate persona; Sirmondus quidem in Notis ait, non modo Facundum ejusdemque gentis ac ævi Ferrandum Diaconum Catthaginiensem in epistola ad Anatolium Diaconum Romanum, sed & ante hos Joannem II. Papam in Epistola ad Avienum, &c. docuisse, recte ac pie & eodem sensu dici utrumque. At quia idem Ferrandus in Epistola ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum, quæ eo de argumento scripta est, sub finem ait: *patienter dubitationem hanc ferendam donec universalis Ecclesiæ auctoritate* constitutum aliquid fuerit: inde Petrus Franciscus Chiffletius * colligit, nondum a Joanne II. * In Notis ad Fulg. Ferrandum pag. 336.
decretum quidquam fuisse, tunc cum ista scribebat Ferrandus: *Neque jam edito*, inquit, *decreto pontificio, Ferrandum super ea quæstione Anatolius Romanæ Ecclesiæ Diaconus quasi dubitans consuluisset. quare cum Joannis Papæ II. Epistola Decretalis ad annum Christi DXXXIV. apte a Cardinali Baronio referatur; utramque Ferrandi Epistolam eodem argumento ad Severum & ad Anatolium datam, aliquanto prius conscriptam fuisse censeo.*

Demum Facundi *Epistolam fidei Catholicæ in defensione trium Capitulorum*, a doctissimo & clarissimo viro Luca Dacherio in Spicilegii Tomo III. editam, ceteris ejusdem Facundi operibus adjunximus.

De libello, quo Sirmondus B. Eugenii Toletani opuscula una cum Dracontii poematiis ab Eugenio recognitis & emendatis, cumque aliis aliquot veterum lucubratiunculis complexus est, admodum pauca sunt quæ dicamus. Dracontii libro II. prope extremo vocem obscuram *catulastra* interpretati sumus catulos ex charta vel ligno, qualibus icunculis pueruli oblectari consuevere. quæ interpretatio nobis & ad nomen ipsum, & ad poetæ locum ac sententiam visa est satis accommodata: ideoque illam adjecimus ad oram libri, si forte locum difficilem illustrare posset. Postea in Philoxeni aliarumque veterum glossariis Latino-Græcis a Carolo Labbæo collectis invenimus has voces: *catulaster*, βύπαις: *catulester*, πάλληξ. quæ num conjecturam illam nostram adjuvent, aut certe Dracontii loco lucem aliquam afferant, lectoris esto judicium. De Martino Abbate Dumiensi (qui etiam Episcopus Dumiensis ac Bracarensis fuit, ideoque sæpe & Martinus Bracarensis appellatur) deque illius S. Præsulis scriptis copiose & erudite disseritur in insigni ejus elogio, quod inter Acta SS. ordinis Sancti Benedicti a doctissimis viris Dacherio & Mabillonio elaborata, extat in primo luculenti operis Tomo p. 257. De S. Columbano ejusque operibus accurate disserit insignis ex Fratrum Minorum ordine Theologus Patricius Flamingus, qui S. Columbani opuscula antea inedita Lovanii anno 1667. typis commisit. D. Severinus Episcopus ille cujus Doctrinam Sirmondus in eumdem libellum conjecit, cuinam Ecclesiæ præfuerit, & quonam ævo extiterit, neque Sirmondus aperuit, neque alii postea, quod quidem noverimus. Sancti vero Prosperi, scriptoris notissimi, Confessio Fidei, quæ illum de quo nunc agimus libellum claudit, etsi cum majoribus ejusdem auctoris Operibus contendere non potest de præstantia & utilitate; haud scimus tamen quidnam sit quamobrem vir doctus, Novæ Scriptorum Ecclesiasticorum Bibliothecæ, Gallico sermone scriptæ, conditor, opusculum illud Prospero indignum esse pronuntiaverit. V.

Theodulfi Aurelianensis Episcopi opera, quibus non modo res Francicæ, sed etiam catholica de sacramentis doctrina, & complures ritus sacri non parum illustrantur; nunc aliquot scriptoris ejusdem opusculis aucta prodeunt. Ac primum adjecti * Sermones duo, sive Sermonum Fragmenta: quæ ex Vaticano codice a viro clarissimo Emerico Bigotio descripta, in VI. * Pag. 729. hujus voluminis.

* *Pag. 943.* Spicilegii Tomo * X. edidit Dacherius: qui ea *nequaquam a genio & eruditione scriptisque ceteris Theodulfi abhorrere* ait, *ejusque stylum omnino redolere*. quod quidem viri doctissimi, atque in mediæ præsertim ætatis scriptotibus apprime versati judicium non potest levis momenti esse. Deinde, post Carminum libros, adjecta est Appendix, in qua tum Additiones duæ ad Capitularia Theodulfi, in Galliæ Conciliorum Supplemento primum editæ; tum aliquot poemata primum a Joanne Mabillonio vulgata: denique geminum Theodulfi elogium; unum a Letaldo sctiptum X. seculo, alterum incerto auctore, utrumque ex antiquis codicibus a Mabillonio editum: quibus in elogiis recitatur unum aut alterum Theodulfi Epigtamma quod alibi non extabat.

Libri de sacro baptismate ad Carolum Imp. qui extat intet Alcuini opera, auctotem esse, non Alcuinum, sed Amalarium Ttevirensem Episcopum, monet Sirmondus in Notis ad Theodulfi librum de ordine Baptismi. * *Sed nihil obstat*, inquit Mabillonius, *quominus Alcuinus hunc librum scripserit nomine Amalarii, qui gravissimis negotiis occupatus, Alcuino commiserit provinciam nomine suo respondendi ad interrogata Imperatoris*. Carolus vero Cointius: in insigni opere Ecclesiasticorum Franciæ Annalium; *at hoc*, inquit, *fieri nullo modo potuit : quia prius obiit Alcuinus, quam Amalharius in Trevirensi cathedra collocaretur. Stamus igitur pro Sirmondo, & prædictum librum existimamus opus esse genuinum Amalharii: qui reversus e Transalbianæ Saxoniæ partibus, hujuscemodi lucubrationem hoc anno (* **812.** *) exararit, posteroque iter in rientem ad pacem inter utrumque Imperatorem confirmandam susceperit*. Nec omittendum quod idem Cointius notavit, Theodulfum, posteaquam a Pontifice Romano Pallium accepit, Archiepiscopum Aurelianensem in tribus Ludovici Pii Chartis nominatum fuisse. Prætet Indicem operum Theodulfi, quem unum Sitmondus apposuerat, Indices alios tres adjecimus: quorum primus est rerum quæ in Theodulfi operibus, alter earum quæ in Sirmondi Noris continentur: tertius veto Auctorum qui in iisdem Noris citantur.

* *Pag. 679.*
* *Tom. 1. vet. Analect.*

VII. & VIII. Amolonis Epistolam ad Gothescalcum, qua hominis improbitarem, arrogantiam, hæretica dogmata castigabat; denuo Baluzius una cum aliis ejusdem Amolonis lucubrationibus edidit in Tomo II. operum S. Agobardi Lugdunensis Archiepiscopi, cui in ea sede Amolo successit. Ex duobus autem Opusculis quæ Sirmondus epistolæ Amolonis adjecerat; primum quidem Baluzius aliique adjudicant Floro Lugdunensi. extat certe sub Flori nomine, in quadam Hincmari præfatione initio Tomi I. Operum Hincmari a Sitmondo editorum. alterum autem, quod sic incipit: *Gratiam itaque Dei...* aliqui censent esse partem posteriorem epistolæ ad Gothescalum modo memoratæ. Et vero epistolæ illi proxime subjunctum, absque titulo, erat in veteri codice quo usus est Sirmondus: ac præterea ejusdem argumenti esse, neque a genio Amolonis abhorrere, Sirmondus ipse admonuit. His accedit Liber Sententiarum B. Augustini de Prædestinatione & gratia Dei, &c. cujus collectionis auctorem esse Amolonem suspicatus est Sitmondus, qui eam ex eodem, ac Epistolam Amolonis, codice vulgavit. Præter ista porro quæ post Sirmondum damus, extat in Baluziana S. Agobardi * editione, ejusdem Amolonis epistola ad Theodboldum Lingonensem Episcopum. Denique librum contra Judæos, cujus exordium est: *Detestanda Judæorum perfidia*, a Petro Fr. Chifflerio sub Rabani Mauri nomine inter Scriptorum veterum de fide catholica quinque opuscula vulgatum, eidem Amoloni vindicant tum codex mss. Colbertinæ Bibliothecæ, tum etiam Trithemius in libro de Scriptoribus ecclesiasticis fol. LXVI. ubi testatur se legisse: *Amuli Episcopi Lugdunensis inter alia, contra Judæos lib.* I. *Detestanda Judæorum*.

* *T. II. pag. 135.*

P R Æ F A T I O.

De Servati Lupi Opusculis quæ anno MDCL. non jam manca & mutila, ut in Belgio duobus ante annis edita fuerant; sed integra, emendata, atque ornatiora Sirmondi cura & studio in lucem exierunt; ejusdem Sirmondi conjectura fuit, sicut ejus præfatio docet, non alterius ea Auctoris esse, quam Lupi Ferrariensis Abbatis, cujus jam dudum extabat Epistolarum liber. & quidem Abbatis quoque illi nomen Servato Lupo fuisse, demonstrat ejus ad Nicolaum Papam epistola, quam Sirmondus præfationi suæ subjunxit. Conjecturam sagacissimi senis confirmaverunt postea luculente Ludovicus Cellotius in historia Gothescalci: ac deinde V. Cl. Stephanus Baluzius, cum Servati Lupi presbyteri & Abbatis Ferrariensis Opera, in iisque Opuscula illa, edidit præclaris suis Annotationibus illustrata. IX.

De tribus Rabani epistolis quas Sirmondus anno MDCXLVII. vulgavit, duæ posteriores eo ipso anno Romæ a Ferdinando Ughello in Italiæ Sacræ tomo tertio editæ sunt ex antiquo monasterii S. Salvatoris apud Amiatum montem codice: quem ipsius Rabani ævo exaratum, atque a Theobaldo Episcopo Clusino, Rabani olim auditore, monasterio illi donatum ait Ughellus. Neque hic porro alius est ab eo codice Cisterciensi, cujus ex apographo prodiit editio Sirmondi sicut ejus præfatio docet. Epistolas Romanis typis excusas contulimus cum editione Parisiensi: quæ utique multo est ornatior ac emendatior. ipsam tamen uno in loco mutilam esse atque ex altera explendam putamus. Videlicet in Epistola ad Notingum, pagina sive columna 1002. hujus voluminis, scripsimus nos quidem post Sirmondum: *suus proprius maxime inimicus esse convincitur, cum non solum sibi in hoc gehennæ ignem præparat, sed etiam in eo quod alios, &c.* at ibi deesse aliquid puramus, quod restitui debeat ex Ughelli editione, quæ sic habet: *non solum sibi in hoc gehennæ ignem præparat* quod male credit & male operatur; *sed etiam in eo, quod alios &c.* Duobus præterea aut tribus ejusdem epistolæ in locis videtur Ughelli lectio potior. Ita, pag. 998. legimus post Sirmondum: *Ecce iste* cooperatus, *est auro & argento.* at ibi Ughellus legit. coopertus, uti legitur *Habac. II.* 19. Item pag. 999. editio nostra ex Sirmondo habet: *& quomodo* quisque *præsumit &c.* Ughellus autem: *& quomodo* quisquam *præsumit*? tum pag. 1002. Sirmondum secuti scripsimus: *qui* eruit *eos Dominum negantes*: ibi vero Ughellus: *qui* emit *eos* &c. uti legitur 11. *Pet. I.* 1. sed fortasse iis locis in editione Sirmondi erratum aliquid a typographis. Epistolæ autem ad Heberardum apposita est apud Ughellum hæc subscriptio: *Finis* 10. *Kal. Maii*: qua caret Sirmondi editio. X.

Demum, cum illæ Rabani epistolæ tres ex Scripturæ & Patrum auctoritatibus ac sententiis totæ propemodum contextæ sint; cuncta in ipsis Auctorum libris atque optimis editionibus magna cura inspeximus: ac variantia quæ occurrerunt non pauca, suis quæque locis annotavimus.

CHRONICI MARCELLINI
LECTIONES VARIANTES,

ex codice Petr. Franc. Chiffletii.

EDITIO SIRMONDIANA.	CODEX CHIFFLETIANUS.
Pag. 273. b. *Fravita.*	*Fravito*
Ibid. c. Sarus.	Saurus.
274. d. Heraclianus.	Heraclius.
276. b. Quinquaginta annos.	LX.
Ibid. b. Die XXVI.	XXV.
277. d. Cotradis.	Contradis.
Ibid. e. Argeniſcli.	Argenisli.
278. c. Intrinſecus.	extrinſecus.
Ibid. c. Argeniſclus.	Argenislus.
279. a. Epipam.	Epiam.
Ibid. c. Fide.	fidei.
280. b. Optilam.	Oſtilam.
282. d. Septingent. nono.	ſeptingent. octavo.
283. b. Ovidæ.	Ovilæ.
Ibid. d. Pluſquam CCXXXIIII.	Pluſquam CCCXXXIII;
285. a. Annos IV.	annos III.
287. c. S. Theodori.	S. Theodoſii.
291. b. Codex Juſtinianus.	Juſtiniani.

S. AVITI

S. AVITI
ARCHIEPISCOPI
VIENNENSIS
OPERA

Nunc primum edita, vel instaurata, cura & studio JACOBI SIRMONDI *Societatis Jesu Presbyteri, anno* M DC XLIII.

LUDOVICO XIV.
REGI
CHRISTIANISSIMO.

SANCTUS *doctrinaque præstans hic Præsul, qui suos tibi ad purpuram tuam adorandam vice sua libros allegat*, REX ADEODATE, *qua oris facundia Clodoveo quondam regi Christianæ fidei primordia gratulatus est, eadem nunc, si viveret, imperii tui natalibus applauderet, felicissimique principatus spem nobis exploratissimam denuntiaret. Patere nos igitur, Serenissime Princeps, nostra de te gaudia tantisper recordari. Ortus tui cæleste divinumque beneficium; oris decus & majestatem, velut Spei publicæ simulacrum, efferentem se in dies apertiusque renidentem; paterni erga te amoris constans studium & providentiam. Qui cælo dudum maturus terras nuper cum relinqueret, suas de te curas secum emori non est passus: sed providentissimo consilio in eam transfudit, in cujus fide securus, tanquam in Blancæ alterius sinu, alter ipse Ludovicus conquiescas. Habes itaque quam auctorem, eandem ipsam vitæ tuæ sapientissimam ducem & magistram. Cujus præceptis monitisque, ut privatus antea, ita nunc Rex & dominus, sed illæsa majestate obsequaris. Sic enim te ab illa scis regi, ut regnes ipse, sic illi obtemperare, ut imperes, sic illam audire, ut ab omnibus, dum vice tua loquitur, audiaris. Gaudet au-*

tem jam illa conatus suos profectibus tuis anteverti, gaudebitque impensius, cum prima hæc decennalia, quibus pro te clavum tenet, a vicennalibus tuis sentiet tricennalibusque superari. Gaudeat & de cælo Genitor, virtutes laudesque suas virtutibus ac laudibus tuis vinci: & qui te jam victorem hostis vidit, quem sæpe vincebat, videat & pace fruentem quam optabat. Ut pacis tandem comites, quibus fortunata florere imperia solent, pietatem, justitiam, concordiam, ubertatem, reduces te regnante Gallia tua recipiat; stataque sibi ac perpetuam fore hanc felicitatem non diffidat, quando nihil est tam lætum, tamque auspicatum, quod de pii justique Ludovici filio, deque cælitus sibi concesso Principe sperare votorum secura non debeat.

DEVOTUS SACRÆ MAJESTATI TUÆ

JACOBUS SIRMONDUS
Societatis JESU.

L E C T O R I.

EPistolarum Aviti, quas tibi, LECTOR, jam tot annos debebamus, verendum erat ne sera nunc apud te vel consumpta sit gratia, nisi moræ istius viderem fructum nobis aliquem extitisse. Quippe qui emendatius illarum exemplar, sicunde affulgeret, dum quærimus, in Flori Diaconi volumen apud Cartusiam incidimus, cujus beneficio Aviti Opusculorum septemdecim non titulos modo & nomina, majorem partem ignota didicimus, sed plurima etiam & illustria fragmenta ornamento editioni futura consecuti sumus. Fecit Epistolarum utilitas & elegantia, ut tædium, quod in vitiosi codicis emendatione devorandum fuit, alacrius perferremus: ac librorum etiam quinque partitionem, quam promittebat, amplexuri eramus, si integram præstitisset. Verum tanta inerat perturbatio, ut satius nunc quidem visum sit, omisso librorum discrimine, epistolas tibi omnes uno textu continuas repræsentari. Non dubito quin consilium probaturus sis: proximum erit ut corruptæ quoque lectionis vitia, quæ restant, feras indulgentius. In fragmentis sane nullus noster labor fuit. Flori enim exemplar probum & castigatum secuti sumus. In Poematis autem quid præstitum sit intelligent qui editionem hanc conferent cum Gagneiana. cujus auctor, vir alioqui doctus ac disertus, præter alia quæ passim pro arbitrio mutavit, quingentos pene versus de suis intrusit pro Avitianis. Nobis vero curæ fuit, ad amussim fidemque veterum exemplarium universa sic exigere, ut rejectis subdititiis, legitimisque restitutis, purum tibi & sincerum Avitem, nævulis quibusdam, quos ætas illa ferebat, neglectis exhiberemus. In quo si calculi quoque tui suffragium, LECTOR, accesserit, erit quod sanctissimo, atque inter poetas Christianos haud facile cuiquam postponendo, Ecclesiæ Præsuli non inanem hac etiam in parte operam nos posuisse gratulemur.

VETERUM SCRIPTORUM DE S. AVITO
TESTIMONIA.

Ennodii Episcopi Ticinensis in vita B. Epiphanii Episcopi.

DEdit etiam præstantissimus inter Gallos Avitus Viennensis Episcopus, in quo se peritia, velut in diversorio lucidæ domus inclusit.

Gregorii Turonensis lib. II. Historiæ Francorum cap. XXXIV.

MAgnæ facundiæ erat tunc temporis beatus Avitus Episcopus Viennensis. Namque insurgente hæresi apud urbem Constantinopolitanam, nihil divinitatis habuisse Dominum nostrum Jesum Christum, rogante Gundobado rege, ipse contra eam scripsit. Extant exinde apud nos epistolæ admirabiles: quæ sicut tunc hæresim oppresserunt, ita nunc Ecclesiam Dei ædificant. Scripsit etiam Homiliarum librum unum, de mundi principio, & de diversis aliis conditionibus, libros sex versu compaginatos. Epistolarum libros novem, inter quos supradictæ continentur epistolæ.

Fortunati Pictaviensis Episcopi lib. I. de vita S. Martini.

Quod sacra explicuit serie Genealogus olim
Alcimus egregio digessit carmine Præsul.

Isidori Hispalensis de illustribus Ecclesiæ scriptoribus cap. XXIII

AVitus Episcopus, scientia sæcularium litterarum doctissimus, edidit quinque libellos heroico metro compositos: quorum primus est de origine mundi, secundus de originali peccato, tertius de sententia Dei, quartus de diluvio mundi, quintus de transitu maris rubri. Scripsit & ad Fuscinam sororem de laude virginitatis librum unum, pulcherrimo compositum carmine, & eleganti epigrammate coaptatum.

Agobardi Lugdunensis Episcopi adversus legem Gundabadi.

TEmporibus Gundobadi regis Burgundionum fuit in urbe Vienna Episcopus, Avitus nomine, fide Catholicus, eloquentia facundissimus, ingenio acerrimus, sacrarum litterarum expositor suavissimus, & in metris facillimus, sicut & ejus opera testantur. Qui cum eodem Gundobado frequenter de fide altercans, & dialogus in præsenti conficiens, & epistolis absenti respondens, plura & clara ingenii sui & virtutis opera reliquit. Qui ipso Gundobado in sua perfidia perdita, successorem ejus Sigismundum regem ad fidem Catholicam convertit. in cujus conversione recitavit Homiliam in populo, sensuum suavitate plenissimam, & verborum compositione dulcissimam. *Ejusdem adversus dogma Felicis.* Beatus Avitus Photinianorum hæreticorum validissimus expugnator. *Item de Judaicis superstitionibus.* Alcimus Avitus Ecclesiæ Viennensis Episcopus, quam eximius doctor orthodoxus & facundus extiterit, pene tota novit Ecclesia Christi.

Flori Diaconi Ecclesiæ Lugdunensis.

SEntentiæ ex Epistola B. Pauli Apostoli ad Romanos, a sancto & illustrissimo doctore Ecclesiæ Avito Episcopo Viennensi expositæ, atque ex ejus Opusculis in ordinem digestæ.

Adonis Viennensis Episcopi in Chronico ætate sexta.

AVitus Viennensis Episcopus, eloquentia & sanctitate præcipuus, & ejus frater Apollinaris Valentiæ Episcopus miraculis insignis, Isicii, senatorii primum viri, postea Viennensis Episcopi, duo lumina, clarissimi filii. Hic B. Avitus adversus hæresim Arrianam, quæ tunc non solum Africam, sed & Galliam, Italiamque magna ex parte occupaverat, magno sudore decertavit, quod clarissima ejus opera testantur. Scribit enim Dialogum, hæresim illam oppugnans, fidelissimo & doctissimo immortalique ingenio, ad Gundebadum Burgundionum regem, filium Gundovei. Item alios libellus duos contra Nestorium & Eutychem, auctores erroris, luculentissimo & castigato satis sermone. Fuerunt & alia illius plura eximia opera in Christi Ecclesia probatissima. Hic Sigismundum regem in fide pietatis erudivit. qui agente illo postmodum Monasterium sanctorum Martyrum Agaunensium, Mauritii sociorumque ejus, construxit. Quem postmodum captum & a Francis occisum vehementer doluit. Quantus autem in Ecclesia Christi vixerit, quisquis scire ad plenum vult, post ejus innumera in divinis laboribus opera, Epitaphium ejus legat.

EPITAPHIUM B. AVITI
EPISCOPI VIENNENSIS.

Quisquis mæstificum tumuli dum cernis honorem,
Cespite concludi totum deflebis AVITUM.
Exue sollicitas tristi de pectore curas.
Nam quem plena fides, celsæ quem gloria mentis,
Quem pietas, quem larga manus, quem fama perennat,
Nil socium cum morte tenet. Quin prospice sancti
Gesta viri. primum florescens indole quanta
Spreverit antiquo demissos stemmate fasces,
Maturum teneris animam dum præstat in annis,
Et licitum mundi voti virtute relegat.
Nec mora, Pontificis sic digna insignia sumit,
Augeat ut soliti felicia cœpta laboris.
Nec tamen ob summi culmen tumefactus honoris
Erigitur, seque ipse aliis plus æstimat, immo
Subjicitur magnus, servat mediocria summus.
Distribuit parcus, pascit jejunus, amando
Terret, & austeris indulgentissima miscet.
Cunctantes suasu juvit, solamine mæstos,
Jurgia dissolvit, certantes fœdere junxit.
Dissona veridicam inficiunt quæ dogmata legem.
Horsatu, ingenio, monitis, meritisque subegit.
Unus in arce fuit, cui quolibet ordine fandi
Orator nullus similis, nullusque poeta.
Clamant quod sparsi per crebra volumina libri.
Qui vixit, vivit, perque omnia secula vivet.

INDEX

EORUM QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

Adjecta ex Libro I. *Miſcellaneorum* V. C L. Stephani Baluzii.

Ex Tomo V. *Spicilegii* Lucæ Dacherii.

Epiſtolæ ad quos ſcriptæ ſint.

Aliorum ad Avitum.

ᵃALCIMI ECDICII AVITI EPISCOPI VIENNENSIS EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

Avitus Vienneníis Epiſcopus Domno [b] *Gundobado Regi.* b

A TANTUM Chriſto propitio per diverſas ſollicitudines mentem veſtram veritas indagata perdocuit, ut nihil prorſus ſit quod de catholicæ legis definitione vos lateat. Unde ex his quæ pietas celſitudinis veſtræ dignatur inquirere, jam de plenæ inſtructionis arce deſcendens, non eſt neſcientis interrogatio, ſed conſerentis. In tantum ut ſententia Evangelii, quam literis attigiſtis, non aliquid ambiguitatis in fide habeat, ſed reprehenſionem Judaicas in ſumma magis expoſitionis
B inquirat. Sic ergo ait lectio Evangelica, cujus in
Marc. 7. 11. ſubdito mentionem feciſtis: *Vos autem dicitis, ſi dixerit homo patri ſuo aut matri, corban*, id eſt Hebraica lingua munus illud ſpecialiter, quod obſequio devotæ oblationis offertur, *tibi profuerit*, hoc eſt patri aut matri, *& jam non miſſum facitis eum quicquam facere patri aut matri.* Puto vos autem hoc ſermone ordiri, quia revera ipſum ſpecialius in epiſtola memoraſtis, quid vel unde

A dictum ſit, Non miſſum facitis. Quod omnino nihil eſt aliud quam non dimittitis. A cujus proprietate ſermonis, in Eccleſiis, palatiiſque, ſive prætoriis, [c] miſſa fieri pronuntiatur, cum populus ab obſervatione dimittitur. c Nam genus hoc nominis etiam in ſæcularibus auctoribus, niſi memoriam veſtram per occupationes lectio deſueta ſubterfugit, invenietis. Ergo non miſſum facitis, id eſt non dimittitis eum quicquam facere patri vel matri, a quo honorari ſenio parentali, non verbis tantum, ſed rebus obſequiiſque præceptum eſt. Et ſimilia, inquit, hujuſmodi multa facitis, traditionem veſtram inſtitutis cæleſtibus præ-
B ponendo. Sed hæc ad ſolos Scribas & Phariſæos dicta, qui ſibi de legis ſupercilio blandientes, quaſi debita doctrinæ pretia repoſcebant, nullum locum in ſermone qui de fide tractatus eſt habuiſſe reperio. Racha vero Hebræum nomen eſt. Latine ſonat inanis aut vacuus: quod ut noſtris convenientius exprimit uno vocabulo [d] Græcus dicens κενός. Hoc autem con- d
vitium fratri, id eſt ſub uno Deo patre

---

a *Alcimi Ecdicii Aviti*) Duo fere uſurpari ejus nomina ſolent, Alcimus Avitus: tertium nos olim deprehendimus in titulo epiſtolæ, quam de poematum ſuorum editione ſcripſit ad Apollinarem fratrem. Itaque triplex Aviti nomen fuit, ſed verum ac proprium Avitus, quod ideo poſtremum locum tenet, de veteri more Romanorum & aliorum qui Romanos æmulabantur, apud quos tandem invaluit, ut e multis nominibus id quod cuique proprium erat ultimo loco ſtatuerent. Qua de re pluribus alias dictum in Notis ad Ennodium & ad Sidonium, in quorum nominibus, aliiſque quampluribus, id obſervabamus. quod ipſum & in ſancto Hieronymo videre eſt, cujus integra nomenclatio fuit, Sophronius Euſebius Hieronymus.

b *Gundobado Regi*) Burgundionum in Gallia rex fuit vel ex Francorum hiſtoria notiſſimus. Huic enim Clodoveus noſter armis victor tributum impoſuit, Patricio, ut Marius in Chronico refert, & Hypatio Conſulibus, id eſt anno Chriſti cccc. Gundobadi vero filios Sigiſmundum & Godomarum, poſt patrem regnantes, Clodovei filii vita regnoque ſpoliarunt. Verum ad Godomari tempora epiſtolæ Aviti non pertingunt, in quibus Gundobadi & Sigiſmundi crebra eſt mentio.

c *Miſſa fieri pronuntiatur*) Redarguit primum hic locus caſſum laborem illorum, qui Miſſæ nomen exoticum, id eſt, Hebraicum fingere auſi ſunt, non Latinum, quod res eſt, & ex Aviti verbis perſpicuum. Docet deinde, quod haud ſcio an a quoquam hactenus proditum, non in Eccleſiis modo, verum etiam in palatiis prætoriiſque uſurpari Miſſæ nomen conſueſſe, cum populus a conventu dimittebatur. Ab hac igitur miſſa ſeu miſſione populi, quæ re peracta fiebat, translata vox fuit ad ſignificandas res ipſas quæ gerebantur. Nam & Miſſæ matutinæ & veſpertinæ appellatæ ſunt liturgiæ, ſeu ſolennia officia, quæ matutinis aut veſpertinis horis celebrabantur. Quod ſane mirum eo minus videri debet, quod vice verſa ſynaxis & collectæ vocabula, quæ proprie conventum & congregationem ad divina officia ſignificant, pro ipſis quoque divinis officiis tum matutinis, tum veſpertinis paſſim uſurpata meminimus.

d *Græcus dicens* κενός.) Hilarius in Matthæum cap. IV. *Raca vacuitatis opprobrium eſt, & qui Sancto Spiritu plenum convitio vacuitatis inſimulat, fit reus concilio ſanctorum, contumeliam Spiritus ſancti ſanctorum judicum animadverſione luiturus.*

A & una Ecclesia matre in una fide posito dicere prohibemur: quia inanitatis opprobrio indigne appetitur qui non est vacuus a salute. Sed his collationis magis quam lucidandæ fidei exercitio reservatis, illud potius revolvemus, quod a sacerdotibus vestris scripsistis objectum. Igitur ª disceptantibus vobis, ª utrum Spiritus sanctus, qui in secreto baptismate indivisæ nominationis vendicat unitatem, creator an creatura credendus sit, cum si creator est a divinitate nequeat separari, si creatura, Deo non possit uniri: pro penuria respondendi, sub cujusdam lubrico quæstionis interrogatum est a parte diversa, utrum spiritus noster creatus an sempiternus debeat judicari. quasi exemplo scripturæ cælestis interposito, quo dictum est, *Insufflavit Deus spiritum in animam vitæ*. (Sap. 15. 11.) B Primum ergo conjicite quid in expositione facturi sunt, qui de testimonio mentiuntur; aut qualiter adinventiones suas fallaciæ tumoribus impleant, qui dicta divinæ auctoritatis immutant. Nam quod dixerunt, Insufflavit Deus spiritum in animam vitæ, artificiosa eorum fraude confictum est. Quem locum si recensendum sibi pietas vestra decernat offerri, sic inveniet scriptum: (Gen. 2. 7.) *Et fecit Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ: & factus est homo in animam viventem*. Perpendite nunc quanta sit in sermone distantia. Illi dixerunt, Insufflavit in animam, cum scriptum sit, Inspiravit in faciem. C Inspirare enim incorporeus potest, insufflare nisi corporeus non potest. Deus autem non quasi animæ jam viventi spiritum legitur insufflasse, quem addiderit: sed materiæ nondum viventi, sicut antiqui codices habent, spiramentum vitæ, quo in animam viventem sublimaretur, infudit. Ergo si inspiratione hac anima hominis facta est, & non est aliud anima humana quam spiritus, restat spiritum principio non carere. Quod objurgati a vobis senserunt sibi protinus opponendum, nisi per insufflationis carnale commentum spiritum ipsum animæ potius quam corpori inditum mentirentur. Nam cum quærant intentione letali, non quomodo quæ sunt scripta D cognoscant, sed qualiter scripta patentur esse quæ prædicant, quid putamus imperitis faciunt, qui instructionis vestræ reverentiam non pavescunt? Tractemus, si propitii sinitis, quanta ineptia proponatur, quod si Dei spiritus creatura non est, ac sic nec in homine creatura poterit dici spiritus, quem Deus insufflasse perhibetur. Nihil omnino esse præter duo, id est creatorem creaturamque, sæpe definitum est. Dei porro spiritus factor, hominis vero, factura accipi debet. Unde spiritus qui in nobis vivit, potentia Dei intelligitur, non natura. Nam si vegetandis nobis substantia sancti Spiritus credatur immixta, placabilis sit Dei & vester auditus, blasphemia talis, ut etiam convincatur, vix sine peccato reperi potest. Quoniam si præventus carnaliter peccat spiritus humanus, Spiritus sanctus peccare in eo dicendus est: vel certe Spiritui sancto remissionem dari poscimus, cum pro defunctorum spiritibus supplicamus. Parumne rogo hactenus fuit, ut alter Spiritus sanctus, alter Paracletus diceretur: nisi addatur hæc pro ultima perfugii necessitate numerositas, ut mancipati insuper contagio delictorum tot divini spiritus quot homines computentur? Et perite scilicet decrevit sacerdotalis auctoritas, uno modo cunctis generaliter spiritum divinitatis infundi. Perinde se fortasse Judæo, hæretico, gentilique, ut catholico, Spiritus sanctus insinuat, an forsitan patris vel filii jussione invitus in criminosorum membra contruditur? Sed quid facimus, quod spiritus ubi vult spirat? Qui si B absque arbitrio suo corpora indigna sanctificat, (Sap. 1. 4.) revincit Prophetam dicentem, quod non habitavit in corpore subdito peccatis. Quocirca humanus spiritus creatione inchoatur, divinus autem benignitate conceditur. Non enim absque vitæ suæ spiritu erant, quibus in Apostolorum (Act. 8. 17. & 19. 6.) gestis imponitur manus ut accipiant Spiritum sanctum. Quod si ipsum quoque Spiritum sanctum, pro eo quod creatorum fidelium mentes introeat, volunt fieri creaturam, de suprascripta videlicet conclusione, qui peremptorie nihil dicentes, Si Dei, aiunt, spiritus creatura non est, ac sic nec in homine creatura poterit dici: quid nunc de patris vel filii divinitate C censebant, quam & creatam comminisci non poterant, & lectione perterriti habitare sanctorum corpora non negabunt, Apostolo fidelibus protestante, *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos*? (1. Cor. 3. 17.) Sed cum incomparabiliter plura sint quæ sub præsentia gloriæ vestræ suggeri queant, illud in fine sermonis, cui non solum tribuitis sed injungitis libertatem, Deum vosque, divina vestraque promissione fretus, obsecro ne diutius sacerdotes vestri dicantur, qui sancto Spiritui contradicunt. ne deinceps coram vobis permittantur docere qui renuunt discere: ne ᵇ ad (b) perfectionem vestram aliquatenus differendam persistant blasphemare quod audiatis, qui nolunt sentire quod creditis; ne tolerando imperitorum D versutias & ineptias callidorum, suspendamini a professione, cum jamdudum in confessione teneamini. Vobis per epistolam suam sanctus Apostolus Paulus inclamat, *Quæ pax fideli cum infidelibus? quæ societas luci cum tenebris? Propter quod*, inquit, *exite de medio eorum, & separamini*. (2. Cor. 6. 14. & 17.) id est, ne communicaturos ultra peccatis alienis lævæ partis vicinitas maculet, quos dexteræ veritas acquisivit.

---

a *Utrum Spiritus sanctus creator*) Et Spiritum divinum creatorem non creaturam, & spiritum nostrum non sempiternum credendum esse, sed creatum, liquido & abunde probat adversus sacerdotes Gundobadi. Quod vero istos, dum causæ indulgent, pro eo quod *inspiravit Deus* in Genesi legimus, *insufflavit* dixisse criminatur, non satis apparet quid illorum causam juvet hæc mutatio: aut cur reprehendi hoc nomine possint, cum Græci codices ἐνεφύσησεν, quod est insufflavit, legant, atque hanc lectionem exhibeant Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, & Augustinus, ne alios recenseam. Adde quod Sapientiæ capite xv. ne argutari liceat, utrumque copulatum est, τὸν ἐμπνεύσαντα αὐτῷ ψυχὴν, καὶ ἐμφυσήσαντα πνεῦμα ζωτικόν. *Et qui inspiravit animam & qui insufflavit ei spiritum vitalem*.

b *Ad perfectionem vestram*) Gundobadum narrat Gregorius Turonensis libro 11. Aviti Episcopi dissertationibus convictum, Trinitatisque æqualitatem confessum, clam ut chrismaretur expetiisse, metu autem populi deterritum, ne conceptam fidem publice, quod Episcopus suadebat, profiteretur, usque ad exitum vitæ in insania perdurasse.

a ## ᵃEPISTOLA II.

Avitus Viennensis Episcopus Domno Gundobado Regi.

UNicom simul & multiplex donam sæculo nostro natu divinitatis indultum est, ut inter regias ordinationes gloriosissimi principatus vestri, principaliter de tuenda catholicæ partia veritate curetis. De cujus studii pietate processit, quod dimissa nuper clementis præcepti aoctoritate jussistis, ut contra Eutychiani dogmatis redivivum furorem, velut ab extincto resurgentis incendii fomite pullulantem, de sacro scriptararum cælestium fonte exemplorum flumina deriveutur. O res diguissima, quam tanens præsul juberet, si eligeretar qui jussionem dignus exciperet: si virtus facuudiæ thematis responderet auctori: si ad multiplicandam populorum salutem sic nostra satisfaceret lingua proloqui, ut abunde sufficit benignitas vestra præcipere. cum devincti vobis Imperatoris patriam personamque, non, ut regibus ceteris moris est, tantammodo ad commodam mundanæ pacis amatis: sed dum coram vobis prævenirl timetis errore, omnem quæ inter vos est amicitiam iu eo illi vultis prodesse ne peccet. Quem qnidem & præconio attollitis, & fidelem * Deo devotumque laadatis. De qaa præcipae ad triumphalis veniam plenitudinis veniat quis digne meretur. Ego tamen Deam pro viribus quæso, ut is ipse, de quo loquimur, Cæsar Græcorum, si fidelis vobia, etiam nobis honosabilis, persuadeatar a Principe nostro quod suadeat populo sao: & cum se ad tenendam veritatem vobis reddiderit docilem, ad expagnanda propriæ regionis contagia prædicationis vestræ factum se gaudeat adjutorem. b ᵇ Eutyches ergo, perniciei, cujus meutio est, fanestus inceutor, Constantiuopolitanæ Ecclesiæ quidem presbyter, sed copiosæ monachorum multitudinis præpositus fuit: cujus officii personas Episcopi Orientales Archimandritas appellant. Hic ergo ad summum sacerdotiam famæ suffragio comparaudum, intromittendæ cujuscumque novitatis studio appetenter ardescens, istud quod in sectatoribus ejus horremas, susurris dicitur magis invexisse, quam lteris. Siqnidem nihil exti- A tit claræ eruditionis in viro, quod in aliqua recti similitudine sensum conceptæ animositatis adstrueret. Infectis primitus monachorum animis hoc veneno, quos nefario docens sub colore guberuaculi naufragiis expouebat, numerosi, ut supra diximus, comitatas hæresiarches effectus, multoram Autistitum judicante Concilio, nec non & presbyteris urbis Romæ in idipsum directia, discussus, detectus, atque damnataa est. Sed qaia nullam sehisma sic unquam cum auctore suo potuit abrogari, ut ex integro depelleret peruiciem magisterii, mox malum, quod digna Pontificum fuerat provisione B succisum, contagio susceptorum jampridem semina servaus, velut ab infecta loliis tellure surrexit. Hinc ounc hæreseos, contra quam loquimur, audite propositum. Filium Dei, cum patre ante sæcula permauentem, quem idcirco ad salutem nostram descendisse de cælo ut corpus assumeret fides recta confitetur, negant in alvum femineam potuisse contrudi; cum Dei filius, utique Deus, qui dixerat per Prophetam, *cælum & terram ego impleo*, nou potuerit venire quo erat, nisi per susceptionem carnis acquiesceret esse quod non erat. Quam conclusionem metuens Eutyches ille quem loquimur, cum in C Synodo superias designata stadiose ab aaditoribus urgeretur, ut ᶜ Mariam virginem ᵈ θεοτόκον c d id est, quæ Dcam peperisset, pronuntiaret atque subscriberet, ad ingenii nequitiam fraude conversua, Χριστοτόκον, quæ Christum tantummodo videretur edidisse, confessus est. ut scilicet divisa credatur persona quæ servat divinitatis naturam, ab ea quæ sustinuit passionis injuriam. Refrænandam a prærupto ancipiti lævam fugiens, dexteram non præsumens, ac periude latus utrumque formidans, sub temperamenti medio via tutior, in qua duplicem substantiam redemptoris di- D scerni dicimas posse, non dividi. Neque nos nitimur, ut inviolabilis divinitas dolores corporeos perpessa credatur, cam omnis cunctorum corporum dolor secuturam mortem naturali quodam præcedat officio. Unde sicut & ipsa caro nostraq resurrectionis dono impassibilis futura post mortem est: sic Deus, qui sentire obitum non potest, suscepto corpori, cui unitus adhæserat, sine patiendi acerbitate compatiens, nec defuit in salutis nostræ glorioso agone, nec doluit. Contra hajus distinctionis sensum hæresis adver-

---

a *Epistola II.*) De hac epistola & sequenti, aliisque ejusdem argumenti, quæ in Flori Excerptis memoraotur, cam laude memiuit idem Gregorius eodem loco. *Insurgente*, inquit, *hæresi apud urbem Constantinopolitanam, tam illa quam Eutyches, quam illa quam Sabellius docuit, id est, nihil divinitatis habuisse Dominum nostrum Jesum Christum, rogante Gundobado rege Avitus contra eos scripsit. Extant enim hodie ipsius apud nos Epistolæ, quæ sicut tunc hæresim oppresserunt, ita nunc Ecclesiam Dei ædificant.*

b *Eutyches Archimandrita*) Celeberrimo Constantinopoli monasterio præfuisse testatur Liberatus in Breviario: sed monasterii nomen, nec ipse, nec aiii produnt. Hic nominis sui hæresim condere adorsus anno Christi ccccxlviii. damnatus est primum in Synodo Constantinopolitana Flaviani, deinde in œcumenica Chalcedonensi.

c *Mariam Virginem θεοτόκον*) Eutychi tribuit quod Nestorio cougruebat. Nestorii enim error fuit, sanctam Mariam θεοτόκον non esse dicendam, sed Χριστοτόκον. Tota igitur epistola, etsi habet quæ Eutychi adversentur, præcipue tamen adversus Nestorium dimicat, qui duas in Christo personas statuebat, unam Dei, alteram hominis, Mariamque aiebat non Deum peperisse, sed hominem, qui divinitate postea in baptismo sit donatus. Avitus contra unicam docet in Christo duplicis substantiæ personam, æque Dei filium & hominis fuisse, quem pater sine matre genuit, genitrix sine patre concepit, Deum denique in Christo esse natura, non gratia.

d θεοτόκον, Χριστοτόκον) Horum alterum tantum admittebat Nestorius, neutrum Eutyches, utrumque Ecclesia catholica. Nestorius enim, ut dictum est, Deiparam negabat, Christiparam confitebatur, sed hæretico sensu, Christum asserens hominem tantummodo ex Maria prodiisse. Eutyches vero, cum carnem de cælo habuisse Christum, nec illi a Maria ministratam doceret, nihil causæ habuit, cur Dei aut Christi matrem appellaret. At fides orthodoxa utrumque sic amplectitur, ut utrumque in utroque tacite profiteatur. Nam cum in Christo Deum ab homine non divellat, nec hominem in Deipara excludit, nec Deum in Christipara: propter singularem personæ unitatem, qua Verbum in carne caro, homo in Deo Deus est, ut loquitur Vincentius Lirinensis.

A sa se subrigens, veris cruciatibus nec Christum
patitur inclinari: cum in ipsa divinitate, in
qua inveniri non potest afflictio corporalis, in-
terdum tamen pietatis reperiatur affectio, sicut
Jud. 16. legimus dici de Israelitis, *Exclamaverunt ad*
Deum, qui doluit super miseriis eorum, & Apo-
stolus jubet, ut non contristemus spiritum
sanctum Dei: & si qua his sententia similis
Ephes. 4. 30. in sacris voluminibus recensita, bonitas po-
tius misericordiæ, quam necessitas est naturæ.
Interim in consequentibus duorum assertione di-
lata, unitas mihi in Christo substantiæ duplicis
adstruetur. Ubi sunt enim tanta in Scripturis
cælestia mysteria veritatis, quæ nihil aliud mo-
liuntur, nisi ut nobis incarnationem Verbi cum
Joan. 1. B hominis divinitate persuadeant? *In principio*, in-
quit, *erat verbum, & verbum erat apud Deum,*
& Deus erat verbum. Ecce agnovimus quid
erat quod non cœptum est; nunc studeamus
videre quid cœptum atque secutum sit. *Et ver-*
bum, inquit, *caro factum est*. Quod Deus in
principio erat apud Deum, & initio caret &
termino: quod verbum carne vestitur, caret fine,
sed constat a capite. Adsit nunc sermoni no-
stro Emmanuel ille prisca prophetalis oraculi
voce prædictus, qui ut nobiscum Deus esset,
Isa. 9. 6. sicut dixit Esaias, *puer natus & datus est nobis*
filius Dei. In cassum corporalitas a divinitatis
dividitur sacramento, si veraciter propheta Dei
C filium processisse confirmat in puero. *Et vocabi-*
tur, inquit, puer ipse *admirabilis, consiliarius,*
Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.
Quantum pertinet ad vocabuli proprietatem, suf-
ficit Emmanuel puerum nuncupari. At vero cum
dicat, vocabitur admirabilis, consiliarius, Deus
fortis, vel cetera quæ sequuntur, quæ rogo tot
vocabulorum ratio reperitur, nisi ut agnosca-
mus veridicum vatem, in una eademque per-
sona, quæ divinitati humanitatique compete-
rent exprimentem, ex operibus secuturis benefi-
cia mediatoris potius enumerasse, quam nomi-
na? Cogam tamen hic hæreticum respondere,
quis vocandus possit intelligi Deus fortis, pa-
ter futuri sæculi, princeps pacis. Si filius Dei
D ante sæcula manens, cur adhuc in futuro sic
vocabitur qui semper hoc extitit? Si filius homi-
nis qui nascetur, servat copulandæ diversitatis
mysterium temporum plenitudo. Quam cum uti-
Gal. 4. 4. que consequenter Apostolus replicaret, *Postquam*,
inquiens, *autem venit plenitudo temporis, misit*
Deus filium suum natum ex muliere. Quod ma-
ter peperit, pater misit. hoc est nasci corporeum,
quod venire divinum. Noluit Deus latere quem
destinat: capiat mundus dominici adventus in-
dicia. Quem pater sine matre genuit, genitrix
sine patre concepit, hic æque Dei filius & ho-
minis erit. Super sacramento tamen isto Gabrie-
lem Archangelum consulamus: principem vide-
E licet ministrorum, cui ineffabilia perspicuæ ma-
jestatis arcana, ut pote qui indefessæ obsecutio-
nis ministerio conspectibus perpetuæ claritatis ad-
sistat, non intelligenda tantummodo, sed con-
templanda monstrantur. Hic quippe primus
legationem cælorum terris attulit: hic ver-
bo virginem fœcundatam divini germinis pro-
missione dotavit: hic unius mulieris salutatione
Luc. 1. 35. omnem mundum saluta complevit. *Spiritus*, in-
quit, *sanctus superveniet in te, & virtus altis-*
simi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex
te sanctum, vocabitur filius Dei. Cum ratio nulla
reperiat, ut solus homo credatur de Spiritu san-
Psal. 50. 6. cto conceptus, cum omnem hominem Psalmista
in iniquitate concipi, & in peccato asserat na-

A sci: ostenditur hic per Angelum, ob Spiritus san-
cti virtutem feminæ membris infusam, sanctum
quod de tali ministerio esset dicendum. quod nunc
separatione connexa intelligit Apostolus, ac de-
finit quod ad redemptionem nostram Deus esset
in Christo. Sed callidus forsitan contradictor sic
Apostolici sermonis hujus testimonio velit abuti,
ut acquiescat Deum esse in Christo, sed gratia,
non natura: sicut est in corde Sanctorum, quo-
rum mentes a peccato liberas habitatio divini-
tatis illustrat. Videamus nunc pateatne commen-
tum, si sententia complectur. *Deus*, inquit, 2. Cor. 5. 19.
erat in Christo mundum reconcilians sibi. Eligat
hic doctor adversus, quis mundum inter ipsa pe-
ne sui exordii rudimenta, benignissimo creatori
B peccato primi parentis offensum, sibimetipsi in
sæculorum fine conciliat. Si solus Deus, quid
excuset sibimet quod sufficit remisisse? si autem
solus homo, quo effectu sibi mortalis reconci-
liat quod divinitas non relaxat? Unus est er-
go Deus & homo, qui sibi mundum ipse com-
mendet: qui pro sæculi vita sibi patris filio
supplicet filius matris. Unde non dixit Aposto-
lus, mundum reconcilians Deo, sed sibi: ne
forte pro redemptione humani generis solum
hominem orasse sentires. qui utique nisi in di-
vinitatis naturam transiret assumptus, non so-
lum obnoxietatem humani generis nulla inter-
cessione dissolveret, sed & ipse communis debiti
C sarcinam parentali chirographo sustineret. Hoc Gal. 3. 19.
ergo remedium idem Apostolus dicit dispositum
esse per Angelos in manu mediatoris. Et osten-
dens causam, qua medium se præberet, assum-
ptus ab infimis, inclinatus a summis, *Media-*
tor, inquit, *unius non est: Deus autem unus est.*
Quæ cum ita sint, sicut nisi inter duos agat,
incongrue mediatio nominatur: ita ipse, quem
mediatorem dicimus, si solam quam veils ex dua-
bus substantiam reciperet, ad subeundum me-
diationis officium ipse medium nihil haberet.
Quod uno quidem, & tali qui nulla calliditate
fucetur, sermone concludit dicens: *Ipse est enim* Ephes. 2. 14.
pax nostra, qui fecit utraque unum. Ipse videli-
cet pax humilium atque celsorum, unus factus
D ex utroque unum reddidit ex utrisque. Certa
sicut supra posuimus, aut expositione testimo-
nium, aut argumento egere videtur exemplum.
Quid vel illo Apostoli sermone lucidius, quo
cum diversis hominum generibus se coaptans,
omnibus omnia se factum referret, ut omnium
animas talentorum cælestium cupidus duplica-
tor acquireret, *Factus sum*, dixit, *his qui sine* 1. Cor. 9. 21.
lege erant quasi sine lege essem, cum sine lege
Dei non sim, sed in lege sim Christi? Nunquid
est quisquam tam in profunda demersus, qui
istud censeat explanandum, si in lege Christi
est sine lege divina? Patet nempe quod unus
est lator legis, qui unus idemque, ut signifi-
E cat Psalmus, præterita futuraque complectens, Psal. 83. 8.
benedictionem dabit in baptismo, qui legem de-
derat in præcepto. Offendit quidem mentes car-
nalitate depressas, & conjecturis humanæ con-
suetudinis hebetatas, tantæ disparilitatis in u-
num coacta proprietas: ut scilicet divina pleni-
tudo & humana conditio, ut servi humilitas do-
minique majestas, ut creatoris virtus & servi-
tus creaturæ, unam ex his omnibus videantur
reddidisse personam. Sed nec ratio soliditatis
istius a sapientum soliditate longinqua est, quæ
videtur maximum tenere in hæredibus. quod il-
le solus hominis statum potuit reformare de per-
dito, qui formavit e cœno. Unde beatissimus
Paulus, *Primus*, inquit, *homo de terra terrenus*, 1. Cor. 15. 47.

A *secundus de cælo cælestis*. Verum quidem hominem dixit, sed terrenum eum contagio pollutionis, cælestem eum consortio divinitatis. Rogo nunc, cum Apostulus dicat hominem descendisse de cælis, quis est qui negare audeat Deum rediisse de terris? Adhuc si parum est, quod vas electionis asseruit, consulamus illum qui men-
Joan. 3. 13. tem electi pretiosissimi vasis implevit. *Nemo* inquit, *ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis qui est in cælo*. Si ita ipse Deus veritas cum sua incarnatione concordat, ut ante omne sæculum uniret præscientia, quod in sæculorum fine assumere disposuerat in natura: videte utrumnam Deus sit qui conscendit post
B resurrectionis triumphum, si cum patre filius fuis-
* Alia lectio *quanta sit soliditas* se dicitur ante cartus exordium: aut * quanta facta sit solicitas in præteritis, cujus tanta unitas prædicatur in futuris. Sed ne aliquid de hac immutabilitate cunctemur, adhuc addit Aposto-
Ephes. 4. 8. lus de Psalmo testimonium ponens: *Propter quod dicit, Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit*, inquit, *quid est nisi quod etiam descendit in inferiora terræ*? Parum est, quod Deum dicit in terram venisse, nisi confirmet eum pro-
* Alia lectio *in infernum descendisse*. pter unitatem personæ quam susceperat * in in-
C ferna descendere. a Certe circumfrementibus Ju-
dæis, & in Dominum nostrum blasphemiarum te-
Ibid. 59. la vibrantibus, quid respondisse credimus, *Amen*
Joan. 8. 58. *dico vobis, ante Abraham ego sum*; nisi quia per concordiam genitoris & geniti, ipse per traducem maternorum parentum descendit ex Abrahæ semine, qui sine annorum numero Abraham præivit æternitate? Qui maximus Patriarcharum, cum videret illum diem, in quo sine fine permanet Deus, concupivit tamen illum videre,
Ibid. 56. quo homo unitus est Deo. *Vidit*, inquit, *& gavisus est*. quia sicut cernebat illum, in quo erat genuina majestas, ita & istum desiderio conceperat, in quo adoptata illustrabatur humilitas, *Tulerunt*
D *ergo*, inquit, *lapides ut jacerent in eum*. Quid porro miramur Eutychianos contra catholicam fremere, cum videamus caput nostrum a suis ad quos venerat pertulisse, redditurumque perfidiam indignatione una cum fine? Eo contumeliæ sensu hic Judæus sævit, quo hic hæreticus livet. Parricidalis quidem illic fuit in dominum cæli lapidum jactus: sed putes & istos tempore suo veritati perspicuæ cum duris mentibus saxa jaculari. Ne Deus & homo unum credatur, conjurat furor duorum. Liceat rogo quod facti sumus in melius provehi: liceat compactam luto materiam supernorum honore sustolli, Quid tantum contra te homo niteris,
E ne in Deum posse transire credaris? Vocat te ad participationem sui superna majestas: cur offerentem renuis? quid despicis ingerentem? Excolo pro adipiscenda similitudine veritatem, diligo pro sectanda imitatione doctrinam. Si caput nostrum est Christus, in sublimatione sument quantulæcumque sublimitaris consortium membra de vertice. Poscant igitur alii destructores de utriusque testamenti corpore exemplorum similitudinem, quibus proposita tueantur. negotio huic sic annisus bibliothecæ utriusque constat, ut si confirmare quod loquimur testimonio adstipulante velimus, cuncta videantur in unum opus canonicorum volumi-

A num oracula congerenda. De quorum multitudine juste, ad declinandam prolixitatem, electa quæque ac deflorata ponuntur. Quia sicut minimi effectus sunt, quæ tantum de nostro prolata, nullo scripturarum cælestium adminiculo fulciuntur: ita qui recipere pauca fastidit, non virtute, sed mole rem conjicit. quoniam vinci metuens, instrui nolens, ad defendam veri cognitionem volumen potius quam documenta desiderans, non causas putat rerum magnitudine constare, sed paginis. Dominus itaque ac redemptor noster, adventum gloriæ suæ discipulis specialius inter præcepta omnia manifestans:
B *Cum*, inquit, *venerit filius hominis in majestate* Matt. 25. 31
sua, & omnes Angeli cum eo, tunc congregabuntur ante illum omnes gentes, & separabit eas ab invicem, & statuet justos quasi agnos a dextris, impios autem sicut hædos ad lævam. Tunc dicet rex illis, Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi: & eis qui a sinistris sunt, ut discedant ab eo in ignem æternum, quem præparavit Deus pater Diabolo & angelis ejus. Quid, rogo, hic contemptibile in Christo superbia humana fastidiat? quid tam metu dignum? tam honore conspicuum? tam terrore venerandum?
C Excogitet hæreticus, utrum istud patris gloriæ adjungat, an filii. Ad negotium quod gerimus audire mihi sufficit, *Cum venerit filius hominis in majestate sua*. In præsenti sæculo, *Discite a* Matt. 11. 29
me quia mitis sum & humilis corde. In futuro, prænoscite quia celsus & terribilis claritate in gloria sua veniet cum Angelis sanctis suis. Dicat nunc divisor mediatoris uniti, in corpore contumeliis inclinatu unde sit quæcumque majestas, si non est ulla divinitas, ut taceam quod a patre seu regnis seu gentibus per singulorum merita destinatur. Formidabilius videri potest, hominem retributiones congruas judicando de-
D cernere, quam Deum patrem sentiat filio hominis instrumenta judicii præparasse. *Filius enim hominis venturus est in majestate patris sui cum* Matt. 16. 27.
Angelis suis sanctis, & tunc reddet unicuique secundum opera sua. Non dixit, cum patris Angelis veniet, sed cum suis: quia quæcumque habet pater, & sua sunt. Unde cum filius materia recipiat in celsitudine quod patris filius contemptus est in humilitate: quis unquam sic hæreticus tam rebellis, qui Deum, cui immortalem Angelorum substantiam videt subici, ipse mortalis in mortem mortuus nollet inflecti?
Dixit quodam Evangelii loco Abraham ille Luc. 16. 31.
cujus supra fecimus mentionem, cum a quodam pro remedio æstuantis incendii cassis sero precibus oraretur, quod si quis Moysem, vel pro-
E phetas noluisset recipere, utique nec venientem a mortuis audire. Quis est autem prædicator ex mortuis suscitatus, nisi Christus Jesus, in cujus duplicem quam loquimur substantiam duplicis testamenti unitas ex diversitate colligitur? Ea siquidem referuntur in Evangeliis, quæ prædicata sunt in prophetis, & sic ex visibus testamenti, non diversitate, sed tempore. Recens quippe, quod hodie completur: quod autem diu expectabatur, antiquum est. Nam quia de Abraham opportunitas sermonis exorta est, qui auctor utriusque testamenti legitur institutus, * vetusti scilicet intromittendo circumciso- * Alia lectio *veteris*

a *Certe circumfrementibus Judæis*) Hunc locum profert Agobardus adversum dogma Felicis sub finem. *B. quoque Avitus, Photinianorum hæreticorum validissimus expugnator, scripsit dicens*: Certe circumfrementibus Judæis, &c.

sionem, novi vero placendo per fidem, in illo Judæorum tantummodo, in isto autem multarum gentium pater: experiamur utrum Evangeliis de Christi generatione concurdet, in quo se patrem gentium recognoscat, an æternitatem hujus ipsius sobolis, quam erat geniturus, intelligat. Utrum se juniorem nepote cognoscat, utrumnam redemptori, quod se ante Abraham ponit, & ipse consentiat: utrum sine supercilio parentali, reverenter impenderet ministerium semine corporali exorto creatori. Inserat se paulisper loco præsenti illa obtestatio, juramenti fidem poscens, sed sacramenta patefaciens, qua dispensatorem domus suæ non sine mysterio gra-
Gen. 24. 2. tiæ subsequentis adjurans, *Pone*, inquit, *manum tuam sub femore meo, & jura mihi per dominum cæli, quod non accipias uxorem filio meo de filiabus Canaam*. Dicat mihi quæso, quæ jurisjurandi reverentia putetur in femore. Quod si personaliter tantummodo fieret, facilius caput tangeret adjuratus. Aut quæ causa femoris, interposita Dei ac domini mentione jurandi; nisi quia per illum Deum ac dominum cæli, quem inde sæcula videbantur prolatura, juratum est? Scit ergo nimirum, cui prosapiæ non tam præemineat ipse, quam serviat. Novit quippe quid in corpore suo debeat adorare: intelligit membra, quæ contra humanam consuetudinem speciali honore veneretur. Post quæ præcedentum indicia, miracula subsequentum, licet plurima testimoniorum de Evangeliis Apostolisque promamus, metuo ad ultimum, quod cum Eutychiani nec patriarchalibus factis, nec dictis prophetalibus excitentur, si Moysem & prophetas non audierint, nec ei qui ex mortuis reversus est credent.

EPISTOLA III.

Avitus Viennensis Episcopus Domno Gundobado Regi.

PUto nunc non parvi operæpretium esse momenti, si occasionem, quæ præsenti tempore in abruptæ diversitatis letabundum virus erupit, pagellæ præsentis mentione contingam.
a Quieverat ergo post [a] Acacii quondam Constantinopolitani sacerdotis excessum, mali ejus quod expugnandum suscepimus, pullulans ab Eutyche te

A persuasio. Cujus idem Acacius, ut celsitudo vestra potest habere compertum, amator magis trepidus, quam assertor publicus erat: laudans quidem quæ ab illo repererat, sed prædicare ea devoto tunc, itaque impolluto, populo non præsumens. Pro cujus obumbratione figmenti simulati, ob gratiam Imperatoris sæculi sui, non impunitus tantummodo, verum & indiscussus interiit. Hinc se de impendenda defuncto communione in contrarium vulgi, immo, quod asperius fuit, & sacerdotum studia diviserunt. Et ut quisque recte aut prave de fidei ratione conceperat, ita etiam de prædicatoris præteriti memoria sentiebat. Tracta est interim, non per manifesta sed subita, nec tam separatione quam
B simultate dissensio. Actum est igitur [b] cum rege Orientis anno superiore, ut hinc cum Episcopo urbis suæ quasi leni colloquio & blanda meditatione conferret. Est autem illic [c] consuetudo in Ecclesiis nobilium civitatum, supplicationem cum laude divina inter Missarum initia celebrari: quam tanta devotione atque alacritate consonæ plebis clamor attollit, ut credant non immerito, omne suffragium sacrificii subsequentis præmisso hujus devotionis obsequio placitorum. Supplicationis vero ipsius imam partem, licet pietati vestræ notissimam, in loco, sicuti res postulat, suggerendam putavi. Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. Itaque
C sicut insusurratum fuerat principi, & ipse insinuat sacerdoti, nil in querelam venire, nullam fieri de schismate mentionem, si hoc quod in ipsa oratione animos aliquantorum movebat, a principe obsecratus Antistes aut juberet aut permitteret abrogari. Illud moleste quospiam ferre, quod in ima prædicationis ipsius parte clamatur, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. quod Latine intelligitis dici. Qui crucifixus es propter nos, miserere nobis. Persuadetur Episcopo negligenti, nec usque sic docto, ut tantæ urbis, perindeque totius Orientis Patriarcham decet. Concipit igitur atque disponit, solennis hujus præconii incaute definitionem facturus: eo maxime effectu, quo res, nec de canonicis scripturis tradita, nec Apostolorum temporibus instituta, etiam contra vota populorum facile videretur posse mutari. Sed [d] ubi

a *Acacii Constantinopolitani sacerdotis*) Primis hic annis sapere visus est, & pro Synodo Chalcedonensi decertare contra Eutychianos. Mutato postea consilio, quam graves in Ecclesia turbas excitarit, vel occulte, vel aperte iisdem adhærens adversus Synodum, ejusque defensores, declarant Pontificum epistolæ, tum Simplicii qui eum ad meliorem mentem revocare conatus est, tum Felicis, a quo tandem ob pervicaciam damnatus & anathemate percussus est. Episcopatum tamen, favente Zenone Augusto, ad obitum usque retinuit. Defuncti porro Acacii nomen Felix e diptychis deleri jusserat. de quo varia rursus inter Episcopos studia fuerunt, & vix tandem ut Constantinopoli expungeretur sub Hormisda imperatum est.

b *Cum rege Orientis anno superiore*) Cum Anastasio Imperatore, anno Christi dxii. ut sequentia demonstrabunt.

c *Consuetudo in Ecclesiis*) Trisagium hymnum prima omnium usurpare cœpit Theodosii minoris ævo Ecclesia Constantinopolitana, sed sine illis verbis ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς, quæ tunc temporis ignorabantur. Additionis enim auctor Antiochiæ postea fuit Petrus Cnapheus Episcopus, qui ut Theopaschitarum hæresim, qua laborabat, induceret, clausulam hanc adjecit Trisagio. qua scilicet Deo trino, ad quem superiora spectabant, adscribi passio videbatur. Cui malo ut mederetur Calendio, Cnaphei in exilium pulsi post aliquot annos successor, clausulæ illi præmisit Χριστὲ βασιλεῦ, *Christe rex*, erroris que ansam duobus verbis præciderat, nisi Cnapheus ab exilio reversus, sedique restitutus, iisdem sublatis pristinam labem redintegrasset. Theophanes in Chronico de Calendione, τῷ τρισαγίῳ προσέθηκε ΧΡΙΣΤΕ ΒΑΣΙΛΕΥ ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. Πέτρος δὲ πάλιν ἀπελθὼν περιεῖλε τὸ Χριστὲ βασιλεῦ. Hæc Antiochiæ. Constantinopoli vero Anastasius Imp. una cum Timotheo Patriarcha, idem Cnaphei additamentum in Trisagium inferre conatus, post varios tumultus, cædes, & incendia, reclamante populo orthodoxo, consequi nihil potuit, ut docet Marcellini Comitis Chronicon Paulo & Muschiano Consulibus, id est, anno Christi dxii. in quem incidit annus Anastasii xxii. cui hæc eadem adsignat Theophanes in Chronico. ubi & Timothei quoque Commonitorium commemorat, quo idipsum Ecclesiis omnibus imperabat. ὁμοίως καὶ Τιμόθεος δι' ἐγγράφου ἐκέλευσε πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις προστεθῆναι τὸ τρισάγιον ἐν ταῖς λιταῖς μετὰ τῆς προσθήκης αὐτοῦ. Eadem habet Anastasius in Historia Ecclesiastica. Quæ a nobis omnia idcirco præmittenda fuerunt, ut ex his Avito, qui diversa narrat, impositum fuisse deinceps agnoscamus.

d *Sed ubi primum hymnus ultima*) Non offendebat orthodoxos, ut vidimus, pars hæc ima Trisagio detracta, sed addita: neque Eutychianis favere poterat, si truncaretur, cum illam Cnapheus ipse idcirco adjecerit, ut Eutychianam hæresim stabiliret. Nec propterea Hymno hanc addi non ferebant orthodoxi, quod Crucifixo supplicandum negarent, sed quia Deum crucifixum per hanc adstruebant Theopaschitæ Eutychiani.

A primum hymnus in Ecclesia cantari solitus, ultima orationis parte truncatus, minus audientibus satisfecit, quicquid putabatur ab Eutychianis hæreticis concipi, patuit totum hoc ab Episcopo prædicari. Quis enim fidalium non jure moveretur, audiens crucifixo pro nobis, ut misereatur, minime supplicandum? Quid multis? crescente seditionum procella, dum insistit populus,
a nec obsistit Augustus, [a] antiqua sacerdos, quodque magis dolendum est, nec Innocens, sede pro-
1.Reg.3.25. pellitur. sicut legimus quodam loco Scripturæ, *Si peccaverit vir in virum, orabit pro eo sacerdos: quod si peccavit sacerdos in Deum, quis exorabit pro eo?* Super omnia vero delicta specialius in Deum peccat, qui doctrinæ Apostolicæ contradicens, a regula veritatis exorbitat: sicut nihil ast gravius, quam si cæcus, præsumpto ducatu, ex prædicatore fidei incipiat esse destructor. Vos modo perpendite amentiam totius hæresis in unius reprobatione sermonis. In quo parum ast quidem quod auribus puteтur ablatum: sed totus cum verbo illo catholicæ veri-
b tatis sensus excluditur. [b] Noluns enim a nobis ei qui crucifixus est supplicari, ut videatur
c tam [c] nihil posse præstare persona hominis, quam nihil pœnæ pati potuit substantia majestatis. quod quid ast aliud, quam odium pro dilectione reponere, & convitia pro beneficiis repensare! Infecta est namque humano corpori dignitas supernorum. Deus quidem non subjacet cruciatui, sed divinitas interest passioni. Dei injuriam crucis tempore mundus diurnis fuscatus tenebris expavit: in cælum peccare Judæos testata est terra quæ tremuit. Cares conjectura quæ per necessitatem veritas fulget: nec se affirmari a nobis expectas, cum salva sibi auctoritate sufficiat. Audiamus ex bis Apostolum
1. Cor. 2. 8. protestantem: *Qui si*, inquit, *cognoscerent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent*. Sed dixerat hoc prius etiam illa propheta, qui ob præscientiam futurorum cognomento Angelus
Mal. 3. 8. nuncupatur: *Si affiget homo Deum suum, quoniam vos affigitis me?* Rogo quis contentionis obstaculo tam aperta sibi obstruat? Si Dominus majestatis pependit vel affixus est patibulo, dicat adversarius, cur hominem non rogemus in cælo? Adhuc quippe cælestem potentiam in corporis secreto reposuerat: adhuc obitum ex ventre debebat: adhuc ad informationem nostram exercebat humilitatis studia etiam in opere claritatis. Cum Cananæa quædam, credulitatis quidem Israeliticæ, sed gentis alienæ, virtute virili, petitione laudabili, obstinatione victrice, Christo pro filia supplicaret, *Miserere*, Matt.15.22.
inquiens, *mei, fili David*, vicit hic sensus interiore sapientia sexum carnis, supra humanum sentit in homine. Non acquiescunt Eutychiani doctores ei qui propter nos crucifixus est supplicare. Ista in crucifigendo & divinitatem peccata est, quæ non poterat mori, & humanitatem, quæ poterat suscitari. *Fili David*, carnem resonat: *miserere mei*, Deum declarat. Dominus cæli invocatus est in virtute: auctor hominis vocatus est in genere. Longe jam, ut opinor, post mortem David, de cujus semine terris per Mariam Christus effulsit, temporum se-
B rie stemmatis regii prosapia ducebatur. Posco nunc, his proavorum successionibus ac nepotum, ex memorato patre usque ad virgineum fœtum, toto derivatæ hæreditatis accessu, phantasmatis linea ducatur, an traducis. Porro autem ambiguo caret, quod & de genere caro vera processit, & phantasma genus habere non potuit. Experiamur tamen, utrum spreverit Christus præfatæ Cananitidis in oratione sermonem, an forte exasperet ineptiam supplicantis. *O mulier*, ait, *magna est fides tua. fiat tibi sicut vis*. Si ista fides est, utique magna si constat, non erit tecta, altera certe fuerat ad matrem illa responsio, cum comitante discipulorum choro fe-
C stis nuptialibus invitatus, deficiente vino ad faciendum miraculum posceretur. atque ille, *Quid* Joan. 2. 4.
mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Velut si dicat, Cur illud tantummodo quod peperisti esse me credis? Si hoc solum mihi putas constare quod carnis est, non possum complere quod exigis. Sublimia hæc quæ a me requiris de patre attuli, non in matre suscepi: formato in te corpori, debita infirmitatis institutione, opera virtutis injungis. Bene me putas posse quod petis, si te, sicut mei corporis, sic matrem tui intelligas creatoris. Quod si solum te edidisse hominem velis, *nondum venit hora mea*. Nemo autem sic ineptus reputandus est, ut istud quod dixit, *Nondum venit hora mea*,
D velut errore gentili, constitutis velit fatalibus applicare. Ad intelligendum horæ illius mysterium discretionem potius requiri convenit, quam decretum. quod cum ipsa quoque nostræ mortalitatis conditio non eligatur, sed omnis status nostri necessitas gubernatoris perpetui sit voluntas: quanto magis Christus, qui potestatem ha-

---

a *Antiqua Sacerdos sede propellitur*) Macedonium ab Anastasio sede Constantinopolitana pulsum, eique suffectum Timotheum constat, Secundino & Felice Consulibus, hoc est superiore anno quam de Trisagii additamento Anastasius & Timotheus turbas cierent. Aliæ igitur exilii causæ fuerunt, & Aviti hac etiam in parte mutat narratio.

b *Noluns ei qui crucifixus est supplicari*) Christo pro nobis crucifixo supplicandum nemo unquam recte sentiens negavit: sed supplicationem hanc Trisagio subjici non probabant. Qua de re in Excerptis Photianis cap. ccxxviii. disserens Ephræmius Patriarcha Antiochenus in epistola ad Zenobium Scholasticum, ut Orientales suos excuset, Constantinopolitanos atque occidentales ait, quia Trisagium ad Trinitatem referunt, propterea ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, *qui crucifixus es pro nobis*, addi non sustinere, ne Trinitati attribui passio videatur. Orientales vero, cum Trisagium ad Christum referant, culpa vacare cum subjiciunt, *Qui crucifixus es pro nobis*. Quæ ille quanquam falso, ut apparet, de Orientalibus scribit, cum ea Damasceni epistola περὶ τρισαγίου compertum sit, veteres omnes semper de Deo trino, nunquam de filio solo hymnum hunc accepisse, quem & τρισάγιον ea de causa nuncuparunt: & Cnapheum certum sit, cum προσθήκην illam adjecit, non filium in mente habuisse, sed Deum, quem crucifixum cum Theopaschitis adstruere studebat. Quanquam hæc, inquam, ita se habent, inficiandum tamen non videtur, in Cnaphei additione, si pravum ejus consilium demas, incommodi nihil futurum. ita nimirum, ut post Trinitatis laudationem, converso ad filium sermone, his illi verbis supplicetur, *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis*. Quod & Calendionem Episcopum sensisse manifestum est, quando Cnaphei additioni τὸ Χριστὲ βασιλεῦ præmisit, & ab Ecclesiæ usu non abhorrere agnoscit Damascenus, cum post Trinitatis doxologiam, quæ his verbis continetur, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, subjungi sæpe soleat, τὸν σταυρωθέντα βασιλέα, *qui in terris ambulavit, et qui voluntate crucifixus est, & qui resurrexit a mortuis*, quæ ad filium propria spectant.

c *Nihil posse præstare persona hominis*) Duplex deinceps contra duas hæreses argumentum tractat. Prius hoc loco, Christum videlicet Deum pariter & hominem fuisse contra Nestorii vesaniam, qui ψιλὸν ἄνθρωπον, hominem tantummodo aiebat fuisse,

Joan. 10. 18. bebat ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, nullo se fati voluit implicare præscripto? Sed cum venerit subeundi hora patibuli, apparebunt cælestia quæ patee genuit, & corporea quæ alvus effudit. Ergo cum ipse Dominus bic, perficiendo miraculo actus divini, non repulerit genitricem, sed instruxerit ignorantem, videamus quid hinc cum Apostolis suis tractatu impensiore contulerit. Interrogabat autem eos quodam Evangelii loco, quæ de persona sua vulgi variantis sentiret opinio. Cumque diversitate sententiæ populum, aut unum ex vatibus priscis, aut Moysem, vel certe Heliam, illum credere

Matt. 16. 15 suggessissent, *Vos autem*, inquit, *quem me esse dicitis?* Tum princeps condiscipulorum, principium responsionis assumens, *Tu es*, inquit, *Christus filius Dei vivi*. Sufficere plane potuerat quod confitetur bic Petrus, etiamsi hoc non tam manifesta responsione confirmasset Christus. *Beatus es*, inquit, *Simon barJona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cælis est*. Beatus es, inquam, quia ut Deum cerneres, non carnem tantummodo, sed & sanguinem censuisti: nec revelandam tibi gloriam meam lineamenta sumpti corporis obtulerunt. Non avertisti generosæ mentis aspectum, quod & carne prolatum est. Sed pater meus qui est in cælis revelavit tibi filium, cui adhæret in terris: cujus gloria paupertate nunc tegitur, cujus honor contumeliis nunc celatur. Pendebat siquidem in ligni salutaris excelso, triumphali præeminentia, mediatoris nostri corpus altarum, & uniuscujusque sententiam de cordis penetralibus virtus salutiferi stipitis exigebat. Injuriam ille

Matt. 26. 40 deridebat, Ecce qui destruebat, inquit, templum Dei, ut illud triduo suscitaret: alter aceri potionem ferino felle corruptam spongiæ poculo porrigebat. Ipse tamen servans inter pœnas hominis misericordiam Creatoris, dolens eos pro quibus venerat adhuc sub tempore ipsius redem-

Luc. 23. 34. ptionis errare, clamabat, *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*. Quid est, nesciunt quid faciunt, nisi quia credunt se solum hominem adduxisse judicio! Ignorat quid faciat, qui non sentit in cruciato corpore majestatem. Et si illi solius matris filium interficere se credentes quid facerent ignorabant, cur adhuc hodie Eutyches ignorare se simulat, quod si illi tunc scissent, Christo & Apostolo protestante, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent? Unde quod hic Dominus nescientibus optat ignosci, constat expertorum conscientiæ non posse concedi. An forte miramur, quod tam evidenter Christus passionis suæ mysterium dignatur exponere? Ausim dicere, babemus hic adbuc amplius quod mirari. Comitata est, ut legitis, dominicam mortem circumpendentium latronum conjuncta crucifixio: quos tamen temeritas crudelis judicii, non servilis culpæ meritum, coæquaverat innocenti. Non enim poterat sancti germinis

A incorruptum nitorem vitiosæ pollutionis horror aspergere: sicut & sol, si radium in fæculenta dimittat, intactum prorsus nescit sentire contagium. Horum igitur unus latronum, longi sceleris vitam brevis compendii fine permutans, ex interfectore medicus, martyr ex fure, nexus membris, criminibus absolutus, fixus clavo, liber affectu, *Domine*, inquit, *memento mei, cum* Luc. 23. 42 *veneris in regnum tuum*. O felicis beatitudo testimonii! o ineffabilis fortitudo credendi! Non istum, ut divinitatem in homine sentiret, signa vicerant: sed virtutis dilectionem infirmitatum collegit indicio. Concupivit invocare similiter

B vinctum: & adhuc Eutyches orare despicit sublimatum. Obeuntem ille contremuit: regnantem iste fastidit. Iste mortem non timebat a judicaturo, cum ille vitam requirat a mortuo. Sed redemptori suo squalentis veteroi mortificatione compassus, junxit dominicæ propriam crucem. Adoravit expertem culpæ particeps pœnæ: dudum invadendi cupidus, mutavit vota prædandi. armatus trabalibus clavis vim intulit regno cælorum. Intellexit in Christo pauperem locupletem, vicinum invenit quod tolleret nudo, sumpsit veniæ plenitudinem, rapuit innocentiæ portionem. In ligno Deum contuitus,

C in cælo hominem consecutus. [a] Jam porro, quo- a niam transacta passio docet hominem verum, cruciatum doloribus, latronibus comparatum, confectum supplicio, tumulatum sepulcro, per hæc omnia phantasmatis assertoribus assumpti corporis veritas contradicit. Quos cum in Christo unitas utriusque substantiæ perspicua testimoniorum luce convincit, omnem, quæ in consequentibus replicatur, dominicæ seriem passionis phantastica honoris contumeliosi molitione perturbat: asserentes quoddam nebulosi corporis extitisse figmentum, quod pro redemptore nostro injustius pœnarum dolorumque videatur op-

D positum, & per inanis hominis similitudinem, pœnis, quas majestas incurrere non possit, addicta quoque vera caro non exciterit, quam execratur populus, cruciat judex, pulsant verbera, quam contumeliæ illudunt, spinæ transpungunt, cui calamus illiditur, figitur clavis, sanguis excutitur. Adhuc cum omne quod spei est in solo redemptionis nostræ mysterio collocemus, nec sit aliud nostrum reviviscere, quam dominum necem pertulisse: falsum est quod sua incarnatione nos salvat, si & hoc in dubium venit, quod tolerandum pro nobis in carne susceperat. Veni potius sancte Esaia, propheta quidem tui, sed Evangelista temporis nostri. veni celeriter ad tuendam contra Eutychetis mendacia Christianorum salutem. Dicere te de Christo, im-

E mo etiam jurare non pigeat, *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit*. Esa. 53. 4. &, *livore ejus sanati sumus*. non medendi facultate secura, sed voluntarie pro nobis dolendi veritate suscepta. Si veraciter dolores nostros ipse portavit, jam & nos securi sumus, quod veros

a *Jam porro, quoniam*) Hoc alterum caput disputationis, Christum vero & consubstantiali nobis corpore præditum fuisse contra quam sensit Eutyches, qui fictitium illi corpus, & phantasmati simile tribuebat. Unde his quoque Aviti epistolis, quæ delirium hoc censorant, titulus olim CONTRA PHANTASMA. Par itaque, sed contraria, ut Leontius Monachus observat, in Christum impietas Nestorianorum & Eutychianorum, οἱ μὲν γὰρ τὴν θεότητα, οἱ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα δοκήσει λέγουσιν εἶναι ἐν αὐτῷ. *Illi enim*, inquit, *divinitatem, hi humanitatem opinione tenus & phantasia Servatori afferebant*. Quare scite utrosque Nonnus Abbas φαντασιαστὰς appellabat. Nam & Docitas quoque illos qui id genus phantasma inducebant, vocat Theodoretus noster libro v. Hæreticarum fabularum. Ubi eundem de Christi corpore locum tractans, iisdem quibus Avitus argumentis docet, pati & mori, esurire & defatigari corpus suum permisisse, ἵνα μηδεμίαν λάβωσιν ἀφορμὴν οἱ Δοκῖται κρατῦναι τὸ χεῖλος τὴν αἵρεσιν. *ne quam ansam haberent Docitæ, quo falsam hæresim confirmarent*.

dolo-

dulures commentitium phantasma non pertulit :
& si livore ejus sanati sumus, in cassum collatam
mihi sanitatem invidet falsiloquus livor .
Ceterum recte omni definitione concluditur ,
quod si potuit esse commentitium , non potuit
livere simulatum. Sed etiam in hoc prophetæ sermone
evidens geminatæ substantiæ proprietas invenitur.
Vere, inquit, *languores nostros ipse tulit* , *& dolores nostros ipse portavit* . Duo sunt
ista, quorum aut Deus solus, aut homo solus,
utrumque non fecerit , sed unum Deus , aliud
possit homo . Dicendo autem propheta , Ipse
languores tulit, ipse dolores portavit, unum evidenter
expressit, qui ex divinitate constaret &
corpore . Languores enim, quos Adæ sauciata
progenies ex vulnere corruptæ originis attraxerat
, ille solus sanavit , qui sanum ante condiderat .
Dolores vero nostros portavit , qui desudare
prælia passionis , nisi cruciatibus ac labore,
non potuit. Quocirca quod in natura malum
habuimus , tulit Deus : quod in corpore
malum patimur , pertulit Christus . Unde re-
a spiciendum est hic, quantum Eutychiani * Bonosiacis
baratro profundiore mergantur. Illi Christo
divinitatis honorem tantummodo adimunt, isti
& corporis veritatem . Photinus hominis personam
nos adorare deridet, hic nebulam . An forte
hæretici hujus ipsius illusionis exordium ab ipsis
in Christo sacræ nativitatis crepundiis ordiuntur
, ac perinde falsum erit , quod jacuit
in pannis , quod apparuit Magis , quod planxit
in cunis? Taceo reliquos in succidua ætate profectus,
quibus divinam pariter humanamque naturam
complectens , lassitudinem refectio pertulit ,
consolatio lacrymas effudit, lux dormivit ,
panis esuriit, fons sitivit. Taceo planctum illum,
Joan. 11. quem super defunctum Lazarum habuit , antequam
effectu resuscitandi ostenderet Deum præmisisse
humanæ conditionis affectum. Quod si in
dubium vocatur qui tanta præstitit, necesse est
ut ambigua incipiant esse quæ gessit: ac perinde
falso se putat sanatum paralyticus , claudus erectum,
circumscribendus solis radius , quem cæcus
ab utero post nativi carceris tenebras intuetur.
aut hoc phantasmate Lazarus ipse delusus
est , ut cum inter mortuos dormiret , jam resurrexisse
se crederet. Quod si hæc omnia vera
esse recipiunt, & solius passionis injuriis contradicunt ;
respondeant ubi tunc fuerit filius virginis ,
cum umbram tenui nube fallentem pro
se offerens , quem pro nobis putamus offerri ,
vana sui specie & persequentes falleret & fideles .
Patrem quoque faciens hac illusione mendacem,
de quo Apostolus ait , quod *filio suo non*
Rom. 8. 32. *pepercit* , *sed pro nobis tradidit illum* . Quem filium,
si non verum, quomodo tradidit, si conlusit?
qualiter non pepercit, si dolere probibuit ?
vel certe, qua Dominus noster morte finitus sit,
qui non potuit non aliquantulam mortem pro
matris mortalitate debere , soluturus conditionem
obeundi legitimam , sed corruptionem pro
resurgendi instantia non visurus ? Quam legem
utrinsque naturæ significavit fel istud, quod gustatum
noluit bibere , dum mortem , quam ex
Adam parente omnes debemus , pro divinitate
noluit bibere, sed debuit pro dispensatione gustare.
At vero cum factum est quod Apostolus

A dixit, quod *resurgens Christus jam non moritur* , Rom. 6. 9.
& mors ei ultra non dominabitur , audeat nunc,
si quid valet hæreticus, aut Christum sine Deo,
aut sine homine Deum confiteri. Absuerat sanctus
Thomas , cum reversus Salvator a mortuis Joan. 20.
præscuria visibili præstolantium discipulorum vota
repararet , & vacillantem quodammodo fidem
suorum revalescens a mortuis vita componeret.
Referunt ergo discipuli Dominum se vidisse. Negat
ille se credere , nec se adhibitorum collatenus
fidem promittit, nisi contemplatione percepta.
Transacto temporis intervallo, superveniens
secundo Jesus , sed jam omnibus simul , pacis
B salutatione præmissa, arguit increpatione mitissima
cunctantis Apostoli tarditatem : & jubente
Domino, ne adhuc parum sit quod visus judicat,
fidem tactus explorat. *Infer* , inquit , *digitum
tuum in latus meum* , *& noli esse ambigens* , *sed fidelis* . Joan. 20. 27.
qui utique inexcusabiliter jam
perseverabis incredulus , cum palpando reddaris
expertus. Scrutatur ille digito vestigia passionis .
Permanebat ut inflictum fuerat medicam vulnus ,
& hiulcum transpuncti lateris aditum felici indicio
vitalis plaga servabat. Tunc demum in semetipsum
reversus, & sancto illuminatus corpore,
Deus meus , inquit , *& Dominus meus* . Quid
C rogo sacer Apostolus de cælestibus intellexit in
carne? quid curiosæ manus attactu divinum sensit
in vulnere ? nisi quia jampridem didicerat ,
Christum sine Deo esse non posse , & hæc ipsa
vulnera quæ palpabat , prævaluisse quidem homini ,
sed cessisse victori : tamen nec afficere morte
nisi hominem, nec vinci a Deo nisi resuscitante potuerunt.
Hic itaque, magno miraculorum stupore
concussi , cum audiunt Dominum nostrum recepti
corporis situ , visibilem oculis , digitisque
palpabilem , locum quo Apostoli consueverant clausis
foribus introisse , ad familiare commentum
asserendi phantasmatis , & per fallaces inanium
D nebularum fraude præstigias, illasos humanæ caliginis
querantur obrutus. Sentiunt enim in facti
magnitudine quiddam divinum , vigoremque
illius subtilitatis, quo foribus obseratis penetrale
secretum sine aditu corpus intraverit , ne cogantur
facere mirificum , comminiscuntur incertam.
Quod videte ad quantam specter divinitatis
injuriam , si veritatis magister , qui nobis etiam
verborum mendacia interdicit , ipse factis credatur
potuisse mentiri . Proculdubio enim mendacii
genus foret , si quod ipse non facrit se
credi a suis velit , & pateretur factum a Christo ,
quod non licet facere Christiano . Qui
E ad cognoscendam mysterii dispensationem & visu
instructus , quod sufficit sano , & tactu
convictus est , quod additur cæco : Sed caret
remedio sponte petita debilitas. quicquid libet
medicaminis oculis lippientibus imponatur , curari
non potest qui cæcatus ire delectat . Aut
quis in tali obstinatione usus oculorum est ,
qui verum esse renuit quod annuit visum ?
quasi non minus sit Deum penetrasse conclusa ,
quam homini patuisse cælestia . qui
tamen suis post resurrectionem sæpe testatus
est : *Palpate & videte* , *quia spiritus carnem & ossa non habet* , *sicut me videtis habere* . Luc. 24. 39.
Quid Eutychi tam elausum ? quid
contra phantasmata tam apertum ? velut si di-

a *Bonosiacis*.) Bonosus Naissitanæ in Dacia sedis, ut nostra est conjectura, Episcopus, catholicam deserens, ad eorum transiit hæresim, qui Photini venena sectabantur , & Christum Deum negabant , hominem tantum prædicantes. Bonosiacos ejus discipulos vocant etiam Concilia Arelatense II. & Aurelianense III. Gregorius vero magnus Bonosianos libro IX. epistola lxi. ad Quirinum, & alios Episcopos Hiberniæ.

cat, molem oſſium carniumque ſpecies ventura non recipit. Noluit ſe, vel ſolum quemlibet virum, hoc eſt ſioe corpora, ſpiritum dici: ſed ut talem recognoſcetis iu judicio, qualem tediſſe conſpicitis e ſepulcro. Unde jam poſt paſſionis certamina triumphator nihil quidem habuit, quod mundanum indigentia redivivi corporis poſtularet. Non illi quippe aut fames cibum, aut potum ſitis, aut requiem labor, aut ſomnum popoſcit operatio. Quæ omnia non ſolum in capite noſtro, quod eſt Chriſtus, exigua illa parvi temporis morte decocta ſunt: ſed atiam in nobis ſic uſque ad obitum valebunt, quod reſurrectione finientur. & tamen, ut dicere cœperam, cum membra illa dominica, nulli jam indigentiæ ubnoxia tenerentur, ad ſuſpicionem phantaſmatis ſuorum cordibus eximendam, cum Apoſtolis viſus eſt, cibum juſſit apponi, quibos conveſci commiſſa benedictione dignatus eſt. Quod faciebant illi adhuc pro redemptione corporis, fecit bonus magiſter pro teſtimonio veritatis. Niſi forſitan dicat phantaſmatis prædicator, caliginem illam, membrorum ſpeciem ſeductricem, quæ appooebuutur aſſumere, nec eſcam illam pignoris ſancti in dominicum corpus ſine ooere corruptionis intrare, ſed inanem ventrem incerti eſus gravare ponderibus. Quem certa paſtum ſullens imago, aut ſutura eſt ſi ſubripuit, aut non eſt aeria, ſi comedit. Scio tameu, quod non alter quam Chriſtus, inter ſuprema cibi illius monimenta

Luc. 24. 44. teſtatur, *Qaia oportet impleri omnia quæ ſcripta ſaat in Lege, & Prophetis, & Pſalmis de me.* Et oos pauca exemplorum quærimus, cum illa omnino Scripturam in ſua dicat unitate

Ibid. 5. compleri. *Et poſt hæc*, inquit, *cum benediceret ſuos, ferebatur ia cælum.* Recede procul Eutyches, cum præſtigiis qoas aoimo concepiſti. Solus hac benedictione careat, qui ſe a phantaſmate aut benedici lætatur, aot redimi. Interim ferebatur in cælum filius homiois, qui erat in cælo dudum præſcieutia, ounc natura. Nec aliquo Angelicæ manus auxilio, quanqoam portati dicatur, indiguit: ſed ferebat matris filium filius patris: ibat quod Deos arat, quod homo ferebatur. Patebat redeunti porta cæleſtis, & Deum ſuum cum acceſſu corporis revertentem originalis patriæ claritas invitabat. Qno

Act. 1. 10. recepto, *duo*, inquit, *Angeli adſtiterunt*, Apoſtolis ſia loquentes, *Viri Galilæi, Jeſus hic, qui receptus eſt a vobis*, id eſt, quem in ſede Pater, ſeu quem vos recepiſtis iu fide, *ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum.* Habeot ergo in hoc ſermone quod ſperent quibus phantaſma videtur eſſe quod geſtum eſt, ſi ſic veniet quomodo vidiſtis eum euntem in cælum. Ubi videbunt catholici quem ambiunt, adverſarii quem confixerunt. ubi ad eadem clavorum veſtigia quæ cernuntur, vel illos ignes Eutyches ſimulatos putare deſinat, quibus poſt phantaſmatis ſumum fera pœnitudine perpetuo torris ardebit. Ad cujus priſtioom dogma denotandum, vel corrigendos aliquantiſper, ſicut optandum eſt, ſectatores, pauca hæc dixiſſe ſufficiat: ut ex ſimilitudine teſtimoniorum quæ poſuimus, etiam ipſi ſibi neceſſarie numeroſiora perquirant. Quod ſi forte priſtino ſceleri dogmatis ſui, aut iofidelitatis perſeverantiam ſervant, aut aliqnid novæ molitionis accumulant: ſiquidem peculiaris errantibus mos eſt, in obſtinatione perverſa ſemper dicere velle quo peteant: dabit Deus, ut juſſu veſtro, meoque famulatu, pravitas quæ adhuc augmento accenditur, uno, & ſemper æquali ſcripturarum cæleſtium magiſterio propulſetor.

Epiſtola IV.

Avitus Viennenſis Epiſcopus Domno Gundobado Regi.

SCiſcitatio veſtra plena religioois atqoe pietatis eſt. Sed quia inquiſitione propoſita, conſultoris vel reſpondentis nomina præmiſiſtis, ſuggerendum puto, fuiſſe in Africa quendam Fauſtum [a] Epiſcopum ſecta Manichæum, opuſculorum quorumpiam conditorem, execrabilium ſane, & in nonnullis etiam ſermone turpiſſimorum. Hic autem, quantum ad frootem pertinet, qoaſi abſtioentiſſimam vitam profeſſus, & non ſecretam crucem, ſed publicam vanitatem jactantia veotoſi tumoris exaggerans, quantum potuit, auditoribus venenatam diſputationem velut indeclinabilis virtutum ſervator indixit. Et quia legiſtis, conſulenti cuidam Paulino Burdegalenſi, ab Epiſcopo ſupradicti nominis fuiſſe reſponſum: cujus temporibus Paulinus quidam, Deus viderit utrum is quem memoratis, tamen perinde Burdegalenſis, non pauca ſtylo catholico & irreprehenſibili fide conſcripſit: præfati hæretici mentionem idcirco præmiſi, oe Manichæi ipſius Fauſti opus infaoſtum, vel alterum, quem etiam gloria veſtra noverat, ortu Britannum, habitaculo Regienſem, titulo oominis accuſaret: ſimul & qui aot conſulere ſupra ambiguo quæſtionum, aut dignus reſcripto poſteris reſervando potuerit inveniri. Cujuslibet tamen eorum in manos veſtras dicta pervenerint, ſancte, ſollicita, regie vos moverunt. [b] Pœnitentiam, quam proprie momentaneam nominaſtis; id eſt in ægritudine quaſi ſub momento mortis acceptam, nihil aut nulli prodeſſe, adverſa veritati & admodum cruda definitio eſt. Apud divinam quippe miſericordiam vel ipſa humilitas confitentia dici non debet fructo carera. Quia cum legimus, quod qualitata vitæ aoterioris abolita, quia plerumque contingit & peccare juſtos, & reſipiſcere peccatores, io eo quis via judicetur, qua obitus ſui tempore fuerit deprehenſus, incunctanter credenda eſt vel

a *Fauſtum Epiſcopum ſecta Manichæum*) Adverſus quem extant libri ſancti Auguſtini, cujuſque in aliis ejuſdem operibus frequens mentio. Ceterum & Paulini ad Fauſtum epiſtula, & Fauſti ad ejus quæſita reſponſio, quæ nunc inter Fauſti Regienſis opera leguntur, quo de Fauſto hic agatur ambigi non ſinunt. Britannum hunc ortu fuiſſe docet Avitus. quod non de Inſulanis; ſed de Armoricis Britanois accipiendum monuimus in Notis ad epiſtolam Facundi ad Mutianum Scholaſticum. Paulinus hic autem Burdegalenſis, qui ad Fauſtum ſcribit, cum de Paulino Epiſcopo Nulano ſcipi nequeat, de Paulino Euchariſtici auctore intelligendus videtur, qui & ipſe ortu Burdegalenſis fuit, & Maſſiliæ larem relicta patria cum fixiſſet, Fauſti Regienſis conſuetudine uti potuit.

b *Pœnitentiam quam proprie momentaneam nominis*) Momentaneam Fauſtus quoque appellarat. Paulinus ſubitam. *Percunctator*, inquit, *accedo. Sum peccatis carnalibus involutus, omnia quæcumque poteſt criminoſus exerceo. cum diem humanæ ſortis implevero, pœnitentiam ſubitam*

ipsa correctionis volnntas placere, si vera sit.
Sed totum apud cælestem clementiam fidei qualitate pensatur. Unde & inter illos operarios,
Matth. 20. qnos in Evangelio legitis esse conductos, pro devotionis ardore, mercedem prioribus exæquatam
etiam qni tardins venerant sortiuntur. Sicut & Ninivitarum brevissima pœnitudo, omnem indulgentiæ summam triduo servente mercata, gladium peccatricis nrbis cervicibus imminentem,
Jonæ 5. quem jam ictul destinato per manum Jonæ prophetæ diea statuta vibraverat, repagnlo consonæ satisfactionia obtudit. Contradicant autem exemplis hnjusmodi, qnos verius reddit appetita superbia turgidos, qaam conscientia illibata securos. Hoc tamen loco quid sæpe doleam, quia fandi licentiam dignamini præstare, confiteor. Contristamnr nonnunquam in hac nostrorum facilitate, quod tem tam pretiosam pro levi accipere grave discrimen est. Cum enim videntur pœnitentiam precibua ac lacrymia poscere, impium dicimus denegare. Sin igitur contingat interdum, ut acceptam quicumque pœnitentiam, si sanitatem corporis recipit, aut negli-
2. Pet. 2. gat, aut factus sit, nt Apnstolua ait, canis reversus in vomitum, qui veniabilius onerabatur fragilitate peccati, plectibilius opprimetur abusione remedii. & dicetur illud, quod Ananiæ
Act. 5. 4. in Actibus Apostolorum: *Nonne manens tibi manserat, & de promittendu in tna potestate*
Eccles. 5.4. *pendebat? Melins est antem*, nt ait Propheta, *non vovere quam vovere & non reddere*. Unde contraxit consuetudo sermonis, ut donec quisque nostrum votum compleat, voti reua dicatur. Qnocirca fateor, in necessitate positis non sine metu dari debere pœnitentiam. quos si absque
a capitalibua culpis, [a] in nsn conjugalia copulæ dies suprema reperiat, otpote rem licitam præsumentes, nec damnatione dignos putamus, nec a sacrificio commemorationis excludimus. E contra, si professam compunctionem sæculo retrahente vacuaverint, quasi jam apostatas, id est ab standi firmitate decidnos, necesse est a communione suspendi: cum melius sit manere intra quantulamcnmque salutem humilitate mediocrinm, quam ipsam salutem ex toto destrui violatione snmmorum: & tutins inveniatur cum honestate in matrimonio vivere, quam castitate mentita illicitis licita maculare. Quod prævi-
1. Tim. 5. 12. dens Apostolus, & vidnas, quæ primam fidem irritam fecerint, majorem damnationem denuntians subituras, personas legitimi atque irreprehensibilia tori pace devinctas, vacare orationi ad tempus, ac rursus in idipsum regredi sinit:
1. Cor. 7. 5. ne Satanas, inquit, pet incontinentiam illorum, tentet in promissione perfidos, qnos in carne non vicerat conjngatos. In secunda quoque

A quæstione, quod negamus est, [b] fidem solam hnmini prodesse non posse, hoc minime probo: neque ab illorum parte profiteor, qui, sicut ait Dominus, grave super humeros discipulorum pondns imponunt, quod ipsi tamen uno digito movere detrectant. Propter quod, tam rigidam de fide sententiam, aut extraneus potnit præsumere, ant noster debuit temperare. Quod si dignanter admittitia, conjectura breviter exemplisqne patefaciam. Fidem esse omnium bonorum spiritualium fundamentum, per hanc primitus informata Christianorum rudimenta testantur. Nam si baptizatus, aut etiam translatus ab hæresi qnalibet parvnlua, vel forsitan ævo longiore provectus, celeri post lavacrum fine rapiatur, nec ipse operis jactitator abnuerit, hominem sola fide salvatnm. Extra quam quod nihil quælibet bonæ profuerint actiones, de sæculi philosophis æstimemus: quos contemptores mundi, amatoresque sapientiæ, castitate proposita, facultate despecta, quicquid hodie catholici prædicamus, quia fides defuit, non profuit operatos. Adeo machina vanitatis, nutabundis exculta fastigiis, quia sine fundamento surrexit, per se sola constare non potuit. Quid si nunc diversorum in Scripturis cælestibus fidem retexam, quam semper desiderii compotem reddidit
laudata credulitas? Abraham quod sulum credi- Rom. 4. 5.
dit Deo reputatum est illi ad justitiam. Raab Jos. 2. 3.
meretrix vitam præteritam prostitutione sordentem, Israelitarum populum per fidem præ-
stolata purgavit. Sic illa Evangelii Cananitis, Matth. 15
quanquam repulsa convitio, dari tamen catulis suis filiorum panem perseverantia petitionis eli-
cuit. Alia fluxum carnalitatis obscenæ tactu Matt. 9. 20.
fideliter medente restrinxit. Suadetur tamen & bonorum operum jungenda devotio, quam negligere non pertinet ad fidelem. Sed enim di-
cat Apostulus, *quicquid non est ex fide peccatum* Rom. 14. 23.
est, videtis ipsam quoque quam rectam credimus operationem, nisi fidei suffragio fulciatur, in peccatum posse mutari. Expertus est hoc ni-
mirum Pharisæua ille in Evangelio, qui gratias Luc. 18.
se referre, quod non esset sicut ceteri homines, raptores, injusti, adulteri, eleemosynas subinde facere, bis in Sabbato jejunare, tumido ac resupino pectore jactitabat: cum Publicanus, fronte cernuus, fide rectus merita bonorum sola humilitate præripiens, domum suam, de qua non justus exierat, justificatus intraret. Quid plura commemorem? adhuc unum patienter accipite. Latro ille, cujus assuetum sceleribus corpus, juxta crucem dominicæ puritatis, servili patibulo criminum vindicta suspenderat, sentiens in morientis Christi corpore majestatem, pro præmissa crudelitate addictus supplicio, pro

sum consecutus. si excludat pro parte peccatum, an ad integrum, opto cognoscere. Hanc Faustus inutilem esse respondit. Quod falso dici docet Avitus, & ante Avitum in eadem Galliæ Provincia docuerat Gennadius Massiliensis Ecclesiasticorum dogmatum cap. XLVIII. *Pœnitentia*, inquit, *aboleri peccata indubitanter credimus. etiamsi in ultimo vitæ spiritu admissorum pœniteat, & publica lamentatione peccata prodantur, quia propositum Dei, quo decrevit salvare quod perierat, stat immobile. Et ideo quia voluntas ejus non mutatur, sive emendatione vitæ, si tempus conceditur, sive supplici confessione, si continuo vita exceditur, venia peccatorum fideliter præsumitur ab illo, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur a perditione pœnitendo, & salvatus miseratione Domini vivat. Si quis aliter de justissimi Dei pietate sentit, non Christianus sed Novatianus est.*

a *In usu conjugalis copulæ*) Conjugium opponit pœnitentiæ, quia pœnitentia professi abstinebant a conjugio. Unde & conjugatis, nisi ex mutuo consensu, pœnitentiam dari Concilia vetant, Arelatense II. can. XXII. & Aurelianense III. can. XXIV.

b *Fidem solam homini non prodesse*) Quod Paulino responderat Faustus, fidem nudam meritis ad salutem non proficere, de iis videlicet affirmabat qui adultam ad ætatem perveniunt. Avitus autem contra illum sic disputat, quasi etiam parvulos comprehendat. quod abhorret a Fausti sententia, qui utrosque distinguit, & apud Deum distingui docet libro I. de gratia & libero arbitrio cap. VII. *Fidem*, inquit, *expectat a parvulis, opera cum fide a consummatis requirit*. Neque aliter accipiendus S. Augustinus, cum iis respondens, qui sine fide non posse, sine operibus autem posse perveniri dicerent ad æternam vitam, fidem ipse solam non sufficere ad salutem, sed opera cum fide requiri docet in libro de fide & operibus. De iis enim sermo est, qui grandiores fiunt post baptismum.

subsecuta confessione additus paradiso, per injustum deductus est ævum, ut de justu raperet morte martyrium. Ecce sunt virtutes ex fide: ostendat quisque, si potest, sine fide virtutem. A
Matt. 13. 31. Luc. 13. 19. Dominus in Evangelio exiguitatem fidei, grano sinapis comparatam, quæcumque voluerit valituram promittit. Sic fit ut, cum opera sine fide possint esse, fides sine operibus esse non possit. quia si corde credatur ad justitiam, & ore fiat confessio ad salutem. Apud seosum Spiritus sancti, promissiones sequentem, principium est boni operis integre credidisse: si tamen, ut Apostolus ait, ipse spiritus testimonium reddat spiritui nostro: non, ut super audistis assertum, qui creatura nobis, sed qui creator infusus, auctor & testis est nostri spiritus, non natura. Ecce B ad epistolam Fausti Episcopi, nec interest cujus, quæ veritati arbitror convenire suggessi. Mihi & eis quorum salutem sitio, fidei plenitudo donetur: illis opera sua, si fide fuerint vivificata, sufficient.

Epistola V.

a *Avitus Vienaensis Episcopus* [a] *Domna Guadabada Regi.*

SI gratiam priscæ pietatis expertus, sitæ artificium sanctæ dignationis interpretor, ad consolandum me, dominos & conservos meos sa- C cerdotes vobis jubentibus puto venisse. Quod ecce sub divino testimonio loquar, pro debiti famulatus reverentia præcelsissimo Domno dependere non præsumpsi. Virtuti enim vestræ derogat, si quis super casu qui contigit, consolationis aliquid scripto verboque suggesserit. Neque porro cadet in regiam quidem, sed philosophicam mentem mœroris abjectio. Lacessivit, verum est, cunctorum lacrymas amor vester. Sed si ambienti sæculo salus vestra conceditur, parum est quod perdidit unum pignus omnium pater. Temporalis luctus est, ubi tam innocens quis obiit, cujus mortem nullus putavit. Judicet unusquisque quod sentit, nihil unquam vestris temporibus contingere potest, quod non semper arbiter pro- D fuisse. Unde nihil hic casuale præsumo, nihil asperum. Ordinavit hunc potius occulta dispen-
b satio, quam infixit, angorem. [b] Flebatis quondam pietate ineffabili funera germanorum, sequebatur fletum publicum universitatis afflictio, & occulto divinitatis intuitu, instrumenta mœstitiæ parabantur ad gaudium. Minuebat regni felicitas numerum regalium personarum, & hoc solum servabatur mundo, quod sufficiebat imperio. Illic repositum est quicquid prosperum fuit catholicæ veritati. Et nesciebamus illud tunc frangi tantummodo, quod deinceps nesciret inflecti. Aut quid de fraterna sorte dicamus? Ipse quem vocitari parvum vestra natura circumdedit, bonis vestris absque omni malitia militavit, cum serviret vobis nescientibus periculum gentis, cum futuram pacem disponeret turbatio regionis. Experto credite, quicquid hic nocuit, hic profecit: quicquid tunc flevimus, nunc amamus. Non valentibus ista præscire potest equidem durum videri, vicinam thalamis virginem tædio incumbente præreptam. quæ tamen ambita est ut regina, defuncta est incontaminata. Quanquam revera majorem causam luctus sui reliquisse dixerim, si diem ultimum post recentia vota clausisset. Ibi enim forte potuerit inveniri, ubi mihi post invidiæ nodum, insultationis dentem fixisset æmulus livor. At vero nunc, quæ mens tam barbara non misereatur virginitatem felicitatemque in paterno regioque sinu receptum? Nec mutavit sedem, nec contigit peregrinationem: ubi non diu esse potuit domina, nec breviter extitit peregrina. Unde cum lætitiam vestram, quasi serenitatem cæli, expectet universitas, reddite vos gaudiis populorum: quia nunquam respublica orphanitatis incurrit perniciem, quandiu sustentantibus vobis mater Ecclesia non senserit orbitatem.

Epistola VI.

Avitus Vienensis Episcopus [c] *Victorio Episcopo.* c

[d] De Hæreticorum oratoriis non recipiendis. d

PEtisti, immo potius præcepisti, frater piissime, ut datis ad beatitudinem tuam literis indicarem, utrum hæreticorum oratoria, sive basilicæ, ad usus possent nostræ religionis aptari, cum conditores earum ad catholicam se legem erroris correctione transtulerunt. Digna profecto res, de qua tu consulis, si respondendi idoneum reperisses. Quia jussisti tamen, reserabo in subditis quid consequens putem: ea scilicet definitione, ut locum succensendi ullis non reservem, si modo id quod statuendum crediderunt, vel ratione perspicua, vel prolata de canonicis voluminibus auctoritate confirment. Istud, quod de oratoriis vel basiliculis privatis interrogasti, perinde ut de Ecclesiis eorum, difficile definitur. Hoc namque suadendum est catholicis regibus, quod de subjectis eorum fuerit constitutum. Unde primum quæso, si a principe regionis nostræ, cujus nobis Deus præstitit in vera religione consensum, sortis suæ Antistites consulantur, utrum respondere possimus, fabricas a patre suo hæreticis institutas catholicis debere partibus applicari. Quod si aut nos suademus, aut

a *Domno Gundobado regi*) Consolatoria in obitu filiæ, quæ regi desponsa, & regina mox futura, paternis in ædibus decesserat ante nuptias. Quod vero illi vel sponso nomen fuerit, non explicat.

b *Flebatis funera germanorum*) Funera flevisse ait, quorum auctor ipse fuerat. Ex tribus enim fratribus, duos Gundobadus principio regni sustulit, Chilpericum Clotildis nostræ patrem, & Godomarum: cum tertio Godegisilo regnum partitus, complures annos cum eo regnavit. Tandem & hunc quoque injuria lacessitus interfecit, solusque deinceps integro regno per sedecim annos potitus est, usque ad Petri Consulatum, sub quo defunctum Gundobadum notat Chronicum Marii, hoc est anno Christi DXVI.

c *Victorio Episcopo*) Gratianopolitano. Hunc enim esse arbitror, qui cum Avito ipso interfuit, & subscripsit Concilio Epaonensi, atque in vulgatis editionibus Conciliorum Victurius, in codice autem Lugdunensi Victorius appellatur, ut hoc loco.

d *De hæreticorum oratoriis*) Qui hanc epistolam contulerit cum Canone XXXIII. Concilii Epaonensis, *De Basilicis hæreticorum*, facile animadvertet, Canonem non solum ex mente Aviti, qui præerat Concilio, sed ipsius quoque verbis conceptum atque expressum. Sic enim se habet: *Basilicas hæreticorum, quas tanta execratione habemus exosas, ut pollutionem earum purgabilem non putemus, sanctis usibus applicare despicimus.* Diversa paucis ante annis fuerat sententia Concilii primi Aurelianensis, cui Basilicas Gothorum recipi, & simili quo nostræ innovari solent placuit ordine consecrari. Quod ubique gentium in more usuque jam olim fuisse, tum Græcæ, tum Latinæ passim historiæ declarant.

ille consentiat, persecutionem in se commotam
hæretici non immerito causabuntur, cum ca-
tholicam mansuetudinem calumnias hæreticorum
atque gentilium plus deceat sustinere quam fa-
cere. Quid enim tam durum, quam si illi, qui
aperta perversitate pereunt, de confessione sibi
aut martyrio blandiantur? Et quia post nos,
nostrique regis, Deus tribuat, felicissimam lon-
gævitatem, siquidem nihil de processu tempo-
rum immutabili credi debet, poterit forsitan hæ-
reticus quicumque regnare, & quicquid persecu-
tionis Ecclesiis personisque commoverit, non se-
ctæ suæ studio, sed ex vicissitudinis retributio-
ne fecisse dicetur, & nobis etiam post mortem gra-
vandis ad peccatum reputabitur, quicquid fuerit
perpessa posteritas. Et forsitan adjiciet divina
miseratio, ut proles principis, de quo loqui-
mur, per receptam fidei plenitudinem catholi-
cum sequatur auctorem. Quid tamen, si nunc
quisquam de vicinis regibus legis alienæ ulcisci
in regione sua similiter velit, quod hic sacer-
dotibus suis doluerit irrogari? At si quis hujus-
modi me deridens in hæc verba prorumpat, u-
tar gloria temporis mei, prospiciat statui suo sub-
sequens ætas. Sed qui talia secum tractat, pau-
lisper mihi redhibeat quam postulo rationem, u-
trum hæretici a nobis cum veritate recipi de-
beant. recipiantur: lucidissima salus est, quia
Psal. 115. 1. sicut scriptum est, *Credidi propter quod locutus
sum. Præcedit fides locutionem, & sequitur con-
fessio credulitatem; & per impositionem manus
sacerdotalis fit pravitatis amissio, fidei reddi-
tur plenitudo. Res autem insensibilis, quæ pri-
mum innovata polluitur, ignorare me fateor
qua deinceps sanctificatione purgetur. Dico cer-
te, si potest pollutum ab hæreticis altare sacra-
ri, posse & panem, qui super illum positus est,
ad sacrificia nostra transferri. Idem primitus
hæreticus conditor fecit. Transit ad repromissio-
nem divinam: libertate gaudens dimittat Ægy-
ptum. Ad fidem rectam felici mutatione trans-
migrans, reliquit potius maculam, quam attra-
hat. cum aliquid non legitimum impurgabili er-
rori, gravant magis polluta contactum, quam ca-
piant a tangente remedium. Unde & in Aggæo
Agg. 2. 12. propheta: *Hæc dicit Dominus exercituum, inter-
roga sacerdotes legis dicens: Si sustulerit homo
carnem sanctificatam, & tetigerit de summitate
ejus panem, aut quodcumque aliquid, nunquid
sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes di-
xerunt, Non. Et dixit Aggæus: Si tetigerit pol-
lutus ex omnibus his, nunquid contaminabitur? id
est ille panis, qui dudum sanctus extiterat: & di-
xerunt sacerdotes, Contaminabitur*. Quapropter
conciendum est, si potest ille panis in his altari-
bus consecrari, quem si consecratus panis teti-
gerit, redditur inquinatus. Malachias quoque
Mal. 1. 8. propheta sic dicit: *Si offeratis cæcum ad immo-
landum, nonne malum est? & si offeratis clau-
dum, nonne malum est?* & paulo post: *Maledictus*,
inquit, *dolosus, qui habet in grege suo mascu-
Ibid. 14. lum, & votum faciens immolat debile Domino*.
Quid hoc judicio sincerius? quid tali auctorita-
te manifestius? Fabrica, quam iterata cupis in-
novatione præsumere, si sana est, quid benedi-
citur? si languida, cur offertur? Quantumcum-
que munera a malis oblata in bonum trahere
concupiscas, sequi te ad sanctitatem clauda non
2. Cor. 11. 2. poterunt. Dicit Apostolus, suscepisse *viro vir-
ginem castam exhibere Christo*, id est Ecclesiam.
Ecclesia porro, quæ hæreticorum fuit, etsi licet
meliori nubere, non erat virgo. Cur ergo appe-
tat sacerdos illicitam, qui prorsus a contactu re-

A pudiatæ ac viduæ prohibetur? Post incesti nexum
sera conjunctio est. *Qui sociatur*, inquit, *mere-
trici, unum corpus efficitur. nec tollam membra* 1. Cor. 6. 15.
Christi, & faciam membra meretricis. Vide si
possit junctis sibi Christi membris meretrix rediu-
tegrari, in cujus corpus unita Christi, id est Chri-
stiani, per pollutionem membra vertuntur. Un-
de & alio loco Apostolus dicit, talem se Ecclesiam
velle, quæ non habeat maculam, aut rugam, Ephes. 5. 27.
aut aliquid hujusmodi. Nunquid ullo pacto po-
terit istud de hæreticorum fabricis dici? Benedi-
ctio, quæ rebus sensu carentibus ac pollutis im-
penditur, nec purgat maculam, nec explicat ru-
gam. Immo magis, si paolo attentius intue-
B mur, caret macula quod symbolum est novita-
te rugosum. Porro quod iteratione duplicatum
est, ruga tegitur. talem nequaquam sancta sin-
ceritas, & Adam veterem exuens, novo quod
offertur homini comparetur. Quam novitatem
nobis auctoritas Testamenti novi Evangeliorum Matt. 19. 30.
voce commendat. Unde etiam ipse sibi Domi-
nus sterni pullum præcepit, cui ante ipsum nul-
lus insederat: quem totius sæcularis usus exper-
tem, feliciter redderent non imposita flagella
subditum, sed exordia sancta mansuetum. Et
ut ipsum quoque dominicæ mortis mysterium Luc. 27. 60.
novitatis honore non careat, in monumento
novo, quod in petra excisum est, redemptricem
nostram dominicam carnem legimus quievisse.
C Quis ergo mihi persuadere conetur, post errores
funerum sepulcrum posse mundari? quamvis pu-
tredinis humore siccato, consumptis jam carni-
bus, albis tumulis attollantur, remanet immun-
ditia recordatione, etiamsi abesse putetur aspe-
ctu. Expulisti quidem morticinum dogmatis alie-
ni, & fortitudinem ejus emortuam de sepulcro
suo, quasi ossa honore carentia projecisti. Sed
puto quod imponi in fœtores sacri corporis mem-
bra non debeant. Et dices forsitan, hæreticos,
si eis potestas detur, altaria nostra temerare.
Verum est, nec refello. Sæviunt quidem compos-
sunt fœdis ungoibus alienarum ædium pervasores.
Sed vim intendere, loca pervadere, altaria com-
mutare, non pertinet ad colombam. Specialius
D ergo fugiendum, quod licere sibi hæreticus putat.
Ab exemplo magis vitare convenit quod hostis
amplectitur. Nec mirum est, si dedicationes ge-
minare audeant, qui baptismata confrequentant.
Quod circa non quid statuam, sed quid optem bre-
viter indicavi. Hæretici cultos loca pervadi nol-
lem, cuperem prætermitti in morem ergastulo-
rum. Semper optandum est, non ut mutata tran-
seant, sed infrequentata torpescant. Salubri po-
pulorum correctione desertis maneat æterna vidui-
tas: nec unquam recipiatur a nostris, quod con-
versionis studio repudiatur a propriis. De mini-
steriis hæreticorum quæ illis sacra, nobis exe-
crabilia judicantur, id est patenis paterisque,
E quia quid censeam perinde rescribere me jussi-
sti, validæ quidem observationis exemplum est,
quod legitur in Heptatycho, de thuribulis pec- Num. 16.
catorum, qui ignem illicitum præsumentes, in-
cendio temporalis gehennæ æternam signante con-
sumpti sunt. Jacebant namque cineri prunis-
que permixta, ad mortuorum judicium, terro-
remque viventium, vasa quæ diximus, & odo-
ribus thuris assueta, abominabilem immunditiam
perversi usus fœtore contraxerant. Tunc duci
legifero consulenti præceptum est sermone divi-
no, ut hæc infusa fornacibus, & distenta per
laminas, sacro altari affigeret. Vides ergo,
quod illic pariter erudimur, usum execrabilem
metallorum, ad bonum, si ignibus careat, non

posse transferri. Adeo ad catholicam compara- A
tionem hoc præstat metallis ignis, quod sensi-
bus fides. Unde & in Psalmo propheta sic o-
Psal. 25. 2. rat: *Ure renes meos, & cor meum*. Reprehen-
dat certa quispiam, pro sensus sui discretione,
quod sentio. Fateor ministeriis illis minime de-
lectari, quæ superiuris Galliæ partibus ad Ec-
clesias legis nostræ captiva venerunt: quæque
nil voluntarium, nil innocens præferentia, si
dolentibus capiantur, offerentibus prodesse non
poterunt. Cur mihi dicat victor, quod alturibus
tuis exhibeo, quo quolibet ordine meo factum,
Prov. 3. 9. si jubetur, *Honora Dominum de tuis justis la- B
boribus*? Parum est de laboribus, nisi de tuis:
parum est de tuis, nisi de justis. Nunquam ob-
latu pronuntiem, quæ antequam offerrentur, ab-
lata sunt. Sed talia semper munera gratulor san-
ctis altaribus superponi, qualiter religiose si non
solum proprie, quia eis sua videtur ubicumque
catholica est. Cur de thesauris suis lectissima quæ-
que producens, haud omni impendio curat, ut
in his quæ ad sanctum ministerium pertinebunt,
non magis pretiositas possit placere, quam no-
vitas? Orate quod restat, ut longo tempore post C
votorum opes sibi a Deo creditas, non in secre-
tis molibus, sed in publicis muneribus possessu-
ras, cum populo sibi subdito gaudens usibus sa-
cris semper habeat quod donabit.

EPISTOLA VII.

a *Avitus Viennensis Episcopus* [a] *Papæ Constantinopolitano*.

D

DUm domnus meus, filius vester, patri-
b cius [b] Sigismundus gloriosissimum Princi-
pem officio legationis expetiit, nobis quoque deferendi ad vos famulatus aditum dupliciter sancta opportunitate prospexit. Cum enim, ut præcipuum sacerdotem, justo vos desiderio sitiremus, adjecit vir illustris Laurentius honorem vestri animis nostris, indicans apicibus suis omne nubilum, quod quietem Orientalium populorum ambiguo caligante fuscaverat, redintegratæ pacis serenitate detersum; & eam cum Romano Antistite vos habere concordiam, quam velut geminos Apostolorum principes mundo adsignare conveniat. Quis enim, qui vel catholicus dici potest, de tantarum ac talium Ecclesiarum pace non gaudeat, quas velut in cælo positum religionis signum pro gemino sidere mundus expectat? Quis non merito delectetur infirmantium reditu, incolumium statu, cum aliis ovibus intra claustra salvatis, illa quæ vitio errantis arbitrii fuerat evagata, cælestibus caulis lætitia plaudente revocatur? Custodite igitur, quasi patres, traditam vobis etiam super nos Ecclesiæ disciplinam. Concordiæ vestræ tantum opus est magisterio, quantum & exemplo. Quam caritatem populis suadebimus, si hanc in nostris rectoribus nesciamus? quid in corpore firmum videri poterit, quid nutat in vertice mancum? Ergo piam redeuntibus date, ne quia intentione pereat, prædicationem. Prospicite ne speculata signa tam fera bestia populetur, si ab unitate sensus vestri Roma dissultet. Memores vero nostri, quia si super dissensionem vestram sol occidat, damnum Orientis est, prosperrimum quem supra dixi nuntium per fidelissimum virum ad notitiam nostram firmate rescripto: ut expectans occidentalis Ecclesia in sermonibus vestris donum cælestis oraculi, quod se lætatur accepisse per condiscipulum, multiplicari sibi gaudeat per magistrum.

EPISTOLA VIII.

Avitus Viennensis Episcopus [c] *Eustorgio Episcopo*. c

ADventu præsentium portitorum ecce jam secundo a te desiderandi reverendique affatus vestri dona venerunt: quæ tamen plus fierent prosperiture secunda, si fierent numerositate copiosa. Revera duplex in literis vestris materia gratulationis accessit. Primum quod salvam mihi gratiam, sic etiam in vestro, sicut in vestrorum extitit animo decessorum, hæreditario monstratis affectu. Deinde quod in eo me famulari negotio præcepistis, quo, dum tuen-

a *Papæ Constantinopolitano*) Joanni Cappadoci Patriarchæ, qui relato in diptycha Concilio Chalcedonensi, expunctoque ex iisdem nomine Acacii, longum dissidium, quod Orientales ab Ecclesia Romana sejunxerat, redintegrata pace & concordia terminavit. Extat Joannis ipsius ad Hormisdam Papam epistola, rei gestæ tempus subscriptione sua denotans, *Data mense Martio die* XXVIII. *Indict.* XII. *Consulibus domno Justino Imp. Augusto & Eutharico V. C. era* DLVII. id est anno Christi DXIX. Cedrenus anno primo Justini, Ἐπισκόπων δὲ ἀπὸ Ῥώμης ἐλθόντων δι' Ὁρμίσδου ἐπισκόπου Ῥώμης, τῇ Βιταλιανοῦ σπουδῇ, ὅτι ζῶντος Ἰωάννου τοῦ Καππαδόκου Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι τετάρτην σύνοδον πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶ συνόδοις τοῖς διπτύχοις συνέταξε. *Cumque Roma venissent Episcopi ab Hormisda Romano Episcopo missi Vitaliani studio, cum adhuc viveret Joannes Cappadox Episcopus Constantinopolis, quartam sacram Synodum Chalcedonensem ad tres alias in diptychis adscripsit*. Liquet ergo, quemnam Principem hoc loco intelligat, quem Rom. Antistitem, quem denique Papam Constantinopolitanum.

b *Patricius Sigismundus*) Rex Burgundionum, qui Gundobado patri quarto abhinc anno successerat. Solebant his sæculis Imperatores Romanarum dignitatum titulos exterarum gentium regibus honoris causa impertiri. Unde & Theodericum regem Gothorum, & alios, Magistros militum sæpe appellatos legimus: atque ut hoc loco patriciatum Sigismundo delatum intelligimus; & patricium Theodericum eundem a Zenone creatum proditum est, sic ad Clodoveum regem Francorum, post victoriam Gothicam, codicillos de Consulatu ab Anastasio missos testatur Gregorius Turon. lib. II. cap. XXXVIII.

c *Eustorgio Episcopo*) Mediolanensi, ut docet epistola Theodorici regis, quæ est nona libri I. Variarum apud Cassiodorum, & libri II. epistola XXIX. ad Adelam Comitem, his verbis: *Beatissimi viri Eustorgii Episcopi sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus te affatibus admonemus, ut prædiis vel hominibus illius Ecclesiæ intra Siciliam constitutis tuitionem studeas, salva civilitate, præstare*. De hoc Ennodii quinque interpretati sumus epigramma CXLIX. De fonte baptisterii S. Stephani, & aqua quæ per columnas venit.

En sine nube pluit sub tectis imbre sereno,
Et cæli facies pura ministrat aquas.
Profluo marmoribus decurrunt flumina sacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rursus natis unda superna venit.
Sancta per æthereos emanat lympha recessus,
EUSTORGI *vatis dedita ministerio*.

Id est Episcopi. Græcum ortu sunt qui Eustorgium faciant ex nominis conjectura. Quod vero adducat Joannis Damasceni discipulum fuisse, absurdum est, cum tempora discrepent.

a dæ vel [a] reparandæ libertatis curam geritis, etiam me non indignum tali ministerio censuistis. A Impletum est igitur beatitudinis vestræ sanctum ac spiritale præceptum. Cumulastis orationes mercedem: interventu vestro pretiosus factum est pretium quod misistis. Victa est per reverentiam vestri in rigore barbarico humilitate immanitas, intercessione crudelitas, illatione cupiditas. Conicimus qualiter illic prædicationibus duriores animos edomatis, cum interveniendi viribus absentia vobis saxa sic frangitis. Visitatur opere vestro nostrarum ærumna regionum: & emanans ex largiendi thesauro irrigui fontis ubertas, cum Italiam rigaverit, adspergit & Galliam. Quapropter depenso salutationis honorificæ famulatu, me vestro intercessui B vel favori votis præfusa supplicatione insinuo: optans licet in cunctis, mihi tamen specialibus causis literas vestras: in quibus sic vobis per misericordiam competat, ut etiam me per obedientiam vestrorum operum fructus attingat.

EPISTOLA IX.

b *Avitus Viennensis Episcopus* [b] *Cæsario Episcopo.*

Licet ipsa sese venerandi portitoris persona C animis fraternæ caritatis insinuet, sanctus c tamen [c] Maximianus Antistes hanc peculiarius ad vos officii mei paginam petiit destinari: per quam me potius ab illo, quam illum a me commendari debere manifestum est. Et quia jubere dignatus est, ut necessitates suas sermone meo panderem, nihil dicendum de peregrinationis labore suscepi: quia quantalibet vel temporum longitudine, vel itineris vastitate, genitalis patriæ linquat habitaculum, peregrinus sacerdos dici non potest, ubi catholica reperiri Ecclesia potest. Quanquam nec illa vobis regionis suæ subversio quasi incognita exaggerari debeat: cum pietatem vestram, quærentem ubique misericordiæ aditus, non lateat ubi est miseriæ locus. D Principalis tamen ei, quantum dignatur asserere, causa veniendi est, ut peritiorem medicum quocumque perquirat, qui imbecillitati corporeorum luminum cujuscumque remedii arte succurrat. Quanquam religiosæ mentis intuitus, contemplandis magis spiritalibus occupatus, nec nimium exterioris hominis cæcitate perterritus, eo temperamento hanc, quantum comperi, curam requirat, ut amatoribus potius suis satisfacere in hujus studii necessitate contendat. Simul & ne videatur, per neglectæ sanitatis culpam, facultas in eo sacerdotalis officii reprehensibiliter minorata. Spem vero recipiendi obtutus, quantum arbitror, & ab exemplo requirit. quod scilicet Tobiam nostrum, caligantem quidem terrestribus, sed quæ mundo erant invisibilia cernentem, attentum æternæ luci, & jam pene diei mortalis immemorem, latens in Angelo medicina reduxerit per collyrium fellis ad dulcedinem sanitatis. Quocirca suscipite fratrem sinceritate solita, reverentia digna: & si quid consolationis sancto debetur, impendite. Implebitur autem commune desiderium, si etiam qualiscumque informitati medela provenerit. Quod certe si minus, saltem incorruptibilem vultum pietatis alternæ, nulli obnoxius cæcitati sacerdotalis conscientiæ oculus recognoscat. Tob. 11.

EPISTOLA X.

d *Avitus Viennensis Episcopus* [d] *Magno Episcopo.*

Licet nulla, quibus ad præsumendum hoc ipsum officium provocarer, vestri Apostolatus scripta promeruerim, offerre me tamen paginam debiti famulatus, cum compellatione non jussa, opinione compellitis. Siquidem ad occurrendum animis vestris, si non meremur aspectibus, fama trahimur, etiam dum absentia cohibemur. His additur, quod ita ærumnas infelicium Gallorum consolatione consilii, & largitate palpatis, ut sub specie ejus quam comperi misericordiæ, ad agnoscendam suorum necessitatem in Italiam festinantes, post longam peregrinationem, cum duce Christo vestram meruerint videre personam, merito propriam credant intrare se patriam. Commendo quod superest regionis nostræ presbyterum, præsentis scilicet obsequii portitorem. Qui licet pro redimenda cujusdam propinqui sui filia laborem fatigationis aggressus sit, a quodam tamen nobili viro Provinciali cum mea prosecutione directus est, ut præfati filium a [e] Comite Betanco, nomine e Avulum, ante hos circiter quatuor annos pro pignore obsidatus adsumptum, sub auxilio vestræ intercessionis requirat, ac revocet. Quod superest obsecro, ut dignabili beatitudinis vestræ rescripto, & illic exultantibus ingenuitatis statum reparabilem, & hic desiderantibus scribendi aditum doceatis esse communem.

a *Reparandæ libertatis curam geritis*) Referenda hæc videntur ad reliquias captivorum, quos Gundobadus bello Ligustico ex Italia in Galliam abduxerat ad quos redimendos missi a Theoderico rege Epiphanius Ticinensis, & Victor Taurinas legationem obierant, quam Ennodius in Epiphanii vita describit.

b *Cæsario Episcopo*) Arelatensi, de quo ad ea quæ alias notavimus ad Ennodium, præclarum addi potest elogium Floriani monachi in epistola ad Nicetium Treviensem. *Sed & corona vestra socium*, inquit, *beatæ memoriæ dominum Cæsarium Arelatensem Episcopum, qui vixit inter barbaros pius, inter bella pacatus, pater orphanorum, pastor egentium, qui tanti census effusione nil perdidit, catholicam regulam disciplina dictis factisque demonstrans*. De hujus quoque in pascendis captivis alacritate ac fiducia in Deum, navibusque tritico plenis a Gundobado & Sigismundo regibus Burgundionum opportune, cum panes deessent, ad illum missis, narrat Messianus presbyter in libro II. vitæ S. Cæsarii.

c *Maximianus antistes*) Cujus sedis Episcopus fuerit, non liquet. Fuit quidem per hæc tempora Maximianus Perusinus Antistes, cujus nomen legitur in Synodis Romanis Symmachi Papæ. Verum an in eum convenire possint, quæ de Maximiano episcopo, ejusque patris, & oculorum incommodo hic dicuntur, ambiguum est.

d *Magno Episcopo*) Mediolanensi, Eustorgii, de quo proxime dictum, successori, Datiique decessori. Nam quod Datium nonnulli, dum Mediolanenses Episcopos recensent, Magno præponunt, ordo est præposterus, qui ex hac ipsa epistola revincitur.

e *Comite Betanco*) Theoderici regis Italiæ. Avulos vero, sive Avolos, præter hunc, nobilis, ut ait, viri Provincialis filium, alios eodem sæculo habuit eadem Provincia, ut Avulum Segestericensem Episcopum, & Avolum Aquarum Sextiarum, quorum ille in Synodo IV. Aurelianensi subscribit, hic in quinta.

EPISTOLA XI.

Apollinaris [a] *Episcopus Avito Viennensi Episcopo germano.*

SAtis licet jam pœnarum dederit sera pœnitudo, tamen ad diem festum ante alios nobis colendum, ne vicario quidem famulatu adesse merui. Qui devotionem non ostendi, vel satisfactionem deferre curavi. Ad quod vere ut confido ipso sam, beate & reverentissime domine, spiritu visitante commonitus. Nam in ipsa sancta nocte, in visione nescio quid manibus meis hæserat, quod consedens juxta me fulgentissima, sed inusitato colore rubea columba vellebat. Cumque expergefactus, quotidianum quidem manuum mearum horrorem recognoscerem, sed purgari me immerito nihilominus meminissem, dum ipsum ambiguum mœstus mecum atque anxius volvo, repente quasi stimulo percussus, illico sum reliquati fœnoris recordatus. Jam quæ me hinc confusio, quæve presserit amaritudo, pietas sancta perpendit. Aliquatenus tamen hac spe solatus sum, quod ignoscat quæ commonere dignata est, ut misero mihi non omnis sancti obsequii opportunitas fraudaretur. Unam tantum mixta debitis commemorationis ejus officiis supplicatio deposcit, ut hanc quoque indulgentiæ suæ partem sensibus vestræ, quæ in me plus jam josta est, imputationis inspiret.

EPISTOLA XII.

Avitus Viennensis Episcopus Apollinari Episcopo.

APparet liquido quanta sit in vestro merito gratia Dei, aut quantus conjici debeat virtutum cumulus, ubi error ipse tam sanctus est. Nam dum justus accusator sui conatur in se convincere quod peccare non potuit, confitentis humilitas crescit ad meritum, non confessionis veritas ad reatum. Excessisti fateor consuetudinem: sed pietatis augmento semper diei hujus meminisse dignamini. Dulcis a vobis venit sollicitudo: sed non incomparabiliter prævenit oblivio. Minus enim procaldubio salva observatione apparet effectus: sed ostendistis quanta spiritalitate vos exercere delectet, quod prætermisse sic doluit. Vere secuta est dignitatem delicti vestri sancta revelatio: & tale repertum est in dormiente supplicium, quale fuerat in vigilante peccatum. Ecce veritatem dico in Christo, non mentior, cum parturientibus lacrymas oculis legissem somnium quod vidistis, omnis mentem meam subiit necessitudinis recordatio præmissarum, quibus per visitationem vestram honarem dependere nos admonitos intellexi. Porro autem de ipsa revelatione quid senserim in simplicitate depromo. Sic ergo loquis: Nam in ipsa nocte sancta in qua scilicet germanæ communis depositio celebrabatur, nescio quid manibus meis hæserat, quod consedens juxta me fulgentissima, sed inositato colore rubea columba vellebat. At vero, cum juxta te pietas tua, nec longe avolans, celeri recordatione consedit, debitam, quod sanctissime tu, piissime propinquorum, tu, inquam, merito hæc columba sentires, fulgentissima, cum simplicitate sic luceas, inusitato colore rubrata, cum innocens singulariter quasi propriis compuncta stimulis erubescas. Amplastis ergo quidem, ut supra dictum est, fœnus assuetum: nec illud tamen consuetudini defuit quod putastis. Nam nocti ipsi, quam vos excitante Christo non licuit oblivisci, adhuc de abundantia superioris anni vestra nihilominus luxit oblatio. Sic ex quodam supernæ benedictionis irriguo, quod impenditis annis singulis, sufficit multis. Deum quæso, ut hoc etiam mihi pietas vestra quandoque dependat.

EPISTOLA XIII.

Avitus Viennensis Episcopus [b] *Contumelioso Episcopo.*

QUantum, vobis apud Deum suffragantibus, qualiscumque voti mei dies propinquantur, tantum animi mei desideriam pudorque decertant. Benedictionem quippe flagito operi imperfecto. Esset quantulacumque excusatio, si in eo inertiæ meæ noxam velaret ac tegeret magnitudo. Nunc vero exiguo pariter atque impolito quid potest esse deformius? Unum igitur est, quod trepidantem animum audaci solatur hortatu, vestro scilicet, si nos Deus exaudire dignatur, adventu cuncta in melius esse vertenda. Neque enim est quod non possitis, aut orando componere, aut perorando excusare. Tantum sicut de compertæ pietatis voto certi sumus, ita prævio præstolatæ visitationis nuntio gaudeamus.

EPISTOLA XIV.

Victurius [c] *Episcopus Avito Episcopo.*

AD separandum a tritico lolium in area Domini ordinationis vestræ ventilabra poscen-

---

a *Apollinaris Episcopus*) Valentinæ sedis Antistes, Avito fratre natu major de quo Agobardus ad Ludovicum Imp. de Judaicis superstitionibus. *Sanctus Apollinaris, Episcopus Ecclesiæ Valentinæ, quantus fuerit & sit, non solum gesta de eo scripta, sed & crebra ejus miracula usque hodie sublimiter testantur.* Epistolæ utriusque idem est argumentum. Somnium nempe Apollinaris, quod ea illi nocte oblatum est, qua defunctæ sororis anniversarium Viennæ ipso absente celebrabatur.

b *Contumelioso Episcopo*) Reiorum in Provincia II. ut docent subscriptiones Synodi Arelatensis IV. Carpentoratensis, & Vasensis II. Doctrina excultum hominem fuisse argumento est, quod Avitus hunc inter librorum suorum censores & arbitros delegerit. Mores autem illaudatos probavit, tum Cæsarii ejusque Synodi, tum Sedis Apostolicæ judicium, cujus sententia Contumeliosus Episcopatu ob flagitium dejectus, atque in monasterium retrusus est, ut in primo Tomo Conciliorum Galliæ videre est.

c *Victurius Episcopus*) Gratianopolitanus. Nec enim dubito, quin is sit, qui in epistola VI. dictus est Victorius, atque ita quoque nominatur in epistola XVI. & in aliis. Hic ergo Avitum Viennensem, tanquam Metropolitanum suum consulit, Avitus tanquam suffraganeo Provinciæ suæ Antistiti respondet, quid de illo statuendum, qui defunctæ uxoris sororem sibi in matrimonio sociarat. Civis hic erat Gratianopolitanus, ut patet ea epistola XIV. Vincomalus nomine, ut est in XVI. Par porro eodem tempore eodemque in regno Burgundionum, incestus fuit Stephani, ex officio Sigismundi regis fisco præpositi, qui Palladiam defunctæ itidem conjugis sororem sibi copularat. Qua de re in Concilio Lugdunensi I. & in vita Sancti Apollinaris Valentinæ sedis Episcopi.

A da sunt: quia ille, qui vobis constituit tenere loci principis principatum, nos voluit exequi quod præcepetitis io opere, quod autem operandum est vos jubere. Quidam enim civium, ut nunc delatum est, ante quamplures annos sorori se defunctæ coojugis in matrimonio se sociavit, quod ego ounc sub multorum præsentia aditus audivi. Accusatur tanti criminis, non occulta susurratione atrocis facti diseruit qualitatem, sed ipso coram qui gessit ista proposuit. Quique eodem quo illicita præsumpsit ausu, qui studio a vobis dispensaotibus miserabilis propemodum non oegavit. Proinde qua sit abstinendus conditinne præcipite: sive ut pariter lugeant', vel si est iodiceoda sequestratio, vel qui B modus pœnitentiæ, edocete. Nam non est, ut puto, minus in coojugio germanam conjugis, quam uxorem fratris adsciri. Vos tamen, ut suggessi, statuite quod videtur: quia præter ordinationem vestram, de tali causa quid pronuntiari conveniat vix decernu. Communioni nempe eum trepide subtraho, vel permitto, nisi auctoritate vestra roboratus extitero.

Epistola XV.

Avitus Viennensis Episcopas Victario Episcopo.

C PRobatæ summæque pietatis est, ut de causis ad pontificium vestrum pertinentibus meum quoque consilium consulendum esse ducatis. Quod facere vos non, ut dixistis, ambiguitatis animo, sed dilectionis ostenditis. Quapropter contra culpam, quam literis indicastis, arbitror merito vos moveri. Quia enim vel laicus oon udvertat, noo sine grandi macula fieri de affinitatis propinquitate conjugium? Unde licet sollicitudini vestræ justissimus dolor de necessitate ipsius districtionis incumbat, salubriter tamen exasperatur in temporaneis, quem salvari cupimus in æternis. [a] Oportet ergo, hominem D maritum duarum scilicet germanarum, non irrevocabili anathemate perculi, sed propositis observationibus, interim ab Ecclesia sequestrari. Et quia indicatis, laboriosum ipsum ante multos jam annos illicitam secundæ uxoris copulam fuisse sortitum, sufficiat impune bacchatum longo tempore crimen incesti. Nihil hic quasi timore divortii dubitetis: sed merito censetur separatio legitima, ubi extitit conjunctio criminosa. Utrique si videtur ergo, dum in tam infelici obstinatione persistunt, notam excommunicationis indicite, donec a consortio criminali publica pœnitentiæ professione dissuescant: & tum, miseraotibus vobis, ad timoris & cor-

A rectionis exemplum, gratiam reconciliationis accipiant. Ego certe sinceritati vestræ qood rationabile credidi, quia tanti habuistis jubere, suggessi. [b] Auctoritatis vestræ est, errantium compunctione perspecta, severitatis ordinem temperare. Quos tamen æstimo, si veraciter compunguntur, suprascriptis conditionibus parituros.

Epistola XVI.

Avitas Viennensis Episcopas Victorio Episcopo.

B CAutelæ & caritati satisfacitis, dum me aliquid interrogando, non minus onerare, quam honorare digoamini. Sed cum noveritis recte vos, si non de peritia mea, saltem de amicitia judicare: oec aliquid vobis unquam responsione mea suggeri, nisi quod volo a Vieooensi Ecclesia custodiri. Secutus est ergo, ut indicastis, filium nostrum diaconum Vincomalus; quem Deus tribuat ut in bono vincatis malum. Vidi hominem oimie crudum cujus miseriis constat vix quenquam posse misereri. Juvenis virtute, senex fide, ævo friget, adulterio calet. Quid multis? optandum est ut per voluntatem disparabilem, noo quam libet perire, tam liceat. Nam cum adhortatorie plus quam aspere, pro C incesti facinore culparetur, severitatem nostram sola præscriptione tarditatis accusans, sero nos illicitæ jurgationis tricennale consortium damnasse causatus est. Ad hunc locum cessi, fateor, impudenti: quod scilicet sui dilectione senteotiam differentes, maluissemus correctionem viri compunctioni ipsius voluntatique servare, ac perinde justum esse, ut post spatia tot annorum vel criminalia restringeret, qui refrænare jam longævitatis accessu etiam legitima debuisset. Ad hæc, ut sentire me credidi, non compunctus, sed confusus ingemuit, promittere aliquantisper aggressus, mulierem cohabitationis D indignæ ab accessu aspectuque suo protinus coercendam. Suasi respondens ut vobis ista promitteret, & facti pœnitens eo se solvi quo ligatus fuerat postularet. Tamen, quia jussistis ut quicquid sensui meo videatur aperiam, [c] sufficiat censuræ Vestræ separatio personarum. scindatur iofelix conjugium innocentiore divortio. sufficiat districtionis fructui terminus mali. Nec sane promissio ejus fidelis putetur, cujus vita extitit infidelis. Ipsis fidejussoribus emendatio secutura credatur, quibus intercedentibus prior culpa laxabitur. De cetero autem, quod ad pœnitentiam expectat, moneatur interim agere, accipere noo cogatur. Sufficiunt infelici crimi-

---

a *Oportet ergo hominem*) Græcorum olim Latinorumque in coercendis incestis par disciplina. De duarum enim sororum maritis Græcorum morem, qui legis vim obtinebat, exponit S. Basilius epistola CXCVII. ad Diodorum, *Ἐάν τις πάθει ἀκαθαρσίας ποτὲ κρατηθεὶς ἐκπέσῃ εἰς δυοῖν ἀδελφῶν ἀθέσμου κοινωνίαν, μήτε γάμον ἡγεῖσθαι τοῦτο, μήθ' ὅλως εἰς ἐκκλησιαστικὸν πλήρωμα παραδέχεσθαι, πρότερον ἢ διαλῦσαι ἀπ' ἀλλήλων. Si quis affectu immunditiæ correptus, in illicitam duarum sororum communicationem exorbitaverit, id neque conjugium esse censendum, neque talem ad Ecclesiasticum cœtum admittendum, priusquam ab invicem dirimantur*. Apud Latinos vero qui mos fuerit, multorum instar, quia omnes consentiunt, canon est XXX. Concilii Epaonensis: *Incestis conjunctionibus nihil prorsus veniæ reservamus, nisi cum adulterium separatione sanaverint*. Inter incestos autem numerat, *si quis germanam uxoris suæ acceperit*. Avitus ergo in hoc genere quatuor distinguit, excommunicationem, separationem, pœnitentiam publicam, & reconciliationem: ita ut excommunicationis nota inurantur donec segregentur, & segregati pœnitentiam agant, ut reconciliationis gratiam accipiant.

b *Auctoritatis vestræ est*) In potestate enim & arbitrio est Episcopi, erga pœnitentes, perspecta eorum compunctione, humanius atque indulgentius agere, & severitatis ordinem temperare, ita maturius illos ad communionem recipiant. Synodi Ancyranæ canone 21. & Concilii Arelatensis II. canone 2. At contra, negligentiores pœnitentes tardius reconciliandos sancit Carthaginense IV. canone LXXV.

c *Sufficiat separatio personarum*) Superiorem sententiam suam temperat, & mitius decernit. Duo enim superius exigebat, separationem, & publicam pœnitentiam; nunc separatione sola contentus, de pœnitentia suggerit, ut eam agere moneatur, accipere non cogatur.

mina faa: nec ingeratur laborioſo cum reſpuit, quod tam inſtabili animo vix committi debuerat ſi petiſſet. Ceſſet a fragilitate perfidia: nec ſubeat in carnalitatis cumulum rebellionis augmentum. Si jubetis, breviter ad ultimum ſuggero. Excuſſus ab ſcelere, ſuſcipiatur ad veniam; patiatur pœnitentiam, cum perdit peccandi occaſionem: profiteatur, cum amiſerit voluntatem.

Epistola XVII.

a *Avitus Viennenſis Epiſcopus* [a] *Viventiola Presbytero.*

Dupliciter pietatis plenum eſt quod feciſtis, dum veniendo Lugdunum, hucque mittendo, ſtuduiſtis de duobus fratribus illic requirere infirmum, iſtic viſitare ſollicitum. Nec a vobis propoſitum intermiſſum eſſe putabitur, cum vos religioſo fratri plus in affectu atque honore debentibus ſpiritalis officii hujus converſus, etiamſi non popoſciſſet ægrotus. quippe cum ſacerdotis germani jure vel adhortationem novitas quæreret, etiamſi conſolatione anxietas non egeret. Proinde laborem juſta fatigatione ſuſceptum prorſus excuſare deſiſtite, ne videamini ad hunc arripiendi vel definiendi ambiguitate peccaſſe. Jam vero qualiter dignas pro tranſmiſſo munere gratias agam, votis me magis ſentio, invenire quam literis. Illud quoque ut de eremo talia proferri poſſe dicatis, elegantia quadam deſideria hominum ad locum veſtræ cohabitationis attrahitis. Qui proculdubio, perſonæ veſtræ ſollicitudine, inſtitutione, doctrina, etiamſi inventa ſit eremus, fieret paradiſus. Quapropter pro ſella, quam tranſmiſiſtis, cathedræ viciſſitudinem imprecans, quæſo
b ut nutantem [b] ſcholam cari communis Eugendi, & non minimum, quantum ad ſtatum ſuum attinet, præſule viduatam, ſpiritali ſolatio, & ſacerdotali magiſterio foveatis. Neque illud ab
* Al.lect.retrahat. impendenda caritate vos * retineat, quod ſimplicitatis magis, ut arbitror, quam abuſionis animo, minus digne ab eis cura veſtræ ordinationis ambitur: ut ad majora, ut præſtante Deo cupimus, gubernacula provehendi, & ad duplicanda quinque talenta de duobus additis adſurgentes, probati in ſecundo gradu fideles,
* & maximus hanc ſecreti conſcientia feratis ad populos, ut quo in aliis fraterna diſſenſio potuiſſet eremum facere, in vobis ſtuduerit paterna dilectio monaſterium continere.

[c] Epistola XVIII. c

* * * *

Unde, etiamſi pignus reliquiarum ſacræ crucis putamus eſſe vobiſcum, a ſancto tamen Æliæ urbis Antiſtite hanc ſpecialiter munificentiam credimus expetendam. Qui revera ſacramenti iſtius veram & inviolabilem puritatem loci adminiſtratione conſervans, ſic deſiderabili potens eſt impertire nos dono, ut ab omni cunctationis abſolvat ambiguo. Qua de re plurimum pagina famulante depoſco, ut ad præfatæ Eccleſiæ ſacerdotem literas Apoſtolatus veſter tribuat portitori: quatenus gemina nobis veniat benedictione firmamentum, quod Eccleſiarum præminentium mundo, vel conſulta ſedis veſtræ auctoritas reſpondebit, vel humanitas illius obſecrata porrexerit.

Epistola XIX.

Domnus [d] *Gundabadus Rex Avito Viennenſi Epiſcopo.*

De prophetica lectione ſanctitatem veſtram cenſui conſulendam, cujus lectionis exemplar ſubter adjeci. Et ideo utrum jam tempora iſta fuerint, an futura ſint, ſcripto veſtro declarare dignemini: *Ex Sion procedet lex, & verbum Domini ex Hieruſalem. & judicabit inter plebes multas, & redarguet gentes validas uſque longe. & concident gladios ſuos in aratra, & lanceas ſuas in falces. & jam non extollet gens ſuper gentem gladium, & jam non ſtabunt belligerare. Et requieſcet unuſquiſque ſub vinea ſua, & ſub ficu ſua: & non erit qui eos timorem mittat eos.* Eſa. 2. 3 Reg. 3. 21.

Epistola XX.

Avitus Viennenſis Epiſcopus [d] *Domno Gundobado Regi.* d

Licet de lectione prophetica ſcitos magis, inter quos ipſe profiteri non audeo, debueritis conſulere ſacerdotes: opto tamen juſſioni veſtræ ſatisfacere vel obedientia, & ſi nequeo reſpondere doctrina. Ita quod indicari vobis juberis, etiam textu, ne dicam expoſitione prolixum eſt: & majorem diſputationis vacationem poſtulat, quam ſuccincta celeritas reſcripti epiſtolaris admittat. Et idcirco quanta poſſum brevitate reſpondeo, quod ex propheta Iſaia directæ ad me termino paginæ ſubdidiſtis, jam dudum, id eſt tempore dominicæ incarnationis impletum. Nam cum dicat, *Ex Sion egreditur lex, & verbum Domini ex Hieruſalem*, tractate diligentius, an quæ adhuc expectari debeat promul- Eſa. 2. 3.

a *Viventiolo presbytero*) Qui Lugdunenſis poſtea fuit Epiſcopus, ut docebit epiſtola 1 1 1. Nunc cum Lugdunum ex Jurenſi eremo veniſſet, Appollinaremque Aviti fratrem, novum Epiſcopum ibi ægrotantem viſitaſſet, Avitum quoque ipſum deſtinato nuntio conſolari ſtuduit. Qua nomine gratias illi agit, ſimulque pro tranſmiſſa ſella: cujus vice cathedram ipſi, hoc eſt Epiſcopatum imprecatur, quem Lugduni poſtea ſortitus eſt.

b *Scholam Eugendi*) Quod nunc eſt Monaſterium S. Claudii in Jura monte. Eugendi nomen, quod in codice noſtro deſiderabatur, ſupplevimus ex ſchedis Thuanis. Quo tempore autem vita functus ſit, hæc epiſtola nos docet. Vacuam ergo & rectore deſtitutam ſcholam Eugendi Viventiolo ſuadet ut capeſſat, ut in ſecundo gradu presbyteri probatus, ad majora gubernacula provehatur, hoc eſt, ad primum gradum Epiſcoporum.

c *Epiſtola XVIII.*) Quam multa hoc loco deſint ſtatui non poteſt. Titulum vero epiſtolæ conjicio fuiſſe ad Symmachum Papam. Æliæ autem, id eſt Hieroſolymorum, Antiſtitem Heliam intelligi, qui ſedem illam tunc regebat. Ad hunc ergo, pro impetrando ſanctæ Crucis munere cum ſcriberet Avitus, Symmachi quoque interceſſionem, qua voti compos fieret, expetiit. Sed Aviti ad Heliam epiſtola deſideratur.

d *Gundobadus Avito*) Solebat Avitus, ut Agobardus teſtatur, & exemplo manifeſtum eſt, cum rege Gundobado frequenter de fide, non ſolum coram diſſerere, ſed abſenti quoque per epiſtolas reſpondere.

a gandæ legis reſtet auctoritas. [a] Certe poſt verbum Dei quod caro factum eſt, ut per nativitatem corporis habitaret in nobis, ſi adhuc ex Hieruſalem aliud verbum ſperandum eſt, iſtud quod ſupra diximus unicum non eſt. Unde incunctanter in eo quem propoſuiſtis loco ſermo patris Chriſtus, & lex Chriſtiana prædicata eſt. Quia cum duæ leges ſint, id eſt Judaica quæ præceſſit, & noſtra quæ ſequitur, & illa vetoſta jam etiam prophetarum temporibus diceretur, videtis ab Iſaia iſtam tantummodo nuntiari, quæ vocatione gentium magiſterio Chriſti docentis exorta eſt. Unde ſequitur, *& judicabit inter medium gentium, & increpabit populos multos.* quos ex cunctis cognationibus terræ intra unam Eccleſiam Dominus noſter judicando inſtituit, & arguendo convertit. Quod vero ait, *concident gladios ſuos in aratra, & lanceas ſuas in falces*, licet poſſit de corporea ætate Domini, in qua per orbem quietum inconcuſſa pax floruit, aliquantiſper intelligi: evidentius hoc tamen Chriſtianis fidelibus coaptatur, quorum cum majori numero deſit ac defuerit uſus, quem in perniciem hominis malitia primæ nativitatis armaverat, ad uſus ſalutis vitalemque culturam nativitas ſecunda convertat.

Marc. 13.8. Nam cum in Evangelio de fine ſæculi prædicetur, *Exurgent gens contra gentem, & regnum contra regnum.* & ex ipſis malorum indiciis imminere jam pene mundi terminum colligamus, niſi quod ſupra dixi de catholicis figuraliter accipiatur, neſcio ut quid poſt ſæculi finem obtunſa telorum acies in ligones & vomeres commutetur.

3.Reg.4.25 Illud vero quod, imo lectionis juſſiſtis adjungi, id eſt, *requieſcet unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu*, non eſſe in eadem lectione, nec ad cauſam de qua conſuluiſtis ſuggero pertinere. Quod tamen temporibus priſcis Judæorum populo, meriti alternante diſtantia, frequenter, aut pro peccati emendatione conceſſum, aut rurſum pro ſuccedentium culparum caſtigatione ſublatum eſt.

EPISTOLA XXI.

b *Avitus Viennenſis Epiſcopus* [b] *Domno Sigiſmundo.*

QUod me de collocutione regali ad notitiam veſtram non detuliſſe culpatis, occurſu meo exacta feſtivitate ſervaveram: quia revera indicari vobis literario famulatu cuncta per ordinem, diſceptationis prolixitas perplexitaſque non patitur. Nam quantum in animis domini mei, patris veſtri, ſenſiſſe me puto, ferves in ejus ſtudio conflicta otii fronte certamen. Nam quod credebamus animoſitate depoſita, ſilentio temperante, ſubitam opportunitatem potius quam quietem requirens, non ceſſavit præterita induciarum brevitate, ſed latuit. Adeo ut nec ipſa contentionis arma, quæ quaA ſi jam in noſtra regione defecerant, poſcantur extrinſecus, vel uſque ad reditum legatorum ſuorum fervor meditationis expectat. Redeunti igitur mihi de eo quod noſtis itinere, nec aliquid interim de hujuſmodi propoſitionibus opinanti, quicquid per implicatiſſimos quæſtionum mendacium nodos longo ſpatio ſagax induſtria potuit arare, commotum eſt. Fervet validus prolixa diſputatione tractatus: placidus tamen, nec aliquid a ſupercilio dominandi turbulentæ commotionis interſerens. ſed curavit conſulte, neceſſitatis opportunitate proviſa & rei, ut quicumque contentionis fuiſſet eventus, nec ſuperatum pateretur erubeſcere. Quid multis! ſine B jactantia vobis libere dico, ad propoſitu, quantum mihi videtur, quod ſi audiſſetis potuis placere ſuggeſtum eſt. Quod ſane vereor audientis plus judicio ſatisfacere, quam ſtudio placuiſſe. Sed cum præſentiam veſtram, Deo largiente, meruero, per me ſeriem totius altercationis exponam. Interim ſermonis curſum de fine colligite, ex eo quod diſcedenti mihi præcepit, utrum ad reſponſa motus fuerit æſtimate. Juſſit namque, ut quodcumque de ſcripturis noſtris teſtimonium ad interrogata protuleram, ſeu ſi forte occurriſſet & aliud, ad ſingula quæ tempore collocutionis aptaveram, ſubnotata ei ordinataque tranſmitterem. Quod cum ſibi ex maxima parte pronuntiaret incognitum, C adjecit ſimpliciter ſic ſcriptum [*] miſiſſem ſacerdotibus, immo magis ſeductoribus, ut adhuc verius dicamus ſectatoribus ſuis. Unde conicere pietas veſtra poteſt, quanquam intento contradictori, tamen arbitro ſapienti, non invalida vel abſque viribus viſa, quibus intentionem ſuorum, etſi non optat corrigi, deſiderat fatigari. Ego autem, licet ſciens, quantum poteſtatibus divino quoque juſſu, frequenter & regibus, pro veritate non ceditur, utrum parerem diu dubius fluctuavi: ſciens, certe hominis animum timens, nunquam me per hæc, ſatisfacturum, nec minus ab eo cavendum, quam ab hoſte, dum adverſa acies odia privata publicu obſidione circumdat. At quo Deo præſtante polletis, D faſtigio culminis, ſtudio religionis, privilegio auctoritatis, vallatam muris diſcordiam propulſate: & furentia in caſtris, velut per campos Æmatiæ, pluſquam civilia bella diſpergite. Quia cum jamdudum ſimus pondere duplicato, & clamantum querimonia, & non audientium duritia fatigati, æquum eſt, ſi dignamini, veſtram quoque ſeveritatem, aut illic caſtigandis conſulere, aut hic erubeſcentibus condolere.

*For. miſiſſe.

a *Certe poſt Verbum Dei*) Verbum Domini pro Deo Verbo ſumis, quæ interpretatio ab Eſaiæ ſenſu hoc loco aliena eſt, & a Theodoreto noſtro refellitur. Λέγει γὰρ ἐνταῦθα οὐ λόγον θεὸν καλεῖ, ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ λόγου διδασκαλίαν. οὐ γὰρ ὁ θεὸς λόγος ἐκ Σιὼν ἐξελήλυθεν, ἀλλ' ἐν τῇ Σιὼν τὴν ἀλήθειαν ἐξεπαίδευσεν. *Sermonem enim hoc loco vocat, non Deum Verbum, ſed Dei Verbi doctrinam. Neque enim ex Sion exivit Deus Verbum, ſed in Sion veritatem docuit.*

b *Domno Sigiſmundo*) Hic unus eſt ex illis dialogis & collocutionibus, quas cum rege Gundobado frequentatas ab Avito ex Agobardi verbis didicimus. Fiebant hæ porro nunc cum rege ipſo, nunc illo præſente cum ejus ſacerdotibus Arrianis Epiſcopis, ut hoc loco. Qua de re autem inſtituta fuerit hæc diſputatio non ſignificat. Pauca enim de contentionis exitu commemoraſſe contentus, totius altercationis ſeriem coram, cum ad Sigiſmundum venerit, expoſiturum ſe promittit.

Epistola XXII.

Avitus Viennensis Episcopus [a] *Apollinari illustrissimo.*

FEcit pietas vestra rem sollicitam, sollicitudinem tam porrigendo de nobis, quam de vobis nostram credendo. Nam revera nuntio vestri discessus accepto, in summo metu trepidatione perpendimus: quia nobis diversis nuntiis dicebatur, vos dominorum quibus observatis accitu, cunctos pariter evocatos. Unde faciebat hoc meorum conscientia peccatorum, ut quantum mihi pauciores remanserant, tanto intelligerem remanentibus plus timendum. Sed Deo gratias, qui prospero reditu, in lætitiam vestros, vosque revocavit in patriam. Servet Christus hanc, quod superest, desideriis communibus libertatem, ut nobis, & consolari absentiam vestram sit possibile, & ad præsentiam pervenire.

Epistola XXIII.

Avitus Viennensis Episcopus [b] *Papæ Hierosolymitano.*

EXercet Apostolatus vester concessos a divinitate primatus, & quod principem locum in universali Ecclesia teneat, non privilegiis solum studet monstrare, sed meritis. Ornat pariter legem nostram cathedra vestra, cathedramque persona. Unde obligatus dignationi vestræ debito largitatis, per ipsum dependo gratiarum vota, per quem ad me munera pervenerunt, non quantitatis pretiis, sed salutis præmiis æstimanda. Ditastis namque sanctificationis opibus pauperiem orbis extremi, & obscuritatem solis occidui participato nobiscum fulgidi ortus lumine contigistis. Tersit a provinciis nostris torpentis religionis rubiginem claritas doni: quæ boni semper currentis irriguo, fidem nostram contemplatione munerata est, cum patefactis a pietate vestra penetralibus cælestium thesaurorum, quicquid catholici credere jubemur inspeximus. Orate quod superest, ut dignis talia miseritis: commendate nos mysteriis, quæ nobis committere duxistis. Ædificetur his devotio nostra, regio defendatur: ut indulto nobis pignore salutari, quos terrestris Hierosolymæ non censuistis indignos, supernæ a cælestis habitaculo reddatis idoneos.

Epistola XXIV.

Avitus Viennensis Episcopus [c] *Stephano Episcopo.*

QUamlibet attentis culturæ dominicæ famulis, inter assidua plantandi studia, semper etiam quæ succidi expediat oriuntur. Ergo perjugibus sollicitudinis vestræ studiis opportunissimum his operibus acquirendæ salutis fœnus accrescit. Sed [d] inter lolium Arriani germinis, numerosum quod pejus est corruptione diffusum, conicere nequeo, unde sese facies seminis inimici, non quidem nova, sed satis rara, monstraverit, quis transmarina contagia orbi nitido ventus attulerit. Sed Deo gubernante vos, nullo fulta solamine, parum labes ista metuenda est. Non habet de multitudine tempestas profectum, nec tenuis perficit aura naufragium. Quocirca Donatistarum nomen, ne diu in loco vivere possit alieno, benedictione protinus sepelire vitali. In ipso fomitis sui ortu peregrinantis igniculi frigescat incendium. De quo ne vel famæ fumus narem Galliæ innocentis aspergat, [e] manus impositionem personæ, de qua scribitis adhibete, interdicta nominis ipsius in posterum, si ex corde convertitur, mentione. [f] quam constat, si reverà in supradicti schis-

a *Apollinari illustrissimo*) Huic jungenda est epistola XLIV. ad eundem, ut opinor, Apollinarem Sidonii filium scripta, tametsi vir illustris in ea nuncupetur, in hac illustrissimus. Parebant autem Arverni hoc tempore Wisigothis, eorumque regi Alarico, filio Eorici, cui dediti a Nepote Augusto fuerant ex fœdere. Domini ergo, quibus observabant, hoc loco Wisigothi, pro quibus & in pugna Vocladensi, cum a Clodoveo cæsus est Alaricus, dimicasse cum Arvernis suis ducem Apollinarem, testis est Gregorius Turonensis.

b *Papæ Hierosolymitano*) Heliæ, qui Æliæ urbis Antister dictus in epistola XVIII. Gratias huic agit pro accepto munere quod superioribus literis ambiebat; pro sacræ nimirum Crucis particula, non mole, ut inquit, sed salutis pretio æstimanda. Sic enim & Paulinus Nolanus epistola XV. cum de Crucis ejusdem particula, quam Hierosolymis per Melaniam acceperat, modicum segmentum mitteret ad Severum & Bassulam, *Accipite*, inquit, *magnum in modico munus, & in segmento pene atomo hastulæ brevis, sumite munimentum præsentis & pignus æternæ salutis.*

c *Stephano Episcopo*) Lugdunensi, qui, ut antiquæ tabulæ docent, Rusticio Episcopo successit, successoremque habuit Viventiolum. Lupicinus enim, qui Stephano subjici a recentioribus solet, ante Rusticium in iisdem tabulis post Patientem collocatur. Ad Stephanum hunc, ut alias monui, scripta extat epistola Ennodii lib. III. XVII. Eidem scribit item, ni fallor, Ruricius Lemovicensis lib. II. epist. LI. etsi Episcopi nomen in titulo est omissum.

d *Inter lolium Arriani germinis*) Arrianorum hæresim his temporibus in Gallia fovebant Wisigothi & Burgundiones, utrique ea labe infecti. Unde & Avito crebra cum Arrianis de fide certamina, & libri contra Arrianos ab eodem editi. At Donatistarum nomen anius fere Africæ, in qua natum erat, finibus se continuit, & vix unquam ad alias gentes pervasit, si Romam excipias, ubi Montenses vocabantur.

e *Manus impositionem adhibete*) Conversis ab hæresi manus imponebantur, ut Spiritum sanctum acciperent, quem ab hæreticis accipere non potuerant. Concilium Arelatense I. cap. VIII. *Si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, & interrogaverint eum in Patre, & Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponatur, ut accipiat Spiritum sanctum.* Leo magnus ad Rusticum Narbonensem Inquis. XVIII. de iis qui parvuli ab hæreticis baptizati sunt. *Rebaptizandi non sunt, sed per manus impositionem, invocata virtute Spiritus sancti, quem ab hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi sunt.* Idem ad Nicetam Aquileiensem c. VII. *Qui baptismum ab hæreticis acceperunt, sola invocatione sancti Spiritus per impositionem manuum confirmandi sunt, ut quod ab hæreticis nemo accipit, a Catholicis sacerdotibus consequatur.* quia Spiritus sanctus, ut est apud Augustinum lib. III. de Baptismo contra Donatistas cap. XVI. in sola Catholica per manus impositionem dari dicitur. De hac igitur manus impositione, qua datur Spiritus sanctus, hic sermo est, ne quis de alia fortasse interpretandum putet.

f *Quam constat etiam chrismate consignatam*) Quasi dicat chrismandum etiam fuisse, nisi chrismatus jam esset. Adhibeatur enim in recipiendis hæreticis, præter impositionem manuum, chrismatis quoque consignatio. Cujus moris apud Gregorium Turon. illustria sunt exempla, in Lantilde Clodovei regis sorore, quæ ex hæresi Arriana conversa chrismata est, lib. II. Historiæ Franc. cap. XXXI. in Brunichilde & Gosuvinta sororibus lib. IV. cap. XXVII. & XXVIII. in Hermenichildo rege Gothorum in Hispania lib. V. cap. XXXIX. in Chararico denique Suevorum rege in Gallæcia, de quo Gregorius idem de Miraculis S. Martini lib. I. cap. XI. *Rex*, inquit, *unitatem Patris & Filii & Spiritus sancti confessus, cum omni domo sua chrismatus est.* Ceterum chrismatio conversis tum adhibeatur, cum in hæresi chrismati non fuerant.

a matis professione versata est, [a] cum ministerio baptismatis etiam chrismate consignatam. Hoc certe eos in regione illa observare manifestum est. In qua primum Deus tribuat, ut quicumque hujus erroris fuerint corrigantur: tum deinde a nobis tam secta distante quam patria, jam ad partem nostram, qui salvandi noluerint, agnoscendi transire non possint.

Epistola XXV.

b *Avitus Viennensis Episcopus* [b] *Apollinari Episcopo.*

JUbetis, & voti est, ut cultibus novis pariterque consuetis studiis geminæ dedicationis occurram, Sed vereor ne nos hoc teneat, quod potestates diutius tenuistis. Orate tamen ut par desiderio succedat effectus. Nisi forte illam magis expensam numeras, quæ penu adhuc frigente animis tuis calet. Quocirca licet paucos rogasse te dicas, licet lasato aulico conventu, relevatum esse te gaudeas: si qua tamen mihi excurrendi copia fiet, vel invitos qui supervenerint invitabis. Providebit Deus epulas multitudini tibi convivæ. Ibi pauperum cibus, olei cado & farris hydria persistente, cumulabitur. Ibi si vel quinque panes fuerint, geminum piscem providisse sufficiat. Illud autem fidus post hæc miraculorum experimenta promitto, quod Christo pauperum suorum conventui minime defuturo, quanto plura populorum millia collegeris, plures cophinos reportabis. Apud filium nostrum vero, qui sicut scribitis reconciliationem mutuam dignatur ambire, vos estote vadimonio, quod si illa pacifico voto agere cupit, ego & amico: si ille discordiam poscit tolli, ego cupio concordiam confirmari. Tamen homo ordinis mei, quem nec falli, nec fallere decet, crediturus catholico senatori, non ad hoc solum securus incipiat fieri, ut incautus valeat inveniri.

Epistola XXVI.

Avitus Viennensis Episcopus [c] *Cuidam.*

EPistolas vestras post longum tempus accepi, in quibus me servandæ caritatis, quamlibet noveritis tristem, nec se debeatis credere negligentem. Nam vere testis Deus est, quod ex magnitudine vestri affectus sit animo meo major & gemitus. Nec valeo sine grandi vobis dolore suggerere, quam gravi sanctitas vestra, date veniam, facilitate præventa sit. Instruxistis adversarios armis vestris, prodidistis imper- Psal.136.4
fectis secreta nostra, cantastis canticum Domini in terra aliena. Protulistis velut vasa domi- Dan. 5.
nica spectaculo convivali quæ irrident. exposuistis velut nudatum Noe cachinnis nunquam op- Gen.9.22.
probrio cariturus. Si retinent aut sequuntur, periculose subrexit qualitas veritati. Certe si *
pretiosum vobis erat quod publicari debere putatum est, terrere vel Ezechiæ regis culpa vos 4.Reg.20.
debuit, quem jactantiæ odore peccantem propheta redarguit. Sed cum trepidationem istam Esa. 39.
dicatis animo convertentis abstersam, justum est ut cum exultatione dicamus, *Hæc est mu-* Psal.76.11
tatio dexteræ Excelsi. Nam quod vobis inaniter contradicunt belluæ sic minaces, Deo protegente, quod debiles, quasque plus mirum est carere dentibus, & furoribus pasci: qui cum gemerent perditionis suæ perire discipulos, perdere incipiunt & magistros. Salubriter coram Deo vel hominibus lucra talia conquiruntur. Nihil in recipiendo expetente violentum est. ut volentis devotionem benedictio præstanda confirmet, non est rapina, sed gratia. quod Christus dignatur accipere, dici non possumus invasisse. De reliquo autem, quod me super conversi statu creditis consulendum, definio inspiratione divina, ad quemlibet sacerdotii gradum hominem posse consurgere, si non est aut in ratione conjugii, aut in quacumque regula moribusque quod prohibeat clericatum. Cur enim non pascat Christi gregem, qui sapienter advertit oves non esse quas paverat? quique quia non fur latroque, merito pastor futurus per ostia ingressus elegit altaria? Quare non fiat in sacerdotio nostro erectus, qui amore humilitatis a suo voluit esse deciduus? Sit verax sacerdos ex laico, qui fieri laicus ex fallace sacerdote contentus est. Teneat in Ecclesia nostra plebem suam, qui in sua contempsit alienam. Datura est tantis bonis augmentum cælestis gratiæ plenitudo, ut & ille consecutus incipiat gaudere quod doluit, & hic quotidie fructuosior, præisse se magis intelligat quos reliquit.

---

a *Cum ministerio baptismatis*) Chrismatis consignationem more antiquo cum baptismate conjungit, eandemque ab impositione manuum, qua datur Spiritus sanctus, divellit ac separat. Qua de re alias fuse disputatum est, cum canonem Arausicanum explanaremus. Quod vero affirmat Avitus, cum baptismo chrismare solitos Donatistas, ex Optato & Augustino perspicuum est. Tria enim cum apud illos, perinde ac in Ecclesia Catholica celebrarentur, baptismus, chrismatio, & manuum impositio, horum duo priora, quando ad ecclesiam redibant, non iterabantur, sed intacta permanebant, contra quam fieri ab ipsis soleret, qui catholicorum & baptismum & chrisma execrabantur, & utrumque iterabant. Optatus libro VII. *Quod a vobis unctum est, sale servamus quale suscepimus*. & post alia, *Seduxistis homines, rebaptizastis, iterum unxistis*. Tertium tantum, id est, impositionem manuum, ob eam quam diximus causam repetebant, quod Spiritum sanctum hæretici dare non possint. S. Augustinus de baptismo Donatistarum lib. III. *Manus autem impositio, non sicut baptismus repeti non potest. Quid est enim aliud, nisi oratio super hominem?* quia per orationem videlicet, manuumque impositionem, baptizati a præpositis Ecclesiæ Spiritum sanctum Apostolico more accipiebant.

b *Apollinari Episcopo*) Fratri, Valentinæ urbis, ut ad epistolam 51. dictum est, Antistiti. Cum hac epistola comparanda est Sidonii epistola XV. libri IV. ad Elaphium, a quo pariter invitatus ad novæ Ecclesiæ dedicationem, pari elegantia se adfuturum spondet, hospitumque undique affluentium multitudinem prædicit.

c *Cuidam*) Episcopo, ut apparet, cujus nomini parcit, de nimia illum facilitate reprehendens, quod secreta nostra imperfectis, hoc est hæreticis prodiderit. De Episcopo autem ab hæresi converso, respondet posse in Ecclesia nostra, si aliud nihil obsistit, ad quemlibet sacerdotii gradum adsumi. Quo quidem exemplo, & Symphosium atque Dictinium hæreticos Episcopos, Priscilliani hæresim damnantes, retenta dignitate receptos legimus in Concilio primo Toletano, & de clericis hæreticis qui ad fidem Catholicam veniunt, universim cautum est in Concilio I. Aurelianensi can. X. *Ut si fideliter convertuntur & fidem Catholicam integre confitentur, officium suscipiant quo eos Episcopus dignos esse censuerit.*

Epistola XXVII.

a *Ab Avito Episcopo dictata sub* [a] *nomine domni Sigismundi regis, ad Symmachum Papam Urbis.*

DUm sacra reliquiarum pignora, quibus per me Galliam vestram spiritali remuneratione ditastis, negare petentibus non præsumo, me quoque sanctorum patrocinia postulare ab irriguo vestri Apostolatus fonte necesse est. Quanquam etsi est adhuc apud nos de dono vestro, quod catholicæ religionis debeat studio celebrari, etiam illud tamen convenit justæ devotionis intelligi, ut directis literarii sermonis officiis alloquia illa captemus, quibus me pontificatus vester, vel præsentem monitis docuit, vel absentem intercessionibus acquisivit. Nec nunc paginæ præsentis obsequium reperta opportunitas complectitur: sed destinato ad vos Diacono portitore, viro venerabili Juliano, ad universalis Ecclesiæ præsulem spiritu repræsentante concurrimus. Crescit quippe beneficiorum recordatione desiderium: nec unquam meis elui sensibus possunt, quæ nobis apud Italiam vestram, vel pontificalis benignitas, vel civilitas regalis impendit, cum post familiaritatem totius munificentiæ commodis præferendam, quia istic liberius laxavit reditum, illinc tenacius vinxit affectum. Attentior pro vestris quod superest incumbat oratio. In augmento namque ovium crescit custodia pastoralis. Sacris nos Apostolorum liminibus commemoratione assidua præsentantes, speciali dum vixero prædicatori vestro, ubi obtinuistis initium, impetrate profectum. Literis nos, in quantum possibilitas patitur aut libertas, quibus nobis doctrina & incolumitas vestra floreat, frequentate. Et ut supra speravimus, ambienda nobis venerabilium reliquiarum conferte præsidia: quarum cultu, & beatissimum Petrum in virtute, & vos semper habere mereamur in munere.

Epistola XXVIII.

b *Avitus Viennensis Episcopus* [b] *Domno Gundobado Regi.*

c REdiens ab urbe Lugdunensi sanctus Chartenius Episcopus, in qua, nobis [c] de Concilio discedentibus, ad privata quædam negotia expedienda resederat, quæstionem sibi, immo magis omnibus nobis, proposuisse vos retulit. Quæ si fuisset coram positis indicata, subministrante sancto Spiritu, facile sciscitationi vestræ quæ ad causam pertinebant suggeri potuerunt. Sed quia tam sanctam sollicitudinem nulla debemus responsi dilatione fraudare: sciens mihi Christo propitio in fide fratrum meorum concordare sententiam, præsentis paginæ famulatu respondere ad consulta præsumo. Jubetis igitur, ostendi vobis rationem, vel potius auctoritatem, qua pateat Deum habuisse in divinitate substantiam, priusquam sumeret de incarnatione naturam: & per hoc perniciosissima hæresis illa vincatur, quæ Dominum nostrum ex Maria cœpisse contendens, etiam Deum patrem in filii execratione blasphemat. Necesse est enim, quantum ad illos, imperfectioni divinæ aliquid accrevisse, si tantis retro sæculis sine filio manens, pene jam in termino mundi labentis, cum Maria prolem, tum ille habere inceperit paternitatem. ac a semetipsis assertionis suæ necessitate constricti, quem nominant filium, denegant Deum. Sentiunt enim, sanas aures ferre non posse, ut ante non multos adhuc annos Deus cœpisse credatur ex homine. Sed nescio in quem effectum redemptio nostra surrexit, si non creaturæ suæ pretium Deus extitit. Nec enim redimere homo solus hominem poterat: aut qui in supernis & Deus est eguit redemptione. Jubetis ergo, ut hæc quæ ratione colligimus, auctoritate doceamus. Sufficiat ergo acrimoniæ vestræ paucitas exemplorum, quæ sumpta de pluribus abundant cognoscere cupienti: ceterum renitentibus animis, & in sua incredulitate durantibus, si aliqua non satisfecerint, cuncta non proderunt. Esaias conclamantissimus prophetarum, nativitatem Christi spiritu revelante prospiciens, *Parvulus*, inquit, *natus est nobis, filius* Esa. 9. 6.
datus est nobis, & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius. Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Intuemini quæso verbi vigorem. Parvulus datus est nobis, filius datus est nobis. Parvulus natus est, & filius datus. natus est nobis hominis filius, datus est Dei. & vocabitur Deus fortis. Ac si diceret, Deus & homo, Deus qui creaverat vitam, fortis qui vinceret mortem. Cujus divinitatem, sub verbis scribæ ac Bar. 3. 36.
discipuli sui propheta Hieremias ostendens sic ait: *Hic est Deus noster. non æstimabitur alius ad eum*

---

a *Nomine Sigismundi regis ad Symmachum Papam*) Per Julianum Diaconum sacras reliquias Sigismundus rex petit a Symmacho Papa, a quo alias jampridem acceperat. Symmachi porro Papæ obitus incidit in Senatoris Consulatum anno Christi DXIV. Gundobadus Sigismundi pater biennio post occubuit, Petro Consule. At Sigismundus in epistolæ inscriptione Rex appellatur. Constat ergo, patre adhuc superstite, regis nomen obtinuisse. Fredegarius in Epitome cap. XXXIV. *Gundobadi filius Sigismundus apud Genavensem urbem villa Quadruvio jussus patris sublimatur in regnum* quod Marii quoque Chronicum confirmat his verbis, *Florentio & Anthemio* (id est anno qui inter Symmachi & Gundobadi obitum intercessit) *His Consulibus Monasterium Agauno a rege Sigismundo constructum.* Atqui his Consulibus Pontifex Romæ jam erat Hormisda Symmachi successor. Quare non illo primum anno rex dictus Sigismundus quem Symmachi antea temporibus nomen hoc gessisse arguit epistolæ inscriptio.

b *Domno Gundobado regi*) Librum de Christi divinitate vocat Florus Diaconus, quandocumque epistolam hanc citat in Pauli verba ad Romanos, Galatas, & Hebræos. In ea enim Gundobadi quæstioni respondens, ostendit in Christo Domino, priusquam homo fieret, æternam fuisse divinitatem, adversus hæresim illorum qui eum ex Maria cœpisse contendebant. De quibus Augustinus hæresi XLIV. *Pauliani*, inquit, *a Paulo Samosateno, Christum non semper fuisse dicunt, sed ejus initium ex quo de Maria natus est asseverant: nec aliquid amplius quam hominem putant. Ista hæresis aliquando cujusdam Artemonis fuit: sed cum defecisset, instaurata est a Paulo, & postea sic a Photino confirmata, ut Photiniani quam Pauliani celebrius nuncupentur.* Photinianos autem, seu Paulianistas, per hæc tempora Galliam infestasse indicat Concilium Arelatense II. cap. XVI. & Sidonii epistola XII. libri IV. ad Patientem Episcopum Lugdunensem. Unde & B. quoque Avitus Photinianorum hæreticorum validissimus expugnator dicitur ab Agobardo.

c *Nobis de Concilio discedentibus.*) Diversum est hoc Concilium a primo Lugdunensi, quod inter Concilia Galliæ Tomo I. edidimus, in quo discussa est sub Sigismundo causa Stephani, qui duas sorores duxerat. Hoc enim sub Gundobado jam præcesserat: sed in eo quid actum sit nescimus, nisi quod se interfuisse Avitus significat cum Carthenio incertæ sedis Episcopo.

Inveait omuem viam disciplinæ. dedit Jacob puera suo, & Israel dilecta suo. & post hæc in terra visus est, & inter homines conversatus. Quod
si est forte, cui hæc, quæ de antiquis ponimus,
Rom. 9. 5. obscura videantur, legat Apostolum Paulum,
qui cum corporeos parentes Domini commemoraret, *Quorum patres*, inquit, *& ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula*. Nam & Thomas Apostolus, cum in resuscitati mediatoris corpore fixuras clavorum, hiulcum transpuncti lateris signum, digito tentanre palpasset, virtutis experimenta inter infirmitatis indicia colligens, sic clamavit,
Joan. 20. 28 *Dominus meus, & Deus meus*. Ecce quibus testimoniis, velint nolint, hæretici ipsi, Judæorum in perditione confines, de filii divinitate vincuntur. quorum verbo credas Judæos in Evan-
Joan. 8. 57. gelio Joannis Dominum discussisse dicentes: *Quadragiata annos nondum habes, & Abraham vidisti?* At Ille inquit, *Amen dico vobis, ante Abraham ego sum*. Est bic, rogo, quod obscurare vel volens queat? Quid nunc restat, nisi ut qui senior ab Abraham cognoscitur, junior vel mundo dicatur? Et istud, quamlibet contentiosum sit, vinci potest, ipso Domino inter passionis con-
Joan. 17. 4. tumelias proclamante, *Pater clarifica me ea claritate, quam habui apud te antequam mundus fieret*. Sed forte & hoc putatur addendum, ut eum filium nominatum cujuscumque exempli
Psal. 2. 7. auctoritate doceamus. In Psalmo ait, *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Hodie hic æternitas significatur, quæ termino atque principio perinde caret: cui non pariunt crastina tempora futurum, nec rapiunt hesterna transactum. Penes nos ergo, per tenebrarum vices ista mutantur: apud Deum vero, cui nox non est, semper bodie est. Quod tamen si hæretici aliter volunt intelligere, nostra non refert. Nam cum de solo nomine filii Dei agamus, quale volunt bodie accipiant, concessuri sunt, ut ante genuerit filium pater, quam mater ediderit. Certe vel Salomon, cui maximam in Scripturis veteribus auctoritatem singularis sapientia facit, planissime filium in Proverbiis &
Prov. 30. 4. lucidissime nominat dicens: *Quis colligavit aquas quasi in vestimenta? quis suscitavit omnes terminos terræ? quod nomen ejus, & quod no-*
Gal. 4. 4. *men filii ejus, si nosti?* De præteritis ista sufficiant. Apostolus autem dicit: *Postquam venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum*. Enimvero qui mittitur erat antequam mitteretur. Qui si ante Mariam non fuisset, hunc similem ceteris adoptio fecerat Dei filium, non natura. Nec
Joan. 23. 16 in Evangeliis ipse dixisset, *Tantum Deus dilexit mundum, ut filium suum unicum daret*. Non electum ergo ab ipsa ineffabili paternitate, sed genitum. cui tam Deo quam bomini vero, in utraque natura fideliter proprio, in divinitate mansisse de patre, in corpore cœpisse de matre est. Hæc ergo, quia jussistis, quædam responsionis nostræ indicula, & ad elucidandam veritatem pauca testimoniorum semina transmisi. quæ possit quidem acrimonia vestra vel eloquentia in frugem salutis Christo irrigante nutrire. Sed si sit quisquam de his contra quos agimus, quem his vestro judicio ad totum respondisse

A credatis, licet sint vigilantissimi in catholica & fidelissimi tractatores, dabit tamen Deus, ut ego quoque possim vobis & numerosiorum exemplorum numerum, & rationem quæ satisfaciat, præsumpta scribendi vocatione suggerere.

EPISTOLA XXIX.

Avitus Viennensis Episcopus [a] *Domno Sigismundo.*

OMni quidem vitæ meæ tempore debitorem me afferendi famulatus agnosco: sed im-
B pensius festivitate præsenti, quæ sollicitudinem vestram non minus explorandis hæreticorum conatibus, quam nostræ partis occupat cultibus celebrandis. Siquidem per annuum quoddam contagium congregatis adversis, attento vobis labore curandum est, ne alienæ calliditatis fraude pullulet, quod in Dei nomine jam vestra victoria celebrabili virtute succidit, quamlibet Christo propitio præsentibus vobis obsistat. Hinc illa sollicitudine pressior constipatio Genavensis, quæ in more originis primæ, virilibus animis virus anguium sibilo feminei sermonis insonuit. Unde illud, si mereor, quamprimum scire desidero, utrum cum domno clementiæ vestræ patre mentio illius ordinationis acciderit, quæ bonorum pestem ab infernalibus latebris excita-
C tam, Catholicis Arrianisque certantibus intromisit: vel si servatur adhuc credulitatis, immo simulationis illius dolus, quem non impressum animis, sed chartulis exaratum, paulatim in antiqua sui dogmatis crudelitate revocat literata promissio. Quæ certe si adhuc, ut cœperat, societati Arrianæ communione immixta est, claret gloriosius sub principatu vestro noster triumphus, cum duabus hæresibus in unum redactis, tam acquirentibus, quam convincentibus vobis, & schismaticorum numerus decrescit & schismatum. Hinc ergo servitium curiositatis meæ dignanter aspicite, & de peculiaris patroni vestri apostoli festis expectationi nostræ prosperitatis & compellationis vestræ munera duplicate.

* Al. lect. absistat.

D

EPISTOLA XXX.

Avitus Viennensis Episcopus [a] *Domno Sigismundo.*

NUper cum officia culmini vestro semper debita pro Apostolicæ festivitatis consuetudine destinavi, non minus civilitate pretioso, quam declamatione conspicuo sermone dixistis, idcirco vos tardius dedisse rescriptum, ut humilitas sui conscia, quæ a scribendi audacia jure
E temperat, eo diutius ariditatis supplicia penderet, quo fontem splendidum vestri alloquii plus sitiret. Vindictæ, sicut dignamini scribere, genus esse censentes, ut portitor a me segnius destinatus vobiscum diutius moraretur. O retributio ultionis blandissimæ! o sententia crudelitatis optandæ! Quis scilicet tam intolerabilem pœnam æquanimiter ferat, ut paradiso vestri conspectus inclusus mora beatiore vos videat? Timeo plane, ne fre-

[a] *Domno Sigismundo*) Utriusque epistolæ eadem fuit occasio, Apostolica nimirum, id est B. Petri festivitas, quæ Genavæ annua cultu celebrabatur. Genavensis enim Ecclesiæ tutela & patronus B. Petrus, & Genavæ, opinor, diviso cum patre regno, larem fixerat Sigismundus: quod & de Godegiselo Gundobadi fratre, cum una regnarent, scribit in Epiphanii vita Ennodius. Genavam tum ergo promiscue adventantibus etiam hæreticis, locum habuerunt illa quæ priore epistola continentur, in qua duas hæreses, ni fallor, dicit Arrianam & Photinianam.

quenter me jubeatis scribere, si disponitis tarditatem taliter vindicare. Aat si ego certus fuerim hujusmodi me animadversione plectendum, ipse proculdnbio scripta porrigerem, quæ justo rarins exarassem. Et utinam mihi vobiscum posito negaretnr celeritas revertendi: & verba quæ post longnm tempas legere, dintius in ipso meatus sui tramite donarer audire. Certe Deus viderit, quid ego apud judiciam vestrum, vel audacia servitii, vel trepidatione promerear: tameo officii mei portitoribus reus ero, si eos prollixitate præsentiæ vestræ delicti quo argaor emendatione frandavero.

Epistola XXXI.

a *Avitus Viennensis Episcopas* [a] *Fausto & Symmacho Senatoribus Urbis.*

PRimum fuerat talis statas rerum desiderandus, nt ipsi per nos urbem orbi venerabilem pro dependendis divinis bamanisque expeteremus officiia. Sed quia istnd jam dadum per rationem temporum fieri posse cessavit, velimus quod fatendum est, vel eo securitatis accedere, ut quæ in causa communi supplicari oportet, amplitudo vestra congregatorum Galliæ sacerdotam relatione cognosceret. Sed quoniam hujus quoque nos voti non pores reddit provincia præfixis regnorum determinata limitibns: quamprimam supplici prece posco, ne celeberrimo ordini vestro pagina hæc allquod moveat quasi ab nno dictata fastidium: qaoniam a cunctis Gallicanis fratribus meis, ad hoc ipsum non minus per mandata, quam per literas oneratar, quæcamquæ a vobis omnes ambimus, unus suggerenda suscepi. Denm de causa Romanæ Ecclesiæ anxianimi ac trepidi essemus, at pote nutare statam nostrum in lacessito vertice sentientes: qaos omnes una criminatio ntique sine invidia maltitudinis pereasserat, si statum principis obraisset: perlata est sollicitadini nostræ ab Italia in exemplaribus [b] sacerdotalis forma decreti, quam de Papa Symmacho apud Urbem collecti Italiæ Antistites ediderunt. Quam constitutionem licet observabilem numerosi reverendiqae Concilii reddat adsensus, intelligimns tamen, sanctum Symmachum Papam, si sæculo primum fuerat accusatus, consacerdotnm suoram solatiam potius adsciscere, quam recipere debnisse judiciam. Quia sicut snbditos non esse terrenis potestatibus jabet arbiter cæli, statoros nos ante reges & principes in quacamque accusatione prædicens: ita non facile datar intelligi, qua vel ratione, vel lege, ab inferioribus eminentior jadicetnr. Nam cum celebri præcepto Apostolus elamet, accusationem vel in presbyterum recipi non debere, 1.Tim.5.19.
qaid in præcipnum generalis Ecclesiæ criminationibus licere censendam est? Quod Synodus ipsa venerabilis laudablli constitntione prospiciens, causam quam, quod salva ejus reverentia dictam sit, pene temere susceperat inqalrendam, divino potius servavit examini: perstringens tamen, pront breviter potuit, nihil vel sibi, vel gloriosissimo viro Theoderico regi, de bis quæ Papæ dicebantur objecta pataisse. Qaibus cognitis, qnasi Senator ipse Romanas, quasi Cbristianus Episcopus obtestor, sic divinitatis cælestis dono temporibus vestris prosperitas optata succedat, sic dignitas, in qua floretis, universo orbi speciem Romani nominis mundo labente contineat, ut in conspectu vestro non sit Ecclesiæ minor quam reipublieæ status. quodque vobis Deus posse præstitit, prosit & nobis: nec minus diligatis in Ecclesia vestra sedem Petri, quam in civitate apicem mundi. Si profando illo tractatus vestri consilio rem videtis, non ea tantummodo quæ Romæ geritur causa cogitanda est. Sed & in sacerdotibus ceteris potest si qaid forte quod vocaverat reformari. at si Papa Urbis vocatur in dabium, episeopatus jam videbitur, non Episcopus vaciliare. Nostis bene inter quas hæresnm tempestates, velati ventis circumflantibus, fidei pappem dueamus. Si nobiscum hajuscemodi pericula formidatis, expedit nt gubernatorem vestrum participato labore tueamini. Aliss antem quæ ultio est, si nantis in magistram snrentibas, non sine illoram periculo cedatar isto discrimine. Reddet rationem qui ovili dominico præest, qua commissam sibi agnorum curam administratione dispenset: ceteram non est gregis pastorem proprinm terrere, sed judicis. Quapropter reddite nobis principalem, si tamen necdam est restitata, concordiam. qaoniam clienti vestro, venerabili Symmacho presbytero, idcirco laborem hajus satigationis injunximus, ut nobis in vestrarnm oracalo literarum per reintegratæ pacis nantium supplicationis nostræ referret effectum.

Epistola XXXII.

Avitus Viennensis Episcopas [c] *Liberio Præfecto.*

POstqnam maltiplices Galliarum labores felicissimus potestatis vestræ visitavit adventas, nullum sam antehac in affectibus vestris desiderii mei expertus effectum. Unde licet etiam no-

a *Fausto & Symmacho senatoribus*) Non senatores modo, sed patricii ambo, & ordinarii Consules fuerant, Fauftus aono Christi c d x c i i i. bieanio post Symmachus, aterque sine collega. Ad bos ergo, tanqaam præcipue in urbe dignitatis proceres, suo & Gallicanorum amainm Antistitum nomine, scribit de Synodo Romaus, & judicio in ea adversus Symmacham Papam Theoderici regis auctoritate coostitoto expostulaos, Italiæque Episcopos perstringens, quod de eminentiore judicium inferiores receperint.

b *Sacerdotalis fama decreti*) Extat hoc decretum in Synodo Rufio Magno Fausto Avleno Consule habita anno Christi d i i. *Decernimus*, iaquiunt, *ut Symmachus Papa, sedis Apostolicæ Præsul, quantum ad homines respicit, quia totum constat divino arbitrio fuisse dimissum, sit immunis & liber, & Christianæ plebi, sine aliqua de objectis oblatione in omnibus Ecclesiis suis, ad jus sedis suæ pertinentibus, tradat divina misteria.* Qaare dubinm non est, quin Synodum istam Avitus intelligat, quæ in Codice Narbonensi, aliisqne vetastioribus, quarta & palmaris recte inscribitur. Falsa enim recentiares palmaris nomen Synodo alteri tribuant, quæ Avieno minore Consule celebrata est cum in ea nec decreti hujus fit mentio, nec absolutionis Symmachi, quam in Palmari editam constat,

a *Liberio præfecto*) Prætorii primom Italiæ, tum deinde Galliarum, viro multiplici laude conspicuo, post etiam Patricia. Cassiodorus libro xi. Variarum epist. i. *Respicite Patricium Liberium Præfectum etiam Galliarum, exercitualem virum, communione gratissimum, meritis clarum, forma conspicuum, sed vulneribus pulchriorem, laborum suorum munera consecutum, ut non Præfecturam, quam bene gessit, amitteret, & eximium virum honor geminatus ornaret.* Ennodius Liberio eidem lib. ii. epist. xxiii. *Mecum Gallia in hac adstipulatione conveniunt, ut Christo Deo vivo disponente, ordinatis illis, quibus civilitatem post multorum annorum curricula intulisti, quos non ante contigit saporem de Romana libertate gustare, ad Italiam tuam & poscentibus nobis, & illis tenentibus reducaris.*

bis

bis prodesse credamus beneficia, quæ jam dudum Provincialibus spargitis, mihi tamen hactenus sitienti literas vestras quasi primum modo venistis. Enimvero ut me offerendis ultro epistolaribus officiis non offerrem, illis occupationibus obstrepere timui, quibus me credebam tanto temporum spatio a votiva lectione suspendi. Sed quia etsi tarde, compellantibus vobis, meque ad præcelsos apices rescribente, ordo alternantis commercii in literario sermone servatus est, qui fecistis me absque verecundia respondentem, reddite ut cupio frequentia debitorem. Nec desunt si annoitis causæ jubendi: abundant quæ possitis injungere cupientibus obedire. major siquidem potestate civilitas, nec minor est dignitate dignatio. Nam hæc ipsa causa, cujus vobis scribendi materiam merces ingessit, quibus inter tribunalia operibus magis studeatis florere perdocuit. Unde quod nobis a [a] viro spectabili, Vicario vestro, pro quorumdam captivorum liberatione suggestum est, ad præceptionem culminis vestri lætus implevi, pretiu tamen, quod portitores attulerunt, non recepto. Quia si aliquid præfato viro magnifico, filio meo Gemello, conditionis personæ ipsæ per originem debent, posest hoc quod mihi obtulerat, pro redimendis ingenuis distribuere. Si vero istos agnoscitis liberos natos, sufficit pretium profuisse.

EPISTOLA XXXIII.

Avitus Viennensis Episcopus viro illustri [b] *Apollinari.*

SCio quod revertens ad devinctissimos mihi domnos Domnolus noster, coram me vestræ piæ sollicitudinis ambiguitatibus æstuantem, aliter quam voluit relaturus, aggravavit magis redeundi festinatione, quam minuit. Siquidem me apud Lugdunum in advento ejus gravis oculorum dolor impotem luminis contuendi impetu ingruente reddiderat. Unde quia nec ipse fuit eliciendi rescripti efficax, nec ego idoneus redhibendi, omnem gratiarum, quæcumque vel pretio munerum, vel animo munerantum debeti potoit, actionem verbo potius referendam portitoris auribus alligavi. Licet minime dubitans, apud sanctæ dulcedinis aviditatem parvipendeodam mandatorum seriem desiderio literarum. Sed cum primum, rarescentibus tenebris cubicularis ergastuli, aliquantispet ordinandi officia copia fuit, solutionem debiti non moratus, præsentem bajulum destinavi: cui ultra quam dici potest verbosis salutationibus onerato, quantum pertinet ad mandata loquacia, perbrevem paginam dedisse me computo. Nam ecce mihi Deus testis est, quanto lumine præfatus carissimus noster in ipsa contenebrati recessus nocturnali habitatione respersit, cum dulcissimi pignoris nostri reditu, quem ante nescieram, nuntiato, resolidatam Christo propitio familiam meam ab eo quem misitiem inveniendam esse firmavit. Quocirca nec vos jam de vobis aliquid semiplenum puteris: quorum contubernio, divinitate propitia, etiam oculi mei per præsentem paginam satisfacientes accrescunt. Tum videlicet sinceritate perfecta hilares diei gratia recepturi, si me rescribere hactenus vestra dulcedo sic ignoscens, quamlibet infirmum atque noxium, ad votivam tamen frequentiam literarum in Dei numen, Archadio jam dictante, solis subscriptionibus occupanda compellat.

EPISTOLA XXXIV.

Avitus Viennensis Episcopus viro illustri [c] *Aureliano.*

INdicium quidem quantulæcumque prosperitatis esse manifestum est, quod amicorum affatu tantisper interlucente temporariæ pacis colore visitamur. Veruntamen æstus ille diluvii, quem procellis temporalibus comparastis, humanis rebus, dum per mundanum pelagus curritur, fluctu assiduæ perturbationis insistit. Quandoquidem hoc ipsum, quod inter adversitates temporum respiramus, discriminum quæ patiamur intervalla magis debemus putare, quam terminum. Nam idcirco tantum inter incommoda calamitatum, circumscribendis potius quam sanandis, lux quædam videtur alludere, ut mentes fallaci securitate laxatas, instaurato gravius metu succiduus angor afficiat. Quocirca desiste, vir optime, mala serventia credere finem malorum: & cum se, motu dissimili tempestate molita, facies rancillæ serenitatis alternat, varietate proventuum non delectare, sed urere. Nec sic te aut prosperitas erigat, aut frangat adversitas, ut in animis tuis tam amicorum mutetur causa, quam temporum. Mementote semper propositæ caritatis, si licet scribere: sin alias, quod prohiberi non potest, vel amate. & post gurgites, quos literis descripsistis, in eo magis sæculo sperate portum, quo timere non poterit tranquillitas rata naufragium.

EPISTOLA XXXV.

Avitus Viennensis Episcopus [d] *Elpidio Diacono*

PEr quosdam clericos legis alienæ divinum munus in nuntio suæ incolumitatis accepi.

---

a *Viro spectabili Vicario vestro*) Gemellum mox nominat: quem Provincia potitus rex Italiæ Theodericus Vicarium Præfectorum creavit. Sic enim ad eum scribit apud Cassiodorum libro III. epist. XVI. *Hinc est quod præsenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante subjectas, Vicarium te Præfectorum nostra mittit auctoritas.* Ceterum, ut Avitus hoc loco Liberii rogatu captivos liberat, sic Liberium Ennodius libro IX. epist. XXXIX. pro Camilla consanguinea sua rogat, ut casellulas ejus intra Gallias fisci oneribus relevet.

b *Apollinari V. I.*) De Sidonii filio ut conjiciam, monet sub finem nomen Archadii, quem Apollinaris filium innuere videtur. Apollinari autem, Sidonii filio, filium fuisse Archadium, in Notis Sidonianis ostendimus libri III. epistola XIII.

c *Aureliano V. I.*) De hoc vero difficilior est conjectura, cum Aureliani hac ætate insignes fuerint non pauci. Vide an ad Aurelianum patricium referri queat, cujus servum Massiliæ ad Basilicam S. Victoris a dæmonio liberatum ait Gregorius Turon. lib. I. Mirac. cap. LXXVII. Certe, nisi tempora discrepant, dignitas non repugnat; cum illustres fuerint omnes Patricii.

d *Elpidio Diacono*) Medico Theoderici regis, cujus ad Elpidium ipsum, cum Diaconi quoque titulo, extat epistola lib. 14. Variarum Cassiodori, & apud Ennodium complures. Eo alludens Ennodius idem lib. IX. epist. XIX. *Scio*, inquit, *quia Deus tibi sic gratiam invicti Principis contulit, ut humilitas Ecclesiastica non periret.* Carum enim in primis Theoderico fuisse testatur Cyprianus Diaconus in vita S. Cæsarii libro I. *Elpidius Diaconus & medicus, regiæ potestati sedulis officiis cum primis familiaris & intimus.* Quo in loco Elpidium narrat ab infestatione diaboli, qua domi vexabatur, S. Cæsarii opera liberatum.

ue: minuit diligentis gratiam qualitas portito-
3 Reg. 17. 6. rum : ficut nec Eliæ noſtro tranſmiſſi cælitus cibi inter horrida vulatilium bajulorum roſtra viluerunt. Ipſam tamen, quam ſatis avidus ſumpſi, tuarum dulcedinem literarum, illud aliquantæ amaritudinis aſperitate reſperſit, quo ad te ſcripta, quæ prius reddidi, abnegas perveniſſe. Nam [a] per Majorem domus Tullii, qui amorem tuum, dominum meum Sigiſmundum, a patre ſuo in legatione directus, in Viennenſium civitate repererat, epiſtolas tuas me accepiſſe lætatus, per ipſum rurſus officia profuſiſſimæ caritatis exſolvi, & affectum tui, quem corde conceperam, ſtudio paginæ famulaoris excolui. Quo eventu in manus tuas perlata non fuerit, Major quem ſupradixi non poteſt ignorare. Et ego quidem moleſte tuli, & tibi moleſtum fuiſſe gaviſus ſum, io tam idonea opportunitate deſideriis duorum unius officii periiſſe commercium. Verumtamen eum de inſtitutæ dilectionis propoſito para alterna ſecura eſt, nonnunquam caſibus oportet ignoſci, quibus colloquia noſtra potius quam vota fruſtratis, ſollicitudini damoum poteſt contingere, non amori. Neque tu putes, ſeu negatis occaſionibus, ſeu repertis, ullum eſſe negligentiæ tempus, quo apud me inter quaſlibet alias actiones freqnentandæ ſoſpitatis tepeſcat ambitio. Illud igitur in mentibus amicorum cenſeo eſſe pretioſius, in quo conſtat fortuitis nil licere, quod nec itineris diſſipat longitudo, nec oblivionis fruſtratur abuſu. Compenſu tamen in præſenti caritatis verbum, ſi pro damnu dignatus es putare ſilentium. Simul & ſpecialius adoleſcentem ſi dignaris inſinuo, filium ſcilicet viri illuſtris Celeri, qui poſt Deum ut unicæ ſoboli vitam incipiat ſperare tu facies. Nam ita lacrymabili pignoris infirmitate conſtringitur, ut incertus optandi, cujus quaſi pater mortem imminere compellitur, vitam quaſi orbatus deflere cogatur. Quapropter opitulaturæ divinitati junge tua quanrum conjicimus de peritia ſingulari, veſtrum promiſiſſe jam ex parte feciſſe eſt. Tribuat Chriſtus, ut exultando atque impenſius laudando in hac cura magiſterio tuo, ſimul tibi & Italia medicinæ opinionem, & Gallia pueri debeat ſanitatem.

EPISTOLA XXXVI.

Avitus Viennenſis Epiſcopus [b] viro illuſtri Senario,

MAgnificentiæ veſtræ gratiam frequenter expertus, quia dignanter accipitis, ſalutionis officium pagina famulante direxi. Et quia ſcitis Synodalium legum eſſe, ut in rebus quæ ad Eccleſiæ ſtatum pertinent, ſi quid fuerit dubitationis exortum, ad Romanæ Eccleſiæ maximum ſacerdotem, quaſi ad caput noſtrum membra ſequentia recurramus, ex conſenſu Antiſtitum provinciæ Viennenſis [c] ad ſanctum Hormiſdam, ſeu quicumque nunc ille eſt, Papam debitæ venerationis obſequium cum ſollicitudine deſtinavi: audire a præfactæ ſedis auctoritate deſiderans, quid de effectu directæ a ſe ad Orientem legationis agnoverit. Cum ergo, ut dixi, a provincialibus meis conſulor, reſpondere etiam ego, ni priorem conſulam, non præſumo. Adminiculo igitur ordinationis veſtræ opus eſt, ut iſtud ab utraque parte per ordinem compleatur, ne vel a nobis interrogatio perveniat, vel ad nos redeat ab exponente reſponſio. Noo ad ſolos ſacerdotes Eccleſiæ pertinet ſtatus: cunctis fidelibus ſollicitudo iſta communis eſt. Quicumque vel quocumque videmur Eccleſiam regere, veſtram in catholica religione rem gerimus. Cum de fidei regula vel ægrotat aliquis vel ſanatur, nobiſcum vos aut gaudere oportet, aut gemere. Unde nec vos aliquid de cauſa quam conſulo latere credendum eſt. Si mihi ſoli agerem, ſatis interrogationi meæ notia veſtra ſufficeret, nil plus a Papa quam a vobis poſſumus veritatis audire. Sed Eccleſiarum poſcit utilitas, ut quæ vos noſtis doctor inſinuet. Ego tamen peculiaris veſter reſcriptum, ſi dignamini, a vobis peculiarius præſtolabor: quo revera ut dixi, tantum mihi veritas innoteſcere poterit, quantum ſe Romanæ urbis Antiſtes auctoritatis privilegio expetentibus reſpondiſſe gaudebit.

EPISTOLA XXXVII.

Avitus Viennenſis Epiſcopus [d] Petro Epiſcopo.

ETiamſi alia cauſa non eſſet, qua beatitudinem veſtram literario famulatu occurſus

a *Per Majorem domus Tullii*) Quis hic Major, aut quænam Domus Tullii, a qua illi nomen, non liquet. niſi quis fortaſſe ad Servii Tullii regis domum, quam P. Victor in quinta Urbis regione collocat, referendum putet, quod multis non facile perſuaſerit. Ad Celerem autem, cujus filii ſanitatem hoc loco Elpidio medico commendat, ſcripturus eſt epiſtolam XLIII.

b *V. I. Senario*) Comes hic fuit patrimonii Theoderici regis, & Patricius, de quo multa jam diximus ad Ennodium. Nunc addendum eſt ejuſdem Epitaphium, quod non inſulſis verſibus conditum, a Petro Pithœo relatum eſt in libro IV. Poematiorum.

SENARII V. I. COMITIS PATRIMONII ET PATRICII EPITAPHIUM.

Ille ego ſum mundi quondam fine fine viator
Senarius, membris tumulo non nomine clauſus.
Principis invicti ſemper ſublimis amore.
Cujus in orbe fui vox regum, lingua ſalutis,
Fœderis orator, pacis via, litibus hoſtis.
Novit & hoc Oriens, hoc ultimus axis Iberi,
Hoc ſcit bruma rigens, ſcit & Africa ſolibus uſta.
Bis denas & quinque ſimul legatio noſtra
Signat in orbe vias, & nunquam ſtrata labore.
Curſus erat volucer. namque anno pervigil uno
Bis maris Oceani, bis Pontica litora vidi,
Europamque Aſiamque ſequens, duo limina mundi.
His etiam meritis ſociavimus agmen honorum.
Aulica quippe Comes rexi patrimonia clarus,
Et mea patricio fulſerunt cingula cultu.
Me pietas, me ſancta fides, me fovet honeſtas.
Sæcla canant titulos, nam moribus aſtra tenemus.

c *Ad ſanctum Hormiſdam*) Aviti ad Hormiſdam epiſt. itemque Hormiſdæ ad Avitum reſponſio, poſtremo loco a nobis editæ ſunt numero XXCVII. & XXCVIII. ex quibus epiſtolæ hujus & proxime ſequentis interpretatio petenda eſt.

d *Petro Epiſcopo*) Ravennati, ut opinor. Eodem pertinet epiſtola quo ſuperior. Miſſis enim ad Hormiſdam legatis, ut de Orientalis Eccleſiæ ſtatu certior fiat, ab Epiſcopo Ravennate, qua iter illis futurum erat, petit ut ignorantiam Gallicanam erudiat. Petri hujus in Synodo Romana palmari ſubſcriptio legitur his verbis, *Petrus Epiſcopus Eccleſiæ Ravennatis huic ſtatuto noſtro, in quo totam cauſam Dei judicio commiſimus, ſubſcripſi.* Ad eundem etiam pertinere conjicimus Theoderici regis epiſt. XVII. libri III. Variarum, Petro Epiſcopo inſcriptam Felice Conſule, id eſt, anno Chriſti DXI. Quod ſi verum eſt, errant qui Petrum Ravennatem ante id tempus defunctum tradunt.

meæ deuotionis expeteret, justum esset vos ab omnibus excoli, qui opinione functa desideriam vestri omnibus intimatis. Dignum quippe est vos experi non minus sede Romana: quia non magis potestate illa, quam vos caritate fulgetis. Cajus reverentiæ ut debitum est salutatione præmissa, fateor Apostolatui vestro, etsi cum verecandia, ignorantiam Gallicanam. Nec melius esse puto quemquam simulare quod sciat, quam didicisse si nesciat. Quæ inter Romanam & Constantioopolitanam Ecclesiam res agantur, non qaacumque auctoritate cognoscimas, sed de rumoribus magis ac nuntiorum varietate captamas. Et ideo, ne forte quam rustici tam negligentes credamar, perinde sanctam Papam,
a & beatitudinem vestram, [a] per Viennenses clericos provinciu tota nanc consulit, ut qaæ uobis de statu fidei cum Orientis parte definita sint, rescripti salubris lumine declaretis. Quia cum magistros etiam procal positis altro deceat prorogare doctrinam, curandum est soliditati corporis, ut semper prosperitatem capitis sui membra cognoscant. Quocirca si servis vestris filiis meis, quos in idipsum direxi, tribuatur accedendi usque ad Romam facultas, per duos Ecclesiæ principes abandabit Gallias erudiri. Quod si forsitan a sede vestra quos misimus revertantur, vestri Apostolatus fida responsio fiet nobis totius instructionis, qaæ ad cunctos perveniat plenitudo.

Epistola XXXVIII.

b *Avitus Viennensis Episcopus* [b] *Eufrasio.*

JAm quidem per paeros meos literas dedi, quibus scire vos facerem, quantum fratri Imeterio apud me commendatio vestra profecerit. Tamen non dabitans eum inter initia pontificatus sui, senioris germani, sicut dignum est, officia curatarum, has etium per ipsum libenter adjeci, qaibus opusculi mei jam diu quæsitam prædonem in manus meas venisse plus gaudeo. Et quia libellum ipsum, quantum mihi indicaverat, vobis reportat, spero ut qualecamque est opusculum ipsam, nec vacanter editum, nec omnimodis emendatam, viro sublimi ac piissimo, si dignamini, fratri nostro Apollinari publicare utque excusare dignemini. Cui impium fuerat non hæc u me primum jure caritatis offerri, si non sursus faisset absurdum, me domni Sidonii filio, inter facundiæ paternæ delicias, meis temporibus nausiaturum, offerre etiam de præsumptione fastidium. Quocirca volamen per vos temperatius ingerendam, si supradictus frater vel infantibus legi debere censuerit, possam per quæcumqae magnificentiæ suæ scripta cognoscere. Si autem post flamina fontium paternorum, ut potius reor, paupertatem uenæ tenuissimo rore manantis abjecerit, sine verecundiu mea suaque impietate, sufficiet me reprehensionis suæ censuram hinc tantummodo intellexisse, si taceat.

Epistola XXXIX.

Avitus Viennensis Episcopus [c] *Domno Gundobado Regi.* c

QUod servum, cui discussio necessaria credebatar, de Viennensi ad Lugdanensem basilicam sub castodia destinavi, timoris & obedientiæ fuisse manifestum est. Nam sicut eam hic inaccusatum tradere non præsampsi, ita illic interrogationibus, qaas audientia postulabat, vivum fieri procuravi. Cum vero & regula ubique una sit, & eadem seu impossibilitas, seu facultas, pro communis ministerii observatione nos maneat, non ego proprietatem Lugdunensis & Viennensis basilicæ, sed reverentiam Ecclesiæ utriusque tractavi: ande intercessioni [d] facilius d de proximo suggerendæ, quod utramque nostrum tangere poterat, præsens Episcopus allegaret. Siqaidem in omnibus locis sanctis, sicut ministerio nostro eadem caritas, ita imperio vestro æqaa potestas est. Ut taceam qaod servus ipse, a domini collocutione digressas, non debuit pro concitanda mihi offensa Viennensem expetere, qui illic positus intra Lagdanensem se potuit Ecclesiam continere. De causa vero, in qua coram examine celsitudinis vestræ callidus depositi negator arguitar, talis conscientia mea est, qualis Deo & vobis in omni actu meo & conversatione monstratus. Quamquam etiam me testante interpellantis simplicitas, qaæ ut pii domni dicatis non devitaret operatione diffiteri, qui in ejus consolatione valueram, si Christum cogitare putaretur, profiteri. Qaod etiam præsenti testificatione de servis vestris, civibus nostris, aliqui cognoverunt. Pulsatis autem laboriosis extra ordinem suum omnem parum stabilis dicitar esse responsio. Utrum de me erit, suggerat Deus vobis. declaret & veritas. quia qui castigatus a me, eo forte spiritu falsitatis irascitur, quo contra simplicem de depositi inficiatione mentitur, licet Deo vobisqae propitiis parum ad defensionem suam proficiente commento, dum se u me dicit admonitum ne redderet, diffiteri non potest quod accepit. Quæ professio saa, etiamsi censeatis quod gravare me debeat, illam non potest sublevare. Ego tamen præceptum vestræ pietatis

a *Per Viennenses Clericos*) Alexium presbyterum & Venantiam Diaconum. Sic enim appellantur in Aviti literis ad Hormisdam, & in Hormisdæ ad Avitum.

b *Euphrasio*) Etsi Episcopi nomen non est appositam, Episcopum tamen fuisse dixerim Arvernorum, ad qaem & binæ sunt epistolæ Ruricii, quarom in altera dignitatis quoque nomen omissum est. Synodo Agathensi per Vicarium subscripsit anno dvi. interfuit ipse Aurelianensi I. anno dxi. Hanc itaqae rogat, ut librum suum, qui in ejus manus venerat, Apollinaris Sidonii filio recensendum ingerat & excuset.

c *Domno Gundobado regi*) Caasam reddit, cur servum depositi negatorem, qai Lugdano Viennam venerat, Lugdunum ad disquisitionem remiserit, purgatque quod ille sa ab Avito dicebat admonitum ne redderet.

d *Intercessioni de proximo suggerendæ.*) Solenni Episcoporum more, qui & pro servis apud dominos, & pro reis quibuscumque, miseris vel oppressis, apud Judices, aut apud Principes enixe intercedere solebant. Ennodius in vita Epiphanii Episcopi, tum adhuc Diaconi: *Intercessionum etiam tunc certamina proludebat. Nam ubicumque pro remediis miserorum Episcopi mittebatur imperio, tanta exigebat beneficium arte supplicandi, ut sentirent sibi in causis profuisse complurimi, ipsum per se Episcopum non venisse.* Pleaæ sunt exemplis sanctorum Antistitum historiæ, & illustre in primis est S. Augustini, cum pro circumcellionibus Donatistis, atrocia facinora confessis, apud Marcellinum Judicem, & apud Apringiam Proconsulem, ut citra mortis suppliciam puniantur, intercedit epistola clix. & clx. qui & de intercessionum istarum æquitate ac religione ambigenti Macedonio accuratissime rescribit epist. liv.

opperior. Quicquid habet Ecclesiola mea, immo omnes Ecclesiæ nostræ, vestrum est, de substantia, quam [a] vel servastis hactenus, vel donastis. Quod inspirante Deo præcepistis, in quantum vires habuero, parere conabor. Ceterum divinæ majestatis aspectus nihil potest offensam suam, quam vestram semper timuissem æternam. Hoc suppliciter quæso, ut infelix ille, ad cujus accusationem satis sufficit quod excusat, apud justitiæ vestræ animos non me faciat suæ infidelitatis socium, etiamsi viderit pro vestra commotione multatum.

Epistola XL.

Avitus Viennensis Episcopus [b] *Domno Sigismundo.*

De festivitate, ad quam profectus fueram, summa quidem festinatione reversus sum. Sed quia jam duce Christo processeratis, lætificandus, ut de Deo credimus, reditu vestro, immodice tamen attonitus reddor abscessu: quod scilicet in ipso successuræ prosperitatis regressu, advolvi genibus domini mei, permulcere osculis manus, & in sancto illo pectore sedem fidei nostræ adorare non merui. Nec tamen dicere audeam, istud mihi peccato fraudante cessisse: ne divinæ gratiæ, quæ mihi taliter vestram præsentit, reddat ingratus. Nam cum omnibus generale justumque sit, in gloriæ vestræ cultum quod debemus ambire, illud singulariter accepisse me gaudeo, ut eum pro effectu voluntatum tenete secum a me servitii debitum impossibilitas non ferat porrigi, apud vos pietas censeat impendi. Sed ego solus damno percellor, quoties consolationi meæ interesse non mereor: quoties accensus tribulationum æstus intra me solum, a sermonis vestri refrigerio exclusus, includitur: quoties mihi dolores internos medici illius manus experta non confovet. Qui pro tuendo inter tulia famulo suo pietate studens, virtute persistens, cum satis esset si favorem vellet offerre, laborem dignatur apponere. Sed præsumo majestate divina, hinc respectu mei sensibus vestris tenacius adhæsurum, quo eum nobis amor catholicæ legis infudit. Sub cujus occasionis sancto præventu, tum penes vos impossibile erit quem suscepistis servum reicere, quem cognovistis dominum non amare. Quod superest, egressi felices, ite sospites, redite victores. Fidem vestram telis inserite, provisionem divinam promittendo admonete, auxilia cæli precibus exigite, jacula vestra votis armate. Dabit Deus, ut bellorum trophæa, quæ vobis ipse præstiterit, cujuscumque sermonis obsequio sub materia ejus, quem dudum exequor, triumphi pretiosioris exaggerem.

Epistola XLI.

Avitus Viennensis Episcopus [c] *Chlodoveco Regi.*

Vestræ subtilitatis acrimoniam quorumcumque schismatum sectatores sententiis suis, variis opinione, diversis multitudine, vacuis veritate, Christiani nominis visi sunt obumbratione velare. At dum status nostros æternitati committimus, dum quid recti unusquisque sentiat futuro examini reservamus, etiam in præsentibus interlucentis radius veritatis emicuit. Invenit quippe tempori nostro arbitrum quendam divina provisio. Dum vobis eligitis, omnibus judicatis, vestra fides nostra victoria est. Solent plerique in hac eadem causa, si pro expetenda sanitate credendi, aut sacerdotum hortatu, aut quorumcumque sodalium suggestione moneantur, consuetudinem generis, & ritum paternæ observationis opponere. Ita saluti nocentem verecundiam præferentes, dum parentibus in incredulitatis custodia inutilem reverentiam servant, confitentur se quodammodo nescire quid eligant. Discedat igitur ab hac excusatione, post talis facti miraculum, noxius pudor. De toto priscæ originis stemmate sola nobilitate contenti, quicquid omnis potest fastigium generositatis ornare, prosapiæ vestræ a vobis voluistis exurgere. Habetis bonorum auctores, voluistis esse meliorum: respondetis proavis quod regnatis in sæculo, instituitis posteros quod regnatis in cælo. Gaudeat ergo quidem [d] Græcia habere se principem legis nostræ: sed non jam quæ tanti muneris dono sola mereatur illustrari, quod non desit, & reliquo orbi claritas sua. Siquidem & occiduis partibus in rege non novo novi jubaris lumen effulgurat. Cujus splendorem congrue redemptoris nostri nativitas inchoavit: ut consequenter eo die ad salutem regenerati ex unda vos pareat, quo natum redemptioni suæ cæli dominum mundus accepit. Igitur qui celeber est natalis Domini, sit & vestri: quo vos scilicet Christo, quo Christus ortus & mundo: in quo vos animam Deo, vitam præsentibus, famam posteris consecrastis. Quid jam de ipsa gloriosissima regenerationis vestræ solennitate dicatur? cujus mi-

---

u *Vel servastis vel donastis*) Libera & ingenua professio. Principibus accepta ferunt bona Ecclesiæ, quæ vel donarunt ipsi, vel ut donare liceret, concesserunt, ex lege Constantini Magni. *Habeat*, inquit, *unusquisque licentiam sanctissimo Catholicæ venerabilique concilio decedens bonorum quod optavit relinquere*. Cod. Theod. De Episcopis, &c. Defensionem quoque bonorum subditis suis omnibus Principes cum debeant, præcipuam debent Ecclesiasticis. In quo regum olim Francorum pietas eminuit, qui res & mancipia Ecclesiæ eodem se loco ac res & mancipia fisci habere in Capitulis suis professi sunt.

b *Domno Sigismundo*) Missa cum Sigismundus ad bellicam quandam expeditionem se accingeret, incertum quo & quos in hostes. Quod vero illum insinuat fidem Catholicam, cum hæc scriberet, amplexum jam fuisse, facit ut ea quæ sub finem epistolæ de materia pretiosioris triumphi sermocinaturum se pollicetur, ad Homiliam alludere videatur, quam ab Avito in Sigismundi regis conversione, sensuum suavitate plenissimam, & verborum compositione dulcissimam, ad populum habitam auctor est Agobardus.

c *Clodoveco regi*) Francorum, ad quem Theoderici quoque regis Italiæ duplex apud Cassiodorum est epistola, libro II. Variarum XLI. & libro III. IV. sed utraque Luduinum vocat. Prior autem huic nostræ suppar, si tempus spectetur: scripta videlicet post victoriam Alamannicam, quæ Clodoveo fidei Christianæ occasio fuit, & baptismi, cujus hic pompam Avitus elegantissime describit. Docet porro, quod hactenus ignorabamus, in vigilia Natalis Domini celebratum non in vigilia Paschæ, quod Hincmarus Remensis falso sibi, & rerum nostrarum scriptoribus persuaserat.

d *Græcia principem legis nostræ*) Anastasium Imp. Christianum illum quidem, sed non satis orthodoxum, Romæ vero & in Italia rex Theodericus, & in Gallia Wisigothorum Alaricus, & Gundobadus Burgundionum; Arriani prorsus erant, itemque Suevi, & si qui alii in Hispania, in Germania autem, & in Britannia, adhuc pagani. Ut non injurii sint, qui post Clodoveum, qui primus omnium in Ecclesia Catholicus rex fuit, regibus Francorum primum inter Christianos principes locum vel hoc nomine deberi asseverant.

nisteriis etsi corporaliter non accessi, gaudiosum tamen communione non defui. Quandoquidem hoc quoque reginnibus nostris divina pietas gratulationis adjecerit, ut ante baptismum vestrum ad nos sublimissimæ humilitatis nuntius perveniret. Unde nos post hanc expectationem jam securos vestri sacra nox reperit. Conferebamus namque: nobiscumque tractabamus, quale esset illud, cum adunatorum numerus Pontificum, manu sancti ambitione servitii membra regia undis vitalibus consoveret. cum se Dei servis inflecteret timendum gentibus caput: cum sub casside crines nutritos salutari galea sacræ unctionis indueret: cum intermisso tegmine loricarum immaculati artus simili candore fulgerent. Faciet, si quid creditis, regum florentissime, faciet, inquam, indumentorum ista mollities, ut vobis deinceps plus valeat rigor armorum: & quicquid felicitas usque huc præstitit, addet hinc sanctitas. Vellem vero præconiis vestris quiddam exhortationis annectere, si aliquid vel scientiam vestram vel observantiam præteriret. Numquid fidem perfecto prædicabimus, quam ante perfectionem sine prædicatore vidistis? an forte humilitatem, quam jam dudum nobis devotione impenditis, qui nunc primum professione debetis? an misericordiam, quam solutus a vobis adhuc nuper populus captivus gaudiis mundo insinuat, lacrymis Deo? Unum ergo, quod vellemus augeri. Ut quia Deus gentem vestram per vos ex toto suam faciet, ulterioribus quoque gentibus, quas in naturali adhuc ignorantia constitutas nulla pravorum dogmatum germina corruperunt, de bono thesauro vestri cordis fidei semina porrigatis: nec pudeat pigeatque, etiam directis in rem legationibus, adstruere partes Dei, qui tantum vestras erexit. Quatenus externi quoque populi paganorum, pro religionis vobis primitus imperio servituri, dum adhuc in alios videntur habere proprietatem, discernant potius gentem quam principem. Nulla igitur patria quasi speciali sede sibi vindicet totis quos honorum gradibus attollitis. constat vos esse, quo communis uno solis jubare omnia perfruuntur. Vicina quidem plus gaudent lumine, sed non carent remotiora fulgore. Quapropter radiate perpetuum præsentibus diademate, absentibus majestate. Successus felicium triumphorum, quos per vos regio illa gerit, cuncta concelebrant. Tangit etiam nos felicitas. quotiescumque illic pugnatis, vincimus. Inter hæc tamen catholicæ religionis affectum servat in vobis cura miserandi: & in apice rerum omnium gubernacula continente, non minus eminet sanctitas, quam potestas. Ex qua utique factum est, ut dirigi ad vos servi vestri [a] viri illustris Laurentii filium principali oraculo juberetis. Quod apud dominum meum, suæ quidem gentis regem, sed militem vestrum, obtinuisse me suggero. Nihil quippe est in quo servire non potest. Commendat directum. congaudi misso, invidi vos visuro. Cui minus computandum est ad utilitatem, parenti proprio restitui, quam patri omnium præsentari.

EPISTOLA XLII.

Ab Avito Episcopo dictata [b] *sub nomine domni C. S.* [c] *ad Vitalianum Senatorem.*

QUantum pertinet ad dignam judicii vestri integritatem, quoscumque bonorum privilegiis erigitis, Romanos putare debetis. Ex hac ergo fiducia, non convenit ut ex toto credantur absentes, quos etsi patria separat, militia repræsentat. Unde quod solum valeo, sed utilitate officii animum devotionis ostendens, quid assidue cuperem, vel cum possibilitas permittit allego. Vos nunc clementissimo communi Principi quid vellemus asserite. Insinuate attentius obedientiæ famulatum, quem nunc in obsequio, semper habemus in voto. Suggerite, ac pariter commendate, ab amatore vestro domno & patre meo impletam, me intercedente, principalis reverentiæ jussionem. Clientis vestri viri illustris Laurentii filius studio meo redditus additur regioni. Miseramus dudum in patente famulum. ecce adjicimus in filio famulatum. Quo uno vobis directo, qualiter cum aliis agatur advertite. Superest ut præfatus miles vester, cujus proles & illic gratiæ vestræ porrigitur, & hinc patriæ reservatur, commendatus vobis studio meo, ipse commendet quod vel de illius sobolis adeptione jam compos, vel de istius quæ nobiscum redit prosperitate securus est.

EPISTOLA XLIII.

Avitus Viennensis Episcopus [d] *Celero Senatori.*

COnstat non minus desiderii mei esse quam debiti, ut officia, quæ merito inclitæ magnitudini orbis devotus impendit, a me, qui gratiæ ejus jam dudum videor obligatus, specialius excolantur. maxime cum opportunam nunc occasionem favor divinus obtulerit, in qua imperio celsitudinis suæ plena metuerim devotio-

a *V. I. Laurentii filium*) De quo iterum in duabus proximis epistolis. Hunc ad patrem redire cum cuperet Anastasius, Clodoveum intercessorem adhibuit, ut eum a Gundobadu repeteret, apud quem captivus obses, ut reor, pro patre tenebatur.

b *Sub nomine Domni C. S.*) Sic & in epistola XXXIV. *sua nomine domni regis* C S. id est Comitis Sigismundi. Sigismundi enim regis nomine dictatam, atque in ea loqui Sigismundum, hinc apparet, quod Gundobadum patrem suum vocat, a quo Anastasii, ut dictum est, de Laurentii filio impleta fuerat jussio. Quare, si Comitem hoc loco dixit, ut in epistola VII. patricium Sigismundum, inter ceteros honores, quibus exteros reges ornabant Romani, Comitivam quoque deferri solitam intelligendum est.

c *Ad Vitalianum Senatorem*) Patricioli filium, Asparis nepotem: qui fidei orthodoxæ, Synodique Chalcedonensis tuendæ studio, ut auctor est Victor Tononensis, hostem se Anastasio palam exhibuit, & cum is de Trisagio insaniret, pro eo Imperator acclamatus est. Theophanes in Chronico, τῶ ὄχλου καταβοώντων Ἀναςασίῳ, καὶ ἄλλον βασιλέα αἰτούντων, Βιταλιανὸν δὲ αὐτῶν Ἀρειανὸν αὐτοκράτορα, quamquam hoc posterius Marcellinus Comes Areobindæ tribuit, non Vitaliano. Qui mortuo tandem Anastasio Constantinopolim ab Justino revocatus, ac Magister militum & Consul collega Rustico creatus, septimo mense sui Consulatus vulneribus confossus in palatio interfectus est. Indict. XIII. ut Marcellinus idem notat, hoc est anno Christi DXX.

d *Celero Senatori*) Eadem inflexione, qua Celeri ejusdem filium epistola XXXV. dixit pro Celeris, quod Græci quoque Κέλερος dicunt. Fuit hic Magister Officiorum, notus expeditione Persica, cui, ut Procopius lib. II. scribit, inter ceteros Duces præfuit τῶν ἐν παλατίῳ ταγμάτων ἀρχηγὸς Κέλερ. μάγιστρον Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν καλοῦσι ταύτην. notus & discrimine quod adiit, cum ad placandum populum Trisagii causa efferatum, missus esset ab Anastasio, ut Marcellinus Comes in Chronico narrat Paulo & Muschiano Coss. Sed & Consulatum cum Venantio Liberii filio Celerem gessisse Fasti fidem fa-

ne servire. Quapropter cultoris vestri viri illustris Laurentii filium, quem ad mundum suum dirigi jussio reverenda præcepit, magnificentiæ vestræ præfato largissimæ sospitatis honore commendo. Augete studio defensionis quod voluistis animo pietatis. In regione expetit patrem, in vobis reperiat paternitatem. Tuimini etiam cum prole susceptum. Qui vobis licet satis sit debitor per honorem, plus tamen incipiet debere per sobolem: quod per vos potietur proprii affectus solatio, compensaturus erga vos affectionis experimento. De cetero autem, quantum ad fideles vestros pertinet, expectaram semper cupimus jussionem, optamus obedientiæ facultatem. Vos propitia divinitate præstate, ut Romanam sub gloriosissimo principe nostro prosperitatem, In cujus apice digna honoris arce fulgetis, tam serenitate sermonis augusti, quam dignitatis vestræ rescripto mereamur agnoscere.

EPISTOLA XLIV.

a *Avitus Viennensis Episcopus* [a] *Domno Sigismundo.*

* SI ut dignamini credere loqui possem, importune tum obstreperet Græcis auribus sermo Latinus. At cum in lingua nostra hoc magis abiturum sit intelligibile, quod minus fuerit expolitum, in literis, quas per conservum meum offerri præcepistis, possunt & vitia cum securitate dictari. Ipsi certe quid velimus dicere quocumque scrutentur interprete, ego in affatu consueto dignatione plus, si dici potest, quam piissimi domni experimento interpretante cognovi. De reliquo, Christus vobis pro perseverantia gratiæ, quam peculiaribus servis servatis, vicem rependat. Quod etiam in hoc ipso adolescente quem dirigitis tale monstratur, dum cogitantes in neutro quidem commodum, sed in utroque mercedem, quasi vobis nutristis filium, & quasi patri redditis nutritum.

EPISTOLA XLV.

b *Avitus Viennensis Episcopus* [b] *viro illustri Apollinari.*

DIu est, si aut verbo meo creditis, aut de affectu mutuo digna sentitis, quod literas aliquas vestri sumere desiderans, plus tamen officii mei offere cupiebam, quod in persona vestra, dilectioni primum, deinde necessitudini, ad ultimum dignitati a me debentur. Non semper debemus occasionibus commeantum solvenda committere. quia licet & ipsa nobis opportunitas portitorum propter frequentiam debeat esse votiva, necesse tamen est, ut illa

A sollicitudo præcellat, quæ se appetitu proprio, sine interventu alienæ necessitatis insinuat. Hujus obsequii me obnoxium sciens, intercludi redhibitionem justam injusto obstaculi præpedientis obice jam dudum tacitus ingemiscebam. Pervenerat quippe, non ad notitiam tantummodo, sed ad mæstitiam nostram, dispositi fumus incendii, quod sanctam ac simplicem innocentiam vestram, velut de effœtis cineribus, conjuratio procellosa ventis mendacibus sufflans, in cassum movere tentaverat. Ob quam causam verebamur anxietatis vestræ sarcinam voto libaminis aggravare, & mœroris augmentum pro consolatione transmittere. Sub hujus ergo ambiguitatis nubilo confusa expectatione pendentibus, literas vestras, B serenitatis pristinæ, pietatis expertæ, inopinanti mihi Deus obtulit. Recognovi illic, qua satis delectatus sum, manum vestram, qua plus, paternam declamationem, qua maxime, hæreditariam benignitatem. Scripsistis igitur, Christo præstante, jam reduces, omnia tuta esse, circaque vos dignationem domni regis Alarici illæsam & pristinam permanere. Quanquam ego censeam, quod post quamcumque nutationem, gratia talium personarum ita sine augmento non redditur, sicut sine periculo non finitur. Volunt enim quasi satisfacere innocentiæ lacessitæ, tumque eligunt credidisse C cum cernunt: & sic eis conscientia nostra sufficit, si scientia sua testis accedit. Ego tamen nuntio vestræ, immo nostræ securitatis accepto, ecce Deo teste loquor, in lacrymas mixtas lætitiæ præteritorum recordatione prorupi. Animum namque, ut ait vester poeta, subiit cari Æneid. 2
genitoris imago, ut memoria retractavi, usque ad nostras quamlibet dispari professione personas, quandam [c] parentum communium sortem parilitate laborum invidia exequente perduci. Illa tamen in Dei nomine etiam nobis suppetit, quæ illis consolatio fuit. quod toto æmulorum nisu, toto circumlatrantis undique livoris dente tentata, quotiescumque appeti visa est, criminationi subjacuit familia nostra, non crimini. Quoniam si D vos a patre vestro Archadio didicistis, virum sæculo militantem minus inter arma quam inter obloquia periclitari, nec ego parum exempli a Sidonio meo, quem patrem vocare non audeo, quantum clericus perpeti possit assumo. Quocirca illud divinitas tribuat, ut nobis quam novum non est talia obici, tam nos nulla novitas merito faciat accusari. Sed desistat nunc lætitiæ tempore, amaritudinis ex opportunitate sermo perstrictus: quin potius ineptia vacantis audaciæ unde rideatis exhibeat. Ante aliquot menses daras ad amicum quendam communem magnificentiæ vestræ literas vidi, quibus salutatione præfata, in epistolæ declamantes parte succidua, scribebatis [d] placuisse vobis libellos, quos

ciunt, & bonarum partium fuisse testatur, tum Hormisdæ ad Celerem epistola XXXIV. tum altera Celeris ipsius ad Hormisdam de pace inter Ecclesias composita.

a *Domno Sigismundo*) Dictarat, opinor, Avitus nomine Sigismundi, non solum superiores literas ad Vitalianum, sed proximas etiam ad Celerem. Ad has ergo in Græciam, ut Græcis auribus obstrepant, abituras alludit, & Laurentii filium patri redditum gratulatur.

b *V. I. Apollinari*) Sidonii filio, si recte ad epistolam XXIX. conjecimus, cum is ab Alarico rege, apud quem delatus fuerat, illæsa gratia rediisset.

c *Parentum communium sortem*) Mox, *appeti visa est familia nostra*. Tanta erat Aviti familiæ cum Sidoniana conjunctio, ut eamdem sciat, vicissimque nomina transferat & commutet. Cur ergo Sidonium patrem suum dicat Avitus, apertum est, quia is pater fuit Apollinaris. Archadius vero, quem Apollinari patrem affingit, quis fuerit, aut quæ obloquia passus sit, quærendum est. Nam de Sidonio ex ejus vita & epistulis patet.

d *Placuisse vobis libellos*) Placuisse Apollinari poematum suorum libros gaudet, de quibus trepide in epistola XXXIX. illius judicium expectabat. Nec immerito. Sidonio enim patre non indignus filius, ad quem scribens Ruricius lib. II. epist. XXV. *Cujus vos*, inquit, *esse filios non solum generositate prosapia, verum etiam & eloquentia flore, & omni virtutum genere comprobatis*. & post alia. *Quem si divina clementia usque ad hoc tempus superesse voluisset, sicut jam tum de vestra imitatione latabatur, ita nunc de perfectione gauderet, cum spem ad rem cerneret pervenisse, nec sibi invideret æqualem, quem optaverat esse meliorem*.

inter occupationes seria & magis necessaria conscribendi, nihilominus tamen de spiritalis historiæ gestis etiam lege poematis lusi. Hic nunc nihil falsu, nihil assentatorie me loqui, coram sinceritate vestra imprecor testem Deum, tantum me tuo judicio delectarum, veluti si auribus domni mei patris tui meditata confessus, cujuscumque laudis momento sub censore donarer. Primum namque gaudebam, quod sensum vestrum huic liberius quam alteri pandebatis. Deinde quod agnovi, vos aliquod bonum de conatu fraterni operis non minus velle quam credere: certe meritis dictionis non quantum volebatis inventis, supplere vos voto quod nun poteratis implere judicio. Libellum tamen amicus, qui ut puto ad vos pervenire fecit, non de librarii, sed adhuc ex notarii manu, aden mihi inemendatum crudumque præripuit, ut non facile denotes, auctoris magis scriptorisve vitiis irascaris. Quapropter opusculum ipsum in membranis redactum, nec adhuc quanta volueram correctione pulitum, ne moram desiderio meo facerem, celeriter destinavi. Si revera non solum amantibus, sed & judicantibus vobis placet, quoniam apud extraneos forte non deerit, quem audacis conatus taogat invidia, abunde mihi sufficit, ut vos quod cupio sentiatis. quia sicut non minus ad meam, quam vestram gloriam pervenit, communis Solhi opus illustrare: ita vobis, favente Christo, militari actu magis magisque florentibus, si in minimis subtilius aliquid dignum lectione confecerit, etiam sine me quodcumque Archadium non puderet.

Epistola XLVI.

Avitus Viennensis Episcopus [a] *viro illustri Apollinari.*

COmmuni quidem sed veraci sermone vulgatum est, quod sese mutuæ dilectionis intuitu concordantium cernunt motus animorum. Paret namque, tam unam nobis sollicitudinem nostri esse, ut literis, quas harum potior filius meus attulit, ante si bene metiamini responderem, quam venirent. Nam in pagina famulatus, quam per meos ex causa direxeram. & gaudium de vestra prosperitate conceptum plus affectionibus quam sermonibus exhalavi, & necessitatem nostram patrumque communiom, mixta lacrymis exultatione perstrinxi. De cetero autem, tribuat divina miseratio, quæ spem reparandæ prosapiæ in personæ vestræ honore constituit, & secuturæ posteritatis nostræ te uno genitore etiam nos patres esse concessit, ut caleatis jugiter, prosperante successu, inimicorum conjuratione & perfidorum livore, primus victoriæ vestræ gradus sit, integritatem in conscientia reponere, secundus cum discutitur in audientia comprobare, tertius criminantibus post sententiam pepercisse. Torqueatur animus etiam pro indulgentia sibi collata hostis oppressi, & duplici nostro bono, supplicio suo, cum vos gemuerit non posse decipi, doleat posse miseri. Sic potestati vestræ ad hoc tantum redditus ne periret, dum oblatæ ultro veniæ amarus insciitur, vitæ quodammodu suæ invidere cogatur. De reliquo, domine semper piissime frater, cura pectoris mei, pompa generis tui, fer paulisper trepidantem fraternæ admonitionis ineptiam. Cavete attente a malis, & linguarum mordacium dolis sibilantibus, blandimenta venenaque machinantibus, doctius post experimenta nun credite. Nec minus vos sollertia faciat cautos, quam innocentia præstat securos. Siquidem intercluso prubis explorandi nocendique aditu, vel ob hoc gratius debetis debellandis eorum conatibus laborare, quod ultionem divino judicio reservantes, debellaris semper staruistis ignoscere. Quanquam, ut supra jam fassus sum, non ex toto impunitus abeat quem gloria lacessistis.

Epistola XLVII.

Avitus Viennensis Episcopus [b] *viro illustri Heraclio.*

DUm incessabilis de amicorum fide ac salute cura mihi est, nuper prosperitatis vestræ inter prima sollicitus agnovi, quod cum familiari catholicu Episcopus tacere non debeam: fructum tamen in vobis mercedis taliter acquisitæ, non tam verbis valeo exaggerare, quam gaudiis. Nam nisi vos a præconio vestro maturitate senatoria temperatissimi pudoris fræna cohiberent, effectum certaminis gloriosi ipsa fortitan lingua digne laudaret apud proprios, quæ mirabiliter convincit adversos. Habuistis igitur, ut audio, cum rege tractatum, de quo, quantum comperi, quia non se ducebant lenibus, transiliis ad prælium. Discussus est nutu divino, qui cælis dudum notus, jam & hominibus appareret religionis assertor. Os sæcularis eloquentiæ pompis assuetum, & fluentis exundantibus Romuleæ profunditatis irriguo, alacritate debita missam sibi de supernis materiam dignæ disputationis arripuit: & facundiam, quæ cum interfuit, aut describendi mundi jucunditatibus, aut regalium triumphorum præconiis patrocinabatur, ubi primum melior pars poposcit, adstruendæ veritati servire non puduit. Itaque sicut alias laudando regem reddidistis Cæsari quod Cæsaris erat, ita hic ut redderetis Deo quæ Dei sunt, nec Cæsari pepercistis. Quapropter habet hic in vobis, etsi non sequitur, potestas regia quod miretur, quæ se aliquoties declamantibus vobis, nunc evidentius sentit ornatam. Siquidem nescire vos assentationis illecebram, cum res admonuit, etiam resistendo monstrastis. Illos igitur denotet sapientia potestatum, facile humanis fidem posse mutare, quos divinis vident terrena proponere. Ceterum cognosci in promptu est, custodem primarum partium etiam quæ sunt residua servaturum. Hæc igitur dicta sunt cum de sæculari parte tractamus. Si vero ad sacerdotum causam venitur, quorum adhuc non augetis scholam, sustinetis injuriam, atque

---

a *V. I. Apollinari*) Eidem Sidonii filio, de re eadem, id est, de prospero exitu discriminis quod apud Alaricum regem adierat. monetque porro, ut inimicorum dolos, & insidias jam expertus, eas diligentius caveat in posterum.

b *V. I. Heraclio*) Senatori, non in Italia, vel in Græcia, ut pleique superiorum, sed in Gallia, & in aula regis Burgundionum, nobili oratori, cui pro suscepta fidei catholicæ coram Gundobado defensione, Episcopalem cathedram vaticinatur. Quod si vanum augurium non fuit, Heraclium hunc opinor Episcopum illum Tricastinensem, cujus nomen in Conciliis aliquot subnotatum cernimus, ut in Carpentoratensi, & in Arausicano & Vasensi II. ac denique in IV. Aurelianensi. Ad eundem scripta item epistola xxcvi. cui subdita est ipsius responsio.

omandam contubernio prius informatis exemplo, quis horum vos, quis inquam nesciat, ad certamen hujus spiritalis palestræ, non rudes aut ignaros legis, sed sub longo salutarium meditationum gymnasio pervenisse? Quocirca novum sit aliis, vos necessitatem belli hujus a perfectione virtutis ordiri. ego autem, in cujus animo caritatis arcem tenetis, jam dudum incunctanter agnoveram, ad catholicos sensus intuendos per studium, tuendosque per verbum, probato in vobis devotionis ardori non tam desideria deesse, quam tempora. Quapropter famulatu salutationis oblato, pastu, quo mentem vestram jejuno corpore satiastis, significans etiam me refectum, unde paucula hæc saturitatis meæ gratulatio eructat, Deum quod restat exposco, ut cui prædicatoris officium jam imposuit, honorem subjungat, & quod exercetur acto, ostendatur & habitu: nec docilem sed doctum, nec discentem sed doctorem cathedra suscipiat. In qua, velut triumphatore conspicuo sertis gloriæ victricis evincto, inter acclamantum gaudio consonas voces, quantus in clypeum assurges, etiam nolens adstipuletur hostis expertus, nunquam inventurus quod de qualitate meriti contradicat, sed habiturus semper de prælii inæqualitate quod timeat.

Epistola XLVIII.

Rescriptum Viri Illustris Heraclii.

Utinam mihi subinde contingat, ut alloquii vestri fœcundiate augear, eruditione corroborer. Duplicis siquidem gloriæ fructus tali succedit eventu, dum & fides tepore marcida ferventis hortaminis calescit afflatu, & ingenium naturali paupertate jejunum perspicui cultoris ope ditescit. Unde si dignamini, comitante salutationis officio, maximas gratias referre præsumo, quod responsio mea apud Principem habita, & ad vos ut indicastis rumore perlata, comperens judicium, non ex meo ore, sed ex vestro amore promeruit. Quamquam præcellentissimus princeps, cum sit ad inveniendum igneus, profluus ad dicendum, ita sensus scrutatur humanos, ut semper conventibus mitissimo pareat auditu: tamen laboris mei seriem amputato æquore prolixitatis insinuo. Laborem inquam dico, quia procellas inopinatis flatibus irruentes imperitus nauta vix sustinet. Ergo, cum, Dei beneficio, tandem cessante tædio, tranquillitas publica rediisset, quasi mutatis diu castris destinatum certamen inveni. Semper enim ignavas imbellesque personas petulantior conflictus aggreditur. Primum quidem e diversa parte proprii luctaminis sermo prælusit. Deinde velut ab insidiis repentinis fusus est vomitus transmarinus. Denique incidi in chartam vacuam, vereri obliterata, quæ ita se circumductis irridebat erroribus, ut salva respondentis libertate, propositionis pravitas exitum non haberet, & ex propriis instrumentis in jugulum suum resistenti arma suggereret. Quid multis? pagina quæ legi cœperat, ad silentium conferre se maluit: ut omnibus probabiliter innotescat, quam sit divisa, quam facilis, quam spernenda persuasio, quæ excogitatis multiplicibus argumentis divinæ instructionis inopem turbare non valuit. Hæc itaque replico, ut quicquid est quod in causa Dei placeat, vobis proculdubio sentiam adscribendum. Enimvero in propatulo habetur, quod me sic olim collocutionis vestræ lima componit, omnisque in commune prædicationum vestrarum cultus inuberat, ut sedes illa, cui vos contulit cæleste judicium, multum administratori muneris præstitisse, sed non minus in administrantis persona meruisse videatur. Incumbe ergo orationi, domine pectoris mei, & auxilium Dei, quantum pro te tam per omnibus, sicut facere consuesti, pius & pervicax tutor implora, ut fidei murus nulla oppugnatione quassetur. Procurandum autem est, ut filios alumnosque tuos vulgata indesinenter castigatione tuearis, & validissimis doctrinæ armis, sicut legimus, tecum vincere cogas.

Epistola XLIX.

Avitus Viennensis Episcopus [a] *viro illustri Ansemundo.*

Plurimum miror quod persona, pro qua intercedere dignamini, mihi Lugduni posito sola negaret crimen, quod universitas conclamabat, & post ad hoc resipiscendo pervenit, ut vobis pro venia supplicaret. Quod si simpliciter petit, constat hominem etiam reatus ordinem confiteri. Quocirca licet in omnibus causis, pro dignatione quam mihi impendiris, liberum non habeam aliud facere quam jubetis: non possum tamen, quia sic vobis visum est, remissurus nisi prius exaggerare quod doleo. Scit enim pietas vestra, & in Ecclesia legi frequenter audivit, in ipso adulterii malo quantos scriptura divina gradus exprimat. Primo fornicandi lapsu peccavit, qui feminam conjugio carentem libidine inflammatus appetiit. Secundo quo pejori, qui furto super cuncta damnabili simplicis tori pudicitiam violavit. Cumque nihil gravius hac injuria humanus animus putet, vos conicite qualiter cælestis justitiæ castitas moveatur, [b] si sponsam Christo devotam, & in sancti altaris thalamo benedictione dotatam, ut nihil amplius dicam, vel petulanter aspexerit. Audio tamen dicere juvenem ipsum, non se virginem temerasse, cujus turpibus votis prior multorum carnalitas sit abusa. Quapropter, cum reum facinoris manifesti, nisi satisfactio sua & intercessio vestra non liberet, dici non potest quan-

a *V. I. Ansemundo*) Nomen hoc vero plane Celticum, ac fortasse hoc loco Burgundicum, cujus generis inter Comites, qui Burgundionum legibus subscripsere, Aunemundus, Andemundus, Fredegundus & Godemundus. Ansemundo eidem inscriptæ sunt etiam epistolæ lxxi. lxxii.

b *Si sponsam Deo dicatam*) In eos, qui sibi sacras virgines matrimonium jungunt, Gallicanorum Antistitum, ne alios memorem, apertæ sunt sententiæ. In Concilio Turon. I. can. vi. *Qui se sacratis virginibus per conjunctionem nefandam miscuerint, vel propositum professæ religionis dereliquerint, utrique a communione habeantur alieni, quia si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus donec resipiscentes ad auxilium pœnitentiæ revertantur.* & in Concilio Parisiensi III. can. v. *Sacratarum virginum neque per raptum, neque per competitiones aliquas, quisquam conjugia sortiatur. Quod si contra interdicta quis venerit, & sacerdotem suum audire neglexerit, & in præsenti a communione catholicæ Ecclesiæ habeatur extraneus, & in perpetuum anathemate feriatur.* In Turonensi denique II. canone xx. similiter statutum, *Ut nullus sacratam Deo virginem, quæ in honorem Christi vestem mutavit, aut rapere, aut competere, aut sibi conjugio sociare præsumat. Quod si pastorem suum audire, & se de vetito conjugio separare despexerint, perenni excommunicatione damnentur.* Hactenus Leges Ecclesiasticæ. Nam jure civili etiam apud nos, qui sacratam virginem sibi in matrimonio sociarat, capitali sententia feriebatur, ex Clotarii II. regis constitutione, quæ inter Concilia Galliæ subnexa est Concilio V. Parisiensi.

tum

A tum miserum sit, pro reconciliatione sua aliorum crimina confiteri. Accuso in hac parte nostri temporis negligentiam sacerdotalem. Non nos ista perquirimus, offert se nobis inexplorata criminum magnitudo. Quis in malis socium quærat? quis in aliis maculis se inserat? Atque utinam & ipsius vel sic se temperasset obscenitas ut lateret. Deinde ex duobus eligat utrum velit. Si primus in puellam carne peccavit, adhuc expectat quod prædicit Apostolus,
1. Cor. 3. 17. *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus*. Si autem corruptionem, quam non inchoaverat, gravavit augmento, quid excogitari turpius, quid horribilius potest, quam ut illum
a nec hoc prohiberet a meretrice, propter [a] quod solum Deus separari virum permittit a conjuge?
B Nec solus, si respicitis, ex hac parte commoveor. Gemunt religiosi parentes scelus admissum, & quasi perditam prolem lugentes, orbitatem in planctibus profitentur. Quid de matris mæstitia loquar, quam prædicti jam dudum mariti omni morte deterius turpis vita viduavit? Et quanquam coitu moveri solitus, tamen patienter hæc eulerat, filius sine pietate, maritus sine sobole, pater sine hærede. & nutritum insuper ejus studio quamlibet ortum ex generosis adulteris nobile malum: sic tamen quod in desiderati nativitate portenti, non est augmentum prosapiæ, sed infamiæ documentum. Et quidem salva quam mihi Deus in vobis præstitit defensione, plus
C culpam præfati quam pœnitentiam pertimesco. Sed rogo ne irascatur ista dicenti. Speculator sum, tubam teneo, tacere mihi non licet. Atque utinam peccans humano animo fuerit, cui solitum est labi per facilitatem, & per satisfactionem reverti: ceterum iracundia calere, tumere superbia, lascivia fœtere taurinum est. Quocirca licet diversas in me iterum flammas
b evomat, & [b] ad Romanæ forsitan Ecclesiæ audientiam vocet, & si adhuc placet, etiam filios habere me dicat, nec minas suas assentatione placabo, nec fatigationes itinerum verebor, qui civicis criminibus in patria plus fatigor, nec multos filios habere me negabo, qui unum
D ex eis peperisse jam doleo. Et quidem mihi hæc paucula error extorsit. Sed vos, quibus summæ potestatis privilegio major facultas suppetit castigandi, hominem violenter arguite. Conciliationem illi meam, quia ita præcipitis, indicate: meque, ne malum hoc vel mandatis aut nuntiis renovetur, curaturum esse prædicite: ut ei, si non corrigendo per voluntatem, certe vel per custodiam reprimendo, saltem facultas culpæ possit erui, si pœnitentiæ salubritas non possit persuaderi.

EPISTOLA L.

Avitus Viennensis Episcopus [c] viro illustri Messiano. c

A Maximus desiderio nostro cumulus optata gaudiorum ubertate confertur, si magnificum vestræ pietatis statum florenti prosperitate pollentem avida sollicitudinis nostræ vota cognoverint: quia hoc profectibus nostris compendio indubiæ felicitatis accrescit, quicquid eminentiæ vestræ cælestium beneficiorum pietas diffusa contulerit. Nam in eo metimur felicibus incrementis nostrorum propagationem successuum, in quo actionis vestræ crescit sine fine suffragium.
B Quapropter honorificum salve persolvens, rogo quod si, ut cupimus, felicia erga vos cuncta geruntur, magnitudo vestra occurrentis paginæ elocutione perdoceat.

EPISTOLA LI.

Avitus Viennensis Episcopus [d] Viventiolo Rhetori.

Audivi quod in Homilia, qua nuper ad populum Lugdunensem in dedicatione Basilicæ videor concionatus, barbarismum me incurrisse dicatis: palam scilicet castigantes, quod publica oratione peccaverim. Fateor istud potuisse contingere: præsertim mihi, cui si qua in annis viridioribus fuerunt studia literarum, omnia fert ætas. Ambieram tamen hoc ipsum Virg. Ecl. 6.
C a vobis coram positus audire, etsi jam sciendi in me facultas minuitur. Sed quia vos absentes dicere comperi, quanquam absens respondere curavi. Igitur culpasse vos ferunt, quod *Potitur* media longa syllaba dixerim Virgilium in hoc verbo scilicet non secutus, qui syllaba ipsa correpta usus est dicens *vi potitur*. Sed istud remissibile est poematis necessitate, quod in opere suo sæpe invenimus Virgilium præsumpsisse: Æn. 3
ut scilicet metri legem, sicubi opus est, barbarismo contentus expediat, & syllabarum naturam certis quibusque locis artem minime secutus invertat. quale est illud, *Non erimus regno indecores*, vel *Fervere Leucatem*, vel illud, *Namque ut supremam falsa inter gaudia noctem Egerimus*. Æn. 7. Æn. 8. Æn. 9.
D Nullus literatorum inficias ierit, productas naturaliter penultimas syllabas ab oratore ponendas. Virgilius usus licentia poetarum, secundum ea quæ supra diximus, corripiens mediam syllabam præsumpsit, id est *Potitur*. Quod verbum, sequestrata paulisper poetica libertate, artis potius lege tractemus. Commune verbum, tempore præsenti, numero singulari, personæ primæ potior, secundæ personæ longa media potiris: restat nunc personæ tertiæ, id est potitur, similiter longa sit necesse. Sicut dicimus, sortior, sortiris, sortitur: sic tempore præterito perfecto, primæ, secundæ, tertiæ personæ, potitus sum, es, est: sic im-

a *Propter quod solum Deus*) Hinc patet, persuasum adhuc illis temporibus in Gallia fuisse, propter fornicationem separari virum ab uxore, & aliam ducere, Christi permissu licuisse. quod ex Concilio quoque Venetico canone II. manifestum est. *Eos qui relictis uxoribus suis sicut in Evangelio dicitur, excepta causa fornicationis, sine adulterii probatione alias duxerint, statuimus a communione arcendos.*

b *Ad Romanæ Ecclesiæ audientiam.*) Quod in Galliæ quoque provinciis usitatum docet Leo Magnus, ad Episcopos Provinciæ Viennensis. *Nobiscum*, inquit, *vestra fraternitas recognoscat, Apostolicam sedem pro sui reverentia, a vestra etiam provincia sacerdotibus innumeris relationibus esse consultatam, & per diversarum, quemadmodum vetus consuetudo poscebat, appellationem causarum, aut retractata, aut confirmata fuisse judicia.*

c *V. I. Messiano*) Messiani per hæc tempora duo præter istum in Galliam noti. Unus Aviti Imp. Patricius, quem Ricimer, cum Avitum Placentiæ spoliaret imperio, e vita sustulit: alter S. Cæsarii Episcopi Notarius, postea presbyter, qui una cum Stephano Diacono posteriorem ipsius Vitæ librum conscripsit. Inter utrumque hic noster, omnibus antiquior Messianus Proconsul Africæ post consulatum Bautonis, de quo S. Augustinus libro I. contra literas Petiliani cap. XXIII.

d *Viventiolo Rhetori*) Refellit hominis imperiti inscitiam, qui vitiosum Avito accentum objecerat in Homilia, quam Lugduni in Basilicæ dedicatione pronuntiarat. Homilia hæc interiit. Laudat vero etiam Fausti Reiensis Episcopi, in ejusdem Ecclesiæ Lugdunensis dedicatæ festis prædicationes Sidonius libro IV. epist. XII. quæ ipsæ pariter interierunt.

perativo modo, tempore præsenti, ad secundam personam potire, sicut sortire. Similiter optativo modo, tempore præsenti & præterito imperfecto, sub totis tribus personis, æque syllaba producta, utinam potirer, potireris, potiretur. Ceterum si tertiæ personæ ut potitur brevem ponas, idem facere cogeris & secundæ, ut potiris dicas. quod utique ab omni exemplo atque usu integritas Latinitatis excludit. Ecce verbum, pro quo a vobis reprehensus fueram, de qua audeo ratione mutuari. Nunc autem, honorificum salve persolvens, impensis precibus quæso, ut quia ego amicitiæ jure quid mihi videretur stylu paginæ liberioris expressi, vos quoque ad vicem, sublato ut supra dictum est Virgilianæ auctoritatis exemplo, quem vel ob hoc in barbarismorum usurpatione non debemus consequi, licet idem Virgilius potitus vel potiri producte posuerit, sicut est illud *auroque potiti*, vos mihi rationem, quam sequi debeam, rescripto exponentre tradatis. Aut si certe sciscitantem testimonii cujuscumque eligitia docere compendio, spero at de priscis magis oratoribus, quos discipulis merito traditis, perquisitum diligentius repertumque pandatis. quod sine argumento artis, nec oratorio, invenietur pater & communis filius, quorum ingenia mallem præsenti tempore ut primus quam sulus imbueris, hoc uno tantum vitio esse contentus. Qui tamen ex illo quo profluitis uberi fonte doctrinæ jam nunc inter initia sua non minus quam literas bibant, quod amicum attrahere magis studiis quam detrahere, & oratorem eloqui potius quam obloqui decet.

Æneid. 6.

a ## [a]E P I S T O L A LII.

b *Avitus Viennensis Episcopus [b] Viventiolo Episcopo.*

FEstivitati sanctæ cumulus, quam prospere vestra intercessione transegimus, caritatis apicibus quos direxistis accrevit: & ob id multipliciter reddidit lætiores, quod Ecclesiam, quæ ubique una est, unitas complectitur gaudiorum. Tribuat Christus, ut sicut anno præ-

A senti desideria nostra felicibus complestis indiciis: ita quoque tempore secuturo visitationem semper optandam Viennensi Ecclesiæ conferatis.

E P I S T O L A LIII.

Avitus Viennensis Episcopus Gemello Episcopo.

LIteras beatitudinis vestræ, quas diuturnitas temporis fecerat desiderabiles, vicina festivitas reddidit gratiores, quam in Dei nomine prospere celebravimus, & a vobis commode transactam esse gaudemus. Orate illud semper
B Ecclesiæ catholicæ Sanctorum suffragio provenire, quod divinitas regulæ novit ac paci salva in omnibus fraternitatis caritate congruere.

E P I S T O L A LIV.

Avitus Viennensis Episcopus Apollinari Episcopo.

POst sancta dominicæ Nativitatis officia, quibus ægerrimus & vere plusquam fessus interfui, quod mihi post Deum primum ac singulare est, nuntium vestrum expecto. quem si me-
C ruero sumere, quæcumque illa qua dignus sum fuit, ut ego confido temperabitur, ut vos memini detergetur asperitas.

E P I S T O L A LV.

Avitus Viennensis Episcopus Victorio Episcopo.

PRospera Deo propitio festivitatis exordia, quia obtinueratis suffragio, visitastis affectu. Nam dum & curam patri solito geritis, & de incolumitate vestra quæ votis conveniant nuntiatis, quod gaudemus offertis, & quod debe-
D mus exigitis. Tribuat Christus hujus ipsius pietatis ac dignationis vestræ uberem commeatum, in quo a vobis munere magisterii geminati, & per sollicitudinis beneficium consortentur senes vestri, & per caritatis exemplum posteri doceantur.

---

a *Epistola LII. LIII. &c.*) Sequentes aliquot Epistolæ ex genere sunt earum, per quas Episcopi olim, solennissimis diebus Natalis Domini & Resurrectionis, consalutare se invicem, & quam prospere festivitatem celebrassent, admissre solebant. Hujusmodi complures inter Theodoreti epistolas in lucem nuper editas passim adspersæ leguntur, quæ morem hunc morisque causas, mutuæ scilicet benevolentiæ caritatisque studium, repræsentant. ut epist. IV. ἑορταστικοῖς συνήθως κεχρήμεθα γράμμασι. *Festivas de more literas scripsimus*. & epist. V. τῆς φιλίας τὸ μέτρον ἐκπληροῦμεν, κατὰ νόμον τῆς ἑορτῆς. *Amicitiæ officio fungimur, ut festi lex postulat*. & epist. XXVI. τοῦτο γὰρ ὁ τῆς ἑορτῆς καὶ ὁ τῆς ἀγάπης παρακελεύεται νόμος. *Hoc enim & festi & caritatis lex suadet*. Denique hoc unum illarum fuit argumentum. quod ex epistola LVI videre est, quam integram, quia brevior, subjicimus. ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΗ. Ἀκμάζει μὲν ἔτι καὶ τῆς λύπης· καὶ χαλεπῶς αὕτη προσβάλλει τῷ λογισμῷ. τὸν δὲ τῆς ἑορτῆς πληρῶσαι νόμον ὑπέλαβον δίκαιον. αὐτίκα γοῦν καὶ τοῖς γράμμασι κέχρημαι, καὶ τὴν ἀδελφότητα σου προσφθέγγομαι, καὶ τῆς ἀγάπης ἐκτίνω τὸ χρέος. *Urget quidem adhuc me tristitia & mentem graviter concutit. attamen diei festi legem implere justum existimavi. Nunc itaque, & scribo, & reverentiam tuam saluto, & caritatis debitum exsolvo*. Ex his patet, ἑορταστικάς, hoc est festivas sive festales, ex eo dictas, quod festis diebus scriberentur: quomodo apud Alexandrinos ἑορταστικαὶ item nuncupatæ sunt epistolæ Paschales, Theophili, Cyrilli, & aliorum Patriarcharum, quibus proximi Paschæ diem ceteris Ecclesiis denuntiabant. Sed illæ Paschales iden appellatæ, quia de die Paschæ omnes; has vero partim etiam Natales dicere licuit, quia per utramque festivitatem mittebantur, ut in Natali Christi epistola LIV. & LVI. Aviti, in Resurrectione XXXVIII. LXIII. LXIV. Theodoreti.

b *Viventiolo Episcopo*) Lugdunensi, cui adhuc presbytero episcopatum auguratus est Avitus epistola XVII. Lugdunensi cathedræ præfuisse ostendunt Concilia quibus subscribit, Epaunense & Lugdunense sub Sigismundo. Quam exquisitæ autem doctrinæ vir fuerit, ex Agobardo discimus in libro de Judaicis superstitionibus. *Viventiolus*, inquit, *Ecclesiæ Lugdunensis Episcopus, cujus doctrinæ fuerit, non solum ipsius, sed & aliorum de eo scripta testantur*.

c *Gemello Episcopo*) Vasionensem Episcopum fuisse docet ejus subscriptio in Concilio Epaonensi. Ut diversum autem ab eo Gemello credamus, quem in eadem Provincia Præfectorum Vicarium vidimus in epistola XXXII. facit quod in ea Synodo, quæ paucis post annis secuta est, veteranus Episcopus jam erat, principemque inter collegas locum obtinebat. Qua etiam de causa hoc loco Apollinari, Victorio, Claudio, & Gregorio anteponitur, qui eodem ordine in eadem Synodo subscribunt. Apollinarem Valentiam Episcopum novimus ex epistola XI. Victorium Gratianopolitanum ex XVI. Claudius vero & Gregorius, illustris ambo nominis & famæ alter Vesuntinam rexit Ecclesiam, alter Lingonensem.

A

EPISTOLA LVI.

Avitus Viennensis Episcopus Claudio Episcopo.

PRo consuetudine desidetia uostra votivis indiciis pietatis studio cumulatis: quorum visitatione suscepta, Nativitatis domioicæ oobis festa prosperitatis vestræ geminantur augmento. Pro qua gratia, quam erga nos beatitudo vestra assidua dignatione multiplicat, præsentiam vestram succedentium annorum numerositate divinitas propitiata longævitet.

EPISTOLA LVII.

Avitus Viennensis Episcopus Gregorio Episcopo.

MAgnæ quidem & nimis admirandæ sunt deliciæ quas misistis, copia, tempore, dignitate: sed tamen affectui, pietati, sollicitudini non æquantur. Per quæ probatur, oon tam dignatio vestra nobis quam præsentia defuisse. Expedita est suffragiorum vestrorum prosperitate festivitas: cui quantom accessit corporalium, tantum a consuetudine spiritalium desait epularum. quas mihi Deus si in futuro tribuit commeatu, sicut nunc per vos transmittere, ita tuoc vobiscum exhibere dignetur.

EPISTOLA LVIII.

a *Avitus Viennensis Episcopus* [a] *Viventiolo Episcopo.*

NIsi frequenter vota communia peccatorum impedirentur objectu, jussioni consuetudinariæ caritatis solito volueram parere servitio. Nam cum festivitati vobisque occurrere duplicis compendii res fuisset, videtis ad mei solius pertinere dispendium, quod nequeo implere præceptum. Ita namque apod nos per momenta singula porestatum speratur adventus, ut oisi illis venientibus præsens esse coravero, ab eis qui soleot in nobis etiam leviora culpare, quamlibet simplex abscessus meus, non solum negligeotiæ, sed etiam contumaciæ deputetur. Quapropter, communi necessitate perspecta, impossibilitati meæ clemeoter ignoscite, & ut desideriis nostris, si non jugiter, vel ioterdum satisfacere possimus orate.

EPISTOLA LIX.

Viventiolus Avito Episcopo.

AD similitudinem divinæ benignitatis deliberatio vestra cultorum suorum petitionibus temperetur, ut in sollenoitate sancti Justi plebeculam suam Apostolatus vestri visitatio benedicat.

B

EPISTOLA LX.

Avitus Viennensis Episcopus Viventiolo Episcopo.

AD firmitatem promissionis divioæ, sit qood antea concessistis Est, Est, quod postea repetistis Non, Non. quia si beoe occupatione præsentiom qualitas perttactatur, cooditiooem iuter vos habitam, etiamsi tunc non debuisset ioterseri, modo specialiter decetet impleri.

EPISTOLA LXI.

Avitus Viennensis Episcopus [b] *Constantio Episcopo.* b

C

LIteras sanctitatis tuæ in Pascha quidem sed non paschales accepi. nihil utique de caritate aat sollicitudine præsereotes: sed quibus jubebas, ut fratrem & coosacerdotem nostrum Candidiaoum, quem ego quasi peculiarem commendaveram, non solum ad clericorum, verum etiam [c] ad laicorum audientiam destinarem, a quibus constat diaconnm ejus pro civili causa servili custodiæ mancipatum. Et ideo, si censetis omoia de clericis vestris laicorum testimonio credeoda, rescribita. Consequens erit, ut dum sæcularium notitiam ex omnibus quæ in D rumorem veoiant consulamus, clericorum libertatem prodamus. Illud tamen quasi amor tuas suggerere ac mooere præsumo, [d] ne propter leves causas, & non ad Deum sed ad sæculum pertinentes, ne laici qaidem, non dicam clerici, sancta communione priveotar. qaia nescit cujus dignitatis sit ipsa communio, qui noo eam, omni animositate seposita, & cum magoo dolore suspendit, & cum maxima festinatiooe restituit. c d

---

a *Viventiolo Episcopo*) Iavitatus ad Lugdunensis Ecclesiæ festivitatem excusat, quod Vieuna, proprer adventum principum abesse uon possit. endemque spectat & sequens epistola. Nam S. Justi solannitas Lugduni celeberrima. de qua & Sidonius libro v. epist. xvii. *Conveneramus ad S. Justi sepulcrum: processio fuerat antelucana, solennitas anniversaria, populus ingens, quem capacissima basilica non caperet.* Hoc vero ad aliud pertinet genus epistolarum, qaibus solebant Episcopi viciuarum sedium collegas Episcopos ad urbium suarum celebritates iavitare. Cujus moris exemplam iosigne est apud Basilium Magnum epist. cccxci. ubi ad Cæsariensium Martyrum diem anniversariam, non vicinos modo, sed totius Ponticæ diœcesis Episcopos advocat. Ἐπεὶ οὖν ἐπισημότατοι μαρτύρων, Εὐψύχιος καὶ Δαμᾶς, καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς χοροὶ, ὧν ἡ μνήμη δι᾽ ἔτους παρὰ τῆς πόλεως ἡμῶν, καὶ τῆς περιοικίδος δὲ πάσης τελεῖται, ὑπομιμνήσκουσιν ὑμᾶς, τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν, ἡ ἐκκλησία, διὰ τῆς ἡμετέρας φωνῆς παρακαλοῦσα, τὴν ἀρχαίαν ἀναλαβεῖν τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν συνήθειαν. *Quocirca cum inter Martyres nobilissimi sint Eupsychius & Damas, sociique ipsorum, quorum anniversaria memoria in urbe nostra, totaque vicinia celebratur, admonet vos peculiare decus suum, Ecclesia, vocesque nostra hortatur, ut antiquam visitandi nos consuetudinem repetatis.*

b *Constantio Episcopo*) Duo hujus oominis Episcopi sub hoc tempus Concilio Epaonensi subscripserunt, unus Octodorensis, alter Vapincensis. Quorum alteri qaia adscribenda sit epistola dubium non videtur, utri autem, incertum.

c *Ad laicorum audientiam*) Clericoram quippe libertati repugnat, & antiquissimo eorum privilegio, quod a Valentiniano Cæsare post extinctam Joannis tyrannidem renovatum est, lege ultima Cod. Theod. De Episcopis, &c. *Clericos etiam, quos indiscretim ad sæculares judices debere deduci infaustus præsumptor edixerat, Episcopali audientiæ reservamus. Fas enim non est, ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio.*

d *Ne propter leves causas*) Quod Canones passim inculcant, ac diserte inrer Gallicanos postea sanxit secundus Concilii Aurelianensis V. *Ut nullus sacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro parvis & levibus causis a communione suspendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui patres ab Ecclesia arceri jusserunt committentes.* Quocirca ut hoc loco Constantium Avitus, sic Hilarium Arelatensem hoc nomine taxat Leo Magnus epist. lxxxix. quod communionem facile denegaret.

[a]Epistola LXII.

Apollinaris Episcapus Avito Episcapo.

COgirans atque pettractans, inofficiositatem vestram qua ultione percellerem, nil dignius judicavi, quam si declinata injuria nihil segnius inrentatem. Ne quam igitur io posteom vereamini, qui cernitis præsentem ooxam protinus expiari.

[a]Epistola LXIII.

Avitus Viennensis Episcapus Apollinari Episcopa.

NE festivitati occurrerem, necessitas obstitit: ut mihi festivitas occurreret, humaniras procutavit. Scribitis ergo indevotionem meam marinis vos copiis lusisse. Dignum scilicet genus supplicii, quod me faciat * * * * cum dasiderio gulæ conflictum. Satis vobis præsentari cuperem, si non taliter punitetis absentes. Utinam censuræ vestræ in contumace pœna non desinat. Nihil magis timeo, quam quod me jubetis in posterum nil vereri. Indulgentiam illi qui rogaverit date, cui avari esse volueritis ignoscite. Ceterum me, qualitatem districtionis expertum, offensam magis vestram constat desiderare, quam veniam. De cetero, orationibus vestris tribuat Deus noster, ut qui festivitati hujus præsentis anni officiis magis quam deliciis absui, in tempore futuro vestris me orationibus affectu non simili præsentetis, & cum rediero, severitate simili absentasse credatis. Octo palustres quis quia se duo paria solearum, quæ deotibus maceretis, aliquatenus commotus, non tamen ex integro malum pro malo reddens direxi.

Epistola LXIV.

Avitus Viennensis Episcapus Viventiolo Episcapo.

SErvatis dulcedinis morem, imma ut verius dicatur, augetis. Refecistis sollicitudinem nostram de vobis prospera nuntiando: visitastis festivitatem de nobis quæ optabatis agnoscere cupiendo. Inter hæs tamen multiplices epulas animorum, etiam corporalibus quoque deliciis ornastis & mensam, qui spiritalibus paveratis Ecclesiam. Quapropter impar ad gratias, convertor ad preces, divinam misericordiam rogans, ut caritas, cujus profectum studio asseritis, vobis ad præmium, mihi ad gaudium, cunctis proficiat ad exemplum.

Epistola LXV.

Avitus Viennensis Episcapus [b] Maxima. Episcapa.

QUantum ad infernum spectat & finem, aliquantulis corpusculi viribus vigeo, anxius tamen, quod de domno [c] filio vestro, vel absolutione colloquii nil agnosco, quod nec eo loci fuerim ue agnoscere potuissem. Nam monasteriis [d] Grenencensibus occupatus, aliquandiu jam habitaculo civitatis absueram. Siquidem deliciæ, quas dignatione solita direxistis, in itinere me & adhuc ab urbe remotius positum repererunt. Quasque, quod multipliciter misum, servus vester Leonianus, multum gemens, minimum sumens, avido quidem sed vacuo venter transmisit. Putasses eulogias vestras tenaci corvorum rostro ad Eliæ pastum bajulis ungui- 3.Reg.17.6.
bus exhiberi. Adeo ab insultatione mea in vos justius exercenda, misit esuriens, quod vorare non potuit concupiscens. Vellem nunc scire quid prosit quod gulæ peculiaris famuli sic studetis, cui ne mihi datas a Deo vobisque epulas de ore vel manibus taperet, optabilis absentandi causa me rapit. Ceterum [a] de recentibus, quia præcipitis, & meas partes cedo, & multiplices suas. Utatur paterarum capacitate pro capis: atterat labris phialas, quas circumdet pitaciorum densitate pro circulis. Nam curabo ego quoque, quod eum velle cognosco, cum simile aliquid de vestra benedictione eruero, ad multiplicandas recentes gulæ calenti, si non excogitatur modus in calicibus, ponatur in piscibus.

Epistola LXVI.

Avitus Viennensis Episcapus Victoria. Episcopa.

FActum quod literis indicastis, levi ad me ante affatum vestrum rumore pervenerat. Cujus per sanctum Arcbidiam acerbitate comperta, si credere dignamini, non minus quam

---

a *Epistola LXII. LXIII.*) Fratrum amore dignus conflictus. Apollinaris Aviti fratris inofficiositatem, sive, ut Avitus ipse vocat, indevotionem, quod ad Valentinæ Ecclesiæ festivitatem non venerit, ulciscens, suplicii loco munera miserat: Avitus, fraterni suplicii genus laudans, pari eum studio remuneratur.

b *Maximo Episcopo*) Genavensi. Cujus nomen inter Episcopos qui Epaunensi Concilio adfuerunt. Ab hoc eulogias seu munera, opimas epulas cum accepisset, in harum latorem Maximi famulum, lepide jocatur.

b *Domno filio vestro*) Sigismundo rege, quem Genavæ in sarta sua larem habuisse in epistola XXIX. conjiciebamus.

c *Grenencensibus monachis*) De quibus Sidonius libro VII. epist. XVII. *Fluctuantem regulam fratrum destitutorum secundum statuta Lirinensium vel Grinincensium festinus informa*. Grinincensium monachorum familiæ prope Viennam magno olim numero fuerunt, sub cura & disciplina Episcopi Viennensis: quibus proinde visitandis occupatum se hoc tempore fuisse significat.

d *De recentibus*) Recentes appellat recentis aut recentati, id est ad rigorem redacti, vini potiones, quas Leonianus calente gula frequentabat. Sic epistola LXXVII. *Summa importunitate perago, ut eros recentes aliis plus præsumam*. Eo itaque spectat quod sequitur, *utatur paterarum capacitate pro capis*. quasi dicat, pro vasculis exiguis, pateris bibat capacioribus. ubi *capis* nova inflexione posuit pro capidibus. Capides enim & capulæ apud Varronem, poculi genus, quo deplere vasa olearia solebant. Eodem quoque pertinet quod subjungit, *atterat labris phialas, quas circumdet pitaciorum densitate pro circulis*. Quo loco cui usui fuerint pitacia, Petronii Arbitri in Satyrico verba declarant. *Statim allata sunt*, inquit, *amphora vitrea diligenter gypsata: quarum in cervicibus pitacia erant affixa cum hoc titulo, Falernum Opimianum annorum centum*. In vasis ergo vinariis, affixi pitaciorum tituli, vini cujusque patriam, ætatem, pretium, & dignitatem indicabant.

A vos dolorem vestræ commotionis ingemui. Siquidem satis gravis exempli est, at nunc sacerdotalis ordinatio a populis regenda dicatur: cum idcirco tantum in consectandis Episcopis plebibus servetur electio, ut assiduitas constitutionis velut per quoddam mandatum electis liceat legere quod videtur. Non autem vos pro novo debetis accipere, quid tribulandie nobis valeat comminisci clericalis nequitia, fulta subsidio insolentiæ sæcularis. Puto sane districtioni Ecclesiasticæ filii vestri experi debere consensum, propter illos quorum abusioni consuetudinariæ parum de excommunicationibus curare decretum est. Literas quoque, quas ad presbyterum illicita præsumentem non minus pie quam re- B galariter direxistis, inspexi. in quibus vere plus quam persona meruit patientiæ reservastis. Quapropter, licet satis diabolo in tam horribili rebellione licuerit, vos tamen sine aliqua animi perturbatione Dei ac vestram injuriam castigate. Et ne quid in posterum similis ausus arripiat, impensa districtione perspicite.

Epistola LXVII.

Avitus Viennensis Episcopus [a] *Domno Sigismundo.*

DUm alii sanctie ac serenis præsentiæ vestræ C epalantur, ego sterilitatem desiderii mei sustento magis pauperis officii tenuitate quam ratione. Unde post festivitatem, cunctis quidem semper amabilem, sed nunc Cabilonensibus singulatem, famulæ sollicitudinis literas destinavi. Quæ si quantalamcumque particulam laudum vestrarum niterentur attingere, nec hoc quidem sufficienter excolerent, quod eas vel humilitati meæ licet porrigere, vel dignationi vestræ sumere libet. Conjiciens ergo de tantotam lætitia multipliciter vos Deo propitio lætos, peto Paschales nobis dies felici reditu faciatis. quia cum in absentia vestra quædam nobis Quadragesimæ perduret austeritas, omnibus catholicis principem Christianum, peculiari servulo piissimum dom- D num, etiam per sollennitatem vidisse sollenne est.

Epistola LXVIII.

Avitus Viennensis Episcopus [a] *Domno Sigismundo.*

CElebravimus vobiscum, divinitate propitia, vobiscum, inquam, non loco sed animo, pauperculi Viennenses vestri Paschale festivum. Si autem interrogeris & qualiter: quia vici- E num quemquam, quia adesse facilius poterat, plus doleat defuisse. Nec tamen, cum ista deflemus, discrepate nos a vestra voluntare dicaris. Jam dudam ab illo, sancte credimus, affectus illic cohibet, non hinc despectus excludit. Unam in utraque civitate vestra Ecclesiam perinde diligitis: sed pio patri, in quantum expedit, donec vos ad quamlibet sequi consentiat, adhæretis. Unde sicut justum est, primam Deo de sollennitate, tum quod debetur solvimus Cæsari. Vos de lætitia vestra & incolumitate sollicitis, licet Cæsares sitis, quod domnis exigitis, reddite pietati.

Epistola LXIX.

Ab Avito Viennensi Episcopo dictata, sub nomine Sigismundi, [b] *ad Imperatorem.*

SI devotionem nostram, qua vobis animo militamus, etiam corporaliter præsentari obex temporum regionumque non patitur, quod tamen habemus in votis, exerere tentamus officiis. Credimus enim toties coram sacris gloriæ vestræ obtutibus intromitti, quoties sollicitudinis debitam studio paginæ famulantis offerimus. Nam licet mundum latere nequeat vestra prosperitas, & orbem suum radiis perspicuæ claritatis illustret: dulce tamen est, si hi, quos militiæ fascibus & peculiaris gratiæ pietate sustollitis, quos in extremis terrarum partibus aulæ pollentis contubernio, & veneranda Romani nominis participatione ditatis, specialiter gaudia vestræ perennitatis agnoscant, quæ generaliter cunctis fama concelebrat. Ornat quippe imperii vestri amplitudinem longinquitas subjectorum, & diffusionem reipublicæ vestræ asserit quod remotius possidemur. Unde suscipite propitii cum obsequio portitorem. Et quanquam universis expetentibus ad honoris apicem sufficiat, si vos mereantur aspicere, & nos tamen insinuent quos præsumpsimus commendare. Quorum etiam carorum familiariumque personas, hoc intercurrendi commercio nobis quoque prosore judicantes, desiderii prosiliente compendio in his quos destinamus occurrimus. Illud super omnia deprecantes, ut quia dignatio celsitudinis vestræ oblivisci non potest beneficia sua, pro gratiarum actione qua fungimur, quamprimam serenissimi oris responsa mereamur.

Epistola LXX.

Avitus Viennensis Episcopus [c] *Domno Sigismundo.*

PRæsentia domni patris gloriæ vestræ biduana occupatione detentus aliquatenus portitorem tardius ordinavi, per quem annuum de sancti Vincentii sollennitate servitium consuetudinariæ sollicitudinis cura dependerem: & inter actiones, quibus vester pro salute nostra labor invigilat, debitus semper animus cultum meritæ devotionis offerret. Sufficit ergo ad consolationem desiderii mei, si omnium nostrum sanitas in vestra post Deum prosperitate consistit. Ceterum non absque scrupulo potest accipi, quod [d] de Sapaudia itineribus exquisitis videmur ad provinciam præteriri.

a *Domno Sigismundo*) Scripta utraque post dies Paschales, non uno tamen anno. Prior, cum Sigismundus festivitatem illam Cabiloni transegisset: posterior, cum Lugduni eandem Gundobado patri adhærens celebrasset.

b *Ad Imperatorem*) Anastasium. ab Avito Sigismundi nomine tum scripta, cum Sigismundus officii causa legatos cum literis mitteret ad Imperatorem. Quod vero militiæ fascibus, aulæque contubernio, & Romani nominis participatione ornatum se scribit, Comitivam opinor militarem & patriciatum designat, de quibus dictum est superius. Quo item alludens epistola XCIII. *Conjicite nunc*, inquit, *quantum debeant quos honoribus fastigatis, quos socios triumphorum omnium successuumque vestrorum, dignitatum titulis applicatis.*

c *Domno Sigismundo*) Cabilonem frequentasse Sigismundum ex epistola LXVII. colligere licuit. Idem nunc confirmat annua solennitas S. Vincentii Martyris, quem præcipuo in cultu & honore, ac patronum, habent Cabilonenses. Sed & Concilium Cabilonense, quod Clodoveo II. regnante convocatum est, in Ecclesia S. Vincentii celebratum Synodi docet Præfatio.

d *De Sapaudia*) Non quod in Provinciam de Sapaudia proficiscentibus rectum iter sit per Viennam: sed quia non magnum est divortium, studio prætеritam videri conqueritur.

Epistola LXXI.

a *Avitus Viennensis Episcopus* [a] *viro illustri Ansemundo.*

TAntum servulus vester domoi nostri recenset, quantum sentio. nondum plene detersa inæqualitate, attentos reddit & anxios. ne pro contemplatione pietatis illius, quam festis specialius optare consoevimus, sufficere nobis commoditatem vestram pro omni sollenniom jucunditare credamus. Unde servans post cultom Natalis dominici solitæ sollicitudinis servitutem, tota nosse vos voti ambitione desidero. si decus commune, quod Viennensis Ecclesiola præsenri vice non meruit, vel Lugdunensium populorum gaudia duplicavit. Nam si vos, Christo savente, ut ad Ecclesiam potuisse procedere, aut devotionem consuetudinariam rescripseritis implesse, participes redditi lætitiæ vicioorum, epulaturos nos profiremur auditu, si illos, quibus præsentia vestra donara est, sesectos cognoverimus intuitu.

Epistola LXXII.

Avitus Viennensis Episcopus [a] *viro illustri Ansemundo.*

CUm peculiarium vernularum absentando suspenditis vota, facitis nos non ad plenum consequi vel nuoriare votiva. Festis ergo Natalis Domini, in quanrum sine vobis pornit, sollenniter celebratis, prosperitatem pissimi domni nostri, qoam justo desiderio opraveramus videre, tam digoabili alloquio præstolamur agnoscere. Illam plebem refecistis gaudio, istam ditate rescripto. quam per me vester illostret affectus, donec vobis ejus servitium meus præsentee occursus.

Epistola LXXIII.

Avitus Viennensis Episcopus viro illustri Valeriano.

COnsuerndinem sollicitudinis suæ pietas vestra custodit, nos dignatione pariter ac lireris visiraodo. Addidistis sollennitati, quam gaudenter Deo præstante suscepimus, & quod spectabatur in vosiva cultus consummatione supplestis. Mibi autem de lætitia vestra, in quantum eam cognovero, gratulanti non minus dulce est, post longum tempus absentiæ prospere vos redisse, quam festa paschalia cum exultatione transigere.

Epistola LXXIV.

Avitus Viennensis Episcopus viro illustri Caertia.

AD Domnum communem literarum servitio destinato, etiam devinctæ mibi sublimi-
A rati vestræ officia semper debenda persolvo: suadens, immo quia tantum obdnruistis & supplicans, ut stomachos multis Saxoniæ deliciis nausiantes tandem parcioribus iarriæ vestræ jejuniis atteratis. Quod si adeo nescitis desiderii vicissitodinem repensare, ot nondum vobis videatur absentia vestra sufficere, injuria coactus hoc opto, meque baculo hujus imprecationis ulciscor, ut mutentur præsenriæ vices, & quod Vienna abundat Cabilonia obtineat. Ur si bic non habemus quod debeat experi, illic mittamus quod libeat declinari. Et quia quod dico in via est, si adhuc in loco retardatis, excipi-
B re: si jam redire disponitis, præterite.

Epsstola LXXV.

Avitus Vienacusis Episcapus viro illustri Helladio.

CUm ad officium vestræ magoitudini deferendum perperua semper causa suppetat carisatis, & specialem devotionis observantiam jure debeam obnixæ impensius pietati: nunc ramen desideraram mihi necessitarem ratio festivitaris indixit, ut affectui vestro vel literarum
C præsentarer officio, qui cuperem & occursu. Idcirco reverentia supplicans debita, quam ex voto festa celebraveriris inquiro, Redemptoris nostri inexhaustam deprecans largitarem, ur usque ad ætatem centenariam sua protectione vos provehat, & ad ornatum nostrum, sicut hactenus fecit, bonis omnibus remuneratos attollar.

Epistola LXXVI.

Avitus Viennensis Episcopus viro illustri Riconi.

D POst festivitatem, in qua de præsentia vel incolumitate Domni nostri vota vestra & merita claruerunt, paginis ad ipsum officiis destinatis, jure vobis peculiaribus pectorix mei etiam præsentium literarum samulasus offertur. per quem nos inrer tantos, ut fieri potuit, rerum rumores Pascha prospere transegisse significo. sic mihi judicans ejus plenitudinem divini muneris beneficiis proventuram, si vestri quoque colloquii dignationem cum simili prosperitatis agnitione meruero.

Epistola LXXVII.

Ab Avito Viennensi Episcopo dictata, sub nomine Leoniani Archidiaconi, [b] *ad virum spectabilem Sapaudum.* b

LIcet pompam convivii principalis, marinis deliciis terrestribusque fulgentem, luculento sermone descripseris, incunctanter tamen declarare tuum amorem consuetum est. Secnrus enim taliter recitas, postquam datam tibi materiam non versibus sed dentibus expedisti: cum in uno prandio, quod vix duobus burdonum terga detulerant, unus ventee inclusit: cum in

a *V. I. Ansemondo*) Aulæ regiæ Burgundionum principi, ad quem epistola xlix. Scriptæ ambæ post dies Natalis Domini, cujus solennitati quia rex Viennæ non adfuerat, scire aver, an Lugduni adfuerit. Quo post priorem comperto, posteriorem epistolam ad ecit.

b *Ad V. S. Sapaudum*) Diversi ab hoc, ætate non multo inferiores, Sapaudus Episcopus Arelatensis, Placidi patricii filius, & Sapaudus abbas, qui Concilio Aurelianensi V. subscripsit pro Aibino Episcopo Andegavensi. Leonianus vero, nunc Archidiaconus, idem videtur cum Lenniano famulo Maximi Episcopi, in cujus gulam ludebat epistola lxv. Convenit enim huminis ingenio & moribus epistola eius nomine composita. Sed longe diversus & dissimilis, quamvis nec ætate, ut fama est, nec

pransu negligens crimen, alvum oimietate concretam pectinibus pexuisti. Quod licet ad insultandum mihi exaggerasse te pateat, ego tamen constanter affirmo, nullum similem nostri, seu esuriat ille, seu comedat, beatum merito nuncupari. Nam ut de primo quod exposuisti ferculo colloquamur, parvum tibi pœnæ genus putabas afflictum, quod appetitum interioribus inhiantem devorabili tegmine pavus [a] isicio conclusus exclusit, & trepidans accensis faucibus gula aliquantula temporis mora sub [b] docti incisoris pependit arbitrio. Sicque factum est, ut bibendo cibos, pocula ruminando, primam prandii partem esuriens querelis, mediam comedens rapinis, ultimam satur lacrymis exegeris. Nec tibi dixerim profuisse quod defui. Vel id nobis, quantum tibi superfuit, omnibus satisfecit. Nam cum tu in tanta convivii beatitudine delicatus maxime, tardissime satiatus, vix te possis probare felicem, quid de me misero censeas interrogare præsumo, qui a regalis mensæ abundantia non permittor, & in Ecclesiastica frugalitate non saturor. qui sub honoris nomine custodiæ mancipatus, quasi ad primam vocatus & a meliore prohibitus, ne possim fugere jacere compellor. impleor oleribus, & fodior napis: abundo leguminibus, sed quæ tellus non pontus emisit. Inter hæc qualia fuerint bonæ memoriæ quondam ostrea nec recordor. Si modicum quid vasculo uno minimo semipleno vini pallentis apponitur, & hic modus vel regula custoditur. Jam de cibis taceo: in accipiendis recentibus major est pœna. musta deposcens, aut inediam patior, aut aliquid rapuisse confingor. summa importunitate perago ut tres recentes aliis plus præsumam. Ipsæ etiam pateræ, quas confictis casibus frango, quotidiana reparatione decrescunt. Quapropter laborioso in his tantum insultare desiste: quia cum utrique nostrum quotidianum fatum sit quod quisque sortitus est, tum familiaris miseriæ oblivisci potero, si epulo suo dominus noster sic adesse me jubeat, ut te deesse contingat.

Epistola LXXVIII.

Avitus Viennensis Episcopus [c] *Apollinari Episcopo.* c

CONfido plane, nec dubito, divino munere communem lætitiam communi præsentiæ nuntiaram. Nam quod & ad vos jam suspicor pervenisse, etiam illi qui vastare limitem dicebantur, reversi sunt. Unde causa sollicitudinis has direxi, ut quæ ad vos postea de cujuscumque securitatis augmento pervenerint indiceris: aut si jam ad civitatem liber recursus a consuetudine vos, immo potius ab amore obsidionis extraxit. Præterea [d] magdaliola illa, quæ promisistis, posco ut cum observationis breviculo dirigi jubeatis. Hactenus familiariter, hinc quod restat, quia jam libet, paulo hilarius indicabo. [e] Signatorium igitur, quod pietas vestra non tam promittere quam offerre dignata est, in hunc modum fieri volo. Anulo ferreo & admodum tenui, velut concurrentibus in se delphinulis concludendo, sigilli duplicis forma geminis cardinulis inseratur. Quæ ut libuerit vicissim, seu latitabunda, seu publica, obtutibus intuentium alterna vernantis lapilli vel electri pallentis fronte mutetur. Nec quidem talis electri, quale nuper, ut egomet hausi, in sancto ac sincerissimo impollutæ manus ottore sordebat, cui corruptam potius, quam confectam, auri [f] nondum fornace decocti crediderim inesse mixturam: vel illam esse, quam nuperrime [g] rex Getarum, secuturæ præsagam ruinæ, monetis publicis adulterium firmantem man- d e f g

habitatione disjunctus, Leonianus abbas, cujus sepulcrum Viennæ nuper observavimus in suburbana æde S. Petri, cum epitaphio, rudi quidem, sed sancti viri gratis haud quaquam spernendo, in hæc verba.

EPITAPHIUM S. LEONIANI.

Hic vir sanctitate conspicuus in hac urbe Viennensi Abbas extitit Sabbaria Panoniæ ortus, a Barbaris captivatus, Gallorum finibus devenit, Augustodunum primum, deinde Viennæ claustro peculiaris cella conclusus, quadraginta plus annis tali ordine Christo militavit, tantæ districtionis, ut pene vultu omnibus undequaque venientibus ignotus introvixerit, cum esset verbo doctrinæ multis ad salutem notissimus. Ita ut juxta cellulam suam quamplurimos monachos rexerit, monachas vero ambitu monasterii infra urbem inclusas ad sexagenarium numerum mirabili ordinatione paverit, & disciplinabiliter custodierit,

a *Pavus isicio conclusus*) Aut sicut ficedula inclusa ovo pavonino apud Petronium, aut pavum dicit isiciatum, sicut pullum isiciatum Apicius minutatim concisum, & in isicium conversum. Apicius libro VIII. cap. VII. de porcello farsili, *Porcellus hortulanus exossatur per gulam in modum utris. mittitur in eo pullus isiciatus particulatim concisus, turdi, ficedulæ, isicium de pulpa sua*, &c.

b *Docti incisoris*) Qui scindendi obsonii magister Senecæ, scissor Petronio, Juvenali autem chironomus, a gesticulatione qua obsonia scindens utebatur. de qua & Petronius. *Processit, inquit, statim scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus laceravit obsonium, ut putares Darium hydraula cantante pugnare.* Quamvis ergo celerrime, & volanti cultello, ut loquitur Juvenalis, dapes erudita manu secaret, lentus avidis Leoniani faucibus videbatur.

c *Apollinari Episcopo*) Fratri, Valentinæ sedis Antistiti, ad quem aliæ complures.

d *Magdaliola illa*) Sepiasiariorum officinis notum vocabulum. Magdalenoes enim hodieque vocitant teretes cylindros, in quos composita emplastra redigere solent. Scribonius Largus de chirurgi Tryphonis emplastro sub viridi: *Dum desinit fervere, manibus subigetur, & redactum in rotundas ampliores, quas μαγδαλίδας dicunt, reponetur.* Rogat itaque ut cum magdaliolis quæ promittit, indiculum mittat, qua observatione singulis uti oporteat.

e *Signatorium igitur*) Anulum signatorium, seu sigillum. cujus formam ac materiam, cum omnibus ornamentis, qualem sibi fieri velit, elegantissime describit.

f *Auri mixturam*) *Omni auro*, ut Plinius docet, *inest argentum vario pondere. Ubicumque quinta argenti portio est, electrum vocatur.* Id cum in metallo reperitur, nativum dicitur. Fit autem & cura electrum argento addito. quod si justum modum excesserit, corrumpitur mixtura, qualem in sigillo suo respuit Avitus.

g *Rex Getarum*) Alaricus, a Cludoveo prostratus. in hoc enim corruit Wisigothorum regnum in Gallia, cujus ruinæ præuntiam Avitus adulterinam monetam vult fuisse. Visuntur sane nunc etiam Gothici ex electro veteres nummi, adeo pallentes, ut auri minus habere putes quam argenti. Ceterum impressam habent regum suorum effigiem: quod ignorasse, aut tanquam illegitimum dissimulasse videtur Procopius, cum solis Francorum regibus id licuisse, barbaris aliis regibus nefas fuisse, scribit libro III. belli Gothici. De Francis enim loquens, eorumque rege Theodeberto, qui Provinciæ partem obtinebant. Νόμισμα δὲ χρυσοῦν, inquit, ἐκ τῶν ἐν Γάλλοις μετάλλων ποιοῦνται· οὐ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος, ᾗπερ εἴθισται, χαρακτῆρα ἐνθέμενοι τῷ στατῆρι τούτῳ, ἀλλὰ τὴν σφετέραν αὐτῶν εἰκόνα. καίτοι νόμισμα μὲν ἀργυροῦν ὁ Περσῶν βασιλεὺς ᾗ βούλοιτο ποιεῖν εἴωθε· χαρακτῆρα δὲ ἴδιον ἐμβαλέσθαι στατῆρι χρυσῷ, οὔτε αὐτὸν θέμις, οὔτε ἄλλον ὁντιναοῦν βασιλέα τῶν πάντων βαρβάρων. *Nummum autem aureum ex metallis quæ sunt in Gallia fabricarunt, non Romani, ut mos est, Imperatoris effigiem huic statere, sed suam ipsorum imaginem imprimentes. Et vero nummum argenteum rex Persarum pro arbitrio cudere solet: effigiem porro suam aureo stateri apponere, neque ipsi fas est, neque alii cuiquam regum barbarorum.* Est apud nos Theodeberti regis, de quo Procopius, nummus aureus, male quidem

daverat. Sed sit ejusmodi color, quem æqualitet ac modeste, rubnrem ab auro, ab argento candorem, pretiositatem ab utroque, a ceteris rapientem fulgorem, artificiosa siquidem medloxima viroris commendet amœnitas. Si quæras quid insculpeodum sigillo. [a] Signum monogrammatis mei per gyrum scripti nominis legatur indicio. Medium porro anuli, ab ea parte qua volæ clausæ vicinabitur, delphinorum, quorum superius capita descripsimus, caudæ tenebunt. Quibus lapisculus ob hoc ipsum quæsitus, oblongus scilicet, & acutis capitibus formatus indetur. Ecce habes quoddam tantummodo speculum dogmatis exsequendi. Nec tamen amplitudinem elegaotiæ tuæ sic ad memoratum exemplar coactio, quasi liberum non sit addere quod videtur. Licebit porro supercurrenti ingenio vestro terminos præscriptæ demandationis excedere. In fine autem epistolæ, lureo operi, sine quo tamen non transigetur, sæculentus sermo deposcit, ut artificem figulam brevi tenendum e vestigio dirigatis, qui nobis, qualibus strui mensuris crebrati cænaculum furni, vel intra quod spatium fossilis glebæ scrobis sudibus septæ animalium pedibus coctilia cæni glutinum lentari possit, instituat.

Epistola LXXIX.

Avitus Viennensis Episcopus [b] *Apollinari Episcopo.*

INnexus pariter ac gravatus vestræ dignatione sollicitudinis, magnitudine muneris, consuetudine pietatis, qua digna vel gratiarum actione, non dicam obsequii sedulitate, respondeam? Nisi fort multipliciter invalidus eadem in hoc sustentet gratia vestra, quæ nos onerat. Concedat vos ornatui Ecclesiæ, consolationi & refectioni nostræ omnipotens Deus, ut quia revera non solum vobis vivitis, per aliorum solatia vestra merita cumuletis. Fecerunt quidem peccata mea non qualemcumque necessitatem, qua nos in die susceptæ festitatulæ nostræ, corporali vestræ pietatis præsentia fraudaremur. Sed reddidistis ac repræsentastis nobis vicissitudinem vestri aspectus in lumine, oris in sermone, tactus in opere. Spero in Dei nostri misericordia, quod non meo tantum tempore, sed etiam securuto, donum vestræ oblationis Ecclesiola nostra venerabitur. Quod sicut ego dum vivo in testimonium inexhaustæ largitatis servare desidero: ita mihi Deus præstet, ut etiam ei quem post me, cum Deus jusserit, electio vestra decreverit, peculiariter auctoritas vestra commendet.

Epistola LXXX.

Avitus Viennensis Episcopus [c] *Quintiano Episcopo.*

DIu est quod rem valde necessariam, & non sine divina inspiratione a patribus institutam, aut oblivione aut occupatione deserimus. Sed rumpenda sunt interdum vincula necessitatum, ut aliquando impleri possint a præceptore. [d] Conventus ergo, quos bis per annum a sacerdotibus fieri seniorum cura decreverat, si bene perpenditis, utinam vel singula post biennia faceremus. Nam & venerabilis Papæ urbis, nobis hanc negligentiam succensentis, mordacia mihi nonnunquam scripta perlata sunt. Unde supplicat per me, si dignamini, Ecclesia Viennensis, poscit intermissæ consuetudinis rediviva salubritas, quod hactenus insequentiarum torpuit, excitari. Justum est, quantum reor, ut constituta prioribus sub communis præsentiæ opportunitate tractatis, nostris simul nobisque, prout ordo collocutionis invenerit, vel insinuemus vetera, vel si necesse est, etiam nostra jungamus. Ideirco cunctos simul poscimus fratres, ut Deo favente octavo Iduum Septembrium [e] in parochia Eponensi adesse dignemini: qui locus, omnium fatigatione perpensa, conventui satis opportunus electus est: sicut & tempus, in quantum potest, ab instantia ruralis operis vacuum, liberiorem cunctis permittit excursum. quanquam Ecclesiæ potior causa intermitti quaslibet terrarum posceret actiones. Supplicamus ergo & quæsumus, testamur, obtestamur, ne quem a dispositione tam sancta obex ullius excusationis abducat, ne quem a talicatitatis vinculo nexus temporaneæ necessitatis impe-

exiguus, sed probæ notæ, cum ipsius effigie, ac nomine, D. N. THEODEBERTUS C.

a *Signum monogrammatis mei*) Quod in sigillo suo fieri jubet Avitus, hoc idem in denariis suis præceperat Karolus Calvus rex in edicto Pistensi anni dccclxiv. cap. xi. *Ut in denariis novæ nostræ monetæ ex una parte nomen nostrum habeatur in gyro, & in medio nostri nominis monogramma*, acinde ut implicitæ & confusæ monogrammatis literæ adscripti per gyrum nominis indicio legerentur. quo modo in antiquis regum diplomatis cum monogrammate ipsum quoque regis nomen adjectum videre est. Ceterum regis edicto in denariis monetarii, quod mirum est, non paruerunt. Obvii enim sunt, tum ipsius Karoli tum filii ejus Ludovici denarii, in quibus per gyrum monogrammatis non nomen, sed regia dignitas expressa, in Karolo GRATIA DEI REX. in Ludovico, MISERICORDIA DEI REX.

b *Apollinari Episcopo*) Eidem, gratias agens de muneribus, quæ ad ornatum Viennensis Ecclesiæ miserat, cum ejus festivitati adesse ipse non posset.

c *Quintiano Episcopo*) In confesso est Quintianum hoc tempore Arvernorum Episcopum fuisse. Quare falsa videtur epistolæ inscriptio. Cum enim ad Provinciæ Viennensis Episcopos scripta sit, ut ad Conc. Epaonense veniant, qui locus foret Episcopo Arvernor. qui non modo extra Viennensem provinciam erant, sed extra ditionem quoque Burgundionum. Nam ut Agathense Concilium eorum tantum fuit, qui Wisigothorum imperio parebant, & Aurelianense primum eorum duntaxat, qui sub Francatum erant potestate: sic ad Epaunense ii tantummodo convenerunt, qui Burgundionum finibus continebantur. Hinc apparet deesse hoc loco epistolam ad Quintianum, cujus sola restat inscriptio; hujus vero, quam ad Episcopos provinciæ scriptam diximus, inscriptionem desiderari.

d *Conventus bis per annum*) Hoc decreverat Synodus Nicæna, can. v. καλῶς ἔδοξεν, ἑκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι. *Recte habere visum est, ut singul. annis, per unamquamque provinciam, bis in anno Concilia fiant.* Quo spectans Concilium Regense can. viii. *statuit ut secundum antiquam consuetudinem, si quies temporum erit, bis in anno conventus agant.* & Arausicanum I. can. xxix. *Qui patrum statuta despicimus, quibus bis in anno, quod nobis pro temporum qualitate difficile est, sanctum est concurri.* Ob hanc opinor difficultatem, placuit deinceps Synodos singulis annis celebrari. quod apud nos in Concil. I. Agathensi statutum, in aliis postea multis repetitum est.

e *In parochia Eponensi*) Pro Epaonensi. Epao enim plerumque dicitur, quæ alias Epauna. De hoc enim Concilio agi certum est: sed incertum hactenus quis locus, & quod illi hodie sit nomen. de quo multi varia conjiciunt. Qui Sancti Firmati Vitam conscripsit, auctor est illum, Turonibus relictis, pervenisse ad locum, cui nomen Euna super Rhodanum, ibique consedisse. Quod si Eunam ab Epona deflexisse annuimus, ut absurdum certe non est, qui S. Firmati sepulcrum nactus fuerit, a Concilii fortasse loco non aberrabit.

diat.

A diat. Sed si forte, quod Deus avertat, tanta cuicumque [a] acerbitas corporeæ infirmitatis ingruerit, ut spiritale desiderium carnali vincatur incommodo [b] duos presbyteros magnæ ac probabilis vitæ, mandati instructione firmatos, fratribus pro se præsentare procuret. Sed tales dignetur eligere, quos Episcoporum Concilio non minus scientia quam reverentia jure faciat interesse, cum quibus delectet summos Pontifices conferre sermonem, quos ad definitiones pro Episcopo suo faciendas, subscribendasque, cum fuerit sollertia eligi, sit auctoritas legi. Sed istud non extorqueat nisi summa necessitas. Ceterum dilectionis fraternæ ac pastoralis diligentiæ magnitudo, nisi laboris magnitudine, non probatur. Conicit enim sanctitas vestra, post hoc longum abusionis nostræ silentium, qualiter aut B definiri debeant quæ Deo præstante tractanda sunt, aut quæ definita fuerint, universi Ecclesiarum provinciæ nostræ ministri debeant imitari.

Epistola LXXXI.

Avitus Viennensis Episcopus Domno Sigismundo.

SCio quidem curis atque occupationibus, quibus sub ope cælesti pro salute patriæ fideliter excubatis, importune suggeri servitium literatum. Sed cum præcelsa pietatis vestræ dignatio adeo peculiaris famuli non sit oblita, C ut in ipso susceptæ expeditionis procinctu, sensibus meis desiderium sui sancto duplicaret alloquio, quis non intelligat quam patienter ineptiam tolerabitis, quam clementia provocatis? Unde qualiter sani confortante Deo sitis, sollicitus esse præsumo, aut quomodo cœptis spes voti communis arrideat. Illud autem non solum rogo, sed per illam, quam a Deo accepistis, mihique præstatis, gratiam precor, ut quanquam merito de indictæ fidei firmitate securis nobis, magis impenso cautelæ vestræ munere trepidationi nostræ & ignaviæ consulatis: neque plus cogitetis quod universitas pro vobis devota supplicat, quam quod suspensa formidat. Sed licet D pavidi ex conscientia peccatores, incunctabili tamen fide præsumimus, quod etiamsi vobis, protegente Christo hic metus noster risum moverit, vel divinas aures ad donandam nobis felicitatis vestræ lætitiam permovebit.

Epistola LXXXII.

Avitus Viennensis Episcopus Domno Sigismundo.

VIdetur quidem de divina promissione diffidere quicumque minus de vestra prosperitate securus est. Sed si animum meum solida dignatione perpenditis, facilem intelligitis veniam ignaviæ meæ pro nimia trepidatione deberi. Quippe cum quicumque veraciter catholicorum nomen usurpant, pervigili prece Deo supplicare nunc debeant, ut vobis vota nostra illibata atque integra relaturis, & fideliter vicina conjungat, & feliciter adversa subiciat. Sicque in rerum necessitate multiplici ambifariam vobis Christo propugnante contingat, & pars quæ cupitur, & victoria quæ debetur. Quapropter si memoriæ meæ gratiam de animo vestro nutantem anxietatis tempus imminuit, famulus specialis salutationem quidem deferre non ausus, sed salutem vestram a Domino præstolaturus, satis suspenso attentoque animo servitium præsentis paginæ destinavi, primum de vestra, post de exercitus sanitate sollicitus. Unde, licet in Dei nomine per quoscumque transeuntes prospera cognoscamus, potestis tamen pissimi domni conicere, quantum mihi dulcius erit, sicut me quibuscumque referentibus pascit illa sancti affectus recognitio, sic me rescriptio lætificet, in qua ad quandam præsentiæ vicem verba vestra pro conspectibus adipisci, & subscriptionem pro manu merear osculari.

Epistola LXXXIII.

Ab Avito Episcopo dictata sub nomine domni Sigismundi regis, [c] ad Imperatorem. c

NOrum est omnibus, celsitudinem vestram non impedimenta temporum, sed subjectorum vota metiri. Sub cujus fiduciæ securitate atque lætitia, gloriosissimo principi nostro, qui corpore absumtus animo præsentamur. Et quanquam istud famula vestra prosapia mea ex devotione persolverit, me tamen gratiæ debitorem non magis parentalia debita, quam beneficia mihi impensa fecerunt. Vester quidem est populus meus, sed me plus servire vobis quam illi præesse delectat. Traxit istud a proavis generis mei apud vos decessoresque vestros semper animo Romana devotio, ut illa nobis magis claritas putaretur, quam vestra per militiæ titulos porrigeret celsitudo: cunctisque auctoribus meis

a *Acerbitas corporea infirmitatis*) Excusationem quo minus Episcopi ad Synodum veniant, præter infirmitatem corporis, Canones Galliæ nullam agnoscunt. Itaque in hoc ipso Epaonensi Concilio, can. 1. decretum est, *ut nisi causa tadii evidentis extiterit, nullus excuset.* & in Aurelianensi II. can. 1. *ut nullus Episcoporum, nisi certa tadii causa detentus, ad Concilium venire penitus ulla excusatione detrectet.* Quare excusationes alias excludere solent, ut divisionem regiæ sortis, Concilium Aurelianense III. can. 1. *Hanc excusationem sibi noverint esse sublatam, si absentiam suam divisione sortis crediderint excusandam.* alias omnes Concilium Turonense II. can. 1. *Prater infirmitatem certissimam. nullius occasione velaminis, neque per impedimentum ordinationis regiæ, neque sub occasione utilitatis, aut causa propria, debeat a Concilio separari.*

b *Duos presbyteros pro se*) Quibus ad Concilum venire infirmitatis causa non licebat, hi legatos vice sua mittebant. Concilium Arelatense II. can. XVIII. *Si quis commonitus infirmitatis causa defuerit, personam vice sua dirigat.* & Carpentoratense in epistola ad Agræcium Episcopum, *licet ad Synodum aut per vos, aut per personam vicariam, debueritis adesse.* Quamquam ergo duos hoc loco exigat, & duos pro uno Episcopo vicarios in Concilio. Arelatensi V. subscripsisse compertum sit, singulos tamen sat fuisse superiora demonstrant. Neque presbyteros omnes mitti necesse fuit, cum ex Conciliorum subscriptionibus liqueat, nunc Abbates & presbyteros, nunc Archidiaconos vel Diaconos legari consuesse.

c *Ad Imperatorem*) Anastasium, ut posterior epistola declarat: quam cum initia regni Sigismundi, post obitum Gundobadi patris, exaratam significet, confirmat in digerendis epistolis Aviti ordinem temporum observatum non fuisse. Conjicitur autem de Rege Italiæ, qui legationem, quam mittebat ad Imperatorem, progredi non permiserat.

ſemper magis ambitum eſt quod a principibus ſumerent, quam quod a patribus attuliſſent. Cumque gentem noſtram videamur regere, non aliud nos quam milites veſtros credimus ordinari. Impartit nos gaudiorum munere veſtra proſperitas: quicquid illic pro ſalute omnium curatis, & noſtrum eſt. Per nos adminiſtratis remotarum ſpatia regionum, patria noſtra veſter orbis eſt. Tangit Galliam ſuam lumen Orientis, & radius, qui illis partibus oriri creditur, hic refulget. Jubar quidem conſpectus veſtri contemplatione non capimus: ſed lucem ſerenitatis, quam ubique diffunditis, deſiderio poſſidemus. Dominationem vobis divinitus præſtitam obex nulla concludit, nec ullis provinciarum terminis felicium ſceptrorum diffuſio limitatur, Salvo divinitatis bonore ſit dictum. Non minuit majeſtatem veſtram quod accurrere non omnes valent: ſatis ad reverentiam vobis debitam ſufficit, quod omnes e propriis ſedibus vos adorant. Virtute orbi Eoo, felicitate regnatis Occiduo: licet vos ubicumque diligi, etiamſi nun datur omnibus intueri. Sed cum jure iſtud de univerſitate dicatur, conicite nunc quantum debeant quos honoribus faſtigatis, quos ſocios triumphorum omnium ſucceſſuumque veſtrorum dignitatum titulis applicatis: ut ſic virtutis veſtræ decora noſtra ſint, & ad honoratorum ornamenta pertineat quicquid geſſerit fons honorum. Offero igitur, principum inclyte, literarum obſequia, vota gratiarum: præſtolor oraculum ſermonis Auguſti, ambio ſi quid ſit quod jubere dignemini. Quia etiamſi indigeſe ſe famulatu noſtro perennitas veſtra non credat, quiſquis tamen felici meruerit ſervire ſibi militat. Offerat ergo ſupplex Orientalium' quoque gentium diſtantia eruditatem: expoſcat principati præſulem noſtrum. Parthicus ductor, propter pacis commodum, in Romanum imperium gaudeat tranſire. Indus ipſe, poſt experimenta manſueti oris, ſtridula voce compreſſa, leges quibus ſervire jubeatur Græco cognoſcat interprete. Si quis fervor eſt quo axis meridianus exæſtuet, refrigerio temperate, & edomate per reverentiam quicquid ante vos indomitum fuerat per naturam. Incumbent iaſibi ſceptra religionis invictæ quiſquis non optat excipiat. Proſogetur per vos 'non minus poteſtate religio, quæ famulantibus populis ad cæleſtia pariterque veneranda, & veritatem adſtruat, & porrigat libertatem: quaque mediante, vobis culmine æternæ ſalutis innifis, non humano tantum ordine, verum etiam divino amore, longum ſervire nos deceat.

EPISTOLA LXXXIV.

*Ab Avito Epiſcopo dictata ſub nomine domni regis * C. S. ad Imperatorem Anaſtaſium.*

QUam piæ majeſtatis judicio ſerenitas veſtra, vel parvipendat impedimenta temporum, vel cenſeat corda famulorum, nullo indicio meliore cognoſcitur, quam quod in ſacris apicibus longinquius porrigendis, implet deſiderantum vota, & ſupplicum non expectat officia. Appetunt occurſum veſtri omnium mentes; nec tam glorioſum eſt quod pauci poſſunt, quam quod cuncti videre vos cupiunt. Quod autem nunc Auguſtæ compellationis affatus debitæ vobis paginæ prævenit obſequium, nihil indevotioni pius arbiter, nihil imputet tarditati. Niſi aditum conatibus noſtris obex interjecta ſuſpenderet, jam nunc profecto verbum mundo venerabile reſponſa potius quam oracula deſtinaſſet. Nec tamen remorando mihi tantum nocuit, quantum invidit æmulus livor. Non me quidem legiſtis officii mei compotem, ſed reddidiſtis pii oris compellatione felicem. Nec intereſt excipiat nos ſermo Auguſtus, an expectet: a celſiſſima dignatione tantum eſt noſtra non deſpici, quantum veſtra concedi. Igitur poſt obitum devotiſſimi fideliſſimique vobis patris mei, proceris veſtri, cui ad feliciſſimos integra proſperitate ſucceſſus, id quoque contigit divino favore votivum, ut lætam florentemque rempublicam vobis orbem regentibus ſciret, voſque dominos * nationum placido receptus fine derelinqueret: ad hæc intimanda, vobiſque commendanda quin etiam meæ militiæ rudimenta, quæ genitore quidem meo ſuperſtite nutriſtis, ſed magis magiſque poſt eum cumulo ſacræ dignationis augebitis, ſicut debebam, vel optare par fuerat, unum de conſiliariis meis, qui quantum ad ignorantiam Gallicanam, ceteros præire literis æſtimatur, venerandi comitatus veſtri auribus offerebam, ſpecialius ſecuritate concepta, quod [a] rector Italiæ de pace veſtra publice plauderet, & rumore diſperſo redditam ſibi Orientis gratiam coloraret. Interclusum eſt ergo atque prohibitum relationibus deſtinatis iter arreptum. Certe ipſa viderit quid hinc apud Auguſtam lætitiam ſpectet ſeries veritatis. parvum tamen amicitiæ videtur indicium, eum quem te colere aſſeras, nolle a ceteris honorari: cum omnes qui vos digno cultu ſuſpicimus, id ipſum a cunctis fieri velle debeamus. Parum enim propriæ devotionis oſtendit, ſi quis occurrendi libertate damnata, alios quoque facere ſtudeat indevotos: cum tamen ſanctitas cæleſtis ingenii nequeat cenſere culpabilem, quem vel ſola voluntas reddiderit innocentem. Unde evidenter ipſum videtis allegare quid cuperem, qui tam ſollicite conatus eſt impedire ne poſſem. Itaque

a *Rector Italiæ* (Theodericus, qui pacem hanc per legatos ab Anaſtaſio expetiit, ut eſt in epiſtula 1. Variarum Caſſiodori. *Oportet nos, clementiſſime Imperator, pacem quærere, qui cauſas iracundiæ noſcimur non habere.* & poſt alia, *ut ſinceritas pacis, quæ cauſis emergentibus cognoſcitur fuiſſe vitiata, deterſis contentionibus, in ſua deinceps firmitate reſtituta permaneat.* Ad hanc pacem alludens Senatus Romanus, Anaſtaſium ſic affatur in literis ſuis, quæ intextæ ſunt epiſtolæ Hormiſdæ: *Proinde*, inquit, *piiſſime Imperator, hoc Senatus adjunxit, ut qui animo quam benigno in utraque republica concordanda fuiſti, tam eſſe pio in Eccleſia redintegranda unitate noſcaris.* Hujus quoque pacis exemplo, pacem Totilas expetit ab Juſtiniano apud Procopium lib. III. belli Gothici, *αἰτούμεθα τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ, ὅτι ἀσπάζεσθαι αὐτὸν, καὶ ἡμῖν ξυγχωρεῖν· ὧνπερ μνημεῖά τε καὶ παραδείγματα κάλλιστα ἔχομεν, Ἀναστάσιον καὶ Θευδέριχον. Bona pacis, ut tute amplectaris, nobiſque concedas, depoſcimus: quorum monumenta & exempla pulcberrima babemus, Anaſtaſium & Theodericum.* De hac denique cum ſibi plauderet Theodericus, eandem hæredi, ut eum principe Orientali habere ſtuderet, commendavit. Jornandes de rebus Geticis, *Athalaricum, filium filiæ ſuæ Amalaſuentæ, regem conſtituit; eiſque in mandatis dedit, ac ſi teſtamentali voce denuntians, ut Principem Orientalem placatum ſemper propitiumque haberent.*

qnoniam divino vestroque munere & sacri apices & opportuni proveniunt quam discrepat. orant augmentum regui vestri quibus nova profertis, optant custodiam quibus consueta servatis. Sic pii moderamine gubernaculi, remedia quidem altera conquisivit, & si repulsam neutra pars pertulit. Inter hos tamen peculiarius illud ego debeo, quod hujus petitinnis effectum respectui meo præstitum supplicantes. Quantum peculiari servo impenderitis gratiæ, gratis præstando monstrastis; solaque ob hoc commodum in thesauris vestris mercede reposita, quod pauperibus donabatis, non pretio voluistis constare, sed præmio. Et hoc ipsum qua elegantia digne meretur, reddere quod a famulis oblatum fuerat, quam spernere maluistis, & quo lætius fieret donum, contristare voluistis obsequium! Et licet quicquid ad manus vestras pervenit, vergatur in pauperes, atque idcirco ille vos forsitan dehortetur accipere qui invidet erogare: subministrare tamen retributionis divinæ, unde & dispensetis cum egent inopes, & concedatis cum supplicant debitores. Currite quapropter piissimi via gemina vestri operis unitate. Nunquam si credit is sufficientia deerit animo tali. ipso possibilitatem largiente, unde præstetur habetis, a quo voluntati infusum est ne aliquid negare possitis.

EPISTOLA LXXXV.

Avitus Viennensis Episcopus viro illustri Heraclio.

NIsi dolendum amici casum animo concussus gemerem, multa profecto exaggerarem, quod vos in lectulo, mendacis podagræ metu, medico vegetante de arte consueta, plusquam poeticæ pedibus innitentes, montinm scandendorum magis moveat cura, quam versuum. Mœstus vero has & cum festinatione dictavi: revocatus videlicet ad sepulturam communis filii quondam Protendi: si tamen vel hoc ipsum patri aliquid consolationis impendat. Vobis porro si cordi est facta de nobis ex asse jactura, ab incursibus formidandis Rhodano limitante muneri tenere adhuc dum redeo, & Ceratium nostrum, de meo habentem aliqua, de vestro nonnulla, qui me scholasticum, a vobis asserit bellicosum: sumens de matris sapientia quod libenter barbaros fugit, de virtute paterna quod litteris terga non præbuit.

EPISTOLA LXXXVI.

Rescriptum Viri illustris Heraclii.

INdicastis quidem tantam doloris causam, qua epistolaris officii responsio clauderetur, & durissimo nuntio vulnus inflictum plus me lacrymis cogeret servire quam literis. tamen metuens silentii culpam, vel pauca suspiriis meis, ut potui verba furatus sum. Probant igitur tempora, cui rectius adscribatur nota formidinis, quem magis trepidum provisio claustris commissa designet. Ergo urbis caveat dedignatus, inter vicina discrimini constantiam pectoris planis exposui, & jamdiu ad patentium locorum æquora perveni, rem ut virtutis audaciam libertate habitationis ostenderem. Vos autem, rumore comperto, ad septa urbis tanquam venturo æmulo convolastis: & quem pacis diebus jugiter rura tenuerunt, nunc de murorum latebris non educunt. Enimvero quam vos tunc civitas flagitabat, tam nunc intra mœnia collocatos quærit relicta possessio.

EPISTOLA LXXXVII.

Domino sanctis meritis præcellentissimo, in Christo gloriosissimo, & Apostolica sede dignissimo, [a] *Papæ Hormisdæ Avitus.*

DUm religionis statui, & plenis catholicæ fidei regulis perspicitis convenire, ut gregem per tota vobis universalis Ecclesiæ membra commissum pervigil cura vestræ adhortationis informet, Viennensem provinciam superiore anno, si meminisse dignamini, datis ad humilitatem meam literis visitastis, quæque ad me, secundum quod opportunitas oblata contulerat, per Arelatensis Ecclesiæ clericos pervenerunt, & quidem plenissimæ sollicitudine pastorali. In quibus nos, sicut per conversionem provinciarum, id est Dardaniæ, Illyrici, vel Scythiæ, ad communionem gaudiorum provocatis, sic admonitione cautissima quid nos per ignorantiam prævenire possit, instruitis. Eutychetis igitur Nestoriique damnatio, quos jamdudum per beatissimos decessores sanctæ sedis vestræ calcavit auctoritas, ad notitiam jampridem nostram Apostolicæ ad nos diligentiæ provisione perlata est. Sed illud nos modo suspensos multum redigit & anxios, quod cum pendere nos ad effectum [b] legationis secundo Constantinopolim destinatæ omni expectationis studio jusseritis, nec quid filius vester sanctus frater meus Ennodius retulerit, nec utrum secunda redierit indicastis, & promissionem vestram tanta silentii diuturnitate suspenditis, ut non minus modo prædicatoris taciturnitas reddat attonitos, quam antea fecerat legationis mora suspectos. Unde sola hac causa servos vestros filios meos, Alexium presbyterum, & Venantium Diaconum, totius provinciæ Viennensis nomine, quæ Ecclesiæ ad me pertinenti ab universis decessoribus vestris & Apostolica sede commissa est, cum præsentis famulatus pagina destinavi: per quos oraculo beatissimæ responsionis agnoscam, utrum fervor schismatum præfatorum, qui intra Constantinopolitanam urbem vitio perniciosæ obstinationis exarserat, cuique, quod magis dolendum est,

a *Papæ Hormisdæ Avitus*) Hanc epistolam codex Aviti, quo usi sumus, non habuit. Intexta olim fuerat epistolis Hormisdæ, unde huc illam transtulimus, cum Hormisdæ ipsius responso. qui eandem præterea, in epistola XI. Anastasio scribens, designat his verbis. *Pendent*, inquit, *anxia corda cunctorum: ab ultimis ad nos Gallis directa legatio, si quid de unitate redintegrationis sollicitudo nostra promovisset forma secuta consulit.*

b *Legationis secundo Constantinopolim destinatæ*) Bis quidem Constantinopolim ab Hormisda missus est Ennodius, sed unica, cum Avitus hæc scriberet, legatio præcesserat. Ideo illi respondens Hormisda, *Legationis*, inquit, *nostræ, quam semel, non secundo sicut scribitis, misimus, si votivus contigisset eventus, alacres illico vobiscum fueramus desiderata partitari.* Prior enim legatio Ennodii Florentio Consule contigit, anno Christi DXV. quam cum irritam fecisset Anastasii Imp. perfidia & dissimulatio, posterior adiecta est III. Nonas Aprilis Agapito Consule anno Christi DXVII. quo ipso anno Aviti epistolæ mense Februario responderat Hormisda. Quare secundam legationem, quæ tum adhuc parabatur, jam profectam in Orientem falsa Viennam fama pertulerat.

Alexandrinam vel Anthiochenam Ecclesias dicitis illigatas, vobis Christo favente docentibus, digna fuerit correctione testinctus. aut si reversa legatio in paginis evidentibus quod simplex legeretur exhibuit, an forte nuntio magis retulit, unde vobis ad hoc qualiscumque suspicio reservetur. Veremur enim, ne Pontificale judicium, dum non indicat prospera, sensisset adversa. His adjicitur, quod diversorum fida relatione comperimus, de reconciliatione vel concordia Ecclesiæ Romanæ jactitare se Graciam. quod sicut amplectendum, si veraciter dicitur, ita metuendum est ne callide simuletur. Quæsumus ergo servitio meo * cuncti, ut quid filiis vestris fratribus meis, id est Gallicanis, si consulat respondere debeam instruatis. & quia securus, non dicam de Viennensi, sed de totius Galliæ devotione polliceor, omnes super statu fidei vestram captare sententiam: orate ut sic nos perditorum professio fucata non fallat, sicut ab unitate quam regitis veritas comperta non separat. Accepta III. Kalendas Februarii, Agapito Consule. per Alexium presbyterum, & Venantium diaconum.

* In Labbei edit Concil, juncta.

Epistola LXXXVIII.

Hormisda Avito Episcopo, vel universis Episcopis Provinciæ Viennensis, sub tua diœcesi consistentibus.

Qui de his quæ ad disciplinam catholicam pertinent maxime sciens instrui cupit, quid studii circa mandata divina habeat evidenter ostendit. Non enim potest esse hujusmodi cura, nisi ubi fides fuerit infucata. Atque ideo exultamus a sinceritate propositi tui, dilectissime frater, dum te secundum directas per Alexium presbyterum atque Venantium diaconum literas intuemur, & de impiis transgressoribus Eutychete atque Nestorio sedis Apostolicæ constituta recolere, & si quid adversum eos admonitio nostra promoverit, per quos Orientales Ecclesiæ confunduntur, inquirere. Digna plane solicitudo fidelibus, ut de miserorum lapsibus ingemiscant, & ipsi ne aliena polluantur contagione provideant. Sed ne nos quidem hoc supersedisse credatis, ut ad notitiam vestram, si quid actum fuisset, competens perferret instructio. Verum breviter silentium nostrum, quod dilectio mordet vestra, purgamus. Nam quod non sæpius nostra admonitio vos frequentat, de conscientiæ vestræ & fidei stabilitate confidimus. Solicitudo impendenda fortasse sit dubiis: satis est vitanda indicasse perfectis. Legationis vero nostræ, quam semel, non secundo, sicut scribitis, misimus, si votivus contigisset eventus, alacres illico vobiscum fueramus desiderata partituri: scientes hoc rationi hoc, nostro proposito convenire, ut quos participes solicitudinis fecimus, cum his reintegratæ unitatis gaudia jungeremus. [a] Sed quantum ad Græcos, ore potius præferuntur pacis vota, quam pectore, & loquuntur magis justa, quam faciunt: verbis velle se jactant, quod operibus nolle declarant: quæ fuerint professi negligunt, quæ damnaverint hæc sequuntur. Nam unde est, quod cum per Ennodium fratrem & coepiscopum nostrum, sacerdotales viros ad confirmanda ea quæ Sedes Apostolica poposcerat, directuros se esse promisissent, multa quoque, quæ ad correctionem pravitatis suæ a nobis quæsita fuerant pollicentes, non solum non religiosos viros, penes quos causæ ipsius plena esse posset instructio, secundum constituta propria non miserunt: verum etiam, quasi res parva gereretur, [b] laicos & alienos ab Ecclesiastico corpore destinantes, non se studuerunt de cœno, quo immersi tenentur, evolvere, verum etiam catholicæ fidei * claritate fulgente, sua quod absit se posse crediderunt obscuritate fuscare. Hæc fuit nostri causa silentii, quam vos quoque spirituali vobis prudentia revelante vidistis. Quid enim de hac causa poteram directis literis indicare, quam in statu suo videbam duram pertinaciter custodire perfidiam? Novi exitus * solicite diligentiam relationis inquirunt: qui de rebus cognitis nihil indicat, abunde in statu suo manere priora declarat. Quapropter, dilectissime frater, & vos præsentibus hortamur alloquiis, & per vos quoque, quia occasio data est, alios per Gallias, quos fides eadem nobiscum amplectitur, admonemus promissam & amabilem Deo fidei servare constantiam, & transgressorum societate declinata, constantiam vestram uni viro virginem castam, sicut spopondistis, exhibere Christo, & cavere ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita sensus aliquorum corrumpantur a simplicitate & castitate quæ est in Christo Jesu. Perniciosa sunt blandimenta nocentium, atque ideo vigilare vos convenit: quia adversarius salutis humanæ, sicut leo rugiens circuit, quærens quem devoret: cui resistite fortes in fide. quia hoc speciale habent patris sui de cæli arce dejecti, qui vestigia ejus sequuntur & diligunt, ut illa veritatis luce privati, & alios gaudeant sua obscuritate fuscari: & cum perversitatis suæ pœnas luituros esse se sciant, exultent si miseros cum sua condemnatione conjungant. Nam unde est, quod cum pro magna parte a conterminis suis Thracibus, Dardanis, Illyricis, cognita eorum perversitate deserantur, procul positos ignorantiæ spe, fraudibus aut variis artibus nituntur allicere, nisi ut lucem quam ipsi non habent, in aliis quoque impia contagione commaculent? Ut autem quæ sint partium earum studia possitis agnoscere, plures Thracum, licet persequentium incursibus atterantur, in nostra tamen communione persistunt, scientes fieri fidem per adversa clariorem. Dardania, & Illyricus vicina Pannoniæ, a nobis, quod jam fecimus ubi necessarium fuit, ut sibi Episcopi ordinarentur expetunt. In tan-

* Labbeus *claritatem fulgentem*,

* Labbeus *sollicita*

a *Sed quantum ad Græcos*) Hoc docent Anastasii ad Hormisdam epistolæ, in quibus doli & fallaciæ plena omnia: docuit & secundæ hujus legationis exitus, multo quam prioris acerbior & contumeliosior. Quare frustra illo superstite pacem & concordiam Ecclesiarum tentavit Hormisda, quam ab Justino ejus successore confestim obtinuit. Tam infectum se porro, postquam in Eutychianam hæresim aperte desiluit, orthodoxis omnibus exhibuit Anastasius, ut illum inter præcipuos Ecclesiæ hostes numerare non dubitet Nicolaus I. in epistola ad Michaelem Imp. *Cogitate quid Imperatores, qui persecuti sunt Ecclesiam Dei, & maxime Ecclesiam Romanam, id est Nero, Diocletianus, Constantius, Anastasius, & ceteri mortes eorum pertulerint, & ubi modo sint attendite diligenter, & quantum sit in Ecclesia Dei execrabilis fama eorum, & nomen detestabile sapienter advertite.*

b *Laicos & alienos ab Ecclesiastico corpore*) Theopompum & Severianum, quorum officia & dignitates designat ipse Anastasius ad Hormisdam scribens: *Commendationis itaque loco, vel salutationis honore reddendo, Theopompum V. I. Comitem Domesticorum, agentem sacri palatii scholam, & Severianum V. C. Comitem sacri nostri Consistorii, ad vestram direximus sanctitatem.*

A tum se a consortio perditorum separare gaudentes, ut remedia quærerent, dummodo commune cum transgressoribus nil haberent. Epiri Metropolitanus, hoc est Nicopolitanus Episcopus, cum Synodo sua nuper segregatus ab impiis, ad Apostolicum communionem deprompta, quæ efficeret, professione se contulit. Quæ ideo scriptis æstimavimus indenda præsentibus, ut sicut sortem nos convenit dolere pereuntium, ita lætemur pariter de salute remeantium: & ut fideles constitui ab eis longius instruantur, qua virus eorum solicitudine debeat effugi, quos
B & a suis videant tam justa detestatione vitari. Et nos quidem dispensationis nostræ memores, necesse est eos repetitæ legationis officio convenire, quod si affectu salvationis suæ, si respectu Dei, si rationis intuitu non moventur, saltem pulsantibus importune & pertinaciter acquiescant, & aut ad rectam viam declinatis erroribus revertantur, aut propter impœnitens cor, ab omnibus inexcusabiles judicentur, qui & moniti toties in perfidiæ obstinatione persistant. Vos orate, & nobiscum ad Deum preces & vota conjungite, ut per opem misericordiæ ejus, nostra actio, laborans pro catholicæ fidei stabilitate promoveat, immaculatos vos & integros ab omni transgressorum societate servantes, ut aut cum correctis sensus & corda jungamus, aut ab eorum venenis intacti esse mereamur. Nam qui, sicut vos quoque conscientiam vestram non latere testamini, novimus Eutychetem atque Nestorium, Apostolicæ, id est catholicæ sententiæ auctoritate damnatos, quemadmodum salvi esse poterimus, si eorum sectatoribus ac posteris, qualibet parte communionis hæreamus, cum Belial cum Christo nostro portionem habere non possit? Instructionis autem vestræ interesse credimus, ut ea quæ apud nos u Nicopolitanis vel Dardanis acta sunt, vel quo in communionem ordine sint recepti, vobis nota faceremus ipsorum lectione chartarum. Data xv. Kalendas Martias Agapito consule.

ALCIMI AVITI
EPISCOPI VIENNENSIS
[a] HOMILIA DE ROGATIONIBUS.

Unde consuetudo Rogationum processerit.

C CUrrit quidem tramite vitali, non per Gallias tantammodo, sed pene per orbem totum Rogationalis observantiæ flumen irriguum, & infectam vitiis terram uberi fluxu annuæ satisfactionis expurgat. Peculiarior tamen nobis in hac ipsa institutione servitii & gaudii causa est, quia quod hinc modo ad cunctorum utilitatem defluit. ex nostro primitus fonte manavit: & forte nunc pertineat ad cujuscumque privilegii ornatum sumptæ primitus institutionis exordium. Ceterum cum ad hujusmodi humilitatem ineffabilis necessitas rigida Viennensium cordu perdomuit, sentiens Ecclesia nostra causam ægritudinis suæ, non sibi quasi maxime præ omnibus, sed quasi soli ex omnibus existimans opus esse instituenda observatione præsenti, solicitius captavit remedium, quam primatum. Et quidem terrorum temporis illius causas multos nostrum recolere scio. Siquidem incendia crebra, terræ motus assidui, nocturni sonitus, cuidam totius orbis funeri prodigiosum quoddam bustuale minitabantur. Nam populosis hominum concursibus domestica silvestrium ferarum species obversabatur, Deus viderit an ludificans oculis, an adducta portentis. Quicquid tamen ex iis duobus foret, perinde monstruosum intelligebatur, seu sic veraciter immania bestiarum corda mansuefieri, seu tam horribiliter conspectibus territorum falsæ visionis phantasmata posse confingi. Inter hæc diversa vulgi sententia, dispariamque ordinum variæ opiniones. Alii quod sentiebant dissimulando, quæ fletui nolebant dare, casui dabant. alii spiritu salubriore, abominabilia nova * quoque congruis malorum proprietatis significationibus interpretabantur. Quis enim in crebris ignibus imbres Sodomiticos non timeret? quis trementibus elementis, aut decidua culminum, aut disrupta terrarum imminere non crederet? quis videns, certe videre se putans, pavidos naturaliter cervos per angusta portarum usque ad fori latu penetrantes, non imminentem solitudinis sententiam formidaret? Quid multis? Tracta sunt
D hæc inter timores publicos & rumores privatos usque ad imminentem solennium vigiliarum noctem, qua celebrari festum Dominicæ resurrectionis annua consuetudo poscebat. Siquidem hanc omnes, laborum opem, malorum finem, metuentium securitatem, communibus animis operiebantur. Adfuit ergo nox illa venerabilis, quæ ad spem publicæ absolutionis votivum solenne patefecerat. Sed mox illic multo vehementior strepitus ictu flagelli gravius ferientis intonuit. utpote quem jam emensis gradibus, superlativum nihil sequi aliud quam chaos intelligeretur. Ædes namque publica, quam præcelso civitatis vertice sublimitas immensiter fastigiata prætulerat, flammis terribilibus con-

*In edit. Gagnei *quaque*

u *Homilia de Rogationibus*.) De Hac Homilia Gregorius Turon. libro II. Historiæ, cap. XXXIV. *Refert Avitus in quadam Homilia, quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes, quas ante Ascensionis Domini triumphum celebramus, a Mamerto ipsius Viennensis urbis Episcopo, cui & hic eo tempore præerat, institutas fuisse, dum urbs illa multis terreretur prodigiis*, &c. Multas hujus argumenti ab Avito habitas Homilias fidem faciunt Flori Diaconi Excerpta, in quibus sententiæ proferuntur ex Sermonibus die primo, secundo, & tertio Rogationum. Quin & his plures numero fuisse crediderim, sed a Floro propterea neque hanc, in qua versamur, neque alias commemorari, quod in illis nulla Pauli epistolarum fieret mentio. Quæ in hac editione nostra discrepant a Gagneiana omnium prima, veteri exemplari debentur ex quo deprompta sunt.

flagrare crepusculo cœpit. Interpellatur itaque ountio discriminir jucunditas solennitatis: pleno timoribus populo Ecclesia vacuatur. Omnes namque similem facultatibus vel domibus propriis casum de quadam præminentis incendii arce metuebant. Perstitit tamen coram festivis altaribus ioviɛtus Antistes, & calorem fidei suæ accendens flumine lacrymarum, permissam ignibus potestatem incendio abscedente compescuit. Desperatione deposita reditur ad Ecclesiam, & restincta flammarum luce clarescit luminum pulchritudo. Nec sane ulterius trahitur de arripiendo compunctionis medicamine mora. Prædecessor namque meus, & spiritalis mihi a baptismo pater, Mamertus sacerdos, cui ante non

a paucos annos [a] pater carnis meæ accepto, sicut Deo visum est, sacerdotii tempore successit, totas io ea quam supradiximus vigiliarum noB cte sancto Paschæ concepit animo Rogationes: atque ibi cum Deo tacitus definivit quicquid hodie psalmis & precibus mundus inclamat. Revoluta ergo solennitate paschali, non jam quid, sed quomodo aut quando fieri debeat, secreta primum collatione tractatur. Putabatur a quibusdam Viennensis senatus, cujus tunc oumerosis illustribus curia florebat, inventis non posse addici, cum vix adquiesceret legitimis inclinari. Sed pius ac solicitus pastor, sapientiæ salibus largus, mansuefaciendarum ovium prius orando animum, quam perorando mollivit auditum. Pandit igitur dispositionem, indicit ordinem, exponit salubritatem: & viro tam religiosi quam solertis ingenii parum fuit, si obedientibus propositum tantummodo instituC tionis promeret, nisi inter initia etiam vinculum consuetudinis adsignaret. Inspirante igitur compunctorum cordibus Deo, auditur a cunctis, confirmatur, attollitur. eligitur tempori triduum præsens, quod inter Ascensionis sacræ cultum diemque Dominicum, quasi quodam opportunitatis propriæ limbu circumpositis solennitatibus marginaretur. Explorante autem Episcopo fervorem inchoationis, & maxime verente, ne ob tardam populi sequacitatem, paucioribus eductis observatio ipsa confestim in sui oovitate revilesceret, ad Basilicam, quæ tunc mœnibus vicinior erat civitatis, orationem primæ processionis indicit. Itur celebri alacritate, coD piosa multitudine, maxima compunctione: ut revera populi lacrymis laboribusque brevis atque angusta processio videretur. Ubi vero sanctus Sacerdos de mloorum effectu majorum indicia collegit, sequenti die institutum est, quod nunc primo, id est crastino, si Domious annuit,

b die laboraturi sumus. [b] Sequutæ sunt succiduo tempore quædam Ecclesiæ Galliarum rem tam probabilis exempli: sic tamen, quod hoc ipsum non apud omnes iisdem diebus, quibus penes nos institutum fuerat, celebraretur. Nec porro magni intererat quod triduum eligeretur, dum-

A modo psalmorum officia lacrymarum sanctionibus annuis persolverentur. Tamen cum dilectione rogationum, etiam sacerdotum crescente concordia, ad unum tempus, id est ad præsentes dies, universalis observantiæ cura concessit. Porro autem eo attinuit ista præfari, ut, seu recolentibus hæc seu ignorantibus forte retulimus, omnes tamen attendant, quod Ecclesia, quæ misit aliis formam institutionis, multipliciter est debitrix ostendendæ alacritatis, & prima debet esse compunctionis officio, quæ in re tam necessaria omnibus facta est mater exemplo. Unde imminere nunc, si Deus annuit, rogationum nostrarum operosissimam festivitatem, non quasi nescientibus indicimus, sed quasi expectantibus commendamus. Quia licet non absque labore constet servanda professionis ipsius consuetudo,

B delectat tamen asperitas medicaminis, in quo frequenter inveniri probata est spes salutis. *Si dixerimus*, inquit Apostolus, *quia peccatum non* 1. Joan. 1. 8
habemus, nos ipsos seducimus. Et si confiteri debemus assidue nos peccare, opus est confitendi officio, humilitate pœnitendi. Præsertim cum plebis adunatæ compunctio, sic ad incitamentum boni operis possit aptari, ut rebellis magis convenientius erubescat, si cunctæ multitudini propriæ mentis solitudine contradicens, peccata sua vel vitia cum populo flente non defleat. Necessaria est igitur boni operis conspiratio. Sumit alter ex altero, aut de humilitate exemplum, aut io confessione solatium. Periculosius agitur singulare certameo, in quo vires altrinsecus experiri posse paucorum est.

C At vero, cum contra hostem communem multitudinis pugnat assensus, trahit etiam timidum militem virtus aliena. Robustis bellantibus infirmitas delitescit, & quodam unitatis suffragio, laus fit invalidis, in exercitu fortium computatari. Denique cum victoria contigerit, totis adquiritur: & cum paucorum dextera pugnaverit, omnium gloria triumphavit. Hoc dico de infirmitate communi, quæ si se rogantibus non subtrahat, etiam cum ipsa per se minus fecerit, non tamen ad integrum fructu carebit. In illa gloriosa & admodum singulari historia Ninivitarum, contra exertum commotæ divinitatis gladium, juncta seniorum viribus etiam infantilis ætas pugnare compulsa est. Humani quoque

D mercedem & gratiam jejunii pecorum fames adauxit. Quin & ipsa irrationabilis creatura, quæ offensam timere non potuit, quodam modo veniam postulavit. Et quia homines in morem animalium vivendo peccaverant, rursus animalia sua quasi homines jejunare coegerunt. Propter hanc ergo discretionem, in Evangelio Dominus ait, *Petite & accipietis, quærite & invenietis,* Matth. 7. 7.
pulsate & aperietur vobis. Petere enim docti est, quærere devoti. petit sciens, quærit nesciens. Cum petis, vis accipere quod intelligis: cum quæris, adhuc conaris invenire quod petas.

---

a *Cui pater carnis meæ*) Is fuit Isicius sive Hesychius. Ado Vienuensis in Chronico, *Avitus*, inquit, *Viennensis Episcopus, eloquentia & sanctitate præcipuus, cujus frater Apollinaris Valentiæ Episcopus, miraculis insignis, Isicii Senatoris primum viri, postea Viennensis Episcopi, duo lumina clarissimi filii*. Senatorem se Romanum Avitus quoque filius, & in Episcopatu successor, professus est in epist. XXXI. In eadem Vieanensi cathedra postea sedit Isicius alter, qui in Cuucilio Aurelian. V. & in Parisiensi III. subscripsit.

b *Sequutæ quædam Ecclesiæ Gallicanæ*) Prima omnium, aut later primas, Ecclesia Arvernorum, teste Sidonio lib. VII. epist. I. ad Mamertum ipsum Ragationum auctorem. Mox tota Gallia imperatæ & observatæ. tum in regno Francorum, quod Gothicum jam regnum occuparat, decreto Conc. Aurelian. I. can. XXVII. *Rogationes, id est Litanias, ante Ascensionem Domini ab omnibus Ecclesiis placuit celebrari*. tum in regno Burgundionum, qua reliqua fere pars Galliæ continebatur: quod patet ex can. VI. Conc. Lugdunensis II. *Placuit etiam universis fratribus, ut in prima hebdomada noni mensis, hoc est ante diem Dominicam, quæ prima in illo mense illuxerit, Litaniæ sicut ante Ascensionem Domini sancti patres fieri decreverunt, deinceps ab omnibus Ecclesiis seu parochiis celebrentur*.

Ideo qui jam superiores sunt, orando petant : A
qui infirmi, laborando quærant. Porro autem
pulsare commune est. Nullus quippe obstructum
aditum vocibus pulsat: istud ad manus pertinet,
& corporis actus est. Petat ergo scientia, quæ-
rat amor, pulset operatio, maxime in observa-
tione præsenti. Festivitas siquidem est, cujus
jocunditas tota sola sobrietas, cujus epulæ la-
crymæ, cujus pastus esuries est : cujus princi-
pium ex necessitate, perseverantia in dilectione,
actus in requie, requies in labore : cum tota
ista observantia confessio pœnitendi pro culpa
sit, & rogandi pro venia. Etiam vero Evange-
lica præsens lectio utilitatem supplicationis ex-
posuit, dum in navi Dominum dormientem cho-
rus discipulorum sub tempestatis strepitu trepi-
Matth.8.24. dus suscitaret. Nequa porro aliud fuit in tan-
to repugnantium sibi invicem ventorum fluctu-
umque conflictu, sopitum profundius Dominum B
nostrum interrita quiete jacuisse, nisi ut ad eum
inter discrimina quæ patimur timoris nostri cau-
sa confugeret. Assiduo nos ictu tempestas ista
fatigat, impulsu terribili contra nos tonitrus
sæculi clamat, scintillantibus ad punctum radiis
mundana commotio non illuminat sed coruscat.
Ecclesia est navis, quæ nos per varios casus ve-
lut inter marinos gurgites ducit. Aures quidem
nostras obtrectationibus & blasphemiarum strido-
re, quasi laxata laterum compage, reverberat:
sed puppim veritatis soliditate constructam pe-
netrare non potest quod fatigat. Et quia pro-
Matt. 28.20. misit Dominus noster Ecclesiæ, *Ecce ego vobis-
cum sum omnibus diebus usque ad consummatio-*

nem sæculi, in navi quidem est in qua sumus,
sed metuere jam non potest quod timemus. Post
resurrectionem enim ascensionemque suam, to-
tus inter pericula nostra requiescit. Alienæ ma-
gis formidini opus est, ut qui securus jacebat
evigilet. Clametur ergo vocibus supplicationis:
&, si ingravante periculo necdum audit, pulse-
tur manibus largitatis, & dicatur ei, *Exurge*, Ps.43.23.24
*quare obdormis Domine, oblitus inopiæ & tribu-
lationis nostræ?* Dicturus est quidem expergefa-
ctus, *Cur timidi estis modicæ fidei?* Reddat sa- Matth.8.26.
lutem, & increpet infirmitatem. Et si parva fi-
des est, quia timemus sæcularia, est tamen ali-
quantula, si recurramus ad Dominum. Non
autem timeretur coram ipso, si ipse timeretur.
Sed minima conscientia recti maxima causa tre-
pidandi est, in nostra præcipue vita, cui cri-
minum continuatio fit discriminum multitudo.
B Quocirca si non diximus Christo, Vigila nobis-
cum, saltim dicamus, Evigila propter nos. Non
rogavimus ne discederet, obtineamus ut redeat,
nec deserat cursum navigationis infirmæ, donec
vento & mari silentium jubeat, & furorem in-
sanientis sæculi celerrimo fine compescat, &
fiat in retributione judicii tranquillitas magna,
quæ in hoc mundo esse non potest. Quia si de
mundo essetis, mundus quod suum erat dilige-
ret. Sed devicto mundo perveniatur ad super-
nam quietem : ubi quoniam possibilitas pereun- J.oan 15.19
di aberit, nec periculi causa nascetur. ubi sem-
per nobiscum Dominus, semper cum illo, si dederit,
nos erimus: & qui hic aliquoties negligentibus dor-
mit, illic perpetuo fruentibus sine fine vigilabit.

L E C T O R I.

Præter Homiliam superiorem, & alteram in conversione Sigismundi regis habitam, cujus meminit Agobardus, restant in vetustissimis schedis Thuanæ Bibliothecæ tituli aliarum octo, cum primis cujusque verbis, in hunc modum.

HOMILIARUM OCTO TITULI ET INITIA.

I. *Dicta in dedicatione superioris Basilicæ.* Disposueram patientia taciturnitatis hodiernæ.
II. *Dicta in Basilica sanctæ Mariæ.* Statueram, dilectiss. & quantum arbitror.
III. *In restauratione baptisterii in civitate sua Vienna.* . . . temporum perturbationes quibus.
IV. *Dicta in dedicatione Basilicæ Genevæ.* Novimus & miramur ex Evangelica lectione divitem,
V. *Dicta in dedicatione* . . . Pertinet ad locum . . .
VI. *Dicta in Basilica S. Petri, quam sanctus Episcopus Tarantasiæ condidit.* . . par est decrescat facultas virium, crescente materia gaudiorum.
VII. *Dicta in Basilica sanctorum Agaunensium, in innovatione Monasterii ipsius, vel passione Martyrum.* Præconium felicis exercitus, in cujus congregatione.
VIII. *Homilia dicta in conversione Domni Segifrici, postridie quam furor ipsius ex Ariana hæresi est recepta.* Sæpenumero divinitate quod dilecto suo principi nostro.

FRAGMENTA

EARUMDEM AVITI HOMILIARUM

ex schedis iisdem.

I.

Matt.13.39. Sic quondam Petrus Apostolorum caput, id
est principum princeps, quamlibet commo-
tum ventis pelagus formidaret, adreptum ta-
men fluvidi tenens callem victor explicuit: at-
que undis ponti furentis, velut hostilium tur-
binum molibus eluctatis, flatum tentationis ad-
versæ, priusquam sede contigeret, fide contri-

C vit. Secuta est illic serenitas iter peractum.
Hic quoque non minus ad habitationem, quam
ad imaginem, Petri ædem fidem fundatam se-
curitas quæ non præcesserat insequitur. Inno-
vet autem idem nunc Apostolus dignam sui no-
minis sedem. Iisdem clavibus pandat hic lo-
cum, quibus aperit regnum. Solvat nunc quæ
sibi ostensæ fuerint compedes criminum. *Et pau-
lo superius.* Soliditas quæ facienda fabricis in
principiis quæritur, hic & culmen obtin

Firmissimo aliarum ædium fundamine cacumina A
nostra tutiora sunt.

I I.

4.Reg.4.41. QUid mihi laudet antiquus Moysem suum
Exod.15.23 aquas ab ævo asperas ligno castigante dul-
casse? quid Elisæum, virtute non imparem, a-
grestis cibi amaritudine plenum lebetem medici
farris infusione condisse? Hæc quidem gesta ex-
empli admirabilis fuisse quis nesciat? Sed non
minus hodie vestro datum est Sacerdoti, quem
par diversitas felicia eventus parem paribus ad-
probabit. Cum minoris pene virtutis sit crea- B
turas orando convertere, quam hoste depulso
creatorem ædibus invitasse. Implet hic porro
gentilium vices vicinantium Arrianorum turbi-
dus livor. Et si paganus hic forte jam deest,
qui plures deos velit excoli, gemit hæreticus,
qui unum conspicit exorari. Diligit quippe Tri-
nitatis divisor numerositatem Deorum: & con-
sanguineo separationis affectu, pariter soliditate
perrupta, multos Deos fieri a consentaneis ad-
quiescit, sub quorum favore quasi excusabilitar
ipse tres numeret. Quid ingemiscat Christi va-
cuus nominator, locum numinibus interclusum
patuisse virtutibus? Nullus a salutis consortio
prohibetur. Sit eis pariter commune cum salvis,
quod hactenus nostrum nolumus esse cum per- C
ditis. Profanis cultibus claustra damnamus: con-
versuris cultoribus templa patefacimus. Expetat
ergo hic solidum, quisquis amaverat ante divi-
sum. recognoscat nunc Christum petram, quis-
quis hic dudum saxa veneratus est. Sacrilegiis
ara perit, venit ara sacrificiis. Nomen unum,
causa diversa est. Medetur serpens æreus, quo
momordit ignitus.

I I I.

GEnerali exultatione gaudendum est, quod
florentibus sceptris catholicæ potestatis, o-
rationum loca, Martyrum templa, liminum sa- D
cra, ornantur oppida non minus ædibus, quam
patronis. immo potius, illustratæ patrociniis
fiunt urbes ex oppidis. Quod si & specialis fe-
sti gaudium præconio currente tangamus, est
equidem fabrica præsens jocunda loco, imminens
fluvio, & confragosum vicini torrentis tumul-
tum, velut impendentis reverentiæ terrore ca-
stigat. Cohibetur venerabilibus ripis amnis ar-
tatus, & pendulam interjecti pontis semitam,
ad altrinsecus expetenda sacrorum culminum
loca substernit. Ædes sufficiens diffusioni, facta
est angusta conventui: quæque sic jocunditare ha-
bitaculi tam terrestria quam superna sollicitans,
cum populo suo vix sufficiat, sufficit de fabri- E
ca. Multiformi opificum ingenio nitens, expu-
lit noctem, adpulit lucem, qui diu tristibus te-
nebris artificio proturbatis, lætior intra quod-
dam claritatis ergastulum, felici custodia clau-
Act. 12. 7. sus est dies. Sic quondam carcer retificis Pe-
tri pretiosorum ligaminum radio illustrante re-
splenduit: cum ferrum suppliciis coaptatum,
metallis pretiosioribus plus luceret, ferræ fuge-
rent patente aditu, catenæ caderent perstre-
pente tinnitu.

I V.

GAude igitur, invicte mercator, dispensa-
tione commissa: profer de thesauro tuo
nova & vetera, institutor rudium, labentium
restitutor: sit una in multiplici consecratione
solemnitas. Erexisti lacrymarum machinis quod
hostis alliserat: rediit quæ perierat forma tem-
plorum, recurrat & sanctitas. Non tu tradi- Luc. 19. 13.
ditam tibi minam, damnante sudario, terrenis
scrobibus saffodisti: nec hoc tantum contentus B
reddere, quod dudum fuerat consignatum, illa
resereus, offereus ista, ut frugem primitiarum
melius porrigas, prius studuisti solvere quod de-
bebas. Quocirca, dilectissimi, orate quod super-
est, ut si quid sacrum furatur adversitas, Deo
ulciscente sic redeat. In multiplces fructus gra-
num tritici, quod maturum putabatur, excre-
scat. Velut Job nostri opes, inter prælia ten- Job.42.10.
tationis amissas, victoriæ meritum, patientia
duplicante, restituat. Et ut breviter cuncta con-
cludam, agnoscat præsentibus, præteritisque suc-
cessibus, tam perpetrans, quam tolerans, quam
in æternis salubres lacrymæ nostræ erunt tri-
buere, quas videmus fidelibus etiam in tempo-
C raneis non perire.

V.

IN gloria præsentis ævi parum est, si permit-
ti ad hæc fabricanda dicamur: illud supra
est, quod ad tales conatus, si otiari vellemus,
impellimur. Noverunt siquidem sceptra sæculi
nostri, in quo sit virtus temporis sui. quorum
inexpugnabiliter, recte ut confidimus, plus hac
basilicis quam propugnaculis urbs munitur. Cin-
gitur undique tutamine sacrarum ædium dives
accessus, & ad portarum quamvis patentium li-
D mina tutiora, nisi sanctis janitoribus, non ve-
nitur. Desistat hinc plane nutu superno usus
armorum. Ne hostilis conatus hic valeat, hos
sufficit providisse custodes. Sic iste, meritorum
vigore discretus, aut indigenas deducat aditus, Psal. 121.
aut insidias repellat objectus. Has sibi per cir-
cuitum, velut Hierusalem, quæ ædificatur ut
civitas, turres attollat: ubi lætaturis, quoties
in domum Domini ibimus, hæ sanctorum culti-
bus turres, hæc populorum abundantia contin-
gat in turribus. sicque ei fiat pax in virtute,
virtus in pace: virtus scilicet rectoribus, pax
regendis: præsidentibus illa, ista famulantibus
quarum tamen principibus nosteris utramlibet o-
E ptantibus, utramque merituris, conventus sub-
jectionis devotæ pax confoveat, virtus adjiciat.
Ad te nunc sermo liberior, o præsens, si quæ
sunt uspiam, catholicarum gentium pater, re-
ligionis lumen, columen regionis, exemplorum
virtus, Ecclesiarum pignus, temporum decus,
civilitate sublimis, communione terribilis, reve-
rentia *** quam cum adoraris a populo. Qui
in tribunali unus præ omnibus, in altari unus
ex omnibus, stipatus cœtibus subjectorum, non
fulgore diadematis, sed mentis luce discerneris.
Jam recognoscas tempus est in manibus nostris
munera tua. Paremus quidem jubenti tibi, ut
secreta sint cum donantur: sed tu clamas, ta-
lia conferendo, quæ nisi princeps habere non pote-
rat.

rat. Gloriosissimum quippe in his quoque ædibus quod fecisti: sed in quiddam sublimius tuorum gaudia se reservant. Communem hic quidem hodie lætitiam oblatio vestra peperit: sed adhuc major est quam præstolatio nostra concepit. Porrigitur hic, præludens per conjecturam præsentium, contemplatio subsequentum. Juste æstimatur tantum in nobis quantum per te potior eris in summa. Certe, sicut rationem illic operum perpendimus, hic donorum, non quidem solus in præsentibus adspicis quod delectet, sed solus in futuris poteris proferre quod superet.

VI.

PRæconium felicis exercitus, in cujus congregatione beatissima nemo periit, dum nullus evasit, cum injustam sanctorum Martyrum mortem quasi sortis justitia judicaret, qua bis super aciem dispersa mansuetam, centuplex decimatis fructus adcresceret, & odio in prosperum suffragante, eatenus aligerentur singuli, donec simul colligerentur electi, ex consuetudinis debito series lectæ passionis explicuit.

VII.

CUjus aditus nocte non clauditur, quia non habet noctem: cujus fores semper paratas, justis patulas, impiis inaccessas, non alternant claustra, sed merita. Cujus fundamentum Christus est, fides machina, murus corona, margaritum porta, aurum platea, agnus lucerna, chorus Ecclesia. Cui inter divinas laudes, omnis operis necessitate seclusa, sola erit requies sinceritas actionis. Multa sunt, piissime Præsul, in tribunali aliquibus junior, in altario omnium prior, multa sunt, inquam, in operibus tuis, quibus nos hactenus gratias debuisse dicamus. Ditati donis, pauperes verbis, percepimus magna, pauca persolvimus. Ornasti Ecclesias tuas gazarum cumulo, numero populorum. Struxisti sumptibus quæ muneribus cumulares altaria. Nunquam quidem contulimus verba virenti: sed cum ad præsens psalmisonum solenne perventum est, parum puto si dicam verba nostra, vicisti hodie insuper & opera tua. Et post alia. Gallia nostra florescat. Orbis desideret quod locus invexit. Incipiatur hodie exustioni æternitas, dignitas regioni. Laudantibus in præsenti sæculo Deum, laudaturis pariter in futuro renovet magis obitus quam terminet actionem. Recognoscatis in cælo quam de hac tellure portabitis consuetudinem præmiorum: tantusque perseverantiam vestram honor sequatur, ut quod vobis in exercitio erit operis, hoc solvatur in præmio pro retributione mercedis.

Gregorius Turonensis libro II. Historiæ Francorum.

CUm *autem cognovisset* Gundobadus *assertiones hæreticorum nihil esse, a sancto Avito Episcopo Viennensi, Christum filium Dei & Spiritum sanctum æqualem patri confessus, clam ut chrismaretur expetiit.* Cui ait Sacerdos: Si vere credis hoc quod nos ipse Dominus edocuit, exequere. Ait autem, *Si quis me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui est in cælis.* Sic & ipsos sanctos ac dilectos suos beatos Apostolos cum de futuræ persecutionis tentationibus doceret, insinuavit dicens: *Attendite vobis ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis: flagellabunt vos, & ante reges & præsides stabitis propter me, in testimonium illis & gentibus.* Tu vero cum sis rex, & a nullo adprehendi formides, seditionem pavescis populi, ne creatorem omnium in publico fatearis. Relinque hanc stultitiam, & quod corde te dicis credere, ore profer in plebe. Sic enim & beatus Apostolus ait: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Sic & Propheta ait: *Confitebor tibi Domine in ecclesia magna, in populo gravi laudabo te.* Et iterum: *Confitebor tibi in populis Domine, psalmum dicam nomini tuo inter gentes.* Metuens autem populum, o Rex, ignoras quia satius est ut populus sequatur fidem tuam, quam tu infirmitati faveas populari. Tu enim es caput populi, non populus caput tuum. Si enim ad bellum proficiscaris, tu præcedis catervas hostium, & illæ quo abieris, subsequuntur. Unde melius est, ut te præcedente agnoscant veritatem, quam te pereunte permaneant in errore. Nam Deus non irridetur. Non enim diligit illum, qui propter terrenum regnum, eum non confitetur in sæculo. *Ista ille ratione confusus, usque ad exitum vitæ suæ in hac insania perduravit, nec publice equalitatem Trinitatis voluit confiteri.*

Agobardus in libro de picturis & imaginibus.

HIs *ita se habentibus, est modus divinæ, sive angelicæ, vel etiam humanæ gloriæ, sicut Alcimus Avitus Episcopus Viennensis in Dialogo, ubi cum Gundobada rege loquitur, dicit:* Illud tamen quod ab æqualitate cælestis gloriæ patrem & filium, perinde ut creaturam Angelicam secludentes, quandam mihi invidiam illicite supernis virtutibus delati honoris obtenditis, dicentes, Ergo & Angelis atque Archangelis, & quæcumque in excelsis sunt, gloriam ferre debemus: licet minime pertinent ad causam, etiam ad præsens non omnino sic renuo, quasi creaturæ sublimi atque præstanti gloriam ferre timeamus. Est quippe divinæ, est Angelicæ, est etiam humanæ gloriæ modus, quem in multis Scripturarum locis invenimus, & sanctorum meritis, & apicibus regum sine vitio adsentationis adscribi. Quæ enim inter homines prima gloria, gloria hæc est omnibus sanctis ejus. & in Evan- Matth 6.29.
gelio Dominus dicit, quod nec Salomon in omni gloria sua sic vestitus est, sicut lilii flosculus specie naturali.

Agobardus idem in libro adversus legem Gundobadi.

QUid *iste venerandus & sanctus vir sæpe dicto Gundobada de supradictis certaminibus responderit, audiat si placet benignitas vestra. Cum de his inter utramque sermo esset, & beatus Avitus talia certamina reprehenderet, respondit ei Gundobadus:* Quid est quod inter regna & gentes, & etiam inter personas sæpe singulas, dirimendæ præliis causæ divino judicio committuntur, & ei maxime parti, cui justitia competit, victoria succedit! *Ad quod beatus Avitus intulit dicens:* Si divinum, inquam, judicium, regna & gentes expeterent, illud prius quod scribitur formidarent, dicente Psalmista: *Dissipa gentes quæ* Psal. 67.31.
bella volunt. & illud diligerent quod perinde dicitur, *Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Domi-* Rom.12.19
nus. An forte sine telis & gladiis causarum motus æquitas superna non judicat, cum sæpe,

ut cernimus, pars aut juste tenens, aut justa depofcens, laboret in præliis, & prævaleat iniquæ partis, vel superior fortitudo, vel furtiva subreptio?

Agobardus idem libro de picturis.

SIcut *Alcimus Avitus Episcopus Viennensis Dialogo, ubi cum Gundobado rege loquitur, dicit*. Est quippe divinæ, est Angelicæ, est etiam humanæ gloriæ modus.

L E C T O R I.

Alia post hæc diversorum Aviti operum plurima & illustria fragmenta suppeditavit nobis ex Cartusiæ majoris bibliotheca, a codex Flori diaconi Ecclesiæ Lugdunensis, in quo B. Pauli epistolas ex veterum aliquot patrum scriptis exponere aggressus, post Cypriani, Hilarii, Fulgentii, aliorumque sententias, quas singillatim ordine describit, Aviti quoque operum, eorum duntaxat, qui Pauli locum aliquem tractant, segmenta ultimo tandem loco digerit in hunc modum.

S E N T E N T I Æ

Ex Epistola B. Pauli Apostoli ad Romanos, a sancto & illustrissimo doctore Ecclesiæ Avito Episcopo Viennensis expositæ, atque ex ejus Opusculis in ordinem digestæ.

I. *Qui factus ex semine David secundum carnem.*
II. *Ut sit pater circumcisionis, & sit pater credentium per præputium.*
III. *Igitur sicut per unum hominem in omnes homines in condemnationem, ita & per unum hominem in omnes homines in justificationem.*
IV. *Nam quid oremus sicut oportet, nescimus.*
V. *Qui etiam proprio filio suo non pepercit.*
VI. *Item de eodem.*
VII. *Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.*
VIII. *Quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem, &c.*
IX. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!*
X. *Omne quod non est ex fide, peccatum est.*
XI. *Ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.*

I.

Ex libris contra phantasma.

IDeo in capite dominicæ generationis totiens David scriptura commemorat, ut cum patuerit veritas de auctore, nulla possit dubitatio esse de sobole. Nam ut taceamus illud, quod in Evangeliis duo cæci una consonantis
Rom. 1. 1. 2. fidei voce clamabant, *Miserere mei Domine fili David*, scientes de Patriarcha genitum recte hominem credi, & nihilominus fructuose misereoti Deo pro sanitate luminum supplicari: quis evi-
Rom. 1. 2. dentius quam sanctus Paulus hoc explicat? *Segregatus in Evangelio*, inquit, *Dei*, *sicut ante promiserat in scripturis sanctis per prophetas suas de filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem*. Asserit duplicem plena descriptione naturam. Unam, in qua secundum divinitatem factor est omnium, & alteram, in qua factus est ex semine David secundum carnem. In quarum neutra substantia suspicio potest phantasmatis inveniri: quia sicut per se invisibilis erat divinitas, quæ inclinabatur e cælo, ita de David stirpe descendens nihil ludificatorium habere potuit veritas carnis Christi: quæ non solum usque ad David per proavos suos, sed per ipsum David usque in Adam, expressa parentum nominatione revolvitur. Et ideo dicit Apostolus, esse ex semine David secundum carnem, ut eum consubstantialem exponeret matri, de qua utique sumpsit & mortem, cum phantasma nec nasci, nec mori possit, sed principium ejus deludere, finisque vanuisse sit.

II.

Ex libris contra phantasma.

ABraham auctor utriusque Testamenti, &c. *ut in epistola II. pag. 10. c usque ad*, multarum gentium patre.

III.

Ex libris contra Arrianos.

ABraham, Moysem, & prophetas, non solum salvos, sed & beatissimos esse pronuntio, eosque non nisi per Christum salvatos esse convinco, dicente in Evangelio ipso Domino, *Abraham pater vester concupivit ut videret* Joan. 8. 56.
diem meum, vidit & gavisus est. De Moyse,
Si crederetis Moysi, utique crederetis & mihi. *De* Joan. 5. 46.
me enim ille scripsit. Etiam de prophetis similiter.
Quanti prophetæ cupierunt videre quæ videtis, & Matt. 13. 17.
audire quæ auditis? Et alio Evangelii loco ipse Dominus, ista quæ singillatim memoravi cuncta per-

a *Codex Flori Diaconi*) Magnas huic Codici gratias debemus, cujus beneficio tot Aviti librorum reliquiæ ad nos pervenerunt. Hæc porro Flori Magistri, sic enim appellatus est; expositio in epistolas S. Pauli ex decem omnino Patribus delibata est, Cypriano, Hilario, Ambrosio, Paciano, Hieronymo, Ephrem diacono, Paulino, Leone Papa, Fulgentio, & Avito. Post hunc librum, sequitur in eodem codice Cartusiæ, liber II. Flori ejusdem, de Missa, & de aliis quibusdam Ecclesiasticis institutionibus. In alio vero ejusdem Bibliothecæ volumine, Operibus Irenæi præfixa est Flori præfatio, cum epistola Agobardi. Ejusdem præterea Flori est Liber adversus Joannem Scotum, qui Ecclesiæ Lugdunensis nomine est editus, & Sermo de prædestinatione, quem integrum recitat Hincmarus in præfatione posterioris Operis contra Gothescalcum. De Floro denique, ne cetera persequar, Walafridi Strabi extant versus ad Agobardum eundem Episcopum Lugdunensem, & inter Agobardi opuscula, Agobardi ipsius & Flori nomine inscripta epistola ad Bartholomæum Episcopum. Erat enim Diaconus Ecclesiæ Lugdunensis, & Agobardo, ut apparet, familiaris.

Luc. 24. 44. A stringens, *ut impleantur omnia quæ scripta sunt in lege, & prophetis, & in psalmis de me*. Vos porro conjicite utrum crediderint Christum, quos tam manifeste constat scripsisse de Christo. Nam & Paulus Apostolus, qui ante ortum Christi salvati sunt, in Christo redemptos exponens,
1.Cor.15.22 sic omnem causam definit: *Sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificantur*. Unde sicut nemo perit nisi per Adam veterem, ita nullus adquiritur nisi per novum.

IV.

Ex libris contra Arrianos.

Rom. 8. 26. B QUia *quid oremus, sicut oportet, nescimus*, firmum debet apud nos fixumque teneri, quod quicquid omnipotens non fecerit, restat ut nolit.

V.

Ex sermone die sexto Paschæ.

POst lucidæ nubis corruscationem, sic patris æterni super filium dulcis terribilisque vox
Luc. 17. 5. intonat, *Hic est filius meus dilectus, in quo mi-*
Gal. 3. 26. *bi bene complacuit, ipsum audite*. *Omnes* qui-
C dem, sicut ait Apostolus, *filii Dei sumus*, & in oratione clamare præsumimus, Pater noster qui es in cælis. Sed aliter filius est, de quo clamatur, *Hic est filius meus dilectus*. Illum ut habeat pater filium, non præcessit voluntas generationem: nos autem per quam efficimur filii, in lavacro accipimus nativitatem. Et ideo quicumque homo potest filius Dei esse, potest & non esse. Unde dicit Joannes Evangelista, quod *dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui cre-*
Joan. 1. 12. *dunt in nomine ejus*, ut aut permaneat filius bene vivendo, aut certe per carnalem conversationem rejiciat paternitatem. Christus autem, quem Dei patris filium non fecit gratia, sed
D natura, nullo modo potest non hoc esse quod genitus est: adeo ut substantiæ illi, quæ ex Deo procedit, nec ipsa quæ ex homine nata est præjudicaret.

VI.

Ex libris contra phantasma.

SI hæc omnia vera esse recipiunt, &c. *ut in epistola III. pag. 17. d usque ad*, qualiter non pepercit, si dolore prohibuit?

VII.

E *Ex sermone de Natali calicis.*

IN affectu quarumcumque rerum *non* facta sed vota cogitanda sunt: & abominabili eo qui invitus profuerit bonis, Deo magis gratia referenda est, qua promptissime pius bene utitur malis. Nam licet Joseph nostrum sola peregrinatio fecerit principem, non tamen laudat pie-
Rom. 9. 3. tas venditorem. S. autem Paulus Apostolus, simpliciter contentus a Christo anathema esse pro fratribus, præter labores proprios, etiam pro fratribus quos lucratus fuerat, coronatur: Judas e contra, quia non fratrum dilectione prosequens Christum, anathema est factus a Christo.

VIII.

Ex libro de Christi divinitate.

ESaias conclamantissimus prophetarum, &c. *ut in epistola 28. pag. 44. d usque ad*, quam habui apud te, priusquam mundus fieret.

IX.

Ex libris contra Arrianos.

O, inquit, *altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quam incomprehensibilia* Rom.11.33.
sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ipsius! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit, aut quis prior dedit ei, ut retribuatur illi? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula sæculorum. Non ergo altitudo sapientiæ & scientiæ solius patris, sed Dei, in quo & filii annuitis esse personam. cujus nec consiliarius quisquam fuit, nec sensum ullus scrutator agnovit, quanto minus, qui summo, nec augmentum recipienti, convitium etiam minorationis intendit? cum ipse Apostolus inscrutabilem Dei altitudinem pro corporea infirmitate suspiret. Quis autem prior dat Deo, ut retribuatur illi, nisi qui dat initium creaturi, ut & ipse quasi ab inchoata substantia Dei inchoationem sui recuperasse videatur? Unus hic nempe nominatur, unus exponitur Deus. Certe si secus, quam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, si hæc ut vultis trium sunt, dicite nunc cui ipsi gloria in sæcula sæculorum. Si tribus, quare non ipsis? si ipsi, cui de tribus? Certe, sit ut vultis, tripartita est substantia majestatis, cur non dixit, ex ipso per alterum in tertio, nisi quatenus nominatus ipse unus in tribus est? De quo & Apostolus alio loco. *Et ipse est*, inquit, *ante* Coloss. 1.17.
omnia, & omnia in ipso. Porro autem, si ut dixistis, omnia in Spiritu sancto constant, & ipse est ante omnia, ne post multa esse incipiat, non erit creatura, & cum creatura non fuerit, servitium non debebit. restatque ut sit Deus, si non est servus: & qui famulari ratione non colligitur, dominari veritate credatur.

X.

Ex epistola contra Faustum.

FIdem esse omnium bonorum spiritualium fundamentum, &c. *ut in epistola IV. pag. 22. a usque ad*, testis est nostri spiritus, non natura.

XI.

Ex libris contra Arrianos.

LIbera responsione profiteor, quod Deo suorum animos inspirante, longe fulget claritas veritatis. Illud namque Apostolicum, quod sæpe repetitis, sufficit in redemptore cognosci: quia si confitearis Dominum Jesum, & quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. Sic tamen ut intelligatur divinitas sua cum patre, vitam crucifixus homini reddidisse. Sicut ipse in Joanne Evangelista testatur, *Potestatem habeo* Joan. 10. 18
ponendi animam meam, & potestatem habeo ite-

rum sumendi eam. Porro nequaquam salvat, de homine Christo tantummodo rectum credere, nisi jungas etiam catholico intellectu de divinitate sentire. Nam & Photiniani mortuum ac resuscitatum asserunt Christum. Et quoniam scelestissimam in hoc eorum blasphemiam, perinde etiam vestræ ut nostræ legis sententia detestatur, si tantummodo assumptum hominem interiisse, ac sola patris virtute resuscitatum esse dicitis, quæso quid in supradictæ pestis professionibus arguatis, cum ipse Dominus noster, ut legitur, suo nutu suscitet templum ab adversariis dissolutum? Quod certe de quo templo dicatur, in promptu est, cum reparatio templi, inter biduum, in statum pristinum revertentis resurrectionem dominicæ carnis, quam divinitas sua templi vice habitaverat evidenter exponat.

A Idem ergo filius Dei Deus, qui mori non potuit, defunctum hominem suscitavit, & templum inimicis manibus dissolutum, in unitatem personæ solidata rursus divinitati quam assumpserat carne restituit.

XII.

Ex sermone die II. Rogationum.

DIcit beatissimus Paulus, quod *per patien-* Rom. 15. 4.
tiam & consolationem scripturarum firmam spem habere debeamus, cum omnes Christiani, tum specialius illi, quibus datur in hoc mundo, aut pro Deo persecutionem pati, aut pro veritatis amore tribulari, aut pro vitæ hujus peregrinatione compungi.

AD CORINTHIOS PRIMÆ.

I. *Et ignobilia, & contemptibilia mundi elegit Deus*, &c.
II. *Si enim cognovissent, unquam dominum gloriæ crucifixissent.*
III. *Item de eodem.*
IV. *Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.*
V. *Ea & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.*
VI. *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?*
VII. *Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.*
VIII. *Cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi.*
IX. *Caput autem Christi Deus.*
X. *Nam oportet & hæreses esse*, &c.
XI. *Item de eodem.*
XII. *Deus qui operatur omnia in omnibus.*
XIII. *Omnia autem hæc operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult.*
XIV. *Cum tradiderit regnum Deo & patri.*
XV. *Cum autem subjecta fuerint illi omnia*, &c.
XVI. *Primus homo de terra terrenus, secundus de cælo cælestis.*
XVII. *Item de eodem.*

I.

Ex sermone in ordinatione Episcopi.

AD magisterii testimonium nascendi causa non pertinet. neque ille cœlorum janitor
Matth. 4. 15. Petrus, quem piscatorem hominum retia contempta fecerunt, origine placuit natalium, sed fine meritorum, sicut Matthæus cum de teloneo assumptus est, illic inchoavit lucrum, ubi
Matth. 9. 9. jussus est terminare negotium. Quid de singulis loquor? talis omnium assumptio fuit, in quorum personis ignobilia & contemptibilia mundi eligens Deus, præposuit pauperes spiritu divitibus censu, illum jure locupletissimum probans, qui ad veram & integram nobilitatem, non susceptis bonorum, sed depositis criminum fascibus pervenisset.

II.

Ex libris contra phantasma.

NOlunt enim a nobis ei qui crucifixus est supplicari, &c. *ut in epist. III. pag. 13. b usque ad*, non rogemus in cælo. *Et mox*, *pag. 16. d* Veni potius sancte Isaia propheta, *&c. usque ad*, quod in corpore malum patimus, pertulit Christus.

III.

Ex libris contra Arrianos.

DOminus majestatis crucifixus exponitur, cum si alternæ substantiæ respicias pro-

B prietatem, divina celsitudine ab omnibus crucis contumeliis sequestrata, sola suscepti corporis humilitas senserit passionem. Nam postquam Deus in Christo, mundum reconcilians sibi, creaturæ quam assumpsit unitus est, significatur plerumque homo per Deum, Deusque per
hominem, sicut est illud: *Cum venerit filius* Matt. 25. 31.
hominis in majestate sua, cum majestatem Deo potius quam homini nemo convenire dubitet, quod & Psalmista de Deo exponens, *Et videbitis*, inquit, *in majestate sua*. Et Malachias propheta, ob dictorum perspicuitatem Angelus cognomento, de cruciaria Domini passione. *Si* Malach. 3. 8.
affigit, inquit, *homo Deum suum*, *quia vos configitis me*. Cum tamen, quod nullus inficiabi-
C tur, non Deus, sed homo confixus sit.

IV.

Ex sermone de symbolo.

AUdita quid veritas dicat: *Nemo novit fi-* Matt. 11. 27.
lium nisi pater, neque patrem quis novit nisi filius. Et si nemo assequitur hanc in sæcu-
D lo isto notitiam, unde Arrianus assumit in substantiæ ipsius divisione mensuram? Si solus pater novit filium, solus filius patrem, unde dux cæcus majorem intelligit, vel minorem? An forte respondet, & si sibi notitiæ hujus reservat divinitas sola secretum, unde tu æqualem patri filium cognovisti? At ego inquam, paternitatem filius loquitur, omnipotentiam creatura testatur: de substantiæ autem intimo, si nemo novit filium nisi pater, neque patrem quis novit nisi filius, ubi æqualis est consilio alternante notitia, una est proculdubio in substantiæ perfectione

natura. Neque enim major aut minor est, qui nec minus nec amplius notus est. Quid nunc de Spiritu sancto dicemus, quem credere consequente symboli parte in Trinitate præcipimur? Neque enim, si patrem & filium sibi invicem confert ista notitia, alienus ab ea erit Spiritus sanctus, de quo scribitur quod spiritus *omnia scrutatur, etiam*
1. Cor. 2. 10. *altitudines Dei*. Ergo non tantummodo se pater & filius, sed spiritum suum norunt: cui ideo nihil omnino celatur, quia nihil sine illo in veritate cognoscitur. Quocirca sic est cognitio, sicut cooperatio Trinitatis. Nam post istud generationis divinæ mysterium, si in Christo cogitemus humana, quod celebramus Virginem peperisse, Pater misit, Filius venit, Spiritus sanctus infudit. Quapropter nec in humilitate minorationis abscondi tur claritas æqualitatis.

V.

Ex libris contra Arrianos.

1. Cor. 2. 10. 11. Nobis *autem Deus revelavit per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam altitudines Dei. Quis enim hominum novit, quæ in homine sunt, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Sic & quæ in Deo sunt nemo novit, nisi spiritus Dei*. Rogo suppliciter, locum istum, utpote illuminati a Deo arbitri, judicate: & utrum æqualis sit Patri vel Filio Spiritus sanctus, ex ipsa scientiæ suæ profunditate perpendite. Nemo novit filium, nisi pater, neque patrem quis novit nisi filius. Sed quia nec pater, nec filius, sine spiritu aliquid novit, ideo quæ in Deo sunt nemo scit, nisi spiritus Dei: quia nec spiritus scire aliquid sine patre vel filio potest. Quid est, nemo novit præter patrem, nemo præter filium, nemo præter Spiritum sanctum, nisi quia in Trinitate præter unitatem
1. Joan. 5. 23. nihil possumus invenire? Legimus alio loco, *Qui filium non habet, nec patrem habet*. Itemque alio
Rom. 8. 9. loco, *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus*. Quod non potest non simul totum haberi, quomodo poterit dividi?

VI.

Ex sermone de Pentecoste.

1. Cor. 3. 16. AN *nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Ecce ergo & spiritus Deus est, si habitat templum, quod præter Deum nullus inhabitat. Unde inquit, *Mem-*
1. Cor. 6. 19. *bra vestra templum in vobis est Spiritus sancti, quem habetis a Deo*. Ergo si habetis a Deo Deum, & templum Dei estis, & corpus vestrum templum est Spiritus sancti, quocumque non receptus fuerit Spiritus, non capitur Deus. Igitur cum talia dicimus, non nobis obiratcantur, quibus sanctum spiritum persuadere conamur. quia nisi Deus creditur, ignoro quid de præsenti festivitate dicatur, aut quid in ejus adventu honoris hæreticus excolat, quem quantum ad se est, etiam nomine servitutis inclinat: cum licet, si vos filius liberaverit, tunc vere liberi sitis, ubi tamen spiritus Domini ibi libertas.

VII.

Ex sermone de Natali calicis.

EO superstitionis ritu plectitur impietas rebellantium Judæorum, ut animal corruptibile, id est agnum, cum veneratione comedant, qui veri & immaculati agni esum periculosissima fame contemnunt. Unde sibi videntur Paschalis festi agere sacramentum, cujus hodie omnis Ecclesia initium sumit, mysterium intelligit, præmium concupiscit, quod sermo Domini discipulis suis evidenter insinuat dicens, *Scitis quia post biduum Pascha fiet*? Aliud sonat erit aut celebra- Matth. 26. 2.
bitur, aliud autem Pascha fiet. Numeret ergo mihi Judæus, usque nunc ab exitu Israel, quantos vult annos: cæterum Pascha primum adhuc post biduum fiet, cum præteritas implens figuras, sicut Apostolus ait, *Pascha nostrum immolatus est Christus*. 1. Cor. 5. 7.

VIII.

Ex libris contra phantasma.

QUid vel illo Apostoli sermone lucidius, &c. *ut in Epistola II. pag. 8. d usque ad*, qui legem dederat in præcepto.

IX.

Ex sermone de Jona.

PElagus, inquit, *operuit caput meum*, Nec Joan. 2. 6.
istud frustra de solo capite dicebat, quem absque dubio pelagus omni ex parte contexerat: sed celavit contumelia mundi dominum cæli. Caput viri Christus, caput autem Christi Deus, Velavit humilitas mea gloriam meam, & Deus, qui quasi caput latebat Christo, mundum reconcilians sibi, ab eis qui hominem patibulo confixerant, non potuit perviderí.

X.

Ex sermone die III. Rogationum.

PRæsentis sæculi actio, dilatis causarum eventibus, omnium operum perversitate confusa, non est tempus, sed causa judicii. Da porro in præsentibus evidentem bonorum malorumque distantiam, & examini quid remansit? Da ut hic malum nulli liceat facere, quid æternitas plus habebit? Da ut hic a fide nullus exorbitet, & hæ- 1. Cor. 11. 19
reses esse qualiter oportet? Neque enim possumus dissimulare, quin oporteat quod oportere veritas clamat. Oportet vero esse hæresem, non quia ejus commentis Christus minuitur, sed quia ejus insidiis Christianus augetur. Sic sunt etiam, præter fornicationem quæ sola in corpus proprium peccat, cetera mala, si non vestias nudum, si pulsias innocentem, si rapias proximo, si parato etiam pallium cedere tunicam tollas, si malam dexteram verberes etiam lævam offerenti, si per mille passus onustum dirigas, & per alia duo servire meditantem. Aut quid diutius violentiæ genera persequar? In omni imperio fortioris superbia temporalem habet jubendi fructum, æternum vero innocentia patiendi.

XI.

Ex libris contra Arrianos.

DIcit Apostolus, quod *oporteat hæreses esse*. O- 1. Cor. 11. 19
portet autem, non hæreticis quod sunt esse, sed catholicis sustinere quod non sunt. Sicut de Juda traditore suo Dominus dixit, quod *bonum fuerat homini illi non nasci*. Inde enim ait illi, Matt. 26. 24.
quia suum nasci illi malum erat qui tradidit,

nobis bonum, ad quos salus ex traditione pervenit.

X I I.

Ex libris contra Arrianos.

Lucæ. 2. 14. CUm apparuissent Angeli in terra clamaverunt, *Gloria in excelsis Deo*. Si Pater & Filius & Spiritus sanctus in excelsis est, bene dicimus Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto:
Joan. 5. 23. nec possumus patri sine filio gloriam honoremque dare, cum ipse in Evangelio jubeat, *ut omnes sic honorificent filium, sicut honorificant patrem*. & Apostolus dicit, quod *nemo honorat Dominum*
1. Cor. 12.3. *Jesum, nisi in Spiritu sancto*.

X I I I.

Ex epistolis contra Arrianos.

1. Cor. 12.6. & 11. DE divinitate Spiritus sancti, quem nec factum legimus, nec genitum, nec creatum, Apostolus ait, *Deus qui operatur omnia in omnibus*. Et eodem loco, *Omnia autem hæc operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout*
Act. 5. 3. & 4. *vult*. Et Petrus in actibus Apostolorum, *Quid convenit*, inquit, *inter vos mentiri Spiritui sancto?* & post, *Non es mentitus hominibus, sed Deo*. Item
1. Cor. 3. 16. alio loco. *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Et alibi, *Si quis spiri-*
Rom. 8. 9. *tum Christi non habet, hic non est ejus*.

X I V.

Ex sermone de ascensu Heliæ.

1. Cor. 12. 11. ET si multa sunt dona, *omnia tamen hæc operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult*. Non in paucioribus minor, nec in majoribus amplior: per quem etiamsi alius alio minus accipit, intelliget donum potius posse minui, quam donantem.

X V.

Ex libris contra Arrianos.

Matth. 28, 18. QUia posuerem de Evangelio, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*, ut po-

A testatem illam, quam sibi dicebat datam, semper in natura divinitatis suæ salvam fuisse monstrarem, commemoravi Apostolicum illud quod de filio dictum est, *Cum tradiderit regnum Deo patri*, 1. Cor. 15. 24
cum utique pater nullo tempore sine regno esse potuerit: nec ideo patrem qui potestatem filio dedit esse majorem, cum & ipse filius regnum patri traditurus esse dicatur. Ubi enim quis beneficio aliquid confert, jure censetur major accipiente qui donat. In divinitatem autem, ex qua quod ineffabiliter filio datur non est gratia, sed natura, restat dantis & accipientis æqualitas.

X V I.

Ex libris contra Arrianos.

B CUm *autem subjecta fuerint illi omnia, tunc etiam ipse filius subjectus erit illi qui sibi subjecit omnia, ne sit Deus omnia in omnibus*. Istud 1. Cor. 15. 28
Apostolus ab octavi Psalmi posuit exemplo. Sic namque scriptum est, *Minorasti eum paulo minus ab Angelis: omnia subjecisti sub pedibus ejus*. Ergo ejus pedibus omnia subdidit, quem paulo minus ab Angelis minoravit. Nec mirum est, ut in ea creatura posse dicatur minor, in qua ei etiam beatitudo Angelica extitit major. Psal. 8. 6.

XVII.

Ex libris contra phantasma.

ILle solus hominis statum, &c. *ut in Epistola II. pag. 8. e usque ad*, quam susceperat, in
C inferno descendere.

XVIII.

Ex libris contra Arrianos.

APostolus Paulus ad Galatas, personæ inseperabilitatem designans, ipsum dicit natum de muliere quem misit Deus filium suum: sicut alio loco, *Primus*, inquit, *homo de terra terrenus, secundus de cælo cælestis*. eum unus idemque 1. Cor. 15. 47
mediator, de cælo Deus, homo de terra fit: qui de utero Virginis editus, antequam cælos ascenderet, cælestis congrue dictus est, quia celsitudini substantiæ cælestis immixtus cæli dominus factus est.

AD CORINTHIOS SECUNDÆ.

I. *Ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus.*
II. *Item de eodem.*
III. *Quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino, &c.*
IV. *Quoniam quidem Deus est in Christo, mundum reconcilians sibi.*
V. *Audivit arcana verba quæ non licet homini loqui.*

I.

Ex sermone de Natali calicis.

VIdeamus comparatam Moysi, & multo præcellentem, eam quæ nostri est gratiam redemptoris. Nam ut nova paululum veteribus conferamus, ille ad hunc populum venit velata facie, iste operta divinitate: ille sublimitate cornutus, iste humilitate mansuetus: illius vultus radiis & decore luminosus, istius sputis & cæde

D fœdandus: illius humanam faciem conservus videre non meruit, istius divinam leprosus aspexit.

I I.

Ex sermone die sexto Paschæ.

CUm caro, necdum mortis fornacibus decocta, aggravet sensum multa cogitantem, & impediat visum pauca cernentem, interlucet tamen in aliquibus gestis dignitas futurorum, & secretorum immortalium splendor etiam moe-

talibus oculis rara revelatiuue subradiat. Sed hoc illis tantum, qaos sola caro, non etiam carnalitas tenet, & cordibns mundos mundaua cohabitatione non polluit. Sicut præstabatur quondam vati legifero cæleste colloquium: & eo usque diviuæ gluriæ quodam intuitu donabatur, donec quiddam in levi fronte cornutum, non asperitas videretur prodnxisse, sed claritas,

III.

Ex sermone de symbolo.

1. Cor. 5. 6. LEgimus quodam loco, quod *dum sumas ia*
corpore, peregrinamur a Domiao. Quicquid
enim uobis de cælestibus mysteriis traditur, quam-
libet indubitabili veritate subsistat, credere de-
bemus, quia videre non possumus. Nam in isto
sæculo, nostrum nosse tantummodu eredere est.
Beati cuim *muado corde*, *quoniam ipsi Deum*,
Matth. 5.8. non dixit vident, sed *videbant*. Unde qui in

A

præsentibus habuerit fide.n, ipse in futuris ae-
cipiet contemplationem.

IV.

Ex libris coatra phantasma.

INtelligit Apostolus ae definit, &c. *ut in Epi-* 2.Cor. 12. 4.
stola II. pag. 8. a usque ad, pareutali chi-
rographo sustineret.

V.

Ex sermone die sexto Pascha.

INsonuit Pauli Apostuli auribus, quod uon li-
cet homini loqui, quodque ille permittere-
tur dicere, si nos mereremur audire. Si enim
in modico fideles non suistis, quod majus est Luc. 16. 12.
quis credet vobis?

AD GALATAS

I. *Mediator aatem uains uoa est, Deus autem anas est.*
II. *Misit Deus filium suam factum ex muliere.*
III. *Item de eodem.*
IV. *Mihi aatem absit gloriari, nisi in cruce Domini uostri Jesa Christi.*

I.

Ex libris contra phantasma.

HOc remedium Apostolus dicit dispusitum, &c. *ut in Epistola II. pag. 8. t asque ad*, unum reddidit ex utriusque.

II.

Ex libris contra phantasma.

ADsit nnuc sermoni nostro Emmanuel, &c. *ut in Epistola II. pag. t. b usque ad*, hic & Dei filius & hominis erit.

B

III.

Ex libro de Christi nativitate.

APostolus dicit, *Postquam vero venit*, &c. *at in Epistola XXVIII. pag. 45. d usque ad*, in corpure cœpisse, de matre est.

IV.

Ex sermone die III. Rogationum.

SIcut enim Judæorum lex, ita gentium glo-
ria, gratia est. Et ideo Apostolus Paulus
ad unam partem dicit, *non bona gloriatio vestra* 2. Cor. 5. 6.
ad aliam vero, *mihi autem absit gloriari*, *nisi* Gal. 6. 14.
in cruce domini nostri Jesa Christi.

AD EPHESIOS.

I. *In qao signati estis in diem redemptionis vestræ.*
II. *Unus Dominus, ana fides, unum baptisma.*
III. *Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes calos.*
IV. *Quia membra sumus corporis ejas, de carne ejus, & de ossibus ejas.*
V. *Et erunt duo in carne una, &c.*

I.

Ex libris contra Arrianos.

Act. 4. 12. UNum nomen est Trinitatis. *Neque enim est*
aliud nomen, ut in Actibus Apostolorum
legimus, *in quo oporteat nos salvos fieri*. Si se-
questrato filio, de solo istud numine patris cre-
ditur, diceudus est non salvare salvator, rur-
susque si patre secluso, id solius redemptoris no-
mine adquirimur, cessavit ab hac redemptione
Psal. 110. 9. pater, de quo scriptum est, *qaod redemptionem*
miserit populo sao. cum & de Spiritu sancto A-
Ephes.4. 30. postolus dicat, *In quo signati estis in die redem-*
ptionis vestra.

C

II.

Ex libris contra Arrianos.

UBi plurale aliquid in diviuitate subresonat,
non dualitas videtur intelligenda, sed Tri-
nitas, sicut in ipsu Sodomiticæ urbis refertur exi-
tio. *Apparuit*, inquit, *Dominus Abraha sedenti* Gen. 18. 1.
in ostio tabernaculi, *in ipso servore diei*: *cumque*
levasset oculos, *apparuerunt ei tres viri*, *qaos tam*
vidisset cucurrit in occursum eorum, *& adoravit*
in terram, *& dixit*, *Domine*, *si inveni gratiam*
in oculis tuis, *ne transeas servum tuum*. Certe non
in aliquo horum trium, aut cultior habitus, ant
emiuentior forma præstabat. Et tamen Abraham,
sacramentum indivisæ Triuitatis intelligens, uno
nomine tres precatur, quia trina in unitate per-
sona, & una est in Trinitate substantia. de qua

Ephes. 4. 5. & Apostolus dicit, *Unas Dominus, una fides, unum baptisma*. Quis præsumat contra vas ele-
ctionis unitatem istam pluralitate confundere? No-
verat namque eum patre vel filio dominari Spiri-
tum sanctum, cui quasi domum corpora nostra sa-
crabat dicens: *Nescitis quia templum Dei estis,*
1. Cor. 3,16. *& spiritus Dei habitat in vobis!* Quo unquam
magis testimonio Deus probabitur Spiritua sanctus,
quam quod habitaculum ipsius sumus, & Deus ha-
bitat in nobis? Sed jam dudum hujusmodi credu-
litatem divinæ vocationi Paulus debebat. Sic quip-
pe in Apostolorum actibus scribitur: *Deservienti-*
Act. 13. 2 *bus autem illis & jejunantibus, dixit Spiritus
sanctus, segregate mihi Paulum & Barnabam ad
opus ad quod vocavi eos.* Non ex superioris præ-
cepto, sed spontanea est ut opinor ista vocatio.
Sibi sequestrari præcipit, sibi dicit assumi. Deus
est sine ambiguo qui inspirat, eligit, vel mittit
Apostolos. Et tamen idem sanctua Paulus, cum
distincte aliquoties Patrem, Filium, vel Spiri-
tum sanctum Dominum esse doceat, fidei culmen
ea qua supra dixi definitione consummat, *Unus*
Ephes. 4. 5. *Dominus, una fides, unum baptisma*. Sic ergo
non possumus duos Deos, sicut nec duas fides,
nec duo baptismata dicere. Deos nominare gen-
tilitas appetit, crebro se lavacro a peccatis ab-
lui Judæus credit, fides plurali numero quasi mul-
tas dici veritas prohibet, nec Latinitas sinit. U-
nus Dominus est, non dividimus: una fides non
scindimus: unum baptisma, non iteramus. Cui
honorem suum etiam in Bonosiacorum aliorumque
receptione servantes, si se in nomine Patris, &
Filii, & Spiritus sancti baptizatos esse respondeant,
quod bene confessi sunt, servando recipimus, quod
perperam crediderant, benedicendo sanamus, &
quod minus fuerat nominatione præmissa, sup-
pletur credulitate firmata.

III.

Ex libris contra Arrianos.

PSalmus dicit, *A summo cæli egressio ejus, &*
Psal. 18. 7. *recursus ejus usque ad summum ejus*. Ne-
mo puero recurrit, nisi quo fuit: sed ascenden-
te Christo, filius hominis recurrit in cælum, qui
erat prius in cælo. Sic etiam sanctus Paulus ex-
Ephes. 4. 8. & 9. ponens ait. *Ascendens in altum captivam duxit
captivitatem, dedit dona hominibus*. & paulo post,
Qui descendit, inquit, *ipse est & qui ascendit su-
per omnes cælos, ut impleret omnia*. Cumque per
omnem eloquii sui locum Deum venisse prædicet,
hominem redisse concludens, hic tamen ipsum
dicit ascendere qui descendit: quia in Christo
Deus & homo, non alter, sed ipse, non duo ex
diversis, sed idem ex utroque mediator. Gemina
quidem substantia, sed una forma est.

IV.

Ex sermone de Passione Domini.

APostolus somno Adæ dominicam mortem coa-
ptans, in ipso mundi principio, ædificatio-
Ephes. 5. 31. & 32. nem mulieris de costa dormientis viri, nascentis
Ecclesiæ dicit signasse compagem. Namque cum
formato de terra homini, si lecta recolimus, co-
njunx deesset, & quanquam inexperti, tamen so-
latii contubernium rudis animus flagitaret, liga-
tur Adam sensu, solvitur somno, celebratoque
hujus similitudinis sacramento, tam pressum no-
vi soporis pondus incubuit, ut merito mortem si-
gnificasse ex ipso immobili atque insensibili quie-
te videatur. Taliter autem jacenti detrahitur
una costarum, atque inde formata muliere, re-
viviscenti admodum viro, pro dispendio membri,
repensantur lucra conjugii. Ecce & hic hodie A-
dam novum, culpas veteres sanaturum, oppres-
sum somno impactæ crucis suscipit quies. Nunc
videndum est quid sit, quod de solo ejus late-
re Ecclesia formari dicitur, cum totus ipse homo
pro Ecclesiæ salute moriatur. Refert Joannes E- Joan. 19. 31. 32.
vangelista, quomodo crucifixo Domino cum duo-
bus latronibus, scilicet sexta Sabbati circa vespe-
ram, uti ne pendentium corpora feriata diei solen-
nitas inveniret, fractis pro acceleranda morte la-
tronum cruribus, cum jam expirasse Dominum
cognovissent, adverterunt a supplicii similitudine
temperandum. quia etiamsi prematur veritas ini-
micorum conjuratione, non frangitur: maxime
cum & de agni esset immolatione prædictum, *Os
non confringetis ex eo*. Et tamen hic circa Do- Exod. 12. 45
minum, sic quoque quod non fuit necessarium
fieri pro exitio, pro sacramento perfectum est.
Unus namque de militibus arrepto missili, ut
sermonem ipsum ponam, *latus ejus aperuit*. Er-
go non rupit, non transfodit, non jugulavit ad
ultimum, sed inquit, aperuit: ut patentis plagæ
portam vitalem, non tam vestigium vulneris,
quam salutis esse intelligamus ingressum. Nam
& arcam illam, cujus claustro tutus Noe, tu- Genes. 6. 6.
mentes sæculi fluctus, mortemque bacchantem,
impune solus cunctis pereuntibus enatavit, o-
stium quo vel ad salutem ingressus, vel regressus
ad lucem est, in latere legimus habuisse. Agno-
sco igitur & hodie in Domino, qui surgit per cru-
cem in requiem suam, ipse & arca, id est ca-
ro, sanctificationis suæ: agnosco, inquam, in la-
tere arcæ istius aditum nostrum. Videamus pri-
mum quid inde procedit, advertamus postea quo-
modo ibi Christianus introiit. Patefacto ergo la-
tere Domini, processit ubertim manantibus rivis
aqua vel sanguis. Quid admirabilius tali facto?
quid lucidius indicio? quid mysterio plenius?
Certum est quidem quod doluit Christus, quod
interüt certum: sed servat in eo dignitatem
suam etiam veritas mortis. Quæ conditio un-
quam humani corporis habuit aquæ vel sangui-
nis fluxum? Esto, quod tamen vix consuetudi-
nis ratione permittitur, ut continuerit cruorem
suum caro defuncta, ubi latuit viventis aquæ
fonticulus in corpore morientis? Unde procedit
duplex rivus arentem mundum fœcundaturus,
purus laticis, pretiosus cruoris? Unde sancti flu-
minis unda prorumpit, sola restinguendis gehen-
næ satisfactura vaporibus? Ecce videtis de la-
tere Adam nostri conjugem suam strui. Ecce
sponsam victuro, dum moritur, præparari. Ecce
dormienti præcipi quod lætificet vigilaturum.
Omnis autem Ecclesia duo sunt genera homi-
num. Unum est, quod fideli morte, aliud quod
sublimi passione salvatur: unum quod pro Chri-
sto occubuit, aliud quod Christo vixit. Nos er-
go excipiamus aquam de latere Domini, mar-
tyres sanguinem. Illos pretiosa sanguinis pur-
pura vestiat, non nivea baptismatis unda resper-
gat.

V.

Ex libris contra Arrianos.

COnsultus in Evangelio Dominus, quid de
vinculi matrimonialis soliditate decerne- Matth. 19. 6.
ret, *Non sunt*, inquit, *jam duo, sed una caro.
Propter quod dico vobis, Quod Deus junxit,*
homo

home non separet. Eece quod ait Apostolus de
Ephes. 5. 32. conjugio, *Sacramentum hoc magnum. ego autem dico vobis, in Christo & in Ecclesia*. Nascitur nempe ab humilitate exempli, altitudo mysterii. Si ex duobus dicitur unum facere copula corporalis, quare totam Trinitatem non solidaverit una substantia? aut cum dicamus, in terrenis separari non licere quod Deus jun-
A xit per concordiam, quanto periculo in supernis separari velimus quod Deus junctus est per naturam? Jam ut illud taceam quod scriptum est, quod *multitudinis credentium erat anima una, & cor unum*. quorum singula corda unum cor reddebat unanimitas, sicut proprias in Trinitate personas solidat & exunat æqualitas.

AD PHILIPPENSES.

I. *Qui cum in forma Dei esset, semetipsum exinaaivit, &c.*
II. *Factus obediens usque ad mortem.*
III. *Propter quod Deus illum exaltavit, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen.*
IV. *Ut in nomine Jesu omne genu flectatur.*
V. *Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus in gloria est Dei patris.*
VI. *Item de eodem.*

I.

Ex libris contra phantasma.

Philipp. 2. 8. & 9. CUm *in forma Dei esset, semetipsum exinanivit formam servi accipiens, & humiliavit semetipsum usque ad mortem, mortem autem crucis*. Verus Deus est qui dignatur inclinari: verus homo est, qui potuit mori. *Propter quod*, inquit, *& Deus pater exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen*. Inter eum qui dat, & eum qui accipit honorem, trinum est omne nomen. Imum est homo, medium Angelus, summum Deus. Hoc nomen donavit, quod super omne nomen est, non ei quem genuit, sed illi quem misit, qui factus est obediens usque ad mortem. Aut quid novum est, credi in eo formam servi, qui nec maledicti oppro-
2. Cor. 6. 21. bria ferre despexit? Apostolo protestante, *eum qui non noverat peccatum, pro nobis maledictum*
Gal. 3. 13. *fecit*. Quia scriptum est, inquit, *Maledictus omnis qui pendet in ligno*. Propter quod exaltatus est, ut in nomine Jesu, omne, id est non solum hominis, verum etiam Angeli, genu flectatur: ei scilicet, qui secundum ejusdem Apostoli di-
2. Cor. 8. 9. ctum, *propter vos pauper factus est cum dives esset*, dives ab æternitate, pauper ex ventre; dives in cælis, pauper in pannis.

II.

Ex libris contra Arrianos.

NOn per hoc minuit æqualitatem filii Dei, quod filius hominis obedivit. Quomodo enim non obediret patri, qui subditus erat ma-
Act. 4. 38. tri? dicente Evangelista de parentibus ejus: *Et venit Nazareth, & erat subditus illis*. Sic enim
Philip. 2. 8. factus est, dicente Apostolo, *obediens usque ad mortem*, sicut ipse Dominus dixit, *Tristis est anima mea usque ad mortem*.

III.
Ex libris contra Arrianos.

AN forte solus pater dicendus est Dominus? In Evangelio Christus discipulis, ait,
Joan. 13. 13. *Vocatis me magistrum & dominum, bene dicitis.*
Philip. 2. 8. & 9. *sum enim*. Et Apostolus ait, quod post mortem Christi, mortem autem crucis, exaltaverit eum pater, & dederit ei nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, id est adoret, dicente alibi ipso
Matth. 4. 10. Domino, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.*

B

IV.

Ex sermone de Pentecoste.

CRux illa, iu᷑qua vita pendente mors periit, sicut in passione Evangelista Joannes Joan. 19. 20.
enarrat, quia multiplicem capere non potuit, triplicis linguæ pagina fuit: ut a toto mundo incunctabiliter crederetur, quod Hebraicis literis, necnon Latinis Græcisque conscriptum, quasi in ore trium testium firmaretur, ac deinceps *omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus in* Philip. 2. 2. 1
gloria est Dei patris, id est in una cum patre.
C Quod quamlibet aliquorum intentio negare persistat, & si non omnium sermo, certe omnis lingua proclamat.

V.

Ex libris contra Arrianos.

DIxi cum patre filio æqualem gloriam honoremque nos dicere: quia legimus: *ut om-* Philip. 2. 11.
nis lingua confiteatur, quod Dominus Jesus Christus in gloria est Dei patris. Si tantummodo dixisset in Dei, forte putaretur, esto in Dei, certe minoris. at cum in patris gloria, quid inæquale? quid exiguum! quid divisum! Non enim
D in Angelica vel humana, sed in gloria est Dei patris. Alias autem, nisi æqualis gloria ista creditur, contra ipsius Domini jussionem, non om- Joan. 5. 23.
nes sic honorificabunt filium, sicut honorificant patrem. Nulla enim ratione sic honorari poterit major ut minor. Sed quicumque non sic honorificaverit filium sicut honorificat patrem, quicquid gloriæ dempserit, contumeliæ deputavit.

VI.
Ex sermone in dedicatione Ecclesiæ Archangeli Michaelis.

E

ISte sit ille, quam dulcis, tam terribilis locus, in quo Jacob cernens Dominum scalis Genes. 28. 11
innixum, perque eas ascendentes descendentesque Angelos videns, domum divinitatis intelligit. ubi paratu mysteriis lapide caput effultus, futurorum causa aptavit unguentum. sive cum passuri mediatoris pendulum crinem, justificatæ peccatricis obsequio, fragrantis alabastri unda perfudit. ut quod lapidibus vivis in spiritualem fabricam congruenter necessarium flueret, ex irriguo angularis lapidis fonte manaret, sicque Abrahæ filii, per lavacrum ex lapidibus suscitati, ut ariditatem contagii naturalis evadant,

odoriferi chrismatis munere gratia fœcundante pinguescerent. Istud Jacob sopitus vidit in spiritu, expergefactus gessit in signo. Cum nobis inde oratio consecrantis inclamat, nobis ibi somnium dormientis invigilat. Scalæ vero quas vidit, gradus sunt supplicationis humanæ, quibus quisque pro viribus in divinas aures precum qualitate mittatur. Ascendunt autem per eas Angeli, cum vota nostra in cælum porrigunt: descendunt, cum de cælis obtenta transmittunt. Adsistunt hi precibus nostris, non pennarum flatu, sed donorum spiritu, quorum volasse voluisse est. Interque hos sibi vindicat Michael princeps
Dan. 10. 13. principem locum, quem Daniel ille subli-

A mis vir desideriorum, visionum potens, dissolutor ænigmatum, expositor figurarum, hebdomadæ triplicis fervente jejunio, parum fuit ut haberet visibilem, nisi acciperet adjutorem. Quocirca etiam hic Michael noster, sinceritate voti, jocunditate loci, devotione populi, provocatus adstat, conferendo magna, maxima obtinendo, conspectum divinitatis, quo semper illustratur, huc attrahat. Ad quem, quia multis scripturarum locis agnovimus, subvehentibus Angelis, sive quod pium poscitur, sive quod rectum geritur pervenire, acceptabilium operum, salubriumque votorum prospiciamus in studio beatitudinem, qui providimus in Archangelo portitorem.

AD COLOSSENSES.

I. *Qui est principium primogenitus ex mortuis.*

I.

Ex sermone die primo Paschæ.

Col. 1. 18. FIt Christus in hodierna festivitate non unigenitus, sed sicut Apostolus dicit, *primogenitus ex mortuis*. Video tamen posse aliquos hic moveri, cur Christus primogenitus ex mortuis nominetur, cum factum sit, sicut plerumque nos facer cælestium lectionum cursus instruxit, ut aliquos mortuorum, etiam sanctorum intercessione redivivos, laxatis naturæ vinculis, lux secunda susciperet. Quod admirabiliter quoque ac triom-
Matth. 9. 24. phaliter ipse Dominus fecerat, cum prohibitis
Luc. 7. 12. prius duobus spiritibus de inferno, corporibus
Joan. 11. 43. de sepulchro, Lazarum novissime suscitans, jussione tertia, die quarta, non de fauce, sed

B quodammodo de ventre mortis, vinctas funere, putredine relaxatas, fœtentes tempore, jussione viventes retraxit exequias. Sed quicumque sic temporaliter resurrexerunt, ut deinceps morerentur, hos mortuorum primitias, id est primogenitos ex mortuis, quod de solo Christo dictum est, appellare non possumus. Si quidem isti de morte cum mortis vinculis revertentes, nec sub remedio, sed adhuc sub chirographo, non sunt a conditione liberi, sed pro opportunitate laxati. *Christus* autem *resurgens*, ut Apostolus ait, *jam non* Rom. 6. 9.
moritur, *mors ei ultra non dominabitur*. Ergo hactenus ipse solus est, qui non moriturus resurrexerit, hoc etiam suis postmodum largiturus, cum eos a morte perpetuo victuros resuscitabit. Quocirca illa jam secunda lætitia erit, qua fideles resurgent. Ceterum primum resurgendi gaudium primogenito ex mortuis jure debetur,

AD THESSALONICENSES PRIMÆ.

I. *Quoniam ipse Dominus in jussu & in voce Archangeli, & in tuba Dei*, &c.
II. *Rapiemur in nubibus obviam Christo in aera.*
III. *Item de eodem.*

I.

Ex sermone de Ascensione Domini.

VAs electionis gentium doctor, in quo adhuc mortali homine Angelicus sermo vivebat, cum resurrectionem mortuorum non mortuo sermone describeret, Dominumque nostrum *in jussu*,
1. Thess. 4. 15 id est cum imperio, *& in voce Archangeli* affore, quasi cum præconis terrorem monstraret, tum *deinde*, inquit, *etiam nos rapiemur in nubes obviam Christo in aera*. Tunc erit possibile, quod modo arduum. Quod nunc in Christo veritas divinitatis, nunc in nobis poterit similitudo. Tunc etiam nostris aere pedibus subjugato, levibus elementis defæcatorum corporum membra ponemus: si tamen veniente eodem Rege nostro, non in præteritum timida differendi conscientia retrahat, sed fida securitas ad percipiendam citius dignitatem gloriæ cælestis occurrat.

C

II.

Ex sermone die primo Rogationum.

PRæparare *in occursum, Dei tui Israel*. Dicit qui- Amos 4. 12.
dem Paulus Apostolus, ubi Redemptoris de- 1. Thess. 4. 15
scribit adventum, qualiter rapiemur ad nubes obviam Christo in aera. Hic tamen puto occursum istum ad alium pertinere. Nam & hic viventes quasi occurrimus Deo, si præceptum quod porrigitur amplectimur: & quia paratus est ille ad ignoscendum, occurrat ei correctio ad pœnitendum. Sed & quicumque propter amorem æternæ vitæ,
D non solum ab illicitis abstinet, verum etiam a licitis se coercet, sponte occurrisse judicandus est. Nam, ut exempli gratia unum quodcumque dicamus, adulterio generaliter interdicto, simplex conjugium lege permittitur: cui tamen virginitatis nitor sine comparatione præfertur, unde qui dat nuptum virginem suam bene facit, & qui non dat melius facit. Hoc ergo de omni debemus observatione sentire. Qui male facit, fugit; qui bene, expectat; qui melius, occurrit.

III.

Ex libris contra Arrianos.

INtelligendum est, quod dicente filio, *Nemo ascendet in cælum, nisi qui de cælo descen-*
Joan. 3. 13. *dit*, divinitatis tantum potestas, unde venerat ascensura dicatur, non eo modo, quo ascensum sanctis vel tribuit idem Dominus, vel promisit.
Hebr. 11. 5. Ex quibus Enoch propter meritum translatus a
4. Reg. 2. 11. terris, Helias curru elatus est cælis. Taceo il-
2. Cor. 12. 2. &c. lum, qui in corpore an extra corpus nescio Deus scit, in triplicibus supernorum secretis audivit verba quæ non licebat hominibus eloqui, quia videbat arcana quæ non licuerat mortalibus intueri. Sed forte parum videtur de ascensu fidelium personalia replicari. Noverat videlicet Apostolus præmia futurorum, cum sponderet illis ad quos scribebat, quod recte viventium conversatio jam nunc esset in cælis, quo utique post resurrectionem corporis & habitatio servaretur: sicut & Dominus noster discipulis suis in Evangelio Joannis insinuat dicens, *Vado parare vo-*
Joan. 14. 2. *bis locum. Et si abiero, & paravero vobis locum, iterum venio, & accersio vos ad me, ut ubi ego sum & vos sitis.* Juxta quam promissionem sancti in cælo futuri sunt. Nunquid

A sine ascensu celsitudinem regni cælestis intrabunt? Et quomodo *nemo ascendet in cælum, nisi qui* Joan. 3. 13.
de cælo descendit? Sed quia incommutabilis veritas, tam de se falli cum protestatur, quam de nobis fallere non potest cum pollicetur, quamlibet illic cum illo futuri sint qui fuerint glorificandi, ille solus ascendit, qui levari alterius ope non indiget. Cui cum voluit solide substratus est aeris gradus. Cujus quo venerat revertentis, de superno vigore vibratum, de terrestri substantia corpulentum, viæ famulata pendenti sustinuit aura vestigium. Præter hunc ergo solum, cui ut sæpe jam dixi, per duplicem generationem suppetiit hæc potestas, multi in cælo futuri sunt, sed nullus ascendet. Quia ut
B impleatur fidelibus divina promissio, non ascensuris sed assumendis dabitur altitudo. Quod prævidebat Apostolus, cum sociandos nos Domino, & 1. Thess. 4. 15
apud ipsum semper futuros, per nubem rapiendos in aera præmoneret. Porro intelligi promptum est, quod alieno subvectus arbitrio non graditur propria libertatis sponte qui rapitur. Nec semper invitos rapi reraris: frequenter raptus suos monstrat & gratia. Siquidem teste Evangelio, & Joan. 6. 45
pater trahit qui ad filium veniunt, & a violentis Matt. 11. 12
rapitur regnum cæleste. Quæ sic rapina desiderii sui sancti efficit compotem, ut Dei, cui hoc violenter eripitur, magis provocet largitatem.

AD TIMOTHEUM PRIMÆ.

I. *Unus mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus.*
II. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*, &c.
III. *Cum enim luxuriata fuerit in Christo, nubere volunt*, &c.
IV. *Nihil intulimus in hunc mundum*, &c.

I.

Ex libris contra Arrianos.

IN Christo Deus & homo, non alter sed ipse: non duo ex diversis: sed unus ex utroque mediator. Gemina quidem substantia, sed una persona est. Quam soliditatem si quis scindere dualitate præsumat, primum est quod publice contra Apostoli sententiam profitetur, di-
1. Tim. 2. 5. centem, *Unus mediator Dei & hominum Christus Jesus.* Deinde eligat necesse est de duobus, id est divina humanaque, quam naturam mediationis hujus velit mysteria suscepisse. Si solus Deus mediator, non est alius apud quem intercedat: si solus homo, non est qui reconciliare prævaleat. Junge porro ut sit Deus in Christo, & est mundum reconcilians sibi. Ipse videlicet, penes quem agendum est, ipse qui agat: sic idem missus, & idem regressus, sicut ipse judicatus, & ipse judicaturus.

II.

Ex sermone de ordinatione Episcopi.

SUperest nunc, ut lectionis hujus semper meminerit, quæ peculiariter ei nunc lecta est, in-
1. Tim. 3. 1. clamante Apostolo, acclamante populo, conclamante judicio, *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Solent autem plerique, propriæ ambitionis incendium dicti hujus Apostolici quasi refrigerio temperare, quod jam & libertate permissa res boni operis concupiscatur. Sed statim cessaret tale desiderium, si sequentia tractarentur. *Oportet*, inquit, *hujusmodi irreprehensibilem esse.*

C Hic secum rogo recenseat ambitus & animosa honorum vota decertent. hic permissam sibi desiderii securitatem merita semetipsa scrutata considerent. si ab omni interdictæ reprehensionis nævo candida divinæ imaginis integritas custoditur: si quandocumque mentis impetus moderationis limitem non excessit: si quibuscumque indigentibus superfluum quippiam manus avara non tenuit: si nunquam sermonis petulantia honestatem silentii salubrioris irrupit: si calentem diei ferventis iracundiam limes occidui solis absolvit: si nunquam corde duplici diversum sonantis cogitantisque aliud verba quam vota moliuntur: si
D ad ultimum digna observantiæ cura, ut de juramentis taceam, vel perjuria formidantur. Non quod ab his omnibus liberi esse omnes possimus sed quod periculosum sit unumquemque merita sua non recolere, & quod solis irreprehensibilibus debetur ambire? Jam quid de illis dicatur, quos pretiositatem gratiæ pretii vilitate mercantes, usque ad jacturam pecuniæ verecundiæ jactura producit? Quorum acclamationibus militant conducta mendacia, quorum prurientes scalpentibus præconiis aures mercenarius clamor in-
E flammat. quique non reminiscentes Simonem Magnum divini muneris dispensationem pretio voluisse mercari, cum pecunia sua non in sacerdotium, sed in interitum deputantur. Libere ergo hæc coram ambitu electo compulsoque detester: placere Deo penitus nequit, qui usque ad sui electionem sibi ipse placuerit. Quin potius de innocentum Antistitum labore dicamus. Neque enim levis est administraturi causa Pontificis, quem manet dupliciter, sermo ut populi magistrum, actus ut Christi discipulum: qui plebem non minus pietate, quam severitate recturus est. Quem timere conveuit dispen-

dus suis, quem communicare non convenit criminibus alienis. Qui alium onerat se contestante, qui damnum patitur alio pereunte. Quando audit, *non turpis lucri cupidum*, temperatus est ut sit cupidus, & quidem lucri, nec tamen turpis. id est ut studeat commissa sibi talenta assiduæ prædicationis sermonibus expolire, & adquisita multiplicataque gregis sui salute geminare. Jubetur esse *ornatus*: nec istud corporaliter accipiendum est. Episcopum, cui injuncta merito ornamenta suppeditent, non comit pompa, sed gratia. Sic itaque sacerdotalis locus, artam illam & contribulatam Evangelii semitam tenens, perque angustias ejus post se etiam populum trahens, sinistram fugiens, dexteram non præsumens, periculosum, ex utraque parte lubricum pertimescat, & sermonis Apostolici libram æqualitate considerationis appendens, si districtus esse voluerit, legat *non percussorem*: si humanus, *non vinolentum*: si sobrius, *non avarum*: si subditus, *non abjectum*: si servus, *non elatum*: si misericors, *non remissum*: si terribilis, *non cruentum*: si *domum suam bene regentem*, utique ordinantem omnia, negligentem nulla, adquirentem multa, plurima dispensantem. Ergo & huic ex administratæ domus probato rectoque judicio, super Evangelici illius nummularii mensam pecunia multa committitur, quæ multiplicato reddenda compendio vos eritis.

III.

Ex epistola contra Faustum.

FAteor in necessitate positis, &c. *ut in epistola IV. pag.* 21. *eusque ad*, in carne non viderat conjugatos.

IV.

Ex sermone die 11. *Rogationum.*

AGe nunc, in quantum potest fieri, videamus quæ nostra quæve aliena sint. Ait Paulus Apostolus, *Nihil intulimus in hunc mun-*
1. Tim. 6.7. *dum, sed nec auferre possumus*. Et quid nostrum dici potest, quod non intulimus, quod-
Job. 1, 21. que non relaturi sumus? *Nudus*, inquit Job, *exivi de utero matris meæ, nudus revertar in terram*. Patet quam infidelis sit usus divitiarum, qui nos nec in principio nostro, nec in fine comitatur. Quid aurum & argentum avare multiplicas? quid tuum dicis, ad quod nudus venisti? Mundi est facultas quam tuam, communis est quam propriam putas. Via itineris cujuscumque, quam gradimur, breviter dici nostra potest, dum a nobis ambulatur: nobis vero prætergressis, illorum est qui sequuntur. Quomodo potest nostra esse facultas caduca atque terrena, si non pascat egenum, cum possit pascere violentum? Quomodo nostrum est, in quo nec capiendo innoxii, nec continendo justi, nec possidendo certi, nec conservando securi sumus? Et quam pro certo tenemus, nos nudos in terram venisse, tam certo sciamus, de terrestribus nos auferre nihil posse. Apostolus se recolit nihil intulisse, nihil ablaturum esse. Job fatetur nudum se natum, nudumque
moriturum. Salomon omnibus parem clamat in- Sap. 7. 6.
teritum, & similem exitum. Quantumlibet ambitione velit quisque discerni, principio & fine conjungitur. Nam quod dixit, *unus introitus omnibus ad vitam, & par egressus ad mortem*, non meritorum æqualitatem, sed æqualem docuit conditionem. Unde si apparet, ut opinor, nec infida fidelium, nec peritura esse salvorum, quæ sint nostra paululum discernamus. Ecce, ut supra dixi, cum in hunc mundum venientes nihil terrenæ facultatis inferimus, animam tamen arbitrii compotem, capacemque rationis ad eligendum bonum, si Deus inspiraverit, exhibemus. Cumque processu temporis voluntatis nostræ qualitas confirmatur, Dei voluntas est ut bene faciamus, sed nostrum est quod fecerimus. An forte dicit aliquis, & hanc ipsam boni actionem potest homo insidiante diabolo perdere. Verum est, quod amittere homo bonum proprium furante adversario potest. Sed hinc magis nostrum conjici debet, quia non violenter aufertur. Non enim taliter perdimus mercedem, qualiter facultatem. Quod enim extra nos est, carnalis inimicus rapiendo auferre potest: quod vero intra nos, non potest spiritualis nisi insidiando furari. Et ideo, *si sciret pa-* Luc. 12. 39.
ter familias qua hora fur venit, vigilaret utique, & non fineret perfodi domum suam. Illa ergo est domus nostra, quæ si vigilamus, non potest dirui: illa vero prorsus aliena est, quæ potest vigilantibus nobis occupari.

AD TIMOTHEUM SECUNDÆ.

I. *In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia.*

I.

Ex sermone die 111. *Rogationum.*

Esa. 66. 20. QUomodo si, inquit, inferant filii Israel munus in vase mundo in domum Domini. Le-
2. Tim. 2. 20 gimus in Apostolo, *in domo magna non solum argentea vel aurea, sed etiam lignea vasa & fictilia* reperiri. Quæ in ipsa graduum diversitate omnia possunt esse usui, etiamsi non sunt æqualia dignitati. Cuilibet distantiæ nitor opus est. Potest in fictilibus vasculis, dummodo munditia non desit, divinæ domui munus offerri, si vas ex eadem massa fictum, quia peccando ceciderat in contumeliam, pœnitendo redeat ad honorem. Habemus enim thesaurum istum in vasis fictilibus. Hæc ergo vascula, ut dixi, pœnitentium teneant compunctionem. Porro lignea legitimam conjugatorum præferant simplicitatem, cruore martyris aurea rubeant: virginitatis radio argentea perlucescant. Vasorum talium capacitas est, quod rationabilis naturæ conditi sumus. In hæc modo provideat de suo quisque quod offerat, pro qualitate munerum sit pretiositas vasculorum. Istis credo vasculis Heliseus 4. Reg. 4.
quondam liquorem olei vivacis infudit, quod cum flueret irriguum, non effluxit impletum.

I. *Filius meus es tu, ega bodie genui te.*
II. *Minorasti eum paula minus ab Angelis.*
III. *Ubi enim testamentum, mors aecesse est intercedat testatoris.*
IV. *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur.*
V. *Lapidati sunt, secti sunt.*

I.
Ex libra de Christi diviniate.

Psal. 2. 7. FIlius *meus es tu, ega bodie genui te*. Hodie
hic æternitas, &c. *ut in epistola. 28. pag.
45. c usque ad*, nomen filii ejus, si nosti.

II.
Ex libris contra Arrianas.

Psal. 8. 6. MInorasti *eum paula minus ab Angelis*.
Quod Apostolus de Christo exponit di-
ctum, cum in natura divinitatis suæ major es-
se Angelis a nemine dubitetur. De quo dicit
Tit. 2. 12. Apostolus ad Titum scribens, *ut abnegantes im-
pietatem, & sacularia desideria, prudenter, &
juste, & pie vivamus in boc sacula, expectan-
tes beatam spem, & adventum gloria magni Dei
& salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit pro
nobis semetipsum*. De quo alio ioco Scriptura
Apoc. 11. 17. nostra dicit, *Qui est, qui eras, quique venturus
est amnipotens*. Si omnipotens, unde minor?
Nam & illud omnipotens dicit jam post resur-
Matt. 28. 18. rectionem suam secundum Matthæum, *Data est
mihi omnis patestas in cala & in terra*. Quod si
quis minorem putat accipientem eo qui dat, le-
2. Cor. 15. 24. gat & de Christo per Apostolum dici, *Cum tra-
diderit regnum Dea & patri*. cum sic non pos-
sit esse pater sine regno, qaod ei filius dicitur
esse traditurus, sicut nec filius sine omni pote-
state quam sibi dicit datam in cælo & in ter-
ra. Da quo S. Paulus ad Colosseoses, prohibens
ne credamus secundum traditionem hominum,
secundum elementa hujus mundi, & non secun-
Coloss. 2. 9. dum Christum. *Quoniam*, inquit, *in ipsa habi-
tat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.*

III.
Ex sermone de Natali calicis.

IMpleturus redemptor noster sacramentum car-
nis assumptæ, sicut æternus & piissimus pa-
ter, creatis a se redemptisque filiis spem indul-
tæ adoptionis aperiens, substantiamque nobis
cælestem ante diem suæ mortis assignans, te-
stamentum fecit, quo nos hæredes ab his quæ
largiebatur instituit, humana quidem compara-
tione, sed non humana necessitate. non amissu-
rus quod filiis deputabat, sed habiturus magis
filios cum hæreditate quam scripserat. Testa-
mentum hoc appellamus testamentum novum.
In quo exhæredatis omnibus, solus hæres insti-
tuitur populus Christianus. Non autem juxta
terrenum morem hæreditas ista dividitur, nec
corruptibili distributione in plures dispersa te-
nuatur. Omnes recepit, omnes invitat. nec de
portione tenentem tollitur quod aliis nascenti-
bus deputetur. Crescat quantum vult, & mul-
tiplicetur renascendi cupida filiorum voluntas,
omnibus se incontaminatam reservat hæreditas.
Sed istud testamentum novum vetere suppleto
ordine suo agitur, & totius firmitatis mysteriis
A celebratur. Quod ipse ineffabilis redemptor no-
ster, adhibitis valde idoneis testibus, discipulis
suis, conscripsit traditus, signavit passus, ape-
ruit suscitatus. Et quia cuncta rite peracta sunt,
merito Apostolus Paulus dicit, *Quod hominis con-* Gal. 3. 15.
*firmatum testamentum nema irritum facit, aut su-
perordinat*, id est mutat. Agnoscamus nunc fi-
deliter summam hæreditatis indeptæ. Illud est
videlicet, quod cœnantibus Apostolis æterni li-
baminis ordinem consecravit. Itaque videmus,
quod nihil nobis de substantiæ plenitudine mi-
nuit, qui quod pro nobis assumpsit, totum no-
bis reliquit. Alii hæredibus suis sua tribuunt,
ille semetipsum, id est carnem vel sanguinem
B corporis sui.

IV.
Ex sermane die Paschæ.

UNiversis igitur ferte quæ sumitis. Quod
mensæ apposui, mundo transmisi: calix,
quem vos gaudetis gustasse, cunctorum est. No-
vi & æterni testamenti paucos testes adhibuit,
multos hæredes. Nulla tamen sortis conditio
admittit alienum. Certos quosque recipit cæle-
stis cognitio. populus est quidem adoptione,
C sed unicus.

V.
Ex sermone de Ezechia rege.

ILle quondam Patriarcharum maximus pater, Gen. 22.
qui immolandum filium jussus offerre, viri-
liter præsumpsit, nec majestati hominem posse
resistere, nec pietati preceptum parricidii con-
venire. Et tamen, cum mysterii ignoraret even-
tum, altari filium quasi jugulaturus imposuit.
unum certissime tenens, si hujus hostiæ Deo ir-
revocabilem libuisset tenere sententiam, non ho-
micidium, sed sacrificium fore quod obedientia
D commisisset.

VI.
Ex sermone die II. Rogationum.

NOs magis instruunt isti prophetæ, & infir-
mitatem nostram quasi sub suæ impatien-
tiæ sermonibus consolantur. Illorum porro pa-
tientiam testantur multiplices in infirmitate vir-
tutes. Quorum ut vel paucissimos, propter istum,
qui dolet justum ab impio devorari, exempli
gratia proferamus, probat hoc de Jeremia glo-
riosior in captivitate libertas, neque per liga-
men corporis licentia vincta sermonis. Probat
Esaias, quem ob præconium veritatis, divarican-
E te serra obtusis dentibus, doloribus acutis, sæ-
viens civicus furor, quantum ad pœnam mor-
taliter torsit, tantum ad gloriam vitaliter oc-
cidit. Cumque victore defuncto, victus superstes
doleret, per laniatam carnem mentem nequivis-
se lacerari, cum multas membrorum partes quas
disjunxerat numeraret, plusquam unam fidem
invenire non potuit.

Ex veteri Codice.

Ex dictis patrum diversis Catholicorum. *Hæc Lugdunensis Florus collegit in unum.*

ALCIMI ECDICII AVITI EPISCOPI VIENNENSIS ᵃPOEMATUM DE MOSAICÆ HISTORIÆ GESTIS LIBRI V.

PROLOGUS.

Domino sancto in Christo piissimo ac beatissimo Apollinari Episcopo Alcimus Ecdicius Avitus frater.

NUper quidem, paucis Homiliarum mearum in unum corpus redactis, hortatu amicorum discrimen editionis intravi. Sed adhuc te majora suadente, in coturnum petulantioris audaciæ edurata fronte procedo. Injungis namque, ut si quicquam de quibuscumque causis metri lege conscriptum est, sub professione opusculi vestro nomini dedicetur. Recolo equidem nonnulla me versu dixisse: adeo ut si ordinarentur, non minimo volumine stringi potuerit epigrammatum multitudo. Quod dum facere servato causarum vel temporum ordine meditarer, omnia pene in illa notissimæ perturbationis necessitate dispersa sunt. Quæ quoniam singillatim aut requiri difficile, aut inveniri impossibile foret, abjeci ea de animo meo, quorum mihi vel ordinatio salvorum, vel dispersorum reparatio dura videretur. Aliquos sane libellos apud quendam familiarem meum postea reperi: qui licet nominibus propriis titulisque respondeant, & alias tamen causas inventa materiæ opportunitate perstringunt. Hi ergo, quia jubes, etsi obscuri sunt opere meo, tuo saltem nomine illustrabuntur. Quanquam quilibet acer ille doctusque sit, si religiosi propositi stylum non minus fidei quam styli lege servaverit, vix aptus esse poemati queat. Quippe cum licentia mentiendi, quæ pictoribus ac poetis æque conceditur, satis procul a causarum serietate pellenda sit. In sæculari namque versuum opere condendo, tanto quis peritior appellatur, quanto elegantius, imo, ut vere dicamus, ineptius falsa texuerit. Taceo jam verba illa vel nomina, quæ nobis nec in alienis quidem operibus frequentare, ne dicam in nostris conscribere licet: quæ ad compendia poetarum, aliud ex alio significantia plurimum valent. Quocirca sæcularium judicio, qui aut imperitiæ, aut ignaviæ dabunt, non uti nos licentia poetarum, plus arduum quam fructuosum opus adgressi, divinam longe diferevimus ab humana existimatione censuram. Quoniam in asserendis quibusque rebus, vel etiam prout suppetit explicandis, si quacumque ex parte peccandum est, salubrius dicente clerico non impletur pompa quam regula, & tutius artis pede, quam veritatis vestigio, claudicetur. Non enim est excusata perpetratione peccati libertas eloquii. Nam si pro omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, rationem redhibere cogentur, agnosci in promptu est, illud periculosius lædere, quod tractatum atque meditatum, & antepositum vivendi legibus, loquendi lege præsumitur.

---

a *Poematum libri V.*) De his libris Avitus ipse ad Apollinarem Sidonii filium scribens, epist. xlv. *Magnificentiæ vestræ*, inquit, *literas vidi, quibus scribebatis placuisse vobis libellos, quos de spiritalis historiæ gestis etiam lege poematis lusi*. Titulus hic libris omnibus communis. Nam singuli peculiares suos habent. Pro spiritali autem historia, quæ latius patet, Mosaicæ nomen a nobis substitutum, nec Avitus opinor ipse improbaret. Quæ operis hujus primæ fuerunt editiones, princeps videlicet omnium Argentoratensis anni MDVII. & quæ altero ac tertio post anno Coloniæ & Parisiis prodiere, cum manuscriptis consentientes, nihil admodum inter se discrepant, nisi quantum variare diversa soleant exemplaria. At longe dissimilis, quæ has anno MDXXXVI. secuta est, Lugdunensis Joannis Gagaeii. Innumeris quippe locis, ut præfati sumus, depravata, & quingentis prope versibus, inaudito, ac nisi auctor ipse proderet, incredibili facinore interpolata. Quæ & in ceteras deinceps editiones passim recepta, sic eas infecit, ut fucum pati necesse fuerit viros literatos, & pro Aviti versibus Gagneianos haud raro legere & usurpare. Hoc igitur contagio ut liber sit Avitus in posterum, suæ illum origini, genuinoque nitori reddere conati sumus, ope nixi veterum aliquot exemplarium, cum quibus hos libros religiose contulimus, varias lectiones nullas aspernari, præter inutiles, aut quas aliorum codicum consensus refelleret.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS

POEMATUM LIBER PRIMUS.

De Initio Mundi.

Quicquid agit varios humana in gente labores,
Unde brevem tarpunt mortalia tempora vitam,
Vel quod polluti vitiantur origine mores,
Quos aliena premunt priscorum facta parentum,
Addatur quanquam nostra de parte reatus,
Quod tamen amisso dudum peccatur honore,
Adscribam tibi, prime pater, qui semine mortis
Tollis succiduæ vitalia germina proli.
Et licet hoc totum Christus persolverit in se,
Contraxit quantum percussa in stirpe propago:
Attamen auctoris vitio, qui debita leti
Instituit, morbosque suis ac funera misit,
Vivit peccati moribunda in carne cicatrix.
Jam pater omnipotens librantis pondere verbi
Undique collectis discreverat arida lymphis,
Litoribus pontum constringens, flumina ripis:
Jam proprias pulchro monstrabat lumine formas,
Obscuro cedente die, varioque colore
Plurima distinctum pingebat gratia mundum.
Temporibus sortita vices tum lumina cælo
Fulsere alterno Solis Lunæque meatu.
Quin & sidereus nocturno tempore candor
Temperat horrentes astrorum luce tenebras.
Actutum suavi producens omnia fœtu,
Pulchra repentino vestita est gramine tellus.
Accepere genus sine germine jussa creari,
Et semen voluisse fuit. Sic ubere verbi
Frondescunt sylvæ: teneris radicibus arbor
Duravit vastos parvo sub tempore ramos.
Protinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vatuum discurrunt bruta per orbem:
Elata in altum volucres, motuque citato
Pendentes secuere vias, & in aere sudo
Præpetibus librant membrorum pondera pennis.
Post etiam clausi vasto sub gurgite pisces
Respirant lymphis, flatusque sub æquore ducunt.
Quæque negant nobis, illis dant humida vitam.
Nce minus in pelago vivescunt grandia cete,
Accipiuntque cavis habitacula digna latebris:
Et quæ monstra solet rarus nunc prodere pontus,
Aptat ad informes condens solertia formas.
Quodque hominum falso credit mens nescia fœdum,
Per propriam speciem natura jndice pulchrum est
Ergo ubi completis fulserunt omnia rebus,
Ornatuque suo perfectus tonstitit orbis:
Tum pater omnipotens æterno lumine lætum
Contulit ad terras sublimi ex æthere vultum,
Illustrans quodcumque videt: placet ipsa tuenti
Artifici factura suo, laudatque creator
Dispositum pulchro quem condidit ordine mundum,
Tum demum tali sapientia voce locuta est:
En præclara nitet mundano machina cultu.
Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
Quid juvat ulterius nullo cultore teneri?
Sed ne longa novam contristent otia terram,
Nunc homo formetur, summi quem tangat imago
Numinis, & nostram, celso donatus honore,
Induat interius formosa in mente figuram.
Hunc libet erectum vultu præponere pronis,
Qui regat æterno subjectum fœdere mundum,

Bruta domet, legem cunctis ac nomina ponat,
Astra notet, caelique vias & sidera norit;
Discat & inspectis discernere tempora signis:
Subjiciat pelagus saevum, ingenioque tenaci
Possideat quaecumque videt: cui bestia frendens
Serviat, & posito discant mansueta furore
Imperium jumenta pati, jussique ligari
Festinent trepidi consuetu in vincula juvenci.
Quoque magis natura hominis sublimior extet,
Accipiat rectos in caelum tollere vultus:
Factorem quaerat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longaevo in tempore vitam.
Haec ait, & fragilem dignatus tangere terram,
Temperat humentem consperso in pulvere limum,
Moliturque novum dives sapientia corpus.
Non aliter, quam nunc opifex, cui artis in usu est
Flectere laxatas per cuncta sequacia teras,
Et vultus implere manu, seu corpora gypso
Fingere, vel segni speciem componere massa.
Sic pater omnipotens victurum protinus arvum
Tractat, & in lento meditatur viscera caeno.
Hinc arcem capitis sublimi in vertice signat,
Septiforem vultum rationis sensibus aptans,
Olfactu, auditu, visu, gustuque potentem.
Tactus erit solus, toto qui corpore judex
Sentiat, & proprium spargat per membra vigorem.
Flexilis artatur recavo sic lingua palato,
Pressus ut in camera pulsantis verbere plectri
Percusso resonet modulatus in aere sermo.
Exin succiduum porrecto in corpore pectus
Spurgit ramosas post brachia fortia palmas.
Succedit stomacho medius, qui tegmine molli
Inter utrumque latus foveat vitalia, venter.
Dividuam partem femur excipit, aptius ut se
Alternus moveat duplicato poplite gressus.
At parte ex alia, fingit quam conditor unus,
Occipiti submissu suo descendere cervix
Incipit, & vastos compagibus addere nervos.
Spina rigens crebris inter commercia nodis
Diffundit duplicem costarum ex ordine cratem.
Pars interna novos vitae formatur ad usus,
Naturale parant tegmen vitalia cordi,
Massaque congestis pendens absconditur extis.
Additur his tenui pascendus ab aere pulmo,
Qui concepta trahens lenti spiramina flatus,
Accipiat reddens, reddat quas sumpserit auras;
Inque vicem crebro pellatur anhelitus haustus.
Dextra tenet jecoris vegetandum sanguine fontem;
Quo clausum vena spargunt per viscera flumen.
Lienis laevam sortitur regula partem,
Qua crines perhibent unguesque recrescere sectos,
Nec concisa dolent. hinc nunc augmenta resumunt
Quae vivunt sensuque carent in corporis usu.
Postquam perfecta jacuit novitatis imago,
Formatumque lutum speciem pervenit in omnem:
Vertitur in carnem limus, durataque molles
Visceribus mediis traxerunt ossa medullas.
Inseritur venis sanguis, vivoque colore
Inficit ora rubor. toto tum corpore pallor
Pellitur, & niveos depingit purpura vultus.
Inde ubi perfectis consuescit vivere membris
Totus homo, & fumant calefacta ut viscera solam
Expectant animam, puro quam fonte creator
Promat, & erectos recturum mittat in artus:
Lenem perpetuo flatum profundit ab ore,
Inspiratque homini. quem protinus ille receptum
Attrahit, & crebri discit spiraminis auras.
Postquam nascentem solers prudentia sensum
Imbuit, & puro rationis lumine fulsit,
Surgit, & erectis firmat vestigia plantis.
Tum varias mundi species, caelique figuras
Mirantem, tali compellat voce creator:
Haec quae mundanis cernis pulcherrima rebus

Incre-

Incrementa novis, ornatum tensa per orbem,
Solus habe, totisque prior dominare fruendo.
Tu mihi, cuncta tibi famulentur. maximus ordo est,
Te parere pio qui subdidit omnia patri.
Non species ulla, nec numina vana colantur,
Non si quid cælo sublime novumque coruscat,
Non quæ vel terris vivunt formata, vel undis,
Nec quod forte premens prohibet natura videri.
Usibus ista tuis non cultibus esse memento,
Præcellent factis factorem pronus adora.
Interea sextus noctis primordia vesper
Rettulit, alterno depellens tempore lucem:
Dumque petunt dulcem spirantia cuncta quietem,
Solvitur & somno laxati corporis Adam.
Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
Jecit, & immenso tardavit pondere sensus,
Vis ut nulla queat sopitam solvere mentem.
Non si forte fragor securas verberet aures,
Nec si commoto cælum tunc intonet axe,
Sed nec pressa manu rapiscat membra quietem.
Tum vero cunctis costarum ex ossibus unam
Subducit lævo lateri, carnemque reponit.
Erigitur pulchro genialis forma decore,
Inque novum subito procedit femina vultum.
Quam Deus æterna conjungens lege marito,
Conjugii fructu pensat dispendia membri,
Istius indicium famæ mors illa secuta est,
Sponte sua subiit sumpto quam corpore Christus.
Qui cum passurus ligno sublimis in alto
Penderet nexus, culpæ dum penderet orbis,
In latus extensi defixit missile lictor.
Protinus exiliens manavit vulnere lympha,
Quæ vivum populis jam tum spondente lavacrum,
Fluxit martyrium signans & sanguinis unda.
Inde quiescenti gemina dum nocte jaceret,
De lateris membro surgens Ecclesia nupsit.
Principio rector tanti futurae figuram
Disponens vinculi, actis connubia verbo:
Vivite concordi studio, mundumque replete,
Crescat longævum felici semine germen,
Non annis numerus, vitæ nec terminus esto.
Progeniem sine fine dedi, quam tempore toto
Aspicies, generi primus qui posteris auctor.
Pronepos eductos spargens per sæcla nepotes
Viventes numeret proavos, inque ora parentum
Ducant annosi natorum pignora nati.
Tum lex conjugii, toto venerabilis ævo,
Intemerata suo servabitur ordine cunctis.
Femina persistat de viscere sumpta virili,
Conjugio servare fidem: nec separet alter
Quod jungit sociatque Deus: patremque relinquat
Et matrem justo constrictus amore maritus.
Ista parentales non rumpant vincula caræ,
Vita sed amborum earnem texatur ad unam.
Taliter æterno conjungens fœdere vota,
Festivum dicebat hymen, castoque pudori
Consinit angelicum juncto modulamine carmen.
Pro thalamo paradisus erat, mundusque dabatur
In dotem, & lætis gaudebant sidera flammis.
Est locus Eoo mundi servatus in axe
Secretis, natura, tuis, ubi Solis ab orta
Vicinos nascens aurora repercutit Indos.
Hic gens ardentem cæli subterjacet axem,
Quam candor fervens albenti ex æthere fuscat.
His semper lux pura venit, cæloque propinquo
Nativam servant nigrantia corpora noctem.
Attamen in tetris splendentia lumina membris
Captivo fulgore micant, visuque nitente
Certior accrescit pallatis vultibus horror:
Cæsaries incompta riget, quæ crine supino
Stringitur, at refugo careat frons nuda capillo.
Sed magnum nostros quicquid defertur ad usus,
His totum natura dedit telluris opimæ.

Quicquid odoratum pulchrumque adlabitur, inde est
Concolor his ebeni piceo de fomite ramus
Surgit, & hic, eboris munus quæ porrigit orbi,
Informis pulchros deponit bellua dentes.
Ergo ubi transmissis mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia jungere cælo,
Lucus inaccessa cunctis mortalibus arce
Permanet, æterno conclusus limite, postquam
Decidit expulsus primævi criminis auctor,
Atque reis digne felici a sede revulsis,
Cælestes hac sancta capit nunc aula ministros.
Non hic alterni succedit temporis unquam
Bruma, nec æstivi redeunt post frigora soles:
Excelsus calidum cum reddit circulus annum,
Vel densante gelu canescunt arva pruinis.
Hic ver assiduum cœli clementia servat:
Turbidus Auster abest, semperque sub aere sudo
Nubila diffugiunt jugi cessura sereno.
Nec poscit natura loci quos non habet imbres,
Sed contenta suo dotantur germina rore.
Perpetuo viret omne solum, terræque tepentis
Blanda nitet facies. stant semper collibus herbæ,
Arboribusque comæ: quæ cum se flore frequenti
Diffundunt, celeri confortant germina succo.
Nam quicquid nobis toto nunc nascitur anno,
Menstrua maturo dant illic tempora fructu.
Lilia perlucent nullo flaccentia sole,
Nec tactus violat violas, roseumque ruborem
Servans perpetuo suffundit gratia vultu.
Sic cum desit hyems, nec torrida ferveat æstas,
Fructibus autumnus, ver floribus occupat annum.
Hic quæ donari mentitur fama Sabæis
Cinnama nascuntur, vivax quæ colligit ales,
Natali cum fine perit, nidoque perusta
Succedens sibimet quæsita morte resurgit:
Nec contenta suo tantum semel ordine nasci;
Longa veternosi renovatur corporis ætas,
Incensamque levant exordia crebra senectam.
Illic desudant fragrantia balsama ramus
Perpetuum promit pingui de stipite fluxum.
Tum si forte levis movit spiramina ventus,
Flatibus exiguis, lenique impulsa susurro,
Dives silva tremit foliis, ac flore salubri,
Qui sparsus late suaves dispensat odores.
Hic fons perspicuo resplendens gurgite surgit.
Talis in argento non fulget gratia, tantam
Nec crystalla trahunt nitido de frigore lucem.
Margine riparum virides micuere lapilli,
Et quas miratur mundi jactantia gemmas,
Illic saxa jacent: varios dant arva colores,
Et naturali campos diademate pingunt.
Eductum leni fontis de vertice flumen
Quatuor in largos confestim scinditur amnes.
Euphratem, Tigrimque vocant, qui limite certo
Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.
Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
Dicitur ignoto cunctis plus nobilis ortu.
Cujus in Ægyptum lenis perlabitur unda,
Ditatura suam certo sub tempore terram.
Nam quoties tumido perrumpit flumine ripas
Alveus, & nigris campos perinundat arenis,
Ubertas taxatur aqua, cæloque vacante
Terrestrem pluviam diffusus porrigit amnis.
Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor navigat agros.
Terminus omnis abest, æquatur judice fluctu
Annua suspendens contectus jurgia limes.
Gramina nota videt latus subsidere pastor,
Inque locum pecorum viridantis jugere campi
Succedunt nantes aliena per æquora pisces.
Ast postquam largo fæcundans germina potu
Lympha maritavit sitientis viscera terræ,
Regreditur Nilus, sparsasque recolligit undas:

Fit fluvius pereunte lacu: tum redditur alveo
Pristina riparum conclusis fluctibus obex,
Donec dividuum spargens per devia finem
Gurgite septeno patulum percurrat in æquor.
Sed cur dicatur tantum mundana latere
Vertex Nile tuus? nam qui nesciris ab ortu;
Non solus, sed quartus eras, diffusus ab illo,
Despicit excelso qui flumina cuncta meatu,
Ipsius atque pater pelagi supereminet omnes,
Quas montes, quas plana vomunt, quas nubila, lymphas:
Quartus Physon erit, quem possidet India Gangem,
Motus odorifero quoties qui vertice crevit,
Deciduas pulchro quas spargunt flumina luco
Prælambens furatur opes, & gurgite nostrum
Ducit in exilium. Nam ripa largus utraque,
Amnibus ut nostris enodes ferre papyros,
Aut scirpos algasque leves deducere mos est,
Extrementa trahens magnus fit ditia Ganges
Hoc etiam donat mundo, quod projicit alveo.
Interea primi, summus quos junxerat auctor,
In paradisiaca ponuntur sede parentes.
Tum rector tali proponit præmia leges
O summum factoris opus, quos sola creavit
Nostra manus, nasci cum cætera voce juberem,
Aspicitis quanto pulcherrimus ubere lucus
Per multas famuletur opes? hæc cuncta dabuntur
Ad vestros sine fine cibos, hinc esca petatur:
Sumite concessas fruges, & carpite poma.
Hic operis dulci studio secura quiescat
Delitiisque fruens longævo in tempore vita.
Est tamen in medio nemoris quam cernitis arbor,
Notitiam recti pravique in germine portans:
Hujus ab accessu vetitum restringite tactum.
Nec vos forte premat temeraria discere cura
Quod doctor prohibet: melius nescire beatis
Quod quæsisse nocet. testor quem fecimus orbem;
Quod si quis vetitum præsumpserit arbore pomum;
Audax commissum mortis discrimine pendet.
Non immensa loquor, facilis custodia recti est,
Servator vitam, finem temerator habebit.
Accipiunt juvenes dictum, lætique sequuntur,
Spondentes cuncto servandam tempore legem.
Sit ignara mali novitas, nec conscia fraudis,
Incautas nulla tetigit formidine mentes.
At pater instructos sacrata in sede relinquens;
Lætus in astrigeram cæli se sustulit aulam.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS

POEMATUM LIBER SECUNDUS.

De Originali Peccato.

UTitur interea, venturi nescia casus;
Libertas secura bonis, fruiturque beata
Ubertate loci. Largos hinc porrigit illis
Tellus prompta cibos: fruticis quin altor opimi
Sumitur assiduus tenui de cespite fructus.
At si curvati fœcundo pondere rami
Mitia submittunt sublimi ex arbore poma;
Protinus in florem vacuus turgescere palmes
Incipit, inque novis fœtum promittere gemmis.
Jam si prædulces delectat carpere somnos,
Mollibus in pratis, pictaque recumbitur herba.
Cumque voluntati sacrum nemus offerat omnes
Delicias, opibusque novis se præbeat amplum:
Sic epulas tamen hi capiunt, escamque requirunt;

Compellit quod nulla fames, nec jussa fovendo
Indigus hortatur compleri viscera venter.
Et nisi concessum libuisset noscere pastum,
Esuriens ignota cibos non posceret ullos,
Nullaque constantem fulcirent pabula vitam.
Corpora nuda vident, & mutua cernere membra
Non pudet, neque rudis fœdum nil sentit honestus.
Non natura hominis, vitium sed causa pudori est.
Nam quæcumque bonus formavit membra creator,
Ut pudibunda forent, carnis post compulit usus.
Tunc mens intactos servabat candida visus,
Angelicæ qualis narratur gloria vitæ
Sidereas habitare domos: qualemque redemptis
Spondet reddendam mortis post tempora Christus,
Queis neque conjugium curæ; nec fœdere turpi
Miscebit calidos carnalis copula sexus.
Cessabit gemitus, luxus, metus, ira, voluptas,
Fraus, dolor, atque dolus, mœror, discordia, livor;
Nullus egens, nullus cupiens, sed pace sub una
Sufficiet cunctis sanctorum gloria Christus.
His protoplastorum sensum primordia sacra
Continuere bonis, donec certamine primo
Vinceret oppressos fallacem culpa per hostem.
Angelus hic dudum fuerat, sed crimine postquam
Succensus proprio, tumidos exarsit in ausus,
Se semet fecisse putans, suus ipse creator
Quod fuerit, rabido concepit corde furorem,
Auctoremque negans, divinum consequar, inquit,
Nomen, & æternam ponam super æthera sedem,
Excelso similis, summis nec viribus impar.
Talia jactantem præcelsa potentia caelo
Jecit, & ejectum prisco spoliavit honore.
Quique creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primus venturo pendet sub judice pœnas.
Quandoquidem gravior talem sententia punit,
Quem mirum cecidisse putes, nam crimen acerbat
Auctor, in ignaro minor est peccante reatus,
Durius atque malum quod major fecit habetur.
Sed quod vivaces pretendit in abdita sensus,
Quodque futura videt, rerumque arcana resignat,
Angelici servans superest natura vigoris.
Horrendum dictu, signisque notabile monstrum.
Nam quicquid toto dirum committitur orbe,
Iste docet, scelerumque manus ac tela gubernat,
Pugnat & occultus per publica crimina latro.
Et nunc sæpe hominum, nunc ille in sæva ferarum
Vertitur ora, novos varians fallentia vultus.
Alitis interdum subito mentita volantis
Fit species, habitusque iterum confingit honestos,
Apparens nec non pulchro ceu corpore virgo,
Pertrahit ardentes obscena in gaudia visus.
Sæpe etiam cupidis argentum immune coruscat,
Accenditque animos auri fallentis amore,
Delusos fugiens vano phantasmate tactus.
Nulli certa fides constat vel gratia formæ:
Sed quo quemque modo cupiat, teneatque nocendo,
Opportuna dolis, clausæque accommoda fraudi,
Sumitur exterior simulata fronte figura.
Major adhuc etiam sævo permissa potestas,
Ut sanctum vincat: dudum collata creato.
Sic natura valet, rectum quam condidit auctor,
Sed post ad pravos subversor transtulit usus.
Vidit ut iste novos homines in sede quieta
Ducere felicem nullo discrimine vitam,
Lege sub accepta domino famularier orbis,
Subjectisque frui placida inter gaudia rebus:
Commovit subitum zeli scintilla vaporem,
Excrevitque calens in sæva incendia livor.
Vicinus tunc forte fuit, quo concidit alto,
Lapsus, & innexum traxit per prona catervam.
Hoc recolens, casumque premens in corde recentem,
Plus doluit perisse sibi quod possidet alter.
Tunc mixtus cum felle pudor sic pectore questus

Explicat, & tali suspiria voce relaxat.
Pro dolor, hoc nobis subitum consurgere plasma,
Invisumque genus nostra crevisse ruina!
Me celsum virtus habuit, nunc ecce rejectus
Pellor, & angelico limus succedit honori.
Cælum terra tenet, vili compage levata
Regnat humus, nobisque perit translata potestas.
Non tamen in totum periit: pars magna retentat
Vim propriam, summaque cluit virtute nocendi.
Nec differre juvat. jam nunc certamine blando
Congrediar, dum prima salus, expersque nec ullos
Simplicitas ignara dolos, ad tela patebit.
Et melius soli capientur fraude, priusquam
Fœcundam mittunt æterna in sæcula prolem.
Immortale nihil terra prodire sinendum est,
Fons generis pereat, capitis dejectio victi
Semen mortis erit. pariat discrimina leti
Vita principium. cuncti feriantur in uno:
Non faciet vivum radix occisa cacumen.
Hæc mihi dejecto tandem solatia restant.
Si nequeo clausos iterum conscendere calos,
His quoque claudentur. levius cecidisse putandum est,
Si nova perdatur simili substantia casu,
Si comes excidii subeat consortia pœnæ,
Et quos prævideo nobiscum dividat ignes.
Sed ne difficilis fallendi causa putetur,
Hæc monstranda via est, dudum quam sponte cucurri
In pronum lapsus: quæ me jactantia regno
Depulit, hæc hominem paradisi limine pellet.
Sic ait, & gemitus vocem clausere dolentis.
Forte fuit cunctis animantibus altior astu,
Æmulus arguto callet qui pectore serpens:
Hujus transgressor de cunctis sumere formam
Eligit, aerium circumdans tegmine corpus,
Inque repentinum mutatus tenditur anguem:
Fit longa cervice draco, splendentia colla
Depingit maculis, teretisque volumina dorsi
Asperat, & squamis per terga rigentibus armat.
Qualis vere novo, primis cum mensibus astas
Præmittit latos post frigora pigra tepores,
Evadens veterem reparatis motibus annum,
Et siccum nitido discingens corpore tegmen,
Procedit coluber, terrarumque abdita linquens,
Præfert terribilis metuendum formæ decorem,
Dira micant oculi: tum lumine visus acuto
Latior optatum discit consuescere solem.
Nunc simulat blandum; crebro ceu carmine fauces
Ludunt, & trisidam dispergunt guttura linguam.
Ergo ut vipeream malesuada fraude figuram
Induit, & totum fallax processit in anguem,
Pervolat ad lucum. nam forte rubentia læti
Carpebant juvenes viridi de palmite mala.
Tum veritus serpens, firma ne mente virili
Non queat injecto subvertere corda veneno,
Arboris erecta spiris reptantibus alto
Porrigitur, tractumque suum sublimibus æquant;
Auditum facilem leni sic voce momordit.
O felix, mundique decus pulcherrima virgo,
Ornat quam roseo præfulgens forma pudore,
Tu generi ventura parens, te maximus orbis
Expectat matrem: tu prima & certa voluptas
Solamenque viri, sine qua non viveret ipse,
Ut major, sic jure tuo subjectus amori
Prædulcis conjunx, reddes cui fœdere prolem.
Vobis digna datur paradisi in vertice sedes,
Vos subjecta tremit famulans substantia mundi:
Quod cælum, quod terra creat, quod gurgite magno
Producit pelagus, vestros confertur in usus.
Nil natura negat, datur ecce in cuncta potestas.
Non equidem invideo, miror magis. ut tamen una
Contineat liber dulci super arbore tactus,
Scire velim quis dira jubet, quis talia dona
Invidet, & rebus jejunia miscet opimis.

Hæc male blanditum finxerunt sibila vocem.
Quis stupor, o mulier, mentem caligine clausit
Cum serpente loqui verbum committere bruto
Non pudet, ut vestram præsumat bellua linguam
Et monstrum pateris, responsumque insuper addis?
Ergo ubi mortiferum seductilis Eva venenum
Auribus accipiens cladi consensit iniqua,
Tunc ad serpentem vano sic ore locuta est.
Suavibus o pollens coluber dulcissime dictis,
Non, ut reor, Deus nobis jejunia suasit,
Nec prohibet largo curari corpora pastu.
Ecce vides epulas totus quas porrigit orbis:
Omnibus his licito genitor promptissimus uti
Præstitit, & totas vitæ laxavit habenas.
Hæc sola est nemoris medii quam perspicis arbor
Interdicta cibis, hac tantum tangere poma
Non licitum, dives præsumit cetera victus.
Nam si libertas temeraret noxia legem,
Juravit terribili prædixit voce creator,
Quadam nos statim luituros morte reatum.
Quid vocitet mortem tu nunc, doctissime serpens,
Pande libens, quoniam rudibus non cognita res est.
Callidus inde draco, & leti tum sponte magister,
Interitum docet, & captas sic fatur ad aures.
Terroris vacuum formidas femina nomen.
Non veniet vobis rapida sententia mortis:
Sed pater invisus sortem non contulit æquam,
Nec vos scire dedit, sibimet quæ summa reservat.
Quid juvat ornatum comprendi aut cernere mundum;
Et cæcas misero concludi carcere mentes?
Corporeos pariter sensus, oculosque patentes
Sic brutis natura creat, sol omnibus unus
Servit, & humano non distat bellua visu.
Consilium mage sume meum, mentemque supernis
Insere, & erectos in cælum porrige sensus,
Namque hoc quod vetitum formidas tangere pomum;
Scire dabit quæcumque pater secreta reponit.
Tu modo suspensos tantum ne contine tactus,
Ne captiva diu frænetur lege voluptas.
Namque ubi divinum libaveris ore saporem,
Mox purgata suo facient te lumina visu
Æquiparare Deos, sic sancta ut noxia nosse,
Injustum recto, falsum discernere vero.
Talia fallaci spondentem dona susurro
Credula submisso miratur femina vultu.
Et jam jamque magis cunctari ac flectere sensum
Incipit, & dubiam leto plus addere mentem.
Ille ut vicino victam discrimine sensit,
Atque iterum nomen memorans arcemque Deorum;
Unum de cunctis letali ex arbore malum
Detrahit, & suavi pulchrum perfundit odore,
Conciliat speciem, nutantique insuper offert.
Nec spernit miserum mulier male credula munus:
Sed capiens manibus pomum letale retractat.
Naribus interdum labiisque patentibus ultro
Jungit, & ignorans ludit de morte futura.
O quoties ori admotum compuncta retraxit,
Audacisque mali titubans sub pondere dextra
Cessit, & effectum sceleris tremefacta refugit!
Diis tamen esse cupit similis, serpitque venenum
Ambitione nocens. rapiunt contraria mentem,
Hinc amor, inde metus: pulsat instantia legem;
Interdumque etiam lex subvenit. astant anceps
Dividui cordis dura interprælia fluctus.
Nec tamen inventor destitit fallere serpens:
Ostentatque cibum dubiæ, quæriturque morari;
Et juvat in lapsum pendentis prona ruinæ.
Ut tandem victæ gravior sententia sedit,
Æternam tentare famem per criminis esum,
Serpentem satiare cibo quem sumeret ipsa,
Annuit insidiis, pomumque vorata momordit.
Dulce subit virus, capitur mors horrida pastu.
Continet his primum sua gaudia callidus anguis,

Dissimulatque ferum victoria sævu triumphum.
Ignarus facti diversa parte revertens
Adam, diffusi lætus per gramina campi
Conjugis amplexus atque oscula casta petebat.
Occurrit mulier, cui tunc audacia primum
Flabat femineos animosu in corda furores.
Et sic orsu loqui, semesum namque gerebat
Asservans misero pomum exitiale marito.
Sume cibum dulcis vituli ex gemine conjunx,
Quod similem summo faciet te forte Tonanti,
Numinibusque parem. non hoc tibi nescia donum
Sed jam doctu fero. primus mea viscera gustus
Attigit, audaci dissolvens pactu periclo.
Crede libens, mentem scelus est dubitasse virilem
Quod mulier potui. procedere forte timebas,
Saltem consequere, atque animos attolle jacentes.
Lumina cur flectis? cur prospera vota moraris?
Venturoque diu tempus furaris honori?
Hæc effata dabat victuræ fercula mortis,
Intereunte anima letum dum crimina pascunt.
Accipit infelix malesuadi verba susurri,
Inflexosque retro dejecit ad ultima sensus.
Non illum trepidi concussit cura pavoris,
Nec quantum gustu cunctata est femina primo:
Sed sequitur velox, miserumque ex conjugis ore
Constanter rapit inconstans dotale venenum,
Faucibus & patulis inimicas porrigit escas.
Vix uno pomum libarat succidu morsu
Ingluvies, summumque dabat vix escu saporem:
Ecce repentinus fulgor circumstitit ora,
Lugendoque novos respersit lumine visus.
Non cæcos natura dedit, nec luminis usu
Privatam faciem peperit perfectio formæ.
Nunc mage cæcus eris, cui jam non sufficit illud
Noscere, quod tantus voluit te nosse creator.
Ad vitam vobis cernendi facta facultas:
Vos etiam letum vestru sed sponte videtis.
Tum patuisse gemunt oculos. nam culpa rebellis
Fulsit, & obscœnos senserunt corporu motus.
Tunc primum nudos (dubium quid dicere possim
Extinctus natusne) pudor circumspicit artus.
Erubuit propriu jam mens sibi conscia culpæ,
Regnavitque suis carnis lex indita membris.
Namque hinc posteritas vitiato germine duxit
Artibus illicitis cognoscere velle futura,
Arcanisque sacris tardos immittere sensus,
Edita vel cælo, vel tetro mersu profundo
Rimari, & cautas naturæ irrumpere leges.
Quærere nunc astris quo quisquam sidere natus,
Prospera quam ducas restantis temporu vitæ,
Dissimilem paribus proventum discere signis.
Nec non & geminos uno sub tempore fusos,
Quos indiscretus luci produxerit ortus,
Motibus adversis varia sub sorte notare.
Indigetes quosdam stellis adscribere divos,
Junior antiquis ætas quos prætulit astris:
Atque infernali jam dudum nocte sepultis
Vanu per immensum disponere nomina cælum.
Jam magicam digne valeat quis dicere fraudem,
Occultas tacito tentantem pectore vires,
Divinis jungi virtutibus & cupientem?
Legifer ut quondam vates, sub rege superbo,
Dum nova monstraret jussi miracula signi,
Commovit livore magos ut talia tentent,
Accumulentque suas zelo fervente ruinas.
Illis suppeteret recta si forte potestas,
Demere, non etiam festinent addere monstru.
Æmula sed signis tantum, non viribus æqua,
Quod removere nequit, duplicavit justius ira.
Hinc est landato quod possunt carmine Marsi,
Cum tacita sævos producunt arte dracones,
Absente & sæpe jubent confligere secum,
Tunc ut quisque gravem bello præsenserit hydrum,

Aspidis aut dura clausas cognoverit aures,
Concutit internus secreti carminis arma:
Protinus & lassis verbo luctante venenis,
Mox impune manu colaber tractatur inermis,
Et morsus tantum non virus in angue timetur.
Interdum perit incantans, si callida surdus
Adjuratoris contempsit murmura serpens.
Hoc quoniam de matre trahunt, & origine prima,
Anguineæ fraudis quod sic linguaque periti,
Mutua per speciem reddunt commercia fandi.
Nec minus his pulsat contraria cura salutis,
Angit præscitas dicti quos terminus ævi:
Cum tamen eductas infernis sedibus umbras
Colloquium miscere patent, & nota referre.
Spiritus erroris sed qui bacchatur in illis,
Ad consulta parat vanis responsa figuris.
Et ac porrecto dicantur singula verbo,
Præsenti illusus, damnabitur ille perenni
Judicio, quisquis vetitam cognoscere tentat.
Nec jam sola fuit scrutatrix Eva malorum:
Dicam nunc aliam, tali quæ peste laborans,
Et conjuncta viro, propriam non vicerit Adam.
Peccandi quasdam fervor succenderat urbes,
Civica permittens laxatis crimina frænis.
Incestus pro lege fuit, totamque libido
Jus habuit, regni sedem metata voluptas
Indigenas populos domina sub carne tenebat:
Et scelerum studio, fida quod plebe localis
Dudum parendi promptis respublica jussis,
Abstinuisse nefas, & non peccasse pudendum
Credebant omnes, facinus quos junxerat unum.
Talibus offensus judex atque arbiter orbis
Cum fureret, flammasque loco finemque pararet,
Quendam dissimilem cunctis, sectoque latentem,
Qui tunc forte fuit propria peregrinus in urbe,
Atque inter multos solum sic alloquitur Loth.
Oppida lascivo jamdudum plena furore
Respergunt cælum maculis, nostrasque fatigant
Quamvis obstructas scelerum clamoribus aures.
Imminet exitium, tellus succensa reatu
Ignibus ardebit, restinguet fulminis imber
Quæ non extinxit servantia crimina fletus.
Ipsa in perpetuas solvetur terra favillas,
Quæ vivos cineres & post incendia servans,
Sicque solum fingens, leviter si calce teretur,
Ad minimum fugiens discedet pallida tactum.
Tu nunc linque domum, perituras desere terras,
Et rea cum dignis subsidant arva colonis.
Nec te te impudens letum conjunxerit illis,
Non junxit quos vita. Tibi solacia conjunx
Præbeat, hac tantum socia contentus abito,
Accelerate fugam, tendatur tramite recto,
Nec subvertendas quisquam respexerit urbes,
Vos nescite malum. pœnas quicumque subibit
Aspiciat, mortisque suæ spectacula secum
Qui meruere ferant, salvandis terror absisto.
Hæc pater. ast illi properant abscedere terra,
Incidruntque moras, crudeliaque arva relinquunt.
Cœperat obduci victam caligine densa,
Atque ignota prius demittere murmura cælum.
Nec sic ut tonitru crebro cum percitus æther
Ostentat pavidis innoxia fulmina terris.
Sed prorsus finale malum stridore minaci
Tetra per aerios mittebant signa tumultus.
Tendebant moniti simul, & mandata tenentes
Concessam rectis ad sedem vultibus ibant.
Callidus alta petens sed qui subverterat Evam
Serpens, femineam consuetus tangere mentem,
Hic quoque formidans animam tentare virilem,
Conjugis inspirat votis, ut nosse ruinas
Vellet, & evasus visu deprendere clades.
O demens animi, cui jam non sufficit unam
Succubuisse dolo: caruit jam parte bonorum

Quæ mala cognovit. si non exempla priorum
Terrent, exemplum fies. nostroque timori
Vel post te pereat secreti dira cupido.
Illicitum quod scire fuit, vetitumque tueri,
Respicies tantum, nec narratura videbis.
Ergo ubi majorem vicina ex urbe tumultum
Accepit mulier, vultum deflexa retortum,
Vix primo in visu restrictis motibus hæsit,
Cernere desistens cum cœperat. inde geluto
Sanguine marmoreus perfudit viscera torpor:
Diriguere genæ, pallor novus inficit ora.
Lumina non clausit, non saltem concidit illo
Pondere, quo pulsant demissa cadavera terram:
Sed stetit horrendo perlucens massa nitore,
Servavitque suam species decepta figuram.
Nec facile ut nosses, vitrum, lapis, anne metallum
Succedens homini, si non sal saute notetur.
Ex tunc insipido mulier præventa reatu
Plus salsum sine mente sapis, qua pungere sensus,
Exemplisque potest salibus condire videntes.
Hoc tamen hic magnum, quod non inflectitur iste,
Nec sequitur sociam, fortis nec vincitur Adam.
Credo equidem melius, quod non occurrerit uxor
Enarrare viro. nam si comperta referret,
Forsan & hunc visu suasisset temnere jussa,
Ceu proprium gustu fecit primæva virago:
Quæ postquam sese pariter comitemque fefellit,
Et nondum natam percussit vulnere prolem:
Tum victor serpens certamine lætus ab ipso,
Puniceam crispans squamoso in vertice cristam,
Jam non dissimulans quem presserat ante triumphum,
Aerior insultat victis, & talibus infit.
En divina manet promissa gloria laudis.
Quicquid scire meum potuit, jam credite vestrum est,
Omnia monstravi, sensusque per abdita duxi,
Et quodcumque malum solers natura negabat,
Institui, dextrisque dedi conjungere lævam.
Isthinc perpetua vosmet mihi sorte dicavi.
Nec Deus in vobis, quenquam formaverit ante,
Jam plus juris habet: teneat quod condidit ipse,
Quod docui mecum est, major mihi portio restat.
Multa creatori debetis, plura magistro.
Dixit, & in media trepidos caligine linquens,
Confictum periit linquens per nubila corpus.

ALCIMI AVITI
EPISCOPI VIENNENSIS
POEMATUM LIBER TERTIUS.

De Sententia Dei.

TEmpus erat, quo sol medium transcenderat axem,
Pronus & excelsi linquens fastigia centri,
Vicina jam nocte leves præmiserat auras.
Illis sed major curarum volvitur æstus,
Ferventesque tenent male conscia corda dolores.
Utque pudor capto detorsit lumina sensu,
Reppulit & miseros alterno a corpore visus,
Nec jam secura præstatur luce tueri
Signatam fixo peccati stigmate carnem,
Indumenta petunt, foliis ut mollibus ambo
Membra tegant, nudumque malum de veste patescat.
Umbrosis propter stabat ficulnea ramis,
Frondentes diffusa comas, quas protinus Adam,
Humentem capiens raso de cortice librum,
Assuis, & viridi solatur veste ruborem.
Induitur simili mulier lacrymabilis arte, &

Quos pavit misero fallax insania pomo,
Vestivit folio: sæva quos arbore nudos
Reddidit, hos gravius tenui super arbore texit.
Et tamen adveniet tempus, cum crimina ligni
Per lignum sanet, purgetque novissimus Adam,
Materiamque ipsam faciat medicamina vitæ,
Qua mors invaluit, leto delebere letum.
Æreus excelso pendebit stipite serpens,
Cumque venenatum simulaverit, omne venenum
Purget, & antiquum perimat sua forma draconem.
Interea genitor viridis per mollia luci
Rorantes sudo capiebat ab aere ventos.
Protinus attonitis senserunt auribus ambo
Præsentem dominum. tristi tum luce perosa
Expavere diem detecto in crimine testem.
Illos nam vastis specubus si forte barathrum
Panderet, aut subitum tellus monstraret hiatum,
Non pigeat prono trepidos descendere saltu,
Et si suppeteret jam tum sententia leti,
Hanc etiam raperet solandi cura pudoris.
Seu flammis lymphisve darent, vel pectora ferro
Appeteret vindex crudeli vulnere dextra.
Sic miseri mortem, nondum discrimine notam,
Cum primum meruere, volunt. exordia finem
Signant, & similes prædicunt affore luctus,
Ultima cum mundi senium consumpserit ætas,
Cumque repentinus percusserit omnia fulgor
Cælorum, clangente tuba, qua nuncius ante
Judicis adventu concussum terreat orbem.
Tunc cum sinceros pastor discreverit agnos,
Hædis disparibus diversa in parte locatis,
Per medium dirimente chao, quod fluctibus implet
Sulphureis volvens undosa incendia gurges,
Flammarum stagnante lacu, quo fervida quondam
Dicitur attracto nubes Sodomitica nimbo
Guttatim sparsum fudisse in crimina fulmen,
Cum plueret nox tetra focos, caloque caduca
Aera per calidum stillarent undique mortes.
Taliter ignifero missi de fonte gehennæ
Fluxerunt tristes aliena in secula rivi.
At quos terribili judex decreverit hora
Vivere post mortem, pœnaque ardore perenni,
Subtrahet optato gravior sententia leto:
Cumque foret melius, dispersis corpora membris
Carpere perpetuum dura sub morte soporem,
Invitos tamen urna vomet, queis sola voluntas
Rursus posse mori, sensuque carere dolendi.
Sed sic accipiet ferventis flamma camini,
Ambustura suas ut nunquam finiat escas.
At primi interea juvenes conamine casso
Per deserta ruunt, tutoque abscondita furto
Facta putant, cæcis optant latuisse tenebris.
Quid juvat, infelix, oculos a judice flectis?
Te judex cernit: nolis cur ipse videri,
Cum videare palam? solem non fuscat amœnum,
Si depressa gravem formidant lumina lucem,
Debilis & clarum visus non sustinet orbem.
Tum sic terribili primum Deus increpat ore,
Atque ubi sit miserum noscens interrogat Adam.
Qui trepidam pavido producens pectore vocem,
Vix hæc pauca refert. Tuus, o celsissime, terror
Mentibus insidens latebram tentare coegit.
Nam quia nuda forent inopertis corpora membris,
Erubui fateor, calumque per abdita fugi.
Et quis, ait, subitum concussit corde pudorem?
Visus & unde novus? Nam te nec vellera dudum,
Nec contexta prius velavit tegmine vestis.
Forma rudis, proprio melius contenta decore,
Judice se placuit. sed postquam fœdere rupto
Interdicta tuus perstrinxit germina gustus,
Naturale tibi tegmen non sufficit unum,
Hactenus & nudis nunc denudata patescunt,
Arguit obscenus quia turpia corpora motus.

Ille ubi convictum claro se lumine vidit,
Prodidit & totum discussio justa reatum,
Non prece summissa veniam pro crimine poscit,
Non votis lacrymisve rogat, nec vindice fletu
Præcurrit meritam supplex confessio pœnam.
Jamque miser factus, nondum miserabilis ille est.
Erigitur sensu, tumidisque accensa querelis
Fertur in insanas laxata superbia voces.
Heu male perdendo mulier conjuncta marito!
Quam sociam misero prima sub lege dedisti,
Hæc me consiliis vicit devicta sinistris,
Et sibi jam notum persuasit sumere pomum.
Ista mali caput est, crimen surrexit ab ista.
Credulus ipse fui, sed credere tu docuisti,
Connubium donans, & dulcia vincula nectens.
Atque utinam felix, quæ quondam sola vigebat,
Cælebs vita foret, talis nec conjugis unquam
Fœdera sensisset, comiti non subdita pravæ.
Hæc igitur rigidi commotus mente creator,
Mærentem celsis compellat vocibus Evam.
Cur miserum lubens traxisti in prona maritum?
Nec contenta tuo deceptrix femina casu,
Sublimi sensum jecisti ex arce virilem?
Illa pudens, tristique genas suffusa rubore,
Auctorem sceleris clamat decepta draconem,
Qui pomum vetito persuasit tangere morsu.
Post hæc finalem promit sententia legem,
Serpentemque reum prima sic voce notavit.
Tu coluber, cujus peccavit femina fraude,
Errorisque virum consortem reddidit ipsa,
Propter utrumque reus, pendes quod fecit uterque:
Nec tibi sublimi constabit pectore vertex,
Callida sed pronus per terram pectora volves:
Utque fuga trepido sinuosa volumina currant,
Non gressus sed lapsus erit, teque ipse sequeris
Flexibus, & spiras viventia vincula nectent.
Tum propter suasam miserorum cordibus escam,
Tellurem captans pastu vesceris inani:
Mensibus & certis supero depulsus ab orbe,
Inclusus terris communi sole carebis.
Inter cuncta replens quæ nunc animantia mundum
Auctor mortis eris, fies gravis omnibus horror.
Præcipue infelix mulier, cum prole futura,
Sic inimicitias odio currente reponat,
Semina seminibus mandent ut vota nocendi.
Insistens semper pavidæ sectabere calcem:
Conteret illa caput, victoremque ultima vincet.
Post hæc attonitam judex commotus in Evam,
At tu, quæ primam violasti femina legem,
Accipe succiduum vitæ quod restat in ævum.
Imperium patiere tori, dominumque timebis,
Quem socium dederam: parebis subdita jussis.
Et curvata caput libitus assuesce viriles.
Moxque ubi concipiens fœtum præsenserit alvus,
Ventris onus gemitu testaberis, ac tibi clausum
Anxia crescentem portabunt viscera fœtum:
Donec transacto fastidia tempore complens,
Naturale malum partu sub vindice pendat
Producens vitam proles sic pœna parentis.
Quid diversa loquar post jam discrimina matris?
Nam cum prædura mulier confecta labore
Optatam sobolem tali produxeris ortu,
Lugebis vacuos nonnunquam orbata dolores.
Interea trepidus jamdudum sustinet Adam,
Quid sibi terribilis tandem sententia servet.
Cui pater, attentis, inquit, nunc auribus & tu
Accipe quid mereare, levis quem femina vicit,
Impolluta prius pulchro sub germine tellus,
Non jam fida satis, nec puro semine simplex,
Pristina monstrabit corruptum terga per orbem,
Exemploque tuo semper tibi terra rebellans,
Vepribus ac tribulis armata resistere discet.
Aut si frangenti sedens succumbet aratro,

Vomeris & fixo mordaci dente subacta est,
Pinguia decipient mentito germine culta.
Nam pro triticeo lolium consurgere fructu,
Et fictas segetes, vacuasque dolebis avenas.
Sic vix extortum producent jugera panem,
Sudore assiduo utens quem sumat egestas,
Illecebramque cibi punalis vindices esca.
Æqualem brutis facient tibi pabula vitam,
Et simul herbarum succos pastumque requirens,
Stercore consimili depressa gravabitur alvus.
Ærumnosa diu volvetur talibus ætas,
Donec præscriptum ponant tibi sæcula finem,
Et compacta luto solvantur tempore membra.
Limo formatus rursus redigeris in arvum.
Ante tamen proprium nati præcurrere letum
Conspicies, pœnasque tuas in prole videbis,
Ut metuenda magis cernatur mortis imago;
Peccasse agnoscas quid sit, quid mortua fieri,
Quidve mori. Ac ne quid desit tibi forte malorum,
Quæ castigandis corruptus parturit orbis,
Acrior immenso miscebitur ira dolori.
Nam cum prima tibi producent tempora natos,
Livor edax arto certabit limite mundi:
Nec jam sufficiet vacuus qua tenditur orbis,
Totaque germanis stringetur terra duobus.
Alter in alterius consurget funera frater,
Telluremque novam cognato sanguine tinget.
Exin posteritas, varios passura labores,
Casibus in multis mortalia debita pendet,
Dum veterem ductus dissolvat terminus orbem,
Occidat omne vigens, finisque redarguat ortu.
Audierat, motumque dedit conterrita tellus.
His pater exactis hædorum pellibus ambos
Induit, & sancta paradisi ab sede rejecit.
Tunc terris cecidere simul, mundumque vacantem
Intrant, & celeri perlustrant omnia cursu.
Germinibus quanquam variis, & gramine picta,
Et virides campos, fontesque & flumina monstrans,
Illis fœda tamen species mundana putatur
Post, paradise, tuam, totum cernentibus horret,
Utque hominum mos est, plus quod cessavit amatur.
Angustatur humus, strictumque gementibus orbem
Terrarum finis non cernitur, & tamen instat.
Squalet & ipse dies, causantur sole sub ipso
Subductam lucem, cælo suspensa remoto
Astra gemunt, tactusque prius vix cernitur axis,
Tunc inter curas permixti felle doloris,
Affectus sensere novos, & pectora pulsans
Nondum compertas prorumpit fletus in undas,
Attentisque genis injussus destuit humor.
Haud aliter vivax deceptus mole caduca
Spirans, impleto venit cum terminus ævo,
Post obitum peccata dolet: tum quicquid iniquum
Gesserit ad mentem revocat, tum pœnitet omnis
Errorum lapsus, senex quos judice damnat:
Et si præteritæ reddatur copia vitæ,
Sponte ferat quoscumque dabunt mandata labores.
Sanctus namque refert de quodam divite Lucas,
Quem nimio luxu dissolvens vita fovebat.
Ipse coturnatus gemmis, & fulgidus auro,
Serica bis coctis mutabat tegmina blattis.
Inde ut bacchantem suasissent tempora mensam,
Currebant epulæ, totus quas porrigit orbis.
Cumque peregrinus frugem misisset acervus,
Fervebat priscum crystallo algente Falernum.
Uvida quin etiam miscebant cinnama thure,
Et suffita domus pingui fragrabat amomo.
Quod pelagus, quod terra creat, quod flumina gignunt,
Certatim mensis cedentibus undique lassus
Portabat pallens auri cum fasce minister.
Languidus ante fores pauper tunc forte jacebat
Divitis, obstrictis resoluto corpore membris,
Et supplex poscebat opem, non munera captans,

Reliquias tantum sed si quus copia jecit ,
Has tunc opperiens alvus jejunu rogabat .
Sed proclumanti dives non addidit aurem ,
Nullaque languentem pietas respexit egenum .
Nec qua completis ceccidere superflua mensie ,
Puuperis ad victum quisquam dedit . insuper ægri
Despicitur facies , & putria vulneris horrent .
Cumque canes miti perlambant ulceru lingua ,
Blandior & fesso feritas medicabilis adsit .
Sola hominum nescit mens semper duru moveri .
Hæc sed diversu penitus dum sorte geruntur ,
Impendens obitus pariter pulsuvit utrumque ,
Divite prævento , nunquam qui credidit istud .
Puuper ad optatam longo vix tempore mortem
Post venit , & victor morbos artusque relinquit .
Ille quidem , celsa qui dudum floruit arce ,
Fletibus ad tumulum stipato funere fertur ,
Auratoque datur conditus membra sepulcro ,
Et pretiosa tegunt elatum lintea marmor .
Spiritus abstruso sed mox demissus averno
Incidit æternas per sævu incendia pœnas .
E quarum medio sublimi in sede locutum
Haud procul , (hoc certe censetur , nam procul inde ,
Ut docet eventus ,) finibus conspexit ovantem
Abraha justi mutatum in paupere vultum ,
Nec ejus similem , quem dudum luce recepenm ,
Quurto forte die vix quisquum largus humandi ,
Ne cito dispersum naturæ lege cadaver
Dira frequentatæ contagia mitteret urbi ,
Obtectum laceris tenui velamine pannis ,
Naribus adstrictis nudu tellure locavit .
Angelicis manibus tunc in sublime levatus ,
Jum dives , jum sanus erut : contraque superbi ,
Qui congesta tenens opibus diffluxerut amplis ,
Aridu sic flammis mendicant guttura guttas .
O pater , electas animas qui sede beata
Colligis , & meritis dispensus præmia justis ,
Hæc ego non mereor : sed saltem deprecor unum ,
Luzarus ut missus veniat digitoque levatum
Adferat huc labris ardentibus inde liquorem ,
Quique refrigerio , si non extinxerit omnee ,
Ad tempus saltem tantos vel mitiget æstue ,
Donec fessa brevi respirent membra quiete .
Taliter immixto lacrymis stridore rogantem
Magnunimus tandem compellat sic Patriarcha .
Desine jum feras in cassum fundere vocee ,
Et vacuas miscere preces . haud talia dudum
Dicta dabas , foribus cum te prandente jaceret
Ipse ignotus , egens , æger , jejunus , inanis ,
Cum tua non caperet congestos mensa paratus ,
Puuperis utque tuas non iret clamor ad auret .
Quupropter tandem , librato examine veri ,
Præterita vitæ sortem dependit uterque ,
Permutatque vices , & te jum sufficit umplis
Exundasse bonis : lætetur sine malorum
Qui doluit cæptis . non est jum terminus ultra .
Insuper horrendo cingit qui tramite limes ,
Et chaos objectum lato distinguit hiatu ,
Non finit abjunctas misceri fœdere partes ,
Accessumque negat , sic vobis semper , ut istis .
Ille gemens vanum repetita voce precatur .
Si nil post obitum prodest commissa fateri ,
Nec tua mutatur fixis sententia verbis ,
Hoc concede mihi , nulla quod lege vetatur .
Fratres quinque modo discedens luce reliqui :
His peto mittatur qui vivos corrigat , ante
In tormenta cadant quum talia carne soluti .
Nam quamvis duro persistant corde rebelles ,
Si tamen obstructa quisquam de morte rediret ,
Credent experto , pœnasque intrare timebunt .
Ille quidem poscens effectum non capit ullum ,
Nos autem , dum vita manet , dum luce vigemus ,
Olim defuncti perterret nuntius Adam .

Dum locus est flendi, dum non injusta petuntur,
Nec obturatis pulsatur janua ferris.
Novimus en cuncti, quid primus planxerit ille,
Qui pulsus prisca nescivit sede reverti.
Namque obitum quendam casu tum pertulit ipso,
Perdita ne precibus lacrymisve reduceret ullis.
Ex tunc paulatim retro sublapsa referri
Vita prior, cœpitque malis laxata potestas.
Tum tristes morbi, & varii subiere dolores,
Et corrupta satis dira pinguedine tellus
Letali quadam suffudit germina succo.
Inde truces sævire feræ, dudumque timentes
Excitat ad pugnam tum primum conscia virtus,
Reddit & armatas unguis, dens, ungula, cornu.
Ipsa etiam leges ruperunt tunc elementa,
Et violare fidem mortalibus omnia certant.
Inflatur ventis pelagus, volvuntur & unda,
Excitusque novum turgescit pontus in æstum.
Tunc primum tectis tetra caligine cælis,
Ingratos hominum castigatura labores,
Grandineos pavidis fuderunt nubila nimbos,
Atque polus discors invidit germina terris.
Quin magis ipsa sibi tellus adversa negavit,
Seminis excepti vertens mentita nitorem.
Hac gemini primum senserunt tunc protoplasti.
Posteritas nam quanta ferat dispendia rerum,
Non, cui vel centum lingua, vel ferrea vox est,
Enumerare queat: nec si quem Mantua misit,
Mæoniusve canant diversa voce poetæ.
Quis tales referat motus? quis denique fando
Evolvat totos qui volvunt sæcula fluctus?
Arma fremunt, crebra quatitur formidine mundus,
Funditur irriguus sanguis, majorque sititur.
Quid dicam celsas præclaris cœtibus urbes
In deserta dari? populos populante ruina
Dispergi, & lacerum vacuari partibus orbem?
Servitio subdi dominos, famulosque vicissim
Præferri dominis, & belli sorte perire,
Sors generis claro quondam quos sanguine misit?
At si forte brevi requiescant tempore bella,
Legibus armatas furere in certamina lites,
Jus anceps pugnare foro, quo jurgia fratrum
Non levius votis feriunt, quam prælia telis?
Sed quis vota notet, clament cum facta nocentum?
Quis fraudes & furta gemat gaudente rapina?
Quisve minora fleat? stringi nec maxima possunt.
Inde minora tamen, si summis juncta notentur:
Nam per se nullum facinus sub judice parvum est.
Nec refert cunctas percurri carmine causas:
Hoc parvo sermone loquar. post damna priorum
Nil superesse mali, quod non vel perpetret orbis,
Vel toleret, plenus scelerum, pariterque laborum,
In casu discrimen habens, & crimen in actu.
Sed tu, Christe potens, cui semper parcere promptum est,
Tu figulus massam potis es reparare caducam.
Et confracta diu resolutaque fingere vasa.
Qui dudum multo latitantem pulvere drachmam
Invenis accensis verbi virtute lucernis.
Linquentem caulas, turpique errore vagantem,
Pastor ovem celeri dignatus quærere gressu,
Subvehis, utque suo gaudens reddatur ovili,
Sarcina fit quæ cura fuit. Sic filius ille
Junior, exhaustos postquam dispersit acervos,
Vitaque consumpto mutata est prodiga censu,
Turpia porcorum digne convivia sectans,
Optavit siliquis compleri vilibus alvum:
Donec sæva fames longo discrimine victum
Cogeret offenso tandem se reddere patri,
Confessumque reum laxato crimine solvi.
Denique prostratum mitis pater allevat ultro,
Et trepidum blanda solatur voce pudorem.
Ornatus reduci vestis dat prima secundos,
Lætaque sollennis celebrat convivia cœtus,

Quod rediviva suis quondam de funere proles
Surgat, & orbato redeant nova lumina patri.
At tu, prapollens hominum rerumque creator,
Quanquam cuncta velis fidæ constare saluti,
Nulla tamen pateris nostra dispendia mortis.
Nec quoquam pereunte tuis contingere damnum
Divitiis poterit. nescis decrescere, nescis
Augeri, & pleno perstat tibi gloria regno.
Sed famulis tu redde tuis quod perdidit Adam:
Quodque tulit primum vitiatæ stirpis origo,
Ortu restituat melior jam vita secundo.
Sorduerit nimium lacero circumdata peplo
Forma vetus, scissam ponens cum crimine vestem,
Pallia prima pater redeunti porrige proli.
Seminecem quondam miserans qui forte repertum
Projectumque via, quem sævi cæde latrones
Impositis cuncto spoliarant tegmine plagis,
Sed tu, sancte, viam sumpto dum corpore curris,
Invenis allisum, nec præteris: insuper ægrum
Jumento carnis propriæ sub tecta reportas.
Nos fuimus quondam rabido data præda furori
Sed si nunc medico percurat vulnera fotu
Gratia producens oleum, sapientia vinum,
Commendet stabulo Samaritidis extera cura,
Pelletur validus medicato corpore languor.
Suscipe, qui nun vis moriendi crescere causas,
Quos confessa tibi gemitus pia pectora fundunt.
Ut quondam tecum, passa sub tempore carnis,
Proximus immani dependens stipite prædo,
Quem non culpa tibi similem sed pœna tenebat:
Ille tamen nexus membris, nec corde ligato,
Et si confixas clavis extendere palmas
Non potuit, liber mentem cum voce tetendit.
Sicque reus scelerum dum digna piacula pendit,
Martyrium de morte rapit. cui fine sagaci
Maxima cura fuit tales non perdere pœnas,
Præripuit scandens aditum, cæloque levandus
Ardua sublimi tenuit compendia saltu.
Porrige sic nobis celsam, pater inclyte, dextram.
Nos quoque perpetuæ conquirat vita saluti,
Atque profanati deceptis fraude latronis,
Ceu tibi compasso miserans succurre latroni.
Livida quos hostis paradiso depulit ira,
Fortior antiquæ reddat tua gratia sedi.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS

POEMATUM LIBER QUARTUS.

De Diluvio Mundi.

INfectum quondam vitiis concordibus orbem,
Legitimumque nefas laxata morte piatum
Diluvio repetam: sed non quo fabula mendax
Victuros lapides mundum sparsisse per amplum
Deucalioma refert, durum genus unde resumpti
Descendant homines, cunctisque laboribus apti
Saxea per duram monstrent primordia mentem.
Sed veri compos, fluctus nunc prosequar illos,
Per quos immissus rebus vix pene creatis
Labentem velox prævenit terminus orbem.
Extulerat mortale genus crudelibus ausis
Ingentes animos: licitum quod cuique liberet
Credidit, & propria valuit pro lege voluntas.
Jus adeo nullum, sic nil distare putatum
Fasque nefasque inter, recti custodia nusquam,

Non judex, non testis erat, non denique rector,
Arbiter aut morum, vel qui suaderet honestum,
Sed princeps sibi quisque fuit virtute nocendi,
Nec meritis sed mole potens, qui fortior esset
Hic melior sibimet, sed se censore, placebat.
Sic hominum vitam brutorum more tenebat
Motibus addicens mens inclinata ferinis.
Sanguine potus erat, cæsorum viscera passim
Indomitis laceras præbebant faucibus escas.
Insuper & quadrupes, propria qui morte necatur,
Sævior aut certe quem vincens bestia cepit,
Pastus erat, quem nulla fides, lex nulla vetabat.
Ut vero pecorum ritu permissa voluptas,
Et diffusa palam ruptis lascivia frænis,
Luxuriaque forum, atque obsceni nundina mundi
Ferveret, casto fas non est dicere cantu.
Talibus ac tantis hominum gens improba gestis
Silvestres animos, natura fœdere rupto,
Induerat, pulsaque simul ratione furebat,
Et deserta jacens domini cælestis imago
Omne decus mentis turpi dejecerat actu.
Haud secus ac pulchri cum fertilis area campi,
Quam succisa dedit purgato robore sylva,
Dum colitur, justo paret fœcunda labori,
Subjicitur rastris, respondet frugibus, ac se
Servat composito ruralis gratia vultu.
Agricola oblitus si brachia forte remisit,
Laxavitque manus, fessoque quievit aratro,
Pigrescit primum durato cespite tellus,
Mox rudibus ramis atque aspera palmite crebro
Disciplinatos dissuescit promere fructus,
Effundit frutices varios, sylvamque minatur:
Quam si nec sera succisor falce repurget,
Non jam virgultis, sed denso stipite lucus
Texitur, & steriles diffundit in aera frondes:
Donec conclusa ramis currentibus umbra,
Mox opportuna depulso sole tenebra
Jam secura feras invisent credere lustra.
Taliter humani generis, non ordine recto,
Perdita mandata jam post primordia legis,
In pravum labens paulatim vita tetendit,
Proficiens pejore via, constantior ipso
Jam paribus studiis nutriti criminis usu.
Et tamen auctorem vitii, culpæque magistrum,
Doctior errorum, lapsuque peritior omni,
Succidua prolis crescens audacia vicit.
Ut fluvius parva primum diffusus ab urna,
Perspicuum leni promit cum gurgite fontem,
Tramite quem summo facili transmittere saltu
Quisque potest, mox irriguo deductus ab ortu
Viribus augetur subitis, ripasque retrorsum
Pellens, crescentes tendit per plana liquores,
Occupat & spatium, pereuntique imminet arvo,
Tum circumfusos vicinis vallibus amnes
Sorbet præteriens, externasque incipit undas
Augmento finire suo, mixtasque sub uno
Nomine, conrasis diffuso gurgite terris,
Cum trabibus, stabulisque boum, lustrisque ferarum,
Sævior accessu, longoque furore potiens,
Tandem desistens pelagi transportat in undas.
Hos inter motus, similisque ad turbinis instar,
Humanum vitiis ibat genus: & tamen ipsa
Longior insanas mentes dissolverat ætas.
Centenos novies crebro cum duceret annos
Vita tenax, tanto suspensi tempore leti
Nullus terror erat. sors si quem sera tulisset,
Ceu qui nec natus fuerit, nunquamque levandus
Morte putabatur. sic cunctis nulla futuri
Spes inerat, solusque sibi fundaverat omnem
Sensibus in cæcis periturus mundus amorem.
Tempore quin etiam peccatrix terra sub ipso
Nutribat sævos immania monstra gigantes.
Nec tamen effari licitum quo semine cretos.

Com-

Communem cunctis ortum de matre ferebant,
Qui genus, unde patres, prohibent arcana fateri.
Si speciem quæras, humani corporis illis
Plus vultus, quam forma fuit: sic linea membris
Conveniens hominem monstrabat, dissona molem.
Quam propter deinceps commentis Græcia fictis
Dedecus infandum massis informibus auxit,
Et portentosis descripsit corpora membris:
Pube tenus quod forma viris, cum corporis ima
Supplerent vasti mixtu pro crure dracones.
Artus semihominum patulis qui faucibus atri
Ferrent, & verso præberent vertice gressus.
Tunc etiam solitos, jussu terrore tonanti,
Blasphemis cælo convitia mittere plantis,
Mordacesque pedes motu fremuisse veneni.
His similes mendax Phlegræi fabula belli
Excussas finxit jecisse per aera rupes,
Pro telis spatiosa manus quod turbine montes
Sparserit, & missis cælum quassaverit arvis.
  Hæc sunt priscorum quæ de terrore gigantum
Carmine mentito Graii cecinere poetæ.
Et tamen audaci voluit contendere pugna
Quisque rebellis erat. qui cum confligere telis
Non potuit, sævis concepit prælia votis.
Montibus impositos fas non est credere montes,
Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo.
Qui coctos lateres, lentoque bitumine junctos,
In sublime rati manibus sic posse superbis
Sustolli, & celsas in sidere surgere moles:
Cum fureret mortale genus, cassoque labore
Irrita transcensis cæmenta inferret in altum
Nubibus, & refugum sequeretur machina cælum,
Non prius absistens, subitas discordia linguas
Quam daret, & varius confunderet omnia sermo.
  Hinc sparsum fœdus, scissa sic lege loquendi
Consensum scelerum turbata superbia rupit,
Dum se quisque suis, possit quæ noscere, verbis
Aggregat, atque novas sequitur gens quæque loquelas.
Sic interrupta perierunt culmina massæ,
Effectuque carens cessavit in æthere turris.
Hæc post diluvium. Nam quantas quæ tempore prisco
Pressa giganteas tellus produxerit arces,
Atque lacessitis contemptum immiserit astris,
Abstergente Deo sat nostra silentia damnant.
  Cernebat patiens jam dudum insana frementes
Terrarum populos hominum rerumque creator,
Expectans si quem vani consortia mundi
Linquentem melior moneat resipiscere cura.
Sed conjuratus postquam percurrere cœptum
Perditionis iter statuit, sensumque per omnem
Obtinuit victor peccati insignia mundus,
Nec revocare gradum quisquam, gressumque referre
Præcipiti jam mente potest, exhorruit auctor,
Pœnituitque videns totum quod fecerit orbem.
Tum tales tonuisse minas commotus ab alto
Fertur, & excitas laxasse his vocibus iras.
  O nullis adtracta bonis, nullisque repressa
Legibus. antiquo tantum submissa draconi,
Effera gens hominum, ducto corruptior ævo.
Non Evam cecidisse sat est, transcenditur omni
Inventor leti lapsu: nec sufficit illud,
Vicit inexpertum quod serpens pristinus Adam.
Non contenta suo fœdari vita parente,
Affectat mortem propria virtute mereri.
Expectasse diu non profuit. insuper omne
Concessum veniæ rapuerunt crimina tempus.
Jam nimium longas patientia presserit iras,
Vindicta jam tempus adest. Non fulmina cælo
Flammeus ardor aget: vasto nec cedet hiatu
Quæ premitur nimio succumbens terra tumultu:
Sed sordens vitiis fluctu delebitur orbis.
Ad chaos antiquum species mundana recurrat,
Inque suas redeant undarum pondera sedes.

Arida decedat lymphis, rursusque sepultas
Terrarum species informis contegat humor.
Hæc clades vivis, carnique hic terminus esto.
Sic pater æternus disponens funera rerum,
Diluvium dextra terras vibrabat in omnes.
Interea pleno vivebat justus in orbe
Unus homo, & mentem solus servabat honestam.
Nullus vota Deo donis precibusque ferebat
Hunc præter, dignum quem summus laude creator
Nosset, & exceptum vita servare pararet.
Stemmatis hic sancti: nam claro nobilis ibat
A proavo, quem prisca fides & conscia virtus
In cælum sine morte tulit: sic celsa petenti
Successit magno non impar pronepos actu.
Nec plus est illum salvi cum corporis usu
Terrenas liquisse domos, intrasse supernas.
Denique quo priscus quondam conscenderat Enoch,
Elias curru post tempora longa secutus,
Scribitur ignitis scandens penetrasse quadrigis,
Cum suspensa leves transmitteret orbita ventos,
Ungula vel premeret calcatas pondere nubes.
Vallatumque ferrent sanctum non ureret ignis,
Et motus servans nesciret flamma calorem.
Hos igitur sacis est cælum potuisse mereri
Membrorum sub lege sitos: sed non tamen illud
Segnius admirer, sancti quod tempora Noe
Unius ob meritum, natis nuribusque tuendis
Orbis in exitio potuerunt ferre salutem,
Est ille in cælis, numero præstantior omni,
Angelicus sine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat celebratque Deum, famulantia suetus
Ferre ministeria, & jussis parere supernis.
Hi nunc quod rectum mortalia corda precantur,.
Conspicitur dignis sacro quod pectore votis,
Quicquid larga manus collectis sparget egenis,
Excipiunt, sanctoque ferunt super astra volatu.
Quin etiam justos, fragilis dum vita fatigat,
Tutantur, mundique inter discrimina servant.
Sed tamen in cunctis præcellit clarior ille,
Maxima quæque Dei quo dispensante ministro
Res geritur, summusque parat mysteria causis.
Hic dominum cæli venturum corpore sumpto
Virginis intactam jussus prædixit in alvum,
Sacraque dotali complevit viscera verbo,
Hic & Baptistæ præcurrens nuntius ortum,
Desperata diu dum ferret germina patri,
Inter sacra virum conterruit, & dubitantes,
Protinus ingrato restrinxit in ore loquelas,
Donec prædicto fœcundam redderet ortu
Prolis anum, multo sterilis quæ tenta per annos;
Fudit diffidens effœta puerpera fœtum.
Hic rerum solers summusque Archangelus, alto
Aerea per liquidum, levibus circundatus auris,
Vibratasque movens ignito in corpore pennas,
Nulli conspectis ad terram motibus ibat.
Et cum forte gemens cunctorum crimina Noe
Inflexis stratus genibus, cum supplice planctu
Mundanæ veniam mundo nolente petebat.
Cum subito clausis foribus tunc aliger intrat
Conspicuus, claro resplendens numine ore.
Horrescit visu tanto perteritus heros,
Mortalisque oculus personam ferre supernam
Vix valet, & pavidi detorquet lumina vultus.
Ille salutiferis primum mulcere timentem
Aggrediens verbis, cæli mandata ferebat.
Pax tibi, juste virum, pacem tibi missus ab alto
Imprecor, ut pulso capias mea dicta pavore.
Hæc mandat summus terræ pelagique creator.
Insperata quidem cunctis sententia leti
Imminet. hanc solus sed qui transire mereris,
Et præscire potes. Nam te calcata voluptas
Jampridem rectum toto discrevit ab orbe.
Unica sed quoniam sævum depellere letum

Vita tibi poterit, tantos evadere casus
Qualiter incipias, paucis ex ordine fabor.
Finis erit rerum, permissis undique lymphis,
Atque relaxata vastabitur orbis abysso.
Nunc age, congestis erescat fortissima lignis
Machina, quæ surgens fluctus superenatet omnes.
Ter centum cubitos per longum ducta tenebit,
Bis quinis late claudetur, bisque vicenis.
In triginta illi constabit culminis altum.
Per medium per ter longo cœnatula tractu
Edita suspensis domibus tabulata levabunt:
Ut generis proprii servans consortia mansor
Componat partis dispersa cubilia cellis.
Tum ne rimosi compagum forte meatus
Accipiant inimicum imbrem, linire memento
Juncturas laterum, pigrumque infunde bitumen.
Taliter affectam cum consummaveris ædem,
Protinus ingredere, ac mundum dimitte cadentem:
Exclusit quem culpa frequens, includere vita
Incipiat, circumque fremant te sospite mortes.
Quinetiam lateris sociam succedere tecto,
Et cum conjugibus natos intrare jubeto.
Tuque secundus eris deleti germinis auctor,
Ut te post primum repleatur terra parente.
Sed quia perfecto divinis viribus orbe,
Post operis finem, post leges, postque sacrata
Sabbata, formari quicquam non convenit ultra:
Ne penitus cessans intercidat omne creatum,
Spirantum e cunctis pecorum, celerumque volucrum,
Silvarumque feris, & quæ jumenta vocantur,
Vel quæ per tacitos reptant labentia motus,
Bina cape, & tecum claustro victura recondе.
Sic tamen ut proprios teneant sua vincula sexus,
Unde genus rursum tellus implenda resumat.
Ne timeas ne forte feros animantia motus
Servent, aut subitis præsumant rictibus iras.
Fœdus erit totis, quæ discordantia profere
Per varios natura modos, & pace fideli
Parebit jussis quicquid concluseris illic.
Serpentis tantum semper figmenta caveto.
Vertice submisso blandum licet ille trisulcis
Finxerit abscondens per dulcia sibilla linguis
Immortale odium, nunquam tu credulus illi,
Quem nimis expertus vitandum præmonet Adam.
Hostis namque semel voluit quicumque nocere,
Hic semper suspectus erit, penitusque cavendum est,
Ne jam mentito conjungat fœdera prudens.
Tu post exemplum jussis servire memento.
Hæc fatus, vacuum levibus secat aera pennis,
Mortalem fugiens aciem, cœloque relatus
Heroem trepidum mandata lege reliquit.
Ipse tamen tali manibus cum voce levatis,
Quisquis, ait, nobis tantam spondere salutem,
Seu missus, seu sponte tua, super æthere celso
Venisti, & placidum sacrasti fœdere pactum,
Sis fautor, firmentque tuas promissa loquelas,
Auxiliumque tuum conatibus insere nostris,
Ut tenuis tantam valeat manus edere molem.
His breviter dictis, vitæ spem corde reponit,
Aggrediturque celer sacri præcepta laboris.
Quis tantos capiat sensus? quis denique sermo
Explicet, advectis fuerit quæ copia lignis?
Nudati colles, spoliata robore silvæ,
Mons ut quisque fuit, famulo placuere paratu.
Pelion immensas cum mierae vertice quercus,
Insuper exponit multa virtute recisum
Ossa nemus, Pindoque abies subducitur alta.
Atlas ipse novas ictu resonante secures
Sensit, & annosas dedit ad navalia pinus.
Invictum tunc surgit opus, contexta levatur
Porrectis trabibus præcelsi culminis ædes.
Hæc inter, discors varii sententia vulgi.
Nam multi lymphis obstacula tanta parantem

Irrisere virum, moles quod clausa moveri
Fluminibusque dari nequeat, quam forte vel ampli
Euphrates Nilusque queant vix claudere ripis.
Humani generis quid mens incredula reris
Mortalem non posse manum conjungere ponto
Ædem longinquam? pontus namque obvius ultro
Curret, & adductum tangent stans fabrica litus.
Ast alios celsam compacto robore massam,
Ignaros quanquam cladis, causæque latentis,
Mirari novitas & formidare coegit.
Haud aliter studium jam tunc diviserat omnes,
Quam nunc mundus agit. Sunt qui compuncta fideli
Corda dicant operi, rebusque instare supremum
Discrimen norunt, corpus qua concidat omne,
Bacchatamque diu consumant sæcula carnem.
Effugiet tunc ille malum, quicumque paratus
Construat ut validam præduri tegminis arcam,
Per lignum vitale crucis servatus ab undis,
Tunc cernet quanto contempserit otia fructu.
Haud procul attentum contemplans hunc operantem,
Nonne piger quisquam lucri, tædensque laboris,
Insanire putet, cura quod solus inani
Æstuet, & rebus nolit pereuntibus uti?
Sic epulans parcum, sic largum quisquis avarus,
Sic nudum raptor, sic castum ridet adulter,
Sic circumscribens illuso simplice gaudet.
Sic sapuisse dolet dives, cum congregat aurum,
Spargentem nummos, ultroque in paupere censu
Consumptis opibus miserum ratus esse beatum.
Inde repentinum judex cum cerneret orbi
Adventare diem, finis sic protinus, inquit,
Imminet, ut justi quondam sub tempore Noe,
Diluvium varios mundi cum repperit actus,
Et carnem consumpsit aquis, opifexque salutis
Evasit parto diffusa pericula claustro.
Hæc evangelicis sunt inclamata figuris.
Providus interea consummat conditor arcam.
Tunc jussæ accurrunt volucres, tunc bestia quæque,
Consuetum linquens silvaso tegmine lustrum,
Deposita feritate venit, sesque tenendam
Ingerit occurrens, & libertate relicta
Includi gaudet, tantum decreta futuri
Vis valet. occultus brutis in sensibus ardet
Terror, & expectans agitat formidine vitam.
Ast homines, quo sors certi discriminis urget,
Vicina nec morte pavent, satis undique constat
Vitali indicio præcedere sæpe timorem.
Securos lætasque reos tellure Gomorræ
Jam prope sub flammis sententia dicta videbat.
Ninivæ contra populis terrore salubri
Prævaluit pro pace metus. Nam venerat illuc
Jussus, multum ille & terris jactatus & alto,
Qui clamaturus tanta discrimina plebi
Diluvium timuit mundo constante propheta.
Hauserat hunc valido pervadens bellua rictu,
Immersumque mari ventris concluserat arca.
Deglutire virum, faucesque implere capaces,
Ardenti monstro cum sit permissa potestas,
Non licuit mordere tamen, nil dentibus actum.
Intravit cupidum deludens præda vorantem,
Invasusque cibus jejuna vixit in alvo,
Dum tres luce dies una sub nocte propheta
Sol ageret, litusque novum vacuanda viderent,
Et castigatum vomerent ergastula pastum.
Ut monstro exutus vates, cælumque recepit
Contingens terras, magnam tunc percitus urbem
Terribili cum voce petens; quid criminis, inquit,
Ardetis flammis? restringent omnia pœnæ.
Jamque venit finis, lentum est hoc dicere, venit.
Non plus fatus erat, totus conjurat in omne
Lamentum populus: procurrunt undique fletus,
Pectora tunduntur, cælum suspiria pulsant.
Mollibus abjectis Cilicum dant tegmina setæ,

Inque cibos cinerem, lacrymasque in pocula fundunt.
Ipse etiam, dignus tali qui tempore princeps
Ante aciem flentum portet vexilla salutis,
Atque novum dictu metuens discrimina vincat,
Projicie hinc sceptrum, linquit sublime tribunal,
Pallia blattarum spreto disfibulat auro,
Serica despiciens, atque aspera tegmina sumens.
At pius ex alto contemplans talia rector
Exertas revocat sedatis motibus iras,
Vibratumque tenens restinxit missile fulmen,
Temporibus propriis justus sic conditor arcæ
Securo solus timuisse pericula mundo
Gaudebit, finem cunctis, sibi ferre salutem,
Diversam cernens meriti discrimine sortem.
Ergo ubi silvestres sexu collegit utroque
Inclusitque feras, pecudum tunc eligit illa
Sumere, quæ licitum est mandi, vel munda vocantur,
Hinc tantum septena dedit viventia claustro,
Ut ternis paribus servato semine salvis,
Septima quæ fuerint sacris quandoque litentur.
Et jam vitalis concluserat omnia carcer.
Tunc justum, cunctosque suos, natosque, nurusque,
Accipit expectans claustrum, vitaque reponit.
Nam servos nondum dederat natura vocari,
Nec dominos famulis discernere noverat ordo.
Primus enim maculam servili nomine sensit
Hujus natorum medius, qui forte cachinnu
Distectum petiit misero spectamine patrem,
Materiamque sui risit deformior urtus,
Et plus jam turpis nudato simplice nequam.
Quod postquam sanctus potuit cognoscere Noe,
Natum germanis famulum dedit. inde repertum
Tale jugum. cuncti nam semine nascimur uno.
Servitii certe causam fecisse reatus
Cernitur, & liber peccans fit crimine servus:
Si rursum nexu famulus stringatur honesti,
Natales faciens sibimet, jam nobilis hic est.
Nuntius interea, dudum qui missus ab alto
Detulerat justo cælestis munera verbi,
Protinus ut clausum vidit, rebusque paratis
Expectare diem, rursus descendere cælo
Festinans, laxos firmavit cardine postes,
Inclusitque viros, atque ostia fortia traxit,
Confestimque levans supero se retulit axi.
Ævo sexcentos senior transcenderat annos,
Lunaque bis plenos addebat menstrua cursus,
Septimus & decimus qui post illuxerat orbi,
Ultimus ille dies jam nunc dabit omnia leto.
Ilicet obtegitur cælum, nimiisque tenebris
Victa repelluntur fuscati lumina solis.
Insanas hominum mentes vix tangere terror
Cœperat, insuetus mox profluit æthere nimbus,
Et valido primum similis demittitur imbri
Arida terrarum pariter madnere per orbem,
Una fuit toto facies & nubila cælo.
Ægyptus tunc ipsa novas expavit ad undas,
Alsit & infusus Garamas, dudumque calentes
Humida Massylas tetigerunt frigora Syrtes.
Nec longum pluviæ species, non denique gutta
Stillans, sed rupta funduntur flumina cælo.
Non aliter Tanais, nivibus cum pascitur albis,
Riphæo de monte ruens illiditur amni,
Præcipitatque simul longo quod tramite ducit.
Undarum tali quatitur certamine tellus,
Fitque lacus instar compressus fluctibus aer.
Nec tamen hic lymphas tantum fudere superna,
Terrestres etiam mundus consurgit in iras.
Rumpitur omne solum, crebros dant arva meatus,
Prosiliunt fontes, ignataque flumina manant.
Vergitur in sursum mutato pondere nimbus,
Inde cadens cælis, hinc terris undique surgens,
Occurrit mox unda sibi, junctoque furore
Conjurant elementa neci. transcenditur omnis

Riparum limes fluviis, atque obiec rupta
Sævis laxatis discurrens humor habenis.
Sed cum diffusæ spatium concludere terræ
Omnia certarent, mundumque implere capacem,
Suspendi forsan potuit sententia leti,
Atque mora majore trahi, quo tardius omnem
Concedens spatium rapiat sors ultima carnem:
Oceanus vertex rerum ni fervidus uno
Litore, quo tantum terras atque æquora cingit,
Exiret, rumpensque fidem perfunderet arva.
Dissipat æternas leges, & sede relicta
Regna aliena petens naturæ fœdera turbat.
Ut diros primum pelagi sensere furores
Illustres fluvii, magnos quos inclyta cursu
Fama refert, motusque novos stupuere parumper,
Ut credas sapuisse fugam, sic versa retrorsum
Per terras spargunt sublata volumine ponto.
Insequitur tamen Oceanus, refugisque fluentis
Imminet, & salsis impellit molibus amnes.
Tunc major strepitu tanto mortalibus ægris
Fit metus, ascendunt turres, & celsa domorum
Culmina, præsentemque juvat vel tempore parvo
Sic differre necem. multos dum scandere tentant
Crescens unda trahit, quosdam montana petentes
Consequitur, letoque fugam deprendit inanem.
Ast alii longo jactantes membra natatu,
Defessi exspirant animas, aut pondere nimbi
Obruta flumineas commixta per æquora lymphas
In quocumque bibunt morientia corpora monte.
Ædibus impulsis alii periere ruina,
Inque undas venere simul dominique domusque.
It fragor in cælum sonitu collectus ab omni,
Quadrupedumque greges humana in morte cadentum
Augent confusos permixta voce tumultus.
Hæc inter miseri ferventia funera mundi,
Prægravis insanis pulsatur motibus arca,
Compagesque tremunt, stridens junctura laborat.
Non tamen obstructam penetrat vis improba, quanquam
Verberet, & solidam fluctu feriente fatiget.
Non aliter crebras Ecclesia vera procellas
Sustinet, & sævis sic nunc vexatur ab undis.
Hinc gentilis agit tumidos sine more furores,
Hinc Judæa fremit, rabidoque illiditur ore,
Provocat inde furens heresum vesana charybdis:
Turgida Graiorum sapientia philosophorum,
Inter se tumidos gaudet committere fluctus.
Obloquiis vanos sufflans mendacia ventos,
Sed clausam vacuo pulsant impune latratu.
Jam medium crescens Arcæ contexerat unda,
Commovitque cavam suspendens undique molem.
Et melius tutam facili portante natatu,
Quoque vocant undæ, sequitur jam mobile pondus.
Cedamus mundo, dum ducimur: omne resistens,
Si flecti nescit, metuas vel pondere frangi.
Sed si cedamus, fluxum ne sentiat intus,
Peccatumve trahat mens impenetrabilis ullum.
Navigat interea claustro commissus eunti
Fons vitæ, servatque furens super omnia pontus
Orbis depositum, fido quod tegmine promat,
Cum pax terrarum reddi sibi debita poscet.
Ergo ibant undæ, tellus subducitur omnis,
Collibus imposita vicerunt adita lymphæ.
Delituit tellus ponto cum piniser Othris.
Parnassi vertex cautem non protulit altam,
Ipsa cupressiferi latuerunt saxa Lycæi,
Subductæ rupes, æquatæ fluctibus Alpes,
Omnibus exclusis totus jam denique mundus
Axis & unda fuit. Nam cunctis morte subactis
Regnabantque pelagi silvoso in gurgite monstra.
Et jam vicinum pulsabant humida cælum,
Jamque quater denis manabat noctibus imber,
Compleratque necem, nec jam quod tolleret ultra
Mors habuit, pressitque natantia funera pontus.

Frænantur tandem pluviæ, resplenduit æther,
Redditur, & cælis vultus. Sol ipse reductus,
Sed non inventis queis reddat lumina terris,
Tantum luxit aquis. tristis videt æquora fulgor;
Quamque breves radios admotas frangit in undas,
Tam consumendis fervens ac proximus instat.
Nec minus & patuli terræ clauduntur hiatus,
Quaque prius vomuit letali ex ore fluenta,
Obicibus propriis constricta resorbet abyssus.
Nec tamen ut venit, breviter sic unda recedit:
Siccant non pauci longo sed tempore menses,
Quod pauci fudere dies. jam ducta natatu
Armeniæ celsis instabat montibus arca,
Et nondum undis fundo consedit in arvis.
Ut stabilem sensit senior, motuque carentem,
Nec fluitare natant ventosa per æquora lignum,
Credidit abductis nituisse liquoribus orbem.
Tunc reserat summam sublimi a fronte fenestram,
Emissa refluos exploret ut alite fluctus.
Illa volans longo diverberat aera plausu,
Atque quatit vacuas pennarum motibus auras,
Cumque diu fessis undas perstringeret alis,
Nec locus optatam requiem concederet ullus,
Consuetum repetit prospecto ex æquore claustrum.
Exceptam senior manibus tunc colligit intus,
Advertens nullas patuisse per humida terras.
Interea magna pontus se mole movendo
In chaos antiquum linquens mundana redibat.
Excelsi eandem proferre cacumina primum
Incipiunt, post quos tenues crebrescere montes.
Ac vero ut pelagus cinxerunt litora priscum,
Oceanusque pater, notas collectus in oras,
Contentus solito labentia flumina tractu
Sorbuit, & cunctis distinxit fræna fluentis,
Torrentesque suæ clauserunt undique fossæ,
Libera subductis nituerunt arida lymphis.
Tunc interposito producens tempore corvum,
Scire cupit senior, vacuumque interrogat orbem.
Ales ut extensis nitidum petit aera pennis,
Aspiciens plenis stipata cadavera terris,
Carnibus incumbens, & mox oblita reverti,
Rectorem placidum communi in sede reliquit.
Sic nescis, Judæe, fidem servare magistro,
Sic carnem dimissus amas, sic gratia unquam
Custodi vitæ dominoque rependitur ulla.
Mente vaga sic laxus abit, sic fœdera legis
Rupisti, & primum violasti, perfide, pactum.
Temporis ut spatio senior collegit inertem
Jam potuisse satis corvum se reddere claustris,
Ignarus cardi reditus, causæque morandi,
Ne fors innexis fessum consumpserit alis,
Junxerit & cunctis pereuntibus unda recurrens:
Protinus albentem mittit de sede columbam.
Illa memor jussi rapido petit arva volatu,
Paciferæque videns ramum viridantis olivæ,
Decerpit, mitique refert ad condita rostro.
Tali legatus firmavit fœdera simplex
Indicio, purumque pius sic comperit orbem.
Integer emensum vertebat circinus annum,
Quo felix claustrum spirantia cuncta tenebat:
Tum pater ablatis obducta repagula ferris
Pandit, & inclusis desuetum reddere solem
Incipit, effato redeant ut semina mundo.
Ante tamen Justus jubeat quam sparsa vagari,
Singula de septem, qua dudum claudere munda
Curavit, natis pariter, nuribusque vocatis,
Cespite constructa disponens immolat ara,
Accendens sanctos his primum altaribus ignes.
Plurima dum magnis adolentur corpora flammis,
Et numerosa levat præpinguem victima fumum:
Suavis odor lætum tetigit trans æthera cælum,
Primaque purgati suscepta est hostia mundi.
Tunc igni permixta sacro vox intonat ista.

Hactenus infectus contagia traxerit orbis,
Sufficiat regnasse nefas, mundata lavando
Perpetuo niteat tellus, vultusque reductos
Contineant elementa suos: haud amplius ullis
Perturbata malis moles mundana fatiscat.
Vos quoque, quos leti salvavit tempore vita,
Intactosque tenens casu defendit ab omni,
Ducite securum servatis legibus ævum:
Vosque caput generis fœcundo semine prolem
Spargite, diffusum late quæ compleat orbem,
Deletum instauret numerum, dominetur & orbi.
Fertile quinetiam reddent animantia germen,
Quod tamen inflexum famulabitur ordine prisco.
Insuper & terris ex hoc jam non erit ultra
Diluvium regnans, carnem quod conterat omnem.
Unum quod fuerit, signo monstrabitur uno.
Nec similem repetita iterum peccata videbunt:
Et si crimen erit, terror non deforet alter.
Sic unum genitor jurans baptisma sacrabat,
Ut semel ablutum lymphis purgantibus orbem,
Sic sperare reos lavacrum non posse secundum.
Vix tribus exactis cœli jam partibus ibat
Pronus in occasum radius, cum forte remotam
Axe sub Eoo jussus contingere nubem,
Protulit excussum madefacto ex aere signum,
Arcus & emicuit, quæ nunc Thaumantida Grajo,
Irim Romuleo vocitans sermone poeta.
Pendulus obliquum solem cum senserit humor,
Ancipites vario mittit splendore colores:
Nec numerare queas, sic mixtos lumine visus
Illudunt dubii diversis vultibus orbes,
Sapphirusque virens, maculosus, cæruleus, albus,
Purpureum de nube trahit, de sole coruscum,
De cælo nitidum, de terra sumit & atrum,
Et tamen abjunctis quæ constant hæc elementis,
Sic diversa putes, ut concordantia cernas.
Hanc formam signo trepidis mortalibus arcus
Præstitit esse Deus, promittens nube serenum,
Nullaque jam terris debere pericula cælum.
Nunc quicumque cupis veram servare salutem,
Illud suspicies signum, quod signa figurant.
Namque dator vitæ præmisit talia Christus,
Et geminata dedit substantia salvatorem.
In terris sumptæ nitida de virgine carnis
Naturalis inest patrio de germine fulgor:
Et medius quidam mediator in æthere celso
Munere multimodo varius, sed fulgidus omni,
Vitalem monstrat sacrati pignoris arcum.
Istum corde vide, quisquis baptismate lotus
Ad cælum liber culpis pereuntibus exis.
Nam legis forma vos, inquit Apostolus, ista
Salvabit lavacrum, prisci cum tempore Noe
Conclusas lignis animas describeret octo.
Comparat ille datum, tu servans dilige donum,
Hoc votis precibusque gerens, hoc fletibus optans,
Ne redeant peccata tibi, ne mersa leventur,
Mortua ne surgant, ne debellata rebellent,
Ne post ablutum valeant discrimina crimen,
Et flammam timeas, quia jam non suppetit unda.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS

POEMATUM LIBER QUINTUS.

De transitu maris rubri.

HActenus in terris undas patuisse canenti,
Terram inter fluctus aperit nunc carminis ordo.
Illic diluvium quos perderet ante petivit,
Nunc ad diluvium pleno succensa furore
Sponte sua current peritura millia gentis.
Si non ut dignum tanti præconia facti
Eloquium captent, divina in laude voluntas
Sufficit, & famulo monstrari munere votum.
Quod si quis nequeat verbis persolvere grates,
Non minimum virtutis habet vel credere gestis,
Signa per electos quæ perrexere priores.
In quibus excellit longe præstantius illud,
Quod pelago gestum rubro celeberrima perfert
Scriptorum series, in cujus pondere sacro
Caussarum mage pignus erat, pulchramque relatu
Pulchrior exsuperat præmissa forma salutis,
Historiis quæ magna satis, majorque figuris,
Conceptam gravido peperit de tegmine vitam.
Sustinuit duros externa in sede labores,
Dum Pelusiaca serviret subdita genti,
Plebs oppressa diu: densi quam pondere cæni,
Et laterum numeris, operis mensura diurni
Afflictam sævi vexabat fraude tyranni.
Invisam sibimet frendens qui crescere turbam,
Augeri doluit famulos. Nam jusserat ut lux
Vidisset quoscumque mares, mox docta necaret
Omnis anus, natumque premat sollertia sexum.
Sed tamen aversa fugerunt talia matres,
Atque interdictos detrectant perdere fœtus,
Persistente Deo plebem diffundere sanctam:
Quoque magis mens cæca trahit crudelia vota,
Hoc plus accrescunt teneræ primordia gentis.
Viderat interea genitor de sede superna,
Afflictamque manum placido prospexerat ore:
Jam sacer innocuas dederat de fomite flammas,
Et rubus in rubeo viridis permanserat æstu:
Quo signo spinas nostræ fervescere mentis,
Et lucere pio qui non consumeret igne,
Devotus nosset sanctis in cordibus ardor.
Ilicet electi vates mandata ferebant,
Depromit regi cum primus talia Moses:
Servitii longo lassatam pondere plebem,
Oppressos cophinis humeros, attritaque colla,
Quasque opus assiduum fecit durescere palmas.
Laxandi jam tempus adest: dimitte precantes
Tandem cælesti domino persolvere vota,
Et complere datos patrio moderamine ritus.
Ille fremens inquit, quæ tanti caussa tumultus,
Quisve novus populum Deus exigit omine misso?
Scilicet hæc vacua tetigerit cælestia jussu,
Ut dominus dominis famulos nunc tollere priscos
Vellet, & ad tumidos mittat mandata rebelles.
Quis Deus iste foret, cui me parere necesse est?
Aut sceptris celso quid formidabile regi?
Sed vestras animum seducunt otia mentes:
Et nisi laxatos requies concessa foveret,
Nulla supervacuis tererentur tempora verbis.
Quæ si castigans restringet sarcina major,
Illicitus vetitum conari desinet ausus.
At vos signifero qui talia vota ducatu

Instruitis, vano & plebem subvertitis ore,
Conspectus vitate meos, vultumque cavete.
Ditem namque Pharon, vel pollentissime cursus
Testor, Nile, tuos, & diva vocis Anubem
Cum rabidus latrat, jam non impune futurum,
Si nostrum rursus repetant hac dicta tribunal.
Virgam forte manu gestabat legifer heros,
Quo baculo nitens gressum dum dextra regebat,
Excutit hanc valido projectam cominus ictu.
Tum mirum dictu, commotum serpere lignum,
Non insensibiles ceu promit palmite ramos
Vita movens tantum quos praestat crescere fructus:
Sed flexu reptans, mutati & corporis usu
Sensum animamque gerens, coepit decurrere virga,
Mox anguem formata refert. conterritus haesit,
Æternumque niger tum palluit ore tyrannus.
Sed ne confusum tali succumbere signo
Cerneret assistens vultu nutante satelles;
Dissimulat summo rem gestam credere jussu,
Nec divina volens, hominum sed facta putari,
Tum mandat quoscumque magos, vel carmina doctos,
Illicitam diris tentantes fraudibus artem
Ægypti, longinqua darent hostilia, cogens
Murmure funereo faciat monstrata minister,
Undique tunc jussi concurrunt, & medicatas
Armant quique suas noto medicamine virgas,
Dant jacta vanas species, anguesque putati
Illusos terrent oculos fallente figura.
Nec longum tumuere magi: consumitur omne
Quod fecisse rati. fictos namque arte dracones
Primus adhuc mordax absorbuit ore cerastes.
Postquam virtutis clausis spectacula Moses,
Victorisque tenens eandam tellure levavit,
Decedit serpens ligno, vultusque recedit,
Diriguere vagi durato corpore flexus,
Quid multis? fit virga prior, qua deinde sacerdos
Plurima successivo monstravit tempore signa,
Hinc dirum frendens Pharaonis conscius ardor,
Divinae incipiens per cuncta resistere dextrae,
Et quae cognoscens, nolens tamen ipse fateri,
Protinus expulsos jussit discedere vates.
Illi divinas pulsant cum fletibus aures,
Ut fremitus gentis tandem fraenetur iniqua,
Quam gravius saevam monitus fecere superni,
Ipsis quinetiam caelestibus arma minantem.
Tum pater, accipiens gemitus lacrymasque precantum;
Taliter hortatu blando solatur amaros.
Ne tantum vano submittite corda timori,
Plebs mea, quam toto mundi de corpore sumptam
Elegi, & propria solam mihi sorte dicavi.
Jam nunc cernetis quanto primordia vestra
Prosequar auxilio, favos ac persequar hostes.
Ducam sublimem portenta per omnia dextram;
Nec volet in paucis Pharius rex cedere signis,
Longius ut duram vincant miracula mentem.
Post haec laxatos quin & discedere coget,
Expelletque solo: quod nunc negat, ingeret ultro:
Ibitis ad magnas post fortia praelia sedes,
Quo vocat expectans praefertilis ubere terra,
Et claras victis condetis gentibus urbes.
Vos modo promissis tantum confidite donis,
Et quot deposcent ingentia facta labores,
Lata ferat virtus, seseque ad prospera servet.
Talibus auditis melior spes accipit illos.
Attollunt animos, palmasque ad sidera tendunt,
Concipiuntque fidem votis, gratesque rependunt.
Postera lux dubios primum praemiserat ortus,
Et successorem depulsa nocte ferebat
Insistens aurora diem: tum flumina sanguis
Imbuit, & subito maduerunt arva cruore,
Sed non hoc minimis portentum contigit undis;
Fluviorum rex ipse rubet, nec lumine prisco
Nilus agit proprium quem sumpsit fonte nitorem:

Quin magis, averso ne tangat pristina limo,
Sanguis in externum certans manare canalem,
Carnosus non carnis erat, nec corpore fusus,
Aut strages quæ multa simul, quo vulnere posse
Lympharum damnum proprio supplere cruore.
Naribus obstructis pressi, victoque natatu,
Interiere simul peregrini in gurgite crasso,
Auxeruntque suo saniem de funere pisces.
Et fortasse rear clades mortisque futura
Sanguinis indicio jam praecessisse ruinam,
Hoc ipsum ni pœna foret. Nam scilicet omne
Ægypti spatium, vel quo patet ampla Canopus,
Mox inter pingues sitiens defecerat undas,
Si non omnipotens celerem super arva medelam
Spargeret, & nitidos revocaret vallibus amnes.
Tum vero ut requiem pestis subducta reduxit,
Effertur rursus dilata morte tyrannus,
Et vix evasum contemnens mente flagellum,
Innocuam flagris persistit subdere gentem.
At quid per cunctam stylus æstuet ire superbi
Perfidiam, cæsi numerans perjuria regni?
Sed tamen extorquent varium mendacia monstrum,
Undaque vicino vix dum purgata cruore,
Ranarum fœdis texit cantatibus urbes.
Complentur cella, strati penetralia, mensa,
Sustinet innumeros regalis purpura falsus,
Atque premens homines frendet succumbere ranis,
Quarum mox cumulis flamma tonitruque subactis,
Congestisque, sonans muscarum nubis ad auras
Exiit, infectum corrumpens aera flatu.
Illic quas scinifes vocitant, quantosque volatus
Pendula committunt levibus corpuscula ventis,
Pennarumque vices peragunt stridentibus alis?
Fundunt se pariter, turbataque mœnia complens.
Et licet immersis defigant vulnera rostris,
Plus horror quam pœna movet. sed tollit & istam
Veneus agens, cessat laxata molestia paulam
Confestim cessante metu, nec longius ira
Sentitur quam plaga calet. Sed peste remota
Succedunt aliæ gravius. consumitur omne
Jumentum, cunctosque greges nox abstulit una.
Nec tantum damnosa reos portenta fatigant:
Vertitur ad carnem quæ suscitat ira dolores.
Insidunt penitus turgentia vulnera membris,
Et sacer incubuit percussis artubus ignis,
Creditur hic etiam casu contingere languor:
Sed morbus mentis discrimina corporis urget,
Præterit ille dies: tum demum luce secusa
Concutitur cælum tonitru, nubesque coacta
Terribili splendore micant: ferit omnia fulgur
Fulmina agens, totas uno sub tempore mortes
Æthere turbato terris elementa minantur.
Ignibus inferitur prægrandis corpore grando,
Non ut nube solet terris nimbosa venire:
Sed quocumque cadens ut deprimat, atque ruinam
Pondere vel solo faciat. conjungitur ergo
Grandineum flammis ferventibus aere frigus,
Et natura neci servans adsignat utrumque.
Hic primus stragem sparsis dat mortibus imber:
Exin restantem surgit consumere fructum
Bruchus, & excusso confidens crure locusta.
Hoc sed docta malis, & jam discrimine crebro
Tanquam lene satis callosa superbia duxit.
Insequitur velox gravius quæ vindicet ira.
Cæcas mane novo surgens sol sparserat umbras,
Et latus jubaris splendebat fronte sereni,
Cum surgens mediam nubes se porrigit atra,
Nascentemque diem depulso lumine claudit.
In molem nox densa coit, perit obrutus aer,
Palpantesque manus densas sensere tenebras,
Atque repercussus vexatur anhelitus æger:
Et si sopitos flando quis suscitet ignes,
Aut flammas extire velit, compressa necantur

Lumina, nec vibrant restricti pondere motus:
Quo qaemcumque loco tenebrosus repperit horror,
Continuit, vidit nullum, nec visus ab ullo est.
Sqaalentes pariter viventia millia credas
Infernas intrasse domos, aut forte revulsa
Obice ecrrarum patriam sordeneis abyssi
Migrasse in superos, ac mundum luce fugata
Sab leges misisse suas. tres perdidit ista
Nocte dies, digne pendens perjuria tellus
Isthac damna tulit. nam cetera fulgidas orbis
Continet, & solitos distinguant tempora cursas.
Moses interea lacrymas, jejunia, vota
Continuat, precibusque frequens ac pervigil instat,
Majoris natu fultus solamine fratris,
Instruit hos sacris simul, informatque creator
Mystica solennem qaa pandat victima ritum.
Cernitis ut multa desudans elade reatum
Ægyptas contrita gemat satis audique tacta,
Sed tamen immoca perstans cervice rebellis?
Nec portanda diu pracedunt ista ruinam.
Ægroeae quodcumque tumet, nec sana saperbo
Causa subest, janctam monstrae mens turgida letum.
Uaas adhac restat qai viadicce omnia luctus,
Tosique novem decima percellat cade merentes.
Vos modo perpetaos sacrorum discite mores,
Caltibas & propriis mansura lege tenete.
Measibus in cunctis, orbis quos circinat anni,
Iste capat priacepsque foree, qaem nomine belli
Geneiles vocitant, vos cantum dicite primum:
Lunaque bis septem cam fecerit addita noctes,
Vespere cum sero dabitis primordia sacris.
Samite maasuetam perfecti temporis agnam,
Qui careat macala, & purum det corpore vellut.
Hoc animal festis mactabitis. hujus utrumque
Signabit sanguis nitido de corpore postem.
Hoc dabit iadiciam servanda cura salutis,
Cum percassor agce tacitam sine vulnere cadem,
Perspiciet sacro limen maduisse cruore,
Hoc tantam traasire volens distantia talis
Custodit vestras sparsis a mortibus ades.
Sic nos, Christe, taum salvet saper omnia signum
Frontibus impositam: sic sanguis denique sanctus,
Tanc pramonstrati dadam qui fuadieur agni,
Oribus infusas postes lastrasse tuorum
Inter lobentis ferveatia sanera mundi
Credatar, casuqae euos discernat ab omni.
Dum noa signatos percurrit funere mucro,
Tu cognosce tuam salvanda ia plebe figuram.
Ut quocumqae loco sanctus mactabitur agnus,
Atque cibo sanctum porrextrit hostia corpas
Rite sacrum celebret vita promissa sequeatis.
Fermento uequam duplici de corde revulso,
Sincerum nitida conspergaat azyma mentes.
Finierat rector leges & sædera festi
Paschalis mandare viris, quod protiaus omnes
Arripuere simul. peragunt convivia laei,
Solennisque aovo culta disponieur esus,
Traaseat ad seros qaa condiea forma nepotes.
Nox erat, & mediam carpebant cancta quieeem,
Umbraque libratas jamjam diviserat horas:
Eece venit tacito per dira silentia motu
Aagelus ex erto missas qai sæviae ense
Nec confusa datur subiti senecntia leti,
Omae malum sed forte cadie, longeqae videtur,
Quem petat in ecuebris præfixi funeris ordo:
Majores natu pereune, solique legantur
Ad morecm primos luci quos edidit ortus.
Cum dominis famali pereant, natiqae potentum
Permixta cam plebe cadunt, sic vilis, ut ille
Qaem celsi tenuse morientem purpura fulcri.
Hac nada tellure jacene, hæc serica velant,
Disparibus stratis sternuatur corpora lecto.
Non quemquam mors aqua eimet, non excipit ullos

In vivis tantum qui discernuntur honores.
Pauperis ad fletum nulla pietate movetur,
Ditibus ut parcat nullo corrumpitur auro.
Ægrotum sanus, longævum junior ante
Migrat. huic soli debet confidere nemo.
Hoc tantum tamen est sibimet quo mortua distent.
Vivant ut meritis qui complent tempora sorte.
Hæc unquam penitus morti licet auferat, & si
Jure potestatis lutea compage creatum,
Semine mortali genitum, terraque reductum,
Justorum in factis leto nil creditur ulli.
Ergo ut percussas soboles confusa repente
Aula videt, currunt flentes ad funera matres,
Pectora contundunt pugnis, crinesque revellunt
Unguibus, & nigras festinant scindere malas.
Nec dominos planxere diu, mox occupat omnes
Luctus quemque suus, sonat unus in æthere clamor
Non unus ex fletu. confundit voce tumultum
Nulla vacans a morte domus. tum lumine multo
Omni curatur populorum funus in urbe.
Judicium justum cogit mœrere merentes.
Et dum quis proprio servat lamenta dolori,
Exequias tardant luctus, inhumataque turba
Dilata jacuit tantisper sorte sepulcri:
Et nisi jam tandem vacuos & honore carentes
Vel nuda tellure locet, vel concremet igni,
Vix collecta manu quæ tantos clauderet urna.
Tum regem circum commotu murmure sistit
Mœsta cohors, humiles depromens voce querelas.
Heus nimium nostris adversa potentia rebus
Hebræi populi, toties cui vindice dextra
Militat omne malum, totus cui denique mundus
Pugnat, & irato succedunt prospera cælo.
Vix quadam secreta Dei, majorque potestas
Hæc in sceptra furit, gentemque ulciscitur ipsam
Urbis jactura. solos pereuntia salvant
Victores clementa suos, redimuntque cadendo.
En jacet Ægyptus, nec jam reparabilis ultra.
Atque utinam pœnas vivis, damnumque per arva
Ferret adhuc divina manus, nec funere tanto
Deceptam subita vastasset cæde Canopum:
Tandem parce solo, cassasque expelle ruina,
Dum levior strages, dum quisquam luce tenetur,
Dum superest qui terna premat, qui limite trudat,
Et ne quem, si forte velint ex corde morari,
Non sinat ejectu depellens hospite cladem,
Permoveat noster natorum funere luctus,
Permoveat te forte tuus: vel pauca superstent
Pignora, quæ tantos tergant servata dolores,
Et detruncata reparent dispendia gentis.
His dictis lacrymas populus dedit. ipse superbus
Frangitur ad fletum princeps, victumque fatetur.
Hæc perturbata sed dum tractantur in aula,
Hebræi vatum studio, monitisque supernis,
Optima quæque sacris fingunt, epulisque requirunt,
Vasaque solennes quæ poscunt plurima cultus.
Ornamenta etiam, vestesque, monilia, gemmas,
Ut reddenda petunt, nec tardus commodat hospes,
Ditat & ignorans trepidam manus æmula plebem.
Quæ jam digna tuis pandantur laudibus ora,
Summe pater: qui tam sævo sic uteris hoste?
Annuit adversus, largitur munera nolens,
Quæ secum dimissa ferant: nec solvere tantum
Sufficit oppressus, opibus ditantur euntes,
Thesaurosque novos libertas reddita sumit.
Inter ferventes inimica in sede furores
Prædatur dominum fugiens, fallitque videntem,
Præsentem vastat, ne tam discedere pulsos
Quam lætos migrasse putes. portantur avari
Sic Pharaonis opes: quem tunc mercede soluta
Servitii longum credas taxasse laborem.
Nonnunquam rectis & quæ contraria prosunt,
Et quæ læva malus voluit, mutata recurrunt,

In dextram vertente Deo, solosque nocentes
Vis odii perimens meditata in vulnera ducit,
Et partos fratri laqueos incurrere cogit.
Egressi interea trepido de rege ministri
Compellunt celare fugam, coguntque volentes,
Præcipitant alacres, & festinantibus instant,
Pellendasque putant pulsa tum gente ruinas.
Jam prope centenum compleverat advena lustrum
In regnis Ægypte tuis, ex tempore quondam
Quo priscus Patriarcha Jacob perduxerat illuc
Bis sena cum prole domum, carosque nepotes,
Quo per fæcundum creverunt millia patrem.
Procedit tandem populus, moxque agmine juncto
Dirom linquit humum tenebris ac luctibus orbam.
Nam vicina dies nondum produxerat ortus,
Hæc nox festa Deo redeuntibus annua sacris
Hac gentis solennis erit, qua solvitur hoste.
Primo conspicuus fulgebat in ordine ductor
Legifer, adjuncto præcedens agmina fratre.
Post quos belligera disponunt arma cohortes,
Ducunt & validas instructo robore turmas.
Arma ferunt humeris, enses per singulo lævo
Dependent lateri, presso tum vertice cassis
Fulget, & albenti certat lux ferrea lunæ.
Nituntur jaculis alii, clypeosque sinistris
Volvunt, & rapido meditantur bella rotatu.
Gaudet pars etiam pharetris, volucresque sagittas
Hostis in occursum mittendis mortibus aptat.
Aut si forte virum fugientia terga sequotur,
Ut pennata leves transmittant spicula ventos.
Incedit pavidum postrema per agmina vulgus,
Non impar numero, cælum cum pingitur astris,
Æstuat aut motus pelagi crispantibus undis,
Littore vel quantas convertit fluctus arenas,
Vel quantis stillant humentia nubila guttis.
Mirantur Pharii Satrapæ, nec credere tantum
Se potuisse vident: placet ejecisse tot hostes.
Sed non hac acie duri salvabere ferri,
Quamlibet innumeris peditum stipere catervis,
Unus pugnabit cunctis pro millibus auctor.
At populus lento moderatus tramite gressum
Arreptum carpebat iter, præcedere tantum
Aggressis ducibus, quantum vel tarda senectus
Vel rudibus reptans infantia sustinet annis.
Ne prematuris fragilem contristet eundo
Ætatem sexumque labor. Sic cuncta supernus
Dispensat nutus, plebique assistit ovanti.
Ergo ubi signatis sederunt millia castris,
Armatusque pedes vulgus vallavit inerme,
Vespere tum primo stanti adsimulata columnæ
Insistens puro resplenduit æthere flamma:
Non tamen ut noto dirnus micat ignis in axe,
Prodita cum terris cæli portenta minantur,
Seu morbis tristem, bellisque aut cladibus annum:
Sed radiis fulgens, & lumine candida læto,
Ostendit nitidum castris mirantibus ignem.
Diffugiunt tenebræ, vicinaque sidera cedunt.
Obstupuere viri primum, perterruit omnes,
Incussitque metum novitas, tum luminis usus
Paulatim cæleste jubar commendat amori.
Maxima nocturnas jam pars exegerat horas,
Et volvenda dies instabat forte propinqua:
Cunctorum ante oculos per cælum visa moveri,
Arripuitque viam populo spectante columna.
Protinus hanc patres sancti sensere sequendam,
Esse ducemque ducum: læti mox præsule tanta
Abrupere moras, castris excedere certam.
Tunc ut quæque tribus primum sortita laborem
Ordine carpit iter, sequitur cum cetera pubes.
Hac inter clarum rediens lux pandit olympum,
Flammea pallescit conspecto sole columna.
Vertitur in nubem totus qui fulserat ignis,
Sed species perstat tensa super æthera forma.

Tertia nocturnos detersérat hora liquores,
Et matutinas scandens sol vicerat umbras:
Ecce novum dictu, cælo servata sereno
Frigida ferventi jussa est opponere nubes
Se radio, densumque parat tenuissima tegmen.
Sic circumjectis, tellus queis ardet Eoa,
Æstibus ignorat genuinum turba calorem,
Vesperis ut credas leni respergere flatu,
Blanda vel humentes diffundere frigora ventos.
Nec tamen hanc nubem tetro suffusa colore
Forma dabat, nec concreto sic horrida vultu,
Ut terrent validos cum promunt nubila nimbos:
Sed qualis madidus solem cum viderit arcus,
Tanta fuit pulchra species extenta columna.
Noctibus ignis erat, lumenque accensa ferebat,
Cum sol torreret; gelidi dabat humida roris.
Has alternantem ducens cum tempore sortem
Mutavit natura vices, substantia discors
Muneribus propriis concordem reddidit usum.
Si mansit, mansere viri: si mota, secuti.
Si multis etiam visa est pendere diebus.
Subdita defixo tardabant agmina vallo.
Ista quaterdenis pietas percrebuit annis,
Dum vastos eremi curris, Judæa, recessus,
Vincla pedum firmante via, dum tempore tanto
Non attrita suum servarent tegmina pondus,
Mollitieque nova prisci durantur amictus.
Sic longæva foret, quod non damnosa vetustas.
Dum sacram populo victum candentia manna
Ferrent, & cæli frugem terrena viderent.
Per quam sublimis prædiceret ante figura
Edendum ex utero purum sine semine corpus,
Quo caperet pascenda salus de sede superna
Illabente Deo sanctis altaribus escas.
Hoc signo summus percussa rupe sacerdos
Protulit irriguos populis sitientibus haustus.
Christum namque vides stabilem consistere petram,
Percussus jaculo largas qui præbuit undas,
Porrexitque suis sacro de vulnere potum.
Hebræi interea læti ducente columna
Per terras gressu, per cælum visibus ibant.
Ecce iterum Phariis insedit mentibus ira,
Et populus sine more ferox his vocibus armat,
Tandem postremos vicina morte furores.
O nimium stultis illudens mentibus error,
Præstigiaque satis nebulosa in fraude peracta.
Nonne pudet famulam nullo certamine gentem
Sic impune rapi, quod nemine præsule tantus
Deseruit vacuas discedens accola terras?
Rura vacant, cœptis desistunt oppida muris.
Non solitum consurgit opus, non cultor in agris
Exercet validos attrito dente ligones.
Turbidus exactor siluit, nulloque tumultu
Fervida consuetos repetunt suspendia census.
Quin potius sumptis exercitus irruat armis,
Imbellemque manum, profugosque reducat alumnos.
Quos si servilis tantum succenderit ausus,
Ut telis certare velint, mox occidat omnis
Confusa cum plebe manus: ferventibus armis
Permixtæ pereant confosso pectore matres,
Uberibus junctos configant spicula natos.
Prolem quisque suam cernens ante ora cadentem,
Oblatis optet jugulis succurrere mortem.
Orbatum nostros faciat libare dolores
Ultima sors populum: sic vivens omnia perdat,
Tum pereat. densa campi sub strage jacentes
Tristi committant inhumata cadavera cælo.
Inde ubi jam totos satiaverit ense furores,
Thesauros revocet fugientes dextera victrix.
Talibus excitas acuebant flatibus iras,
Irridente Deo, solus qui despicit omnem
Conatum rigido meditantem vana timore,
Consiliumque ducum cassato dissipat actu.

Ergo bella rogant, fervens rapit arma juventus,
Spumantes ducuntur equi, phalerisque potentes
Suspendunt alacres splendentia fræna jugales.
Pugnax pompa nitet, subjectos curribus axes
Aurato temone trahunt: tum cetera pubes
Induitur chalybe, aut fulvo circumdatur ære.
Hi loricarum vasto sub tegmine gaudent,
Intexit creber sibimet quas circulus hærens,
Atque catenosi crepitant per corpora panni.
Ast aliis tenui concurrens lamina ferro,
Qua se succiduas junctim scandente per oras
Flectitur, adsuti crates compacta metalli
Horrentes habitus diversa fecerat arte.
Et tamen ardentum cuncta inter tela virorum
Terribilis plus forma fuit, quis namque furentes
Spectet, quos latos vix possis cernere vultus?
Inclusæ galeis facies, & ferrea vestis
Cinxerat iratas armorum luce tenebras.
Progreditur collecta manus: rex ipse frementes
Curru cogit equos: telis tamen undique septus
Delituit, densam reddunt hastilia silvam.
Concutitur pulsata rotis & pondere tellus,
Angustavit humum latam stipata juventus,
Conclusitque vias. quicquid virtutis habere
Ægyptus potuit, totum mors proxima ducit.
  Junxerat interea, ponto qua Magdalus instat,
Hebræus populus rubranti castra profundo,
Evasos credens securis mentibus hostes.
Dum resident, fixoque parant requiescere vallo:
Cernunt pulvereas in cælum surgere nubes.
Cunctatis primum mox agmina sæva patescunt,
Non tamen infensas patitur committere partes
Sole sub occiduo vicinus prælia vesper.
Distulit in lucem vallatus bella tyrannus,
Et fors ardentes nondum compesceret iras,
Nec servare furor potuisset fœdera nocti,
Auroramque velis motis præcedere signis,
Flammea ni retro subsistens forte columna
Objectu medio gentes discerneret ambas.
Contemplans rex ipse tamen mirabile lumen,
Sic ignem metuit, quod sensu fervidus ardet.
Paulatimque mori non profuit. itur ad unam
Quæ claudat cunctos pelago pandente ruinam.
  Plebs trepidae conclusa loco, finemque sequenti
Expectat pavefacta die, non tela, nec ullas
Bellorum molita vices, sed voce levata
Vatibus insistens: o terque quaterque beati,
Ægyptus quos morte tulit, tellure vel ampla
Urnam defunctis suprema sors paravit;
Digni qui tantos nequeant sentire dolores,
Nec stragem prolis, vel pignora capta videre.
Alitibus nos esca dati, nec sede sepulcri
Condita deserto solventur corpora vasto.
Talia voce viri: respondit luctibus omne
Vulgus, & accenso persultat turba tumultu.
  Tum sancti cœpere duces promissa referre,
Solarique metum, fletusque abstergere dictis.
Quæsumus ingratos deponite mente timores,
Experti multum nec desperanda putetis
Quæ tantis spondent cælestia munera signis.
Insidisue potest elabi cordibus unquam
Ægyptus tot cæsa malis, interque flagella
Succumbens quæ sensit humus, vos, cunctaque vestra
Afflicto regno salvos vixisse sub hoste?
Quid de transactis dicatur? nempe videtis
Ut mediatricis curet tutela columnæ,
Ne quid ab adversa liceat nos fraude vereri.
Quin magis erectas firma spe tollite mentes.
Ultima namque dies defixa est crastina genti,
Quæ nunc bella crepans sumptis confidis in armis,
Non sic pugna foret, nec telis tela feretis
Obvia, nec vestro vobis sudore triumphus
Hac vice proveniet, cæli pugnabitur ira,

Qua vobis placido peragentur prælia nutu.
Talibus intenti vates dejecta levabant
Corda virum, sancta sedantes voce timorem.
At pontum validus ferventi flamine ventus
Urebat, tota consumens nocte profundum,
Contra naturam genitor dum fulminat undas,
Ardet & afflatus percusso in gurgite fluctus.
Jam matutinum pervenerat horrida tempus
Vix acies, primosque nitens aurora rubores
Spargebat mundo, tetris dum protinus omnes
Erumpunt castris, fremit undique mota juventus.
At pavida plebis postquam pervenit ad aures,
Clangentisque tuba percussit pectora terror,
Arripiunt carpuntque viam, qua proxima ponti
Littora sollicitant rubro insignita liquore.
Ut summas pelagi populus pervenit ad oras,
Cessit confestim ducti reverentia fluctus,
Expanditque viam, cui terram clauserat hostis.
Machina, pendentis struxit quam scena liquoris,
Franatas calso suspenderat aere lymphas.
Aggreditur medium fugiens, vincensque sequentes
Gens electa Dei, figens vestigia terris
In regione maris, calcantur saxa profundi,
Conterie & nudum percurrens orbita limum.
Torridus aspectum scissis sol inserit undis,
Ignotamque novo contigit lumine terram:
Longior & radius spatium descendere tantum
Certavit, fessumque jubar vix intulit imis.
Credidit exclusos primum, fluctuque repulsos
Inque fugam versos Pharius dare terga tyrannus.
Præcipitare moras tali jubet agmina verbo:
Ecce iterum fugitiva cohors pendentia bella
Deserit, auxilioque pedum confisa recedit:
Vos armis premite, & clausis insistite tantum;
Cetera pontus aget. Vix hæc perdixerat, illi
Prosiliunt, cursuque ruunt attingere litus.
Ut venere, vident arentis vasta profundi
Insolitam præbere viam, pansoque recessu
Ceu trepidas fugisse piis calcantibus undas.
Hos quoque per siccum tutos descendere callem
Securos pelagi, atque sui; non arma, nec ipsum
Formidare satis patientem vincula pontum.
Substitit ad modicum restrictis motibus agmen,
Frænaque suspensos tenuerunt ducta jugales.
Atque aliquis, cui vel tenuem mutata calorem
Tunc scintilla dabat cordi, sic forte locutus:
Quis Deus a prisco detorquet cardine mundum
Lege nova, mutatque vices, & condita turbat?
Nam si servatur rebus natura creatis,
Monstriferæ quæ causa viæ? quid denique restat,
Si mare transitur gressu, nisi navibus arva
Sulcentur, cælumque suo decurrat ab axe,
In superos inferna levent, plaga fervida cæli
Algeat, afflatam succendat scorpius ursam?
Hæc nisi confusus rerum subverterit ordo,
Non duce me quisquam sævum descenderit æquor.
Sit suspecta mihi quæ semita dirigit hostem.
Nam si bella velit librans æqualia numen,
Obice servata fugitivum clauserat agmen.
Nunc abeant, tantumque vagos sua monstra sequantur.
Nec satis amplector, siccum circumvenit alte
Quod pelagus, nudo celans discrimina fundo.
Excipit hæc ardens cum seditione tumultus,
Instantisque latens urget sententia leti.
Vicerat æquoream pedibus plebs inclyta vallem,
Gurgitis & vacui convexa volumina linquens,
Post barathrum superas scandebat litore terras.
Effertur nigri dux agminis, & Pharaonem
Ira subit proprio vocitatum nomine Cenchrem.
Arripiunt pariter reserati concava ponti,
Invaduntque viam. Quid non furor audeat amens?
Hinc equitum pars agmen agit, par inde citatis
Ire jubet stimulis rapidas super arva quadrigas.

Ut medium venit frendens equitatus in æquor,
Accusatque moras tam lati gurgitis ardens
Ira virum, tremit attonito pars altera mundo:
Tum per sublimem splendenti nube columnam
De cælo vox missa tonat, verbique superni
Interpres, sanctum compellans nomine Mosem,
Venit, ait, tempus, mea quo mandata probentur:
Ægypto jam finis erit, jam clade suprema
Tot castigatam vicibus sententia mentem
Puniet expugnans: ensis succede flagellis.
Tu modo divisum virga jam percute fluctum,
Atque reducta suos assumant æquora vultus.
Ille genu fixo siccati marginis oras,
Et litus cui fluctus abest, mox jussus adesse
Percutit, insigni credens mysteria ligno.
Hinc subitus crepitare fragor, tonat undique circum
Lympha ruens, primumque illic committitur unda,
Qua monstrabat iter Phario sors ultima regi.
Postquam clausa via est, fluctusque repellit euntem,
Pœnitet intrati jam gurgitis, & fuga serum
Molitur reditum: trepidæ dant terga cohortes,
Armaque projiciunt. pontus fugientibus instat,
Occurritque sequens: perit undique circumjectus
Decurrentis aquæ laxatis muris habenis.
Ille ferus semper, jam mitis morte sub ipsa,
Non hac humanis cedit victoria bellis,
Expugnamur, ait, cæloque evertimur oste.
Effuge quisque potes, victusque evade satelles,
Nec jam tela Deo conatibus ingere cassis.
O si compunctas humana superbia mentes
Ante obitum mutare velit! quid denique prodest
Tunc finem posuisse malis, cum terminus urget,
Præsentis vitæ spatium cum ceditur ævo?
Confitearis, ait, sanus, scriptura, valensque,
Si tunc peccatum quisquam dimittere vovit
Cum peccare nequit, luxu dimittitur ipse.
Ergo exaltatis pendens sustollitur undis
Mox mergenda phalanx: lympharum monte levata,
Pondere telorum premitur, fundoque tenaci
Indutum revehunt morientia corpora ferrum.
Pars exarmatis cum primum libera membris
Implicuit nantes miseris complexibus artus,
Auxilio decepta perit, pariterque tenentes
Æterno sub fasce ruunt, nexique necantur.
Ast alii. lassata diu dum brachia jactant,
Incurrunt enses, jaculisque natantibus hærent,
Concolor & rubro miscetur sanguine pontus.
Quin & conspicuus princeps Memphitidis aulæ,
Candentes ducens nigro rectore jugales,
Inspector cladis propriæ, gentisque superstes
Ultimus ingressis per currum naufragat undis.
Bella vacant pugnante salo, vincitque quietus
Israel solo peragens certamina visu.
Tum vallis completa perit, fluctuque reverso
Ducitur extentum planati gurgitis æquor.
Litore jactantur tum tetra cadavera toto,
Exposuitque suum pelagus super arva triumphum.
Inclitus egregium solenni carmine ductor
Describit factum, toto quod psallitur orbe,
Cum purgata sacris deletur culpa fluentis,
Emittitque novam parientis lympha lavacri
Prolem, post veteres quos edidit Eva reatus.
De qua sermonem præmisso carmine sumpsit,
Lucificos replicat tenuis dum pagina lapsus.
Si quid triste fuit, dictum est quod paupere versu,
Terserit hoc sacri memorabilis unda triumphi,
Gaudia quo resonant, crimen quo tollitur omne
Per lavacrum, vivitque novus pereunte veterno:
Quo bona consurgunt, quo noxia facta necantur,
Israel verus sacrit quo tingitur undis.
Consona quo resonat persultans turba trophæum,
Quo præcurrentis complentur dona figuræ,
Quæ pius explicuit per quinque volumina vates;

Nosque tubam stipula sequimur, numerumque teneutes
Ponimus hoc tenui cymba nunc litore portum

Aviti de Mosaicæ Historiæ Gestis Poematum finis.

PRÆFATIO IN LIBRUM SEQUENTEM.

Domino sancto, beatissimo & piissimo germano, Apollinari Episcopo Avitus frater.

POst consummotionem libellorum, quos non sicut voluerot edidit dispnsitio mea, sed tua sodalinmque quorumdam pia festinatin, affectuosa quidem, sed incnnsulte præripuit, cogis insuper tibi speciolius dari versus illos, quos od venerabilem Fuscinom sororem nostram de consolotoria castitatis laude conscripsi. Quos tunc cum ego post denuntiotum poematis finem epigramma rectius dicerem, tu primum libri nnmine vocitasti, hoc scilicet vocobulum prolixitoti ejus afferens convenite. Quaprnpter hobe me etiom in hac parte famnlontem judicio, imo potius offectui tuo: quoniom profecto iniquum est, ut cui porui in mojoribus, in exiguis contradicam. Meminerit outem pietas tna, hunc ipsum qnia sic voces libellum, vel de religione parentum communium, vel de virginibus nnstræ familiæ familiarius disputontem, illis tantnmmodo legendum dare, quos revero nobis, aut vinculum propinquitotis, aut propositum religionis odnectit. Potes enim ex moteriæ qualitate metiri, quod de germanæ sanctimonialis offectu secreto meditatione cnmpositum, vix vel tibi crebra victus jussione confiteor, quaudo aut quoliter venire in extraneorum manus velim. sane a faciendis versibus pedibusque jungendis pedem de ceteto relaturus, nisi forte evidentis causæ ratio extorserit alicujus epigrammatis necessitotem: cujus tantom exiguitotem fore polliceor, ut ei oliud nomen assumere nec ipse præsumas. Decet enim dudum professionem, nunc etiam ætotem nostram, si quid scriptitondum est, graviori potius stylo operam oc tempus insumere, nec in en immnrari, quod paucis intelligentibua mensurom syllabarum sesvando cunat, sed quod legentibus multis mensurata fidei adstructione deserviot.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS

POEMATUM LIBER SEXTUS.

De consolatoria laude castitatis, ad Fuscinam sororem Deo virginem sacratam.

SUscipe complectens, Christo dignissima virgo,
Alcimus ista tibi qua mittit munera frater,
Inque levi calamo causarum respice pondus,
Et tenuis fortem commendet cantus amorem.
Nam quoties sanctum compleveris ordine cursum?
Alternos recinens dulci modulamine psalmos,
Quos vivens in corde chelys, virtute canora,
Interiore sono castis concentibus aptat:
Tum licet excusso libeat tibi ludere versu,
Atque fatigatam meditando absolvere mentem.
Non hic fallaci tingetur barbitos unda,
Pegasus unde leves præverteus motibus auras
Fingitur assumpto pendens biunisse volatu,
Dum ferretur equi gravis ungula prapete penna.
Sed nec Pierio ducent hic cautica ludo,
Quas sibi ter ternas mentitur fama sorores.
Dat tibi germanum sed verax musica plectrum,
Et Christum resonans claudetur fistula Phœbo.
Edidit ut quartam genitrix Audentia prolem,
Teque dedit geueri partu fœcunda supremo:
Confestim parcam promittit ducere vitam,
Ac deinceps paribus castum servare cubile
Constituit votis carorum cura parentum
Et quia principium tam sancti fœderis esses,

Tu simul offerris Christo, qui protinus ipsis
Accipit in cunis lactentia membra dicatis.
Sic quondam, cum prima novo splendesceret ortu
Terra nitens, pulchrasque darent sua semina fruges,
Viventem ducens ad sancta altaria fœtum,
Innocuis sonuisse Deo balatibus agnum,
Insinuante fide justus cognoverat Abel,
Et capite oblato placuit grex totus ab uno.
Ergo ubi vitalis fovit te lympha lavacri,
Jamque suum peperit cælestis gratia pignus:
Non tibi gemmato posuere monilia collo,
Nec te contexit, neto quæ fulgurat auro,
Vestis ductilibus concludens fila talentis.
Nec te Sidonium bis cocti muricis ostrum
Induit, aut rutilo perlucens purpura fuco,
Mollia vel tactu quæ mittunt vellera Seres.
Nec tibi transfossis fixerunt auribus aurum,
Quo dependentes ornarent vulnera baccæ,
Et pretiosa quidem malas sed saxa gravarent:
Latius hæc vero sanctus describit Esaias,
Ornatusque refert varios, qui membra venustant,
Quæ mox pascendis præbebunt vermibus escam,
Et forsan dum vita manet. percurrere verbis
Morborum tot sæva potest discrimina nemo,
Ante obitum cuncti quæ formidare docemur.
Singula vel totis obnoxia mortibus esse,
Omnia dum proprio solvantur corpora fine,
Atque unus præstet reliquos desistere casus.
Et quid quisque cupit periturum comere vultum,
Interior dum sordet homo, ac se crimine turpat?
Sed tibi cum geminum tetigerunt tempora lustrum,
Mox stola sincero velat te candida cultu,
Virginis os habitumque decens, & concipit omnem
Floribus in primis jam mens matura pudorem.
Haud secus exultans sterilis, post damna juventæ
Fœcundata novum cum ferret femina fœtum,
Vestem læta suo parvam texebat alumno,
Disceret ut Samuel jam tum puer esse sacerdos.
Sic te læta domus sanctis altaribus aptans,
Assueto docuit dignam concrescere templo,
Scribens in thalamos ac magni fœdera regis.
Et cupit electam speciem sibi jungere Christus;
Ornatu vario ditat quam gratia pollens.
Hæc ubi respirans prævenit gaudia mater,
Ac tibi collatum parvo conspexit in ævo
Grande bonum, teneris dum virtus creditur annis,
Teque reparturiens melius quam corporis alvo,
Spemque metumque inter, quamquam jam libera voto,
Fert tamen attonitas sic læta quod anxia curas,
Insinuans causam lacrymis, tum talia mandat.
Ortu quarta quidem, sacro sed munere prima,
Dulcis nata mihi, cælo quam carne fideque
Bis genui, Christoque rudem de ventre dicavi,
Hactenus hoc nostrum fuerat, sed tempore ducto
Jam decet esse tuum: nam quod servabere virgo,
A me principium, tibi pervenit. omnia posse
Incipies, cum velle subest. vestigia servent,
Per quæ sectato conscendas tramite cælum:
Nec desunt exempla domi. Nam respice quantas
Virginibus florens jam nostrum stemma coronas
Miserit in cælum, sancto quas dogmate mater
Severiana levans, & te conjungier optat.
Nec multo senior nunc gaudens Aspida, quondam
Sacratum velata caput, tua munia sumpsit,
Bissenos jungens sanctis altaribus annos.
Quam licet hinc celeri tulerit sors ultima leto,
Nil tamen est subitum semper migrare paratis.
Aspice nunc columen, gemina quod virgine fulget,
Eximiumque decus, cujus tu jure propinqua
Fuscinam Fuscina refers: nec segnius illam,
Quæ pietate potens, * Graia si voce sonetur,
Significat propriam sumpto de nomine mentem.
Queis licet emeritum cedant sua sæcula culmen,

* Euphrosine.

Vitaque sublimi cunctis præpolleat arce,
Has generosa tamen matres si corde sequaris,
Gaudebunt vinci dum proficis, ac tibi summam
Sponte dabunt palmam superanti vota magistra.
Hæc dicens teneros sancto exhortamine sensus
Impulit, accendens ad virginitatis amorem.
Sic mater fecunda utero, fœcundior actu,
Machabæa potens, & prolis funere felix,
Orbari gaudens, animo vincente senectam,
Edocet hortando sobolem non cedere mundo,
Inflammatque pios ad fortia facta furores.
Quid tua nunc repetam, tenero qua fortior ævo,
Ante annos animumque gerens, responsa dedisti?
Non hæc parva tuam suscepit pagina laudem.
Exitus impleto veniet cum tempore victor,
Laus melius canitur, cum jam clamante triumpho,
Consummata tuis reddentur præmia factis.
Nunc decet attonitos cauta te voce monere,
Sollicitas tecum partiri ac volvere curas,
Atque juvare tuos hortantia dicta labores,
Dum pugnat varius per crebra pericula casus,
Lubrica dum fragili currit sub tramite vita,
Dum tua calcatus captat vestigia serpens,
Ascendens dextro quem conterat aggere planta.
Nil non intentum præsentia sæcula ducunt,
Nec secura datur requies in carne caduca.
Vertuntur nam sæpe boni, perit obruta virtus;
Partaque transactæ decedunt præmia laudis:
Ac plerumque solet, subito succensa calore,
Frigida quæ nuper fuerat, mens linquere mundum,
Atque repentino restringere crimina fræno.
Sic alternantem commutant fata rotatum,
Impius ne speret veniam, justusque timendo
Proficiens, cumulum magnis virtutibus addat.
Nam studium sancti laxet si forte laboris,
Pigraque consuetas dissolvant otia curas,
Labitur in præceps damnosæ gloria vitæ.
Stare nequit meritum, si non acquirit eundo,
Amittit rediens: nitendum est viribus amplis;
Ut satis angustum observent vestigia callem.
Nam qui diffusam spacio laxante plateam
Mundanis ludens facili nunc aggere currit,
Strictior hunc carcer crudeli sorte ligabit.
Tu modo da veniam, qui te exhortatur, amori,
Currentemque monet, cum vix tamen ipse sequatur:
Suadet veloci tardus compendia gressus.
Namque ad doctrinam, canimus quam paupere versu,
Tu melius jam docta venis, quæ junior ortu,
Religione prior, vivendi jura dicasti,
Annorumque sequens, meritorum forte superstas.
Quod si consequimur, jam nostrum forte putetur:
Quod sequimur, tamen hocce tuum est: conversio fratrum
Exemplo debenda pio, te respicit auctor,
Primitiasque in te sacris de fructibus offert:
Indicit sed sancta fides, ut corde propinquo
Participata levet fraternum sarcina pondus.
Tu germana, pium quæ ducis ab ubere fascem,
Non carnis, sed legis habes cervice fideli
Subdita ferre jugum, nec vincla in conjugis ire:
Mundanas odisse vias, percurrere mundas:
Illinc nolle toros, hinc sponsum quærere Christum,
Sic tædas tempsisse, pio quod amore calere,
Pigra voluptati fervescere corda labori,
Ignorare virum, fœtus tamen edere tales,
Quos tristis nunquam possit tibi tollere casus.
Non orbata gemes fœcunda pignora vitæ,
Nec viduam sponso metues superesse perenni,
Expers ipsa mali: nec te sententia tanget,
Qua prolis mortisque parens compellitur Eva,
Occisam pariens sobolem vivente reatu.
Quæ subjecta viro dominum passura cubilis,
Servit in obsceno tolerans connubia lecto.
Sic captiva tori, cum portet nomen inane,

Conjugis & vana ditatur imagine consort,
Sola jugo premitur non aquam ducere sortem.
Et cum longa decem tulerint fastidia menses,
Perfectoque gravis fœtu distenditur alvus,
Semina quæ patris fuerant, hæc pondera matri
Infligunt duros utero turgente dolores.
Nam cum luctato solvuntur viscera partu,
Una luit, tanto carnis discrimine pendens
Quod coiere duo. spes palpat forte dolentem,
Editus in lucem si vivat filius: atqui
Contingit plerumque gemens ut mortua fundat.
Sæpe etiam soboli nec mortis tempore nata
Dant geminum matris commortua membra sepulcrum.
Illud jam levius quoties intervenit, ipsa
Ut pereat tum sola parens, ac pondere fuso
Emittat cum prole animam? quid forte levatum
Nutritumque diu rapitur si funere pignus,
Unica quod crebro spes respicit, & perit omne
Quod sibi conceptis spondebant gaudia votis?
Omnibus his illud gravius, si forte carentem
Cælesti lavacro tenerum mors invida natum
Præripiat dura generatum sorte gehennæ.
Quique, genitricis cessat cum filius esse,
Perditionis erit. tristes tunc edita noluat,
Quæ flammis tantum genuerunt, membra parentes.
Quis memorare queat tanti discrimina casus,
In quæ pertrahitur dilecta gloria carnis?
At late longeque tuam discernere sortem
Libertas cum lege potest qua necteris, ut te
Impia fallentis non stringant vincula mundi.
Tu Mariam sequeris, dona cui contigit alto
Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cum carne Deum, cælique creator
Intraret clausum referans mysteria ventrem.
A genetrice satus, sed quam formaverat ipse,
Elegit nitidam de qua procederet alvum,
Solus qui carnis proprium disponeret ortum,
Præsciretque diem longe, tempusque videret
Quo pariendus erat. præcessit membra voluntas.
Ipse Deus Verbum, vestitum viscere sumpto,
Qui cum patre jubet, materno in corpore servit,
Suscipit & famulum dominus, qui jusserat ævum.
Tempora per patrem, per matrem femina nescit.
Illa quidem fœcunda fuit, quæ pondere casto
Factorem portare suum, dominumque perennem
Edere promeruit. sed nec tibi gloria tanti
Defuerit facti, Christum si crudela corde
Concipiens, operum parias pia germina cælo.
Si quis, ait, nostram compleverit ordine legem
Hic mihi semper erit frater, materque, sororque.
Aspicis ut sexu careat cælestis imago,
Interior sortitus homo quam mente retentat?
Traxit exemplum surgens a morte redemptor
Femineum maribus cum sic præpanit honorem.
Gustavit sumptam nostro pro crimine mortem,
In crucis excelso pendens sine crimine Christus.
Atque animam, vivos qua mox remearet in artus,
Fixus adhuc sancto clavis efflaverat ore.
Deseruit populi spectacula talia cœtus,
Signaque ferre nequit, cælum quæ triste minatur:
Nam sol obductus, vultumque retortus ab orbe.
Cesserat injustas nocturnis luctibus horas,
Atque peregrinis aditum dedit ipse tenebris,
Temporibus magno mutatis ordine rerum.
Nox erat in superis, lucemque inferna videbant,
Contremuit tellus, & nisu mœnia magno
Concussis summo nutabant vertice cristis.
Senserunt motum priscis descendere saxa
Jussa locis, sonitusque novos collisa dederunt.
Hos inter strepitus, cunctis fugientibus, illa
Decernunt, quanquam trepidæ, persistere matres;
Pervigil ut sancto sic vivens cura sepulcro
Serviat, & voto præsens persolvat honorem.

Pinguia fraganti componunt illitu succo,
Quæ salvans salvum servarent lintea corpus.
His amor expensis lugubria dona parabat,
Supremum credens semet persolvere munus.
Et cum sic breviter prævenerit istu resurgens,
Quod credebatur servandum poscere munus,
Quo non indiguit, placatur munere Christus.
Pro quo respondens confestim gratia, præstat
Angelicos cernant humana ut lumina vultus.
Splendida candebat cælesti in corpore vestis,
Et vultum rutilus resperserat undique fulgor,
Matribus ut dignis verbum cæleste sonaret,
Angelus alloquitur sancto quas taliter ore.
Femineo sexu mentes transite viriles,
Nec trepidate novo fortissima corda tumultu.
Adversos hæc signa petunt, vos nulla timendi
Causa manet, quas cura pii confirmat amoris.
Quæritis, agnosco, pretiosa in sede sepulcri
Solenni nuper tumulatum funere Jesum.
Sed meminisse decet quid præscius ore fideli
Dixerit ante obitum, duplici non amplius ulla
Servandum se nocte, & jamjam tertius hic est
Qui complet promissa dies. patet ecce sepulcrum
Deseruit vacuum victu quod morte resurgens.
Taliter excelsus jusso sermone minister,
Sparsurus mundo vitalis dona triumphi,
Has primum gaudere dedit, luctuque levavit.
Ibant impavidæ luto jam pectore matres,
Credula concepta servantes corda saluti,
Cum medium sese Cristus gradientibus offert,
Agnoscique jubet, blando & sermone salutat.
Ite, ait, & nostris hæc jam mandata referte
Discipulis, norint ut surrexisse magistrum.
Illæ complexis defigunt oscula plantis,
Atque ad discipulos alacri cum mente recurrunt,
Doctoresque docent, & quæ spargenda per orbem
Primum femineis instructi discere verbis,
Agnoscunt animum potius quam vivere sexum.
Communis virtus igitur, commune periclum
Matribus atque viris, nulla est distantia cordis,
Rectum velle subest, si gratia constat utrisque,
Cui tamen attento desudet vita labore.
Aut quid dona juvant hominem, si mente soluta
Turpia collatum disperdant otia munus?
Auxilium conatus amat. quis namque vacantem
Adjuves, aut somno virtutem jungue inertis
Cælestis rex ille, parans discedere terris,
Argentum famulis, ut quis virtute valebat,
Quinque minas primo, duplicem dat sorte secundo.
Atque impar magnis suscepit tertius unam.
Tunc sic discedens famulos simul instruit omnes:
Nunc si quis vestrum devota mente fidelis
Experiar fuerit, quæstu noscendus. ab isto
Qua quis sit virtute potens, qua præditus arte.
Thesauros geminate meos, usuque polite,
Livida ne facies pulla rubigine tingant
Accipitis nitidum pura quod fronte metallum.
Si redeam, meritis addentur præmia justis.
Dixit, & abscessu cælestia regna petivit.
Incubuere duo studii certamine vernæ.
Fænerat ille citus partem splendentis acervi,
Pauperibus largo dispensans plurima dono,
Crescit & in cumulos quicquid confertur egenis.
Exponens alter sacri mysteria verbi,
Usuras functo gaudet concrescere lucro,
Et cupidus rectis vitam dum prædicat addit.
At solus minimo sumpsit qui pondere librum,
Defossis scrobibus marsupia mersa locavit,
Degenerique fluens elegit vivere luxu.
Sed judex tandem finito tempore mundi
Regreditur, cujusque morum despexerat, excors
Contemnit servus reditum. tunc omnibus ille
Ut doceant ratione jubet quem tempore tanto

Poscenti reddant operata negotia fructum.
Argentum gemini geminata mole ministri
Promunt, & lato referunt commercia vultu.
Tertius ille piger drachmam tellure latentem
Promit, qua juncti sorbens contagia cœni
Perdiderit proprios incluso lumine vultus.
Illum terribili dominus tunc increpat ore:
Tantane te nostri tenuere oblivia segnem,
Serve piger, reditusque mei sic cura refugit?
Argentum, nitida quod purum luce tulisti,
En tetrum pressumque refers. Nam cognita quondam
Delituit, nec respondens, ut sæpe solebat,
Forma mihi, vultusque mei non paret imago
Assignata tibi. sed si ferrentur ad usus,
Altarisque mei tetigissent credita mensam,
Cresceret inscriptus nostro de nomine nummus.
Nunc igitur famuli vos tecum ferte fideles,
Addat ut utilibus sors ultima, tollat inerti.
Improbus in paucis hic dignus non erit ullis:
Quisque voluntatem noscens contemnit herilem;
Cæditur hic multis, paucis qui nesciens errat.
Ergo age, succinctis ad fortia prælia lumbis
Armata cum mente veni, nec femina bellum
Formides quod mens peragit. nam gloria dudum
Sexus ista tui nota est tibi sæpe legendo.
Nec dubiam te nosse reor, cum Debora quondam
Duceret instructas post fortia classica turmas,
Et mulier sumpto præcederet agmina signo,
Mirantes hortata viros, quos ipsa ducatu,
Exemplo, verboque monens accendit in hostem.
Sed postquam ducens princeps animosa catervas
Impulit accendens vegetata furoribus arma,
Barbarica cecidere manus: dissolvitur omnis
Hostilis virtus, & qua se femina monstrat,
Palantes dant terga viri, latebramque petentes
Si vivant, vicisse putant. Tunc maximus ipse,
Forma gigantæa junxit quem corpore molis,
Immensamque levans produxit verticis arcem,
Rex Sisara fugam, telorum fasce rejecto
Incomitatus agit, metuens sublime notari
Corpus, & excelsa fugitivum prodere massa.
Sed postquam latuisse putans, tectoque receptus,
Mollia perpetuo dimisit lumina somno,
Hunc etiam sternit mulier, terraque jacentis
Malleus infixo transfodit tempora clavo.
Femineus sic ille fuit per cuncta triumphus.
At tu, virgo Dei, sanctis quam moribus ornans
Hinc pudor, inde fides, internis fortior armis
Bella geris, justis sævus qua commovet hostis.
Spes tibi fida foret felix in vertice cassis,
Contineat lumbos pretiosi zona pudoris,
Justitiæ lorica tuos constringat amictus,
Pro gladio verbum semper tueatur acutum.
Has virtutis opes, hæc sic solatia belli
Describens, mentis varias cum corpore pugnas
Prudenti quondam cecinit Prudentius ore.
Namque ibi bellatrix, & pleno robore pollens
Virginitas armata venit: quam fœda libido
Appetit, & casso vocat in certamina nisu.
Sic bellatricem te sentiat æmulus anguis,
Cumque lacessita concedent prælia palmam,
Læta feras summum calcato ex hoste trophæum.
Nam quicquid sacra divina volumina legis
Eloquio sensuque docent, quod prædicat ipse
Antiquus mundi replicans exordia vates,
Sive ille historias texat, seu forte figuras,
Quod diversa retro multorum tempora regum
Post Ruth succiduo gesserunt ordine magnum:
Vel quos post reprobum Davidica regna Saulem
Ter quinquageno scripserunt carmine psalmos.
Pacificus quicquid lata inter sceptra Salomon
Obscurum sensu per clara proverbia dixit:
Quodque hic octoni post se videre propheta,

Quod

Quod clausum Job mitis ait tum vulnere aperto.
Hester quid memorem, & casta mendacia Judith,
Ornati eum fraude Satraps accenditur oris,
Cum meat illudens obscenum femina lectum,
Desectoque feros compescit vertice visus?
Quod melius cernens catato in corpore Tobi,
Quæ secreta videns perscripsit conditor Esdras.
Quicquid post priscam succedens gratia legem
Intonat, atque novi miracula Testamenti
Hinc hominis clamat facies, vos inde leonis,
Et pernix aquila, & fortis certamine taurus.
Inde quater terni puris quod mentibus agni
Egerunt toto spergentes semina mundo.
Bis septena pii quod spargit epistola Pauli,
Quod Petrus Jacobusque docent, quod Judas, & ipse
Qui conspecta refert cœli secreta Joannes.
Quin & veridici quæ plurima tractatores
Exposuere suis mysteria digna libellis,
Hæc tu cuncta tenens animo sitiente bibisti.
Nec si quid sacrum nostri cecinere poetæ
Te latet, agnostique legens, & condita servas,
Atque aliena tuo commendas carmina cantu,
Quid totum replicem? tu sensibus utere doctis,
Et quæ nota tibi, vel quæ percursa legendo,
Ad virtutis opus studio converte virili.
Nam nisi doctrina jungatur vita fidelis,
Agnosci gravius non observanda nocebit.
Esuriit postquam dominus, cum forte vianti
Conspicitur diffusa levi ficulnea fronde,
Nec jam maturum prædicta ex arbore fructum
Carpere tempus erat, quam mox ut repperit ille
Indutam tantum foliis, sed germine nudam,
Prorsus inane virens ornatus inutilis horret:
Percutitur subito radix afflata calore,
Aruit & posito ramorum tegmine truncus.
Instruimur tali legem cognoscere signo,
Ne Christi famulo, solo sermone fatenti,
Nomine confesso vivens operatio desit.
Nam si Christicolas nosmet sanctosque putamus,
Aggravat hoc etiam, ni dictum facta sequantur.
Sic & virginitas sacro devota pudori,
Indiget adjunctis virtutibus: & nisi mentem
Intactam servans casto cum corpore jungat,
Succumbit vitiis, nec castam dicere carnem
Jure potest, animus quam sic corrumpit adulter.
Ira, furor, mœror, livor, discordia, luxus,
Lingua duplex, constricta manus, laxata voluptas,
Mœchantur tum corde hominis, tum semine mortis
Fœtus mortis alunt. En quo perducitur omnis,
Nomine virgineo quæ se dum jactitat, intus
Criminibus gravidam nescit turgescere mentem.
Ecce tibi e multis unum, quo cetera noscas,
Exemplum. Dominus plebem tum forte doceret
Pervigili cura supremum noscere tempus,
Expectare diem quo judex imminet orbi,
Virginibus sancto signatos chrismate confert,
Hasque decem nobis documentis in vertice monstrat,
Quarum quinque tamen sapientia dives adornat,
Ast aliis stolidum lentavit inertia sensum.
Sopitas pariter requies complectitur una,
Atque obitum signans depressit lumina somnus.
Transierat medium vix forte quietis, & illud
Tempus erat noctis, quo Christus carne recepta
Fregerat obstructas, percupto cardine leti,
Jam portas inferne tuas, spretoque sepulcro
Devictis læta remeabat luce tenebris.
Perstrepuit subditus rumpitque silentia clamor,
Tandem sponsus adest, nocturnus corpore torpor
Abscedat, sapidæ raptim properate puellæ.
Protinus exiliunt omnes, stratisque relictis,
Aptavere suas quæsito lumine flammas.
Tunc sed quinque, quibus cordi solertia major,
Quamvis festinant, oleum tamen addere sumptis

Sollicitudo fuit vasis, pinguique liquore
Ignibus armatis squalentem rumpere noctem.
At quæ neglectum liquit pars altera succum,
Sumens flammigeras nequicquam sustulit hastas.
Emitat exiguus commoti luminis ignis,
Sed virtute carens languentem lampada fervor
Deserit, & siccam percurrit flamma papyrum.
Atque inter picei nebulosa volumina fumi
Vanescunt pigra crescentes mole favilla.
Ut sese indignat tali videre paratu,
Occurrant sponso quæ cominus advenienti,
Tarda movet lentis pudibundum cura laborem.
Quæ prece submissa stultis tum vocibus orant,
Ut porrecta manus torpentes suscitet ignes,
Dividat & proprium sapientia pinguis olivum.
Respondent pariter tali sermone sorores:
Est miseranda quidem vestrorum causa malorum,
Sed tamen hic oleum non plus quam sufficit affert
Unusquisque sibi, constat quia copia vasis,
Et perfecta suum servat mensura liquorem.
Nec fas quæsitum partiri aut perdere succum,
Ne dispersa cavis desint fomenta lucernis,
Cumque lucrum vobis dispendia nostra parabunt,
Tota simul fessis torpescant lumina flammis.
Talibus abjecta dictis, tristique repulsa,
Perlustrant quocumque loci commercia fervent,
Venalesque manus: sed dum disceditur, ecce
Introiit sponsus thalamum, induxitque paratas,
Atque vagas linquens exclusit porta sorores.
Cernis virginei pereat quod nomen honoris,
Ni fertur sanctus thalamis cælestibus ignis.
Felix illa manus, largis quæ provida donis
Accensum pura fovit pinguedine lumen.
Tantum namque olei vasis diffunditur amplis,
Quantum poscenti miseraas porrexit egeno.
Hinc dominus palmis ardentes ferre lucernas
Admonet, hoc opus est, hæc clara gloria vitæ.
Suppetat ergo tibi pietas, patientia, virtus,
Sed virtus animi. fragiles nam carne puellas
Protulit interdum cælo constantia mentis.
Eugenia dudum toto celeberrima mundo
Fama fuit, dum dat Christi pro nomine vitam.
Ante tamen mulier fortes processit in actus,
Cum stipante choro sanctorum fieret Abbas,
Atque patrem complens celaret tegmine matrem.
Sed postquam sancto cunctis perclaruit ore,
Et meritis annisque graves, longaque verendos
Religione senes juvenili rexit in ævo:
Impatiens recti, toto qui tempore serpens
Mille nocendi artes, stimulisque inflammat amoris,
Quo famam violare cupit, dedit inde coronam.
Commovet insano qui fingat amore puella
Accendi Eugeniam, motuque ardere virili.
Turba senum turbata coit, quod crimine tanto
Tam rigidam nuper potuisset solvere vitam
Mens dejecta viri, viduataque præsule summo
Nil non posse dolet titubans perfectio carnem.
Ducitur iste foro juvenis, sævumque tribunal
Intrat adhuc monachus. vincit concordia fraudis,
Et jam jamque reum secreti ignara tenebat
Publica vis, odio tantum flammata sinistro.
Conscia tum sexus proprii, cordisque pudici,
Vincitur ut vincat jam prodens fæmina fraudem,
Quamvis exterius carnem compulsa fateri,
Interiore tamen servato permanet heros.
Semper tuta fuit casti custodia voti,
Quamlibet impugnet miseri fraus callida mundi,
Extendatque dolis laqueos, mendacia nectat,
Non venit ad pronam mens culpa ignara ruinam.
Quosque fremens hostis fallaci tribulat astu,
Purgandos sancto patientia discutit igni.
Vendiderat quondam juvenem manus æmula fratrum,
Et famulum Joseph tellus Memphitis habebat:

Pertulit ille quidem dominum, cum crimine falso
Confictus voluisse nefas, quod triste refugit,
Sustinuit tolerans ergastula, vincla, catenas,
Dum spatium replicans geminos sol junxerat annos.
Oblitus jam lucis erat, jam crine fluenti
Nutritus macie tangebat terga capillus.
Sed vegetante Deo mens nullis clausa tenebris
Prævides arcanum quicquid post exitus implet.
Denique producto certatim gloria fertur,
Non tantum venia: & precibus tunc ipse rogatus,
Ut diadema libens captivos in vertice sumas,
Exilium regno commutat, principe servum.
Præmia servati cordis sic percipit iste.
Susannam post hunc dignis quis laudibus unquam
Excolat, infirmis quondam quæ vicit in annis
Improba vota senum, conjuratosque furores?
Primum disjuncto quos cepit causa viritim
Consilio, solusque sibi promisit uterque
Spem culpæ, sed turpe calens in cordibus ignis
Conflavit mentem sceleris fornace duorum.
Conveniunt, nam forte die sic contigit una,
Abscessu ficto diversa ut parte redirent.
Inque nemus venere simul, vulgata vicissim
Panditur alterno flagrans in corde voluptas.
Ilicet incautam fallentes fraude puellam
Appetiere simul: poscunt consentiat ante
Dedecoris tantum moveat quam fama rebelli,
Moxque retorquendum facinus, ni cedat, in ipsam.
Confessi ardorem pariter mendacia produnt
Disposita, & laqueos pandunt, quos nectere vellent.
Anceps illa diu secum luctatur, & hærens
Fluctuat incerta quo vergant pondera mentis:
Lex peccare vetat, rursusque infamia terret.
Hinc iterum duros precibus mollire furores
Tentat, & obscenas lacrymis restinguere flammas.
Sed postquam nullis precibus monitisque remotos
Obstrictosque senes vicit cognata libido:
Femina præclaro mentem succensa pudore
Decrevit tunc casta mori, ne crimine tanto
Ambirent miseram carnis commercia vitam.
Cælum teste vocat, famamque recusat inanem
Judicio contenta suo: cum conscia corda
Commendat supera fidei, servatque futuris.
Maluit ille tamen secreti inspector apertum
Examen præstare loco, facinusque reclusum
Pandere, & objectas laqueis producere fraudes.
Spectabat vanis commotam fletibus urbem
Junior ille puer, pueris tribus ipse susurrus
Post comes, undanti quos jecit Parthica flammæ
Contempto imperio flammis ferventior ira.
Arsit contracto pariter crescente calore
Hinc furor, inde fides, sanctis dum mollior ignis
Serviit, & tepido coluisit pruna rubore:
Donec miratus cessare incendia Satraps
Jussit, & adstantes flammarum copia cinxit.
Hos meritis æquans Danielis proxima virtus
Horrida frendentum compescuit ora leonum,
Dum prius accensi stimulis famis atque furoris,
Frænatoque simul sternentes corpora rictu,
Incolumem lambunt inter jejunia pastum,
Cum sumat tamen iste cibos, quos vertice pendens
Angelica librante manu per inane citatus,
Subjectas calcans immotis gressibus auras,
Intulit illatus fascis cum fasce propheta.
Excepit Daniel transmissas desuper escas.
Fercula longinquis migrant ferventia terris,
Asservantque suos peregrina in sede sapores.
Hic ergo impubes Susannam forte videbat
In tormenta rapi, veri quam nescius ante
Vulgus inauditam damnaverat, & simul omnes
Insontis fontem certabant cernere mortem,
Cum subito in medium juvenis se proripit agmen,
Attensum contra castigans voce tumultum,

Cur tanto ex cœtu nullus rem judicat, ac se
Liber ad injustum clamat non currere letum.
Protinus ad verbum pueri permota repressit
Turba sequax animos: judex decernitur ipse,
Consultorque senum, per quem via vera patescat.
Consulit avulsos quisnam sit criminis ordo:
Sed dum discordans responsum præbet uterque,
Conjunctum facinus disjuncta voce fatentur.
Tunc omnes pariter timor accipit. undique clamor
Tollitur, auctores sceleris plebs obruit omnis,
Laudaturque Deus qui nunquam vota bonorum
Deserit, auxiliumque suum pro tempore monstrat,
Et tamen his prior est qua virginitate pudica
Intactum præfert ad vota perennia corpus.
Nam si terrena nubentem lege puellam
Asservasse toros, atque unum nosse cubile;
Mortali tantum laudatur judice cœtu,
Conjice virgineis quantum dispenitur illic
Quæ Christus votat hinc meritis, ubi sede supernus
Humanum in partes dirimet genus arbiter orbis.
Agnos dextra levans lævos contemnet ut hædos,
Stabunt Angelici mirantes facta bonorum
Laudantesque chori, cunctis commune patebit
Decursæ carnis meritum: fraus nulla tenebris
Abdere, vel notas poterit subducere culpas.
Illic nota tibi subsistens vita petatur,
Quæ justus ditat dispensans præmia judex.
Quondam succincte quod dictum est ore magistri,
Dum viget efficio famulans solertia Martha,
Attentamque tenet verbi virtute sororem,
Cura cibo melior, pastu qua digna perenni.
Tunc vacuas domino depromens Martha querelas,
O doctor non cernis, ait, quod sola paratu
Vexor, & hæc nullum confert germana levamen?
Cui Christus sic forte refert, sunt plurima quæ te
Obstrictam retinent, melior sed causa quietis,
Lectaque nec poterit Mariæ pars optima tolli.
Sic, germana, suis dum flagrant sæcula curis,
Electum servare tibi non desine partem.
Te meruit primam cognatio tota patronam,
Jam te signiferam sequimur, vexillaque Christi
Te portante libens sectatur stemma parentum:
Quos licet antiquo mundus donasset honore,
Et titulis monstret generoso semper ab ortu:
Plus tamen ornavit divinum insigne gerentes,
Ordine quod proprie sanctas meruere cathedras.
Non atavos jam nunc tibimet proavosque retexam,
Vita sacerdotes quos reddidit inclyta dignos,
Pontificem fratris adsumptum respice patrem,
Cumque tibi genitor vel avunculus undique magni
Post fasces placeant populorum sumere fastem,
Suscipe quos humiles patrum ad consortia fratres
Officio similes nectens Ecclesia junxit.
Pro quibus assiduas Christo persolvere grates,
Fundere vel fletus non tædeat: ut tibi nullus
Fratrum de numero desit, cum præmia sumes
Factis digna tuis, mixtaque effectu parentum
Virgineæ victrix socumbere læta coronæ.

Alcimi Aviti Viennensium Archiepiscopi V. C. & Inl. liber VI. explicit, ad Fuscinam virginem sororem suam Deo sacratam.

DE ALIIS AVITI POEMATIS
ejusdem argumenti, non editis.

PRæter hos quoque libros, & sextum qui adtexi solet, ad Fuscinam sororem, carmen hactenus Aviti nullum prodiit: nec plura his olim Gregorio Turon. & Isidoro cognita fuisse Aviti poemata constat. Sed alia tamen non pauca diversis de rebus ab eo versibus scripta docet epistola ad Apollinarem fratrem. De quibus sermo nobis hoc loco non est: sed de iis tantum libris, qui Mosaicam historiam continuantes, Exodum, & reliquas Heptateuchi partes persequuntur, atque Alcimi Aviti nomine in nonnullis Bibliothecis reperiuntur. Quos ego ut ad Avitum pertinere non abnuerim, adeo tamen rudes passim, & impolitos, ac mendis scatentes in tribus quæ vidi exemplaribus animadverti, ut religioni sit, opus, quod auctor ipse, ni fallor, hoc habitu premi mallet, in lucem evulgare. Singulorum autem librorum initia, si cui animus est cognoscere, ex subjecto Indice deprehendet.

ALC. AVITI METRUM IN EXODUM. Versus continet M. CCC. XXVII.

Interea varios agitant dum tempora cursus,
Et nova succiduo surgit de germine proles.

IN LEVITICUM. Versus continet CCCVIII.

Postquam conspicuo longinqua in devia templo
Extrema est imposita manus, mox cura sacrorum
Vatibus incubuit.

IN NUMEROS. Versus continet DCXXCIX.

Verterat interea solitis se cursibus annus
Mensibus explicitis sua per vestigia currens.

IN DEUTERONOMIUM. Versus continet CCXXCVII.

Hactenus informis eremi vexatus arenis
Jordanem ad fluvium populus promoverat arma.

IN LIBRUM JESU NAVE Versus continet CCCCLII.

Hac inter Dominus Jesum dignatus adire
Promittit validis sublimem consore donis
Admonitum transire vadum Jordanis ameni.

IN LIBRUM JUDICUM. Versus continet DCXCV.

Postquam conspicuo Jesus decesserat actu,
Reddideratque Deus famulum post bella quieti,
Confestim Judaa tumens sibi poscere regem
Incipit, & Dominum qua sit sententia poscit.

* Pauca hæc Aviti quæ sequuntur, post Sirmondum ab aliis edita, desiderari noluimus, ut Avitus qua licet integer hic extaret. Epistolam quoque Symmachi Papæ ad Avitum adjicere visum est, nec non Episcoporum coram Rege Gundebaldo collationem, in qua primas partes habet Avitus, imo catholicorum Antistitum ipse unus sermonem habet.

SANCTI AVITI
EPISCOPI VIENNENSIS
EPISTOLÆ QUATUOR.

Primum a Joanne Ferrando Presbytero Societatis Jesu anno M. DC. LXI. *ex veteri codice M S. clariss. viri Petri Marnæsii Senatoris Gratianopolitani : rursus a viro clariss. Stephano Baluzio ex eodem codice M S. emendatiores editæ anno* M. DC LXXVIII. *in libro primo Miscellaneorum.*

I. Ad Gundobadum Regem Burgundionum.

Epistola Aviti Episcopi ad Domnum Regem facta.

AVitus Episcopus Domno Regi. Quæstio quam pietas vestra differendam proposuit, tota prorsus ad interiorem figuram spiritali consideratione referenda est. Neque enim illud centuplicatum fœnore promittitur reformandum, quod unusquisque animo miserendi alimoniæ pauperum pia professione contulerit: quia & in hac ipsa eleemosynaria largitate, in qua operantis sensus potius quam census aspicitur, non est doni quantitas pensanda, sed studii. Quo factum est per evangelicam lectionem, ut infinitis auri argentique donariis paupertina nummi duplicis præferatur oblatio.

A Quæ si utique viduæ donatrici ad mensuram centupli redderetur, sine dubio cunctis minus reciperet quæ minus omnibus intulisset. Unde & sanctus Petrus cum dixisset, *Ecce nos* Matth. 19.
reliquimus omnia, & secuti sumus te, qui certe, sicut lectio docet, nihil aliud quam retia reliquerat, quibus tenuem victum piscandi artificio transigebat, responsum illi est: *Omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*. Namque cum in scripturis sanctis centenarius numerus

omni perfectione sacratus sit, discernite quod reddantur in centuplum, non quæ tribuuntur Christi nomine, sed quæ pro Christi nomine relinquuntur: quia licet magna salutatis profit merces eleemosynæ, incomparabiliter tamen majus est omnia dimittere, quam plurima dispensare. Quocirca definiat gloria vestra de solo istud martyrio prædicari, cujus coronæ nullum penitus meritum humani operis exæquatur. Iste est centesimus fructus, qui in futuro quidem vitam æternam expectat, sed in præsenti quoque sæculo illatas martyribus contumelias mitificato honore compensat. Unde & alio evangelii loco dominicus sermo testatur quod ad centenariam frugem cadens in terram bonam nutritæ sementis germen exierit. Parentes ergo, uxorem, vel filios, sive fratres pro Christi tantum consecrat nomine relinquendos, id est, cum pro adserenda nominis confessione, non tantum hujusmodi necessitudinum, sed animarum quoque nobis corporumque facienda jactura sit. De qua divisione idem Dominus alio loco, *Veni*, inquit,
Matth. 10. *separare filios adversus parentes, nurum adversus socrum*. id est, ut quorumlibet affectuum personæ, tendentibus nobis ad Christum, si comitari noluerint, deserantur. Excepto autem hoc sensu, propinquitates istas non semper oobis ut præjudicatas debere dimitti. & exemplis & ratione colligitur. Nec enim & illi propinqui dimittendi sunt, qui ad cælestes coronas contemptu sæculi calcata morte festinant; neque suadere fidelibus possumus ut conjugia vel parentes abiciaot, cum Dominus clamet quod non
Matth. 19. Marc. 10. 1. Tim. 5. liceat homini dimittere uxorem. *Et quod Deus*, inquit, *conjunxit, homo non separet*. Et Apostolus protestatur quod qui suis & maxime propinquis non providet, fidem neget, sitque deterior infideli. Dominum Petrus, Petrum conjux propria sequebatur. Cessante carnali usu, manebat spiritale solatium. Et comitante se Andrea germano, nec fratrem nec uxorem dimiserat, in quorum contubernio Christi vestigiis adhærebat. Quapropter personas hujusmodi non obesse nobis, sed impedire timendum est. Nam cum omnino hominum generi, ordini, dignitati obtiucodum cæleste regnum divinus sermo proponat, est temeratius prædicator, necessitati principum, quæ regnum divinis nutibus administrat, si omnia quæ supra diximus relinquenda suaserit, cum tamen etiam personis hujus culminis contemptus mundi suggeri, & cælorum regnum debeat repromitti, Apostolo, sicut recolitis, protestante locupletibus, ut divites sint in operibus bonis, & thesaurizent sibi fundamentum bonum, ut apprehendant veram vitam. Quibus secundum hanc sententiam agrorum sive redditaum & prodesse usus poterit, si non nocuerit appetitus. Est tamen & aliud sanctitatis genus, in quo si tempus persecutionis assistat, martyrium quoddam plena confessio queat imitari. Si quis enim antiquam parentum consuetudinem sive sectam melius credendo commutet, nec teneatur privilegio consuetudinis, cum veritas provocat ad dilectionem salutis, utiliter hic parentes, fratres, sororesque dimittit, velut Abraham dives, qui cunctis cælestibus donis fruens, filiis, famulis, auro, argento, patrimonio, matrimonio recte usus, patriæ se tamen & cognationi suæ voto mutandæ religionis excussit, & imminente jam senio, signum circumcisionis, quo Christianitas figurabatur, accipiens, provectos jam per ætatem conversione pueros fieri posse præmonuit. De quibus & propheticus sermo, *Puer*, inquit, *centum annorum morietur*. Isa. 65.
id est, centuplum accipiet quod puer factus est: quem præfata sacrati numeri pluralitate præstantem, sicut ætate matura vivendi novitas fecit puerum, sic custodita renovatio immortalis faciet longævitate profectum.

II. *Epistola beati Aviti Episcopi ad illustrem virum Arigium.*

Avitus Episcopus viro illustrissimo Arigio. Scio quidem quantæ devotionis affectu ire me ad festa communia voluistis, veruntamen ita ut quem gavisurum tantummodo vobiscum, non aliquid profuturum, credere debueritis. Nam cum vobis sacerdotes & magni merito & multi numero digne atque ambienter occurrerint, ego solus damno percellor, qui singularis patroni gaudiis interesse non mereor. Quibus si præsentia mea secundum desiderium provenisset, sicut optaveram de laude tanti operis quoscunque digni sermonis audirem, qui omnibus membris fabricæ sublimis inspectis, congruenter possent ascribere conditori in dispositionum qualitate elegantiam, in expensarum profusione jacturam, in dimensionum ratione concordiam, in spatiis diffusionem, in culminibus celsitudinem, in humilitate firmitatem, expolire præconiis marmorum dignitatem, quibus gemmarum nomen sola magnitudinis tollat invidia, collectum quodam modo neque inclusum industria diem, emolumento metallorum splendentium luce vegetari, bisque omnibus pompis digne inserti reliquias, quibus mundus indignus est. Hæc igitur exaggeranda melioribus jure concesseram. Veruntamen peculiarem sibi mercedem suam sermo meus fuerat vindicaturus, recolens utique tempus illud quod inter sævissimas perturbationum procellas, cum facti operis firmam soliditatem quasi gubernatores invicti ad dedicationis portum circumstridentibus undique naufragiorum casibus impune duxistis, mo, ut ex communi necessitate recolitis, pro gaudiis lacrymas dependente; cui cum ipsum prematuræ innovationis ardore, causarum ratione librata, non minus congerere suadeo quam plangere: quia non ut nuptæ tali sponso, cui pacta fuerat, qualitercunque jungendæ, etsi satis desiderabantur strumenta cultuum, plus tamen formidari oportuit tela raptorum. Quocirca his omnibus consilio maturiore pensatis, mutastis viri fortis constantiæ genus, & deponentes quo * adpessime floretis sæcularis ducatus audaciam, quicquid ab adversa parte discriminis incubuerat, timore vicistis. Quapropter omnis qui viderit coram positam jocunditatem, laudet præteritam festinationem. Convenit dispositionibus vestris rapta de adversitate securitas. Ante decuit nostrum fieri quod taliter libuerat ornari. Ego autem ut horum modo visione non perfruar, & quæ causa faciat, & nobiles patroni, & quales arbitri, etiamsi taceatur, advertitis. Apostolorum namque festivitas Viennensibus quidem vestris inter annuum martyrium dies peculiari studio vivit. Habeo præscotiam tempori, quo diei passionis fabriculæ quam nostis videtur injuncta esse dedicatio virorum, quia nihil est ad quod animum meum vester destinare non possit affectus. Excusans plebiculæ absentiam, meam anteponerem consuetudini singularitatem, nisi, ut nostis, in ipsis pœnitentibus nostris fervor appetens vitium vi-

* f. apressione

cinum diu foimaret atque strepitum ; cum e nostris ambitio aliquos, alios sollicitudo adolescentior, multos gula tractura sit. Veritus sum ne forta si vel paucos qui foreut quos alieua declinantes, suæ magis festivitati studium mansuetudinis aggregaret, apud aliquos animus, ut solet in tali turbatione, motus isti quasi per absentiam meam, eo die cursus nostræ devotionis putaretur omitti, quo diversæ partes videbantur instituí. Unde excusationem meremur. Si rationem rite agnovistis, ignoscite, communem festivitatem præteritorum recordatione, præsentium plenitudine cognoscite, tam absentium est quam præsentium officiis celebrate. Confido de misericordia Dei nostri quod etiam mihi in hoc loco qoandocunque oportunius verbi præstabit aditum, quibus geminatæ consecrationis ornatiorem concessit affectum.

III. *Epistola beati Aviti Episcopi ad Stephanum Episcopum.*

AVitus Episcopus Stephano Episcopo. Post sanctam festivitatem, quam licet avidi

A atque anxii, vestro tamen interventu divinaque tuitione transivimus, debito famulatus obsequio ac sedulæ sollicitudinis devotione servimus, quicquid illud nobiscum meritæ asperitatis est, solari vestræ, quam Deus semper augeat, prosperitatis aguitione cupientes.

IV. *Epistola Aviti Episcopi ad Gregorium Episcopum.*

AVitus Episcopus Gregorio Episcopo. Meis potius ascribo peccatis, qood vos ad dispositionem piissimæ voluntatis corporis inæqualitas impedivit, quamquam consueta dignatio

B oratione nos & oblatione comitata sit. Unde salutationis officia pagina famulante persolvens, supra quam sermone valeo gratias ago, quod festivitatem nostram pleno vos desiderio sitientem, etiamsi non satiastis præsentia, refecistis expensa.

*FRAGMENTA

Libri de divinitate Spiritus sancti.

* *Vir clariss. Stephan. Baluzius in Miscella lib. 1. hæc fragmenta edidit ex veteri codice MS. Monasterii S. Galli in Helvetia.*

Vide opera Aviti pag. 207.

SAnctus *Avitus in illo libro quem de divinitate Spiritus sancti contra Gundobadam Arrianum Regem scripsit, processionem Spiritus sancti a patre & filio ita declarat.*

De divinitate Spiritus sancti, quem nec factum legimus, nec genitum, nec creatum, Deus est, Deus qui operatur omnia in omnibus. Et eodem loco: *Omnia autem hæc operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult.* (1. Cor. 12.) Et Petrus in Actibus Apostolorum: *Quid convenit*, inquit, *inter vos mentiri Spiritui sancto?* (Act. 5.) Et post: *Non es mentitus hominibus, sed Deo*, Item alio loco: *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* (1. Cor. 3.) Et alibi: *Si quis spiritum Dei non habet, hic non est ejus.* (Rom. 8.) Nos vero spiritum sanctum dicimus a filio & patre procedere.

Idem Avitus in eodem libro.

IPse certe per se Dominus, *Spiritum*, inquit, *veritatis qui a patre procedit.* (Joan. 15.) Enimvero

C non dicendo *processit*, sed *procedit*, non tempus procedentis docuit, sed præterito futuroque submoto, sub interminabilis æternitate præsentiæ virtutem processionis ostendit; ut sicut est proprium Spiritui sancto a patre filioque procedere, istud catholica fides etiamsi renuentibus non persuaserit, in suæ tamen disciplinæ regula non excedit.

Item Avitus.

SPiritum sanctum æque patris & filii esse confiteor, eumque a patre vel filio similiter mitti. quod mecum prolata quoque Apostoli sententia videtur adprobasse. Nam legimus: *Pa-* (Joan. 14. & 15.)

D *raclitus quem mittet pater in nomine meo.* Et alio loco: *Quem ego mittam vobis a patre.* Nec tamen ut nuper habita * conlocutione tractavimus, scinditur una personarum discretione divinitas. Quia si spiritus, ut adquiescitis, a patre filioque vel mittitur vel procedit, non potest missus mittensque misceri, & ex quo procedit procedensque confundi.

* *Ea collatio est quæ sequitur.*

*COLLATIO EPISCOPORUM,

PRÆSERTIM AVITI VIENNENSIS EPISCOPI,

coram Rege Gungebaldo adversus Arianos.

* *Hanc vir clariss. Lucas Dacherius ex schedis Hieronymi Vignerii Congreg. Orat. D. J. edidit in tom. 5. Spicilegii.*

PRovidente Domino Ecclesiæ suæ, & inspirante pro salute totius gentis cor Domni Remigii, qui ubique altaria destruebat Idolorum, & veram fidem potenter cum multitudine signorum amplificabat, factum est ut Episcopi plures non contradicente Rege * congregarentur, si fieri posset, ut Ariani, qui religionem Christianam scindebant, ad unitatem possent reverti. Quod ut melius fieret, videreturque id non consilio accidisse sed occasione, Domnus Stephanus scripsit ad Episcopos multos, & invitavit illos ad festivitatem S. Justi quæ instabat, in qua ob frequentiam miraculorum fiebat concursus plurimus populorum. Venerunt itaque de Vienna Avitus, de Arelate Æonius, de Valen-

* *Gundebaldo.*

E tia . . . . , de Massilia . . . . . ios, & plures alii omnes Catholicæ professionis & laudabilis vitæ in Domino. Qui omnes ad salutationem Regis cum Domno Stephano ad Sarbiniacum, ubi tunc erat, profecti sunt. Erant quidam inibi de potentioribus Arianis cum eo, qui si potuissent, prohibuissent nostrorum accessum ad Regem, sed, Domino cooperante, nihil profecerunt.

Post salutationem factam, Domnus Avitus, cui, licet non esset senior nec dignitate, nec ætate, tamen plurimum deferebatur, dixit ad Regem: Si excellentia vestra vellet procurare pacem Ecclesiæ, parati sumus fidem nostram tam clare demonstrare esse secundum Evangelium &

Apostolos, quod nulli dubium erit, illam quam retinetis non esse secondum Deum & Ecclesiam. Habetis hic de vestris qui sunt instructi in omnibus scientiis, jubeatis ut nobiscum colloquantur, & videant si possint respondere rationibus nostris, ut parati sumus respondere rationibus eorum.

Ad quæ Rex respondit: Si vestra fides est vera, quare Episcopi vestri non impediunt Regem Francorum, qui mihi bellum indixit, & se cum inimicis meis sociavit ut me destruerent: nam non est fides ubi est appetentia alieni, & sitis sanguinis populorum: ostendat fidem per opera sua.

Tunc humiliter respondit Domnus Avitus faciem habens Angelicam ut & sermonem: Ignoramus, o Rex, quo consilio & qua de causa Rex Francorum facit quod dicitis; sed Scriptura nos docet, quod propter derelictionem legis Dei sæpe subvertuntur regna, & suscitantur inimici omni ex parte, illis qui se inimicos adversus Deum constituunt. Sed redite cum populo vestro ad legem Dei, & ipse dabit pacem in finibus vestris; nam si habetis pacem cum illo, habebitis & cum cæteris, & non prævalebunt inimici vestri.

Cui Rex: Nonne legem Dei profiteor? sed quia nolo tres Deos, dicitis quia non profiteor legem Dei. In Scriptura sancta non legi plures esse Deos, sed unum.

Ad quæ Domnus Avitus: Absit, o Rex, ut plures Deos colamus: *Unus est Deus tuus, o Israel*, sed ille unus Deus in essentia, est trinus in personis; & Filius, & Spiritus sanctus non sunt alii Dei, sed unus Deus, cujus prima persona est Pater, secunda Filius, tertia Spiritus sanctus; sed Patri non est alia substantia quam Filio, & Spiritui sancto non est alia quam Patri & Filio; & ille Deus qui olim locutus est per Prophetas, novissime locutus est in Filio, & adhuc loquitur quotidie in Spiritu sancto. Et quamvis olim per Prophetas, mox per Filium, nunc per Spiritum, unus idemque Deus loquitur; sed sic dicitur ad distinctionem personarum, cum revera sint coæternæ & consubstantiales. Hoc profitemur & parati sumus ostendere.

Et cum videret Regem pacifice audientem, protelavit sermonem & dixit: O si vellet sagacitas vestra cognoscere quam bene fundata sit nostra fides, quantum boni vobis & populo vestro inde proveniret; nam & cœlestis gloria vobis non deesset & pax abundantia in turribus vestris. Sed vestri cum sint inimici Christi super regnum vestrum, & super populum, iram desuper accendunt, quod, ut speramus, non esset si velletis audire monita nostra, & jubere ut vestri Sacerdotes de his nobiscum colloquantur coram sublimitate vestra, & populo vestro, ut sciatis quia Dominus Jesus est æterni Patris æternus Filius, & utrique coæternus Spiritus sanctus, unus Deus benedictus in sæcula; simulque ante omnia tempora & absque ullo initio.

Cum hæc dixisset procidit ad pedes Regis, & amplectens eos flebat amare. procubuerunt & omnes Episcopi cum eo: unde Rex valde commotus est, & inclinans se usque ad eos, erexit Domnum Avitum cum cæteris, quibus amicabiliter dixit se responsum daturum illis super petitionibus illorum.

Quod & crastina die factum est: nam Rex per Sagonam rediens ad urbem misit ad Domnos Stephanum & Avitum, ut venirent apud illum: qui cum venissent, Rex dixit ad illos: Habetis quod postulatis, nam Sacerdotes mei parati sunt vobis ostendere quod nullus potest esse coæternus & consubstantialis Deo. Sed nolo ut id fiat coram omni populo, ne turbæ excitentur; sed tantum coram Senatoribus meis, & aliis quos eligam, sicut vos eligetis ex vestris quos volueritis; sed non in magno numero. & id fiet die crastina in hoc loco. Quo dicto Episcopi salutato Rege discesserunt, & reversi sunt ut omnia intimarent aliis Episcopis. Erat autem vigilia solemnitatis S. Justi. Et licet optavissent quod hoc fieret die solemnitatem sequenti, noluerunt tamen propter tantum bonum amplius procastinare. Sed unanimiter decreverunt apud S. Justi sepulcrum pernoctare, ut illo intercedente obtinerent a Domino petitiones cordis sui.

Evenit autem ut ea nocte cum Lector secundum morem inciperet lectionem a Moyse, incidit in illa verba Domini: *Sed ego indurabo* Exodi 7. *cor ejus, & multiplicabo signa & ostenta mea in terra Ægypti, & non audiet vos.* Deinde cum post Psalmos decantatos recitaret ex Prophetis, occurrerunt verba Domini ad Esaiam dicentis: *Vade & dices populo huic, audite audientes &* Esaiæ 6. *nolite intelligere; & videte visionem & nolite cognoscere. Excæca cor populi ejus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude ne forte videat oculis suis, & auribus audiat, & intelligat suo corde, & convertatur, & sanem eum.* Cumque adhuc psalmi fuissent decantati, & legeret ex Evangelio incidit in verba quibus Salvator exprobrat Judæis incredulitatem: *Væ tibi Corrozaim,* Matth c. 11. *væ tibi Betzaida; quia si in Tyro & in Sidone virtutes factæ essent, quæ sunt factæ in vobis, jamdudum in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Denique cum lectio fieret ex Apostolo, pronunciata sunt verba illa: *An divitias bonitatis ejus* Ad Rom. 2. *& patientiæ & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam sustinentia Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in tempore iræ.* Quod cum ab omnibus Episcopis observatum fuisset, cognoverunt lectiones illas sic occurrisse volente Domino, ut scirent induratum esse cor Regis, Deumque illum in sua impœnitentia relinquere, ad ostendendum divitias justitiæ suæ, unde valde tristes effecti, noctem in lacrymis transegerunt. Non destiterunt tamen veritatem nostræ religionis contra Arianos asserere.

Igitur tempore quo Rex jusserat, conveniunt omnes Episcopi, & simul ad Regiam vadunt cum multis Sacerdotibus & Diaconibus, & quibusdam de Catholicis, inter quos erant Placidus & Lucanus, qui erant de præcipuis militiæ Regis. Venerunt etiam Ariani cum suis. Cum ergo sedissent coram Rege Domnus Avitus pro Catholicis, Bonifacius pro Arianis, sermonem habuerunt. Sed postquam Domnus Avitus proposuit fidem nostram cum testimoniis sacræ Scripturæ, ut erat alter Tullius, & Dominus inspirabat gratiam omnibus quæ dicebat; tanta consternatio cecidit super Arianos, ut qui satis amicabiliter audientiam præbuerat Bonifacius, nihil omnino respondere posset ad rationes Domni Aviti, sed tantum quæstiones difficiles proponeret, quibus videbatur velle Regem fatigare. sed cum ab Avito urgeretur, ut responderet ad antedicta, promittens se etiam responsurum ad ea quæ proposuerat, non potuit respondere ad unam de rationibus quæ fuerent a Domno Avito propositæ, neque ullam pro defensione suæ partis allegare; sed tantum os suum in convitiis aperiebat, & dicebat Catholicos esse

esse præstigiatores, & colerere multitudinem Deorum. Quod solam cum diceret, videretque Rex confusionem suæ sectæ, surrexit de sua sede, dicena qaod in crastinam responderet Bonifacius. Discesserant ergo omnes Episcopi: & qaia adhuc dies non erat inclinata, iverunt simul cum cæteris Catholicis ad Basilicam Domni Justi, confitentes Dominum quoniam bonas, & landantes eum qui dederat illis talem victoriam de inimicis suis.

Sequenti vero die iteram ad Regiam profecti cum his qai in præcedenti aderant: cumque ingrederentar, invenerunt Aredium, qui eis persuadere volebat ut regrederentur; dicebat enim quod tales rixæ exasperabant animos multitadinis, & quod non poterat aliquid boni ex eis provenire. Sed Domnus Stephanus, qui sciebat illum favere Arianis ut gratiam Regis consequeretar, licet fidem nostram profiteretur, respondit ei quod non timendum erat ne rixæ procederent ex inquisitione veritatia, & amore salatis frattam suorum, imo nihil esse utilius ad jungendos animos in sancta amicitia, quam cognoscere apud quos esset veritas, quia ubicunque est, amabilis est, & professores ejus reddit amabiles.

Addidit insuper omnes huc venisse secundum jassionem Regia, contra qaod responsum non est ausua Aredius amplius resilire. Ingressi sunt ergo, & cum Rex eos vidisset, sarrexit in occursum eorum, mediusque inter Domnum Stephanum & Domnum Avitum adhuc multa locutus est contra Francorum Regem, quem dicebat solicitare fratrem suum contra se. Sed cum responderent præfati Episcopi, quod non esset melior via ineundi pacem, quam concordare in fide, & operam suam, si gratam haberet, pollicerentur pro tam sancto fœdere conciliando, nihil amplius locutus est, sed unusquisque locam quem præcedenti die tenaerat, occapavit.

Cum itaque sedissent, Domnus Avitus tam lucide probavit quod Catholici non plures Deos adorabant, ut sapientiam ejus tam Catholici quam adversarii cum stupore mirarentur. Id autem fecit ut responderet conviciis quæ Bonifacius in nostram fidem jecerat. Postquam ergo conticuit, ut locum daret responsionibus Bonifacii, nihil aliud potuit ille dicere, quam quod præcedenti die fecerat, & conviciis addens convitia, tanto impetu clamabat, ut præ raucitate non posset amplius loqai, & quasi suffocaretur.

Quod cum Rex vidisset, & satis diu expectasset, tandem surrexit vultu indignationem prætendens contra Bonifacium. Tunc Domnus Avitus dixit ad Regem: Si sublimitas vestra vellet jubere ut hi responderent propositionibus nostris, ut posset jadicare quænam fides esset retinenda. Sed nihil Rex respondit, neque cæteri Ariani qai erant cum illo, adeo stupefacti erant de doctrina & sapientia Domni Aviti. Qui cum videret eorum silentium subjunxit: si vestri non possunt respondere rationibus nostris, quid obstat, cur non omnes simul conveniamus in eadem fide. Tunc murmurantibus illis, de sua fide securus in Domino addidit: Si rationes nostræ non possunt illos convincere, non dabito quin Deus fidem nostram miraculo confirmet; jubeat sublimitas vestra ut tam illi quam nos eamus ad sepulcrum hominis Dei Jasti, & interrogemus illum de nostra fide, similiter & Bonifacius de sua, & Dominus pronunciabit per os servi sui in qaibus complaceat. Rex attonitus annuere videbatur: sed inclamare cœperunt Ariani, & dicere se pro fide sua manifestanda facere nolle ut fecerat Saul, & ideo maledictus fuerat; aat recurrere ad incantationes & illicita, sufficere sibi se habere Scripturam, quæ sit fortior omnibus præstigiis, & hæc semper repetentes, & boantes potius quam vociferantes; Rex qui jam surrexerat accipiens per manus Domnum Stephanum & Domnum Avitum duxit eos usque ad cabiculum suam, & cum intraret amplexus est eos, dicens ut orarent pro eo. Cognoverunt quidem illi perplexitatem & angustias cordis ejus, sed quia Pater eum non traxerat; non potuit venire ad Filiam, ut veritas impleretar: *Non est volentis, neque festinantis, sed miserentis Dei*. Et ex ea die plurimi Ariani ad pœnitentiam venerunt, & post aliquot dies baptizati fuerunt, & magnificavit Dominus fidem nostram per intercessionem Domni Justi in conspectu omnium.

SYMACHI PAPÆ
AD AVITUM
VIENNENSEM EPISCOPUM
EPISTOLA.

Item Da. brerius edidit in tomo 3. Spicilegii.

Dilectissimo fratri Avito Symmachus.

NOn debuit caritatem tuam offendere, qaod ad Fratrem & Coepiscopum nostrum Æonium nuper rescripsimas. Non enim juri tuo, dilectissime Frater, præjudicatum fuit, cum nos, inaudita parte, & absque competenti instructione, non posse jadicare respondimus. Unde Fraternitati tuæ salvam est allegare qaod putaverit allegandam, & proponere quod viderit proponendum. Nam licet confusionem provinciæ a prædecessore nostro sanctæ memoriæ Anastasio Episcopo præter Ecclesiæ consuetudinem, & antiqua Prædecessorum nostrorum statura factam esse dixerimus, & non esse tolerandam; attamen si ea quæ fecit, rationabiliter fecisse Fraternitas tuas docuerit, gaudebimus nihil esse ab eo contra canones attentatum, qaia quod fit præter regulam, modo sit ex justa causa, non infringit regulam, quam

ſula pervicacia, & antiquitatis cuntemptus lædit. Nam quamvis a Patribus ſtatuta diligenti ubſervatinne, & nbſervanti diligentia ſint cuſtodienda; nihilominus prupter aliquod bouum de rigore legis aliquid relaxatur, quod & ipſa lex caviſſet, ſi prævidiſſet. Et ſæpe crudele eſſet inſiſtere legi, cum obſervantia ejus eſſe præjudicabilis Eccleſiæ videtur; quuniam leges ea intentinne latæ ſuut, ut proficiant, non ut noceaut. Quamubrem pergat dilectio tua; rationes quæ prædeceſſorem noſtrum ad tractaudam prædictam confuſiunem impulerunt, ad nus dirigere, ut & ſciamus quid fuerit ſtatuendum, & iu Domino lætemur beatæ memnriæ Anaſtaſium nihil feciſſe retractandum. Deus te incolumem ſervet, Frater dilectiſſime.

Data 11t. Idus Octobris Avieno & Pompeiu Coſſ.

IDATII EPISCOPI
CHRONICON,
ET
FASTI CONSULARES.

Opera & studio JACOBI SIRMONDI *Societatis Jesu Presbyteri anno* M. DC. XIX.

LECTORI

DE CHRONICO ET FASTIS IDATII.

IDatii Chronicon, cujus excerpta tantum quædam ab Henrico Canisio primum, deinde a Josepho Scaligero edita fuerant, integrum nunc demum indicem prodit, unde nuper Romæ vulgari cœptum est. ex antiquo videlicet codice nostro, quem qui Romanam editionem curavit, quia Parisiis esse audiverat, Parisiensem appellavit: nos Metensem potius dicturi eramus, quod Metis olim exscriptum arbitremur; inde certe ad nos ex Monasterio non ignobili nec obscuro pervenerit. Quanti autem merito esse debeat hic libellus, tute, Lector, statim agnosces. Intelliges enim, non solum ab hoc fonte hausta ea esse, quæ de Gothorum, Suevorum, aliarumque gentium rebus in Hispania Galliaque per ea tempora gestis, apud Isidorum, & alios scriptores, non aliis ferme quam Chronici hujus verbis contexta leguntur: sed alia præterea tum ad sacram, tum ad civilem historiam plurima hic doceri, quæ ut ceteris omnibus intacta qui extant, ipsi nos etiam, nisi ab Idatio prodita essent, ignorare cogeremur. Facile ergo judicabis publici usus fuisse, ut non diutius hoc beneficio careremus. Nec vero minor, ut spero, erit gratia Fastorum Consularium, quos Chronico adjecimus, Idatianosque jam alibi nominavimus: non tam quod in eodem codice Idatii Chronico subjiciebantur; quam quod rerum & verborum in utroque opere affinitas & cognatio, epocharumque & temporum par observatio, totius denique scriptionis color idem ac genius, eundem utriusque auctorem fuisse satis ostendant, tametsi auctoris nomen nullum præferat Inscriptio, quæ his verbis ibi concepta est, Descriptio Consulum ex quo primum ordinati sunt. *Etsi porro in exemplari nostro procedebant hi Fasti ad secundum usque Anthemii Consulatum, hoc est ad ea tempora, in quibus Idatii Chronicon desinit, atque a primis orsi Consulibus, omnia exinde ad eum usque annum paria Consulum percensebant: nobis tamen, dum aliud consilium dies proferat, satius in præsens visum est, eam duntaxat partem edi, quæ ab antiquariis minus fuerat depravata, & memorabilium rerum varietate, atque fructu tibi acceptior, jucundiorque fore videbatur. Fruere itaque, Lector, & vale.*

IDATII EPISCOPI CHRONICON.

PRÆFATIO.

IDATIUS SERVUS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI universis fidelibus in Domino Jesu Christo, & servientibus ei in veritate salutem.

PRobatissimorum in omnibus virorum studia, quos præcipue in fide Catholica, & conversatione perfecta testes veritatis divini cultus docet adsertio, ut ornautur decore dictorum, ita & commendantur honore meritorum, ut miram in omni opere suo obtineant firmitatem. Verum Idatius provinciæ Gallæciæ natus in Lemica civitate, mage divino munere, quam proprio merito, summi præsul creatus officii, ut extremus plagæ, ita extremus & vitæ, perexiguum informatus studio sæculari, multo minus docilis sanctæ lectionis volumine salutari; sanctorum & eruditissimorum patrum in præcedenti opere suo, pro capacitate proprii sensus aut verbi, ostensum ab his secutus exemplar. Quorum primus Eusebius Cæsariensis Episcopus, qui Ecclesiasticas sui numeri libris scripsit historias, ab initio Nini regnantis Assyriis, sancti Abrahæ patriarchæ Hebræis, & reliquorum contemporales his annos regum, in vicesimum Constantini Augusti quo imperabat annum, Græci sermonis Chronographiæ concludit historia. Post hunc successor syngrapheus perfectus universis factorum dictorumque monimentis, Hieronymus presbyter, idem Eusebius cognomento, de Græco in Latinum scripturæ hujus interpres, a vicesimo anno supradicti Imperatoris in quartum decimum Valentis Augusti annum subditam texit historiam. Esto ut in sanctis quibus deguit Hierosolymorum locis, a memorato Valentis anno in tempus, quo in præsenti vita duravit, forte quamplurima de his quæ sunt insecuta subjecerit: quia haud unquam, dum valuit, a diverso styli opere cessavit. Quem quodam tempore propriæ peregrinationis in supradictis regionibus adhoc infantulus vidisse me certus sum. Qui post aliquot annos beato ut erat mansit in corpore. Si tunc proprio operi quod

A subdidit aliqua subjunxerit, apud eos, ad quos scriptorum ejus omne opus vel summa pervenit, certa & plena cognitio est. Sed quoniam in cujusdam studii sui scriptura dixisse eum constat, debacchantibus jam in Romano solo barbaris omnia haberi permixta, atque confusa, opinamur ex hujus indicio sermonis, in hoc per se annorum volumine subdito de successione temporum ab ipso nihil adjectum. Tamen quia ad nostri temporis cursum, ut superior lectio docet, descriptio defluxit annorum, com membrana hujus historiæ caram contigisset expertis, mentem monuit imperiti, ut de cognitis, etsi in omnibus impari gressu, vel vestigiis se substerneret præcessorum. Quæ fideli suscipiens cordis intuitu,
B partim ex studio scriptorum, partim ex certo aliquantorum relatu, partim ex cognitione quam jam lacrymabile propriæ vitæ tempus ostendit, quæ subsequuntur adjecimus. Quorum continentiam gestorum & temporum, qui legis ita discernes. Ab anno primo Theodosii Augusti in annum tertium Valentiniani Augusti, Placidiæ reginæ filii, ex supradicto a nobis conscripta sunt studio, vel ex scriptorum stylo, vel ex relationibus indicantum. Exin immerito adiectus ad Episcopatus officium, non ignarus omnium misce-
C rabilis temporis ærumnarum, & conclusi in angustias imperii Romani metas subdidimus ruituras, & quod est luctuosius, intra extremam universi urbis Gallæciam deformem Ecclesiastici ordinis statum, creationibus indiscretis honestæ libertatis interitum, & universæ propemodum in divina disciplina religionis occasum ex furentium dominantem permixta iniquarum perturbatione nationum. Hæc jam quidem inserta: sed posteris in temporibus quibus offenderint, reliquimus consummanda.

IDATII EPISCOPI CHRONICON.

ROmanorum XXXIX. Theodosius per Gratianum in consortium regni adsumptus, cum ipso, & Valentiniano juniore ragnat annis XVII.

I. Theodosius natione Hispanus, de provincia Gallæcia, civitate Cauca, a Gratiano Augustus appellatur.

Inter Romanos, & Gothos multa certamina conferuntus.

II. Theodosius Constantinopolim ingreditur in primo consulatu suo, quem cum Gratiano agebat Augusto.

D Alexandriæ XXI. habetur episcopus Theophilus Olymp.
vir eruditissimus, insignis, qui a primo con- CCCXC.
sulatu Theodosii Augusti Laterculum per centum annos digestum de Paschæ observatione conscripsit.

III. Athanaricus rex Gothorum apud Constantinopolim decimo quinto die ex quo a Theodosio fuerat susceptus interiit.

IV. Gothi infida Romanis pace se tradunt. CCCCXC.

Ambrosius in Italia Mediolani episcopus, Mar- VII. Jobe-
tinus in Galliis Turonis episcopus, & vitæ meri- leus ex quo

A Galbam, & in Africa Heraclianus pari tyrannidis inflantur infania.

Olymp. ccxcviii. Augustinus Hipponeregiensis episcopus habesur insignis, inrer cujas studia magnifica, Donatistas ab eo Dei adjutorio superatos, probata fides demonstrat auctorum.

XIX. Jovinus, & Sebastianus oppressi ab Honorii ducibus Narbona interfecti sunt.

Gothi Narbonam ingressi vindemiæ tempore.

Heraclianas movens exercirum de Africa adversus Honorium, Utriculo in Italia in conflictu superatus effugit in Africam, cæsis in loco supradicto L. millibus armatorum. Ipse post Carthagine in æde Memoriæ per Honorium percussoribus missis occiditar.

B ꟷ. ccccssx. XX. Ataulfus apud Narbonam Placidiam duxit nxorem: in quo prophetia Danielis putatur impleta, qui ait filiam regis Austri sociandam regi Aquilonis: nullo tamen ejus ex ea femine subsistente.

XXI. Hierosolymis Joanne quo supra episcopo * præsidente, sanctus & primus post Christum Dominum mattyr Stephanus revelatar.

* MS. *præsidente sancto & primus.*

Hieronymus, qui supra, præcipuus in omnibus, elementorum qaoque peritissimus Hebræorum, in lege Domini, quod scriptum est, diurna, nocturnaque meditatione continaus, stadia operis sui relliquit innumera. Ad nltimum * Pelagianorum sectam cum ejusdem auctore adamanrino veriratis malleo contrivit. Adversum hos, & adversum alios bæreticos extant ejus probatissima monimenta.

* MS. *Pelagiani.*

C XXII. Ataulfus a Patricio Constantio pulsarus, ut relicta Narbona Hispanias peteret, per quendam Gothum apad * Barcinonam inter familiares fabulas jngulatar. Cai succedens Wallia in regno, cum Patricio Constantio pace mox facta, Alanis, & Wandalis Silingis, io Lusitania, & Bætica sedentibus adversatur.

* MS. *Barcelonam.*

Olym. ccxcix. Alexandrinæ Ecclesiæ post Theophilum quis præfederit, ignoravi bæc scribens.

Constanrius Placidiam accepit uxorem.

(*Fredibalum regem gentis Wandalorum sine ullo certamine ingeniose captum ad Imperatorem Hoaorium destinat.*)

D XXIII. Walia Rex Gothorum Romani nominis causa intra Hispanias cædes magnas efficit barbarorum.

XXIV. Solis facta defectio die decimo qaarto Kal. Augusti, qui fuit quinta feria.

Romanæ Ecclesiæ xxxix. præsidet Episcopus * Zosimus.

* MS. *Eulalius.*

Durante Episcopo quo supra, gravissimo terræ motu sancta in Hierosolymis loca quassantur, & cætera, de quibus in gestis ejusdem Episcopi scripta declarant.

Wandali Silingi in Bætica per Walliam regem omnes extincti.

E Alani, qui Wandalis, & Suevis potentabantur, adeo cæsi sunt a Gothis, ut extincto * Atace rege ipsorum, pauci, qui superfuerant, abolito regni nomine, Gunderici regis Wandalorum, qui in Gallæcia resederar, se parrocinio subjagarent.

* MS. *Addace*

Gothi intermisso certamine, qaod agebant, per Constantium ad Gallias revocati, sedes in Aquitanica a Tolosa usque ad Oceanum acceperunt.

Wallia eoram rege defancto Theodoricus succedit in regno.

XXV. Inter Gundericum Wandalorum, & Hermericum Saevorum reges certamine orto,

A Saevi * in Nervasi montibus obsidentur a Wandalis.

* MS. *Nerbasis.*

Valentinianus Constantii, & Placidiæ filius nascitur.

In Gallicana regione in civitate Biterris mulra signa effecta rerrifica, Paulini episcopi ejasdem civitatis epistola enarrat abique directa.

XXVI. Wandali Suevorum obsidione dimissa, instante Asterio Hispaniarum Comite, sub Vicario Maurocello, aliquantis Bracaræ in exitu suo occisis, relicta Gallæcia ad Bæticam transierunt.

(*Romaaæ Ecclesiæ xl. præsidet Episcopas Bonifacius.*)

B Honorius apud Ravennam Constantium consortem sibi facit in regno.

XXVII. Constantius Imperator Ravennæ moritur in suo tertio consulatu. Olymp. ccc.

XXVIII. Castinus Magister militum cam magna manu, & auxiliis Gothorum, bellum in Bætica Wandalis infert. quos cum ad inopiam vi obsidionis artaret, adeo at se tradere jam pararent, inconsulte publico certamine confligens, auxiliorum fraude deceptus, ad * Tarraconam victus effugit.

* MS. *Terraconam.*

Bonifacius palatium deserens Africam invadit.

XXIX.

C XXX. Honorius actis tricennalibus suis Ravennæ obiit. ꟷ. ccccxl.

Paulinus nobilissimus, & eloquentissimus, dudam conversione ad Deam nobilior factus, vir Apostolicus, Nola Campaniæ episcopus habetur insignis: cui Therasia de conjuge facta soror, testimonio vitæ beatæ æquatur, & meriro. Extant operis ipsius egregii studia prædicanda. Olymp. ccci.

Romanorum XLI. Theodosius Arcadii filius, ante aliquot annos regnans in partibas Orientis, defuncto patre, post obitum Honorii parrui, monarchiam renet imperii, cum esset annorum viginti sex.

D Joannes arripit tyrannidem.

I. Theodosius Valentinianum, amitæ suæ Placidiæ filium, Constanrinopoli Cæsarem facit, & contra Joannem mittit. sub quo a ducibus, qui cum eo per Theodosium missi fuerant, apud Ravennam primo anno invasæ tyrannidis occiditur, & Felix Parricius ordinarur * ex Magistro militum.

* MS. *& Magister militum.*

Valentinianus, qui erat Cæsar, Romæ Augustus appellatur.

Wandali Balearicas insulas deprædantur: deinde Carthagine Spattaria, & Hispali eversa, & Hispaniis deprædatis, Maaritaniam invadunt.

E II. Romanæ ecclesiæ * XLI. præsidet episcopus Cælestinus.

* MS. XLI.

III.

IV. Gundericus rex Wandalorum capta Hispali, cum impie elatas, manus in ecclesiam civitatis ipsius extendisset, mox Dei judiciu dæmone correptus interiit. Cui Gaisericus frater succedit in regno. Qui at aliquorum relatio habet, effectas apostata de fide Carbolica in Arrianam dictus est transisse perfidiam

V. Gaisericus rex de Bæticæ provinciæ litore cum Wandalis omnibus, eorumque familiis, mense Maio ad Maaritaniam, & Africam relictis traosit Hispaniis. Qui priusqaam pertran- Olymp. cccii.

Q

firet, admonitus Hermigariam Suevum vicinas in transitu suo provincias deprædari, tecursu cum aliquaotis suis facto, prædantem in Lusitania consequitur. Qui haud procul de Emerita, quam cum sanctæ martyris Eulaliæ injuria spreverat multis per Gaisericum cæsis, ex his quos secum habebat, arrepto, ut putavit, Euro velocius fugæ subsidio, io flumine Aoa divino brachio præcipitatus interiit. Quo ita extincto, mox quo cœperat Gaisericus enavigavit. (A)

VI. Suevi sub Hermerico rege medias partes Gallæciæ deprædantes, per plebem, quæ castella tutiora retinebat, acta suorum partim cæde, partim captivitate, pacem, quam ruperant, familiarum, quæ teoebantur, redhibitione restauraot. (B)

Per Aetium Comitem haud procul de Arelate quædam Gothorum manus extinguitur, Anaolfo optimate eorum capto. Juthungi per eum similiter debellantur, & Nori.

Felix qui dicebatur Patricius Ravennæ tumultu occiditur militari.

VII. Aetius Dux utriusque militiæ Noros edomat rebellantes. Rursum Suevi initam cum Gallæcis pacem libata sibi occasione conturbant. Ob quorum deprædationem Idatius episcopus ad Aetium ducem, qui expeditionem agebat in Galliis, suscipit legationem. Vetto, qui de Gothis dolose ad Gallæciam venerat, sine aliquo effectu redit ad Gothos. (C)

VIII. Superatis per Aetium in certamine Francis, & in pace susceptis, Censorius Comes legatus mittitur ad Suevos, supradicto secum Idatio redeunte.

Olymp. cccii. Bonifacius io æmulationem Aetii de Africa per Placidiam evocatus in Italiam ad palatium redit. Qui depulso Aetio in locum ejus succedens, paucis post mensibus, inito adversam Aetium conflictu, de vulnere, quo fuerat percussus interiit. Cui Sebastianus gener substitutus per Aetium de palatio superatus expellitur.

IX. Regresso Censorio ad palatium, Hermericus pacem cum Gallæcis, quos prædabatur assidue, sub interventu episcopali datis sibi reformat obsidibus. (D)

Symphosius episcopus per eum ad comitatum legatus missus, rebus in cassum frustratus attereptis.

In conventu Lucensi contra voluntatem Agrestii Lucensis episcopi, Pastor & Syagrius episcopi ordinantur.

Aetius Dux utrinsque militiæ Patricius appellatur.

Olymp. ccccl. X. Sebastiaous exul & profugus effectus, navigat ad palatium Orientis.

* MS. xli. Romanæ Ecclesiæ * xlii. habetur episcopus Xystus. (E)

XI. Hierosolymis Juvenalem episcopum præsidere, Germani presbyteri Arabicæ regionis exinde ad Gallæciam venientis, & aliorum Græcorum relatione comperimus, adjicientibus Constantinopolim eum cum aliis, & Palæstinæ provinciæ & Orientis episcopis evocatum, sub præsentia Theodosii Augusti, contracto episcoporum interfuisse concilio ad destruendam Hebionitarum hæresim, quam * Nestorius ejusdem urbis episcopus pravo stultissimæ sectæ resuscitabat ingenio. (*MS. Atticus)

Quo vero tempore sancti Joaones, Hieronymus, & alii, quos supra diximus, obierint, vel quis Joaoni ante Juvenalem successerit, sicut & fecisse cognitum est in brevi seniorem quendam, referentium sermo non edidit.

(A) XII. Narbona obsideri cœpta per Gothos.

Burgundiones, qui rebellaveraot, a Romanis duce Aetio debellantur.

Uno, eodemque tempore Alexandriæ Cyrillum episcopum præsidere, & Constantinopoli Nestorium hæreticum Hebionæum, Cyrilli ipsius ad eundem epistola, & hæresim destruentis, & regulam fidei exponentis ostendit. Hæc cum aliis habentur allata. Olymp. ccciv.

XIII. Narbona obsidione liberatur Aetio Duce, & Magistro militum. Burgundionum cæsa viginti millia.

Rursus Censorius, & Fretimundus legati mittuntur ad Suevos.

(B) XIV. Gothorum cæsa octo millia sub Aetio duce.

Suevi cum parte plebis Gallæciæ, cui adversabantur, pacis jura confirmant.

Hermericus rex morbo oppressus Rechilam filium suum substituit in regnum: qui Andevotum cum sua, quam habebat, manu ad Singilionem Bæticæ fluvium aperto marte prostravit, magnis ejus auri & argenti opibus occupatis.

XV. Carthagine fraude decepta die decimo quarto Kalen. Novembris omnem Africam rex Gaisericus invadit.

Bello Gothico sub Theodorico rege apud Tolosam, Litorius Romanus dux, inconsulte inseum auxiliari Hunorum manu irruens, cæsis his, ipse vulneratus capitur, & post dies paucos occiditur. (C)

Inter Romanos & Gothos pax efficitur.

Gaisericus elatus impie Episcopum, clerumque Carthaginis depellit ex ea, & juxta prophetiam Danielis, demutatis ministeriis sanctorum, ecclesias catholicas * tradit Arrianis. * MS. tradidit.

Rechila rex Suevorum Emeritam ingreditur.

XVI. Gaisericus Siciliam deprædatus Panormum diu obsedit: qui damnati a catholicis episcopis Maximini, apud Siciliam Arrianorum ducis, adversum catholicos præcipitatur instinctu, ut eos quoquo pacto in impietatem cogeret Arrianam. (D) nonnullis declinantibus, aliquanti durantes in catholica fide consummavere martyrium.

Censorius Comes, qui legatus missus fuerat ad Suevos, residens * Mirtyli, obsessus a Rechila in pace se tradidit. * MS. Martyli.

XVII. Rex Suevorum diuturno per annos septem morbo afflictus moritur Hermericus. Olymp. cccv.

Rex Rechila Hispali obtenta, Bæticam, & Carthaginiensem provincias in suam redigit potestatem.

(*Romanæ Ecclesiæ xliii. præsidet episcopus Leo.*)

Sabino episcopo de Hispali factione depulso, in locum ejus Epiphanius ordinatur fraude, non jure. (E)

Asturius Dux utriusque militiæ ad Hispanias missus Tarraconensium cædit multitudinem Bacaudarum.

XVIII. Cometæ sidus apparere incipit mense Decembri: quod per menses aliquot visum, subsequentis in pestilentia plagæ, quæ fere in toto orbe diffusa est, præmisit ostentum.

Constantinopolitanæ Ecclesiæ depulso Nestorio præsidet episcopus Flavianus.

XIX. Asturio Magistro utriusque militiæ gener ipsius successor ipsi mittitur Merobaudis, natu nobilis, & eloquentiæ merito, vel maxime in poematis studio veteribus comparandus, testimonio etiam provehitur statuarum. Brevi tempore potestatis suæ Aracellitanorum fran-

ftangit iufnlentiam Bacaudarnm. Mox nonnullorum invidia perurgente, ad urbem Romam facram præceptinne revocatut.

Ti. ccccl. XX. Sebaftianus illic, quo confugerat, deprehenfus fibi adverfa mnliri, e Cnnftantinopnli fugit admonitus, & ad Theodorem regem Gothorum veniens, conquæfitam fibi, qua potuit, Barcinnnam boftis factus ingreditur.

Olymp. cccvi. XXI. In Afturicenfi urbe Gallæciæ, quidam ante aliquot annos latentes Manichæi geftis epifcopalibus deteguntur, quæ ab Idatio, & Turibio epifcopis, qui eos audierant, ad Antnninum Emeritenfem epifcopum directa funt.

Wandali navibus Turonio in litore Gallæciæ repente advecti, familias capiunt plurimorum.

B Sebaftianus de Barcilone fugatus migrat ad Wandalos.

Per Epifcopnm Romæ tunc præfidentem gefta de Manichæis per provincias diriguntur.

XXII. Vitus Magifter utriufque militiæ factus ad Hifpanias miffus, nnn exiguæ manus fultus auxilio, cum Carthaginienfes vexaret, & Bæticos, fuccedentibus cum rege fuo illic Suevis, fuperatis etiam in congreffione, qui ei ad deprædandum in adjutnrium venerant, Gothis, territns miferabili timore diffugit. Suevi ex in illas provincias magna deprædatione fubvertunt.

* in M S. xlii. C XXIII. Romanæ Ecclefiæ * xliii. præfidet epifcopus Leo. hujus fcripta per epifcnpi Turibii diaconem Pervincnm contra Prifcillianiftas ad Hifpanienfes epifcopos deferuntur. Inter quæ ad epifcnpum Turibium de obfervatione catholicæ fidei, & de hærefum hlafphemiis, difputatio plena dirigitur, quæ ab aliquibus Gallæcis fubdnln probatur arbitrio.

Solis facta defectio die nono Kal. Januarias, qui fuit tertia feria.

XXIV. Rechila rex Suevorum Emeritæ gentilis moritnr menfe Augufto: cui mox filins fuus cathnlicus Rechiarius fuccedit in regnum, nonnullis quidem fibi de gente fua æmulis, fed latenter. obtento tamen regno, fine mora ulteriores regiones invadit ad prædam.

D Pafcentium quendam urbis Romæ, qui de Afturica diffugerat, Manichæum Antoninus epifcopus Emeritæ comprehendit, auditumque etiam de provincia Lufitania facit expelli.

Per Agiulfum Hifpali cenfnrius jugulatur.

Olymp. cccvii. XXV. Rechiarius accepta in conjugium Theodnris regis filia, aufpicatus initium regni, Vafconias deprædatur menfe Februarin.

Bafilius ob teftimoninm egregii aufus fui congregatis Bacandis in Ecclefia Tyriaffone fœderatos occidit. nbi & Leo ejufdem ecclefiæ epifcopus, ab eifdem qui cum Bafilin aderant, in eo loco obiit vulneratus.

E Rechiarius menfe Julin ad Theodnrem focerum profectus, Cæfarauguftanam regionem cum Bafilio in reditu deprædatur. Irrupta per dolum Ilerdenfi urbe acta eft non parva captivitas.

XXVI. Afturius vir illuftris ad honorem provehitur confulatus.

Sebaftianus exul factus ad perniciofam fibi, ficut poft exitus docuit, Gaiferici confugit poteftatem: parvn poft tempnre quam venerat per eum jubetur occidi.

De Galliis epiftolæ deferuntur Flaviani epifcopi ad Leonem epifcopum miffæ, cum fcriptis Cyrilli epifcopi Alexandrini ad Neftorium Conftantinopolitanum de Eutychete Hebionita hæ-

A retico, & Leonis epifcopi ad eundem refponfa: quæ cum alinrum epifcoporum & geftis, & fcriptis, per ecclefias diriguntur.

XXVII. Theodnfius Imperatnr moritur Conftantinnpnli anno ætatis fuæ quadragefimn octavo.

Poft quem xliii. ftatim apud Conftantinnpolim Marcianus a militibus, & ab exercitu, inftante etiam forore Theodofii Pulcheria regina, efficitur Imperator. Qua fibi in conjugium adfnmpta, regnat in partibus Orientis.

XXVIII. Valentiniani Imperatoris mater Placidia moritur apud Romam.

In Gallæcia terræmotus affidui, figna in cælo Olymp.
B plurima oftenduntur. Nam pridie nonas Aprilis cccviii.
tertia feria, poft fnlis occafum, ab Aquilonis plaga cælum rubens ficut ignis, aut fanguis, efficitur, intermixtis per igneum ruborem lineis clarioribus in fpeciem haftarum rutilantium deformatis. a die clanfo ufque in horam noctis fere tertiam figni durat oftenfio, quæ mox ingenti exitu perdocetur.

Gens Hunnorum pace rupta deprædatur provincias Galliarnm. plurimæ civitates effractæ: in campis Catalaunicis, haud lnnge de civitate, quam effregerant, Mettis, Aetio duci, & regi Theodnri, quibus erat in pace focietas, aperto marte cnnfligens, divino cæfa fuperatur auxilio: bellum nox intempefta diremit. Rex illic Theo-
C dores proftratus occubuit: ccc. ferme millia hnminum in eo certamine cecidiffe memnrantur.

Multa anno figna procedunt. Quinto Kalen. Octobris a parte Orientis Luna fufcatur. In diebus fequentis pafchæ vifa quædam in cælo regionibus Galliarum, epiftola de his Eufronii Auguftndunenfis epifcnpi ad Agrippinum Comitem facta evidenter nftendit. Stella cometes a decimo quarto Kal. Julias apparere incipit, quæ iii. Kal. diluculo ab Oriente vifa, poft occafum Solis ab occidua parte mox cernitur. Kalendis Augufti a parte Occidentis apparet.

Occifo Theodore Thorifmo filius ejus fuccedit
D in regnn.

Hunni cum rege fuo Attila relictis Galliis poft certamen Italiam petunt.

XXIX. Secundn regni anno principis Marciani, Hunni, qui Italiam prædabantur, aliquantis etiam civitatibus irruptis, divinitus partim fame, partim morbo quodam plagis cæleftibus feriuntur: miffis etiam per Marcianum principem Aetin duce cæduntur auxiliis; pariterque in fedibus fuis, & cæleftibus plagis, & Marciani fubiguntur exercitnm. & ita fubacti, pace facta cum Romanis, proprias univerfi repetunt fedes, ad quas rex eorum Attila mox reverfus interiit.

E Ad Suevos Manfuetus Comes Hifpaniarum, & Fronto fimiliter Comes, legati pro pace mittuntur, & obtinent cnnditinnes injunctas.

Thorifmo rex Gothnrum fpirans boftilia a Theudnrico & Frederico fratribus jugulatnr: cui Theodericus fuccedit in regno.

XXX. Tertio regni anno principis Marciani Ti. ccccl.
regina moritur Pulcheria menfe Julin.

Per Fredericum Theudorici regis fratrem Bacaudæ Tarraconenfes cæduntur ex auctoritate Romana.

In Gallæcia terræmotus, & in fnle fignum in ortu, quafi altero fecum concertante monftratur.

Aetius Dux, & Patricius fraudulenter fingu-

A laris accitus intra palatium manu ipsius Valentiniani Imperatoris occiditur. Et cum ipso per spatarum ejus aliqui singulariter intromissi jugulantur honorati.

His gestis legatos Valentinianus mittit ad gentes, ex quibus ad Suevos venit Justinianus.

XXXI. Quarto regni anno principis Marciani per duos barbaros Aetii familiares Valentinianus Romæ Imperator occiditur in campo, exercitu circumstante, anno ætatis suæ XXXVI. & regni XXXI. Post quem mox Maximus ex consulibus XLIII. Romæ Augustus appellatur. qui cum Imperator factus relictam Valentiniani sibi duxisset uxorem, & filio suo ex priore
B conjuge Palladio, quem Cæsarem fecerat, Valentiniani filiam in conjugium tradidisset, magnorum motuum, quos verebatur, perturbatione distortus, & quia in occisorum per Valentinianum, & in ipsius interitum Valentiniani, ambitu regni consilia scelesta patrata contuierat, cum imperium deserere vellet, & Romam, vix quatuor regni sui mensibus expletis, in ipsa urbe tumultu populi, & seditione occiditur militari.

Ipso anno in Galliis Avitus Gallus civis ab exercitu Gallicano, & ab honoratis, primum Tolosæ, dehinc apud Arelatum Augustus appellatus, Romam pergit, & suscipitur.

C Usque ad Valentinianum Theodosii generatio tenuit principatum.

I. ROmanorum XLIII. Marcianus quarto jam regni sui anno obtinet monarchiam.

Per Avitum, qui a Romanis, & evocatus & susceptus fuerat Imperator, legati ad Marcianum pro unanimitate mittuntur imperii.

Gaisericus sollicitatus a relicta Valentiniani, ut malum fama dispergit, priusquam Avitus Augustus fieret, Romam ingreditur, direptisque opibus Romanorum Carthaginem redit, relictam Valentiniani, & filias duas, & Aetii filium Gaudentium nomine, secum ducens.

D Suevi Carthaginenses regiones, quas Romanis reddiderant, deprædantur.

Marcianus, & Avitus concordes principatu Romani utuntur imperii.

Olymp. CCCIX. v. annus Marciani.

Per Augustum Avitum Fronto Comes legatus mittitur ad Suevos. Similiter & a rege Gothorum Theudorico; quia fidus Romano esset imperio, legati ad eosdem mittuntur, ut tam secum, quam cum Romano imperio, quia uno essent pacis fœdere copulati, jurati fœderis promissa servarent. Remissis legatis utriusque partis, atque omni juris ratione violata, Suevi Tarraconensem provinciam, quæ Romano imperio deserviebat, invadunt.

E De Erulorum gente septem navibus in Lucensi litore aliquanti advecti, viri ferme CCCC. expediti, superventu multitudinis congregatæ duobus tantum ex suo numero effugantur occisis. qui ad sedes proprias redeuntes, Cantabriarum, & Vardulliarum loca maritima crudelissime deprædati sunt.

Legati Gothorum rursum veniunt ad Suevos post quorum adventum rex Suevorum Rechiarius cum magna suorum multitudine regiones provinciæ Tarraconensis invadit, acta illic deprædatione, & grandi ad Gallæciam captivitate deducta.

Mox Hispanias rex Gothorum Theodoricus cum ingenti exercitu suo, & cum voluntate, &

A ordinatione Aviti Imperatoris ingreditur. Cui cum multitudine Suevorum rex Rechiarius occurens duodecimo de Asturicensi urbe milliario, ad fluvium nomine Urbicum, tertio nonas Octobris die, sexta feria inito mox certamine superatur. cæsis suorum agminibus, aliquantis captis, plurimisque fugatis, ipse ad extremas sedes Gallæciæ plagatus vix evadit, ac profugus.

Theudorico rege cum exercitu ad Bracaram extremam civitatem Gallæciæ pertendente, quinto Kal. Novemb. die Dominico, etsi incruenta, fit tamen satis mœsta, & lacrymabilis ejusdem direptio civitatis. Romanorum magna agi-
B tur captivitas captivorum, Sanctorum basilicæ effractæ, altaria sublata atque confracta, virgines Dei exin quidem adductæ, sed integritate servata, clerus usque ad nuditatem pudoris exutus, promiscui sexus cum parvulis, de locis refugii sanctis populus omnis abstractus, jumentorum, pecorum, camelorumque horrore locus sacer impletus, scripta super Hierusalem ex parte cælestis iræ revocavit exempla.

II. Rechiarius ad locum, qui Portucale appellatur, profugus regi Theudorico captivus adducitur. quo in custodiam redacto, cæteris, qui de priore certamine superfuerant, tradentibus se Suevis, aliquantis nihilominus interfectis, regnum destructum, & finitum est Suevorum.

C Hisdem diebus Rechimeris Comitis circumventione magna multitudo Wandalorum, quæ se de Carthagine cum LX. navibus ad Gallias, vel ad Italiam moverat, regi Theudorico nunciatur occisa per Avitum.

Hesychius Tribunus legatus ad Theodoricum cum sacris muneribus missus ad Gallæciam venit, nuncians ei id quod supra, in Corsica cæsam multitudinem Wandalorum, & Avitum de Italia ad Gallias Arelate successisse. Orientalium naves Hispalim venientes per Marciani exercitum cæsas nuncias.

Occiso Rechiario mense Decembri, rex Theudoricus de Gallæcia ad Lusitaniam succedit.

D In conventus parte Bracarensis latrocinantum deprædatio perpetratur.

Aiulfus deserens Gothos in Gallæcia residet.

Suevi, qui remanserant in extrema parte Gallæciæ, Massiliæ filium nomine Maldram sibi regem constituunt.

Theudoricus Emeritam deprædari volens beatæ Eulaliæ martyris terretur ostentis.

III. Avitus tertio anno posteaquam a Gallis, & a Gothis factus fuerat Imperator, caret imperio, Gothorum promisso destitutus auxilio, caret & vita.

In Orientis partibus septimo anno imperii sui moritur Marcianus.

E ROmanorum XLIV. Majorianus in Italia, & Constantinopoli Leo Augusti appellantur.

I. Theodoricus adversis sibi nunciis territus, mox post dies Paschæ, quod fuit quinto Kal. Aprilis, de Emerita egreditur, & Gallias repetens, partem ex ea quam habebat multitudine variæ nationis, cum ducibus suis ad campos Gallæciæ dirigit. qui dolis, & perjuriis instructi, sicut eis fuerat imperatum, Asturicam, quam jam prædones ipsius sub specie Romanæ ordinationis intraverant, mentientes ad Suevos, qui remanserant, jussam sibi expeditionem, ingrediuntur pace fucata solitæ arte perfidiæ. Nec mora pro-

misceri generis reperta illic cæditur multitudo, sanctæ effringuntur ecclesiæ, altaribus direptis, & demolitis, sacer omnis ornatus, & usus aufertur. Duo illic episcopi inventi cum omni clero abducuntur in captivitatem: invalidior promiscui sexus agitur miseranda captivitas; residuis, & vacuis civitatis domibus datis incendio, camporum loca vastantur. Palentina civitas simili, quo Asturica, per Gothos perit exitio. Unum Coviacense castrum tricesimo de Asturica milliario a Gothis diutino certamine fatigatum, auxilio Dei, hostibus & obsistit, & prævalet: quam plurimis ex eorum manu interfectis, reliqui revertuntur ad Gallias.

Aiulfus dum regnum Suevorum spirat, Portucale moritur mense Junio.

Suevi in partes divisi pacem ambiunt Gallæciarum: e quibus pars Frantanem, pars Maldram regem appellat. Solito more perfidiæ Lusitaniam deprædatur pars Suevorum Maldram sequens. acta illic Romanorum cæde, prædisque contractis, civitas Ulyxippona sub specie pacis intratur.

Frantanes moritur per Pascha, & Pentecostem. Jubente Maldra Suevi in solitam perfidiam versi, regionem Gallæciæ adhærentem flumini Durio deprædantur. Quinto idus Junias die, quarta feria, ab hora quarta in horam sextam, ad speciem Lunæ quintæ, vel sextæ, sol de lumine orbis sui minoratus apparuit.

II. Gothicus exercitus duce suo Cyrila a Theuderico rege ad Hispanias missus mense Julio succedit ad Bæticam. Legati Gothorum & Wandalorum pariter ad Suevos veniunt, & revertuntur.

Olymp. cccx. III. Theudoricus cum duce suo Sunierico exercitus sui aliquantam ad Bæticam dirigit manum: Cyrila revocatur ad Gallias. Suevi nihilominus Lusitaniæ partes cum Maldra, alii cum Rechimundo Gallæciam deprædantur.

Eruli maritima conventus Lucensis loca nonnulla crudelissime invadunt ad Bæticam pertendentes.

Maldras germanum suum fratrem interficit, & Portucale castrum idem hostis invadit.

Inter Suevos, & Gallæcos interfectis aliquantis honestis natu, malum hostile miscetur.

Legati a Nepotiano Magistro militiæ, & a Sunierico Comite missi veniunt ad Gallæcios, nunciantes Majorianum Augustum, & Theudoricum regem firmissima inter se pacis jura sanxisse, Gothis in quodam certamine superatis.

IV. Maldras in fine mensis Februarii jugulatus merito perit interitu.

Per Suevos Luco habitantes, in diebus Paschæ, Romani aliquanti cum rectore suo honesto natu repentino securi de reverentia dierum occiduntur incursu.

Mense Majo Majoranus Hispanias ingreditur Imperator: quo Carthaginensem provinciam pertendente, aliquantas naves, quas sibi ad transitum adversum Wandalos præparabat, de litore Carthaginensi commoniti Wandali per proditores abripiunt. Majorianus ita a sua ordinatione frustratus ad Italiam revertitur.

Pars Gothici exercitus a Sunierico & Nepotiano Comitibus ad Gallæciam directa, Suevos apud Lucum deprædantur, quæ Dictinio, Spinione & Ascanio delatoribus, spargentibusque ad terrorem propriæ venena perfidiæ, indicata recurrit ad suos. ac mox iisdem delatoribus, quibus supra, Frumarius cum manu Suevorum, quam habebat impulsus, capto Idatio episcopo septimo Kalen. Augusti in Aquæflaviensi ecclesia, eundem conventum grandi evertit excidio.

Rechimundus vicina sibi pariter Auregensium loca, & Lucensis conventus maritima populatur.

Inter Frumarium, & Rechimundum oritur de regni potestate dissensio.

Gallæciorum & Suevorum pacis quædam umbra conseritur.

A Theudorico legati ad Suevos veniunt, & recurrunt.

Sunericus Scallabim, cui adversabatur, obtinet civitatem.

Idatius, qui supra, tribus mensibus captivitatis impletis, mense Novembri miserantis Dei gratia, contra votum, & ordinationem supradictorum delatorum, redit ad Flavias.

De rege Theudorico legati gentis perfidæ revertuntur.

Gaisericus rex a Majoriano Imperatore per legatos postulat pacem.

5. 1. Majorianum de Gallis Romam redeuntem, & Romano imperio vel nomini res necessarias ordinantem, Rechimer livore percitus, & invidorum consilio fultus, fraude interficit circumventum.

Romanorum xlv. Severus a Senatu Romæ Augustus appellatur anno imperii Leonis quinto.

6. 2. Sunericus redit ad Gallias. Nepotianus Theudorico ordinante Arborium accipit successorem. II. cccc. lxxx.

In provincia Gallæcia prodigiorum videntur signa diversa. Æra D. VI. Nonas Martias pullorum cantu, ab occasu solis luna in sanguinem plena convertitur. Idem dies sexta feria fuit.

Antiochia * major * Isauriæ inobediens monitis salutaribus, terra dehiscente demergitur, tantum ipsius civitatis aliquantis, qui cum obaudientes timori Domini sunt secuti, de interitu liberatis, turrium etiam solis cacuminibus extantibus super terram. * f. majoris Syriæ.

Gaisericus Valentiniani relictam Constantinopolim remittit. Filiæ ipsius, una Gentoni Gaiserici filio, alia Olybrio senatori urbis Romæ jure matrimonii copulantur.

Olymp. cccxi. Agrippinus Gallus & Comes, & civis, Ægidio Comiti viro insigni inimicus, ut Gothorum mereretur auxilia, Narbonam tradidit Theudorico.

Adversus Ægidium Comitem utriusque militiæ, virum ut fama commendat, Deo bonis operibus complacentem, in Armoricana provincia Freticus frater Theuderici regis insurgens, cum his cum quibus fuerat superatus occiditur.

Cum Palegorio viro nobili Gallæciæ, qui ad supradictum fuerat regem Cyrila legatus, ad Gallæciam veniens, euntes ad eundem regem legatos obviat Rechimundi. qui regressi in celeri, revertentem Cyrillam in Lucensi urbe suscipiunt. Post cujus mox egressum de Gallæcia, Suevi promissionum suarum ut semper fallaces & perfidi, diversa loca infelicis Gallæciæ solito deprædantur.

Per Theudoricum ad Suevos Remismundus, & Cyrila cum aliquantis Gothis, qui prius venerant, remittuntur. Cyrila in Gallæcia remanente, Remismundo mox recurrente ad regem, inter Gallæcos, & Suevos indisciplinata perturbatio dominatur.

Romanæ Ecclesiæ * XLIV. præsidet episcopus Hilarius. * in MS. xliii.

7. 3. Nepotianus recedit e corpore.

Frumario mortuo, Recbimundus omnibus Suevis in suam ditionem regali jure revocatis, pacem reformat elapsam.

Mense Maio supradicti viri Ægidii legati per Oceanum ad Wandalos transeunt, qui eodem cursu Septembri mense revertuntur ad suos.

Decimotertio Kalend. Augusti die, secunda feria, in speciem lunæ quintæ sol de lumine suo ab hora tertia in horam sextam cernitur minoratus.

Legatos Remismundus mittit ad Theudoricum; qui similiter suos ad Remismundum remittit, cum armorum adjectione, vel munerum, directa & conjuge, quam haberet.

Wandali per Marcellinum in Sicilia cæsi effugantur ex ea.

Ægidius moritur, alii dicunt insidiis, alii veneno deceptus. Quo desistente, mox Gothi regiones invadunt, quas Romano nomini tuebatur.

Suevi Conimbricam dolose ingressi, familiam nobilem Cantabri spoliant, & captivam abducunt matrem cum filiis:

Legati eodem anno duabus vicibus a rege Suevorum mittuntur ad regem Theudoricum, ad quem & Arborius proficiscitur evocatus.

8. 4. Reversi legati Suevorum obiisse nunciant Severum imperii sui anno quarto. qui supra remittuntur ad Conibricam.

Ajax natione Galata, effectus apostata, & senior Arrianus, inter Suevos regis sui auxilio hostis Catholicæ fidei, & divinæ Trinitatis e. ergit. ad Gallicanam Gothorum habitationem hoc pestiferum inimici hominis virus advectum.

Suevi adversum Aunonensem sæviunt plebem. qua de causa legati a Theuderico ad Remismundum mittuntur in cassum, spretique ab eo mox redeunt.

De Constantinopoli a Leone Augusto Anthemius frater Procopii cum Marcellino, aliisque comitibus viris electis, & cum ingenti multitudine exercitus copiosi, ad Italiam, Deo ordinante, directus ascendit.

Romanorum xlvi. Anthemius octavo milliariu de Roma Augustus appellatur, anno Leonis imperii octavo, mense Augusto.

9. 1. Expeditio ad Africam adversus Wandalos ordinata metabularum commutatione, & navigationis inopportunitate revocatus.

Per Theudericum Salla legatus mittitur ad Remismundum regem Suevorum, qui reversus ad Gallias eum a fratre suo * Eurico reperit interfectum.

* in MS. Eurerico.

Euricus pari scelere quo frater, succedit in regnum: qui honore provectus, & crimine, legatos ad regem dirigit Suevorum, quibus sine mora a Remismundo remissis, ejusdem regis legati ad Imperatorem, alii ad Wandalos, alii diriguntur ad Gothos.

De Aunonensi plebe, cui Suevorum adversabatur hostilitas, Opilio cum viris secum a rege profectis, & cum aliquantis, qui cum ipso missi fuerant, revertitur.

Gothi, qui ad Wandalos missi fuerant, supradictæ expeditionis rumore perterriti revertuntur in celeri: pariter & Suevi, qui post legatos, more solito, per diversa loca in prædam dispersi fuerant, revocantur: sed paucis post mensibus ipse rex Suevorum ad Lusitaniam transit.

II. Conimbrica in pace decepta diripitur: domus destruuntur cum aliqua parte murorum, habitatoribusque captis atque dispersis, & regio desolatur, & civitas.

Legati de Gothico reversi portenta, in Gallis visa aliquanta, in conspectu ...... similem ipsi de continuo paruisse solem alium visum ... ... solis occasu. Congregatis etiam quodam die concilii sui Gothis, tela, quæ habebant in manibus a parte ferri, vel acie, alia viridi, alia roseo, alia croceo, alia nigro colore naturalem ferri speciem aliquandiu non habuisse mutata. Medio Tolosæ civitatis hisdem diebus e terra sanguinem erupisse, totoque diei fluxisse curriculo.

Olymp. eccarı.

III. Legatorum Suevorum reditum aliquanta Gothorum manus insequens Emeritam petit.

Ulixippona a Suevis occupatur, cive suo, qui illic præerat, tradente Lusidio. Hac re cognita Gothi, qui venerant, invadunt, & Suevos deprædantur, pariter & Romanos ipsis in Lusitaniæ regionibus servientes.

Legati qui ad Imperatorem missi fuerant, redeunt, nuntiantes sub præsentia sui magnum valde exercitum cum tribus ducibus lectis adversum Wandalos a Leone Imperatore descendisse, directo Marcellino pariter cum manu magna eidem per Imperatorem Anthemium sociata. Rechimerum generum Anthemii Imperatoris, & Patricium factum: Asparem degradatum ad privatam vitam, filium ejus occisum, adversum Romanum imperium, sicut detectique sunt, Wandalis consulentes.

Hilaro defuncto sex sacerdotii sui annis expletis, x v. Romanæ Ecclesiæ Simplicius episcopus ordinatur.

Aunonenses pacem cum rege faciunt Suevorum, qui & Lusitaniæ, & conventus Asturicensis quædam loca prædantes invadunt.

Gothi circa eundem conventum pari hostilitate desæviunt, partes etiam Lusitaniæ deprædantur.

Lusidius per Remismundum cum suis hominibus Suevis ad Imperatorem in legatione dirigitur.

Durissimus extra solitum hoc eodem tempore annus hiberni, veris, æstatis, autumni in aeris, & omnium fructuum permutatione diffunditur.

Signa etiam aliquanta, & prodigia in locis Gallæciæ pervidentur. In flumine Minio, de municipio Lais milliario ferme quinto, capiuntur pisces quatuor novi visu, & specie, sicut retulere, qui ceperant Christiani, & religiosi, Hebræis, & Græcis literis, Latinis autem ærarum numeris insigniti, ita ccc xv. anni circulum continentes, pari mensium intervallo. Haud procul de supradicto municipio in speciem lenticulæ viridissimorum ut herba quædam forma granorum plena amaritudine defluxit e cælo, & multa alia ostenta, quæ memorare prolixum est.

IDATII EPISCOPI
DESCRIPTIO CONSULUM
EX QUO PRIMUM ORDINATI SUNT

Ex Codice MS. Bibliothecæ Collegii Parisiensis Societatis Jesu.

Annos ab Urbe condita Varronianos ad oram addidit Labbeus.

* *Hanc partem, usque ad annum Christi 270. non edidit Sirmondus Vide ipsius præfationem.*

245 BRuto & Collatino.
246 Publicola & Lucretio.
* Pulvillo. 247 Publicola II. & Publilio *.
248 *Omissi Lartius & Exquilinus.*
249 *Omissi Valerius & Tubertus.*
250 Publicola III. & Lucretio II.
251 Menenio Agrippa & Postumio.
*Viscellino. Cic. in Bruto n. 62. 252 Tricosto & Vitellino *
253 Antunco & Flavo.
254 Camerino & Longo.
255 Helva & Gemino.
* Siculo. 256 Flavo & Sifulo *.
257 Attatioo & Augurino.
258 Aibo & Cœlimontano.
259 Sabino & Prisco.
* Gemino 260 Cœlimontano II. & Vitellino * III.
261 Aurunco II. & Vitellino.
* Macerino 262 Macrino * & Augurino.
263 Augurino II. & Atratioo.
* Flavo. 264 Camerino & Flabio *.
* Julo. 265 Tulio * & Ruso.

His Conss. Romaui proceres dicti fuot.

* Fuso vel Furio. 266 Nautio & Ruso *.
267 Tusco & Sabino.
* Vel Rutilo. 268 Rutilio * & Viscellino.
269 Fabio & Malugineose.
270 Mamerco & Fabio.
* Valerio. 271 Fabio & Volesio *.
* Julo. 272 Tertullo * & Fabio II.
273 Sabioo & Fuso.
274 Cincioato & Fabio III.
275 Rutilio & Fabio IV.
* Esquilino 276 Æmilio II. & Æsculino *.
* Lanato & Pulvillo. 277 Lænate * & Publilio.
278 *Omissi Tricostus & Structus.*
279 Nautio & Pnblicola.
* Manlio. 280 Mallio * & Furio.
281 Æmilio & Julio.
* Fuso. 282 Pinario & Fusco *.
283 Sabino & Capitolino.
284 Æmilio & Valerio.
285 Cœlimontaoo & Prisco II.
286 Capitolino & Prisco.
287 Æmilio II. & Vibulano.
* Prisco. 288 Regilliano & Fusco *.
289 *Omissi Capitolinus III. & Fabius II.*
* Fuso. 290 Prisco * & Albo.
291 *Omissi Priscus & Elva.*
292 Tricipitioo & Veturin.
293 Gallo & Camerino.
294 Publicola II. & Sabino.
295 Vibalano & Maluginense.
*Pulvillo & Augurino. 296 Nautio & Atratinn.
297 Publilio * & Hilario.
* Alii Romilio. 298 Maximo & Virginin.
* A. Æternio vel Atetio. 299 Roco * & Vetnrio.
300 Capitolino & Varo *.

301 Festo & Quintillo *.
302 Lænate & Capitolino. * Quintilio.

His * Conss. Decemviri creati priores & posteriores anois II. * *Forte* Sine Conss.

305 Barbato & Potito.
306 Hermioio & Tricosto.
307 Macerino & Julio.
308 Furio & Capitolino.
309 Geontio & Curtio.

His Conss. Tribuni Plebis facti tres anoo I.

310 *Omissi Mugillanus & Atratinus.*
311 Macerino & Capitolioo.
312 Vibulano & Helva.
313 Pacilio * & Crasso. * Pacilo.
314 *Omissi Macerinus & Lanatus.*
315 Mallio * & Capitolino. * Menenio.

His * Conss. item Tribuoi Plebis III. aon. II. * Sine Conss.

317 Macerino & Fidenate.
318 Maluginense & Crasso.
319 Julio & Virginio.
320 Capitolino & Camerino.

His * Conss. item Triboni plebis III. ann. II. * Sine Conss.

323 Penoo & Meotooe.
324 Crasso & Julio.
325 Tricipitino & Fidenate II.
326 Cosso & Pœno *. * Penno.
327 Achilla * & Mugillano. * Abala.

His * Conss. item Tribuni plebis IV. annis III. * Sine Conss.

331 Atratino & Vibulaoo.
332 Capitolino & Vibulano.

His * Cooss. Item Tribuni plebis IV. anno VIII. * Sine Conss.

341 *Omissi Cossus & Medullinus:*
342 *Omissi Ambustus & Pacilus.*
343 Mugillano & Rutilio *. * Rutiio.
344 Æmilio & Rustico *. * *Alii* C. Valerio.
345 Cosso & Medullino.

His * Cooss. Item Tribnni plebis IV. & II. & VI. annis XV. * Sine Conss.

361 Flavo & Camerino.
362 Potito & Capitolino.

*Sine Coff. His * Couff. item Tribuni plebis creati funt annis xviii. poftea annis iv. nemo curulis Magiftratus fuit. Item Tribuni plebis vi.

*Mamerco, 388 Mamettino * & Laterano.
vel Mamercino. 389 Genucio & Cuttio.
* Calvn. 390 Petico & Galva *.
*Alii Genucin. 391 Mamettino ii. & Silla *.
392 Ahala & Genucio.
* Petico. 393 Stolone & Petino *.
394 *Omiffi Baldus & Ambuftus*,
*Manlio vide Sigon. 395 Libone * & Lænate.
396 Ambufto & Proculo.
*Rutilo. 397 Ruftleo & Capitolino *.
398 Ambufto ii. & Lænate.
* Peticn. 399 Potito * & Publicola.
400 *Omiffi Ambuftus iii. & Capitolinus*.
401 *Defnat Peticus iv. & Poplicola ii.*
402 *Defunt P. Publicula & Rutilus ii.*
* Petico & Penno. 403 Roetico * & Pœno *.
404 Sciplone & Lænate ii.
405 Camillo & Craffo.
406 Corvino & Lænate iii.
* Venoone 407 Vrneco * & Torquato.
408 Cotvino ii. & Libone.
* Dorfooe 409 Burfone * & Camesino.
410 Rutilo & Totquato ii.
411 Corvino iii. & Coffo.
412 Ahala & Rutilo ii.
* Veanone. 413 Venoce * ii. & Mamertino.
* Mure. 414 Torquato iii. & Mufone *.
* Philone. 415 Mamertino & Seleno *.
416 Camillo & Mœnio.
* Peto. 717 Fefto * & Longo.
* Duillio. 418 Craffo & Dulllo *.
419 Regulo & Cutvino.
* Calvino. 420 Albino & Galbino *.
Vide Sigon. 421 *Ann. ifte Coff. nullos habuit*.
422 Galbino & Coffo.
423 Potito & Marcello.
* Vennone. 424 Craffo & Venoce *
425 Mamertioo ii. & Deciano.
426 Venoce ii. & Scipione.
* Philone. 427 Lentulo & Silone *
* Libone. 428 Libonio * & Curfore.
429 Camillo & Bruto.

*Sine Conff. His * Conff. tum Dictator creatus Papyrius Curfor, & Magifter Equitum Drufus.

431 Longo & Cerretano.
* Max. Rulliano & Fulvio Curvo. 432 Curfure * & Rullo *.
433 Calvino & Albioo.
434 Curfore ii. de Philone.
435 Papirio & Cæretano.
* Vennone & Flacco. 436 Venoce * & Flaccino.
437 Barbula & Bubulco.
438 Butilio & Lænate.
* Philone 439 Curfore iii. & Lænate,* ii.
* Poetelio 440 Samnite * & Longo.
441 Curfore iv. & Bubuleo ii.
* Mure. 442 Maximo & Mufone *.
473 Bubulco iii. & Barbula.
444 Rullo & Rutillo.

*Sine Conff. His * Conff. tum Dictator Curfor, & Magifter Equitnm Bubulcus.

* More. 446 Mufone * ii. & Rullo ii.
* Volumnio. 447 Appio Cæco & Violente *
* Arvina. 448 Tremulo & Albino *.

449 Metello * & Minutio. * Megello.
450 Sempronio & Faberio *. *Saverrione, vel Averinne.
451 Lentulo & Aberenfi *. *Aventinēfi.
452 Dentone * & Æmilio. * Dentre.

His * Conff. Corvinus Dictator, & Æmilius Magifter Equitum menfibus vi. deinde fuerunt. *Sine Conff.

454 Corvino * & Panfa. * Corvo.
455 Pætico * & Torquato. * Pætino, vel Pæto.
756 Scipione & Maximo. *Q. Fabio iv. & P. Decio iii.
757 Rullo iii * & Mufone * iii.
458 Claudio & Violente *.
Rullo iv. & Mufone iv.) * Volumnio ii.
Claudio ii. & Violeote ii.) *Hi male inferti videntur*.)
459 Rullo v. & Mufone v. * * iv.
460 Metello & * Regulo. *Megello ii.
461 Curfore & Maximo *. * Carvilio.
462 Maximo Gurgite & Bracho *. * Bruto.
463 Metello * ii. & Vulbo *. * Megello iii. & Bubulco.
464 *Omiffi Rufinus & Dentatus*.
465 Maxime * Noctua. * Corvino.
466 Tremulo & Albino *. * Arviana.
467 Marcello & Rutilo.
468 Potitn & Petito *. * Pæto.
469 Lepido & Cæcina * * Canina.
470 Dacio * & Dentone *. * Tuca & Dentre.
671 Dolabella & Maximo *. * Domitio.
472 Lucio * & Papo. * Lufcino.
473 Barbula & Pbilippo.
474 Lævino & Coruncano.
475 Caverione * & Mufone *. * Saverrione & Mure.
476 Lucinio * & Papo. * Lufcino.
477 Rufino & Bubulco.
478 Gurgite & Clepyno * * Clepfina.
479 Dentato & Lentulo.
480 Dentatu ii. * & Merenda. * iii.
481 Licinio & Cambia *. * Canina.
482 Curfore & Maximo *. * Carvilio.
483 Claudio & Clepfinate *. * Clepfina.
484 *Omiffi Clepfina ii. & Blafio*.
485 Gallo Sabino & Pifone *. * Pictore.
486 Sempronio Sapiente & Rufo.
487 Regulo & Libone.
488 Fabio Pictore & Poeta *. * Pera.
489 Maximo & Vitulo * * Mure.
490 Theudace * & Flacco. * Caudice *
491 Maximo & Craffo.
492 Albino * & Vitulo. * L. Poftumio Megello.
493 Flacco ii. & Craffo.
494 Scipione Afina & Duillio.
495 Scipione & Floro.
496 Cataeœoo * & Paterculo. * Calatino.
497 Regulo & Blæfo *. * Blafione.
498 Wlfone & Decio *, cui fuffectus Regulus. * Cædicio
499 Pætino * & Paulo. * Fulvio.
500 Scipione & Calatino.
501 Capitone * & Blæfo. * Cæpione.
502 Cotta & Gemino.
503 Metello & Papo * * Pacilo.
504 Regulo ii. & Wlfone.
505 Pulehro & Pullo.
506 Cotta ii. & Gemino ii.
507 Metello & Buteone.
508 Craffo & Licinio.
509 Buteone ii. & Bullo *. * Balbo.
510 Torquato & Blæfo.
511 Fundulo & Gallo Longo.
512 Catulo & Albino.
513 Torquato & Catone * * Cercone

Cic. in Bruto. 72. 514 Centnue & Tuditano.
* Turriun & Faltone. 515 Tnocinn * & Falcone *.
516 Graccho & Falione.
517 *Omiſſi Lentulus & Flaccus.*
* P. Corn. Lentulo Caudino. 518 Claudio Lentulo * & Varo.
519 Torquato & Volbo *.
* Balbo. 520 Albino & Rogn *.
* Carvilio. 521 Maximo & Mathone.
* Malleola. 522 Lepido & Balbulo *.
523 Mathone & Maſnne.
524 Barbola II. & Pera.
525 Albinn & Ceotumalo.
* Q. Fab. Max. & Carvilio. *de ſenect.* 11. 526 Burga & * Maximo Vero *.
527 Flacco & Regulo.
* Val. Meſſala. 528 Maximo Meſſala * & Apnſtio.
529 Papo * & Regulo.
530 Torquato & Papo *.
* Flacco 531 Flamioio & Philone *.
* Flacco. 532 Scipione & Marcelln.
* Philo. 533 Scipione Naſica * & Ruſo.
* Aſina. 534 Catulo & Philone.
535 Paolo & Salinatore.
536 Scipione & Longo.
537 Geminn & Flaminio, cui ſuffectus eſt Regulus.
538 Pauln II. & Varrone.
539 Fabin Maximo & Graccho.
540 Fabin Maximo II. & Marcelln.
541 Maximn & Graccho.
542 Pulchro & Flacco.
543 Galba & Ceotumalo.
* Lævino. 544 Lebyon * & Marcello.
545 Fabio & Flacco.
546 Marcelln & Criſpino.
547 Nerone & Salinatore.
Cic. ibid. 57. 548 Metello & Philone.
Ibid. 77. 549 Scipione & Craſſo divite.
Ibid 58. & 60. 550 Cethego & Tuditano.
551 Cæpiooe & Servilio.
552 Nerone & Servilio.
553 Lentulo & Pæto.
554 Galba II. & Cotta.
555 Lentolo & Tappuln.
556 Flaminio & Pæto.
Cic. ibid. 73. 557 Cetegn & Ruſo.
* Purpureone. 558 Porphyrio * & Marcello.
559 Feſto * & Flacco.
* Catane. 560 Scipiona Africano & Longo.
561 Merola & Thermo.
562 Flaminio & Ahenobarbo.
563 Glabriooe & Naſica.
564 Scipioae & Lælio.
565 Wlſnne & Nobiliore.
566 Salinatnre & Meſſala.
567 Lepido & Flaminio.
568 Albino & Philippo.
569 Pulchrn & Tuditano.
Cic. in Bruto. 60. 570 Pulchro II. & Licioio.
571 Labeone & Marcello.
* Tamphylo. 572 Pamfilio & Paulo.
* Tamphyln. 573 Cethego & Pamfilio *.
574 Albino & Piſone.
* Acidioo. 575 Acindyno * & Flacco.
576 Brutn & Wlſone.
577 Pulchro & Graccho.
578 Scipione & Petilio.
579 Lepido II. & Scævola.
580 *Omiſſi Albinus & Scævola.*
581 Albino & Læuate.
582 Læoate & Ærio.
* Longino. 583 Craſſo & Longo *.
* Mancino. 584 Macrino * & Serrano.
Cic. in Bruto. 78. 585 Philippo & Cæpione.

586 Pauln & Craſſo.
587 Pætn & Pɩano. *Ibid.* 109.
588 Galln & Claudio.
589 Torquatn & Octavio. *De Fin. l.* 1. 24
590 Torquato II. & Longioo.
591 Graccho & Thalna.
592 Scipione Naſica & Figulo.

In horum locum, quia vitio creati erant, ſufficiuntur Lentulus & Domitius.

593 Meſſala & Carbooe *. * Strabone.
594 Gallo & Cethegn.
595 Dolabella & Fulvio Nobiliore.
596 Lepido & Lænate II.
597 Cæſare & Oreſte.
598 Lentuln & Figulo. *Cic. in Bruto.* 79.
599 Naſica & Marcelln.
600 Opimio & Albino.
601 Nnbiliore & Luſco. *Ibid.* 79.
602 Marcello II. & Flacco.
603 Lncolln & Albino. *Ibid.* 81.
604 Flamiuin & Balbo.
605 Cenſnriuo & Maoilio. *Cic. in Bruto.* 61.
606 Albino & Piſone.
607 Scipione Æmilii * & Druſo. * Æmiliano
608 Leutulo & Numicio *. * Mummio.
609 Maximo Æmilii * & Mancino. * Æmiliano. *Amicit.* 96.
610 Galba & Cotta.
611 Claudio & Metello.
612 Metelln II. & Maximn. *Cic. in Bruto.* 161.
613 *Omiſſi Capia & Rufus.*
614 Cæpione & Lælio. *Cic. ibid.* 85.
615 Lænate & Piſone. *Ibid.* 106.
616 Naſica Scipione & Bruto.
617 Lepido Porcioa & Mancino.
618 Philo & Servilio *. * Sex. Atilio.
619 Flacco & Piſone.
620 Scipione Africano & Flacco.
621 Scævnla & Calpurnio.
622 Lænate & Rutilio *. * Rupilio. *de Amicitia* 37.
623 Craſſo & Flacco.
624 Lentnlo * & Perpeona. * App. Claudia.
625 Tnditano & Anulio *.
626 Octavin & Ruſo *. * Aquilio *de Nat. deor.* 14.
627 Longion & Cinna.
628 Lepido & Oreſte. * T. Annio. *Cic. ibid.* 109.
629 Hypſæo & Flacco.
630 Longioo & Calvinn.
631 Metelln & Flaminio. *Pro domo.* 136.
632 Abenobarbo & Faunio.
633 Opimio & Maximo Æmilii *. *In Bruto.* 99. * Æmiliano.
634 Manilio * & Carbone. * Manlio.
635 Metelln & Çotta.
636 Catone & Marcio Rege.
637 Metello Diademato & Mutio Scevola. * *vel* Dalmatico.
638 Geta & Maximo Serviliaoo.
639 Scauro & Metello.
640 Balbo & Catone.
641 Metello & Carbone.
642 Drnſo & Piſone.

His Conſſ. initium belli Jugurthini.

643 Naſica Scipione & Beſtia Calpurnio. *Cic. in Bruto.* 128.
644 Rufo & Albino.
645 Metello Nnmidico & Silano. *Ibid.* 235.
646 Sulpitio & Scauro.
647 Longino & Mario. *Cic. ibid.* 161.
648 Serrano & Cæpione.

His Conſſ. natus eſt Cicero die * VIII. Kalendas Maias. * III. Non. Jan *ad Att.* 7. 5.

* Manilio. 649 Rufo & Mallio *.
650 Mario II. & Fimbria.
651 Mario III. & Oreste.
652 Mario IV. & Catulo.
653 Mario V. & Aquillio.
Pro Rabir. 20. 654 Mario VI. & Flacco.
Post redit. ad 655 Antonio & Albino.
Quir. 12. 656 Metello Nepote & Tito Didio.
657 Lentulo & Crasso.
658 Ahenobarbo & Longino.
Cic. in Bruto, 659 Crasso & Scævola.
229. 660 Galva * & Ahenobarbo.
* Caldo. 661 Flacco & Herennio,
662 Pulchro & Perperna.
* Sex. Jul. 663 Philippo & Cæsare.
Cæs. 664 Cæsare & Lupo.
*L. Jul. Cæs. 1 665 Strabone & Catone.
Divin. 4. 666 Sylla & Rufo.
2. *In Rull.* 38 667 Octavio & Cinna.
Tuscul. 53. 668 Mario VII. & Cinna II.
CCCL.

His Conss. natus est Salustius die Kalend. Octobr.

669 Cinna III. & Carbone.
* Cinna IV. 670 Carbone II. & Scribuoio.
Pro Quintio 671 Scipione & Norbano.
24. 672 Carbone III. & Mario.
3. *In Rull.* 7. 673 Decula & Dolabella.
2. *In Rull.* 35. 674 Sylla & Metello Pio.
Pro Plancio. 675 Vatia & Pulchro.
69.
Pro Balbo 34 676 Lepido & Catulo.
In Bruto. 175 677 Bruto & Mamerco.
Ibid. 217. 678 Octavio & Curione.
1. *Verr.* 130. 679 Octavio & Cotta.
680 Lucullo & Cotta.
Pro Cluento. 681 Marco Lucullo & Cassio Longino.
137. 682 Cn. Lentulo & Gellio.
4. *Verr.* 95. 683 P. Lentulo & Oreste.
5. *Verr.* 123. 684 Pompeio & Crasso.
Pro Cluentio. 685 Hortensio & Metello.

His Conss. natus est Vergilius die Id. Octobr.

In Pis. 8. 686 Marcio Rege & Metello.
2. *Philipp.* 687 Pisone & Glabrione.
1. *Catil.* 15. 688 Volcatio & Tullo. (*Duos ex una fecit. Volcatio Tullo collega fuit Æmilius Lepidus.*)
3. *Catil.* 19. 689 Cotta & Torquato.
Pro Sylla 56. 690 L. Cæsare & Figulo.
691 Cicerone & Antonio.

His Conss. bellum Catilinæ gestum est.

Pro Flacco. 692 Silano & Murena.
30. 693 Pisone Frugi & Messala Nigro.
Ad Att. 1. 15. 694 Afranio & Metello Celere.
In Pison. 3. 695 C. Cæsare & Bibulo.
696 Pisone & Gabinio.
Post red. in 697 Lentulo & Metello Nepote.
Sen. 5. 698 Marcellino & Philippo.
Ad Fam. 1. 9. 699 Pompeio II. & Crasso II.
700 Ahenobarbo & Pulchro.
701 Calvino & Messala.
702 Pompeio III. & Metello Scipione.
703 Rufo & Marcello.
704 Marcello & Paulo.
705 Lentulo & Marcello.
In Bruto 229 706 Cæsare & Servilio Isaurico.
2. *Philipp.* 51. 707 Caleno & Vatinio.
708 Cesare III. & Lepido.

709 Cæsare IV. solo.
710 Cæsare V. & Antonio.
711 Pansa & Hirtio.

His Conss. obiit Cicero die IV. Kal. Maias. (*Obiit VII. Idus Decembres. Ita testimonio Tironis prodidit auctor Dialogi de oratoribus.*)

712 Lepido & Planco.
713 Antonio Pietate & Isaurico.

His Conss. bellum Isauricum gestum est & Julius Cæsar ex Senatus consilio deceptus in Curia occiditur a Cassio & Bruto.

Post hunc Octavianus Cæsar Augustus appellatur. (*Ista loca non sua apposita hic esse satis liquet. Cæsar occisus est an. 710. Idibus Martiis. Augusti autem nomen Octaviana tributum anno 727. testibus Dione & Censorino.*)

714 Calvino II. & Pollione.
715 Rufo Censorino * & Sabino. * L. Martio Censorino.
716 Pulchro & Flacco. I.

His Conss. obiit Salustius die III. Idus Maias.

717 Agrippa & Gallo.
718 Publicola & Nerva Cocceio.
719 Cornificio & Pompeio Magno *. *Sexto Pompeio.

His Conss. bellum Fugitivorum gestum est.

720 Antonio II. & Libone.

His Conss. obiit Cicero interfectus die IV. Kal. Maias. (*Expungenda hæc esse nemo non videt.*)

721 Octaviano Augusto II. & Paulo *. * Tullo.

His Conss. Æra prima cursus Lunæ inventus est. (*Referendum id fuit ad annum 716.*)

722 Ahenobarbo & Sosio. (*Hi perperam positi infra erant in MS.*)
723 Octaviano Aug. III. & Corbilio *. * Corvino.
724 Octaviano IV. & Crasso.
725 Octaviano V. & Pulchro *. X. * Apuleio
726 Octaviano VI. & Agrippa II.

His Conss. Carthago libertatem a Populo Romano recepit.

727 Octaviano VII. & Agrippa III.
728 Octaviano VIII. & Tauro.
729 Octaviano IX. & Silano.
730 Octaviano X. & Flacco.
731 Octaviano XI. & Pisone.
732 Æsernino & Aruntio.
Celso & Hibero, (*Isti male hic inserti.*)
733 Lollio & Lepido.
734 Apuleio & Nerva.
735 Saturnino & Lucretio Cinna. XX.
736 Duobus Lentulis.

His Conss. obiit Vergilius die XI. Kal. Octob. (*Obiit anno superiore proxima, Saturnino & Lucretio Coss. Idibus octobr.*)

Lentulo & Cornelio. (*Hi sunt duo Lentuli modo appellati, nec est alius Consulatus.*

* Furnio. 737 Fornicio & Silano.
738 Scipione & Domitio Ahenobarbo.
739 Libone & Pisone.
740 Crasso & Lentolo.
741 Nerone & Varo.
742 Messala & Quirino.
Rubellio & Saturnino. (*Temere inserti.*)
* Fab. M. Africa & L. Antonio. XXX. 743 Maximo & Tuberone.
744 Africano * & Maximo.
745 Druso & Crispino.
746 Censorino & Gallo.
747 Nerone II. & Pisone II.
748 Balbo & Vetere.
749 Octaviano XII. & Sylla.
* Ruso. 750 Sabino & Rufino *.
751 Lentulo & Messalino.
* Silvano. 752 Octaviano XIII. & Silano *.

His Conss. natus est Christus die VIII. Kal. Jan.

753 Lentulo & Pisone.

(*Æra Christiana annos deinceps inscribemus margini quibus perpetua methodo additi anni 753. Urbis Conditæ annos exhibebunt.*)

1 C. Cæsare & Lucio Paulo.
XL. * Vinicio 2 Vindicio * & Varo.
* *Sic est in MS.* 3 Lamia & Servilio ñ niano *.
4 *Omissi Ælius Catus & Saturninus.*
* Ciona Magno. 5 Magoo Pompeio * & Valerio.
6 Lepido & Aruntio.
7 Cretico & Nerva.
8 Camillo & Quintiliano.
9 Camerino & Sabino.
* Silano. 10 Dolabella & Sabino *.
11 Lepido & Tauro.
12 *Omissi Germanicus Cæsar & C. Fonteius Capito.*
* Planco & Silio. 13 Flacco * & Silano *.
14 Duobus Sextis Pompeio Magno & Apuleio.
* Druso. 15 Bruto & Flacco.
16 Tauro & Libone.
* Flacco. 17 Crasso * & Ruso.
* German. Cæs. 18 Tiberio Cæsare II. & Druso Germanico * II.
19 Silano & Balbo.
* Cotta. 20 Messala & Grato *.
* Druso Tib. fil. II. LX. 21 Tiberiu Cæsare III. & Druso Germanico * III.
22 Agrippa & Galba.
23 Pollione & Vetere.
* Varrone. 24 Cethego & Varo *.
* *Sic est in MS.* 25 Agrippa II. & Lentulo Galva *.
26 Getulico & Sabino.
27 Crasso & Pisone.
28 Silano & Nerva.
* Fasio, *vel* Fusio & Rubellio. 29 Ruso * & Rubellione.

His Conss. passus est Christus die decimo Kalendas Aprilis, & resurrexit VIII. Kalendas easdem.

(*Hic in margine MS. hæc leguntur*) Cum Joannis Evangelium doceat salvatorem & Dominum nostrum tribus annis post baptismum docuisse, ad quod venit tricesimo ætatis suæ anno, sicut in Imperio Tiberii Cæsaris habetur adscriptum. In hoc loco per Consules error annorum est nisi si de Ruso & Rubellione in tertium ordinem consulum supputatio pertendat.

30 Vinicio & Longino Cassio.
31 Tiberio Cæsare IV. solo *. * Et Ælio Sejano.
32 Aruntio * & Ahenobarbo. LXX. * A. Vitellio.
33 Galba libolo * & Sylla.
34 Persico & Vitellio Pulo * (*In MS. assignantur anno 32.*) * Sulp. Galba
35 Gallo & Noniano. * L. Vitellio.
36 Æmilianu * & Plautio. * Galieno, *vel* Ailieno.
37 Proculo & Nigrino.
38 Juliano & Asprenate.
39 Cæsare * II. & Cæsiano. * Caio Cæs.
40 Cæsare III. solo.
41 Cæsare IV. & Antonino *. * Saturnino. LXXX.
42 Claudio II. & Largo.
43 Claudio III. & Vitellio II.
44 Crispo II. & Tauro. * Crispino.
45 Vinitio & Corvino.
46 Asiatico & Silano.
47 Claudio IV. & Vitellio * III. * L. Vitellio.
48 Vitellio IV. * & Publicola. * *Non 10. nam hic est A. Vitellius.*
49 Veranio & Gallo.
50 Vetere & Nerviliano.
51 Claudio * & Orfito. * Claudio VI
52 Sylla & Catone *. XC. * Othone.
53 Silano & Antonino.
54 Marcello & Aviola.
55 Nerone & Vetere.
56 Saturnino & Scipione.
57 Nerone II. & Pisone.
58 Nerone III. & Messala Corvino.

His Conss. Petrus & Paulos passi sunt die III. Kal. Julias.

59 Aproniano & Capitone.
60 Nerone IV. & Lentulo.
61 Lucio * & Turpiliano. * Pæto.
62 Mario & Gallo. C.

His Conss. Judæa capta est.

63 Ruso & Regulo.
64 Crasso & Basso.
65 Helva * & Vestino. * Nerva.
66 Telesino & Paolino.
67 Capitone & Ruso.
68 Italico & Trachalo.

His Conss. Nero non comparuit.

69 Galba II. & Tito Rufino.
70 Vespasiano II. solo. * Et Tito Cæsare I.
71 Vespasiano III. & Nerva.
72 Vespasiano IV. & Tito II. CX.
73 Domitiano II. & Messalino.
74 Vespasiano V. & Tito III.
75 Vespasiano VI. & Tito IV.
76 Vespasiano VII. & Tito V.
77 Vespasiano VIII. & Domitiano * III. * Tito VI. cui Domitianus suffectus.

His Conss. Judæi pervicti sunt.

78 *Commodus & Priscus omissi*,
79 Vespasiano IX. & Tito VI. * Tito VII.
80 Tito * VII. & Domitiano * IV. * Tito VIII & Dom. VII *
81 Galba * & Pollione. * Silvano
82 Domitiano V. & Flavio Sabino. CXX.

83 Domitiaoo vi. & Rufo.
84 Domitiaoo vii. & Appio Sabino ii.
85 Domitiaoo viii. & Fulvio.
86 Domitiano ix. & Dolabella.
87 Domitiano x. & Satarnino.
88 Domitiano xi. & Rafo.
89 Fulvio & Atratino.
90 Domitiano xii. & Nerva ii.
91 Glabrione & Trajano.
CXXX. 92 Domitiano xiii. & Satarmino.
* Pompeio 93 * Pompeiano & Prisciaoo.
& Prisco. 94 Asprenate & Laterano * .
* Arretino Clemente. 95 Domitiaoo xiv. & Clemente * .
* T. Fl. Clemente. 96 Valente & Vetere.

His Conss. excessit Domitianus in palatio Romæ.

97 Nerva iii. & Rufo iii.
98 Nerva iv. & Trajano ii.
* ii. 99 Palma & Seoecione * .
* Frontone. 100 Trajaoo iii. & Pontino * .
101 Trajano iv. & Pæto.
CXL. * Se- 102 Severiano & Syrio * .
necione iii 103 Trajano v. & Maximo.
& Sura. 104 Suburano * ii. & Marcello.
* Surano. 105 Candido ii. & Quadrato.
106 Commodo & Cereali.
*Sura. * iv. 107 Syra * iii. & Senecione ii. *
108 Gallo & Bradua.
109 Palma ii. & Tullo.
* Crispino. 110 Orfito & Prisciano * .
* Bolano. 111 Pisone & Jaliano * .
CL. 112 Trajano vi. & Africano.

His Conss. persecutio Christianorum.

* Crispino. 113 Celso ii. & Prisciano * ii.
* Vopisco. 114 Hasta & Volaso * .
115 Messala & Pedone.
116 Æliano & Vetere.
117 Aproniaoo & Nigro.
* ii. 118 Hadriano * & Salinatore.
* iii. 119 Hadriaoo * iv. & Rustico.
120 Severo ii. & Fulvo.
121 Vero ii. & Aogure.
CLX. 122 Aviola & Paosa.
* Pætino. 123 Aproniaoo & Paupino * .
124 Glabrione & Torquato.
* ii. 125 Asiatico * & Aquilino.
126 Vero iii. & Ambibulo.
127 Titiano & Gallicano.
128 Torquato & Libone.
* *Alii* Q. Jul. Balbo. 129 Marcello * & Celso.
* Apro. 130 Catullino & Libone * .
* Rufino. 131 Pontiano & Rufo * .
CLXX. * Se- 132 Augurioo & Sergiano * .
veriano. 133 Hibero & Sisenna.
* Servilio, 134 Severo * iii. & Varo.
vel Serviano. 135 Pontiano & Aquilino Roso * .
* Aciliano. 136 Commodo & Pompeiano.
* ÆlioCæs. 137 Cæsare * ii. & Balbino.
138 Camerino & Nigro.
139 Antonino ii. & Præseote.
140 Antonino iii. & Aurelio.
* M. Pæducæo 141 Severo & Silvano * .
Priscino 142 Rafino & Quadrato.
CLXXX. 143 Torquato & Herode.
144 Avito & Maximo.
145 Aotonino iv. & Aurelio ii.
* ii. 146 Claro * & Severo.
147 Largo & Messalioo.
* ii. 148 Torquato * & Juliano.

149 Orfito & Prisco.
150 Glabrione * & Vetere. * Gallicano.
151 Conpiano * & Mazimo. * Gordiano.
152 Glabrione ii. & Homilio * . CXC. * Omul-
153 Præsente & Rufino. lo Veriano.
154 Commodo & Laterano.
155 Severo & Sabiniano.
156 Silvano & Augurino.
157 Barbaro * & Regulo. * *Vel* Barbato
158 Tollo * & Sacerdote. * Tertullo
159 Quintillo & Prisco.
160 Bradua & Vero * . * Baro.
161 Antonino v. & Aurelio Cæs. duobus Augustis.

His Conss. orta persecutione passi Polycarpus & Pionius.

162 Rufino * & Aquilino. CC. * Rusti-
163 L. Æliano & Pastore. co.
164 Macrino & Celso.
165 Orfito & Pudente.
166 Pudente & Pollione.
167 Vero iii. & Quadrato.

Io Chronico his Conss. passos legis (*Tantum hac in MS.*)

168 Aproniano * & Paulo. * Montano.
169 Prisco & Apollinare.
170 Cethego & Claro.
171 Severo & Hereoniaoo.
172 Orfito & Maximo. CCX.
173 Severo ii. & Pompeiano.
174 Gallo & Flacco.
175 Pisone & Joliano.
176 Pollione & Apro.
177 Commodo & Quintillo.
178 Orfito & Rufo.
179 Commodo ii. & Vero.
180 Præsente * & Condiano. * ii.
181 Commodo iii. & Byrro * . * *sive* Bur-
182 Mamertino & Rufo. rho.
183 Commodo iv. & Victorino. CCXX.
184 Marullo & Æliano.
185 Materno & Bradua.
186 Commodo v. & Glabrione.
187 Crispino & Æliano.
188 Fasciano & Silano.
189 Duobus Silanis.
190 Commodo vi. & Septimiano.
191 Aproniano & Bradua.
192 Commodo vii. & Pertinace. CCXXX.
193 Flaccone * & Claro. * Falcone.
194 Severo ii. & Albino.
195 Tertullo & Clementa.
196 Dextro & Prisco.
197 Lateraoo & Rufino.
198 Saturnino & Gallo.
199 Analioo & Frootooe.
200 Severo ii. * & Victorino. * *Male* ii.
201 Mueiano & Fabiano.
202 Severo iii. & Antonino. CCXL.
203 Plautiano ii. & Geta.
204 Ciloe & Libone.
205 Antonioo ii. & Geta ii.
206 Albino & Æmiliano.
207 Apro & Maximo.
208 Antonino iii. & Geta iii.
209 Pompeiano & Aviro.
210 Faustino & Rufino.
211 Gentiano & Basso.
212 Duobus Aspris. CCL.

213 Antonino IV. & Balbino.
214 Messala & Sabino.
215 Læto & Cereale.
216 Sabino & Anulino.
217 Præsente & Extricato.
* Antonino Macrino. 218 Antonino * & Advento.

His Conss. instrumenta debitorum fisco in foro Romano arserunt per dies XXX.

* Antonino Elagabalo. 219 Antonino * II. & Sacerdote.
220 Antonino III. & Comazonte.
221 Grato & Seleuco.
CCLX. 222 Antonino IV. & Alexandro.
223 Maximo II. & Æliano.
* Juliano. 224 Fabiano * & Crispino.
* Fusco, vel Rufo. 225 Fusciano * & Dextro.
226 Alexandro II. & Marcello.
*Balbino, al. Sabino. 227 Albino & Maximo.
228 Modesto & Probo.
229 Alexandro III. & Dione.
* Clementino. 230 Agricola & Clemente *
231 Pompeiano & Peligniano.
CCLXX. 232 Lupo & Maximo.
233 Maximo & Paterno.
234 Maximo II. & Urbano.
235 Severo & Quintiano.
*Maximino. 236 Maximo III. * & Africano.
237 Perpetuo & Corneliano.
238 Pio & Pontiano.
239 Gordiano & Aviola.
* Sabino II. 240 Albino * & Venusto.
241 Gordiano II. & Pompeiano.
CCLXXX. 242 Attico & Prætextato.
243 Arriano & Papo.
244 Peregrino & Æmiliano.
245 Philippo & Titiano.
246 Præsente & Albino.
247 Philippo II. & Philippo.
248 *Omissi Philippus* III. *&* *Philippus* II.
249 Æmiliano & Aquilino.
250 Decio II. & Grato.
251 Decio III. & Decio Cæsare.

His Conss. persecutio Christianorum.

CCXC. 252 Gallo II. & Volusiano.
253 Volusiano II. & Maximo.
254 Valeriano II. & Gallieno.
255 Valeriano III. & Gallieno II.
256 Maximo & Glabrione.
257 Valeriano IV. & Gallieno III.
258 Tusco & Basso.

His Conss. passus est Cyprianus die XVIII. Kal. Octobris.

259 Æmiliano & Basso.
260 Sæculare & Donato.
261 Gallieno IV. & Volusiano.

His Conss. hostes multi irruerunt in Romania.

CCC. * Faustino. 262 Gallieno V. & Faustiniano *
263 Albino & Dextro.
264 Gallieno VI. & Saturnino.
* II. 265 Valeriano * V. & Lucillo.
266 Gallieno VII. & Sabillino.

His Conss. captus Valerianus in Persida.

267 Paterno & Arcesilao.
268 Paterno II. & Mariniano.
269 Claudio & Paterno.

His Conss. victi Gothi a Claudio.

270 Antiochiano & Orfito. *A Sirmondo edita sunt quæ sequuntur ad obitum usque Honorii.*

His Conss. levatus Aurelianus Imperator.

271 Aureliano & Basso.

His Conss. muri urbis cœpti fieri.

272 Quieto & Valdumiano *. CCCX. *Voldumiano.
273 Tacito & Placidiano.
274 Aureliano II. & Capitolino.
275 Aureliano III. & Marcellino.

His Conss. occisus est Aurelianus Imper. Cænofrurio, & levatus est post dies * Tacitus Romæ. * *Numerus dierum non notatur in MS.*

276 Tacito II. & Æmiliano.
277 Probo & Paulino.

His Conss. occisus est Tacitus Tyana.

278 Probo II. & Lupo.
279 Probo III. & Paterno.
280 Messala & Grato.
281 Probo IV. & Tiberiano.
282 Probo V. & Victorino. CCCXX.
283 Caro & Carino.

His Conss. occisus est Probus Sirmio.

284 Caro * II. & Numeriano. * Carino

His Conss. magna fames fuit.

285 Diocletiano II. & Aristobulo.

His Conss. occisus est Carinus Margo, qui ipso anno cum Aristobulo Consul processerat.

286 Maximo II. & Aquilino.

His Conss. levatus est Maximianus Imperator senior die Kal. April.

287 Diocletiano III. & Maximiano.
288 Maximiano II. & Anuarioo *. *Januario.
289 Basso & Quintiano.
290 Diocletiano IV. & Maximiano III.
291 Tiberiano & Dione.

His Conss. tenebræ fuerunt inter diem. & eo anno levati sunt Constantius & Maximianus Cæsares die Kal. Mart.

292 Annibaliano & Asclepiodoto. CCCXXX.
293 Diocletiano V. & Maximiano IV.
294 Constantino * & Maximiano. * Constantio

His Conss. castra facta in Sarmatia contra Acinco & Bononia.

295 Tusco & Anulino.

His Conss. Carporum gens universa in Romania se tradidit.

296 Diocletiano VI. & Constantio II.
297 Maximiano V. & Maximiano II.

His Conss. victi Persæ.

298 Fausto II. & Gallo.
* VI. 299 Diocletiano VII. & Maximiano V. *

His Conss. victi Marcomanni.

300 Constantio III. & Maximiano III.
301 Titiano II. & Nepotiano.
CCCXL. 302 Constantio IV. & Maximiano IV.

His Conss. vilitatem jusserunt Imperatores esse.

303 Diocletiano VIII. & Maximiano VII.

His Conss. persecutio Christianorum.

304 Diocletiano IX. & Maximiano VIII.

His conss. deposuerunt purpuram privati effecti Diocletianus & Maximianus, & vestierunt Severum & Maximianum *. Nam Constantius & Maximianus, qui Cæsares fuerunt, eadem hora Augusti nuncupati sunt die Kal. April. * Maximinum.

* V. 305 Constantio V. & Maximiano VI. *
306 *Omissi Constantio VI. & Maximiano VI.*

His Conss. diem functus Constantius, & postea levatus est Constantinus VIII. Kal. Aug.

* Maximiano IX. 307 Novies * & Constantino.

His Conss. quod est post sextum Consulatum, occisus Severus Romæ.

308 Item Decies & Maximiano VII. *

His Conss. quod est Maxentio & Romulo, levatus Licinius Carnunto III. Id. Nov.

*x Max. Herculii. * VII. Galerii Max. 309 Post Conss. X. * & VII. *

His Conss. quod est Maxentio II. & Romulo II.

310 Anno II. post Conss. X. & VII.

His Conss. quod est Maxentio III. solo, diem functus Maximianus senior.

311 Maximiano VIII. Consule.

His Conss. quod est Rufino & Volusiano, diem functus Maximianus junior.

CCCL. 312 Constantino II. & Licinio II.

His Conss. quod est Maxentio IV. solo, victus & occisus Maxentius Romæ ad pontem Mulvium.

313 Constantino III. & Licinio III.
314 Volusiano II. & Anniano.

His Conss. bellum Cibalense fuit die VIII. Idus Octobr.

315 Constantino IV. & Licinio IV.
316 Sabino & Rufino.

His Conss. diem functus Diocletianus Sola * die III. Non. Decemb. * Salonæ.

317 Gallicano & Basso.

His Conss. levati tres Cæsares, Crispus, Licinius & Constantinus die Kal. Mart.

318 Licinio V. & Crispo Cæsare.

His Conss. tenebræ fuerunt inter diem hora IX.

319 Constantino V. & Licinio Cæsare.
320 Constantino VI. & Constantino Cæsare.
321 Crispo II. & Constantino II.
322 Probiano & Juliano. CCCLX.
323 Severo & Rufino.
324 Crispo III. & Constantino III.

His Conss. bellum Hadrianopolitanum die V. Non. Julias, & bellum Calchedonense XIV. Kal. Octob. & levatus est Constantinus * Cæsar VI. Idus Novemb. * Constantius.

325 Paulino & Juliano.

His Conss. occisus Licinius.

326 Constantino VII. & Constantino * Cæsare. * Constantio.

His Conss. occisus est Crispus, & edidit vicennalia Constantinus Augustus Romæ.

327 Constantino & Maximo.
328 Januario * & Justo. * Januarino.
329 Constantino VIII. & Constantino IV.
330 Gallicano & Symmacho.

His Conss. dedicata est Constantinopolis die V. Idus Maias.

331 Basso & Ablabio.
332 Pacatiano & Hilariano. CCCLXX.

His Conss. victi Gothi ab exercitu Romano in terris Sarmatarum die XII. Kal. Maii.

333 Dalmatio & Zenophilo.

His Conss. levatus est Constans die VIII. Kal. Januar.

334 Optato & Paulino.

His Conss. Sarmatæ servi universa gens dominos suos in Romaniam expulerunt.

335 Constantino * & Albino. * Constantio.

His Conss. tricennalia edidit Constanti-

nus Aug. die VIII. Kal. Aug. & levatus est Dalmatius Cæsar XIV. Kal. Octob.

336 Nepotiano & Facundo.
337 Feliciano & Titiano.

His Conss. Constantinus Aug. ad cælestia regna ablatus est die XI. Kal. Junias. & ipso anno nuncupati sunt tres Augusti Constantinus, & Constantius, & Constans V. Idus Septemb.

338 Urso & Polemio.
339 Constantio II. & Constante.
340 Acyndino & Proculo.

* Constantinus.

His Conss. occisus est Constantius* junior.

341 Marcellino & Probino.

His Conss. pugna facta est cum gente Francorum a Constante Aug. in Gallis. & ipso anno terræmotus fuit ad Orientem per totum annum præter Antiochiam.

CCCLXXX 342 Constantio III. & Constante II.

His Conss. victi Franci a Constante Aug. seu pacati. tractus Hermogenes.

343 Placido & Romulo.
344 Leontio & Salustio.
* Amantio. 345 Amentio * & Albino.
346 Constantino IV. & Constante III.
347 Rufino & Eusebio.
348 Philippo & Salia.

His Conss. bellum Persicum fuit nocturnum.

349 Limenio & Catullino.
350 Sergio & Nigriniano.

His Conss. Constans occisus est in Gallia a Magnentio. & levatus est Magnentius die XV. Kal. Febr. & Veranio apud Sirmium Kal. Martias eo anno. & Nepotianus Romæ III. Non. Junias. & pugna magna fuit cum Romanis & Magnentianis.

351 Post Conss. Sergii & Nigriniani.

His Conss. bellum Magnentii fuit Morsa die IV. Kal. Octob. & eo anno depositus Vetranio VIII. Kal. Januar. & levatus est Constantius Cæsar Idus * Martias & apparuit in Oriente signum Salvatoris die III. Kal. Febr. Luna XXVIII.

*Idibus Martiis, ut habet Chronicon Alexandr.

CCCXC. 352 Constantio V. & Constantio Cæs.
353 Constantio VI. & Constantio II.

His Conss. Magnentius se interfecit in Gallis apud Lugdunum die III. Id. Aug. & Decentius frater Magnentii laqueo se suspendit XV. Kal. Septemb.

354 Constantio VII. & Constantino * III. * Constantio Gallo.

His Conss. occisus est Constantius Cæsar in insula Flanona.

355 Arbetione & Lolliano.

His Conss. levatus est Julianus Cæsar die VIII. Idus Novembres.

356 Constantio VIII. & Juliano Cæs.

His Conss. introierunt Constantinopolim reliquiæ Apostoli Timothæi die Kal. Jun.

357 Constantio IX. & Juliano Cæs. II.

His Conss. introierunt Constantinopolim reliquiæ sanctorum Apostolorum Andreæ & Lucæ die V. Non. Mart. & introivit Constantius Aug. Romæ IV. Kal. Maias, & edidit XXXV.

358 Datiano & Cæreale.

His Conss. introierunt Constantinopolim legati Persarum die VIII. Kal. Mart. Ipso anno terræmotus factus, ita ut civitas Nicomedensium funditus versaretur die IX. Kal. Septemb. aliæ vero CL. civitates partibus vexatæ sunt.

359 Eusebio & Hypatio.

His Conss. natus est Gratianus filius Augusti Valentiniani die XIV. Kal. Maias. & ipso anno primum processit Constantinopolim Præfectus urbis, nomine Honoratus, die III. Idus Decemb.

360 Constantino X. & Juliano III.

His Conss. dedicatum est Constantinopoli Dominicum die XV. Kal. Martias.

361 Tauro & Florentio.

His Coss. diem functus Constantis Aug. Mopsucrenas in fines Ciliciæ Phœniciæ provinciæ III. Non. Novemb. & introivit Julianus Aug. Constantinopolim die III. Idus Decembres.

362 Mamertino & Nevitta. CCCC.
363 Juliano Aug. IV. & Salustio.

His Conss. occisus est Julianus Aug. in bello Persico die VI. Kal. Julias. & quia apostata a Deo factus est Christianorum etiam persecutor, occisus est, & levatus est Christianissimus Jovianus Aug. V. Kalend. Julias.

364 Joviano Aug. & Varro. * *Varroniano

His Conss. recessit Jovianus Aug. Dadastena die XI. Kal. Mart. & leva-

tus est Valentinianus Aug. apud Nicæam die v. Kal. Mart. Ipso anno levatus est Valens Aug. Constantinopolim in miliario VII. in tribunali a fratre suo Valentiniano die IV. Kal. April.

365 Valentiniano & Valente Augg.

His Conss. mare ultra terminos suos egressum est die XII. Kal. Aug. & ipso anno latro nocturnus hostisque publicus intra urbem Constantinopolim apparuit die IV. Kal. Octob.

* Nobilissimo puero. 366 Gratiano Nob. * & Dagalaifo.

His Conss. natus est Valentinianus junior filius Augusti Valentis die XV. Kal. Febr. & ipso anno idem hostis publicus & prædo intra Phrygiam salutarem, & in Nacoliensium campos ab Augusto Valente oppressus atque extinctus est die VI. Kal. Junias. Ipso anno Augustus Valentinianus gentem Alamannicam pervicit.

367 Lupicino & Jovino.

His Conss. in civitate Constantinopoli, Deus grandinem pluit in modum petrarum die IV. Nonas Julias. Et ipso anno levatus est Gratianus Aug. in Galliis apud Ambianos in tribunali a patre suo Augusto Valentiniano die IX. Kal. Sept.

368 Valentiniano II. & Valente II.

His Conss. terræmotus factus, ita ut civitas Nicænorum terræ funditus prosterneretur die V. Idus Octob.

369 Valentiniano Nob. & Victore.

His Conss. opus magnificum cisternæ Constantinopolitanæ completum est a Domitio modesto v. c. iterum Præfecto urbis. quod in prima incohaverat Præfectura. Agon post annos XVII. restitutus est ab Augustu Valente.

370 Valentiniano III. & Valente III.

His Conss. magna fames fuit in partibus Phrygiæ. & dedicata est sancta Ecclesia. ubi beati Apostoli positi sunt, die V. Idus April.

371 Gratiano Aug. II. & Probo.
CCCCX. 372 Modesto & Arintheo.
373 Valentiniano IV. & Valente IV.
* Equitio. 374 Gratiano III. & Æquitio. *
375 Post Conss. Gratiani III. & Æquitii.

His Conss. thermæ Carosianæ dedicatæ sunt agente Præfecto v. c. Vindalonio Magno. Et ipso anno diem functus Valentinianus senior XV. Kal. Decemb. in castello Virgitione & levatus est Valentinianus junior Aug. filius Aug. Valentiniani ab exercitu in tribunali die X. Kal. Decemb. in civitate Acinco.

376 Valente Aug. V. & Valentiniano juniore Augusto.

His Conss. victi & expulsi sunt Gothi a gente Hunorum, & suscepti sunt in Romania pro misericordia jussione Aug. Valentis. Et ipso anno introivit corpus Augusti Valentiniani Constantinopolim, die V. Kal. Jan.

377 Gratiano IV. & Merobaude.

His Conss. gens Gothorum, qui pro misericordia suscepti sunt, rebellaverunt adversus Romanos. ad quos expugnandos missi sunt Comites cum militibus, & pugnaverunt cum Gothis.

378 Valente VI. & Valentiniano II. CCCCXVI.

His Conss. ingressus est Valens Aug. ab Oriente Constantinopolim die III. Kal. Jun. Et ipso anno profectus est Valens Aug. ex urbe ad fossatum die III. Idus Junias. & pugna magna fuit cum Romanis & Gothis a miliario XII. ab Hadrianopoli, die V. Idus Augusti. Ex ea die Valens Augustus nusquam apparuit. & toto anno per diœcesim Thraciarum, & Scythiæ, & Mœsiæ, Gothi habitaverunt simul, & eas prædaverunt. deinde usque ad portas urbis Constantinopolitanæ venerunt.

379 Ausonio & Olybrio.

His Conss. levatus est Theodosius Aug. ab Augusto Gratiano die XIV. Kal. Februar. in civitate Sirmio. Ipso anno multa bella Romani cum Gothis commiserunt. Deinde victoriæ nunciatæ sunt adversus Gothos, Alanos, atque Hunos die XV. Kal. Decemb.

Ad oram codicis nostri MS. hæc habentur adscripta, quæ Sirmondus omisit: His Consulibus Theophilus Alexandriæ Episcopus subjectum Laterculum infra de Paschæ observatione conscribit.

380 Gratiano Aug. V. & Theodosio Aug.

His Conss. victoriæ nunciatæ sunt amborum Augustorum. Et ipso anno ingressus est Theodosius Aug. Constantinopolim die XVIII. Kal. Decemb.

381 Syagrio & Eucherio.

His Conss. ingressus est Athanaricus rex Gothorum Constantinopolim die III. Idus Jan. Eodem mense diem functus idem Athanaricus VIII. Kal. Febr.

382 Antonio & Syagrio. CCCCXX.

His

His Conss. Theodosius Aug. corpus Augusti Valentiniani in sarcophago deposuit die IX. Kal. Mart. Ipso anno universa gens Gothorum cum rege suo in Romaniam se tradiderunt die V. Non. Octob.

383 Merobande II. & Saturnino.

His Consulibus levatus est Arcadius Aug. Constantinopoli in miliario VII. in tribunali a Theodosio Aug. patre suo die XVII. Kal. Febr. Et ipso anno ingressum est Constantinopolim corpus Constantiæ filiæ Augusti Constantini die II. Idus Septemb.

384 Ricomere & Clearcho.

His Conss. introierunt Constantinopolim legati Persarum. Ipso anno natus est Honorius nob. in purpuris die V. Idus Septemb.

385 Arcadio Aug. & Bautone.

386 Honorio nob. & Evodio.

His Conss. victi atque expugnati, & in Romania captivi adducti gens Greothyngorum a nostris Theodosio & Arcadio. deinde eum victoria & triumpho ingressi sunt Constantinopolim die IV. Idus Octob.

* Valentiniano. 387 Valerio * III. & Eutropio.

His Conss. Quinquennalia Arcadius Aug. propria eum Theodosio Aug. patre suo editionibus ludisque celebravit die decimo septimo Kal. Febr.

388 Theodosio Aug. II. & Cynegio.

His Conss. Defunctus est Cynegius Præfectus Orientis in Consulatu suo Constantinopoli. Hic universas provincias longi temporis tabe deceptas in statum pristinum revocavit. & usque ad Ægyptum penetravit, & simulacra gentium evertit. Unde cum magno fletu totius populi civitatis deductum est corpus ejus ad Apostolos die XIV. Kal. April. Et post annum transtulit eum matrona ejus Achantia ad Hispanias pedestre. Et ipso anno occiditur hostis publicus Maximus tyrannus a Theodosio Aug. in miliario III. de Aquileia die V. Kal. Aug. Sed & filius ejus Victor occiditur post paucos dies in Gallis a Comite Theodosii Augusti.

389 Timasio & Promoto.

His Conss. introivit Theodosius Aug. in urbem Romam cum Honorio filio suo die Iduum Juniarum, & dedit congiarium Romanis.

* Neoterio. 390 Valentiniano IV. & Neoterio *.

391 Tatiano & Symmacho.

Tom. II.

392 Arcadio Aug. II. & Rufino. CCCCXXX.

His Conss. Valentinianus junior apud Viennam est interfectus. & levavit se Eugenius tyrannus postmodum Theodosius Aug. occidit Eugenium.

393 Theodosio Aug. III. & Abundantio.

394 Arcadio Aug. III. & Honorio Aug. II.

395 Olybrio & Probino.

His Conss. recessit apud Mediolanum Theodosius Aug.

396 Arcadio Aug. IV. & Honorio Aug. III.

397 Attico & Cæsario.

398 Honorio Aug. IV. & Eutychiano.

His Conss. Gildo occisus.

399 Manlio & Theodoro * v. c. * Manlio Theodoro

His Conss. templa gentilium demolita sunt, Joviano & Gaudentio Comitibus.

400 Stilicone v. c. Consule.

401 Vincentio & Fravito.

402 Arcadio v. & Honorio v. CCCCXL.

His Conss. Solis facta defectio III. Id. Novemb.

403 Theodosio & Rumorido.

404 Honorio IV. & Aristone *. * Aristæneto.

His Conss. bellum civile fuit ex III. Kal. Septembres.

405 Stilicone II. & Anthemio.

His Conss. inter Catholicos & Donatistas unitas facta.

406 Arcadio VI. & Probo.

407 Honorio VII. & Theodosio Aug. II.

408 Basso & Philippo.

409 Honorio VIII. & Theodosio III. CCCCXLVIII.

His Conss. barbari Hispanias ingressi.

410 Honorio IX. & Varari, quod fuit Tertullo.

411 Theodosio Aug. IV.

His Conss. Constantini tyranni in conto caput adlatum est XIV. Kal. Octob.

412 Honorio IX. & Theodosio V. CCCCL.

413 Post Consulatum Honorii IX. & Theodosii V. Lucio Cons.

His Conss. occisi sunt Jovianus, Sebastianus, Salustius, & Heraclianus abolitus est.

414 Constantio v. c.

415 Honorio X. & Theodosio VI.

His Conss. S. Stephanus primus martyr revelatur sancto Presbytero Luciano die VI. feria, quæ fuit tunc

S

III. Non. Dec. in Hierosolymis sancto Joanne Episcopo præsidente. & extant ex his gestis epistolæ supradicti presbyteri, & sancti Aviti presbyteri Bracarensis, qui tunc in Hierosolymis degebant.

416 Theodosio VII. & Palladio.
417 Honorio XI. & Constantio II.
418 Honorio XII. & Theodosio VIII.
419 Monaxio & Plenta.

His Conss. sanctus Joannes Hierosolymorum Episcopus qui supra, epistolam dirigit per Ecclesias orbis terrarum, quæ habetur, de signis terroribusque divinitus perpetratis,

420 Theodosio IX. & Constantio III.
421 Agricola & Eustathio.
CCCCLX, 422 Honorio XIII. & Theodosio X.
423 Mariniano & Asclepiodoto.

His Conss. Honorius Aug. recessit Ravenna.

(*Hactenus Sirmondi editio, cætera ex eodem M S. Codice.*)

424 Castino & Victore.
425 Theodosio XI. & Valentiniano Cæs.
426 Theod. XII. & Valentin. Aug. II,
* Hierio & Ardabure. 427 Pierio * & Artabu.
428 Felice & Tauro.
429 Florentio & Dionysio.
430 Theodosio XIII. & Valentin. III.
431 Basso & Antiocho.
CCCCLXX 432 Aetio & Valerio.
433 Theodosio XIV. & Maximo.
434 Aspare & Ariovindo.
435 Theodosio XV. & Valentiniano IV,
436 Isidoro & Senatore.

437 Aetio II. & Segisvoldo.
438 Theodosio XVI. & Fausto.
439 Theodosio XVII. & Festo.
440 Valentiniano V. & Anatolio.
441 Cyro V. C.
442 Dioscoro. (*Omisit Eudoxium.*) CCCCLXXX
443 Maximo II. & Paterio *. * Paterno.
444 Theodosio XVIII. & Albino.
445 Valentiniano VI. & Aetio III. (*Hic confunduntur anni duo, quorum priore Conss. fuere Valentinianus VI. & Nonius; altero autem.*
446 *Aetius III. & Symmachus.*)
447 Callepio & Ardabure.
448 Postumiano & Zenone.
449 Asturio & Protogene.
450 Valentiniano VII. & Avieno.
451 Adelphio & Marciano.
452 Herculano & Parracio *. CCCCXC.
453 Opilione. (*Omisit Vincomalum.*) * Sporatio.
454 Aetio IV. & Studio.
455 Valentiniano VIII. & Anthemio.
456 Avito Augusto Cons. *. * Joanne & Varane.
457 *Omissi Constantinus & Rufus.*
458 Recimere & * qui de Oriente. (*Hi pertinent ad annum 459.*) * Patricio.
459 Majoriano Aug. & Ariovindo *. (*Hi ad annum 458.*) *Leone Aug
460 Magno & Apollonio.
461 Severiano & * qui de Oriente. * Dagalaipho.

His Conss. Majorianus occiditur, & Severus efficitur Imperator.

462 Severo & Leone Augustis. D.
463 Basilio & Gadaipho *. * Viviano.
464 Dn. Olybrio *. *Et Rustico
Severus Augustus obiit.
Anthemius Romæ Imperator factus est. Adversum Wandalos grandis exercitus cum Marcellino Duce dirigitur.
468 Augusto Anthemio II, Consule.

MARCELLINI
VIRI CLARISSIMI
COMITIS ILLYRICIANI
CHRONICON

Multo quam antea emendatius & auctius.

Opera JACOBI SIRMONDI *Societatis Jesu Presbyteri*
anno M. DC. XIX.

L E C T O R I.

De Chronici hujus auctore necessario monendus es, Lector, non omnia Marcellini esse, quæ in illo continentur. Testatur enim præfatione sua Marcellinus se opus suum ab initio principis Theodosii, ad Magni usque Consulatum, per annos CXL. *perduxisse: tum deinde alios tantum* XVI. *annos adjecisse, a primo Justini ad quartum usque Justiniani Aug. Consulatum, hoc est ad annum Christi* DXXXIV. *Ultra hunc annum igitur non processerat Marcellinus: nec plura sane his fuerant in editione Ant. Sconhovii, qui Chronicon hoc in lucem primus dedit. Quæ deinceps sequuntur ad finem usque principis Justiniani, ab alio postea quopiam adjecta sunt, & a Panvinio primum, deinde ab aliis nullo discrimine pro Marcellinianis edita. Nos ex vetustissimo Tilianæ bibliothecæ Codice, tum Marcellini omnia multo quam hactenus emendatiora, tum Appendicem, quæ & ipsa perantiqui est scriptoris, multis partibus auctiorem damus: integram daturi, nisi nos lacerum exemplar in septimo post Basilii Consulatum anno destituisset. Quo factum, ut in reliquis ad finem usque Panvinianam editionem sequi necesse fuerit, demptis annorum ad calcem epilogismis, quos idcirco prætermittendos censuimus, quia nihil illos neque ad Marcellini Chronicon, neque ad ejus Appendicem pertinere constabat.*

C A S S I O D O R U S I N S T I T U T I O N I S
divinarum Scripturarum cap. XVII.

Marcellinus etiam quatuor libros de temporum qualitatibus, & positionibus locorum pulcherrima proprietate conficiens, itineris sui tramitem laudabiliter percurrit: quem vobis pariter dereliqui. Chronica vero, quæ sunt imagines historiarum, brevissimæque temporum commemorationes, scripsit Græce Eusebius, quem transtulit Hieronymus in Latinum, & usque ad tempora sua deduxit eximie. Hunc subsecutus est suprascriptus Marcellinus Illyricianus, qui adhuc patricii Justiniani fertur egisse cancellos: sed meliore dictione devotus, a tempore Theodosii principis, usque ad fores imperii triumphalis Augusti Justiniani opus suum, Domino juvante, perduxit: ut qui ante fuit in obsequio suscepto gratus, postea ipsius imperio copiose amantissimus appareret.

MARCELLINI COMITIS V. C. CHRONICON.

PRÆFATIO.

POst mirandum opus, quod a mundi fabrica asque in Constantinam principem Eusebius Cæsariensis, hujas sæculi originem, sempora, annos, regna, virtutesque mortalium, & variarum arsium repertores, umniumque pene provinciarum monumenta commemorans, Græco edidit stylo, uoster Hieronymus cuncta transtulis in Latinum, & asque in Valentem Cæsarem Romano adjecit eloqnio. Igitur uterque hujus operis auctor $\overline{V}$. & DLXXIX. annoram huuc mundum tuuc fore miro computavit ingeniu. Egu vero simplici duntaxat computatione Orientale santum secatus imperium, per indictiones, perqae Consales iufra scriptos, centum & XI. annos, a septima videlicet indictione, & a Consulatu Ausonii & Olybrii (quibus etiam Consulibus Theodosias Maguus creatus est Imperator) ennmeraus, & usque in Consulatum Magui indictionis undecimæ colligeus, eorumdem auctorum operi sabrogavi: itemque alios XVI. annos, a consulatu Justini Augusti primo, asque in consulatum Justiniani Augasti IV. suffeci: id sunt simul anni CLVI. & meum rusticnm opus suppofui.

INDICTIONE VII.

ANNO CHRISTI 379.

Ausonio & Olybrio Coss.

THeodosius Hispanus Italicæ divi Trajani civitatis, a Gratiano Augusto apud Sirmium XXXIX. post Valentis interitum imperator creasus est, XIV. Kalendas Februarias, Orientalem dantaxat Rempublicam recturns, vir admodum seligiosus, & cathulicæ Ecclesiæ propagator, omnibusque Orientalibus principibus præponendus, uisi qaod Marcianam, tertium post se principem, imitatorem babuerit. Alanos, Hunos, Gothos, gentes Scythicas magnis multisque præliis vicit.

380. *Ind. VIII. Gratiano Aug. V. & Theodosio Aug. Coss.*

Gregorias Nazianzenus facundissimus Christi sacerdos, & Hieronymi nostri præceptor. Ecclesia nostra apud Byzantium capta ab Arriauis, plebem catholicam in beatæ Anastasiæ oratorio catholica qnotidie allocutione continuit. Sæpe namque pravorum conviciis insectatus est: sed gratia Christi præditus, asque ad id tempus, qao eadem Ecclesia sui præsentia nostris est reddita, perfidis obstitit Arrianis. Nam his Coss. Theodosius Magnns postquam de Scythicis gentibus trinmphavit, expulsis continuo ab Orthodoxorum Ecclesia Arrianis, qui eam per XL. ferme auuos sub Arrianis Imperatoribus tenuerant, nustris Catholicis Orthoduxus restituis Imperasor mense Decembri.

381. *Ind. IX. Eucherio & Evagrio Coss.*

f Syagrio. Sanctis CL. patribus urbe Augusta congregatis adversus Macedunium in Spiritam sanctum naufragantem, ab iisdem episcopis sancta Synodus confirmata est: Damasu videlicet sedem beati Petri senente, Constantinupoli vero per Timotheum Alexandriaum, perque Meletium Antiocheuum & Cyrillum Hierosolymitauum episcopos, Nectario ex pagano protinus baptizato, & in præfata Synodo pontifice ordinato. Athanaricus rex Gothorum, cum qao Theodusius Imp. fœdus pepigerat, Constantinopolim mense Januario venit, eodemque mense morbo periit.

Ind. X. Antonio & Syagrio Coss. 382.

Divi Valentiniani magni * cadaver Theodosius princeps ab Italia * repoctatum, apud Comitatum regio in sepulchro recondidit. Eodem anno universa gens Gothorum, Athanarico rege suo defuncto, Romauu sese imperio dedis mense Octobrio. Damasus Rumanæ Ecclesiæ, exceptis Liberiu & Felice, XXXV. episcopos anno pontificatus sui XVIII. in Domino reqaievis.

* cadavera
* reportato.

Ind. XI. Merobaude II. & Saturnino Coss. 383.

Romauæ Ecclesiæ Siricias XXXVI. antistites factus, vixit anuos XV. Archadius patri suo Theodosio Aug. consors imperii septimo ab urbe milliario coronatus est. Gratianus Imp. Maximi tyranni dolo apud Lugduuum occisus est VIII. Kal. Septembris.

Ind. XII. Richomere & Clearcho Coss. 384.

Legati Persarum Constantinopolim adveuerunt pacem * a Theodosio principe postulantes. Eodem tempore Honorius alter Theodosio natus est filius mense Septembri.

* Theodosii principis.

Ind. XIII. Archadio & Bautoaé Coss. 385.

Theodusius Imp. aliquantas * Eoas nationes per legatos suos suo ut pote imperio subdidit.

* *aliqui cod.* sævas.

Ind. XIV. Honorio Cæsare & Evodio Coss. 386.

Invasam princeps Theodosius ab hostibus Thraciam vindicavis, victorque cum Archadio filio suo urbem ingressus est. Galla Theodosii regis altera axor his consulibus Constantinopolim venit.

Ind. XV. Valentiniano III. & Eutropio Coss. 387.

Archadius Cæsar cam patre suo Theodosiu sua qainquennalia celebravis. Theodosius Magnus Italiam contra Maximum tyrannum pugnaturus accessit.

Ind. I. Theodosio Aug. II. & Cynegio Coss. 388.

Valentinianus Gratiani frater & Theodusius

Imp. Maximum tyrannum & Victorem filium ejus apud Aquileiam rebellantem vicerunt. Andragathius Comes morte Maximi cognita præcipitem sese e navi in undas dedit ac suffocatus est.

389. *Ind.* II. *Timasio & Pramata Coss.*

Theodosius Imp. cum Honorio filio suo Romam mense Junio introivit, congiarium Romano populo tribuit, urbeque egressus est Cal. Septembris. Per idem tempus grando crepitans per biduum continuum pro pluvia cecidit, pecorum arborumque pernicies. Stella a Septentrione gallicinio surgens, & in modum Luciferi ardens potius quam splendens apparuit, * vicesimo tertio die esse desiit. Templum Serapidis apud Alexandriam Theodosii Imp. edicto solutum est.

* *aliqui cod.* vicesimoque die.

390. *Ind.* III. *Valeatiniano Aug.* IV. *& Neoteria Coss.*

Signum in cœlo quasi columna pendens ardensque per dies XXX. apparuit. Galla Theodosii uxor ab Archadio privigno suo ejecta est. Obeliscus in circo positus est. columna haud longe ab Ecclesia constituta est, quæ argenteam Theodosii Magni statuam ferens hactenus contemplatur.

391. *Ind.* IV. *Tatiana & Symmacho Coss.*

Theodosius Imp. Italia decedens Constantinopolim remeavit. Valentinianus Imp. apud Viennam dolo Arbogastis strangulatus interiit Idib. Martiis. Eugenius Arbogastis favore confisus imperium sibimet usurpavit.

392. *Ind.* V. *Archadia* II. *& Rufino Coss.*

Arbogastes Valentiniano Imp. extincto, & Eugenio Cæsare facto, innumeras invictasque copias undique in Gallias contraxit, Occidentale sibi imperium utpote vindicaturus, vir barbarus, animo, consilio, manu, audacia, potentiaque nimius. Contraxit autem undique innumeras copias, vel Romanorum præsidiis, vel Barbarorum auxiliis, alibi potestate, alibi cognatione subnixus. Usque hunc XIIII. Theudosii Imperii annum, beatus Hieronymus post ascensionem D. N. Jesu Christi, a Petro Apostolo incipiens, & in semetipsum desinens, CXXXV. virorum illustrium Ecclesiastica volumina descripsit, apud Bethleem oppidum degens, ubi & monasterium sibi condidit, & alia multa Ecclesiastica literis quoque Hebraicis edoctus scripsit, finemque vitæ suæ admodum senex fecit, ibique sepultus est, Catholicis quidem inexpugnabilis Ecclesiæ turris, hæreticis autem omnibus infatigabilis hostis, tam proposito vitæ suæ, quam librorum a se editorum assertionibus depugnans.

393. *Ind.* VI. *Theodosio* III. *& Abundantio Coss.*

Honorium pater suus Theodosius in eodem loco quo fratrem ejus Archadium Cæsarem fecit, id est septimo ab urbe regia milliario. Tunc quippe hora diei tertia tenebræ factæ sunt.

394. *Ind.* VII. *Archadio* III. *& Hoaorio* II. *Coss.*

Theodosius Augustus assumpto Honorio Cæsare, eodemque filio, contra Arbogastem, qui Eugenium tyrannum Imperatorem facere ausus est, iterum properavit. bello commisso Eugenius victus atque captus interfectus est, Arbogastes sua se manu perculit. Terræmotu a mense Septembrio in Novembrium continuo imminente, aliquantæ Europæ regiones quassatæ sunt. Thermæ Archadianæ ex conditoris sui nomine numen acceperunt.

Ind. VIII. *Olybrio & Probina Coss.* 395.

Theodosius Magnus apud Mediolanum vita decessit. Imperavit annos XVII. Corpus ejus eodem anno Constantinopolim allatum, atque sepultum. Archadius & Honorius germani, utrumque imperium divisis tantum sedibus tenere cœperunt. Rufinus patricius Archadio principi insidias tendens, Alaricum Gothorum regem, missis ei clam pecuniis, infestum Reipublicæ fecit, & in Græciam misit. Porro detecto dolo suo Rufinus ab Italicis militibus, * olim cum Gaina Comite Archadio missis; ante portas urbis merito trucidatus est. Caput ejus manusque dextera per totam Constantinopolim demonstrata.

* *absque* olim

Ind. IX. *Archadio* IIII. *& Honorio* III. *Coss.* 396.

Rufini uxor & filia exulant. Eutropius sacri palatii cubicularius omnes opes abripuit, avaritiamque transgressus est. Terræmotus per dies plurimos fuit, cælumque ardere visum est.

Ind. X. *Cæsaria & Attica Coss.* 397.

His consulibus Flaccilla Archadio nata est filia.

Ind. XI. *Honoria* IIII. *& Eutychiana Coss.* 398.

Romanæ Ecclesiæ Anastasius XXXVII. episcopus ordinatus vixit annos quatuor. Ambrosius Mediolanensis, virtutum episcopus, arx fidei, orator Catholicus, ad Christum Dominum commigravit. Joannes Antiochiæ natus, ibique a Meletio ejusdem civitatis episcopo, eodemque confessore, lector Ecclesiæ ordinatus, per singulos officii gradus ascendit. Ubi per quinquennium continuum Diaconus multos divinosque edidit libros: Presbyter quoque factus per XII. annos plures confecit. Tanta dehinc opinione ubique merito propagatus, Constantinopoli in locum Nectarii pontifex suffectus est. ubi plurima dulciaque divinarum scripturarum volumina suo operi * catholico addidit, hosque episcopos habuit inimicos, Theophilum Alexandrinum, Epiphanium Cyprium, Acacium Beroensem, Antiochum Ptolomensem, Severianum Gabalensem, & Severum Calchedonensem. Gildo Comes, idemque paganus, qui mortuo Theodosio principe Africæ præerat, dum Archadio & Honorio adhuc pueris regnantibus invidet, Africamque nititur obtinere, frater ejus Mascezel cognita ejus vesania, relictisque duobus apud Africam filiis, in Italiam remeat: Gildo utrumque fratris filium dolo trucidat. Mascezel fratris scelere cognito, cum quinque millibus suorum contra Gildonem cum LXX. millibus armatorum sibimet obviantem infestus accedit, Gildonemque parricidam jejuniis & orationibus suis *, immo beati Ambrosii in somnis admonito, auxiliantibus fugavit. Gildo fugiens propria se manu strangulavit: sicque Mascezel sine bello victoriam meruit, ac sine cæde vindictam.

* catholicis.

* *absque* suis.

Ind. XII. *Theodoro & Eutropio eunucho Coss.* 399.

Hic Eutropius omnium spadonum primus

atque ultimus consul fuit : de quo Claudianus poeta ait,

Omnia cesserunt Eunucho consule monstra.

Pulcheria Arcadio altera filia nata est . Gaina Comes apud Constantinopolim ad præparandum civile bellum barbaros suos occulte admonet ; ipse valetudinem simulans urbe digreditur. cæpto adversus Byzantios prælio plurimi hostium cadunt , cæteri fugientes Ecclesiæ nostræ succe-
* detecto. dunt , ibique * tecto Ecclesiæ culmine, jactisque desuper lapidibus obruuntur.

Ind. XIII. Stilicone & Aureliano Coss.

400. Bellum navale contra Gainam tyrannum inter Cherronesum & Hellespontum gestum est : multa millia Gothorum cæsa, vel demersa sunt. Gaina Comes de hoc bello fugiens evasit . ipso tamen anno occisus est mense * Februario.

* f. Decembrio.

Ind. XIV. Vincentio & Fravita Coss.

401. Caput Gainæ hastili præfixum Constantinopolim allatum est . Maris Pontici superficies ita gelu frænata est , ut per triginta dies soluta tandem glacies instar montium per Propontidem superne portata decurreret . Theodosius junior patre Arcadio natus est * III. Idus Apriles .

* aliqui codices IV.

Ind. XV. Archadio V. & Honorio V. Coss.

402. Romanæ Ecclesiæ Innocentius XXXVIII. creatus antistes, vixit annos XV. Theodosius junior in loco quo pater, patruusque suus, Cæsar creatus est . Constantinopoli ingens terræ motus fuit .

Ind. I. Theodosio juniore & Rumorida Coss.

403. Marina patre Archadio nata III. Idus Febr. Eudoxiæ Archadii uxoris super porphyreticam columnam argentea statua juxta Ecclesiam postea hactenus sistit . Joannem Constantinopolitanæ civitatis episcopum , cui supradicti sex antistites in cassum æmuli fuere , aliosque triginta sibimet episcopus conscivere, nolente Archadio principe, in Cucusum Armeniæ oppidum exulem miserunt , eumque post annum unum in villam , quæ Comana in regione Pontica dicitur , de exilio in exilium relegarunt . Hunc ibidem mortuum religiosa Orthodoxorum plebs in atrio Basilisci episcopi sancti , idemque martyris , ab eodem Martyre in somnis admonita , in novum moxque repertum sepulchrum recondidit .

Ind. II. Honorio VI. & Aristæneto Coss.

404. Ecclesiam Constantinopolitanam flamma ignis, quæ de beati Joannis throno quondam episcopi nata fuit , subito conflagravit, vicinamque Ecclesiæ urbis faciem serpens nihilominus exussit . Eudoxia uxor Arcadii diem obiit.

Ind. III. Stilicone II. & Anthemio Coss.

405. Isauri per montem Tauri discursantes ingens dispendium Reipublicæ importarunt : quibus Narbazaicus legatus majus continuo rependit incommodum.

Ind. IV. Archadio VI. & Probo Coss.

406. Theodosius junior quinquennalia dedit . Radagaisus paganus & Scytha cum ducentis millibus suorum totam Italiam inundavit . Huldin & Sarus Hunnorum Gothorumque reges Radagaisum continuo devicerunt, ipsius capite amputato , captivos ejus singulis aureis distrahentes .

Ind. V. Honorio VII. & Theodosio juniore II. Coss. 407.

Cisterna maxima juxta porphyreticam Constantini Imperatoris columnam in foro ejus sub plateæ transitum constructa est.

Ind. VI. Basso & Philippo Coss. 408.

Stilicho Comes , cujus duæ filiæ Maria & Thermantia singulæ uxores Honorii principis fuere , utraque tamen virgo defuncta , spreto Honorio , regnumque ejus inhians , Alanorum, Suevorum , Wandalorumque gentes donis pecuniisque illectas contra regnum Honorii excitavit, Eucherium filium suum paganum & adversum Christianos insidias molientem cupiens Cæsarem ordinare . qui cum eodem Eucherio dolo suo decreto occisus est . Romæ in foro pacis per dies septem terra mugitum dedit . Archadius Imp. vitæ finem fecit. regnavit post obitum patris sui Theodosii annos XIII.

Ind. VII. Honorio VIII. & Theodosio juniore III. Coss. 409.

Apud Constantinopolim magna exarsit populi seditio , panis scilicet penuria sibimet ingruente .

Ind. VIII. Varane solo Coss. 410.

Alaricus trepidam urbem Romam invasit , partemque ejus cremavit incendio, sextoque die quam ingressus fuerat deprædata urbe egressus est, Placidia Honorii principis sorore abducta , quam postea Ataulfo propinquo suo tradidit uxorem .

*Ind. IX. Honorio IX. & Theodosio * IV. Coss.* * aliis Theodos. IV. solo.

Theodosius junior decennalia , Honorius Ro- 411.
mæ vicennalia dedit . Constantinus apud Gallias invasit imperium , filiumque suum ex monacho Cæsarem fecit : ipse apud Arelatum civitatem occiditur , Constans filius apud Viennam capite plectitur .

*Ind. X. Theodosio Imp. V. solo * Coss.* * aliis Honorio IX. & Theodosio V

Jovinus ac Sebastianus in Galliis tyrannidem moliuntes occisi sunt. Attalus in mari captus, 412.
atque Honorio exhibitus , truncata manu vitæ relictus est.

Ind. XI. Lucio solo Coss. 413.

Heraclianus Africæ Comes cum septingentis navibus & tribus militum millibus ad urbem tendens , mox ad urbem Romam egressus est , occursu Marini Comitis territus & in fugam versus , arrepta nave solus Carthaginem rediit , ibique illico interfectus est.

Ind. XII. Constantio & Constante Coss. 414.

Pulcheria Theodosii soror Augusta appellata est , Valia rex Gothorum facta cum Honorio principe pace , Placidiam sororem ejus eidem viduam reddidit .

Ind. XIII. Honorio X. & Theodosio VI. Coss. 415.

Ecclesia Constantinopolitana dudum igni cremata, his Coss. restaurata dedicataque est, Attico episcopo eamdem regente Ecclesiam. Lucianus presbyter vir sanctus , cui revelavit Deus his Consulibus locum sepulchri & reliquiarum corporis sancti Stephani primi Martyris, scripsit ipsam revelationem Græco sermone ad omnium Ecclesiarum personat .

416. *Ind. XIIII. Theodosio VII. & Paladio Coss.*

Orosius presbyter Hispanici generis septem libros historiarum descripsit. Missus ab Augustino episcopo idem Orosina pro discenda animæ catione ad Hieronymum Presbyterum, reliquias beati Stephani tunc nuper inventas rediens primus intulit Occidenti. Atticus Constantinopolitanus episcopus scripsit ad reginas, Archadii Imp. filias, de fide & virginitate librum valde egregium, in quo præveniens Nestorianum dogma impugnat.

417. *Ind. XV. Honorio XI. & Constantio II. Coss.*

Tenebræ in die factæ sunt. Cybera Asiæ civitas, aliquantaque prædia terræ motu demersa. Romanæ Ecclesiæ Zosimus XXXVIII. episcopus ordinatus vixit annis III.

418. *Ind. I. Honorio XII. & Theodosio VIII. Coss.*

Plinta Comes, idemque rebellium, apud Palæstinam provinciam auctor deletus est. Solis defectio facta est. Stella ab Oriente per septem menses surgens ardensque apparuit.

Ind. II. Monaxio & Plinta Coss.

419. Valentinianus junior apud Ravennam patre Constantio, & Placidia matre, v. Nonas Julias natus est. Multæ Palæstinæ civitates villæque terræmotu collapsæ Dominus noster Jesus Christus semper ubique * præsens, & super montem Oliveti Hierosolymæ vicinum sese de nube manifestavit. Multæ tunc utriusque sexus vicinarum gentium nationes, tam visu quam auditu perterritæ, atqua credulæ, sacro Christi fonte ablutæ sunt, omniumque baptizatorum in tunicis crux Christi salvatoris, divinitatis nutu, extemplo impressa refulsit.

* aliqui codices totus.

420. *Ind. III. Theodosio IX. & Constantio III. Coss.*

Romanæ Ecclesiæ Bonifacius X. episcopus ordinatus, vixit annis tribus. In Oriente tumultum milites excitarant, ductoremque suum Maximinum nomine extinxerunt. In Perside in Christianos persecutio desævit.

421. *Ind. IIII. Eustathio & Agricola Coss.*

Theodosius Imp. Eudociam Achivam duxit uxorem. Archadio patri suo in foro ejus, super immanem columnam, ingentem statuam idem Theodosius dedicavit. Cisterna Aetii constructa est, Romani cum Persis confixere.

422. *Ind. V. Honorio XIII. & Theodosio X. Coss.*

Theodosius Imp. Eudoxiam filiam genuit. In tricennalia Honorii, Maximus tyrannus & Jovinus ferro victi, adducti de Hispaniis atque interfecti sunt. Hunni Thraciam vastaverunt. Persæ cum Romanis pacem pepigere.

423. *Ind. VI. Asclepiodoto & Mariniano Coss.*

Cælestinus Romanæ Ecclesiæ XLI. Antistes creatus est, vixit annos IX. Evagrius scripsit altercationem Judæi Simonis & Theophili Christiani, quæ pene omnibus nota est. Terræmotus multis in locis fuit, & frugum inedia subsecuta. Philippus & Salustina philosophi morbo periierunt. Stella sæpe ardente crinita Honorius Imp. fatale munus implevit.

Ind. VII. Victore & Castino Coss.

424. Placida mater Valentiniani Augusta nuncupata est. Valentinianus Cæsar creatus Theodosii Imp. Eudoxiam filiam sibimet desponsavit. Joannes regnum Occidentale Honorio defuncto invasit.

Ind. VIII. Theodosio XI. & Valentiniano Cæsare Coss. 425.

Suprafatus Joannes dolo potius Ardaburis & Asparis, quam virtute occiditur. Valentinianus junior apud Ravennam factus est Imperator.

Ind. IX. Theodosio XII. & Valentiniano II. Coss. 426.

Sisinnius vir sanctæ simplicitatis, & simplicis sanctitatis, Constantinopolitanus episcopus factus est.

Ind. X. Hierio & Ardabure Coss. 427.

Pannoniæ, quæ per quinquaginta annos ab Hunnis retinebantur, a Romanis receptæ sunt. Thermæ Theodosianæ dedicatæ.

Ind. XI. Felice & Tauro Coss. 428.

Nestorius Antiochia natus, vir satis quidem eloquentiæ, sapientiæ vero parum habens, Constantinopolitanis admodum adnitentibus, ex presbytero episcopus ordinatus est. Beatissimi Joannis episcopi, dudum malorum episcoporum invidia exulati, apud Comitatum cœpit memoria celebrari mense Septembrio die XXVI.

Ind. XII. Florentino & Dionysio Coss. 429.

Orthodoxi nostri Macedonianorum Ecclesiam extra muros urbis positam abstulerunt, quoniam iidem Macedoniani Antoninum Germis Catholicum episcopum interfecerunt. Beatissimus Augustinus Hipponensis Ecclesiæ elegantissimus Christi sacerdos, doctorque præcipuus, morte placida quievit.

Ind. XIII. Theodosio XIII. & Valentiniano III. Coss. 430.

Theodosius Imp. tricennalia gessit. Felix apud Ravennam occiditur. Cælestinus Romanæ arcis pontifex, Nestorio pravitatis episcopo per epistolam suam, datis eidem X. dierum induciis, vel pœnitenti veniam, vel dissentienti damnationem denunciat. Idem Nestorius Ecclesiæ Constantinopolitanæ perfidus Antistes, a quo & Nestoriana perfidia pullulavit, apud Ephesum ducentorum sanctorum patrum sententia in Synodo condemnatus est, Cælestino Cyrillum Alexandrinæ civitatis episcopum pro tempore vicarium denunciante: in locum Nestorii Maximianus episcopus est subrogatus.

Ind. XIIII. Antiocho & Basso Coss. 431.

Flaccilla Theodosii Augusti filia extremum spiritum fudit. Barbari uche Augusta enutriti ad Ecclesiam nostram hostili ritu confluunt: ignem in Ecclesiam ad comburendum altare dum infesti jaciunt, invicem sese, resistente Deo, trucidant. Hoc tempore dum ad horrea publica Theodosius processum celebrat, tritici in plebe ingruente penuria Imperatoe ab esuriente populo lapidibus impetitur.

Ind. XV. Valerio & Aetio Coss. 432.

Romanæ Ecclesiæ Xystus XLII. episcopus ordinatus vixit annis VIII. Placidiæ matris Valentiniani Imp. instinctu, ingens bellum inter Bonifacium & Aetium patricios gestum est. Aetius longiore Bonifacii telo pridie sibimet præ-

præparato, Bonifacium congredientem vulneravit illæsus: tertioque mense Bonifacius vulnere quo sauciatus fuerat emoritur, Pelagiam uxorem suam valde locupletem, nulli alteri nisi Aetio ut nuberet exhortans.

433. *Ind. I. Theodosio XIV. & Maximo Coss.*

Maxima urbis regiæ pars Septentrionalis per tres dies continuos incensa, collapsaque est mense Augusto.

434. *Ind. II. Ariobinda & Aspare Coss.*

Honoria Valentiniani Imp. soror ab Eugenio procuratore suo strupata concepit, palatioque expulsa, Theodosio principi de Italia transmissa, * Attilanem contra Occidentalem rempublicam concitabat.

* aliqui cod. male enim contra Occ. remp. cogitabat.

Ind. III. Theodosio XV. & Valentiniano IV. Coss.

435. Forum Theodosii Imp. in loco qui Helianæ dicitur ædificatum est. Sebastianus Bonifacii quondam patricii gener urbe Augusta fugit, atque in Africa interemptus est.

Ind. IV. Isidora & Senatore Coss.

436. Theodosius Imp. Cyzicum civitatem navibus petit, multaque eidem civitati munificentia præstita, urbem Augustam renavigavit.

Ind. V. Aetio II. & Sigisvuldo Coss.

437. Valentinianus Imp. Roma digressus, ad copulandam sibi in matrimonium Eudoxiam Theodosii principis filiam, quia dudum desponsaverat, Constantinopolim advenit, eaque sibi nupta, apud Thessalonicam Italiam repetens hyemavit.

Ind. VI. Theodosio XVI. & Fausto Coss.

438. Cotradis prædo cum piratis suisque comitibus captus interfectusque est. Reliquiæ beatissimi Joannis, Augustæ urbis quondam episcopi, eidem redditæ civitati, ibique sepultæ, mense Januario die XXVIII. Valentinianus Imp. cum Eudoxia uxore Ravennam ingressus est.

439. *Ind. VII. Theodosio XVII. & Festo Coss.*

Theodosius Imp. octava quinquennalia edidit. Eudocia uxor Theodosii principis ab Hierosolymis urbem regiam remeavit, beatissimi Stephani primi martyris reliquias, quæ in basilica Sancti Laurentii positæ venerantur, secum deferens. Hoc tempore Gensericus rex Wandalorum Africæ civitates, Carthaginemque metropolim cum suis satellitibus occupavit X. Kal. Novembris.

440. *Ind. VIII. Valentiniano V. & Anatolio Coss.*

Paulinus magister officiorum in Cæsarea Cappadociæ, jubente Theodosio Principe, interemptus est. Romanæ Ecclesiæ Leo XLIII. Papa creatus vixit annos XXI.

Ind. IX. Cyro solo Cos.

441. Persæ, Sarraceni, * Zanni, Isauri, Hunni finibus suis egressi Romanorum sola vastarunt. Missi sunt contra hos Anatolius & Aspar magistri militiæ, pacemque cum eis unius anni fecerunt. Joannes natione Wandalus, magisterque militiæ, * Arnegiscli fraude in Thracia interemptus est. Hunnorum reges numerosis suorum cum millibus in Illyricum irruerunt: Naisum, Singidunum, aliasque civitates, oppidaque Illyrici plurima exciderunt.

* Tzanni

* Arnitiscli

Ind. X. Eudoxio & Diascora Coss.

Stella quæ crinita dicitur per plurimum tempus ardens apparuit. Bleda & Attila fratres, multarumque gentium reges, Illyricum, Thraciamque depopulati sunt. 442.

*Ind. XI. Maxima II. & * Pateria Coss.*

His consulibus tanta nix cecidit, ut per sex menses vix liquescere potuerit: multa hominum & animalium millia frigoris rigore confecta perierunt. Theodosius Imp. ex Asiana expeditione in urbem redit. Thermarum quæ Achilleæ dicuntur encæniæ factæ. 443.

* ita Paterno

Ind. XII. Theodosio XVIII. & Albino Coss. 444.

Theodosius princeps nona quinquennalia dedit. Archadia soror Theodosii vivendi finem fecit. Aliquanta Bithyniæ oppida atque prædia continuarum vi longa pluviarum, & fluviorum inundatione crescentium, sublapsa dissolutaque perierunt. Severum presbyterum & Joannem Diaconum Eudociæ reginæ apud Æliam urbem ministrantes, missus ab Imp. Theodosio Saturninus Comes domesticorum occidit. Eudocia nescio quo excita dolore Saturninum protinus obtruncavit: statimque mariti Imp. nutu, regiis spoliata ministris, apud Æliam civitatem moritura remansit.

*Ind. XIII. Valentiniano VI. & * Nomo Coss.*

Bleda rex Hunnorum Attilæ fratris sui insidiis interimitur. Apud Byzantium populari orta in Circo seditione multi sese invicem occiderunt, multaque intrinsecus hominum pecudumque morbo corpora perierunt. 445.

* vel Nonio

*Ind. XIV. * Aetio III. & Symmacho Coss.*

His Consulibus magna fames Constantinopolim invasit, pestisque ilico subsecuta. Templum Regiæ civitatis igne crematum. 446.

* Valentiniano VII. & Aetio III.

*Ind. XV. Ardabure & * Callepio Coss.*

Ingenti terræmotu per loca varia imminente plurimi urbis Augustæ muri recenti adhuc reædificatione constructi, cum LVII. turribus corruerunt. Saxa quoque ingentia in foro Tauri dudum super sese in ædificio posita, statuæque plurimæ sine ullius videlicet læsione collapsæ sunt, plurimis nihilominus civitatibus collapsis; fames, & aerum pestifer odor multa millia hominum jumentorumque delevit. Ingens bellum & priore majus per Attilam regem nostris inflictum, pene totam Europam, excisis, invasisque civitatibus, atque castellis, conrasit. Eodem anno, urbis Augustæ muri olim terræmotu collapsi, intra tres menses, Constantino Præfecto prætorio operam dante, reædificati sunt. Attila rex usque ad Thermopolim infestus advenit. Arnegiselus magister militiæ in ripense Dacia, juxta Utum amnem, ab Attila rege, viriliter pugnans, plurimis hostium interemptis, occisus est. 447.

* Calipio.

Ind. I. Zenone & Postumiano Coss.

Provincia India Theodosio principi pro munere Tigrim domitam misit. Utramque porticum Troadensem, turresque portarum utrasque ignis subitus exussit: quarum ruina continuo purgata, Antiochus Præfectus prætorio in pristinam erexit speciem: legatis Attilæ a Theodosio * despectas olim pecunias flagitantibus. 448.

* aliqui cod. depactas.

449. *Ind.* II. *Protogene & Asturia Coss.*
Marina Theodosii regis soror fati munus im-
plevit. Flavianus episcopus in secunda apud
Ephesum Synodo, vi Dioscori Alexandrini epi-
scopi, & Saturnini spadonis in Epipam exularus
est. Areobinda & Taurus patricii communi vi-
ta defuncti sunt.

Ind. III. *Valentiniano* VII. *& Abiena Coss.*
450. Theodosius Imp. vivendi finem fecit: regna-
vit post mortem Archadii patris sui annos XLIII.
* locum. * Imperator * Loco ejus Marcianus imperium * adeptus est.
Crysaphius eunuchus, Pulcheriæ Theodosii soro-
ris nutu, sua cum avaritia interemptus est.

451. *Ind.* IV. *Marciano Aug. & Adelfo Coss.*
Leone Pontifice sedem B. Petri regente, DCXXX
patrum sancta & universalis synodus contra Eu-
tychetem nefandissimorum præsulem monacho-
rum, apud Calchedonam in basilica sanctæ Eu-
phemiæ firmata est; solus Dioscorus Alexandrinæ
Ecclesiæ episcopus dissensit, statimque ab iisdem
catholicis patribus sacerdotio abdicatus est.

Ind. V. *Sporacio & Hercalano Coss.*
452. Marcianus Aug. suis statuit decretis, ut hi
qui consules fieri cupiebant nihil æris in popu-
lum spargerent, sed staturam pecuniam ad re-
parandum urbis aquæ ductum dependerent. Hoc
tempore tres magni lapides e cælo in Thracia
ceciderunt. Aquileia civitas ab Attila Hunno-
rum rege excisa est.

453. *Ind.* VI. *Vincomalo & Opilione Coss.*
Joannes præcursor Domini & baptista, caput
suum, quod olim Herodias impia nefandaque
postulatione ab humeris amputatum & in disco
positum accepit, proculque a truncato ejus cor-
pore sepelivit, duobus Orientalibus monachis ob
adorandam apud Hierosolymam Christi Domini
resurrectionem introeuntibus revelavit, ut ad
Herodis quondam regis habitaculum accedentes
admoniti requirerent, fideliterque humo extol-
lerent. Hoc ergo caput fide repertum, suaque
hispida in mantica conditum, dum ad propria
remeantes habitacula pervehunt, quidam Emise-
næ figulus civitatis, diutinam imminentemque
sibi fugiens paupertatem, sese his exhibuit co-
mitem: quique dum nescius peram sibi credi-
tam cum sacro capite portat, ab eo cujus ca-
put vehebat, noctu admonitus, utrumque co-
mitem fugiens dereliquit, statimque Emisenam
urbem cum sancto levique onere ingressus
est. Ibique dum advixit præcursoris Christi ve-
neratus est caput, moriensque sorori suæ re-
rum nesciæ signatum in vasculo tradidit reco-
lendum. Illa vero successori suo repositum, si-
f.colendum. gnatumque ut erat dereliquit. Porro Eustochius
quidam occultus Arrianæ perfidiæ presbyter, ta-
lem tantumque thesaurum indignus obtinuit,
gratiamque quam Christus Dominus per Joan-
nem Baptistam infirmo populo tribuebat, is
eam, ac si suam duntaxat, in vulgo dissemina-
bat. Hinc pravitate sua detecta Emisena civi-
tate expulsus est. Hoc deinde antrum, in quo
beatissimi Joannis caput in urnam missum, sub
terraque reconditum erat, quidam monachi pro
habitaculo habere cœperunt. Marcellus demum
presbyter, totiusque monasterii præsul, dum in
eodem specu vita irreprehensibili habitat, idem
B. Joannes Christique præcursor sese eidem su-
umque ostendit caput, ibidemque sepultum mul-

A tis præfulgens virtutibus patefecit. Hoc igitur
venerabile caput sub Uranio memoratæ episco-
po civitatis, per præfatum Marcellum presby-
terum constat inventum Vincomalo & Opilio-
ne coss. mense Februario, die XXIV. media je-
juniorum paschalium septimana, Imperatoribus
vero Valentiniano & Marciano regnantibus.
Pulcheria Augusta Marciani principis uxor, B.
Laurentii atrium inimitabili opere consumma-
vit, beatumque vivendi finem fecit.

Ind. VII. *Aetio & Studio Coss.* 454.
Attila rex Hunnorum Europæ orbator pro-
vinciæ noctu mulieris manu cultroque confodi-
tur. Quidam vero sanguinis rejectione necatum
perhibent. Aetius patricius magna Occidentalis
B Reipublicæ salus, & regis Attilæ terror, a Va-
lentiano Imp. cum Boetio amico in palatio tru-
cidatur, atque cum ipso Hesperium cecidit re-
gnum, nec hactenus valuit relevari.

Ind. VIII. *Valentiano* VIII. *& Anthemio Coss.*

Valentinianus princeps dolo Maximi patricii, 455.
cujus etiam fraude Aetius perierat, in campo
Martio per Optilam & Traustilam Aetii satelli-
tes, jam percusso Heraclio spadone, truncatus
est. Idem Maximus invasit imperium, tertioque
tyrannidis suæ mense, membratim Romæ a Ro-
manis * tractus discerptusque est. Gensericus rex * discerptus est.
Wandalorum, ab Eudoxia Valentiniani uxore
C epistolis invitatus ex Africa Romam ingressus
est, eaque urbe rebus omnibus spoliata, eandem
Eudoxiam cum duabus filiabus secum rediens
abduxit.

Ind. IX. *Varane & Joanne Coss.*
His Consulibus innumera locustarum agmina * Romæ Avito Aug. Col.
fructum Phrygiæ vastaverunt. Eucherius Lugdu-
nensis Ecclesiæ pontifex multa scripsit tam ec- 456.
clesiasticis, quam monasticis studiis necessaria.

Ind. X. *Constantino & Rufo Coss.*
Marcianus Imp. bonis principibus comparan- 457.
dus vitæ spiritum amisit. imperavit annos VI.
menses VI. Leo eidem defuncto successit, cujus
D voluntate Majorianus apud Ravennam Cæsar
est ordinatus.

Ind. XI. *Leone Aug. & Majoriano * Coss.* * Aug.
Leo Imp. pro tomo Calchedonense per uni- 458.
versum orbem singulis orthodoxorum episcopis,
singulas consonantesque misit epistolas, quo sibi
quid de eodem tomo sentirent cuncti suis re-
scriptionibus indicarent. Horum omnium episco-
porum ita conspirantes suscepit epistolas, ut eas
putares uno tempore unius viri eloquio fuisse
dictatas.

E *Ind.* XII. *Patricio & Ricimere Coss.*
Isaac Antiochenæ Ecclesiæ presbyter scripsit 459.
Syro sermone multa, præcipueque adversus Ne-
storianos & Eutychianos. Ruinam enim Antio-
chiæ elego carmine planxit, quemadmodum E-
phrem diaconus Nicomediæ lapsum.

Ind. XIII. *Apollonio & Magno Coss.*
Cyzicus civitas terræmotu concussa, muro- 460.
rumque suorum ambitu interrupto, sese suos-
que diu deplanxit.

Ind. XIV. *Dagalaifo & Severino Coss.*
Romanæ Ecclesiæ Hilarus XLIII. pontifex 461.

factus, vixit annos vt. Majorianus Cæsar apud Dertonam, juxta fluvium qui Hyra dicitur, interemptus est. Locum ejus Severus invasit.

Ind. xv. Leone Aug. II. solo Cos.

Iacobus natione Achivus, religione paganus, medicinæ artis peritia, tam ingenio quam literatura perclaruit. Hic ob medendum Leonem
462. Aug. febre defatigatum, sacrum palatii cubiculum vocatus intravit, statimque in sella juxta thorum imperialem posita, sine ullo Augusti nutu consedit, sicque medicas adhibuit manus. Porro meridie ad eundem sacrum pulvinar reversus, sublatum " sui, propter solium, in quo matutinus resederat, protinus intellexit, spondamque thori regiam intrepidus supersedit, veterumque studii sui repertorum præceptionibus monitum id sese gessisse, non temere præsumpsisse, ægrotantem docuit principem.

" collegam addit Severum Aug. Cassiodorus ac Epistola Hilarii Papæ

" Onuphrius legit sibi.

Ind. I. Viviano & Felice Coss.

463. Prosper homo Aquitanicæ regionis, sermone scholasticus, & assertionibus nervosus, multa composuisse dicitur. Epistolæ quoque Papæ Leonis adversus Eutychem de vera Christi incarnatione datæ, ab isto dictatæ creduntur.

Ind. II. Rusticio & Olybrio Coss.

464. Bergo rex Alanorum a Ricimere rege occiditur.

Ind. III. Basilisco & Hermiaerico Coss.

465. Constantinopolis magno invasa incendio, facieque fœdata deplanxit. Severus, qui Occidentis arripuit principatum, Romæ interiit.

Ind. IV. Leone Aug. III. solo Cos.

466. Theodoritus episcopus Cyri civitatis, scripsit de incarnatione Domini adversus Eutychem presbyterum, & Dioscorum Alexandrinæ Ecclesiæ episcopum, qui humanam in Christo carnem fuisse denegant.

Ind. V. Pusæo & Joanne Coss.

467. Leo Imp. Anthemium patricium Romam misit, Imperatoremque constituit. Romanæ Ecclesiæ Simplicius XLV. Pontifex creatus vixit annos XV. Ravennam civitatem terræmotus deterruit.

Ind. VI. Anthemio Aug. II. solo Cos.

468. Marcellinus Occidentis patricius, idemque paganus, dum Romanis contra Wandalos apud Carthaginem pugnantibus opem auxiliumque fert, iisdem dolo confoditur, pro quibus palam venerat pugnaturus.

469. *Ind. VII. Zenone & Marciano Coss.*

His Coss. caput Dezincis Hunnorum regis Attilæ filii Constantinopolim allatum est.

Ind. VIII. Jordane & Severo Coss.

470. Gennadius Constantinopolitanæ Ecclesiæ pontifex Danihelem prophetam ex integro ad verbum commentatus est, & Homilias multas composuit, & Pauli epistolas omnes exposuit.

Ind. IX. Leone Aug. IV. & Probiano Coss.

471. Aspar primus patriciorum cum Ardobure & Patriciolo filiis, illo quidem olim patricio, hoc autem Cæsare, generoque Leonis principis appellato, Arrianus cum Arriana prole, spadonum ensibus in palatio vulneratus interiit.

Ind. X. Marciano & Festo Coss.

Vesuvius mons Campaniæ torridus intestinis ignibus æstuans exusta evomuit viscera, noctur- 472.
nisque in die tenebris incumbentibus, omnem Europæ faciem minuto contexit pulvere. Hujus metuendi memoriam cineris Byzantii annue celebrant VIII. Idus Novemb. Anthemius Imp. Romæ a Ricimere genero suo occiditur. Loco ejus Olybrius substitutus, septimo mense imperii sui vita defunctus est. In Asia aliquantæ civitates vel oppida terræmotu collapsa sunt.

Ind. XI. Leone Aug. V. solo Cos.

Glycerius apud Ravennam plus præsumptio- 473.
ne quam electione Cæsar factus est. Constantinopoli seditione in Circo orta, multi Isaurorum a populo interempti sunt.

Ind. XII. Leone juniore solo Cos.

Leo senior Imp. Leone juniore a se jam Cæ- 474.
sare constituto, morbo periit, cum sui imperii annis, quam hujus Leonis regni mensibus computatis, anno XVII. mense VI. Zenonem Leo junior, idemque filius Imperator principem regni constituit. Glycerius Cæsar Romæ imperium tenens, a Nepote, Marcellini quondam patricii sororis filio, imperio expulsus, in portu urbis Romæ ex Cæsare episcopus ordinatus est, & obiit.

Ind. XIII. Zenone Aug. II. solo Cos.

Zeno Imp. Verinæ socrus suæ, & Basilisci fra- 475.
tris ejus insidiis circumventus, cum Ariadne uxore sua profugus in Isauriam tendit. Regnum Zenonis Basiliscus tyrannus invasit. Nepos, qui Glycerium regno pepulerat, Romæ elevatus est Imperator. Nepote Orestes protinus effugato, Augustulum filium suum in imperium collocavit.

Ind. XIV. Basilisco & Armato Coss.

Basiliscus tyrannus Marco filio suo Cæsare 476.
facto, dum contra fidem Catholicam " Nestoriana perfidia intumescens conatur effusgere, ante inflatus crepuit, quam pœnitens stare potuerit. Basiliscus cum filio, & Zenonida uxore sua, jam Zenone pristinum ad imperium remeante, in exilium missus est, atque in oppidulum, quod Leminis in provincia Cappadociæ dicitur, trusus fame extabuit. Odoacer rex Gothorum Romam obtinuit, Orestem Odoacer illico trucidavit, Augustulum filium Orestis Odoacer in Lucullano Campaniæ castello exilii pœna damnavit. Hesperium Romanæ gentis imperium, quod septingentesimo nono urbis conditæ anno primus Augustorum Octavianus Augustus tenere cœpit, cum hoc Augustulo periit, anno decessorum regni Imperatorum DXXII. Gothorum dehinc regibus Romam tenentibus.

" potius Eutychiana. Vide Liberatum c. 16.

Ind. XV. sine consulibus.

Bracilam Comitem Odoacer rex apud Raven- 477.
nam occidit.

Ind. I. Illo solo Cos. 478.

Theodolus presbyter in Cœlesyria multa conscripsit, clarusque habetur.

Ind. II. Zenone Aug. III. Cos.

Sabinianus magnus Illyricianæ utriusque mi- 479.
litiæ ductor creatus, curiam fragilem, conlapsumque justum Reipublicæ censum, vel præpo-

ventem fovit, vel dependentem tutatus eft. Difciplinæ prætetea militatis ita optimus inftitutor coercitorque fuit, ut prifcis Romanorum ductosibus comparetur. Theodoricum idem Sabinianus regem apud Græciam debacchantem ingenio magis quam virtute deterruit.

juniore.

Ind. III. *Bafilio* * *fola Caf.*

480. Urbs regia per XL. continuos dies affiduo terræmotu quaffata magnopere fefe afflicta deplanxit. Ambæ Troadenfes porticus corruerunt, aliquantæ Ecclefiæ vel fciffæ funt, vel collapfæ. Statua Theodofii magni in foro Tauri fuper cochlidem columnam pofita corruit, duobus fornicibus ejufdem collapfis. Hunc formidolofum diem Byzantii celebrant VIII. Kal. Octobris. His Coff. Nepos, quem dudum Oreftes imperio abdicaverat, Viatoris & Ovidæ comitum fuorum infidiis, haud longe a Salonis, fua in villa occifus eft.

Ind. IV. *Placida fola Caf.*

481. Theodoricus Triarii filius rex Gothorum adfcitis fuis ufque ad Anaplum, quarto urbis milliario armatus advenit: nulli tamen Romanorum noxius continuo reverfus eft. Porro in Illyricum properans, dum inter fuorum moventia plauftra progreditur, jacentis fuper carpentum teli acumine, & pavefcentis equi fui impulfione, fixus transverberatufque interiit. Sabinianum magnum mors, quæ huic peccanti mundo merito imminet, ante eum ademit, quam integrum defatigatæ reip. fubfidium foret.

Ind. V. *Trocoado & Severino* * *Coff.*

juniore.

482. Romanæ Ecclefiæ Felix XLVI. epifcopus ordinatus vixit annis XII. Theodoricus cognomento Valamee utramque Macedoniam, Theffaliamque depopulatus eft, Lariffam quoque metropolim deprædatus.

Ind. VI. *Faufta fola Caf.*

483. Idem Theodoricus rex Gothorum Zenonis Aug. munificentiis pene pacatus, Magifterque præfentis militiæ factus, Conful quoque defignatus, creditum fibi ripenfis Daciæ partem, Mœfiæque inferioris, cum fuis fatellitibus pro tempore tenuit.

Ind. VII. *Theodorica & Venantio Coff.*

Illus natione Ifaurus, dignitate Magifter of-
484. ficiorum, amputata apud Comitatum auricula, Orientem Zenoni infeftus invafit. Porro cum Leontio tyrannidem arripuit. Totam namque per Africam crudelis Hunerici Wandalorum regis in noftros Catholicos perfecutio importata eft. Nam exulatis, diffugatifque plufquam CCCXXXIV. orthodoxorum Epifcopis, Ecclefiifque eorum claufis, plebs fidelium variis fubacta fuppliciis, beatum confummavit agonem. Nempe tunc idem rex Hunericus, unius Catholici adolefcentis, vitam a nativitate fua fine ullo fermone ducentis, linguam præcepit excidi, idemque mutus quod fine humano auditu Chrifto credens fide didicerat, mox præcifa fibi lingua locutus eft, gloriamque Deo in primo vocis fuæ exordio dedit. Denique ex hoc fidelium contubernio aliquantos ego religiofiffimos viros præcifis linguis, manibus truncatis, apud Byzantium integra voce confpexi loquentes. Hæc Arrianorum crudelitas in religiofos Chrifti cultores fuprafcriptis Coff. menfe Februario cœpit infligi.

Ind. VIII. *Symmacha fola Caf.*

Longinus Zenonis frater Augufti, poft decen-
nalem cuftodiam, quam eidem Illus apud Ifau- 485
riam inflixerat, ad germanum fuum Conftantinopolim advenit.

Ind. IX. *Laagina folo* * *Cof.*

collegam addunt alii Decium.

Joannes Antiochenæ parœciæ ex grammatico presbyter, fcripfit adverfum eos, qui in una
tantum fubftantia adorandum afferunt Chriftum, 486.
nec adquiefcunt duas in Chrifto confitendas effe naturas.

Ind. X. *Boetia folo Caf.*

Theodoricus rex Gothorum Zenonis Augufti
nunquam beneficiis fatiatus magna fuorum ma- 487.
nu, ufque ad regiam civitatem & Melentiadam oppidum infeftus acceffit, plurimifque locis igne crematis, ad Novenfem Mœfiæ civitatem, unde advenerat, remeavit.

Ind. XI. *Dinamio & Sifidia Caff.*

Leontius interea rex, & Illus tyrannus, in 488.
Papyrio Ifauriæ caftello capti, decollatique funt. Capita eorum Conftantinopolim allata præfixu haftilibus tabuere. Eodem anno Theodoricus rex omnium fuorum multitudine affumpta Gothorum in Italiam tendit.

Ind. XII. *Eufebio & Probino Coff.*

Idem Theodoricus rex Gothorum optatam 489
occupavit Italiam: Odoacer itidem rex Gothorum metu Theodorici perterritus, Ravennam ingreffus eft. porro ab eodem Theodorico perjuriis illectus, interfectufque eft.

Ind. XIII. *Longina* II. *& Faufta Caff.*

Zeno Imp. Pelagii gulam in infula quæ Pa- 490.
normum dicitur, laqueo frangi præcepit.

Ind. XIV. *Olybrio folo Coff.*

Zeno Auguftus vita deceffit, tam fui imperii 491
annis, quam Bafilifci tyrannidis menfibus computatis, anno XVII. menfe VI. Anaftafius ex filentiario imperator creatus eft. Bellum plebeium inter Byzantios ortum, parfque urbis plurima utque Circi igne combufta.

Ind. XV. *Anaftafio Aug. & Rufo Caff.*

Dum bellum paratur Ifauricum, dumque Ifau- 492
ri imperium fibi vindicare nituntur, in Phrygia juxta Cotiæum civitatem undique confluunt, ibique Lilingis, fegnis quidem pedes, fed eques in bello acerrimus, a Romanis primus in prælio trucidatur, omnefque fimul Ifauri fugæ dediti, per montana afperaque loca Ifauriam repetunt. Hoc bellum Ifauricum per fex annos tractum eft.

Ind. I. *Eufebio* II. *& Albino Coff.* 493

Bella civilia adverfus Anaftafii regnum apud Conftantinopolim gefta funt: ftatuæ regis reginæque funibus ligatæ, atque per urbem tractæ. Julianus Magifter militiæ nocturno prælio pugnans, Scythico ferro in Thracia confoffus interiit.

Ind. II. *Afteria & Præfidio Caff.*

Anaftafius Imp. contra Orthodoxorum fidei 494.
majeftatem inteftina cœpit prælia commovere. piaculi fui perfidiam prius in Eufemium urbis epifcopum, fibi pro orthodoxorum fide viriliter

sesultantem, profano manifestavit ingenio. Laodicea, Hierapolis, & Tripolis, atque Agathicum uno tempore unoque terræmotu collapsæ sunt. Romanæ Ecclesiæ x.vii. Gelasius episcopus ordinatus vixit annos iv.

495. *Ind. iii. Viatore solo Cos.*

Eufemius Augustæ civitatis antistes, de quo superius fecimus mentionem, falsu ab Anastasio principe accusatus atque damnatus, in exilium ductus est. Locum Eufemii Macedonius tenuit.

Ind. iv. Paula solo Cos.

496. Augustatico suo dudum Anastasius militibus præstito, donativum quoque hoc fratre Consule tribuit. India Anastasio principi elephantem, quem Plautus poeta noster Lucabum * nomine dicit, duasque Camelopardalas pro munere misit.

* Lucam bovem.

51. *Ind. v. Anastasia Aug. * solo Cos.*

497. Solis defectus apparuit. bellumque Isauricum hoc sexto anno sedatum. Athenodorus Isaurorum primus in Isauria captus decollatusque est. Caput ejus Tarsum civitatem allatum pro portis hastili fixum extabuit.

Ind. vi. Joanne Scytha & Paulino Coss.

498. Romanæ Ecclesiæ xlviii. Anastasius pontifex ordinatus vixit annos ii. Longinus Isaurus cognomento Selinunteus, apud Antiochiam Isauriæ civitatem a Prisco Comite captus, Constantinopolim missus est, catenatusque per Agentem circunductus Anastasio principi, & populo ingens spectaculum fuit, variisque deinde cruciatibus apud Nicæam Bithyniæ civitatem expensus est. Nummis, quos Romani Terentianos * vocant, Græci follares, Anastasius princeps suo nomine figuratis, placabilem plebi commutationem distraxit.

* f Teruntios aut Teruncianos.

499. *Ind. vii. Joanne Gibbo solo Cos.*

Aristus Illyricianæ ductor militiæ cum xv. millibus armatorum, & cum ɔxx. plaustris armis ad præliandum necessariis oneratis, contra Bulgares Thraciam devastantes profectus est. Bellum juxta Zurtam fluvium consertum, ubi plus quam iv. millia nostrorum, aut in fuga, aut in præcipitio ripæ fluminis interempta sunt. Ibique Illyriciana virtus militum periit, Nicostrato, Innocentio, & Aquilino Comitibus interfectis. Hoc anno ingens terræmotus Ponticam concussit provinciam.

Ind. viii. Patricio & Hypatio Coss.

500. Romanæ Ecclesiæ x.ix. Symmachus Episcopus factus, vixit annos xv. Anastasius Imp. donativum Illyricianis militibus, per Paulum tribunum notariorum erogandum misit.

Ind. ix. Pompeio & Avieno Coss.

501. Constantio Præfecto urbis ludos theatrales meridiano tempore spectante, pars in eodem spectaculo cerealis parti diverso cætuleæ occultas præparavit insidias. Nam enses saxaque in vasis inclusa fictilibus, eademque arma diversis pomis desuper cumulata, sub Theatri porticu ritu vendentium statuit. Dum residente Constantio ex more civium concrepant voces, ante visa quam audita arma excutiuntur, saxaque in incautos & cives instar imbrium jaciuntur, ensesque vibrantes in amicorum, inque vicinorum sanguine obliti, suis cum percussoribus debacchantur: nutat & congemiscit Theatri cavea, & refugentium huc atque illuc funrum pedibus conculcata, occisorumque fœdata cruore deplangit. Plus enim quam tria millia civium saxis, gladiisque, compressionibus, & aquis proscenis amissos urbs Augusta deflevit.

Ind. x. Probo & Avieno Coss.

Consueta gens Bulgarorum deprædatam sæpe Thraciam, nullo Romanorum milite resistente, iterum devastavit. Amidam opulentissimam civitatem, monachorum ejus astu proditam, Choadis rex Persarum, quinto mense quam expugnare eam cœperat, irrupit, proditoresque ejus monachos obtruncavit. 502.

Ind. xi. Dexicrate & Volusiano Coss.

Tres Romanorum ductores, Patricius, Hypatius, & Areobinda, qui cum xv. millibus armatorum olim in Persas missi fuerant pugnaturi, juxta Syficum castellum cum iisdem Persis sine audacia confixerunt, multis tunc militum ductoribus de prælio fugientibus cæsis. Immenso dehinc auri pondere hostibus dato, captam rebusque vacuam Amidam civitatem, iidem nostri redemere ductores, jam Celere magistro officiorum sibi cum duobus millibus bellatorum in subsidium destinato. 503.

Ind. xii. Cethego solo Cos.

Interea Celer Magister Officiorum per Callinicum Mesopotamiæ civitatem armatum ducens militem, ad devastanda Persarum rura discurrit, plurimos agrestes rusticis intentos laboribus more pecudum trucidat, pastores diversorum pecorum cum numerosis jumentis abducit, castella latere lutoque constructa invadit, usque ad pontem ferreum, sic nomine dictum, cuncta vastando progreditur, omnique præda potitus ad communia castra ditato milite remeat, aliquanta dehinc ob percutiendum fœdus cum Persis deliberat, misso ad se pro pepigendo fœdere Armonio a secretis. 504.

Ind. xiii. Sabiniano & Theodoro Coss. 505.

Idem Sabinianus Sabiniani magni filius, ductorque militiæ, delegatus contra Mundonem Getam arma construxit, x. millia armatorum sibimet adscitorum, plaustraque armis atque commeatibus onerata secum trahens, pugnaturus accessit. commissoque ad * Horreo Margo prælio, multis suorum militibus in hoc conflictu perditis, & in Margo flumine enecatis, amissis præterea plaustris in castellum, quod Nato dicitur, cum paucis fugit. tanta in hoc lamentabili bello spes militum cecidit, ut quantum apud mortales nequaquam potuerit reparari.

* f Horrea Margi.

Ind. xiv. Archobinda & Messala Coss.

His Coss. Anastasii principis statua, in eodem loco quo dudum Theodosii magni steterat, super immanem columnam in foro Tauri statuta est. 506.

*Ind. xv. Anastasio Aug. iii. * Cos.*

Seditio popularis in Circo facta est, miles & armatus obstitit. Gradus Circi septentrionalis fua cum forma incensi collapsique sunt, Anastasio Cæsare in processibus commorante. 507.

* Cassiodorus collegam addit Venantium.

Ind. i. Celere & Venantio Coss.

Romanus Comes Domesticorum, & Rusticus Comes Scholariorum, cum centum armatis navibus, totidemque dromonibus, octo millia militum armatorum secum ferentibus, ad deva- 508.

standa Italiæ litora processerunt, & usque ad Tarentum antiquissimam civitatem aggressi sunt, remensoque mari inhonestam victoriam, quam piratico ausu Romani ex Romanis rapuerunt, Anastasio Cæsari reportarunt.

* sive Imperante.

*Ind. ii. Opportuno * solo Cos.*

509. Orto Augusta urbe incendio utramque porticum a foro Constantini usque ad Perdiceæ tenuissimam statuam ignis in pulverem redegit. Portus Juliani undis suis rotalibus machinis prius exhaustus, cœnoque effosso, purgatus est.

510. *Ind. iii. Boetio solo Cos.*

Simulacrum æneum in foro Strategii super fornicem residens, & corno copiæ fortunæ retinens incendio proflammatum est, combustumque amisit brachium, quod tamen statuarii continuo solidarunt. Appius Patricius exulatus est. Constantinus olim Magister militiæ episcopus Laodiceæ ordinatus.

511. *Ind. iv. Secundino & Felice Coss.*

Macedonius Augustæ urbis episcopus, licet olim Anastasii Imperatoris dolis fallaciisque circumventus, pravorumque testimoniis eidem Cæsari accusatus, quoniam tomum sanctorum Patrum apud Calchedonam sancta dudum subscriptione roboratum, eidem principi dare distulit, ab eodem Euchaita in exilium deputatus est. Locum Macedonii Timotheus meridiano tempore ab Anastasio Cæsare episcopus ordinatus invasit.

512. *Ind. v. Paulo & Musciano Coss.*

Sæpe cœlum a septentrionali plaga ardere visum est. Die dominico, dum jubente Anastasio Cæsare per Marinum, perque Platonem in ecclesiæ pulpito consistentes, in hymnum Trinitatis Deipassianorum quaternitas additur, multi Orthodoxorum pristina voce psallentes, perfidosque præcones, clamoribus objurgantes, in ejusdem ecclesiæ gremio cæsi sunt, ductique in carceres perierunt. altera nihilominus die in atrio sancti Theodori majori cæde Catholici pro fide unica perculsi sunt. Quapropter commota Orthodoxorum agmina die sequenti, id est viii. Idus Novemb. (in quo die memoria cineris dudum totam Europam tegentis apud Byzantios celebratur) in forum Constantini undique confluunt: quorum alii quidem, cæteris die noctuque hymnum Trinitatis Christo Deo psallentibus, totam peragrant civitatem, & Anastasii Cæsaris monastico habitu adsentatores ferro flammisque interimunt: alii claves portarum, omniaque signa militaria ad forum, quo religionis castra metati fuerant, deferunt: ibique Anastasio Cæsare in processibus degente, Areobindam sibi imperatorem fieri clamitant. Imaginibus deinde, statuisque Anastasii in terram dejectis, Celerem & Patricium Senatores, ad se supplicandi sibi vel satisfaciendi gratia missos, jactis pluviæ instar lapidibus repulerunt. Domibus Marini & Pompei succensis, in circum ad Anastasium venientes, & ante suum solium consistentes, hymnum Trinitatis juxta morem Catholicorum concinentes, coruscansque Evangelium, crucemque Christi ferentes, e foro plurimi convenerunt, Marinum, Platonemque pravitatis ejus autores feris subjici conclamantes. Hos cives idem Anastasius Cæsar solitis perjuriis, simulatisque vocibus, sese facturum cuncta promittens, tertio die quam in forum advenerant, sine ullo rerum effectu ad sua fecit habitacula repedare. Porro redintegrata Anastasius pravitate, infamem & irridendam synodum apud Sidonem civitatem, cujus de nomine in ridiculis omnia præponuntur, lxxx. ferme perfidorum episcopis congregatis, adversum Orthodoxorum episcopum *, fieri imperavit. Flavianus Antiochiæ Catholicus Patriarcha, & Joannes Palteosium oppidi pontifex, quoniam hunc cœtum sacrilegum refellerant, in castellum quod Petra dicitur, exules missi sunt. Ibi Flavianus confessor Christi in Domino requievit: Joannem Justinus Aug. mox Imperator factus, revocavit. Iisdem ferme temporibus solis defectus contigit. Gens Erulorum in terras, atque civitates Romanorum jussu Anastasii Cæsaris introducta.

* aliqui cod. episcopos.

Ind. vi. Clementino & Probo Coss.

Severus Eutychetis perfidiæ cultor, Anastasio Cæsare volente, sedem Flaviani antistitis ex monacho factus episcopus occupavit. Dorotheus Ancyræ civitatis venerandus antistes, Anastasio principi propter unicam Orthodoxorum fidem jugiter adversarius, finem vivendi, quem sibimet misso contra se a Cæsare Magistriano ipse prædixerat, in dicto tempore fecit. 513.

Ind. vii. Senatore solo Coss.

Vitalianus Scytha assumptis Romanorum equitum peditumque plusquam lx. millibus armatorum in triduo congregatorum, in locum qui Septimius dicitur, advenit, ibique castra metatus est; dispositisque a mari in mare suorum ordinibus, ipse ad usque portam, quæ aurea dicitur, sine ullius accessit dispendio; scilicet pro orthodoxorum se fide, proque Macedonio urbis episcopo, in cassum ab Anastasio principe exulato, Constantinopolim accessisse asserens. Porro Anastasii simulationibus atque perjuriis per Theodorum internuncium illectus atque illusus, octavo die quam urbem accesserat, remeavit. Hinc Odyssum Mœsiæ civitatem Vitalianus pernoctans astu ingressus est. Cyrillum lenocinantem magis, quam strenuum militiæ ductorem, inter duas pellices Vitalianus reperit dormientem, eumque abstractum mox cultro Getico jugulavit, hostemque se Anastasio Cæsari palam aperteque exhibuit. 514.

Ind. viii. Anthemio & Florentio Coss. 515.

Romanæ ecclesiæ l. Hormisda episcopus ordinatus vixit annos ix. Idem Vitalianus eidem Anastasio Imp. immanior factus est inimicus. præmissis quippe suorum equitibus, armatisque naviculis sinistro sibi litore decurrentibus, ipse peditum armis stipatus Sycthenense prædium ingressus est, totiusque loci palatium habuit mansionem. Missi sunt ad Vitalianum a Cæsare Senatores, qui pacis cum eo leges componerent. nonaginta auri pondo, exceptis regalibus muneribus, pro pretio tunc accepit Hypatii, jam mille centum auri libris cum Uranio captivo sibi a suis in Sozopoli oblatis. Magister militum Vitalianus per Thraciam factus, Hypatium, quem captivum catenatumque apud Acres castellum tenebat, reversus suo remisit avunculo. Ea tempestate Hunni Armenia transmissa totam Cappadociam devastantes, usque Lycaoniam perrexerunt: Ariadne Augusta lx. annis in palatio exactis vita decessit.

Ind. ix. Petro solo Cos.

Mutata fide Anastasius Imp. Vitaliano succedit, eidemque Rufinum destinat successorem. 516.

Helias Hierofolymitaoæ urbis epifcopus in villa, quæ Haila dicitur, ab eodem principe relegatus emoritur, Laurentium præterea Lychnidenfem, Domnionem Serdicenfem, Alciffum Nicopolitanum, Gaianum Naifitaoum, & Evaogelom Pautalicufem, Catholicos Illyrici facerdotes, fuis Anaftafius præfentari juffit obtutibus. Alciffus, & Gaianus epifcopi apud Byzantium vita defuncti funt, unoque fepulcro reconditi. Domniooc & Evangelo ad fedes proprias, ob metum Illyriciani Catholici militis, extemplo remiffis, folus Laurentius Anaftafium Imp. in palatio pro fide Catholica fæpe convincens, apud Comitatum, ac fi in exilio relegatus, retentufque eft, mobiliorque deinde corpore, quam Conftantinopolim advenerat, effectus. Nam feptimo infirmitatis fuæ anno idem Laurentius fide fua, fed

** Onuphr. & Chrifti gratia.*

* Chrifti gratia, in atrio Cofmæ & Damiani fanatus eft, pedibufque fiftere propriis, greffibufque meroit confirmarl, fuæque deiu patriæ incolumis reddi, ubi major octogenario requiefcit.

Ind. x. *Anaftafio & Agapito Coff.*

Olla illa quæ in Hieremia vate ab Aquilone
517. adverfum nos noftraque delicta fæpe fuccendiaur, tela ignitu fabricavit, maximamque partem Illyrici iifdem jaculis vulneravit. Duæ tunc Macedoniæ, Theffaliaque vaftata eft, & ufque Thermopylas, veteremqua Epirum, Getæ equites deprædati funt. Mille tunc librarum auri denarios per Paulum Anaftafius Imperator pro redimendis Romanorum captivis, Joanni Præfecto Illyrici mifit. deficiente pretio, vel inclofi fuis cum domunculis captivi Romani ttneti fuot, vel pro muris claufarum urbium trucidati.

Ind. xi. *Magno folo * Conf.*

** In Florentinam alii, alii Agapetum II adjungunt.*

In provincia Dardania affiduo terræmotu xxiv. caftella uoo momento collapfa funt. Quorum duo fuis cum habitatoribus demerfa, quatuor dimidia ædificiorum fuorum hominumque amif-
518. fa parte deftructa, undecim tertia domorum totidemque populi clade dejecta, feptem quarta tectorum fuorum, tantaque plebis parte depreffa, vicina * vero metu ruinarum defpecta fuot. Scupus namque metropolis, licet fine civium fuorum hoftem fugientium clade, funditus tamen corruit. Uno in caftello regionis Canifæ, quod Sarounto dicitur, ruptis tunc terra venis, & ad inftar torridæ fornacis exæftuans, diutinum altrinfecus ferventemque imbrem evomuit. Plurimi totius provinciæ montes hoc terræmotu fciffi funt, faxaque fuis evulfa compagibus, devolutaque arborum crepido per xxx. paffuum millia patens, & in xii. pedum latitudinem dehifcens, profuodam aliquantis voraginem civibus, caftellorum faxorumque ruinas, vel adhuc hoftium incurfiones fugientibus, juffa paravit. Anaftafius Imp. fubita morte præventus, major octogenario periit: regnavit annos xxvii. menfes ii. dies xxix.

** Onuphrius vicinarum metu.*

Ind. xii. *Juftino Aug. & Eutharico Coff.*

Juftinus a Senatu electus Imperator continuo
519. ordinatus eft. Amantius palatii Præpofitus, Andreas, Mifael, & Ardabur cubicularii, Manichæorum fautores, & Juftini Augufti deprehenfi funt proditores. Quorum duo, Amantius & Andreas, ferro trucidati funt: Mifael & Ardabur Serdicam in exilium miffi. Theocritus Amantii fatelles, quem idem Amantius Præpofitus ad regnandum clam præparaverat, comprehenfus, & in carcere faxis contufus ingentibus periit, falfoque in gurgite jacuit, fepultura quoque cum imperio cui inhiarat caruit. Vitalianus Scytha Juftini principis pietate ad rempublicam revocatus, Conftantinopolim ingreffus eft, feptimoque receptionis fuæ die Magifter militiæ ordinatus.

Ind. xiii. *Vitaliano & Ruftico Coff.*

Vitalianus Conful vii. menfe confulatus fui 520.
xvi. vulneribus confoffus, in palatio cum Celeriano & Paulo fatellitibus fuis interemptus eft.

Ind. xiv. *Juftiniano & Valerio Coff.*

Famofiffimum hunc Confulatum Juftinianus 521.
Conful omnium Orientalium Confulatu profecto munificentior his liberalitatibus edidit. Nam cc.lxxxviii. millia folidorum in populum, inque fpectacula five in fpectaculorum machinam diftributa, xx. leones, xxx. pardos, exceptis aliis feris, in amphitheatro fimul exhibuit. Numerofos præterea phaleratofque in Circo caballos jam donatis quoque impertivit aurigis, una duntaxat ultimaque mappa infanienti populo denegata.

Ind. xv. *Symmacho & Boetio Coff.* 522.
Ind. i. *Maximo folo Conf.* 523.

Plerique lapidatorum, percufforum, urbifque depopulatorum, fua ob fcelera deprehenfi, ferro, igni, fufpendioque expenfi funt, gratum bonis civibus fpectaculum exhibentes.

Ind. ii. *Juftino Aug.* ii. *& Opilione Coff.*

His Confolibus inopia olei magnam penuriam 524.
in populum importavit.

Ind. iii. *Filoxeno & Probo Coff.*

Joannes Romanæ ecclefiæ Papa ii. anno a Pe- 525.
tro Apoftolorum Pontificumque præfule cccc. xxv. feffionis ejus, Theodorico rege pro Arrianorum fuorum cæremoniis reparandis laborante, folus duntaxat Romanorum fibimet deceflorum, urbe digreffus Conftantinopolim venit, miro honore fufceptus eft. Dexter dextrum ecclefiæ infedit folium, diemque Domini noftri refurrectionis plena voce Romanis precibus celebravit.

Ind. iv. *Olybrio folo Conf.*

Totam quidem Antiochiam Syriæ civitatem 526.
repens inter prandendum terræmotus invafit, alioquin occiduam urbis magnamque ejus partem, finiftris mox ventis undique flantibus, flammafque coquinarum pro tempore æftuantes ruentia in ædificia mifcentibus, duplex torridumque exitium importavit. Eufrafium quoque totius * urbis epifcopum adempto ejus capite, combufto fimul obruit fepulcro, obelifco Circi inverfo, & humi defoffo.

** Onuphrius loci hujus urbis.*

Ind. v. *Mabortio * folo Conf.*

** five Mavortio.*

Anno regiæ urbis conditæ cxcvii. Juftinus
imperator Juftinianum ex forore fua nepotem, 527.
jamdudum a fe nobiliffimum defignatum, participem quoque regni fui, fucceflorenque creavit Cal. Aprilis. ipfe vero quarto ab hoc menfe vita deceffit, anno imperii ix. menfe ii.

Ind. vi. *Juftiniano Aug. folo Conf.* 528.

Anno regiæ urbis conditæ cxcviii. regium veftibulum, prifcumque in eo folium, ob afpicienda probandaque in Circo certamina ftructum, victor Juftinianus princeps, eminentius clariufque quam fuerat, & utramque Senatorum ex more fpectantium porticum folita magnanimita-

te redintegravit, bonis quidem agitatoribus præmium, ignavis autem severitatem innuens.

529. *Ind. VII. Decia sola Cos.*

Parthis bella moventibus arma Romanus paravit exercitus, finesque suos rebellans tutatus est. Hæc expeditio nostrorum pene per qoinquennium tenuit, digressaque Oriente Africam petit, contra Vandalos feliciter dimicatura.

530. *Ind. VIII. Lampadio & Oreste Coss.*

Mundo Illyricianæ uteiusque militiæ ductor, dudum Getis Illyricum discursantibus primus omnium Romanorum ducum incubuit, eosque baud paucis ipsorum interempeis fugavit. His autem deinde Coss. idem dux audaciæ suæ secundus in Thraciam quoque advolans, prædantes eam Bulgares feliciore pugna cecidit, quingentis eorum io prælio trucidatis.

531. *Ind. IX. Post Consulatam Lampadii & Orestis.*

His Coss. Codex Justinianus orbi promulgatus est.

532. *Ind. X. item Post Consulatam Lampadii & Orestis*

Hypatius, Pompeius, & Probus genere consobrini, Divique Anastasii nepotes, imperium quod sibi singuli indigna ambitione exoptabant, Idibus Jnnuariis, jam plerisque nobilinm conjuratis, omnique seditiosorum turba armis donisque ministratis illecta, dolis invadere tentaverunt, ntque per quinque continuos dies urbem regiam eapinis, ferro igneque per sceleratos cives, sine certo interrege discursantes, hostili impietate, ipsi se fideles reipublicæ in palatio dissimulantes, depopulati sunt. Quinta vero hujus infandi sceleris die, dum de foro Hypatius sceleratorum comitum manibus torque redimitus aureo, & Pompeius comes ejus sua sub veste loricatus, ad invadendum conscendunt palatium; uterque eorum ante fores palatii captus est, statimque pissimi principis nostri nutu catenatus trucidatusque pœnas luit, & ante imperium perdidit, quam baberet, innumeris passim in Circo populis trucidatis, & tyrannorum sociis continuo proscriptis. Ecclesia tunc incensa mox cœpit ab eodem Augusto renovari.

533. *Ind. XI. Justiniano Aug. III. Cos.*

Post diuturnum immanemque laborem contra Medos Romanis gestum sudoribus, tandem pce Rufinum patricium, perque Hermogenem Magistrum officiorum, utrumque legatum a principe nostro missum, pax cum Parthis depacta est. Sponsionem percussi fœderis ab utroque Imperasore invicem sibi munera in concordiam missa secuta sunt.

534. *Ind. XII. Justiaiano Aug. IV. & Paulina Coss.*

Provincia Africa, quæ in divisione orbis terrarum a plerisqne in parte tertia posita est volente Deo vindicatn est. Carthago quoque civisas ejus anno excidionis suæ XCVI. pulsis devictisque Wandalis, & Gelimero rege eorum capto, & Constaotinopolim misso, quarto Justiniani principis Consulatu ipsius moderatione receptn est, sua cum patria firmius quam dudum fuerat, redintegrata. Quo tempore Tbeodahadus rex Gotborum Amalasuentham reginam creatricem suam de regno pulsam in Insula laci Bulsiniensis occidit. Cujus mortem Imperator Justinianus nt duluit, sic est ultus. (*Hac asque Marcellinas Comes.*)

535. *Ind. XIII. Belisario solo Cas.*

Postquam Carthago Libyaque suo cum rege Selimero per Belisarium est subjugata, de Roma Italiaque deliberat Imperator. Iternmque expeditio, iterumque classis paratur, idemque ductor qui Consul eligitur, rectoque navigio Siciliam properat, Catanam & Syracusas sine mora, immo omnem pervadit Trinacriam. Ibique compeтiens quod in Africa civile bellum exoritur, & miles in proprium ducem insurgit, cum psucis ad Africam tendit, Solomoni qui præerat subvenit: exercitum vero partim blandiendo, partim ulciscendo, inimicum tyrannum effugando, reipublicæ consulit utilitati, remensoque navigio Trinacriam redit. Agapitus Romanæ urbis Episcopus a Theodato rege Gothorum in legationem directus Constantinopolim venit. Tzitta patricius In Mysia cum boste Bulgarum congrediens ad Iatrum superior invenitur. Epiphanius episcopus regiæ Urbis ante adventum Romani præsulis moritur. cujus episcopatum contra canones Anthimus Trapezuntena Ecclesia relicta invadit.

536. *Ind. XIV. Post Consulatum Belisarii*

Ebremud Theodati gener relicto exercitu regio in Brutiis, ad Belisarium in Siciliam convolavit. In Africa vero, Solomone itidem cum exercitu dissideate, Germanus succedit Solomonem remittens ad Principem. Belisarius Campaniam transiens Neapolim vastat. Gothorum exercitus Theodahadum regem habens suspectum, Vitigem in eegnum adsciscit. qui mox in campo barbarico regnum pervasit. Expeditione soluta Romam ingreditur, nbi jam Agapito Constantinopoli defuncto, Theodahadus rex Silverium episcopatui subrogarat. ibique residens dirigit Ravennam, Theodatum occidit, in loco qui dicitur Quintus, juxta fluvium Santernum: & ipse subsequitue per Tusciam, omnes opes Theodati diripiens, quas in Insula, vel in Urbevetus congregaverat. Ravennamque ingressus Matesventham neptem Theodorici sibi sociam in regno plus vi copulat, quam amore. Belisarius favente Domino ingreditur. Germanus in Africa feliciter administrat. Agapitus Constantinopolim ut diximus, episcopus de Roma adveniens, Anthimum mox Ecclesia pellit, dicens eum juxta Ecclesiasticam regulam adulterum, qui sua Ecclesia dimissa ambierat alienam. in cujus locum Mennam presbyterum episcopum ordinavit: & ipse extremum diem obiit in Domino. in nullo tamen, sicut ei a Principe objiciebatur, sentiens contra fidem. Ipso namque anno ob nimiam siccitatem pastura in Perside denegata, circitee quindecim millia Saracenorum ab Alamundaro cum Chabo & Hezido phylarchis limites Euprasiæ ingressa sunt. Ubi Batzas dux eos partim blanditiis, partim distractione * pacifica fovit, & inhiantes belare repressit.

537. *Ind. XV. Iteram post Consulatam Belisarii.*

Vitiges Tyrannus exercitu aggregato Romam obsidet. cui tunc faventem Papam Silverium Belisarius ab episcopatu summovit, & loco ejus Vigilium Diaconum ordinavit. Temporeque longo Romam obsidente Vitige, Belisarius intus inedia vigiliisque laborans, auxilium ab Imperatore deposcit. Cui directi sunt Martinus & Valerianus, uterque Magister militiæ. nec sic tamen Vitiges obsidionem reliquit. In Africa Germanus eebelliones milites cum Stotza Tyranno inter Maurorum deserta bellando effugat. In Oriente quoque Joannes Cottistis arripiens sy-

tyranni-

* *vel* districtione.

rannidem, antequam adversi aliquid tentaret, Daras extinctus est. Ecclesia major Constantinopoli ab Imperatore Justiniano singulariter in mundo constructa dedicatur die vi. Kalend. Januarias.

* vel Volusiano & Joanna

Ind. i. *Joanne solo* * *Cos.*

538. Adhuc Vitige in obsidione Romæ morante, Joannes Magister militum cum Batza, Connne, Paulo, Remaqne inlustribus, magnoque exercitu apparatn, nd Italiam properant, castraque ad portum Romanum conlocant, laboranti Romæ subveniunt. Qunrum adventum Vitiges cernens, trium mensium temporis cum Belisario pacta confirmat, suosqne legatos ad Imperatorem transmittit. In qua pace Belisarius Campaniam redit, annonæ copiam Romæ inlaturus. reversusque Campania contrarium sibi de medio ansert Constantinum Patricium. Joannet vero in portu quæ posuerat castra deserens, Samnitum regionem ingressus est, Aternoque nppidn expugnatn, Tremonem Gotbnrum ducem cum suis prnsternit: Ortonam quoque similiter invadit, Picenum deprædans Ariminum occupat. Quo audirn Vitiges ab obsidione Urbis, in qua adhuc post turbatam pacem consistebar, relicta Roma, per Clodiæ aggerem, & annonariam Tnsciam transit Apenninum, & in Rubiconis fluminis ripa castra meratus, Ariminum obsidet. Unde proturbatus n Narseta de Constantinopoli, & a Belisario de Rnma venientibus, fugit Ravennam. Cujus nepos Orain Mediolanum lnnga inedia deterit, Muudilam, Paulumque duces ibi positos cum suo milita obsidens. Narsere vern Arimino residente, Belisarius accedens Romam ad exhyemandum, deditione suscipit Urbinum, & Urbem vetus, & Insulnm laci Bulsinensis.

Ind. ii. *Appione solo Cos.*

539. Narses revertitur Constantinopolim. Belisarius obsidens Auximnm septimo mense ingreditnr, similiterque & Fesulam. Gothi Medinlanum ingressi muros diruunt, prædamque potiti, nmnes Rnmanos intersicinut. Mundilam, Paulumqne duces abducunt Ravennam. Theudibertus Francornm Rex cnm magno exercitu adveniens, Ligurinm, totamqua deprædat Æmiliam. Genuam oppidum in lienre Tyrreni maris situm evertit, nc prædat. Exercitu dehinc suo mnrbo laborante, ut subveniat paciscens cum Belisario, ad Gallias revertitur. Germanus de Africa Constantinopolim evocatur. Solomon ibi rursus dirigitnr. Calluc Magister militum cum Gepidis primum feliciter dimicans, secnudo inseliciter suit.

Ind. iii. *Justino jun. solo Cos.*

540. Parthi in Syriam ingressi multas urbet subverrunt. contra quos Germanus arma arripiens, Justinum filium, eundemque Consulem, in ipsis sascibus secum ducit. Antiocbin magna deprædata demolitur a Persis .. Belisarius Ravennam ingreditur, regem Vitigem, & reginam, cunctasque npes, Gothosque nobiliores tnllens secum, ad Imperatnrem revertitur, evocante se Marcelln Comite. Solomnu in Africa feliciter dimicans rebelliones proturbat. Gnthi trans Padum residentes, Oraio Vitigis nepnte & Heldebadn ductantibus, Virigem regem eum regina, npibusque palatii, necnon & Gothos audientes sedibus propriis pulsos, Orientemque per Belisarium abductos, rebellare disponunt, regem

sibi statuentes Heldabadum. contra quem debellaturus Bessa parricius Placentiam a Ravenna conscendit, Constantinn Ravennam de Dalmatiis, ut præesset exercitui, ab Imperatore directo.

Ind. iv. *Basilio solo Cos.*

Partbis persistentibus inimicis, Belisarius Orientis suscepit expeditionem, Germann regresso ad urbem regiam. Gnthi Heldibado occiso Erarium sibi ordinant regem. Solnmon in Africa intersicienr, Sergius loco ejus dux successit belli, moderatorque prnvinciæ. 541.

Ind. v. *Post Consulatam Basilii.*

Milites elam Veronam ingressi, dum avaritia inhiante de præda concertant, n Gotbis egredientibus de latebris eum sun dedecore civitate pelluntur. Gothi Erario rege occisn Totilnm in regnum manciparunt. Qui maln Italiæ mox Padum transit, & ad Faventiam Æmiliæ civitatem Rnmanorum exercitum snperat, duces effugat, Cæsenam, & Urbinum Montemferetris, & Petrapertusa occupat, huc illucque discurrens devastat Italiam. Rursus in annonaria Tnscin ad Mucellos per Ruderit, & Viliarid, Bledamque duces suos Romanum exercitum superae. Quo prælio Bessa patricius vulneratus evadit; cæteri vero sugientet per quaqua salvati sunt. 542.

Ind. vi. *Post Consulatum Basilii anno* ii.

Tntila devastat Campaniam, urbesque muratas evertens, per suos Tiburim obsidet. Mortalitas magua Iraliæ solum devastat, Oriente jam & Illyrico perxque arrritis. In oriente Persis adhuc tenentibus constictum cum nostris, Sergius in Africn inquietarur a rebellinnibus cum Stntza & Mauris. 543.

Ind. vii. *Post Consulatum Basilii anno* iii.

Tntila obsidet Firmum & Asculum, invasamque Neapolim desnlat, & Tibur. Rnma vero nbsidetur a longe, in qua præerat Joannes Magister militum. In Oriente Belisario constitentn, exulatur Joannes ex Consule nrdinario Parricius, atqne Præfectus prætnrio, & domus ejus datur Belisario. 544.

Ind. viii. *Post Consulatam Basilii anno* iv.

Tntila Firmum & Asculum sub jurnmento ingressus est: milita Romano eum rebus suis dimisso, crudelitatem suam in Romanos exercuit, eosque omnes nudat & necat. In Africa Joannes inrueus super tyrannnm Stntzam, interimit eum, & ipse ab ejus occiditur armigero. In qua tyrannide Joannes quidam electus Stotzas junior vocitatur. Belisarius de Oriente evocatus, in nffensam periculumque incurrens grave, & invidiæ subjacens, rursus remittitur ad Italiam. Qui veniens, Romam dirigit Bessam, Joannem mittit ad Imperatorem. Totilas vastato Piceno, pugnansque ad Auximum vincit. Indeque discurrens per Tuscinm, Spoletium destruit, & Assium, Clusiumque nppida tenuit, & obsidet Perusiam. 545.

Ind. ix. *Post Consalatam Basilii anno* v.

Vigilins Papa lix. ab Apostoio Petro, evocatus ab Imperatnre Roma egreditur, & in Siciliam venit. Tntila occupata Lucania & Brutiis Nenpolim subvertit, Romam nbsider. De Africa Sergiut evocatur, & Areobindas nepte Imperatoris accepta, ibi judex dirigitur. In O- 546.

riente cum Parthis fœdus initur per Constantianum Magistrum militiæ, & exercitus revertitur Constantinopolim.

547. *Ind. x. Post Consulatum Basilii VI.*

Gothi legationem mittunt ad Imperatorem per episcopum civitatis Assisuatium, nomine Aventium. Joannes Magister militum ad Italiam properat. Belisarius a Ravenna egressus venit Dyrrachium. indeque directo Joanne Calabria, ipse per Siciliam Romam perrexit. Papa Vigilius ingressus est Constantinopolim VIII. Kal. Febr. Totila dolo Isaurorum ingreditur Romam die XVI. Kal. Januarias, ac evertit muros, domos aliquantas igni comburens, ac omnes Romanorum res in prædam accepit. hos ipsos Romanos in Campaniam captivos abduxit. Post quam devastationem, XL. aut amplius dies Roma fuit ita desolata, ut nemo ibi hominum nisi bestiæ morarentur. Hinc veniens Belisarius murorum partem restaurat, venienteque Totila ad pugnam resistit. Eodemque anno de Africa neptis Imperatoris revertitur vidua, occiso Areobinda a Gunthario Tyranno, qui cum Stotza juniore tractans eum occiderat. Sed Artabanes utrosque comprehensos Guntharium occidit, Joannem idem Storzam juniorem vinctum transmittit ad principem. Post aliquantos dies mittitur in Africam Joannes, & Artabanes evocatus præsentale accepit Magisterium.

548. *Ind. XI. Post Consulatum Basilii VII.*

Joannes Magister militum in Campania prædans Gothos, nonnullos liberat Senatores. qui postea patitur nocturnum Totilæ superventum Bulgarum suorum proditione. * * *

549. *Ind. XII. Post Consulatum Basilii VIII.*

550. *Ind. XIII. Post Consulatum Basilii IX.*

551. *Ind. XIV. Post Consulatum Basilii X.*

His temporibus in Africa Mauri per Joannem Patriciam domiti sunt.

552. *Ind. XV. Post Consulatum Basilii XI.*

Hoc tempore Justinianus Augustus Nasem eunuchum Chartularium & Cubicularium suum principem militiæ fecit, & in Italiam misit. Qui commissa pugna Dei gratia victor Totilam occidit, & gentem Gothorum, auxiliantibus etiam Longobardis, in Italia exterminavit. Per hæc tempora, cum Buccelinus Comes cum sociis a Theodeberto rege Francorum dudum missus, per annos aliquos Italiam Siciliamque infestaret, & Romanum sæpe exercitum superaret, tandem exercitus ejus profluvio ventris attritus, a Narse pugna victus & profligatus, ipse Dux occisus est. Nec multo post socius ejus Omnirugus dux cum reliquis Gothorum quibus se junxit, peremptus est.

553. *Ind. I. Post Consulatum Basilii V. C. XII.*

Theodebaldus Francorum rex moritur, & regnum ejus uxoremque Vanderadam Hlotarius rex patris ejus Theodeberti patruus accepit, qui jam XLIV. annis regnabat. Quo ipso anno Hlotarius ipse Saxones rebellantes juxta Wiseram fluvium magna cæde domuit, & Thuringiam pervasam devastavit.

Ind. II. Post Consulatum Basilii V. C. XIII. 554.

Vigilius Papa tandem ab Imperatoribus Romanis, & a Narse de exilio relaxatus, cum Romam redire cœpisset, in Sicilia morbo calculi tactus decessit: moxque Romam perlatus apud S. Marcellum in via Salaria sepultus est. Pro quo ordinatus Pelagius Papa LXII. sedit annis XI. mensibus X. Qui a populo Romano factionis contra Vigilium incusatus, celebratis una cum Narse litaniis, apud S. Petrum ambone ascenso, Evangelioque super caput suum posito, juramento se crimine purgavit.

Ind. III. Post Consulatum Basilii V. C. XIV. 555.

Hoc tempore Saxones iterum Hlotario rebellantes, cum ab eo peteretur hostiliter, eique pro satisfactione dimidium rerum suarum offerrent, idque exercitus Francorum refutans eo invito pugnasset, magna ab eis cæde protritus, fugæ præsidium petiit.

Ind. IV. Post Consulatum Basilii V. C. XV. 556.

His diebus Hramnus patri suo Hlotario, annuente patruo Hildeberto rebellans, regnum Francorum seditione perturbat. Saxones factione Hildeberti in Francia prædas egerunt. Hildebertus Remensem Campaniam populatur.

Ind. V. Post Consulatum Basilii V. C. XVI. 557.

In Britannia Bridus rex Pictorum efficitur. Hildebertus rex Francorum circa hæc tempora moritur, & Parisius in Basilica S. Vincentii a se constructa sepelitur, regnumque ejus frater Hlotarius assumens, totam paterni regni monarchiam obtinuit.

Ind. VI. Post Consulatum Basilii V. C. XVII. 558.

Hramnus patrem Hlotarium, quem multis malis offenderat, hoc tempore in Britanniam fugiens, insequente eo ibidem cum Conoboro rege pugna victus & captus, cum uxore & filiabus vivus incensus est. Quo etiam tempore Turonis basilica S. Martini rebellibus ad eam fugientibus igne crematur.

Ind. VII. Post Consulatum Basilii V. C. XVIII. 559.

Ind. VIII. Post Consulatum Basilii V. C. XIX. 560.

Ind. IX. Post Consulatum Basilii V. C. XX. 561.

Ind. X. Post Consulatum Basilii V. C. XXI. 562.

Ind. XI. Post Consulatum Basilii V. C. XXII. 563.

Ind. XII. Post Consulatum Basilii V. C. XXIII. 564.

Ind. XIII. Post Consulatum Basilii V. C. XXIV. 565.

Ind. XIV. Post Consulatum Basilii V. C. XXV. 566.

F A C U N D I
EPISCOPI HERMIANENSIS
PROVINCIÆ AFRICANÆ
PRO DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM

CONCILII CALCHEDONENSIS

L I B R I XII.

AD JUSTINIANUM IMPERATOREM.

JACOBI SIRMONDI *Societatis Jesu Presbyteri cura & studio primum in lucem editi, Notisque illustrati anno* M. DC. XXIX.

Nunc vero in præsenti editione Veneta cum MS. vetustissimo Bibliothecæ Capituli Veronensis collati, emendati, & suppleti.

FRANCISCO BARBERINO

S. R. E.

CARDINALI AMPLISSIMO,

SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO.

REdit in Urbem postliminio Facundus noster, & Vaticanam ex qua prodierat auspiciis tuis repetit, Illustrissime Cardinalis. Redit autem, non ut susceptam Trium capitulorum causam approbet, quam Synodi postea decreto explosam atque conclamatam non ignorat: sed ut a se tum susceptam defensamque ostendat, cum defendere licebat. hoc est, cum facti auctorem ducemque haberet Vigilium Papam, quem in eadem causa, eademque in sententia præeuntem non sequi nefas erat. Quamquam ergo qui hos ejus libros severius carperent non defuerunt: tamen adeo verendum nihil habet, ne culpam apud æquos judices sustineat hac in parte, ut laudem possit non injuria sperare. utinam parem & ex altera liceret! Nam de libello ad Mutianum, quem Vigilio jam iratior effudit, cum prudentissimi Pontificis pacis studio sese inflectentis consilium moderationemque capere non posset, laudem ille profecto nullam captat. veniam, Cardinalis, vel indulgentia, vel intercessione tua flagitat, non præmium. Tu vero illum, quæ tua est lenitas & clementia, tui etiam, ut spero, nominis tutela præsidioque honestari non abnues. quo & Urbi gratior appareat, & beneficii tui fructum ad exteras gentes alacrior jussu ac missione tua circumferat. Tum ut illa Punicæ facundiæ copia qua pollet, dum æternam in Ecclesia fixamque Conciliorum auctoritatem, atque in sanciendis Conciliis primam & maximam Romanæ sedis potestatem celebrat: dum hæreticorum artes, ingenia, dolos aperit, quibusque illos machinis retundi, quibus viribus prosterni ac debellari conveniat, exponit: dum sub Justiniani denique persona Christianos principes contestatur, ne imperii sui decorem alieni, id est sacri officii usurpatione fœdatum velint, distinguantque quibus in causis uti potestate; & in quibus exhibere debeant obedientiam Christiani: hæc inter aliaque rerum eximiarum documenta, tui simul nominis objectu, quanti patrui quantus Romæ fratris filius purpuram, qua ornari alii solent, vita moribusque suis ornet, admoneat. Hic tu vero me plura meditantem nutu ipso jam revocas, sentio: atque ista singulari animi tui modestia, cui ipsi præcipua laus debetur, laudari te vetas. sed ignosce. Vocem premere, stylumque jussi possumus. ut tacitos de te sensus premant, quorum ante oculos adsidue versaris, vel quorum animos nuper, cum Legatus esses virtutum tuarum admiratione complesti, aut quibus de te fama demum ipsa nuntiavit, optare forsitan potes, Illustrissime Cardinalis, imperare omnino vel impetrare non potes.

ILLUSTRISSIMÆ ET REVERENDISSIMÆ D. T.

Addictissimus devinctissimusque

JACOBUS SIRMONDUS.

L E C T O R I.

FAcundi Episcopi libros ex codicibus Vaticanis, hoc est ex eo illorum apographo damus, quo in Annalibus suis usus est, quodque moriens juris nostri esse voluit laudatissimus Cardinalis Baronius. Ex indice porro capitum, quibus libros singulos distinximus, (nam libros auctor in capita non diviserat) illico agnosces habere illum affatim, unde possit rerum quas tractat utilitate, copia, varietate, animum studiumque tuum non immerito retinere. Nec vero fraudi esse posse trium capitulorum causam, quam defendit: in qua, si verum loqui placet, honestius fuerat cum Vigilio cadere, quam vincere cum Justiniano. Quod si Vigilium perpetuo ducem sequi maluisset, quam Vigilium, postquam Justiniano cedendum censuit, cum Actis suis reprehendere, nemo illum de suscepta capitulorum defensione, ad quam Vigilius ipse ultro postea rediit, jure accusandum judicaret. Sed Facundum collegasque, ut Vigilio repugnarent, fefellit error quo tenebantur, quemque Victoris & Isidori de Facundo testimonia declarant, quod persuasum haberent, non posse absque injuria fidei, Synodique Calchedonensis eversione, capitula condemnari. proinde damnari non patiebantur. At contra Vigilius liberam esse controversiam intelligens, & quæ utram in partem vergeret, ad fidei doctrinam nihil attineret, (quod ipsum post Vigilii tempora Gregorius magnus, Pelagius, & alii sæpe testati sunt) ea interdum libertate usus est, quam causa concedebat: semper alioquin ad defendenda, ut par erat, & probanda capitula propensior. Nam & principio, cum mali labes orta est Constantinopoli, eorum damnationi vehementius obstitit. & quamquam Judicatum postea in eorum condemnationem protulit, ut schismati occurreret, publicamque concordiam sententiæ suæ jactura redimeret: tamen ubi aliter evenisse quam sperabat, atque hac ejus moderatione turbari capitulorum defensores, aburi adversarios animadvertit; tum suppresso Judicato ad pristinam defensionem mox rediit, in eaque constitit. Cumque id agi sentiret, ut per vim extorqueretur ab invitis condemnatio, suspectam habens Synodum Græcorum interesse noluit; & suam de capitulis non damnandis sententiam edito Constituto graviter exposuit. Synodo denique, cum capitula damnasset, ne provincias, quæ plurimæ reclamabant, iterum offenderet, assensum negavit. Ex quibus apparet, nullam in hac Vigilii consiliorum varietate inconstantiam fuisse, quod visum est nonnullis: sed statam potius fixamque in tuenda Ecclesiæ, quam regebat, pace concordiaque constantiam. Cujus ipsius pacis studio Vigilii successores, cum paucos jam contra niti viderent, ut una omnium in Ecclesia mens & vox esset, assenserunt & ipsi tandem, & Synodo incertæ ad id tempus auctoritatis, Concilii generalis vim nomenque confirmatione sua præbuerunt. Quo autem ordine per singulos annos hæc gesta sint, & quo rerum eventu, subdita Notis ad operis calcem * Synopsis ostendet.

* Hic illam præfiximus Operi.

VETERUM SCRIPTORUM
DE FACUNDO
TESTIMONIA.

Isidori de viris illustribus cap. XVIII.

FAcundus Afer, Ermianensis Ecclesiæ Episcopus, duodecim libros pro defensione trium capitulorum scripsit: quorum stylo elicuit præfata tria capitula in præscriptione Apostolicæ fidei, & Calchedonensis Synodi impugnatione fuisse damnata. id est epistolam Ibæ Edesseni Episcopi ad Marim Persam, & Theodorum Mopsuestenum Episcopum, & Theodoreti Cyri Episcopi dicta. Claruit post Consulatum Basilii anno x. regnante Justiniano Imperatore.

Victoris Episcopi Tonnonensis in Chronico.

POst Consulatum Basilii V. C. anno x. Libri duodecim Facundi Hermianensis Ecclesiæ Episcopi refulsere. quibus evidentissime declaravit tria capitula in præscriptione fidei catholicæ & Apostolicæ Calchedonensis Concilii fuisse damnata.

Cassiodori Senatoris in Psalmum CXXXVIII.

FAcundus venerabilis Episcopus, hæreticorum penetrabili subtilitate destructor, nuper ad Justinianum principem scribens de duabus naturis domini Christi duos libellos, caute nimis luculenterque tractavit. Quos vobis transcriptos reliqui, ut nec antiquis egeatis tractatoribus, nec modernis.

MONITUM TYPOGRAPHI VENETI

AD LECTOREM.

IN novam vitam resurgit, lector humanissime, Facundus Hermianensis Provinciæ Africanæ Episcopus. Damus videlicet luci publicæ in hac Veneta Sirmondi Voluminum editione opera ejus tot mendis purgata, ut fere novum opus videri possint. Diligentissima a Josepho Blanchino, Francisci Blanchini virtutibus, eruditione, dignitate præstantissimi Viri nepote dignissimo, facta collatio est cum MS. Codice, qui adservatur in Bibliotheca amplissimi Capituli Veronensis, cui & ipse cooptatus est. Ætatem codicis ad sæculum VII. litterarum specimen referre videtur: venerandam certe ejus antiquitatem exhibet. Membranaceus est, nitidissime scriptus, ac duobus tantum foliis, quæ tempus consumpsit, aut injusta ac punienda manus abrasit, detruncatus. Optimam notam intelliges, si ipsum animadvertas ad Ecclesiam Veronensem pertinere, quæ olim cum schismaticis decertavit pro tribus Capitulis, sibique deesse passa non fuerit tam grande opus pro eisdem conscriptum, illudque qua potuit majori diligentia exaratum. Historiam schismatis habes apud Henricum Norisium in *Dissertatione historica de Synodo V.* Textum relinquere placuit, qualem vulgavit Sirmondus, emendavitque novis curis Jacobus de la Baune S. J. qui in unum corpus opera ejus omnia collegit. Numeri textui inserti lectionem designant nostri Codicis infra positam, qua textus idem illustratur, emendatur, suppletur. Integræ non paucæ replentur lacunæ; sensus aut involuti declarantur, aut perturbari pristinæ restituuntur sinceritati; quæ aliorum citantur verba a Facundi verbis discernuntur; illustrantur quamplura, ac etiam putidissimi solœcismi emendantur: ut dicendum denique sit, in miseros codices e quibus nobis Hermianensem Episcopum dedit, incidisse malo fato Sirmondum; ac etiam dormitasse Jacobum de la Baune, qui tot menda clausis oculis prætertire potuit. Notas denique breves hinc inde reperies in collationibus adjectas, quæ opus erant, ut Codicis nostri lectio veluti genuina confirmaretur. Operam ergo nostram grato excipe animo, dum tibi tuisque studiis non semel in hac editione consulere posse si pollicemur, inania verba non damus.

SPECIMEN

INDEX CAPITUM

LIBRI PRIMI.

LIBRI II.

LIBRI III.

LIBRI IV.

LIBRI V.

III. Quod falso dicant Theodoretum in Concilio Calchedonensi, nisi post damnationem Eutychis atque Dioscori, non sedisse. quodque Synodi auctoritati non obsit, si in ea sedeant qui ab hæresi resipuerunt.
IV. Quod Leo Papa non solam definitionem fidei Synodi Calchedonensis, sed omnia ejus acta & decreta confirmarit, excepto fastu Anatolii quem redarguit. Epistolæ autem Ibæ approbatinoem non exclusit.
V. Quod post decreta Conciliorum disputare non liceat, nec audiendi sint Eutychiani, si Concilii de Ibæ epistola definitioni resistant.

LIBRI VI.

I. QUod Synodus Calchedonensis epistolam Ibæ pronuntians orthodoxam recte judicarit, & sacræ scripturæ morem secuta sit, quæ de multis ex majore ac meliore parte solet ferre sententiam.
II. Quod Synodus epistolam Ibæ orthodoxam pronuntiarit propter duarum in Christo naturarum confessionem, quam continet, non propter falsam de B. Cyrillo suspicionem.
III. Quod Synodus epistolam Ibæ damnare non potuit, quin Cyrillum itidem hæreseos damnaret. quodque Cyrillus Nestorio respondens de industria parcius de duarum naturarum discretione locutus sit.
IV. Quod Ibas male de Cyrillo suspicans, non Cyrilli fidem, sed quam Cyrilli esse falso putabat, in epistola sua reprehenderit, & Cyrilli de Christi incarnatione fidem reipsa probarit.
V. Quod Synodum quo minus epistolam Ibæ orthodoxam pronuntiaret, morari non debuit falsa illius de Cyrillo suspicio, cum Cyrillum ipsum, quo minus Orientalium confessioni subscriberet, par illorum suspicio non retardarit.

LIBRI VII.

I. QUod Ibas in epistola sua unam Christi virtutem cum dixit, duas in Christo naturas non negavit, sed unicam personam asseruit.
II. Quod Ibas dicens Nestorium sine judicio & inquisitione damnatum, non damnationem ejus improbarit, sed hoc tantum, quod expectati non fuerint Orientales.
III. Quod Ibas judicio falli potuerit in Nestorio, sicut Anatolius in Dioscoro, Athanasius in Timotheo, Synodus Palæstina & Zozimus Papa in Pelagio & Cælestio.
IV. Quod epistolam Ibæ mutilam produxerint, ea omittentes, ex quibus constaret Nestorium ab illo excusatum non fuisse.
V. Quod falso dicant Ibam a Synodo compulsum anathematizare Nestorium, & quod nunquam illi excusationem Nestorii accusatores objecerint.
VI. Quod Ibas de Cyrilli capitulis male suspicatus sit, tanti Synodo visum non fuisse, ut propterea ejus epistolam condemnandam censeret.
VII. Quod templum & habitans in eo recte dictum sit. & quod propter Theodori laudes condemnari a Synodo Ibæ epistola non debuit, cum idem a Chrysostomo & a Nazianzeno laudatus sit.

LIBRI VIII.

I. QUod Joannis Antiocheni & Orientalium testimonio antiqui patres plurimi consona iis scripserint quæ in Theodoro Mopsuesteno culpantur.
II. Quod falso dicatur Proclus Theodori nomen perstrinxisse, cum ex ejus scriptis id aperte refellatur.
III. Quod Synodus Orientis ad Theodosium Imp. & Theodosius ad Synodum, de non condemnando Theodoro scripserint.
IV. Quod Synodus eadem Orientis ad Cyrillum etiam de non damnando Theodoro scripserit.
V. Quod Domnus Antiochenus Theodorum laudet in synodica ad Theodosium Imp. & quod iidem omnes patres doceant mortuis in Ecclesiæ pace defunctis non esse insultandum.
VI. Quod officere Theodoro non debeat, si contra illum postea scripserit Cyrillus. & quod damnari Theodorus sine Diodoro non possit.
VII. Quod si suspectus de hæresi fuisset Theodorus, ejus temporis patres id minime dissimulassent. & quod illorum potius, quam Cyrilli unius de Theodoro sententiæ credendum sit.

LIBRI IX.

I. QUod ex scriptis Theodori probetur ipsum fuisse catholicum. & ex unius Psalmi XLIV. expositione refellantur omnia, quæ contra ejus doctrinam objecta sunt.
II. Quod Theodorus vere Christum non hominem tantum, sed etiam Deum natura esse fassus sit.
III. Quod Theodorus in duabus Christi naturis unicam ejus personam agnoverit, alienusque fuerit ab errore tum Judæorum, tum Manichæorum.
IV. Quod Theodorus ad ostendendam tantum unitatem personæ in Christo non ad confundendas ejus naturas, similitudine usus sit hominis ex anima & corpore compositi.
V. Quod obscura & ambigua patrum dicta ex apertis eorum dictis interpretari oporteat. quod propositis aliquot exemplis declarat.

LIBRI X.

I. QUod reprehendenda Synodus non sit, quia Theodorum non damnarit, tametsi in ejus scriptis quædam sint culpanda: cum fieri potuerit, ut eam laterent, vel illa melius interpretanda, aut ab inimicis ejus immissa crederentur.
II. Quod etsi aliquando errarit, damnari ut hæreticus non potuerit, quia pertinax non fuit, cum ultro quædam quæ notabantur correxerit.
III. Quod tametsi Theodorus in quibusdam errasset, laudari ab Iba potuerit propter alia quæ recte scripsit.
IV. Quod Theodorum Synodus, si apud eam accusatus fuisset, damnare post mortem in Ecclesiæ pace defunctum non debuerit.
V. Quod Athanasium nemo damnat propter excusationem quam suscepit Dionysii Alexandrini. & quod multo facilius sit Theodorum defendere.
VI. Quod Basilius Gregorii Thaumaturgi, & Hilarius Antiocheni ac Sirmiensis Concilii dicta quædam duriora excusarint. & Theodorum eodem modo excusare Synodo licuerit, si hoc suscepisset.
VII. Quod adversarii in una damnationis Theodori brevi sententia quatuor iu magna vitia incurrerint.

LIBRI XI.

I. QUod multi patres antiqui similia dixerint iis quæ in Theodoro reprehenduntur, atque in primis Eustathius Antiochenus.
II. Quod apud B. Athanasium quædam reperiantur non minus difficilia his, quæ in Theodoro reprehenduntur.
III. Quod Amphilochius Iconiensis similia etiam iis scripserit, quæ in Theodoro reprehenduntur.
IV. Quod in Gregorii libris adversus Eunomium similia extent iis quæ in Theodori libris reprehenduntur.
V. Quod apud Joannem Chrysostomum quædam etiam similia sint iis quæ in Theodori scriptis reprehenduntur.
VI. Quod in sanctis patribus, si quid errant, excusanda sit intentio, ne hæretici credantur.
VII. Quod Cyrilli quoque plurima sint Theodori dictis quæ reprehenduntur similia, quorum decem profert exempla.

LIBRI XII.

I. QUod hæreticum faciat non ignorantia, sed obstinata defensio falsitatis, & quod hæretici non statim judicandi sint qui in aliquibus erraverint.
II. Quod retractari non debeant ea quæ in Synodo semel sunt constituta.
III. Quod principum sit in causis fidei obedientiam exhibere, non ea sibi usurpare, quæ sunt propria sacerdotum, docet exemplo Marciani & Leonis Imperatorum.
IV. Quod Zeno Imp. de rebus fidei decernere præsumens Ecclesiam diuturno & gravi schismate turbavit.
V. Conclusio totius operis, cum parænesi ad Justinianum ut Theodosii exemplo errorem agnoscat.

SYNOPSIS CHRONICA ANNORUM VIII.

Præcipua quæque digerens & illustrans, quæ in Trium Capitulorum causa contigerunt.

ANNO CHRISTI DXLVI. Justinianus Imp. Theodori Cæsariensis Episcopi suasu librum edit adversus Tria capitula, eorumque damnationi Mennam CP. & alios Pattiarchas cum Episcopis suis subscribere cogit. Vigilium etiam eadem ex causa Roma evocat.

ANNO CH. DXLVII. Vigilius urbem regiam ingressus VIII. Kalendas Februarii, Mennam & alios capitulorum damnatores a communione suspendit. Mennam postea, Theodoræ Aug. rogatu, in communionem recipit die XXIX. Junii. Justinianus frustra vim adhibet, ut a Vigilio damnationem extorqueat.

ANNO CH. DXLVIII. Vigilius pacis studio ad damnanda capitula inflexus conventum habet Episcoporum, cui Facundus interfuit, & suam unumquemque sententiam scripto proferre jubet. Allatas ad se responsiones episcoporum mittit in palatium: & Judicatum ipse ad Mennam sabbato sancto profert, in quo Theodorum Mopsuestenum cum dogmatibus suis, Ibæque epistolam, & scripta Theodoreti, salva Synodi Calchedonensis reverentia, damnabat. Afris, Illyriis, Dalmatis, aliisque in Trium capitulorum defensione perstantibus.

ANNO CH. DXLIX. Rusticus & Sebastianus diaconi sub anni exordium a Vigilio deficiunt, & Judicatum impugnantes, Vigilium per provincias, tanquam Synodi Calchedonensis prævaricatorem infamant. Qua de re missus ab Aureliano Arelatensi Anastasius, literas Vigilio attulit pridie Idus Julias.

ANNO CH. DL. Vigilius Valentiniano Episcopo Scythiæ XV. Kalendas Aprilis, & Aureliano Arelatensi III. Kalendas Maii rescribit, docens in Judicato suo nihil admissum fuisse contra Synodum Calchedonensem. Rustico & Sebastiano falsi rumoris auctoribus gradus sui honorem & ministerium abrogat. Urgente porro Justiniano, ut absolute ac sine mentione Synodi capitula damnaret, rem ad Concilium generale deferendam persuasit, receptoque interim cum aliorum Episcoporum manibus Judicato, quod ante fecerat, omnem deinceps usque ad Concilium de capitulis quæstionem annuente principe interdicit.

ANNO CH. DLI. Justinianus instigante Theodoro edicta in capitulorum damnationem contra interdictum proponit. Vigilius reclamat, & excommunicationem in eos indicit qui assensum præbuerint. Quam ob rem incenso ira Justiniano, in basilicam S. Petri in Hormisda Augusto mense confugit. unde illum per vim abducere conatus Prætor populi tumultu repellitur. Accepto tandem per Imperatoris legatos sacramento, sedit in domum Placidianam. Sed multis rursum injuriis affectus, & insidiis appetitus, noctu iterum sub Natale Christi Calchedonem abiit ad S. Euphemiam.

ANNO CH. DLII. Missi à Justiniano ad revocandum Vigilium senatores sex V. Kalendas Februarii re infecta redeunt. Missus etiam seorsim semel atque iterum Petrus referendarius, primo cum charta contumeliis in Vigilium referta pridie Kalendas, deinde ut ad reditum excitaret, pridie Nonas. Nonis vero Februarii Vigilius encyclicam de calamitatibus suis scribit, depositionisque sententiam in Theodorum, quam ante sex menses condiderat, profert in lucem. Edictis posthæc sublatis a Justiniano, libellisque fidei & pœnitentiæ oblatis a Menna, Theodoro, & aliis, Calchedone relicta redit Constantinopolim.

ANNO CH. DLIII. Professiones aliæ Vigilio die Theophaniorum editæ a Patriarchis, Eutychio qui Mennæ mortuo successerat, Apolinario, & Domno. Synodus V. generalis inchoata IV. Nonas Maii. Cui abnuens interesse Vigilius, ut suam scripto sententiam exprimeret, Constitutum pridie Idus Maias misit ad Justinianum, in quo Trium capitulorum defensionem resumit, & de iis quæ a Synodo Calchedonensi judicata fuerant, novari quicquam vetat. Ceterum Synodus V. tria capitula damnavit. Vigilius vero, quod damnationem adprobare refugeret, in exilium pulsus. Inde aliquot post annos Narsetis Comitis opera revocatus, cum urbem repeteret, morbo in Sicilia extinctus est post Consulatum Basilii, ut Victor in Chronico notat, anno XVII. id est, anno Christi DLVIII.

FACUNDI
HERMIANENSIS ECCLESIÆ EPISCOPI
PROVINCIÆ AFRICANÆ,
PRO DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM
CONCILII CALCHEDONENSIS,
LIBRI XII.
AD JUSTINIANUM IMPERATOREM.

PRÆFATIO.

CUm in præjudicium sancti Concilii Calchedonensis impugnatores ejus Acephuli per quosdum subriperent, ut epistola Ibæ Edesseni Episcopi, quam ad se delutam memorata Synodus cathnlicam judicavit; sed & Theodorus [a] Mopsuestenus, ejusque doctrina, quæ in eadem epistnla Ibæ lauduta est; nec nnu & quædam Theodoreti Cyrri Episcopi scripta, qui in prædicto Calcheduneusi Concilio epistnlam dogmuticam Pupæ Leonis asseruit, suh uuathemate damnarentur: hoc opus suadentibus srutribus ad Imperutorem Constantiuopoli scripsi. Qun necdum finito ac pertractato, adductus est [b] Romanus Episcopas: in cujas examine cum gestis supea hac caasu disceptaremas, mediaute conflictu interrumpi ucta præcepit; & ab universis Episcopis, qai uderamus expetiit, ut scripto qaisque responderet quod ei de his capitalis videretur. Cum ergn per Magistrum officio- A rum sub gravi necessitate respondere eonstringerer, vix mihi septem dierum indueiæ datæ sunt, in quibus erant etiam dan festi. Unde ut omnia dicerem, quæ mugis necessaria judicabam, ex his libris uliquunta decerpsi; qaiu uon occurrebam omniu nova dicere, siquidem tria milliu versuam excedit illa responsin. Sune qaonium, sicut dixi, necdum a me pertractuti fueruut iidem libri, quædam testimonia prò mendnsiture codicum, ex quibus ea posaeramus, vel pro incuriâ transiutorum, uliter contiuebant, quæ sic etiam in illam responsionem transeripta suut. Idcirco igitur præloqui ac præmoncre curavi, ut neminem, qui memorata responsinne perlecta hos contigerit libros, offeudut istu diversitàs: sed illic ignoscat festiuunei, & huic potius ċredat. Nam & aliqua ibi cum perturbatinne prolàtà, moderatius hic ordinatiusque tructata sunt.

---

a *Hermianensis*) In Africæ provincia Byzaeena. cujua civitatis ante Facundum Episcopi leguntur Maximianus in collationu I. Catthaginensi numero cxxcvii. & Donatus iu elencho M S. Episeoporam, qui Carthagioem ex præcepto regis Huuerici, anno ejus regni sextu, pro reddenda ratione fidei vnnerunt. Post Facundum vero, Benadus in concilio Byzaceno, eujus extat epistola in Synodo Romana Martini I. Secretario II. Epistolæ autem iater ceteros subscribit. *Benadus gratia Dei Episcopus sanctæ Ecclesiæ Hermianensis.*

b *Romanus Episcopus*) Vigilius. Anastasium bibliothecarium merito rejicit Baronius, qui Vigilium Constantinopolim pervenisse scripserit iu vigilia Natulis Domiui anno exeuute dxlvi. Hoe enim fieri oon potuisse liquido probat: sed quando pervenerit, nou docet. Docet autem Appendix a nobis edita Marcellini Comitis, Papam Vigilium ingressum esse Constantinopolim viii. Kalendas Februarias, post Consulatum Basilii anuo vi. id est Christi dxlvii. Jam tum ergo Facundus in bujus operis scriptione versabatur, post eeotum fermu annos, ut lib. ii, cap. i. narrat, a Synodo Calchedonensi.

* (1) *Episcopus Mopsuestenus.*

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS
PRO
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM.
LIBER PRIMUS.

CAP. I.

a Confessionem tuæ fidei, clementissime Imperator, magni Concilii Calcbedonensis definitionibus consonaotem, & approbavi semper, & adversus multorum cootradictiooes asserui. Nam cum duæ nunc ferveant hæreses ab eodem Concilio refutatæ, quæ conteotione quidem contraria, sed detestatione simili, mysterium divinæ iocarnationis oppugnant, Nestoriannrum dico, & Eutychianorum: quid salubrius, vel quid evidentius adversus utramque hæresim dici potuit, quam quod ipse confessus es, ooum de Trinitate pro oobis crucifixum? quem magnum Deum te credere docuit Apostolus dicens: *Apparuit enim gratia Dei salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & sæcularia desideria, caste & juste & pie vivamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei salvatoris uostri Jesu Christi.* (Tit. 2. 11.) Propter quod etiam beatam virginem Mariam vere, & proprie matrem Dei esse dixisti. Non enim alium scis Deum verbum, & alium Jesum Christum, quem io duabus naturis unum eundemque pronuntiasti consubstantialem esse patri secundum deitatem, & consubstantialem nobis eumdem secundum humaoitatem: & de quo consequeoter etiam hoc dixisti: Nam sicut est io deitate perfectus, ita idem in homanitate perfectus est. (Cod. de summa Trin. l. 6.) Quæ omoia certom est te juxta Calchedonensis Concilii seoteotiam protulisse. Nam unum esse de Trioitate dominum Jesom Christum, ex ejusdem synodi allocotione, quam ad Martianum principem fecit, evideuter osteoditur. (Post acta Concilii.) Ubi cum beati Leoois Ecclesiæ Romaoæ præsulis epistolam contra hæreticorum maledicta defenderet, post aliqnauta sic ait: Facile est advertere, quod ambiguitate quæstionis exuta, patrum interpretationibus oostram confessionem coaptasse cognoscimur, satisfacientes quod io nullo discordem iotelligentiæ eorum detulerimus animum, sed his * otamur testibus ad oostræ fidei firmitatem. (* 2) Sic Athanasii ad Epictetum amplectimur literas: sic tamquam propriam Gregorii ad Cledoniom epistolam ubique præferimus. Et quid oportet plura dicere? Si enim per epistolas Ecclesiæ dogmata declarari pro unaquaque quæstione dignum culpa judicant, ipsum imprimis beatissimum Cyrillum qoilibet poterit denotare, qoi literis suis qood sentiebat Orientalibus expressit: nec non & magnum Proclum huic vituperatiooi subjiciet, qui eisdem Orientalibus volumen ad Armenos pro fidei congruentia destinavit. His aotem consociabitur ad culpam & sapientissimus Joaones Autiochenus Episcopus, qui hæreticorum maledicta rejicieos, & apostolicæ doctrinæ dogma declarans, totius Orientis confessionem, velut ex uno ore, sanctissimo Proclo, & ei qui per idem tempus mundi regebat guberuacula, destiuavit. In hoc autem volumine ad Armenos, quod, ut memorata synodus ait, magnus Proclus Orientalibus quoque pro fidei congruentia destinavit, ita confessus est: (Edit. Rom. pag. 128.) Nec enim dicentes filium passum, ratiooe deitatis eum pati potuisse sentimus; siquidem divina natura, nullam prorsus recipit passionem: sed confitentes Deum verbum unum ex Trinitate iocarnatum, tribuimus intelligendi materiam his qui fideliter sciscitantur cur iocarnari dignatus est. Scribens etiam beato Joanni Autiocheno, cui & illa, quæ scripserat ad Armenos, pro servanda communis fidei societate direxit; ut sicut unum atque idem omnes corde credebant ad justitiam, sic etiam una & eadem ore omnium confessio fieret ad salutem, sic ait: (Liberat. cap. 10.) Dicentes aotem iterum passibilem Deum, id est Christum, confitemur eum noo eo passum qood erat, sed quod factum est, id est propria carne, & ita prædicantes nullo modo fallimur: quoniam quidem & unum ex Trinitate secundum carnem crucifixum fatemur, & deitatem passibilem minime blasphemamus. Et hanc ejus sanam doctrinam sapientissimus Joannes Autiochenus cum Orientali concilio suis literis approbavit; io quibus eum memorata synodus Calchedonensis testatur hæreticorum maledicta rejecisse, & apostolicam declarasse doctrinam. Qui rescribens eidem beato Proclo dixit: Tomum qui ad Armenos factus est a * reverentissimo nostro filio diacono Theodosio, qui dignus est tuis dispositionibus ministrare, ob eam quæ inest ei super ætatem diligentiam, & petivimus, & cum omni delectatione ejus fecimus mentionem. (* 3) Faciebat autem nobis delectationem non pulcritudo compositionis sola, neque argumentationum multitudo contra utramque partem adversantium pertractata, quantum ipsa sacrorum dogmatum cautela simul & pietas. Pietas quidem, quia regalem divinarum * scripturarum in his quæ dicebantur, verbum veritatis recte confitens, pergebas, non sine testimoniis scripturæ præsumens aliquid ex potestate propria prædicare: cautela vero, quia cum divinis scripturis etiam patrum dicta, ad probandum quæ dicebantur, propo- (* 4)

a *Confessionem tuæ fidei*) Eam innuit, quam Justinianus Constantinopoli edidit, diversasque in provincias misit tertio suo Consulatu, anno Christi dxxxiii. Quæ & Græce Latineque extat Cod. de summa Trinitate l. vi. & tria capita, quæ Facundus hoc loco commemorat, iisdem verbis explicat, de duabus in Christo naturis, uno de Trinitate crucifixo, & beata Virgine κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν Deipara.

* (2) *utimur*.
* (3) *reverendo*.
* (4) *scripturarum viam*.

nebas. Scribens etiam B. Cyrillo supradictus
* 5 * Joannes cum eadem synodo Orientis, ita se tomum ipsum ad Armenos approbasse perhibuit: „Sanctissimo, inquit, Episcopo Proclo tomum recte revera & pie habentem, quem ad Armenos „scripsit, nobis destinante, & nostrum quærente „consensum, omnia facta sunt a nobis, & in „nullo minus fecimus. Apparuit igitur, religiose Imperator, quod secundum sententiam ipsius magnæ synodi confessus es unum de Trinitate pro nobis crucifixum: quandoquidem in eis epistolis hæc tua confessio continetur, quibus tantam auctoritatem detulit, ut earum exemplo defendendam B. Leonis epistolam judicaret.
Post acta Concilii. Illud etiam quod B. Mariam vere & proprie matrem Dei esse dixisti, in eadem synodi allocutione invenimus esse firmatam, ubi dictum est: „Verum non latuit indormitabilem oculum naturæ communis inimicus, sed tamquam luminaria confestim patres nostros, his quos tenebrarum pervaserat error, ostendit; qui cunctis „reserarent intelligentiam fidei, & incarnationis „diligenter beneficia prædicarent: quomodo dispensationis sacramentum sit ab initio ex vulva „dispositum: quomodo & Dei genetrix sit virgo „vocitata propter eum qui virginitatem ejus dignatus est etiam sacrare post partum, vulvamque, ut decebat Deum, integritate signare: quomodo secundum veritatem mater Dei dicta sit „propter carnem, quam ex se omnium domino „ministravit. Ecce & hoc ostensum est, quoniam eadem sancta synodus docuit, quod illa virgo Dei genitrix secundum veritatem vocata sit, propter carnem, quam ex se omnium domino ministravit. Nec interest, utrum secundum veritatem, id est, vere Dei mater vocetur; an vere & proprie, sicut ipse confessus es. Nam quod Joannes Apostolus dicit verum Dei filium, ipsum Paulus proprium dicit. Sic enim scribit:
1. Joan. 5. 20. *Scimus quoniam Dei filius venit, & dedit nobis intellectum, ut sciamus quod est verum, & simus in vero filio ejus Jesu Christo*. Hic autem
Rom. 8. 31. scribens Romanis ait: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui etiam filio suo proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Non igitur est aliud, quod dominum nostrum Jesum Christum Joannes verum Dei filium vocat, quam quod eum proprium Dei filium Paulus appellat. Et ideo non aliud putandum est etiam, quod sancta Calchedonensis synodus beatam Mariam vere matrem Dei esse confessa est, quam quod eam ipse confessus es vere & proprie matrem Dei. Quod si cui minus hoc sufficit, & adhuc eam vere & proprie Dei matrem dubitat appellare, pleniorem de hoc ipso rationem, quam inferius reddemus, expectet. Quia vero
* 6 * simul secundum Calchedonense concilium, etiam in duabus naturis dominum Jesum Christum confessus es, ipsius concilii definitione monstratur: in qua statuit unum eumdemque Christum, filium Dei unigenitum, in duabus naturis, sine confusione, sine conversione, sine divisione, & sine separatione esse noscendum; nusquam naturarum differentia per unitatem penitus amputata, magis autem salva proprietate utriusque naturæ. His igitur omnibus probatur confessio fidei tuæ magni * Concilii definitionibus consonare. Propter quod etiam nos * 7
& congratulati semper ejus rectitudini sumus, & pro ea de te maxime gloriari. Quid enim prius laudetur in homine? quid excellentius decet in Principe, quam catholica fides, quæ totius nostri boni est fundamentum, & sine qua nihil in nobis est bonum? Omne enim quod non ex fide, peccatum est.

SEd rogo, clementissime Imperator, ut rationes meas vel grataoter, vel patienter accipias. CAP. II.
Nam demonstrare proposui, quoniam pro ejusdem fidei quam teneo defensione, & propter Calchedonensium custodiam decretorum, quibus & manifesta est & firmata, his qui nuper contrariam eis sententiam protulerunt, consentiendum esse non duxi. Inquietus enim & impudens hæreticorum spiritus, qui facilis & promptus ad impugnanda vetera constituta, in confusionem suam semper extollitur, quia sæpe frustratus est, cum evidenti contradictione Calchedonensis decreta Concilii subvertere niteretur; obliqua nunc & obtecta malignitate subrepens, intelligi non posse credidit suæ factionis insidias. Invenit autem desideratam occasionem ex furore quorumdam, qui sub nomine Christiano latenter in Ecclesia gentile Origenis dogma sectantur. Et quia per instantiam tuæ religionis ejusdem profani dogmatis iterata damnatio est: hinc ejus sectatores exarserunt adversus Ecclesiam, quærentes eam quacunque posset immissione turbare. Et hoc totam publicam notitiam non effugit: præsertim cum & [a] Domitianus Anchyrensis quidem civitatis Episcopus provinciæ primæ Galatiæ, qui fuit ipsius Origenianæ hæresis manifestus assertor, per libellum, quem ad beatissimum Papam Vigilium scripsit, Deo extorquente confessus est, quod ejus complices Origeniani, cum viderent non se posse proprium dogma defendere, neque sibi quicquam spei de conflictu restare, ad ultionem eorum quæ contra Origenem gesta sunt, hæc Ecclesiæ scandala commoverunt. Horum igitur satellitio fungens Eutychianorum perfidia, ea quæ per se contra Calchedonense Concilium nequicquam sæpe tentaverat, per ipsos latenter aggressa est, qui nobis non videbantur in hac parte suspecti. Nec tamen & illi magnam Synodum palam reprehendere præsumpserunt: magis autem sub quodam colore defensionis, quam tuæ pietati commendabat fallax eorum promissio, robur ejus infirmare conati sunt. Jactabant enim, sicut optime nosti, quod omnes Eutychiani, qui decretis ejus offenduntur, communicarent Ecclesiæ, si epistola venerabilis Ibæ Edesseni Episcopi ad Marim Persam scripta, quam prædicta Sy-

a *Domitianus Anchyrensis*) De quo iterum lib. IV. cap. IV. ubi & libelli hujus verba proferentur. Quod autem hic adstruit ex libello Domitiani, adfirmat etiam Liberatus Diaconus in Breviario, incensos videlicet damnati Origenis dolore Origenistas ad Trium capitulorum damnationem impulisse Justinianum; doloque architectum ex eadem secta fuisse Theodorum Cappadocem Cæsariensem Episcopum, qui Imperatori suggerebat hoc modo ad suscipiendam Synodum Calchedonensem, Ecclesiæque communionem adduci Acephalos posse. Editæ sunt post Synodum V. Græcolatinæ de utroque argumento epistolæ duæ Justiniani. Prioris adversus Origenem initium est, Ἡμῖν μὲν ἀεὶ σπουδὴ, *Nobis semper studio fuit*. posterioris de tribus capitulis, Εἰδότες ὡς οὐδὲν ἄλλο, *Scientes quod nihil aliud*.

* (5) *S. Joannes*.
* (6) *similiter*.
* (7) *Concilii Calchedonensis*.

nodus, cum pro ea memoratus Ibas tanquam injuriosus in B. Cyrillum accusaretur, pronuntiavit orthodoxam, damnaretur quidem ut Nestoriana, sed approbata fuisse a Synodo negaretur. Hoc agentes astute, ut dum nescios & ignaros advocant, quod per falsam & impudentissimam negationem defendi Synodus possit, quæcunque mendacia Eutychiani in reprehensione ipsius epistolæ dictarent, nemine jam resistente, vel hinc satagente, scriberent nostrorum, quod valde lugendum est, subscriptionibus affirmanda: ut cum
* 8 postea, quod facillimum * erat sola gestorum prolatione, suscepta fuisse ab illo Concilio monstraretur, nil jam superesset, quod Eutychianis de Nestoriano dogmate semper illud infamanti-
* 9 bus respondere * possemus. His igitur ita fraudulenter agentibus, ac nescio quam promittentibus unitatem, quæ si etiam sequeretur, confusio potius dicenda erat, illud execrandum horrendumque concessum est, ut epistola, quam sancti illi venerabiles patres orthodoxam probaverunt, non sola saltem, sed cum suis appro-
10 batoribus esset * anathematizata. Et ideo tam nefariæ occursurus audaciæ, quoniam satis ipsorum Eutychianorum consuetudinem habemus expertam, quod omnibus pro veritate sibi resistentibus Nestorianorum crimen imponant; fidem meam in primis, quam de salutifera incarnatione domini nostri Jesu Christi teneo,
* 11 non solum * simplici sermone aperire, quod in tuæ confessionis approbatione jam feci, sed etiam documentis necessariis affirmare, atque adversus impugnantes defendere statui: ut eorum calumnias quanta valeo manifestatione veritatis evitem, quorum fraudes mendaciaque detegere, & errores propusui refutare. Id autem facio, ne animos quorumque simplicium, qui nos ignorant, nostri nominis infamatione, a veritate agnoscenda, quam insinuaturi sumus, avertant. Nam & hoc bene compertum est, quod non solum Eutychiani de sua vanitate convicti Nestorianos, verum etiam ipsi Nestoriani, quos non minus redarguit fidei nostræ defensio, e contra nos de Eutychiana hæresi criminantur. Et licet ista nec expavescamus, nec quasi nova miremur: quoniam sic aliquando etiam patres nostros Ariani velut Sabellianos, Sabelliani vero velut Arianos mendaciter infamabant: oportet nos
Rom. 12. 17. tamen, sicut monet Apostolus, providere bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus, & criminationes detrahentium, præsertim in causa fidei, prævenire. Et hæc quidem dicta sint ad satisfactionem eorum, qui cum eam necessitatem ignorent, etiam ea quæ dicuntur minus vigilanter attendunt. Intelligentiores autem profecto cognoscent, quid & defensioni præsentis causæ proficiat defensio fidei, quæ mihi cum tua pietate communis est. Si enim probavero eam recte ac prudenter Nestorianis Eutychianisque resistere, quam supra jam docuimus magnæ Synodi Calchedonensis definitionibus convenire; nimis absurdum videbitur, ut Nestoriana credatur epistola, quam illa Synodus approbavit, quæ ipsis suis definitionibus Nestorianorum fallaciæ tam solerter occurrit. Deinde cum propter hæc eam, vel in sententia super epistola Ibæ prolata, vel in ceteris hinc atque inde Nestoriani & Eutychiani calumnientur, omnis eorum vana fiet intentio, & frustra se laborare cognoscent, si cum fidem nostram asserimus, illi decreta ipsius Synodi viderint confirmari, pro quibus infirmandis fallaci & longo circuitu auctoritatem ejus in aliis auferre conantur. Quoniam igitur cum defensori, tum etiam causæ defensioni, propositus ordo conducit, tria quæ superius commemorata sunt breviter in hoc volumine defendemus. Quid enim nos contra calumniantes Eutychianos manifestius probat a fallacia Nestorianorum penitus alienos, quam si duo hæc asseramus, id est, unum de Trinitate pro nobis crucifixum, & beatam Mariam recte vocari & vere & proprie matrem Dei? Vel quid nos item contra calumniantes Nestorianos, ab Eutychianorum discordia longius abesse demonstret, quam ut illud quoque tertium adstruamus, quia idem dominus noster Jesus Christus in duabus naturis, hoc est, in divinitate atque humanitate perfectus est.

SAne tacendum non arbitror, quod sint [a] etiam CAP. III.
catholici, qui sicut credimus nescientes hoc a
* ante memorata Synodo confirmatum, super- * 12
flue contra de verbo contendant: quia videtur eis quod dici non debeat unum de Trinitate pro nobis crucifixum, sed potius unam de Trinitate personam. Hos ergo tanquam propinquos prius nobis sociare debemus, ut ipsi quoque nobiscum hanc confessionem teneant, in qua non potest,
sicut plerisque * videtur, Nestorianorum dolus * 13
abscondi: ne cum inaniter de verbo contendunt, rei controversiam minus examinate definiant. Nam cum dominum nostrum Jesum Christum sic perhibeant unam esse de Trinitate personam, ut & Dei subsistentiam unam esse non denegent, quæ naturarum adunatione, id est divinitatis & humanitatis, existat; eundem esse dicentes Deum, quem hominem, nec aliter Deum, aliter hominem, sed & hoc & illud similiter, id est naturaliter, de verbo contendere mihi videntur. Siquidem hoc etiam suo sermone demonstrant. Si enim dicamus, inquit, unum de Trinitate pro nobis crucifixum, si quis interroget, quid unum dicamus, non possumus respondere Deum, aut filium; quia non tres sunt in Trinitate Dii, vel filii, ex quibus unus crucifixus dicatur: & ideo recte dicimus unam de Trinitate crucifixam esse personam, quoniam tres sunt in Trinitate personæ, ex quibus una crucifixa dicatur. At hæc non generalis est loquendi regula, sed quædam privata lex, quam sibi sua contentione fecerunt. Nam in tantum necesse non est tres intelligi Deos, aut filios, si unus de Trinitate crucifixus dicatur; ut ita in Genesi scriberetur:
Ecce factus est Adam unus ex nobis. Quod uti- Gen. 3. 22.
que non ex solius persona patris, neque ex solius filii, vel Spiritus sancti, dictum accipitur; sed tota ipsa Trinitas, idest pater, & filius, & Spiri-

a *Etiam Catholici*) Unum de Trinitate crucifixum quibus dici non placebat, id maxime spectabant, ne divinitatem passam cum Eutychianis dicere viderentur. Alii contra, ut Joannes Maxentius, eos qui unam de Trinitate personam dicerent, in suspicionem vocabant, quasi quartam cum Nestorio personam inducerent. Ceterum pie recteque utrumque, atque uno & eodem sensu dici, docet cum Facundo ejusdem ævi gentisque auctor Ferrandus diaconus Carthaginensis in epistola ad Anatolium diaconum Romanum: & ante utrumque Joannes II. Papa in epistola ad Avienum, Senatorem, Liberium, & alios.

* (8) *est*.
* (9) *possimus*.
* (10) *anathema*.
* (11) *simpliciter*.
* (12) *a* loco *ante*.
* (13) deest *ut videtur*.

tus

A

tus sanctus, illic inducitur loqui; ideo plurali-
ter *ex nobis* dictum est. Cur igitur non ibi scri-
ptura dicit, Ecce factus est Adam una persona
ex nostris personis, sed potius, *Ecce factus est
Adam unus ex nobis*? Nunquid unus Deus ex
" f. ex tribus Diis. nobis, quasi ex tribus? " aut unus pater ex no-
bis, quasi ex tribus patribus? aut unus filius,
vel spiritus sanctus ex nobis, quasi ex tribus fi-
liis, vel spiritibus sanctis? Quis hoc vel insanus
* 14 * dixit? Nullus autem de Trinitate melius lo-
qui potest, quam ipsa de se locuta est Trinitas.
Non ergo sequitur, ut cum dicitur unus de Tri-
nitate dominus Jesus Christus, unus Deus, aut
unus filius subaudiatur ex tribus Diis, aut filiis.

B

Tres tamen sunt, pater, & filius, & Spiritus
sanctus, ex quibus unus recte dicitur dominus
Jesus Christus: Nam & Joannes Apostolus in epi-
stola sua de patre & filio & Spiritu sancto sic
1. Joan. 5. 7. dicit: *Tres sunt qui testimonium dant in terra,
spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt:*
in spiritu significans patrem, sicut Dominus mu-
lieri Samaritanæ secundum ipsius Joannis Evan-
Joan. 4. 21. gelium loquitur, dicens; *Crede mihi, quia ve-
niet hora, quando neque in monte hoc, neque in
Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod
nescitis, nos adoramus quod scimus; quia salus
ex Judæis est. Sed venit hora, & nunc est, quan-*

C

*do veri adoratores adorabunt patrem in spiritu &
veritate. nam & pater tales quærit qui adorent
eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum,
in spiritu & veritate oportet adorare*. In aqua
vero Spiritum sanctum significans, sicut in eo-
dem suo Evangelio exponit verba Domini dicen-
Joan. 7. 37. tis: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui
credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de
ventre ejus fluent aquæ vivæ*. Ubi subsecutus
adjecit: *Hoc autem dicebat de spiritu, quem ac-
cepturi erant credentes in eum. Nondum enim
erat spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glo-
rificatus*. In sanguine vero filium significans,

D

quoniam ipse ex sancta Trinitate communicavit
carni & sanguini. Non ergo ait Joannes Aposto-
lus, loquens de Patre & Filio & Spiritu sancto, tres
sunt personæ, quæ testificantur in terra, spiritus,
* 15 aqua, & sanguis, * & hi tres unum sunt. Quid
ergo pro Joanne respondent Apostolo? Qui sunt
hi tres, qui in terra testificati, & qui unum esse
dicuntur? num dii? num patres? num filii, aut
spiritus sancti? Non utique. sed hi tres, Pater &
Filius & Spiritus sanctus sunt, tamen etsi non
invenitur unum nomen, quod de omnibus com-
muniter masculino genere prædicetur, sicut

E

communiter de illis personæ prædicantur genere
feminino. Aut si forsitan ipsi, qui de verbo con-
tendunt, in eo quod dixit: *Tres sunt qui testi-
ficantur in terra, spiritus, aqua, & sanguis, &
hi tres unum sunt*, Trinitatem, quæ unus Deus
est, nolunt intelligi, secundum ipsa verba quæ po-
suit pro Apostolo Joanne respondeant. Nunquid
hi tres, qui in terra testificari, & qui unum es-
se dicuntur, possunt spiritus, aut aquæ, aut san-
guines dici? Quod tamen Joannis Apostoli testi-
ctio 2. monium B. Cyprianus Carthaginensis antistes &
* 16 " martyr in Epistola, sive libro, quem * de Trinitate

A

scripsit, de Patre & Filio & Spiritu sancto di- "
ctum intelligit. Ait enim: Dicit Dominus, *Ego* " Joan. 10. 30.
& pater unum sumus, & iterum de Patre & Fi- "
lio & Spiritu sancto scriptum est, *& hi tres* "
unum sunt. Proinde considerare debent, qui ver- " 1 Joan. 5. 7.
borum captionibus supervacue student, quia non
simul & conjuncte dicimus unum filium ex Trini-
tate crucifixum, ut tres aut duos filios induce-
re videamur: sed prius dicentes, quod magna
Synodus confirmavit, unum ex Trinitate incar-
natum, vel passum, vel crucifixum, cum inter-
rogati fuerimus, quem unum de Trinitate dica-
mus, recte postea respondemus, filium. Non au-

B

tem recte simul * diceretur unus filius ex Trinitate * 17
incarnatus, aut passus, aut crucifixus. Sed non
est consequens, ut quæ simul non recte dicuntur,
etiam sigillatim non recte dicantur. Ac ne hoc
dissimulent intelligere, aut fortasse non possint,
verborum suorum vel convincantur vel admo-
neantur exemplo. Nam & ipsi, cum recte dicant
unam ex Trinitate personam crucifixam, secun-
dum quod ille etiam vir beatus, & doctrinæ ad-
mirabilis, Augustinus in opere, quod scripsit de De bono perseve. cap. 24.
prædestinatione, & perseverantia sanctorum,
* docet: Fidelis, qui in eo veram naturam cre- " * 18
dit & confitetur humanam, id est nostram, quam- "

C

vit singulariter suscipiente Deo verbo, in unicum "
Dei filium sublimatam: ita ut qui suscepit, & "
quod suscepit, una esset in Trinitate persona. "
Cum igitur & ipsi, quemadmodum * docuimus, * 19
juxta doctrinam patrum recte dicant, unam ex Tri-
nitate personam crucifixam: & item interrogati
cujus eandem dicant esse personam, recte respon-
deant, filii: non tamen quod singillatim recte di-
cunt, etiam simul & conjuncte recte dicere pote-
runt, id est, unam personam filii ex Trinitate cru-
cifixam, quasi duæ personæ sint filii. Sicut ergo,
quamvis non recte simul dicatur, una persona filii
ex Trinitate crucifixa, * & recte item de ipsa perso- * 20

D

na singillatim dicitur quod filii sit: ita quamvis
non recte simul dicatur, unus filius ex Trinitate
crucifixus: recte tamen singillatim dicitur, unus ex
Trinitate crucifixus: & item de ipso uno quod filius
sit. Quocirca, recte dicitur unus ex Trinitate cru-
cifixus, & una ex Trinitate persona. Sed unam di-
cere personam Nestorianorum nova subterfugia mi-
nus excludit: qui convicti innumeris testimoniis
patrum, quod Deus verbum & assumptus homo una
persona sit, pro auctoritatis dignitate ab eis hoc vel
existimant dictum, vel existimare se fingunt. ut
sic homo Jesus Christus dicatur verbi gessisse perso-
nam, sicut etiam gessit Apostolus, qui scribens ad

E

Corinthios dicit: *Nam & ego * quod donavi, pro-* * 21
pter vos in persona Christi, ut non circumveniamur 2. Cor. 2. 10.
a satana: non ut unus idemque esset Deus &
homo. Cum vero & unus ex Trinitate, & una
ex Trinitate persona pro nobis crucifixa recte di-
catur, hanc utilitatem, * qua fraus Nestoriano- * 22
rum a sancta & magna Synodo sufficienter exclusa
est, intelligere & approbare jam debent, qui di-
ci nolebant unum de Trinitate pro nobis incarna-
tum, vel passum, vel crucifixum. Quietiam si nul-
la invitaret utilitas, neque hoc esset tantæ Sy-
nodi auctoritate firmatum, modestius facerent

---

* (14) *dixerit*.
* (15) *& hi tres unum sunt; sed hoc potius, tres sunt (qui) testificantur in terra, spiritus aqua & & sanguis, & hi tres unum sunt. Quid ergo &c.*
* (16) *de Unitate*. Sane in libro *de Unitate Ecclesiæ* verba leguntur, quæ refert Facundus.

* (17) *dicitur*.
* (18) *dicit*.
* (19) *diximus*.
* (20) *recte tamen singillatim dicitur, una persona ex Trinitate crucifixa. & recte item &c.*
* (21) *quod donavi, si quid donavi, propter vos &c.*
* (22) *quia*.

Gregor. Nazianzenus Orat. 39. adquiescere sapienti Gregorio, qui de vocabulorum diversitate diffidendum non esse decrevit. In eo enim sermone, cujus est titulus. De luminibus, ita locutus est: Deum cum nomino, „uno lumine illustramini, simul & tribus. Tribus quidem, secundum uniuscujusque proprietates, sive personas. Nihil enim pro vocabulorum diversitate diffidendum est, cum ad eundem sensum omnium diversitas provocet intellectum. Dum igitur & magna nos ad hanc confessionem invitet utilitas, & non inaudita & nova sit ista vox, de qua nobis deliberare sit liberum an admitti debeat, quam divinarum scripturarum testimoniis convenire etiam a tantis patribus confirmatum esse docuimus, nihilque de verbo sit diffidendum; placere omnibus debet, ut unus ex Trinitate, vel de Trinitate, crucifixus pro una persona dicatur. Quamquam siquis rem diligenter attendat, & altius causam repetat, inveniet quod non sic dicimus, unus pro una persona, sed potius una persona pro uno ex Trinitate dicatur.
* 23 Nam * sic Ecclesia Christi, etiam cum necdum
ad distinctionem patris & filii & spiritus sancti
* 24 uteretur nomine * personæ, tres credidit &
prædicavit, patrem & filium & spiritum san-
* 25 ctum; sicut testimonio * Joannis supra docui-
1 Joan. 5. 7. mus, quo dictum est: *Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt*. Personarum autem nomen, non nisi cum Sabellius impugnaret Ecclesiam, necessario in usum prædicationis assumptum est; ut qui semper tres crediti sunt & vocati, pater & filius & spiritus sanctus, uno quoque simul & communi personarum nomine vocarentur. Deinde etiam subsistentiæ dictæ sunt, quoniam Ecclesiæ placuit, ad significandam Trinitatem, & hoc nomen distinctioni personali tribuere. Quæstio itaque aliquando de novo nomine personæ & subsistentiæ fuit, utrum ad significandam Trinitatem, quæ Deus est, deberet admitti, sicut & ipsius Trinitatis nomen admissum est: non de eo quod semper tenuit & prædicavit Ecclesia, quia tres sunt qui testificantur in terra, & hi tres unum
* 26 sunt. Unde etiam memoratus * vir Augusti-
Cap. 3. nus in quinto decimo de Trinitate libro: Clarum, inquit, est in substantia veritatis, non solum patrem filio non esse majorem, sed nec ambos simul aliquid majus esse, quam solum spiritum sanctum; aut quoslibet duos in eadem Trinitate majus aliquid esse, quam unum; aut omnes simul tres, majus aliquid esse, quam singulos. Nec ait vir cautissimus & sapientissimus, ambas personas simul aliquid esse majus in substantia veritatis, quam solam spiritum sanctum, quod quidem recte si vellet diceret: sed potius ambos. neque ait quaslibet duas personas in eadem Trinitate majus esse aliquid quam unam: sed quoslibet duos in eadem Trinitate majus esse aliquid quam unum. neque dixit omnes simul tres personas majus aliquid esse, quam singulas: sed omnes simul tres majus aliquid esse, quam singulos. Quod si hujusmodi locutiones ex dictis probatissimorum patrum velim colligere, ante me tempus, quam exempla, deficiet. Nihil est igitur quod de verbo reprehendamur, dicentes unum de Trinitate incarnatum, sive passum, sive crucifixum. Quod etiam sancta Calchedonensis Synodus divinarum scripturarum auctoritate, & antiquissimorum patrum testimoniis informata, videns a magno Proclo ad Armenos utiliter scriptum, & a sapientissimo Joanne Antiocheno & ceteris Orientalibus Episcopis in Concilio approbatum, convenienter ipsa quoque firmavit. Et ideo hanc religiosam & necessariam vocem suscipientes, qui de verbo superflue contendebant, ita jam nobiscum Nestorianos urgere debent ac premere, ut non tantum unam ex Trinitate personam dicant; quod illi male, sicut jam diximus, interpretantur: sed etiam unum ex Trinitate passum, quod nulla fraude possint eludere. Quibus Nestorianis hoc modo gravius insistimus, si eis dicamus, certum est accipere vos nobiscum, quia Trinitatem, quæ unus Deus est, significavit Apostolus dicens:
O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, Rom. 11. 33.
quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum domini, aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prius dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula. Ex ipso dicens, ex patre: per ipsum
vero, per filium. sicut alibi dicit: *Nobis tamen* 1. Cor. 8. 6.
unus Deus pater, ex quo omnia, & nos * *in illo*: * 27
& unus dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. In ipso vero, in spiritu sancto.
de quo Salomon ait; *Quoniam spiritus Dei reple-* Sap. 1. 7.
vit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis. nec aliud est in ipso esse omnia, nisi ab ipso omnia contineri. Quæ cum ita sint, quomodo non unus ex hac Trinitate est dominus Jesus Christus, cum, sicut ostendimus,
idem dicat Apostolus: unus dominus Jesus Chri- 1. Cor. 8. 6.
stus, per quem omnia, & nos per ipsum? Item cum ipse dominus Jesus Christus, hanc Trinitatem nobis insinuans, in Evangelio discipulis suis
dixerit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes* Matth. 28. 19
eos in nomine patris & filii & spiritus sancti: quomodo Petrus Apostolus Judæos exhortans dice-
ret: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquis-* Act. 2. 38.
que vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus
sancti? aut quod * simul in eisdem Actis Aposto- * 28
lorum legitur, quidam discipuli, quos ejus co- Act. 19.
apostolus Paulus Ephesi reperit baptismo tantum Joannis imbutos, ab eo admoniti baptizarentur in nomine domini Jesu, si non unus esset ex Trinitate, in qua tantum baptizari præceptum est, do-
minus Jesus Christus? Quod autem [a] in nomine a

a *In nomine domini Jesu*) Alia fuit sententia S. Ambrosii, qui in libro de Spiritu sancto cap. III. Apostolos censuit in nomine domini Jesu tantummodo baptizasse: plenum tamen fuisse mysterium, quia qui unum dixerit, Trinitatem signavit. Quod ipsum in libro de Trinitate Latine tantum edito scripserat S. Athanasius. *Numquid prævaricatores*, inquit, *mandati Salvatoris Apostoli effecti, & contra traditionem ejus baptizarunt tantam multitudinem? Non enim scriptum est baptizasse eos in nomine patris & filii & spiritus sancti, sed tantum in nomine domini Jesu. Numquid ergo prævaricati sunt? Absit. Nam licet filii nomen tantummodo dicatur, habet tamen & patrem & spiritum secum pronuntiatum*. In eadem quoque sententia est Ferrandus idem diaconus in epistola ad Anatolium.

* (23) *semper*.
* (24) *personarum*.
* (25) *Joannis Apostoli*.
* (26) *vir doctissimus*.
* (27) *in illum*.
* (28) *similiter*.

A domini Jesu hi quos memoravimus baptizati narrantur, non eo credendum arbitror, quia non in nomine patris & filii & spiritus sancti baptizati sunt, ut etiam in ipsis servaretur verbis a Domino constituta forma baptismi. Sed quia hoc erat insinuandum quod baptismo novo fuerint baptizati; sufficere judicatum est ad discretionem ipsius novi baptismi solum nomen domini Jesu memorare, quod neque in baptismo Joannis, neque in aliis baptismis Judaici ritus interserebatur. Ceterum illis sacratis verbis, id est, in nomine patris & filii & spiritus sancti, baptizati mihi videntur. Nec mendaciter
B dictum, quod absit, existimo: *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi*, aut quia baptizati sunt quidam in nomine domini Jesu.
* 29 quoniam certissime in nomine * Jesu baptizabant Apostoli, & si non in solius domini Jesu, id est filii, nomine baptizabant, verum etiam in patris & spiritus sancti. Ac per hoc arbitror, quod cum baptisma celebraretur, in ipsis quoque sacratis verbis servabatur illa forma baptismi: in narratione vero sufficiebat, ad discretionem aliorum baptismatum, solius domini Jesu facere mentionem. Propterea vero credo, quod de omnium trium personarum
C commemoratione, domini Jesu nomen ad insinuandum novum baptismum magis assumptum est, quoniam ipsi consepelimur per baptismum in mortem. Verumtamen non diceretur, nisi, ut jam asseruimus, unus esset ex Trinitate dominus Jesus Christus. His igitur atque aliis quamplurimis informatus, prius quam hoc a magna synodo Calchedonensi approbatum esse cognoscerem, unum de Trinitate credidi dominum Jesum Christum. qui Deus ex Deo natus ante sæcula, idem in plenitudine temporum homo sit natus ex virgine; & qui patris existens unigenitus, factus sit unigenitus
D matris; ut geminæ gigas substantiæ, sicut intellexit & cantavit Ambrosius, utriusque veræ nativitatis proprietate credatur; sitque consubstantialis patri secundum divinitatem, & consubstantialis matri secundum humanitatem. & sicut ideo consubstantialis patri creditur, quia proprius ejus & verus est filius: sic etiam matri propterea consubstantialis credatur, quia proprius etiam ejus & verus est filius.

CAP. IV. VEri autem & proprii filii quis nisi absurdissimus neget vere & proprie esse matrem? quod æque monstravimus magnæ synodi Calche-
E donensis sententiæ convenire, & nos secundo partitionis loco promisimus asserturos. Insinuandum vero est, quod hanc quoque confessionem, qua beatam Mariam vere & proprie dicimus
a matrem Dei, a quidam etiam communicantes Ecclesiæ putent non debere suscipi, cum Nestorium fateantur, propter quod eam matrem Dei negabat, debuisse damnari. Quibus, antequam
* 30 Nestorianis respondeamus, * respondendum puto, sicut & in superiore quæstione jam factum est: quod omnino stultum ac turpe sit, & condemnationem probare Nestorii, & beatam Ma-

A riam negare, quod vere & proprie sit mater Dei. Nam si qua hinc esse potuit quæstio, cum ipso Nestorio simul exclusa est, qui eam matrem Dei esse negabat. Hoc enim & ad credendum difficile, & dignum controversia videbatur, utrum Deum illa virgo genuerit: ceterum quod vere & proprie genuerit, quicquid
est ille quem genuit, * nulli dignum disceptationis apparet. * 31
Qui ergo concedunt, quia Deum virgo genuit, quod incapabile est, & unius singulariter matris: cur eam negant vere & proprie genuisse, quod commune omnibus matribus, & nullius dignum est quæstionis? Et audent in-
B super hoc, quod dicimus B. Mariam vere & proprie matrem Dei, Eutychiano dogmati deputare: non intelligentes neque quæ loquuntur, sicut dicit Apostolus, neque de quibus affirmant, cum sancta Calchedonensis Synodus, a qua ipse damnatus est Eutyches, sicut memoravimus, dicat: Quomodo Dei genitrix sit virgo vocitata propter eum qui virginitatem ejus dignatus est etiam sacrare post partum, vulvamque, ut decebat Deum, integritate signare: quomodo secundum veritatem mater dicta sit propter carnem, quam ex se omnium domino ministravit. Cum igitur, ut isti patres docue-
C runt, propterea secundum veritatem * mater dicta sit, quia carnem ex se omnium domino ministravit, quod Eutyches negat: quomodo putatur Eutychiano dogmati deputandum, cui magis invenitur esse contrarium? Non enim potest beatam virginem vere & proprie dicere matrem Dei, sed nuncupative potius ac perfunctorie, quam non credit carnem ex se omnium domino ministrasse. Non ergo Nestorianam tantum, verum etiam Eutychianam hæresim destruit ista confessio, qua dicitur B. Maria vere & proprie mater Dei. Quod si nos rectæ fidei esse non credunt, & aliquid suspicantur in his
D verbis occulere, inquirant a nobis id ipsum quemadmodum volunt, & interrogationibus suis quid sentiamus eliciant. Si autem de rectitudine quidem fidei nostræ non dubitant: sed putantes ipsam fidem rectam non rectis verbis pronunciari, dicunt quod sensu quidem sumus perfecti, non autem sumus perfecti sententia, cum
Apostolus in utroque nos hortetur * perfectos * 33
dicens: *Sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia*: ipsi doceant quatenus illa virgo, quod non abnuunt, mater Dei dicatur, utrum vere & proprie, an nuncupative & perfunctorie. Quod si dicunt non esse consequens,
E ut si vere & proprie non sit, nuncupative & perfunctorie sit mater Dei: ipsi dicant modum quo contra nos prædicanda sit mater Dei. Omnis enim qui alterius prædicationi repugnat, dicere debet aliquid, quod aut contrarium ei sit, aut
diversum. * Sicut Arianis dicentibus, quod minor patre sit filius, contra nos dicimus quod æqualis ei sit. sicut Manichæis dicentibus quod phantastica, id est, falsa caro fuerit ejusdem filii Dei, contra nos dicimus quod in vera carne homo fuerit factus. Atque ita & illi vicissim, impugnantes quod verum est, atque catholicum, affirmant aliquid suum. Nec quisquam aliter doctrinæ * 34

Margin notes: * 32 (beside "mater dicta sit"); 1. Tim. 1. 7.; In allocut. ad Martian.; 1. Cor. 1. 10

a *Quidam comunicantes Ecclesiæ*) Tametsi de Maria Virgine, quin vere ac proprie dicenda sit Deipara Θεοτόκος, ambigere inter catholicos integrum non erat post Synodum Ephesinam, quæ liquido id sanxit contra Nestorium: non defuisse tamen, qui de ea voce his temporibus immerito contenderent, præter Facundum, ostendit ex Justiniani literis Joannes Papa in eadem epistola ad Senatores.

* (29) *domini Jesu*.
* (30) *demonstrandum*.
* (31) *nullius*.
* (32) *mater Dei*.
* (33) *perfectos esse*.
* (34) *sic*.

resistit alterius, nisi contra aliquid dicat: cum vero aliquid contradixerit, tum demum si acceptabilis sit illa contradictio disquiritur. Horum vero, qui nos prohibent dicere vere & proprie matrem Dei Mariam, nec dicunt secundum quem modum dicenda sit mater Dei, non est quærendum si acceptabilis sit contradictio. Nam qui contra nihil dicunt, quomodo vel dicere videantur? Et ideo non tam laboriosum studio nostro est eorum absurditati resistere, quam existimationi periculosum, ne videamur superflue non contradicentibus respondere. Quamvis autem negantes hoc nostrum quod dicimus, vere & proprie esse matrem Dei Mariam, nihil hactenus affirmaverint suum: interrogandi sunt tamen, utrum quod necessario sequitur, vel negare audeant quod nos prohibent confiteri, ut addita negatione dicant eam non vere & proprie matrem Dei. Et jam non dicam aures catholicorum, sed frons illorum ferat, si potest, hanc profanam & detestabilem vocem. Si autem non audent dicere, non vere & proprie mater est Dei, cur nos prohibent confiteri, quod negare non audent? Cognoscant igitur cum sancta synodo, cujus se profitentur decreta suscipere; quod propterea beata illa virgo secundum veritatem mater dicta sit Dei, quoniam carnem ex se omnium Domino ministravit, & non se dicant Eutychianis repugnare, negantes vere & proprie matrem Dei Mariam, cum potius eis nescii favere monstrentur, resistendo sententiæ synodi Calchedonensis, in qua damnati sunt, & negando quod eorum est vanitati contrarium. Illud etiam caveant Nestorianorum experti perfidiam, quibus pro hac quoque confessione jam respondere debemus, ne quasi pro naturarum discretione dicentes quod non homo Christus Jesus, sed Deus verbum proprius & verus sit filius Dei; aut quod non Deus verbum, sed homo Christus Jesus proprius & verus sit filius hominis; videantur & ipsi non eundem credere Deum verbum quem hominem, sed alteram personam Dei, alteram hominis arbitrari. Porro si idem est Deus qui homo, & idem homo qui Deus, tam recte dicitur Deus verbum proprius & verus filius hominis, quam recte dicitur idem ipse mediator Dei & hominum homo Christus Jesus proprius & verus filius Dei: nec ulla confusio naturarum ex hoc inducitur, sed personæ unitas intimatur. Neque enim confusionem naturarum Joannes indu-
1. Joan. 5. 20. cebat Apostolus dicens: *Scimus quantum filius*
* 35 *Dei venit, & dedit * intellectum, ut sciamus*
" f. simus. *quod est verus & " simus in vero filio ejus Je-*
Rom. 8. 31. *su Christo*: vel Paulus cum diceret, *Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui etiam filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Si autem Joannes Christum, id est unctum, verum Dei filium dicit, quem & venisse testatur; venire autem & ungi, quantum ad naturarum discretionem spectat, humanitati potius, quam deitati conveniunt: & si Paulus quem proprium Dei vocat filium, ipsi patrem non pepercisse docet, sed eum pro nobis omnibus tradidisse, & omnia ei donasse; quæ similiter, cum de naturis agitur distinguendis, deitati non possunt attribui: & neuter horum talia prædicans creditur confudisse naturas, sed unitatem magis expressisse personæ: respondeant Nestoriani, quomodo non eadem personalis unitatis ratio, sine ulla naturarum confusione, de nobis flagitat, ut vere & proprie dicamus filium hominis Deum verbum, & beatam virginem vere & proprie matrem Dei. Nam & ille centurio, qui corpus domini gloriæ crucifixi serva-
bat, cum expirante * mundi creatore, mundi * 36
videret elementa turbari, filium Dei cum * ve- * 37
rum esse cognovit. ait enim: *Vere filius Dei* Matth. 27. 54.
erat iste. Cujus verbi fidem beatus facit Hilarius, ita dicens: "Qui cruci affixerant, vere Dei " Lib. 3. de
" filium confitentur: prædicationi consentit effe- " Trinitate.
" ctus. Dominus dixerat: *Clarifica filium tuum*. " Joan. 17. 1.
" Non solum nomine contestatus est filium, sed
" & proprietate qua dicitur *tuum*. Multi enim
" nos filii Dei: sed non talis hic filius est. Hic
" enim & proprius & verus est filius, origine non
" adoptione, veritate non nuncupatione, nativitate non creatione. Ergo post clarificationem ejus veritatem confessio secuta est. Nam verum
" Dei filium centurio confitetur, ne quis credentium ambigeret quod unus persequentium
" non negasset." Si igitur, Hilario quoque, doctissimo antistite & fortissimo confessore, secundum doctrinam Apostolicam testante, proprius & verus est filius Dei qui crucifixus est, non est dubium quin etiam Deus vere & proprie pater sit crucifixi filii. Quæ cum ita sint, quemadmodum nihil ex hoc metuendum est, ne cum dicitur Deus vere & proprie pater filii crucifixi, sequi videatur quod illa humanitas a verbo Dei suscepta & crucifixa in deitatem conversa sit, & natura humana, quæ composita est, simplici naturæ patris consubstantialis effecta: ita non sequitur, cum dicimus vere & proprie matrem Dei Mariam, ut deitas Verbi conversa videatur in carnem, & natura divina, quæ simplex est, compositæ naturæ matris consubstantialis effecta. Alioquin si blasphemum & absurdum est quod B. Maria vere & proprie dicitur mater Dei, sine ulla disceptatione blasphe-
mum & absurdum est, * quod Deus verbum ve- * 38
re & proprie dicitur filius hominis. Si autem & hoc blasphemum & absurdum videtur, ut Deus verbum vere & proprie dicatur filius hominis; consequenter blasphemum videbitur & absurdum, ut idem ipse mediator Dei & hominum homo Christus Jesus vere & proprie dicatur filius Dei. Porro scriptura divina, quæ nihil blasphemum loquitur vel absurdum, pro unitate personæ verum & proprium Dei filium dicit mediatorem Dei & hominum, hominem Jesum Christum: qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, in quo vero Dei filio sumus, & cui proprio filio pater non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Recte igitur etiam B. Maria, pro eadem unitate personæ, vere & proprie mater dicitur ipsius unigeniti Dei verbi. Ideoque sapientissimus atque clarissimus ecclesiarum Christi magister Augustinus in opere memorato, quod conscripsit de
prædestinatione & perseverantia sanctorum: "Cla- " Rom. 1. 1.
" mat, inquit, doctor gentium in capite episto- " De præd.
" larum suarum, *Paulus servus Jesu Christi vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Da-* sanctor. c. 15.

* (35) *nobis intellectum.*
* (36) *eodem mundi &c.*
* (37) *vere.*
* (38) *quod etiam reciproce Deus &c.*

A „*vid secundum carnem ; qui prædestinatus est filius Dei in virtute , secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum* . Prædestinatus est ergo Jesus , ut qui futurus erat secundum carnem filius David , esset tamen in virtute filius Dei secundum spiritum sanctificationis , quia natus est de spiritu sancto ex virgine Maria . Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis a Deo verbo susceptio singularis , ut filius Dei & filius hominis simul , & filius hominis propter susceptum hominem , & filius Dei propter suscipientem unigenitum Deum veraciter & proprie diceretur , ne non Trinitas sed quaternitas crederetur . Igitur iste vir doctus & su-

B 39 sceptum * hominem veraciter & proprie docuit dici filium Dei ; & suscipientem Deum propter susceptum hominem veraciter & proprie dici filium hominis . Si quo minus , necesse non erat dicere quod adjecit , *veraciter & proprie* , nisi ad hujus magni mysterii commendationem, per quod & Deus filius hominis & homo filius Dei factus est. Nam veraciter & proprie dici hominem filium hominis , & Deum filium Dei quis possit ambigere ? Idem itaque & Deus verbum , qui etiam est mediator Dei & hominum , homo Christus Jesus , secundum hujus viri sancti doctrinam , tam veraciter & proprie dicitur filius

C hominis , quam veraciter & proprie filius Dei . Si autem veraciter & proprie dicitur filius hominis Deus , necesse est ut reciproce dicatur & B. Maria veraciter & proprie mater Dei . Cum vero hoc adjecit dicens , ne non Trinitas , sed quaternitas crederetur , coegit omnino ut B. Mariam veraciter & proprie matrem Dei esse dicamus , ne non Trinitatem , sed quaternitatem credere videamur . Et ideo religiosæ ac necessariæ vocis hujus negatio non levis putetur, quam tanta blasphemia consequitur . Sane mirandum non est , quod Augustinus veraciter & proprie dici pronunciat filium hominis Deum ,

De tempore serm. 33. cum in quodam sermone de Epiphania , cujus

D principium est : Nuper celebravimus diem quo ex Judæis Dominus natus est, hodie celebramus „ quo a gentibus adoratus est, ita loquatur: Ma„gos sane ad ipsum proprie locum, ubi Deus ver-

* 40 „bum infans erat, stella perduxit. * " Quod ergo

" f qui ergo. verbum Deum dicit infantem, quomodo non veraciter & proprie diceret prædicari filium hominis Deum? Nam si infans ille veraciter & proprie dicitur filius hominis , ipse autem infans est Deus verbum, veraciter & proprie dicitur fi-

Ibidem serm. 30. lius hominis Deus verbum. Rursus in alio ejusdem diei sermone, cujus est principium: Ad partum virginis adorandum Magi ab oriente venerunt, sic ait: Jam vero quod eadem stella quæ „ magos perduxit ad locum, ubi erat cum matre

E „ virgine Deus infans , &c. Is ergo negare potest veraciter & proprie dici filium hominis Deum, qui hujus sapientissimi viri doctrinæ repugnans, aut Deum negat infantem, aut vere & proprie filium esse hominis negat infantem . Quia ergo illud pietas, hoc autem humanitas negare non patitur; vere & proprie esse filium hominis Deum sine dubitatione credendum est. Hoc autem constituto, non est dubium, quin etiam illa virgo vi-

* 41 cissim vere & proprie mater Dei esse dicatur .

a Item cum quidam [a] Leporius presbyter apud * Gul-

A lias, depravatus a vera & antiqua Ecclesiæ fide, eadem docere præsumeret, quæ postea Nestorius docuit, atque inde pro tali errore depulsus, in Africam docendus veniret , illic instructos , ut docet Apostolus, in spiritu mansuetudinis a spi- *Gal. 6. 1.* ritalibus patribus Aurelio Carthaginensi, & prædicto Augustino, atque aliis Africanis Episcopis, pravissimam novitatem sui dogmatis abdicavit . Scripsit autem libellum satisfactionis idem Leporius ad Gallos Episcopos, quem memorati venerabiles patres Aurelius atque Augustinus & ceteri sic probaverunt, ut ad faciendam veritatis fidem , etiam suas ei subscriptiones adjicerent.

B In quo libello post * multum sic dicit : Nasci- * 42

tur ergo proprie de Spiritu sancto & Maria * vir- " * 43

gine Deus homo Jesus Christus filius Dei, ac sic " in alterutrum unum fit & verbum & caro, ut " manente in sua perfectione naturaliter utraque " substantia, sine sui præjudicio & humanitati di- " vina communicent, & divinitati humana parti- " cipent . nec alter Deus, alter homo; sed idem " ipse Deus qui & homo, & vicissim homo qui & " Deus Jesus Christus filius Dei nuncupetur & ve- " re sit . Cum itaque nefandus error , qui evacuans totum salutis nostræ mysterium cautus sibi videtur ac diligens , in ecclesia Latinorum

C prius apparens, non sicut apud Græcos contentionibus augeretur, sed * satagendo magna & sol- * 44 licita patrum pietate, mox ut deprehensus est, etiam a suo condemnaretur auctore: non aliter visus est eisdem sanctis patribus abolendus , nisi ut de virgine Maria proprie Deum esse natum scripto confiteretur ipsius auctor erroris. Ait enim, sicut memoravimus: *Nascitur ergo proprie de spiritu sancto & Maria semper virgine Deus* . Atque ita Deus ab eo dicitur proprie natus ex virgine , ut etiam homo Jesus Christus vicissim Dei filius nuncupari & vere esse dicatur . Unde & illud adjecit: *Ac sic in alterutrum unum fit & Verbum & caro* . Nec per hoc discretioni utriusque naturæ præjudicium intulit , qui

D confessus est quod manente in sua perfectione naturaliter utraque substantia, sine sui præjudicio & humanitati divina communicent , & divinitati humana participent. non alterum dicens Deum , alterum hominem : sed eundem ipsum Deum, quem & hominem, & vicissim hominem, quem Deum , Jesum Christum Dei filium nuncupari & vere esse confessus est. Si autem Deus vere est homo, nec aliunde vere homo nisi nascendo de virgine , cur non dicatur Deus vere natus ex virgine ? Et si Deus proprie factus est homo , nec aliunde proprie factus est homo nisi nascendo de virgine , cur non dicatur etiam proprie natus ex virgine ? Absurdum ni-

E mis est , ut Deus , qui nascendo de virgine vere & proprie factus est homo, non vere & proprie de illa natus esse dicatur : ut vera sit res quam effecit illa nativitas , & ipsa rei ejus effectrix non sit vera nativitas. Verum nec illud minus absurdum est, ut qui non offenditur pro- *Psal. 86. 5.* pheta dicente : *Mater Sion dicit , homo, & homo factus est in ea, & ipse fundavit eam altissimus*, & mansuete & fideliter accipit, quod ipse altissimus , qui Sion fundavit , homo factus est in ea: & qui non offenditur Evangelista di- *Joan. 1. 14.* cente, *Verbum caro factum est*: si audiat ea quæ

a *Leporius Presbyter*) Leporii libellum satisfactionis, cujus partem ex Cassiano dedimus Tomo I. Conciliorum Galliæ, integrum postea nacti sumus cum Aurelii , Augustini, aliorumque subscriptionibus, quarum hic mentio. Hunc ergo publici juris propediem futurum speramus.

* (39) *hominem propter suscipientem Unigenitum Deum veraciter &c.*

* (40) *Qui.*

* (41) *Galliam.*

* (42) *multa.*

* (43) *semper Virgine.*

* (44) *satagente.*

A funt hominis altiſſimo tribui qui factus eſt homo & ea quæ ſunt carnis Verbo tribui quod factum eſt caro, ſcandalum patiatur, tamquam non horum cauſam ante crediderit, quando altiſſimum factum hominem & verbum carnem credidit factum. Plus eſt autem dicere altiſſimum hominem factum, quam tribuere, quæ ſunt hominis altiſſimo: & plus eſt dicere, verbum caro factum eſt, quam tribuere quæ carnis ſunt Deo verbo. Cum itaque ſpiritus Dei, ad commedandam nobis in hoc myſterio adunationem divinæ humanæque naturæ, hoc quod eſt amplius dicere congruentius & utilius judicavit, quia altiſſimus homo factus eſt, &, verbum caro factum eſt: cur quiſquam metuat hac auctoritate fundatus, ſine præjudicio utriuſque naturæ. B ea quæ ſunt humanitatis altiſſimo, & quæ ſunt carnis verbo tribuere; propter ſacramentum ac diſpenſationem incarnationis ſuæ? De quo verbo Deo loquens idem Joannes in epiſtola ſua,
* 45 * ei quæ carnis ſunt deputare non dubitat, ut
* 46 pote quem * carne factum in ſuo Evangelio prædicavit. Nam ſicut ibi ſermonem inde exorſus
Joan. 1. 1. eſt dicens: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*: & infra: *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*: ita & in epiſtola ſua inde ſimiliter cœ-
1. Joan. 1. pit: *Quod erat ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod inſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ, & vita palam facta eſt, & vidimus & teſtamur, &* C *nuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem, & palam facta eſt nobis*. Annuncians itaque nobis de verbo vitæ, quod erat ab initio, nec in his quæ memoravimus ſuſceptæ ab eo carnis nomen interſerens, de ipſo verbo dicit, quod oculis ſuis illum inſpexerit, & manibus contrectaverit, non dubitans quæ ſunt carnis incarnato verbo tribuere. Quid ergo Neſtoriani, quaſi cautiores & diligentiores ipſo Joanne Apoſtolo, immo ipſo Deo verbo, qui ſic de ſe in Joanne loquebatur Apoſtolo, refugiunt quæ ſunt humanitatis Deo tribuere, & B. Mariam dicere vere & proprie matrem Dei, quam non refugiunt dicere vere & proprie hominis matrem, niſi quia non eundem credentes eſſe Deum, quem D hominem, duos nobis filios, licet non verbis,
* 47 rebus * tamen volunt inducere? Nos autem ſcien-
Rom. 9. 3. tes Apoſtolum dixiſſe: *Optabam enim ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamenta, & legiſlatio, & altura, & promiſſa: quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula*, non alterum Chriſtum putamus, & alterum ſuper omnia Deum; ſed eundem Chriſtum credentes ſuper omnia Deum, ejus matrem beatam Mariam virginem vere & proprie dicimus matrem Dei.

A Hæc adverſus Neſtorianorum perfidiam dixiſſe ſufficiat, quæ nos, ſicut arbitror, a calumniis Eutychianorum ſatis ſuperque defendunt, qui cum refelluntur a catholicis, Neſtorianorum eis crimen affigunt. Et ideo jam illud tertium prædictis Eutychianis contrarium rectum eſſe monſtremus, quod dominum noſtrum Jeſum Chriſtum confitemur in duabus naturis, id eſt in divinitate atque in humanitate perfectum. CAP. V.
Quo Neſtorianorum quoque calumnias * evertemus, qui nos putant ad confuſionem duarum * 48
Chriſti naturarum dicere, quod unus ex Trinitate ſit dominus Jeſus Chriſtus, & vere proprie B mater Dei Maria. Chriſtum igitur filium Dei, quemadmodum dictum eſt, in duabus prædicamus eſſe naturis. Nec dici patimur unam ejus ex divinitate & humanitate compoſitam eſſe naturam, ne patri, cujus ſimplex natura eſt, conſubſtantialis non ſit; & ſicut alterius eſt perſonæ, quam pater, ita etiam alterius, id eſt diverſæ, dicatur eſſe naturæ. Verum neque nobis erit conſubſtantialis, niſi ejus duæ naturæ ſint: ut ſcilicet altera ſit, in qua conſubſtantialis eſt patri, altera vero in qua conſubſtantialis eſt nobis. At huic evidentiſſimæ rationi bruta Eutychianorum contentio refragatur, adfirmans Dei verbi unitatem incommutabiliter ſimplicem C cum ſuſcepta humanitate in unam componi potuiſſe naturam. Quorum Eutychianorum duæ ſunt partes. una, quæ per totum ſequitur Eutychis principis ſui ſententiam: alia vero, quæ in quibuſdam ab eo diſſentiens, per ſuperbiam tamen dedignatur ad Eccleſiam pœnitendo reverti: ut de ipſis dictum videatur in pſalmis,
Diſciſſi ſunt, nec compuncti ſunt. Nam quia con- *Pſal. 34.17*
tentioſa vanitate præſumpſerunt longe diverſa, id eſt creatricem naturam creatamque confundere, traditi figmentis & erroribus cordis ſui, quamvis ex eodem cœnoſo fonte manantes, juſte meritoque diſciſſi ſunt. Sed illi, qui licet, ut diximus, recedentes in quibuſdam ab ipſius Eutychis auctoris & capitis ſui ſententia, ſequi tamen dedignantur Eccleſiæ catholicæ doctrinam, cujus caput eſt Chriſtus in duabus na- D turis, id eſt in divinitate atque humanitate,
perfectus, tamquam ſine capite remanentes, [a] Acephali vocantur a Græcis, quos ſignificantius nos Semieutychianos poſſumus appellare. Hi ergo ſciſſorum Eutychianorum ſchiſmatici, dicunt, quoniam ſi & una prædicetur filii Dei natura, poteſt accipi eadem una natura ſecundum aliquid naturæ patris eſſe conſubſtantialis, & item ſecundum aliquid noſtræ: hoc eſt autem dicere, nec patris eam naturæ conſubſtantialem eſſe, nec noſtræ. Namque cum aliquid habere dicitur hæc una filii Dei natura, quod patris natura non habeat, & rurſus aliquid quod noſtra non habeat, non aliud eſt, quam eam negare conſubſtantialem & naturæ patris & noſtræ. Ut enim nos recte dicamus filium & patri eſſe conſubſtantialem & nobis, propterea utique quia Il-

a *Acephali vocantur*) Alii alias hujus nominis cauſas tradunt, ut Leontius de ſectis cap. 5. Ado Viennenſis in Chronico, Nicephorus lib. XVIII. cap. xlv. & alii. Ceterum conſtat Acephalos tandem, quæcumque ſit origo, univerſe appellatos monophyſitas omnes, qui unicam in Chriſto naturam ſtatuebant, & Synodum Calchedonenſem oppugnabant, licet inter ſe alii aliis erroribus diſcreparent. Scite autem Anaſtaſius Antiochenus, περὶ τῆς Χριστοῦ οἰκονομίας, ad decem illorum coryphæos alludens, δεκακέρατον ὀρχήστραν, decem cornuum orcheſtram nuncupavit. ἀποβάλλεται, inquit, ἡ ἁγία ἐκκλησία, καὶ Εὐτυχία, καὶ Διόσκορον, καὶ Θεοδόσιον, καὶ Πέτρον, καὶ Τιμόθεον, καὶ Ἰουλιανόν, καὶ Γαϊανόν, καὶ Βαρσανούφιον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν ἔξαρχον τῆς δεκακεράτου ταύτης ὀρχήστρας, Σεβῆρον· καὶ τοὺς λοιποὺς αἱρεσιάρχας τοὺς μίαν φύσιν αἱρετικῶς ἐν Χριστῷ δογματίζοντας.

* (45) *ea quæ carnis ſunt, ei deputare*.
* (46) *carnem*.
* (47) *rebus tamen ipſis*.
* (48) *evitemus*.

* 49 cet unam dicamus * esse personam, non tamen
diffitemur quod in quadam naturarum dualita-
te subsistat, ut secundum unam consubstantialis
patri dicatur, & secundum alteram nobis. U-
nam vero, quam ipsi dicunt Christi esse naturam,
negant omnino in dualitate aliqua contineri; ne
requisiti cujus rei sit illa dualitas, quia non pos-
sunt jam dicere naturarum, personarum dicere
cogantur, quod nobiscum contra Nestorium ne-
gant. Et quia, cum naturæ natura confertur,
* 50 * non potest ibi pronunciari consubstantialitas,
nisi tota toti æquetur, ut definitionis nulla diver-
sitas intercedat: non autem potest una esse defini-
tio naturæ ex divinitate & humanitate composi-
tæ, si de filio sic credatur, & simplicis naturæ
patris, quæ tantum divina est, aut nostræ, quæ
tantum humana est: non ergo erit filius & pa-
* 51 tri consubstantialis * & nobis. Et si de filio sic
credatur, duas confiteri debent unius filii Dei
naturas, quod innumeris testimoniis antiquorum
* 52 patrum in * defensione magnæ synodi Calchedo-
* 53 nensis, & * convictione Eutychianæ vecordiæ,
cum plurimis tum etiam vos probastis. Ex qui-
bus & nos adhuc aliqua proferimus, & si non
multa numero, pondere tamen gravia: ut pote
quæ synodi Ephesinæ sint auctoritate firmata.
Ibi enim prolata sunt contra Nestorium, & ex
his ibi convictus atque damnatus est. Quia igi-
tur utraque pars Eutychianorum ipsius synodi
auctoritatem sequi se dicit, sufficere confutatio-
ni eorum existimo, si aliis omissis hoc solum cla-
reat, quod ipsa quoque duas firmaverit Christi
esse naturas, cum protulit adversus Nestorium
ex secundo libro beati Ambrosii ad Gratianum
* 54 » Imperatorem, * dicens: Sileant igitur inanes de
Cap. 4. » sermonibus quæstiones: quia regnum Dei, sicut
» scriptum est, non in persuasione verbi est, sed
» in ostensione virtutis. Servemus distinctionem di-
» vinitatis & carnis. unus in utraque loquitur Dei
» filius, quia in eodem utraque natura est. Et si
» idem loquitur, non uno semper loquitur modo.
« Intende in eo nunc gloriam Dei, nunc hominis
» passiones. Quasi Deus loquitur quæ sunt divina,
» quia verbum est: quasi homo dicit quæ sunt hu-
» mana, quia in mea substantia loquebatur, &c.
Actione 1. Audiunt hæc Ambrosii verba recitata in Ephesi-
na synodo: cognoscunt ex his condemnatum esse
Nestorium, quibus dicitur, Servemus distinctio-
nem divinitatis & carnis, & quod licet unus, ta-
men in utroque loquitur Dei filius, hoc est in
utraque natura divinitatis & carnis. unde secu-
tus adjecit, quia in eodem utraque natura est.
Et non erubescunt aperte mentiri quod ejusdem
synodi statuta custodiant, negantes Christum in

duabus esse naturis, & confingentes quod una
potius natura facta sit ex duabus. Verum ad-
vertant quid etiam ex dictis beati Gregorii Na-
zianzeni prolatum ibi fuerit contra ipsius dogma Epist. 1. ad Cledonium.
Nestorii. Si quis introducit duos filios, unum «
quidem ex Deo patre, alterum autem ex ma- «
tre & non unum & eundem, adoptione frauda- «
bitur, quæ promissa est recte credentibus. Na- «
turæ etenim duæ, Deus & homo quemadmodum «
& anima & corpus, * non autem filii duo: « * 55
neque enim hic duo homines, licet sic Paulus « 2. Cor. 4.
quod interius est hominis & exterius appellave- « 16.
rit. Et ut breviter dicatur, aliud quidem & «
aliud ex quibus salvator est: & licet non id sit «
invisibile quod visibile, & tempore carens quod sub «
tempore; non tamen alius & alius. absit. Ambo «
etenim unum temperamentum, Deo quidem in- «
carnato, homine autem deificato, vel quomo- «
do quis nominare potuerit. Dico autem aliud «
& aliud. Aliter autem in Trinitate est. Ibi «
etenim alius & alius est, ut non subsistentias «
confundamus; non aliud & aliud: unum ete- «
nim tria & idem divinitate. Cum igitur & hic
audiant, quia naturæ duæ sunt Deus & homo,
nec ut isti volunt una dicatur ex utraque com-
posita: cumque simul advertant, quia sicut in
Trinitate alius est pater, & alius est filius, &
alius spiritus sanctus, & hæc tria nomina non
unius personæ, quamvis unius naturæ sint; ita
etiam in Christo non una sit natura, quamvis
una persona sit: quomodo Eutychiani, si Gre-
gorio credunt, vel potius Ephesinæ synodo,
non vident quod ejusdem profanationis sit, si
una dicatur Christi esse natura, cujus profana-
tionis est, si una dicatur patris & filii & spi-
ritu sancti esse persona? utrumque simile esse
prædicta synodus, teste Gregorio, demonstra-
vit. Quid autem illos contra hæc evidentissi-
ma patrum testimonia juvare poterit, quod in
assertionem vanissimi sui erroris dicunt, [a] Ju- a
lium Romanum Episcopum nescio ubi * rescri- * 56
psisse quod una sit Christi natura? cum in ea-
dem sancta synodo Ephesina, hoc solum ipsius
beati Julii contra Nestorium recitatum fuerit ex
epistola ad Prosdocium, in qua ait: Prædica- " Actione 1.
tur vero ad supplementum fidei & incarnatus "
ex Maria virgine * filius, & habitans in homi- " * 57
nibus, non in homine operatus. hoc enim in "
prophetis fuerat, & Apostolis. perfectus Deus in "
carne, & homo perfectus in spiritu. non duo "
filii, unus quidem proprius filius assumens ho- "
minem, alter vero mortalis susceptus a Deo: "
sed unus unigenitus in cœlo, unigenitus Deus "
in terra. Non aliud, præter hanc ad Prosdo- "

a *Julium Romanum Episcopum*) Epistolam ad Dionysium, quam Julio Papæ adscribebant Acephali, Julii revera fuisse credidit Gennadius in scriptoribus Ecclesiasticis cap. 11. subdititiam Facundus suspicatur hoc loco, & apud Photium Eulogius Alexandrinus orat. 111. Leontius vero Byzantius, qui & epistolæ verba recitat quibus abutebantur Eutychiani, non Julii, sed Apollinaris hæretici eam fuisse docet cap. VIII. de sectis. Quod ipsum affirmat Anastasius in Ecloge χρήσεων, & ante utrumque Hypatius Episcopus Ephesinus in Collatione cum Acephalis habita Constantinopoli: *B. Julii famosam illam epistolam manifeste Apollinaris ostendimus fuisse, scriptam ad Dionysium.* Quin & alteram item ad Prosdocimum, seu Docium epistolam, cujus testimonio usa est Synodus Ephesina, nec ipsam Julii fuisse vult Leontius, sed Timothei discipuli Apollinaris. Sed hanc sine controversia Julio alii quoque asserunt: atque inter ceteros Ephræmius Patriarcha Antiochenus lib. III. de sacris legibus apud Photium, ubi alterius ex eadem epistola sententiæ partem delibat, quam integram profert Anastasius idem presbyter in Ecloge, τῆς χρίσεως ἀλλὰ τῆς θείας θεολογίας, καὶ οἰκονομίας, cap. XXXVIII. nisi quod Acacium vocat pro Docio. Sic enim habet. Ἰουλίου ἐπισκόπου Ῥώμης ἐκ τῆς πρὸς Ἀκάκιον ἐπιστολῆς· πᾶς δὲ τὸν ἐκ Μαρίας υἱὸν μὴ ὁμολογῶν Θεὸν λόγον σεσαρκωμένον ὁμοούσιον τῷ πατρὶ ἐξ ἀρχῆς ὄντα· ἄτρεπτον δὲ ἐν τῇ σαρκώσει· καὶ ἀπαθῆ ἐν τοῖς πάθεσιν· ἀνάθεμα ἔστω.

* (49) *ejus esse.*
* (50) *toti utique tota confertur, non potest &c.*
* (51) *& nobis. Sed quia & vos . . . . ut & ipsi quoque non denegant, quod & Patri sit consubstantialis & nobis, duas confiteri debent unius Filii Dei naturas; quod innumeris &c.*
* (52) *defensionem.*
* (53) *convictionem.*
* (54) *dicentis.*
* (55) *filii autem non duo, neque Dii, neque enim hic &c.* consonat textus græcus: υἱοὶ δὲ οὐ δύο, οὐδὲ θεοί.
* (56) *scripsisse.*
* (57) *Dei filius.*

cium epistolam, ex dictis beati Julii in illa Synodn prolatum est, si qua fnrsitan alia scripsit, neque ex hac epistnla aliqnid amplius. Cnt igitur unn illnd potius, quod de nna Christi natura isti circumferunt tanquam ab ipsn B. Julin scriptnm, vel quæque similia, quæ setipsisse autumant alios venerabiles patres, in Synodn recitata sunt contra Nestorium? Nam ipsa magis ejus dogmati contraria viderentur. Quid anim jam controversiæ remansisset, quod una esset illins Dei hnminis subsistentia, sive persona, si probarentur patres quod etiam nnam prædicaverint ejus esse naturam? Igitur ut nmnis auferatnr quæstio, si non pnstea epistola illa confecta est, aut B. Julii eam non esse, sicut magis credendum est, Synodus judicavit. aut etiam & si ejus esse credidit, quod agn non dico, nt aliam magis quam ipsam ajusdem sancti Jnlii contra Nestnrinm proferret, non ex eo quod incauta dictum est contrarium errorem judicavit esse vincendum. Hoc antem & adversus cetera, quæ ex nomine aliorum antiqnnrum Ephesinæ synodi patrum, vel falsa, vel male intellecta ventilant, nos respondere cognoscant: quoniam si vera fuerant, aut sicut ipsi volunt intelligenda, eis pntinus Ephesina synodns Nestorinm refutaret. Nihil igitnr habent, quod de magno Calchedonensi concilin Eutychiani vel Semieutychiani querantur: quoniam Christum in duabus esse naturis, secundum prinris Ephesinæ synodi, quam nobiscum suscipiunt, statuta firmavit. Sed nec ex dictis B. Cyrilli, quæ alia, sicut credeodum est, intentinne prolata * simul male intelligunt, contra hnrum evidentiam meritn possunt objicere: quoniam vel si ab his testimoniis patrum, quæ in Ephesina Synodo firmata sunt, dissonare creduntnr, nnn possunt præferri, sive cnnferri decretis synodalibus, quæ suscepit nniversalis Ecclesia. Huc accedit, quia ipsius Ephesinæ syngdi primus fuit idem B. Cyrillus, qui nnn temere credendns est sibi extitisse contrarius. Quod si etiam fuisset, non in en sequendus erat, quod privatim singulis, nt ei visum est, dixisse, sed potius quod eum tractatn ac deliberatinne Synodi * docuisse communiter probaretur. Nam (& eum sanctus Joannes Antiochenus, & ceteri Orientales, atque aliarum prnvinciarum Episcopi, prædictum B. Cyrillum putarent, sicut nunc Eutychiani putant, unius Christum prædicare naturæ, & nb hoc eum licet probabili zeln fidei, tamen improbe judicarent hæreticum: nmnipotens Deus, cujus sapiens & mirabilis bonitas humanæ ignorantiæ malum potest in usnm doctrinæ convertere, talem dedit exitum causæ, ut illa Orientalium aliarumque provinciarum antistitum falsa de B. Cyrilln suspicio nihil nobis relinquaret suspicandum. Cum enim postea redintegrandæ pacis Ecclesiarum cura succederet, quoniam de hac suspicione nnn leve fuerat schisma commotnm; memnrati Orientales per venerabilem Panlum Emesennm Episcopnm ab eodem B. Cyrillo expetiverunt, ut si vellet nmne scandalum, nmnemque nffensionem de medio submoveri, unum Deum atque hominem Christum in duabns naturis evidentissime fateretur. Quod & ille gratantar amplexus atque confessus est: quippe qui sibi cnnscius erat nnn se aliter & antea credidisse. Atque ita Deus omnipotens, nnn solum Orientalium, & alinrum patrum, atque ipsius B. Cytilli rectam fidem manifestam omnibus fecit, quia nec illi quicquam expetiverunt indignum, nec ille quod expetitum est denegavit: verum etiam contra futuros Eutychianos multo promptiorem, multoque evidentinrem reddidit doctrinæ catholicæ veritatem. Tantum vern contra hunc errntem, quo Christns dicitur unius esse naturæ, eorundem patrum Orientalium sollicitudn ac diligentia vigilavit, ut in epistola, quam ei miserunt, ipsius rectæ confessionis, quam ab illn * expectabant, verba conscriberent, & præfatn Pauln commendarent Episcnpo, ut ea B. Cyrillus in suam transferens epistnlam eis rescriberet, ne quid remaneret ambiguum, unde quandoque rursus quæstin nasceretur. Quod etiam ille, sicut jam diximus, optatn suscipiens, seque non aliter & antea credidisse testatns, sic eidem sancto Joanni Antiochenn rescripsit: "Quoniam veru superflua & importuna Ecclesiarum divisio facta est, nunc maxime satisfactum est nobis, dominn men * reverentissimn Pauln chartam proferente habentem inreprehensibilem fidei confessinnem, & hanc affirmanta a vestra sanctitate compositam, & ab his qui illic sunt religinsissimis Episcopis. Habet autem ita conscriptin, quæ & in his verbis inserta est hnic epistolæ. *Et post aliqua*: Confitemur igitur dominum nostrum Jesum Christum filium Dei unigenitum, Deum perfectum & hominem perfectum ex anima rationali & corpore ante sæcula quidem de patre natum secundum deitatem; in nltimis vern diebus eundem propter nos, & propter nnstram salutem, de Maria virgine secundum humanitatem: cnnsubstantialem patri eundem secundum deitatem, & consubstantialem unbis secundum humanitatem. Duarum enim natnrarum * adunatin facta est: propter quod nnum Christum, unum filium, unum Deum cnnfitemur. Secundum hanc incnnfusæ nnitatis sententiam, confitemur sanctam virginem Dei genetricem Mariam, propter quod Deus verbum incarnatus & homo factus, ex ipsa cunceptinne adunavit sibi qund ex ea sumptum est templum. Evangelicas vero & Apostolicas de Dominn voces scimus viros divini verbi prædicatnres alias quidem cnnjungentes tanquam de una persona, alias vero dividentes tanquam de duabus naturis: & alias quidem cnnvenientes Deo secundum deitatem Christi, alias vern hnmiles secundum humanitatem ejus tradentes. His vestris sacris vocibus intendentes, & sic etiam nnsmetipsos sapere reperientes (nnus enim Dominns, nna fides, unum baptisma) glnrificavimus omnium salvatorem Dominum, invicem nobis ac vobis congaudentes: qnoniam scripturis divinitus inspiratis, & traditioni sanctorum patrum nnstrorum convenientem habent fidem, quæ apud nos, & quæ apud vos sunt, Ecclesiæ." Proinde cum Cyrillus in hac confessione, per quam a se removit indignæ suspicionis invidiam, & cum Orientalibus, aliarumque provinciarum Ecclesiis adunatus est, sic dnarum naturarum * unitionem factam dicat in Christo, quia ntique unius personæ & substantiæ sunt eædem duæ naturæ, nt Evangelicas & Apostolicas de Domino voces alias qnidem conjnngendas fateatur, tamquam de nna persona, alias vero di-

* (58) *similiter*.
* (59) *statuisse*.
* (60) *expetebant*.
* (61) *Reverendo*.
* (62) *adunitio*.
* (63) *adunationem*,

viden-

videndas, tanquam de duabus naturis: quomodo Eutychiani, vel Acephali, ex ejusdem B. Cyrilli dictis, non duas Christi naturas, sed unam ex duabus compositam nituntur adstruere? Nam si Evangelicæ & Apostolicæ de Domino voces, non de una composita, sed tanquam de duabus naturis loquuntur, sine dubio Christum in duabus naturis esse testantur. Proinde quænam dicta B. Cyrilli sine ulla expositione ac dijudicatione sequenda sunt, vel si ejus, ut diximus, alia veluti ab his dissonantia videantur? ea ne pro quibus, vel pro quorum similibus, sinistram suspicionem incurrit: an illa, ex quibus ab ipsa suspicione purgatus est? Illa profecto sine interpretatione qualibet, sicut perspicue claret, indubitanter accipienda sunt, quæ omnem suspicionem dubitantibus abstulerunt. Et ideo quæcumque & quantacumque ab eis falsa, vel male interpretata, contra diffinitionem synodi Calchedonensis, etiam ex B. Cyrilli nomine proferantur, his quibus est in Ephesina synodo, ipso primum decernente, Nestorius improbatus, & quibus postea apud consacerdotes suos ipse purgatus est, præferri vel conferri non poterunt. Hoc quoque considerationi lectoris accedat, quod jam Nestoriana hærese universam Ecclesiam scandalizante, & Eutychiana necdum exorta, Cyrillus ista protulerit; & non mirabitur, si minus contra Eutychianorum, quam contra Nestorianorum vigilavit errorem. Verum nec illud arbitror omittendum, in quo & amplius prædictorum Orientalium patrum pro catholicæ fidei conservanda integritate libertas, & ipsius B. Cyrilli in hoc ipsum manifestata confessio est. Nam cum minus utilitati Ecclesiæ sufficere videretur, ut solis epistolis, quæ ad paucorum possent pervenire notitiam, in hac fide confessionem mutuo sibi communicarent iidem Domini sacerdotes, memoratus venerabilis Paulus Emesenus Episcopus illic in Alexandrina Ecclesia, ipso præsente beato Cyrillo, de incarnatione Domini disputavit. in quo sermone inter alia dicit: Quid est,

Conc. Ephes. P. III. Homil. 2.

Joan. 1. 14. „*Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, „hoc est in nostra natura! Vide Joannem duas na„turas prædicantem, & unum filium, aliud taber„naculum, & aliud quod in tabernaculo: aliud „templum, & aliud quod inhabitat Deus. Atten„de quod dicitur non dixi alius & alios, tan„quam de duabus personis, aut duobus Christis, „aut de duobus filiis: sed aliud & aliud, tan„quam de duabus naturis. Quando ergo dixit, „*habitavit in nobis*, & prædicavit duas naturas, „tunc intulit, *& vidimus gloriam ejus, gloriam* „*quasi unigeniti*. Non dixit duorum filiorum, sed „quasi unigeniti. Post hunc vero memorati venerabilis Episcopi Pauli sermonem, sanctus Cyril„lus alloquitur populum, dicens: Beatus prophe„ta Esaias prædicans suaviloquia futurorum in „Christo magistrorum, dicit: *Haurite aquas cum*

Esa. 12. 3. „*lætitia de fontibus salvatoris*. Ecce igitur hausi„mos aquam de sancto fonte; dico autem de magi„stro prædicante, qui sancti spiritus epulis illustra„tus, differuit nobis magnam & sacrum salvatoris „mysterium, per quod salvati sumus credentes in „eum, &c. Cum igitur in duabus naturis Christum

* 64 non sola synodus Ephesina * prædicandum esse perhibeat, verum etiam B. Cyrillus in sua, per quam Orientalibus communicavit, epistola omnes Ægyptios sacerdotes eandem fateatur habere doctrinam, dicens, Scripturis divinitus inspiratis, & traditioni sanctorum nostrorum, convenientem habent fidem, quæ apud nos sunt, & quæ apud vos sunt, Ecclesiæ: insuper etiam Paulum Emesenum Episcopum coram se, & in sua Ecclesia disputantem de duabus Christi naturis, atque idipsum repetitione creberrima * commendet & ma- * 65

gnis extollat præconiis, populo etiam qui sermocinanti aderat acclamante, sicut legitur, atque dicente, Bene * dixisti, Episcope orthodoxe, or- „ * 66

„bis eruditor, qui sic credit diligitur: nec in his „omnibus aliquid audiamus de una, quæ compo„sita dicitur, Christi natura: quomodo nunc Eutychiani, quorum pars magna est Alexandriæ, non secundum hanc orthodoxam & antiquam orbis eruditionem credunt, Nestorianæ eam hæresi deputantes, quam sui dilexere majores? Desinant igitur ab hac horrenda stultitia, qua dicentes Christum unius compositæ esse naturæ, Deum se blasphemare non intelligunt, cujus naturam credunt * posse componi. Nec B. Cyril- * 67

lum dicant sibi contraria docuisse. quoniam per hoc errori quidem suo nihil defensionis afferunt: illi tamen maximum prævaricationis crimen impingunt.

CAP. IV.

Sed & jam probare debemus, quomodo iidem Eutychiani, vel Semieutychiani, qui contra Calchedonense, immo vero etiam contra Ephesinum concilium, duas filii Dei negant esse naturas, e contrario Nestorianos per hoc adjuvent, quorum falsitati se putant veritatis negatione resistere. Asserentes enim quod una sit filii Dei natura, ipsi potius alterius substantiæ hominem Christum Jesum extra Dei filium dicere convincuntur: quod nobis falso imputant, qui duas unius dicimus filii esse naturas. Nam si quæratur ab eis, utrum filium Dei, quem unius dicunt esse naturæ, consubstantialem patri fateantur, negare non poterunt. Deinde si hoc ab eis quæratur, utrum simplicis naturæ sit pater; hoc quoque similiter fatebuntur. Igitur filium Dei, quem unius dicunt esse naturæ, patrique consubstantialem, etiam simplicis, id est divinæ tantum dicere compellentur; ac per hoc alterius erit * sub- * 68

stantiæ homo Christus Jesus, cui separatim deputetur humana natura. Atque ita cum duas unius filii negant esse naturas, alteram subsistentiam filii Dei, & alteram assumpti hominis arguentur inducere. Cujus probabilis rationis sancta Ephesina synodus non ignara cum Nestorium condemnaret, quod Dei filium non solum in duabus naturis, quod sanctum est, sed etiam in duabus subsistentiis, quod profanum est, prædicabat: non quod duas fateretur filii Dei naturas, sed quod duas subsistentias mentiretur, eum redarguit: nec testimoniis antiquorum patrum, quibus eum de pravi dogmatis novitate convincit, unam filii Dei naturam esse monstravit, sed unam potius esse personam. Et utique ad comprimendum & penitus extinguendum errorem Nestorii, qui duos nobis filios inducere conabatur, nihil utilius, sicut jam diximus, nihilque validius esset, si veritas sineret, quam ut unam esse filii Dei naturam, vel testimoniis patrum probarent, vel sua definitione decernerent. At quum Nestorium non solum duas in illo mysterio naturas, verum etiam duas subsistentias prædicantem, non propter utrumque, sed propter hoc solum synodus Ephesina redarguit, quod unum filium in duas subsistentias divideret, vel si illu

* (64) *confitendum*.
* (65) *commendantem*.

* (66) *venisti*.
* (67) *potuisse*. * (68) *subsistentia*.

contra eum patrum testimonia non proferret, quibus Christus in duabus esse naturis ostenditur affirmasse merito judicaretur duas unius filii Dei esse naturas, quod in Nestorio, propter aliud improbato, non pariter improbavit. Unde vel hac auctoritate ostensa coerciti Eutychiani, jam desinant contra sanam & necessariam confessionem Ecclesiæ disputare: quæ non tantum secundum Calchedonensis, sed etiam secundum Ephesinæ synodi instienta, Christum in duabus prædicat esse naturis. Non enim, vel si eis constare possie, humanorum argumentorum ratiocinationi credere se debuerunt, ut unam Christi contenderent esse naturam; sed patrum potius auctoritati se subjicere, in quibus spiritus Dei locutus est. Verum hoc prudentia eorum non patietur, de qua dicit Apostolus: *Quoniam prudentia carnis mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax. quoniam prudentia carnis inimica est in Deum: legi enim Dei non subjicitur, nec enim potest.* (Rom. 8. 6.) ut in personæ quidem vel subsistentiæ unitata, auctoritatem nobiscum divinam sequantur, quoniam tanti miraculi secretum humana ratio indagare non valet. In hoc autem, quod putantes unam ex duabus factam esse naturam, a fundatissima patrum auctoritate discedunt, videamus si, quemadmodum fidunt, vel secundum sapientiam mundi constare illis sua ratio potest. Dicitur igitur, sicut ex duabus naturis, id est ex anima & carne, una composita est humana natura, sic ex deitate & humanitate una composita est Christi natura: & ideo ex duabus quidem, sed non in duabus naturis Christum confitemur. Equidem nulla causa est, cur etiam unusquisque homo in duabus negetur esse naturis, in carne scilicet atque anima. Quæ tamen quia & una ex duabus composita, recte hominis naturam dici certissimum est. potuit enim hominis anima in unam naturam cum sua carne componi. De Christi vero divinitate inconvertibiliter simplici, non sine ingenti blasphemia dicitur, quod in unam naturam cum suscepta humanitate componi potuerit. Deinde considerent, quod sive anima, sive caro, adunationis suæ causa extiterunt, & non hanc habent naturæ finem, singulariter ac separatim consistere: sed ad sui conjunctionem tendunt, & invicem sibi debeot quodammodo ut existant. Nam sicut caro animæ facta est, ita * & anima carni: & ipse naturalis earum intentioni ast finis, pariter esse. (* 69) Non enim credendum est (a) [a] Origenis deliramentis, qui suspicatur humanarum animarum substantias longe antequam in corporibus essent, non solum fuisse, verum etiam peccasse, & prius quidem mentes, postea vero animas factas, cum pro peccatorum suorum meritis in corpora truderentur. cum dicat Apostolus: *Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patrem nostrum, &c. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid egissent bonum ac malum secundum electionem, ut propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori.* (Rom. 9. 10.) Paulo itaque melius & fidelius credimus docenti, quia cum Jacob & Esau necdum nati fuissent, nihil egerunt bonum aut malum, nec ex ope-

A ribus, sed ex vocantis gratia sunt discreti, quam Origeni somnianti quod, ut nascerentur, supplicium fuerat nescio cujus mali. Nam & cum morte a suis corporibus animæ separantur, ad sui tamen conjunctionem similiter tendunt, & propterea unam naturam humanam efficiunt. Quod de verbi Dei natura nefas est credere, quoniam aliquando non * sola substiterit, sed humanæ naturæ adunatio causa ei fuerit existendi, ut ipsa sibi adunata quiesceret naturalis ejus intentio. (* 70) Verum neque de humana natura dici potest, quod non possie sine Dei verbi in unam naturam compositione subsistere: quam videmus specie sua contentam, non in aliquid tendere, cui sic naturaliter adhærescat, ut unam cum illo naturam efficiat. Nihil igitur Eutychiani humanæ naturæ adjuvantur exemplo, ut unam asserant Christi

B esse naturam, vel si, remota patrum auctoritate concedatur eis secundum argumentationes humanas de incarnationis divinæ mysterio disputare, quod mensuram humanæ rationis excedit. Ad personæ vero unitatem, præcedente auctoritate divina, convenientius hoc refertur exemplum, ad quam & a sanctis patribus relatum esse cognoscimus. Propter quod etiam beatus vir Augustinus, in catholicæ doctrinæ sinceritate ac prudentia diffamatus, in libro de fide, & spe, & caritate, qui pene ab omnibus, quibus notus est, Enchiridion appellatur, ita de Christo locutus est: (Cap. 36.) » Nempe ex quo esse homo cœpit, non » aliud cœpit esse homo quam Dei filius, & hoc » unicus, propter Deum verbum, quod illo susce-

C » pto caro factum est, utique Deus: ut quemad- » modum est una persona quilibet homo, anima » scilicet rationalis & caro, ita sit una persona » Christus, verbum & homo. Nec ait, ita sit » Christi una natura verbum & homo. Sed jam » breviter quæ acta sunt colligamus. Apparuit in » primis, quod secundum magnæ synodi Calchedonensis sententiam confessus es, Imperator, & unum esse de Trinitate crucifixum pro nobis dominum Christum, & vere & proprie matrem Dei Mariam, & eundem dominum nostrum Jesum Christum in duabus esse naturis. Apparuit etiam, in declaratione ac defensione ipsius fidei nostræ, memoratam synodum hæc ipsa, pro divinarum

D scripturarum auctoritate & patrum testimoniis, definisse sive firmasse. Ubi simul & illi licet qui communicantes Ecclesiæ, & auctoritatem venerantes ipsius sanctæ synodi, tanquam dogmati Eutychiano contrarii, tamen per contentionem verbi superfluam, negant debere dici unum ex Trinitate crucifixum, & vere proprie matrem Dei Mariam, inventi sunt adversus eandem synodum facere, & Eutychianos e contrario suis contentionibus adjuvare. Apparuit etiam, ipsos Eutychianos, qui tanquam contra dogma Nestorii, duas unius filii Dei negant esse naturas, Nestorianis per hoc indubitatam dare victoriam, & synodum Ephesinam reprehendere, quam acceptare se fingunt. Sic meretur cæcari, ut sibi primum contradicat, obvia veritati contentio, quæ nec rationis est capax, nec contenta esse patrum auctoritate dignatur.

---

a *Origenis deliramentis*) Nugas etiam & deliramenta verbis Epiphanii vocat Hieronymus epistola ix. & passim explodant patres tum Græci, tum Latini. ut Antipater Bostrorum Episcopus Dissertationis in Origenem cap. VII. ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. οὐ πρῶτον τινας κατ' αὐτὸν, καὶ ἐξ ἁμαρτιῶν ἀνθρώπους. Et post alia Dei benedictionem tractans, qua hominum genus propagatum est, ἐκ ἐξ ἁμαρτιῶν καὶ ἀποπτώσεως πληθυνθὲν, ὡς ἡ τούτου διδάσκει γραφή. ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ εὐλογίας, ὡς ὁ προφήτης ἐδήλωσεν. εἰ γὰρ ἐκ παραβάσεως, καὶ ἐκ τῆς τοῦ καλοῦ ἀποψύξεως τὸ τῶν ἀνθρώπων πληθύνεται γένος, οὐκ εὐλογία, ἀλλὰ κατάρα μᾶλλον ἂν δικαίως λεχθείη. & cetera, quæ copiose toto capite differuntur.

* (69) *& anima facta est carni*.

* (70) *sibi*.

FACUNDI EPISCOPI HERMIANENSIS, PRO DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,

LIBER SECUNDUS.

CAP. I. QUoniam integritatem fidei, quæ mihi, religiose Princeps, cum tua pietate communis est, & declaratam sufficienter arbitror, & defensam; nihilque relictum est calumniis hæreticorum, in quo vel nos male sentire de mysterio divinæ incarnationis infament, vel magnam synodum Calchedonensem, cujus decretis eandem nostram fidem consonare monstravimus: securi jam pergimus occultas eorum fraudes & execranda mendacia ventilare, quibus per suos satellites atque fautores prædictam synodum, sub obtentu defensionis, expugnare moliti sunt. Confido enim, quod non solum tuæ serenitati, sed omni hæc legenti, qui talis non est qualem notat sermo propheticus dicens, *noluit intelligere ut bene ageret*; (Psal. 35. 4.) luce clarius apparebit, quod in evacuationem prædictæ synodi facta sunt quæ in ejus purgationem scripta esse jactantur. Unum solum petimus de tua clementia, cujus cognomine decoraris, ut quia in Ecclesiæ præjudicium multa per subreptionem hæreticorum & acta & scripta sunt, quæ zelus Dei nos impellit arguere, nostra te responsio nihil offendat. Egerunt enim callide per suos complices, sicut solent, adversarii veritatis, ut ea ipsa quæ scribi fecerunt, etiam [a] titulo nominis tui prænotarentur: existimantes quod proposito terrore tuæ personæ, condemnationem, vel etiam convictionem suæ temeritatis & falsitatis effugerent. Verum nos illa scripta nolumus tua dici, quæ scimus cognitæ nobis tuæ fidei contraria. Nam si legibus vestris bene atque utiliter censuistis, ut quæcumque vestra rescripta, contra ipsas quas promulgastis leges, in quibus vobis deservitur, & quas vobis infringere licet, per subreptionem fuerint elicita, vacuentur, nec dicantur a vobis data, quæ generalibus constitutionibus vestris inveniuntur adversa: quomodo illa, quæ adversantur constitutionibus patrum tuorum, quibus te sicut religiosum necesse est deservire, & quas nec tibi nec omnibus tecum in commune hominibus licet infringere, non jure meritoque tua non esse dicimus? Obedientes itaque Petro Apostolo dicenti, *Deum timete, regem autem honorificate*, (1. Petr. 2. 17.) & pro Dei timore, quæ contraria sunt Ecclesiæ Christi refellimus: & pro regis honorificentia; quæ refellenda sunt, tua non dicimus. Sint igitur illorum, qui frustra putaverunt, quod falso tui nominis titulo munirentur quæ ratione stare non possunt: & illis potius imputentur, quorum & fraudulentis excogitationibus adinventa, & diuturnis elucubrationibus contra sanctam Calchedonensem synodum novimus esse composita. Nam quid opus erat, obsecro, quietem Ecclesiæ supervacuarum quæstionum, ut non dicam noxiarum, concursionibus agitare? Quid opus erat ejusdem synodi retractare decreta, non solum contra religionis reverentiam, sed etiam contra ipsius humanitatis pudorem, quæ consensu totius Ecclesiæ per centum ferme annos, * te custode, hactenus inviolata manserunt? * 71 Vel quid opus erat Theodori Mopsuesteni Episcopi, olim in Ecclesiæ pace defuncti, calumniose dicta discutere, & sicubi lapsus putatur, vel etiam verbo humanitatis lapsus est, tanta adversus eum furere contumelia, quanta, si adhuc in corpore degeret, eum affici non deceret, nisi reprehensus prius, utque convictus, post unam & secundam correptionem, pertinaciter veritati resisteret? Sed quia laudatur idem Theodorus in epistola venerabilis Ibæ, quam memorata synodus pronuntiavit orthodoxam, per hoc auctoritatem ipsius synodi subvertendam hæretici crediderunt, si nunc eum, post centum & amplius defunctionis ejus annos, velut auctorem magistrumque Nestorii condemnare facerent, & consequenter etiam ipsam epistolam, quasi hæretici laudatricem. Quid autem agent, quod non solum in ipsa laudatur epistola Theodorus Mopsuestenus Episcopus, verum etiam dum viveret, a sanctis patribus, qui cum eo in verbi prædicatione conversati sunt, & approbatus & magna laude prædicatus ostenditur, sicut a Joanne Constantinopolitano, & Gregorio Nazianzeno, & post mortem a Joanne & Domno Antiocheno, ac tota synodo Orientis apud Antiochiam congregata? Nunquid ergo & istos omnes venerabiles Ecclesiæ Christi doctores, vel dicta eorum anathematizari facient? Aliter enim videri non * potest epistola Ibæ pro laude Theodori juste sub anathemate condemnata, * 72 nisi & isti omnes beatissimi patres, aut eorum saltem scripta, similiter abdicentur, in quibus eundem Theodorum multo amplius, quam in ea, docebimus esse laudatum. Sed nec illa quæ dicuntur a Theodo-

---

a *Titulo nominis tui*) De hoc opere Justiniani Liberatus cap. ultimo *Callida*, inquit, *fraude rogaverunt Acephali, ut dictaret librum in damnationem trium capitulorum. quo libro ejus edito, & toti mundo manifesto, dum emendare princeps erubescit, irrevocabilis causa fieret. Et condidit librum pro delictis nostris nobis omnibus notissimum.* Meminit etiam Vigilius in epistola damnationis Theodori Cæsariensis. Non dubitabat ergo Facundus, quin hujus libri auctor esset Justinianus; sed artificiose dissimulat, ut liberius impugnet. Nam totus deinceps in ejus reprehensione versabitur. Itaque falluntur, qui a Facundo impugnari putant edictum, seu epistolam Justiniani, de qua superiore libro dictum est. Ut enim omittam epistolam multo post editam fuisse, in ea certe illa non sunt, quæ Facundus passim affert ex libro quem refellit.

* (71) *etiam te custode*.

* (72) *poterit*.

reto Cyrri Episcopo contra B. Cyrillum nescio quando scripta, ob aliud modo damnata sunt, nisi ut per hoc quoque synodus Calchedonensis quasi notabilis videretur, quod idem Theodoretus deliberationi ac definitioni ejus interfuit, atque apistolam Papæ Leonis, Eutychis dementiam confutantem, ibi defendit, & quibusdam minus intelligentibus sectam esse monstravit. Nam ut inferius ostendetur, & alii quorum memoriæ commnoicamus, scripserunt adversus B. Cyrillum eundem; verumtameo in hoc anathemate deoominati oon fuot, quoniam io Calchedonensi concilio non fuerunt. De quibus omnibus dicturus, hoc ordina totam causam tractare disposui. Prius evidentium documentorum prolatione demonstrare, quod io evacuationam memoratl magni Concilii, & decretorum Papæ Leonis, hæraticorum faotores hæc egerint. Deinde quoniam frustra confingitne, supradictam apistolam venerabilis Ibæ ah eodem Calchedonensi coocilio non fuisse susceptam: sed cum ostendi non possie, tali mendacio oos in ejus coodemoatiooem adducere voluerunt. Postremo autem probabo, non posse juste culpari sanctam syoodum quod eam pronnntiavit orthodoxam. Ubi simul ioopinum quoddam, & quod difficile credes, Auguste, monstrabitot. Nam cum Eutychiaoi memoratam synodum criminentur, qnod velut in approbatiooe ipsius epistolæ Beatum Cyrillum hæreticum fuissa firmaverit, & Nestorii excusationem, Ephesioi vero concilii seprehensiooem receperit: ego contra doceam, quia si prædictam epistolam quasi hæreticam improbaret, hinc potius B. Cyrillum credidisse hæreticum, & Nestorium excusasse, atque Ephesinum reprehaodisse concilium videretur.

CAP. II. SEd jam primam divisionia hujus partem tractare debemus. Dicimus igitur, quia vel si, ut quidam mentitl sunt, epistolam venerabilis Ibæ minima Calchedoneosis synodus approbaret, nec omoino ad ejus deferretur examen; sic quoque in ipsius evacuationem pro Theodori laude damnaretne. Quod ex ejus allocutione, quam, sicut priore libro docuimus, ad Martianum scripsit Augustom, cujus auctoritatem vestra quoqua pietas sua lege firmavit, evidenter ostenditur. Sed priusquam allocutionis ipsiua super hac quoque causa testimoniom proferamus, sive expendamus, prædictam legem vestram, quæ auctoritati ejus, ut diximua, attestatur, commemorare necessarium ctado. Titulus autem, sub quo continetur, ista ast: De summa Trioitate & fide catholica, & ut nemo da ea publice contendere audeat. Principiom vero: Imperator Justinianus Augustus Epiphanio sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo regiæ urbis bujus, & universali patriarchæ. Scire volentes tuam sanctitatem omoia quæ ad Ecclesiasticum statum respiciunt. Et post alia: Eadem vero sancta Calchedoneusis synodus, & magni Procli ad Armenios scriptam epistolam, da eo quod oportet dicere dominum Jesum Christum filium Dei, & Deum nostrum, unum sanctæ Trinitatis, per suam relationem suscepit & confirmavit. Si enim prædictas sanctas quatuor synodos egrediamur, aut ab his disposita, damus facultatem hæreticis, qui depositi ab eis sant, & eorum dogmatibus, suam pestilentiam iterum io sanctas Dei Ecclesias ostentare. Hæc io confirmationem prædictæ * allocutiunis ex lege vestra protulisse sufficiat. * 73

Cod. de summa Trin. l. 7.

Cujus titulus, quo ioterdictum est, ut de fide catholica nemo publice contendere audeat, utrum observetur, cum de synodi universalis sententia, post tantum fere annos, in Ecclesia modo contenditnr, tuæ pietatis est judicare: aut si nulla transgressione quatuor sanctæ synodi, & ah his disposita convelluntur, cum epistola venerabilis Ibæ Edesseni Episcopi, quam magna synodus Calchedonensis orthodoxam pronuntiavit, velut impia & Nestoriana damnatue. Quid ergo prodest prævidisse quod per hæc facultas daretur hæreticis, qui depositi ah eis sunt, & eorum dogmatibus, suam pestileotiam iternm in sanctas Dei Ecclesiss ostentare, & minime providisse na fieret? Sed ex illa jam allocutione quod intendimus probare debemas. Alloquens itaque Martianum Augustum prædicta syoodus, & tam decreturum * simul rationem, * 74 quam epistolæ B. Leoois, patrum auctoritate confirmans, ita respondit adversus Eutychianos, qui eam culpabant, quod duas distinierit Christi essa oaturas: Ambigoitate quæstionis exorta, patrum ioterpretationibus oostram confessionem coaptasse cognoscimur: satisfacientes quod in nullo discordem intelligentiæ eorum detulerimus animum, sed his utimur testibus ad nostræ fidei firmitatem. Et ut ostenderet, qnod non tam ipsam, quam doctores aotiquos Ecclesiæ, quorum sententiam in hoc secuta est, prædicti culparent hæretici, cummemoratis in eadem allocutiona quorundam patram epistolis, etiam magni Procli volumen ad Armenios, cujus io vestra lege meministis, & epistolam sapieotissimi Joannis Antiocheoi sic memorat dicens: Necaon & magnum Proclum huic vituperationi subjiciet, qui eisdem Orientalibus volumen ad Armenios pro fidei congruentia destinavit. His autem consociabitur ad culpam & sanctissimus Joannes Antiochenus Episcopus, qui hæreticorum maledicta rejiciens, & Apostolicæ doctrinæ dogma declarans, totius Orientis coofessionem velut ex uno ore, sanctissimo Proclo, & ei qui per idem tempus mundi regebat gubernacula, destinavit. Non igitur admirandi Romanæ urbis Præsulis epistolam, velut inoovationis offendiculum, atimiuentur, &c. In bac vero sapientissimi Joannis Antiocheni, & totius Orieotis confessione, sanctissimo Proclu & Imperatori Theodosio destinata, cujus axemplo synodus Calchedonensis admirandi Romanæ urbis Præsulis, id est, B. Leonis defendit epistolam, ut pote per quam memoratum Joaooem Antiochenum & hæreticorum maledicta rejecissa, & doctrinam Apostolicam declarassa testatur, per quam & illud confirmatum essa primo libro docuimus, quod uous ex Trinitata sit domious Jesus Christus, multo majori laude, quam io epistola venerabilis Ibæ, Theodorus prædicatur. Nam Proclo quidem rescribens super coofirmationa tomi ejus ad Armenos missi, idem [a] Joannes cum synodo Orientis dicit hæc: Non solum

Post acta Concilii.

a *Joannes cum Synodo Orientis* (Liberatus idam cap. x. de Armeniæ monachis agens, qui Theodorum Mapsuestenum criminabantur, *Tunc*, inquit, *Joannes Antiochenus Synodo congregata tres pro Theodoro Mopsuesteno dictavit epistolas. & unam quidem direxit Theodosio Imper. aliam Cyrillo Alexandrino, & tertiam Proclo Constantinopolitano Episcopo, laudans in eis Theodorum, & ejus exponens sapientiam*. Primæ ac tertiæ varba sunt, quæ hoc loca recitantur; secundæ, quæ lib. VII. cap. IV. At Justinianus in Edicto has Theodori laudes non pluris facien-

* (73) *allocutionis, sive relationis*. * (74) *fuerum*.

„ nos viventes tales calumnias ab his qui conturbare volunt Ecclesias continue sustinemus : sed „ & qui bene de vita profectus est B. Theodorus, „ & quinque & quadraginta annis clare in doctrina præfulsit, & omnem hæresim expugnavit, „ nullam alicubi detractionem ab orthodoxis in „ vita suscipiens; post longi temporis hinc discessum, & post multa certamina , & post decem „ millia libros adversus hæreses conscriptos, & posteaquam in conspectu sacerdotum & Imperatorum & populorum probatus est, periclitatur quæ „ hæreticorum sunt sustinere , & illis proximus „ prædicari. Theodosio vero Imperatori , qui per idem tempus mundi regebat gubernacula, sic dicit : Theodorus enim , quem quando dicimus , „ virum dicimus in episcopatu clarum finem habentem, & quinquaginta pene annis fortiter repugnantem cunctis hæresibus , & expositionibus, „ quas in omnibus Ecclesiis Orientalibus faciebat , „ & quibus in regia civitate valde esse comprobatus apparet , a nullo quoquam neque majorum, neque similium, judicatus est hæreticus : „ e contrario autem ab omnibus sacerdotibus, propter eam quæ illi aderat doctrinæ gratiam , in „ admiratione semper est habitus , & superio-
* 75 „ rem honorem * gloria possedit. & non a sacerdotibus tantummodo , sed a sacratissimo vestro „ avo, dicimus ter beato , & a Deo imperii sceptra sumente , & vobis transmittente Theodosio. qui in desiderio visionis viri factus, in Ecclesia ejus doctrinæ fuit auditor magnus ille „ Imperator: nec arbitratus est alterum se talem „ comperisse doctorem , superadmiratus quidem „ ejus doctrinam , & colloquio delectatus atque „ obstupefactus tunc, quem nunc spernunt aliqui, „ tanquam sortem sumentes probandi & reprobandi obeuntium doctorum quos volunt . Jam vero „ & a vestro Imperio, pro sui reverentia, & spiritali sapientia, ei sæpius attestatum est, & vestris literis honoratus est. Itemque de illo inferius: Iste ille est Flaviani magni Antiochensium „ sanctæ Dei Ecclesiæ pontificis amantissimus discipulus, & B. Joannis Constantinopolitani Episcopi condiscipulus , cujus memoriam redivivam „ fecistis , maximam hinc gloriam pietatis vestræ „ imperio facientes . Dicunt & alia , quæ tunc convenientius memorabuntur , cum & aliorum sanctorum patrum testimonia , quibus eidem Theodoro similiter attestati sunt , proferemus . Et cum Joannes Antiochenus, & ceteri Orien-
* 76 tales Episcopi, Mopsuestenum Theodorum * præconiis in eisdem epistolis , quarum formam se attendisse in suis diffinitionibus Calchedonensis synodus fatetur , tamquam Apostolicam declarantem doctrinam, ut epistolam B. Leonis acciperet: quomodo non in ejus evacuationem, pro laude Theodori, damnaretur epistola Ibæ, vel si, ut dictum est, non eam pronunciaret ortodoxam, neque ad ejus deferretur examen? Nam si quia Theodorus, ut aiunt, Nestorii quidem magister fuit, majore autem quam ille impietate blasphemavit, & si quia omnia Theodori dicta adversus Christum diaboli transgrediuntur insaniam, ideo non solus ipse juste damnatur, sed etiam quæ illum laudavit epistola: synodus quoque Calchedonensis juste damnabitur, quæ non tantum maximos laudatores ipsius Theodori , prædictum Antiochenum , & ceteros Orientis Episcopos , suscepit ut patres , verum etiam ipsas quibus eum laudaverunt epistolas secutam se fuisse in suis definitionibus confitetur. Pervides igitur, clementissime Imperator, quoniam vel si nos quoque contra testimonium conscientiæ denegemus epistolam venerabilis Ibæ ortodoxam fuisse judicatam in synodo , & huic mendacio etiam illud addamus ,
quod nec ad ejus fuerit delata judicium, * præ- * 77
dicta synodus a nobis non possit defendi , si eandem epistolam pro Theodori laude damnemus . Et illi quidem qui videntur in Ecclesia falsi fratres, qui utinam foris essent , modo ne-
gantibus non resistunt, quin immo & * laudan- * 78
tur. Quod ut nos seducerent fallaciter immiserunt : ut postea nobis ab ipsis , vel ab his qui foris sunt dicatur hæreticis ; qui Theodorum juste damnastis , quod ejus omnia dicta diaboli transgrediantur insaniam , & ideo consequenter etiam Ibæ rejecistis epistolam , atque a synodo negastis esse susceptam; crimini utique deputantes, si eam orthodoxam pronuntiasse diceretur, quæ blasphemum laudavit & impium : quomodo ipsam Calchedonensem synodum recipitis , evidentissime testantem illas epistolas Apostolicam declarasse doctrinam, & hæreticorum maledicta rejecisse; in quibus doctrina Theodori multo majore, quam in Ibæ epistola , prædicatione laudatur? Amplioris autem delicti est, quod illarum epistolarum judicio atque auctoritati se subdidit, quam si male de ipsa, quod negastis , Ibæ epistola judicaret. Sed & hoc adjicient dicentes , ista est quam magnificatis Apostolica Leonis vestri doctrina : cujus epistolam synodus Calchedonensis illarum epistolarum testimonio , vel exemplo, excusare tentavit , quæ profanum Theodorum, & a vobis pro sua impietate damnatum , maximis præconiis extulerunt . Hæc cum objecerint , quid respondebimus , obsecro ? quid dicemus nostro judicio nobis ora claudentes , nisi hoc unum fortasse quod restat , & ad
quod nos * omnia compellunt , illam synodum * 79
non recte de fidei Christianæ dogmatibus censuisse? Hoc enim consequitur , si hæresis crimen est laudasse Theodorum, in illis epistolis prædicatum , quarum se formam attendisse in suis decretis, quibus B. Leonis approbavit epistolam, prædicta synodus confitetur . Si autem volumus immutilatam nobis ejus auctoritatem manere , non dicemus Nestorianam epistolam venerabilis Ibæ pro laude Theodori , quem in illis epistolis, quas tantum prætulit , amplius invenimus esse laudatum. Sicut autem ipsarum epistolarum testimonio convincuntur , qui cum teneantur Calchedonensis auctoritate concilii , a quo laudatæ sunt , nolunt unum de Trinitate dicere dominum Jesum Christum: ita & illi earum testimonio convincentur, qui simili fide probantes ejusdem decreta Concilii , epistolam venerabilis Ibæ, quia Theodorum laudavit , tanquam Nestorianam voluerint abdicari . Et hæc adserta

das docet , quam ea quæ Joannes idem & Orientales contra Cyrilium fidemque orthodoxam scripserant , & pro Nestorio. *οἱ δὲ φερόμενοι μαρτυρίας Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀνατολικῆς συνόδου ὑπὲρ Θεοδώρου, καὶ τὰς αὐτοῦ ἀσεβείας γεγραμμένας, ἀνάγκη αὐτοὺς πάντως δέξασθαι, ἅπερ ὅσα τύχε ἐπ' αὐτοῖς εἰς κατάκρισιν τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου, καὶ ἀθέτησιν τῆς ὀρθῆς πίστεως, εἰ Ἰωάννου ἐπιλήψονται. καὶ ἅπερ ἔγραψαν Νεστορίῳ καὶ τῆς αὐτοῦ κακοδοξίας ἐπὶ πλεῖον χρόνον ἐκδικοῦντες.*

* (75) *gloriamque.*
* (76) *præconiis extollant.*
* (77) *prædictam Synodum a nobis non posse defendi.*
* (78) *laudant.*
* (79) *omnia ista.*

sunt, vel si, ut jam diximus, non eam synodus pronunciaret orthodoxam, nec apud eam recitata posset ostendi. Quia vero fatentur quod ibi recitata fuerit, adhuc eis amplius concedamus, & dissimulemus ab hac quoque sententia
* 80 synodi, qua pronunciavit quod * sanctissimus Joannes Antiochenus, hæreticorum maledicta rejiciens, & Apostolicæ doctrinæ dogma declarans, totius Orientis confessionem, velut ex uno ore, sanctissimo Proclo, & ei, qui per idem tempus mundi regebat gubernacula, destinavit: ut sicut negatur eadem synodus epistolam venerabilis Ibæ orthodoxam pronunciasse, ita etiam negetur memoratas sapientissimi Joannis, & totius Concilii orientalis epistolas, in quibus Mopsuestenus Theodorus multo amplius laudatus est, approbasse, & earum formam in sua definitione, quemadmodum docuimus, attendisse. Numquid etiam sic non in reprehensionem ipsius synodi pro quacumque causa prædicta epistola videbitur? Nam si credendum est ad zelum catholicæ fidei pertinere, quod post centum ferme annos tanquam Nestoriana damnata est: sancta illa synodus hæresi Nestorianæ cohibuit, quæ apud se recitatam eandem epistolam non damnavit. si tamen sola illa synodus, & non tota Christi Ecclesia usquequaque diffusa, quæ decreta ipsius synodi in magna semper auctoritate suscepit. Indubitatum est igitur, quod synodum Calchedonensem non falsa negatio, ad deceptionem facilium ab hæreticis adinventa, sed sola possit defendere ratio veritatis: quam nos, discussis ipsorum hæreticorum fraudibus atque mendaciis, Deo adjuvante reddemus.

CAP. III.

Ut autem clementiæ tuæ magis appareat, quod non forsitan minus occurrente ratione, qua illa defenderetur epistola, negatum sit a synodo fuisse susceptam; sed potius in præjudicium ipsius synodi facta sint omnia, quæ in ejus purgatione elaborata dicuntur: considera, quæso, aut eos etiam qui ea conscripserunt interroga, cur tanta in ipsius epistolæ repre-
* 81 hensionem scripta; cur tam multa vitia * adscripta sunt, nec ab ipsis Ibæ accusatoribus imputata; cur postremo velut impia & Nestoriana damnata est. Non & istud defendendæ synodi necessitas flagitabat: cum magis excusari de-
* 82 buerit, ne etiam si * metuendum putabatur, utroque defensionis latere muniri synodus videretur, cum diceret & illam epistolam non fuisse susceptam, & vel si suscepta fuisset, synodum non esse culpandam. Nunc autem congerunt in ipsam epistolam multa crimina, adfingunt velut acceptabiles damnationis ejus causas, quod ab hæreticis expectatum est; & jactant non fuisse susceptam, quod ostendere nemo potest. Namque cum venirent ad locum ipsius epistolæ, ubi refert Ibas, & dicit: „Multi autem, ante oculos non habentes Dei timorem, occasione Ecclesiastici zeli, inimicitias, quas occultas in cordibus suis habebant, ad effectum perducere festinaverunt. Ex quibus unus existit nostræ civitatis tyrannus, quem nec tu ipse ignoras; qui occasione fidei non solum nunc viventes insequitur, sed & hos qui olim ad Deum præcesserunt. Quorum unus est B. Theodorus, præco veritatis & doctor Ecclesiæ. qui non solum in sua vita colaphizavit hæreticos per veritatem suæ fidei, sed & post mortem spititalia arma in libris propriis Ecclesiæ filiis dereliquit, sicut & tua reverentia eidem collocuta cognovit, & ex his quæ scripsit instructa est. Hunc præsumpsit qui omnia præsumit in Ecclesia palam anathematizare. qui propter zelum Dei, non solum propriam civitatem ab errore ad veritatem convertit, sed & longe positas sua doctrina instruxit Ecclesias." Cum ergo ad istum locum, sicut dixi, venirent, ubi quemdam denotat idem venerabilis Ibas ad Marim Persam scribens, quod Theodorum anathematizare præsumpserit: quamvis ipsius epistolæ verba non ita in suo libro posuerint, sicut habentur, sed quæ voluerunt pro sua voluntate decerpserint: tamen non dubitaverunt & hoc addere dicentes, „Oportet aperte inspicere ad Marim epistolam, omnia quidem sine Deo & impie dicentem: illud tantummodo ostendentem bene, quia ex illo Theodorus per Orientem in Ecclesia anathematizatus est." Vellem itaque mihi responderent, atque monstrarent: non dico qui talia scripserunt (ipsi enim sciunt quid egerint) sed isti qui talibus subscripserunt, quomodo confirment quod illa epistola ad Marim scripta omnia sine Deo & impie dicat. Num etiam confessionem duarum naturarum Christi damnaverit. An non in eadem epistola continentur hæc verba: „Ecclesia enim sic dicit, sicut & tua sanctitas novit, & sicut a principio didicit, & confirmata est divina doctrina ex libris beatorum patrum, duæ naturæ, una virtus, una persona, quod est unus filius dominus Jesus Christus." Liquet igitur, * jamque, quantum existi- * 83
mo, etiam his quibus forte aliud videbatur, quod astute ad denegationem duarum Christi naturarum, sub obtentu nescio cujus novæ diligentiæ, epistola illa damnata sit. Nam quare dicerent quod omnia sine Deo & impie dicat, nisi ut illud quoque complecterentur, quod duas Christi confiteatur esse naturas? Ac ne secundum aliquam loquendi consuetudinem acciperetur, quod dixerunt omnia, non leviter, sed caute atque sollicite se id posuisse exceptione addita monstraverunt, adjicientes atque dicentes, „Illud tantummodo ostendentem bene, quia ex illo Theodorus per Orientem in Ecclesia anathematizatus est." Si igitur illo tantummodo excepto, omnia sine Deo & impie dicit, in ipsis omnibus proculdubio etiam illud voluerunt intelligi, quod duas professa est Christi esse naturas. Non autem, sicut jactant, hoc illa bene ostendit epistola, quia ex illo Theodororus per Orientem in Ecclesia anathematizatus est, cum hoc ab uno factum referat: sed hoc potius bene ostendit, quod anathematizandus non sit, quem unus tantummodo anathematizare præsumpsit: cujus præsumptionem si quis approbat, ceteros Orientis Episcopos, qui hoc impium judicaverunt, sine dubitatione condemnat. Ut autem alio quoque ostendamus indicio, quod ad denegationem duarum Christi naturarum, quas in memorata epistola confessus est idem Ibas, adjecerunt ut dicerent eam omnia sine Deo & impie dicentem: recordare, quæso, Imperator, quæ formula prius data fuerit damnationis ipsius

* (80) *sapientissimus*.
* (81) *falso adscripta*.
* (82) *metuendum*.
* (83) *jam*.

epistolæ, & quæ sit modo composita. Nam prius dictum fuerat: Si quis dicit rectam esse ad Marim impiam epistolam, quæ dicitur ab Iba esse facta, aut ejus assertur ast, & oon magis anathemati subjicie, ut pote male tractantem sanctum Cyrillum, qui dicit quia Deus verbum factus est homo, & ejusdem S. Cyrilli XII. capitulis detrahentem, & primam Ephesioam sy-
* 84 oodum * impeteotem, Nestorium vero defendeotem, laudaotem autem Theodorum Mopsuestiæ, anathema sit. Nunc autem, submotis his omnibus causis, oolo dicere utrum veris aut qualibus, ne propter ipsas taotum videretur esse damnata, ac non etiam pro coofessioue duarum oaturarum Christi, quam continet, postea talis data est formula subscribendi, & sic absolute fieri præceptum est: Si quia dicit rectam esse ad Marim impiam apistolam, aut eam defeodit, & oonanathematizat eam, anathema sit. Cum ergo & iu ipsius contestatioue libri proouotiaveriot, quod omnia siue Deo & impie dicat, & in subscriptionis formula, quam postea mutaveruoe, abstulerint alias qualescumque damnationis ajus causas, ut non pro aliquibus damnata, sed pro omoihus videreruř: quid aliud intelligeodum est, nisi qoia sub prætexta falsæ diligentiæ confessionem duarum naturarum Christi destruere voluerunt? Emeodaveruut & alia, & adhuc emeodaut, in eodem uescio quali suo libro: si eamen emendatio illa dicenda est, per quam non aufertur mendacium, sed augetur. Uude si post hanc quoque responsiouem uostram mutaverint alia, oobis imputare non debeot, quasi falsa reprehenderimus, quæ ab eis aliter dicta sunt. Si aoim aliquaodo consistereut, & mutari atque mutare desioereot, congrua dictis ipsorum iuveniretur etiam oostra respousio. Quod si quisquam dolos eorum ex his quæ memoravimus investigare non possit, quoniam non omoes habent studium lectionis, cui sola ipsius facti consideratio oon sufficeret ad cognoscenda factionis hæreticæ non experta coo-
* f. nullo sal silia? Primum quod subito, & * nulla saltim
tim provo- provocante causa, ante centum ferme aonos ab
cante, cau- universali judicata Concilio ventilatur. Deinde
sa ante, &c. quod data formula subscribeudi, quam ooo licetee excedere, passim & ubicunque reperti, ad augendum oumerum, alieno decteto subscribere compelluntur Episcopi, quod per diversas circumlatum provincias omoium sacerdotum videretur subscriptiooe firmari. Nam scieutes Eutychiani quoniam privata cujuscunque voluutas universali syoodo præjudicium, quod semper quæsierunt, ioferre non posset, id egerunt per suos satellites, arte qua solet hæreticorum exercitata malitia, ut quasi totius Ecclesiæ judicato Nestorianam esse epistolam comprobarent, de cujus receptione uuiversalem syuodum criminautur. Nam alia causa nec videtur, nec dicitur, pro qua subscribendum in multas provincias mitteretur. Quod si & hæc intelligere ooo possemus, quem saoam tandem oon sollicitaret, si ei nec petenti, nec egenti, iogereretur aotidotom, quod utique cootra aliquid dari, ipsum uomen ejus indicium est! Ee propterea, si morbus non sit contra quem detor, oou sine suspicione auferendæ salutis iogeritur. Quod tibi, religiose Imperator, ooo alieua ratione suademus. nam vestra suut ista quæ dicimus. Tum enim cum pro firmauda, vel amplius publicanda, condemnatiooe * Theodori Alexandrini, a alıorumque similium, beatissimo Romano Episcopo scripsistis, hoc etiam quod asserimus addidistis, ita diceutes: Ceterum quod generale dicitis fieri debere Concilium, quæ hujus rei causa sit ignoramus. Nullus igootus processit hæreticus, oulla nostris est temporibus nata perfidia, nec aliquid io fide, quod retractari debeat, invenitur. & iotulistis quod & oos io hac causa dicimus: Qui eoim sanis ea adhibet quæ soleot adhiberi vulneribus, oon reducere cupit, sed expellere saoitatem. Hæc tua est ratio, serenissime Imperator. a qua si non avertamus aspectum, non aliud de causa præseuti possumus judicare, nisi quod in condemnatione hujus epistolæ fautores hæreticorum oon reducere cupieruut, sed expellere saoitatem. Ob hoc ergo non abducimur falso titulo nomiois tui, ut quæ huic saoe rationi contraria cernimus, tuæ pietatis esse dicamus; aut talibus purgatam credamus sanctam & universalem synodum, quasi hacteous * impura remaosisset, & mendacii atque coactæ * 85 defensionis indigeret verax & omnium catholicorum devotione honorata semper ejus auctoritat. Quando si ita pro ea respondendum hæreticis * videretur, ut negaretur, quod epistolam * 86 veoerabilis Ibæ pronunciavit ortodoxam, noo illorum hoc possit Episcoporum subscriptiooe sive testimoolo confirmari, quibus Eutychiani si crederent, oon se a communione Ecclesiæ separareot. Propter qood nec aliquis unquam propriis testibus usus est adversus hæreticos: sed divina potius auctoritate, atque necessaria ratione, & antiquorum patrum testimoniis, quorum se oobiscum doctrinam accipere mentiuntur. At enim dicitur, quod Eutychiani graviter beati Cyrilli doleant injurias, quas * epistola contioet, & propte- * 87 tea scaudalizaotur iu synodo, a qua dicuot esse susceptam. Quid ergo si oegaverimus esse susceptam, credent uobis? aut uobis, id est catholicis crediderunt, & non ipsi potius viderunt esse susceptam, ut hinc expostuleot? Quod si etiam dicantur nobis credidisse quia suscepta est, quomodo nobis iterum credent, si dicamus quia suscepta non est? Si autem ooo crediderunt testimonio oostro, sed ipsi quod manifestum est coguoveruot; numquid plus uostris subscriptionibus credituri soot, quam suæ ratiooi? Non igitur hæreticorum dolosi fautores hoc illorum Episcoporum subscriptionibus voluerunt efficere, ut coovincerentur Eutychiani, quod non fuerit a syoodo epistola venerabilis Ibæ suscepta: sed ut ipsa potius eorum negatione videtetur non fuisse suscipienda. Verum ista putaverint Eutychianos falso nostro testimonio credituros. cur igitur non ita saltim statuerunt ut dicarent: Si quis dicit susceptam esse a syoodo Calchedonensi ad Marim epistolam, anathema sit: sed magis * dicendum, Si quis dicit rectam * 88 esse * ad Marim epistolam, aut impiam defendit, * 89 & non anathematizaverit eam, anathema sit:

a *Theodori Alexandrini*) Monachi opinor illius a secta Severi Theopaschitæ, qui contra Themistium Agnoetarum principem libros scripsit, de quibus Photius in Bibliotheca numero CVIII. *Θεοδώρου μονάζοντος Ἀλεξανδρινοῦ κατὰ Θεμιστίου. ἄμφω δὲ αἱρετικοί, καὶ τῆς Σευηριανῆς μοίρας ὑπάρχουσι, Σαβέλλιοι δὲ θεοπασχῖται μᾶλλον.* Cetera Facundo debentur: quia de Theodoro silent alii, & Justiniani aut Pontificis Romani de eo literæ non extant.

* (84) *injuriis impetentem.*
* (85) *impurgata.*
* (86) *videbatur.*
* (87) *epistola illa.*
* (88) *dixerunt.*
* (89) *ad Marim impiam epistolam aut defendit &c.*

A nisi ut sanctos, qui eam in concilium congregati non anathematizaverunt, immo & orthodoxam judicaverunt, pro hæreticorum voluntate damnarent? Et licet, ut nos ad condemnationem ejus inducerent, finxerunt quod iidem patres, qui Calchedona convenerunt, non eam pronuntiaverunt orthodoxam, de quo postea disquiremus; interea tamen certum est, quod cum
*90 apud eos recitaretur, non eam * anathematizari subdiderunt. An quia non præteriti temporis verbo dixerunt, si quis non anathematizavit ad Marim impiam epistolam, sed, si quis non anathematizat: ideo non pro condemnatione synodi Calchedonensis hoc adinvenisse putandi sunt?
*91 Equidem si hoc a subscribentibus * " exigerentur
*92 93 fieri, * acta res esset, nec jam * suspicio, sed
* f. exigerent fieri, aperta res, &c. manifesta contradictio videretur. At hoc sibi B necessarium non esse duxerunt, cum semper dicamus, Propheta dicit, Apostolus dicit, Evangelista dicit, & tantumdem valeat, quantum si dicamus, ille vel ille dixit. Deinde ipsos qui Calchedona convenerunt patres, & apud Deum, & apud nos, in suis dicimus constitutionibus vivere. quia, sicut Dominus in Evangelio dicit:
Matth. 22. 32. *Deus eorum non est Deus mortuorum, sed Deus vivorum*. Quod etiam beatus Leo, Romanæ præsul Ecclesiæ, scribens venerabili Anatolio, hujus regiæ civitatis Episcopo, sic accipiendum insinuat: Sancti, inquit, illi & venerabiles patres, qui in urbe Nicæna, sacrilego Ario cum sua impietate damnato, mansuras usque in finem mundi leges Ecclesiasticorum canonum condiderunt, & apud nos, & in toto orbe terrarum, in suis constitutionibus vivunt. Si igitur C omnes venerabiles patres in suis constitutionibus vivunt, profecto etiam qui in Calchedona convenerant, tanquam viventes, non solum non anathematizaverunt, verum etiam adhuc non anathematizant, nec unquam anathematizabunt epistolam venerabilis Ibæ. Quæ cum ita sint, certum est quod ad eosdem patres voluerunt hoc anathema pervenire. Porro & hac ratione submota, non potest acceptabiliter dici, quod non pro condemnatione synodi Calchedonensis ita institutum est, sed ut illi qui sunt præsentes in corpore tantummodo damnarentur, si anathema epistolæ Ibæ non dicerent. Nam quomodo nos condemnare possumus, qui judices in causa non fuimus, illis patribus non condemnatis qui prius in suo judicio recitatam eandem D non condemnaverunt epistolam, & quorum exemplo sumus inducti, ut ei nos quoque non diceremus anathema? Ab illorum enim damnatione procedere debet forma judicii, a quorum errore processit forma peccati: & ampliore supplicio digni sunt qui auctores, quam qui sequaces deprehenduntur erroris. Cum vero hæc in condemnatione sanctæ synodi, pro hæreticorum voluntate censuerint, & constituerint, ut si quis non anathematizat memoratam venerabilis Ibæ epistolam, anathema sit: considera quæso cujus levitatis, cujus confusionis est atque dedecoris, ut nos sibi communicare compellant, permanentes in ea sententia, qua non solum anathema ei non dicimus, sed etiam negamus esse dicendum.

Ubi omittimus dicere, quoniam si communicemus eis, qui nobis jam dixerunt anathema, non solum condemnationi synodi Calchedonensis communicabimus, verum & sententias in nos eorum, ipsa eorum communicatione firmabimus. Id enim etiam ipsos fortassis velle dicitur. Sed hoc potius dicimus, quoniam si ullus apud eos esset divinæ religionis, vel rationis humanæ respectus, ipsis quoque profanum & nimis turpe videri debuit, communicando nobis anathema, quod in nos decreverunt, in semetipsos ultro convertere. Unde satis apparet quanta sit gravitas, & quanta integritas eorum, qui Calchedonensia decreta concilii retractare præsumunt. Proinde beneficio magis, quam injuriæ deputetur, quod eis non communicamus, donec de medio * tollant istud anathema, quod *94
B velut magnum chaos interjacens, dividit a populo spiritu paupere, in sensu paternæ fidei & sententiæ quiescente, inquietos ac superbissimos præsumptores, qui sibi tantum videntur abundare sapientia, ut ablactati super matrem suam, Ecclesiæ instituta contemnant, cum scriptum sit: *Fili, custodi legem patris tui, & ne repuleris* Prov. 6. 20.
instituta matris tuæ. Alliga autem illa circa tuam animam semper, & circunda colla tua. rursumque: *Audi fili disciplinam patris tui, &* Prov. 1. 8.
ne abjeceris instituta matris tuæ: coronam enim gratiarum accipies tuo vertici, & torquem aureum circa tuum collum. O quantum malum, torquem aureum mola asinaria velle commutare: ut qui debemus, Dei patris disciplina & lege servata, de reverentia quoque matris nostræ institutorum, coronam * gratiæ accipere nostro *95
C vertici, & torquem aureum circa collum nostrum; abjiciendo quæ mater sancta constituit, scandalum ejus filiis præbeamus, & incidamus in illud judicium, de quo Dominus dicit: *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui* Matth. 18. 6.
in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo a scandalis. necesse est enim ut veniant scandala: verumtamen væ homini illi, per quem scandalum venit. Si igitur unum pusillum scandalizare tam grave est, ut magis expediat scandalizanti, mola asinaria collo ejus suspensa, in profundum maris demergi, quanto magis totam Ecclesiam sola inquietudine animi, & non tacendi libidine conturbare?

D QUale vero illud est quod jactant, ideo se CAP. IV.
damnasse hanc epistolam, quod ejus conscriptor videatur in ea de beato Cyrillo quod male sensisset, cum scripserit adversus eundem sanctum Cyrillum, & XII. ejus capitula, beatæ quoque memoriæ * Gennadius hujus regiæ civitatis Episcopus, nec ab istis reprehensus in hac condemnatione denominetur, qui multo vehementius & contumeliosius eum in sua responsione tractavit? Nam sic adversus eum dicit: Væ mihi a malis. « heu, heu! unde enim quisquam in præsenti « aliunde sumat exordium? Quales Cyrilli Ægy- « ptii, & quantas blasphemias incurri, & quan- « tas blasphemias audivi! Quis revera det capiti « Hier. 9. 1.
meo aquam, & oculis meis fontem lacryma- «

a *Gennadius Episcopus*.) Successor Anatolii, ad quem scripta est Leonis epistola centesima. Hujus locum alterum ex lib. 12. ad Parthenium profert Leontius in locis communibus de Origine animarum, *Γενναδίου Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τοῦ πρὸς Παρθένιον δευτέρου λόγου*.

* (90) *anathemati*.
* (91) *exigerent*.
* (92) *aperta res esset*.
* (93) *subreptio*.
* (94) *tollatur*.
* (95) *gratiarum*.

rum

„rum ? & plorabo istud die & nocte : quoniam
„extendit lingua ejus mendacium, & non fidem:
„confortatus est super terram. ex certo pax pec-
„catoribus deceptio : propter hoc enim obtinuit
„eos, inquit, superbia eorum in finem : cogita-
„verunt & locuti sunt in malignitate : iniquita-
Ps. 72. 9. „tem in altum locuti sunt : posuerunt in cælo
„os suum, & lingua eorum transivit super ter-
„ram. Psalmistæ ista sunt : Jeremiæ autem pro-
Act. 20. 30. „phetæ illa prima. Euge, o beate Paule. *Exsur-*
„*gent*, inquit, *& ex vobis ipsis viri loquentes per-*
„*versa, ut abducant discipulos post se*. Væ malo
„Alexandriæ, familiari ejus, & proprio jam isti se-
„cundo. quæ corrupta pioremus, quæque corrum-
„pit. ex toto jam mysterium iniquitatis, & ve-
„reor ne forte nunquam qui tenet de medio fiat.
Thren. 5. „Euge Jeremiæ prophetæ. Idem illi voci extasis
„terribilis facta est super terram : Prophetæ pro-
„phetant iniqua : sacerdotes plauserunt manibus
„suis, & populus meus dilexit ita. Quid enim mi-
„nimum, aut quid mediocre in illis ? omnem su-
„pereminentiam blasphemiæ jaculatus est adversus
* 96 „sanctos patres, adversus eorum * priores Aposto-
„los, adversus ipsum Salvatorem, in resurrectio-
* 97 „nem meditatus est. Assumptam quidem * huma-
„nitatem ex nobis & pro nobis injuriat: divinam
* 98 „* ejus naturam, & impassibilem passionibus sub-
„jacere contendit. Ecce quanta & qualia sanctus
Gennadius in beatum Cyrillum effudit, & nulla
hinc fit nominis ejus invidia, quoniam ipse non
interfuit Calchedonensi concilio. Quin etiam re-
spondens primo ejusdem sancti Cyrilli capitulo,
quo dixit; Si quis non confitetur Deum esse se-
cundum veritatem Emmanuel, & propterea Dei
genitricem sanctam virginem, genuit enim car-
naliter carnem factum Dei verbum, anathema
Act. 23. 3. „sit; ita in eum invectus est: Anathematizaturus
„est te Deus, paries dealbate. justissimum enim
„est te, similiter Ananiæ Judæorum principi sa-
„cerdotum linguam adversus discipulos Christi
„moventem, similem ab eis indignationem expe-
„riri. & cetera, quæ in eodem opere, siquis vo-
let, inveniet. Cur igitur in hac ultione, sicut
dicunt, injuriarum beati Cyrilli, non magis san-
cti Gennadii nomen, & pro sui loci auctorita-
te, quasi regiæ civitatis Episcopi, & pro male-
dictionum atque contumeliarum magnitudine, ven-
tilatur ? Quod si hoc consideraverunt, quoniam
talia Gennadius de Cyrillo non scriberet, nisi
dicentis intentionem minus intellexisset : hanc
prudentem & piam considerationem ego quoque
suscipio. Potuit enim & ipse de Christiana reli-
gione quæ recta sunt credens, non intellectum
beatum Cyrillum bona intentione culpare, & bo-
nam damnare intentionem damnabile crediderunt.
Quod si hoc etiam consideraverunt, quoniam
si ea, quæ ante centum annos a beato Genna-

A dio scripta sunt, modo condemnarentur, in * re- * 99
prehensione totius Ecclesiæ fieret, quæ hoc an-
te non fecit: hoc quoque sapienter atque mode-
ste consideratum esse, * si quis sapiens & mode- * 100
stus, agnoscet. Sed quare non amplius hoc su-
per epistola venerabilis Ibæ consideratum est, quæ,
ut non dicam ab universali synodo approbata
est, certe recitata illic ostenditur, nec ostendi-
tur abdicata; nisi quia pro destructione ipsius sy-
nodi, & non pro injuria ipsius Cyrilli, quasi
profana damnata est ? Denique etiam dicta vene-
rabilis Theodoreti Episcopi Cyri, in quibus con-
traria dicitur scripsisse beato Cyrillo, sub hujus
ultionis obtentu similiter reprehenderunt; & ob
B hoc eum volentes videri notabilem, quia ipse
inter alios patres affuit Calchedonensi Concilio,
& beati Leonis epistolam, quam Eutychiani
anathematizant, cum ibi relegeretur, dubitan-
tibus Episcopis Illyricianis & Palæstinis asseruit.
Alioquin cur adversus Ibæ epistolam, & Theo-
doreti scripta, sic evidenter agerent, aliorum
nominibus tacitis, quorum & dignitas potior,
& opinio clarior, & ipsa quæ contra beatum
* Cyrillum, vehementiora, atque acriora cer- * 101
nuntur? Nam vir etiam sanctissimus, & magnæ
in Ecclesia Christi gloriæ, * Isidorus presbyter a
Ægyptius Pelusiota, quem duo millia epistola-
rum ad ædificationem Ecclesiæ multi scripsisse
noverunt, qui etiam pro vitæ ac sapientiæ suæ
C meritis, ut pater ab ipso Cyrillo & honoratus
est & vocatus, sic ei scribit, quin potius re-
scribit: Terrent me divinæ scripturæ exempla, “ *1. Reg. 4.*
& rescribere quæ oportet compellor. Sive enim “
pater sum, sicut ipse dixisti, propter Heli con- “
demnationem, qui filios peccantes non castiga- “
vit: sive filius sum tuus, sicut magis novi, quod “ *1. Reg. 15.*
magni illius Marci habitum gestes, formido Jo- “ *& 31.*
nathæ condemnationem, quod patrem * allo- “ * 102
quentem ventriloquam non prohibuit : & prior “ *1. Paral. 10. 13.*
mortuus in bello, eo qui peccavit, qui prohi- “
bere poterat. Ut autem neque ego condemner, “
neque ipse a Deo condemneris, requiesce a “
contentione, nec ultionem propriarum injuria- “
rum, quæ tibi a mortalibus hominibus debe- “
D tur, exigas a vivente Ecclesia, & æternam ei “
discordiam sub prætextu pietatis ædifices. Nec “
Isidori scripta, dicentis quod æternam discor-
diam sub prætextu pietatis Cyrillus ædificaret
Ecclesiæ, cum magna invidia, quemadmodum
Theodoreti Episcopi dicta, & venerabilis Ibæ
epistola, denotantur. Scribit autem ad illum rur-
sus idem sanctus Isidorus dicens: Compassio qui-
dem aciem oculorum obtundit : æmulatio ve-
ro excæcat omnino. * Noli ergo ab utraque sen- “ * 103
tentiarum exsecutor fieri, sed examini justo cau- “
sas permitte: quoniam & Deus, qui omnia scit “
antequam fiant, descendere & videre clamorem “ *Gen. 18. 21.*

---

a *Isidorus Pelusiota*) Harum ad Cyrillum prior est cccl xx. libri primi, posterior cccx. Quod vero Isidori epistolas in universum numerat bis mille, viderat fortasse codices Acœmetensis monasterii Constantinopoli, in quibus totidem continebantur, ut in veteri M S. adnotatum meminii ab antiquo earum interprete his verbis: *Has omnes B. Isidori presbyteri & abbatis Pelusiotæ recensui & transtuli ex epistolis ejus duobus millibus, quæ sunt per quingentas distributæ in Acœmitensis monasterii codicibus vetustissimis quatuor*. Nec plures hactenus triplici editione in lucem prodiere quam bis mille tredecim. Ceterum ad decem millia scripsisse Isidorum, atque in his ter mille scripturam sacram exposuisse, auctor est Suidas, vel quem Suidas exscripsit. Ἰσίδωρος, inquit, πρεσβύτερος ὁ Πηλουσιώτης, &c. γέγραφε ἐπιστολὰς ὀφελιμωτάτας τὰς δὲ ἐκ γραφῆς Γ. καὶ ἑτέρας Ζ. καὶ ἄλλα, τινά. Sic enim habent codices emendati.

* (96) *superiores*.
* (97) *humanitatem Unigeniti*,
* (98) *autem ejus*.
* (99) *reprehensionem*.
* (100) *quis sapiens & modestus ignoret ? Sed &c.*
* (101) *Cyrillum scripserunt vehementiora &c.*
* (102) *quarentem*.
* (103) *Ab utraque lippitudine purgare te si studes, noli v . . . tarum* (violentarum) *sententiarum exsecutor fieri &c.* in editis, Jacobo Billio Prunæo interprete, hæc habentur l. 1. ep. 310. *quapropter si ab utraque lema purus atque immunis esse studes, noli violentas sententias ferre*,

A „Sodomorum bumanitet cum bonitata voluit, „diligentis inquisitionis nos docros argumentum. „Multi namque te quasi per comœdiam irrident „ex bia qui collecti sunt in Ephesum, quod pri-
* 104 „vatam injuriam * judicans, non quæ Christi sunt
a „ortodoxe requisieris. dicunt, quod [a] consubri„nus Theophili est, & imitans illius voluntatem. „Sicut enim ille insaniam apertam diffudit con„tra Theodorum, & nustrum Joannem: sic con„cupiscit & iste gloriari. licet inter examinatos, „multum ast quod discrepet. Ecce & in hac epistola arguit illum, velut animi passione & emulatione cæcatum, violenter magis, quam justo examine, causas agere atqua irrideri a multis, quod injuriæ privatæ vindictam, non quæ Christi sunt ortodoxe requisierit apud Ephesum in causa Nestorii, sicut etiam Theophilua, consobrinus ac decessor ejus, in condemnatione Joannis Constantinopolitani hominum gloriam eequisisset. Ideo sanctus quoque Gennadius da ipso beato Cyrillo dixit, quemadmodum supra docuimus: Væ malo Alexandriæ, familiari ejus, & proprio jam isti secuodo: primum volens intelligi Theophilum, secuodum vero Cyrillum.
* 105 Et quanquam vir * doctus diversam causam Joannis & Nestorii judicet, dicens, Licet inter examinatos multum est quod discrepet, in quo zaprobat Nestorium ipsum: tamen in utraque
b credidit æmulationis fuisse propositum. [b] Alias quoqua similiter ad eum scribit epistolas, quibua perhibet quod per saam mutabilitatem cælestia proderet, & conttarius sibimetipsi in suis scriptis existeret, cupiditate vanæ gloriæ victus.
* 106 Non igitur venerabilibus Iba * & Theodoro coepiscopis innocentiores in bac parte credeudi sunt Gennadius & Isidorus viri probatissimi, sed felieiores potius, quod ipsi non sunt participes synodi Calchedonensis inventi.

CAP. V. HÆc si tranquillo animo, & meliore intan-
* 107 tione considerare dignemini, illo * vobis aperiente cor vestrum, & claudente surreptionibus
Apoc. 3. 7. impiorum, qui, sicut scriptum est, *sanctus & verus, habet clavem David, & qui aperit, & nema claadit, & qui claudit & nema aperit:* ipsa rerum gestarum evidentia cognoscetis quod in evacuationem decretorum synodi Calchedonensis, atque epistolæ Papæ Leonis, cujus Theodoretus Episcopus in eadem synodo fuit assertor, hæc omnia & ab hæreticis esse adinvanta, & ab eoram fautoribus constituta: quæ nisi melioris emendatione judicii recissa fuerint, frustra, vel si credi posset, negatur quod epistolam venerabilis Ibæ memorata synodus approbavit. Cum enim constet, quod ibi prædicto Episcopo ab accusatoribus sola objecta sit: proculdubio, sicut supra jam diximus, si nunc juste damnatur, tunc maxime condemnari debuerat. Quia vero non ostenditur factum: videtur illa synodus, ut non dicam hæresi cohibuisse, aliquid certe minus fecisse, quod adjicere isti debereot, atque supplere. Beatus autem Leo, fidelis ac fidens propugnator Ecclesiæ, & hæreticorum non fictus aut trepidus impugnator, sic ibi esse dicit omnia definita, ut nihil eorum perfectioni adjici posse confirmet. Namque cum multis & variis machinationibus ajusdem synodi auctoritatem, sicut & nunc, Eutychiani infringere vel minuere conarentur, & quæ ibi sunt judicata discuti quærerent, ut sub prætextu diligentioris tractatus, aut emendari in eis videretur aliquid, aut suppleri: prudentar ac fortiter eorum insidiis restitit, Leoni Augusto ita scribens: *Epist.* 82.
B Detestandum nobis, est perseverantatque vitandum, " quod fraus hæretica nititur obtineta, nec in " aliquam disceptationem pie & plene definita " revocanda sunt tua ad arbitrium damnatorum " ipsi da his videamur ambigere, quæ manifestum " est per omnia propheticis, & Evangelicis, at- " que Apostolicis auctoritatibus consonare. Un- " de si qui sunt, qui ab his quæ cælitus sunt " constituta dissentiunt, suis opinionibus relin- " quantur, & ab unitata Ecclesiæ, cum ea quam " elegerunt perversitate, discedant. Nam nullo " modo fieri potest, ut qui divinis audent con- " tradicere sacramentis, aliqua nobis communio-
C ne socientur. Jactent se in sui aloquii vanita- " te, & de argumentationum suarum versutia, " quæ inimica est fidei, glorientur. Nobis placet " Apostolicis obedire præceptis, dicentibus: *Vide-* " *Coloss.* 2. 8. *te ne quis vos decipiat per philosophiam, &* " *inanem seductionem hominum.* Nam secundum " eundem Apostolum, si quæ destruxi, hæc ædifi- " *Gal.* 2. 18. co, prævaricatorem me constituo, & cur me ul- " tiunum conditionibus subdo, quas non solum au- " ctoritas beatæ memoriæ principis Martiani, sed " ego etiam mea confessione firmavi. Quia, sicut " sancte veraciterque dixistis, perfectio incremen- " tam, & adjectionem plenitudo non recipit."
D Pervidet igitur serenitas tua, quod sicut nihil in ejusdem synodi decretis emendari, ita nec adjici possit. Unde non solum contra ipsam synodum, verum etiam contra hujus Apostolici viri sententiam, convincuntur egisse, qui venerabilis Ibæ epistolam temere damnaverunt. Quoniam, vel si dicant quod nihil in ejus decretis emendare præsumpserunt, negare non possunt, quod aliquid eorum plenitudini judicaverint defuisse: ut quod ipsa minus fecit in causa quæ ibi tamdiu tractata est, isti quasi prudentiore ac diligentiore consideratione supplerent. Quomodo igitur insultationes hæreticorum valebi-
E mus declinare dicentium, Ubi sunt illa magnifica vestri Leonis verba, quibus nimis arrogans decretis synodi Calchedonensis aiebat, Perfectio incrementum, & adjectionem plenitudo non recipit? Ecce testimonio vestro convincitur, quod in vacuum ventosa verba jactabat. Nam quæ in illa synodo judicata sunt, vel si non emendatis, certe suppletis, atque perficitis, & quod in eis non fuerit illa quæ dicebatur

---

a *Consobrinus Theophili*) Isidoro ἀδελφιδοῦς, quod est fratris vel sororis filius. Sed fratris filium fuisse constat, non sororis, ut Isidori vertit Interpres. ἀνεψιὸν vocat Theophanes in Chronico. ἀδελφιδοῦν vero etiam Socrates lib. VII. c. VII. & Theodoretus lib. V cap. XXXV. & a Theodoreto vicissim Theophilus Cyrilli θεῖος dicitur, non avunculus, sed patruus. θεῖος πρὸς πατρός, ut est apud Nicephorum lib. XIV. cap. XXV. Quare mendum etiam est in historia Tripartita lib. X. cap. XXV. cum Cyrillus Theophili consobrinus appellatur, pro eo quod apud Theodoretum est ἀδελφιδοῦς, fratris filius. Paula post, ubi interpres legit Θεόδωρον, Græce διάφορον scriptum est, μανίαν σαφῆ κατεσκέδασε τῶ διαφόρου καὶ διαφόρως ἐμοῦ. ita ut de uno Joanne sit sermo nullus de Theodoro.

b *Alias epistolas*) Designat epistolam CCCXXIV. libri primi, cujus hoc exordium: χρή σε, θαυμάσιε, ἄτρεπτον μένειν ἀεί, οὔτε φόβῳ προδιδόντα τὰ ἱερά, ὅτε σαυτῷ ἐναντίον φαινόμενον, & quæ sequuntur.

* (104) *vindicans.* in editis, *ulciscentem.*
* (105) *doctus Isidorus diversam &c.*
* (106) *& Theodorito.*
* (107) *nobis.*

perfectio & plenitudo, monstratis: nec potestis ulterius dicere, quod non merito a vestra communione discessimus. An communicare debuimus illi synodo, in qua cum Ibæ a suis accusatoribus objiceretur impia & Nestoriana epistola, sicut vos quoque estis confessi, & coram omnibus legeretur, ne * dicamus quod frustra ne-
* 108 gastis, * & orthodoxa pronuntiata est. quam in
* 109 tantum probastis fuisse damnandam, ut sero ad nostram sententiam redeuntes, etiam post centum ferme annos, quo vos ab ejus crimine purgaretis, necessario anathematizandum esse vidistis? & non hæc immerito dicent. Namque cum isti fautores eorum, nos, qui judices in causa non fuimus, per condemnationem hujus epistolæ a Nestoriano crimine judicaverunt esse purgandos, consequenter illos patres, in quorum discussa judicio non condemnata est, ab eodem crimine judicaverunt non esse purgandos. Ecce quale præjudicium nobis quæsierunt inducere: ecce quomodo voluerunt adversus Ecclesiam hæreticorum calumnias roborare. qui non solum
* 110 beati Leonis, verum etiam * a illis concillis
a tantorum Episcoporum vel epistolis refragantur, in quibus de memorata synodo interrogati, Leoni principi responderunt dicentes: „Neque unum iota, vel unum apicem, possumus aut commovere, aut commutare eorum quæ apud illam diffinita sunt. & iterum: Quoniam sicut soli nihil minus est ad demonstrandum, quia sol est: sic & magnæ, & sanctæ, & universali synodo Calchedonensi, minus quidem bonorum nihil omnino est, neque additamento aliquo eget, neque detractione, ab spiritu sancto veluti divino quodam sale condita. Etenim qui in
* 111 „ea * tunc damnati sunt, indigni sacerdotalis ordinis judicati, decreto ac judicio magni Dei, velut impii condemnati sunt. Qui vero in ea recepti sunt, injustam & tyrannicam antea sustinentes inscriptionem, confestim decreto spiritus sancti juste suscepti sunt: in quibus est & nostrorum temporum secundus Abel, beatus Flavianus. Dicunt & alia multa, quæ commemorare perlongum est. Quomodo igitur hæreticorum complices recipimus, nova & contraria decernentes, tanquam minus religioni consultum fuerit in his quæ definita sunt ab illa synodo: cum antiqui patres unum iota, vel unum apicem, se in eis movere non posse pronuntient? aut quid putamus perfecto soli & toto mundo radianti deesse, quod debeat istorum adjectione suppleri; qui sicut insuperabilem splendorem ejus frustra obscurare conantur, ita nihil possunt plenitudini ejus adjicere?

A

Et adhuc dicunt, quod de tanta sua præ- CAP. IV.
sumptione Ecclesiam quoque Romanam consuluerunt, & nunc sententiam beati Vigilii præsulis ejus expectent. De quo quid sentiant hujus temporis homines, ut eum tantum nefas definire præsumerent, quod ab intentione beati Leonis, sub tantis ejus decessoribus, non ad id tempus tentatum est, proculdubio intelligit & ipse vir prudens. Nam quis hoc non intelligat vel imprudens? Si enim, ut dicunt, etiam consulere hunc illum ausi sunt, & ejus expectant in hac causa judicium: non video quemadmodum jam ab eis de ipso non fuerit judicatum. Verum experientur quantum illos suspicio sua fefellerit. Quia

B

ille, non in destructionem paternæ sententiæ, sed potius in defensionem, atque ultionem,
b primam accepit & maximam potestatem: nec b
aliquid contra veritatem, sed pro veritate plus ceteris suis consacerdotibus potest. Paulus enim
dicit Apostolus: *Non enim possumus aliquid ad-* 2. Cor. 13.8.
versus veritatem, sed pro veritate. Quid autem relictum est, quod de responsione Romani Episcopi sperent: cum ita jam dudum prædictus venerabilis Leo, vehementibus & crebris omnino sententiis coercens illicitos ausus, insidiosis prudenter occurrerit; ut nunc ejus successorem,
non quasi dubiis in quæstionibus * expetamus ju- * 112
dicem, sed certissimæ transgressionis expectemus ultorem? Illa quippe multiplex & aperta

C

probibitio decessoris ejus, sicut prævaricatoribus crimen auxit, ita nihil cujusquam judicio dereliquit. Cui enim magis alteri, quam Leoni, liceret pro tantis laboribus, quos propter memoratam synodum perseverantissima virtute sustinuit, aliquid in his quæ ab ea decreta sunt retractare? Sed absit, ut ille vir sanctus licitum sibi putaret, quod non expedire cernebat, & magni sui certaminis palmam, postquam vicit, amitteret. Quid enim jam integrum, vel quid constare possit immobile, si tanti Concilii sententia, vel sicut imperfecta suppleri, vel sicut dubia rursum discuti videretur? Non au-
tem in sola fidei * dubitatione, vel definitio- * 113

D

ne, Conciliorum valet auctoritas: verum etiam in omnibus, quæ pro pacis & unitatis observantia, cujus maxima sapientibus cura est, mo-
deste ibi fuerint ac bene composita. * Hinc * 114
ergo rursus agnosce, Auguste ac venerabilis Imperator, in quantum totius mundi præsidium divina sis providentia præparatus, & quid auxilii matri tuæ Ecclesiæ debeas, quæ te filio maxime gloriatur, intellige. Non sinantur, contra dexteræ omnipotentis triumphum, redivivis assurgere motibus extincta certamina. præsertim cum id damnatis jam dudum hæreticorum ausibus

a *Illis conciliis*) Omnium videlicet provinciarum Orientis, quæ Leonis Imp. jussu in Synodus coactæ, de Timotheo Alexandrino, & de Synodo Calchedonensi, quam Timotheani respuebant, quid sentirent Leoni rescripserunt. Extant singularum epistolæ in unum codicem redactæ, post acta Synodi Calchedonensis, qui codex encyclius dicitur apud Cassiodorum, cujus rogatu in Latinam linguam conversus est ab Epiphanio scholastico. Quæ vero a Facundo laudantur, verba sunt partim provinciæ Europæ num. XXVII. partim Sebastiani Episcopi Beroensis Thraciæ II. num. XXX.

b *Primam & maximam potestatem*) Quam *principatum generalis Ecclesiæ* dixit Avitus Viennensis in epistola de Symmachi Papæ judicio ad Senatores Urbis. De eo autem quod Vigilii sententiam expectare se aiebant damnatores trium capitulorum, plura iterum lib. IV. cap. III.

* (108) *non dicamus*.

* (109) *& ortodoxa pronunciata est, certe convincitur esse damnata*.

* (110) *Illis Encycliis tantorum Episcoporum epistolis*. memoratas epistolas ab omni retro antiquitate vocata fuisse *Encyclia*, ostendit Baluzius in *nova collect. Concil.*

* (111) *secundum tempus*.

* (112) *expectemus*.

* (113) desunt ea verba *dubitatione, vel*.

* (114) *Hinc Leonis rursus* (forte *verba*:) Quæ porro verba sequuntur, lineolis notantur velati Leonis in nostro codice: eademque totidem habentur in epist. Leonis M. ad Leonem Augustum, quæ est 133. in editione Quesnelli, usque ad illa verba, *qui veritati audeant resultare*.

omnino non liceat: & hic fructus piis laboribus debeatur, ut omnis Ecclesiæ plenitudo in suæ unitatis soliditate secura permaneat; nihilque prorsus de bene compositis retractetur. quia
* 115 * prius legitimas, & divinitus inspiratas constitutiones velle confligere, non pacifici est animi,
1. Tim. 2. 14. sed rebellis, dicente Apostolo, *Verbis enim contendere ad nihil est utile, nisi ad subversionem audientium*. Nam si humanis persuasionibus semper disceptare sit liberum, nunquam deesse poterunt, qui veritati audeant resultare. Et revera quis erit contentionum atque certaminum finis, si de his, quæ totius Ecclesiæ consensione firmata sunt, semel licuerit ferre judicium? cur enim non rursus & ipsum judicium judicetur? Et ideo prudentissimus vir, nullam penitus dans occasionem quærentibus, denunciabat dicens, Nihil prorsus de bene compositis retractetur. Ergo si nihil, nec illud quod parvum putatur admisit. Et tamen isti, qui Romanum Antistitem impugnare posse præclari decessoris sui sententiam sperant, gloriantur offensionem se de illa synodo sustulisse, dicentes quod pro ea nobis Eutychiani semper communicare noluerint,
* f. quasi. * quia si vel tanta illa synodus, qua numerosior alia pro fidei veritate non fuit, tam diuturna deliberatione, stimulantibus etiam hæreticorum contradictionibus, quæ maxime solent in novitate fervere, quicquam præterire potuerit negligenter; vel prædictus Leo, cum toties pulsaretur ex his quæ ab ea constituta fuerant aliquid retractare: nullas hujusmodi noxias rationes, verisimilem speciem prætendentes, & audisse, & immobili gravitate disposuisse credendus est, prudentissime cavens, ne forte qualibet occasione adita patefacto male pulsantibus, in Ecclesiam Christi insidiantium furor irrumperet. Porro hi qui supra modum sunt diligentes, volunt hæc omnia prudentiæ atque cautelæ magis quam negligentiæ deputare. Sed quid faciunt, quod omnis Ecclesia, Deo præstante, positos sibi æternos patrum suorum terminos non excedit? Quorum æmulari exoptat negligentiam potius, quam istorum obscuram diligentiam. Cujus autem rationis sequi judicium debeamus, satis in promptu est. Utrum istorum, qui putaverunt, quoniam si retractarent, immo reprehenderent patrum sententiam, Acephali communicarent Ecclesiæ, quod non est penitus subsecutum, quod etiam si sequeretur, non erat adprobandum: an sapientissimi Leonis, qui sicut in aliis scriptis ejus ostenditur, nullum per hoc collidendis Ecclesiis modum poni, sed data licentia rebellandi, dilatari magis, quam sopiri, certamina prædixit: quod veraciter esse dictum, evidenti rerum exitu, quin potius exitio, comprobatur. Credo quod etiam tacentibus nobis appareat, quid fuerit providentiæ divinæ, quid temeritatis humanæ. Si vero beatissimus Leo,
* 116 quamvis * recentioris Concilii, & nulla ante sui decessoris assertione defensi, quicquam in

A disceptationem revocare non passus est: quomodo ab his creditur quartusdecimus successor ejus sanctus Vigilius novum posse aliquid judicare? præsertim illo dicente, Nam secundum Apostolum, si quæ destruxi hæc ædifico, prævaricatorem me constituo, & eis me ultionum conditionibus subdo, quas non solum auctoritas beatæ memoriæ principis Martiani, sed etiam ego mea
* defensione firmavi. utpote qui noverat Apostolum hoc dixisse? *Sed licet nos, aut angelus de* " * 117 Gal. 1. 8.
cælo evangelizet vobis præter quam evangelizamus vobis, anathema sit. Nam * si, ut ipse beatus Leo Calchedonensi Concilio, postquam ejus gesta suscepit, * rescripsit dicens; & fraterna universitas, & omnium fidelium corda cognoscant, me non solum per fratres qui meam vicem executi sunt, B sed etiam per approbationem gestorum synodalium, propriam vobis communicasse sententiam: nec quicquam in eisdem gestis reprehendisse atque arguisse monstratur, nisi * 118 * 119 Epist. 65.
quod * referretur venerabilis ᵃ Anatolius Constantinopolitanus Episcopus, priore, quam Maximus Antiochenus, loco sedisse. quomodo, si hanc Ibæ epistolam, quæ cum Nestoriana dicitur, ad causam utique dicitur fidei pertinere; vel tale aliquid, quod in illa synodo recitatum nec damnatum gesta continent, anathematizari, aut saltem discuti pateretur, non semetipsum prævaricatorem constitueret, dubitationi subjiciens quæ se jam dixerat approbasse? Et idcirco, si etiam nulla ejus interdictio præcessisset, neque Imperatori Leoni pro ipso Concilio res- * 120
C ponderet, perfectio incrementum, & adjectionem plenitudo non recipit, hoc tantummodo provocaretur, quod in illis gestis solam Constantinopolitani Episcopi præsumptionem arguerit: profecto nihil in eis, quod Nestorianum credi possit, successoris ejus relictum judicio videretur. Quoniam si hæreticum aliquid contineret, quod delatum ad illius synodi judicium non inveniretur esse damnatum, Leo hoc prius reprehenderet, cum ad ejus deferretur examen. Unde si tanquam Nestoriana debet ab omnibus illa epistola condemnari, quæ ab accusatoribus opposita Ibæ Episcopo gestis synodalibus continetur, non ipsa tantum synodus, verum etiam Leo præsul Apostolicæ sedis, a quo approbata sunt,
D hæresi Nestorianæ cohibuit. Qui non sola consideratione veritatis, sed etiam præcedentis facti sui argueretur exemplo. Nam cum ei beatus Flavianus Constantinopolitanus gesta dirigeret, in quibus Eutyches interrogatus respondit dicens: Confiteor ex duabus naturis fuisse dominum nostrum ante adunationem, post adunationem vero unam naturam confiteor: relectis eisdem gestis, idem vir religiosissimus & prudentissimus Leo, memorato Flaviano ita rescribit: Miror tam absurdam, tamque perversam professionem, nulla judicantium increpatione reprehensam, & sermonem nimis insipientem ita emissum, quasi nihil offenderet, esse auditum: cum " Leo epist. 22.

ᵃ *Anatolius priore loco*) In actis Synodi Calchedonensis post legatos sedis Apostolicæ primus (rejecto nimirum & excluso Dioscoro Alexandrino, cujus causa disceptabatur) perpetuo nominatur subscribitque Anatolius, & post Anatolium Maximus Anthiochenus. Nempe hunc ille sibi locum deberi volebat ex decreto Synodi II. generalis, quæ sedem Constantinopolitanam Romanæ proximam statuerat. Sed decretum hoc sedes Apostolica non agnoscebat, ut alienum a Synodo Nicæna, quæ secundum locum Episcopo Alexandrino, tertium Antiocheno decrevit. Quare Leo Pontifex cum Synodum Calchedonensem approbaret, hoc caput excepit, fastumque & ambitam Anatolii multis ad Marcianum Aug. ad Anatolium ipsum, & ad Maximum Antiochenum epistolis redarguit. Qua de re iterum lib. v. cap. iv.

* (115) *post legitimas*. ita etiam in laudata Leonis epistola.
* (116) *adhuc recentioris*.
* (117) *consensione*.
* (118) *cum ipse &c.*
* (119) *rescripserit*.
* (120) *quod ibi relegeretur*.

„ tam impie duarum naturarum ante adunationem „ unigenitus Dei filius fuisse dicatur, quam nefarie, „ postquam verbum caro factum est, natura in eo sin„ gularis asseritur. Quod ne Eutyches ideo vel „ recte, vel tolerabiliter, existimet dictum, quia „ nulla vestra est sententia confutatum, dilectio„ nis tuæ diligentiam commonemus, carissime fra„ ter, ut si per inspirationem misericordiæ Dei „ ad satisfactionem causa perducitur, imprudentia „ hominis imperiti etiam ab hac sensus sui peste „ purgetur. Velim itaque instrui, quid contra Eutychianos possimus referre, cum dixerint, Cur Leo vester, in examine gestorum, quæ apud Flavianum sunt habita, adversus Eutychem, sicut putatis, diligens, in approbatione gestorum synodi Calchedonensis, adversus Nestorium negligens invenitur, ut Nestorianam epistolam confirmaret, quæ ibidem continetur: nisi quia contrario Nestorii præoccupatus errore, Eutychi resistebat? Nam qua de causa professionem ejus, qua dixit, Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem, de qua in judicio Flaviani non fuerat accusatus, absurdam vocat atque perversam, culpans quod nulla judicantium increpatione reprehensa fuerit, quæ ipsi nimis insipiens & impia videbatur: Nestorianam vero epistolam, ad concilii Calchedonensis examen ab accusatoribus Ibæ delatam, ibique relectam, damnatam non fuisse dissimulat, quam nunc anathematizantes anathematizandam illic fuisse fatemini? Num vel si, quemadmodum imprudenter negastis, ortodoxa pronunciata non esset ab illo Concilio, damnari tamen debuit, ne videretur ignorantibus approbata. Cum igitur secundum has evidentes & inevitabiles ra-
* 121 tiones * damnationis hujus epistolæ, tantum beati quoque Leonis crimen necessario consequatur, quid ab istis de judicio successoris ejus expecte-
* 122 tur ignoro: nisi, quod * dictum quoque magni erroris est, & quod nunquam sperare potuerunt heretici, ut cum magna & universali synodo Calchedonensi, idem gloriosissimus auctor atque defensor ejus Leo damnaretur. Sed quanta animadversione sit dignum, quod hoc non tentare tantum, verum etiam de successore ejus ausi sunt expectare, ipsius considerationi dimittimus, quem latere non potest, quam graviter offendatur Ecclesia, si tantum nefas, quod absit, reliquerit impunitum. Confidunt equidem, non bene sentientes de obedientia, quam Christo debetis, & devotione, quam exhibetis ejus Ecclesiis, quod contra vigorem, ac justitiam canonum defendi queant. Verum expedit illis metuere potius, ne forsitan experiantur, Domino regente cor vestrum, quod non in patrocinium, sed in ultionem potius transgressionum potestatem desuper habeatis. Desinant itaque temeratores paternæ sententiæ in nescio quo asylo confidere, quod eis non Romulus Christianus, cujus ille Deus est pater, qui veraciter dicitur *Dominus fortis & potens, Dominus potens in bello*, sed inanis sua suspicio fabricavit. Nec in *Psal.* 23. 8.
tali facto de vestra consensione præsumant, quoniam vobis subreptum est, in plurimis reipublicæ dispositionibus occupatis, ut consentiretis hoc fieri: cum multo amplius inde quoque plectendi sint, quod volentes objectu vestræ personæ impunitam esse cohibentiam, quam præbuerunt hæreticis, non permiserunt insinuari vobis patrum decretis esse contraria quæ fiebant. ut eo modo, per auctoritatem vestræ consensionis, etiam multos sibi conscios aggregarent: & quasi multitudinem sequeretur impunitas, secundum quod visum est cuidam dicere, quicquid multis peccatur inultum est. minus attendentes, quod nec divino judicio possit peccantium multitudo resistere: nec humano per multitudinem illudere temeritatis auctores. Nam futuro examini Dei relictis eis, qui vel factione illorum inducti, vel oppressione coacti sunt, debitam sententiam iidem factiosi præsumptores excipient, tanto graviorem, quanto pluribus obfuerunt.

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS,
PRO
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,
LIBER TERTIUS.

CAP. I. EXigit a nobis operis cura suscepti, ut quod superiore libro demonstrare cœpimus, in isto multipliciter ostendamus, quoniam hæreticorum complices Theodorum quoque Mopsuestenum Episcopum, in Ecclesiæ pace defunctum, & a sanctis patribus, sicut jam memoravimus, prædicatum, in destructionem magnæ synodi Calchedonensis, atque institutorum beati Leonis, anathemati subdiderunt. Et quia, ut in suum consensum leves corde possent adducere, dicunt beatum Cyrillum aliqua ejusdem Theodori scripta culpasse: hoc quoque probemus, quod etiam si verum sit, contra ejus sententiam fecerint, cujus exemplo præsumptionem suam inaniter excusare conantur. Ut quemadmodum evidenter apparuerunt quod fallaciter se jactaverunt, ob injuriarum ejus dolorem, epistolam venerabilis Ibæ damnasse; ita suo testimonio convincantur, & in damnationem Theodori ejus impugnasse judicium. Ubi autem docuimus, quoniam vel si eandem epistolam synodus Calchedonensis non pronunciaret orthodoxam, nihilominus in ejus evacuationem pro laude Theodori damnaretur: ibi utique simul ostensum est, ipsum quoque

* (121) *damnationem*.

* (122) *dictu*,

Theodorum propterea fuiſſe damnatum. Unde & illud quoque neceſſe eſt ſequi, quod etiam de ſupradicta epiſtola venerabilis Ibæ jam diximus,
* 123 quoniam ſi dicatur, ad varitatem atque * judicium catholicæ fidei pertinere quod ſtatuerunt
„ iſti, dicentes, Si quis non anathematixat Theo-
„ dorum Mopſueſtiæ, & ejus dogmata, eoſque qui
„ aut ſimilia ei ſapuerunt, aut ſapiunt, anathe-
„ ma ſit; illa ſynodus catholica non fuiſſe firmabitur, quæ non illum damnavit, cum ex epiſtola memorata recitari laudes dogmatum ejus audiret. Verum nec Leo Romanus antiſtes carebit hoc crimine; qui cum geſta prædictæ ſynodi ſe diceret approbaſſe, non arguit quod ibi Theodori lauder non invenerit improbatas. Hoc autem, ubicumque de ipſius ſynodi reprehenſione conquerimur, oportet advertere, quoniam non ſine prædicto beato Leone culpatur. Quid etiam illud, quod de modo ipſius facti, quo epiſtola illa damnata eſt, prudentium rationi conſiderandum propoſuimus, nonne in condemnatione quoque Theodori debet attendi, quoniam nec adverſus eum, vel ſi adhuc in corpore degeret, & hæreticus probaretur, olim Neſtoriano errore damnato, in quo præoccupatus fuiſſe dicitur, tam multorum Epiſcoporum
* 124 * erat quæri ſententiam; quæ nunquam pro veterum hæreticorum damnatione, ſed aliquando pro novorum excluſione fuit neceſſaria, ſi tamen admoniti errata corrigere deſpexiſſent? Ideo vero nunc quæſierunt hæreticorum fautores ab univerſali Eccleſia magiſtrum Neſtorii pronunciari Theodorum; ut quia facile monſtrare poſſunt, non ſolum epiſtolam venerabilis Ibæ, laudes ejus continentem, a ſynodo, quod falſe negatum eſt, approbatam; verum etiam ſapientiſſimi Joannis Antiocheni, & Orientalis concilii litteras, ad beatum Proclum & Imperatorem Theodoſium datas, in quibus idem Theodorus multo amplius eſt laudatus; etiam per hoc prædictam ſynodum Neſtorianam eſſe firmarent. Nam & ipſa ſubſcriptionis formula, quæ data eſt in condemnationem ejuſdem Theodori, non
„ aliud videtur oſtendere, cum dictum eſt; Si
„ quia non anathematizar Theodorum Mopſueſtiæ,
„ & ejus dogmata, anathema ſit; quod in nullius hæretici damnatione meminimus contigiſſe: ut illi quoque anathema eſſent, qui anathema ei non dicerent. Siquidem multorum hæreticorum multos & dogmata latent, & nomina, qui anathema eſſe non debent, quoniam non anathematizant eos quos neſciunt. Sed quemadmodum dictum eſt, ut ad ſynodi Calchedonenſis injuriam pervenirent, quæ cum apud ſe recitarentur ex epiſtola venerabilis Ibæ laudes ipſius Theodori, neque ipſi, neque dogmatibus ejus dixit anathema; propterea talis data eſt contra conſuetudinem, contraque humanitatem formula ſubſcribendi, quaſi nemo aliter probari catholicus poſſit, niſi Mopſueſteno Theodoro, & ejus dogmatibus anathema dixerit. Quod decretum ſi recipimus, nihil eſt quod hæreticis pro ſynodo Calchedonenſi reſpondere poſſimus, cum dixerint, Sic vobis viſum eſt illam ſynodum excuſare in libro cui conſenſiſtis, ut diceretis, quod non contenta facta ab Iba denegatione propter ad Marim epiſtolam, neque etiam pro eo facta teſtificatione clericorum Edeſſenorum, ſed
confirmans judicatum Photii & * Euſtachii, petivit Ibam, ad deſtructionem & excluſionem ad Marim impiæ epiſtolæ, anathematixare Neſtorium, & ejus dogmata. Et revera ſic oportebat orthodoxam ſynodum facere, cujuſcumque eſſet illa epiſtola, quæ Ibæ tanquam ſua erat objecta, ut ad removendam penitus ſuſpicionem, cogeret eundem Ibam Neſtorium anathematizare, cujus * 125
* in eo mentio facta eſt. Quomodo igitur prædicta ſynodus Calchedonenſis, ſi vere orthodoxa fuerat, expetens Ibam anathematizare Neſtorium, & ejus dogmata quæ non laudaverat, * 126
non expetivit ut maxime * Theodorum anathematizaret, quem audierat apud ſe ex memorata epiſtola recitari beatum præconem veritatis, & doctorem Eccleſiæ, & in ſua vita colaphizaſſe hæreticos per veritatem ſuæ fidei, & poſt * 127
mortem ſpiritalia arma in libris propriis * Eccleſiis reliquiſſe? An Theodorus, de cujus blaſphemiis dixiſtis, quod diaboli tranſgrediantur * 128
inſaniam, propter zelum Dei, * ſicut ſcriptum eſt, non ſolum propriam civitatem ab errore ad veritatem convertit, ſed & longe poſitas ſua doctrina inſtruxit Eccleſias? Quæ omnia cum ex epiſtola objecta Ibæ ſynodus Calchedonenſis audiret, non coegit eundem Ibam ſic laudatum anathematizare Theodorum: ob hoc profecto, quia Neſtorii impium ſuſcipiens errorem, ejus quidem nomen occultavit, Theodori autem Mopſueſteni defendit, qui magiſter Neſtorii fuit, quemadmodum in prædicto libro, cujus diffinitionibus ſubſcripſiſtis, de talibus dictum eſt. Hæc cum nobis oppoſita fuerint, quid contra referre valebimus, ſi orthodoxus non eſt, qui Theodoro Mopſueſtiæ, & ejus dogmatibus, non dicit anathema? Proinde cognoſcis, Auguſte, quod in reprehenſionem ſynodi Calchedonenſis hæc fuerint conſtituta, vel ſi recitatam ſolummodo, non etiam receptam ibi memoratam epiſtolam mentiamur. Et ideo complices hæreticorum, ſua ratione, ſuoque teſtimonio, ſicut diximus, convincuntur adverſus magnam ſynodum talia decreviſſe. Nam * ſi, ut fallaciter ſuadent, inde a nobis * 129 * 130
excuſetur, quod non contenta venerabilis Ibæ Epiſcopi negatione propter ad Marim epiſtolam, neque facta pro eo teſtificatione clericorum Edeſſenorum, expetivit ab illo anathematizare Neſtorium, quem in ipſa epiſtola non laudavit: inde non poterit excuſari, quia non expetivit, ut Theodorum maxime, cum ſuis ibi dogmatibus prædicatum, anathematizaret, cum ſecundum iſtos non aliter probari catholicus poſſe.

CAP. II.

QUid etiam illud, quod finxerunt eundem Theodorum a B. Leone, velut magiſtrum Neſtorii, denotatum? numquid ob aliud eos tam manifeſtum mendacium, ſine ullo reſpectu pudoris humani, formaſſe credendum eſt, niſi ut ipſius ſynodi cauſam, quod ibi nec ipſe damnatus eſt, nec quæ illum prædicavit epiſtola, non ſolum Neſtorii, id eſt catholici, verum etiam magni teſtis gravaret auctoritas! Sic enim dixit: Oportet „
igitur manifeſte intelligere, quia ſanctus Leo, „

* (123) *indicium*.
* (124) *opus erat*.
* (125) *Euſtacii*, vel Euſtathii, ut legitur in Concilio Cp. II. Generali V. collat. 6.
* (126) *in eo*, epiſtola ſcilicet Ibæ paulo ſuperius laudata.
* (127) *Theodorum Mopſueſtenum*.
* (128) *Eccleſiæ filiis*.
* (129) *ſicut ibi*.
* (130) *ſicut fallaciter ſuadens ut inde &c.*

„ confirmans ea quæ in Ephefo acta funt adver-
„ fus Neftorium a fancto Cyrillo, & hæc cuftodi-
„ ri præcipiens, definita quidem vocat XII. ca-
„ pitula fancti Cyrilli, quibus Neftorii adjudica-
„ tus eft error: doctores autem anathematizat,
„ Neftorii quidem Paulum Samofatenum, & Theo-
„ dorum Mopfueftenum: Eutychis autem Mani-
„ chæum & Apolinarem impios. cum probari non
poffit, quia Theodorum Mopfueftenum B. Leo
magiftrum dixit effe Neftorii. Sed proferant,
vel epiftolam, vel quamcumque aliam fcriptu-
ram, in qua hoc eum dixiffe confirmant. Nam
& oportebat eos promere, ubi hoc B. Leo di-
xerit, fi verum fe dicere confidebant. Verum
ne hoc dubium relinquatur, nos ipfius Theodo-
ri verbis doceamus, quantum ab errore Pauli
Samofateni fuerit alienus, qui tertiodecimo li-
bro codicis, quem myfticum appellavit, Ange-
„ lus diaboli eft, inquit, Samofatenus Paulus,
„ qui purum hominem dicere præfumpfit dominum
„ Jefum Chriftum, & negavit exiftentiam divini-
„ tatis unigeniti, quæ eft ante fæcula. Item in
„ opere, quod [a] contra Apolinarem edidit, ter-
a „ tio libro ita locutus eft: Manifeftum eft enim,
quod Samofatenus Paulus Epifcopus quidem fuit
b „ Antiochenæ Ecclefiæ domini Dei, & * [b] Theo-
* 131 „ dori autem & Artemonis errore ægrotans, * qui
* 132 „ purum hominem dixerunt effe dominum Jefum
„ Chriftum, non eum cognofcentes Deum verbum,
„ & in fubftantia propria filium Dei ante fæcula
„ ex Deo patre æterno exstantem. Numquid hunc
talia de Paulo Samofateno loquentem, & talia
de Chrifto docentem, Leo Romanus cum ipfo
Paulo doctorem diceret effe Neftorii? Sed ifti
fic confidenter affirmant quodcumque voluerint,
quafi hoc fit verum probare, quod verba ja-
ctare. Ceterum abfit, ut hoc de illo fanctiffi-
mo viro credamus. Quoniam etfi Theodorus in
quibufdam erraffe monftretur, non ideo menda-
citer accufandus eft, in quibus culpabilis non
eft. Qui enim reprehendit & accufat errorem
non voluntarium, voluntario mendacio fe im-
plicare non debet: quoniam fcriptum eft: *Per-*
Pfal. 5. 7. *des omnes qui loquuntur mendacium*. Non tan-
tum vero miramur Eutychianos per fuos fatel-
lites ita mentiri, quantum quod illis fic teme-
re & fic facile creditur. Quomodo autem idem
Theodorus dicitur, quod hominem purum, id
eft hominem tantum, non etiam Deum, dixe-
rit Chriftum, qui propterea Paulum Samofate-
num diabolum vocat, & Theodorum atque Ar-
temonem hoc dicentes, fatetur non fanam te-
nere doctrinam, fed in fuo errore potius ægro-
tare? Quid igitur ipfe credidit effe dominum
Jefum Chriftum? hoc profecto, quod illos non
cognoviffe redarguit, id eft Deum verbum, &
in fubftantia propria filium Dei. quippe quem

A & ante fæcula ex Deo patre æterne dicat ex-
tantem. Non ergo, ficut in reprehenfione fan-
ctæ fynodi fingitur, duos ifte credidit, aut duos
docuit filios, quafi alterius fubftantiæ dicens
hominem Chriftum, & alterius Deum verbum.
qui, ficut ejus verba declarant, ipfum dominum
Jefum Chriftum non purum hominem, fed e-
tiam Deum verbum effe cognovit: nec fola au-
ctoritate aut dignitate perfonæ, fed in fubftan-
tia propria Deum & filium Dei; ficut etiam in
fubftantia propria hominem & filium hominis.
Quæ in his verbis occafio, quæ fufpicio errori
Neftoriano relinquitur? Ecce eft aperta, & om-
ni ambiguitate carens Theodori fides, pro qua
in epiftola venerabilis Ibæ, ficut & a doctif-
B fimis patribus, laudatur. Non eft igitur quod
Eutychiani de Neftoriano dogmate fynodum cri-
minentur, quia prædictam epiftolam, laudes
Theodori continentem, pronunciavit orthodo-
xam. ficut autem non eft dicendus Manichæus,
quia in hoc teftimonio dominum Jefum Deum
verbum, & in fubftantia propria filium Dei, ante
fæcula ex Deo patre æterne extitiffe confeffus,
de ejus humanitate conticuit: ita velut Nefto-
rii doctor accufari non debet, ubi de ejus hu-
manitate difputans, de divinitate non loquitur;
aut ubi Apolinariftarum hæreticorum contradi-
ctione cogente, naturas amplius dividit, quam
ut hæredum ipforum, id eft Eutychianorum,
C calumniam poffet effugere. Accipe porro jam
& * aliud eorum mendacium, quod fimiliter * 133
finxerunt in eodem libro fuo dicentes: Oportet „
cum infpicere animo, quia dicens Apoftolus, „ Philip. 2.
qui perfonam verbi fignificavit in Dei effe for- „
ma, quod eft in effentia patris, non dixit, „
quia qui erat in forma fervi accepit, ut non „
præexiftenti homini demonftraret verbum unitum „
fecundum Theodori & Neftorii infaniam: nec „
tamen oftendunt ubi Theodorus dixit, quia ho-
mini præexiftenti unitum eft verbum. Nos igi-
tur, etiam hoc in denotationem atque invi-
diam magnæ fynodi mendaciter eos dixiffe, ip-
fius Theodori verbis fimpliciter oftendamus. Qui
non, ficut ifti confingunt, ante jam fubfiften-
D ti homini verbum dixit unitum; fed ab ipfa
in matris utero plafmatione, hominis naturam
cum Dei verbi natura in unam fubftitiffe perfo-
nam. Nam tertiodecimo de Incarnatione libro,
fic dicit: Bonum eft in hoc loco maxime con- „
cludere, quid virtutis habeant ea quæ di- „
cta funt, five converfari, five baptizari, fi- „
ve crucifigi, five mori, five & fepeliri & re- „
furgere. Non puro alicui hæc coaptantes ho- „
mini dicimus. hoc enim in unaquaque dicto- „
rum demonftratione addere non moramur, ne „
nullam calumniantibus præbeamus male loquen- „
di occafionem; fed inhabitato quidem a Deo „

---

a *Contra Apolinarem*) Qui Theodori Mopfueſteni laudibus favent, ejus contra Arianos & Apolinariſtas certamina prædicant: ut Theodoretus lib. v. Hiſtoriæ cap. ultimo. ἓξ δὲ καὶ τριάκοντα ἐν τῇ προεδρίᾳ διετέλεσεν ἔτη, κατὰ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου παρατεττόμενος φάλαγγας, καὶ τὸν λῃστρικὸν Ἀπολιναρίου καταγωνιζόμενος λόχον. Hujus operis Theodori (nam aliud fcripferat contra Apolinariſtas) meminere Synodus v. generalis, & Leontius Byzantius lib. III. contra Neſtorium & Eutychem. Ἀπολινάριοι porro Græcis conſtanter dicti, tum antiquior ille Hierapolitanus, qui ſub M. Aurelio vixit, apud Euſebium lib. IV. cap. XXVI. tum Laodiceni duo in Syris, quorum junior, id eſt filius, hæreſis auctor fuit, de qua Apolinariſtæ nuncupati. Pro Apolinariis Apollinares pleique apud Latinos vocant, diverſam vocis originem non animadvertentes.

b *Theodori & Artemonis*) Legendum *Theodoti*. De Theodoto enim coriario ſermo eſt, qui primus Chriſtum nudum hominem docuit, eamque ob cauſam a Victore Papa damnatus eſt. Vetus auctor apud Euſebium lib. v. Hiſtoriæ cap. XXVIII. Βίκτωρ καὶ σκυτέα Θεόδοτον τὸν ἀρχηγὸν καὶ πατέρα τῆς ἀρνησιθέου ἀποστασίας ἀπεκήρυξε τῆς κοινωνίας, πρῶτον εἰπόντα ψιλὸν ἄνθρωπον Χριστόν. Theodoti hæreſim ſecutus eſt Artemon. Artemonis Paulus Samoſatenus, ut idem auctor affirmat, & Epiſcopi Synodi Antiochenæ apud Euſebium eundem lib. VII. cap. XXIV.

* (131) *Theodoti*. Falſam *Theodori* lectionem emendat Sirmondus in ſuperiore nota b.

* (132) *qui primi purum*.

* (133) *aliud evidens eorum*.

„ verbo ab ipsa in utero matris plasmatione. in„habitato vero, non secundum communem in„habitationem, neque juxta eam quæ in multis in„telligitur gratiam: sed juxta quandam excellen„tem, secundum quam etiam adunari dicimus „utrasque naturas, & unam juxta adunationem „effectam esse personam. Ecce dum * volumus a-

* 134 liud eorum mendacium prodere, etiam omnes hic, aut pene omnes, eorum adversus Theodorum de incarnatione Christi calomnias videmus exclusas. Nam accusant eum illi, quod hominem purum dixerit Christum. Ipse autem dicit: „ Sive conversari, sive baptizari, sive crucifigi, „ sive mori, sive & sepeliri & resurgere, non pu„ro alicui hæc coaptantes homini dicimus. Si autem non puro alicui homini hæc coaptat: igitur etiam Deum conversari, & baptizari, & crucifigi, & mori, & sepeliri, & resurgere fatetur in carne suscepta. suamque solicitudinem „ monstrans, Hoc enim, inquit, in unaquaque „ dictorum demonstratione addere non moramur, „ ut nullam calumniantibus præbeamus male lo„ quendi occasionem. Et neque sic amputare potuit occasionem quærentibus occasionem. Item accusant eum illi, quod B. Mariam Deum genuisse negaverit. Ipse autem dicit, quod ab ip-

* 135 sa in * utero plasmatione Deus verbum adunasum sibi hominem inhabitaverit, secundum quod Evangelista dicit, *Verbum caro factum est, &*

Joan. 1. 14. *habitavit in nobis*. Item accusant eum illi, quod sic habitasse dixerit Deum verbum in assumpta hominis natura sicut habitavit in multis sanctis atque prophetis, non ut adunatis utrisque naturis una fieret ex earum adunatione persona. Ipse autem dicit, eum non secundum communem habitationem inhabitasse, sed juxta quandam excellentem, secundum quam etiam adunari dicimus utrasque naturas, & unam juxta adunationem effectam esse personam. Ubi simul & illud attendat pietas vestra, quoniam

* 136 * confictum de B. Leone, quod Theodorum dixerit doctorem fuisse Nestorii. Nam cum idem

Leo epist. 66. B. Leo scribens Maximo Antiocheno doceat, quoniam catholicæ fidei petra, cujus cognomen B. Petrus Apostolus sumpsit a domino, propterea Nestorium anathematizet, quod verbi carnisque naturam in beatæ virginis conceptione sejungens, unumque Christum in duos dividens, aliam deitatis, & aliam humanitatis voluerit esse personam: non posset velut ejus magistrum Theodorum condemnare, qui jam dudum prævertens ipsius errorem Nestorii, contra docet ab ipsa in utero matris plasmatione Dei verbi naturam cum ea quæ assumpta est in unam substitisse personam. Et hæc quidem protulimus de Theodori scriptis, ex occasione convincendæ falsitatis eorum, quos aperte mentiri non puduit: dum pro ejus persona epistolam venerabilis Ibæ conantur excludere, & pro epistola venerabilis Ibæ Calchedonense concilium. Competenti vero loco tanta & talia proferemus, ut si non ipsos calumniosos atque fallaces, alios certe pœniteat, qui eis facile crediderunt. Quis autem commemorare possit, aut eorum omnes falsitates, aut omnia quæ in illo libro sparsa sunt, ad augendum crimen ipsius Theodori, & epistolæ Ibæ, in qua laudatus est, ut ex hoc magnæ synodo suscitaretur invidia, quod eam pronunciavit orthodoxam! Nam sive cum Nestorii, vel nescio cujus Cyri, sive cum Joannis * Græ- * 137

ci faciunt mentionem, nolunt eos sine his convisiari: sive cum testimonia proferunt patrum, nolunt eos sine alterius eorum vituperatione laudare. Adhuc tamen aliud magnum ac duplex eorum mendacium publicemus: quod Calchedonense concilium, non Ephesini tantum, verum etiam ipsius Calchedonensis judicio videri notabile voluerunt, dicentes: Theodori symbolum „ & in Epheso sub sancto Cyrillo synodus, & in „ Calchedone condemnaverunt, atque anathemasi „ subdiderunt, cum conscriptore ejus: cum * in E- a

phesina synodo referatur quidam nomine Charisius, presbyter & œconomus Philadelphiæ, nescio quos Antonium & Jacobum presbyteros accusasse de societate Nestorii, & docuisse quod non Ecclesiæ symbolum, sed aliud, conversis Tessarescædecatitis hæreticis, qui non cum Ecclesia, sed quartadecima luna Pascha celebrabant, tradiderunt: nec ibi dicatur, vel ab ipso Charisio, vel a quoquam, illud symbolum Theodori fuisse Beatus Cyrillus scribens Orientalibus dicit: Prolata est in sancta synodo E„ phesina diffinitio, veluti a Theodoro deposita, „ sicuti offerentes dicebant. nec affirmat eam Theodori fuisse: verum neque cum ejus conscriptore, ut isti confingunt, refert esse damnatam: quia & nec juste fieret. *Lex enim nostra*, sicut in Joan. 7. 51.

Evangelio scriptum est, *non judicat hominem, nisi audierit ab eo prius, & cognoverit quid faciat*. Falsum ergo est & * quod dixit, apud * 138

synodum Ephesinam Theodori symbolum cum suo scriptore damnatum. In Calchedone etiam non alibi mentio Theodori facta est, nisi ubi ex epistola venerabilis Ibæ recitatum est nomen ejus. Cognoscant itaque, se nihil suis subreptionibus profecisse, quibus obtinere conati sunt, ut Calchedonensis synodus sibi contraria videretur, approbans epistolam laudantem Theodorum, quem cum symbolo damnaverit suo. Ex his quidem satis superque produntur fautores hæreticorum, sicut epistolam venerabilis Ibæ, ita etiam Theodorum Mopsuestenum Episcopum, in destructionem synodi Calchedonensis, & decretorum Papæ Leonis, a quo ejusdem synodi gesta sunt approbata, anathemati subdidisse.

CAP. III.

NUnc illa proferamus, in quibus etiam beati Cyrilli testimonium suo convincuntur impugnasse judicio. Nam affirmantes ipsum esse auctorem b nescio cujus operis, in quo aliqua sancti Diodori Tarsensis Episcopi, ac Theodori dicta culpantur, negare non possunt, quin ibi dixerit:

a *In Ephesina Synodo*) Quæ hic narrantur extant in actione vi. Synodi Ephesinæ, cum exemplo *ἐκθέσεως τοῦ παραποιηθέντος συμβόλου, depravati hujus symboli*. quod rursum legitur in Synodo v. generali actione iv. De eodem noster iterum cap. v. hujus libri.

b *Nescio cujus operis*) Scripserat Cyrillus, ut auctor est Liberatus cap. x. tres libros adversus Diodorum & Theodorum, quasi Nestoriani dogmatis auctores. Cujus operis fragmenta recitantur in actione v. Synodi ejusdem. atque in his illa quæ Facundus commemorat, hoc titulo: *Ex secundo libro Cyrilli Episcopi Alexandriæ de eo quod unus est Christus, contra Theodorum*. Sed longe discrepant & diversa est Synodi lectio. ita ut Theodorum perstringant Cyrilli verba, quæ hoc loco ad ejus laudem, postrema parte omissa, transferuntur. Sic enim habent: *Quos quidem labores nollet aliquis increpare, magis autem*

* (134) *voluimus*. * (135) *utero matris*. * (136) *confictum est*.
* (137) in codice loco τοῦ *Græci* habetur aliud verbum deletum, cujus hæ postremæ litteræ apparent ... re.
* (138) *quod dixerunt*.

„rit : Scripti sunt a magno Theodoro adversus
„Arrianorum & Eunomianorum hæreses viginti for-
„te & adhuc amplius libri, & alia præter hæc
„Evangelica & Apostolica scripta interpretatus
„est. Et hos quidem labores nullus ausus est in-
„crepare, sed dextro decreto honorare studium
„rectorum dogmatum, quod in eis est. Isti vero
e contrario, eundem Theodorum in Evangelii
expositione reprehendunt : in quo labores ejus,
quisquis est auctor illius operis, perhibet quod
nullus ausus fuerit increpare, sed dextero potius
honorare decreto. & hinc eum impium vocant,
a quod [a] Dominum in passione, & formidasse,
& turbatum esse dixerit: ita ut hoc quoque di-
„cerent, Horremus etiam solam memoriam bla-
„sphemiarum ejus, & Deo supplicamus ut nobis
„fiat propitius, quod omnino in lingua talia su-
„stinemus afferentes, trepidare in passione eum
„posse, qui suis famulis, qui pro ejus nomine
„martyrium susceperunt, talem donavit gratiam,
„ut cum gaudio, & promptitudine, & alacritate
„passiones adirent. Hæc autem reprehensio & de-
testatio scriptorum Theodori, sanam doctrinam B.
* 139 Leonis synodi Calchedonensis auctoris * impu-
„gnat, qui scribens Juvenali Hierosolymitano E-
Epist. 78. „piscopo dicit: Utere igitur, frater carissime, in-
„victissimis catholicæ fidei documentis, & Evan-
„gelistarum prædicationem sanctorum locorum, in
„quibus degis, testificatione defende. Apud te
„est Bethleem, in qua salutifer Davidicæ virginis
„partus illuxit, quæ involutum pannis inter an-
„gustias diversorii præsepe suscepit. Apud te est
„declarata ab Angelis, adorata a Magis, & per
„multorum infantium mortes ab Herode quæsita
„Salvatoris infantia. Apud te est, ubi pueritia
„ejus adolevit, ubi adolescentia maturavit, &
* 140 „per * omnia incrementa corporea in virum per-
„fectum veri hominis natura profecit, non sine
„cibo esuritionis, non sine somno quietis, non si-
„ne fletu miserationis, nec sine pavore formidi-
„nis. Unus enim atque idem est, qui & in Dei
„forma operatus est miracula magna virtutis, &
„in forma servi subiit sævitiam passionis. Si ergo
de nobis hæretici quærunt, cur non & Leonem
condemnemus prædicantem, & prædicari cogen-
tem, quod Christus non sine pavore formidinis
subiit sævitiam passionis, quid respondebimus,
* 141 Theodoro * nunc pro tali confessione damnato,
nisi aut Leonis esse illam epistolam denegemus,
* 142 ad solitum * mendacium confugientes auxilium,
aut & ipsum Leonem cum Theodoro concedamus
esse damnandum? En qualia in defensionem con-
cilii Calchedonensis, & Romani Leonis, con-
scripta dicuntur, quæ nos suo præjudicio, &
ipsam synodum, & Leonem damnare compel-
lunt : & qui pro Dei timore talibus noluerint
admisceri, & in Ecclesiæ præjudicio composita
* 143 esse docuerint, digni * dicuntur exilio, digni
carceribus. Nihil autem mirum. nam talia sem-
per mundus arguenti se retribuit veritati. Quid

A porro est, quod in eodem libro, in quo Theo-
dorus dicitur diaboli transgressus insaniam, quia
dominum nostrum in passione formidasse & tur-
batum esse confessus est, Athanasius approba-
tur, quod in [b] libro tertio adversus Arrianos b
scribens de proprietatibus duarum Christi natu-
rarum, hoc etiam dicat, Etenim perturbari car- „
nis proprium est: potestatem autem habere po- „
nendi & sumendi quando vult animam, non est „
hoc proprium hominis, sed verbi virtutis est? „
Ecce ipsi non alibi, sed in eodem libro, imme-
mores sui fatentur, quod beatus Athanasius ve-
raciter in passione dominum dixerit esse turba-
B tum. Cur ergo sibi contrarii, in quo Athana-
sium probant, ut magno Concilio præjudicent,
Theodorum damnant? Qui beatus Athanasius
ita locutus est etiam in libro quem de Trinita-
te conscripsit : Verbum enim & filius Dei sem- „
per erat dominus Deus, & non post crucifixio- „
nem factus est dominus Jesus Christus; sed, ut „
prædixi, humanitatem ejus effecit divinitas do- „
minum & Deum. Et quando dicit, *Pater si pos-* „ Matth. 26.
sibile est transeat a me calix iste: verumtamen non „ 39. & 41.
mea voluntas fiat, sed tua: spiritus quidem „
promptus est, caro autem infirma, duas volun- „
tates hic ostendit : humanam quidem, quæ est „
C carnis, aliam vero quæ est deitatis: & humana „
quidem propter infirmitatem carnis recusat passio- „
nem, divinitas ejus prompta est. Cum igitur „
sanctus Athanasius duas voluntates profiteatur
in Christo, humanam quidem propter infirmita-
tem carnis recusantem passionem, aliam vero
ejus, quæ deitatis est, promptam: rescire jam
debent Eutychiani quoniam sicut est consequens,
ut si juste damnatur pro tali confessione Theo-
dorus, * Romanus Leo non possit absolvi; * ita * 144 145
necessario nec ipse, quem venerari se dicunt, A-
D thanasius absolvatur. Sed quid ego de Athana-
sio loquar, quando nec ipsos Evangelistas du-
bitaverunt incessere? cum per Theodori damna-
tionem ad B. Leonis & synodi Calchedonensis
injuriam tendant, quod epistolam Ibæ, laudes
ejus continentem, pronunciavit orthodoxam!
Nam rursus Theodoro Apolinaristis resistente,
qui, sicut nunc Eutychiani, humanam in Chri-
sto volebant evacuare naturam, & dicente ad
comprobationem ipsius humanæ Christi naturæ,
quod imminente passionis articulo, & impensius
oravit, & ab Angelo confortatus est, dicitur ab
E istis, Quomodo opus habebat Angeli solatio An- „
gelorum operator? sicut Apostolus dicit: *Quia* „ Coloss. 1. 16.
in ipso creata sunt omnia quæ in cælis, quæ in „
terra, visibilia, & invisibilia. & adjiciunt et- „
iam illud, quod supra meminimus, dicentes, „
Aut quomodo trepidabat passionem, qui suis fa- „
mulis, qui pro nomine ipsius martyrium susce- „
perunt, talem donavit gratiam, cum gaudio, & „
promptitudine, & alacritate adire passiones? „
Quæ omnia non contra Theodorum, nec contra
epistolam venerabilis Ibæ, quæ Theodorum

---

honoraret, si inesset eis dogmatum rectitudo. Laudari ait potuisse libros Theodori, si nihil pravi docerent. nos vero quædam in his impia esse demonstrat.

a *Dominum in passione formidasse*) Theodori verba in hanc sententiam ex lib. III. contra Apollinarem habet Synodus actione IV. num. XI. *Et in magno*, inquit, *trepidatione per tempus passionis constitutus apparitione Angeli indiget confortantis eum ad patientiam & tolerantiam imminentium malorum*. Angeli etiam Christum confortantis orationem effioserat, cujus ibidem est mentio num. IV. & apud Leontium, qui Theodorum ex hoc capite multis exagitat lib. III. cap. XXXVII.

b *Libro III. adversus Arrianos*) Infra iterum sub finem hujus cap. ceterum in vulgatis oratio est IV. contra Arrianos. alter vero qui sequitur Athanasii locus, depromptus est ex libro περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ λόγου. *De humana natura suscepta a verbo*.

* (139) *impugnant*.
* (140) deest τὸ *omnia*.
* (141) *jam pro tali &c.*
* (142) *mendacii*.
* (143) *ducantur*.
* (144) *etiam Romanus*.
* (145) *ita necessario sequitur ut Theodoro & Leone damnatis, nec ipse quem &c.*

laudavit: oec contra B. Leonem, qui similia docoit, sed potius contra Joannem & Lucam Evangelistas ibi dixerunt. Nam & Josnnes refere dicentem Dominum. *Nunc aaima mea turbata*
Joan. 12. 27. *est. & quid dicam? Pater salvifieu me ex hora*
Luc. 22. 43. & 44. *hac*. & Lucas aatem: *Apparuie illi angelus de cœlo confortane eum; & factas in agoniu, prolixius orabat, & factus est sudor ejus, sicut gattea sangainis decurrentis in terram*. Quocitca gravissimas illas contumelias, quas Theodoro propter hanc sententiam iogesserunt, voleotes ex eis beatum Leonem, & Calchedoneose maculare concilium, quicumque sanum supiunt, Evangelistis potius ingesta esse cognoscant. Si autem recipimus istos dicentes, Quomodo opus habebat Angeli solatio Angeloram operator? at nullius eum eredamus io suscepta narura eguisse solatii, Apostolum quoque Paulum non recipiemus
2. Cor. 8. 9. dicentem: *Nostis enim gratiam domiai Jesu Christi: quoniam propter vos egenas factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divitee essetis*. Sed refraganees omnibus quæ de illo scripta sunt, dicemus etiam nos, Quomodo opus habebat mammis & lacte materno panis Angelorum? aut quomodo opus habebat humanis ulnis, & sinu gestari, qui gerit omnia verbo virtutis suæ? aut quomodo opus habebat somno, qui non dormitat custodiens Hierusalem? Ut ita jam verbo tenus duas dicamus ejus esse nataras, rebos ipsis evacuantes, quod profitemur io voce: sicot etiam Calchedonense concilium nos dicimus honorare, cujus senteotiæ repugnamus. Non aotem dicetent Evangelio resistentes, Quomodo trepidabat passionem, qui suis famolis, qui pro oomine ipsius martysium susceperunt, talem dooavit gratiam, com gaudio & promptitudine, & alacritate adire passiones, si aut homines, aut saltim at hominibus, de rebus loquereotur humanis. Quid ergo? non trepidaverunt martyres mori? oeque naturali affectu commoti expavesunt ad mortem, quæ utique oon ex natura, sed ex peccatis supplicium est? Et ita eos spe
* 146 * futurorum enim gaudio atque alacritate passiones adire credimus, ut oullatenus trepidatione malorum præsentium moverentur? non utique, num vellent oon per mortem ad illud, quo tendebant, pervenire si possent. Proptee hoc
Joan. 21. 18. & 19. etiam ipse Dominus Petro dixit: *Amen amen dico tibi: cam esses junior cingebas ee, & ambulabas ubi volebas: cam aatem senaeris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducee qaa non vis. Hoc autem dixit*, sicut Evangelista nos docuit, *significans qaa morte clarificaturus esset Deum*. Audinot dlceotem veritatem, Alius cinget, & ducet quo ooo vis, & ipsi jactant ioaoiter, quod oulla fuit io martyribus trepidatio passioois. Sic possunt dicere, quoniam & si quisquam letali ulcere de vita desperans, spondente medico quod ei ferro possit restituere sanitatem, itu spe futuræ salutis gandeat, at præsentem sectioois molestiam non reformidet.
* 147 * Attendat vero quid etiam Paolas dicat Apo-
2. Cor. 5. 1. stolus, de ipsa morte corporis loquens: *Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habeamus domum non manufactam æternam in cœlis. Nam & in hoc iagemiscimas habitationem aostram qua de cœlo est, superindui capientes, si ca-*

A *mea & vestiti, non nudi inveniamur. Nam & qai sumas in tabernaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur mortale hoc a vita*. Apostolus itaque domom, sive tabernaculum vocaos corpas, dicit quod eo nollet exspoliari; sed fieri potest, & supervestiri potius immortalitate, ut ad eam non corporis exspoliatione traosiret. Sed nescio quid dicunt, quia martyres, quibus dictum est, *Cum aatem persequeatur vos in civitaee ista, fugite in* Matth. 10. 23
aliam, non trepidabant mori, immo trepidabant * 148
* non mori. Nollent, si fieri posset: sed oaturali suæ volnotati, voluntatem Dei devotione &
B obedientia præferebant. Qaod & illa verba Domioi significaveruot, quibus dum diceret: *Pater* Luc. 22. 42.
si vis transfer calicem istum a me, ibi statim subjunxit, & ait: *Veruntamen non mea volaatas*,
sed tua fiat. Quod ergo ait, *Nolite eimere eos*, Matth. 16. 28
qai occidune corpus, animam autem non possant occidere: sed potias eum eimete, qai potest animam & corpus perdere in gebennam, oon illud quod contra natoram est imperavit, ot humanam mentem oulla mortis trepidatio tangeret: alioquin suum diceretar impugnasse præceptum: cum ipse daret de suga consilium. sed ut timor timore vinceretar, dixit: *Nolite eos timere, qui occidane corpas*. ideo secutus adjecit, *sed potius eam timete, qui potest animam & corpus*
C *perdere in gebennam*. Quid autem hinc eriam, condiscipulus prædicti Mopsuesteni Theudori, sanctus Joannes Constantioopoliraous dixerit advertamus. Qui exponens eumdem locum Evaogelii secundum Matthæum, sic ait: Ipse qoidem "
intentius orat, ne videatar simulatio esse oegotium, & sudores deslauot propter eamdem iterum eausam. & ne hoc dieaot hæretici, qooniam simulabat agooiam; ideo & sudores sicur guttæ sanguinis, & Angelus conforeans eum apparuit, & mille timoris argumenta. Et ne quis dicat verborum esse figmentum; propterea & oratio. & dicere quidem, si possibile est transeat, ostendit humaoitatem: dicere vero, ve-
D runtameo oon sicut ego volo, sed sicut tu, ostendit quomodo per virtutis studium & patientiam doceamur, & retraheote oos natura, subsequi Deum. Qui etiam in commento, quod in Joannis Evaogelium fecit, capitalo vigesimo sexto, cajus est initium, Qui amar animam suam perdet eam; ita locutus est: Ut ooo dicaot, "
quoniam ipse alienus a doloribus humanis existens, facile de morte philosophatur, & periculi expers nos admooet, ostendit quia & agoniam proprer atilitatem oon recusat. hæc aotem dispensationis sunt, oon divinitatis. propterea ait, "
Nunc anima mea turbata est. Alioquin, nisi hoc "
E est, quam consequentiam habet quod dictum est, " Joan. 12. 27.
& dicere, *Pater salvifica me ex hac hora?* sic perturbari, ut & liberarionem quæreret, siquidem esset effugere? Hæc naturæ humanæ infirmitatis "
sunt. sed non habeo quid dicam, ioquit, libera- " * 149
tionem posceos: * propter hoc veoi in horam hanc. quasi diceret, vel si turbamur, ac perturbamur, non fugiamus mortem. Nam & ego ouoe perturbatus, non dico ut fugiam: decet enim ferre quod supervenit. Non dico, libera "
me ex hora hac. sed quid? pater * glorifica no- " * 156
meo tuum. & qoidem perturbatione hoc cogente dicere, e contrario dico; glorifica oomen "

* (146) *futurorum bonorum.*
* (147) *Attendant.*
* (148) *& non mori nollent, si fieri posset &c.*
* (149) *propter hoc enim &c.*
* (150) *clarifica.*

tuum, hoc est dum eam ad crucem: quod multum hoc quod humanum est demonstrat, & naturam non volentem mori, sed præsentis avidam vitæ. ostendens quoniam non erat alienus ab humanis passionibus. Quomodo enim nec bibere crimen est, neque dormire, sic neque præsentis vitæ habere desiderium. Christus autem corpus mundum a peccatis habuit, non a carnalibus necessitatibus expeditum: alioquin nec corpus fuit. Numquid Mopsuestenus Theodorus, qui in beati Leonis & synodi Calchedonensis præjudicium condemnatur, ad asserendam Christi humanitatem, sicut ejus condiscipulus beatus Joannes, mille timoris argumenta in ipsius passione confessus est? aut alicubi ab eis, quemadmodum iste præclarus doctor Ecclesiæ, sic turbatum ac perturbatum in passione Christum dixisse probatus est, ut etiam liberationem quæreret, siquidem esset effugere? & alia multa, quæ naturam ejus humanam non volentem mori, sed præsentis avidam vitæ, Joannes insinuare testatur: quoniam sicut potare crimen non est, neque dormire, ita nec desiderium habere vitæ præsentis. Quodque majus est, & quorumdam modo novitiæ doctrinæ peremptorium, in hoc suam sententiam claudit, Quoniam hæc passionibus Christi subtrahere, nihil est aliud, quam ipsam corporis substantiam ejus denegare, cum dicit, Christus autem corpus mundum a peccatis habuit, non a carnalibus necessitatibus expeditum: alioquin neque corpus fuit. Quid autem ego alia de hac re, vel prædictorum, vel aliorum venerabilium patrum testimonia proferam, cum jam sibi sufficienter in eodem suo libro ipsi responderint, sancti Athanasii testimonium contra se, quemadmodum supra meminimus, proferentes, in quo ait, Etenim perturbari carnis proprium est: potestatem autem habere ponendi & sumendi, quando vult, animam, non est hoc proprium hominis, sed verbi virtutis est. Quid igitur ibi e contrario quasi aliquid magnum dicunt, beatum Athanasium, in eodem tertio adversus Arrianos libro, de Christo dixisse, Quem Deus existens formidaret, aut cur mortem pertimesceret, dum esset ipse vita, & alios ex morte liberans, aut quomodo dicens, Nolite timere occidentem corpus, ipse formidaret? Intelligant hoc eum secundum ejus divinitatem dixisse adversus Arrianos, qui ea quæ humanitatis fuerant, ad divinitatis ejus injuriam transferebant. Nam quomodo non solum in eodem opere, sed in eodem etiam libro, utrumque diceret? nisi forte similem istis Athanasium credimus, ut ipse quoque dicatur ita sibi fuisse contrarius. Hoc & de aliorum testimoniis patrum dixerim, quæ ibi se congessisse contra Evangelicam sententiam gloriantur. Sunt & alia multa in ipso eorum libro, quibus semetipsos impugnant, adversa sibi loquentes, quæ nunc persequi longum est, & melius vobis relinquimus arguenda, quoniam hoc facillime fieri potest: & illud opus a quolibet elaboratum magis ornari debet titulo nominis vestri, per quod callide excogitata in præjudicium magnæ synodi falsitas refellitur.

CAP. IV.

NUnc aliud aperiamus, in quo iterum suo testimonio convincuntur, beati Cyrilli, quod secutos se jactant, impugnasse judicium, cum ad præjudicium magnæ synodi similiter eundem Theodorum criminantur interpretantem Evangelium secundum Matthæum dixisse, quia Christum, [a] non tanquam filium Dei, & ante omnem existentem creaturam, & eorum quæ sunt opificem, adiit centurio pro pueri sui salute. In hoc autem capitulo etiam fraudulenta falsitas eorum satis apparet. Nam inde ab eis Theodorus accusator, unde magis debet ab eorum accusatione defendi. Non enim, sicut fingunt, exponens hunc locum Evangelii, quid ipse de Christo sentiret ostendit, sed potius quid centurio de illo putaverit. Immo & quid ipse sentiret ostendit. Nam qui centurionem dixit, quod * ignorantia non ut Deum, & ante omnem existentem creaturam, & eorum quæ sunt opificem, Christum adierit, proculdubio ipsa non hominem tantummodo, sicut Nestorius, sed etiam Deum, & ante omnem existentem creaturam, & eorum quæ sunt opificem, Christum esse cognovit. Quomodo autem ipsi consuete, prout voluerunt, corruptam Theodori sententiam in libro suo posuerint, ostendemus, ac deinde quomodo se habeant ejus verba secundum scriptorum monumenta docebimus: ut in hac una * cognoscere valeatis, quanta per alias ejus sententias immiserint importuna, quæ ille non dixit, quanta subtraxerint opportuna, quæ dixit. Sic enim dixerunt. sed & residuas Theodori blasphemias simili convincamus modo. Dicit enim ipse impius Theodorus, adversus Christum insaniens, & neque ab eo facta mirabilia tanquam a Deo facta dans, centurionis vocem, quam ad Dominum dixit, in pueri curatione, contrarie interpretans in Evangelio secundum * Joannem dicit hæc: Bene adjecit illud, Nam & ego homo sum: Quasi nihil mirabile, si istud posse habes homo, cum sis accipiens a Deo. quoniam ego cum sim homo, accipio obedientes, semel habens jubendi potestatem ut voluero, per dantis munificentiam. Propter quod nihil ab re est, te & hanc sumente a Deo potestatem, verbo tantum jubente expelli passiones. Neque enim tanquam Dei filium, & ante omnem creaturam subsistentem, & omnium quæ sunt opificem, adierat centurio. Hæc ex eorum libro in nostrum transtulimus. Et licet in his etiam verbis, quæ pro suo libitu composuerunt, non penitus obscurari potuerit dicentis intentio: quoniam, sicut dictum est, non suam fidem, sed existimationem in eis ignorantis centurionis expressit: tamen ut hoc evidentius appareat, integra ipsius Theodori verba ponamus. Supplicabat autem ei, inquit, ut curaret puerum. Ad quem Dominus dicit, ego veniens curabo eum. Propterea maxime ipse promptius ire promisit, ut virtus centurionis cum refugit appareret. Etenim, non sum dignus, dicit, ut intres sub tectum meum, Igitur verbo tantum dic, & hoc * curare sufficiet. Primum igitur reverentiam multam, secundo autem maximam fidem ostendit. Deinde & cum pruden-

a *Non tanquam filium Dei*) Hic etiam locus inter cetera Theodori relectus est in Synodi v. actione IV. num. XII. sed alia est interpretatio, sicut & in Vigilii Constituto cap. 53. his verbis; *Nec enim tanquam filio Dei, & ante universam creaturam existenti, & creatori eorum quæ sunt, accessit centurio.*

* (151) *per ignorantiam*.
* (152) *facile cognoscere*.
* (153) *Matthæum*: scilicet cap. 8. & 9.
* (154) *curæ*.

» tia fidem propriam monstrans, Nam & ego ho-
» mo sum sub potestate, habens sub me milites,
» & dico huic vade, & vadit: & alio veni, &
» venit: & servo meo, fac hoc, & facit. Pruden-
» tiæ enim erat, secundum rationem quæ ei vide-
» batur, talia credere de Christo. Homo enim &
» ego: sed tamen, quorum accepi potestatem, ho-
» rum sum dominus, quæ mihi videntur ea fiunt
» a meis subjectis. Ergo nihil ab te est, & te hanc
» sumente a Deo potestatem, verbo tantum juben-
» te expelli passiones. Neque enim tamquam Dei
» filium, & ante omnem creaturam subsistentem,
» & omnium quæ sunt opificem, adierat centu-
» rio. Hæc enim neque discipulorum erat tunc
» scire ante crucem, sicut in reliquis ostendemus
» Domino adjuvante subtilius. sed tanquam ho-
» minem per virtutem adeptum a Deo majorem
» quam est hominis potestatem. Unde ei dixit,
Nam & ego homo sum. Hoc modo se habent
* 155 verba Theodori. Jam nunc confer * utrumque
sicut te dignum est, Imperator, & invenies
quanta ab eis fuerint supposita, & quanta sub-
tracta, ne veritus appareret. Maxime autem, quis
non videat, quia non ob aliud subtraxerunt quod
» ibi dictum est, Prudentiæ enim erat, secun-
» dum rationem quæ ei videbatur, talia credere
* 156 » de Christo; nisi ut in illis verbis * centurionis
ignorantis existimationem, quam suam fidem,
* 157 videretur Theodorus * magis expressisse? vel il-
lud extremum quod pertingere noluerunt, ubi
» ait: Hæc enim neque discipulorum erat tunc
» scire ante crucem, sicut inferius ostendemus,
» Domino adjuvante, subtilius. Collige itaque pa-
riter cum his verbis finem sententiæ, & inve-
nies Theodorum, qui Christum, non tanquam
hominem per virtutem adeptum a Deo majorem,
quam est hominis, potestatem, sed verum Dei
filium credidit, & ante omnem creaturam sub-
sistentem, & omnium quæ sunt opificem. Nam
quomodo diceret, Nec discipulorum erat tunc
scire ante crucem, nisi hæc ipse sciret, & di-
scipulos quoque post crucem crederet cognovis-
se? Quis porro istorum tantas fraudes menda-
ciaque non horreat? Si non consideratur quod
Psal. 5. 7. scriptum est, *perdes omnes qui loquuntur menda-
cium*, & timor Dei contemnitur; pro humano
saltim pudore, qui facile deprehendi poterant,
manifesto mendacio debuerant abstinere. & ta-
» men de ipso Theodoro loquentes dicunt, Hor-
» remus etiam solam memoriam blasphemiarum
» ejus, & Deo supplicamus, ut nobis fiat propi-
» tius quod omnino in lingua talia sustinemus.
Quanta conscientiæ sanctitas, & quanta sinceri-
tas? Quomodo se probant blasphemiarum, quæ
ab alio dictæ sunt, horrere memoriam, qui tan-
ta, quæ non sunt dicta, confingunt? aut quo-
modo eis non propitietur Deus, ita simpliciter
ac veraciter invocatus? Isti sunt, qui docent
novam, & tam Leoni Romano, donec advixit,
quam toti hactenus Ecclesiæ incognitam verita-
tem. Abjiciantur, obsecro, tales, & profugen-
tur ab auribus vestris, nec eis ultra sit liberum
titulo vestri nominis sua mendacia prænotare.
Nam si hanc manifestam Theodori de centurio-
ne sententiam, per quam magis eum, quomodo
promiseramus, ostendimus ab eorum accusatione
defendi, sic impudenter accusaverunt; sic aliis
suppositis quidem, aliis vero subtractis, obscu-

A rare conati sunt, ut ea in contrarium sen-
sum sæva interpretatione converterent: quid il-
los in ceteris fecisse credendum est. ubi prædi-
ctus Theodorus Apollinaristis contradicens, quæ-
dam certative magis, quam modeste cauteque
locutus est? Ac si beati Cyrilli, quemadmodum
jactant, eos teneret auctoritas, non solum Evan-
gelica scripta male fuisse a Theodoro interpreta-
ta non dicerent, in quibus ille perhibet, sicut
affirmant, labores ejus nullum fuisse ausum in-
crepare, sed dextro decreto honorare studium
rectorum dogmatum, quod in eis est: verum
etiam quæcunque in aliis ejusdem. Theodori
scriptis similia non culparent, sed potius se cre-
derent minus eorum rationem potuisse cognosce-
B re; ne talibus temere improbatis, consequenter
& illa, quæ in laboribus ejus a beato Cyrillo
approbata esse non denegant, culpare pro simi-
litudine viderentur, Si autem quia Nestorianus
error Christum, non tanquam Dei filium, & an-
te omnem creaturam existentem, & omnium quæ
sunt opificem credit; ideo Theodorum condem-
naverunt, velut similia sapientem: necessario
sequitur, ut quia probatus est idem Theodorus,
Christum Dei filium, & ante omnem creaturam
subsistentem, & omnium quæ sunt opificem cre-
didisse, inique fuerit condemnatus, quasi Ne-
storii doctor, cujus errori multum videtur fuis-
se contrarius, Cernis itaque, pie Princeps, quo-
C modo si nobis alia defuissent, hoc uno satis ido-
nee doceremus, etiam epistolam venerabilis Ibæ,
quam synodus approbavit, indigne pro laude
Theodori fuisse damnatam,

QUid etiam, quod æque ad exaggerandam CAP. V.
invidiam sanctæ synodo injuriam, in qua dum
recitarentur laudes ipsius Theodori, anathema-
tizatus non est, dicunt eum Trinitatem quo-
que negasse, & juxta Sabellium unam patris &
filii & spiritus sancti credidisse personam? Num-
quid & hoc * contra beati Cyrilli sententiam * 158
D dicunt, si ipse in illo opere quædam scripta
sancti Diodori, & discipuli ejus Theodori, cul-
pat? Nam quicumque sit, testificatur interea,
quoniam Theodorus adversus Arianorum & Euno-
mianorum hæreses viginti & amplius libros ir-
reprehensibiliter scripsit: quod non aliter pos-
set, nisi confitens Trinitatem, quoniam & e-
vangelica, atque apostolica scripta recte inter-
pretatus est: in quibus & Matthæus præcepisse
dominum refert: *Euntes docete omnes gentes, ba-* Matth. 28. 19.
*ptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus
sancti*. & Paulus Corinthiis dixit: *Gratia domi-* 2. Cor. 13. 13.
*ni nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communi-
catio sancti spiritus, cum omnibus vobis*. & * si- * 159
E milia, per quæ nobis in Evangelicis atque Apo-
stolicis scriptis insinuata est Trinitas. Cum igi-
tur hæc, ut dicunt, beatus Cyrillus Theodorum
irreprehensibiliter exposuisse perhibeat, quomodo
non contra ejus testimonium affirmatur, quod
idem Theodorus negaverit Trinitatem, & unam
trium docuerit esse personam? Dixerunt enim, «
Verumtamen ut omnes Christiani, Theodo- «
ri insaniam cognoscentes non circumferantur «
impiis illius doctrinis, parva ex ejus blasphe- «
miis conscriptis, in conficto ab eo symbolo, «
præsenti nostro indidimus libro, quæ constant «

* (155) *utraque*.
* (156) *non tam Centurionis*,
* (157) deest *to magis*.

* (158) *non contra*.
* (159) *multa similia*.

a „ in ipsis sermonibus: * Confitemur patrem per-
„ fectum persona, & filium similiter, & spiritum
* 160 „ sanctum * ibidem. Et hæc quidem Theodorus
„ impius. Oportet autem auditorem inspicere,
„ quia in sancta Trinitatis persoua dicens simili-
* 161 „ ter & * ibidem, unam personam ostenditer di-
„ cere trium nominum sanctæ Trinitatis, secun-
„ dum Sabellii insaniem. Quoniam ergo dixerunt,
Oportet autem euditorem inspicere, non mihi
contemnendi videntur, sed, ut monuerunt, in-
spicienda nobis atque aperienda sunt & illa ver-
ba, quæ dicunt esse Theodori, & ipsorum, qui-
bus ea refellere voluerunt: ut dinosci facillime
queat, qui magis videantur loqui secundum Sa-
bellium. utrum ille, quisquis est, qui dixit,
„ Confitemur patrem perfectum persona, & filium
* 162 „ similiter, & spiritum sanctum * ibidem: an isti,
qui dicunt; Oporret autem euditorem inspice-
re, quia in sanctæ Trinitatis persona dicens si-
* 163 militer & * ibidem. Hi enim magis videntur
juxta Sabellii errorem, quem quasi rederguunt,
loqui, qui dicunt in sancta Trinitatis persona,
& non sicut verites habet, in sanctæ Trinita-
tis personis. Hæc autem prius inconsiderate lo-
quentes, postea laborant ostendere, & nobis tam-
quam hinc dubitemus probare conantur, quod
tres personæ sint, pater & filius & spiritus san-
ctus. Quibus hoc ego compendiose respouden,
quod istud symbolum, in quo negatam perhi-
bent Trinitatem, priorum testimonio affirme-
tur non esse Theodori. quia Trinitatem negare
non posset, quem beatus Cyrillus, ut feruut,
adversus Arianorum & Eunomianorum hæreses,
viginti forte, & edhuc amplius libros, & alia
præter hæc Evangelica & Apostolice scripte in-
terpretatum esse indicat: & hos quidem labores
ejus nullum fuisse eusum increpare, sed dextero
decreto honorare studium rectorum dogmatum,
quod in eis est. Denique idem Theodorus in
epistola ad Artemium Alexaudrinum presbyte-
„ rum secunda, sic dicit. Quos oportuit scire,
„ quia patrem & filium & spiritum sanctum ado-
„ ramus, in istis divinam & æternam & increa-
„ tam compleri dicentes Trinitatem. Quoniam
„ ejusdem essentiæ est unumquodque horum, hoc
„ est æternæ omnium factorum causæ, & revere
„ divinæ. Et pater non propter aliud, sed pro-
„ pter propriam essentiam adorandus est. Ita
„ etiam & filius, non pro alio hoc accipiens, sed
„ quia illius & talis essentiæ est, circa quamcon-
„ gruebat hæc impleri. Similiter etiam & spiri-
„ tum sanctum ejuidem essentiæ cognoscentes,
„ propter propriam essentiamadoramus. Sic & tres
„ personas dicimus, unamquamque perfectam, &
„ ejusdem essentiæ, æternæ ac divinæ, & eorum
„ quæ facta sunt, causam arbitrantes esse, &
„ tres adoramus personas, unius eas essentiæ cre-
„ dentes revera divinæ. Quomodo itaque pos-
„ sibile est quartam personam super has eddere il-
„ lam quæ assumpta est servi formam? quam ne-
„ que ejusdem substautiæ arbitramur esse, cui
„ neque propter se cultus debetur, neque pro-
„ pter propriam essentiam debere suscipere ado-
„ rationem agnoscimus, neque ipsam solam apud „
se divise in propria persona adoramus, sicuti „
dividi eam putant. Numquidnam post horum „
commemurationem jactare debent, a Theodoro
symbolum esse confictum, in quo negatam as-
serunt Trinitatem? Aut vel nos dubitare debe-
mus sanctis patribus credere, quod alienus fue-
rit a sensu Nestorii? Nam in hoc testimonio
non solum tres personas & Trinitatem confi-
tetur, patrem & filium & spiritum sanctum;
sed etiam negat esse possibile, velut quartam
personem super has addere illam quæ assumpta
est servi formam. quam sic contra Apoline-
rem & Eurychem asseruerat alterius esse sub-
stantiæ, & non ejusdem cujus est deitas: ut
temen eam solam contra Nestorium neget, ve-
lut in propria persona, esse divisam; tamquam
sciens ad unam ex Trinitate subsistentiam per-
tinere. Quod si & hæc nobis ex his quæ scri-
psit testimonia defuissent, & alia multa quæ
postea proferemus, pudere debuit ejus accusato-
res, tam absurda sibique contraria de quocum-
que confingere. Nam cum ipsi dicant quod Tri-
nitatem negaverit, tanquam Deus solitarius,
nec filium habeat, nec spiritum sanctum: con-
tra iterum ipsi dicunt, quod duos prædicaverit
filios. Sed quomodo & unum negasse, & duos
prædicasse dicatur, ignoro. Ridiculum, pie
Imperator, ridiculum, sed dolendum. Ecce qua-
les nugæ sunt, quibus subscribere coguntur
Episcopi, & nisi fecerint, digni exilio judican-
tur. Ecce ad quod confirmandum adducitur
etiam Romanus Episcopus, ne quid inausum
videretur ambitiosa hæreticorum subreptio reli-
quisse,

VErum etiam & aliud accipe, in quo simi- CAP. VI.
militer ut amplius notabilem facerent magnam
synodum, tanquam non unius tantum hæresis,
aut duarum, criminibus involutum Theodorum
laudari * pertulerit, & sibi, & judicio beati Cy- * 164
rilli, suo testimonio convincuntur esse contra-
rii, dicentes eundem Theodorum [b] amputare b
quoque omnes in Christo factas prophetias. Quem
cum indigne, velut pro Judaica impietate,
damnaverint, dicentes [c] quod non Deum cre- c
diderit Christum; rursus ex adversa etiam Ma-
nichæorum ei crimen impingunt, quos novimus
vetus non accipere testamentum. Nam Judæi
quoque Christum per prophetas annuntiatum
esse non denegant: sed adhuc eum venturum
expectant, quem venisse nos credimus. Cui ve-
ro sic vel parum intelligenti credibile, ut di-
catur Episcopus in Ecclesia catholica credidis-
se, ac docuisse, quod nihil prænuntiaverint de
Christo prophetæ, & in ejus communione man-
sisse? Neque enim, sicut multorum hæreticorum,
occultus hic error est, aut alique verisimilitu-
dine coloratus, ut non primo religiosas aures
offendat auditu, cum dicitur, nihil de Christo
prophetasse prophetas. Hoc quippe est evacua-
re omnes in Christo factas prophetias quod ja-

a *Confitemur patrem*) In Synodo Ephesina, ubi extare diximus hoc symbolum, *ὁμολογοῦμεν δὲ πατέρα τέλειον προσώπῳ, καὶ υἱὸν ὁμοίως, καὶ πνεῦμα δὲ ἅγιον ὡσαύτως*. Pro *ibidem*, quod est apud Facundum, suspicari liceat scriptum fuisse *itidem*, quod est *ὡσαύτως*. Synodi quintæ interpres, *eodem modo*.

b *Amputare prophetias*) Ad hoc caput pertinent, quæ in eadem actione Synodi habentur num. xx. & sequentibus.

c *Quod non Deum crediderit Christum*) In edicto Justiniani num. xi. *οὐδὲ γὰρ εἶναι λέγει τὸν Χριστὸν Θεόν*. *Nec enim dicit Theodorus Deum esse Christum*.

* (160) *itidem*.
* (161) *itidem*.
* (162) *itidem*.
* (163) *itidem*.
* (164) *pertulerint*.

ctatar feciſſe Theodorus . Quamvis itaque ſua
ſponte, quod hic de illo confictum eſt incredi-
bile videatur: tamen & hoc ſecundum ipſoscon-
tra beati Cyrilli ſententiam dicitur. Nam ſi om-
nes in Chriſtum ſactas prophetias Theodorus
amputavit, non recte Evangelica ſcripta inter-
pretatus eſt, in quibus Lucas dominum dixiſſe
Luc. 24. 44. enmmemorat: *Hæc ſunt verba quæ locutus ſum
ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum: quoniam
neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in libro
Moyſi, & prophetis, & pſalmis de me.* Sed ne-
que Apoſtolum recte expoſuit, qui in epiſtola-
Rom. 1. 1. rum ſuarum principio dicit: *Paulus ſervus Chri-
ſti Jeſu, vocatus apoſtolus, ſegregatus in Evan-
gelium Dei, quod ante promiſerat per prophetas
ſuos, in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus
eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem.* & alia
ſexcenta hujuſmodi, quibus plena ſunt Evange-
lica & Apoſtolica ſcripta . Quid autem idem
Theodorus in commento epiſtolæ ad Romanos
prædictum capitulum exponens dixerit, atten-
„damus: Et quoniam novum quodammodo eſſe
„videbatur, quod ab eis de Chriſto dicebatur,
„adjungit, quod ante promiſerat per prophetas
„ſuos, ex prophetia volens doctrinæ antiquita-
„tem oſtendere. Unde & magnificans prophe-
„tiam, bene adjunxit, in ſcripturis ſanctis. Ne-
„que enim litteram, vel characterem ſanctum vo-
„lebat dicere; ſed prophetiam ipſam, quæ erat
„ſpiritu ſancto revelationem eis donante. Ipſam
* 165 „ergo prophetiam recte ſic appellavit. * Sic &
2. Tim. 3. „alibi dixit: *Omnis ſcriptura divinitus inſpirata
„utilis eſt.* Quid itaque iſtæ dicunt? de filio ejus.
„Et quoniam commune eſt filii nomen, & cum
„de divinitate dicitur, etiam de humanitate ac-
„cipitur: manifeſtius aperire volens, unde ei nunc
„dicere propoſitum ſit, vel cujus rei gratia pro-
„phetarum teſtimonium adjunxit, Qui factus eſt
„ei ex ſemine David ſecundum carnem, aperte
„quidem oſtendens, quoniam de aſſumpto homi-
„ne ſermonem inducit. tamen nec divinitatis in-
„dicium non ſignificatum reliquit. In eo enim
„quod addidit, ſecundum carnem, ſufficienter
„oſtendit, quia & aliter filii ſignificationem no-
„vit accipere. Si quidem ſecundum hoc ſcit eum
„ex ſemine David factum, tanquam ſecundum
„aliud non ita eum cognoſcens. Duæ enim na-
* 166 „turæ. unum autem quiddam connexione * in-
„telligunt. Altera quidem eſt aſſumpti hominis,
„altera vero Dei verbi. Concurrunt autem in
„unum ambæ propter aſſumptionem, & propter
„adunationem, quæ ex aſſumptione facta eſt,
* 167 „quam ad * Deum habet ſervi forma. Ecce Theo-
dorus, & prophetas de domino Chriſto locu-
tos, & ipſum dominum Chriſtum hominem con-
fitetur, & Deum: qui ſic Apoſtolum dicit do-
ctrinæ ſuæ antiquitatem per prophetiam in Chri-
ſto factam oſtendere, ut etiam dicat, quod
filii nomen, cum de divinitate dicitur, de hu-
manitate quoque accipiatur: & quia cum de
aſſumpto homine ſermonem inducit, nec divi-
nitatis indicium non ſignificatum reliquit. quod-
que eſt evidentius, & quod nulla poſſet in de-
vium ſeorſum maligna interpretatione conver-
ti, dicit, quod Apoſtolus filium Dei ſecundum
carnem quidem, ſciat eum ex ſemine David
factum, tanquam ſecundum aliud non ita eum
cognoſcens, id eſt ſecundum deitatem. Quam-

A vis itaque ſecundum aliud & aliud, eum ta-
men in utroque Theodorus, & non alterum,
eſſe docet filium Dei. Non igitur alterum, eſ-
ſe perſona vel ſubſiſtentia, ſicut Neſtorius, cre-
didit ſecundum carnem ex ſemine David fa-
ctum, & alterum ſecundum deitatem, filium Dei,
qui & ſecundum carnem, & ſecundum deita-
tem, eumdem filium dicit Apoſtolum cognoviſſe.
Unde ſecutus adjecit, Duæ enim naturæ, unum
autem quiddam connexione intelliguntur. Et
quamvis altera ſit hominis, altera vero Dei
verbi natura: concurrunt tamen in unum am-
bæ, propter aſſumptionem & propter aduna-
B tionem, quæ ex aſſumptione facta eſt. Fatetur
autem ſecundum Apoſtolum, quod ante Deus per
prophetas promiſerit Chriſtum, & quia de fi-
lio ejus prophetæ locuti ſunt. Non ergo eva-
cuat iſte omnes factas in Chriſto prophetias.
Sane quia verum eſt, impugnatores ſanctæ ſy-
nodi ob hoc de illo iſta jactare, quod in inter-
pretatione pſalmorum quædam moraliter expo-
ſuiſſe dicatur, quæ in Chriſtum magis dicta de-
bent intelligi: ut non diſcutiamus, quomodo
ipſi ea poſuerint, & quomodo ab illo * ſunt po- * 168
ſita; neque jam probemus, quod iſta res hære-
ticum non faciat, cum ſæpe laudabile judicetur,
C ſi etiam moraliter exponantur, quæ prophetice
dicta ſunt: * his terminum contentionibus dant, * 169
quæ idem Theodorus in libro de allegoria &
hiſtoria, quem contra Origenem ſcripſit, (unde
& odium Origenianorum incurrit) dicit ad
Cerdonem. Ego quidem, quod noſtra ſic laudes, "
non alii cuipiam imputo, quam amicitiæ quam "
circa nos habes, quam etiam in multis & ma- "
gnis rebus ſemper oſtendiſti: & maxime * quo- " * 170
niam ea quæ ſcripta ſunt in pſalmos miraris, "
quæ etiam prima ceterorum omnium ſcripſimus. "
Non autem quantam oportuerat habuimus cir- "
ca iſtam rem diligentiam. paſſi enim ſumus "
quæcumque incipientes, ut evenit, in imperi- "
tia ſcribendi conſtituti. Siquidem & multas im- "
D mutationes illo tempore quæ noſtra ſunt ſu- "
ſceperunt, quas non eſt præſentis temporis enar- "
rare: ex qua cauſa magis negligenter a nobis "
compoſita ſunt plurima, & maxime illa quæ "
prima ſunt. Ecce vel ſi hæreticum facerent "
ea, quæ in illo reprehenderunt interpretante
pſalterium; ipſe ſemet retractans eandem inter-
pretationem ſuam diſplicere ſibi fatetur, & le-
via conſidentis adoleſcentiæ dicta, maturioris
ætatis gravitate caſtigat. Magis igitur etiam
in hoc ipſo probandus, nec tantum vituperari
pro errore, quantum debet pro correctione lau-
dari, divina ſcriptura dicente: *Qui labitur, ſed* Eccl. 19. 16.
non ex anima: & quis eſt qui non peccavit in 17.
E *lingua ſua?* Et hic itaque non ex animo ſe lap-
ſum ſpontanea ſui reprehenſione monſtravit, &
quod eſt amplius, in opere in quo ab amico
laudatus eſt. Utinam hunc imitari vel ab aliis
reprehenſi dignentur, qui ſcientes ac volentes
Eccleſiam prodiderunt! Et hæc quidem Theo-
dori purgationi ſufficiunt. Sed iſti, qui hæ-
reſi deputant, ſi quædam prophetice in Chriſtum
dicta etiam moraliter exponantur, cogitare de-
bent quomodo beatum Cyrillum poſſint defende-
re. In illo enim opere, quod eum ſcripſiſſe di-
cunt in reprehenſionem quorundam dictorum
Diodori atque Theodori, tale aliquid juveni-

* (165) *ſicut*.
* (166) *intelliguntur*.
* (167) *Deum verbum*.

* (168) *ſint*.
* (169) *hunc terminum contentionibus damus, quod idem &c.*
* (170) *quando*.

tur: ut si adhuc ab ipso compositum dicant, hæreticum eum fuisse confirment. Namque auctor ejusdem operis tractat ibi capitulum, in
Hebr. 2. 5. quo ad Hebræos dicit Apostolus: *Non enim Angelis subjecit orbem terræ futurum, de quo loquimur.*
Psal. 8. 5. *Testatus est autem in quodam loco quis dicens: quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum: omnia subjecisti sub pedibus ejus. In eo*
* 171 *enim quod * omnia subjecit, nihil dimisit non subjectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subjecta ei. Eum qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum: ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.* Tractans ergo memorati operis auctor hoc testimonium, ex quæ Apostolus prophetam de Christo prædixisse testatur, de aliis affirmavit scripta esse personis: sed ab eodem Apostolo artificiose ad manifestandum Christi mysterium esse translata. Ait enim: „Paulus autem „valde sapiens artifex, ad introducendum divina mysteria, etiam illa quæ de aliquibus aliis „dicta sunt in scriptura divina, aliquotiens ad „manifestandum Christi sacramentum inducit. „Veruntamen non ea separat ab illis personis, in „quas dicta esse cognoscimus, sed neque omnia „illorum ad Christum redigit: verum aliquam „partem minimam aliquotiens suscipit, quam ipse „possit sine ullo periculo artificiose ad suum re„ferre propositum. Hæc utrum B. Cyrilli an alterius esse velint, ipsorum arbitrio permittimus eligendum. Nam si B. Cyrilli sunt, & si qui prophetice dicta moraliter quoque tractaverit, hæreticus est dicendus; multo magis ipsum hæreticum fuisse asseverant, qui superius memorata contra testimonium Apostoli non prophetice de Christi sacramento, sed de aliquibus aliis personis, dicta esse confirmat. Si vero magis hoc eligerent dicere, quod illud opus non beati Cyrilli sit, præsumptionem suam, qua Theodorum cum suis dogmatibus damnaverunt, ejus exemplo excusare non possunt. Licet quicunque auctor illius operis esse dicatur, nihil huic poterit eorum defensioni proficere: quia nec Theodoro anathema dixisse, nec ejus dogmatibus invenitur. Considerare igitur debent, utrum affirmantes illud opus a B. Cyrillo scriptum, habeant quod pro illo respondeant, si eis dicatur, Quoniam mortuorum judices esse, & in Ecclesiæ pace atque honore defunctos, velut hæreticos, damnare præsumitis; quid de Cyrillo Episcopo judicatis, qui dedocet quod Paulus Apostolus docet & asserit, ea quæ prophetice in Christum scripta sunt, de quibusdam aliis dicta esse personis; ab Apostolo autem, artificiose magis quam veraciter, aliquotiens ad manifestandum sacramentum ejus induci? Quasi tanta sit scripturæ divinæ penuria, vel tanta fuerit ignavia ipsius Pauli Apostoli ad manifestandum sacramentum Christi, ut tale testimonium invenisse non posset, quod de ipso vere sit scriptum, & cujus non aliquam partem minimam, aliquotiens artificiose, sine periculo quemadmodum dicit, sed integrum, atque syncerum, sicut habetur, simpliciter ac secure ad suum referre propositum posset. Cum vero dicat idem
2. Cor. 13. 3. Apostolus: *An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus?* si non artificiose potius, quam veraciter dixit, omnipotens Christus, qui etiam nostra est veritas, affirmatur quod ut sacramentum suum manifestaret, in sua scriptura verum testimonium invenire non potuit. Videant igitur quid adversus ista respondeant, qui Theodorum in Calchedonensis concilii præjudicium condemnantes, ut semet excusent, objiciunt hoc ideo se fecisse, quoniam in illo opere beatus Cyrillus ejus dicta culpavit. Nam nec Judæis quomodo persuadeant habent, si dicatur ille vir, in quo Christus loquebatur, saltim & de aliis personis dictum testimonium, ad manifestandum sacramentum artificialiter induxisse. Postremo nec ipsis catholicis scire quærentibus, cur Apostolus quæ de aliis dicta sunt ad manifestandum Christi sacramentum induxerit, satisfacere possunt, & dicere quod aliqua saltim hoc fieri utilitas invitavit: quia super quod a nostræ fidei veritate longe est, si Christiana utilitas verax non esse dicatur, etiam sine adjudicatione B. Cyrilli non dicitur. Nam si utiliter illud propheticum de Christo fuisse scriptum Apostolus dixit, noxie contra dictum est a B. Cyrillo, quod de Christo scriptum non fuerit: nec prodere debuit quod Paulus voluit esse celatum. Præsertim quia inaniter hoc suadere quærebat, qui docens ne fides haberetur Apostolo, multo magis docebat sibi non esse credendum. Noverint autem isti, quod consequens non sit, ut evacuet omnes factas in Christum prophetias, qui aliqua mystice in eum dicta, moraliter quoque recte tractaverit. Nam audiant Apostolum scribentem Ephesiis, atque dicentem: *Propter hoc relinquet* Ephes. 5. 31.
homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Hoc autem quod ait magnum esse mysterium, erunt duo in carne una, scribens Corinthiis aliter interpretatur, ac dicit: *Nescitis quo-* 1. Cor. 6. 15.
niam corpora vestra membra Christi sunt? Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? absit. An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim, inquit: *duo in carne una.* Ecce magnum illud commendatumque mysterium, quod in Christo & in Ecclesia esse insinuat, etiam fornicatori ac meretrici Paulus Apostolus sine blasphemia coaptat. Nec alicubi mentitur, aut fallitur, vel talia scribendo factas in Christum prophetias evacuat, cum plerumque sermo divinus, ut similis margaritæ undique penetrabilis, rectissimo tantum & librato ac medio aperiri debeat intellectu. Audiant & ipsum Christum in Evangelio factas in se prophetias non evacuantem, Pharisæis tentantibus; atque dicentibus, *Licet homini dimittere uxorem suam* Matth. 19. 3.
quacumque ex causa? taliter respondisse: *Non legistis, quia qui fecit ab initio, masculum & feminam fecit eos, & dixit, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ; & erunt duo in carne una? Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Atque illud magnum & singulare mysterium, quod in ipso & in Ecclesia verax ejus dixit Apostolus, ipse, qui nostra est veritas, etiam pro reservando generaliter fœdere conjugali scriptum fuisse pronuntiat. Et his quidem sufficiunt probasse, quod sæpe laudabile judicatur, si etiam moraliter exponantur, quæ prophetice dicta sunt. Interea vero

* (171) *ei omnia.*

A perspicis, Imperator, & ipsa multiplicium documentorum evidentia magis ac magis cognoscis, quod epistola Ibæ Nestoriana convinci nequeat ex laude Theodori. Idcirco autem, sicut jam diximus, quæsierunt hæretici, ut negaretur a synodo fuisse suscepta, quod palam falsum est, ut primum nobis nihil resistentibus, immo affirmantibus, quæcumque crimina vellent, in eam congererent: deinde ut ipsa nostra negatione suscipiendam non fuisse monstrarent. Verum accipe jam, quomodo non solum in his quæ memoravimus, sed in omnibus omnino, pro quibus * Mopsuestenum damnaverunt, judicium beati Cyrilli calcaverint, qui resistens hæreticis accusantibus dicta memorati Theodori, sic beato
*172

B Joanni Antiocheno & universæ Orientali synodo scribit.
„ Audacia vero, & certamen, quod
„ omnes pariter suscepistis pro viro admirabili,
„ & maximam gloriam merente apud vos, Theo-
„ doro dico, reclamantes adversus aliquos, qui se,
„ ut apparet, circa illum infense habens, & oc-
„ casionem facientes contrario dogmate, quo te-
„ nentur, ut capitula quædam non ex melioribus
„ intellecta, sicut quidam dixerunt, de quibus &
„ vestram sanctitatem perturbaverunt, exigerent
„ condemnari. Hoc autem & nunc, sicuti vestræ
„ literæ monstrant, ad regiam urbem pergentes
„ movent, si quomodo prævaleant persuadere
„ concursu aliquorum, ut per imperatoriam for-
„ mam anathemati subdantur illa quæ ab eis profe-

C „ runtur, cum accusatione volentium ea defende-
„ re. Ad hoc autem dico, sicut mihi videtur, &
„ omni mentem habenti, quoniam nefas est re-
„ putare vel graviter ferre eos, qui recte ambu-
„ lare nesciunt, sed etiam quantum potest lon-
„ gissime derelinquere qui ita sentiunt. Nisi forte
*173 „ in mentem adsumendum est, quod * concinna-
„ re volunt; cum maxime neque in promptu est
„ persona quam culpæ supponunt, & capitulorum
„ redargutio incerta, & qui hæc agunt in incer-
„ tum currentes, & aerem verberantes invenientur.

Ecce probavimus non quædam, sed omnia quæ

D accusant in dictis Mopsuesteni Theodori, contra beati Cyrilli sententiam fuisse damnata: quia cum non est in promptu persona, quæ culpæ supponatur, capitulorum redargutio invenitur incerta. Verum & hoc attendere pietas vestra dignetur, quia non illos dicit obsessos morbo Nestorii, qui certabant, ne viri admirabilis, & maximam gloriam merentis, Theodori quædam capitula damnarentur: sed ipsos potius dicit quod occasionem facerent contrario dogmate quo tenebantur, qui se circa Theodorum infense habebant. Quos etiam objurgans quod recte ambulare nescirent, admonet, ut eos qui ita sentiunt, quantum possumus, longissi-

E me relinquamus, nec assumamus in nostram mentem quod concinnare quærebant, ut cum non existeret certa persona, quæ aut bene interpretaretur ea quæ dixerat, sicut ipse beatus Cyrillus de suis capitulis fecit, aut si non faceret culpæ supponeretur, vana capitulorum redargutio fieret. Humanitus itaque suo * admonebat exemplo, quod multa recto proposito dicerentur, quæ aliter possint intelligi. Sciamus ego, clementissime Imperator, juxta Cyrilli sententiam, quod qui hæc agunt, in incertum currentes, & aerem verberantes invenian-
*174

A tur. Ideoque rursus in fine ipsius epistulæ de talibus dicit.
Sed juste audient tametsi nolint, „
qui hujusmodi causas præbent, obliviscimini vos „
ipsos. quando adversus pulveres arcus extendi- „
tis. Non enim superest, qui apud vos inscriptus „
est. & me nullus culpet in hæc verba progres- „
sum, sed cedat famoso nimium præcessori. Gra- „
ve enim est insultare defunctis, vel si laici fue- „
rint, nedum illis, qui in Episcopatu hanc vitam „
deposuerunt. Justissimum enim apparet pru- „
dentibus viris, cedere præscienti uniuscujusque „
voluntatem, & cognoscenti qualis unusquisque „
nostrum futurus sit.

Apparuit ex his quæ memorata sunt, clementissime Imperator, quod

B Cyrillus Episcopus grave judicet insultare defunctis, etiam laicis. quanto magis in Episcopatu vitam finientibus anathema dicere, & eorum causæ judicium Deo præripere, præscienti uniuscujusque voluntatem, qua intentione quid dicat? qui etiam novit qualis unusquisque nostrum futurus sit, & * quales inveniuntur in illo judicio, ubi omnes adstabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive malum, sive bonum. Cujus vero catholici animum non offendat, quod isti judices mortuorum dicunt, eundem beatum Cyrillum sibi extitisse contrarium, & aliter postea de quibusdam scriptis memorati Theodori judicasse, atque in hoc incidisse, quod in aliorum
*175

C inquieta præsumptione culpavit? cum dicat Apostolus, *Si enim quæ destruxit, hæc iterum ædifico, prævaricatorem me constituo.* Namque cum ipse docuerit, quod illi, qui se infense haberent circa virum admirabilem, & maximam gloriam merentem Theodorum, quærentes quædam ejus capitula non ex melioribus intellecta damnari, occasionem potius facerent contrario dogmate, quo tenebantur, eosque non recte ambulare pronuntiet; quomodo se prævaricatorem non constitueret, & in se converteret omnia, quæ invectus in alios dixit, si ipse quoque postea vellet aliqua Theodori capitula condem-
Gal. 2.18.

D nari? Aut quomodo non deprehenderetur sibi esse contrarius, qui cum nos monuerit, ut alia quærentes, quantum fieri potest, longissime relinquamus; postmodum in mentem assumeret, quod concinnare illi volebant, ut cum persona in promptu non esset, quam culpæ supponerent, incertam, sicut ipse definivit, capitulorum Theodori faceret redargutionem, in incertum juxta suam sententiam currens, & aerem verberans! Durum nimis est, ut hoc temere de Cyrillo putetur, quod obliviscens semetipsum, & non se cogitans esse mortalem, adversus pulveres, id est adversus mortuum, & in pulve-

E res redactum, arcum extenderet: cum impossibile non esset, ut hoc pateretur & ipse post mortem, quando jam defendere, vel melius interpretari sua dicta non posset. Ipse Theodori æmulos arguens dixit, Grave est enim insultare defunctis, vel si laici fuerint, nedum illis qui in Episcopatu hanc vitam deposuerunt: & ipse temere credendus est, quod postea Theodoro in Episcopatu mortem obeunti potuerit insultare, & non sicut * oratus est, cedere Deo præscienti uniuscujusque voluntatem, & cognoscenti qualis unusquisque nostrum futurus sit? Quis hoc de Cyrillo dicere audeat, nisi qui in eum
*176

* (172) *Mopsuestenum Theodorum.*
* (173) *continuare.*
* (174) *admonebatur.*

* (175) *qualis inveniatur.*
* (176) *hortatus est.*

volue-

voluerint non alienam provocare, sed suam revocare sententiam? Quod enim de illo forsitan alius dicere non auderet, ipse jam dixit, Quoniam hæc juste audient, tametsi nolint, qui hujusmodi causas præbent. Et ideo non temere credendus est contra suam sententiam causas hujusmodi præbuisse. Sed jam multipliciter, sicut promisimus, ostensam, Auguste, cognoscis, quoniam hæreticorum complices in evacuationem magnæ synodi Calchedonensis, atque statutorum beati Leonis, Theodorum quoque Mopsuestenum Episcopum nimis audacter sub anathemate damnaverunt: & quod incassum nituntur temeritatem suam nescio quo patrocinio A beati Cyrilli defendere. Ubi simul advertere potuit serenitas tua, quoniam hæc demonstrare quærentes, illa etiam tria, licet ex occasione, & alio intenti, falsa esse docuimus: videlicet quod de ipso Theodoro dixerunt, quia Christum hominem tantummodo, non etiam Deum credidit, & quia Trinitatem juxta Sabellium denegavit, & quia evacuavit omnes in Christum factas prophetias. Et hæc quidem sufficere judicamus eis, qui fideli ac pia intentione volunt cognoscere veritatem. Sed propterea dicemus & alia, quoniam satis non est ad contentionem, quod abundat ad fidem.

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS,
PRO
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,
LIBER QUARTUS.

UT noverint adversarii, quanta sit efficacia veritatis, quam sequi nemo nolens potuit effugere persequentem, concedamus ei Theodorum, Mopsuestenum Episcopum, in quibusdam scriptorum suorum Capitulis a beato Cyrillo esse culpatum. numquid, si etiam ab ipsis culpatus esset tantummodo, & non sub anathemate condemnatus, possent exemplo Cyrilli convictionem veritatis eludere? Nam cum ipse definiret, quia cum non sit in promptu persona, quæ culpæ supponatur, capitulorum redargutio sit incerta, & quod grave sit insultare defunctis, vel si laici fuerint, nedum illis qui in Episcopatu hanc vitam deposuerunt, eo quod justissimum appareat prudentibus viris cedere præscienti uniuscujusque voluntatem, & cognoscenti qualis unusquisque nostrum futurus sit: quomodo, si aliquid postea contrarium diceret, ejus ipsi putarentur secuti sententiam, quando in contrarium currentia sequi possibile nulli sit, & frustra se quisque confidat illo judice vel teste purgari, a quo in uno eodemque facto, non ob aliud atque aliud, sed ob hoc ipsum, & defenditur & culpatur. Non igitur etiamsi B. Cyrillus aliud postea contra Theodorum scripsisset, isti recte crederentur ejus secuti judicium, sed potius Calchedonensis Concilii quæsisse præjudicium viderentur. Nisi forte sine ulla humanitatis consideratione respondeant, quod aversandus sit Cyrillus, cum insultare prohibet, B non dicam admirabilibus viris, & maximam gloriam merentibus, quod ipse dixit, sed quod solum sufficit, in Ecclesiæ pace defunctis: sequendus autem, cum eos criminandos existimat. Quod si & hoc impudenti obstinatione dicant, quid dicturi sunt quod eum non sequuntur in condemnatione S. Joannis Constantinopolitani, ejusdem Theodori condiscipuli, de quo tanta & talia locutus est, ut quod commemoramus sola nos excusare causæ necessitas possit? Rescribens quippe beato Attico, hujus regiæ civitatis Episcopo, dicit: Legens literas a vestra reverentia missas, cognovi [a] nomen Joannis [b] in sacris diptychia scriptum. Interrogans autem inde venientes, cognovi non in ordine laicorum, sed in C Episcoporum taxari. Præsciens autem, & apud me ipsum cogitans, si regulis sanctorum patrum, qui Nicæam convenerunt, concinnant qui hæc fecerunt, & paululum mentis oculum ad magnam illam congregationem eorumdem sanctorum patrum extendens, video omnem illam congregationem velut quibusdam oculis abnuentem, & omni virtute prohibentem nos concurrere in hujusmodi consensum. Qualiter autem sacerdotibus Dei connumeretur, & induatur illorum sortem, qui de sacerdotio pulsus est? vel qualiter in ordine erit Pontificum, qui ab Ecclesiasticis muris exclusus est? Qui rursus in consequentibus ejusdem epistolæ dicit: Jube ex catalogo Episcoporum Joannis nomen a b

a *Nomen Joannis in diptychis*) Joannis Chrysostomi nomen primus omnium in sacras tabulas retulit Alexander Antiochenus, atque ut idem alii facerent, ad Imperatorem, omnesque Ecclesiarum Episcopos scripsit. Atticus Constantinopoli & ipse tandem adscripsit, & Cyrillum, qui vehementer obnitebatur, ut in Ægypto adscribi præciperet, literis hortatus est. sed frustra, ut hæc ejus ad Atticum epistola declarat. Cessit autem postea Cyrillus, partim Isidori Pelusiotæ suasu, partim divino, ut aiunt, visa admonitus Joannisque nomen Synodo convocata diptychis apposuit, ut ex Niceta philosopho narrat Nicephorus, apud quem Attici quoque & Cyrilli mutuæ literæ leguntur lib. XIV. cap. XXVI. & XXVII.

b *In sacris diptychis*) Græca Cyrilli, ἐν ταῖς ἱεραῖς δέλτοις. Atticus etiam μυστικαῖς δέλτοις appellarat. Nicephorus ἐκκλησιαστικαῖς δέλτοις, de Alexandro Antioch. loquens c. XXV. πρῶτος τὴν ἐκείνου ἀπογραφὴν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς διπτύχοις ἐνέταξε. Cyril. idem postea καταλόγῳ τῶν ἐπισκόπων, quia in diptychis inscripta erant nomina Episcoporum.

„ auferri. Si enim nihil hoc esse arbitramur, non „ contristet etiam Apostolorum chorum traditor „ eis connumeratus. introducto autem nomine Ju„ dæ, ubi nobis Mathias ponitur? Si ergo nemo, „ excludens Mathiam, scribit Judam in Apusto„ lorum choro; maneat & servetur rogo post bea„ tæ memoriæ Nectarium secundus gradus beati „ Arsacii, ut non per violentiam introductum „ hujus nomen excludat beati memoriam. Item „ inferius dicit: Non igitur connumeretur depul„ sus Jechonias cum David, & Samuele, & pro„ phetis. neque quia inepte placuit [a] Eudoxii ca„ daver in sanctis locis deponere, ideo & nos pro„ fanum sicut & sanctum introducamus. Hæc amarissima beati Cyrilli verba, Christianis mentibus aversanda, quæ contra suavissimum Ecclesiæ patrem, melle attico dulciorem, sui oblitus Cyrillus effudit, non sine tristitia coacti repetimus, quoniam causas cum suis auctoribus jam sepultas, in præjudicium Calchedonensis Concilii, resuscitare quidam, & ad contentiones reducere voluerunt. Nam quis memorare non horreat, quod Cyrillus Joannem, & quod est crudelius, jam defunctum, proh nefas! Judam, Jechoniam, profanumque vocare non trepidat, & eum conferens Eudoxio hujus urbis Ariano, sicut fertur, Episcopo, ab Ecclesiasticis muris dicit exclusum? Qui pro unitate servanda Ecclesiæ, quam dilexit, maluit suæ causæ ferre jacturam. Nam si eam vellet asserere, sicut erat vitæ probabilis, & facundiæ singularis, habens etiam magnam gratiam populi Christiani, cui pro majoribus suis meritis erat acceptus, & defensionem sedis Apostolicæ, sina cujus erat judicio condemnatus; facile posset obtinere victoriam, quæ illum etiam fugientem est persecuta post mortem. Sed metuens, ne absolutus aliorum judicio, per obstinationem adversariorum suorum non reciperetur ab aliis; atque ita quibusdam ei communicantibus, quibusdam vero aversantibus ejus communionem, Ecclesia scinderetur, pro cujus utilitata sciebat se Episcopum factum: elegit consultissime, & admodum mirabili pietate, cathedram Episcopatus sui relinquere; quam ut per ejus defensionem unica Christi divideretur hæreditas. Sed væ mundo a scandalis, per quæ Joannes pro talibus meritis, Judas, Jechonias, ac profanus dicitur, & Eudoxio Arriano Episcopo comparatur. Quale porro illud est, quod beatus Atticus nomen decessoris sui Joannis, non in ordine laicorum, sed in Episcoporum, quasi contra regulas sanctorum patrum qui in Nicæa convenerant, taxasse culpatur? & hinc asseritur inter laicos eum adscribere debuisse, quod non liceat ab Ecclesiasticis muris exclusum in ordine habere Pontificum: neque Judæ traditoris nomen in Apostolorum choro introducere: sive Jechoniam cum David & Samuel, & prophetis connumerare? Quasi vero, si Joannes ab Ecclesiasticis muris esset exclusus, & Judas, atque Jechonias habendus, ipsorum patrum regulis conveniret, ut taxaretur vel in ordine laicorum. Quia vero non negatur Joannes quocumque ordine in sacris diptychis interim debuisse taxari, sufficienter & ipsius criminatoris sui testimonio probatur, quod nec ab Ecclesiasticis muris exclusus, nec Judas, vel Jechonias dici debuerit, & profanus. Cum autem, sicut diximus, isti nimii dilectores, & ultra modum Cyrilli sequaces, non sequantur ejus exemplum in causa Constantinopolitani Joannis; quomodo in condiscipulo ejus Theodoro Cyrillum secuti existimentur? Intelligis igitur, Augusta, quod Ecclesiæ conturbatores evidentissimam conniventiam suam, quam Eutychianis contra sanctum Concilium præstant, nequicquam exemplo beati Cyrilli obumbrare nitantur. Nam cum ille Joannem dicat profanum, & ab Ecclesiasticis muris exclusum, isti eum habent, sicut habendus est, virum admirabilem, & maximam glo iam merentem: Theodorum vero cum idem dicat virum admirabilem, & maximam gloriam merentem, isti eum habera volunt profanum, & ab Ecclesiasticis muris axclusum.

CAP. II.

Quid etiam quod, sicut jam memoravimus, ita dicunt ab eodem Cyrillo reprehensum esse Theodorum, ut sanctum quoque Diodorum, magistrum ipsius Theodori, pariter ab eo, & in eadem causa dicant fuisse culpatum? Si igitur auctoritatem Cyrilli secuti sunt Theodorum * damnantes, quamquam dicere non audeant, * 177
quod ille Theodoro anathema dixerit, cujus etiam scripta anathematizare prohibuit, quare tamen non Diodorum quoque damnaverunt? An quia ipse non est laudatus in Calchedonensi concilio, non eum judicaverunt esse damnandum, Theodorum vero damnaverunt, quia & in epistola Ibæ quam pronunciavit orthodoxam, & in decretis synodi orientalis, quæ approbavit idem Calchedonense concilium, invenitur laudatus, ut auctoritatem ipsius concilii hujus damnatione calcarent? Ita plane est, & hoc negare nullus sapiens potest. Nam prius utique, & amplius magistrum ejus Diodorum damnarent, velut communis erroris auctorem. Verum ego promere non omittam, qualecunque illud est, quod hic videri potest eorum defensioni competere. Fortassis enim dicentes, Si quis non anathematizat Theodorum Mopsuestiæ, & ejus dogmata, in eo quod adjecerunt, eosque qui aut similia ei sapuerunt, S. Diodorum intelligi voluisse dicentur. Sed cur, obsecro, si * auctoritatem secuti sunt B. Cyrilli, magis & * 178
prius Diodorus magister ejus nominatus * non * 179
est, ut ita saltem decerneretur, Si quis non anathematizat Diodorum, & ejus dogmata, anathema sit, velut quibus male Theodorum dicitur imbuisse; & deinde sequeretur, eosque qui aut similia ei sapuerunt, aut sapiunt. Nunc autem in Theodoro ejus discipulo intentio aperta & manifesta dirigitur, Diodorus vero non dinumeratur, vel si & ipsa subintelligitur abdicandus. Deinde sic beatus Cyrillus in accusationem sancti Diodori aliquid scripsisse dicitur, ut nihil in ejus defensionem scripsisse dicatur: in accusationem vero Theodori sic aliquid scripsisse dicitur, ut etiam in ejus defensionem scripsis-

---

a *Eudoxii cadaver*) Arriani, Episcopi Constantinopolitani. Hujus reliquias in Apostolorum templo conditas fuisse scripserat Atticus. *οὐδὲ γάρ τι τὸν Δαβὶδ ἔβλαψεν ἡ τιμὴ τοῦ Σαοὺλ κειμένου· οὕτω ποτὲ ἀποστόλους ὁ τῆς τοῦ Ἀρείου ἀσεβείας ἔξαρχος Εὐδόξιος, ὑπὸ τὸ αὐτὸ θυσιαστήριον κείμενος. Nihil enim Davidi obfuit honorifica Saulis sepultura, neque Apostolis Arii impietatis sectator Eudoxius sub ipsum altare conditus.* Hoc ergo ut *ἀδίκως*, & contra canones factum merito improbat Cyrilus.

* (177) *damnarent.*

* (178) *auctoritatem, sicut alia, secuti sunt &c.*

* (179) deest *τὸ non.*

* 180 se monstretur. Clarum est itaque, * si videre A
velimus, quod propterea, non denominato Dio-
doro, Theodorum cum suis dogmatibus, & eos
qui ei non dicunt anathema, damnaverunt,
quia laudatus est & in epistola venerabilis Ibæ,
quam synodus pronuntiavit orthodoxam; & in
epistolis Orientalium patrum, quibus auctorita-
tem præcipuam detulit. Alioquin, si error con-
sideretur, qui fuisse jactatur amborum, idem
Diodori qui Theodori dicitur. Si persona ma-
gistri atque discipuli, aut solus, aut prius no-
minatim condemnandus erat auctor erroris. Si
auctoritas beati Cyrilli, Diodorus evidenter &
sine ambiguitate culpandus; contra quem sic
invehi dicitur, ut pro illo non inveniatur alia
Cyrilli sententia. Cur igitur adversus Theodo-
rum nimis, adversus Diodorum nihil? Quis in
hæc paululum cordatus attendens, non sturim B
factionis hæreticæ dolos intelligat, quod solus
denominatus est in causa communi Theodorus;
* 181 cum si non uterque, * sed alter eorum deno-
minandus esset, Diodorum potius denominari
deceret? Et idcirco frustra negatur, quod lu-
cet omnibus, & luce clarius, vel si noli-
mus, apparet, quoniam ut hæc agerentur con-
tra Theodorum, non Ecclesiæ opus erat judi-
care de mortuo; sed hæreticis potius Calchedo-
nensi præjudicare concilio. Quod si dicunt, pro-
pterea se non ausos fuisse condemnare B. Dio-
dorum, quoniam, sicut & inferius ostendemus,
optimum & maximum testimonium habet sancti
Athanasii, & Petri atque Timothei Alexandri-
norum antistitum, & Basilii Cæsariensis, & Jo-
annis Constantinopolitani, & Epiphanii Cyprii, C
& Episcoporum Ægyptiorum, qui in exilium re-
legati a Valente Imperatore fuerant, & Con-
cilii CL. sacerdotum, qui cum ipso Diodoro in
hanc urbem contra Macedonium convenerant,
quibus tantis ac talibus Cyrillus non erat præ-
ferendus: omitto nunc respondere, quod nec
in causa Theodori solus Cyrillus tantis patribus,
quorum & ille testimonio commendatur, præ-
ferri debuerit. Hoc unum interim teneo, quo-
niam & ipsi docent, justa ratione dictante,
beati Cyrilli se judicium reliquisse. Incipiamus
itaque jam prædictorum venerabilium patrum
testimonia recensere, quibus commendatur Dio-
dorus, quem cum Theodoro pariter & in ea-
dem causa culpatum dicunt a Cyrillo, velut
ea docentem, quæ Nestorius docuit. ut quia D
sine magistro suo, cum quo illi causa commu-
nis est, non potuit juste Theodorus condemna-
ri: cum probaverimus Diodorum non esse dam-
nandum, multo amplius manifestum fiat omni-
bus pro solo præjudicio synodi Calchedonensis,
inique Theodorum fuisse damnatum. Beatus igi-
tur Athanasius ita memorato sancto Diodoro
scribit. Domino meo filio & amantissimo con-
» sacerdoti, Episcopo Tarsi Diodoro, Athanasius
» in domino salutem. Gratias domino meo, qui
» ubicunque suam doctrinam fundat, & maxime
» per filios proprios, qualem & te ipsum res ipsa
» demonstrat. Etenim antequam scriberet vestra
» reverentia, cognovimus quanta gratia facta est
» in Tyro per tuam perseverantiam: & congau- »
demus tibi, quia per te cognovit & Tyrus re- »
ctum verbum pietatis. Et ego quidem occasio- »
nem assumens scripsi tibi, dilectissime & aman- »
tissime. Tu vero quomodo me scribente non re- »
scripsisti, miratus sum. Itaque non sis segnis »
scribere continue; sciens quia sicut filius re- »
quiescere me facis patrem, & sicut præco veri- »
tatis superlætificas me. Et nihil contendas ad- »
versus hæreticos, sed silentio verbositatem illo- »
rum supera, mansuetudine malitiam. Sic enim »
sermo tuus, sale conditus, habebit gratiam: »
illi autem apud omnium conscientiam culpa- »
buntur. Quid hic decernit vestra justitia, sere-
nissime Imperator? Æquumne censetis, ut iste
veritatis præco Diodorus, cui tantum congau-
det vir doctus & bonus Athanasius, livoris &
B invidiæ nescius, quoniam per ejus perseveran-
tiam rectum verbum pietatis Tyrus quoque co-
gnovit, ut etiam hortetur eum scribere sibi con-
tinue, & requiescere se in illo tanquam patrem
dicat in filio, damnetur velut hæreticus, qui &
ipse culpatus dicitur a Cyrillo? Durum nimis
est, ut hoc de vestra æquitate credamus. Nam
& ipsi præsumptores iniquum esse viderunt. Si
vero magister Diodorus condemnari velut hære-
ticus juste non poterit, contra quem sic inve-
hi dicitur, ut pro illo non inveniatur alia Cy-
rilli sententia: quomodo in eadem causa, ut
ferunt, pariter accusatus, nisi in præjudicium
synodi Calchedonensis, ejus discipulus Theodo-
rus, velut hæreticus damnaretur, contra quem
sic invehi dicitur, ut etiam pro illo invenia-
C tur alia Cyrilli sententia? Petrus quoque, suc-
cessor ejusdem sancti Athanasii, scribens Episco-
pis, & presbyteris atque diaconis, pro vera fi-
de in exilio constitutis dicit: Amor, quo circa »
vos in Christo gaudeo, non permisit patienter »
ferre: immo etiam scribens veluti non scribens »
sum, & iterum ad scribendum compellor. & »
infra: Consiliatoribus igitur vobis in his quæ »
incurrunt utor. & quid oportet me facere sic »
semper perturbatum, a Timotheo diffamante se »
ipsum Episcopum esse, ut per hoc confidentius »
injuriet, & paternas leges infringat? Voluit »
enim me anathematizare, & Basilium Cæsareæ, »
& Paulinum, & Epiphanium, & Diodorum E- »
piscopos, & soli Vitali communicare. Ecce et- »
iam Petrus, Athanasii successor, æque nefa-
D rium ducit Basilium Cæsariensem, Paulinum An-
tiochenum, Epiphanium, & Diodorum Episcopos
tanquam propugnatores fortissimos veritatis, a-
nathematizare, & Vitali Antiocheno alteri,
quem Apolinaris ordinaverat, communicare. Quis
igitur istum Diodorum, quem cum Basilio, &
Paulino, & Epiphanio, ejusdem fuisse doctrinæ,
Petro judicante cognovimus, vel si, ut ferunt,
cum Theodoro culpatus a Cyrillo credatur,
pro ejus sententia existimet esse damnandum?
Aut quis Theodorum sine ipso Diodoro, cum
quo dicitur, ut discipulus, a Cyrillo culpatus,
pro ejus sententia, & non pro synodi præjudi-
cio, existimet esse damnatum? Timotheus quo-
que, Petri successor, qui cum ipso * Diodoro * 182

a *Timotheo*) Apollinaris discipulo, cujus mentio fiet lib. VII. cap. III. & de quo Damasus Papa in epistola ad Orientales: *Quid est cur abdicationem Timothei a me rursus requiratis, qui etiam hic judicio sedis Apostolicæ, Petro quoque Alexandriæ Episcopo præsente, abdicatus est una cum magistro suo Apollinare?* & in epistola Orientalium ad Rufum Thessalonicensem Episcopum in actis Synodi Ephesinæ. *ὁ τρισμακάριστος Δάμασος καθεῖλεν Ἀπολλινάριον, καὶ Βιτάλιον, καὶ Τιμόθεον τοὺς αἱρετικούς*. Citatur etiam in Ecloga Anastasii Polemon impius, Apollinarii discipulus, *κατὰ Τιμόθεον συμμαθητὴν αὐτοῦ*.

* (180) *si videre velimus, vel potius libere dicere velimus, quod &c.*

* (181) *vel certe sed alter.*

* (182) *B. Diodoro.*

A pariter aderat concilio in hanc civitatem regiam contra Macedonium congregato, sic ei scribit: Domino meo per cuncta honorabili, & sanctissimo Episcopo, & consacerdoti Diodoro, Timotheus in Christo salutem. Virtutem tuam, & vitæ perfectionem, & zelum recte & Apostolicæ tuæ fidei, pro dignitate prædicare nequaquam potero, etiamsi nimium properavero. non enim æquantur sermones & res. Vobis ex certo donatum est, non solum credere in Christum Jesum, sed etiam pro ipso pati. Hanc tuam rectam & beatam circa Deum voluntatem, & indeclinabilem circa pietatis mysterium conscientiam, olim vo-

* 183 bis inesse, & * divinus Papa noster Athanasius attestatus est vestræ religiositati, & nos suos discipulos adduxit ad amandam tuam perfectionem, & orare a Deo in multos annorum circuitus præservari vestram vitam, ad utilitatem Ecclesiarum Christi. Perspicis, ut existimo, clementissime Imperator (nam res omnino perspicua est) cujus virtutis, & perfectionis, & zeli circa rectam & Apostolicam fidem Diodorus semper fuerit, quem cum Theodoro culpatum ferunt a B. Cyrillo, & quomodo ejus gloria simul cum ætate crescebat. Laudatur adolescens ab Athanasio, laudatur a Petro jam gravis, laudatur a Timotheo senex. Tota vita ejus fuit in laudibus, & post mortem ab Athanasii, Petri, Timothei successore cum Theodoro dicitur accusatus. Quis hoc possit æquanimiter ferre? quis patienter audire? Sed ab his melius avertimur, ut meliora potius attendamus. Delectat enim me hujus sancti viri Timothei verba reperere, quemadmodum & virtutem Athanasii consecutus, & sedem, cum Diodoro diceret, Vobis ex certo donatum est, non solum credere in Christum Jesum, sed etiam pro ipso pati; hoc quoque intulit dicens, Hanc tuam rectam & beatam circa Deum voluntatem, & indeclinabilem circa pietatis mysterium conscientiam, olim vobis inesse, & divinus vir Pa-

* 184 pa noster Athanasius attestatus est * nostræ religiositati, & nos suos discipulos adduxit ad amandam tuam perfectionem. In hoc dignum se probans Athanasii successorem, quod ejus testimonium non impugnans, adductus ab eo est ad amandum perfectionem Diodnri, quem & ille dilexit, & ad orandum Deum, ut in multorum annorum circuitus vitam ejus conservaret, ad utilitatem Ecclesiarum Christi. Sed aliarum quoque civitatum Episcopos transeuntes, quale etiam sanctus Basilius Cæsareæ Cappodociæ, Diodoro testimonium perbibeat, debemus advertere: qui scribens ad Patrophilum Episco-

a pum [a] Ægensis Ecclesiæ dicit: Diodorum autem velut nutrimentum B. Silvani ab initio accepimus, nunc autem diligimus & prædicamus propter gratiam verbi, quæ ei adest, per quam plurimi ad eum convenientium meliores efficiuntur. Idemque scribens ipsi Diodoro dicit: Legi libros a tua honorabilitate transmissos, & secundo quidem admodum institi, non solum propter brevitatem, utpote qui sim circa omnia debilis, sed etiam quia variatur sententiis, &

facile * eo discernuntur e contrario oppositiones, & ad eas responsiones; & est oratione simplex, & sine ullo sermonis cothurno: quod convenire mihi visum est Christiani stylo, non ad ostentationem, sed ad utilitatem hominum conscribentis. Et infra: Certum enim habeo, quod qui tantum habes scribendi studium, etiam alia scripturus es. Nam neque qui scribendi occasiones generent, desunt vobis: nobis autem suave & amabile est legere vestra scripta. Et post pauca: Direxi autem nunc per lectorem majorem codicem, primum pertransiens eum, sicut mihi possibile fuit. Minorem autem tenui, volens eum describere, & non habens ad præsens aliquem velociter scribentium. nam usque ad tantam paupertatem pervenerunt invidiosa Cap- * 185

B padocum. Cum vero istum Diodorum, quamquam dicatur cum Theodoro, immo præ Theodoro, sicut ejus magister, fuisse culpatus, tamen quia sic eum diligit ac prædicat vir sanctus & doctus Basilius, & quia sic honorat propter gratiam Dei, per quam plurimi ad eum convenientes meliores efficiebantur: & quia scripta ejus legere ita suave illi & amabile fuit, ut etiam ea sibi describeret ad legendum; fautores hæreticorum cum suis dogmatibus nequaquam damnare præsumunt: multo minus Theodorum, ob ea quæ superius memoravimus, nisi in præjudicium synodi Calchedonensis, cum suis dogmatibus damnare præsumerent. Agedum veniamus & ad illud os aureum Constantinopolitani Joannis, quem Domnus Antiochenus Episcopus, sicut in sequentibus ostendemus, disci-

C pulum Diodori fuisse testatur: in quo potissimum doctrina tanti magistri suæ probitatis & virtutis dedit indicium, & cujus fecundum pectus copiosiore spei satoris ubertate respondit, ut quantis ipse quoque Diodorum præconiis extulerit advertamus. Nam sic de illo in quodam sermone locutus est. Sapiens iste & fortissimus doctor, nuper infirmitate corporis exposita super sedem istam ascendens, de me sermonis fecit exordium, baptistam me Joannem dicens, & vocem Ecclesiæ, & virgam Moysi, & alia horum plurima de me dixit. Et ipse quidem laudavit, vos autem adclamastis. Sed ego procul sedens, amarissime suspiravi. Et post aliquanta: Sic etiam Imperatores faciunt aliquotiens, & sibi aptum diadema auferentes, filio-

D rum imponunt capitibus: atque ita cum viderint minus infantile caput, quam corona est, cupiunt eis tantummodo imponere, quamvis incongrue, eo ipso solum satisfacientes animo suo: auferentes deinde, sibimetipsis imponunt. Quoniam ergo & pater hic coronam sibi competentem atque sedentem nobis imposuit, & major nostro capite apparuit; ex nostro eam capite detrahentes, aptam hujus patris capiti imponamus. Joannis enim nomen apud nos, intellectus autem apud ipsum est: & appellationem quidem nos suscipimus, philosophiam autem ipse possidet. Propter hoc & ipsius appellationis justior magis ipse sit hæres, quam nos. Synonyma enim, non nominum communio, sed rerum

a *Ægensis Ecclesiæ*) Apud Basilium epistola XCI. corrupte legitur, Πατροφίλῳ ἐπισκόπῳ τῆς ἐν Αἰγαῖς, pro ἐν Αἰγαῖς; Ægas etiam vocat Plinius lib. V. c. XXVII. Est autem Ægensis civitas Ciciliæ II. Quæ vero sequitur, epistola est Basilii CLXVII. ad Diodorum scripta, cum adhuc presbyter esset Antiochiæ.

* (183) *divinus vir, Papa &c.*
* (184) *vestræ.*
* (185) *in eo.*

" coguatio facere consuevit, etsi nomina differant. A
" Et iusra : quia ergo indubitantee ista est regu-
" la, & integra diffinitio synonymorum apud scrip-
" turam divinam, age osteodamus qualiter mo-
" rem æmulatus est Joannis sapiens iste noster pa-
" ter, ut cognoscatis quooiam & appellationem
" illius juste ipse possidere debet. Non erat illi
" meosa, oeque lectus, neque domus super terram:
" sed neque huic aliquaodo fuit. & bujus rei nos
" testes sumus, qualiter omne tempus advixit,
* 186 " Apostolicam * demonstravit viram, nihil pro-
" prium habens, sed a sociis semper nutritus. ip-
" se in oratione & doctrioa verbi permanens præ-
" dicabat. Ille trans fluvium prædicabat in deser-
" tis : & iste trana fluvium aliquando civitatem
" omnem edocens, saiutiferam doctrinam docebat. B
" Habitavit ille in custodia, & capite diminutus
" est propter fidociam, quam pro lege habebat.
" sed etiam iste sæpius illa patria fraudatus est,
" propter fiduciam, quam pro fide gerit: sæpius
" etiam capite dimioutus est, propter eamdem
" causam, & si non reipsa, proposito tamen.
" Noo enim sufferunt veritatis inimici ejus lio-
" guæ virrutem, decem millia semper præstrue-
" bant insidias, & ex omnibus eum liberavit Do-
" minus. Age itaqoe, jam lioguam ejus audiamus:
" hauc ipsam, propter quam & periclitatus est, &
" salvatus. Illam linguam, de qua si quis dixerit, C
" qnod de terra promissionis dixit Moyses, nul-
" latenus peccat. quid ergo de illa dixit ! terra
" fluens lacte & melle. hoc etiam de istios lingua
" dicendum est, lingua fluens lacte & melle. Ut
" igitur lacte & melle saturemne, hic noster jam
" quiescat sermo, & audiamus lyram & tubam.
" Quando enim suavitarem seotio verborum, ly-
" ram appello bojus vocem: quaodo vero fortitudi-
" nem intelligentiarum, tubam quaodam bellicam,
" & talem, qualem habebant Judæi, cum Hie-
" richo muros destruerent. Sicut enim tunc tuba-
" rum sonus, igue velocior super lapides irruens,
" omnia consumebat : sic & ejus vox, oon mi- D
" nur quam illa tuba, super molimioa hæretico-
" rum irruens, hoc est, disputationes illorum e-
" vertit, & omnem altitudinem extollentem se
" adversus scientiam Dei. Quod ne per oostram
" magis linguam, quam pee hujus hæc dicamus,
" jam hic nostee sermo quiescat, gloriam daotes
" Deo tales nobis tribueoti doctores. Hanc elo-
quentissimi Joanois in Diodorum præcipuam laudem,
per quam nobis doctrinam ejos commendavit &
vitam, quamqnam minus decorem suum, pro ne-
cessitate ipsius interpretationia, vel etiam pro
ioterpretis facultate, servaverit, meis tamen E
longe imparibus verbis commeodare superfluum
puro. Hoc solum oobis cousiderare sufficiat,
quod Joaunes eum baptistæ Joaoni conversatione
ac martyrio comparaus, & suum nomeo io illum
transtulit, & coronam. Qui rursus in alio ser-
" mone de ipso suo magistro Diodoro dixit: Non
" superflue, sicut apparet, sermones prolixos ex-
" peodimus. Sed enim in martyrum celebratiooe com-
" monemur etiam vivi martyris vicini martyrio flu-
" minis spiritualis. Vivus est enim iste martyr,
" & martyr, si quidem mortuus est sæpios propo-
" sito. Videte ejus membra mortificata, videte fi-
" guram circumferentem quæ suot homiois, &

sensum habentem Angelicum. Et Post aliquan- "
ta: Sed reverramur ad martyrem istum iterum, "
propter quem & ista diximus. Quomodo itaque "
mortuus est mortificans membra sua, & concul- "
cans naturæ cupiditates io humano corpore, & "
Angelicam nobis demonstraus vitam? Si autem "
vultis videre, quia & reipsa mortnus est, recor- "
damioi illius remporis, quaodo bellum asperum "
adversus Ecclesiam exsurrexerat, & exercitus mo- "
vebantur, & arma præparabantur, quando traus "
fluvium omnes congregabaotur. Tunc ipse e- "
xiens, & velut turris ante posita, vel scopolus "
quidam altus & magnus ante alios stans, & con- "
trariorum suscipiens fluctus & resolvens, in tran- "
quillitate ceterum corpus Ecclesiæ custodivit, "
repercutieos tempestatem, & præstans nobis quie- "
tum portum. Hunc itaque vivum martyrem, "
ac sæpius martxrem, & mortificatione membro-
rum coutiouum martyrem, solamque figuram
circumferentem bominis, vitam vero Aogelicam
demonstrantem ; quem etiam velut turrim in
præliu, adversus inimicos fidei staotem, & io-
gentem scopulum, Juannes ejus discipulus dicit
iu quem contrariorum fluctus resolverentur illi-
si; numquid justum existimas, pie Princeps, ta-
lem retributionem laborum & certaminum suo-
rum de Christi Ecclesia mereri, ut ab ea velut
hæreticus excludatur ? Non arbitror. Et tameo
in præjudicium synodi Calchedonensis, idcirco
jactatur exclusus fuisse Theodorus, quod a Cy-
rillo sectator ejus fuerit judicatus. Sunt adhuc
multa pro eodem sancto Diodoro magni Joan-
nis dicta, quæ ad alia properautes omittimus.
Epiphanium quoque Cyprium, virum doctissimum
scimus scripsisse de hæresibus libros, io quibus
& auctores earum, & causas diligentee exposuit
& oon solum Diodorum velut auctorem alicu-
jus hæresis minime deuotavit, verum etiam in
literis suis tali eum honore dignatus est, ut fi-
lium eum & discipulum & successorem Heliæ,
aliorumqoe prophetarum pronunciaret, & pro-
pinquam illis a Domioo gratiam diceret couse-
cutum. Uode conveniens viderur, ut hoc sicut
io aliis fecimus, ex epistolæ ipsius tenore mon- "
stremus. Domino meo honorabili fratri & con- "
sacerdoti a Diodoro, amabili Episeopo, Epi- "
phanius in domino salutem. Gratiam majorem "
præstans, quam accipiens, petebat Dominus a "
Samaritana aquam bibere: ipse fons extaus, "
juxta puteum sedebat, & fatigatus ex itioere io- "
veniebatur, ut consequenter præseoti sermone "
Incarnationis non excederet veritatem. Et post "
paululum. Sed etiam ejus discipuli & servi, a "
quibus aliquid petebant, magis eis dabant, quam "
accipiebant ab eis. & alloquebatur qnidem He- "
lias, qui erat figura * proprie Domioi, & ne- " * 187
cessariorum qnantum opos erat exigebat mensu- "
ram: superabundanter autem replebat præbentem "
sibi benedictionem, a * vidua petens panem, per " * 188
occasionem autem petitionis præstans abundan- "
tiam benedictiouis. sic & tua honorabilitas no- "
stram exiguitatem peteus, magis das, quam "
sumis. Subministrans qnidem tua ad Deum po- "
stulatio capsaci oostro indeficientiam ex parvo præ- "
stat, & hydriæ indeficientem ex parvissimo cu- "
mulum largitur. Petis itaque in principio episto- "

a *Diodoro Epiphanius*) Hinc liquet ad Diodorum Tarsensem scriptum fuisse ab Epiphanio libellum περὶ τῶν δώδεκα λίθων, de gemmis XII. vestis Aaronicæ, & libello præmissam hanc epistolam : cujus hodie pars tantum edita est in vulgatis cum nudo nomine Diodori.

* (186) *demonstrans*.
* (187) *proprii*.
* (188) *a vidua quidem*.

“ læ tuæ, honotabilis, de lapidibus in rationali
“ supethumeralis sacerdotis super pectus Aaron dis-
* 189 “ positis & insertis, * & eorum & nomina, & co-
“ lores, & species, & locu, & ad pieturem du-
“ centes ipsorum lapidum contemplationes, & u-
“ nusquisque lapis pio quali tribu ordinatus erat,
“ & unde inventus est, & ex qua patriu. Et, si-
“ cuti dial, nobis quidem batum terum difficilis
“ fuit omnino, velut illi viduæ propter pauper-
“ tatem, inventio, Sed sicut illi per benedictionem
“ miraculum contigit, & Samaritunæ pro uqua
* 190 “ sensibili * Domini mysterium revelabatur: sic
“ & nobis exiguis extuntibus, sed novo iotelle-
B “ ctu & novu cognitione, & novu ratione, ubun-
“ dantia undique effecta est, veluti ex magna im-
“ brium effusione per orutionem Heliæ, & aliorum
“ prophetatum, quorum & filius & discipulus &
“ successor existis, honorubilis, suscipiens propin-
“ quam illis hunc grutiam a Domino, & nobis
“ per orationem uttribuens. Non parvi esset in-
“ dicii, clementissime Imperatot, vel si uliorum
* 191 patrum testimoniu * defuissent, nullius uuctorem
hæresis extitisse Diodorum, quod cum Epipha-
nius, vir suguciffimus, & in doctrina catholicæ
fidei laudabilitet diffamatus, non memoraverit
intes bæresiurchas, quando neque illos qui unte
C adventum Domini novas doctrinas instituerunt,
omiserit. Cum ergo tanta fuerit industriu ejus
atque scientia, ut untiquos etiam, qui tempori-
bus Judæorum nova docuerunt, hæreticos non
taceret, quomodo præsentem Diodorum magi-
strum Theodori præteriret, si novæ doctrinæ,
quam Nestorius secutus est, fuisset inventor?
Super hæc autem adjicimus etiam Episcoporum
a Ægyptiorum, qui ᵃ in Diocæsarea exulubunt sub
Valente Imperatore, magnum pro sancto Diodo-
so testimonium. Nam cum udversus Apolinarem
* 192 scriberent * monachi in Nirriu constituti, hæc
“ post uliquantu dixerunt. Mirabilis vero Apoli-
D “ narius tules literas ex nomine nostro suscipiens,
“ suscipiens etiam & propriam epistolam in nomi-
“ ne Adelphi & Isidori, juata votum suum, in
“ tantum nos contempsit, ut ipse postea anderet
“ suis literis accusare irreprehensibilem & religio-
“ sissimum Atchiepiscopum Antiochiæ Paulinum,
“ qui sempee communicuvit ter beuto Papæ no-
“ stro Athanasio, & omnibus in occidente ortho-
“ doxis Episcopis. Nobis uutem ex acceprione ta-
“ lium literarum commotis, & bubentibus de ue-
“ cusato, vel hæresis, vel schismatis suspicionem,
E “ sæpe voluesamus illi rescribere. Sed dum hæc
“ aguntut, ex dispensutione Dei demonstratæ sunt
“ nobis & inscriptæ ejus dispositiones & diffinitio-
“ nes de fide, consonantes eis quæ antea multi
“ venientes ad nos de ipso nobis Apolinario dixe-
“ rant, habentes se non recte da incatnutione sal-
“ vutoris. Ad hæc etium & ulias literas, in qui-
“ bus accusavit venerubilem Archiepiscopum Cy-
“ pri Epiphunium orthodoxum, & communicantem
“ semper beatissimo Papæ nostro Athanasio. Ad-
“ huc etiam & sunctissimum Tursensem, & com-
“ municantem similiter beato Papæ nostro Atha-
A nasio, & nostrum ipsorum * Episcopum, Diodorum “ * 193
* abjudicavit injuste per proprias literus, si non ab- “ * 194
stinuisset u cummunione antedictorum orthodo- “
xorum Episcoporum Puulini & Epiphanii. His “
etiam consideratis, quæ confessores isti loquuntur,
confiteri debemus, condemnundum non esse Dio-
dorum, quem videmus a talibus & pro talibus
adjudicatum. Non enim decet Apollinuris hæ-
resiarchæ nos inveniri socios, vel irreprebensibi-
li & seligiosissimo Paulino Antiochiæ, & vene-
rubili Episcopo Epiphanio Cyprio contratios: ut
ajus memoriæ non communicemus, velut hære-
tici, qui proptereu condemnatus est ab hæreti-
B co, quod non ubstinuisset a communione untedi-
ctorum orthodoxorum. Accedit etiam nostræ con-
siderationi auctoritas Concilii CL. Episcoporum,
in hanc segiam civitatem contra Macedonium
congregutorum, inter quos erut sanctus iste Dio-
dorus. Accedat quod in Ecclesiæ pace, plenua
dierum, cum gloria magna defunctus est. Et ni-
mis audax profecto videbitut, ut contra horum
omnium auctoritatem, talis ac tantus Ecclesiæ
doctor, pro Cytilli querelis anathemutizetur,
velut hæreticus. quod & istos judices mortuo-
tum considerusse credendum est. Sed cum pro
iisdem querelis, vel si verum sit, non nisi prius
C excluso magistro Diodoro, excludi ejus discipu-
lus possit: quomodo ab istis solus Theodorus
non ad eversionem synodi Calchedonensis cre-
durur exclusus? Hieroymus quoque noster: vir
admodum doctus, qui etiam tuntæ fuerur lectio-
nis, ut omnes, uut pene omues, sive in Græcu
sive in Latino eloquio divinarum scripturarum
tractatores legeret, scripsit librum, cujus est ti-
tulus De viris illustribus, in quo nun solum ca-
tholicos, sed etium hæreticos memoruvit, qui
de scripruris sanctis in utraque linguu aliquid
conscripserunt. * non tacuit qui hæresum fuerint * 195
conditores, quive assertores, vel qui etiam a
D quibusdam ut hæretici accusarentur, aliis con-
tru desendentibus: qui tamen sanctum Diodo-
rum nec in suspicionem hæresis venisse retulit. “
de quo sic ait: Diodorus Tarsensis Episcopus, “
dum Antiochiæ esset presbytet, magis claruit. “
Extunt ejus in Apostolo commentaria, & multa “
aliu, ud Eusebii magis characterem pertinentia: “
cujus cum sensum secutus sit, eloquentiam imita- “
ti non potuit propter ignorantiam sæculurium
literarum. Consonat uutem bic sermo B. Hie-
ronymi, quo refert eloquentia minorem Diodo-
E rum fuisse, verbis quæ memoravimus B. Basilii,
quibus eidem Diodoro scribens de libro quem ei
miserut, dixit: Quia variatur sententiis, & facile
in eo discernuntur a contrario oppositiones, & ud
eas responsiones, & est orutione simplex, & sine ul-
lo sermonis cothurno: quod convenire mihi visum
est Christiani stylo, non ud ostentationem, sed ad
utilitatem hominum scribentis. Et abundaverunt
quidem nobis, ad demonstrandum quod proposuimus
ista quæ dicta sunt. Verum quia nihil debemus, * 196
vel gloriæ ipsius B. Diodori, vel causæ * cogni-
tioni minuere, qualiter etiam prædecessores ve-

---

a *In Diocæsarea exulabant*) Undecim Episcopos Ægy-
pti sub Valente, Arianorum impulsu, Magui Comitis sacrarum largitionum opera in exilium ejectos, ac Diocæsareæ uppido Palestinæ habitare jussos, auctor est Petrus Alexandrinus in epistola circulari, cujus partem recitat Thodoretus lib. IV. Historiæ cap. XX.

* (189) *ut eorum*.

* (190) *donum mysteriorum*.

* (191) *nobis defuissent*.

* (192) *Monachis in Nitria constitutis*. His enim scribunt Episcopi Ægyptii in Diocæsarea sub Valente exulantes.

* (193) *Corpiscopum*.

* (194) *adjudicavit*.

* (195) *Ubi non tacuit*.

* (196) *convictioni*.

A ſti religioſi principes, Gratianus, Valentinianus,
& major Theodoſius, ei fuerint atteſtati, omit-
tendum eſſe non credimus. qui quum ſcriberent
ad Auxonium Proconſulem Aſiæ de reſtituendis
“ Eccleſiis, ita poſt aliquanta dixerunt: Soli illi ha-
* 197 “ beant Eccleſias, qui communicant Nectario * Con-
“ ſtantinopolitano, & Timotheo Alexandrino,
“ & Pelagio Laodiciæ orientis, & Diodoro Tarſi,
“ & totius Concilii ſub Vicario Aſiæ conſtituti, &
“ Amphilochio Epiſcopo Iconii, & Optimo Antio-
“ chiæ. In Pontico vero concilio, Helladio Epi-
“ ſcopo Cæſareæ, & Epiſcopo Melitinæ Otreio,
a “ & Gregorio Nyſſeno, & [a] Terentio Scythiæ, &
* 198 “ * Martyrio Marciopolitano. Qui vero & ean-
B “ dem fidem non honorant, veluti hæretici ab Ec-
“ cleſiis excludantur, & nunquam deinceps ad
“ eas revertantur. Oportet enim undique poſt hanc
“ legem purgatam eſſe apud omnes Chriſtianorum
“ religionem. Cum igitur iſti religioſi principes
hoc eſſe certum indicium ſtatuerint, ut ſi quis
non communicaret B. Diodoro, eadem quæ Theo-
dorus ſentienti, hæreticus haberetur: qua nunc
ratione ſtatutum eſt, ut ſi quis Theodorum
Mopſueſtiæ, & ejus dogmata, eoſque qui aut ſi-
milia ei ſapuerunt, aut ſapiunt, non anathe-
matizat, hæreticus habeatur? Quia vero Diodo-
C rus, veritatis maximus prædicator, in virtute
Dei per arma juſtitiæ, a dextris & ſiniſtris, A-
poſtolo docente, belligerare didicerat: attende
quæſo, clementiſſime Imperator, quemadmodum
per gloriam & ignobilitatem, per infamiam &
bonam famam, forti ſemper & animoſa inten-
tione cucurrerit. Nam ſicut ab Eccleſiæ docto-
ribus ſemper approbatus eſt, & ab hæreticis ac-
cuſatus, ita etiam ſemper a religioſis principi-
bus laudatus, & vituperatus ab impiis inveni-
tur. Julianus etenim Chriſto perfidus Imperator,
ſic Photino hæreſiarchæ adverſus Diodorum ſcri-
« bit: Tu quidem, o Photine, veriſimilis videris,
D « & proximus ſalvare, benefaciens nequaquam [b] in
b « utero inducere quem credidiſti Deum. Diodorus
« autem Nazaræi magus, ejus pigmentalibus man-
« ganes acuens irrationabilitatem, acutus apparuit
« ſophiſta religionis agreſtis. Et poſt paululum:
« Quod ſi nobis opitulati fuerint dii & deæ, &
« muſæ omnes, & fortuna; oſtendemus infirmum
« & corruptorem legum, & rationum, & myſte-
« riorum paganorum, & deorum infernorum; &
« illum novum ejus Deum Galilæum, quem æter-
« num fabuloſe prædicat, indigna morte & ſepul-
E « tura, denudatum confictæ a Diodoro deitatis.
« Sicut autem ſolent errores convicti fingere,
* 199 « quod arte magis quam * virtute vincantur, ſe-
« quitur dicens: Iſte enim malo communis utili-
« tatis Athenas navigans, & philoſophans impru-
« denter, muſicorum participatus eſt rationem, &
« rhetoris confectionibus odibilem adarmavit lin-
« guam adverſus cæleſtes Deos, uſque adeo igno-
« rans paganorum myſteria, omnemque miſerabili-
« ter imbibens, ut aiunt, degenerum & imperi-

torum ejus Theologorum piſcatorum errorem. “
Propter quod jam diu eſt quod ab ipſis punitur “
diis. Jam enim per multos annos in periculum “
converſus, & in corruptionem thoracis incidens, “
ad ſummum pervenit ſupplicium. Omne ejus “
corpus conſumptum eſt. nam malæ ejus conci- “
derunt, rugæ vero in altitudinem corporis de- “
ſcenderunt. quod non eſt philoſophicæ conver- “
ſationis indicio, ſicut videri vult a ſe deceptis, “
ſed juſtitiæ pro certo, deorumque pœnæ, qua “
percutitur competenti ratione, uſque ad noviſ- “
ſimum vitæ ſuæ finem aſperam, & amaram vi- “
tam vivens, & faciem pallore confectam. San- “
ctorum teſtimoniis patrum in Epiſcopis Epiſcopi
ſupra cognovimus, quorum judicium ſequi de-
beamus in cauſa Diodoro Theodoroque commu-
ni, utrum Athanaſii, Petri, Timothei, Baſilii,
Joannis, Epiphanii, atque Ægyptiorum Epiſco-
porum apud Diocæſaream pro vera fide exulan-
tium, & Conſtantinopolitani concilii, nec non
doctiſſimi viri Hieronymi, an Apollinaris & di-
ſcipulorum ejus, qui neque ſi catholici fuiſſent,
tantis præferri debuerant. Nunc ex principibus
principes cognoverunt, quorum magis in eadem
Diodori atque Theodori cauſa judicium de-
beant ſequi: utrum Gratiani, & Valentiniani,
& majoris Theodoſii, an Juliani apoſtatæ ſa-
crilegi, qui propterea Photinum veriſimilem,
& ſaluti proximum dicit, quod non, ut Dio-
dorus, in uterum induceret quem crediderat
Deum. Quis autem ferat, accuſatum a Julia-
no Diodorum, quod Deum natum de virgine
fateretur, accuſari etiam a Chriſtianis, tan-
quam hoc negaverit? vel quis audiens Julianum
Diodoro comminantem, quod Jeſum Galilæum
Deum æternum prædicaret, quem mortuum &
ſepultum negare non poterat, & dicentem pro-
pterea illum puniri a ſuis diis ſummo ſupplicio,
quod miſerabiliter imbibens Theologorum piſca-
torum errorem, talia prædicaret: a Chriſtianis
quoque judicet abdicandum, velut qui Jeſum
Galilæum hominem tantum, non etiam Deum
eſſe crediderit? Hanc itaque fautoribus hæreti-
corum proponimus optionem, ut aut eligant
imitari venerabiles patres, & religioſos princi-
pes, & cum eis Diodorum & Theodorum pro-
bent: aut ſi Apollinarem magis, & ejus diſci-
pulos, atque Julianum deligent ſequi, non ſal-
tem propter aliud Diodorum culpent, niſi pro-
pter quod eum Apollinaris & ejus diſcipuli, at-
que Julianus, crediderunt eſſe culpandum. Quod
ſi culpare non poſſunt Diodorum, quia Jeſum
Nazaræum, quem in duabus naturis Deum cre-
didit, in uterum induxit, ipſum dicens æter-
num, quem ſepultum & mortuum: quomodo
juſte Theodorum ejus diſcipulum damnare po-
tuerunt? Eandem enim amborum cauſam, &
unam accuſationem fuiſſe teſtantur amborum.
Proinde vel ſero deſinant Theodorianos vocare,
qui tantorum patrum teſtimonium ſecuti ſunt,

a *Terentio Scythiæ*) In Codice Theod. L. III. De fi-
de catholica, ubi extat hoc reſcriptum, perperam e-
ditum eſt *Terennio*. In vulgatis vero exemplaribus Sy-
nodi Conſtantinopolitanæ *Gerontius* appellatur: ſed in
Codice Aniciensi *Terentius* recte, ut hoc loco. Fuit autem
Tomorum Epiſcopus in Scythia. Mox rurſus Martyrius
Marciopolis in Mæſia Epiſcopus dicitur, non *Marmarius*
ut in Codice Theod. Nam Martyrium quoque vocant
exemplaria omnia Synodi Conſtantinopolitanæ, cui
ſubſcripſit.

b *In utero inducere*) Nempe abſurdum ducebat impius
apoſtata Deum hominem fieri. At contra Cyrillus, Ju-
lianum refutans lib. VI. divini conſilii & ſapientiæ
fuiſſe docet, ut cum humanam in ea omnem pompam,
gloriamque contemneret. Aliam quippe rerum æſtima-
tionem nobis eſſe, aliam Deo. [illegible], inquit,
[illegible] &c.

* (197) *Epiſcopo Conſtantinopolitano.*

* (198) *Marcianopolitano.* Martyrius Marcianopolita-
nus in Mæſia ſubſcribit Synodo Conſtan-
tinopolitanæ anno 381. ſub Theodoſio
Magno.

* (199) *veritate.*

A ut * Diodorum minime condemnate præsumerent. Cæterum nimium duri & obstinati cordis est, nec apptobantibus Diodorum, consequenter atiam Theodorum nec reprobantibus, credere, ut eos nec sicut laudati sunt a sanctis patribus laudent, nec propter quod damnati sunt a sacrilegis damnent. Verum ecce sicut probas, serenissime Imperator, etiam si demus eis, ut volunt, Theodorum Mopsuestenum Episcopum a beato Cyrillo suisse culpatum, nemini vel parum intelligenti videbitur, quod ut eum sub anathemate condemoarent, ipsius beati Cyrilli judicium secuti sunt, quod in sancto Joanne
a Constantinopolitano ejus condiscipulo, & [a] magistro Diodoro spernunt: sed potius quia præjudicium Ecclesiæ quæsierunt, ut ejus condemnationa sancta synodus Calchedonensis, quæ neque ipsum, neque laudatricem ejus epistolam condemnavit, Nestoriana suisse videretur.

CAP. III.

HOc est autem mirabile, ut posquam horum condemnationem fecerunt, dicerent quod Ecclesiam Romanam consulerent, & sententiam Vigilii ejus præsulis expectarent: cui, quantum ad illos attinet, oon permiserunt censere quod senserit, ante statuentes, ut si quis Theodorum Mupsuestiæ cum suis dogmatibus, & apistolam venerabilis Ibæ non anathematizat, fiat anathema. Sed ecce jam veniens ex itinere quod
b ei videbatur edixit, & [b] facti hujus auctori correctionem tumultuariæ suæ transgressionis indixit; & nisi citius quod malefactum est auferatur, etiam vindicaturum se esse prædixit, protestans & dicens cum Apostolu Timotheo:
2.Cor.12.20. *Ne forte quum venero, non quales volo inveniam vos, & ego inveniar a vobis qualem me non vultis*, Propter quod & de vestra clementia, summis precibus, sommoqua adnisu, per suos legatos petit, sicut eum venienrem diversæ provinciæ contestatæ sunt, ne patiamini stare quod factum est. Tale siquidem ipsius facti crimen esse judicavit, ut illo doctoris gentium testimonio duceret arguendum, quod discipulo Timotheo scribens dicit: *Depositum custodi, de-*
1.Tim. 9.20. *vitans profanas vocum novitates, & oppositioaer falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt*. Quid ergo adhuc quæritur, utrum contra fidem, & synodum Calchedonensem factum fuerit, quod dolemus, quando ille, cujus dicebatur expectari sententia, profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam qoidam promittentes circa fidem exciderunt, io ipsius facti auctoribus judicaverat argoandas? Denique B. Dacium Mediolanensium Episcopum, quem hinc reversum in Sicilia se vidisse perhibuit, & alios consacerdotes suos, sed & venerabilis memoriæ
[c] Stephanum diaconum, quem Romanæ Ecclesiæ, cui per Dei gratiam præsidet, hic habuit responsalem, & per multos Ecclesiæ filios approbavit, quod se pro hac causa a venerabilis Mennæ, hujus regiæ civitatis Episcopi communione suspenderit, & eos qoi ei communicaverant sub debita satisfactione susceperit. Quod non faceret, nisi contrarium synodo Calchedonensi, qood factum est, sicut & alii, judicaret. c
B Non autem solos, quos memoravimus, sanctos & venerabiles viros hoc secum judicasse monstravit, quando non tacuit, quod Romana quoque universitas egredientem, quod venientem Africa etiam, atque Sardinia, quamquam non per eas transierit, per ipsius tamen consiliarium publica eum contestatiune pulsaverint, sicut Helas [d] & Illyricus pruvinciæ, per quas venit, ut nullatenus novitati quæ facta est acquiescat. d
Non ergo civilis hæc causa credenda est, nec talis, quæ pro Ecclesiarum pace ferenda sit, sed quæ merito judicetur contra ipsius catholicæ fidei statum hæreticorum surreptione commota, pro qua pars maxima orbis Christiani, quæ potuit, primum inter primos Christianos sacerdotem publica contestatione pulsavit. Et
C Romana quidem universitas, atque Africa, priusquam ipsius Romani Antistitis acceperimus epistolam, non parvo jam cognoveramus indicio, quid de hujus facti novitate sentirent. Nam venerabiles Pelagius & Anatolius, Romani diaconi, debitam officio suo & loco sollicitodinem pro Ecclesia Dei gerentes, laudabilis in Christo memoriæ [e] Ferrando Carthaginensi diaconu scripserunt, ut habito de hac causa diligenti tractatu, cum reverendissimo ejusdem Ecclesiæ Carthaginensis Episcopo, vel aliis, quos & zelum fidei, & divinæ scripturæ sciret habere notitiam, consulentibus responderet, qoid observandum in commune omnibus videretur. In ipsa vero consultationis epistola non taceter, quod hæc immissione Acephalorum, quos, ut diximus, semieutycha- e

a *Magistro Diodoro*) Diodoram enim Cytillus in epistola priore ad Succensum aperte affirmat, eum Macedonianum errorem exueret, in alterum incidisse, qui postea in Nestorio ejus discipulo damnatus est, ut filios duos statueret, alterum de semine David natum ex sancta Virgine, alterum proprium filium Dei patris.

b *Facti hujus auctori*) Mennæ Patriarchæ Constantinopolitano, qui primus damnationi trium capitulorum assensit; ob eamque rem a Vigilio literis ex itinere castigatus, quatuor deinde mensium excommunicatione ab eodem multatus est, ut Anastasius in Historia Ecclesiastica refert ex Theophane.

c *Stephanum Diaconum*) Narrantur eadem in apistola Vigilii ad Mennam, cujus partem recitat Facundus contra Mucianum. Successerat Stephanus haud multo ante Pelagio item Diacono, qui apocrisiarium sedis Apostolicæ complures annos egit Constantinopoli. At Stephanus non diu hoc munere functus est. obiit enim priusquam Vigilius appelleret.

d *Et illyricus*) Post hæc etiam de eadem re in Illyrico habita est Synodus. Victor Tunonensis in Chronico. *P. C. Basilii anno VIII. Illyriciana Synodus in defensione trium capitum Justiniano Augusto scribit*. & contra Illyriciansm Synodum rescriptum edidit Justinianus, ut testatur Isidorus de viris illustribus cap. XVIII

e *Ferrando Carthaginensi Diacono*) Clarum hoc tempore habitum Ferrandum in Ecclesia Carthaginensi Victor idem notat anno VI. post Consulem Basilium. Extat ejus epistola ad Anatolium diaconum urbis Romæ, sed diversi argumenti. Hujus vero, ut apparet, mentio est in Duodecim auctorum catalogo, qui subdi solet Isidori libello de viris illustribus. *Ferrandus*, inquit, *ad Pelagium & Anatolium Romanos diaconos consulentes eum utrum liceat quemquam damnare post mortem, edidit rescriptum, ubi inter alia sic locutus est*: Quid prodest dormientibus Ecclesiam perturbare? Si quis adhuc in corpore mortis hujus accusatus & damnatus antequam moreretur absolvi, de Ecclesia raptus est, absolvi non potest ulterius humano judicio. Si quis accusatus ante diem sacri examinis repentina vocationa præventus est, intra sinum matris Ecclesiæ constitutus, divino intelligendus est judicio reservari. De hoc nullius homo potest manifestam proferre sententiam. cui si Deus indulgentiam dedit nihil nocet nostra severitas: sed si supplicium præparavit, nihil prodest nostra benignitas.

* (500) *Theodorum*.

nos

nos significantins appellare possumus, contra Calchedonense concilium, & decreta Papæ Leonis, mota fuerint per eos, qui sub nomine catholico ipsorum parti studium præbens. Sed & ille qui consultus fuerat rescribens interrogantibus, retractandam non esse docuit epistolam, quam universalis synodus approbavis, quoniam si fieret, non ipsius tantum, sed omnium Conciliorum statuta deducerentur in dubium.

CAP. IV. VErum hoc insolitum non est, ut vel Apostolica sedes temeratores paternæ sententiæ, tanquam excedentes a fide corriperet, vel incontaminati quique, & ab hac præsumptione penitus alieni, contestatione publica de tali facto quererentur, & pronuntiarent, quod si hoc semel admissum fuerit, non tantum Calchedonensis, sed omnium Conciliorum definitiones constare non possint. Illud est insuetum, illud mirabile, illud in quo magna vis veritatis appares, quod ipsos quoque præsumptores internis conscientiæ stimulis fateri coegit, ad destructionem synodi Calchedonensis hæc fuisse composita. Nam peimus confirmatoc corum [a] Mennas Constantinopolitanns Episcopus, cum adhuc cunctaretur scripto, sicut præceptum fuerat, eis præbere consensum, contra synodum Calchedonensem fieri protestatus est. Sed & posteaquam consensit, a prædicto venerabilis memoriæ Stephano Ecclesiæ Romanæ diacono, & apocrisario conventus, cue priori sententiæ suæ contrarius, acquievisset his quæ ante culpaveras, & de quibus se nihil acturum sine Apostolica sede promiserat, sub ea se conditione cessisse, & juratom sibi fuisse respondit, quod chirographum suum reciperet, si hæc Romanus Episcopus noo probaret. In quo satis ostendit, de judicio se potius homano, quam divino esse solicitom. Sed numqoid, vel si propriam manum Romano Episcopo non probante recipiat, nihilque illi quod metuis de judicio humano contingat, ideo sententiam Dei judicis atque ultoris effugiet? Nunquam hoc ei alterius secreta juratio, sed sola correctio sua præstabis. Semel Deo juravimus, Imperator, quum baptizandi in morte filii ejus spopondimus nos fidei, qoa salvati sumus, custodire depositum. Adversus hanc igitur dare vel accipere juramentum, magnum perjurii crimen est. Nam si nimis terribile creditur, cum ita secum homines fœdus ineunt in jusjurandum, ut aliquos inter pacta baptizari facians: quid de illo juramento credendum est, in quo sumus cum Deo depacti, & nos qoi juravimus baptizati? Sed & ipsam tanti mysterii quæso consideres actionem. quemadmodum lavacro regenerationis abluendi, in conspectu Dei, & sanctorum Angelorum stemus, occulta dedecoris Ecclesia teste damnantes. Nihil ibi obtectum, nihil absconditum fuit. expoliaro denique corpore, magnum illud fidei percepimus, & servare spopondimus sacramentum: & non sola voce, verum etiam totius habitu corporis, profitemur exuisse nos hominem veterum cum actibus suis. Cur itaque nunc actum, cui renuntiavimus, veteris hominis resumentes, nescio quid extraordinarium in operto de ipsa fide paciscimur, Ecclesia ignorante, quæ testis fuit, quando nos illam simpliciter servaturos palam & nudi juravimus? Quis porro auctoritatem contemnere possit istorum? quis dubitet talium sequi sententiam, videns quoniam libere ab eis, & intrepide veritas * prædicatur! Zoilus quoque Alexandrinæ urbis * 201
antistes, cum Romanum Episcopum venire cognosceret, obviam illi ad Siciliam misit, conquerens necessitate se ad ipsius decreti affirmationem fuisse compulsum: quod hic ei, postquam venit, idem Romanus Episcopus in facie palam, nobis quoque inter alios præsentibus, exprobravit. Nec non & Effremius Antiochenus, cum primum ei mandaretur, ut hoc etiam ipse rescribendo firmaret, consentire noluit. At postquam ei denunciatum est, quod excludendus esset, nisi faceret, sui porius honoris, quam veritatis, dilector inventus est. Quid etiam Petrus Hierosolymitanus? nonne publica notitia refert, quoniam conveniente ad se multitudine monachorum, joratus pronunciavis, quod siquis eidem decreto novitio consentiret, contra Calchedonense concilium faceret? nec tamen se ab ejus consensione suspendis. Hoc autem, velut hæreditarium, de prævaricatione primæ illius mulieris cognoscimus esse contractum, quæ prius interdictum sibi fuisse respondit, ne de ligno quod eras in medio paradisi comederes, & postea quod ipsa illicitum pronunciaverat usurpavis, ac viro ut comederet persuasit. Et quid dicemus ad hæc? nisi quod ipse Dominos dixit: *Veramtamen veniens filius hominis, putas inve-* Luc. 18. 8.
niet fidem in terra? Jam vero de aliarum civitatum Episcopis quid loquamur, qui & cum scribere compellerentor, palam reclamaverunt contra magnam synodum fieri: & post subscriptionem, memorato Stephano Romano diacono libellos dederunt, sedi Apostolicæ transmittendos, confitentes in eis quod a Constantinopolitano Episcopo coacti subscriberent, qui si a vestra pietate quærantur, poterunt & apud vos nostris assertionibus attestari. Unde non solum ipsi qui hæc fecerunt, sed & illi etiam qui facientibus communicando consentiunt, de ignorantia semetipsos excusare non possuns, & frustra dissimulant, frustra se dicunt nescire quod factum est, sive lucra temporalia diligentes, sive gratis suas animas negligentes. Cui enim non sufficiat, ad cognoscendum causæ meritum, sola confessio transgressorum, & verbis publice facta, & libellis exposita? Manifestos habent errores eorum, qui verisimilibus argumentis, quasi constanter sua errata defendont; & iste illis incognitos esse potest, auctorum suorum confessione damnatus? His omnibus accedit & confessio Domitiani Galatæ, Ancyrensis olim Episcopi, quem confessum diximus, quod ejus complices Origeniani ad Ecclesiæ conturbationem ista moliti sunt. Nam in libello quem ad Vigilium scripsit, conquerens de his, qui contradicebant dogmatibus Origenis, asserentis

a *Cum Mennas cunctaretur*) Ad hunc locum spectat, quod ait in libro contra Mutianum: *Commemorare, quod alibi fecimus, quomodo sive Mennas Constantinopolitanus, sive Zoilus Alexandrinus, sive Antiochenus Ephramius, & Petrus Hierosolymitanus, antequam vel consentirent vel cederent, testati sunt fieri non debere*. De his enim quatuor ordine doces, ac mox etiam de ceteris Episcopis. nam omnes ad trium capitum damnationem compellebat imperator, cum muneribus ditaret assentientes, reluctantes exauctoraret aut plecteret exilio, ut est apud Liberatum in extremo Breviario.

* (201) *prædicatur, a quibus sub fidei commisso de fidei causa decernitur?*

animas bumanas ante corpora in quadam beata vita præextitisse, & omnes quæ fuerint æterno supplicio destinatæ, in pristinam beatitudinem, cum diabolo & angelis ejus restitui; dicit
„ etiam hæc. Prosiluerunt ad anathematizandos
„ sanctissimos & gloriosissimos doctores, sub occa-
„ siune eorum, quæ de præexistentia & restitu-
„ tione mota sunt, dogmatum, sub specie quidem
„ Origenis, omnes autem qui ante eum, & post
„ eum fuerunt sanctos anathematizantes. Hi ve-
„ ro qui proposuerant hujusmodi dogma defende-
„ re, id implere nullo modo voluerunt: sed ta-
„ lem relinquentes conflictum, conversi sunt movere adversus Theodorum, qui fuit Mopsue-
„ stenus Episcopus, & moliri cœperunt quatenus
„ anathematizaretur & ille, ad abolitionem ut
„ putabant eorum, quæ contra Origenem mota
* 202 „ * " constituerant. His autem consideratis, cle-
*in MS. constiterant. mentissime Imperator, quis non intelligat, quoniam si Ecclesiarum primates, quorum confessiones memoravimus, pro veritate constarent, facile de vobis possent obtinere ne fieret, quod frustra se non voluntate fecisse causantur. Quasi vero propter hoc tantum ordinati sumus Episcopi, ut ditemur principum donis, & cum eis
* 203 inter * maximas potestates consedeamus, tanquam divini sacerdotii privilegiis fulti: sicubi autem fallaciis malignorum, quæ nullis tempuribus defuerunt, aliquid eis inter tantas reipublicæ suæ curas subreptum fuerit, quod Ecclesiæ Dei præjudicet, vel Ecclesiæ pacem turbet: non eis debeamus pro ipsorum salute quæ sunt vera suggerere, &, si necesse fuerit, religionis auctoritate resistere, ac patienter offensionem quoque illorum, si acciderit, sustinere. Et ubi
Psal. 118, 46. erit illud propheticum: *Loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, & non confundebar?* Nisi forte pastores quidem ad lac & vellera, ad avertendas vero luporum insidias, & tuenda ovilia, desertores. Quid enim jam passi fuimus, vel quid pati ab Imperatore Christiano timuimus, pro ejusdem fidei, quam tenet, defensione certantes? Enimvero dici forsitan ab aliquo posset, quod spiritus quidem promptus, caro autem infirma, diu cruciatas ferre non potuit: ut prona sit indulgentiam succumbentibus tribuere uniuscujusque conscientia sui fragilitas. Solet enim de bumanis cordibus,

A pro devotione sui fidelis exordii, si non perseveret usque in finem, veniam pusillanimitas impetrare. Sed in hac causa quid tandem potest excusationis obtendi? Præsertim cum vestra clementia, sui cognomenti non immemor, in ipsis quoque contradicentibus sibi hæreticis nihil egerit inclementer. Si quid igitur ob hanc causam aliquis pertulerit, illorum magis est invidiosis suggestionibus imputandum, qui dissimulantes ab aliis, unum sibi solum contradicere querebantur. Quasi vero non statim, ut meditatio facti hujus innotuit, Christianæ plebis offendit auditum, ut unus hoc * voluisse face- * 204
re diceretur, tanquam magnæ & singularis esset justitiæ, non condemnare tot * venerabiles, * 205
qui contra Calchedonense concilium boc fieri
B cognoverunt, palamque * detestati sunt. Qui * 206
tamen subscripserunt diffinitionibus libri, in quo dictum est, "Si quis dicit, hæc nos ad abolendos aut excludendos sanctos patres, qui in Calchedonensi fuere concilio, dixisse, anathema sit; atque ita semetipsos anathema fecerunt, qui dicentes adversus sanctos patres, qui in Calchedonensi fuere concilio, hæc esse conscripta, adsenserunt, ut si quis hoc dicit, fiat anathema. Quod si boc etiam non fuisset, numquid inter canones atque statuta, quibus de rebus divinis decernitur, haberi debet, ut si quis de conscripture, quicumque sit aut dicatur, illius libri aliter crediderit, quam vult ipse conscriptor, anathema sit velut hæreticus, cum si videbatur ita decerni ac dici debuerit, ut anathema
C fieret, si quis ad abolendos aut excludendos sanctos patres, qui in Calchedonensi fuere concilio, eis quæ in memorato libro dicta sunt uteretur. Nunc autem, ne quis talibus dictis resisteret, omnibus interdicitur queri: uti vero eis ad exclusionem sanctæ synodi, nulli negatur. Verum quia, sicut prædixeramus, tam epistolam venerabilis Ibæ, & Theodoreti scripta, quam Theodori, ejusque dogmata in præjudicium synodi Calchedonensis probavimus esse damnata: illud etiam, quod secundo partitionis loco promisimus, hoc volumine terminato jam debemus ostendere. Quoniam frustra negatur eandem epistolam a synodo fuisse probatam: sed Eutychiani, ut nobis illuderent, hoc mendacium per suos seminavere fautores.

* (202) *constiterant.*
* (203) *maximas vel supramaximas.*
* (204) *noluisse.*
* (205) *venerabiles Patres, cum & ipsi quemadmodum dictum est, ut sint inexcusabiles, contra Calchedonense &c.*
* (206) *testati sunt.*

F A C U N D I
EPISCOPI HERMIANENSIS,
P R O
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,
LIBER QUINTUS.

CAP. I. INtende nunc, Auguste, quam manifesta & multiplici ratione hoc etiam demonstretur, quod sequenter me demonstraturum esse promisi, quoniam hæreticorum fautores aperto mendacio nos decipere voluerunt, ut dicerent epistolam venerabilis Ibæ [a] a concilio Calchedonensi non fuisse susceptam. Ubi dum recitaretur, ex præcedentibus gestis, apud reverentissimos Photium, & Eustachium, atque Uranium Episcopos habitis, quæ contra memoratum Episcopum Ibam protulerat Theophilus diaconus, qui ejus adversarius existebat considentibus Episcopis, talis est data sententia: [b] „Cognovimus „ex sententia reverentissimorum Episcoporum, „Ibam reverentissimum Episcopum innoxium de„monstratum. Lecta enim ejus epistola, cogno„vimus eum esse orthodoxum, & ob hoc decer„nimus, & honorem ei Episcopatus, & Ecclesiam, „de qua injuste & absens expulsus est, instau„rari. Vides quomodo nobis hæretici per suos satellites voluerunt illudere, ut hanc epistolam jactarent susceptam a Concilio non fuisse: cum palam sit, quod ex ejus lectione conscriptor ejus Ibas innoxius & orthodoxus ab ea fuerit judicatus, & ob hoc eum & honorem Episcopatus, & Ecclesiam recipere decreverint, de qua injuste fuit expulsus. Scierunt igitur Ecclesiæ pietatem ferre non posse, si condemnanda diceretur epistola, quam synodus approbavit; vel potius ipsa synodus, propter quod eam judicavit orthodoxam. Non enim ipsam tantummodo Ibæ epistolam, sicut jam diximus, quasi Nestorianam culpare, & abjicere præsumpserunt; sed approbatores quoque ejus, qui eam rectam dicunt, & anathemati non subjiciunt. Et qui magis intelligendi sunt ejus approbatores, quam patres qui Calchedona convenerant & eam judicaverunt orthodoxam? Hæc igitur scientes, & arbitrati quod ita possint in ipsius epistolæ damnationem catholicorum consensus adducere, jactaverunt quod a magno Concilio suscepta non fuerit, cum in eo rursus ita pronuntiatum noverimus: „Ex his quæ nuper lecta „sunt, clarum est, quia reverentissimus Ibas innocens est ab omnibus quæ ei illata sunt, & „ex relecto rescripto epistolæ, quod prolatum „est ab ejus adversario, orthodoxa apparuit ejus „dictatio. Numquid ergo adversus istas evidentissimas super epistolam memoratam sententias, cum post ejus condemnationem exprobrare nobis cœperint hæretici, quod epistolam nostro judicio Nestorianam synodus Calchedonensis pronuntiavit orthodoxam, possemus dicere falsum esse, & e contrario demonstrare, quod eam ipsa quoque reprobaverit atque damnaverit? Advertis igitur, Imperator, quod inimici justitiæ illudere voluerint Ecclesiæ Christi, & avocare nos a veraci assertione, qua defendi eadem epistola melius & fortius potest, atque divertere ad falsæ denegationis inane suffugium: ut nunc interim affirmaremus eam Nestorianam, negantes a Concilio esse susceptam, & postea convicti ab eisdem manifesto & impudenti mendacio, quia suscepta est, nihil jam restaret, quod in ipsius Concilii defensionem respondere possimus. Et ideo non recipimus mendacii consilium, neque nos sui similes hæretici valebunt efficere. Nam & susceptam dicimus, & quod omnino fuerit suscepta monstramus: quia verax semper est Ecclesiæ pro veritate defensio, nec unquam fuit indigna falsitatis. Ante vero nobis discutiendum est, cujusmodi sint ea, quæ per suos fautores ad nostram deceptionem jactaverunt, ut eam denegaremus esse susceptam. Primum itaque videamus, utrum nobis dicendum sit, aut credendum, quod persuadere conati sunt, quia epistolam non venerabilis Ibæ, sed nescio quam scripturam postulationis

a *A Concilio Calchedonensi*) Ibæ Episcopi & epistolæ ipsius causa discussa est actione IX. & X. Synodi Chalchedonensis, relectisque gestis, quæ apud Tyrum & Berytum in eadem causa præcesserant, Ibas innoxius, epistola, ut Facundus ait, orthodoxa pronunciata est. Quibus consentanea sunt, quæ Innocentius Maroniæ Episcopus scribit in Collatione Constantinopoli habita inter orthodoxos & Severianos his verbis: Contrad. *Et Ibas ergo juste susceptus est a Calchedonense Concilio?* Episc. *Iba & accusantium eum judicium ex Imperiali auctoritate delegatum est Photio Episcopo Tyri, & Eustathio Episcopo Beryti, & Uranio Imerinæ civitatis Episcopo. Qui reverentissimi viri, & nimium horrentes Nestorii blasphemias, cum omni diligentia discutientes eum, immunem & sine culpa eum decreverunt, sicut & acta ipsorum, & relatio manifestat. Quem ergo judices justificaverunt, quemadmodum Concilium poterat condemnare?* Epistolam tamen Concilio suspectam fuisse docet. *Recepta*, inquit, *præfata epistola in Calchedonensi sancto Concilio, non aliter pravidit suscipi eum propter suspiciones in ea insertas, nisi & ipse Nestorium, & omnia dextera ejus anathematizasset. Et postquam anathematizavit, tunc susceptus est in sancto Concilio.* Unde & Synodus V. generalis, quæ eandem epistolam Actione VI. liquido damnat ut hæreticam, non dissimilem Calchedonensis Concilii de ea sensum vult fuisse, posthabitis, ut ait, iis quæ unus aut alter pro illa dixerant, orthodoxam videlicet appellantes.

b *Cognovimus ex sententia*) Verba sunt Legatorum sedis Apostolicæ, qui sententiam primo loco dixerunt. Quæ deinde subnectuntur, *Ex his quæ nuper*, Maximi sunt Antiocheni. Illa denique, *Dudum quidem ex electis*, Eunomii Episcopi Nicomedienfis. Quas easdem Episcoporum sententias profert etiam, & examinat Vigilius in Constituto

* 207 & deprecationis, quam Photio, & * Eustachio, & Uranio Episcopis omnis cletus Edessenæ civitatis pro ipso Iba Episcopo miserat, synodus pronuntiavit orthodoxam. Sed quid respondebimus, cum postea vel ipsi, vel hi quibus favent hæ-
a retici, nobis dixerint, quod illa scriptura, * postulatio & deprecatio omnis cleri Edessenæ civitatis synodalibus gestis appellata sit, sententia vero synodi ex relecta ejus epistola orthodoxum eum apparuisse testata est: & quia illam postulationem & deprecationem, ab omni clero Edessenæ civitatis ad Photium, & Eustachium, atque Uranium Episcopos datam, Ibas Episcopus pro se recitari petivit, sententia vero synodi, sicut eadem quæ posuimus verba declarant, de rescripto epistolæ ipsius Ibæ, quod prolatum est ab ejus adversario, pronunciavit, quod ortodoxa apparuit ejus dictatio! Facillime itaque probabunt, si tamen ulla probatione hic opus est, aliud esse quod pro se recitari petivit Ibas Episcopus, & aliud quod contra eum protulit qui ejus adversarius existebat. Sed & hoc adjicient quia nec attinebat ad rem, ut de postulatione & deprecatione cleri Edessenæ civitatis pronuntiaretur, quod ortodoxa esset ejus dictatio, cum potius super epistola Ibæ sententia synodi expectaretur, utrum eam hæreticam, an orthodoxam judicarent. Cum ergo & illud objecerent, quod similiter in eadem synodo dictum est: Dudum quidem ex relectis innoxius demonstratus est reverentissimus Ibas; in quibus etenim visus est culpare male loquens beatissimum Cyrillum, in posterioribus recte confessus respuit illa quibus culpaverat; nunquid contra mutire? nunquid respirare valebimus? Quid enim Ibas Episcopus in illa postulatione & deprecatione, quam pro illo clerus omnis Edessenæ civitatis miserat, locutus fuerat de B. Cyrillo, quod diceretur in posterioribus respuisse? Si quis autem legat ejus epistolam ad Marim Persam datam, quam in sequenti libro ponemus, ibi hæc omnia recognoscit. Verum
* 208 * ecce, si multiplicibus documentis ostendent, quod epistolam Ibæ synodus ortodoxam judicavit, de qua ipse Ibas fuerat accusatus; numquid ostendimus & nos, ubi omnis clerus Edessenæ civitatis accusatus est, quod non orthodoxam postulationem & deprecationem pro ipso Iba Episcopo miserit, ut necessarium synodo videretur de illa pronunciare, quod orthodoxa fuerit ejus dictatio? aut etiam si hoc posset ostendi, approbatio postulationis & deprecationis illius, Ibam Episcopum, & non ipsos deprecatores absolveret. Nam & ipsius sententiæ recitare verba debemus, si forte, quemadmodum super Ibæ epistolam factum est, aliquis patrum dixit in illa synodo: Scriptura postulationis & deprecationis omnis cleri Edessenæ civitatis ortodoxa nobis apparuit. Sed nihil tale valebimus ostendere. & optime scimus, quia necesse non erat illam postulationem & deprecationem ortodoxam pronunciari, de qua nulla talis quæstio vertebatur. sed ut nos ad illius epistolæ condemnationem hæreticorum fautores inducerent, ista finxerunt. Nam quare Iba Episcopo accusato, omnis clerus Edessenæ civitatis pronuntiaretur orthodoxus; aut ortodoxo pronunciato omni clero Edessenæ civitatis, Ibas absolveretur Episcopus? Denique fraude se ista jactasse, etiam ipsi, extorquente veritate vel inviti, vel nescii prodiderunt. Nam post multas & varias suas adinventiones, post labores magnos, & infructuosos, quibus ad deceptionem facilium apertam lucem verbis inanibus obscurare conati sunt, in eodem libro suo dixerunt: Culpans Joannes hæreticus sanctam synodum, ostenditur eadem quidem sapere sicut ad Marim epistola: confitens autem eam expulsam atque destructam a sancta synodo, confitetur etiam similiter expulsum ab ea & Theodorum impium Mopsuestenum. Et quoniam calumniatores non respiciunt in ultimo ordine definita, sed ante perfectum judicium a quibusdam forsitan dicta; oportet cognoscere rectam habentes intentionem, quia in synodis nihil præjudicant, quæ ante perfectum judicium a quibusdam forsitan dicta sunt, eis quæ ab omnibus simul in ultimo definiuntur ordine, licet dissona communi appareant calculo. Denique sanctus Anatolius dixit, quia Dioscorus non propter fidem damnatus est, & hoc neque præjudicium communi calculo synodi fecit, neque Dioscorum ab adjudicatione liberavit in Eutychis permanentem perversitate. In his igitur omnibus, omitto nunc arguere, quod in hoc libro nescio quis Joannes hæreticus non est probatus eadem sapuisse, sicut ad Marim epistola, vel quia ita sapuerit esse detestandus. Omitto quia nec illud probatum est, quod jactatur idem Joannes fuisse confessus, prædictam epistolam destructam atque expulsam a sancta synodo. Omitto quia nihil Theodoro præjudicat, quod eum similiter a synodo expulsum dixisse fertur, quoniam si ab illo exigeretur, probare non posset. Hoc est unum, quod volo dicere, quia licet trepidis & inconstantibus verbis, prodiderunt scire se quod a synodo epistula illa suscepta sit, sed ut nobis illuderent illa omnia confinxerunt. Nam quomodo nescientes de illa synodum protulisse sententiam, dicerent quod in synodis nihil præjudicent, quæ ante perfectum judicium a quibusdam forsitan dicta sunt, eis quæ ab omnibus simul in ultimo definiuntur ordine? Ergo licet quibusdam dissonantibus, scire se tamen confessi sunt de venerabilis Ibæ epistola synodum judicasse. Quod etiam in posterioribus ejusdem sui libri similiter produnt, ita dicentes: Et hæc quidem dicta sunt, ut ostenderetur omnibus, quia in his quæ factæ sunt synodi, vel si qua, ut sæpe contingit, dissonantia ab judicantibus facta fuerat; attamen nullus ea quæ per partes dicuntur attendit, sed ea quæ ab omnibus ultimo diffiniuntur in ordine. Verum nobis sufficit, eorum dolos etiam ipsis confitentibus cognovisse. Ceterum, nec istis adinventionibus assentimus. Primum quidem, ne cum illis non solum mendaces, sed etiam in ipso mendacio deprehendamur instabiles, ne dicamus, non de Ibæ epistola, sed de scriptura postulationis & deprecationis omnis cleri Edessenæ civitatis, synodum * pronuntiasse: sed in * 209
synodis nihil præjudicare quæ ante perfectum judicium a quibusdam forsitan dicta sunt. Deinde quia inveniuntur " eadem super epistola Ibæ "*f. eædem*

a *Postulatio & deprecatio*) Διδασκαλία καὶ παράκλησις παρὰ παντὸς τοῦ κλήρου τῆς Ἐδεσσηνῶν μητροπόλεως. Sic enim inscripta est. In citaticorum porro subscriptionibus διδασκαλία solum appellatur, quam Interpres Synodi nunc *instructionem* reddit, nunc *suggestionem*.

* (207) *Eustatio*, vel Eustathio.
* (208) *ecce ipsi multiplicibus*.
* (209) *pronuntiasse, quod ortodoxa fuerit, & iterum de ipsa quidem epistola Synodum pronuntiasse; sed in Synodis &c.*

* 210 * sententiæ, non ante perfectum judicium, sed
in oltimo, sicut dicunt, ordine promulgatæ;
& non aliquorum, sed omniom esse, quibus nul-
lus est refragatus. Exigitur enim a nobis atque
dicitur, Probate Concilii dissonaotiam, qoam di-
citis. ostendite ubi quibusdam pronunciantibus
ortodoxam esse Ibæ epistolam, alii contradixe-
runt quod impia fuerit & prosana; & post dis-
sonantiam quam dicitis ante perfectum judicium
factam, concordem in ultimo sententiam syno-
di demonstrate, Nestorianam hanc & blasphe-
mam epistolam respuentis. alioquin Nestoriana
etiam illa synodus fuit, quæ talem epistolam
orthodoxam judicavit. Apparet igitur, quod his
omnibus mendaciis inaniter adinventis, non ex-
cusari, sed inexcusabilis potius videri tanta sy-
nodus possit, tamquam nihil habeat, quo defen-
di veraciter qoeat.

CAP. II. UNde nec illud dicimus, quod item in sæ-
pe dicto suo libro, qui prænotatus est falso ti-
tulo nominis sui, dixerunt, quia illam episto-
a lam apud judices Photinm & Eustachium * suam
esse negavit Ibas Episcopus. Quod & ipsum aper-
se falsum est, & si velimus contra conscientiam
dicere, ab ipsis iterom, qui hæc mendacia semi-
naverunt, similiter argoimur, qui postea dixe-
runt, Ostendite nobis ipsa negationis ejos ver-
ba, si dixit, mea non est hæc quæ adversum
me profectur epistola, non ego eam scripsi, non
ego dictavi. Ostendite etiam nobis accusatorum
ejus replicationes, quibus eum negantem de hac
te, sicut de aliis quoque causis, convincere ni-
tebantur. ostendite etiam quos testes, ut hoc
ei probarent, adduxerint. Ostendite judicum
sententiam, per quam pronunciavernot, quod
ideo illum absolverint, quia probari non po-
* 211 tuit * ejus fuisse, quam suam fuisse inficiatus
* 212 est. & quid horum * flagitantibus? numquid in
* 213 illis gestis apud Photinm & * Eostachium atque
Uranium habitis tale aliquid continetur? An his
omnibns nos deficientibus, illud ineptum contra
respondebimus, quod in suo libro posuere di-
centes, Inventa est autem in eisdem actis apud
Photinm & Eustachium habitis, & satisfactio
Ibæ ad hæc dicentis, quia post unitionem orien-
talium & sancti Cyrilli nullam injoriam adver-
sus eum fecerit. & adjiciunt, Si ergo impiam
epistolam post unitionis tempus significat, Ibas
autem dicit, quia post unitionem nullam in-
juriam adversus sanctum fecerit Cyrillum: osten-
ditur aperte, Ibam ad Marim epistolam dene-
gasse. Porro hæc adinventio deficax omnino
& irrisione digna est. Nam licet anta prolatam
adversum se epistolam in judicio venerabilium
Photii & Eustachii atque Uranii Episcoporum,
hanc de nomine beati Cyrilli altercationem re-
verentissimus Ibas com accusatoribus suis ha-
buerit; post prolatam vero adversum se api-

A stolam suam, nullum negationis verbum con-
tra retulisse doceatur: tamen non sicut ab istis,
ad obscurandam veritatem, vel composita, vel
attenuata sunt verba, sic in illis gestis haben-
tur. ubi cum ei suus objiceret accusator Ma-
ras presbyter, & diceret, An non dixisti, quan-
do flagitatum est in secreto, bonæ memoriæ
Cyrillum tanquam hæreticum habuimus, & do-
nec anathematizasset sua capitula non recepi-
mus eum? idem reverentissimus Ibas Episcopus
respondit, Vere non sum memor: si autem * & * 214
B dixi, " quia vere Orientale concilium recepit f. iterum
eum, postquam sua capitula retractavit. Et ite- dixi quia.
rum, cum prædictus Maras diceret, eum deme-
morato beato Cyrillo dixisse, Hæreticum eum
habuimus, donec sua anathematizasset capitola;
idem reverentissimus Ibas Episcopus dixit, Ego
postquam sua capitula interpretatus est, tantum
abstineo ab anathemate viri: quia & literas ab
eo suscepi, & literas ei direxi, & communi-
cavit mihi, & communicavi ei. Non ergo ne-
gavit Ibas, quod hæreticum eum aliquando fuis-
se putaverit: sed hoc dixit, quia post unitatem
C factam abstinuerit ab anathemate viri, quod &
illa epistula manifestat. Non est autem idem,
quod Ibas Episcopus dixit, Ego postquam ca-
pitula sua interpretatus est, tantum abstineo ab
anathemata viri: & quod isti eum dixisse po-
suerunt, quia post unitionem Orientalium &
sancti Cyrilli, nullam injoriam adversus eum
fecerit, quasi consequens sit, ut quia jam absti-
nuisset Ibas ab anathemate beati Cyrilli, ideo
nec credere ante, nec postea dicere potuisset,
quod aliquandu fuerit lapsus, quem potius con-
versum ab errore false putaverat. Et propterea
D istud quoque commentitium melius nos ultrore-
spuimus, quam ab ipsis, a quibus adinventum
est, cum nostra confessione postea refellatur. Si
autem quæris, Auguste, cognoscere, quod non
istis ubsenris & captitiis adinventionibus, sed
sua sponte conspicuis & evidentibus documen-
tis, quæ vere facta est negatio demonstretur;
attende quæso qualis fuerit super alio capitu-
lo in eadem controversia ipsius Ibæ negatio,
qualis etiam contra replicatio accusatorum,
qualis interlocutio judicum. Unde necessarium
duxi ex eisdem gestis aliqua in hunc librum
exempli gratia transferre, ubi prædictus Maras,
unus ex accusatoribus ipsius Ibæ Episcopi,
E * dixit: Quid habes de fide movere? [b] Maras " * 215
alloquens dixit, Non invideo Christo facto Deo. " b
in quantum enim ipse factus est, & ego factus "
sum. Reverentissimi Episcopi dixerunt, * Con- " * 216
fiteatur reverentissimus Ibas, si hæc ab eo pro- "
lata sunt. Reverentissimus Episcopus dixit, Ana- "
thema ei qui dixit, & ei qui calumniatur. ego "
enim non dixi. Samuel dixit, Testes nobis exi- "
stunt hujus rei, ex quibus hic sunt. rogamus "
hos a vobis evocatos suscepi, & propria voce "
testari, si eum * audierint hæc dicentem. Reveren- " * 217

a *Suam esse negavit Ibas*) Non ausum esse suam dicere
adstruit etiam Justinianus in edicto, ἐν Χαλκηδόνι, κατη-
γορηθεὶς Ἴβας μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀσεβοῦς ἐπιστολῆς ἐν
ἐπιδήμενι ταύτην ἐπιγνωσαθαι. Ceterum nihil tale in Sy-
nodo V. confingitur. Et frivola est, quæ opponitur, con-
jectura, sciteque a Facundo refellitur.

b *Maras alloquens dixit*) Rectius in Synodo Calcedo-
nensi: Μάρας εἶπε· προσομιλῶν εἶπεν. *Maras dixit, Alloquens*,
id est pro concione, *dixit*. Ibas nimirum, ad quem per-
tinet quæ sequuntur. Sunt & alia tum in hoc, tum in
superiore Synodi Berytensis textu, quæ Facundum vitio-
so codice usum esse doceant, cum emendatiora sint in
Calchedonensi.

* (210) *Synodi sententia.*

* (211) *ejus fuisse illam epistolam, aut saltem quia ipse Ibas suam fuisse inficiatus est.*

* (212) *flagitantibus ostendimus?*

* (213) *Eustarium*, vel Eustathium. Sic etiam paullo infra, & alibi legendum est.

* (214) *& dixi, dixi quia &c.*

* (215) *dixit: de fide movemus prius. Reverentissimi Episcopi dixerunt: quid habes de fide movere? Maras alloquens dixit &c.* Consonant acta Synodi Berytensis recitata in Concilio Calchedonensi act. 10.

* (216) *confiteatur prius.* Ita etiam loco citato.

* (217) *non audierint.* Vide loc. cit.

A „ rissimus Ibas Episcopus dixit, Decies milies ego secari patior, quam dicere hoc verbum. absit hoc verbum me vel cogitare. sed scio ego, quia unusquisque ex confessione salvatur. Reverentissimi Episcopi dixerunt, In Ecclesiane dicis reverentissimum Episcopum Ibam hæc dixisse? Samuel dixit, Consuetudo est in die sancto paschæ, aut ante diem, dare eum de manu clericis quædam pro festivitate. inde cum hæc dare futurus esset, alloquitur primitus, & sic dat. Allocutus est autem hoc, & coram omnibus & præsentibus clericis, ut acciperent ea quæ pro festivitate dantur: & convincetur ab aliquibus B ex iis clericis hic stantibus, qui hoc ab isto audierunt dictum. Reverentissimi Episcopi dixerunt, Ante quantum tempus hæc dixisse reverentissimum Ibam Episcopum profiteris? Samuel dixit, Sunt tres anni plus minus, quod dicta sunt. Attendis, Auguste, quemadmodum prius a judicibus interrogatus sit Ibas Episcopus, utrum
* 218 ab eo prolata sit illa blasphemia: * quemadmodum etiam accusatores adversus eum testes produci petiverunt. quemadmodum judices quæsierint ab accusatoribus, quo loco, quo tempore,
* 219 quibus præsentibus hanc * eam blasphemiam dicerent protulisse: & illi pertinaces, & locum C designant, & tempus memorant, & testes pronuntiant, & quotiens hæc dicta, quotiens replicata sint, ipsorum gestorum cætera satis ostendunt. Quid tale potuerimus probare super illa epistola factum, ut dicamus, quod eam prædictus Ibas suam fuisse negaverit, quam intantum & ipsi judices ejus fuisse jam noverant, ut nec interrogandum eum putarent, utrum ipsius fuerit? Frustra itaque, sicut dixi, fautores hæreticorum nos inducere voluerant, ut diceremus quod illam epistolam Ibas in judicio Episcoporum Photii & Eustachii atque Uranii suam esse negaverit. Si autem in eorum judicio non docetur Ibas negasse, quod ipsius fuerit illa epi- D stola, quomodo istorum suasionibus acquiescentes dicemus, quia eam, quod prius non fecerat, postea in synodo suam fuisse denegavit, ubi potius super ipsa inveniuntur prolatæ sententiæ, & idem Ibas Episcopus ejus relectione purgatur? Nam & hoc in suo libro ita dixerunt: „Sed etiam in sancta Calchedonensi synodo volens Ibas liberum seipsum de accusatione epistolæ demonstrare, post relectionem ejusdem, mox hujusmodi sermonibus hæc ait: Jubete relegi litteras clericorum Edessenorum, ut cognoscatis, quia E ab his quæ mihi illata sunt alienus sum, & vim pertuli. & relecta est quæ data est ab eo epistula clericorum Edessenorum, in qua testificabantur ei cum jurejurando, quia nulli conscii sunt adversus eum factæ accusationi, neque cognoscunt eum contrarium quiddam rectæ fecisse fidei. In quibus verbis, illud prius advertendum est, quod ab illusione solita non recedant, ut illam scripturam, quam pro memorato Iba
* 220 omnis clerus Edessenæ * civitatis obtulit, epistolam appellent, volentes per epistolæ nomen, in aliud nobis convertere sententiam synodi, quæ super epistola ipsius Ibæ prolata est: ut credentes

A quod illam postulationem & deprecationem cleri Edesseni, potius quam memoratam epistolam, pronunciavit orthodoxam, in condemnationem ejus adduceremur. Deinde quomodo ad denegationem ipsius epistolæ omnis cleri Edesseni testimonium quæreretur, cum accusatores non epistolæ ad Marim scriptæ, sed illius insuspicabilis blasphemiæ, clericos Edessenos testes fuisse mentiti sint? In illo itaque capitulo eorum testimonium synodo relegi necessarium fuit, in quo ab accusatoribus fuerant nominati. Denique nec ipsi de hac epistola, sed & de illa tantum blasphemia testati sunt. Nam ostendant B nobis in ipsa postulatione & deprecatione, ubi dixerint * quod illam epistolam in judicio reve- * 221
rentissimorum Photii & Eustachii atque Uranii non negatam, in synodo postea Ibas Episcopus suam fuisse inficiatus est. Alioquin omnibus apparebit, quod ad illudendum nobis ista confinxerint: ut si hoc mendacium sectaremur, postea nos convincerent, atque confunderent ex manifestis ipsius synodi sententiis. quas profecto vel si probare possimus, non ab omnibus, sed a quibusdam. * super eandem epistolam, si eam * 222
suam negaret Ibas Episcopus. Dictum est enim illic, sicut supra meminimus, Cognovimus ex C sententia reverentissimorum Episcoporum, Ibam reverentissimum Episcopum innoxium demonstratum. Lecta enim ejus epistola cognovimus eum esse orthodoxum, & hoc decrevimus, & honorem ei Episcopatus, & Ecclesiam, de qua injuste & absens expulsus est, instaurari. & alia quæ in ipsis gestis similia continentur. Quomodo ergo non velut insanos accusare convincimur patres, qui Calchedona convenerant, si dicamus eos illius epistolæ merito, quam suam Ibas negaverat, * & Episcopatui & Ecclesiæ restitui * 223
judicasse? Advertat autem serenitas tua, quemadmodum se * scire verum prodant, quod illam * 224
D epistolam suam fuisse non negaverit Ibas Episcopus. Dixerunt enim & hoc in suo libro, quod „in nostro secundo meminimus: Oportet inspicere ad Marim epistolam, omnia quidem sine Deo & impie dicentem, illud tantummodo ostendentem bene, quia ex illo Theodorus per Orientem in Ecclesiis anathematizatus est." quod non dicerent, si ipsam epistolam ab Iba crederent denegatam. Sed respondeant nobis, cujus testimonio usi sunt, quia ex illo Theodorus per Orientem in Ecclesiis anathematizatus est? Si enim Ibas E suam esse negavit illam epistolam, & confictam adversus eum ab accusatoribus dicunt, sine dubitatione falsis testibus usi sunt, quia ex illo Theodorus per Orientem in Ecclesiis anathematizatus est. Si autem, quod magis credendum est, denegant quia falsis testibus usi sunt, scire se iterum produnt, quod illam epistolam suam fuisse Ibas Episcopus non negavit, & ipsam synodus pronunciavit orthodoxam. Postremo, quid opus erat epistolam, non solum privatam, & ad synodum, sicut affirmant, nullatenus pertinentem, verum etiam cujus auctor esset incertus, universalis Ecclesiæ nuper condemnari sententia? si tamen sententia fuisse dicenda est, ubi

* (218) *quemadmodum & ipse negaverit ac fuerit execratus: quemadmodum etiam accusatores.*
* (219) *tum.*
* (220) *civitatis miserat, vocatam epistolam, quæ ibi postulatio & deprecatio appellata est, volentes.*
* (221) *quod illam epistolam non ipse scripserit ad Marim Persam, sicut evidenter attestati sunt quod illam ab eo blasphemiam non audierint, & tunc forte persuadebunt, ut & nos dicamus, quod suprædictam epistolam in judicio Reverentissimorum &c.*
* (222) *super eamdem epistolam ibi prolatas, certum est tamen, quod a quibuscumque proferri non possint super illam epistolam, si eam &c.*
* (223) *Episcopatum & Ecclesiam restitui judicasse.*
* (224) *scire iterum.*

subscriptor, non quod sentiebat apetuit, sed
exemplar potius furmulæ sibi datæ transcripsit.
Unde vel si omnia quæ superius dicta sunt defuissent,
satis indicarent ex solo facti ipsius modo
scire se, quod a Concilio universali recepta
sit. Alioquin non quærerent, nisi in ejusdem
Concilii præjudicium, ut eam universalis Ecclesia
condemnaret. Desinant itaque jam fautores
hæreticorum, vel deprehensi ac proditi, ut no-
* 225 bis illudant, * studiose jactare, quia synodus
non Ibæ epistolam pronunciavit orthodoxam: ne
videantur non aliquid oculis nostris, quod medio
die vidimus, sed ipsos oculos, quibus videmus,
nobis velle furari.

CAP. III. SAne videamus quale sit etiam illud, quod similiter
in excusationem ipsius synodi nos asserere
voluerunt, ut ideo diceremus sententiam
* 226 * super epistolam ad ejus decreta minime pertinere,
quod quasi post damnationem Eutychis atque
Dioscori, postque fidei definitionem, Theodoretus
atque Ibas in Concilio sederint. Sic enim
eis in suo libro visum est dicere de reverentissimis
Theodoreto atque Iba Episcopis, Quia propter
quod accusati sunt, ut Nestorii dogma suscipientes,
non evocati sunt, ut sederent cum
sancta synodo. Sed posteaquam de Eutyche &
Dioscoro factum est judicium, & disposita sunt
a sancta synodo recta patrum constituta, per quæ
adjudicaverunt, & anathemati subjecerunt Nestorium
& Eutychem, & maligna eorum decreta
sequentes; tunc prædicti Theodoretus & Ibas
adierunt sanctam synodum. Quis ignarus eorum,
quæ in illa synodo gesta sunt, crederet,
quod isti de causa publica, & in conspectu omnium
sita, confingere talia potuissent? Quid
ergo? non sedit cum sancta synodo Theodoretus
Episcopus, nisi in actione octava, postquam
factum est de Eutyche & Dioscoro judicium, &
disposita sunt a sancta synodo recta patrum constituta?
Et quomodo refertur in ejusdem syno-
a di gestis, quod in ipsa a prima actione Theodoretus
inter alios Episcopos sedit, Consulatu
Martiani Augusti, VIII. Idus Octobris? An non
„ ibi continentur hæc verba? Gloriosissimi judices
„ & amplissimus senatus dixerunt: Ingrediatur reverentissimus
„ Episcopus Theodoretus, ut sit par-
„ ticeps synodi, quia & restituit ei Episcopatum
„ sanctissimus Archiepiscopus Leo, & sacratissimus
„ ac piissimus Imperator sanxit eum adesse sanctæ
„ synodo. Theodoretns reverentissimus Episcopus
* 227 „ transiens in medium dixit, Preces obtuli * sa-
„ cratissimis & Christianissimis orbis dominis, &
„ narravi quæ in me acta sunt vulnera, & pre-
„ cor has perlegi. Et post hanc ejusdem reverentissimi
Theodoreti prosecutionem, interloquentibus
iterum gloriosissimis judicibus ac senatu,
quod & a sanctissimo Episcopo inclytæ urbis Ro-

A mæ proprium locum recepisset idem Theodoretus,
& testimonium haberet Maximi Antiocheni
Episcopi quod catholicæ fidei esset, sicut ibi
scriptum est, sedit in medio, ipsoque præsente,
& inter alios Episcopos considente, recitata sunt
quæ sub Dioscoro Ephesi fuerant gesta. Cumque
damnandus idem Dioscorus cum Juvenali
Hierosolymitano & quibusdam aliis videretur,
ad Imperatorem prius referendum esse duxerunt.
Illud plane fatendum est, quod Ibas Episcopus
in synodo, non nisi postquam ejus cau-
B sa b in septima & octava sessione discussa est b
atque finita, sederit: nam antea Nonnus, qui
pro eo fuerat ordinatus, in omnibus actionibus
sedisse relegitur. In sexto quippe consessu, fidei
definitione perfecta, & ab omnibus Episcopis
rite subscripta, interlocutus est Imperator,
ut aliquot diebus expectarent omnes Episcopi,
& privatæ quorumcumque causæ ibidem finirentur.
Postquam igitur in octava sessione purgatus
est idem Ibas, his quæ jam fuerant superioribus
actionibus definita subscripsit. quod ex
C sententia sancti Anatolii Constantinopolitani Episcopi,
quam inter alios super ipsius Ibæ causa
in octava sessione protulit, evidenter osten- Act. 10.
ditur, cum ait: * Judicantium reverentissimo- « * 228
rum sententiæ innoxium demonstrant Ibam re- «
verentissimum ab his quæ in eum accusatores «
intulerant. unde omnem in præsenti de eo su- «
spicionem abjicio, quoniam & consentit & sub- «
scribit ei quæ nunc de fide data est sententiæ «
a sancto Concilio, & epistolæ sanctissimi Archie- «
piscopi Romæ Leonis, & dignum judico Epi- «
scopatu, & habere curam in qua pridem exi- «
stebat Ecclesia. De Nonno autem reverentissi- «
mo Episcopo, qui factus est pro eo, formam «
D dabit Maximus reverentissimus Antiochenus E- «
piscopus. Hinc ergo probatur, ut dictum est, «
quod post octavam, in qua purgatus est, sessionem
prioribus Concilii subscripserit jodicatis:
quia de illo sanctus Anatolius in sua sententia,
sicut memoravimus, consentit & subscribit, dixit,
non consensit atque subscripsit. Non itaque
moveat, quod cum in superioribus actionibus
memoratus Ibas nusquam legatur sedisse,
invenitur tamen in eis cum Nonno pro se ordinato
jodicatis Concilii subscripsisse. Nam post
octavam sessionem, qua purgatus Ibas Episcopatum
E Ecclesiæ suæ recepit, prædictum Nonnum
in aliis actionibus, quibus iisdem Episcopus
Ibas interfuit, nec sedisse, nec suscripsisse
reperimus. In secunda quoque actione, quæ in
codicibus quidem post tertiam scribitur, fuit
autem eodem Consulatu, VI. Idus Octobris, in
qua de statutis fidei tractatus incipit, centesimus
& undecimus Theodoretus sedit. Cumque
post recitationem Symboli trecentorum X. & VIII.

---

a *In prima actione Theodoretus*) Reclamantibus in actione prima multarum provinciarum Episcopis, Judicum auctoritate vix obtinuit Theodoretus, ut ex Synodo non exturbaretur. postea in actione VIII. jussus est anathema dicere Nestorio, atque ita omnium consensu Ecclesiæ suæ sedem recepit, & locum in Synodo.

b *In septima & octava sessione*) Aliud est Synodi sessio aliud actio; cum in uno interdum consessu plures causæ vel actiones explicari soleant. In Synodo Calchedonensi seu primæ sessiones seu omnino actiones contineant, singulæ singulas. at sessio septima tres actiones amplectitur, septimam, octavam, & nonam. octava autem unicam actionem, nempe decimam. Denique Synodi universæ sessiones, sive ut Liberatus cap. XIII. vocat, secretarii fuere duodecim, actiones vero sedecim. Ibæ igitur causa quam nona & decima Synodi actione discussam supra observavimus, recte a Facundo partim septimæ partim octavæ sessioni adscribitur; cum actio nona, ut dictum est, ad septimam sessionem pertineat, decima ad octavam. Quare quæ paulo post ex sessione octava proferuntur, in actione decima reperiuntur.

* (225) *insidiose.*
* (226) *super epistola Ibæ prolata ad ejus &c.*
* (227) *sacratissimis, piissimis & christianis.*
* (228) *judicantium reverentissimorum Episcoporum fides, & lectio omnium prolatorum innoxium demonstrant Ibam &c.* Paria leguntur act. 10. Concilii Calched.

patrum qui apud Nicæam, & CL. qui apud Constaotinopolim fuerunt, & duarum epistolarum beati Cyrilli, id est ad Nestorium & ad Joannem Antiochenum, etiam Papæ Leonis ad Flavianum relegeretur epistola, dubitantes quidam de aliquibus verbis ipsius epistolæ, quod & secundo libro jam diximus, eodem Theodoreto rationem reddente firmati sunt. Sic enim ejosdem actionis continent gesta: „Cum legeretur ex eadem epistola pars quæ ita continet, Quamvis in domino Jesu Christo Dei & hominis una persona sit, aliud tamen est, unde in utroque communis est contomelia, aliod onde communis est gloria. de nostro enim illi est minor patre humanitas: de patre illi est æqualis cum patre divinitas. dubitantibus Illyricianis & Palæstinis * reverentissimis, Theodoretus reverentissimus Episcopus Cyrri dixit, Est simul exemplum beati Cyrilli ita habens, & factum hominem, & non * amittentem quod proprium est. Permaosit enim idem quod erat: intelligitur vero omnino & aliud in alio quod habitat, id est, divina natura in humanitate. Gloriosissimi judices, & amplissimus senatus dixerunt, Post hæc omnia adhuc quis dubitat? Reverentissimi Episcopi clamaverunt, Nemo dubitat." Hæc omnia ex ipsius synodi gestis in hunc librum transtuli. Quomodo ergo dicitur de reverentissimo Theodoreto Episcopo, quod nisi in octava non sederit actione? In actione vero tertia, in qua Dioscorus est damnatus, quæ fuit eodem Consulatu, III. Idus Octobris, quæ etiam absque judicibus ac senatu celebrata est, & primæ conjuncta in codicibus invenitur: propterea, sicut existimo, quia in actione prima judicatus erat idem Dioscorus Episcopatus honure privandus, ut ejus condemnatio proxima sequeretur. ceterum non sola dierum prænotatio, verum etiam tenor ipsarum actionum, id est, secundæ ac tertiæ cum legitur, docet quod in codicibus tertia fuerit secundæ præposita. In qua tertia actione, quinquagesimo & quinto loco, Nonno, qui pro Iba ordinatus fuerat, subscribente, atque dicente, Nonnus Episcopus civitatis Edessenæ subscripsi; etiam ipse Ibas centesimo septuagesimo septimo loco, sicut invenimus, damnationi ejus ita subscribit, Ibas Episcopus Edessenæ civitatis subscripsi. deinde quarto consessu, eodem consulatu, sexto decimo Calendas Novembris, centesimum duodecimum Theodoretum Episcopum sedisse, & super memorata epistola sancti Leonis trigesimo & octavo loco interlocutum fuisse reperimus, ubi scriptum est, „Theodoretus reverentissimus Episcopus Cyrri dixit: Concinit epistola sanctissimi * Episcopi domini Leonis fidei a sanctis & beatissimis patribus in Nicæa expositæ, & symbolo fidei in Constantinopoli dictato a centum & quinquaginta, & epistolis beati Cyrilli." De quinta vero actione, quæ fuit eodem consulatu, undecimo Calendas Novembris, in qua prius expositio fidei recitata est, atque ad Imperatorem relata, ut postea subscriptionibus omnium firmaretur, nihil probare possumus: quia & subscriptio dilata est, quemadmodum dixi, & in ipsa relatione, qua narratur quibus considentibus eadem expositio fidei relecta est, denominatis ibi legatis Romanis, & aliis quinquaginta duobus Episcopis, dicitur, considentibus illis, & reliqua sancta & universali synodo, tacetur autem de nominibus ceterorum. In actione vero sexta, eodem consulatu, VIII. Calendas novembris, in qua præsens fuit & Imperator, & omnes definitioni fidei subscripserunt, anathematizantes Nestorium & Eutychem, & omnes contraria sentientes, invenitur Nonnus sedisse vigesimus octavus, subscripsisse autem trigesimus primus hoc modo, Nonnus Episcopus Edessenæ metropolis definiens subscripsi. Ibas etiam quamvis, ut diximus, sedisse non relegatur, invenitur tamen subscripsisse nonagesimus in his verbis, Ibas Episcopus Edessenus definiens subscripsi. Sed & Theodoretus centesimus vigesimus septimus sedisse, subscripsisse autem centesimus & trigesimus tertius in eisdem verbis, [a] Theodoretus Cyrri definiens subscripsi. Quomodo igitur adversus tantam rerum evidentiam fautores hæreticorum mentiri non puduit, ut dicerent Theodoretum Episcopum, nisi post definitionem fidei non interfuisse Concilio? Et tamen adhuc exigunt in tot falsitatibus deprehensi, ut eorum testimonio nunc condemnetur epistola, quam ante centum ferme annos universalis synodus approbavit. Quis dabit judicium justum, & non ipsi potius damnabuntur, qui talia confinxerunt? Aut quomodo admittentur, vel attestari, vel accusare quemquam contra paternos canones, quos in tantis convincimus esse mendaces? Et si quis noluerit talibus assentiri mendaciis hæreticus appellatur, tanquam hæreticorum sit nolle mentiri. His porro falsitatibus subscribentes, & in talibus constituentes defensionem synodi, quid pro illa poterimus Eutychianis respondere, cum manifesta nos veritate convicerint? Aut quanta necessitate videbimur ad talia confugisse mendacia, in quibus latendi nullus est locus, tanquam nihil remanserit quod pro eadem sancta synodo veraciter respondere possimus? Non ergo nobis persuadebunt qui Eutychianorum calomnias simulatorie refellendo corroborant, ut dicamus, quod non ante synodum ingressus est Theodoretus, quam de Eutyche & Dioscoro factum est judicium, & expositio fidei terminata. Hæc enim si cum illis dicamus, proculdubio convincimur, nec evitamus hæreticorum calumnias, sed magis magisque firmamus. Sciant ergo nos intelligere, qui nobis talia persuadere nituntur, quod omnis familiariter inimicitias cum Eutychianis exerceant. Verum est, non interfuerit Theodoretus, sicut nec Ibas, Calchedonensis definitioni concilii: hæccine dicenda erant, ut ostenderemus epistolam venerabilis Ibæ, non ad decreta ipsius Concilii pertinere, quia post fidei definitionem, de illa judicatum est? Sic igitur etiam canones Ecclesiasticæ disciplinæ, qui utilitet ibi sunt post * definitionem constituti, non ad eamdem synodum pertinere dicentur. Et utinam docerent, cui synodo illos debeamus adscribere, si ea quæ a Calchedonensi concilio gesta sunt, Calchedonen-

a *Theodoretus Cyrri*) In actis Synodi *Θεοδώρητος ἐπίσκοπος Κύρου ὁρίσας ὑπέγραψα*. Syriæ Euphratesiæ urbem, cui præfuit Theodoretus, alii Cyrrhum *Κύῤῥον* vocant, ut Plinius. Ptolomæus, Stephanus, alii Cyrum *Κύρον*, quomodo apud Theodoretum ipsum passim, Procopium de ædificiis, & Hieroclem in Synecdemo, ubi ejus provinciæ urbes recensentur, *Ἱεράπολις*, *Κύρος*, *Σαμόσατα*, & reliquæ. Eodem modo cives vel *κυρησταὶ* vel *κυῤῥεσταὶ* a scriptoribus appellantur, & in nummis antiquis Antoninorum ac Philipporum legere est. *Διὸς καταιβάτου κυῤῥεστῶν*, *κυρεστῶν* seu *κυρεστῶν*, cum templo vel simulacro Jovis catabatæ, qui in ea urbe colebatur,

* (229) *reverentissimis Episcopis*.
* (230) *mutantem*.
* (231) *Archiepiscopi*.
* (232) *definitionem fidei*.

fis

sis concilii non sunt. Deinde quomodo contraria, & semetipsa destruente assertione, illa synodus excusetur? Nam qui nos in ejus purgationem voluerunt dicere, quod nemo respicere debeat ea quæ ante perfectum judicium a quibusdam forsitan dicta sunt, sed quæ in ultimo
* 233 ordine definita; ipsi contra * nunc suadent, ut per hoc synodum defendamus, quia post definitionem de illa sit epistola judicatum, ut nos postea, non tantum rei ostensione, verum etiam ipsius nostræ assertionis contrarietate convincant. At non ita nos ratio deficit ad defendendam synodum super Ibæ epistola, ut inde illam contra Eutychianorum calumnias inaniter excusari velimus, unde contra Nestorianos excusari non valeat. B Nam si ob hoc definitio fidei, quæ in illa synodo facta est, contra Eutychianorum calumnias defendatur, quia propter quod accusati fuerant Theodoretus & Ibas, ut Nestorii dogma suscipientes, non evocati sunt, ut ante sederent cum sancta synodo: ob hoc contra Nestorianorum calumnias defendi non poterit, quod Anatolius Constantinopolitanus, qui ante Antiochenum priorem illic sibi locum usurpaverat, & ipse Maximus Antiochenus, & Juvenalis Hierosolymitanus ibi sederunt, qui vel dogmate, vel communione Eutychianorum polluti ante fuerant. Nam & venerabilis Anatolius, ejecto pro vera fide ab Eutychianis beato Flaviano, & sanctus Maxi- C mus similiter pro Domno Episcopo ab eis fuerat ordinatus, & Juvenalis in ipsum dogma Eutychianorum lapsus, ab Ecclesia erat exclusus: quod & literæ beati Leonis, & aliorum scriptorum monumenta declarant. Non ergo sic velimus fidei, quæ in illa synodo firmata est, constituta defendere, ut ea dicamus, quæ nos quidem nihil contra Eutychianos, sed Nestorianos contra Ecclesiam plurimum juvant. Numquid vero tantum valere possunt, ad inclinandum in suam sententiam Concilium Theodoretus & Ibas, quantum Constantinopolitanus, & D Antiochenus, atque Hierosolymitanus Episcopi, qui primi post legatos apostolicæ sedis ibi sederunt, ut de aliis quamplurimis taceam, qui per impotentiam Dioscori in adfirmationem dogmatis Eutychiani subacti prius fuerant. aut tantus labor est nobis Calchedonense concilium adversus Eutychianos super Ibæ epistola defendere, quantus nobis est contra Nestorianos, non solum pro personis multorum omnino Episcoporum, qui fuerunt in illo Concilio, verum etiam pro interlocutione sancti Anatolii Constantinopolitani Antistitis, " quem Dioscorus confirmatorem Eutychiani dogmatis, & catholicæ

" f qui Dioscorum.

A fidei oppressorem in illo Concilio dixit, a non pro fide fuisse damnatum? Unde nobis Nestoriani dicunt, Quomodo illam synodum recepistis, in qua non solum multi, sed etiam potiore loco sederunt Episcopi, qui & ab Eutychianis ordinati sunt, & Eutychis atque Dioscori dogma secuti probantur? Aut quomodo asseritis eam pro damnanda Eutychis atque Dioscori perfidia coagregatam, cum ibi Constantinopolitanus Anatolius perfidiam Dioscori, quæ communis illi cum Eutyche fuerat, approbavit, pronuntians eum non pro fide damnatum? Si autem nos ista Nestorianorum non commoveat, multo minus illa Eutychianorum poterunt com- B movere. Facile est enim, ut ipsis quoque Nestorianis ostendamus, quoniam tale est ut dicant nullius esse auctoritatis, quod resipiscentes a præsumptione Dioscori patres, qui cum aliis Calchedona convenerant, definierunt: quale si dicatur, etiam Petri Apostoli doctrinam, quam de Christo cum aliis Apostolis prædicavit, nullius esse auctoritatis, quod Christum aliquando negaverit, aut quod reprehensus fuerit a Paulo, cum non recte ambulans ad veritatem Evangelii gentes judaizare compelleret. Quale est etiam, si Sabelliani dicere velint, ideo se non suscipere Ecclesiæ de Trinitate doctrinam, quoniam b multo plures Episcopi, quam qui in secunda non dicenda synodo Ephesina convene- C rant, apud Ariminum in Arrianum dogma fuerant subacti, opprimente Constantio. Sicut ergo Sabellianis dicimus, quod non propterea fugienda sit Ecclesiæ de Trinitate confessio, quia in Ariminense concilio multi Arriano dogmati cohibentes, tres diversas ejusdem sanctæ Trinitatis mentiti sunt esse naturas: ita Nestorianis quoque dicimus, quod non propterea fugienda sit Calchedonensis synodi de una Christi, id est, Dei hominisque subsistentia sancta confessio, quia prius opprimente Dioscoro, multi cedentes Eutychiano dogmati, unam ejusdem subsistentiæ mentiti sunt esse naturam. Aut quia Græcos, quam- D vis non omnes, immo comparatione omnium pauciores, in Dioscori sententia lapsos fuisse causantur, sequantur tantorum sententiam Latinorum, qui cum non possint ab eis, de consensu Eutychis aut Dioscori, vel cujuslibet alterius accusari, ipsam tamen habent de incarnatione Christi sententiam, quam Calchedonense concilium statuit. De interlocutione quoque sancti Anatolii, quam super Dioscori persona protulit, respondimus, quia non ad hæresis crimen pertinere dicendum est, aliqua parte cum Dioscoro bene sensisse. Non enim ipsam perfidiam Dioscori sanctus Anatolius approbavit,

a *Non pro fide damnatum*) Nicolaus I. epistola VIII. ad Michaelem Imp. Dioscorum ait idcirco potissimam fuisse damnatum, quia excommunicationem adversus Leonem Papam dictare præsumpserat. *Absque omni controversia*, inquit, *hoc in eo ultisunt, quia cum esset inferior, potiorem quibuslibet conatus est incessere contumeliis, teste Anatolio Constantinopolitano Præsule, qui dicit, Propter fidem non est damnatus Dioscorus, sed quia excommunicationem fecit domino Archiepiscopo Leoni*. Non quod obscurum esset Dioscorum in Eutychis hæresi fuisse, quam aperte defenderat: sed quia, ut legati sedis Apostolicæ sententiam in eum Actione III. proferentes dixerunt, ignosci ei poterat, sicut ceteris Episcopis, qui illo duce peccarant, nisi secundis excessibus, ac præsertim excommunicatione illa in Leonem, peiora crimina cumulasset. Sed Anatolii aliud fuit, ut Facundo placet, de Dioscori fide judicium.

b *Multo plures Episcopi*) Pseudosynodi Ephesinæ λῃστρικῆς, ut ex actis patet quæ apud Calchedonem recitata sunt, Episcopi fuere non plures quam CXXX. In Ariminensi, teste Athanasio libro de Synodis, supra quadringentos numerati sunt. *ὄντες δὲ ἐν αὐτῇ ἐπίσκοποι υ', καὶ πλεῖον*. Quo loco interpres ν pro υ legeas, quinquaginta reddidit pro quadrigentis. Nam de numero alii etiam consentiunt, ut Sulpitius Severus lib. II. Historiæ, *acciti aut inacti quadringenti & aliquando amplius Occidentales Episcopi*. Quod si Severo credimus, qui Arianos in his scribit fuisse non amplius quam octoginta, reliquum est, ut orthodoxi fuerint supra trecentos, duplo videlicet, quam in Ephesina II.

* (233) *iterum*.

A sed eum potlut ab ipsa perfidia fieri volait excusatam. Aliud est enim, ideo bæreticam excasare, quod catolicas putetur, & aliud ipsam hæresem apprnbare atque defendere : quemadmodum aliad est, ideo aecusare catholicum qund hæreticus putetur, & aliad ipsam improbare ac reprehendere catbnlicam fidem. Nam potest castitatis approbatur atqae dilector, non approbata fnroicatione, fornicatnrem, dam in persona fallitur, approbare ; & non improbata castitate, castum dum in persona similiter fallitur, improbare. Postremo quod promptissime concedunt, ficut non ideo Eutychiani sui dogmatis crimine defendantur, quia putantes antiquos B patter id credidisse, qand ipsi pessime credunt, approbant eos, qaoram fidem impagnaut : ita nou iden sancto Anatolio Eutychiani dogmatis ctimen impingendam est, quod Dinscorum vel putavit, vel excusavit, qusli a calpa Eutychiani dogmatis alienum, cum ipsum dogma Eutycbianum confutaverit, atque damnaverit.

CAP. IV. VErum qaia & hoc satis apparuit, qaoniam vel si, ut fictum est, Tbeodoretas atque Ibas Episcopi nnu interessent ante definitionem Calcbednnensi concilio, non ex en fuerat excusan- C dam: illad etiam disquiramus, quale sit, quod dicentes ad Romanam Ecclesiam definitinnem tantam fidei, non etiam gesta concilii Calcbednnensis suisse pelata, ex hoc volunt efficere, ut credamus quod in ipsa tantum fidei definitione beatat Leo synodi Calchednnensis decreta firmaverit, & nos qaoque memoratam epistolam venerabilis Ibæ damnemus : cum ille dicat, quemadmodum secundo libro jam memoravimus, „Et fraterna nniversitas, & omniam fideliam „corda cognoscant, me non solam per fratres, „qui vicem meam executi sunt, sed etiam per D „approbationem gestorum synodaliam, propriam „vobiscum unisse sententiam. Nuu ergu solam fidei definitionem, sed ipsa gesta synodalia se pronantiat apprnbasse. Illud vero quod ex quibusnam beati Leonis epistolis, ad deceptionem facilium, sicut alia decerpentes, aiunt eam dixisse, quod ad extinguendam solam hæresem, & ad confirmandam Catholicam fidem, Calchedonense conciliam saerit congregatam, & qaæcumque talia in ejus literis invenimas, ut etiam ex hoc quos potuerint in condemnationem epistolæ bujus adducant, tanquam ab ipso non fuerit E apprnbata ; non propter hoc quod ab eo dictum est, ab istia assamitur. Et idcirco nos, cur hoc & quomodn dixerit, ostendamus. Anatolius quippe Constauciunpolitanus Episcopus, qaia sicat memoravimus, prinre quam Maximus Antiochenus loco in eadem synodn consedere præsumpserat : ob hanc causam beatns Leo, scribens ad

Epist. 53. „ ipsam Anatolium, dixit : Dolen etiam in hoc „ dilectionem tusm esse prolapsam, ut sacratissimas „ Nicænorum canonum constitutiones coneris con„ fringere, tamquam opportune se tibi hoc tem„ pus obtulerit, qao secundi honoris privilegium „ sedes Alexandriua perdiderit, & Antiocbena Ec„ clesia proprietatem tertiæ dignitatis amiserit, ut „ bis locis juri tun subditis, omnes metropolitani „ Episcopi proprio bonore priventur. Quibus inao-

A ditis, & nunquam ante tentatis, ita prævenitis " excessibus, at sanctam synodum, ad extinguen- " dam sulam hæresem, & ad confirmationem fidei " catholicæ, studio Cbristianissimi principis congre- " gatam, in occasionem ambitus trahas, & ut co- " hibentiam suam tibi dedat impellas. Non ergo " ex his, atqae hujusmodi, quæ vel ad ipsum Anatoliam, vel ad alios contra ipsum Anatulium beatissimus Leo scripsit, putemus ab eo Concilii sententiam teprnbatam, quæ saper epistola Ibæ prolata est. Quoniam idcirco ait sanctam synodam ad extingaendam salam hæresim, & ad B confirmatinnem fidei catholicæ, studio christianissimi principis congregatam, ut ea quæ pro ambitinne Constantinnpnlitani Episcopi fuerant usarpata dissnlveret, quod in aliit qaoque scriptis ejus malto amplias apparebit. Alioquin evacaasse dicitar cetera qaæ in illa synodo gesta sant : qai eidem qaoque sanctæ synodi apud Calchedonem habitæ cam similia scripsisset, at intentionem dictorum suorum omnibus aperiret, intulit atque ait : De custodiendis quoque sanctorum " Epist. 61. patrum statutis quæ in synodo Nicæna inviolabi- " libus sunt fixa decretis, observantiam vestræ san- " ctitatis admoneo, at jura Ecclesiaram, sicut ab " illis * trecentis x. & vttt. patribus divinitaa " * 234 C inspiratis sunt ordinata, permaneant. Nihil a- " lienum * improbe concupiscat, nec per alterius " * 235 imminntionem saum aliquis quærat augmentum. " Quantumlibet enim extortis * assentationibus se " * Ibid. Merc. assensionibus. instruat vanitatia elatio, & appetitns suos Con- " cilinram æstimet nomine roborandos, Infirmum " atque Irritum erit, quicquid a prædictoram pa- " trom cannnibus discrepatit, quoram tegulis A- " postolica sedes qusm reverentissime atatur. scrlp- " torum meo rum, quibus Constantinopolitani An- " tistitis conatus repali, poterit sanctitas vestra " lectione cognoscere me, auxiliante Deo nostro, " D & cathnlicæ fidei, & paternarum constitutionum " esse custodem. Ecce etiam in hac epistola, quam beatus Leo ad sanctam synodnm sctipsit, nihil aliud sibi, in eadem synodn displicuisse pronuntiat, nisi quod Anatalius Constantinopolitanus Episcopus priore qaam Antiochenus locn sedere præsumpsit. Si qan minas, nnn solam sententiam super epistola Ibæ prolatam calpasse dicetur, sed etiam quod eidem reverentissimn Ibæ Episcopatas est redditus, omnesqae cannnes, quos illic sancti patres utiliter statuerunt de nhservantia Ecclesiasticæ disciplinæ, quam ejus inimicus Leo impagnasse firmabitur, & cætera, quæ specialiter de quibusque personis ibi decreta E sant, insregisse. Aut si hoc palam de beata Leone dicere non præsamant, intelligant nobiscum, quia cum de his tantum daobus in Calchednuensi consilio gestis Cunstantinopolitano Episcopo scriberet, id est, de fidei causa, prn qua ipsum Cnncilium fuerat congregatam, & de saperba ejua elatione, dixit, Ut sanctam synodam ad extinguendam snlam hæresim, & ad confirmatinuem fidei catholicæ, stadio Christianissimi Principis congregatam, in occasionem ambitus trabas & quæqae similia in ejus inveniantur epistolis. Duo sola quæ diximus in bis verbis dijodicans, de quibus fecerat mentionem, non etiam cetera, quæ ibi sunt gesta. Sicut Apostolus ad Philippenses de Timotheo scri-

* (234) *trecentis decem & septem*.
* (235) *improbe ambitus concupiscat*. in editione Quesnellii epist. 87. *improbus ambitus*.

Philip. 2. 19. bens ait : *Spero autem in dominum Jesum Timotheum cito mittere ad vos: ut & ego bono animo sim cognitis quæ circa vos sunt. Neminem enim habeo unanimem qui syncera affectione pro vobis sollicitus sit. Omnes enim sua quærunt, non quæ sunt Jesu Christi*. Non in Titum & Lucam, non in Epaphroditum & Marcum, non in ceteros sermonem intendens, de quibus in Philip. 4. 2. eadem epistola dicit : *Evodiam roga, & Syntychen deprecor, idipsum sapere in Domino. Etiam rogo & te, germane compar, adjuva illas quæ mecum laboraverunt in evangelio, cum Clemente, & ceteris adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ*. sed in illos potius, Philip. 2. 3. de quibus ibi ait : *Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem*. His itaque solis conferens Timotheum, dixit, Neminem enim habeo unanimem, qui in syncera affectione pro vobis sollicitus sit : & eos tantum attendit, ut diceret, omnes enim sua quærunt, non quæ sunt Christi Jesu. Denique eum de ipso beato * 236 Philip. 2. 22. Timotheo loquens diceret: * *Experimentum autem ejus cognoscens, quoniam sicut patri filius mecum servivit in Evangelio. Hunc igitur spero me mittere : mox ut videro quæ circa me sunt. Confido autem in Domino, quoniam & ipse cito veniam ad vos:* Ibid. 25. ibi secutus adjecit, *Necessarium autem existimavi Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos. quoniam quidem omnes vos desiderabat, & mœstus erat, propterea quod audistis illum infirmatum. Nam infirmatus est usque ad mortem : sed Deus misertus est ejus. Non solum autem ejus, verum etiam mei, ne tristitiam super tristitiam haberem. Festinantius ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim. Excipite itaque illum cum gaudio in Domino, & hujusmodi cum honore habetote. quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut impleret id quod vobis deerat erga meum obsequium*. Nunquid bone Epaphroditum Philippensium Apostolum, & alios ejus sanctos in Evangelio adjutores, sermo Pauli attendebat Apostoli dicentis, Neminem enim habeo unanimem, qui syncera affectione pro vobis sollicitus sit. omnes enim sua quærunt, non quæ sunt Christi Jesu. & non potius illos, de quibus supra jam diximus ? An unanimis * Epaphroditus non fuisse perhibetur, quo *. 237 ab infirmitate revocato, sibi quoque Deum misertum dicit, ne de illo tristitiam super tristitiam haberet ? An pro Philippensibus non erat sanctus Epaphroditus syncera affectione sollicitus, quos videre desiderabat, & propter quorum de sua infirmitate mœstitiam mœstus erat, eo quod audierint illum infirmatum ; & qui propter opus Christi usque ad mortem accesserat, tradens animam suam ut impleret id quod ei deerat erga obsequium Pauli ? Unde etiam merito eis commendavit, ut hujusmodi cum honore haberent. Ut igitur Paulus Apostolus Philippensibus de Timotheo scribens, non Titum & Lucam, non Epaphroditum & Marcum non ceteros suos adjutores, quorum nomina sunt in libro vitæ, attendit quum diceret, Neminem habeo unanimem, qui syncera affectione pro vobis sollicitus sit. omnes enim suam quærunt, non quæ sunt Christi Jesu. sed illos potius, de quibus ab eo dictum est, videte canes, videte malos operarios, videte concisionem: ita etiam beatissimus Leo scribens, non sententiam super epistolam Ibæ prolatam, neque Episcopatum prædicto Ibæ redditum, & cetera, quæ in synodo Calchedonensi de quibusdam personis decreta sunt, neque canones Ecclesiasticæ disciplinæ salubriter illic a sanctis patribus constitutos attendit, cum diceret, Ut sanctam synodum ad extinguendam solum hæresim, & ad confirmationem fidei catholicæ studio Christianissimi Principis congregatam, in occasionem ambitus trahas * & his similia : sed superbam potius elationem Constantinopolitani Episcopi, sicut ipsa verba ejus indicant. Nam nec aliud invenitur in eisdem suis epistolis arguisse. * 238 Sic nobis intelligenda sunt verba Romani Leonis, sic Apostolicorum scriptorum exemplis asserenda sunt sedis Apostolicæ scripta ; si nolumus omnes canones utiliter a sanctis patribus in eadem synodo constitutos, & cetera quæ in specialibus quorumcumque caussis ibi firmata sunt, in majorem, quam nunc patimur, conturbationem Ecclesiæ commovere. Quis autem de Beato Leone dicere audeat, quoniam si Nestoriana esset epistola, quam synodus approbavit, postbabita blasphemia, qua Christus negatur Deus esse quod est, de hoc tantummodo causaretur, quod in illa synodo unus Episcopus non loco suo consederit ? Igitur aut hoc solum peccatum est, quod in synodo Calchedonensi beatus Leo sibi displicuisse non tacuit : aut si & aliud esse dicitur, minus profecto est eo peccato, quod Episcopus Constantinopolitanus admisit. cæterum nunquam Leo posset, relicta hæresis causa, de unius Episcopi sessione causari. Ostendatur autem nobis ; ubicumque Beatus Leo dixit non omnia se quæ in illa synodo acta sunt confirmare, quod ipsius synodi sententiam super epistola Ibæ detestetur, ac non potius Constantinopolitani Episcopi ambitionem castiget atque coerceat : & ipso purgato, sola synodus crimini subjacebit, si vere Nestoriana est, quam approbavit epistola. Nam & Maximo Antiocheno scribens idem Beatus Leo, cui prædictus Constantinopolitanus Anatolius dignitatem tertiæ sedis auferre tentaverat, hoc quod Epist. 62. asserimus manifestum omnibus facit : qui post multa, quæ & acceptabili ratione, & increpatione vehementi, super eadem præsumptione locutus est, epistolam ita concludit. "Quicquid enim præter speciales causas synodalium Conciliorum ad examen Episcopale defertur, potest aliquam dijudicandi habere rationem, si nihil de eo est a sanctis patribus apud Nicæam definitum. Nam quod ab illorum regulis & constitutione discordat, Apostolicæ sedis nunquam poterit obtinere consensum. Quanta vero * diligentia custodiatur a nobis, exemplaribus ejus epistolæ, quam ad Constantinopolitanum Episcopum refrænantes ipsius cupiditatem direximus, instrueris : quam in omnium fratrum &" * in edit. S. Leon hoc inseritur.

* (236) *cognoscetis* in editione latina. *cognoscite* juxta fidem græci textus, γινώσκετε.

* (237) *Epaphroditus non fuit, quem ministrum necessitatis suæ fuisse perhibet, quo &c.*

* (238) *& ut cohibentiam* (leg. *conniventiam*) *suam tibi dedat, impellas, & his similia.*

"consacerdotum nostrorum faciei notitiam pervenire; ut noverint pacem Ecclesiasticam per concordiam Deo placitam debere servari. Illud quoque dilectionem tuam convenit præcavere, ut præter eos, qui sunt Domini sacerdotes, nullus sibi docendi & prædicandi jus audeat vindicare, sive ille monachus, sive ille laicus, qui alicujus scientiæ nomine glorietur. Quia etsi optandum est, ut omnes Ecclesiæ filii quæ recta & sana sunt sapiant, non tamen permittendum est, ut quisquam extra sacerdotalem ordinem constitutus, gradum sibi prædicatoris assumat: cum in Ecclesia Dei omnia ordinata esse conveniat, ut in uno Christi corpore, & excellentiora membra suum officium impleant, & inferiora superioribus non resultent." Manifesta sunt quantum puto, nec ullo quæ memoravimus egent interprete, ut intelligi queat, quod ea contra Constantinopolitani Episcopi ambitionem, non contra sententiam super epistolam Ibæ prolatam, beatus Leo dixerit. Nam similiter scribens etiam Martiano Principi, & Pulcheriæ Augustæ, quas epistolas memorare perlongum est, non de alia causa conqueritur. Verum quod pejus est, & illa pro quibus dicta sunt nullus observare dignatur: & insuper, quæ alia sunt intentione conscripta, in præjudicium fidei sæva interpretatione vertuntur. Contradicit autem nobiscum Papa Gelasius, melior & acceptabilior dictorum sui prædecessoris interpres, qui scribens universis Episcopis per Dardaniam constitutis, ea quæ memoravimus, non ad destructionem sententiæ super epistola Ibæ prolatæ, sed ad coercendam Constantinopolitani Episcopi præsumptionem, a B. Leone scripta esse confirmat. Sic enim dicit: "Sicut quamvis parva civitas prærogativam præsentis regni non minuit, sic imperialis præsentia mensuram dispensationis religiosæ non mutat. Sit clara urbs illa potestate præsentis imperii, religio sub * eadem tunc firma, tunc libera, tunc provecta consistit, si potius hoc præsente propriam teneat sine ulla perturbatione mensuram. Postremo si sibi de Imperatoris præsentia blandiuntur, & inde putant Constantinopolitanæ civitatis Episcopi potiorem fieri posse personam, audiant Martianum ejusdem principem civitatis, posteaquam pro augmento urbis ipsius sacerdotis intercessor accedens, contra regulas obtinere nihil potuit, sanctæ memoriæ Papam Leonem summis laudibus prosecutum, quod canonum regulas violari nulla fuerit ratione perpessus. Audiant * Anatolium ejusdem sedis Antistitem, clerum potius Constantinopolitanum, quam se, tentasse talia confitentem, atque in Apostolici præsulis totum dicentem positum potestate. ipsumque beatum Papam Leonem, sedis Apostolicæ præsulem, cujus synodus Calchedonensis auctoritate firmata est, quicquid ultra quam ab eodem pro fide & communione catholica atque Apostolica illic agendum constaret esse delegatum, per occasionem congregationis illius, præter Nicænos canones nova videretur actione tentatum, competenti refutatione vacuasse." Numquid sapiens Gelasius decessorem suum B. Leonem pro sententia synodi super epistola venerabilis Ibæ, ac non potius, ut diximus, pro ambitione Constantinopolitani Episcopi dixisse quæ memoravimus intellexit? Nam quare pro Ibæ epistola ibi subjungeret dicens, Per occasionem congregationis illius, præter Nicænos canones nova videtur actione tentatum. Nullus igitur * conetur ejus verba in aliam detorquere sententiam: quoniam hoc nec ipsa rerum evidentia, nec Gelasius verax permittit interpres. & ideo sinamus Apostolicam sedem interpretari semetipsam, & quare illa superiora per Leonem prius dixerit, ex his quæ postea per Gelasium locuta est, prudentius advertamus. Est & alia ejusdem B. Gelasii epistola, per quam similiter devii horum scriptorum Leonis interpretes refellantur. sed judicavimus hanc * unam solam causæ sufficere. Verum esto, remotis his omnibus, putetur Leo Romanis, ad destruendam synodi super epistola Ibæ sententiam, illa dixisse. Quomodo ergo hinc synodus excusabitur, quæ & recepisse illam epistolam, quod false negatum est, & non debuisse recipere Leone reprehendente convincitur? Quocirca si ita accipiantur hujusmodi verba quæ proferuntur B. Leonis, proculdubio non repellendæ accusationi synodi, sed confirmandæ proficient: & si Nestoriana illa dicitur epistola, B. quidem Leo fortassis, uti jam dictum est, a Nestoriano crimine defenderetur: sed plane synodus Calchedonensis ipso teste damnabitur; * atque videbuntur hæretici Eutychiani non immerito se a nostra communione subtraxisse: si tamen ipsi jam dicentur hæretici, qui etiam Leone teste, comprobabunt quod Nestoriana * sit synodus, quæ in confessione sacrificii nominatur. Videamus tamen, quomodo vel ipse B. Leo poterit excusari, cum de ipso quoque nobis fuerit dictum, cur non promptis & evidentibus verbis tantum crimen arguit? cur non aperte ac manifeste sententiam synodi Nestorianam epistolam approbantis infregit? cur quod ab ejus primum legatis nuntiatum est in præjudicium fidei, non ita * sedes Apostolica auctoritate ac severitate damnavit, ut hinc Ecclesia postmodum non possit ambigere, nisi quia non vera conscientia, sed fallaciter & nomine tenus abdicavit Nestorium, præjudicio Cælestini decessoris sui prævenatus? Alioquin ejus dogma etiam in Ibæ epistola refutaret. Increpat evidenter, atque condemnat, tam vehementibus quam prolixis, * sed & multis epistolis, non solum prædicto Anatolio scribens, verum etiam universæ synodo, & Maximo Antiocheno, ipsisque principibus, quod in illo Concilio unus Episcopus non suo loco sedere præsumpsit, atque sibi displicuisse in omnium sacerdotum notitiam præferri demandat; & de synodi sententia, qua Nestoriana epistola approbata est, tacet atque dissimulat, vel si non tacet, ut dicitis, nihil tamen aperte, nihil loquitur evidenter. Nempe hoc est, quod in Scribis, & Pharisæis hypocritis Dominus arguit mentam & anethum & cyminum decimare, & quæ sunt graviora legis, & fidem relinquere. Nempe hoc est, quod in ipsis ducibus cæcis similiter objurgat, culicem colare, & camelum glutire. Et quid contra referre, quid ad hæc vel pro Beato Leone respondere valebimus, cujus pro catholica fide sollicitudinem ac diligentiam, cujus laborem & industriam, cujus libertatem, atque constantiam, vestra pietas optime novit, & omnis Ecclesia prædicare non cessat? Sed Nestoriana illa non est epistola. Nam profe-

Marginal notes: Epist. 74. & 75. — * f. eodem. — * In Concil. Rom. sub Bonifacio ann. 530. — Matth. 23. 23 — * 239 — * 240 — * 241 — * 242 — * 243 — * 244

* (239) *frustra conetur.*
* (240) *etiam.*
* (241) *atque ita.*
* (242) *sit illa Synodus.*
* (243) *Sedis Apostolica.*
* (244) deest *sed.*

A ɗto non eam nescio quæ modo vulpecula emordicaret, sed tunc Leo fortissimus invasisset. Quomodo autem dicunt synodi super epistola Ibæ sententiam non esse a beato Leone firmatam,
* 245 * quam fatentur ea quæ ab illa sunt de fide statuta firmasse, cum in alia parte gestorum, ex quibus eadem epistola recitata est, inveniatur quod scriptor ejus Ibas de Nestoriana hæresi fuerit accusatus? Sic enim accusatores ejus dixerunt: Quia Nestorianus est, & beatum Cyrillum „ Episcopum hæreticum appellat. & rursus ibidem „ continetur, Maras dixit, De fide movemus prius, „ & alia capitula post movemus. Reverentissimi „ Episcopi dixerunt: Et si proposuimus vobis, ut „ horum trium capitulorum probatio subsequatur, „ non ex hoc inquisitionem negavimus reliquo- „ rum. Maras dixit, De fide movemus prius. His ergo & hujusmodi probatur, quod Episcopus Ibas de fide quam maxime fuerit accusatus. Nam propterea contra eum memoratam epistolam protulerunt. Sed & ipsa epistola duas naturas, & unam personam unius filii domini Jesu Christi prædicat: propter quod & synodus eam pronunciavit orthodoxam. quod verbum non proferret, si non esset ejus de fide sententia. Verum non est quare hic amplius demoremur. Ipsi eam non dicant Nestorianam. & non putetur ad causam fidei pertinere. Si autem Nestoriana dicitur, de fide utique accusatur: & quia jam suscepta dicitur a sancta synodo, consequenter & a beato Leone dicitur esse firmata, quem non negant ea quæ ibi de fide sunt statuta firmasse. Nam si & illud eis concedatur, quia præter fidei definitionem, cetera quæ in illa synodo gesta sunt, nec confirmaverit, neque damnaverit: sic quoque non potuerunt novæ diligentiæ repertores crimen temeritatis evadere, qui statuere ausi sunt, & dicere, Si quisdi-
* 246 cit rectam esse ad Marim * epistolam, aut eam defendit, & non anathematizat eam, anathema sit. Nam eam Calchedonensis synodus rectam dicit, Leo vel si non confirmat, non anathematizat eam. Anathema igitur ab istis cum synodo Calchedonensi factus est Leo.

CAP. V. SEd quia evidenti ac multiplici documentorum convictione monstratum est, mendaciter ne-
* 247 gari, quod epistolam venerabilis Ibæ * synodus pronuntiavit orthodoxam, & simul apparuit, quod eam nec beatus Leo Nestorianam judicaverit, nam proculdubio etiam manifesta sententia vehementique damnaret: sufficit nobis ad defensionem ipsius epistolæ, quod eam tanta synodus, & ipsius auctor synodi, vir Apostolicus, & in doctrina veritatis toto orbe notissimus, approbavit. Hac est prima & immobilis ac secura nostra ratio, quæ nos tuetur ac firmat adversus omnes contradicentium quæstiones: ut si-
1. Thess. 2. 2. cut Apostolus dicit, non cito moveamur a nostro sensu, neque terreamur, vel si minus hinc possumus dare, sive accipere rationem, cur synodus orthodoxam judicavit. Neque enim est alia Conciliorum faciendorum utilitas, quam ut quod intellectu non capimus, ex auctoritate credamus, & sicubi ratio minus nobis occurrerit, fides ne labamur cito succurrat. Nam si a post decretum disceptare licuerit, ut dicatur, prius probetur epistola illa quod recta sit, ut credatur fuisse suscepta: non est quare jam Concilia congregentur, nec terminatæ, immo nec terminabiles dicantur quæstiones, quarum probatio semper exigitur. Cur enim non dicatur similiter, probetur prius, quod unius essentiæ sint pater ac filius, ut credatur hoc Nicæno concilio terminatum: & quia consubstantialis est patri ac filio Spiritus sanctus, quia non aliter credi potest quod hoc synodus Constantinopolitana decreverit. Atque ita quæstionibus universis in antiquo statu manentibus, non solum nihil synodo-
B rum constitutionibus absolutum esse videbitur, sed etiam ad perpetuandas lites quæstionum in eis memoria reservata. Et ideo non idem modus esse debet, atque ordo quærendi, post definitionem Concilii totius Ecclesiæ consensione firmati, qui fuit ante definitionem. Tunc enim ratio poscebat, ut si orthodoxa probaretur illa epistola, suscipienda judicaretur a synodo. nunc autem ratio poscit, ut si suscepta probetur a synodo, judicetur orthodoxa. Hanc observantiam tenentibus, nihil nobis prævalebit hæreticorum calliditas, si judicare non præsumamus, quod intelligere non valemus. Quanquam non-
nihil * intelleximus. intelleximus enim hæreti- * 248
corum fraudes, erroresque convincimus. Non
C ergo parum est, quod veraciter dedocemus errorem, etsi plenam docere non possumus veri-
tatem. Ad Hieremiam Dominus dicit: *Ecce de-* Hier. 10.
di verba mea in os tuum, & constitui te hodie super gentes, & regna, eradicare & effodere, & disperdere, & reædificare, & replantare. Jubetur itaque propheta prius eradicare & effodere, & disperdere errores atque mendacia, & reædificare & plantare scientiam & veritatem. Hoc perfectum est opus, & iste prædicatoris est finis: quem si non valemus attingere, certum est tamen nos aliquid incepisse. Nam eradicavimus, & effodimus, & disperdidimus quod eradican-
D dum & effodiendum & disperdendum fuit: & si minus possumus etiam reædificare & replantare, melioribus hoc reservemus; & simus interea patrum auctoritate contenti. Sed dicit aliquis, Et numquid Eutychianis auctoritatem synodi Calchedonensis objecturus es, ut ex eo Nestorianam non esse convincas epistolam venerabilis Ibæ, quod eam orthodoxam judicavit: cum inde potius illi memoratam synodum, velut Nestorianam, quod eam receperit, criminentur? Ubi primum respondeo, quoniam Eutychianis in hoc debitor non sum. Non enim me rationis ordo permittit, ut eis respondeam, cur ita patres no-
E stri super epistola venerabilis Ibæ decreverint. Prius est enim, ut fateantur nobiscum, quod etiam Concilio Ephesino firmatum docuimus, dominum nostrum Jesum Christum in duabus naturis esse credendum, de quo est inter nos atque illos principalis dissensio; & ita demum facti amici, rationem sibi dari postulent paterni judicii. Si autem inimici permanent, & præcepta Dei contemnunt, sanctis patrum definitionibus resistentes, despiciendi ac repellendi sunt, quoniam importune quærunt illius causæ per nos

a *Post decretum disceptare*) Synodi cuiusque, ut est apud Athanasium in Apologia II. inconcussa est auctoritas, & injuriam Synodo facit, qui rem judicatam iterum examinat *ἀναλύειν ἔχει τὴν ἰσχὺν ἐκείνου τὸ ἀνάδικος. καὶ ἀτιμάζεται ὁ κρίνας, ἐὰν καθ᾽ ἑτέρου κρίσις ἐργάζεται*. Quam in sententiam plura iterum Facundus lib. XII. cap. II.

* (245) *quem*, scilicet Leonem.
* (246) *impiam epistolam*.
* (247) *Calchedonensis Synodus*.
* (248) *intelleximus*.

adipisci notitiam, quam solis amicis debeei in
J·12. 15. 14. Evangelio Dominus dicit. *Vos*, inquie, *amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Jam non dico vos servos: quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi a patre meo, nota feci vobis.* Non ergo debetur peccati servis & præcepta Dei spernentibus, paterni consilii ratio; vel si a nobis eam importune atque præpostere sibi flagitent
1. Pet. 3.15. dari. Sic enim nos Petrus Apostolus paratos esse jubet, ad respondendum omni poscenti nos rationem de fide & spe quæ in nobis est, ut ad ipsum pertineat apparatum, quod Paulus coapo-
Colos. 4. 6. stolus ejus monet, ut sciamus quomodo oporteat nos unicuique respondere. Scientes igitur quomodo oporteat nos unicuique respondere, dicimus, ut prius illi nobiscum de confessione duarum naturarum Christi conveniant, quæ aut sola, aut maxima dissensionis est causa: & tunc cetera, reservato ordine, requirentur. Nam manente inter nos illa quæstione, quis non aut superfluum aut præposterum judicet, si cum illis de synodi super epistola Ibæ sententia disputemus? Hinc beatus Leo, cum legatos expetitos Augu-
Epist. 78. 1 sto Leoni directurum se promitteret, ait: »Prænoscat igitur pietas tua, venerabilis Imperator, »hos quos spondeo dirigendos, non ad confligendum cum hostibus fidei, nec ad certandum contra ullos a sede Apostolica profecturos: quia de »rebus & apud Nicæam, & apud Calchedonem, sicut Deo placuit, definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquam dubia, vel infirma sint, quæ tanta per spiritum sanctum fixit »auctoritas. Instructioni autem parvulorum nostrorum, qui post lactis alimoniam, cibo desiderant »solidiore satiari, ministerii nostri præsidium non »negamus: & sicut simpliciores non spernimus, »ita a rebellibus hæreticis abstinemus, memores
Matth. 7, 6. »præcepti Dominici dicentis: *Nolite sanctum »dare canibus, neque miseritis margaritas vestras »ante porcos.* Nimis quippe indignum, nimisque »injustum est, eos ad libertatem disceptationis »admitti, quos significat spiritus sanctus per pro-
Psal. 17. 46. »phetam dicens: *Filii alieni mentiti sunt mihi.* Qui »etiamsi Evangelio non resisterent, de illis tamen »se esse monstrarent, de quibus scriptum est:
Tit. 1. 16. »*Deum se profitentur scire, factis autem negant.* Hac igitur beati Leonis auctoritate nostra ratio confirmatur, quod disputare nos cum Eutychianis de sententia super epistola Ibæ prolata nullus ordo permittat. Deinde quomodo vel ipsi nobiscum quærunt contendere, & accusare sanctam synodum, quod susceperit epistolam, quæ incongruam de beato Cyrillo suspicionem sui conscriptoris continet, nisi prius falsam esse

A confiteantur eamdem suspicionem Ibæ, qua putavit beatum Cyrillum in duabus Christum negasse naturis? Tunc enim poterunt de injusta reprehensione B. Cyrilli illam epistolam criminari, tunc merito de ipsius injuriis queri, si non & ipsi cum prædicto Iba dicant, quod unam Christi prædicaverit esse naturam. Alioquin eumdem reverentissimum Ibam de reprehensione falsa culpare non poterunt: nisi forte nobis persuadeant, & beatum Cyrillum unam Christi ex divinitate & humanitate compositam prædicasse naturam, & orthodoxum Ibam hoc non debuisse culpare, quod omnis Ecclesia confitetur esse culpabile. Cernis igitur, religiose Prin-
B ceps, ad hujus epistolæ defensionem sufficere nobis in præsenti tempore, quod eam probavimus orthodoxam a synodo judicatam, nec a B. Leone, sicut fingebatur, expulsam, sed potius cum omnibus quæ ibi sunt de fide statuta firmatam. Quam ob rem sufficit nobis, ut dictum est, horum sola probatio. Siquidem neque catholicus quisquam potest tantæ synodi auctoritati resistere: neque nos ratio sinit cum Eutychianis, nedum inter nos, principali quæstione finita, de sententia super epistola Ibæ prolata confligere. maxime quia conqueri de injuria B. Cyrilli non * potuerunt, quam ad invidiam magnæ * 249 synodi dolere se fingunt, nisi prius eum fateantur in duabus Christum prædicasse naturis. Ve-
C rum his quæ dicenda fuerant sufficienter, ut arbitror, explicatis, & ab hujus epistolæ discussione longe repulsis hæreticis: quia per surreptiones eorum multa vitia sunt eidem epistolæ false atque fallaciter imputata: hac necessitate compulsus, instructioni parvulorum nostrorum, ne scandalizentur in talibus, non quasi grandis ut Leo, sed inter illos grandiusculus, * ministerii, quo- * 250 niam & hoc ipse beatus Leo concessit, non nego quantulumcunque præsidium. sub hac conditione duntaxat, ut non in mea, quam redditurus sum, ratione meritum causæ constituam, quam profecto pervides terminatam, sed potius in au-
D ctoritate magnæ synodi, quam inter hæreticorum fluctus, ac turbines, sicut ancoram habemus animæ tutam & firmam. Huic ergo nos devotione atque obedientia religantes, objecta primum oblatrantibus mole paternæ sententiæ, quam super epistola sæpe dicta prolatam docuimus, in quodam placidissimo fidei portu causæ rationem vel inveniendam quæramus, vel ostendamus inventam: ut quod fide creditur, etiam intelligentia cognoscatur, non posse juste reprehendi magnam synodum, quoniam eam judicavit orthodoxam, quod in hujus operis divisione, ultimo loco nos promisimus ostensuros.

* (249) *poterunt*.

* (250) *ministri mei*.

FACUNDI EPISCOPI HERMIANENSIS, PRO DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,

LIBER SEXTUS.

CAP. I. AGe nunc illud etiam, quod supereſt, probare incipimus, & oſtendere quam indigne de ſententin ſuper epiſtoln venembilis Ibæ prolatn Calchedonenſis ſynodus accuſetur. Namque cum eamdem magnam ſynodum prædictus Ibas Epiſcopus adirer, couquerens ac deplomns injuſtitiam ſe ab Eutyche & ſnlſa criminn pertuliſſe, atque [a] in Epheſina ſecundn ſynodo non dicenda abſenrem & iunoxium, ſicut idoneorum documentorum teſtificatio demonſtrabat, ſub Dioſcoro, Eutychis atque Eutyehiani dogmaris deſenſore, fuiſſe damnatum, & in quadraginta manſiones per diverſas diſtenctum provincins, viginti & amplius earceres muraſſe.

* 251 * Hæc ncelamanribus Epiſcopis, & dicentibus, Abſentem nemo condemnnt: male fecerunt qui eum præter ennones damnaverunt. quæ adverſus abſentem facta ſunt evacuentur. hæc omnes dicimus, nemo condemnat abſentem. Poſtea Theophilus diacouus, qui inter ulios ipſius venerahilis Ibæ adverſnrius exiſtehat, contra protulie geſta, quibun cum eo fuernnt

* 252 npud Photinm, * & Euſtachium, neque Uranium Epiſcopor, ex delegatos Theodoſii principis alrercati: eorum ſe iectione promitrens oſtendere, quod non injurin condemnatus fuerit. In quo Photii & Euſtachii atque Uranii judicio jactavemnt nccuſatores, memoratum Epiſcopum Ihnm ſe probaturos Neſtotianum. idque conficere nitehantur ex epiſtoln, quam aliquaudo ſcripſerat ad Marim aliquem Perſam: eo quod in illn videretur de beato Cyrillo, Neſtorii damnntore, nliter quam res habuit pro ſuſpicione ſun locutus, quæ illi, ſicut primo libro docuimus, communis etat cum Orientalibus aliarumque provinciarnm Epiſcopis. Quemndmodum vero in ipſo Photii & Euſtachii, Uraniique judicio, pro eadem ſua epiſtola Neſtorianus judicnri non potuit, quoninm hæc fieri non ſinebat fidei rectu confeſſio, quæ ibidem continetur: itn nec apud mngnam ſynodum condemnatus eſt, cum ibi ex eiſdem geſtis, ab ejus adverſario prolatis, ſupradicta relegeretur epiſtola, ſed ex ejus eſt magis tenore purgatus. Nam ſic duas naturas in ea confeſſus eſt, quod Eutyehianos offendit, nude & condemnari eum quæſierunt: ut etiam, quod Neſtorianos impu-

* 253 gnat, unam * confiteatur eſſe perſonam, quod

A eſt unus filius dominus Jeſus Chriſtus. Porro Eutyehinni, volentes ejuſdem ſanctæ ſynodi nnctoritatem infringere, ſimulant injuriam ſe dolere beati Cyrilli, & hinc eam culpabilem dicunt, quod prædictam epiſtolam pronunciavit orthodoxam. Addunt & alia in reprehenſionem ipſius epiſtolæ, quæ nec ipſi accuſatores Ibæ, quamvis enlumnioſi ac pertinnces, in tantis quæ ſunt experti judiciis, aliquando aut alicubi objeciſſe monſtrantur, nec erubeſcunt impudentiores totiens reſutatis accuſatoribus inveniri. Nam illi hoc ſolum prædicto Ibæ Epiſcopo ex memorata ejus epiſtoln objecerunt, volentes eum Ne-

B ſtorianum videri, quod in ea beato Cyrillo Neſtorii condemnatori detraxerit: eeterorum vero, quæ iſti nunc adjicinnt, nec qualemcumque mentionem facere præſumpſerunt. quæ nos, omni tenore propoſito ipſius epiſtolæ, ex ordine refellemus. Sed videtue nobin, quod prius breviter quædnm dicere debeamus de hoc, quo jnctatur vituperntionem beati Cyrilli ſynodus approbaſſe, & de quo illam maxime ne principalirer adverſarii criminantes, vel ſeandalizanr, vel ſi hoc non poſſunt, exagitant minus inſtructos. quorum nliqui, licet eamdem ſanctam ſynodum pro ſuæ fidei pietnte ac devotione deſendant,

C tnmen quia dare non poſſant exitum quæſtioni, perſundentibus hæreticorum fautoribus, aſſerunt non ab ea fuiſſe ſuſceptam. Nos autem evidentis mendacii & ab adverſariis miniſtrari ſuffrngium pudet: quod ſi evidens non fuiſſet, indignum eſſe debuit Chriſtianæ conſcientiæ mendaciter defendere veritatem. Habet enim ſuas aſſertiones veritas, non a mendacio mutuatns, quibus teſtimonio conſcientiæ non repugnet, & invicta permanens adverſariorum ealumnias frangat: quas ſiquis invenire non poteſt, tacere potius eligat, quam mentiri, & ſola ſit decretorum auctoritate contentus. Nam ſi nos hære-

D tici viderint in rebus perſpicuis ſuo uti mendacio, quales nos in aliis putabunt, quæ videntur obſcura? Et ideo jam, religioſe Imperator, attende qnam fortiter calumnias hæreticorum & ſine ulln difficultate diſſolvam, exempla proferens divinæ ſcripturæ, quomodo n majore & meliore parte de mulris ſolent ferre ſenrentiam. cujus formam ſicuti in omnibus ſnncta ſynodus Calchedonenſis ſecuta eſt, ut epiſtolam venernbilis Ibæ,

---

a *In Epheſina ſecunda*) De hæreſi Neſturiana inſimulatus a clericis Edeſſenis Ibas primum fuit apud Proclum Conſtantinopolitanum, cujus extant literæ, quibus certiorem de re tota facit Jnannem Autiochenum. Marren Juanne, deiatus irerum eſt a clericis ad Domnum Joannis ſucceſſurem, & cum ab eo ſuſcepti non eſſent, ad Flavinnum, qui Procln in urbe regia ſucceſſerat. Datique de Flaviani conſeuſu a Theodoſiu Ibæ judices Epiſcopi Photius & Euſtathius, cum Uranio, dapiici apud Tyrum & apud Berytum eognitione Ibam abſelverunt. Poſthæc in uefaria Synodu Epheſina rz. Eutychis factione damnatus abſens atque Epiſcopat u dejectus eſt. Qua de re cum apud Synodum Calchedunenſem expoſtulaſſet, Synodus approbatis, ut ante dictum, Tyriis ac Berytenſibus geſtis, Epheſiniſque repudiatis, priſtinum ei gradum reſtituit in Actione x.

* (251) *Ad hæc*.

* (252) *& Euſtacium*, vel *Euſtathium*.

* (253) *confiteretur*.

quamvis de beato Cyrillo aliter quam res ha-
buit suspicantis, tamen pro vera fidei confessio-
* 254 ne, quam de Christo * tenet, orthodoxam ju-
dicarat. Sic Regem Juda Asa, quem scimus non
in parvis nec in paucis fuisse culpatum, eadem
scriptura laudavit: cujus quæ fuerint culpæ prius
memorare debemus, ac deinde quomodo ab ea
fuerit prædicatus. Primum itaque dicitur, quia
3. Reg. 15. 14. illi commune cum multis regibus fuit, quia non
destruxit excelsa; in quibus licet Domino sa-
crificaretur, contra ejus tamen præceptum fie-
bat, quia in templo sibi sacrificari præceperat.
Ibid. 18. Deinde quia dato argento & auro, quod inven-
tum est in thesauris domus Domini, & in the-
sauris domus regis, contra Basa regem Israel, re-
gis Syriæ male quæsivit auxilium. unde eum &
increpavit Anania propheta, dicens quod insi-
2. Par. 16. 7. pienter egerit confisus in regem Syriæ, & non
in dominum Deum suum. Insuper quia & ip-
sum Ananiam prophetam, propter quod eum
arguerat, indignatus tradidit in custodiam ner-
Ibid. 12. vi. Postremo de illo scriptura dicit: *Et infir-
matus est Asa in anno trigesimo & nono regni
sui dolore pedum vehementi; verum neque in æ-
grotatione sua quæsivit Dominum, sed medicos.* In
quo non propterea credimus esse culpatum, quod
ordinatum a Deo medicorum solatium requisi-
vit: sed quia sic in illorum arte confisus est,
ut ipsorum potius, quam Dei per ipsos, expe-
ctaret auxilium. Cum igitur in his inveniatur
esse culpabilis, quoniam tamen a cultura Do-
mini non recessit, neque idolis gentium deservi-
vit, magis autem, sicut scriptum est, abstolit
omnes adinventiones, quas fecerant patres ejus,
* & Maacham matrem suam a cultura luci re-
* 255 movit, ipsumque succidit lucum, atque succen-
dit in torrente Cedron, sic eum scriptura divi-
na laudavit, ut diceret: *Fecit Asa quod rectum
3. Reg. 15. 11. est in conspectu Domini, sicut David pater ejus.* Ac
ne forte dicatur, quod ejus priora laudaverit, &
postea fuerit depravatus, accipe quid de illo ite-
Ibid. 14. rum eadem scriptura pronuntiet: *Verumtamen*,
inquit, *cor Asa erat perfectum cum Domino om-
nibus diebus suis.* Et utique omnibus diebus suis
non diceretur, si ab eo in quo fuerat laudatus
aliquando recederet. Proinde cum Dei scriptu-
ra regem Asa, in tantis culpabilem, sic propter
culturam unius veri Dei laudaverit, ut eum
compararet atque conferret sancto regi David,
ac pronuntiaret, quod esset cor ejus perfectum
cum Domino omnibus diebus ejus; quomodo re-
ligiosus quisquam reprehendere audeat synodum
Calchedonensem, quod consuetudinem scripturæ
divinæ formamque custodiens, venerabilis Ibæ E-
pistolam, confitentem duas naturas & unam
Christi esse personam, quod maxime ad cultu-
ram Dei pertinet, pronuntiavit orthodoxam.
contemnens quod ejus conscriptor de beato Cy-
rillo aliter quam res habuit fuerat suspicatus,
& hæc attendere, vel cujuscumque momenti
pendere, quum de fide Christiana ast quæstio,
superfluum ducens: sicut ipse quoque beatus
Cyrillus superfluum duxit, quum * scriberet O-
* 256 rientalibus per Paulum Emesenum Episcopum,
„ dicens: Quoniam vero superflua & importuna
„ Ecclesiarum divisio facta est, nunc maxime sa-
„ tisfactum est nobis, domino meo reverentissimo

A Paulo chartam proferente, habentem irreprehen- “
sibilem fidei confessionem. Cum igitur & ipse B. “
Cyrillus, rectam fuisse cognoscens Orientalium
fidem, pro falsa suspicione, quam de illo habue-
runt, non eos judicavit hæreticos, quia nec de-
buit: quomodo sancta Calchedonensis synodus
non eidem B. Cyrillo contraria videretur, si pro
ipsa suspicione falsa atque superflua, veram &
necessariam de Christo fidem, quæ in illa episto-
la continetur, non pronuntiaret orthodoxam?
Putaverat autem reverentissimus Ibas Episcopus,
quod idem B. Cyrillus directa sibi ab Orienta-
libus confessione, non communem fidem in ea
cognoverit, sed proprium errorem correxit. Quod
neque nos, neque sancta Calchedonensis synodus
B approbavit, ubi dictum est, Dudum quidem ex “
relectis innoxius demonstratus est reverentissimus “
Ibas. In quibus etenim visus est culpare male “
loquens beatissimum Cyrillum, in posterioribus “
recte confessus respuit illa quibus culpaverat. “
Verum non pro ista de B. Cyrillo suspicione il-
la epistola quasi Nestoriana fuerat abdicanda;
quoniam longe alterius erroris, & summæ in
Christum impietatis, hoc nomen est. Conscrip-
tor autem ipsius epistolæ non catholicam fidem,
quam vere habuit Cyrillus, quæque culpanda
non est, sed ipsum Cyrillum culpavit, æstimans
C eum immoderate resistendo Nestorii dogmati,
in contrarium Apollinaris dogma per ignoran-
tiam lapsum. Hæc duo si discriminemus, Ne-
storianam non dicimus epistolam, quam synodus
catholicam dixit. quoniam aliud est cum de hu-
jusmodi persona false aliquid creditur: aliud ve-
ro, quum de ipso Christianæ fidei fundamento
male sentitur. Nisi forte quis dicat, quod pro
injuria B. Cyrilli damnare synodus debuit rectam
fidem ipsius Cyrilli, quam epistola illa confessa
est, aut eam non approbare, cum divina scrip-
tura, sicut ostendimus, Asa Regem Juda cum
tanta laude prætulerit; quasi amplioris sit cri-
minis lapsum putasse Cyrillum Episcopum, quam
prophetam, ut alia omittam, de peccato ar-
D guentem, in nervi custodiam tradidisse: Accipe
autem jam & aliud exemplum, quod sine men-
dacio defendimus synodi super epistola Ibæ sen-
tentiam. Nam Josaphat regem quoque similiter * 257
Joda, filium prædicti Asa, * meminimus inter 2. Par. 20. 33
alios reges excelsa non sustulisse, sicut etiam
patrem ejus. Deinde affinitate junctum Achab 2. Par. 18. 1
regi profano Israel, qui etiam in auxilium ejus-
dem Achab, posthabito Dei sermone, quem an-
te per Michæam prophetam ei annuntiaverat,
contra regem Syriæ frustra præliatus est. Prop-
ter quod, interempto in eodem prælio memora-
E to Achab, objurgatus est idem Josaphat, Jeu
filio Anania propheta dicente, *Si peccatorem il-* 2. Par. 19. 2
*lum adjuvisti, & eorum qui oderunt Dominum
amicus es: in hoc super te ira a facie Domini.*
Postremo pro societate Regis Achab * increpa-
tus, etiam cum Ochozia similiter profano rege * 258
Israel, quique patri Achab in regno simul & in
omni abominatione successerat, idem Josaphat
amicitiam junxit. Unde & Helиezer, filius Do-
diau prophetæ, eum redarguit dicens, *Pro eo* 2. Par. 20. 37
*quod communicasti cum Ochozia, confregit Domi-
nus opera tua.* Et in tantis etiam iste repre-
hensus atque culpatus, tamen quia solum Deum

* (254) *continet.*
* (255) *& Ana matrem suam &c.* Asæ mater appellatur *Ana* in græca versione τῶν LXX. *Maacha* autem in textu hebræo, & vulgata editione.
* (256) *rescriberet.*
* (257) *invenimus.*
* (258) *increpatus est etiam.*

coluit

coluit, & reliquias simulacrorum, quæ remanserant in diebus patris ejus, sustulit de terra,
Ibid. 32. sic a divina scriptura laudatur : *Et ingressus est Josaphat in via Asa patris sui, & non declinavit ab ea, faciendo quod rectum est in conspectu Domini.* Si igitur regem quoque Josaphat, quem in tantis errasse cognoscimus, & non solum a prophetis increpatum, verumetiam post denuntiationem ipsos contempsisse prophetas, pro Dei veri cultura, quia non divertit ut adoraret Deos alienos, sancta scriptura perhibuit non declinasse ab eo quod rectum est in conspectu Domini : quomodo synodus Calchedonensis non profane culpatur, quod morem scripturæ divinæ custodiens, epistolam venerabilis Ibæ, quamvis de beato Cyrillo aliter suspicantis, pro veræ fidei confessione, quam continet, in qua recte colitur Deus, pronuntiavit orthodoxam? An forte levior culpa est amicitia & affinitate profanis fuisse conjunctum, & prophetas missos a Domino contempsisse, quam de Cyrillo Episcopo falsum aliquid æstimasse? Sed jam tertium, quod extremum quoque erit, proferamus exemplum, quomodo, sicut diximus, a majore & meliore parte scriptura divina de multis soleat ferre sententiam; cujus formam sancta synodus secuta est, ut venerabilis Ibæ epistolam approbaret. Nam de rege quoque Ezechia sic eadem
2. Par. 32. 24. scriptura narravit : *In diebus illis infirmatus est Ezechias usque ad mortem.* & oravit ad Dominum, & exaudivit eum, & dedit illi signum, & non juxta retributionem, quam tribuit illi, repræsentavit Ezechias. sed exaltatum est cor ejus, & fuit super illum ira, & super Juda, &
* 259 super * Israel. Propter quod Esaias in eum pro-
4. Reg. 20. 17. Isa. 39. 6. phetavit dicens : *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & auferentur omnia quæ sunt in domo tua, & quæcumque recondiderunt patres tui usque in hunc diem, & in Babylonem introibunt, & non derelinquetur sermo quem dixit Dominus; Ecce ex filiis tuis, qui procedent ex te, quos generabis, adducentur & erunt eunuchi in domo regis Babylonis.* Cumque tanta esset cordis ejus elatio, ut hanc altionem gravissimam de justitia Dei reciperet, eadem scriptura de illo
4. Reg. 18. 3. 2. Par. 29. 2. sic dicit : *Fecit quod rectum est in conspectu Domini secundum omnia quæ fecit David pater*
4. Reg. 18. 5. *suus.* Et iterum : *Hic in domino Deo Israel speravit, & post eum non fuit ei similis quisquam in Regibus Juda, & in his qui fuerunt ante ipsum. & adhæsit Domino, nec recessit ab ipso, & custodivit mandata ejus, quæcumque mandavit Moysi, & erat Dominus cum ipso in omnibus.* Quomodo igitur illum, quem sic commemoravit, ut filii quoque ejus in captivitatem adducti, in domo regis Babylonis eunuchi servirent, sic divina scriptura laudavit? Ut enim non attendamus quod de illo dixit, Et fecit quod rectum est in conspectu Domini, secundum omnia quæ fecit David pater suus: rursumque, Hic in domino Deo Israel speravit, & post eum non fuit ei similis quisquam in regibus Juda, & in his qui fuerunt ante ipsum : quomodo de illo dictum est, adhæsit Domino, nec recessit ab ipso, & custodivit mandata ejus, quæcumque mandavit Dominus Moysi? An forte dicitur elatio cordis ejus, quæ sic Domino displicuit, adhæsisse Domino, nec recessisse ab eo, & custodisse mandata ejus, quæcumque mandavit Dominus, cum sit omnis initium peccati superbia? Quid ita dicemus, nisi quia in his verbis hoc intelligi voluit Dei scriptura, quod non sicut alii reges Deos gentium adoravit Ezechias, neque ab unius Dei veri cultura discessit : sed observavit quæcumque de hac mandavit Dominus Moysi, & quemadmodum scriptum est : *Destruxit excelsa, & comminuit omnia simulacra, & abscidit lucos, & comminuit serpentem illum æneum : quem fecit Moyses, cui filii Israel ad illud tempus sacrificabant.* 4. Reg. 18. 4. Secundum hoc ergo dictus est adhæsisse Domino nec recessisse ab eo & custodisse omnia mandata ejus, quæcumque mandavit Dominus Moysi, non secundum illam cordis elationem, pro qua tam grandem meruit iram divini judicii.

CAP. II.

UNde sancta illa quoque synodus, formam canonicæ scripturæ in sua sententia non excedens, secundum duarum naturarum in una Christi persona catholicam & generalem confessionem, non secundum privatam suspicionem, quam de B. Cyrillo cum aliis Ibas habuit, ejus epistolam [a] pronuntiavit orthodoxam : hoc ipso vocabulo, quod eam orthodoxam nuncupavit, ostendens fidei se confessionem in illa probasse. Non enim laus beati Cyrilli, sed vera fidei Christianæ confessio, mereretur hoc nomen. Alioquin Eutychianos dicimus quod sint orthodoxi, qui B. Cyrillum magnificant, putantes hoc eum sensisse quod sentiunt : quod reverentissimus Ibas, licet non in beato Cyrillo debuerit, vere tamen culpabile judicavit. At si nihil Eutychianos adjuvat laus beati Cyrilli, ut pro illa judicentur orthodoxi, sed potius pro denegatione duarum Christi naturarum pronuntiantur hæretici? * nihil gravare debuit de beato * 260 Cyrillo suscipio, ut pro illa judicaretur hæretica, sed potius pro confessione duarum Christi naturarum in unitate personæ pronuntianda fuit orthodoxa. Quocirca, sicut consequens non est, ut quia prædictos Eutychianos pronuntiamus hæreticos, propterea * debeamus laudem * 261 in eis beati Cyrilli culpare : ita consequens non est, ut quia sancta synodus epistolam venerabilis Ibæ pronuntiavit orthodoxam, propterea videatur injuriam in ea beati Cyrilli probasse. At enim, dicit aliquis, si ergo non recipit synodus Calchedonensis injuria beati Cyrilli, cur epistolam male de ipso loquentem absolute approbavit, & eam sine ulla exceptione pronuntiavit orthodoxam? Debuit enim dicere, quod in quibusdam erraverit. Ostenditur equidem ex superius memoratis, quod ob hoc auctorem ipsius epistolæ de isto errore non arguit, quoniam in quibus erat visus culpare male loquens beatissimum Cyrillum, in posterioribus recte confessus ipse jam respuerat illa quibus culpaverat. Verumtamen etsi hoc sententia synodi minime contineret ne-

a *Pronuntiavit orthodoxam*) Hoc etiam affirmat Liberatus cap. XIII. Quo autem sensu dicta sit orthodoxa, explicat Vigilius in Constituto. Verum ex omnibus de Iba Episcoporum sententiis, quæ leguntur in Synodo Calchedonensi, tres omnino, quas Facundus superiore libro recitavit, ejus ad Marim epistolæ meminerunt, atque in his duæ tantum orthodoxam pronunciarunt. Ideo Synodus V. ut eo loci observatum, non idem aliorum de illa judicium fuisse statuens, eos redarguit, qui epistolam a Concilio susceptam contendebant.

* (259) *Jerusalem.* Consonat Sacræ Scripturæ textus lib. 2. Paralip. cap. 32. 25.

* (260) *nihil gravare debuit epistolam Venerabilis Ibæ falsa de beato Cyrillo suspicio &c.*

* (261) *videamur*,

que sic esset credibile, quod in epistola venerabilis Ibæ injuriam beati Cyrilli approbaverit, cujus fidem multis & consonis vocibus laudasse testimonio gestorum ipsius synodi monstraretur. Quod si nobis & hoc defuisset, nullus ostendere posset in ejus sententia, quod approbaverit omnia quæ in illa epistola continentur. Unde si liceret alteri hinc accusare synodum, quia in ejus sententia non inveniretur quod eam in quibusdam approbaverit; profecto liceret etiam mihi hinc eandem synodum excusare, quia in ejus sententia non inveniretur quod eam in omnibus approbaverit. Nam sicut eam non in quibusdam dixit esse rectam, ita nec in omnibus dixit. Quod si & in omnibus diceret, quæ ad confessionem fidei, quam in Christum habemus, acciperem; sicut accipimus, quoniam pro unius veri Dei cultura scriptum est, quod cor Asa perfectum erat cum Domino omnibus diebus suis: & sicut accipimus, quia propterea de Josaphat dictum est, Ingressus est in viu patris sui Asa, & non declinavit ab ea, faciendo quod rectum est in conspectu Domini: & sicut accipimus, quia ob hoc Ezechias dictus est adhæsisse Domino, nec recessisse ab ipso, & custodisse mandata ejus, quæcumque mandavit Dominus Moysi. Quamvis & ipsum nomen, sicut jam diximus, quod orthodoxa vocata est, confessioni fidei Christianæ solent a synodo distribui. Mirandum tamen est, quod illi dicant, pro transitoria & levissima suspicione, quam continet, non debuisse aut potuisse orthodoxam judicari a synodo epistolam recte de incarnationis Christi mysterio confitentem, qui dixerint, Oportet aperte inspicere ad Marim epistolam, omnia quidem sine Deo & impie dicentem. Nam si eis justissimum visum est definire, quod sine Deo & impie dicat illa epistola, quæ duas Christi naturas in unitate personæ confessa est, quomodo sanctæ synodo videretur injustum orthodoxam eam pro eadem recta confessione fidei, quam continet, pronuntiare, cum eam non inveniatur in omnibus approbasse? Et ideo si epistola venerabilis Ibæ, & in confessione fidei, quam de Christo continet, approbanda est, & in suspicione, quam de beato Cyrillo conscriptor ejus habuit, improbanda: judica quæso, religiose Imperator, utrum synodus culpanda sit, in cujus sententia non ostenditur, quod in omnibus eam probaverit; an illi, qui pronuntiare ausi sunt, quod omnia sine Deo & impie dicat. Sancta Calchedonensis synodus, quamvis in reverentissimo Iba notaverit, quod de B. Cyrillo falsa fuerit suspicatus, tamen & si non faceret, ostenderetur, sicut diximus, jam formam divinæ scripturæ secuta, ut ejus epistolam pro recta confessione incarnationis Christi, quæ maxime ad divinum cultum pertinet, pronuntiaret orthodoxam. Isti vero cujus formam vel regulam secuti dicentur, qui pro hominis de homine suspicionibus, etiam rectam de Christo confessionem nimis inconsiderate simul impiam vocaverunt?

CAP. III.

His autem præmissis, quæ contra calumnias hæreticorum magni Concilii sententiam sufficienter a recepta, sicut jactant, beati Cyrilli vituperatione defendunt: profecto jam colligis animo, pie Princeps, multo facilius nos illa posse refellere, quæ nec ab ipsis venerabilis Ibæ accusatoribus objecta in ejus epistola criminantur. [a] cujus integrum tenorem ex synodi gestis, sicut promisimus, in hunc transferimus librum. Post prooemiu ergo sic habet. " In brevi autem luminosæ tuæ prudentiæ, quæ in paucis multa cognoscit, qualiu pridem & nunc hic acta sunt, " festinavimus indicare: scientes quoniam quæ vestræ sanctituti scribimus, & quæ hic aguntur, " omnibus ibi positis per vestram sollicitudinem " innotescent, quia nullam permutationem scripturæ a Deo traditæ susceperunt. Facin autem hujus causæ principium ex dictis, quæ & " ipse cognoscis. Contentio facta est, ex quo hic " tua sanctitas fuit, his duobus hominibus, Nestorio & Cyrillo, & conscripserunt adversus se " noxios libros, qui audientibus fuerunt scandalum. Nestorius enim dixit in suis libris, sicut " & sanctitas tua novit, quia beata Maria Dei " genetrix non est, ut multi putarent ex hæresi Pauli Samosateni hunc esse, qui dixit hominem purum esse Christum. Cyrillus autem, " volens Nestorii libros destruere, lapsus est, & " in dogma Apollinaris inventus est incidisse. " Conscripsit enim & ipse similiter illi, quia ipse Deus verbum factus est homo, tanquam non " sit differentia inter templum & inhabitantem in " eo. Conscripsit enim duodecim capitula, quæ " puto & tuam cognovisse sanctitatem, quia una " natura est deitatis & humanitatis domini nostri " Jesu Christi: & quia, sicut dicit, non oporteat dividere voces dictas, quas vel ipse Dominus de semetipso dixit, vel Evangelistæ de eo. " Hæc autem omni impietate plena sunt, antequam nos dicamus, sicut sanctitas tua novit. " Quomodo enim potest accipi, *In principio verbum* " de templo nato ex Maria? aut illud, *Minuisti eum paulominus ab angelis*, de deitate unigeniti " dici? Ecclesia enim sic dicit, sicut & tua sanctitas novit, & sicut a principio didicit, & confirmata est divina doctrina ex libris beatorum patrum, duæ naturæ, una virtus, una persona, " quod est unus filius dominus Jesus Christus. Ob " hanc contentionem, victores & pii Imperatores " jusserunt primates Episcoporum in Ephesinam congregari civitatem, & coram omnibus libros Nestorii & Cyrilli judicari. Sed antequam omnes Episcopi, qui congregari jussi fuerant, in Ephesum " pervenirent, anticipans idem Cyrillus aures omnium pigmento, quod excæcat oculos sapientum, " præoccupavit. Invenit autem causam ex odio quod " erat adversus Nestorium, & antequam * adesset " sanctissimus & reverentissimus Archiepiscopus Joannes, de Episcopatu Nestorium deposuerunt, judicio & inquisitione non facta. Post duos autem " dies damnationis ejus venimus in Ephesum. & " cognoscentibus nobis, quia in damnatione Nestorii, quæ facta est ab eis, duodecim capitula quæ a Cyrillo conscripta sunt, contraria existentia veræ fidei, posuerunt, &

[a] Conc. Calcheb. Act. 10.

Joan. 1. 1.
Psal. 8. 6.

* 262

a *Cujus integrum tenorem*) Habetur Græce & Latine in Actione x. Calchedonensi, ex gestis Synodi Berytensis, ubi prolata primum fuerat ab Ibæ adversariis. Habetur & in Synodo v. generali, sed alio interprete. Itaque tertia hæc versio, qua utitur Facundus, nusquam integra extat, sed ubique ἀκέφαλος & sine prooemio. Quare in Græco exemplari sic habet inscriptio: Ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς γραφείσης παρὰ τοῦ Ἴβα ἐπισκόπου, μετὰ τὰ προοίμια.

* (262) *Synodo adesset.*

[A] firmaveruot ; & consenserunt eis, tanquam veræ fidei consonantibus, omnes Orientales Episcopi eumdem Cyrillum damnaverunt, & adversus alios Episcopos, qui consenserunt ejus capitulis, excommunicationem decreverunt. & post hanc pertnrbationem unusquisque in suam civitatem reversus est. Nestorius autem quoniam suæ civitati odio erat, & qui erant in ea excellentioribus, illo reverti non potuit. Et mansit Orientale concilium ooo communicans his Episcopis qui communicaverunt Cyrillo: & propter hoc multa tristitia inter eos facta est, & in contentione erant Episcopi adversus Episcopos, & populi adversus populos, & completum est [B] [* 263] opere quod scriptum est, *Quia erunt inimici* * *domestici ejus* [Matth. 10. 36.]. Ex hoc detractiones multæ adversus nos factæ sunt * paganorum. [* 264] Non enim audebat aliquis de civitate ad civitatem, aut ad provinciam de provincia proficisci: sed unusquisque proximum suum sicut inimicum persequebatur. Multi autem, ante oculos non habentes Dei timorem, occasione Ecclesiastici zeli, inimicitias, quas occultas in cordibus suis habebant, ad effectum perducere festinaverunt. Ex quibus unus existit [a] nostræ civitatis tyrannus, quem nec tu ipse ignoras, qui occasione fidei, non solum nunc viventes insequitur, sed & hos qui [C] olim ad Deum præcesserunt. Quorum unus est beatus Theodorus, præco veritatis & doctor Ecclesiæ, qui non solum in sua vita colaphizavit hæreticos per veritatem suæ fidei, sed & post mortem spiritalia arma in libris propriis Ecclesiæ filiis dereliquit; sicut & tua reverentia eidem collocuta cognovit, & ex his quæ conscripsit instructa est. * Hunc præsumpsit in Ecclesia [* 265] palam anathematizare, qui propter zelum Dei non solum propriam civitatem ab errore ad veritatem convertit, sed & longe positas sua doctrina iostruxit Ecclesias. Et de libris quidem ejus multa ubique perscrutatio fiebat, non quia [D] vera fide existerent alieni, vidi enim eum adhuc illo vivo frequenter codices ejus legentem: sed propter inimicitias latentes, quas adversus eum habuit, quoniam eum manifeste convicit in synodo. His ergo malis intercedentibus, & unoquoque, sicut scriptum est, prout volebat discedente, Deus noster adorandus, qui sua semper clementia curam gerit Ecclesiæ, fidelissimi [* 266] atque victoris principis cor rexit, * ut dirigeret venerabilem atque sanctissimum Archiepiscopum Orientis, dominum Joannem, ut reconciliaretur Cyrillo. ab eo enim fuerat Episcopatu [E] depositus. Et postquam literas Imperatoria accepit, sanctissimum & reverendissimum Paulum Emesenum direxit Episcopum, scribens per eum veram fidem, & præcipiens ei, quia si huic fidei Cyrillus consenserit, & anathematizaverit eos, qui dicunt quia deitas passa est, vel dicentes quia una natura est deitatis & humanitatis, ut communicaret ei. Voluit autem Dominus, qui semper curam suæ gerit Ecclesiæ, quam sanguine proprio redemit, cor Ægyptii emollire, ut sine fatigatione fidei consentiret, & hanc susci-

[A] peret, atque omnes qui absque hac crederent anathematizaret. & communicantibus illis sibi invicem, contentio de medio est ablata, & pax in Ecclesia facta est: & non est in ea schisma, sed pax sicut pridem est. Quæ autem verba sint, quæ a sanctissimo & reverentissimu Archiepiscopo Joanne scripta sunt, & quæ a Cyrillo rescripta suscepit, ipsas epistolas huic, quam ad vestram direxi reverentiam, conjungens transmisi tuæ sanctitati, ut relegens scias, & omnibus nostris fratribus amantibus pacem denunties, quia contentio jam quievit, & medius inimicitiarum paries ablatus est, & qui seditiose adversus vivos & mortuos irruerant, in confusio- [B] ne sunt, pro suis satisfacientes excessibus, & contraria docent modo his quæ ante docuerant. Non enim quisquam audet dicere unam esse naturam divinitatis & humanitatis, sed confitentur in templum & inhabitantem in eo, qui est unus filius Jesus Christus. Hæc autem scripsi tuæ sanctitati ex magno affectu, quem circa te habeo, sciens quia tua sanctitas nocte & die in doctrina Dei temeipsum exerces, ut multis sis utilis. Hic est integer illius epistolæ tenor, quam apud se recitatam, sicut jam docuimos, magna synodus Calchedonensis pronuntiavit orthodoxam. Aggrediar igitur in adjutorio Salva- [C] toris, non ab his tantum sententiam ipsius synodi defendere, quæ scripto ab hæreticorum fautoribus in epistola supradicta culpata sunt, & in reprehensionem memoratæ sententiæ quasi Nestoriana damnata: verum etiam quæcumque petulantibus irreligiosorum verbis passim accusari cognovimus. Per hujus autem diffinitionis contextum, illud quoque, ubi opportunum fuerit, ostendemus, quoniam si eandem epistolam synodus judicaret hæreticam, hinc potius beatum Cyrillum hæreticum fuisse firmaret, & excusaret Nestorium, atque concilium reprehenderet Ephesinum. Unde ea nunc, quæ scripto [D] reprehendenda esse * dixerunt, pro tenore atque contextu quo ab illis sunt posita, ex eorum libro [* 267] transferamus in nostrum, ne quis nos existimet aliquid eorum quæ ad causam pertinent omisisse. Sic ergo dixerunt. Ingressi sunt accusatores Ibæ, petiverunt & ipsi relegi quæ in Tyro de Iba accusata sunt apud Photium & Eustathium Deum amantes. Et dum relegerentur acta inventa est in eis epistola quædam posita, tanquam ab Iba facta ad Marim Persam, omni impietate cumulata. Continet enim hæc: [E] Cyrillus volens Nestorii libros destruere lapsus est, & in dogma Apollinaris inventus est incidisse. Conscripsit & ipse similiter illi, quia Deus verbum factus est homo. & post alia: Quomodo enim potest accipi, *in principio verbum* de templo nato ex Maria? aut illud, *Minuisti eum paulo minus ab Angelis*, de deitate unigeniti dici? Denuo, Cyrillus aures omnium pigmento, quod excæcat oculos sapientum, præoccupavit, & de Episcopatu Nestorium deposuerunt, judicio & inquisitione non facta. His adjicit, quia in damnatione Nestorii quæ facta est

a *Nostræ civitatis tyrannus*) Rabulam sic appellat decessorem suum, qui anathema dixerat Theodoro, ut refert etiam Liberatus cap. x. Breviarii. Extat in Synodo v. Cyrilli Alexandrini epistola ad Rabulam Episcopum Edessæ, in qua eum laudat, quod hæresim Nestorianam a Theodoro Cilice ortam expulerit. & Rabulæ altera ad Cyrillum, in qua Theodorum ut Nestoriani dogmatis auctorem sugillat.

* (263) *hominis domestici ejus*.

* (264) *paganorum & hæreticorum*.

* (265) *Hunc præsumpsit, qui omnia præsumit, in Ecclesia &c.* Consonat textus epistolæ Ibæ ad Mariu Persam *act.* 10. *Concilii Calched. & coll.* 6. *Concilii V. Oecumenici*.

* (266) *ut dirigeret virum magnum & in suo Palatio notum, qui cogeret Venerabilem &c.* Ita loco cit.

* (267) *dixerunt, ipso tenore &c.*

Domino similiter narrat, non eum cum Manichæis negaret filium esse David? Nam ipso testimonio abutentes Manichæi sacramentum incar-
Marc. 12. 35. nationis ejus abjurant. *Respondens*, inquit, *Jesus dicebat docens in templo, Quomodo dicunt scribæ Christum filium esse David? Ipse enim David dicit in Spiritu sancto, Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo David dicit eum dominum, & unde est filius ejus?* Non igitur & hic talia dicendo, filium David, id est hominem se negavit, quod videtur ignaris: sed indicavit potius quod necessarium fuit, Deum se esse David. Nam si neque Deus est, dicendo, *Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi unus Deus*: neque homo, dicendo, *ipse ergo David dicit eum dominum, & unde est filius ejus?* quid illum esse dicimus? Et alias hujusmodi locutiones in divinis literis prudens lector inveniet: secundum quas qui sic loquitur earum quisque tractator, ut ipse quoque negare videatur aliquid quod negandum non est, ut aliud quod magis est necessarium intimetur; sic non est reprehendendus velut hæreticus, sed ex aliis dictis suis potius æstimandus, sicut nec ipsas scripturas divinas in talibus reprehendere quisquam catholicus audet, sed potius ex aliis manifestioribus, quomodo ea quæ obscura sunt intelligere debeat, recognoscit. Un-
* 271 de si B. Cyrillus * Nestorium quandam nefandam dualitatem conantem inducere, ne quam occasionem daret ejus errori, sermonem suum magis ad ea quæ unitatis sunt coarctabat; sicut e contrario priores doctores Ecclesiæ respondentes Apollinari, naturarum diversitatem stultissime confundenti, earum distinctionem amplius incumbebant: sic ipse Nestoriano repugnans, putari non debuit negasse differentiam naturarum, quemadmodum nec illi repugnantes Apollinari, putandi sunt unitatem negasse personæ. quia non idem semper est ordo pugnæ, vel modus: sed in oppugnatore causa est, quomodo contraire debeat propugnator.

CAP. IV. HÆc autem dicta sunt, non quod de Christo, sed quod de ipso beato Cyrillo venerabilis Ibas male crediderit: nec quod prædicatoris de Christiana fide confessio, sed quod hominis de homine suspicio displiceat in ejus epistola. Cui enim potest catholico displicere differentia naturalis inter templum & inhabitantem in eo, cum Dei Ecclesia sic confiteatur verbum carnem factum, ut non deneget, quod ibi subjunctum est, quia & habitavit in nobis? Nam verbum quidem caro factum est, quia sempiternus filius, qui verbum est patris, ipse in plenitudine temporum factus est homo. habitavit autem in nobis, quia nullam conversionem sustinuit inconvertibilis ejus divinitas; sed manens quod erat, naturam inhabitavit assumptam. Et ideo, verbum caro factum est, Nestorianos expugnat: Eutychianos autem, vel Apollinaristas eorum progenitores, & habitavit in nobis, quia verbum caro factum est, unam significat esse personam: habitavit autem in nobis, duas mansisse naturas. Non enim possunt duæ esse personæ, quando is qui verbum est, ipse etiam factus est caro: aut duæ non esse naturæ, quando aliud sit quod inhabitat, & aliud quod inhabitatur. Si quis autem non declinans in alterutram partem, sine contentione rem quærat, inveniet quod tam sanctorum Orientalium patrum, quamvis de beato Cyrillo male sentirent, quam ipsius beati Cyrilli, eadem fuerit semper intentio, ut dominum unum Jesum Christum doceretur in duabus naturis, id est, divinitate atque humanitate perfectum: ne aut propterea duæ personæ crederentur, quia duæ naturæ sunt; aut propterea una crederetur esse natura, quia una persona. Contigit autem nonnunquam inter unius sententiæ viros, ut cum de rebus ipsis, quæ in quæstione sunt, idem sapiunt, de se tamen invicem aliud suspicentur, cum vel a dicente minus aperitur verbis, quod corde conceptum est, vel ab audientibus minus inspicitur dicentis intentio. Discernenda est autem impietas, qua de Deo male creditur, ab ignorantia, qua quisque aliter de suo proximo, tanquam homo de homine suspicatur. Et, si forte videtur hominis de homine culpanda suspicio, approbanda tamen est intentio, qua veritas fidei, quam de Christo habemus, asseritur. Hanc intentionem volentes obscurare novæ diligentiæ repertores, quomodo totum fideliter ac simpliciter agunt, cum posuissent ex illa epistola quod ibi dictum est, Con- "
scripsit enim & ipse similiter illi, quia ipse Deus "
verbum factus est homo, transilierunt quod se- "
quitur, tanquam non sit differentia inter tem- "
plum & inhabitantem in eo. Cujus rei causa "
putamus? Nunquid ideo, quia istæ paucissimæ syllabæ prolixitatem facerent? an ideo potius, quia manifeste intentionem dicentis ostenderent? O fides! o integritas! o conscientia recte tractantium sermonem veritatis! Possunt isti profe-
cto cum Apostolo dicere, *Abdicamus occulta de-* 2. Cor. 4. 2.
decoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. Verum in hoc quoque deprehensis ac proditis eorum fraudibus, attende obsecro, serenissime Imperator, quomodo ex aliis
quæ sequuntur * etiam manifestum fiat, quod * 272
non contra fidem, quam de Christo habemus, reverentissimus Ibas in sua epistola sit locutus; sed intentionem beati Cyrilli minus intellexerit in ejus capitulis. Nam sequitur adhuc dicens, quemadmodum integer ipsius epistolæ tenor ha-
bet: Conscripsit enim XII. capitula, quæ puto "
& tuam reverentiam cognovisse, quia una natu- "
ra est deitatis & humanitatis domini nostri Je- "
su Christi: & quia sicut dicit, non oportet di- "
videre voces dictas, quas vel ipse Dominus de "
semetipso dixit, vel Evangelistæ de eo. Cui non "
appareat, quia sicut dictum est, non incarnationis Christi mysterium, sed intentionem beati Cyrilli minus intellexerit reverentissimus Ibas, quem sicut alii quoque Orientales patres, & ipsi qui eum venerari se fingunt Acephali, arbitratus est unam deitatis & humanitatis domini nostri Jesu Christi prædicasse naturam, & dixisse, quia non oportet secundum naturas dividere voces dictas, quas vel ipse Dominus de se, vel Evangelistæ de eo dixerunt? Denique etiam hoc ab illo per ve-
nerabilem Paulum * Emesenum expetiverunt, ut * 273
in scriptis apertissime fateretur: quod & venerabilis Ibas in eadem epistola sua narravit, ubi de

* (271) *videns Nestorium.*
* (272 *etiam atque etiam.*
* (273) *Emesenum Episcopum.*

„Sancto Joanne Antiocheno dixit, Postquam „literas Imperatoris accepit, sanctissimum & „reverentissimum Paulum Emesenum direxit E„piscopum, scribens per eum veram fidem, & „præcipiens ei, quia si huic fidei Cyrillus con„sentiret, & anathematizaret eos qui dicunt „quia deitas passa est, vel dicentes quia una na„tura est deitatis & humanitatis, ut communi„caret ei. Sane quoniam beatus Cyrillus, Orientalium legatione suscepta, magis quod a consacerdotibus suis expetebatur festinavit implere, quam dictorum suorum, in quibus offensi fuerant sufficientem purgationem facere; ideo putatus est, veluti pristino errore damnato, Orientalium admonitione conversus: cum ille recuperandæ unitatis cupidus, in defensione dictorum suorum noluerit immorari, ne cum probare diu contendit, quod non ut putabatur ab eo fuerint dicta, de quibus minus intelligentes aliter
* 274 sentiebant, controversiæ * hac dissensione terminus non daretur. Quod item illis verbis reverentissimus Ibas ostendit, quibus sequenter eumdem B. Cyrillum retulit sine fatigatione Orientalium fidei consensisse, & hanc suscepisse, atque omnes qui absque hæc crederent anathematizasse. Sed numquid B. Cyrillum putasse conversum, Nestorianum est crimen? Respondeant ergo nobis, qui Nestorianam hanc dixerunt epistolam, utrum unum Deum atque hominem Jesum Christum, per quem omnia facta sunt, & qui inter omnia factus est, in duas personas dividere, an Cyrilum servum ejus putasse conversum, hæresis Nestoriana dicenda sit. Multum excusamus Nestorium, si in hoc ejus hæresim constare dicamus, Cyrillum putasse conversum. Unde si Chalchedonensis quoque synodus idcirco velut Nestorianam hanc epistolam improbaret, hinc potius, quod item promisimus demonstrandum, excusasse Nestorium videretur. Non autem ita debuit religiosa illa synodus
a gravissimum crimen levigare [a] Nestorii, quæ bene cognoverat, quod longe alia blasphemia sit quæ hujus hæresis nomen accepit. Illa mysterium divinæ incarnationis evacuat, in qua salus nostra consistit: illa aliam hominis, aliam Dei subsistentiam dicit, ut humanam naturam alienet a Deo quæ in suis primitiis verbo assumente sanata est. Ibæ autem epistolam perspexit evidentissime confitentem, quod isti attingere timuerunt, quia licet duæ naturæ sint, una tamen est virtus, una persona, quod est unus filius dominus Jesus Christus. Quocirca si quis hanc Nestorianam dicit epistolam, procul dubio contra Ecclesiam cum Eutychianis affirmat Nestorianum esse, unam Christi personam in duabus prædicare naturis. non enim est aliud, unde nunc Eutychiani infamant Ecclesiam; & Nestorianos Christi fideles appellant, nisi quia duas unius filii domini nostri Jesu Christi profitentur esse naturas. Ergo non fingant cohibentes hæreticis, quod ideo tanquam Nestorianam damnaverint epistolam venerabilis Ibæ, quia beatum Cyrillum dixit esse conversum. Id enim ac si culpandum est, Nestoriani tamen criminis non est: cum potius hæreticorum fautores probentur, ob hoc eam Nestorianam pronuntiasse, quia conscriptor ejus duas in illa confessus est Christi esse naturas. Neque jam dicant quod fidem B. Cyrilli culpaverit, quod penitus probare non possunt. Primum quidem, quia post unitionem inter Orientales & ipsum factam approbat ejus fidem. Deinde quoniam & ante unitionem, non Cyrilli fidem, quam vere habuit, sed quam illum habuisse putavit, accusat. Putavit autem, sicut jam probavimus ipsius epistolæ verba testari, quia sic B. Cyrillus prædicaverat Deum verbum hominem factum, ut nulla esset differentia naturarum, hoc est inter templum & inhabitantem in eo, sed una esset natura deitatis & humanitatis domini nostri Jesu Christi. Quicumque igitur dicit, quod reverentissimus Ibas in epistola sua fidem B. Cyrilli, quam vere habuit & non quam habuisse eum putabat, arguerit, ipse profecto confirmat, quod idem beatus Cyrillus sic prædicaverit Deum verbum hominem factum ut nulla esset differentia naturarum, sed una facta esset divinitatis humanitatisque natura. Hoc enim reverentissimus Ibas per suam culpavit epistolam. Quinam ergo B. Cyrillum affirmant hæreticum? utrum nos, qui dicimus quia non * ejus fidem, an illi, qui dicunt quia ejus fidem accusavit Ibas Episcopus? * 275
Nos enim, qui eum non B. Cyrilli fidem dicimus accusasse, negamus utique quod idem Cyrillus differentiam abstulerit naturarum, & unam dixerit ex divinitate atque humanitate compositam esse naturam. Hæreticorum vero fautores, qui dicunt quod fidem Cyrilli Ibas arguerit, ipsi procul dubio assertiones Eutychianorum affirmant, dicentium, quod B. Cyrillus differentiam non crediderit naturarum, sed unam ex divinitate atque humanitate docuerit factam esse naturam. Quamobrem si Calchedonensis quoque synodus reverentissimum Ibam crederet fidem, quam B. Cyrillus habuit, & non potius errorem, in quem eum lapsum putaverat, arguisse, procul dubio affirmaret & ipsa quod unam prædicaverit Christi esse naturam. Cognoscis igitur, religiose Imperator, illud quod diximus iterum doceri, quoniam si hanc epistolam magna illa synodus abjiceret, tamquam fidem B. Cyrilli culpantem, hinc potius ipsum beatum Cyrillum credidisse hæreticum videretur. Unde nobis quoque fautores hæreticorum, ut hoc affirmaremus, persuadere conati sunt, nequid esset residuum quod Eutychianis, quibus cohibent, respondere possimus dicentibus, Qui Nestorianam esse dixistis epistolam Ibæ, cujuslibet alterius esse dicatur, quæ putavit hæreticum esse negare differentiam naturarum, & unam credere deitatis humanitatisque naturam domini nostri Jesu Christi? quomodo vestro judicio Nestoriani non estis, qui similiter dicitis hæreticum esse negare differentiam naturarum, & unam credere deitatis humanitatisque naturam domini nostri Jesu Christi? aut quomodo jam potestis dicere, quod B. Cyrillus differentiam naturarum docuerit, & non potius unam dixerit deitatis humanitatisque naturam; cum propterea illam damnaveritis epistolam, quod ejus fi-

a *Nestorii blasphemia*) Nestorius duas in Salvatore nostro personas fingebat. Non enim eumdem credebat esse Deum, quem hominem. sed alium filium Dei, alium filium Mariæ. Mariam non esse θεοτόκον, sed χριστοτόκον, id est non Deum peperisse, sed hominem. & Verbum filium Dei non hominem ex Maria factum suscepta humana natura, sed in hominem ex Maria natum postea in baptismo descendisse. Mariam denique templum Deo genuisse, non ipsum qui in templo habitat. Atque hæc nefanda est illa dualitas, quam Facundus conatum inducere Nestorium dixit cap. III.

* (274) *ac dissensioni.*

* (275) *ejusdem, an illi &c.*

dem culpaverit, quæ hoc in eo culpasse deprehenditur, quod negaverit differentiam naturarum, & unam docuerit deitatis humanitatisque naturam? Et idcirco, nec illam damnamus epistolam, nec dicimus quod fidem Cyrilli culpavit. quia non fidei Cyrilli fuerat quod culpavit. Nam verissime omni impietate plenum est, ad confusionem naturarum accipere, quod de templo nato ex Maria dixit Evangelista, *In principio erat verbum*; aut de unigeniti deitate, nec augeri nec minui potest, credere quod secundum sui naturam deminuta sit paulo minus
* 276 ab angelis * sicut in uno eodemque homine dicimus, quod interior homo ad imaginem Dei formatus, aut exterior secundum lineamenta membrorum, sexusque diversitatem, ex limo terræ creatus. Sed numquam hoc beatus Cyrillus putasse monstratur, quia idem natura est templum quod ex virgine Maria sumpsit initium, & verbum Deus, quod in principio erat carens initio. Hoc enim Apollinaristæ sapuerunt: hoc ab Apollinaristis
a [a] dementes Euthychiani traxerunt. hoc si etiam Cyrillus sentiret, verissime diceretur quia lapsus est, & in dogma Apollinaris inventus est incidisse. Nunc autem propterea verum esse non credimus, quia non probatus hoc aliquando sensisse.

CAP. V. SED iterum dicit aliquis, Quomodo ergo synodus epistolam pronunciavit orthodoxam, quæ B. Cyrillum, quem dicis nihil tale prædicasse, culpavit? Respondeo, quia fidem illa B. Cyrilli probavit. Nam si post unitionem inter Orientales & ipsum factam approbat ejus fidem, nos autem credimus quod semper eadem fuerit Cyrilli fides: necessario sequitur, quod ante unitionem quoque fidem ejus Ibas probaverit, quamvis ejus fuisse nescierit. Attende porro ipsam synodi sententiam, & invenies, quod in illa epistola, dissimulans ab humanis suspicionibus, ea quæ ad fidem Christi pertinent, propter quam manifestandam atque firmandam convenerat, approbavit. orthodoxa enim, non pro honorificentia Cyrilli, nec pro cujuslibet hæretici injuria diceretur, sed pro vera de Christo fide, quam continet. Si quis autem Calchedonensem synodum culpat, quod hominis de homine suspicione post habita, epistolam venerabilis Ibæ pronuntiavit orthodoxam, ipsum B. Cyrillum culpet necesse est, quod ipse quoque contemnens eamdem suspicionem Orientalium consacerdotum suorum, qui cum aliis diversarum provinciarum Episcopis congregati ejus capitula damnaverunt, confessionem fidei, quam ei per venerabilem Paulum Episcopum miserunt, in suam epistolam transtulit, & eis communicavit, seque professus est eadem credere ac prædicare de Incarnationis Christi mysterio: nec suspicionem, quam de illo habuerunt, ab eis damnari quæsivit, quin * nec etiam satisfacere
277 pro ea necessarium duxit. Verum neque cum solo

A beato Cyrillo synodus Calchedonensis culpatur,
quod hanc epistolam pronuntiavit orthodoxam, * 278
* sed cum toto Ephesino concilio, quod eorum communionem simul amplexi sunt. Unde jam videtur magna synodus, non quod epistolam venerabilis Ibæ orthodoxam dixerit, sed quod non & ipsa beatum Cyrillum cum Ephesino Concilio reprehenderit, accusari. Adsignata igitur omnia quæ premisimus. Recognosce quoniam si Calchedonensis synodus epistolam venerabilis Ibæ velut hæreticam improbaret, hinc potius beatum Cyrillum credidisse hæreticum, & Nestorium excusasse, atque Ephesinum reprehendisse
B concilium videretur. Quocirca etiam in hoc memorata synodus exemplum ipsius beati Cyrilli, vel potius Ephesinæ synodi secuta est: ut sicut illa omnium Orientalium rectissimam de Christo fidem, quamvis de se non recte suspicantium, prudenti ratione suscepit: ita & ipsa simili ratione susciperet epistolæ Ibæ congruentissimam de Christo fidem, quamvis de beato Cyrillo quasdam suspiciones incongruas contineret. Numquid ergo hæc sancta synodus injurias B. Cyrilli gratanter accepisse credenda est, quem probatur imitata, quod dissimulavit
* ab alienissimis suspicionibus; & cujus, nisi ab * 279
C eis dissimularet, argueretur exemplo? Aut numquid ideo reverentissimum Ibam non debuit absolvere, & Episcopatum ei & Ecclesiam restituere, de qua per Eutychis factionem injuste & absens erat expulsus, quia falsus erat in persona B. Cyrilli, ut eum aliquando putaret errasse, cujus fidem non solum sciens post unitionem cum Orientalibus factam, verum ante unitionem nesciens approbavit? Sed non oportuit,
inquiunt, * post hanc unitionem de beato Cy- * 280
rillo talia loqueretur. Ego autem dico, quia nec ante unitionem oportuit, immo nec ante ipsam synodum Ephesinam. quia prius interro-
D gari Cyrillus debuit, ac deinde culpari, si non satisfaceret. Sed nunc illud quærimus, utrum hæc venerabilis Ibæ culpa, quæ sicut jam probavimus a synodo quoque notata est, tanti debuerit æstimari, ut ejus epistola pronuntiaretur hæretica, cum fidem ipsius beati Cyrilli in confessione, quam ei per Paulum Episcopum Orientales subscribendum miserant, approbaret, licet in illis XII. capitulis intentionem ejus necdum intelligeret. Cognoscens magna synodus, quod sive in illis capitulis, sive in illa confessione cui
E beatus Cyrillus subscripsit, eadem fides esset, nihil differre judicavit, quibus verbis enuntiatam Cyrilli fidem Ibas approbasset, cum eum quod necessarium fuerat approbasse constaret. Unde nec aliud credidit, nec credere debuit, nisi quia patres Orientales, inter quos fuit etiam ipse Ibas, aliarumque provinciarum Episcopi, intentionem capitulorum B. Cyrilli minus animadverterant, ut ea etiam a Concilio Ephesino susce-
pta culparent. * Sicut aliquando in divina Tri- * 281
nitate catholici quidam [b] tres hypostases accipe- b
re noluerunt, quamvis tres personas acceperint;

a *Dementes Eutychiani*) Eutychis error contrarius Nestoriano, unam Verbi cum humanitate compositam naturam astruerat: cum fides catholica, utrique opposita sic unicam in Christo personam asserat contra Nestorium, ut in eodem contra Eutychem duas non confusas, sed distinctas atque perfectas naturas agnoscat, divinam & humanam.

b *Tres hypostases*) Græci, ut docet S. Augustinus lib. v. de Trinitate cap. VIII. *μίαν οὐσίαν τρεῖς ὑποστάσεις* dicere solebant, quod est Latine, ut idem exponit, *unam essentiam, tres substantias*, Sed quia usus obtinuerat apud Latinos, ut idem intelligeretur substantia quod essentia, propterea dicere non audebant tres hypostases, ne tres essentias dicere viderentur; sed unam essentiam, vel

* (276) *sicut nec in uno*.
* (277) deest τὸ *nec*.
* (278) *sed cum toto Ephesino concilio. Siquidem non solus Beatus Cyrillus, nihil impendens ipsam orientalium suspicionem, eos judicavit orthodoxos: sed & cæteri Patres, qui cum illo fuerunt in Ephesino concilio, & eorum communionem &c.*
* (279) *a levissimis*.
* (280) *ut post hanc*.
* (281) *Sic*.

A a [a] nec ideo sunt a viris sapientibus hæretici judicati, quoniam comperti sunt non in re quæ illo nomine significabatur, sed potius in ipso nomine quo significabatur offendi. Unde non potest hæretica Ibæ epistola judicari, nisi dicatur, quod in capitulis quidem B. Cyrilli recta contineatur fides, Nestoriana vero sit illa Orientalium confessio cui subscripsit, quam & Ibas, & Calchedonensis synodus in sua definitione suscepit: atque ita, ut Ibas & prædicta synodus accusetur, Cyrillus post Nestorium condemnatum in hæresim Nestorianam declinasse firmabitur. Hinc autem creditus est idem B. Cyrillus, non rectam prius in suis capitulis tenuisse sententiam,
B sed admonitione Orientalium postea esse correptus; quoniam cum ipsa unitas Ecclesiarum fieret, non Orientales patres ejus capitula subscribere compulsi sunt, sed ipse potius expetitus est directæ sibi ab eis confessioni subscribere.

b Ipsumque [b] capitulorum suorum retractationem, non ideo eam post Ephesinam synodum fecisse aliqui crediderunt, ut quæ clausa quibusdam fuerant panderentur, & quæ videbantur obscura clarescerent: sed potius ut pristinum in eis emendaret errorem, quod putabatur, sicut adhuc Eutychiani putant, quod unam in eis dixerit Christi esse naturam. Hinc ergo contigit,
C ut conversione B. Cyrilli facta unitas crederetur. Et revera cui non surriperet ista suspicio, (de humanis cordibus loquimur, & humana corda gestamus) cum nihil Orientales patres, qui hæc capitula corrigenda judicaverunt, corrigere cogerentur; beatus autem Cyrillus, non solum fidei confessioni, quam sicut necessarium crediderunt illi dictaverant, expetitus ante subscriberet, sed etiam ipsa sua capitula retractaret? De hoc autem quod opponitur ac dicitur, quia non tam contra beatum Cyrillum,

A quam contra Ephesinam synodum locuti sunt, quia parum intelligendo male de illis jam receptis capitulis crediderunt, sequenti libro, quia ibi magis opportunum videtur, multa & sicut existimo non contemnenda dicemus. Si vero hæreticum est Cyrillum credidisse conversum, cur obsecro non multo magis B. [c] Theophilus dicatur hæreticus, qui de sancto Joanne Constantinopolitano, cujus auctoritati atque doctrinæ multo majorem venerationem Christi debet Ecclesia, talia & tanta conscripsit, ut etiam nos, quod ea vel memoramus, sola possit * necessitas excusare? Fratres, inquit, Joannes persequitur immundo spiritu, quo suffocabatur
B Saul: & iterum, sanctorum ministros necavit. Dicit illum contaminatum, & in Ecclesia primitivorum impium, pestilentem, vesanum, & tyrannicæ mentis insania furibundum, atque in sua vesania gloriantem, animam suam adulterandam tradidisse diabolo. Hæc autem omnia, sicut habentur in ipsius * Theophili libro, ita posuimus. Vocat illum etiam humanitatis hostem, & qui scelere suo latronum vicisset audaciam, sacrilegorum principem, & sacerdotium agentem impium, atque oblationes sacrilegas offerentem, procacem & frontis durissimæ. Hoc quoque adjiciens, quod non his Joannes laqueis
C irretitus tenetur, qui possint aliquando dissolvi, sed qui audiret pro merito flagitii sui comminantem Deum atque dicentem, Judicate inter me & Joannem. expectavi ut faceret judicium, fecit autem iniquitatem, & non justitiam, sed clamorem. Dicit etiam, quia sicut satanas transfiguravit se in angelum lucis, ita etiam Joannes non esset quod videbatur: nec tantum similem satanæ, sed immundum dæmonem eum appellat, more torrentis trahentem verborum spurcitiam, quem & in Christum perhibet im-

c

* 282

* 283

substantiam, tres autem personas. Porro autem, qui tres hypostases dicebant, Græci & Orientales, ii non aliud quam tres personas intelligebant, Epiphanio teste in hæresi LXXIII. & Gregorio Nazianz. in orat. XXI. Distinguebant enim ab essentia ὑπόστασιν, cum Latini ob linguæ inopiam, ut Gregorio placet, distinguere non possent. Verum qui οὐσίαν ab hypostasi non distinguerent, Latini soli non fuerunt, nec primi. Nam Synodus Nicæna in expositione fidei damnant eos qui filium Dei ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας esse dicunt, pro eodem ut apparet utramque vocem posuit, tametsi aliter S. Basilio videatur in epistola LXXVIII. Et S. Athanasius patris ac filii μίαν οὐσίαν, μίαν ὑπόστασιν esse tradit in orat. V. contra Arianos, & in epistola ad Liberium. in epistola vero ad Africanos diserte affirmat ὑπόστασιν οὐσίαν εἶναι. Denique in Synodo Alexandrina, ut est apud eundem Athanasium in epistola ad Antiochenses, cum dissiderent Episcopi, atque aliis tres hypostases, aliis unam dici placeret, qui unam dicebant, existimare se professi sunt hypostasim & essentiam idem esse, ταὐτὸν εἶναι εἰπεῖν ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν. Quanquam autem Synodus illa utrosque recte sentire, & voce potius quam sententia discrepare comperit, abstinendum tamen a novitatis specie in posterum, nihilque ultra Nicænam formulam exquirendum censuit, idque ad Antiochenses Synodica sua perscripsit. Sed decreto illo nihil obtinuit. Invaluit enim, ut dictum est, apud Græcos & Orientales, ut tres hypostases summa contentione assererent, atque alios ad eandem confessionem compellerent. Unde & Hieronymi adversus Antiochenos expostulatio ad Damasum epist. LVII. *Nunc*, inquit, *pro dolor, post Nicænam fidem, post Alexandrinum juncto pariter Occidente decretum, trium hypostaseon ab Arianorum præsule, & Campensibus novellum a me homine Romano nomen exigitur.* Ceterum nostri, qui tamdiu restiterant, quamdiu ὑπόστασιν substantiam dici intellexerunt, ubi eam vocem a substantia Græcorum exemplo distinguere, & personam sive subsistentiam interpretari cœperunt, exinde tres hypostases cum Græcis profiteri ac profitendas esse non dubitarunt.

a *Nec hæretici judicati*) Nam cum hypostases alii eodem sensu dicerent, quo alii personas, neutris alios damnare fas erat, ῥημάτων, ut Nazianzenus scribit, ὡς τῶν αὐτῶν φρονούντων διαφέρειν. Sic in Synodo Alexandrina, nec Arriani habiti sunt qui tres hypostases asserebant, quia hypostasim non pro substantia, sed pro persona sumebant: nec Sabelliani, qui unicam dicebant, quia hypostasim non personam, sed substantiam intelligebant.

b *Capitulorum retractationem*) Capitula, sive anathematismos duodecim contra errores Nestorii scripserat Cyrillus, qui subditi sunt epistolæ ipsius & Synodi Alexandrinæ ad Nestorium, lectique cum eadem epistola in Actione I. Synodi Ephesinæ. Hos anathematismos velut hæreticos infamarunt, damnaruntque in privato conventu suo Episcopi Orientales. Cyrillus vero, ut omnem ansam eriperet, capitula sua primum Synodi hortatu retractavit & exposuit, suam anathematismo cuique quam vocat ἐπίλυσιν seu declarationem subjiciens. Tum deinde Apologeticum pro iisdem capitibus edidit adversus Orientales, quorum nomine circumferebantur ἀνατροπαὶ singulis anathematismis oppositæ, quarum auctor fuisse creditur Andreas Episcopus Samosatenus, cujus meminit Cyrillus epistola XXX. ad Eulogium. Postremo cum Theodoreti quoque librum accepisset adversus eadem capita Joannis Antiocheni jussu compositum, alteram rursus illorum defensionem aggressus est, in qua universas Theodoreti ἀνατροπὰς sua quamque apologia confutavit. Quæ omnia Græce Latineque nunc edita videre est post Synodum Ephesinam.

c *Theophilus conscripsit*) Ingentem librum postea vocat, ex quo sequentia depromuntur. Infestus Chrysostomo fuerat Theophilus Alexandrinus, non solum viventi, adeo ut in exilium tandem extruderet, verum etiam mortuo, ne illius nomen in diptycha referretur. Sed singulari Dei providentia non ante animam efflare sub mortem permissus est, quam cum Chrysostomo, ejus imaginem venerando, rediret in gratiam, ut ex Isidori diaconi chronographia narrat Damascenus, De Imaginibus lib. III. extremo.

* (282) *causa necessitas.*

* (283) *Beati Theophili.*

pium

pium extitisse, & Judæ traditoris esse consortem. Addit etiam quod arguatur in Deum manus impias extendisse, & quod Jacobus Apostolus de quibusdam rerum mundanarum cupidis di-
Ja. 4. 3. xit, *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis*, hoc beatus Theophilus beatum Joannem asserit dixisse de Christo. Ausus est inquit, dicere „ in Ecclesia, quod Christus oraverit, & non fuerit exauditus, quia non bene oraverit. Quis hæreticorum deterius blasphemavit, quam beatum Joannem refert beatus Theophilus blasphemasse,
* 284 quem affirmat * consortio Judaicæ impietatis semetipsum tradidisse, & offerre temeritate solita, quod obtulerunt Judæi, se ipsum ac populos decipientem, & Dathan atque Abiron æmu-
* 285 „ latorem? Audiat, inquit, cum Judæis, * iniquitas magnificata est nimis. Adjicit etiam hoc, „ Arriani & Eunomiani contra Christum Joannis „ blasphemiis delectantur: Judæi & idololatriæ justificati sunt tua comparatione gentiles. Et iterum dicit, Non solum non est Christianus Joannes, sed pejor est rege Babylonio, multo sceleratior quam Balthasar, idololatris & ethnicis sceleratior est Joannes. Tibi, ait, præsens ignominia, æterna in futuris sæculis pœna reddetur. „ Hoc quoque visum est & idem beato Theophilo dicere, Salvator clamavit & dixit, tollite Joannem, & mittite in tenebras exteriores. & iterum, Largissimos fomites ante tribunal Dei suo ministravit incendio. Et hæc omnia non suf-
* 286 fecerunt iræ atque * furori, nisi etiam hoc de memorato sanctissimo viro Joanne diceret, quod alia ei pœna quærenda sit, eo quod vinceret sceleris magnitudo multitudinem tormentorum. Si quis autem experiri voluerit, quod non sententias tantum, verum etiam ipsa verba posuimus, & nosse quotiens hæc ab illo replicata sunt, legat innormen librum, non solum contumeliis, sed ipsa quoque sæpe repetita maledictorum recapitulatione, nimis horribilem, ab Hieronymo presbytero translatum. De quo idem beatus Theophilus expectavit, ut per ejus eloquium, qualis Joannes fuerit, Latini cognoscerent. Nos autem in illo libro, non qualis Joannes, qui nihil horum merebatur, nec qualis Theophilus, cujus virtus in multis probata, non ex isto accedenti morbo judicanda est, sed potius qualis sit miserabilis humana vita cognoscimus, de qua scriptum est, *Quia tentatio est su-*
Job. 7. 1. *per terram*. Nam si talia talibus acciderunt, quid nobis metuendum non sit, nostrique similibus? At ego hic interrogari vellem judices mortuorum, qui ad destructionem synodi Calchedonensis nos quoque volunt de mortuis judicare,
* 287 qua ratione, quave justitia, hæresis * crimen deputetur, Cyrillum dixisse conversum, & Theo-
* 288 philus non * judicatur hæreticus, qui sanctum Joannem clarissimum doctorem Ecclesiæ dixisse criminatur, quod Christus oraverit, & non fuerit exauditus quia non bene oraverit; & talia prædicasse, ut Arriani & Eunomiani contra Christum ejus blasphemiis delectentur, sed Judæi & idololatræ; & quia se Judaicæ impietati tradiderit. Si vero nihil habent quod respondeant, quoniam Theophilum pro humanis injuriis judicant non esse dicendum hæreticum: hoc etiam synodum Calchedonensem in epistola venerabilis Ibæ judicasse desinant criminari. Hujus autem venerabilis Theophili sui decessoris beatus Cyrillus sententiam sequens, ipse etiam postea, quemadmodum quarto libro docuimus, contra judicium quoque sedis Apostolicæ, quæ per beatissimum Papam Innocentium prædicti Sancti Joannis in exilio constituti damnationem solverat, nomen ejus post mortem inter Dei sacerdotes in sacrificio recitari prohibuit: & sicut ejus decessor Theophilus dixerat quod Ariani blasphemiis ejus delectarentur, ita & ipse eum Eudoxio Ariano Episcopo comparavit: nec pro hac existimatione vel Theophilum quisquam vel Cyrillum judicavit hæreticum, quoniam longe alia causa est, quæ meretur hoc nomen. Quod etiam sancta synodus in epistola venerabilis Ibæ considerans, neglectis atque postbabitis hominis de homine suspicionibus, pro vera Christianæ fidei confessione quam continet, eam pronuntiavit orthodoxam. Quæ hoc etiam prospexisse credenda est, quoniam si eam pro levissima & præterita suspicione, quam de Beato Cyrillo cum Orientalibus diversarumque provinciarum Episcopis conscriptor ejus habuit, hæreticam judicaret: multo magis eadem ratione Theophilus judicaretur hæreticus, qui dixit Joannem in Christum impium extitisse, & ausum fuisse in Ecclesia dicere, quod Christus oraverit, & non fuerit exauditus, quia non bene oraverit; & quia Ariani & Eunomiani contra Christum ejus blasphemiis delectarentur: Judæi quoque, & Idololatræ. Cujus nec levis & transitoria fuit ista suspicio, sed quam suo quoque successori Cyrillo transmisit, ut & ipse eum de Ecclesia-
sticis muris * excluderet, & Judam atque Jechoniam diceret, ac profanum, & Eudoxio Arianorum Episcopo crederet conferendum. Non ergo juste dicitur sancta synodus epistolam Ibæ pro suspicione, quam de Beato Cyrillo conscriptor ejus cum multis aliquando habuit, velut hæreticam debuisse damnare: cum potius, si hoc præsumeret, hinc ipsum Beatum Cyrillum, quod jam sæpe monstratum est, faceret videri damnabilem. Quis enim vel ipsorum calumniantium neget, quod graviora Cyrillus de sancto Joanne, quam Ibas de Cyrillo conscripsit? Hæc autem scandala, vel * quælibet merito nos of- * 290
fendunt in patribus, quos tanquam luminaria Deus in Ecclesia sua constituit, ut eorum desuper illuminemur excellenti scientia atque doctrina, sic habenda mihi videntur, sicut ipsorum quoque luminarium cæli defectus. quæ licet nonnunquam splendoris sui detrimenta sustineant, non tamen amittunt luminaria esse quod sunt. Et crebro quidem accidit, ut ista quoque Ecclesiæ luminaria, quoniam multa a nobis celsitudine separantur, pro quodam nostræ ignorantiæ nubilo, cum in se splendentia maneant, nobis videantur obscura. Habeatur itaque velut eclipsis quædam luminarium Theophili, & Cyrilli, quod tam horribilia de magno luminari Joanne Constantinopolitano locuti sunt. Habeatur etiam altera eclipsis velut luminarium Orientalium, sive aliorum patrum, qui cum eis ex diversis provinciis convenerant, quod intelligentiæ defectu paululum obscurati, aliter quam res habuit de luminare Cy-

* (284) *etiam consortio.*
* (285) *iniquitas tua.*
* (286) *furori Theophili.*
* (287) *crimini.*
* (288) *dicatur.*
* (289) *exclusum.*
* (290) *qualibet aliena.*

rillo æstimaverunt. Nam quos Christus in Ecclesiæ suæ stabili pace, tamquam in cœli firmamento servavere, nos venerari atque suscipere oportet: nec de illorum controversiis jam finitis infinita movere certamina, & temere condemnare mortuos, magis autem cogitare nos morituros, & credere potius, quod pietati convenit Christianæ, quia pro suis in Ecclesia Christi laboribus, & pacis merito, quam ipsi servaverunt Ecclesiæ, si quid in aliquas privatim personas, non livore diabolico, sed humano errore peccantes emendare non potuerunt, antequam de hac vita transirent, indulgentia Domini remittente, quem precari non desinebant, ut delicta juventutis eorum & ignorantiæ non meminisset, in requie sint apud eum, expectantes securi judicium retributionis æternæ. Unde metuere debemus, ne quos hic modo, ubi nobis omnia licent, sed non omnia expediunt, judicamus, cum judicare venerit filius hominis in majestate sua, & omnes Angeli cum eo, & congregabuntur ante eum omnes gentes, ipsi sint judices nostri. Adesse autem nobis debet & in hoc loco illa ratio atque similitudo, quam in superiori libro dedimus, cum de interlocutione venerabilis Anatolii Constantinopolitani Antistitis ageremus, qua pronuntiavit Dioscorum non pro fide esse damnatum. quoniam sicut eum hæreticum non fecit, quod ipsum Dioscorum a perfidia fieri voluerit excusatum; eo quod aliud sit ideo hæreticum excusare, quod catholicus putetur, & aliud ipsam hæresim probare atque defendere: ita nec epistula venerabilis Ibæ potuit hæretica juste videri, vel si non rem gestam, prout in tempore visum est, narrasse, sed
* 291 B. Cyrillum * accusare firmetur. eo quod aliud sit, ideo accusare catholicum, quod hæreticus putetur, & aliud ipsam improbare ac reprehendere catholicam fidem. Et sicut venerabilis Anatolii defensioni profecit quod ibi diximus, quia potest castitatis approbator atque dilector non approbata fornicatione fornicatorem, dum in persona fallitur, approbare: ita etiam reverentissimi Ibæ, & ceterorum Orientalium, atque aliarum provinciarum antistitum defensioni proficiat, quod ibidem consequenter adjecimus, quia potest castitatis approbator atque dilector, non improbata castitate, castum, dum in persona similiter fallitur, improbare. Nam " si venera-
" ſ ſic. bilis Ibas, sive alii, quos memoravimus, Orientales, aliarumque provinciarum Episcopi, in persona potius B. Cyrilli, quam in ipsa fidei regula fallebantur, sicut etiam ipse Cyrillus cum Theophilo fallebatur in beato Joanne; quod etiam sancta synodus intellexit, ut & illius epistolam pronuntiaret orthodoxam, & illos acceptaret ut patres. Nos autem, per contentionem & inanem gloriam, quam passim etiam de ignominiosa præsumptione gestimus adquirere, sapientiores nos tanta synodo judicantes, levissimam de persona suspicionem traximus ad regulam fidei, & non quasi festucam auximus in trabem, quæ si non ejusdem quantitatis, ejusdem tamen est generis, sed contemptibilem stipulam in ingentem vertimus arietem, qui totum Romani orbem imperii frustra quateret atque vexaret. Quis autem digne consideraret,

A quis verbis explicare sufficeret, quam sapienter ad instructionem prædestinatorum humana quoque ignorantia Deus utatur, cujus omnipotens bonitas in magnam utilitatem, cum voluerit, nova quæque convertit? Illa namque de beato Cyrillo consacerdotum ejus ignorantia, quæ paci Ecclesiarum aliquando contraria fuerat, si quis bene consideret, instructioni Ecclesiæ nunc assertionique proficit. Evidentius enim documentum est veræ fidei, si inter se dissidentium, quam si pacatorum, inveniatur eadem de illa suisse sententia. Nam licet Orientales Episcopi cum aliis male de beato Cyrillo sentirent, & ob hoc
B * etiam vehementer insectarentur; venerabili ta- * 292
men Paulo Emiseno Episcopo mediante cumperimus, quod utraque pars pro una eademque fide certabat. cum & Orientales nihil aliud a beato Cyrillo confitendum expectarent, quam tenuit semper & tenet Ecclesia: & beatus Cyrillus quod expectabatur cum magna exultatione perficeret, confessionem eorum de incarnationis divinæ mysterio desideranter accipiens, suamque esse protestans. Unde qui bene de Cyrillo sentit, qui eum vere Apostolici credit affectus, cogitare debet quantum exultare potuerit, videns adversum se zelum patrum, maxime Orientalium, pro fi-
C dei, quam ipse quoque tenebat, veritate fervere. Non enim tanti penderet vir sanctissimus, quod in illo fallebantur sui collegæ, quanti pen-
debat quod pro * fidei catholicæ veritate certa- * 293
rent. magisque volebat consacerdotes suos errorem, in quem illum incidisse putaverant, sine personæ acceptione damnare, quam eos pro sua per-
sona defendere quod * erat contrarium veritati. * 294
Audiamus Apostolum dicentem Galatis, *Sed licet* Gal 1. 8.
nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquamquod evangelizavimus vobis, anathema sit, sicut prædiximus, & nunc iterum dico, si quis vobis evangelizaverit præter id quod acce-
D *pistis, anathema sit*. Cum ergo Apostolus non tantum se, verum etiam Angelum de cælo, evangelizantem præterquamquod evangelizaverat, anathema esse maluerit, quam ut Christi fideles a firmitate prædicati sibi evangelii moverentur: quantum beatus Cyrillus lætari potuisse credendus est, cum se videret ob eam fidem, quam tenebat, & quam ab omnibus teneri volebat, a suis consacerdotibus insectari? Quod enim in illo fallebantur, nec ibi credebat statum fidei Chri-
stianæ constare, nec æstimabat diu esse * manlu- * 295.
ros, cum in ejus esset potestate, quod postmo-
E dum fecit, dictorum suorum pandere rationem, & sedare aliter æstimantium motus. Quod autem fideliter, quod constanter, ea quæ veritatis fuerant asserebant, quamvis contra ipsum asseri necesse non fuerat, ibi rectæ fidei statum, ibi suam illorumque salutem, ibi Ecclesiarum omnium de cetero firmitatem consistere judicabat, ut de incarnationis dominicæ sacramento nemo dubitaret ulterius, de quo etiam inter dissidentes, ac de se aliter sentientes, una inveniretur eademque sententia. Cur itaque pusillanimes nos de magnanimi Cyrilli gaudio contristamur? cur inde perturbamus Ecclesiam, unde ab omnibus est perturbationibus defendenda? cur de hoc ridere damus hæreticis, de quo a nobis confundi debuerant? Sed hoc totum agit præceps & ignara

*) 291) *accusasse*.
* (292) *eum vehementer*.
* (293) *fidei christianæ defensione certarent*.
* (294) *est*.
* (295) *mansurum*.

A
temeritas, quæ neque quomodo contradicentibus
respondeat, novit, neque paternis definitioni-
bus acquiescit. Hinc est quod facile decipitur.
hinc hæreticorum circumventionibus irretitur,
magis inquieta, quam fortis. Nos autem, quod
est prius ac tutius, sanctorum patrum constitu-
tis placido atque humili corde subjecti, eorum
auctoritate firmamur. Dehinc etiam intelligi-
mus, quod sancta synodus prudenter inten-
tionem Eutychis atque Ibæ dijudicans, si-
cut illum sacrilegum juste damnavit, ejusque
dogma, quamvis beatum Cyrillum laudaret,
pronuntiavit hæreticum, quia fidem ipsius Cyril-
B
li, quod magis attendendum fuerat, improbat:
ita juste reverentissimum Ibam absolvit, ejusque
epistolam, quamvis beatum Cyrillum vitupera-
ret, pronuntiavit orthodoxam; quia fidem ip-
sius Cyrilli, quod magis attendendum fuerat,
* 296 approbat. Vide quid ille præclarus Episcopus * ina-
nis gloriæ studiosissimus contemptor, & amator
297 sincerissimus veritatis, * Augustinus dicat, In
» exordio librorum meorum opinaturus me sensis-
» se quod non sensi. quorum errorem mihi tri-
» bui non debere quis nesciat, si velut me sequentes
» neque adprehendentes, deviaverint in aliquam
» falsitatem, dum per quædam densa & opaca
» cogor viam carpere? quandoquidem nec ipsis
» sanctis divinorum librorum auctoritatibus ullo
» modo quisquam recte tribuerit tam multos &
varios errores hæreticorum: cum omnes ex eis-
dem scripturis falsas atque fallaces opiniones
suas conentur defendere. Admonet me plane,
ac mihi jubet suavissimo imperio lex Christi,
hoc est caritas, ut cum aliquid falsi in libris
meis me sensisse homines putant, quod ego non
sensi, atque idipsum falsum * alteri displicet; * 298
malim me reprehendi a reprehensore falsitatis,
quam ab ejus laudatore laudari. Ab illo enim
quamvis ego non recte, qui hoc non senserim,
error * tamen recte vituperatur: ab hoc autem * 299
nec ego recte laudor, a quo existimor id sen-
sisse, quod vituperat veritas, nec ipsa sententia,
quam vituperat veritas. Si quid igitur de bea-
to Cyrillo bene sentimus: si quid ei prudentiæ vel
caritatis adscribimus, ipsum quoque cum * justo * 300
viro sapientia & pietate prædito Augustino
credamus, quod cum false putaretur in suis ca-
pitulis sensisse quod non sensit, malebat se re-
prehendi ab Iba reprehensore falsitatis, quam ab
Eutyche ejus laudatore laudari. Et si nunc ad-
viveret, ipse quoque interrogatus a nobis res-
pondere posset ac dicere, A meo venerabili fra-
tre Iba, & aliis consacerdotibus meis, quamvis
ego non recte, qui hoc non senserim, error ta-
men ipsa recte vituperatus est: nefando * viro Eu- * 301
tyche, ejusque complicibus, nec ego recte laudor,
a quibus existimor id sensisse, quod vituperat veri-
tas, nec ipsa sententia, quam vituperat veritas.

* (296) *ejus inanis gloriæ fastidiosissimus contemptor*.
* (297) *Augustinus dicat in exordio librorum, quos de Trinitate scripsit, debemus attendere*. " Arbitror sane, inquit, nonnullos tardiores in quibusdam locis librorum meorum opinaturos me sensisse &c. „ Priora verba usque ad *Arbitror*, sunt Facundi, non Augustini: sequentia habeantur *lib. 1. de Trinitate cap. 3. num. 6.*
* (298) *alteri displicet, alteri placet, malim &c.* loco cit.
* (299) *tamen ipse*. Ita loco cit.
* (300) *illo*.
* (301) *vero*.

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS,
PRO
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,
LIBER SEPTIMUS.

CAP. I. NOn ignoro quod imperitis rerum æstimato-
ribus absolvendarum quæstionum lenta &
minus efficax videatur oratio. Etenim quia cir-
cumspectans omnia cauto potius & explorato,
quam festino gradu procedit, hinc ab eis de tar-
ditate culpatur. Deinde quoniam pro difficul-
tate quoque conditionis suæ, ut calumniam insi-
diantia, vel ignorantiam minus intelligentis,
quæ in superficie rerum verborumque versantur,
excludat, necesse habet subtiliore tractatu inti-
mæ veritatis secreta quædam ac penetralia,
quod non ciro provenit, omnibus aperire: hoc
illi, qui cum incapaces, tum etiam impatientes
sunt rationis, molestissime ferunt. Nemo enim
magis de ratiocinantis mora causatur, quam
ille, cujus per eam tarditati consulitur. Nos
autem sapientium magis judicium veremur of-
* 302 fendere, a quibus * hinc profecto culpabimur, si
C
quod causæ utilitas maxime postulat omittamus.
Et ideo quærendum est, cujusmodi sint alia,
pro quibus epistola venerabilis Ibæ dicitur non
debuisse orthodoxa judicari. Nam quia idem re-
verentissimus Ibas etiam fidem suam confitens ait,
Ecclesia enim sic dicit, sicut & tua sanctitas
novit, & sicut a principio didicit, & confir-
mata est divina doctrina ex libris beatorum
patrum, duæ naturæ, una virtus, una per-
sona, quod est unus filius dominus Jesus Chri-
stus. Hinc alii rursus eum e contrario reprehen-
dunt, quod unam domini Jesu Christi dixe-
rit esse virtutem. Aiunt enim: Qui fieri po-
test, ut duarum a se longe distantium natura-
rum, id est deitatis & humanitatis, una sit vir-
tus? ac per hoc, cum una dicitur virtus, natu-
rarum diversitas tollitur, ut a secundum Eutychis
dementiam una etiam videatur esse natura. Porro

a *Secundum Eutychis dementiam*) At contra Justinianus in Edicto, & Quinta Synodus, ex his verbis Nestoriani dogmatis suspicionem ducunt. Duas enim naturas ab Iba, Nestorii more, intelligi volunt duas personas, unam autem virtutem atque unam personam ab eo dici, οὐ καθ' ὑπόστασιν, sed κατὰ μίαν ἀξίαν, καὶ τὴν αὐτὴν τιμήν.
* (302) *tunc*,

hæc dicentes, nobiscum profecto memoratam e- A
pistolam Nestorianam non esse confirmant, qui
unius filii domini Jesu Christi unam dicere vir-
tutem, Eutychiano, id est Nestorianis contra-
rio, putant errori congruere. Unde etiam cre-
ditur, non esse reprehensum ab istis Eutychia-
norum fautoribus. Cur autem propter hoc ver-
bum, vel reverentissimus Ibas, vel synodus, quæ
ipsam ejus epistolam pronuntiavit orthodoxam,
culpetur ignoro. Non enim ille contra natu-
rarum discretionem, de qua superius recte lo-
* 303 cutus est, * idem adjecit, tamquam unam, hoc
est parem creatricis & creatæ substantiæ pu-
taverit esse virtutem: sed potius illud adtendit,
quod unius personæ sit eadem virtus. Nam si B
tantum caritas valuit in multis personis per
spiritum ipsius domini nostri Jesu Christi diffu-
sa, ut recte in Actis Apostolorum diceretur,
Act. 4. 32. *Multitudinis autem credentium erat cor & ani-
ma una*, quomodo recte dici non potuit, quod
una virtus sit ejus personæ, cujus dono factum
est, ut illa multitudo unius esset cordis & ani-
mæ? Quod si respondetur, quia illius multitudi-
* 304 nis credentium propterea * dici potuit unum fuisse
cor & animam unam, quod omnes unius naturæ
fuerint, id est humanæ; domini autem Jesu Chri-
sti duæ ac diversæ naturæ sint: intelligant in pri-
mis, quia non idcirco illorum credentium erat cor C
& anima una, quod unius naturæ fuerint, sed
potius quod unus Christus spiritus hanc illis præ-
stiterit unitatem. Non enim natura nos unani-
mes, sed animorum societas facit. Deinde con-
1. Cor. 6. 16. siderent quod ad Corinthios Apostolus dicit, *An
nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum cor-
pus efficitur? Erunt enim*, inquit, *duo in car-
ne una. Qui autem adhæret Deo, unus spiritus
est*. Si autem non solum de naturis, verum e-
* 305 tiam de personis * divinis recte dictum est,
Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est;
quomodo recte dictum non potest intelligi, quod
in epistola venerabilis Ibæ sancta synodus adpro- D
bavit, quia una virtus est unius personæ domi-
ni Jesu Christi? Et, si fidelis quisque, per bo-
nam tantummodo voluntatem adhærens Domino
unus cum illo spiritus fit, quamvis non sit u-
na persona; quanto magis in Christo recte di-
ci potuit quod una sit virtus, ubi naturarum
conventu una facta est Dei hominisque persona.
Amplius autem est ac superius, si quis diligen-
ter adtendat, quod Apostolus ait, *Qui autem
adhæret Domino, unus spiritus est*, quam si di-
ceret, una virtus est: quoniam causam vir-
tutis ille spiritus esse cognoscitur, a quo pro-
cedit, non autem virtus causa est ejus spiritus
a quo procedit. Quamobrem non possunt in
epistola venerabilis Ibæ, vel in synodi senten- E
tia, quæ illam orthodoxam judicavit, juste cul-
pare quod minus est, & de una persona di-
ctum, quando illud quod est majus, & de
duabus dictum personis, in Apostolicis scriptis
culpare non audeant. Voluntas igitur dicen-
tis in omnibus debet attendi. quam de præ-
sente Iba diligentius, etiam citra gesta, specta-
re magna synodus potuit, ut ejus epistolam or-
thodoxam judicaret. atque hoc in omnibus,
quorum ratio minus patet, non dicam pietas,
sed ipsa considerare debet humanitas.

A IGitur ad illa redeamus, quæ in eadem episto- CAP. II.
la fautores hæreticorum scripto reprehenderunt,
ut eam quasi profanam & impiam refutarent.
Hæc autem sunt quæ sequuntur: Cyrillus aures
omnium pigmento, quod excæcat oculos sapien-
tium, præoccupavit, & cetera. & iterum, Quia
in damnatione Nestorii, quæ facta est ab eis,
XII. capitula quæ a Cyrillo conscripta sunt,
contraria existentia veræ fidei posuerunt, &
cetera. Quæ duo sub uno capitulo continentur
sicut & illa duo priora: sed ab istis consuete
discissa & deminuta sunt, ne in eis appareret
intentionis integritas. Ipsius autem capituli,
B male ab ipsis dissipati, hoc est principium, si-
cut in illa epistola continetur. Ob hanc conten-
tionem, victores & pii Imperatores jusserunt
primates Episcoporum in Ephesinam congregari
civitatem, & coram omnibus libros Nestorii &
Cyrilli judicari. Sed antequam omnes Episcopi,
qui congregari jussi fuerant, in Ephesum
pervenirent, anticipans idem Cyrillus aures om-
nium pigmento quod excæcat oculos sapientum
præoccupavit. Invenit autem causam ex odio, * * 306
quod erat adversus Nestorium, & antequam sy-
nodo adesset sanctissimus & reverentissimus Ar-
chiepiscopos Joannes, de episcopatu Nestorium
C depofuerunt, judicio, & inquisitione non facta.
Post duos autem dies damnationis ejus venimus
in Ephesum. & cognoscentibus nobis, quia in
damnatione Nestorii, quæ facta est ab eisdem,
XII. capitula, quæ a Cyrillo conscripta sunt
contraria existentia veræ fidei, posuerunt, &
firmaverunt, & consenserunt eis tanquam ve-
ræ fidei consonantibus, omnes Orientales Epi-
scopi eundem Cyrillum damnaverunt, & ad-
versus alios Episcopos, qui consenserunt ejus ca-
pitulis, excommunicationem decreverunt. Vi-
detur in his acerbis & tumentibus verbis re-
verentissimus Ibas indigestam adhuc exhalare
D quodammodo offensionis præteritæ cruditatem,
quod cum ab imperatoribus ita præceptum fue-
rit, ut in causa Nestorii sanctus quoque Joan-
nes Antiochenus cum Orientalibus Episcopis,
& alii primates Episcoporum cum suis, judices
considerent, illis necdum in Ephesum perve-
nientibus condemnatus est. Hinc extitit totius
causa discidii: hinc omnis tumultus sumpsit o-
riginem. hinc orientales, aliique patres offen-
si, adversa jam mente crediderunt, quod B.
Cyrillus, male sibi conscius, judicium & in- * 307
quisitionem dictorum * patrum effugerit, ut eo-
rum non expectaret adventum. Arbitrabantur
enim, quod si etiam de capitulis ejus, quæ po-
stea retractavit, judicium & inquisitio facta es-
E set, non solus posset Nestorius culpabilis inveniri.
Ob hoc itaque venerabilis Ibas dixit, judicio &
inquisitione non facta condemnatum esse Nesto-
rium: tanquam de B. Cyrilli dictis, quorum
intentionem minus intelligebant, non fuerit fa-
cta discussio; cum Imperatores, sicut retulit,
propterea jusserant primates Episcoporum in E-
phesinam congregari civitatem, ut coram omni-
bus non tantum Nestorii libri, sed etiam Cy-
rilli, judicarentur. Non ergo necesse est de
Nestorio dictum accipere, quod ait, judicio
& inquisitione non facta, velut Nestorius sine

* (303) *id.*
* (304) *recte dici.*
* (305) *diversis.*

* (306) *quo.*
* (307) *suorum.*

judicio & inquisitione fuerit cundemnstus; cum possit intelligi proprerea dictum, quod capitula B. Cysilli, de quibus jam satisfecimus, in illo judicio inquisita uon fuerint. Quod si etiam concedamus quia de Nestorio dictum est, judi-
* 308 cio * & inquisitione, numquid etiam hoc concesso, necesse nobis est intelligere, quod in his verbia Nestosius fuerat excusatus? Cur enim non ctedamus reverentissimum Ibam non excusantem, sed indiguantem quod Orientales expectati uon fuetiot, dixisse in illo Concilio, judicio & inquisitione uon facta finitum, quod sine ipsis ibi jndicatum fuerat & quæsirum: tanquam judicium non esset legitimum, neque legitima inquisitio, nbi ipsi non aderant, qui pasites inquisitores delecti erant & judices? Verum existimo, & credere uos oportet, quod Orientalibus, & aliatum provinciarum patribus, aliquæ causæ inevitabiles accidere potuerunt, nt venire tardatent: ex altera parte B. Cyrillo, & aliis qui prævenetant, similiter quæcumque necessitas, ut eos diutius expectare uoo possent. Ubi nos quid dicamus, nisi illud quod jam diximus, cum de maledictis ipsius Cyrilli, quæ con-
Matth. 18.7. tra S. Joannem protulit, ageremus, *Va mando a scandalis*? Siquidem non solnm voluntariis animorum motibus, verum etiam præter volnntatem, præterque scientiam, exagitandis mortalibus oriuntur.

CAP. III. AT hæc omnia quibus apparere possit, ex qua causa cum aliis, & maxime Orientalibus Episcopis, offensus teverentissimus Ibas ita de B. Cyrillo locutus est, doctores isti novitiæ veritatis in suo libro ponere vitaverunt, quo illa epistola, quam synodus pronuntiavit orthodoxam, excusasse Nestorium videretur. Quod quidem si faceret, quod tespondebamus Nestorianis pro B. Anatolio, a quo damuatus est Dioscorus, quem excosare volens dixit, eum non pro fide esse damnatum; hoc etiam Eutychianis pro reverentissimo Iba non immerito respondere possemus. Quoniam aliud est, si quisque simpliciter in hæretico dolos suos occulente fallatur, nt eum putet orthodoxum: & aliud, si ipsammet ejus hæresim agnitam sectetur atque defendat. Quamquam si quis etiam sic utrorumque causam diligentes adtenderet, gravioe Episcopi Anatolii probaretur; quoniam ipse, quemadmodnm dictum est, iu ea synodo volnit ab hæresis crimine Eutychis atque Eutychiani dogmatis defensorem Dioscorum excusare, in qua Eutyches cum suo dogmate, & Dioscorus, ut ejus defensot, intet alios ipso decernente damnati sunt. Ibas autem non interfuit Ephesino Concilio, in quo Nestorius est damnatus. quin imo & ex eo qnod Orientales patres, atque alii diversarum provinciarum Episcopi, qui cum illis Epheso conveuerunt, expectati non fuerint, in Nestorii damnatione graviter erat offensus. Nam etsi legere alia dignentur, qui legenda conscribunt, invenient etiam Timotheum, Apollinaris discipulum, a B. Athanasio per ignurantiam tempo-
ribus * B. Damasi sedi Apustolicæ velut orthodoxum commendatum, atque ab ipso Papa Damaso sine cohibentia hæresis simpliciter esse susceptum. * 309
Invenient etiam Pelagium hæresiarcham, a quo Pelagiani dicnotur, in judicio Palæstinorum Episcoporum, quæ contra Christi gratiam sentiebat operientem, pravasque sententias suas versutia interpretantem, per eandem ignorantiam absolutum. Invenient postremo B. quoque [a] Zosimum, Apostolicæ sedis antistitem, contra S. Innocentii decessoris sui sententiam, qui primus Pelagianam hæresim condemnavit, fidem ipsius Pelagii, ejusque complicis Cælestii, quem in Ecclesia Carthaginensi convictum, atque appellantem Apustolicam sedem, & ipse gestis discusserat, tamquam veram & catholicam laudantem, insuper etiam Africanos culpantem Episcopos, quod ab illis hæretici crederen-
tur: cum needum * ipsi Africanis Episcopis do- * 310
los eorum multo manifestius detegentibus, memoratos Pelagium & Cælestium putaret orthodoxos. Et tamen nec Athanasium, nec Damasum, nec illos Palæstinos Episcopos, & Zosimum hæreticos credit Ecclesia, quia de hæreticis bene senserunt, sed potius pro merito suæ fidei catholicos judicat & honorat: quouiam non debet crimini deputari simplicium, non intellecta versutia malignorum. Quocirca si etiam venerabilis Ibæ epistola excusasse Nestorium probaretur, nou propter hoc hæretica, sed merito suæ fidei, orthodoxa debuit a synodo judicari. Porro necesse non est hæc Eutychianis in defensionem sanctæ synodi respondere, quoniam satis in ipsius epistolæ verbis apparet, & adhuc ex his quæ circa ipsum venerabilem Ibam gesta sunt multo evidentius apparebit, quod non ad excusationem Nestorii, sicut quidam videri voluerunt idem Ibas dixerit, De episcopatu Nestorium deposuerunt judicio & inquisitione non facta. Nam si etiam nolint, quod prius adstruximus, de capitulis B. Cyrilli dictum intelligi; nihil obsistit ut credatur, quod idem dictum est, quia venerabilis Ibas ob Orientalium aliorumque patrum injuriam, qui expectati nun sunt ut judicio & inquisitioni adessent, dedignatus est dicere Nestorinm, ab ipsis quoque deponendum,
judicio & inquisitione * facta depositum. tantum * 311
auctoritatis tribueos S. Joanni Antiocheno, & cæteris comprovincialibus suis, sive aliarum provinciarum Episcopis, ut quod absque ipsis actum fuerat, nec judicatum, nec inquisitum dicere dignaretur. Non enim parvus numerus, aut parva fuit auctoritas illorum etiam primatum, qui cum suæ dioeceseos Episcopis, sicut erant admoniti, venientes Ephesum cum memorato S. Joanne Antiocheno, & cæteris. Orientalibus senserant. Novem quippe provinciarum eis adjuncti erant Episcopi, id est Bithyniæ, Pisidiæ,

a *Zozimum Pelagii fidem*) Ex hoc loco, & ex iis quæ S. Augustinus scribit lib. 12. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 112. falli eos patet, qui Zosimi literas pro Cælestio subdititias putarunt. Nec tamen, ut genuinas fateamur, habuerunt Pelagiani, quod de his magnopere triumpharent, in quibus a Zosimo, ut ait Augustinus, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est. Nam cum instrui se paratam libello suo professus esset Cælestius, atque Innocentii Papæ literis consentire se responderet, redire ad meliorem mentem videbatur. Ceterum eesribentibus Afris, quibus perspecta Cælestii calliditas erat, non sufficere quod de Innocentii literis jactabat, nisi aperte ea respueret quæ in suo libro prava posuerat, eam examini se subtraxisset, a Zosimo iterum cum Pelagio damnatus est.

* (308) *& inquisitione non facta*. Lectionem confirmant quæ supra & infra dicuntur.
* (309) *Papa Damasi*.
* (310) *ipsis*.
* (311) *non facta*.

Cappadociæ secundæ, [b] Pelagoniæ, Europæ, Mysiæ secundæ, Rhodopæ, * Thraciæ, atque Thessaliæ. Quid autem attinebat ad synodum Calchedonensem, quod idem arroganter, vel injuriarum dolore, vel ex alia quacumque causa, venerabilis Ibas dixerit, cum de Christiana fide, pro qua convenerant, nihil profanum fuerit in epistola sua locutus?

* 312

CAP. IV.

INtende nunc, Auguste, nobiscum, ut deprehendere queas consueta furta latronum. quomodo " hanc sententiam, ex qua posuerunt, Cy" rillus nures omnium pigmento, quod excæcat " oculos sapientum, præoccupavit, & de episcopa" tu Nestorium deposuerunt judicio & inquisitio" ne non facta, non solum capite truncaverunt, neque contenti fuerunt solum cum capite finem ejus auferre: sed ut apertius proderentur, quod non causa brevitatis potius, quam obscurandæ veritatis hoc fecerint, etiam de medio ejus furati sunt alia, quæ legentibus facile demonstrarent reverentissimum Ibam, non pro Nestorii excusatione, sed Episcoporum Orientis, aliorumque injuria sic locutum. Nam conferte quæ illi male decerpta posuerunt, & quæ nos secundum ipsius epistolæ tenorem posuimus; & non solum quæ furati sunt, verum etiam furtorum causas videbitis. Cur enim in primis narrationis ipsius epistolæ fugerent initium, quos inde oportebat incipere, nisi quia nescientibus quid epistola ipsa contineat, vel minus intelligentibus, subripere voluerunt? Facio autem, inquit, " initium narrationis de verbis quæ & ipse nosti. " Contentio facta est, dum reverentia tua hic, esset " his duobus hominibus Nestorio & Cyrillo: & con" scripserunt adversus se noxios libros, qui scan" dalum fuerunt audientibus. Nestorius enim do" cuit in suis libris, sicut & reverentia tua novit, " quia B. Maria Dei genitrix non est, ita ut " multi putarent de hæresi Pauli Samosateni hunc " esse, qui dixit hominem purum esse Christum. " & postea sequitur, unde isti cœperunt: Cyril" lus autem volens Nestorii libros destruere, lap" sus est, & in dogma Apollinaris inventus est in" cidisse. Conscripsit etiam & ipse similiter illi, " quia ipse Deus verbum factus est homo. & de" inde sequitur illud, quod iterum subtraxerunt, " tanquam non sit differentia inter templum & " inhabitantem in eo. Cur itaque, sicut dixi, narrationis ipsius principia contingere vitaverunt, unde potius ratio docendæ veritatis suadebat incipere, nisi quia falsitati contrarium est, quod est conveniens veritati? Nam calumniari volentes huic epistolæ, quod quasi Nestorium excusaverit, occultare voluerunt quod ibi dictum est „ de ipso Nestorio, vel B. Cyrillo, conscripserunt „ adversum se noxios libros qui scandalo fuerunt „ audientibus. Quomodo enim videretur reverentissimus Ibas excusasse Nestorium, si sciretur dixisse, quod noxios libros, qui scandalo essent audientibus, ipse quoque conscripserit? Non igitur excusando Nestorium, sed accusando simul B. Cyrillum videretur errasse: quod sicut in

A illo noxium judicavit, quia B. Mariam Dei genitricem negabat, ita & in S. Cyrillo noxium credidit, quod eum putaverat similiter ut Apollinarem conscripsisse, quia ipse Deus verbum sic factus est homo, ut non esset differentia inter templum, & inhabitantem in eo. Et idcirco nec illud credendum est ad excusationem dictum esse Nestorii, quod isti quidem, nescio utrum conscientia renuente, an quia præteriit illos in alias fraudes intentos, non posuerunt in eodem calumniarum atque mendaciorum suorum libro: tamen quod videmus ab eorum sociis vel satellitibus objectari, non omittimus B simili ratione refellere. Nam cum memoratus venerabilis Ibas narraret ac diceret, omnes Orientales Episcopi eundem Cyrillum damnaverunt, & adversus alios Episcopos, qui consenserunt ejus capitulis, excommunicationem de" creverunt, ibi secutus adjecit, Et post hanc " turbationem unusquisque in suam civitatem re" versus est. Nestorius autem, quoniam suæ civitati " odio erat, & qui erant in ea excellentioribus, illo " reverti non potuit. Objiciunt ergo nobis & dicunt, Ecce ubi est rursus ab Iba Nestorius excusatus: quia non eum dixit ut hæreticum in suam civitatem reverti non potuisse, sed quoniam ei C odio erat, & qui erant in ea excellentioribus. Quasi probare possint, quod reverentissimus Ibas Nestorium dixerit, non propter hæresem, sed propter alias quascumque causas, odio fuisse civitati suæ, & qui erant in ea excellentioribus, ut in eam reverti non posset, qui superius jam dixerat, quod noxios conscripserit libros, qui scandalo fuerint audientibus, quia B. Mariam matrem Dei negabant. Respondemus igitur eis hoc modo, ut omittamus alia quibus refragantibus hæc calumnia multipliciter ac facillime confutatur, Numquid alicubi reverentissimus D Ibas ait, quod Nestorius quidem odio erat suæ civitati, & qui erant in ea excellentioribus, sed non tamquam hæreticus, ut in eam reverti non posset? Non, inquiunt. Numquid hoc saltem dixit, odio erat suæ civitati, & qui in ea erant excellentioribus, ob alias privatas causas, ut in eam reverti non posset? Neque hoc, inquiunt. Si igitur nec hoc reverentissimus Ibas dixit, quod quidem si diceret, non erat consequens, ut qui pro aliis privatis causis odibilis diceretur, etiam pro sua hæresi negari videretur odibilis: tamen cum neque hoc dixerit, E unde potestis ostendere, quod his verbis venerabilis Ibæ fuerit Nestorius excusatus? An forte videretur vobis ad sacerdotis orthodoxi testimonium pertinere, si dicatur odio esse civitati suæ, & qui in ea sunt excellentioribus? Non videretur, inquiunt. verumtamen in verbis hujus epistolæ subauditur hoc, quia Nestorius non hæreticus, sed ob alias privatas causas odibilis, in suam civitatem reverti non potuit. At ego in illis verbis hoc potius significatum subaudio, quia Nestorius tamquam hæreticus odio erat suæ civitati, ut in eam reverti non posset. Quænam subauditio acceptabilis esse videbitur? Arbitror quod ea potius, quæ verbis superioribus

a *Pelagoniæ*) Sic habent vetera exemplaria. Et videri poterat Pelagonia dici Macedonia II. in qua civitas fuit Pelagonia, ut docet Hierocles in Synecdemo. quo modo & in Synodo v. subscribit *Arminius Episcopus Heracleæ Pelagoniæ*, ad discrimen aliarum urbium ejusdem nominis. Ceterum in actis Synodi Ephesinæ, unde hunc numerum provinciarum hausit Facundus, non *Pelagoniæ* scriptum est, sed *Paphlagoniæ*, titulo Περὶ τῶν ἀποσχίστων. & in epistola Orientalium ad Rufum Episcopum, *οἱ τῆς ἀνατολικῆς οἰκουμένης ἐπίσκοποι δὲ καὶ οἱ Βιθυνοί, καὶ Παφλαγόνες, καὶ ἡ δευτέρα Καππαδοκία, καὶ Πισιδία, καὶ Θεσσαλία, καὶ Μυσία, καὶ Ῥοδόπη, καὶ ἄλλαι πλεῖστοι ἀπὸ διαφόρων ἐπαρχιῶν*. Quare ita & hoc loco legendum. at contra in Vigilii Constituto, *Heraclea Paphlagoniæ* perperam scriptum est pro *Pelagoniæ*.

* (312) *Daciæ*,

A congruit, quibus dictum est quod idem Nestorius noxios scripserit libros, qui scandalo fuerint audientibus, quia B. Mariam matrem Dei negabat : quam illa, quæ videtat his omnibus
* 313 repagnare, * quia Nestorius pro fuis noxiis libris, quibus negans matrem Dei Mariam scandalizaverat audientes, odibilis erat suæ civitati, ut in eam reverti non posset. Tamen ex abundanti constituamus reverentissimum Ibam non subaudiendum significasse, sed aperte dixisse, quod Nestorius odio erat quidem civitati suæ & qui erant in ea excellentioribus, sed non tanquam hæreticus, magis autem propter alias causas, ut in eam reverti non posset; & defuisse nobis alia, quæ jam diximas, & quæ multo B plura dicemus, quibus convincentibus satis ostenderetur, quod etiam hæc non ad excusandum Nestorium dicta essent : numquid necesse erat eadem per se considerata quæ finximus verba sic intelligere, ut excusatus in eis Nestorius videtetur? Possent enim & aliter intelligi, id est, quia licet hæreticus Nestorius esset, sua tamen civitas hoc de illo non credidit : nec tamquam hæreticus, sed propter quod ei ob alias causas odio erat, in eam reverti non potuit. Possent etiam sic intelligi, quia licet hæreticus Nestorius esset, & hoc etiam suæ civitati vi- C deretar ; non tamen propterea in eam reverti non potait, cum ab Orientalibus, & aliarum provinciarum Episcopis, non esset condemnatus, quos Imperatores ejus causam judicare præceperant ; sed quod ei ob alias causas odio fuerit. Tamquam si venerabilis Ibas, multum tribuens auctoritatis suo Metropolitano, & ceteris orientalibus aliarumque provinciarum Episcopis, qui non fuerant expectati, diceret quia Nestorius, licet hæreticus, non tamen ab eis condemnatus, posset reverti in civitatem, & eorum expectare judicium, nisi ei propter alias causas odio esset. Nam cum iidem orientales, & qui D cum eis erant, tantum prævaluerint adversus Ephesinum Concilium pro receptione capitulorum B. Cyrilli, ut eumdem B. Cyrillum, & Memnonem Ephesinum Episcopum condemnarent, & Imperatore jabente [a] Comes quoque sacrarum largitionum eos in custodia traderet : qaid esset præjudicii, si & hoc diceret Ibas, quia in Nestorio, quamquam hæretico, tamen ab orientalibus non excluso, non illorum est considerara sententia, qui condemnati velut hæ- E retici potuerunt in custodiam mitti : sed quia propter alias causas civitati suæ fuit odibilis, ideo in eam reverti non potuit? Verum nihil horum in ejas epistola continetar, in qua hoc tantummodo dictum est, Nestorius autem, quoniam suæ civitati odio erat, & qui erant in ea excellentioribus, illo reverti non potuit. De quo jam calumniosis respondimus amplius forte quam necessarium fuit.

A IN tantum vero vel reverentissimas Ibas, vel ejus epistola longe aberant ab hac suspicione, quod Nestorium dicitur excusasse, ut nec ipsi judices Photius, & Eustachius, atque Uranius, objecta atque relecta eadem epistola, prædictum Ibam Episcopum compellerent anathema Nestorio dicere. [b] Non enim verum est, quod in suo libro posuerunt isti, quibus tantum mentiri libet, quantum impune licet, dicentes, "Denique & Photius, & Eustachius Dei amatores, "conspicientes denegationem Ibæ de epistola fa"ctam, judicatum dederunt ad destructionem & B "exclusionem impietatis epistolæ ad Marim." quod judicatum, sicut superias diximus, adiens Ibas sanctam synodum petiit legi. Habet autem judicarum ita, ut Ibas in sua Ecclesia anathematizaret palam malignæ impietatis principem Nestorium, & eos qai aut libris aut codicibus ejus utuntur. Non itaque verum est quod dixernas, quia nec ostenditur, sicut jam docuimus, Ibas denegasse quod sua fuerit ad Marim epistola : neque venerabiles Photius & Eustachius Episcopi judicaverant, ut Ibas in sua Ecclesia anathematizaret palam malignæ impietatis principem Nestorium, & eos qui aut libris C aut codicibus ejus atuntur. Sed ipse prædictus Ibas Episcopus ultro & ex abundanti, hoc nemine vi compellente vel quærente promisit, sicut prædictorum Photii & Eustachii Episcoporum definitione monstratur. Namque cum absente jam venerabili Uranio Episcopo, qui cum illis judex in hac causa jubente Imperatore consederat, ex judicibus mediatores pacis semetipsos partibus præberent, post aliquanta dixerunt, "cum multa mota fuissent, qaæ in actis inserta "sunt, Nos cognitorum ordinem paululum relin"quentes, & ad sanctarum Ecclesiarum commu"nem utilitatem respicientes, pro judicibus me- D "diatores nosmetipsos partibus fecimus, & mul"tis usi conciliis, pietatem ubique proponentes, * 314 "præparavimus * Episcopum Ibam, quod ipse ad "satisfactionem eorum quæ dicta fuerant sapuit, "scripto dare quid sentiret vel saperet de pia "nostra fide: quod etiam fecit. Ex abundanti au- * 315 "tem prædictus reverentissimus vir promisit, * ut in "suæ civitatis Ecclesia palam anathematizaret ma- * 316 "lignæ impietatis * principem, & eos qui sicut "ille sapiant, & qui aut libris aut codicibus e"jus utuntur. Confessus est autem sese credere si- E "cut continent literæ, quæ intervenerunt inter "reverentissimæ & sanctissimæ memoriæ Joannem * 317 "magnæ Antiochenæ civitatis, & Cyrillam * Ale"xandrinum Episcopos, quorum minister fuit bea"tæ memoriæ Paulus Emesenoram civitatis Epi"scopus, ex quibus & aniversalis consensus ef"fectus est. Ecce venerabiles Photius & Eustachius, ex judicibus mediatores pacis effecti, dicunt quod non ipsi judicaverunt, sicut fingitur ad destructionem & exclusionem impietatis episto-

CAP. V.

a *Comes sacrarum largitionum*) Joannes. Extat in actis Orientalium post Synodum Ephesinam Theodosii Imp. epistola ad Synodum missa per Joannem Comitem sacrarum, *ἴσον σακρας ἀποςαλείσης διὰ Ἰωάννου τοῦ Κόμητος σακρῶν*. cui deinde subdita est epistola Joannis ejusdem Comitis Sacrensis ad Imperatorem, in qua narrat se Nestorium custodiendum tradidisse Candidiano Comiti domesticorum, Cyrillum & Memnonem Jacobo item Comiti & præposito quartæ scholæ.

b *Non enim verum est*) Quod ipsum tamen in Edicto suo affirmat Justinianus. Ὅθεν, inquit, *οἱ μνημονευθέντες Φώτιος, καὶ Εὐςάθιος διὰ τὴν τῆς ἐγκαλουμένης πληροφορίαν ἐγγράφως ἀπαιτοῦντες τὸν εἰρημένον Ἴβαν ποιῆσαι τὰ ἐναντία τῇ ἐπιςολῇ πράξαι, καθὼς ἃ περὶ τούτου δοθεῖσα παρ' αὐτῶν ἀπόφασις διδάσκει*. Synodus item v. actione vi. *Photius vero & Eustathius non ejusdem abrogatione contenti, persenerunt per suam definitionem, Ibam ad Edessam pervenire, & manifeste in Ecclesia anathematizare Nestorium, & impia ejus dogmata quæ impia epistola vindicabat.*

* (313) *repugnare. Quamvis itaque convenientius subaudiatur, quia Nestorius &c.*
* (314) *reverentissimum Episcopum &c.*
* (315) *& in sua Civitatis Ecclesia palam anathematizare.*
* (316) *principem Nestorium.*
* (317) *magnæ Alexandrinorum Civitatis Episcopum.*

* 318 A læ ad Marim, at *reversus Ibas in suæ civitatis
Ecclesia palam anathematizaret Nestoriam, qai
non pro exeusatione Nestoril, sed pro injuria O-
rientalium & cæterorum, qui cum eis expectati
non fuerant, dixisse enm jadicaverunt quæ
quidam in illa epistola male interpretantur.
* 319 Alioqui non dicerent, ex abundanti promisisse*
reversum Ibam, ut anathematizaret in Eccle-
sia civitatis suæ Nestorium, sed semetipsos po-
tius necessarie hoc ab illo dicerent flagitasse.
Illud quoque procal dubio simul apparet, quo-
* 320 niam * solita fraude subtraxerunt quod nos ex
eisdem gestis posnimas, quia confessus est ita se
B credere Ibas Episcopus, sicut continent literæ,
quæ intervenerant, mediante Paulo Emesenæ
civitatis Episcopo, inter beatæ memoriæ Joan-
nem Antiochenum, & Cyrillum Alexandrinum
Episcopos: ne ex hac testificatione Photii & Eu-
stachii Episcoporum, quam ad destructionem &
exclusionem epistolæ venerabilis Ibæ factam esse
mentiti sunt, ejus potius veritas ostenderetur.
* 321 quoniam & * hæc ipsa nou tacait. Quod si
cui quæ dicimus adhuc videntue obscura, &
plenius caasam scire desiderat, admoneudus
est ut legat tantum eadem gesta, nou ut in-
telligat adjuvandas. Quod enim hic videtue ob-
C scurum, ibi luce clarius invenitar. Sed & illud
falsum omnino est, quod in eodem mendaciorum
a » suoram libro ita dixeraut: * Sancta synodas
» non conteuta neque facta ab Iba denegatione
» propter ad Marim epistolam, neque etiam pro
» eo facta testificatione clericoram Edessenorum,
» sed confirmans judicatam Photii & Eustachii,
» petivit Ibam, ad destructionem & exclusionem
» ad Marim impiæ epistolæ, anathematizare Ne-
» storium, & ejus dogmata, quæ eadem epistola
» laudibus afficiebat. Ubi enim vel reverentissi-
» mus Ibas suam esse negavit illam epistolam, vel
D illa epistnla Nestorium & ejus dogmata laadibus
sicut loquuntur affecit, de quo dixit quod no-
xios conscripserit libros, qui scandalo fuerint
audientibas, quia B. Mariam matrem Dei ne-
gabat? Sed reciteut ex ea laudes ipsas qaas di-
cuut Nestorii, & dogmatam ejus. Si autem non
est quod recitent, erubescere debuerunt toties,
aperteque mentiri. Piget enim me, fateor, ac
pudet omnino tot arguere mendacia, & multa
præteriens ad aliquorum redargationem necef-
sitate compellor. Quamvis aatem ipsis probare
immineat quod dixeruut, nos tamen illis, præ-
E ter ipsius epistolæ documentam, quod nihil ta-
le continet, etiam ex memorati Concilii Cal-
chedonensis sententia, de qua ipsi testimonium
confinxerant, probemus quod reverentissimus
Ibas non solum Nestorium & ejus dogmata in
sua epistola non laudarit; verum etiam, quod
jam dudum proposuimus demonstrare, nullam
Nestorii fecerit excasationem. Namqae eum
apad synodum Calchedonensem, ex gestis
Photii & Eustachii atqae Uranii Episcoporam
eadem relegeretur epistola, hoc tantum in il-
la notavit, qnod B. Cyrillum minus intellecta
capitulorum ejus intentione culpaverit, non quod
Nestorium fecerit excasatam. Talem enim de-

A dit sententiam, sicut quinto libro doculmas: "
Dudum quidem ex relectis innoxius demonstra- "
tus est reverentissimus Ibas. In quibas etenim "
visus est culpare male loquens beatissimum Cy- "
rillum, in posterioribus recte confessus respuit "
illa qaibus culpaverat. quia vero Nestorium ex- "
cusavit, non invenitur a synodo reprehensum. "
quod proculdabio reprehenderet, si ille Nesto- "
rium, quem ipsa damnaverat, excusaret: mal-
to magis, si etiam laudibas, sicut loqauntur,
afficeret. Sententia igitur ejadem synodi, si
quid ei creditur, probat nec laudatum, nec
excusatam fuisse in epistola Ibæ Nestorium. * * 322
B quæ non solam Nestorium fecit ut anathemati-
zaret, veram etiam & Eutychem, quod isti di-
cere noluerant: cum Ibas Episcopas de Euty-
chiano dogmate non faerit accusatus, quin po-
tius querebatur injastitiam se ab ipso Eutyche &
crimina falsa perpessam. Sed quia sancta illa sy-
nodus, qaæ non tantum Eutychem damnare,
verum etiam Nestorii damnationem firmare con-
venerat, epistolam ipsias Ibæ orthodoxam esse
cognovit, & Nestorio maxime, Eatychique con-
trariam, dignum judicavit socium sibi eum in
condemnationem hæreticorum quos refutabat ad-
sciscere. Quod si Eutychiani patant fieri de-
C buisse, ut ejus epistolam confitentem daas Chri-
sti naturas in unitate personæ, quasi Nestoria-
nam vellet synodus aspernari, Nestorium profecto
qaantum ad se excusaret, atque ab hæresis cri-
mine faceret alienam. Qaod etiam superiore li-
bro, sicut promiseramus, osteudimas. Unde vi-
deant, qai hanc epistolam Nestorianam esse di-
xerant, ne ipsi potius videantar excusare Ne-
storium, affirmantes quod secandum ejus do-
ctrinam confiteatur quod daarum naturarum u-
na persona sit, quod est anus filius dominus
noster Jesus Christus. Nam hæc epistola recte
D diei non potest Nestorium defendisse, cujus con-
fessio videtur dogmati Nestoriano contraria.
quod sancta synodas videns, orthodoxam eam
non immerito judicavit. Verum mihi minus
videtur apparere, qaam sint impudentes qui ca-
lumniantur in epistola venerabilis Ibæ excusa-
tum fuisse Nestorium, si testimonio tantum E-
piscoporum Photii & Eustachii atque Uranii,
vel etiam Calchedonensis synodi, de suo menda-
cio refellantar, nisi ipsorum quoque accusato-
rum Ibæ confundantur exemplo, quibus eos ca-
lumniosiores & impudentiores osteudimus. Nam
E & illi ad hoc tantum ipsam protulerunt episto-
lam, sicut ea in quibus continetar gesta de-
moustrant, ut ex illa probarent, quod B. Cy-
rillo detraxerit, non quod Nestorium voluerit
excusare. Camque Nestorianam vellent eundem
Ibam videri magis hoc ex B. Cyrilli detractio-
ne, qnam ex Nestorii excusatione, vel laude,
sicut amplius fingitur, probare conati sunt. Di-
xerunt enim de illo, quia Nestorianus est, &
beatum Cyrillam Episcopum hæreticum appel-
lar. Et quid opas erat isto circuita, ut qui B.
Cyrillo Nestorii damnatori detraxerat, hinc eum
Nestorianam vellent ostendere; cum hoc com-
pendiose posset ex ipsias Nestorii excusatione, vel

a *Sancta Synodus*) Et hoc etiam objiciunt tam Justinianus in Edicto, tum Synodus v. quæ hoc ipso damnatam a Concilio Calchedonensi epistolam Ibæ docet, quod Photii & Eustathii, qui eam velut impiam condemnarunt, judicium comprobarit.
* (318) *reverentissimus*.
* (319) *reverentissimum*.
* (320) *ideo solita*.
* (321) *hoc*.
* (322) *Nestorium: & ideo non putetur, neque fingatur, quod Synodus ad destructionem & exclusionem ad Marin epistolæ, Ibam fecerit anathematizare Nestorium; quæ non solum &c.*

dogmatum ejus laude monstrari, si quemadmo-
* 323 dum isti dixerunt, * illa epistola excusasset? Quod si nec ab ipsis calumniatoribus ex eadem epistola tale aliquid invenitur objectum, quantum videntur hi malitiam eorum & impudentiam supergressi, ut quod illi nec in querelis apud Imperatores depositis, nec in judiciis Episcopalibus ante Calchedonense concilium non semel expertis, nec in ipso magno & universali Concilio tentaverunt objicere, ipsi post ejusdem Concilii sententiam criminentur? Illi, quamvis obstinatissimi, & ipsa obstinatione sua cæcati, viderunt & sibi turpe fore, & aliis incredibile, si dicerent in illa epistola Nestorium fuisse defensum: & sapientes nostri non solum dicibile sibi hoc esse, verum etiam nobis credibile putaverunt. Viderint autem utrum illos ita mentiri deceat, nobis tamen quod mentiuntur incredibile esse cognoscant. Advertis itaque, clementissime Imperator, quod epistola venerabilis Ibæ a falso crimine excusati Nestorii etiam accusatorum suorum testificatione purgetur, nec alicujus in hoc assertionis indigeat, in quo eam sui quoque accusatores sufficienter excusant. Sed quid dicemus de calumniis temporum nostrorum, ut quod tunc puduit impudentissimos accusatores, modo non pudeat judices, & quales judices? non humanæ sed divinæ auctoritatis, sicut existimant. Nam judices sunt judicum, & judices mortuorum. Et ex his quidem quæ circa venerabilem Ibam gesta sunt, satis superque probavimus malivola interpretatione jactari, quod Nestorius in ejus epistola fuerit excusatus. Si quis autem & hoc consideret, quod idem venerabilis Ibas venire non posset contra judicium S. Joannis Antiocheni, cui tantam tribuit auctoritatem, & ceterorum Orientalium, atque aliorum cum eis in Ephesum ex diversis provinciis convenientium sacerdotum, qui Nestorium, licet sine judicio suo cui deputatus fuerat, condemnatum, absolvendum tamen non judicaverunt, multo manifestius cognoscit quoninm eum nullatenus excusavit. Quod considerasse etiam ejus accusatores existimo, ut cum diuturna excogitatione adversus memoratum reverentissimum Ibam tot calumnias præstruerent inauditas, tamen impudentissimum judicarent contra omnium conscientiam dicere, quod Iba apud plures excusaverit aliquando Nestorium. Nam cum post damnationem ipsius Nestorii, orientales Episcopi, atque ipse reverentissimus Ibas, cum S. Joanne Antiocheno Ephesum pervenirent, de capitulis tantum B. Cyrilli, quod ibi fuerint approbata conquesti sunt, sicut eorum scripta declarant: nihil autem sunt de Nestorii damnatione causati. quod etiam venerabilis Ibas in
» hac epistola sic narravit: Post duos autem dies
» depositionis ejus venimus in Ephesum. & co-
» gnoscentibus nobis quia in damnatione Nestorii,
» quæ facta est ab eis, XII. capitula, quæ a
» Cyrillo conscripta sunt, contraria existentia ve-
» ræ fidei, posuerunt, & firmaverunt, & con-
» senserunt eis, tamquam veræ fidei consonan-
» tibus, omnes orientales Episcopi eumdem Cy-
» rillum damnaverunt, & adversus alios Episco-
» pos, qui consenserunt ejua capitulis, excommu-
nicationem decreverunt. Pro capitulis ergo tantum B. Cyrilli, quorum ignorabant intentionem, non etiam pro condemnatione Nestorii reverentissimus Ibas Orientales Episcopos dixit offensos. Quomodo ergo vel ipse contra B. Joannis Antiocheni, qui in eo primatum habuit, utriusque Concilii orientalis, ac suum judicium, Nestorium conscribentem libros noxios excusaret, vel ipsi ejus accusatores crediturum sibi quemquam sperarent, si hinc eum contra publicam notitiam criminarentur? Et ideo, sive illa epistola Ibæ esse dicatur, sive ab ejus accusatoribus perhibeatur esse conficta, non est arbitrandum quod omitterent hinc eum accusare, si viderent hoc esse credibile. Amplius tamen absurdum est opinari, quod accusatores illam epistolam ex nomine venerabilis Ibæ fingentes, ut Nestorianus videretur, nihil ei vel in tantis Episcopalibus judiciis ante Calchedonense Concilium, vel in ipso Concilio, de Nestorii defensione tentarent objicere. Nam si illa verba quibus dictum est, De Episcopatu Nestorium deposuerunt judicio & inquisitione non facta: & iterum, Nestorius autem, quoniam suæ civitati odio erat, & qui erant in ea excellentioribus, illo reverti non potuit: Nestorium significant excusatum; cur ea finxisse credantur adversus Episcopum, quando eum non accusaverunt pro excusatione Nestorii? Unde satis insinuatur, quod & Ibæ sit illa epistola, & falso dicatur excusasse Nestorium. Sed nec post condemnationem tantummodo, verum etiam priusquam condemnaretur, idem Nestorius invenitur ab orientalibus Episcopis per memoratum Sanctum [a] Joannem Antiochenum esse culpatus. Nam scribens ei quod vane recusaret B. Mariam
matrem Dei nominare, sic dicit: Ego vero non «
veluti accusabilem tuam sanctitatem ad corrigen- «
dum verbum exhortor, neque veluti ad contra- »
rietatem, ut ita dicam, puerilem. Sed quia a «
te & sæpius & ad multos dictum est, sicut a- «
gnovimus, quod non erubescens de hac pia con- «
fessione solum nomen recusas: si autem a vobis «
aliqui in Ecclesia magnorum & hoc exquirant, «
numquam recusabis & Dei genetricem dicere san- «
ctam virginem. Proinde ad tuum te exhortor, »
in quo vos non errare cognovi. nomen & ver- «
bum illi rei jam a multis patribus constitutum, »
& scriptum, & dictum est. Non itaque opor- »
tet negare verbum, cujus rem in animo habere «
pro intellectu probaris. Hoc itaque nomen nul- »
lus Ecclesiasticorum doctorum recusat. Qui e- «
nim eo usi sunt, & plurimi sunt, & insignes: «
qui autem usi non sunt, non culpaverunt uten- «
tes, Et vane nos, sicut apparet, tamquam du- «
plicis examinationis gratia, in hæreticorum pra- »
vas opiniones incurrimus, & conscientias fratrum «
nulla utilitate extante percussas despicimus. recu- «
santes nomen, cujus intellectum bene, optimeque «
recipimus, multum erramus, magis autem pericli- «
tamur circa inenarrabilem dispensationem uni- «
geniti filii Dei. Sequitur enim ablatione nomi- »
nis hujus, vel significationis ejus, neque Deum «
esse eum, qui inenarrabilem corporis dispensa- »
tionem pro nobis suscepit, neque Deum ver- «
bum evacuans seipsum, & formam servi acci- «

a *Joannem Antiochenum*) Habetur integra Joannis Antiocheni epistola ad Nestorium, ex qua hæc decerpta sunt, Parte I. Synodi Ephesinæ num. XXV.

* (323) *illa epistola dogmata Nestorii laudibus afficit? Nam proferant ubi vel ipsi mendaces Iba accusatores ita mentiri ausi sunt, ut illum dicerent in illa epistola excusasse Nestorium, vel ejus dogmata laudibus affecisse? Quod si.*

Hinc ad paginam 449. desunt collationes, quod folia duo sint de codice ablata.

„ piens, inæstimabilem circa nos misericordiæ suæ „ magnitudinem demonstrens, sicut divina hac „ dispensatione factum. Cum igitur ab orientalibus & ante damnationem correptus Nestorius ostendatur, & post damnationem, licet ab indignantibus & injuriam suam graviter dolentibus, non tamen fuerit absolutus, sed venerabilibus Cyrillo & Ephesino Memnone Episcopis sola suspicione damnatis, Nestorium in ea quam meruerat condemnatione dimiserint; quomodo non erubescerent vel pertinacissimi accusatores venerabilis Ibæ, multis recenti rerum memoria refragaturis, dicere quod Nestorium in sua epistola fecerit excusatnm? Viderunt itaque pro tantis quæ memoravimus nemini credibile fore, quod in excusationem Nestorii dictum esset, De Episcopatu Nestorium deposuerunt judicio & inquisitione non facta: sed vel pro capitulis Beati Cyrilli, quæ postea interpretatus est, tamquam de illis judicio & inquisitione non facta Nestorius fuerit condemnatus; vel quia dedignaretur Ibas, ut supra jam diximus, judicium & inquisitionem vocare, ubi non interfuerint Orientales, atque aliarum provinciarum Episcopi, qui simul dati fuerant inquisitores & judices. Viderunt etiam, quia nec illud, quod æque multifariam repulimus, in ejus excusationem dictum intelligeretur, in quo ait, Nestorius autem, quoniam suæ civitati odio erat, & qui in ea erant excellentioribus, illo reverti non potuit. Et hinc calumniari, licet impudentissimi, turpe sibi duxerunt; faciliusque putaverunt a judicibus posse credi, quod memorare magni horroris est, Episcopum Ibam dixisse, Non invideo Christo facto Deo, in quantum enim ipse factus est, & ego factus sum: quam si contra tantorum conscientiam diceretur in illa epistola defendisse Nestorium.

CAP. VI. SOlum ergo est, quod cum malitiosis & obstinatis accusatoribus venerabilis Ibæ in ejus epistola criminari possint hæretici, vel fautores eorum, quia de Beato Cyrillo, sicut alii quoque plurimi, aliter quam res habuit æstimaverit. Quamvis & in hoc malitiosiores & obstinatiores isti probentur, qui hominis de homine ignorentiam ad hæresis crimen trahunt. quia hoc post Concilii sententiam faciunt, quod illi ante fecerunt: nec patiuntur antiquitus refutatas antiquari calumnias; sed olim suis auctoribus sepultas rediviva contentione resuscitant. Verum de hac ignorantia, per quam memoratus reverentissimus Ibas cum tot provinciarum Episcopis fallebatur in personu Beati Cyrilli, multa jam dicta sunt, & plusquam sufficiebat ostensum est, quod hæreticnm res ista non faciat. Sed quia nonnullos videmus in suis remissiores, in alienis vehementiores esse peccatis, suamque sanctitatem in exaggerandis proximorum offensionibus ostentare: illam quoque removeamus invidiam, qua graviter conqueruntur, dicentes in his capitulis non tam B. Cyrillum, quam synodum Ephesinam, quæ illa jam receperat, fuisse culpatam: nec posse approbari hanc epistolam, nisi eadem synodus improbetur. Hinc volentes efficere, ut magnum Calchedonense Concilium, quod illam judicavit orthodoxam, ipsius Ephesinæ synodi videatur impugnare decreta. At ego dico, quia propterea magis sæpe dictam epistolam pronuntiavit orthodoxam, quoniam vidit eam secundum ipsius Ephesinæ synodi decreta confessam unum filium dominum Jesum Christum in duabus esse natura. Unde prudenter cognovit, quod hoc solum conscriptor ejus, cum orientalibus & aliarum provinciarum Episcopis, in omnibus quæ illic acta sunt non intellexerat, quomodo capitula B. Cyrilli juste receperit, in quibus ab eis putabatur quia sic dixerat Deum verbum hominem factum, ut auferret differentiam naturarum, & unam perhiberet esse naturam deitatis & humanitatis domini nostri Jesu Christi, quod omnis catholicus execratur. Cognoscens autem magna synodus Calcedonensis, illorum capitulorum intentionem, quam diligenter a præsente B. Cyrillo synodus Ephesina didicerat, Ibam atque alios, tamquam absentes, sicut exitus causæ docuit, ignorasse, nihil differre judicavit, quod in iisdem capitulis, sicut B. Cyrilli dicentis, ita etiam sanctæ synodi Ephesinæ probantis, intentionem minus intellexerant: cum utrorumque fides eadem fuisset, qua simul omnes ita credebant Deum verbum hominem factum, ut in una Christi persona maneret duarum differentia naturarum. In hoc quippe nulla partis alterutræ fuit ignorantia, nulla dissensio. Et si altera pars de altera, vel invicem de se aliter crediderunt, quod ad hæresim non pertinet: de Christiana tamen fide eadem fuit partis utriusque sententia. Si quis autem dicit, quod Ibas, atque Orientales, & aliarum provinciarum Episcopi, (una quippe horum omnium causa est) etiam in his quæ non intelligebant, auctoritatem Ephesini Concilii sequi debuerint: ipse quoque primum considerare debet, quod etiam synodus Calchedonensis considerasse credenda est, quoniam tantis dissentientibus, qui moniti fuerent simul in ipsum Concilium convenire, non tanta illo tempore, quanta nunc est, ejus esse posset auctoritas, cum nec dum etiam judicio magnæ Calchedonensis synodi firmaretur. Nam & ipsa multum roboris ad auctoritatem addit antiquitas. Deinde quia cujuscumque temeritatis ac profanationis esse dicetur, quod ea B. Cyrillus non jam propria, sed totius Ephesinæ synodi, cujus fuerant auctoritate firmata, pro ipsorum orientalium voluntate ausus est retractare. & si Nestorianæ hæresi deputetur, quod orientales, cum aliarum provinciarum Episcopis, capitulorum ejus intentionem minime intelligentes, crediderunt quod ea non debuisset synodus Ephesina suscipere; eidem Nestorianæ hæresi B. Cyrillus communicasse dicetur, cum ipsis orientalibus, ita de suis capitulis, quorum retractationem exegerunt, & Ephesina synodo æstimantibus communicavit, & eorum confessioni subscripsit. Nam si hæc existimatio tanti penditur, ut hæresis judicetur, in nullo inclinari eisdem orientalibus, sed potius ipsos cogere Cyrillus debuit, ut etiam in his quæ minus intelligebant, synodi se auctoritati subjicerent, suamque præsumptionem, per quam promulgato decreto capitula memorata damnaverant, similiter publice, & in monumentum posteritatis, scriptis allegata confessione damnarent: & neque vel sic orientalium definitioni subscribere, sed potius ab illis exigere, ut subscriberent eisdem capitulis, non pro illorum voluntate interpretatis, sed sicut ab Ephesina synodo fuerant ante suscepta; ipsamque suspicionem, per quam ea damnaverant tanquam hæresim anathematizarent, & ita demum eos in communione reciperet. Unde nec alii patres, qui cum illo Ephesum convenerant, & simul prædictis orientalibus, ita de ipso concilio Ephesino credentibus

* 324. communicaverunt , * potuerunt excusari . Quia
vero illam eorum ignorantiam non de ipsa Chri-
stiana fide , sed de intentione dictorum suorum
fuisse, & B. Cyrillus , & alii , qui apud Ephe-
sum ea probaverant , cognoverunt , turpe illis
& indignum visum est , pro hac causa conten-
dere , & hinc in longum protrahere dissensio-
nem Ecclesiarum , quam nos sanctorum patrum
* 325 * modestia sopitam post centum annos inquieta im-
peritia suscitamus . Et utinam * nonnullas tan-
* 326 tum conturbaremus Ecclesias , quæ fuerant in
prima dissensione commotæ , ac non etiam lon-
ge positas cogeremus causas olim oblivioni du-
ctas , quas scientes quoque reminisci piget , in-
quirere, & inventas necessitate respondendi non
sine offensione audientium ventilare . De illo
vero quod item dicunt, propterea synodum de-
buisse hanc epistolam hæreticam judicare , quia
post unitatem factam talia conscriptor ejus Ibas
dicere vel sentire non debuit, jam superiore li-
bro respondimus . Quomodo autem sancta synu-
dus eandem epistolam pro recta fidei confessione
quam continet approbando , Ephesini Concilii
perhibetur impugnasse decreta , cum potius , si
eam pro hac suspicione judicaret hæreticam, si-
mul & B. Cyrillum , & ipsum Ephesinum re-
prehendisse concilium videretur, quod ita suspi-
cantibus orientalibus communicaverunt , ortho-
doxos eos proculdubio judicantes . Cernis igitur,
Imperator , illa quæ superiore libro , sicut pro-
miseramus , ostendimus , hic quoque iterum ac
sæpe monstrari . Quamobrem si Calchedonensis
synodus Nestoriana dicatur , quod hanc episto-
lam judicavit orthodoxam , etiam B. Cyrillus &
Ephesina synodus consequenter in Nestorianam
hæresim postea divertisse dicentur , quod orien-
* 327 tales hoc ipsum credentes * orthodoxos , nec
solos orientales , sed aliarum quoque novem ,
quas supra memoravimus , provinciarum Episco-
pos, qui simul eumdem B. Cyrillum & Memno-
nem Ephesinum , atque capitula prædicta dam-
naverunt ; in ceteros quoque Episcopos, quod ea
recepissent , excommunicationis sententiam pro-
ferentes . Hæc autem orientalium , aliorumque
patrum , de synodo Ephesina suspicio , qua e-
xistimantes eam traditiones paternas esse trans-
gressam, pro ipsa fide , quam communiter tene-
bant , adversus eam certabant , mihi similia vi-
Josue 22. detur ei suspicioni , quæ Jesu Nave temporibus
orta fuerat in populo Israel , cum laudabiliter
ejusdem populi pars pro Dei cultura sollicita ,
* 328 adversus alteram partem * æque sollicitam con-
citaretur, intentionem ejus ignorans. Nam cum
pergeret idem populus Israel ad capiendam om-
nem terram , quam Deus Abrahæ promiserat ,
filii Ruben & Gad , & dimidia tribus Manasse,
Num. 32. antequam fuissent Jordanem ingressi , regionem
Jaser & regionem Galaaditim habitare delege-
rant, eo quod esset locus aptus jumentis, quo-
rum eis multa erat copia : nec voluerunt ultra
Jordanem possessionem capere cum tribubus Is-
rael . qui tamen perrexerunt cum fratribus suis
in terram Chanaan ad debellandas gentes, quas
expulit Dominus ante faciem eorum . Porro au-

A tem , cum dedisset Dominus Israel universam
terram , quam juraverat dare patribus eorum ,
& hæreditate recepissent eam, revertentes iidem
filii Ruben & Gad , & dimidia tribus Manasse,
in terram Galaad , id est in terram possessionis
suæ , quam acceperant in hæreditatem , vene-
runt , sicut scriptum est , a in Galioth Jorda- a Josue 22. 10.
nis , quæ est in Chanaan , * & ædificaverunt * 329
ibi aram supra Jordanem . In terra Chanaan
possessionem aliæ tribus acceperant, in qua fuit
tabernaculum, & altare Dei. ipsi vero citra Jor-
danem , ne posteri eorum alieni fierent a Dei
cultura , quasi ab ejus populo Jordanis limite
separati , religiosa atque intentione , & zelo
B Dei ferventes , illam erexerant aram , ut testi-
monio esset ac monumento posteris eorum, quod
ipsi quoque ad Dei culturam & ejus populum
pertinerent. Cum vero alias tribus, quæ in ter-
ra Chanaan ultra Jordanem hæreditatem fuerant
consecutæ, ista eorum lateret intentio, & puta-
rent eosdem filios Ruben & Gad, & dimidiam tri-
bum Manasse , propterea illam ædificasse aram,
ut semetipsos segregantes a synagoga totius Is-
rael, contra observantiam divinæ culturæ offer-
rent super eam sacrificium Domino , quod fieri
non licebat præter unum altare, quod erat an-
te tabernaculum ejus , eodem quo & illi zelo
C Dei ferventes, & pro eadem cultura Dei certan-
tes, convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent
expugnare eos. Quibus cum filii Ruben & Gad,
& dimidia tribus Manasse , facti rationem red-
derent, quo proposito atque intentione aram e-
rexerint , illi dixerunt : *Hodie cognovimus quia* Ibid. 31.
nobiscum est Dominus , quia non deliquistis in
conspectu Domini delictum , & quia liberastis fi-
lios Israel de manu Domini. Vides igitur, Augu-
ste, quod pro eadem religione , qua recte coli-
tur Deus , non solum dissentire a se invicem ,
verum etiam laudabiliter pugnare adversum se
religiosi ac rectissimi possint, dum eos non ratio
divini cultus, sed alterius alterum latet inten-
tio. Quapropter qui nobis dicunt, si Ephesinam
D synodum recepistis, condemnate provinciæ orien-
tis & aliarum novem provinciarum Episcopos ;
merito audient , ut si & ipsi filios Ruben &
Gad , & dimidiam tribum Manasse recipiunt ;
condemnent tribum Levi , & alias novem tri-
bus, quas cum fratrum suorum lateret intentio,
eos debellare convenerant. Et certe in illo po-
pulo erant etiam prophetæ , nec eis imputat
quisquam, quod animorum fratrum suorum pru-
dens consilium non viderint , cum facile posset
orantibus ex accepta prophetiæ gratia revelari :
omnes autem orientales, atque aliarum provin-
E ciarum antistites , quos capitulorum B. Cyrilli
latuit intentio, ut Ephesinam synodum pro eo-
rum susceptione culparent , Episcopos dicimus,
non prophetas. Qui ergo prophetis non imputa-
mus, quod religiosam intentionem fratrum suo-
rum nescierint , sed laudamus eos potius, quod
eadem religiosa intentione adversus eos fuerint
concitati : quomodo possumus non prophetis pa-
tribus orientalibus atque aliis imputare, * quod * 330
religiosa intentione adversus eorum adproba-

a *In Galioth Jordanis*) Vocem Hebraicam retinent etiam Græca quædam exemplaria, quæ [illegible] , & [illegible] legunt. pro quo Symmachus interpres *θεῖν* vertit, limites seu confinia. sanctus Hieronymus *tumulos* reddidit, & in nominibus Hebraicis Galioth exposuit *colles*.

* (324) *potuerunt*.
* (325) *modestia & ratione* .
* (326) *illas*.
* (327) *judicaverunt orthodoxos*.

* (328) *pro Dei cultura æque sollicitam*.
* (329) *et ædificaverunt ibi aram supra Jordanem, aram ingentem visu, illa intentione scilicet ne quia ultra Jordanem in terra chanaan &c.*
* (330) *quod religiosam intentionem capitulorum Cyrilli nescierint , vel si dicatur , non esse laudabile quod eadem religiosa intentione adversus eorum adprobatores fuerint concitati , quare &c.*

 Hh ij

toties fuerint concitati? Quære intentionem filiorum Rubeo, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, atque ex altera parte tribus Levi, & aliarum novem tribuum Israel, & invenies utramque partem pro divino cultu fuisse sollicitam. Quære ignorantiam, & neutram invenies quæ ad divinum cultum pertinent, sed alteram partem intentionem alterius ignorasse. Quære intentionem synodi Ephesinæ, atque ex altera parte antistitum provinciæ orientis, & aliarum novem provinciarum, & invenies utramque partem pro divino cultu fuisse sollicitam. Quære ignorantiam, & neutram partem invenies quæ ad divinum cultum pertinent, sed alteram partem intentionem alterius ignorasse. Quod ex eo satis apparet, quoniam per venerabilem Paulum Emesenum Episcopum, nec orientales patres aliquid improbum a Beato Cyrillo confitendum expetiverunt; nec ipse Beatus Cyrillus aliquid eorum
* 331 quæ * expetita fuerant denegavit. Si autem patres orientales, & alios qui eum eis erant, ob alienæ intentionis ignorantiam, sicut & illas plures tribus Israel, condemnare non possumus, quomodo venerabilis Ibæ epistolam Calchedonensis synodus condemnaret, quæ secundum eorum suspicionem de Capitulorum B. Cyrilli receptione conquesta est? Numquid enim vel Ibas Episcopus, vel alii multarum provinciarum antistites, Ephesinam synodum culpasse aliquando monstrantur, quod contra Nestorium, licet in duabus naturis, unum tamen Dei atque hominis filium Jesum Christum confitendum esse firmaverit; ut eredi possit fidei, quam de Incarnatione Christi habuit, & restitisse, & aliud prædicasse? Nihil est igitur, quod in hac epistola etiam de capitulorum B. Cyrilli, & Ephe-
* 332 sinæ synodi * intentione, Eutychiani querantur.

CAP. VII. VIdeo autem nobis, ex omnibus quæ scripta in illa epistola reprehenderunt, ultimum remansisse capitulum, de laude quam continet Theodori Mopsuesteni Episcopi. De quo quia multa dixerunt, & in ea suas maxime exercuisse calumnias gloriantur, unde nos quoque super hoc capitulo multa respondere compellimur, eo
* 333 paulisper dilato, eligo nunc * potius defendere,
* 334 quamquam posterius ordine videatur, * quod id non scripto, sed verbis tantum procaciter culpent, quod in finem ipsius epistolæ dictum est. Non enim quisquam audet dicere unam esse naturam divinitatis & humanitatis: sed confitentur in templum & inhabitantem in eo, qui est unus filius dominus Jesus Christus. Quod tale quidem est, quale illud quod supra defendimus, ubi ait, tamquam non sit differentia inter templum, & inhabitantem in eo. Verum ne * putemus ali-
335 quid omisisse, in hoc quoque loco eandem calumniam refellamus. Nam dicunt ad divisionem unius filii Jesu Christi pertinere, quod ait, Sed confitetur in templum, & inhabitantem in eo: tanquam aliam voluerit intelligi templi subsistentiam sive personam, & aliam inhabitantis in eo. Sic autem possunt & de verbis Domini ipsius dicere, ubi Judæis de templo sui corporis
Joan. 2. 19. dixit, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* tanquam aliam voluerit intelligi personam excitandi corporis sui templi,

A & aliam excitaturi illud. Quid autem nobis in epistola sua venerabilis Ibas dubium dereliquit, cum prius intentionem suæ mentis aperiens, & docens non se ad personæ divisionem, sed ad naturarum distinctionem, talia conscripsisse, præmiserit ac dixerit: Non enim quisquam audet dicere unam esse naturam divinitatis & humanitatis. & deinde subjecerit, Sed confitentur in templum & inhabitantem in eo. atque ita suam clauserit sententiam dicens qui est unus filius Jesus Christus. Quid expressius, vel quid amplius dici potuit? Sed ut video duos filios credere judicatur, quisquis sic unum dixerit filium, ut non etiam duas ejus negando natu-
B ras, cum Eutychianis incarnationis mysterium ejus evacuet. Hoc etiam dicunt, Non debuit prius templum nominare, & deinde habitantem in eo. Quasi vel ipse ordo loquendi permitteret, ut prius diceret inhabitantem in eo, & postea templum. Quamquam sit etiam doctrinæ conveniens, ut quia per humanitatem Christi ad divinitatis ejus cognitionem pervenimus, prius in templo ejus humanitas, & postea commemoretur habitans in templo divinitas. Ob hoc etiam venerabilis Paulus Emesenus Episcopus in sermone suo, quem coram ipso beato in Alexandrina Ecclesia fecit, & quem ipse B. Cyrillus tanta laude, sicut primo libro docuimus, prædicavit, ita locutus est: Vide Joannem duas
C naturas prædicantem, & unum filium: aliud tabernaculum, & aliud quod in tabernaculo: aliud templum, & aliud qui inhabitat, Deus. Quocirca si culpatur venerabilis Ibas, quod prius templum ac deinde inhabitantem in eo in epistola sua posuerit, culpetur necesse est etiam B. Cyrillus, quod sermonem prædicti Pauli Episcopi laudaverit, in quo prius tabernaculum & templum, & postea quod in tabernaculo, & Deum qui templum inhabitat nominavit. Cognoscis igitur, Imperator, quod epistolam venerabilis Ibæ dicentem, Sed confitentur in templum, & inhabitantem in eo, qui est unus filius Jesus Christus; secundum judicium beati Cyrilli magna Calchedonensis synodus adprobavit, & quia vel si propter
D hoc eam velut hæreticam improbaret, hinc potius beatum Cyrillum, idipsum in sermone coepiscopi sui Pauli adprobantem, firmasse hæreticum videretur. Nunc ad illud capitulum, quod intermissum fuerat, revertamur, cujus ita meminerunt dicentes, Et post modica Episcopo Edessæ derogans dicit: Hic nostræ civitatis tyrannus beatissimum Theodorum præconem veritatis & doctorem Ecclesiæ præsumpsit, qui omnia præsumit, in Ecclesia palam anathematizare. quod ideo ex illa epistola posuerunt, quia
E prædictum Theodorum, sicut sæpe dictum est, accusant quasi ea quæ sunt Nestorii prædicantem. ut quasi per hoc Nestorianam hanc epistolam demonstrarent, quæ laudaverit * eumdem: * 336
atque ita synodum quoque Calchedonensem Nestorianam probarent, quod ipsam epistolam, laudantem eum qui Nestoriani dicitur auctor erroris, pronuntiavit orthodoxam. Quia vero non solum in epistola Ibæ laudatus est ipse Theodorus, sed a multis quoque sanctis patribus, jam pridem & in secundo libro docuimus ex epistolis beati Joannis Antiocheni, totiusque orientalis Concilii apud Antiochiam congrega-

* (331) *ab eo expetita.*
* (332) *reprehensione.*
* (333) *illud potius.*
* (334) *idque non scripto.*
* (335) *putamur.*
* (336) *eumdem Theodorum.*

ti, & adhuc ex aliorum, ficut promifimus, patrum literis infra docebimus. Neceffarium tamen exiftimo & ex hac epiftola docere, quod de Mopfuefteno Theodoro non folius Ibæ fuerit ifta fententia. Nam & ipfum Marim Perfam, ad quem fcribit, eorum quæ de ipfo Theodoro dixit confcium effe perhibet, & confidenter publicam quoque fibi dicit atteftari notitiam. Verum ifti commemorationem eorum quibus hoc oftenditur confueta fraude fugerunt. Nam quis in illis verbis non videat venerabilis Ibæ de veritate fiduciam? quia nifi certa & manifefta effent, nequaquam ei ad quem fcripfit diceret de illo qui Theodorum anathematizavit, Quem nec tu ipfe ignoras, qui occafione fidei non folum
*337 nunc viventes infequitur, fed * & omnes qui olim ad Dominum præcefferunt: quorum unus eft beatus Theodorus, præco veritatis, & doctor Ecclefiæ, qui non folum in fua vita colaphizavit hæreticos per veritatem fuæ fidei, fed & poft mortem fpiritalia arma in libris propriis Ecclefiæ filiis dereliquit. Deinde ipfius etiam, ad quem fcribit, atteftari fibi notitiam docet, cum ait, Sicut & tua reverentia eidem collocuta cognovit, & ex his quæ confcripfit inftructa eft. Et infra quidem de eodem Theodoro, Qui propter zelum Dei non folum propriam civitatem ab errore ad veritatem convertit, fed & longe pofitas fua doctrina inftruxit Ecclefias. Poftremo quia idem Theodorus in fua fynodo palam redarguit eum quem fuæ civitatis tyrannum vocavit. Quæ nifi vera forent, quomodo ea poffet reverentiffimus Ibas dicere omnium Epifcoporum orientalium teftimonio refragante? Quinimmo & fui ftatus periculum fuftineret, fi Theodorus ut hæreticus haberetur, a quo dixit in Concilio redargutum effe nefcio quem fuæ civitatis tyrannum. Omnes quippe orientales Epifcopos criminatus eft, fi in eorum fynodo hære-
*338 ticum dixit redarguendi habuiffe fiduciam * ad excommunicandos fautores hæreticorum. In hoc capitulo ne proderentur, confulto contingere noluerunt. Quæ vera effe recognofcentes venerabiles Photius & Euftachius atque Uranius, cum in eorum judicio memorata epiftola relegeretur, non ab illo exegerunt anathematizare Theodorum. Et ut eos qualicumque teftimonio tamen fuo convincam, ipfi certe in illo mendaciorum libro dixerunt, ficut ante meminimus: Denique & Photius & Euftachius, confpicientes denegationem Ibæ de epiftola factam, judicatum dederunt ad deftructionem & exclufionem impietatis epiftolæ ad Marim, quod judicatum habere affirmant, ut Ibas in fua Ecclefia anathematizaret palam malignæ impietatis principem Neftorium, & eos qui aut libris aut codicibus ejus utuntur. Ubi non dico, quod immemores fui, qui Theodorum dixerunt Neftoriani erroris auctorem, magiftrumque Neftorii, rurfus ipfi Neftorium malignæ impietatis principem dicunt, & per hoc negant, quod Theodorus fuerit communis auctor erroris, tanquam nifi per oblivionem verum loqui non poffint. Sed illud magis nobifcum pietas tua confideret, quoniam qui voluerunt ex hoc oftendere Neftorianam effe epiftolam venerabilis Ibæ, quod Photius & Euftachius Epifcopi, confpicientes negationem ejus de fua epiftola factam, ad deftructionem & exclufionem ipfius epiftolæ tale judicatum dederunt, ut Neftorium & ejus dogmata Ibas anathematizaret, quod eos falfo jactaffe probavimus: proculdubio hæreticum non fuiffe Theodorum ipforum Photii & Euftachii judicato confirmant: quoniam cum præcipuas laudes doctrinæ ejus audirent, non exegerunt a prædicto reverentiffimo Iba fimul eum cum Neftorio, quem non laudaverat, abdicare. Quia vero eum, ficut jam docuimus, non folum Theodoro anathema dicere, fed etiam Neftorio minime compulerunt; fi quid eorum teftimonio Eutychiani vel eorum fatellites credunt, neque Neftorium excufatum in hac epiftola mentiantur, neque Theodorum dicant Neftorianæ impietatis auctorem, quem in eorum judicio, & ante Calchedonenfe Concilium laudatum inveniunt nec inveniunt denotatum. Verum promiffi memores, ad illa jam præclara Ecclefiæ lumina veniamus, quorum magis teftimonio fynodus Calchedonenfis credidit, ut epiftolam venerabilis Ibæ pro laude Theodori non judicaret hæreticam. Et primum teftem citemus clariffimum doctorem Ecclefiæ, & confefforem fortiffimum veritatis, Joannem Conftantinopolitanum, qui prædicto
* Mopfuefteno Epifcopo de exilio fcribens dicit. *339 Epist. 112.
Si effet quidem venire poffibile, tuamque reverentiam, caritatemque complecti, & in ipfa jocundari, cum multa hoc velocitate & ftudio faceremus: quoniam autem hoc nobis non adjacet, nunc & literis hoc implemus. Et fi enim ad ipfos fines mundi ducamur, tuæ dilectionis integritatem & * favorem, & fine dolo *340
finceritatem oblivifci non poffumus, quæ eft antiqua & a principio, quamque nunc monftrafti. Neque enim nos latuit, quanta pro nobis & dicere, & facere feftinafti, domine meus honoratiffime, atque fanctiffime. Sed etfi nihil amplius factum eft, Deum tamen habes pro tuo ftudio & alacritate debitorem, integramque mercedem. Et nos autem non quiefcimus fcientes tuæ gratiam fanctitatis, & tuam reverentiam omnibus prædicantes, atque pofcentes eandem dilectionem florentem per omnia confervari. Non enim in deferto fedentes fortuitæ intercceffionis fructus habemus, quando talem * in Cilicia the- a
faurum & reconditas divitias poffidemus. Hæc enim eft fortis & vigilantis animæ tuæ dilectio. Animadvertis mecum ex tenore præfentis epiftolæ ferenitas tua, quod ficut teftatus eft Joannes Antiochenus, & fynodus orientis, Theodorus, qui condemnatus eft quafi Neftoriani auctor erroris, condifcipulus fuerit hujus B. Joannis. Hoc enim fatis indicant ejus verba, cum dicit quod antiqua & a principio fuerit ejufdem Theodori circa fe dilectionis integritas. quod etiam * li- *341
teris Domni Epifcopi Antiocheni probabitur. Cur autem magna Calchedonenfis fynodus arguatur, quæ fciens fanctum Joannem Theodoro fcribentem dixiffe, Neque enim nos latuit, quanta pro nobis & dicere & facere feftinafti, domine meus honoratiffime, atque fanctiffime, credi-

a *In Cilicia Thefaurum*) Hodie apud Joannem Chryfoftomum, pro ἐν Κιλικίᾳ legitur ἐν καρδίᾳ, epiftola CXII. quæ infcribitur Θεοδώρῳ ἐπισκόπῳ, non expreffo nomine loci. Οὐ γάρ, inquit, τὴν τυχοῦσαν καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθήμενοι καρπούμεθα τὴν παράκλησιν, ἅτε τοσοῦτον ἐν καρδίᾳ θησαυρὸν καὶ πλοῦτον ἀποκείμενον ἔχοντες, τῆς ἐγρηγορυίας καὶ γενναίας σου ψυχῆς τὴν ἀγάπην. Quæ varietas unde orta fit non facile eft divinare. Mopfueftia porro, fedes Theodori Epifcopi, oppidum fuit Ciliciæ II. Hierocles, ἐπαρχία Κιλικίας β΄. ὑπὸ ἡγεμόνα. πόλεις θ΄. Ἀνάζαρβα μητρόπολις, Μοψουεστία &c.

* (337) *& hos qui.*
* (338) *ad hæc omnia fautores hæreticorum.*
* (339) *Theodoro.*
* (340) *fervorem.*
* (341) *fequenter litteris.*

H h iij

dit quod ille non esset hæreticus, qui tanta pro Joanne in exilium asportato, & dicere & facere festinavit, studio atque alacritate, qua Deum haberet mercedis integræ debitorem incredibile judicans, quod magister Nestorianæ perfidiæ religionis veræ magistrum, sibi profecto contrarium, quæreret ab exilio reduci, & pro sui loci auctoritate, adversum prava sua dogmata libere in Ecclesia disputare. Nisi forte ob hoc illa synodus impia denotetur, quod pie de Joanne Con-
* 342 stantinopolitano sentiens, * eum talem arbitrata est, quem vel sic amaret, ut velut adjutorem suum in Ecclesia propria revocari vellet hæreticus; vel sic ipse quoque diligeret, & magna laude prædicaret hæreticum. Cum vero & hoc inter alia dixit, Talem in Cilicia thesaurum, & reconditas divitias possidemus, quid hinc synodus culpetur, si reverita est anathematizare thesaurum Joannis, & reconditas ejus divitias? An & ipsa statuere debuit, & dicere, si quis Theodorum non anathematizat, anathema sit? Sed nonne melius est, ut de ceteris patribus taceam, anathema cum Joanne audire, quam Joanni anathema dicere? Si enim anathema est qui Theodorum Mopsuestiæ non dicit anathema, etiam Joannes Constantinopolitanæ clarissimus antistes Ecclesiæ, & confessor fortissimus veritatis, anathema est, qui tali thesauro, & reconditis divitiis, quas Mopsuestiæ in Cilicia possidebat, non dicit anathema. Verum neque vir ille magni ponderis, & expectatæ semper auctoritatis, nobis deerit in defensionem magnæ synodi, quæ ab Iba Episcopo non exegit, ut Theodorum Mopsuestenum condemnaret, cum ejus epistola recitari laudes ejus audiret. Adsit igitur etiam B. Gregorius Nazianzenus, temerariorum & ipse crimen aucturus, qui Theodoro adhuc juveni ac novello ita scri-
a bit, ejus perfectioni congratulans. [a] Dilectionis
„ indiciis delectamur, præcipue in tali tempore,
„ & a tali novello simul atque perfecto, & , ut
„ te ex his quæ sanctæ scripturæ sunt amplectar, constituto super juventutem. Sic enim
„ vocat illa eos, qui intellectu ætatem excedunt.
„ Et veteres quidem patres rorem cœli, & ubertatem terræ, cum cæteris aliis concedi filiis deprecantur, nisi cui amabile est hæc ipsa altius
„ intelligere, nos autem spiritaliter omnia tibi rependimus. Impleat Dominus omnes petitiones
„ tuas, & fias talium filiorum pater, (quoniam
„ quidem oportet compendio, & familiariter ora-
343 „ re prote) qualem te * demonstraris patribus tuis,
„ ut in cæteris nos etiam de te gloriemur. Quomodo itaque synodus sancta culpatur, quia
„ Theodorum non damnavit, cognoscens quantus
„ adhuc a quanto viro de perfectione laudatus est, id est novellus a Gregorio Nazianzeno, ita ut intellectu excessisse diceretur ætatem, supra juventutem suam sublimitate sapientiæ constitutus? Quodque magis gratum est ac jocundum, cum scientia esset excelsus, tantam humilitatem ac reverentiam exhibuit patribus, ut hæc ei benedictio pro talibus meritis a Gregorio redderetur, per quam tales haberet filios, qualem se patribus exhibebat. Quam benedictionem si religiose ac pie illa synodus non credidit esse frustratam, idcirco velut impia & profana frustratur. Sed ad [b] * aliam transeamus epistolam. b
Namque cum ætate confectus idem beatus Gregorius longa quoque ægritudine laboraret, & * 344
ob hoc se causaretur onus Ecclesiæ suæ ferre non posse, neque Apolinarianis gregem Dei vastantibus, pro eadem gemina debilitate resistere, Episcopatus curam depositurus, & relicta sua civitate cum monachis in rure victurus, ubi etiam defunctus est, Theodorum de toto oriente in defensionem & visitationem ejusdem Ecclesiæ suæ delegit; non aliud caput illam provinciam habere testificans, cujus flagitaret auxilium. Sic enim ei iterum scribit: Tempus mihi est illud "
scripturæ dicere, ad quem vociferabor vim pa- "
tiens? quis mihi porrigat manum oppresso? ad "
quem pondus Ecclesiæ transeat tam male ja- "
centis ac dissolutæ? Testificor coram Deo, & "
electis Angelis, quoniam non justa patitur Dei "
grex sine pastore degens, & sine visitatore pro- "
pter torporem nostrum. Me enim ægritudo "
detinet, & citius abduxit ab Ecclesia, nunc "
omnino extrema * sperantem, & amplius rebus "
ipsis afflictum. Si quidem aliud caput haberet " * 345
provincia, ad illud oporteret clamare & conte- "
stari. Tua vero reverentia superposita, ad te ad- "
tendere necesse est. Curam habeas tuæ Ecclesiæ "
quovis modo, & non eam despicias indigne "
agentem. Ut enim alia prætermittam, qualia "
nunc insurgentes Apolinariani aliqua quidem "
fecerunt, alia vero minantur, a dominis meis & "
compresbyteris disces, Eulalio Chorepiscopo & "
Eleusio, quos impendio ad tuam reverentiam misimus. Et hæc comprimere non est nostræ ætatis, sed tuæ prudentiæ tuæque virtutis: quoniam "
tibi cum aliis facultatem donavit Deus ad commu- "
nem defensionem Ecclesiæ. Si autem hæc dicens & "
scribens non audiar, quod restat solum hoc fiet, "
publice prædicare omnibus & notum facere, quia "
Episcopo indiget Ecclesia, ne propter meam infirmi- "
tatem * tundatur. De cetero vos videritis. O " * 346
quam fortia sunt & invicta pastorum merita, cle- "
mentissime Imperator, quæ tanto certius & evi- "
dentius ostenduntur superari non posse, quanto "
studiosius & vehementius fuerint impetita. Nam "
quotusquisque scire posset aut quærere tot inex- "
pugnabilia pro sententia patrum, qui Calche- "
dona convenerant, testimonia, nisi provocaret adversitas? Et ideo non solum patienter, verum etiam gratanter suscipienda mihi videtur. Nam clariorem semper efficit sanctorum justitiam, dum obscurare contendit. An non amplius illorum patrum justitia declaratur, cum ostenduntur Joannis Constantinopolitani & Gre-

a *Dilectionis indiciis delectamur*) Ἀγάπης συμβόλοις ἠδόμεθα. Sic enim legendum videtur, non συμβούλοις. Apud Gregorium epistola CCXIX. & quæ hoc describitur CCXX. cum duabus sequentibus, simplicem titulum habent Θεοδώρῳ, at epistola CCXXV. pleniorem, Θεοδώρῳ ἐπισκόπῳ Τυανέων, *Theodoro Episcopo Tyanorum*. ad quem pertinere omnes conjectura est, de qua mox dicam.

b *Aliam epistolam*) Ea est apud Gregorium numero XXCVIII. quæ in Græcis exemplaribus Ἀνωνύμῳ, sed in Latinis recte inscripta est, *Theodoro Episcopo Tyanensi*. Quare fallitur Facundus qui ad Mopsuestenum scriptam putavit. Scripta est enim ad Metropolitanum ejus provinciæ in qua erat Nazianzus, ut epistolæ verba declarant. Εἰ μὲν οὖν, inquit, ἄλλην τινὰ κεφαλὴν ἡ ἐπαρχία, πρὸς ἐκείνην ἔδει βοᾶν καὶ διαμαρτύρασθαι, τῆς δὲ σῆς εὐλαβείας ὑπερκειμένης, πρὸς σὲ βλέπειν ἀναγκαῖον. At Nazianzus oppidum fuit Cappadociæ II. cujus metropolis Tyana. Hierocles in Synecdemo, Ἐπαρχία Καππαδοκίας β'. ὑπὸ ἡγεμόνα πόλεις ι' Τύανα, Φαυστινόπολις, Κύβιστρα, Ναζιανζός, Σάσιμα, &c. Ad Theodorum ergo Tyanensem pertinet epistola, ut Justinianus quoque in Edicto, & Synodus v. observant, contra eos qui ad Mopsuestenum referebant.

* (342) *non eum*.
* (343) *demonstras*.
* (344) *aliam ejus*.
* (345) *spirantem*.
* (346) *lædatur*.

gorii Nazianzeni testimonio credidisse magis, quam eorum qui volebant quædam Theodori capitula condemnari, occasionem facientes, sicut B. Cyrillus ait, contrario dogmati quo tenebantur? Non ergo damnabile judicetur non
* 347 damnasse Theodorum, quem singulare * totius caput Gregorius judicavit, & cui gregem Dei suo regimini creditum dereliquit. Gregorius manum sibi ejus porrigi adversus hæreticos Apolinarianos flagitavit, testificans coram Deo & electis Angelis, quod se ægritudinis torpore detento, Christi grex visitationis ejus indigeret
* 348 auxilio, * & talis quæ culpa est? Synodus eum non condemnat, & hinc putatur hæretica. Ille Theodoro prudentiam deputavit atque virtutem, & nec levis inde querimonia commo-
* 349 vetur: & Calchedonensi Concilio, * papæ! quod ei non adscripsit imprudentiam, tanta invidia suscitatur. Sed numquid & Gregorius Nazianzenus, & Joannes Constantinopolitanus, & alii, quos memoravimus ac memoraturi sumus, patres Nestoriano morbo dicentur obsessi, quia non solum Theodorum non abdicant, verum etiam prohibent abdicari? aut & ipsos novo nomine & hactenus inaudito Theodorianos quisquam vocare præsumet? Quod si nullus hoc audet, cur alios, qui tenentes eorum catholicam fidem, sententiamque servantes, non audent in præjudicium synodi Calchedonensis damnare Theodorum, Theodorianos vocant, ut hac contumelia memoratam synodum, ibi cum laudes ejus recitarentur damnatus non est, simul injurient? Si de religione ac fide illorum est dubitatio, requirantur: si de causa condemnandi Theodori, manifesta est patrum sententia quam sequuntur. Numquid enim, qui consentire noluerit novis præsumptionibus, novum debet nomen accipere? Non autem turpe est, quod cum tantis patribus sustinemus. nam sicut laudari contra illorum sententiam criminosum est; ita cum eis criminari laudabile. Cognoscentes autem, quod magna synodus in causa Mopsuesteni Theodori non sine istis Ecclesiæ luminibus accusetur, nullis Eutychianorum calumniis turbari debemus, sed potius ipsorum eos auctoritate confundere. Et ideo commemoratis horum venerabilium patrum testimoniis, qui eidem Theodoro sunt adtestati dum viveret, ad amborum quoque testimonia transeamus, qui similiter ejus memoriam, postquam excessit e vita, magnis & multis sunt laudibus prosecuti. Igitur præsenti libro terminum damus, ut intentio legentis ab alio innovetur exordio.

* (347) *totius Provinciæ caput.*
* (348) *& absque culpa est.*
* (349) *propter quod ei &c.*

F A C U N D I
EPISCOPI HERMIANENSIS,
PRO
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,
LIBER OCTAVUS.

Accipe, serenissime Imperator, quantis adhuc testimoniis sanctorum & venerabilium patrum synodus Calchedonensis nec contradixisse culpatur, a quibus Mopsuestenus Theodorus, etiam defunctus, multo amplius quam in epistola venerabilis Ibæ laudatus est. Unde prius ad illas epistolas S. Joannis Antiocheni & orientalis Concilii, sicut libro secundo promisimus, revertamur. Beatus enim Proculus synodicas in orientem literas miserat, conscripto ad Armenios tomo, quem sicut jam docuimus orientalis synodus adprobavit. In cujus legationis occasionem tentaverunt quidam subrepere, ut aliqua ex dictis antiquorum Ecclesiæ doctorum excerpta, præpositis etiam eorum nominibus, anathemati subderentur. Tali ergo ausu commota synodus orientis, quoniam putaverat hoc ab eodem B. Proclo mandatum, postquam directum sibi tomum se adprobasse respondit, illa etiam quæ secundo libro memoravimus, & alia multa quæ tunc intermissa memorare disponimus, ei pro Theodoro scribens ait. "Nimis nostræ animæ vulneratæ sunt, quia non solum non viventes tales calumnias ab his qui conturbare volunt Ecclesias continue sustinemus; sed & qui bene de vita profectus est B. Theodorus, & qui quinque & quadraginta annis clare in doctrina præfulsit, & omnem hæresem expugnavit, & nullam alicubi detrectationem ab orthodoxis in vita suscipiens, post longi temporis hinc discessum, & post multa certamina, & post decem millia libros adversus errores conscriptos, & postesquam in conspectu sacerdotum & Imperatorum & populorum probatus est, periclitatur quæ hæreticorum sustinere, & illis * pri- * 350
mus prædicari. Et adjiciunt quæ intermissa fuerant, dicentes, * Hac nos confusione & turbis compleverunt, non autem nos solum, sed & * 351
Christianos populos, qui hæc cognoscentes nullatenus sine turba Ecclesiasticas celebrationes impleri permittunt, sed adversum nos seditiones faciunt, nec usque ad auditum passi suscipere quod adversus dormientes patres meditabantur anathema, & decem millia adversus nos

a *Anathemati subderentur*) Miserant ad Proclum per legatos Episcopi Armeniæ ac Persidis capitula quædam excerpta ex scriptis Theodori, ut ejus auctoritate damnarentur, cum iis qui in Syria & Cilicia eadem sentire dicebantur. Quæ Proclus Tomo suo ad Armenios subdita cum misisset ad Orientales, illi Theodorum damnari non ferentes, his ad Proclum, & aliis ad Cyrillum aliosque literis obstiterunt. Qua de re, totaque de Theodori anathemate controversia, multa fuse in Actione v. Synodi v. & apud Liberatum cap. 5. Breviarii.

* (350) *proximus.*
* (351) *Hæc.*

„mala minantur, si quid ab aliquo fuerit tale „præsumptum. Sciat autem & hoc tua sanctitas, „quia scripturas antiquorum doctorum Ecclesiæ „requirentes, decem millia talia & his similia invenimus, qualia quidam malo more ex libris B. Theodori colligentes, & corpus reliquum abscidentes, tuæ obtulerunt sanctitati. Etenim apud magnum martyrem Ignatium, qui secundus post Petrum Apostolorum primum Antiochenæ sedis ordinavit Ecclesiam, & apud beatissimum Eustachium, qui sanctorum patrum, qui apud Nicæam congregati sunt, primus existens fidem orthodoxam confirmavit, & apud sanctissimum & beatissimum Athanasium, qui millia millium certaminum pro Evangelicis dogmatibus passus est; ad hæc autem, & apud Basilium, & utrumque Gregorium, qui ejusdem sententiæ fuerunt, & apud beatissimum Flavianum, Diodorum, & Joannem, qui clara luminaria Orientis fuerunt totius: rursum autem & apud beatissimum Ambrosium, qui omnes partes Hesperias illustravit, & apud beatissimum Amphilochium probatissimum doctorem: necnon & apud B. Atticum tuum patrem, & apud alios decem millia, ut non singulos percurramus, consona decerptis his capitulis invenimus. quibus anathematizatis, necesse est & ea quæ a prædictis patribus sunt dicta complecti. & quis de cætero nostris adsit doctrinis, in sic admirabilibus & famosissimis viris post mortem damnatis? Non nostrum est ergo, gloriosis eorum qui præcesserunt opinionibus insultare, neque judicare eos qui honorate defuncti sunt, sed solius judicis vivorum & mortuorum. Hic doceri ab Eutychianis vellem, quid sancta synodus Calchedonensis debuerit observare, cum * apud eum in epistola venerabilis Ibæ recitarentur laudes Theodori, ab orientalibus patribus, ut de Joanne Constantinopolitano, & de Gregorio Nazianzeno taceam, præconio multo majore laudati. Numquid eam juste pro laude Theodori condemnaret, hac epistola Orientalium non damnata, in qua confirmatum est unum ex Trinitate pro nobis crucifixum? aut numquid juste posset solum condemnare Theodorum, absque martyre Ignatio, & Eustachio, & Athanasio, & Basilio, & utroque Gregorio, & Flaviano, & Diodoro, & Joanne, & Ambrosio, & Amphilochio, & Attico, & aliis decem milibus, si, ut Joannes Antiochenus & omnes orientales Episcopi dicunt, in eorum dictis consona * certis quibusdam Theodori capitulis inveniuntur? Quod si non inveniuntur, & isti cohibentes Theodoro nos fallere voluerunt, numquid etiam sic juste posset Calchedonensis synodus solum condemnare Theodorum absque Joanne Antiocheno, & omnibus Orientalibus Episcopis, qui erroribus ejusdem Theodori cohibentes, Ignatium martyrem, qui secundus post Petrum Apostolum Antiochenæ sedis ordinavit Ecclesiam, & cæteros gloriosissimos patres, quos commemoraverunt, consona Theodoro sapuisse criminati sunt? Nam si

* 352
* 353

A epistola Ibæ impia judicatur, quod ejus leves suspiciones de B. Cyrillo contineat, nedum Joannes Antiochenus, & omnes Orientales Episcopi, majoris incomparabiliter impietatis urguendi fuerant, qui sedulo tractatu in Concilium congregati, tantos ac tales patres nominatim criminantes, & alios ut * dixit decem millia, consona Theodoro, quem isti * dicunt * 354
hæreticum, scripsisse finxerunt. * Qui Theodo- * 355
rus Mopsuestenus aliter a synodo Calchedonensi * 356
juste damnari non posset, nisi aut cum Ignatio martyre, & cæteris cum eo commemoratis gloriosissimis patribus, si consona * decretis quibus- * 357
B dam ejus capitulis conscripserunt: aut cum Joanne Antiocheno, & omnibus orientalibus Episcopis, si eos consona Theodoro scripsisse mentiti sunt. Verum nec illud omittendum, quod ipsos quoque orientales patres absque Proclo Constantinopolitano juste damnare non posset. Si enim illi scribentes ei mentiti sunt Ignatium martyrem, & alios cum eo commemoratos patres, similia scripsisse Theodoro, qui nunc ut hæreticus accusatur; tacere subdole perniciosa simulatione non debuit, magis autem cum magna detestatione continuo refragari, quoniam quæ dicerent, vera non essent: maxime quia
C non levi & transitorio verbo, sed sententia synodica, omnium * orientalium subscriptione fir- * 358
mata, tantis beatis patribus advertebat in Ecclesiæ præjudicium horribile crimen affigi. Quæ cum ita sint, desinant magnam synodum criminari, quod Theodorum non damnavit: quem vel sine martyre Ignatio, & Eustachio, & Athanasio, & Basilio, & utroque Gregorio, & cæteris similiter numeratis, vel sine Joanne Antiocheno & orientali Concilio, & Proclo Constantinopolitano, juste damnare non potuit. Sed prius dicant cum quibus horum * prius Theodorus condemnari de- * 359
D buerit, & ita demum negligentiam vel cohibentiam synodi Calchedonensis accusent.

CAP. II.

Sane videamus quid etiam B. Proclus, scribente sibi Joanne Antiocheno, & synodo orientali rescripserit, ut appareat quam sit impudens hæreticorum falsitas, quorum fautoribus catholicos credere non oportuit, fingentibus, a
a quod idem S. Proclus, prædicto Joanni Antiocheno scribens, Theodorum male nominaverit, & dixerit subdidisse tomo, quem misit
E Armeniis, Judaicæ impietatis plena ejusdem Theodori capitula, ut sub anathemate damnarentur. Qui Proclus conquerenti & contradicenti memorato Joanni Antiocheno & ejus synodo ita respondit: „Quando enim ego scripsi tuæ sanctitati, oportere aut Theodorum, aut alios quosdam qui pridem defuncti sunt, anathemari subdi, aut nominatim alicujus * fieri mentio- * 360
nem? Sed puto, sicut & ipsæ literæ ad tuam sanctitatem directæ clamant, nihil difficile vel pravum epistola continet: sed quia oportet omni suspicione liberari, & detrahentium ora con-

a *Quid Proclus Joanni Antiocheno*) Procli epistolæ ad Joannem cum Tomo missæ fragmentum vidimus lib. 11. Hæc alterius sunt epistolæ, quam Joanni rescripsit, cum ejus ad superiores literas responsum, expostulationemque de Theodori capitulis accepisset. Ex his ergo liquet, Procli consilium fuisse, quod & Cyrillus satagebat, ut Theodori nomini, propter Orientalium offensionem, parceretur, unde & in capitulis Theodori nomen suppresserat, prava tamen ejus dogmata damnarentur. Sed Orientalibus ne hoc quidem persuaderi potuit.

* (352) *apud eam*.
* (353) *decerptis*.
* (354) *dixerunt*,
* (355) *nunc dicunt*.
* (356) *igitur* loco *qui*.
* (357) *decerptis*.
*) 358) *ipsorum Orientalium*.
* (359) deest *το prius*.
* (360) *fieri*.

fuere

„fuere, ex hoc quod io tomo directo subscripsi,
„ & illa capitula quæ subjecta fuot repuli , ut
„ potc subtilitatem ooo habentia pietatis. Neque
„ autem de Theodoro, neque de alio quoquam ,
„ qui jam defuocti sunt, scripsi tibi , Deo aman-
„ tissime, aut ot aaathematizetur, aut abdicetar.
„ Sed oeque carissimus Theodorus , qui a oobis
„ directus est, diacoous talia maadata percepit .
Et ea evideotissima oegatione B. Procli nec dum
coofunduotur hæretici, vel fautores eorum: sed
audent adhuc dicere, quod Theodurum Mopsue-
stenum post mortem male nominaverit, cumque
velut hæreticum impietatis arguerit, cum ille re-
clamet , quod noo solum Theodorum , verum
nec alium quemquam ex his qui jam defuncti
foerant, anathematizari aut abdicari quæsierit,
aut oominatim alicujus fecerit meotionem? Ab-
sit hoc a coosceiotia Procli , ut ex mala dif-
famatione venerebilium oomiuum , & divulgata
vituperatioae defuoctorum in pace Ecclesiæ sa-
cerdotum, poerilem gloriam captaret, atque io-
de videri doctus aut religiosus appeteret . Ne-
gat ergo se oominatim alicujus fecisse meotio-
nem: & non solum testari , verum & contra
surditatem contentiosorum clamare dicit literas
suas, quod oihil prevum contineant . pravum
utique esse definiens , quod quæsisse falsu pu-
cabatur, ut contra Ecclesiæ motem post mot-
tem damoarentur Episcopi ouuquam in vita sua
* 361 culpati. Scribit autem etiam * Maximo, uai ex
doobus per quos , ot dictum est , syaodicam
epistolam miserat Orieotalibos Episcopis, dicens,
„ Memor est tua revereotia, quaodo ad sanctissi-
„ mum Aotiochenum * Episcopum tibi literas in-
* 362 „ jungebam, quia omnia cum ejus admonui vo-
„ luntate fieti oportere, & oihil ad coofusionem
„ vel tumultum Ecclesiarum pacem habentiom agi,
„ sed tomum quidem subscribi , capitula autem
„ subdita sine oomine, hæc tamquam ouo haben-
„ tia subtilitatem pietatis averti & abdicari .
„ Quomodo igitur per literas didici nuoc , quia
„ Theodori Mopsuesteni & aliorum quorumdam
„ uomioa præposita soot capitulis ad anathemati-
„ zandum, cum illi ad Deum jam migraverint ,
„ & eos qui jam vitam reliqueroot supervacuum
„ est injuriari post mortem, quos oec vivos ali-
„ quando culpavimus? Rogo ergo , festioa * sicut
* 363 „ filius exquirere, sed omoia permittere auctorita-
„ ti ejusdem reverentissimi coosacerdotis Joannis .
„ post subscriptionem autem tomi , & post abje-
„ ctionem capitulorum, quæ cujus siot ignoramus,
„ contiouo præpara diacooum Theodorum venire
„ ad regiam civitatem , quatenus tempestate &
„ tomultu ooo impleautur Ecclesiæ urbis sanctis-
„ simæ, & donetis aliqoid desiderio impii Nesto-
„ rii, qui se putat multos habere similia sapien-
„ tes. Hic quemadmodum perspicis , Imperator ,
„ oou ex ductu ratiocinationis aostræ colligitur ,
„ sed ipsis B. Procli verbis evidentissime demon-
„ stretur, quooiam si Calchedonensis quoque sy-
„ nodus, ut quidam fecerunt , epistolam venere-
„ bilis Ibæ pro laude Theodori tanqoam Nesto-
„ rio similia sapieotis abjiceret , hinc potios , si-
„ cut diximus utque probavimus, excusasse Nesto-
„ rium videretur, & donasse aliquid desiderio Ne-
„ storiaoorum, qui se putant multus habere simi-
„ lia sapientes. Intellexit itaque vir * sapientissi-
* 364 „ mus Proclus, quod domioi sapieotes iotelligere

A ouluerunt , quoniam Mopsuesteuo Theodoro ,
cum aliis quibusdam , quorum oomioa capitulis
oescio quibus anathematizaoda præposita fue-
reot, coodemnato, expostulare Nestorius posset,
& dicere, quomodo velut ioveotor novæ do-
ctrinæ ab Ecclesiu sum depulsus , cum Theodo-
rus vir doctissimus, & a doctissimis patribus præ-
dicatus, atque alii, qui sicut ille sine querela
in Ecclesiæ pace defuncti fuat , eadem sapuisse
dicantur? Vos ergo potius diceodi estis novi
dogmatis ioventores, qui ab eorum doctrina de-
sciscitis, quos Ecclesia semper habait honora-
tos. Nam ego etiam vestro testimouio catholi-
B cus probor. si enim ea doceo , quæ Mopsueste-
nus Theodorus, & alii io Ecclesiu docueruot ,
ipsorum vero doctrina vel a sanctis patribus lau-
data est, vel quod interim certum est, per om-
ne quo vixeruot tempus a oullo ioveoitur esse
culpata, inculpabilis est etiam mea doctrina .
Quod si hæc ratio ooo meu , sed viri prudeo-
tissimi atque sanctissimi Procli , modo conte-
muitur, quam hactenus Ecclesia custodieos io
pace degebat, cur quæso de aliorum oominibus
tacetur, quæ illo tempore simul præposita fue-
rant capitulis ad anathematizandum? cur , pu-
tamus , illis pariter accusatis ouuc parcitur ,
C & solus in hac condemoatione Mopsuesteous
Theodoros oomioatur ? Estoe aliud , quod hic
ioteiligere vel suspicari possimus, nisi quia solus
in epistola venerabilis Ibæ laudatus est , quam
synodus Calchedooensis orthodoxam judicavit ?
Porro vir sapiens Proclus hunc Theodorum non
est ausus injuriari post mortem , quoniam hoc
nec Christiaoa pietas admittebat ; nec habuit
quod respundere posset, si ei diceretur, cur Ju-
daicæ impietatis accusas, & condemnare quæris
mortuum, quem cum viveret palam io Eccle-
sia doceotem ounqoam arguere præsumpsisti ?
D Nam si condemoandus videretur velut hæreti-
cus, viveatem admoneri a te prius oportuit ,
cum aut interpretari semetipsum posset io his
io quibus offenderis , & meliorem accipere vel
reddere rationem, aut merito suo pro sua obsti-
natione damuari. Nuoc autem oihil aliud agis,
oisi ut ioterminabile scaodalum posteris dere-
lioquas, aut aliis sequentibus antiquorum pa-
trum seoteotiam qui eum laudaveruot, aliis ve-
ro tuam, qui eum præsumis accusare post mor-
tem, magnis litibus semper Ecclesia quatiatur .
Hac ita perspicua cunctis ratione ducebatur
E vir bonus & sapieos Proclus, ut neque de Theo-
doro, sicut hæretici fingunt, oeque de alio quo-
quam io Ecclesiæ pace defuncto , mali aliqoid
scriberet. Propter quod increpans suum diaco-
num dicit, quod nihil ad confusionem & tu-
multum Ecclesiarum pacem habentium ei agen-
dum injuoxerit. Unde ooo solum Theodori Mop-
suesteni, & aliorum quorundam nominu capitu-
lis uescio quibus præposita fuisse culpavit , ve-
rum etiam confitetur ignurare cujus essent .
Quomodo autem sancta syoodus ex epistola Ibæ,
Theodori laudem advertens, eundem Ibam com-
pelleret ipsum anathematizare Theodorum, cum
sciret oou solum pro illo, sed pro omnibus qui
jam vitam inculpati reliquerent, S. Procli sen-
tentia, cujus doctriaam tenuit, definitum quod
supervacuum esset eos injuriari post mortem?

* (361) *Maximo Diacono*. Maximum eundem vocat Diaconum Facundus etiam infra *col.* 476.
* (362) *Archiepiscopum*.
* (363 *Sicut filius patri obediens nihil amplius exquirere*.
* (364) *prudentissimus Proclus*.

CAP. III.

A S Ed nunc ad aliam partem illius epistolæ revertamur, a prædicta synodo orientis Impera-
a tori [a] scriptæ Theodosio, quam in secundo libro memorare opportunum minime judicantes, distuleramus in subsequentibus explicandam. Cum igitur eadem orientalis synodus Imperatori Theodosio adversus illos, qui volebant quædam Theodori capitula condemnari, post multa de ipso Theodoro diceret, quod non a sacerdotibus tantummodo, sed a sacratissimo ejus avo, ter beato & a Deo imperii sceptra sumenta Theodosio, singularis est habitus, tanquam Flaviani magni Antiochensium sanctæ Dei Ec-
B clesiæ Pontificis amantissimus discipulus, & B. Joannis Constantinopolitani condiscipulus, hoc etiam addidit atque ait: Si autem quicquam, Imperator sancte, obscurum aliquis inveniri dicat in ejus vel aliorum literis, hoc retractari necessarium non est. Quorum enim vita in sacerdotio & ministerio optimum habuit finem, bis præclaram gloriam dedicamus, & non ex illis eos judicamus, de quibus aliqui atrociter eos accusant. Impossibile enim est, cum homines sint qui in Ecclesia docent, ut calumniantium vituperationes effugiant. Et quid de Ecclesiæ doctoribus dicimus? quoniam & ipsa sancta Evangelia multi hæreticorum ad suam recipiunt voluntatem, divina dicta vertentes, &
C in multas partes corpus Ecclesiæ discindentes. Hæc in brevi pietatem vestram nos omnes Episcopi qui in Antiochiam Dei sumus gratia congregati docuimus. Et post hæc, cum multos & antiquos doctores Ecclesiæ nominatim commemorarent, sicut etiam Proclo scribentes Episcopo fecerant, perhibentes eos similia docuisse Theodoro, ad ultimum dicunt: Arbitramur autem etiam ipsi pio imperio esse inutile, dum homines huc atque illuc jactari coguntur, nec quiescere permittuntur ab hac importuna hominum inquietudine. Stent ergo causæ deposcimus tempestatis, & tranquillitatem Dei Ecclesiis disponi præcipite. Nihil quantum æstimo, religiose princeps, agendum nobis apud vestram
D mansuetudinem reliquerat sancta hæc orientalium synodus sacerdotum. Quod enim non solum Ecclesiarum paci, verum & ipsi imperio vestro inutile sit, ut videlicet homines hoc at-
* 365 que illuc jactari cogantur, nec quiescere permittantur, illi * caute dixerunt. sed actum est, ut hæc vobis serius innotescerent, dum qui potuerunt huc facere noluerunt, & qui voluerunt, ne facerent, ab eis oppressi sunt. Nam quis Christianus horum magnæ auctorita-
E ti, quis prudens horum consultæ rationi non cederet? Denique scriptis eorum instructus etiam Theodosius Imperator, sancti avi sui Theodosii secutus est in Theodoro Mopsuesteno judicium, & salubria eorum decreta & monita non sprevit, aut distulit in effectum ducere, sicut inferius ostendemus. Et non eadem tunc fuerat causa Mopsuesteni Theodori, nec in præjudicium magnæ synodi, sicut nunc, damnari quærebatur cum suis dogmatibus, nec cogebatur quisquam anathematizare eos qui anathema ei non dicerent. Quid autem, quasi novum, vel hæreticum, synodus Calchedonensis in epistola
A venerabilis Ibæ damnaret, quod Theodorus, a tantis patribus prædicatus, & ab Imperatore Theodosio majore, a Deo imperii sceptra sumente, singularis habitus, etiam ab ipso Iba laudatus est? Neque enim parvi pendere sancta synodus debuit beati quoque Imperatoris illius judicium, cui tantum ab Ecclesia tribuenda fuit auctoritas, quantum sibi ille nihil auctoritatis unquam contra Ecclesiam vindicavit. Proinde quæso te, clementissime Imperator, & obsecro pro reverentia quam Christo Deo & ejus sacerdotibus debes, ut exhortationem sanctorum pa-
B trum tuorum obedientes accipias. Tibi enim modo loquuntur, tibi suadent isti omnes antiqui orientales Episcopi. Tibi nunc dicunt, quod Theodosio minori aliquando dixerunt. Si autem quicquam, Imperator sancte, obscurum aliquis inveniri dicat in Theodori Episcopi vel aliorum literis, hoc retractari necessarium non est. Quorum enim vita in sacerdotio & ministerio optimum habuit finem, his prælatam gloriam dedicamus, & non ex illis eos judicamus, de quibus aliqui atrociter eos accusant. Impossibile enim est, cum homines sint qui in Ecclesia docent, ut calumniantium vituperationes effugiant. Et quid de Ecclesiæ doctoribus dicimus, quando & ipsa sancta Evangelia multi hæreticorum ad suam recipiunt voluntatem, divina dicta vertentes, & in multas partes corpus Ecclesiæ
C discindentes? Exaudi itaque, religiose Princeps, exaudi, precamur hortantes te salubriter, patres tuos, si cupis ut eos pro te orantes Christus exaudiat. Grave est enim, ut quos olim præsentes in corpore, & peregrinantes a Domino, Theodosius minor accepit, modo peregrinantes a corpore, & præsentes ad Deum Justinianus abjiciat in zelo fidei prædicatus. Et Theodosius nullius obedientis in hac causa, Imperatoris invitabatur exemplo: tu autem quod sequaris habes. Et Theodosius utilitatem ipsius obedientiæ nondum erat expertus: tu autem rerum exitu cognovisti quomodo ejus interdictione sedata fuerit illa tempestas. Incomparabiliter itaque utilius tu respondes, clementissime
D Imperator, expectationi totius Ecclesiæ, quam ille respondit: quoniam incomparabiliter major est nunc causa non condemnandi Theodorum, quam illis temporibus fuit. Si enim Joannes Antiochenus, & omnes orientales Episcopi, quos memoravimus, sive Domnus æque Antiochenus, ex cujus epistola quædam memoraturi sumus, possunt aliquibus videri pro solo Theodoro certasse: nos autem, qui timemus anathematizare Theodorum, & omnes qui ei non dicunt anathema, non pro solo Theodoro, nec pro solo
E Calchedonensi concilio, ubi cum postea laudes ejus recitarentur damnatus non est, verum etiam pro ipsorum Joannis & Domni Antiochenorum, & omnium orientalium sacerdotum, & beati Procli damnatione certamus, qui non tantum ei anathema non dixerunt, sed nos quoque dicere vetuerunt: quid ergo Theodosius minor adunato se etiam prædicto beato Proclo responderit, quo utilius vos respondere possitis, insinuare debemus. Imperatores Cæsares, Theodosius & Valentinianus, victores triumphatores piissimi semper Augg. Deo amatori Joanni Archiepisco- * 366

---

a *Scripta Theodosio*) De hac Joannis, Synodique Orientis epistola ad Theodosium dictum est lib. 11. Ea enim est, quam in Allocutione ad Martianum laudat Synodus Calchedonensis. Ὀρθῶς, inquit, τῆς Ἀντιοχείας Ἰωάννης, τῆς ἰδίας ἐκ μιᾶς γλώττης τῶν τῆς εἰρήνης ... τῶν ὁμολογιῶν ἐξέπεμψε.

* (365) *ante*.
* (366) *quædam nihilominus*.

A

po, & synodo cum eo in Antiochia congregatæ. [a] Turbam atque tumultum, qui avenit in Oriente, oostrum cognovit imperium per religiosissimum & sanctissimum patrem nostrum & Episcopum Proclum. Quoniam ergo pro quiete & pace omnium providemus, præcipue autem pro fide catholica, quæ nostrum quoque custodit imperium, vestræ scribimus sanctitati, quatenus pacem obtineatis, & nullum verbum intendatis eorum, qui volunt contra salutem propriam religionem sanctissimam conturbare. Intentio etenim nostræ divinitatis illa est, ut omnes homines cum quiete degant: præcipue autem sanctæ Dei Ecclesiæ, per quos & nos salvamur, & nostrum pollet imperium. Hac itaque voce quieti Ecclesiæ providentes nos aliquid de vobis * utilius, nisi ut hoc quoque cum omni statoatis Ecclesia, ne quis adversus eos, qui in ejus pace defuncti sunt, quicquam de cætero tale præsumat. *367

CAP. IV. b

ADjiciam vero & aliam sæpe dicti sancti [b] Joannis Antiocheni, & synodi ejus epistolam, ad beatum etiam Cyrillum pro non condemnandis dictis Theodori scriptam. Deo amabili, & sanctissimo Episcopo Cyrillo, Joannes Antiochiæ, & qui cum eo Deo amabiles Episcopi convenientes ex unaquaque provincia, quæ in oriente est Dei gratia in civitatem amabilem Christo Antiochiam, propter literas sanctissimi Episcopi domni Procli. & infra, loquentes da ipsis qui, ot dictum est, volebant importune quædam de Theodori libris excerpta capitula condemnari, sic inquiunt: Nunc autem iidem ipsi, velut ex somno exsurgentes, pertaxerunt ad regiam civitatem, & eam perturbantes, Ecclesiasticam pacem, quantum in ipsis est, turbaverunt. Sanctissimo enim Episcopo Proclo tomum recte revera & pie habentem, quem ad Armenios scripsit, nobis destinante, & nostrum quærenta consensum, omnia facta sunt a nobis, & in nullo minus fecimus. Erat autem & hoc in præsenti tempora supervacuum, propterea quod jam Dei gratia omnes ubique unum & eundem custodiunt pium intellectum. Solent enim aliquoties res, quæ quasi necessariæ videntur, nisi opportune fiant, augmentum perturbationis accipere. Aliud etiam malum est in istorum festinatione manibus extensis", & alter tomus excerpta quædam habens B. Theodori, qui fuit Mopsuestiæ Episcopus, & ea quæ ille in diversis libris dixisse videtur, volentes eis anathema inferre. Propter hoc petimus, ut mentem tuam nobis applices studiosius quam in aliis rebus, & dignare considerare malum opus hoc esse, nisi ex communi sententia illud extinguere labores. Dedit enim tibi Deus super velle atiam posse, ut in commune omnes juves. Sunt

" videtur hic aliquid deesse.

in illo tomo quædam incerta, & aliter quam dicta sunt intelligi valentia, confitemur hoc etiam nos. plurima vero eorum aperta videmus, & sine aliqua ambiguitate recta. Sed illis quæ putantur obscura, similia multa & a plurimis anterioribus ejus, & gloriosis patribus dicta invenimus: & periculum hinc pendet non leve, ne in istis etiam illorum solvamus, ejus viri reprobantes dicta, qui in Episcopatu quidem defunctus, agonibus autem adversus * Arianos, & alios hæreticos, decem millibus per omnem suam vitam ubique decoratus est. *368 Quod si fiat, multa etiam ab aliis sanctis patribus, aperte dicta retractaturi sumus, & reprobaturi. Excerptis enim istis similia quædam invenimus apud ter beatum & nobilem Athanasium, quædam etiam apud beatum Basilium, quædam apud Gregorium utrumque: multa vero & apud Amphilochium sæpius dicta, non parva vero & apud communem patrem B. Theophilum. B Sunt enim quæ etiam tua sanctitas ita confitetur, & eumdem de illis habes intellectum. Quædam etiam ab ipso amabili Deo Proclo in eodem ipso tomo, quem ad Armenios misit, quo multis sensibus istis decerptis concurrit. Et dies nos deficiet percurrentes beatum Eustachium Antiochiæ civitatis Episcopum, qui fuit pro recta fide in Nicæno Concilio, & magnæ famæ * Alexandriæ vestræ. *369 sed etiam post illos sanctissimos Episcopos, Meletium, Flavianum, a quibus plura istis concordantia dicta sunt. Quid jam dicam de *370 his qui in Occidente secundum * doctrinam, & eandem confessionem decorati sunt, quos etiam tua C sanctitas melius novit? Intende itaque, rogo, ad quod præcipitium nos impellant, qui ad nullam utilitatem verbis contendunt. Quid non hinc læsionis vel corruptionis & confusionis plenum generetur, si aperiamus januam his qui * dicta transeuntium patrum" evertere? *371 quale damnum non apertum erit dicta non solum refutare, sed etiam anathematizare? Ut enim aliud alicui placeat, aliud non, in aliquorum dictis, sive antiquorum, sive posteriorum, sive non nostrorum, alia ratio est. *372 Ut autem & anathema eis D imponatur, arbitramur audax & asperum apparere, & si personæ eum dictis non anathematixentor. Quis enim nostrum * speret quod alium possit movere, aut quid horum non præbeat occasionem semper ut populi perturbentur? *373 Et hoc quidem, & viventibus & transeuntibus contingere solet. quod non scienti tantum hæc dicimus, sed etiam plus * omnibus considerare valenti magnitudinem hujus absurditatis. *374 Quid autem non præbeamus ex hoc desiderabile Nestorii defensoribus? Quis enim eum non honorabit, si cum isto, & aliis, qui in Episcopatu vitam deposuerunt, simul * anathematizetur? aut ubi ejus opinio per hoc non accipiat incrementum? *375 Quis antam deceptorum hominum, de istis occa-

" f. volunt evertere.

a *Turbam atque tumultum*) Tempestas proxima dicta est in Synodica Orientalium: sed Theodosius a Proclo de illa sibi suggestum ait. Turbabat autem Orientales, ut ast in epistola Cyrilli ad Proclum, quod vir nobilis & defunctus in communione Ecclesiarum anathematizaretur. Hoc itaque est quod rescripto suo nunc vetat Theodosius, ne quis eos lacessat, qui in Ecclesiæ pace defuncti sunt. Quo fit, ut suspectum sit Theodori nomen, quod in Theodosii edictu de damnatione Nestorii adjectum legitur Act. v. Synodi v. cum in Ephesina, & in Codicibus non legatur.

b *Joannis ad Cyrillum*) De hac Cyrillus ipse in eadem ad Proclum epistola, quæ Latine tantum extat in Quinta Synodo. *Nunc vero*, inquit, *sicut scripsit ad me dominus meus sanctissimus Episcopus Antiochiæ Joannes, initium apud ipsos alterius tempestatis surrexit, & plurimus est timor, ne forsitan quidam instabiles ad priora revertantur*. Hæc vero tertia est earum, quas propter capitula Procli Tomo subdita, pro Theodoro scripsisse Joannem lib. 11. adnotatum est ex Breviario Liberati.

* (367) *utilius expectamus. Est autem hoc utilius, nisi &c.*
* (368) *Arianos, & Eunomianos, & alios.*
* (369) *Alexandrum vestrum.*
* (370) *eandem doctrinam.*
* (371) *volunt dicta.*
* (372) *nunc nostrorum.*
* (373) *speret non defungi, aut a quo non dictum est aliquid, quod alium.*
* (374) *omnibus nobis.*
* (375) *anathematizaretur.*

„ sionem assumens, non confessorem vocaverit,
„ veluti propter illum passum * quæ passus est,
* 376 „ quæ etiam illi qui in Ecclesia fulserunt passi
„ sunt? Quis autem mentem habentium nescit, quia
„ ea quæ dure a B. Theodoro dicta sunt, neces-
„ sitate compulsus dixit? Proponebat enim eum to-
„ tus in commune oriens inter eos qui ante nos
„ fuerunt, sicut virtutem multam doctrinæ haben-
„ tem adversus hæreses, contra quas pugnans &
„ dimicans multa quadam divisione usus est, non
„ ex pravo intellectu veniens, sed efficacius ad-
„ versus hæreticos illo modo uti judicans: neque
„ unitatem summam ignorans vel negans, absit,
„ (pleni enim hujusmodi sunt omnes ejus libri)
„ sed naturarum proprietates amplius dividens,
„ sicut ei pugna, quam adversus hæreticos ha-
„ buit, faciendum dictabat. Hoc & tua religiositas
„ dispensavit aperte in anterioribus literis vestris,
„ ad satisfactionem quorumdam venerabilium coe-
„ piscoporum nostrorum quod & ipsum tuæ vir-
„ tutis tuæque sapientiæ proprium est. Verum
ego, religiose princeps, quantum ex his dictis
afficior, quibus venerabiles patres per donatam
sibi a Deo sapientiam prævenerunt quicquid in
causa Theodori pro magna synodo respondere
possemus; tantum doleo, & illis quod factum
* 377 est imputo, qui * non hæc ante vobis ostende-
re consueverunt. Quis enim credit, quod vel
tantæ auctoritati religio tua, vel prudentia tali
rationi resisteret? Hæc enim verba synodi O-
rientis, non dicam timorati & sapientis princi-
pis animum, sed cujuslibet hominis, quem non
penitus deseruit humanitas, commoverent. Nam
si tunc potuerunt ardentem flammam restinguere,
quanto magis nunc a vobis obtinere possent, ne
quis resuscitaret extinctam? Si autem veluti ex
somno exsurgentes dicti sunt illi, qui cum ni-
hil contradixissent viventi Theodoro, post ejus
obitum illo tempore perrexerunt huc ad regiam
civitatem, Ecclesiasticam pacem, quantum in
ipsis est, conturbantes: quid de istis fautoribus
hæreticorum dicendum est, qui post centum an-
* 378 nos * somnum illorum, qui rem malo suo sur-
rexerant, pejus evigilare cœperunt? Proinde sy-
nodus Calchedonensis quomodo justa ratione cul-
petur, quia credidit orientalibus patribus in con-
cilium congregatis, quos noverat, & non negas-
se quod quædam in Theodori scriptis aliter
quam dicta sunt possent intelligi, & adfirmasse
quod recto sensu prolata sunt, sicut ex aliis
plurimi ejus dictis intelligebant, quæ aperta &
sine aliqua ambiguitate recta se videre dixe-
runt? Sciens etiam eosdem orientales perhibuis-
se, quod illis dictis Theodori, quæ putantur ob-
scura, multa similia & a plurimis anterioribus
ejus & gloriosis patribus dicta * sunt. Sed no-
* 379 luit ejus viri dicta reprobare, qui in Episcopa-
tu quidem defunctus est, agonibus autem ad-
versus Arianos & Eunomianos, & alios hære-
ticos, decem milibus per omnem suam vitam
ubique decoratus est. Nunquid debet pro hac
modestia & ratione culpari? præsertim quia non
leve periculum impendebat, ne dictis ejus con-
demnatis, etiam illorum patrum omnia solve-
rentur. Consultissima igitur, & provida potius,
quam Nestoriana, dicenda est illa synodus,

quæ prudenter & occasiones abstulit quibus pos-
sunt populi perturbari, & excusationem vel
etiam auctoritatem Nestoriano errori non præ-
buit; quod profecto faceret, si Nestoriani dog-
matis auctorem judicaret esse Theodorum a tan- „
tis patribus prædicatum. Propter quod & ipsi „
dicebant: Aut quid horum non præbeat occa- „
siones, ut semper populi perturbentur? quid au- „
tem non præbeamus ex hoc desiderabile Nesto- „
rii defensoribus? quis enim eum non honorabit, „
si cum isto, & aliis qui in Episcopatu vitam „
deposuerunt, simul anathematizetur? & cætera, „
quæ ab eis commemorata, nos quoque videmus
Nestorii potius excusationi proficere. Sed & B.
Cyrillum, & alios, qui cum illo Ephesum con-
venerant, patres sancta illa synodus tacite re-
prehendisse videretur, quod prædictos orienta-
les, eundem Theodorum defendentes, & multo
amplius laudantes, injustum duxerunt hæreticos
judicare. Neque enim solus B. Cyrillus, an non
etiam memorati sacerdotes ejus, qui cum illo
fuerunt Ephesi, maxime vero Ægyptii, hanc
orientalium de Theodoro sententiam cognovisse
credendi sunt, qui tamen omnes in ipsorum
communione manserunt? Unde cognoscis, Im-
perator, illa tria quæ hujus operis partitioni sub-
junximus, hic iterum atque iterum simul osten-
di. Quoniam si Calchedonensis synodus vel pro
laude Theodori * epistolam venerabilis Ibæ dam- * 380
nasset, excusasse Nestorium, & culpasse B. Cy-
rillum atque Ephesinum concilium probaretur.
Quas ob res omnino pie atque prudenter egit;
ut discerneret a Nestorii causa causam Theodo-
ri. Nestorius enim perfidiam suam noxiæ dili-
gentiæ celabat obtentu, negans sanctam virgi-
nem Dei matrem, & admonitus atque increpi- * 381
tus offensionem totius * concepisse Ecclesiæ. * 382
Theodorus autem, non Ecclesiæ contradicens, *
sed hæreticis, quædam sic locutus est, ut nisi ad
intentionem dicentis lector adspiciat, offenda-
tur in verbis. Nec unum esse Christum in dua-
bus naturis abnegabat, sicut ostendimus, sed ne-
cessitate hæreticorum oppugnantium cogebatur
multum proprietates discernere naturarum. Un- „
de dictum est: Proponebat enim eum totus in „
commune oriens, sicut virtutem multam do- „
ctrinæ habentem adversus hæreses, contra quas „
pugnans & dimicans, multa quadam divisione „
usus est, non ex pravo intellectu veniens, sed „
efficacius adversus hæreticos se illomodo uti ju- „
dicans. neque unitatem summam ignorans, vel „
negans, absit, (pleni enim sunt hujusmodi om- „
nes libri) sed naturarum proprietates amplius di- „
videns, sicut ei pugna, quam adversus hæreti- „
cos habuit, faciendum dictabat. Si vero licebit „
posteris antiquorum prædicatorum dicta simpli- „
cia, velut hæreticorum fraudulenta discutere,
nec considerare quod in præsentes, non in fu-
turas, quas nesciebant, hæreses intendebant,
plurimos cum Theodoro sine dubitatione dam-
nabimus. Nam sicut hi patres orientales perhi-
bent, multa in eis inveniuntur, quæ non seve-
rum judicem, sed pium quærant interpretem. Quo-
rum orientalium testimonio quia non creditur, id-
circo nos ex dictis antiquorum doctorum Eccle-
siæ pauca de multis proferimus, ut Eutychiani,

* (376) *qui passus*. Hactenus menda plura epistolæ Joannis Antiocheni ad Cyrillum correcta sunt ope codicis nostri: unde purior imposterum edi poterit eadem in collectionibus Conciliorum.
* (377) *nos hæc ante vobis ostendere non fuerunt.*
* (378) *somnii illorum, qui tunc malo suo &c.*
* (379) *sunt; si noluit ejus viri &c.*
* (380) *epistolam Venerabilis Ibæ velut hæreticam refutaret; hinc potius excusasse &c.*
* (381) *contempsisse.*
* 382) *magis autem pro Ecclesia respondens hæreticis &c.*

A vel fautores eorum, dissimulare non possint, quod in condemnatione dogmatum Theodori, quam in destructione Calchedonensis Concilii quæsierunt, illorum quoque patrum, quos venerari se dicunt, doctrina damnetur. Verum & his omissis, vel paululum intermissis, reprehendi non potest sancta synodus, quod venerabilis Ibæ epistolam pro ejus laude non judicavit hæreticam. Primum quidem, quoniam tantorum patrum sententiam secuta est, quod solum ejus defensioni sufficit. deinde quia nec illud improbandum est, si aut eos, qui de quibusdam scripsis Theodori causarentur, credidit occasionem
B facere contrario dogmati quo tenebantur, vel ea minus intelligendo culpare, aut ipsum Theodorum minus commodis explicasse verbis quæ sentiebat, quod multis potest catholicis doctoribus evenire. Nam sæpe etiam intentione adversariis resistendi in dicendo modus exceditur: nec facile est homini futuras evitare quæstiones, cum adversus præsentes toto nisu mentis insurgit. Agebat enim Theodorus frequenter tam libris, a quam sermonibus, in populum [a] contra Synusia-
C stas, sive, ut ab auctoris sui nomine sunt vocati, Apollinaristas, progenitores Eutychianæ dementiæ, qui temporibus ejus exorti unam Christi dicebant esse naturam. quibus repugnans si forte per humanam fragilitatem lapsus invenitur in verbo, quid impium synodus fecit, quod eum tantis attestantibus credidit in sensu mansisse catholico? maxime quia necdum perfidia Nestoriana surrexerat, quæ sollicitum semper ex altera parte faceret disputantem; sed hoc solum quod vincere proposuerat attendebat. Quod si
D aliquo inexcusabili præoccupatus errore Theodorus ostendatur, non impie sancta synodus fecit, quod pie de Christi Ecclesia sentiens, credidit eum in tempore admonitum corrigere potuisse, ut in ea permaneret Episcopus, & ob hoc pro cæteris quamplurimis, quæ recte sapuit, non immerito ejus doctrinam esse laudatam. Hæc sane Orientalium patrum verba, quibus de Theo-
„ doro dixerunt, Proponebat enim eum totus in
„ commune sciens inter eos qui ante nos fuerunt,
„ sicut virtutem multam doctrinæ habentem ad-
„ versus hæreses; convenire serenitas tua cogno-
E scit epistolæ Beati Gregorii Nazianzeni, per quam
„ eidem Theodoro scribens ait: Si quidem aliud
„ caput haberet provincia, ad illud oporteret cla-
„ mare & contestari. tua vero reverentia super-
„ posita, ad te attendere necesse est. Et iterum:
„ Hæc comprimere non est nostræ ætatis & infir-
„ mitatis, sed tuæ prudentiæ atque virtutis. quo-
„ niam tibi cum aliis facultatem donavit omnipo-
„ tens ad communem defensionem Ecclesiæ. Quid

vero etiam B. Cyrillus rescripserit orientali synodo, prohibens non tantum personam, verum etiam dicta Theodori condemnari, tertio memoravimus libro.

CAP. V.

NUnc igitur [b] Domni Antiocheni synodicam memoremus epistolam, qui sicut ejus decessor b
Joannes, & ipse Imperatori Theodosio scribens, „
Vestram, inquit, docere cogitur pietatem, quo- „
niam Apollinaris hæresiarchæ impietatem Enty- „
ches presbyter renovare pertentat, & Apostoli- „
cas labefactare doctrinas, mysterii incarnationis „
dogma corrumpens, & divinitatem unigeniti, „
& humanitatem unam naturam vocans, com- „
mixtionemque, & confusionem asserens factam, „
& salutarem passionem ipsi incontaminabili dei- „
tati adnectens, & hos qui columnæ veritatis & „
propugnatores pietatis fuerunt, & adversus om- „
nem hæresem clare virtutem exercuerunt, Dio- „
dorum & Theodorum anathematizare præsumit, „
& in hoc Apollinaris similis vanitati. Ille et- „
enim linguam adversus magnum Diodorum mo- „
vit, quoniam eum agentem impie objurgavit. „
Clarum autem & hoc affinitatis dogmatum si- „
gnum est. qui enim magnum pietatis certato- „
rem Diodorum cum Apolinario verbis blasphe- „
mis impetit, e contrario semetipsum ostendit si- „
militudinem vanitatis illius amplectentem. Ille „
autem magnus Diodorus testem quidem pietatis „
habet, clarorumque certaminum, magnum il- „
lum Basilium. In illo enim claruit tempore, „
quo Arii impietatis patroni, tunc Imperatorum „
animas irretientes, adversus veritatem illorum „
movere potentiam. Habuit autem iste in Antio- „
chia certaminum cursus adversus hæreticorum au- „
steritatem decertans. Dei autem homo S. Mele- „
tius, a quo appellationem habent apud nos A- „
postolicorum custodes dogmatum, (Meletianos „
enim nos vocant Arii sectatores) sacratissimum „
Diodorum gubernatorem [c] Ciliciæ universæ præ- „ c
posuit, & Tarseorum ei regimen commisit. Iste „
in regia civitate cum Gregorio, & reliquis „
qui ejus erant studii, ter beatum Nectarium „
Archiepiscopum ordinavit. Iste Joannis magni „
doctor qui sedem regiæ civitatis ornavit, & „
universum mundum doctrina complevit. Iste „
divulgatissimum illum Theodorum piis dogmati- „
bus enutrivit, & clare atque fortiter edocens „
laborare, hæreticorum catervis eum immisit. „
Et sacratissimus quidem Diodorus cum Athana- „
sio magno, & Petro, & Timotheo confloruit, „
Theodorus autem cum Theophilo, viris vice lu- „
minarium orbem illustrantibus, & qui sedem A- „
lexandriæ ornaverunt. sed laudatores quidem „

---

a *Contra Synusiastas*) Synusiastæ *συνουσιασταὶ* dicti sunt Apollinaristæ, quod Dei & hominis Christi unam docerent esse naturam *σύγκρασιν*, id est commistam & compositam, humanam & divinam. quod ipsum quia docuerunt postea Eutychiani, inde illos horum progenitores vocat. Qui adversus Apollinaristas olim scribebant, plerique libris suis titulum dabant *κατὰ συνουσιαστῶν*. Ita enim citatur in Synodo v. liber Theodori Mopsuesteni contra Synusiastas vel Apollinaristas. item Diodori Tarsensis *κατὰ συνουσιαστῶν* a Leontio Byzantio lib. III. eodemque titulo liber Cyrilli Alexandrini apud Anastasium in Ecloge *χρήσεων*, cap. v. & Theodoti Antiochiæ, apud eundem, *Θεοδότου Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ πρὸς ἰουβαλιον*, *κατὰ συνουσιαστῶν* Εἰ δὲ, inquit, ἐφ' ὧν ἡ οὐσία μία αὐτὴ ... ἰδιότητος τῆς ὑποστάσεως ἀκίνδυνα μένουσι· ἀλλ' ὅσα ... δύο διάφοροι φύσεις ἐφ' ἑνὶ προσώπῳ γνωρίζονται, ἀκίνητα τῆς ὑπάρξεως ... τῆς φύσεων ἰδιώματα σώζονται.

b *Domni Antiocheni*) Hujus Synodicæ Domni, qua Eutychi, ut lib. XII. extremo dicet, primus omnium restitit, mirum est tantum esse apud alios scriptores silentium. Successerat is Joanni avunculo, hæres non solum honoris, sed etiam studii, ut in Nestorianas partes propensior. Inde est quod clericos Edessenos Ibam Episcopum accusantes rejecit, & damnavit, ut est apud Liberatum cap. XII. in Synodo autem Ephesina II. circumventus Episcopatu dejectus est, prolatis epistolis quas ad Dioscorum scripserat contra duodecim capita Cyrilli, ut Liberatus idem auctor est cap. XII.

c *Ciliciæ universæ*) Theodoretus lib. v. Historiæ cap. IV. ὁ δὲ θεῖος Μελέτιος Διόδωρον Ταρσέων κατέστησε ποιμένα, καὶ τὸ Κιλίκων αὐτῷ ἐνεχείρισεν ἔθνος. Cilicia nondum in duas partes divisa, Tarsus caput erat universæ provinciæ: post divisionem, Tarsus eadem, quod ex Hierocle constat, Metropolis fuit primæ Ciliciæ, Anazarbus vero secundæ.

horum illi in omni vita fuetuut; accusare autem eos nullus alicubi præsumpsit evidenter. Apparet etiam ex his quæ nunc protulimus, condiscipulum fuisse magni Joannis divulgatissimum Theodorum, cum quo, ut Domnus attestatur, a S. quoque Diodoro, sicut a Flaviano Antiochensi, piis dogmatibus enutritus est. Hoc etiam
383 simul est proditum, quod odium * contra Theodorum Eutychiani ab ipso Eutyche patre suo contraxerint, qui divinitatem unigeniti & humanitatem unam naturam vocabat, commixtionem & confusionem asserens factam, & salutarem passionem ipsi incontaminabili deitati adnectens. Non ergo mirum, si rami infelices amarissimæ radici suæ conveniaut. At ego hic judicium vestræ pietatis expecto; cui sententiæ nos in causa Mopsuesteni Theodori adjungi oportere censetis: utrumnam vesaniæ Eutychis, hæredumque ejus, qui pro sua peculiali stultitia, qua tenentur, in ejus condemnationem frustra semper armati sunt, an Joannis Constantinopolitani ejus condiscipuli, & Gregorii Nazianzeni, Joannis deinde Antiocheni, atque Orientalis concilii universi, Cyrilli ac Procli eidem rescribentium, & hujus Domni Antiocheni? Puto clementissime Imperator, quod magni sceleris magnæque profanationis esse judices, istorum luminarium mundi pro Theodoro Mopsuestiæ calcare sententiam, & ad tenebras cæcitatis Eutychianæ transire, ut in Ecclesia catholica hæreticorum exerceamus inimicitias, & alieno contra nostros odio militemus. Si autem profanum nobis est, in solius condemnatione Theodori patrum calcare sententiam, ut Eutychianorum desiderio satisfiat, nedum ipsos condemnare venerabiles patres, decernendo, vel decernentibus assentiendo, ut anathema sit qui Theodoro Mopsuestiæ non dicit anathema. Quod ergo vos religio vestra profanum judicare compellit, hoc etiam venerabilis synodus Calchedonensis profanum judicavit, sicut judicare debuerat, Eutychis judicium in causa Theodori sequi, contra quem fuerat congregata, potius quam istorum patrum, quorum eum testimoniis refellebat. & ideo, Domno Antiocheno cum multis patribus attestante, quod divulgatissimus Theodorus, cum magno Joanne, qui sedem regiæ civitatis ornavit, a Diodoro piis dogmatibus fuerit enutritus, epistolam venerabilis Ibæ, sive Theodorum condemnare non debuit, cum ex ea recitari laudes ejus adverteret. Quippe cum & hoc sciret, quia communem ab Apollinaristis & Eutyche accusationem cum suo magistro Diodoro sustinebat: Diodorum vero similiter sciret testem pietatis, clarorumque certaminum, habuisse magnum Basilium, & S. Meletium, a cujus nomine Ariani nos Meletianos appellant, & Gregorium, & alterum Gregorium, cum quibus B. Nectarium in regiam civitatem Episcopum ordinavit, cumque Alexandrinis Episcopis, id est Athanasio magno, & Petro, & Timotheo consonuisse, quod etiam ex eorum epistolis quarto libro docuimus; sicut ipsum quoque Theodorum cum Theophilo, viris vice luminarium orbem illustrantibus. Et utique non posset magna Calchedonensis synodus crimen intolerabilis præsumptionis evadere, si Apollinaristas & Eutychem sequeretur, qui Diodorum & Theodorum cum Basilio, & Meletio, & utroque Gregorio, & Joanne, & Nectario, & Athanasio, & Petro, & Timotheo, atque Theophilo, in prædicatione verbi conversatos sine querela, falsis criminationibus impetebant. Nonne hoc erat sapientiores, & diligentiores Apollinaristas, & Eutychem ostentare, & condemnare tot venerabiles patres, qui convenientes Diodoro atque Theodoro, * nihil inde istos unquam reprehendisse monstrantur? Horum itaque patrum auctoritate calcanda & conterenda fuerat Eutychia- 384
norum stulta præsumptio, & non mendaciter excusanda synodus, quæ sanius & fortius potest acceptabili, * quod diximus, ratione & evidenti veritate defendi. Tantis autem ac talibus Ecclesiæ Christi magistris divulgatissimi Theodori vitam doctrinamque laudantibus, & testantibus 385
quod clare & fortiter laborans hæreticorum catervas everteret, nusquam accusatus a quopiam, cum quidam eum & ejus dogmata condemnarent, quid arroganter egi, religiose Imperator, quoniam hoc de me visum cuidam est vel sentire vel dicere, quod inter utrosque medius nec prædicare illum volui, nec damnare: præsertim quia, sicut superius diximus, non saltem solum Theodorum, sed omnes qui ei anathema non dicunt, anathemati subdiderunt. Quomodo autem facillime probaretur non esse dicendum anathema Theodoro, nisi & omnes anathema illi non dicentes ejus damnationi conjungerent, quod quam crudele esset, & nimis iniquum, etsi hoc nulla patrum sententia fieri vetaretur, videre perfacile est. Numquid enim anathema esse deberent, qui Theodoro Mopsuestiæ, vel quia incognitos & incertos haberent, si fuissent aliqui ejus errores, vel quia in Ecclesiæ pace defunctus est, metuerent anathema dicere? Nam si cavillari quisquam volens objectet eis, ac dicat, Quid commeruit innocentia infantium, vel necessitas mutorum, ut a vobis anathema fierent, qui nec Theodoro Mopsuestiæ, nec cuiquam dicere possunt anathema? multum pro sua peritia, sicut arbitror, æstuabunt. Quantum porro & ipsorum hæreticorum mentes, cum in omnibus, tum maxime in hoc facto, furoris sui zelo fuerint obscuratæ, satis clarum est: qui dum longis suæ factionis ambagibus ad evacuationem Calchedonensis synodi pervenire contendunt, illos etiam patres, quos venerari se dicunt, simul etiam condemnari cum Theodoro nescierunt. Nam doceant nos vel ipsi, vel fautores eorum, si vere aliquid possunt, quomodo simul & Theodorus talis pronuntietur hæreticus, ut ab ejus nomine jam Theodoriani vocentur, qui Nestoriani hactenus vocabantur, & laudatores fidei, & doctrinæ ejus non videantur hæretici, ut de omni Ecclesia taceam, quæ illum, donec advixit, habuit honoratum. Hic itaque probent subtilitatem suæ doctrinæ. Hic exerceant illud ingenium petulans, procacemque scientiam, qui perite philosophari se putant, qui calumniari aliis mortuis possunt, cum defendere sua dicta non possunt. Ideoque vel nunc admoniti debent * no- 386
bis improbare quod factum est. Quod si noluerint, catholici saltem desinant, vel injuste, vel

* (383) *contra Theodorum, sicut etiam contra Magistrum ejus Dioscorum* (Diodorum) *Eutychiani ab ipso &c.*

* (384) *nihil in eis unquam.*
* (385) *quam diximus.*
* (386) *nobiscum.*

A nimis severe de mortuis judicare, & synodi Cal-
* 387 chedonensis auctoritatem tali hæreticorum * ar-
gumentorum destruere. Nam cui rei necessaria
est ista multa justitia, quæ cum male argumen-
tantibus hæreticis favet, dure atque crudeliter
in sanctorum patrum contumeliam redundavit?
Nonne proprie videtur in Ecclesiaste talibus in-
Eccl. 7. 17. terdictum ubi scriptum est: *Noli effici justus mul-
tum, & noli argumentari abundanter, ne forte
obstupescas. ne impie agas multum, & noli esse
durus, ne moriaris in tempore non tuo.* Et quia
ibi sequitur dicens: *Bonum est parcere te in hoc
equidem. ab hoc noli contaminare manum tuam,
quia is qui timet Deum, evadit omnia.* Malui-
mus nos, pro Dei timore, ut evaderemus hanc
B culpam, parcere venerandis patribus, quam il-
lis admisceri, qui manus suas contaminaverunt
inconsulta eos subscriptione damnantes. Pertinet
igitur ad pietatis vestræ justitiam, ut qui non
* 388 judicatis paternæ * sententiæ contemptores, qui
se tantis patribus prudentius intellexisse, & uti-
lius fidei consuluisse gloriantur, multo minus me
vel de cetero judicetis, qui non meum sed tan-
torum patrum videor in Theodoro sequi judicium.
quod etiam sancta synodus Calchedonensis secu-
ta est, sciens eum & a Joanne Constantinopo-
litano, atque Gregorio Nazianzeno, superstitem
prædicatum, & post obitum ab Joanne & Dom-
no Antiochenis, ac tota synodo Orientis, atque
C Cyrillo Alexandrino, & Proclo Constantinopo-
litano, contra hæreticorum calumnias multipli-
ci ratione defensum. Unde magis probatur,
quod stulte propter hoc putetur hæretica, quod
in causa Theodori illorum patrum testimonio fi-
dem habuit, quorum fidem in suis definitioni-
bus tenens hæreticos improbavit. Animadverten-
dum fane videtur, & fidelium cordibus incul-
candum, non tam pro causa Mopsuesteni Theo-
dori, quam pro cunctorum qui vitam in pace
Ecclesiæ finierunt, atque finierint; quod omnes
hi patres, quorum sententias memoravimus, di-
versis quidem verbis, sed eodem sensu, pronun-
D tient quoniam unusquisque in vita sua correp-
tioni Ecclesiæ pertinaciter non resistens, post
mortem cum suis dictis non debeat abdicari.
Sanctus namque Joannes Anthiochenus, & tota
synodus Orientis, B. Proclo scribentes, inter alia
„ sic queruntur. Et quid de cetero nominis ad-
„ sit doctrinis, sic admirabilibus & famosissimis vi-
f nostrum. „ ris post mortem damnatis? Non * meum ergo est
„ gloriosis eorum qui præcesserunt opinionibus in-
„ sultare, neque judicare eos qui honorate defun-
„ cti sunt, sed solius judicis vivorum & mortuo-
rum. Scribentes etiam Theodosio Imperatori di-
„ cunt: Si autem quicquam, sancte Imperator,
E „ obscurum aliquis inveniri dicat in ejus vel alio-
* 389 „ rum literis, * retractari necessarium non est.
„ Quorum enim vita in sacerdotio & ministerio
„ optimum habuit finem, his prælatam gloriam
„ dedicamus; & non ex illis eos judicamus, de
* 390 „ quibus aliqui atrociter * nor accusant. Proclus
etiam sic deploranti & conquerenti prædicto Joan-
„ ni, & synodo orientali respondit: Quando enim
„ ego scripsi tuæ sanctitati oportere aut Theodo-
„ rum, aut alios quosdam, qui prius defuncti sunt,
„ anathemati subdi? & infra; Neque autem de
„ Theodoro, neque de alio quoquam, qui jam de-
„ functi sunt, scripsi tibi, Deo amantissime, aut

ut anathematizetur, aut abdicetur. Item scri- “
bens Maximo diacono dicit, Quomodo ergo per “
literas didici nunc, quia Theodori Mopsuesteni “
& aliorum quorumdam nomina præposita sunt “
capitulis ad anathematizandum, eum jam illi ad “
Deum migraverint, & eos qui jam vitam reli- “
querunt, supervacuum est injuriari post mortem, “
quos nec vivos aliquando culpavimus. Cyrillo “
etiam scribens memoratus Joannes Antiochenus
cum orientali Concilio dicit: Quid non hic læ- «
sionis vel corruptionis & confusionis plenum ge- «
neretur, si aperiamus januam his qui volunt di- «
cta transeuntium patrum evertere? quale dam- «
num non apertum erit dicta non solum refuta- «
re, sed etiam anathematizare? Cyrillus quoque «
rescribens eidem Joanni & ejus synodo, sic ait: «
Nisi forte in mentem adsumendum est quod con- «
tinuare volunt, cum maxime neque in prom- «
ptu est persona quam culpæ supponunt, & ca- «
pitulorum redargutio incerta, & qui hæc agunt «
in incertum currentes & aerem verberantes in- «
veniuntur. Et infra. Sed juste audient, tamen- «
etsi nolunt, qui hujusmodi causas præbent, obli- «
viscimini vos ipsos, quoniam adversus pulveres «
arcus extenditis. non enim superest qui apud «
vos inscriptus est. Et me nullus culpet in hæc «
verba progressum, sed cedat famoso nimium pro- «
gressori. Grave est enim insultare defunctis, «
vel si laici fuerint, nedum illis qui in Episco- «
patu hanc vitam deposuerunt. Justissimum enim «
apparet prudentibus viris, cedere præscienti u- «
niuscujusque voluntatem, & cognoscenti qualia «
unusquisque nostrum futurus sit. Hæc animo no-
bis tenenda, hæc non solum præsentibus, sed et-
iam futuris, si qui forte rursus emerserint, præ-
sumptoribus opponenda, ne quis condemnare au-
deat, nisi correptioni pertinaciter resistentem.
Quod si etiam quisquam ex his patribus, qui
continua * & una voce pro Theodoro responde- * 391
runt, quod absit a conscientia & veritate san-
ctorum, prævaricatus ab omnium communi sen-
tentia, contrarium sibi tantisque patribus ha-
buisse postea judicium probaretur, ipsius potius
qui discordaret ab omnibus, non omnium com-
munis pro Theodoro fuit evacuanda sententia.
Propterea si qui sunt, qui vituperantes B. Cy-
rillum, dicunt quod aliter postea de Theodoro
Mopsuesteno locutus est, quam in hoc judicio,
quod commune cum Joanne Antiocheno, atque
orientali synodo, & Proclo Constantinopolitano
habuerit, in quo probatur etiam ejus condisci-
pulo Joanni Constantinopolitano, Gregorio Na-
zianzeno, & Domno Antiocheno congruere, re-
cipiendi non sunt adversus eumdem Theodorum,
vel potius adversus ipsum B. Cyrillum, quem
talia dicendo, quantum in illis est, inconstantem
videri faciunt atque mutabilem. Nam defensio-
ni synodi Calchedonensis, quæ Theodorum non
judicavit esse damnandum, tametsi nullam pro
eo Cyrilli Episcopi sententiam teneremus, suffi-
cerent proculdubio tot aliorum patrum testimo-
nia. sufficeret postremo, si hæc etiam defuissent,
Ecclesiæ catholicæ communicatio, in cujus pace
non solum sine ulla querela, sed etiam cum
gloria magna defunctus est.

* (387) *argumento.*
* (388) *arrogantes paterna sententia.*
* (389) *hoc retractari.*
* (390) *eos accusant.*
* (391) *& velut una voce.*

CAP. VI. REpellendi ergo sunt, ac merito coercendi, qui volentes in præjudicium sanctæ synodi condemnari Theodorum, tantis venerandis patribus, & Ecclesiæ, sibique ipsi B. Cyrillum posthac dicunt exstitisse contrarium. Ut autem non suspectum lectorem vel dubium relinquamus, sive scripserit aliquid adversus Theodorum Cyrillus, sive non scripserit, defensio *[392] synodi debet nobis ex omni parte constare. Et ideo certum aliquid de hoc incerto conficiendum est, quod recte secuta videatur, ut Theodorum vel ejus dogmata non damnaret, cum apud se recitari laudes ejus animadverteret. Inveniuntur itaque ex nomine B. Cyrilli quædam contra Theodorum, quædam pro Theodoro scripta. Unde necesse est aut utraque esse B. Cyrilli, aut neutra, aut eorum alterutra. Si igitur utraque B. Cyrilli dicentur, cum eum in utrisque sibi contrarium, vel si vellet, sancta synodus sequi non posset, in his eum sequi debuit, in quibus non impugnat aliorum sententias patrum, Ecclesiæque judicium. Si vero neutra B. Cyrilli esse dicentur, nihil est cur sancta synodus putetur impugnare debuisse tantorum sententias patrum, Ecclesiæque judicium. Sin autem alterutra eorum B. Cyrilli esse dicentur, laudanda est sancta synodus, quod illa ejus esse credidit, quæ non impugnant aliorum sententias patrum, Ecclesiæque judicium. Quod si etiam aliquo certo & manifesto indicio probaretur, quod illa contra Theodorum potius, quam pro Theodoro, scripta B. Cyrilli sint, idque ostenderetur quod eandem synodum minime latere potuerit: quis eam sic quoque culparet, quod Theodorum non & ipsa culpavit? Nam credis Cyrilli esse illa contra Theodorum scripta, in
» quibus tamen dictum est, Scripti sunt a magno
» Theodoro adversus Arianorum & Eunomianorum
» hæreses xx. forte & adhuc amplius libri; & a-
» lia præter hæc Evangelica & Apostolica scripta
» interpretatus est. Et hos quidem labores nullus
» ausus est increpare, sed dextro decreto honora-
» re studium rectorum dogmatum quod in eis est.
Quomodo Theodorum culparet, velut Nestorianæ vel cujuslibet hæresis inventorem, cum neque xx. & amplius libros irreprehensibiliter scribere contra hæreticos posset, neque Evangelica & Apostolica scripta recte interpretari, si male quicquam de Christiana fide sentiret? Siquidem omnes hæreticos non aliunde magis, quam de scripturis Evangelicis atque Apostolicis refutamus. Et est omnino sibi contrarium, ut simul dicatur quisquam & Evangelica & Apostolica scripta recte interpretatus fuisse, & non recte de Christiana fide sensisse. Quod si & hæc contra Theodorum scripta, quæ sola putarentur esse B. Cyrilli, non semetipsa destruerent, nemo nisi absurdissimus judicaret, quod non eorum patrum in Theodoro debuerit sequi sententiam, qui cum illo in eadem provincia degentes, & frequenti *[393] ac familiari moderatione fidei conferentes, optime noverant qua intentione diceret, quæ aliquos hanc ignorantes videntur offendere. Nimis enim grave fuerat, sonos sequi verborum immo signa sonorum atramento in cartulis figurata, & contemnere sanctarum conscientiarum testimonia scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi, non in cartulis, sed in tabulis *[394] carnalibus, quæ doctrinæ Theodori testimonium præferebant. Illud vero quis nisi inconsideratus credat, nisi impudens dicat, nisi obstinatus affirmet, quod a sancta synodo Cyrillus vel soli Joanni Constantinopolitano, non dicam præferri, sed conferri debuerit, non tantum pro majore meritorum Joannis auctoritate, verum etiam quod de Theodoro ipsi magis, sicut antiquo amico & a principio condiscipulo, credere debuit, quam Cyrillo, quem noverat etiam de ipso Joanne similiter jam defuncto contra judicium sedis Apostolicæ scripsisse, ut ex catalogo Episcoporum nomen ejus Atticus Episcopus juberet auferri, quasi profani & ab Ecclesiasticis muris exclusi, eo quod non oporteret traditorem Judam adscribi cum Apostolis, neque Jechoniam expulsum connumerari cum David & Samuele, & prophetis? quem noverat etiam prædicto Theodoro communicasse, donec superesset, nec unquam corripuisse viventem, quando & ipse interpretari semetipsum posset, & certum facere si quid in illo dubium videretur? Religiose itaque synodus ageret, si fidem Cyrilli approbans, in qua non dissensit a patribus, suspicionem ejus, quam de Theodoro contra tantorum patrum sententias habuit, non probaret: sicut etiam fidem Joannis Antiocheni, & ceterorum orientalium, neque aliorum qui cum eis Ephesum ex diversis provinciis convenerant sacerdotum approbans, in qua non dissenserunt a patribus, suspicionem eorum quam de ipso beato Cyrillo habuerant improbavit. præsertim quia si credidisse dicatur illa synodus Mopsuestenum Theodorum a B. Cyrillo culpatum, negari non possit, quod etiam S. Diodorum simul ab eo reprehensum esse crediderit. Nam sicut quarto libro memoravimus, unus est quicumque credatur reprehensor amborum, in eodem opere, & in eadem fidei causa utriusque pariter culpatis. & idcirco si nullæ fuissent pro Theodoro patrum sententiæ, quas proculdubio synodus impugnaret, si eum condemnare præsumeret, perspicuum est quod juste non posset absque magistro suo Diodoro Theodorus discipulus ex Cyrilli auctoritate damnari. Diodorum vero damnare non posset a magnis Ecclesiæ luminibus, sicut ostendimus, prædicatum, id est ab Athanasio, Petro, & Timotheo Alexandrinis Episcopis, a Basilio Cæsareæ Cappadociæ, a Joanne Constantinopolitano, ab Epiphanio Cyprio, ab Episcopis Ægyptiis confessoribus sub Valente Imperatore in exilium missis: habentem etiam magnum testimonium Constantinopolitani adversus Macedonium congregati Concilii, cui eum interfuisse manifestum est; & religiosorum principum Gratiani, Valentiniani, & majoris Theodosii: Juliani denique Imperatoris apostatæ, reprehendentis quod Deum natum de virgine fateretur, & quod Jesum Galilæum & Deum æternum prædicaret & mortuum. Proinde cum sancta synodus contra horum testimonia Diodorum condemnare nullatenus posset, quomodo Theodorum ejus discipulum, vel si, ut dictum est, nullis fulciretur patrum testimoniis, condemnaret, quem sine magistro hæc eadem sentiente juste condemnare non posset? Itaque nihil est, cur ex his quæ dicitur B. Cyrillus scripsisse contra Theodorum synodus reprehendatur, quod Ibæ epistolam lau-

* (392) *magna Synodi.*
* (393) *ac familiari sermone de ratione fidei conferentes.*
* (394) *cordis carnalibus.*

des

A des ejus continentem pronuntiavit orthodoxam: quando si etiam contra Theodorum scribens Cyrillus nihil pro Theodoro scriberet, laudanda esset sana ratio libertasque Concilii Calchedonensis, quod non in toto Cyrillum approbaret; cum laudetur etiam Pauli minimi Apostolorum sana ratio atque libertas, quod Petrum Apostolorum primum adductum in hypocrisim & non recta via incedentem ad veritatem Evangelii fidenter improbans, in faciem illi restitit, eumque coram omnibus coram objurgavit. Non ergo novum videretur, nec religioni Christianæ contrarium, ut contra tantorum patrum sententias Cyrillum sancta & magna illa synodus non acciperet in causa Theodori, sicut neque
B in causa Constantinopolitani Joannis accipiendum esse quis dicit.

CAP.VII. Quod si nobis in defensionem ipsius magnæ synodi etiam illorum patrum in scripto testimonia deessent, quibus commendatur fides atque doctrina Diodori, sine quo Theodorum docuimus juste non posse damnari, numquid culpabilis judicari debet, quod Ecclesiæ testimonium non contempsit, in cujus perpetua pace excellenti honore Diodorus, Theodorusque manserunt? aut illius temporis Ecclesiam, cum ne-
C que adhuc Eutyches, neque Nestorius esset exortus, Eutychiani audebunt de Nestoriano dogmate criminari? Non arbitror quod hoc aperte palamque præsumant. Sicut ergo lex naturalis una & tota in hominis mente defixa, cujus
Matth.7,12. meminit Dominus in Evangelio dicens: *Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite eis. hæc est enim lex & prophetæ*, multo fortior invenitur, quam ea quæ foris habetur in litteris. ab illa quippe interiore regula descenderunt, & illius partes sunt singula quæque nobis forinsecus in scripto data pro lege, nec omnia collecta simul, vel etiam multiplicata, possunt
D mensuram illius interioris excedere. Ita fortius est unum illud generale testimonium Ecclesiæ, quæ neminem unquam expulit, aut judicavit hæreticum, nisi correptioni pertinaciter resistentem; quam multa quæ semota ac privatim certarum personarum pro Diodoro Theodoroque protulimus. partes enim sunt & ipsa unius testimonii generalis Ecclesiæ, & quantumlibet multiplicentur, ejus auctoritatem ac terminum non excedent. Sed quemadmodum, cum illam
*395 *naturam & interiorem legem, quæ tota simul est, homo desereret in exteriora delapsus, opus
E erat intimorum contemptorem * particulatim
*396 privata scriptorum testificatione convincere: non quod partes toto, & membra universo suo corpori præferamus; sed quia convenientius hoc modo calumniatores magnæ synodi judicavimus refellendos. * sic nec generali symbolo fidei
*397
*398 Christianæ, * qua initiamur, quicquam est fortius, quamvis scripto non tradatur: verumtamen adversus corruptores intelligentiæ & virtutis ejus, utimur etiam privatis testimoniis patrum quæ continentur in scripto, cum & omnia illa uni generali symbolo serviant, nec præfixos terminos ejus excedant. Et ideo sicut di-

A ctum est, vel si nobis deessent hæc testimonia patrum literis commendata, quæ in * propugna- *399
tionem synodi Calchedonensis pro Diodoro Theodoroque protulimus, nemo sapiens diceret, quod aut religiosiorem se aut sapientiorem eisdem sanctis patribus & multis aliis credere debuisset, qui temporibus Diodori atque Theodori Ecclesiæ Dei luminarium vice fulserunt, at quos illi viventes non excluserunt, quando magis possent alios corrumpere si fuissent hæretici, pia Synodus ac religiosa mortuos crederet excludendos: cum si aliquid in eorum verbis quosdam videretur offendere, alia potius eos credere debuerit intentione dixisse, aut familiariter admonitos in ipso tempore correxisse; quam
B * semetipsum religione vel sapientia tam multis *400
venerandis patribus anteferre. Nunquam enim, sicut didicimus, tantos ac tales simul habuit doctores Ecclesia, quantos & quales Diodori Theodorique temporibus. Ut enim propter linguæ diversitatem scientissimos viros Ecclesiæ occidentalis omittam, quamquam multi ex illis etiam in Græco eruditi essent eloquio, et Diodori atque Theodori scripta legentes intentionem eorum cognoscere potuissent: ut prætereamus & illos Græciæ doctissimos, qui Episcopi non fuerunt, cum eis Athanasius interea, Petrus, Ti-
C motheus, ac Theophilus Alexandrini in verbi prædicatione degerunt. deinde Meletius & Flavianus Antiocheni. Nectarius quoque, & Joannes, & Atticus Constantinopolitani. Amphilochius etiam Iconiensis, Epiphanius Cyprius, Basilius Cæsariensis Cappadociæ, & ejus frater Gregorius Nyssenus, Gregorius Nazianzenus, Gelasius Cæsariensis Palestinæ, Theotimus Tomitianus Scythiæ. quorum nemo * Diodorum *401
** aliquando hæreticum judicasse monstratur: ** *Addendum videtur* nemo Theodorum.
quin potius una cum eis ab hæreticis Apollinaristis sustinuerunt invidiam, tamquam duos prædicarent filios, duas Christi perfectas adserendo
D naturas. Quapropter vel si minus attente legere possent scripta Diodori atque Theodori, admoniti saltem hæreticorum calumniis attentiores procaldubio redderentur. Quid igitur opus erat, in tantorum patrum contameliam, sacrilegum & impium ac pejorem dæmonibus pronuntiare Theodorum, cum si etiam in aliquibus probetur errasse, pejor dæmonibus judicari non debuit in Ecclesiæ pace atque honore defunctus? De cujus laude nec reverentissimi Photius & Eustachius atque Uranius judices Ibam Episcopum reprehenderunt, apud quos ei sua epistola prius objecta est atque discussa.
E Sed nec ipsi ejus accusatores, vel cum Imperatorem adversus eum adirent, vel cum elicita * accusatione judices memoratos adducerent, *402
& in eorum examine multis & magnis & inauditis eum criminationibus impeterentes, sæpe ac diu confligerent, aliquid ei de laude Theodori opponere tentaverunt. quod procaldubio facerent, si ab Ecclesia Christi Theodorus aliquando judicaretur hæreticus. Unde Eutychianis dicimus, ut quia dissentiunt a synodo, quæ memoratam epistolam, duas Christi naturas & unam confitentem esse personam, pronuntiavit orthodoxam, refutatis ab ea saltem accu-

* (395) *naturalem.*
* (396) *particulatim forinsecus admoneri: ita nos quoque necessarium duximus contemptores generalis & publicæ auctoritatis Ecclesiæ particulatim privata &c.*
* (397) *sicut nos.*
* (398) *quo* (symbolo.)
* (399) *purgationem.*
* (400) *semetipsam.*
* (401) *Diodorum vel Theodorum aliquando &c.*
* (402) *excusatione.*

A futoribus venerabilis Ibæ consentiant, nec in ea,
quicquam amplius, quam illi calumoiosissimi.
Impudentissimi, atque obstinatissimi criminentur.
Quumodo vero Theodorum synodus prædicta eou-
demnans, vel si ut dictum est, tam multorum
patrum testimoniis in scripto manentibus mini-
* 403 me repugnaret, ac non * superius memoratos
* 404 aut hæreticos * diceret, quod intelligentes con-
sentiebant pravis, ut aiunt, dogmatibus Dio-
dori Theodorique communibus, aut nimis indo-
ctos, si hoc putaret, quod illorum dogmata
intelligere non valebant? Non enim de perso-
nis ignobilibus disputamus, quarum dici possit
latuisse doctrina, cum de Theodoro scriptum
* 405 sit, quod * &xl. annis clare in doctrina præful-
B serit, & omnem hæresem expugnaverit, & de-
cem millia conscripserit libros adversus errores,
contra quos eum totus in commune Oriens pro-
ponebat, tanquam virtutem multam doctrinæ
habentem: & quod in expositionibus, quas in
omnibus Ecclesiis orientalibus, & in hac regia
civitate faciebat, probatus fuerit in conspectu
sacerdotum, & Imperatorum, & populorum.
* 406 * Quomodo si tales sancta synodus abdicaret, non
sicut diximus, omnes venerabiles illius tempo-
ris patres aut hæreticos diceret, aut ignaros?
Quid itaque horum dicere mallet, ignoro: quod
autem necesse est horum alterum dicere, non
ignoro. Multo igitur magis nunc, quia non
desunt eorum testimonia pro Diodoro atque
C Theodoro, literis etiam commendata, si Theo-
dorum id quod Diodorus sentientem damnare
præsumeret, aut hæreticos fuisse omnes hos pa-
tres, aut ignaros & inscios dicere cogeretur.
Sed numquid ita mundo Christus irascitur, ut
aures Christianorum ferant, si dicatur quod il-
la synodus Athanasium, Basilium, & utrum-
que Gregorium, & Joannem, hæreticos judica-
re debuerit, ut temerarii condemnatores Theo-
dori orthodoxi judicentur? an quod est satius,
indoctos eos judicare debuisse dicetur, ut isto-
rum mirabilis peritia, quod maxime appetunt,
efferatur? Sed ut hoc iterum vel amplius ali-
quid dicam, numquid ita mundo Christus ira-
D scitur, ut aures non dicam Christianorum, sed
quorumque hominum, ferant doctiores istos no-
stros dici talibus doctoribus? An forte putabi-
tur, quod nec hæretici dicendi essent a synodo illi
patres, quoniam non consentiebant dogmatibus
Diodori atque Theodori; nec indocti, quoniam
sciebant ea recta non esse: sed tantummodo
negligentes, quod eos corrigere, aut ab Ec-
clesia pellere minus curaverint? At hoc ipsum
quod tacuerunt in tempore, cum eis & ad in-

A telligendum magna scientia, & ad responden-
dum sermo non defuisset idoneus, pro consensu
teneri merito potest. Igitur etiam sic non a-
liud efficeretur, nisi ut illi sancti patres hære-
tici affirmarentur * a synodo. Quamvis itaque 407 *
in tali causa negligens tolerabilior forsitan in-
dicetur hæretico, proculdubio tamen indocto
deterior. Venerabiles autem patres, quos indo-
ctos illa synodus dicere non audebat, multo
minus negligentes, quod est deterius, judicare
præsumeret. Diligentes igitur judicavit, quos
& sciebat temporibus eorum exortos hæreticos
expulisse. Ut enim omittamus eos, quorum no-
mina abolita sunt cum hæresibus suis, id est
[a] Basianos, quos & antropomorphitas dicimus, a
B Semiarianos, Aetianos, [b] Antidicomaritas, [c] Mas- b c
salianos, quos & Euchitas, Euphemitas, Mar-
tyrianos, Sacianos, temporibus eorum & exorti
& expulsi sunt etiam Marriani, * Photiani, 408 *
Macedoniani qui & pneumatomachi, Aetiani qui
& Eunomiani, sed & Apollinaristæ. Et quo-
modo in his tantis æmulatores fidei comproba-
ti, in solis Diodoro atque Theodoro negligen-
tes a sancta synodo crederentur? Igitur ut Dio-
dorum ac Theodorum non expellerent, aut me-
lius eorum dicta intellexerunt, sicut ab aliis
sua volebant intelligi, quod nos facere nolu-
mus, sive non possumus; aut rationem a præ-
sentibus cur ita locuti sint exegerunt, aut in-
venerunt eos jam mutasse sententiam, aut quod
C extremum est admonitos mutare fecerunt. Nam
aliter eos in Ecclesia catholica manere potuis-
se quis sapiens catholicus credat? Cum ve-
ro tanta quæ dicta sunt, ego indoctus & Lati-
næ linguæ, de causa apud Græcos habita, post
centum annos pro meo captu & facultate, vel
intelligere vel explicare potuerim, quanta cre-
dendum est illam sanctorum patrum congregatio-
nem in causa penes se & recenti memoria cogno-
scere potuisse, illo etiam revelante, qui dixit,
*Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi
in medio eorum sum?* Nam fideliter invocatus non
solum a sacerdotibus, sed ab omni quoque populo
suo, cujus fides & expectatio ex illorum aucto-
D ritate dependet, primum dat omnibus congre-
gatis unum cor & animam unam, ut nullus eo-
rum suam velit esse sententiam, nisi quæ fuerit
veritatis. Quoties ibi doctiores indoctioribus, &
plures paucioribus, illo eorum medio cedunt!
quotiens etiam per nescientes scienter operatur
ipse qui potest omnia facere supra quam peti-
mus, aut intelligimus. * aut qui promisit 409 *
quod nobiscum sit omnibus diebus usque ad
consummationem sæculi? Utinam sibi nunquam

a *Basianos antropomorphitas*) Antropomorphitarum stultissimæ, ut Hieronymus epistola lxi. vocat, hæresis auctor fuit Audius, sive ut est apud Theodoretum Audæus Αὐδαῖος, qui ἀνθρωπόμορφον ἔφασκε τὸν Θεόν, Deo humanam figuram attribuit. A dogmate igitur antropomorphitæ appellari sunt, a magistro Audiani. pro quo apud S Augustinum hæresi l. scriptum est *Vadiani* & pro Vadianis, ut apparet, hoc loco *Basiani*.

b *Antidicomaritas*) Epiphanio ἀντιδικομαριαμῖται. Hi Mariam post Christum natum viro suo commixtam affirmabant. Contra quos Epiphanius idem prolixam epistolam ad Arabas scripsit, ubi orta hæresis. contra eosdem fertur etiam egisse Theodotus Episcopus Cyprius.

c *Messalianos, Euchitas*) Vocis utriusque eadem est notio. Nam Massaliani Syrorum lingua sunt Ἐυχίμενοι. orabant enim pene assidue. Quin & Massalianorum genus aliud, sed ea gentilibus ortum commemorat Epiphanius, qui sese Euphemitas, & Martyrianos, & Satanianos appellarent, & horum nominum causas explicat hæresi lxx. Saciani ergo vitiose hoc loco positi videntur pro Satanianis. ac mox etiam pro *Marrianis & Photianis* restituendi Marcelliani & Photiniani, quos simul etiam conjungit Epiphanius hæresi lxxi. & lxxii. & Marcellianos itidem cum Photinianis copulat lex lxv. Cod. Theod. De hæreticis.

* (403) *omnes superius*.
* (404) *diceret, si putaret, quod*.
* (405) *quinque & quadraginta annis*. Tot numerat epistola Synodi Antiochenæ sub Joanne anno 435. celebratæ ad Proclum Constantinopolitanum, ut patet ex fragmento superius *cap.* 1. recitato.
* (406) *Quomodo ergo si*.
* (407) *a Synodo, qui neque ipsos, neque illorum dogmata quæ impia noverant, cum possent voluerunt abdicare. Verum esto contra veritatem præsumptoribus hoc etiam sicut multa cedamus, non hæretici affirmantur a Synodo. Quamvis &c.*
* (408) *Photiniani* (a Photino)
* (409) *& qui*.

ſecularis poteſtas, quod ei creditum non eſt in
his negotiis uſurparet, *quæ nunquam feliciter
uſurpavit. Ceterum congregatis in ſuo nomine
ſacerdotibus ſuis Chriſtus deeſſe non poteſt:
quia cum ſit omnipotens veritas, mentiri nullatenus
poteſt. ſicut nec illi ſynodo defuit,
quæ in cauſa quidem fidei omnium communiter
patrum doctrinam ſecuta eſt: in Theodori
*410 vero, non unius Cyrilli, vel ſi * credamus quod
dicitur, quia nec poſſet, cujus contraria ſibi eſſe
videbatur vel incerta ſententia; ſed aliorum
patrum ſecuta eſt, quos & auctoritate & numero
& ratione præferre debuerat. Quis enim Joannem
Conſtantinopolitanum Cyrillo, quis plures
probatiſſimos viros uni, quis excuſationem
certiſſimam & conſtantiſſimam incertæ & incon-
*411 ſtanti accuſationi * non præferat? Nihil igitur
vel hinc calumnientur hæretici, vel catholici
offendantur. Quæ fuerat Joannis ac Procli Conſtantinopolitanorum,
Gregorii Nazianzeni, Joannis
ac Domni Antiochenorum & orientalis
Concilii fides, nec non Eccleſiæ, a qua non eſt
expulſus Theodorus, eadem fuerat & Cyrilli.
De Theodoro tantum, ſicut & de Diodoro, cui
*412 * ſimul Athanaſius atque Conſtantinopolitana
ſynodus atteſtatur, in ſolo Cyrillo dicitur inveniri
diverſa ſententia; & quod eſt indicium
certiſſimæ veritatis, in ipſa diſcuſſione conſenſus
unius ejuſdemque fidei comprobatur. De
quo enim Cyrillus Theodorum culpaſſe dicitur,
*413 * manifeſtiſſime pravum defenſores Theodori non
denegabant; ſed hoc Theodorus non ſenſiſſe di-
*414 cebatur. Inde igitur & ille putabat * exequendum
eſſe Theodorum, quod velut eadem ſenſe-
*415 rit, quæ male Neſtorius * ſenſit. ac per hoc
utrique, diverſa de Theodoro ſentientes, Neſtorii
condemnationem ſine ulla diverſitate firmabant.
Quid ergo Neſtorianos adjuvet, qui Theodori
dictis, ſicut & aliorum qui in Eccleſia
claruerunt, male uti dicuntur, ſi qua de illo
fuit diverſa patrum ſententia: cum & ideo
fuerit accuſatus, quia ſimilia putabatur ſapuiſſe
Neſtorio, & aliter non potuerit excuſari,
niſi probaretur alienus ab errore Neſtorii? Hoc
quoque meminiſſe iidem Neſtoriani debent, quoniam
in eis literis orientalium patrum B. Proclo
reſcribentium Theodorus excuſatur, in quibus
firmatur, ſicut oſtendimus, unum de Trinitate
pro nobis crucifixum; in quibus dicitur,
Quod autem omne orientale Concilium Neſto-
„rii novitates abdicavit, novit & tua ſanctitas,
„quæ noſtras ſuper hoc literas ſecundo jam ter-
„tioque ſuſcepit. Sed nec Eutychiani vel Semieu-
„tychiani diſſimulent, quod interim nihil adverſus
Theodorum ex nomine B. Cyrilli, quem ſequi
ſe dicunt, proferre potuerit, in quo culpetur
in duabus Chriſtum prædicaſſe naturis. Sive
enim vere, ſive falſe perhibeatur Theodorus ab
eo culpatus, quod duos crediderit filios, hactenus
fictum non eſt hoc eum reprehendiſſe in
dictis Theodori, quoniam duas prædicavit Chriſti
eſſe naturas; quod eum Eutychiani prædicaſſe
non negant, quem etiam duas mentiuntur
putaſſe perſonas. Cur igitur eum B. Cy-

A rillus non ſimul de duarum quoque naturarum
prædicationis culpavit, ſi hæreſi Neſtorianæ deputandum
eſt duas Chriſti credere ac docere
naturas? Quin potius hinc ſapientiſſimus Joannes
& Orientale Concilium, ſcribentes eidem
B. Cyrillo, Theodorum purgant, quod adverſus
hæreticos naturarum proprietates amplius dividens,
putaretur etiam duas Chriſti aſſeruiſſe perſonas.
Quomodo igitur vel orientales patres ex
eo magis excuſandum Theodorum a Neſtoriano
crimine judicarent, quod naturarum proprietates
amplius divideret, ſi Neſtoriani eſt criminis
duas Chriſti naturas aſſerere? vel quomodo ipſe
quoque B. Cyrillus non eoſdem * orientales hæ- *416
reticos & nimium ſtultos, qui Theodorum incertum
crimen ſuſtinentem certo crimine defen-
B dere nitebantur. Præſertim quoniam & ipſum
B. Cyrillum affirmabant non aliter docuiſſe,
dicentes ei ſicut ſupra memoravimus, Sunt enim
etiam quæ & tua ſanctitas ita confitetur,
& eundem de illis habet intellectum. Qua de re
ſi hæreſi Neſtorianæ debet adſcribi duas Chriſti
prædicare naturas, B. Cyrillus, qui nihil contra
retulit, magnum in ſe crimen ſua taciturnitate
firmavit: a quo purgari non poterit, niſi
catholicum judicetur duas Chriſti naturas adſerere.
Intelligis igitur, Imperator, quod ſi qua
patrum diſceptatio de Theodoro fuiſſe dicatur,
Neſtorianos pariter & Eutychianos confundat.
Sancta vero ſynodus unam & communem accuſantis,
ſi tamen vere dicitur, ac defendentium
C * Diodorum fidem tenens, illos ſequendos in *417
perſona Theodori judicavit, quorum & major
fuit auctoritas, & qui cum illo degentes,
diuturna familiaritate bene cognoverant, qua
intentione ſcripſerit in quibus putabatur ab
ignorantibus arguendus. Hoc juſtitiæ congruebat,
hoc etiam pietati; quæ quantum ratio
patitur debet excuſationi magis, quam accuſationi
favere perſonæ. Hoc etiam conveniens fuit
aſſertioni veræ fidei, quam contra Neſtorium
& Eutychem ſynodus illa ſuſceperat, ne aut
diceretur Neſtorius ſimilia ſapuiſſe Theodoro u
tantis patribus prædicato, aut per hoc ejus errori
daretur auctoritas, aut Apollinariſtarum
progenitorum Eutychianæ dementiæ, vel ipſius
D Eutychis in Theodoro videretur ſecuta judicium,
ut de ipſa quoque ſecundum ſententiam
B. Cyrilli merito diceretur, quod propterea ſe
circa Theodorum, virum admirabilem, & maximam
gloriam merentem, inſenſe haberet, ne
occaſionem faceret contrario dogmati, quo tenebatur,
quærens capitula quædam ejus non ex
melioribus intellecta damnari. Quibus ita conſtitutis
atque firmatis, quod nuper a quibuſdam
condemnatus eſt, cohibentiæ quam præbent
Eutychianis, & abominandæ præſumptioni
debet adſcribi. & ideo ſicut hos temerarios
contra ſanctorum patrum Eccleſiæque teſtimonium
nullatenus adprobare quiſquam ſapiens
poteſt, ita magnam ſynodum Chalcedonenſem,
cum iiſdem patribus & Eccleſia, in
qua Theodorus manſit, non poteſt improbare.

* (410) *concedamus.*
* (411) *justa ratione non præferat.*
* (412) *similiter Athanasius, & ceteri, atque.*
* (413) *manifestissime pravum est & religioni contrarium, neque id esse pravum defensores Theodori negabant; sed.*
* (414) *arguendum.*
* (415) *sensit: inde illum Orientales sancti defendebant, asserentes quod eadem senserit qua male Nestorius sensit: ac per hoc &c.*
* (416) *judicaret orientales.*
* (417) *Diodorum & Theodorum fidem.*

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS
PRO
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,
LIBER NONUS.

CAP. I. * 418 PRomissionis memores, competenti loco jam * proponamus de Theodori scriptis non pauca, sicut tertio libro ex occasione convincendæ falsitatis adversariorum fecimus, sed multo plura, quibus abunde monstretur, quantum ab iis quæ in præjudicium magnæ synodi Calchedonensis de illo conficta sunt, fuerit alienus: ut jam non patrum testimonio, sed ipsis rebus ostendatur, quod conturbatores Ecclesiæ, qui epistolam venerabilis Ibæ de laudibus ejus Theodori culpant, non quasi latentem invenire non potuerint, sed manifestam videre dissimulaverint veritatem. Igitur tria sunt, in quibus ejus dicta calumniantur, sicut jam diximus. Unum est, quod eum criminantur unicam, juxta Sabellii dementiam, divinæ Trinitatis credidisse personam. Alterum, quod semetipsos destruentes e contrario rursus affirmant quod quaternitatem introduxerit, [a] duos filios prædicando, id est aliam Dei verbi, & aliam Christi asserendo personam, qui homo tantum fuerit, non etiam Deus, sicut putavere Judæi. Tertium vero est, quod eum dicunt evacuasse omnes in Christum factas prophetias, quod Manichæorum erroris est, quos novimus Judaicæ infidelitati male contrarios. Nam illi novum detestantes, vetus se dicunt accipere: isti vetus detestantes, novum se dicunt accipere testamentum. Quæ quidem, ut ostensum est, sic absurda sunt, sibique contraria, ut nullus ea refellere vel attendere dignaretur. Despicienda enim magis hæc erant & silentio contemnenda, nisi tantorum Episcoporum coacta subscriptio nugis talibus nos respondere compelleret. Nam quid hinc metueremus? an forte credendum est, quod his ridiculis, mutuo se destruentibus * nemine refellente, quisquam vel parum cordatus præberet assensum? Quomodo autem posset evidentius omnibus apparere, quales sint reprehensores synodi Calchedonensis, qui se Joanni Constantinopolitano, Gregorio Nazianzeno, Joanni & Domno Antiochenis, atque orientali Concilio, nec non & Proclo item Constantinopolitano, & Cyrillo Alexandrino religione atque scientia præferunt, nisi probarentur & nimis irreligiose amare mendacium, & neque hoc saltem scite quomodo mentiantur? Accipe vero jam, serenissime Imperator, quid idem Theodorus de quadragesimo & quarto psalmo disputans dicat: Quid itaque invenietur majus his quæ a Christo facta sunt in tanta mundi commutatione omnibus agnoscentibus, Deus universorum & pietatis atque virtutis diligentiam habere festinantium, & glorificantium quidem Dei unigenitum, exhibentium vero sancto spiritui condignam adorationem. pro quibus B. David ait: *Eructavit cor meum verbum bonum*? Cernit hic tua pietas omnes simul hæreticorum calumnias esse destructas. Nam quis unam patris & filii & spiritus sancti credens esse personam, diceret quod pietatis atque virtutis diligentiam festinantes habere sic glorificent unigenitum Dei, ut simul etiam condignam adorationem exhibeant spiritui sancto? Si enim ipsum esse crederet Dei unigenitum, quem spiritum sanctum, suffecerat dixisse glorificantium quidem Dei unigenitum, nec erat opus dicere, exhibentium vero sancto spiritui condignam adorationem. Quocirca tres Theodorus credidit, & docuit esse personas, alium dicens patrem, cujus sit filius quem vocavit unigenitum * & alium spiritum sanctum, cui condignam, id est talem qualem etiam filio, adorationem exhibeant qui pietatis atque virtutis diligentiam habere festinant. Sed neque Christum hominem tantummodo prædicavit, cujus operibus nihil majus esse perhibet, confitens eum Deum universorum, a quo tanta mundi commutatio facta sit. Quod autem nec evacuet omnes in Christum factas prophetias, palam est, quia rursus in ejusdem psalmi expositione dicit: Quoniam quidem prius ait regna, postea autem memoratus est inimicorum perditionem, & reliquorum subjectionem, ne aliquis existimet nuper ei accessisse regnum, vel certe posse eum denuo privari eadem potestate, post hæc infert: *Sedes tua Deus in sæculum sæculi*; hoc est consequenter quidem interimentur inimici, reliqui vero omnes subjicientur. Quoniam quidem non subintromissum habes regnum, sed ex sempiterno omnium re-

Marginalia: A, B, C (section letters); * 419 (beside "ridiculis"); Ps. 44. 1. (beside "Eructavit"); * 420 (beside "cujus sit filius"); Ps. 44. 7. (beside "Sedes tua Deus").

a *Duos filios prædicando*) Hoc præcipuum fuit caput Theodorianæ accusationis, quod his verbis designat, & anathemate damnat Justinianus in Edicto. Εἴ τις ἀντιποιεῖται Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, τοῦ εἰπόντος ἄλλον εἶναι τὸν Θεὸν λόγον, καὶ ἄλλον τὸν Χριστόν, ἀνάθεμα ἔστω. Theodorus sane presbyter Raitheosis, Mopsuestenum docet in hac hæresi fuisse, ut Christum diceret hominem unum de multis, qui inhabitante in eo κατ' εὐδοκίαν Dei verbo θείας ἀξίας particeps factus sit. Duas proinde in eo naturas fuisse diceret, atque habitudine sola inter se conjunctas. Δύο φύσεις, inquit, ἰδιοπροσώπους φησὶν ὑφεστάναι ἐν Χριστῷ, σχέσει τινὶ καὶ μόνον ἀλλήλαις συνημμένας. Quod erat duas in Christo naturas verbo, re duas personas profiteri. Et quia hoc ipsum postea fuit dogma Nestorii, ideo Theodorum vocat πρόγονον Νεστορίου. Hæc porro, atque alia his affinia placita fuisse Theodori, confirmat Synodus v. Actione IV. tum ex variis librorum ipsius locis, tum ex Cyrilli, aliorumque testimonio. At Facundus Theodorum sic defendit, ut rectam contra fidem in multis ejus libris ostendere studeat, & si quid secus interdum exciderit, benignius interpretandum contendat.

* (418) *proferamus*.
* (419) *etiam nemine*.
* (420) *& alium Filium ipsum Unigenitum, & alium Spiritum sanctum*.

„guas, & in æternum regnas, & regnum tuum A
„manet in æternum. Hæc Judæi ut fabulas ina-
„nes intelligunt, existimantes de homine rege di-
„cta. Cui enim hominum tantum hoc insigne
„virtutum, aut talium magnitudo dictorum? cui
„vero conveniet, *& deducet te mirabiliter dextera*
„*tua*? divina scriptura de omnibus justis semper ita
Ps. 44. 5. „loquenta, quia ex divino adjutorio virtutem
„possideant. Manifestum autem hic & illud est,
„quia non de aliquo impio loquatur in propria
„virtute fidente. Ad quem itaque hominum lo-
„quens infert, *Sedes tua Deus in sæculum sæculi*?
„Si autem de rege Deo dicit, manifestum quo-
„niam & de regina non muliere, sed Ecclesia,
„quam Christus sibi per fidem desponsavit, per
„affectum animæ scilicet sibi jungendam. Etenim B
„moris est scripturæ divinæ, eos qui per scien-
„tiam adjunguntur Deo, conjugem ejus vocare,
„ad ostendendam eorum cum Deo plenissimam
„copulationem & unitatem. Et paulo post, Si-
„cut & Joannes Baptista dicit, *Qui habet sponsam*
„*sponsus est*. Quoniam igitur semper Dei conjunx
Jo. 3. 29. „dicitur congregatio hominum, qui ei per scien-
„tiam copulantur, regem autem Christum con-
„venienter appellavit: necessario ergo est regina,
„quæ regis uxor est, non alia promotione cir-
„ca illam procedente, quam ea, quam de vi-
„ri dignitate communicat. Consequenter ergo
„reginam vocat Ecclesiam, ostendens quantam
„sortita sit ex Christi adunatione dignitatem, C
„quæ ei accessit ex fide. Quoniam autem de Deo
„& patre hæc dici non * possunt, quæ sequun-
„tur adstruunt manifeste. Quid etiam in præsen-
ti capitulo nempe videntur hæretici nequicquam
* 421 de Theodori persona reprehendere Calchedonen-
se concilium? Nam omnes eorum calumnias æ-
que in illo videmus exclusas. Non enim eun-
dem credidit patrem quem filium, qui ait quo-
niam hoc quod de filio dictum est, de Deo &
patre dici non possit. Neque Deum verbum al-
terius credidit esse personæ, & alterius Chri-
stum, cui dictum a propheta confitetur: *sedes*
tua Deus in sæculum sæculi; & quem negat sub-
intromissum regnum habere, & docet ex sempi-
Psal. 44. 7. terno regnare. Non ergo Theodorus Judaicæ D
impietatis arguendus est, tanquam hominem tan-
tummodo putaverit Christum, cum potius Ju-
dæos irrideat dicens, Hæc Judæi ut fabulas ina-
nes intelligunt, existimantes de homine rege
dicta: & quid ipse credat insinuans dicit, quod
nulli hominum conveniat tantum hoc insigne
virtutum, & talium magnitudo dictorum, qui-
bus dicitur Christo, *Deduxit te mirabiliter dex-*
tera tua. quandoquidem divina scriptura omnes
Psal. 44. 5. homines justos ex divino adjutorio dicat possi-
dere virtutem: Christum vero, tanquam Deum
adseverat divino adjutorio non egere. Itemque
inferius ait, Si autem de rege Deo dicit, ma-
nifestum quoniam & de regina non muliere, sed
Ecclesia, quam sibi Christus per fidem despon- E
savit, per affectum animæ scilicet sibi jungen-
dam. Utque monstraret iterum quod Christum
Deum crederet, Etenim, inquit, moris est scri-
pturæ divinæ, eos qui per scientiam adjungun-
tur Deo, conjugem ejus vocare, ad osten-
dendam eorum cum Deo plenissimam copulatio-
nem: Deum pronuntians, quem superius Chri-
stum dixit. Idem ait & inferius, quod semper
Dei conjunx dicatur congregatio hominum, qui

A ei in scientia copulantur. Quia vero non eva-
cuat omnes in Christum factas prophetias, ex
eo manifestum est, quod hanc ipsam prophe-
tiam in Christum esse dictam & in conjugem
* ejus confitetur. Denuo quoque sequentia ejus-
dem psalmi interpretans dicit: *Propterea unxit* * 422
te Deus Deus tuus. De Deo vero hæc denuo Ps. 44. 8.
dici manifestum est. Sed quia hæc Deo patri „
non conveniant, *propterea unxit te Deus Deus* „
tuus, claret de reliquo quod hæc de Christo „
dicantur. In quo mirabiliter & naturas divisit, „
& personæ unitatem demonstravit. & naturas „
quidem divisit in eo, quod diversarum intelli- „
gentiarum declarativas voces emisit. multum „
enim differt ab invicem, *Sedes tua Deus in sæ-* „
B *culum sæculi*, & *Propterea unxit te Deus Deus* „
tuus. Unitatem vero ostendit personæ ea quæ „ Ps. 44. 18.
diversa sunt colligens in unitatem personæ. Hic „
autem non jam necesse est immorari, & osten- „
dere quia similiter omnium calumniarum a se
removit invidiam. Unum est quod aliqua ege-
re interpretatione pro istorum calumniis forsi-
tan videretur, quia dixit, & naturas divisit
& personæ unitatem demonstravit, nisi ipse in-
terpretans semetipsum doceret quatenus dixerit
esse divisas, cum subsecutus adjecit, Et natu-
ras quidem divisit in eo, quod diversarum in- „
telligentiarum declarativas voces emisit, Mul- „
tum enim differt ab invicem, *Sedes tua Deus* „
C *in sæculum sæculi*. &, *Propterea unxit te Deus* „
Deus tuus. Eatenus igitur asseruit esse divisas, „
quatenus intelligentia Dei vivi dividuntur. Et „
claret, quod ab invicem differant, non quod
duas personas efficiant, sicut etiam paulo infe-
rius ostendimus etiam in homine uno dixisse a-
nimam a suo corpore naturaliter esse divisam.
Unde simul hæc quoque subjunxit, & ait, U-
nitatem vero ostendit personæ ea quæ diversa
sunt colligens in unitatem personæ. Cognoscis „
ergo, Imperator, quoniam veraciter sapientissi- „
mus Joannes cum orientali Concilio, ad bea-
tum Cyrillum de beato Theodoro scribens, di-
xerit, Proponebat enim eum totus in commu-
ne oriens, sicut virtutem multam doctrinæ ha- „
D bentem adversus hæreses, contra quas pugnans „
& dimicans, multa quadam divisione usus est, „
non ex pravo intellectu veniens, sed efficacius „
adversus hæreticos illo modo uti se judicans. „
Neque unitatem summam ignorans vel negans, „
absit. pleni enim hujusmodi sunt omnes ejus „
libri. sed naturarum proprietatem amplius di- „
videns, sicut ei pugna, quam adversus hæreti- „
cos habuit, faciendum dictabat. Quis enim ex „
his quæ memoravimus non cognoscat, quod om- „
nes libri Theodori hujusmodi sententiis pleni sint,
cum ex uno scriptorum ejus loco, hoc est ex
prima parte interpretationis x.. & xv. psalmi
omnia simul tria, quæ improbe de illo jacta-
ta sunt, falsa esse tertio probavimus? * Sic
E ergo sapiens lector intelligat quanta possint in * 423
omnibus ejus libris similia binatim ac singillatim
posita reperiri.

VErum nobis videtur, quod ea plus ex dictis
ejus proferre debeamus, in quibus fatetur Chri-
stum non hominem tantum, sed etiam secun-
dum naturam Deum & essentialiter exstantem
verum filium Dei, omniumque factorem; quod
eum negasse maxime criminantur. Nam dispu-

* (421) *possint*.
* (422) *ejus Ecclesiam*.

* (423) *Hinc ergo*.

A tans de eo quod scriptum est in Evangelio se-
Matth. 16. 13. cundum Matthæum : *Veniens autem Jesus in*
partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat discipu-
los suos dicens, Quem me dicunt homines esse fi-
» *lium hominis ?* ita locutus est : Dominus enim
» Christus erat quidem & Deus & homo, utrum-
» que secundum naturam similiter ; ex altero
» quidem apparens, ex altero vero, ut pote se-
» cundum naturam divinam, invisibilis extans.
» Erat autem unum quidem omnibus manifestum,
» ut pote quod apparebat. hominem enim eum
» omnes tunc temporis æstimabant esse, & am-
» plius nihil. Quod enim in illo latebat, omnibus
» erat incredibile priore tempore. sed ex magni-
B » tudine eorum quæ circa illum agebantur, & no-
» vitate miraculorum, quæcumque ad doctrinam
» videntium efficiebat, & ex gratia sancti spiri-
» tus, qui super Apostolos venit, intellectus est
» postea, & creditur verus Deus essentialiter ex-
» tans filius verus Dei æterni. Quoniam vero in
» priore tempore ignorabatur hoc secundum essen-
» tiam extare, ex eo autem quod apparebat vi-
» dentibus homo purus putabatur, secundum ho-
» minem pleraque, & secundum eam quæ appa-
» rebat naturam loquebatur. Et hæc ex his quæ
» in Evangelio scripta sunt quivis inveniet ani-
» madvertens attentius. Putasne jam, clementis-
* 424 sime Imperator, subreptum * sibi cognoscunt, qui
dolosis impugnatoribus Calchedonensis synodi cre-
C diderunt, ut ad ejus destructionem Theodorum,
velut Nestoriani erroris auctorem, putarent esse
damnandum? Quid enim examinatius, vel quid
subtilius contra Nestorianos inveniri a catholi-
cis potest, quam ut dicatur Christus quod Deus
erat & homo, & utrumque secundum naturam
similiter ? Non quasi homo tantum secundum
naturam, Deus vero Dei similis, id est secun-
dum relationem dignitatis, vel auctoritatem per-
sonæ, vel gratiæ nuncupationem, quod solum
dicere iidem Nestoriani solent : sed utrumque
secundum naturam & similiter est unus Chri-
stus in utroque: ex altero quidem apparens,
ex altero vero, ut pote secundum divinam na-
D turam, invisibilis extans. Eumdem ergo, qui u-
trumque est, & visibilem & invisibilem Theo-
» dorus confitetur. hoc quoque adjiciens: Erat au-
» tem unum omnibus manifestum, ut pote quod
» apparebat. hominem enim eum omnes tunc tem-
» poris æstimabant esse, & amplius nihil. Quod enim
» in illo latebat, omnibus erat incredibile priore
» tempore. Quomodo itaque dicitur iste quod ho-
minem tantummodo putaverit Christum, & am-
plius nihil, cum ipse hoc ignorantiæ deputet,
quod hoc illius temporis homines æstimarent, &
eis esset incredibile quod in eo latebat? qui et-
iam ex magnitudine miraculorum, & ex gra-
tia sancti spiritus super Apostolos descendentis,
intellectum eum esse postea & creditum verum
E Deum essentialiter extantem filium verum Dei
æterni fatetur. Quid ergo dicimus? numquid
videtur intelligentibus credibile, ut quod intel-
lectum postea & creditum esse docuit, ipse nec
intellexerit, nec crediderit? Et amplius hoc ip-
sum quasi contra calumniatores, quos patitur,
» repetens & inculcans : Quoniam vero, inquit,
» in priore tempore ignorabatur hoc secundum es-
» sentiam extare ; ex eo autem quod apparebat
» videntibus, homo purus putabatur : secundum
» hominem pleraque, & secundum eam quæ appa-

A rebat naturam loquebatur? Ignorantiæ fuisse ite- «
rum dicens, quod non intelligebatur Christus
secundum essentiam Deus, sed homo tantummo-
do purus, qui non etiam esset Deus, & hoc
ipse fingitur ignorasse ? Qui post aliquanta sic «
iterum dicit, Proximus etiam passioni ad disci- «
pulos Dominus dixit, *Si me sciretis, utique &* « Joan. 8. 19
patrem meum sciretis ; & ad Philippum, *Tanto* «
tempore vobiscum sum, & non cognovistis me ? « Joan. 14. 9
Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. «
ostendens quoniam neque divinam naturam scie- «
bant unigeniti, neque Deum sciebant verum «
patrem. Unde neque dicentem de proprio pa- «
tre veluti de Deo dicentem aliquatenus adver- «
B tebant: sed divisa intelligentia eadem ipsa puta- «
bant etiam illa. Hinc etiam adductus est Phi- « Joan. 14. 8
lippus ad dicendum, *Ostende nobis patrem, &* «
sufficit nobis. Si enim sciret integre, quia pa- « * 425
trem * suum dicebat eum, qui revera ejus esset «
pater, ex quo erat vere sicut Deus ex Deo, «
numquam dixisset ostende nobis patrem tuum, «
bene sciens quia invisibilis est hominibus divina «
natura. Consequenter itaque & Dominus dixit ad «
illum, *Tanto tempore vobiscum sum * Philippe, &* « * 426
non cognovistis me Philippe. Velle enim patrem vi- «
dere, indicium erat eo quod neque ipsum sciret «
quis esset secundum naturam, neque quem di- «
ceret patrem esse, filius ex eo extans. Et ape- «
riens hoc ipsum addidit, *Qui videt me, videt* «
C *& patrem*. Si enim cognoveris, inquit, quis «
sim, cognosces & illum, secundum quod possi- «
bile est, per me contemplans patris naturam, «
cujus sum filius ex ipso extans secundum essen- «
tiam, & ejusdem cum illo extans essentiæ. Quo- «
niam vero nescis me, neque patrem meum scis quem «
dico: cognoscens autem me cognosces & patrem «
quem dixi. me videns contemplatione intelli- «
gentiæ, per me videbis omnino etiam illum. Ad- «
didit etiam: *Usque nunc nihil petistis in nomi-* « Joan. 16. 24.
ne meo. Et aperiens quoniam necdum divinam «
naturam ejus intelligentes, neque orationes ei «
offerebant ut Deo, neque petitiones aliquas in «
ejus nomine faciebant, sicut oportebat facere «
D in nomine Dei extantis & filii Dei omnium. «
& quia propter hanc eorum infirmitatem in «
similitudinibus de patre loquebatur, eo quod «
neque illi potuerunt integre scire ea quæ dice- «
rentur, vel de quo diceret patre, vel qua- «
liter extante, adhuc apertius indicatur. Dixit «
enim, *Hæc in parabolis locutus sum vobis. ve-* « Joan. 16. 25.
nit hora, quando non jam in parabolis loquar «
vobis, sed manifeste de patre annuntiabo vobis. «
Quid autem erat quod de patre non manifeste «
dixerat, nisi quia revera divinam naturam unige- «
niti nesciebant, ex quo possent discere Deum «
patrem, qui ex certo ejus esset pater, ut Deus «
Dei ex eo nati secundum essentiam ? Cujus rei «
gratia per similitudines eis de patre loquebatur. «
E nunc quidem nomine tantum apud eos utens, «
ejus autem veram intelligentiam in posterum «
illis reservans edicere, quando eos gratia spiri- «
tus sancti, quæ super eos venit, instituens per- «
ceptibiles tantæ doctrinæ perficeret. Propter «
hoc etiam ipse Dominus in eodem ipso sermone «
proximus passioni, ut infirmitatem eorum osten- «
deret, unde possent doctrinam perfectiorem ad- «
sumere, dicebat, *Multa habeo vobis dicere*. Cu- « Joan. 16. 12.
jus ergo rei gratia modo non dicis ? quia non «
potestis modo portare. non invidens, sed quia non «

* (424) *sibi fuisse cognoscunt*.
* (425) *suum Deum*.

* (426) deest *Philippe* deest etiam in textu Joannis cap. 14. v. 9.

„ sufficitis ad majorem rerum perceptionem, „ infirmius adhuc affecti, quam ut horum dogmatum integritatem possitis edoceri. Quando ergo
Jo. 16. 13. „ poterunt, vel unde? *Quando venerit ille spiritus veritatis inducet vos in omnem veritatem*. Superveniet enim super vos spiritus sancti gratia, „ ex qua cunctam dogmatum subtilitatem cognoscitis. Proinde si divinitatem unigeniti docerentur, & patrem Deum utique docerentur, ut „ pote Dei filii patrem; & quid perfectius ad dogmatum scientiam eis remaneret? Sed his commemoratis, non tantum pro susceptæ causæ merito, quam longe distemus ab accusatoribus Theodori, quin potius Calchedonensis Concilii, deberis attendere: verum etiam quam simpliciter nos ac fideliter rem geramus. Hæ-
a retici enim, velut sues & canes, [a] non integras sicut habentur ipsius Theodori sententias sincere depromunt atque simpliciter. sed quemadmodum de ipsis quoque scripturis canonicis facere solent, pauca ex ejus dictis obscura verba subripiunt, & hæc ipsa maledico dente concidunt. Nos autem, sicut videtis, magis eligimus fastidium de longitudine, quam de brevitate atque obscuritate suspicionem fraudis incurrere. Non est quare in his quæ nos proferimus lector quærat, vel quid superius a Theo-
* 427 doro fuerit dictum, * vel inferius subsequatur,
* 428 vel qua ratione fuerit sic locutus, totam * si causam ante oculos judicantium inspiciendam constituimus: non ex multis atque apertis pau-
* 429 ca, quemadmodum illi, & obscura * verbis non ex integris & perfectis particulas demordemus. Sicut autem potest ex his quæ memorata sunt unusquisque cognoscere, non hominem purum, id est, qui non sit etiam Deus, sed unigenitum Dei filium consubstantialem patri, pro nobis asserit passum. quem dicit proximum passio-
Joan. 8. 19. ni suæ dixisse discipulis: *Si me sciretis, utique*
Joan. 14. 9. *& patrem meum sciretis*. & ad Philippum, *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem*. ostendentem quoniam neque divinam naturam sciebat unigeniti. quod Theodorus non diceret, nisi crederet unigenitum divinæ naturæ pro nobis passum. Verum nec illud ibi poneret quod ait, Hinc etiam adductus est Philippus ad dicendum, *Ostende nobis patrem, &*
* 430 *sufficit* * *nobis*. Si enim integre sciret, quia pa-
* 431 trem * suum dicebat eum, qui revera ejus esset pater, ex quo erat vere sicut Deus ex Deo, nunquam dixisset, *Ostende nobis patrem tuum*, bene sciens, quia invisibilis est hominibus divina natura.

CAP. III. Ergone iste, qui vere Deum ex Deo, & invisibilis ac divinæ naturæ filium pro nobis asserit passum, duos filios volebat intelligi, tanquam alterius subsistentiæ sit qui pro nobis passus est, & alterius unigenitus, qui vere sicut Deus ex Deo invisibilis divinæque naturæ sit? aut posset de eo quem purum credebat hominem dicere, Si „ enim cognoveris, inquit, quis sim, cognosces „ & illum secundum quod possibile est, per me „ contemplans patris naturam, cujus sum fi- „ lius, ex ipso extans secundum essentiam, & „ ejusdem cum illo extans essentiæ? Et ut non „ alium, sed ipsum patri consubstantialem pro nobis passionem suscepisse monstraret, hoc ipsum repetens iterum dicit: Propter hoc etiam ipse „ Dominus in eodem ipso sermone proximus pas- „ sioni, ut infirmitatem eorum ostenderet, unde „ possent doctrinam perfectiorem adsumere, dice- „ bat, *Multa habeo vobis dicere*. Ipse ergo Dominus, qui consubstantialis est patri, & non filius, a Theodoro pro nobis dicitur passus. Verum neque ipse ab eo pronuntiatur pater esse qui filius. alioquin loquens de Philippo non diceret, Velle enim patrem videre, indicium erat „ eo quod neque ipsum sciret, id est Christum, „ vel quod ibi subsecutus ait ex persona Domini, „ Si enim cognoveris, inquit, quis sim, cognosces „ & illum secundum quod possibile est, per me „ contemplans patris naturam. & quæque similia „ ibi commentur, quæ de patre ac filio; quorum „ una natura est, non nisi pro discretione personarum dicta queunt intelligi. In fine vero ipsius sententiæ omnes tres personas patris & filii & spiritus sancti simul insinuat, cum ex persona Domini dicit, Quando venerit ille spi- „ ritus veritatis, inducet vos in omnem verita- „ tem. Superveniet enim super vos spiritus sancti „ gratia, ex qua cunctam dogmatum subtilita- „ tem cognoscetis. Proinde si divinitatem unige- „ niti docerentur, & patrem Deum utique docerentur. Quid igitur hæreticorum complices in præjudicium sanctæ synodi tantam rerum evidentiam obscurare conati sunt, quasi omnibus sic possent oculos claudere, sicut sibi clauserunt. Nam secundum Joannem Evangelium interpre- „ Joan. 1. 10. tans dicit: *In mundo erat, & mundus per eum* „ *factus est, & mundus eum non cognovit*, dicens „ venientem in hunc mundum de domino Christo „ bene intulit, in mundo erat, ut ostenderet quia „ venientem ad manifestationem retulit. Substan- „ tia enim & natura erat in mundo, inquit, & „ antea. Et veluti hoc parum esset, intulit, „ *mundus per eum factus est*, hoc est, quid mirum „ si erat in mundo, qui non esset, nisi ille vo- „ luisset? Sed tamen erat quidem in mundo & an- „ tea, & fecit etiam mundum ipse, & mundus „ eum non cognovit. Bene hic & non cognovit „ dixit, velut si diceret non cognoverunt proprium dominum. Confirmatur omnino quod sa- * 432
pientissimus Joannes cum orientali Concilio * de Theodoro dicit. Re enim vera, sicut apparet, b
non ignorabat vel negabat [b] summam unitatem, qui & illa tam multa, quæ superius memoravimus dixit, & quod de Christo in carnis manifestatione veniente dicebat, quia substantia &

a *Non integras sententias*). Sic Dionysius Alexandrinus teste Athanasio, quærebatur non integras, sed concisas ab adversariis sententias suas proferri. Ἐν οὐκ αἰτιῶνται τὰς κατηγορίας αὐτοῦ, ὡς μὴ ὁλοκλήρως λέγοντες, ἀλλὰ περικόπτοντες αὐτοῦ τὰς λέξεις. Et de Apolinario Apostoli verba truncante Gregorius Nazianzenus oratione xlvi. ad Nectarium. λέγει γὰρ πάλιν ἀποστολικήν τινα ῥῆσιν τοῦ ὅλου σώματος τῆς συμφράσεως ἀποτεμών.

b *Summam unitatem*.) Sed κατ' εὐδοκίαν benevolo affectu, & χρίσματι tantum, ut dictum est. Nam unionem κατ' εὐδοκίαν Theodorus recte quidem contra Synusiastas refellebat; sed hypostaticam non agnoscebat. Quod illa in primis declarant, quæ ex ejus ad Domnum epistola recitat Anastasius presbyter in Eclogæ χρήσεων δογματικῶν, his verbis. Θεοδώρου Μοψουεστίας, ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς. Ἡ κατ' εὐδοκίαν τῆς φύσεως ἕνωσις μίαν ἀμφοτέρων τῆς ὁμωνυμίας λόγῳ ἐργάζεται τὴν προσηγορίαν, τὴν θέλησιν, τὴν ἐνέργειαν, τὴν αὐθεντίαν, τὴν δυναστείαν, τὴν δεσποτείαν,

* (427) *vel quid inferius*.
* (428) *totam sicut est causam*.
* (429) *verba elegimus; non ex integris*.
* (430) *nobis; hoc etiam adjiciens: si enim*.
* (431) *suum Deum*.
* (432) *De Theodoro dicit, neque unitatem summam ignorans vel negans, absit. Re enim vera*.

natura erat in mundo & ante ipsum, dicens ante fuisse in mundo qui est postea manifestatus in carne. Nec mirum esse pronuntians, quod dicatur & antea Christum in mundo fuisse, qui non esset nisi ille voluisset: eundem rursus adfirmans in principio fecisse mundum, quem perhibet novissimis temporibus venientem a mundo non esse cognitum proprium dominum. Quocirca noverat iste Christum in carnis manifestatione venientem factorem esse mundi & proprium dominum, nec dicendo duas esse naturas Christi, duos dicebat filios, aut duos dominos, aut duos Christos, sicut mentiuntur hæretici. Nam sic aperte ^a in libro* ad baptizatos locutus est.
* 433 Neque enim, si duas naturas dicamus, necessitas nos ulla constringit aut duos dicere filios, aut duos* homines, aut duos Christos: quoniam
* 434 hoc putare extremæ est amentiæ. Sed quid etiam quinto de Incarnatione libro, capitulo LXS. dicat adversus Apollinaristas & Arianos interrogantes utrum alter & alter, an idem ipse, attentius quæso considerare dignemini. Nam in eo non solum recta de incarnatione Christi fides ejus apparet, verum etiam secundum quam rationem, vel secundum quem dicendi morem locutus est alia, pro quibus eum calumniantur hæretici. Ait enim: Quando naturas quisque discernit, alterum & alterum necessario invenit, & huic rei neque ipsos puto repugnare, quia alterum Deus verbum natura, alterum autem quod adsumptum est, quicquid illud sit, concedatur. hoc interim item persona idem ipse invenitur, nequaquam confusis naturis, sed propter adunationem quæ facta est, adsumpti ad adsumentem. Si enim integre conceditur hoc alterum esse ab illo natura, & manifestum quia æquale non est quod adsumptum est adsumenti, neque simile hoc illi, neque idem quod adsumptum est adsumenti: manifestum quia idem ipse invenietur adunatione personæ. Sic ergo oportuit dividere quæ circa Christum sunt. istis enim divisionibus contrarium nihil est. hæc enim multam etiam cum divinis literis consonantiam habent. Sic neque naturarum confusio fiet, neque personæ quædam prava divisio. Maneat enim & naturarum ratio inconfusa, & indivisa cognoscatur esse persona. Illud quidem proprietate naturæ, diviso quod adsumptum est ab adsumente: illud autem adunatione personæ in una appellatione totius considerata sive adsumentis, sive etiam adsumpti natura, & veluti sic dicam in filii appellatione simul & Deum verbum appellamus, & adsumptam naturam, quæcumque illa sit, consignificamus propter adunationem quam ad illum habet. Estne quisquam, clementissime Imperator, tam obscurati cordis & ab humano intellectu penitus alieni, qui hæc audiens & relegens, putet Theodorum duos filios prædicasse? Magis enim accusatores ejus, qui egerunt ad evacuationem synodi Calchedonensis, existimo contra conscientiam fallaciter agere, quam per ignorantiam in manifestis rebus errare. Illud autem est quod petivi ut attentius* advertatis, vel quo modo dicendi loquatur, ubi imperitos & ignaros suæ intentionis * 435 videtur offendere. quia dum naturas in Christo discernens alterum & alterum dicit, non quasi duos filios introducit: sed quia* alterum * 436 Deus verbum natura, sicut hic evidentissime docet; alterum autem quod adsumptum est, qui tamen persona idem ipse invenitur. Nec mea, sed ejus hæc verba sunt, exponentis semetipsum, & dolentis quomodo intelligi debeat in ceteris, ubi sic loquitur. qui hoc ipsum repetens, ut decebat, sicubi tale aliquid* dicitur, * 437 non aliter nobis accipiendum esse commendat. Si enim integre conceditur, inquit, hoc alterum esse ab illo natura, & manifestum, quia æquale non est quod adsumptum est adsumenti, neque simile hoc illi, neque idem quod adsumptum est adsumenti, manifestum quia idem ipse invenietur adunatione personæ. Perspicis, Auguste, quod non persona, sed natura potius, adsumentem ab adsumpto alterum dicat, & de naturis hoc velit intelligi, quarum est multa diversitas, & de quarum ratione convenit dicere, quia non est idem quod adsumptum est adsumenti: de persona vero dicat quod idem sit adsumens atque adsumptus. Plusne aliquis dicere potuit, quam idem ipse? quod in hac sententia non tantum semel, sed iterum dicit: ideoque sequitur dicens sic: Neque naturarum fiet confusio, neque personæ quædam prava divisio. Quid evidentius quærere, vel quid amplius de illo expectare possemus! & tamen ille adhuc addit & dicit: Maneat enim & naturarum ratio inconfusa, & indivisa cognoscatur esse persona. & iterum cumulata, si dicendum est, super accumulans ait: Illud quidem proprietate naturæ, diviso quod adsumptum est ab adsumente. Illud autem adunatione personæ, in una appellatione totius considerata sive adsumentis sive etiam adsumpti natura, & veluti sic dicam in filii appellatione simul & Deum verbum appellamus, & adsumptam naturam, quæcumque illa sit, consignificamus. Ideo vero dicit, quæcunque illa sit, quoniam hæretici, contra quos agit, etiam a se diverso errore da

---

φερόμενον κατ' αὐτὴν πρόσωπον καὶ γνωριζόμενον, καὶ λεγομένων τὴν ἀξίαν, τὴν ἐξουσίαν, μηδενὶ τρόπῳ διαιρουμένην ἐπ' ἀμ- *Naturarum quæ juxta εὐδοκίαν fit adunatio, unam utriusque communi nomine appellationem præstat, voluntatem, operationem, auctoritatem, potentiam, dominatum, dignitatem, imperium nullo modo divisum, cum una utriusque secundum illam fit dicaturque persona.* Et post alia. *Καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν· ὁ τῆς κατ' οὐσίαν ἑνώσεως ἐπὶ μόνων τῶν ὁμοουσίων ἀληθεύων λόγος, ἐπὶ δὲ τῶν ἑτεροουσίων διέψευσται· συγχύσεως εἶναι καθαρὸς οὐ δυνάμενος. ὁ δὲ τῆς κατ' εὐδοκίαν ἑνώσεως τρόπος, ἀσυγχύτους φυλάττων τὰς φύσεις καὶ ἀδιαιρέτους, ἓν ἀμφοτέρων τὸ πρόσωπον δείκνυσι· καὶ μίαν τὴν θέλησιν, καὶ μίαν τὴν ἐνέργειαν μετὰ τῆς ἑπομένης τούτοις μιᾶς αὐθεντίας καὶ δεσποτείας. Et quid multis opus est? Unitionis secundum substantiam ratio in solis consubstantialibus vera est: in iis quæ alterius sunt substantiæ, falsa, cum sine confusione esse nequeat. Unitionis vero juxta εὐδοκίαν modus, inconfusas servans naturas & indivisas, unam utriusque personam ostendit, unamque voluntatem, & operationem unam, cum una quæ ista consequitur auctoritate ac dominatu.* Et post alia rursum. *Κατὰ γὰρ τὸν τῆς εὐδοκίας τρόπον τῷ θεῷ λόγῳ συναφθεὶς, ὡς ἔφαμεν, ἐξ αὐτῆς τῆς μήτρας ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς παρθένου ναὸς, μεμένηκεν ἀδιαίρετος, τὴν ἐν πᾶσιν αὐτῷ ταυτοβουλίαν καὶ ταυτουργίαν ἐσχηκώς· ὧν οὐδέν ἐστι συναφέστερον. Juxta modum enim εὐδοκίας Deo verbo conjunctum, ut diximus, ab ipso utero quod ex Virgine natum est templum, mansit indivisum, eandem in omnibus cum ipso habens voluntatem, eandemque operationem, quibus nihil esse potest conjunctius.*

a *In libro ad baptizatos*) Idem videtur, qui in Actione IV. Synodi V. perpetuo inscribitur *Ad baptizandos*.

* (433) *ad baptizatos scripto.*
* (434) *Dominos, aut.*
* (435) *advertatis hoc proposito, vel.*
* (436) *alterum est Deus.*
* (437) *dicit.*

incar-

incarnatione dissentiunt. Nam Apollinaristæ
a quidem [a] carnis & animæ naturam sine mente adsumpsisse Dominum credunt: Arriani vero carnis tantummodo. Idcirco etiam superius ait: alterum Deus verbum natura, alterum autem quod adsumptum est, quicquid illud sit. Sed numquid post hanc manifestam nobis ab eo regulam constitutam, & non semel aut iterum, sed sæpius conculcatam, ubicumque dictorum suorum invenitur de Christo loquens alterum ab altero secernere, & adsumentem ita distinguere ab adsumpto, ut & hoc & illud idem non esse confirmet,
B pro divisione unius personæ dictum, & non potius pro diversitate duarum naturarum debemus accipere, cum dicat quia persona idem ipse est adsumens atque adsumptus, & hoc ipsum repetat, & vario dicendi modo commendet? Prodesse itaque nobis hæc ejus ratio debet ad illa quæ videntur obscura, ut ex his certissimis alia quæ forte sunt dubia judicemus. Non adspiciamus in furtivas sententiarum ejus particulas, quas ideo præcidunt hæretici, ut in eis non appareat dicentis intentio. Quod ergo nobis dicunt, disputantem de Christi in-
C carnatione scripsisse Theodorum non idem esse adsumptum adsumenti, sed alterum esse & alterum, hoc & nos eum dixisse testimonio præsenti monstravimus, sed pro duarum diversitate naturarum, non pro unius divisione personæ: sicut dicimus, alterum esse interiorem hominem ad imaginem & similitudinem Dei factum, & alterum exteriorem similiorem magis pecoribus factum: non quod duæ personæ, sed quod duæ naturæ sint. Quod etiam hujus manifesta verba declarant, & inconcusse tenendum multiplici nobis repetitione commendant. Illad
D ergo nobis potius probent si possunt, ubi secundum personam non eumdem esse, vel alterum esse dixerit, ut eum nos quoque fateamur errasse. Probari autem hoc expetimus, non pro nescio cujus suspicione aut voluntate jactari, ut non ex aliorum conjectura sive calumnia, sed ex suis verbis merito judicetur. Si vero nihil in eum tale probari potest, quomodo eum dicunt a synodo Calchedonensi tanquam Nestoriani dogmatis inventorem debuisse damnari? Qui rursus sexto ejusdem operis libro, capitulo LIV. adversus eosdem Apollinaristas, qui nos
b » videri volunt [b] hominicolas, sic respondit. Si
E » ergo hominem dicentes Christum hominicolæ vo-
» cati juste eis videmur, hoc antequam nos di-
» ceremus scriptura docuit omnes homines per ea
» quibus hominem vocare non recusat, sicut su-
» perius in plerisque locis vocari hoc nomine Chri-
» stum ostendimus. Sed hominem, inquiunt, pu-
» rum dicentes esse Christum hominicolas oportet
» vocari. hoc jam apertum mendacium est. si-
» quidem hoc dicere voluerunt. Nullus enim a-
» liquando hæc nos dicere audivit. & puto ne-
» que istos suscipere posse mentiri mendacium tam
» apertum: non quia non * cognite se habeant
* 438 » ad mendacium, sed quia redargui se posse fa-
A » cillime vident. quanquam si minus * ejus cu- » * 439
» ret, & hoc forsitan contingat. Nos enim hæc »
» dicere, id est unigeniti negare divinitatem, »
» summæ furiæ esse arbitramur, aut quid jam »
» restat cur ab hæreticis separemur? cujus rei »
» gratia & tales & tantas persecutiones * susti- » * 440
» nemus? aut quis ignorat semper adversum nos »
» ab hæreticis bellum agi? omne metallum, & »
» omne locum desertum repletum est ex nostris »
» hominibus propter doctrinam pietatis. & post »
» aliquanta. Hæc autem, inquit, omnia quan- »
» do Beatus Meletius sustinuit primus, & cum »
B » illo deinde multi per provincias & civitates & »
» loca ab hæreticis, cujus rei gratia? nonne quia »
» dominum Christum verum confitebantur? non- »
» ne quia verum prædicabant filium Dei, de es- »
» sentia paterna genitum, semper simul extan- »
» tem cum generante patre, addentes etiam de »
» spiritu sancto piam confessionem? Qualiter ita- »
» que, qui tanta propter hanc confessionem passi »
» sumus, calumniam pati ab ipsis possumus, ve- »
» luti hominem purum dicentes, rebus ipsis hanc »
calumniam manifestam redarguentibus? Quomodo iste imprudenter solum, ac non etiam
C impudenter accusetur, quod quasi Christum hominem purum dicat, ignoro: quia jam pridem Apollinaristis, Eutychianorum auctoribus, duas naturas Christi negantibus, & propterea velut hominicolas orthodoxos calumniantibus, qui Christum & hominem confiterentur & Deum, falsum esse respondit quod Christum purum hominem dicere putabantur, affirmans quod hoc ab eis nullus audierit, & hoc dicere summæ furiæ esse contestans. S. Meletium Antiochenum antistitem, & alios catholicos confessores cum illo, propterea dicit metalla & omne locum
D desertum replevisse, quia Deum verum Christum confitebantur, ex paterna essentia genitum, & cum generante patre semper extantem, addentes etiam piam de spiritu sancto confessionem. Proinde cum Dominus in Evangelio dicat, *ex verbis tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis*, quomodo sancta synodus posset hunc hominem, ex verbis suis justificatum, ex verbis Apollinaristarum Eutychisque damnare? Ecce clamat & sæpius iterat, non se dicere Christum hominem purum, sed verum Deum & verum Dei filium, de paterna *Matth. 12. 37*
E substantia genitum, & semper cum generante patre simul extantem; & nescio qui dicunt, quod eum post mortem synodus anathematizare debuerit, tanquam Christum hominem purum, & non ipsum esse dicentem, qui secundum essentiam filius Dei sit. Ubi simul advertant, nec videre dissimulent, quia etiam cum dicit filium Dei Christum de essentia paterna genitum, & semper cum generante patre simul extantem, & adhuc referens sequitur, Addentes etiam de spiritu sancto piam confessionem, Trinitatem quoque prædicat, quam negasse similiter fingitur. Recognoscant itaque facilitatem suam, & circumventos se tandem intel-

a *Carnis & animæ*) Hoc quoque discrimen Arrianorum & Apollinaristarum observat Theodoretus Dialogo II. At S. Augustinus hæresi lv. significat Apollinaristas principio cum Arrianis sensisse Christum carnem sine anima suscepisse: postea Evangelicis testimoniis victos dixisse mentem non fuisse in anima Christi, sed pro hac ipsum verbum in ea fuisse. Quam ob causam a nonnullis, quia non totum hominem a Verbo susceptum dicebant, Διμοιρῖται appellati sunt.

b *Hominicolas*) Ἀνθρωπολάτρας. Athanasius sub finem libri De incarnatione Domini, Καὶ ὑμεῖς συκοφαντοῦντες λέγετε ἡμᾶς δύο λέγειν υἱούς, καὶ ἀνθρωπολάτρας ὀνομάζετε. *Calumniam in nos struentes, duos filios dicere nos dicitis, & hominicolas appellatis.*

* (438) *cognate.*
* (439) *eis.*
* (440) *sustinuimus.*

ligant, qui magis hæreticis vel hæreticorum fautoribus, quam sanctis patribus Ecclesiæ catholicæ, de Theodoro crediderunt. Decimo etiam
» libro ejusdem operis capitulo LXX. sic ait: Si-
» cut enim per tales voces ex scriptura divina
» naturarum * differentias edocemur, sic & adu-
* 441 » nationem discimus, quoties ambarum naturarum
» proprietates in unum conducit, & sicut de uno
» quodam eloquitur. Hoc enim est simul ostende-
» re & naturas differentes, & personæ adunatio-
» nem. ex differentia quidem eorum quæ dicun-
» tur, differentia intelligitur naturarum: cum au-
» tem in unum rediguntur, manifestam suscipi-
» mus adunationem. Beatus itaque Joannes Evan-
» gelista dicit: *Altera die vidit Jesum venientem*
Joan. 1. 29. » *ad se & dicit, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit*
» *peccata mundi. Iste est de quo ego dixi, quia*
» *post me venit vir, qui ante me factus est, quia*
» *prior me erat, & ego nesciebam eum.* Hic enim
» dicendo, Vidit Jesum venientem ad se, & di-
» cit, Ecce agnus Dei, manifeste humanitatem si-
» gnificare mihi videtur. Hoc enim videbat bap-
» tista Joannes, hoc erat quod susceperat mortem:
» corpus videlicet, quod pro omni oblatum est
» mundo. Quod vero sequitur, qui tollit peccata
» mundi, nequaquam jam convenit carni. Non
» enim illius erat totius mundi peccatum auferre,
» sed erat hoc pro certo divinitatis opus. Quis talia non existimaret post exortas Nestorianorum & Eutychianorum hæreses dicta, nisi auctorem dictorum titulus indicaret! Sic inter utrosque medius & rectus incedit, sic utrosque scripturæ divinæ testificatione confutat iste, qui dicitur confutari debuisse a Concilio Calchedonensi, tamquam Nestoriani auctor erroris, ut nihil aliud esse definitum vel Ephesino vel ipso Calchedonensi Concilio lector inveniat. Sed utinam hæc Nestoriani & Eutychiani nobiscum sequerentur, quia non essent hæretici. Utinam hæc nobiscum tandem Nestoriani & Eutychiani sequantur, ut non sint hæretici. In quibus sic in Christo duarum naturarum differentia prædicatur, ut simul etiam prædicetur utriusque naturæ unam esse personam. Non ergo simulent Eutychiani, propterea se odisse Theodorum, quasi duas personas filii Dei ac filii hominis prædicantem: cum ex his quæ memorata sunt ostendantur ob hoc illum potius odisse, quod duas unius prædicaverit esse naturas. Non ad hæc ingeniosum intellectorem, sed potius lectorem non fastidiosum requirimus. Aperta res ac manifesta interpretatione ulla non indiget. tantum est ut videre jam velint, qui clausis oculis veritati resistunt. Nam & in XII. prædicti operis libro,
» Si vero aliquis, ait, interrogare voluerit, quid
» tandem esse dicam Jesum Christum, dico Deum
» & filium Dei. Ecce qualis erat ejus confessio, qui purum hominem Christum dixisse confingitur. cui metuendum est, ne cum eum Judaicæ impietatis ab istis calumniatoribus argui recusamus, e contrario Manichæorum ei crimen & in mysterio incarnationis impingant, quoniam in hoc loco Jesum Christum Deum confitens & filium Dei, nihil de ejus humanitate locutus est.
* 442 Quid enim mirum, si illi qui eum * dudum & solitarium Deum prædicasse sine filio & spiritu sancto, & duos e contrario docuisse filios, hoc quoque simili contrarietate confingant, ut cum eum dixerint, sicut Judæi, purum hominem Jesum Christum credidisse, tanquam non sit etiam Deus, rursus illum, sicut Manichæus, dicant quod dominum Christum Deum tantum & filium Dei credens, hominem fuisse negaverit. siquidem eum jam, sicut supra docuimus, & Judæorum & Manichæorum duxerint errore maculandum, quasi evacuantem omnes in Christo factas prophetias. Omnia enim eorum sapientiæ licent, & nihil est quod libeat, & sibi non expedire credant. Sicut autem non propterea hominem denegat Jesum Christum, quia de humanitate ejus tacens Deum illum tantummodo hic fatetur & filium Dei: ita etiam non Deum denegat Jesum Christum, ubi de divinitate ejus tacens, aut naturarum discretionem faciens, reticet quod idem sit etiam Deus & filius Dei. Non enim & Petrus Apostolus Deum denegabat Christum, cum Judæis loquens de divinitate ejus dispensative taceret, quam vel levi auditu illi
ferre non possent: & diceret, *Viri Israelitæ, audi-* Act. 2. 22.
te verba hæc. Jesum Nazarenum, virum adprobatum a Deo in vobis virtutibus & prodigiis & signis, quæ fecit per illum Deus in medio vestri, sicut vos scitis, hunc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemistis, quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, & talia cætera, quæ sequuntur. Ne-
que Paulus ejus * Apostolus Deum negabat Chri- * 443
stum, cum diceret: *Unus Deus, unus & media-* 1. Tim. 2. 5.
tor Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, testimonium temporibus suis. quasi Christus Deus non esset, sed tantum mediator Dei & hominum; aut conditor non esset & rector omnium temporum, ut quædam quasi ejus tempora dicerentur, sicut de uno quolibet simile nostri homine loqui solemus, & dicere, temporibus suis hoc vel illud dicit, aut facit. Sed pro diversitate causarum diversa semper est dicentis intentio. Nam
& ipse Dominus in Evangelio Judæis dicit, *Nunc* Joan. 8. 40.
autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo. Num-
quid hæc dicens Deum se esse negavit & * Chri- * 444
stum? Proinde secundum hanc formam & Apostolos ejus, & doctores Ecclesiæ quædam locutos esse credimus, tanquam divini sacramenti dispensatores, non omnibus eadem, nec eodem modo tradentes. Quos in Ecclesiæ pace defunctos pie ac religiose facimus si melius interpretari velimus, sic excusantes homines, ut accusemus errores. Nec non & XV. libro, quo ipsum totum opus de Incarnatione conclusit, utramque naturam in unius filii personam convenisse testificans, ait: Propter quod utrumque juste filius vocatur, una extante persona, quam adunatio naturarum effecit. Verum ego in hoc ejus opere de Incarnatione diutius moratus sum, quam fidei & rationi, ac si non diutius, quam contra calumnias, ac pertinaciam necessarium
videbatur. Nam cui bene * scienti non suffice- * 445
ret ad cognoscendam Theodori fidem ipse solus ejusdem operis titulus? Quis enim eum audiens condidisse libros de Incarnatione, aut ut proprie hoc exprimam, minus quidem Latino, sed necessario verbo, sicut a Græcis dicitur,

* (441) *differentiam*.
* (442) *dixerunt, & solitarium*.
* (443) *coapostolus*.
* (444) *Christus*?
* (445) *sentienti*.

A a * de Inhumanatione filii Dei, duos eum putet filios prædicasse? Nam qualiter filium Dei, id est Deum verbum, non hominem quoque diceret, quem diceret inhumanatum? Non enim refugio verbum, quod a me fidei ratio atque utilitas flagitat, adversus eos qui non hominem totum, id est carnem & animam rationalem, sed solam carnem, aut carnem tantum & animam sine ratione, suscepisse dicunt filium Dei. Qualiter itaque Deum verbum, quem docebat inhumanatum, non ipsum & hominem diceret? aut quomodo duos filios docens, tanquam alterius personæ sit verbum Dei, alterius vero homo susceptus, & non idem in persona Deus B verbum qui homo, ipsum Dei verbum diceret inhumanatum? Contrarium sibi utrumque est, & pudere debuit hinc accusasse doctissimum virum, aut si hoc nolunt dicere, doctissimorum certe virorum testimonio prædicatum. cujus impudentiæ non fuisse particeps synodus Calchedonensis arguitur, quam intelligere oportuit, quia ubi Theodorus, necessario contra hæreticos naturarum proprietates amplius dividens, adsumentem ab adsumpto alteram esse adsereret, natura eum, sicut supra docuimus, non persona diceret alterum. Porro ab hoc opere de Incarnatione ad aliud quod contra Eunomium edidit transeamus, ubi decimo libro ait: „Omnes enim Judæi venturum Christum ex propheticis C vocibus expectabant, magnum quemdam & multorum bonorum eis auctorem futurum. Quapropter interrogante Herode post Magorum præsentiam Scribas & Pharisæos, ubi Christus nasceretur, responderunt illi, & locum dixerunt, quia in Bethleem Judæ. Sed non propterea Christum filium Dei Deum sciebant; hominem autem purum arbitrati sunt Christum secundum probatissimos prophetarum futurum, licet parum aliquid his meliorem. quod etiam nunc putantes Judæos quilibet videbit. Justumne videtur adhuc, ut sancta & magna synodus arguatur, D quod non & ipsa Theodorum simul & Judaicæ infidelitatis & Manichææ pestis argueret, ut eum & cum Judæis condemnaret, quasi hominem tantum crediderit Christum, & cum Manichæis, quasi non acceperit prophetas de Christo locutos? cum & illos arguat, quod licet probatissimis prophetarum parum aliquid meliorem eum fuerint arbitrati, Deum tamen esse nescierunt; & contra istos dicat, quod eum Judæi venturum ex propheticis vocibus expectarent, secundum quas etiam Herodi interroganti responderunt, quod in Bethleem Judæ nasceretur? E

CAP. IV. Unde quia & Eutychiani nec erga magnam synodum, nec erga Theodorum placari possunt, quantacumque de libris ejus similia proferantur, tale potius aliquid eum dixisse monstremus, quod suo putent errori congruere. Nam hic quæ memorata sunt, & aliis hujusmodi sedari non poterunt: quia non ut simulant vel ipsum, vel Calchedonense Concilium, ob hoc oderunt, quia duos prædicaverit filios, hoc enim aperte falsum est: sed potius quod evidentissime duas unius filii dixerit esse naturas. Et propterea quoniam, sicut primo libro memoravimus, dicere solent iidem Eutychiani vel Semieutychiani, sic unam Christi esse naturam ex divinitate & humanitate compositam, quomodo una est etiam humana natura ex anima corporeque composita; ostendamus illis, ubi etiam Theodorus dicit, quia sicut anima adunata corpori, homo ex ambobus efficitur, ita ex adunata forma Dei & forma servi, id est divinitate atque humanitate, unus est Christus. Sic enim fortasse, qui ut catholico non pepercerunt, vel tanquam suo, id est Eutychiano sive Semieutychiano, parcent, & magnum Concilium, quod eum non damnaverit, desinent criminari. Et ille quidem non pro naturæ, sed pro personæ unitate hoc posuit, sicut & alii patres, quorum isti male utuntur exemplis. Nam Dei verbi natura, quæ simplex est & incontaminabiliter simplex, componi non potuit. Dicit ergo in quarto adversus Apollinarem libro: „Quoniam autem & juxta nos homo dicitur ex anima & corpore constare, & duas quidem has dicimus naturas, animam & corpus, unum vero hominem ex ambobus compositum; ut conservemus unum esse utrumque, oportet confundere naturas, & reconvertentes dicere, quoniam anima caro est, & caro anima. Et quoniam illa quidem immortalis est & rationalis, caro vero mortalis & * rationalis, reconvertentes * diceremus, quia immortalis est mortalis, & mortalis immortalis: & rationalis irrationalis, & irrationalis rationalis. * 446 * 447 Sed neque ex divina scriptura hoc edocti sumus, o sapientissime omnium, neque alius quisquam hoc dicit usque in hodiernum diem, eorum qui sanam humanam habent mentem, præter vos, qui per omnia estis dementes. qui dispensationem, quæ propter nos * facta est, ab oratione adsumptionis mentis in ipsam mentem judicium recepistis totius insipientiæ plena loquentes, & tam multa irreverentia leges constituentes. * 448 Quæcumque enim secundum aliquid discreta, secundum aliquid acceperunt unitatem, servant suam, qua discreta sunt, incolumem rationem, & unitatem integram habent. Unum est aliquid natura, sicuti filius & pater: manet autem personarum discretio. essentia quidem inseparabiliter existente una, personæ proprium habent discretionem; ut neque pater dicatur filius, neque filius pater. Similiter etsi natura quædam diversa sunt, secundum aliud vero adunari contigerit ea, neque naturalem perdunt divisionem, & unitatem propriam habent, sicut anima adunata est corpori, & unus ex ambobus effectus est homo. Manet naturarum divisio. alia quidem «

a *De inhumanatione*) Περὶ ἐνανθρωπήσεως. Edictum Justiniani, Θεοδώρῳ λέγοντι ἐν τοῖς περὶ ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ διαφόροις λόγοις ἀσεβῶς ἐκτέθεικε. Sic enim Græci de hoc mysterio libros suos inscribere solebant, quos Latini de Incarnatione appellabant. ut Athanasius, cujus oratio. 11. titulum habet, περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ λόγου. eodemque modo Cyrillus, & alii orthodoxi. Nam Arriani & Apollinaristæ, quia totum hominem a Verbo susceptum negabant, ἐνανθρωπήσεως titulum refugientes, altero περὶ σαρκώσεως utebantur, ut Eudoxius Constantinopolitanus in Ecloge Anastasii, & Apolinarius ipse, cujus περὶ σαρκώσεως λογίδιον commemorat Theodoretus Dialogo 111. Usi tamen hoc etiam interdum catholici, ut Athanasius idem in aliis libris. quin & contra Apolinarium scribens utramque vocem una conjunxit. Μανιχαῖος, inquit, ἀρνησάμενος τὴν σάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν τοῦ κυρίου, ἀσεβὴς κατὰ πάντα γίνεται.

* (446) *irrationalis.*
* (447) *dicamus.*
* (448) *facta est auferentes, ablatione adsumptionis,*

A „ anima est, alia vero caro. & illud quidem immortale est, illud autem mortale; & illud quidem rationale est, illud autem irrationale. Unus autem homo utrumque. alterutrum vero in „ seipso homo nunquam dicitur absolute & proprie; nisi forte cum aliquo additamento, sicut „ interior homo & exterior homo, non absolute „ homo, sed interior & exterior. ut appareat aliud „ quidem interius hominis, aliud vero exterius. „ Ita & in domino Christo dicimus, immutabilis, „ quoniam in forma Dei extans forma servi, ne„que adsumens quod adsumptum est, neque quod „ adsumptum est adsumens. Unitas autem adsum„pti circa adsumentem inseparabilis est, secun„dum nullum modum incidi valens. B Jam ergo, sicut diximus, vel tamquam Semieutychiano Theodoro parcant, & synodum non accusent, quæ nec antea, nec apud se accusatum adjudicare non posset: maxime cum dicat, quia sicut interior homo & exterior homo, id est anima & corpus, * quanquam non unius naturæ sint, unam

* 449 tamen faciant personam. Quæ porro subtilior unitatis confessio vel expressior esse potest, quam ea quæ putatur non solum quod unus sit Christus, verum etiam quod una sit natura ejus, ostendere? hanc autem iste pro exprimenda personæ unitate non refugit. C Sed sicut hoc dicendo non est credendus Acephalorum caput, quoniam hoc non pro denegatione duarum naturarum dicit, sed potius pro unius assertione personæ: ita non est credendus etiam Nestoriani

* 450 auctor erroris, ubi naturarum confusionem * repellens, amplius earum proprietates necessitate respondendi hæreticis dividit; quoniam hoc non contra personæ unitatem facit. Hinc autem cognoscant Semieutychiani, qua intentione dicatur ab aliis patribus, quos putant in

a duabus Christum negasse naturis, quia * sicut anima & corpus unum hominem faciunt, ita D ex divinitate & humanitate unus est Christus. quod hoc ab eis non ad naturæ, sed ad personæ potius unitatem dicatur: quando etiam Theodorus, quem Nestorianum criminantes, negare non possunt in duabus Christum prædicasse naturis, hac utatur similitudine, quam suæ putant dementiæ convenire. Apparet ergo sapientibus, quemadmodum veritas undique fugacibus suis occurrat, & quaqua versum declinaverint, in faciem sibi eam inveniant resistentem. Unde enim eis non obvia veniat, quos ex sua quoque accusatione confundit? Nam refugientes ejus doctrinam, quam per Calchedonensem Concilium E docuit, duas unius Dei Christi esse naturas: sive ipsum, sive Theodorum, cujus ibi laudes recitatæ sunt, de Nestoriana hæresi criminantur, putantes quod una sit Christi confitenda natura. Hoc autem ex eo nituntur adstruere, quoniam sancti patres dixerunt, sicut ex anima & carne unus est homo, ita in divinitate & humanitate unus est Christus. Suspicantes ergo, quod hoc pro unius naturæ, & non potius, sicut veritas habet, pro unius personæ adsertione ab eis fuerit dictum; non negant errori Nestoriano omnino esse contrarium. & ideo suis, si-

A cut diximus, refutantur. Nam in tantum a sanctis patribus illa similitudo de animæ carnisque adunatione, non ad unius naturæ Christi documentum relata est, ut hac etiam Theodorus uteretur, quem non solum duas naturas, quod verum ac manifestum est, sed etiam, quod falsum est, duas Christi dicunt credidisse personas: ut hac similitudine uteretur, qua sanctos patres existimant non solum unam personam, verum etiam unam Christi docuisse naturam. Sicut autem de anima & carne unius hominis * dicitur, quod nos promiseramus osten- * 451

dere, manet naturarum divisio, & alia quidem B anima est, alia vero caro, natura utique, non persona, quoniam illud quidem rationale, illud autem irrationale est, nam unus homo utrumque: ita etiam ubicumque, præsertim ante errorem Nestorii divulgatum, ab aliquibus Ecclesiæ catholicæ doctoribus invenimus alium dici adsumentem, alio vero adsumptum, non persona vel subsistentia * alia, sed natura debe- * 452

mus accipere, sicut in uno homine alius interior, alius exterior dicitur homo. si neque nos errare volumus, neque ipsis calumniari, neque Ecclesiæ Christi detrahere, in cujus pace atque honore defuncti sunt: neque auctoritatem erro- C ri Nestoriano tribuere, ut his qui maximam laudem de judicio Ecclesiæ meruerunt, similia Nestorius prædicasse dicatur. Quod quidem a fidelibus credi veritas nullatenus sinit, quæ maledictorum calumnias ex aliis eorum dictis, quibus evidenter de unitate personæ Christi locuti sunt, sine dubitatione confutat. Non enim, sicut ignari putant, vel adversarii simulant, solus Theodorus ita locutus est, sed multi alii patres, quorum sequentia, ut promisimus, proferimus exempla. in quibus Eutychianorum, vel satellitum eorum libertatem volumus experiri, & zelum fidei, quem ostentant in Theodoro D contra Calchedonense Concilium, si & ipsos, ut non amplius dicam, ita loquentes pronuntiare audebunt hæreticos. Sic autem loquebantur in Ecclesia Christi, tamquam nulla Nestorii quæstione sollicitante securi, non ut unitatem personæ Christi dividerent, quam & Theodorus inseparabilem profitetur, & secundum nullum modum incidi valentem. Admodum vero gratum est, quod vanas & invicem se destruentes horum calumnias, qui eum dicunt & unam Trinitatis credidisse personam, & quaternitatem prædicasse duos filios adserendo, reciproce simul & ipse ex alterius repulsione alteram quo- E que repellit, cum ex his quæ memoravimus docet, quoniam sicut pater & filius unius quidem naturæ sunt, sed unius personæ non sunt: ita in homine una anima & corpus, vel in Christo Deus & homo, unius quidem personæ sunt, sed unius essentiæ non sunt. quia neque forma Dei forma servi est, neque forma servi forma Dei est: quamvis unitas personæ maneat inseparabilis secundum nullum modum incidi valens.

---

a *Sicut anima & corpus*) Hujus comparationis discrepantia undecim ex capitibus s Theodoro Hagiopolitano demonstrata est, quibus hunc titulum præfigit: *Ἕνδεκα κεφάλαια, ἐν οἷς δείκνυται τὸ ἀπεοικὸς τοῦ παραδείγματος τοῦ τινὸς ἀνθρώπου τῇ κατὰ Χριστὸν ἑνώσει. Undecim capita, quibus ostenditur in quo discrepet exemplum hominis cujusque a Christo incarnato.*

* (449) *quamquam non unius natura sint, unum tamen hominem faciunt, ita & in Domino Christo forma Dei, & forma servi, quamquam non unius naturæ sint, unam tamen fecere personam. Quæ &c.*

* (450) *refellens.*

* (451) *dicit.*

* (452) *alium.*

CAP. V.

EX his ergo certis & evideotibus Theodori fententiis, intelligenda nobis funt alia, quæ in ejus dictis videntur qaibafdam dubia, vel obfcura, fi cam eis notari nolumus, de quibus ait beatus Cyrillus, qaod fe infenfe haberent circa eundem virum admirabilem, & maximam gloriam merentem Theodorum, occafionem facientes contrario dogmati quo tenebantur, ut quærerent quædam ejus capitula non ex melioribus intellecta damnari. Hæc vox Cyrillo digna. fic integrum Ecclefiæ doctorem loqui decebat. B Nam quemadmodum calumniantium hæreticorum eft, ex dubiis & obfcuris quæ certa & manifefta fune male interpretari: ita follitum eft prudentiæ ac pietatis catholicæ, ex indubitatis atque evidentibus, & firmare ambigua, & latentia declarare. Ideoqae melius facimus, fi virorum doctiffimorum in pace Ecclefiæ mortem obeuntiam fcripta melius interpretemur, vel fi minus in eis hærefam futurarum calumnias vitare potuerunt. Si qui vero orthodoxi etiam aliud faciendum putaverint, non funt in hoc a prudentibus imitaudi. Qui fi atriafque partis momenta perpendant, facile dignofceat quorum magis propofitum debeant approbare; utrum accufantium, an excufantium in Ecclefiæ pace & patrum laudatione defunctos. C Primum itaque cooſiderare debeant, quid fit nobis utrifque commune, in quo fimiles eis de orthodoxis accufatoribus fumus, & quale fit eujufque proprium, in quo ab invicem diffonamus. Fides itaque nobis in Deum communis eft: proprium vero eft cuique parti, in quo diffonamus ab invicem, quod illi crudeliter & audacter condemnant in Ecclefiæ unitate gloriaque defunctos, quos Dei folius eft judicare: nos vero, quia nec pietati, nec modeftiæ convenit, confiderantes nos homines effe, nihil quod divinum eft præfumimus ufarpare. Illi alta fapientes refpuunt, & nihil pendunt fanctorum patrum fententias, a quibus adprobati atque laudati funt: nos humilibus confencientes, obedienter eas & cum debita D veneratione fufcipimus. Illi auctoritatem inconfalte tribuunt hæreticorum erroribus, afferentes eos honoratorum virorum prædicationi fimilia docuiffe. nos autem, nullam donantes hæreticis occafionem, provide refpondemus, quod tales blafphemias nunquam Ecclefia Chrifti fufceperit, fed omnem novitatem, mox ut exorta eft, refutarit. Illi denique ipfam, qaæ nos genuit, criminantur & infamnut Ecclefiam, velut adulterinis dogmatibus aliquando corruptam: nos autem virginitatem noftræ matris E excidiffe unqaam a caritate quæ in Chrifto eft denegamus; adferentes non fuiffe hæreticos, quos habuit honoratos. Quas ob res, fi volumus & Deo effe fubjecti, & fanctis patribus obfequentes; fi volumas etiam, quod ad præfentem attinet caufam, Neftorianorum ora confuere, & Ecclefiam quæ nos genuit ab impio-A rum calumniis excufare; non folum non condemnemus in Ecclefiæ communione laudeqne defunctos: fed nec dicamus eos ante Neftorium talia docuiffe; magifque ex aliis eorum fententiis, evidenter Neftoriano errori contrariis, interpretemur alia quæ in eorum fcriptis videntur obfcura. ne jure meritoque reprehendamar, quod & cautela & ftadio ipfis Neftorianis impares fimus, & amplius illi videantur contra veritatem, quam nos pro veritate fatagere. Nam fi illi clariffimos Ecclefiæ doctores fuæ parti volentes applicare, fententias eorum, Neftoriano dogmati manifefte contrarias, ex aliis B minus apertis obfcurare conantur, & in fuam detorquere fententiam; multo magis nos ea, quæ dabia videntur in eorum dictis, melius interpretamur ex his quæ certa funt, ex quo Neftorius oftendatur, ut novi dogmatis inventor, non immerito falfe damuatus. * Conftat ergo aliqnos [a] ex antiquis Ecclefiæ doctoribus dixiffe, quoniam Deus Verbum adfumptum hominem tradidit morti. Numquid fi hoc Neftoriani male intelligentes dixerint quod duas voluerint fignificare perfonas, quafi altera fit Dei verbi tradentis, & * altera quem dicitur tradidiffe; * nos quoque calumnias eorum adverfus Ecclefiam firmare debemus, & teftari quod tales aliquando doctores habuerit, qui non unam Dei atque hominis prædicaverint effe perfonam, C cum multa fimilia habeamus exempla? Unde illud eft Apoftoli quod dicit, *Lividum facio corpus meum, & redigo fervituti*, non aliam volens intelligi perfonam lividum facientis corpus fuum, & redigentis in fervitutem, fuam & aliam ipfius. Illud autem amplius videtur effe quod ait Tobith, *Ego & anima mea regi calorum lætitiam dicimus*. & multa fimilia, non divinis tantum literis, fed etiam in aliis, & in ipfo noftro quotidiano fermone, fi quis attendat, inveniet. Si autem hoc de homine, cujus recte poteft una, id eft humana, dici natura, nulla qaæftione cogente, ab Apoftolo & Tobith dicitur: qaanto magis de Chrifto, quem in duabus credimus effe naturis, contra Apollinariftas D recte dici potuit, quod Deus verbum adfumptum hominem pro nobis morti tradiderit; cum dicamus quod eum tradiderit pater, & infeparabilia credamus opera Trinitatis? * Ita cum propheta dicat, *Cor meum dereliquit me*, nec fe in daas perfonas vel fubfiftentias partiatur, cur fi quifqaam ex patribus inveniatur dixiffe, quod Deus verbum inerat, vel aderat Chrifto, duas Chrifti putetur induxiffe perfonas? Nam fi derelinquere dicitur hominem cor fuum, & nulla intelligitur unius perfonæ E facta divifio, cum derelinquere feparationem qaandam fignificet, * quia neceffe eft, cum ineffe vel adeffe dicitur, duas putare fignificatas effe perfonas, cum & anima carni fuæ ineffe dicatur & adeffe, cum tam nutrit ac fovet, & a morbis paffionibufque defendit. Verum & hoc conftituamas, quod antiqui doctores Ecclefiæ dixerunt, quoniam Deus

Marginal notes: * 453 (at "Conftat ergo"); * 454; * 455 (at "altera", "nos quoque"); 1. Cor. 9. 27. (at "Lividum facio"); Tob. 13. 9. (at "Ego & anima mea"); * 456 (at "Ita"); Pfal. 39. 13. (at "Cor meum"); * 457 (at "quia neceffe eft").

a *Ex antiquis Ecclefiæ doctoribus*) Quæ fubjiciuntur, pronuntiata Theodori fuiffe fatis conftat ex Synodo v. & ex Leontio Byzantino. Sed confultius Facundo vifum eft, ea fub aliorum, qui eodem modo locuti effent, quam fub unius Theodori nomine defendi.

* (453) *Conftituamus igitur, aliquos.*
* (454) *altera hominis quem.*
* (455) *ideo nos.*
* (456) *Item cum.*
* (457) *quid.*

a verbum sit [a] principaliter & secundum essen-
tiam unigenitus filius Dei : homo vero adsum-
ptus ex unitate personæ ejus accepit ut unige-
nitus filius semper esset ac diceretur, & in unius
filii appellatione cointelligeretur . Numquid
hoc quoque non possumus pro distinctione po-
tius naturarum , quam divisione personæ di-
ctum accipere ; sicut dicimus , interior homo
principaliter homo dicitur , cujus essentia fa-
cta est ad imaginem Dei : homo vero exterior
de limo plasmatus ex unitate personæ ejus ac-
cepit ut ipse quoque homo diceretur , & in
unius hominis appellatione cointelligeretur ,
quamquam ipse non sit ad imaginem & simili-
tudinem Dei factus, sed pecoribus similior esse
videatur? Dicimus etiam , sine unius divisione
personæ , quod homo interior merito suæ fi-
dei justificatus transit in adoptionem filiorum
2.Cor.4.16. Dei; exterior autem per interioris adhæsionem,
communem cum illo suscipit dignitatem , A-
postolo quoque dicente : *Etsi exterior homo no-
ster corrumpitur, sed interior renovatur de die in
diem*. Si dicamus, non interior homo, sed ex-
terior homo corrumpitur , aut non exterior ho-
mo, sed interior renovatur de die in diem ;
numquid in duas subsistentias a semetipso ho-
minem separamus? Ergo si tales inveniantur de
Christo quædam locutiones patrum, ad duarum
potius naturarum discretionem , quam ad unius
personæ divisionem eas referre debemus . Dein-
de cum hæretici synusiastæ putarent Christum
* 458 * unius essentiæ natum, nec ex utero Virginis
habuisse carnem, sed potius in ejus utero De-
um verbum partem suæ substantiæ , id est dei-
tatis, in carnem sibi vertisse ; & in illa qui-
dem, sed non ex illa incarnatum esse creden-
tes, non solum in divinitate, verum etiam in
carne, consubstantialem dicerent patri sed con-
tra catholici quique doctores assererent , quod
Christus ex substantia Virginis natus esset . A-
pollinaristæ rursus, hanc doctrinam veritatis in-
famantes, jactabant quod Ecclesia sic doceret
Christum natum ex Virgine, quasi etiam secun-
dum deitatem ex illa sumpsisset initium , præ-
dicaret Deum verbum non ante sæcula ex pa-
tre sine initio, sed ex ejus utero natum esse ,
id est velut qui ante non esset extitisse dice-
ret. Cujus removendæ criminationis necessitate,
si aliqui adversus eos ex antiquis Ecclesiæ do-
ctoribus, necdum ex altera parte sollicitante Ne-
storii quæstione, dixerunt , non Deus verbum ex
muliere natus est : tanquam si dicerent , non ut
calumniamini hoc docet Ecclesia, quod divina
* 459 Dei verbi natura * ex utero Virginis extitit , sed
humana, quæ ex semine David sumpsit initium :
ideone causas, cur ita locuti sunt, non investi-
gare ac demonstrare debemus, sed condemnando

A ens, velut Nestoriani erroris auctores, Christi
Ecclesiam, in cujus honore defuncti sunt, cri-
minari; Aut si, adversus eorumdem Apollinari-
starum intentionem, male interpretantium ver-
ba Joannis Evangelistæ, quibus ait, *Verbum ca-* Joan. 1. 14.
ro factum est, & dicentium, quod convertibili-
ter Verbum caro sit factum , responderant ali-
qui dicentes, Deus verbum [b] non factus est ca-
ro, id est convertibiliter , sed adsumpsit car- b
nem manens quod erat, Evangelio debent con-
trarii judicari? Quod si ita est , Apollinaristæ
videbuntur Evangelicæ prædicationi congruere .
Si autem Apollinaristæ pro suæ mentis inten-
B tione , quamvis dicerent Verbum caro factum
est, inimici tamen prædicationi Evangelicæ ju-
dicantur , etiam illi , qui talibus in Ecclesia
manentes contradixerunt , pro suæ mentis in-
tentione convenientes prædicationi Evangelicæ
judicentur. Idcirco Theodorus quoque nono de
Incarnatione libro adversus eosdem Apollinari-
stas dicit. Si utique quod dictum est *Verbum*
caro factum est, secundum aliquam conversio-
nem dictum est, quomodo inhabitavit suscipien-
dum est? Palam est enim omnibus , quia quod
inhabitat aliud est quam quod inhabitatur .
Sed idem interpres est proprii verbi , & præve-
C niens omnem calumniam tibi claudet . Inhabi-
tavit enim in nobis nostram naturam sumens
& habitans, & in ea omnia salutis nostræ dis-
pensans. Quomodo ergo inhabitans caro * factum * 560
est Dei verbum? Palam est quia non conversus,
neque translatus. non enim inhabitare dicere-
tur. Manifestum est ergo ex his Theodori ver-
bis, quod antiqui doctores Ecclesiæ Deum ver-
bum contra Evangelium non negaverint car-
nem factum. quomodo enim possent Evangelio
aperte resistere, & in illa honorati manere ?
Sed sicut hic docet, * conversionem carnem fa- * 561
ctum adversus Apollinaristarum insaniam dene-
D gabant : sicut in Evangelio dicente Domino, *Pa-*
ter major me est. quoniam Arriani hoc testimo-
nio abutuntur, etiam nos illorum intentioni Joan.14. 2.
non Evangelio resistentes , negamus patrem fi-
lio esse majorem. Et si quis etiam hic verborum
sonos, & non propositum mentis attendat, Ar-
rianos potius quam nos putabit Evangelii sen-
tentiæ convenire. Quomodo autem dicerent A-
pollinaristæ, *Verbum caro factum est*, & quomo-
do catholici responderent, si tamen ita respon-
disse monstrantur , *Verbum caro non factum est* ,
E Ecclesia indicabit, quæ & illos expulit, & * il- * 562
los habuit honoratos. Unde consequitur, ut si * 563
quis ab Ecclesia istos * noluerit expellere, stul-
tissimam eorum progeniem Eutychianos cum suo
errore faciat introire . [c] Adoptionem quoque fi- c
liorum suscepisse Christum , si antiqui doctores
Ecclesiæ dixisse monstrarentur , nec ipsi , nec

a *Principaliter filius Dei* (Πρωτοτύπως . Hac enim voce usus Theodorus lib. XII. de Incarnatione , cum ex placitis suis doceret Deum Verbum verum esse filium Dei : hominem vero assumptum συμμετέχειν, & participare filii dignitatem unione cum Verbo facta .

b *Non factus est caro*) Theodori verba ex lib. IV. contra Apollinarem profert Leontius lib. III. *Quis mente præditus dicat , ut vos dicitis , Verbum factum esse hominem ? Nos enim assumpsisse quidem hominem asseveranter dicimus , factum vero esse hominem nunquam dicere possumus* . Ex quibus patet non solum κατὰ τροπὴν factum negasse contra Apollinaris dogma , ut videri vult Facundus : sed absolute , ut qui unionem Verbi non aliam agnosceret, quam τῆς εὐδοκίας ᾗ 'Αδοπίας .

c *Adoptionem filiorum*) Theodoro inter cetera objicit in Edicto Justinianus , quod diceret Christum per baptismum υἱοθεσίας ἀξιωθῆναι , filiorum adoptionem adeptum esse. Leontius ex ejus lib. III. de Incarnat. *Et ego gloriam , quam dedisti mihi , dedi eis . Quamnam ? Nempe participare adoptionem. Hanc enim accepit ipse secundum humanitatem baptizatus in Jordane* . Quam hæresim aliquot post sæculis ab Elipando Episcopo renovatam damnavit , & copiose refutavit Synodus Francofordiensis, Christum statuens verum & proprium dicendum esse filium Dei , non adoptivum .

* (458) *unius esse natura , nec* .
* (459) *de natura Virginis* .
* (460) *factus est Deus Verbum ?*
* (461) *conversione & translatione carnem* .
* (462) *istos* , nempe Catholicos .
* (463) *voluerit* .

omnis Ecclesia, quæ tales doctores habuit, judicari deberet hæretica. Nam sacramentum adoptionis suscipere dignatus est Christus, & quando circumcisus est, & quando baptizatus est; & potest sacramentum adoptionis adoptio nuncupari. sicut sacramentum corporis & sanguinis ejus, quod est in pane & poculo consecrato,
a corpus ejus & sanguinem dicimus. [a] non quod proprie corpus ejus sit panis, & poculum sanguis: sed quod in se mysterium corporis ejus, sanguinisque contineant. Hinc & ipse Dominus benedictum panem & calicem, quem discipulis tradidit, corpus & sanguinem suum vocavit. Quocirca sicut Christi fideles sacramentum corporis & sanguinis ejus accipientes, corpus & sanguinem Christi recte dicuntur accipere: sic & ipse Christus, sacramentum adoptionis filiorum cum suscepisset, potuit recte dici adoptionem filiorum suscepisse. alioquin neque de nobis dicendum est, quoniam adoptionem suscepimus filiorum, aut quia redempti sumus atque
Rom. 8. 23. salvati, quoniam Apostolus dicit: *Nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nosgemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. spe enim salvi facti sumus: spes autem quæ videtur, non est spes.* Sicut ergo, quamvis adhuc secundum Apostolum expectemus adoptionem, & redemptionem, & salutem; tamen quia jam sacramentum adoptionis, & redemptionis, & salutis accipimus, & filii Dei, & redempti, & salvati recte vocamur. ita Christus quoque sacramentum adoptionis, non ad utilitatem suam, sed ad ipsius sacramenti confirmationem, in circumcisione & baptismo suscipiens, sicut Apostolus ait, *Dico enim Christum*
Rom. 15. 8. *ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum,* potuit ab antiquis Ecclesiæ doctoribus recte dici quod adoptionem susceperit filiorum. Quod si & hoc dixisse inveniantur, quia post passionem, sive resurgens, sive etiam in cœlum ascendens, glorificatus est Dominus, aut potestatem accepit; sic ab eis dictum intelligi debet, sicut a
1. Pet. 1. 10. Petro Apostolo dictum est, *Exquisierunt atque scrutati sunt prophetæ, qui de futura in vos gratia Dei prophetaverunt, scrutantes in quibus vel quale tempus significaret qui in eis erat spiritus Christi, quæ prænuntiabat in Christo passiones, & post hæc glorias.* Et sicut ab ipso Domino post resurrectionem dictum est: *Nonne hæc oportuit pati Chri-*
Luc. 24. 26. *stum, & ita intrare in gloriam suam?* Et iterum, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in*
Matt. 28. 18. *terra.* Item de clarificatione post ascensionem suam facienda sic ait: *Cum autem venerit ille spiri-*
Joan. 16. 13. *tus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semetipso: sed quæcumque*
* 464 *audiet loquetur, & quæ ventura sunt* * *annuntiabit vobis.* Itemque de illo dictum est: *Nondum enim erat spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat*
Joan. 7. 39. *glorificatus.* Proinde melius facimus, si que-

A madmodum divinam scripturam, sic etiam ejusdem scripturæ tractatores locutos contra hæreticos fuisse credamus. Sive quoniam resurgenti Christo aliquid in natura carnis accessit, quæ in contumelia seminata, jam surrexerat in gloria: sive quia fidelibus eadem gloria & potestas post resurrectionem magis innotuit, tunc glorificatus & potestatem accepisse narratur, quando hæc in cognitione credentium facta sunt: sicut & in oratione dicimus, *sanctificetur no-* Luc. 11. 2.
men tuum, scilicet, ut in cognitione fidelium fiat sanctum. Sive quia si quid potestatis, & gloriæ post ejus resurrectionem Ecclesiæ dona-
B tum est, ipse dicitur accepisse, tanquam caput in membris, id est, in hominibus fidelibus. Unde dictum est a propheta, *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, accepisti dona* Psal. 67. 19.
in hominibus. His & aliis compluribus modis dicta præcedentium patrum pius atque exercitati sensus lectos & intelligere, & adversus hæreticorum calumnias defendere potest: imperitus autem & arrogans, qui omne quod non intellexerit non discere sed condemnare festinat, necesse est ut conturbetur in talibus, & si potuerit, alios quoque conturbet, dum rationem quam pro sua imperitia non potuit inve-
C nire, etiam pro arrogantia dedignatur accipere. Illud autem quis ferat, quod aliqui dicentes credere se nobiscum duas Christi esse naturas, & Deum illum atque hominem non negantes, si audierint quod gratia sit filius Dei, sic detestantur hoc verbum, tanquam si de illo dicatur, qui Deus tantum non etiam homo sit. Sicut autem & natura filius est hominis propter veram humanitatem, & dignatione filius est hominis propter veram deitatem; ita etiam & natura filius Dei est propter veram deitatem, & gratia filius Dei est propter veram humanitatem. Si vero & secundum humanitatem natura
D filius Dei dicatur, in illud Apollinaris incidítur, quod credidit Deum verbum ex parte * suæ substantiæ, quæ tota ubique est, & partiri non potest, carnem sibi fecisse. Quod si verti- * 465
cites duas dicunt ejus naturas, & ambæ divinæ esse non possunt, quia humanitatis una natura est; procul dubio, non quemadmodum secundum divinitatem natura filius Dei est, ita etiam secundum humanitatem natura filius Dei est. Si autem secundum humanitatem non est natura filius Dei, necessario sequitur, ut aut meritis, * aut gratia sit filius Dei, qui ex quo * 466
E esse cœpit, non fuit aliud quam filius Dei. Restat ergo, ut secundum humanitatem gratia sit filius Dei. Ob hoc quoque beatus Augustinus, præcipuus catholicæ fidei prædicator, scribens ad Prosperum & Hilarium de prædestinatione sanctorum, & docens quod gratia Dei non secundum nostra merita detur, inter alia dicit: Est « Lib. 1.
etiam præclarissimum lumen prædestinationis & « cap. 15.
gratiæ ipse salvator, ipse mediator Dei & homi- «

---

a *Non quod proprie corpus*) Panis consecratus, natura mutatus, panis non est: panis tamen appellatur, quia panis fuit, & panis speciem retinet idemque judicium est vini. Panem rursus vinumque corpus Christi & sanguinem dicimus, ut Augustinus quoque affirmat lib. III. de Trinitate cap. IV. non proprie, sed figurate: quia sub panis & vini specie corpus Christi & sanguis in sacramento continentur. Nec alia, opinor, in his verbis sententia est Facundi. Nam de veritate carnis & sanguinis Christi in Eucharistia dubitare non potuit, quia post ipsius Domini professionem, ut docet Hilarius lib. VIII. de Trinitate, non est relictus ambigendi locus. Irenæus lib. V. adversus hæreses. Τὸ ἀπὸ τῆς κτίσεως ποτήριον αἷμα ἴδιον ὡμολόγησε· καὶ τὸν ἀπὸ τῆς κτίσεως ἄρτον, ἴδιον σῶμα διεβεβαιώσατο. Quod si durius hic fortasse, vel obscurius quippiam elocutus videatur, dignus est venia, & qui a benigno interprete vicem officii recipiat, quod ipse aliis studiose, quorum dicta notabantur, non semel exhibuit.

* (464) *annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Itemque.*

* (465) *divinæ suæ substantiæ.*

* (466) *aut gratia sit filius Dei: nulla vero ejus merita præcesserunt, pro quibus secundum humanitatem fieret filius Dei, qui ex quo.*

A num, homo Chiistus Jesus: qui ut hoc esset, quibus tandem suis, vel operum, vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ in illo est comparavit? respondeatur quæso. Ille homo, ut a verbo patri coæterno in unitatem personæ adsumptus filius Dei unigenitus esset, unde hoc meruit? quod ejus bonum qualecumque præcessit? quid egit ante? quid credidit? quid petivit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret? Nonne faciente ac suscipiente verbo ipse homo, ex quo esse cœpit, filius Dei unicus esse cœpit? Nonne filium Dei unicum femina illa gratia plena concepit? Nonne de spiritu
B sancto, & virgine Maria Dei filius unicus natus est, non carnis cupidine, sed solo Dei munere? Numquid metuendum fuit, ne accedente ætate homo ille libero peccaret arbitrio? aut ideo in illo non libera voluntas erat, ac non tanto magis erat, quanto magis peccato servire non poterat? Nempe ista omnia singulariter admiranda, & alia si qua ejus propria verissime dici possint, in illo singulariter accepit humana, id est nostra natura, nullis suis præcedentibus meritis. Respondeat hic homo Deo, si audet, & dicat, cur non & ego? & si audierit, o *homo, tu quis es qui respondeas Deo*?
C nec sic cohibeat, sed augeat imprudentiam, & dicat, quomodo audio, *Tu quis es, o homo*? cum sim quod audio, id est homo, quod est & ille de quo ago, cur non sim quod & ille? At enim gratia ille talis ac tantus est. Cur diversa est gratia, ubi natura communis est? certe non est acceptio personarum apud Deum. Quis non dico Christianus, sed insanus hæc dicat? Appareat itaque nobis in nostro capite ipse fons gratiæ, unde secundum uniuscujusque mensuram se per cuncta ejus membra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Deus Christus. De ipso spiritu & hic renatus, de quo est ille natus: eodem spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo spiritu factum est ut nullum haberet homo ille peccatum. Hæc se Deus esse facturum profecto præscivit. Ipsa est igitur prædestinatio sanctorum, quæ in sancto sanctorum maxime claruit: quam negare quis potest recte intelligentium eloquia veritatis? Hunc itaque Apostolicum virum, docentem quod Christus secun-
B dum humanitatem, nullis præcedentibus meritis, ex quo cœpit esse per gratiam filius Dei, unicus esse cœpit, per quam etiam omnia singulariter admiranda singulariter in illo accepit humana, hoc est nostra natura; & cujus gratiæ diversitate factum est, ut talis esset ac tantus, & non similis nostri, cum sit nobis natura communis: atque adserentem quod ea gratia fiat ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. audeant isti, si possunt, hæreticum dicere, audeant solita præsumptione damnare. Et tunc vere discent, quæ sit pietas & constantia Ecclesiæ
C Latinorum, quam Deus magisterio ejus instituit atque firmavit; cum ab omnibus confestim anathematizati fuerint, & tanquam putrida, & morbida membra præcisi. Si igitur libet eos in pace quiescentium busta refodere, & ossa conrodere mortuorum, in hoc adamantino viro suos experiantur dentes, & cognoscent quod ita eis in ore frangentur, ut ultra neminem sub hac specie pietatis mordeant.

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS,
PRO
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,
LIBER DECIMUS.

CAP. I.

SIquid mihi creditur, Imperator, multum doleo præsentis mei operis sortem, de quo non tantum expecto fructum, quantum suscepi laborem. Quid enim amplius tam multiplicibus documentis & rationibus persuadere mortalibus conor, quam ne præsumant esse judices mortuorum? Hoc quippe nullius suasionis est indigens, nec in tali causa vellem tempus expendere, cujus nemo potest recuperare jacturam. Sedenim cum viderem quosdam sub falso propugnatorum nomine impugnare latenter Ecclesiam, & tamquam in ejus purgationem, ut hæreticos damnare, quos illa semper habuit honoratos: tacendum mihi esse non credidi, ne illud inciderem quod Esaias dicit, *Videte quia omnes excæcati sunt, nescierunt sapere omnes: muti canes, qui non potuerunt latrare, somniantes cubile, amantes dormitare. Et canes* * *improbi animo, nescientes saturitatem, & sunt maligni nescientes intellectum: omnes suas vias exe-*
* 467
D *cuti sunt unusquisque secundum se. Videte quomodo perit justus, & nemo animadvertit. & viri justi tolluntur, & nemo considerat.* Putes hoc de præsenti causa proprie dictum. Quoniam vero non est eadem quæstionis responsionisque conditio, nec quod breviter accusatur, continuo etiam excusari breviter potest: sicut nec tanta maculandi & vulnerandi est difficultas, quanta nos in abluendo medendoque consequitur: necesse est nobis aliquanto impensius agere, maxime scientes quam difficile rejiciantur obstinati, quod temere se-
E mel adsumpserunt. Sed opto, clementissime Imperator, tam vestræ modestiæ quam viris quibusque gravissimis, in quorum manus hæc forte pervenerint, nimius videri, quam ne pertinacia resistentium longitudinem mei sermonis excuset. Si enim nec tantis apud eos quod volumus egerimus, providus magis inveniar quam prolixus. Quamvis itaque in superioribus ostensum fuerit, quædam ex dictis Theodori, pro quibus putatur a synodo

* (467) *improbi animo*. Legit vulgata, *impudentissimi*; Textus hebræus, עזי נפש, Græca versio, *ἀναιδεῖς τῇ ψυχῇ*.

Cal-

Calchedonensi debuisse damnari, ab Eutychianosum fautoribus esse corrupta; quædam vero sanctorum patrum, quos & ipsi venerari se dicunt, doctrinæ similia : quamvis & hoc fuerit demonstratum, quod idem Theodorus a prædictis sanctis patribus & superstes, & post mortem, magna fuerit prædicatione laudatus : quamvis postremo etiam dictorum ejus evidentibus documentis manifeste claruerit, quod calumniose adversariorum criminationibus impetatur. Tamen quoniam religiosi lectoris intentio non tam purgationem Theodori, in quo status Ecclesiæ non consistit, quam absolutam defensionem synodi Calchedonensis expectat : ostendere debemus, quomodo vel si culpabilia quædam in libris Theodori judicentur, reprehendenda synodus non sit, quod eum non damnaverit, cum ex epistola Ibæ relegi laudes ejus audiret. ut cognoscant Eutychiani, quam inaniter dies noctesque in malignis consiliis ducant, & tantis sumptibus, quos in suos complices atque fautores expendunt, nihil efficiant. Et nos ergo ponamus, ut dictum est, quod in libris Mopsuesteni Theodori quædam reprehensibilia videantur. In primis unde probari potest, quod hoc synodus Calchedonensis cognoverit? Potuit enim fieri, ut eam lateret, sicut & ipsos accusatores Ibæ, quamvis calumniosos, & pertinaces atque exercitatæ malitiæ, latuit. Nam cum sæpenumero eumdem Ibam ante Calchedonense Concilium in judiciis Episcopalibus accusarent, nihil ei de laude Theodori objicere temptaverunt. At enim aliud est si accusatorum, aliud si Concilii notitiam fugisse dicatur. Sit aliud, concedamus. sed num ideo necesse est, ut Concilium non latuisse firmetur? Quicquid dicant, quæcumque verba multiplicent, etiam illud proculdubio concedetur, quoniam aliud est suspicari, aliud certa ratione monstrare quod hoc synodum non latuerit. Nam puto quod isti pro suspicione sua nec ipsos Ibæ accusatores dicerent latere potuisse, nisi rerum exitu vincerentur. Non ergo, vel si judicanda fuisset illa synodus, ex suspicione, præsertim inimicorum, sed ex certis posset probationibus judicari. Nam si suspiciones judiciorum sententiam dicent, nihil omnino est, quod non aliter atque aliter judicetur. Admodum vero bene provisum est, ut judices non conjectores, sed cognitores potius vocaremus. At isti volunt judicari tantam synodum per tantos annos tanta universalis Ecclesiæ* pace firmatam, & nihil quod cognoscamus, sed hoc solum afferunt, quod pro suo nos velint arbitrio suspicari. Ergo si cupiunt, ut cum illis hanc synodum ego quoque reprehendam, tale aliquid ad eam destruendam idoneum requirant ac proferant, quod tam certum mihi sit, quam certum mihi est esse me. Videamus tamen quid hanc eorum suspicionem sequatur, & si vel ipsis Eutychianis convenit, arguant quod non cum illis pariter suspicemur. Si enim credatur quod synodum Calchedonensem latere non potuerunt quædam ex nomine Theodori scripta, quæ Nestoriana dicuntur : quomodo credatur Ecclesiam latuisse, in cujus pace atque honore defunctus idem Theodorus? Et si propterea synodus Calchedonensis judicatur similia sapuisse Nestorio, quia Theodorum mortuum non condemnavit, quem interrogare vel corripere ante non potuit : quomodo prioris temporis Ecclesia non eadem quæ Nestorius sapuisse firmabitur, quæ illum, donec viveret, inter clarissimos Episcopos honoravit? Cum vero dicitur Ecclesia Christi eadem quæ Nestorius priore tempore sapuisse, proculdubio excusatur Nestoriana hæresis, si tamen jam dicatur hæresis, quando quisquis aliter sapit, ipse potius adversus antiquam doctrinam novi dogmatis invenitur assertor. Hoc est totum, quod Eutychiani magno sumptu per suos potuerunt satellites obtinere. Sed o Nestorianorum miseranda felicitas, quibus Eutychianorum stipendiis militatur! Porro cum Eutychiani Ecclesiam catholicam ante Calchedonense atque Ephesinum Concilium de Nestorii dogmate accusare non possint, in cujus communione Theodorus Episcopus est defunctus; nec sanctam synodum Calchedonensem nisi imprudenter poterunt accusare, quæ contra ipsius Ecclesiæ judicium venire non debuit, etiam accusatores Ibæ Episcopi aliquas de laude Theodori quæstiones moverent. Itaque si propterea dicunt prioris temporis Ecclesiam non esse culpandam, quæ nec Theodorum, nec ea quæ in libris ejus reprehendenda sunt scripta damnavit, quoniam ea nescivit, credant hæc etiam synodum Calchedonensem potuisse nescire. Si vero dicant, quod eadem scripta, quibus nunc abuti Nestorianos fecerunt, diverso & meliori intellectu accipiebat Ecclesia, in cujus communione defunctus est : Calchedonensem quoque synodum credant quod ea similiter meliore acceperit intellectu. Et hæc quidem magnæ synodi purgationi sufficiant, quibus in causa Theodori non minus quam anterior Ecclesia defendi potest, quæ nequaquam ab Eutychianis de Nestoriano dogmate accusari ante Nesturium potest. Sed quia contenti non sumus prosternere tantum stultissimam ipsorum Eutychianorum superbiam, quæ sæpe dejecta contra tantorum sacerdotum Christi sententiam adhuc erigitur, verum etiam conculcare atque conterere; quid nobis amplius post hanc plenam defensionem abunde & ad cumulum proferamus? Nam credibilius affirmatur quod doctrina Theodori, cum haberetur in scripto, latere potuit Calchedonense concilium, quam temporis prioris Ecclesiam, in qua sicut ostenditur semper etiam voce propria disputabat. Beatus quippe Joannes Antiochenus, & orientale Concilium dicunt, quod in expositionibus quas in omnibus Ecclesiis orientalibus faciebat, & quibus in regia civitate valde esse comprobatus apparet, in conspectu sacerdotum, & Imperatorum, & populorum rectus inventus est. Facilius quoque videtur, & promptius, ut Ecclesiæ præcedente judicio, a qua doctissimus semper est habitus, etiam synodus Calchedonensis de illo bene sentiret, quam ut ipsa temporis prioris Ecclesia nullius judicio præcedente, spontaneo motu ejus dicta melius interpretata susciperet. Ad ultimum, temere nimis & impie, nulloque ad hoc exemplo ducente, synodus damnaret in Ecclesiæ communione sine querela defunctum : prudenter autem ac religiose, multisque præcedentibus exemplis, Ecclesia viventem, quando & corrigere posset, si necessarium videretur, in examen adduceret. Certum est igitur quod amentes Eutychiani, vel Acephali, cum nesciunt quid loquantur, calumniis quibus impetunt Calchedonense Concilium, fidem magis Ecclesiæ quæ fuit ante Ne-

* (468) *auctoritate*.

A storium criminentur, in cujus se mentiuntur communione mansisse. Unde nos quoque non sine antiqui temporis Ecclesia ipsum Calchedonense Concilium contra calumnias eorum defendimus. Et ideo, vel si concedatur quod eadem prioris temporis Ecclesia, sive postea synodus Calchedonensis, cognoverunt quæ in libris Theodori reprehensibilia judicantur, nec * melius interpre- * 469
tari potuerunt; cur etiam sic arguantur quod Theodorum non condemnaverunt, cum potuerint credere quod hæc ab hæreticis in libros ejus fuerint immissa, quemadmodum Theodorus ipse conquestus est? Sic enim dicit in principio cujusdam sui operis, cui titulum dedit, De Apolinario & ejus hæresi: » Ante xxx. enim jam » hos annos de Incarnatione Domini codicem con- » scripsimus usque ad xv. millia versuum pertin- » gentem. in quo Arii & Eunomii de hac re deli- » cta, nec non etiam Apolinarii vanam præsum- » ptionem, per totum illud opus examinavimus: » ut nihil, sicut mea fert opinio, prætermitterem ex » his quæ & ad firmitatem Ecclesiasticæ orthodo- » xiæ pertinerent, & ad convincendam eorum im- » pietatem. Sed hi qui omnia facillime præsumunt, » & præterea rursum ab Apolinario, qui princeps » hujus hæresis fuerat, instituti, omnibus quidem » similiter sentientibus opus nostrum manifestum » fecerunt, si quomodo aliqua invenirent valentia » ad convincendum ea quæ in eo sunt scripta. » Quoniam vero nullus contra certamen scriptis » suscipere præsumebat, imitati sunt infirmos a- » thletas & callidos, qui dum non possunt contra » fortiores certare, insidiis eos & machinamentis » quibus possunt conantur evertere. Scripserunt » enim ipsi inter se procul dubio quædam inepta, » quæ a nobis nunquam minime dicerentur. Deni- » que hæc ipsa in medio nostrorum scriptorum in » quadam parte interposuerunt, & suis familia- » ribus demonstraverunt, aliquando autem & no- » stris, qui per facilitatem suam omnia pronis a- » nimis audiebant. & hoc quasi documentum, si- » cut putabant, nostræ impietatis videntibus præ- » bebant. Unum autem ex his scriptis erat, a duos a
» filios dicere. Sic enim nos fecerunt in hoc ope- » re dicentes. quod oporteat putare & dicere duos » filios, & vehementer nos istum sermonem defende- » re, dum nos in illa scriptura ubique manifeste » diceremus, quod non oporteat duos filios dice- » re. Necesse erat ergo, non solum inepta, sed » etiam infirma illa scripta audientibus apparere: » quoniam neque firma ratione, neque convenien- » ti hoc possibile erat ostendi; & ab illis idcirco
* 470 » * infirmis erat conscriptum, quatenus ille qui » scripserat facilius inde convinci potuisset, Unus » ergo ex nostris propter multam facilitatem hæc » nostra esse credidit scripta, & hujus rei gratia » dignus fide ab illis creditus est qui ista perlege- » ret, & renuntiavit nobis ea quæ fuerant scrip- » ta. Cum ergo audissemus, culpavimus quidem » illum, quod contra nos dictis sermonibus credi- » disset de his rebus, quas sæpius & in Ecclesia » & privatim dicentes nos audivit, cum fideliorem » scriptis nostram vocem judicare debuerit, ad do- » cumentum nostræ sententiæ, quam in dogmati- » bus votum nostrum est conservare. Accepisti, clementissime Imperator, quo livore semper, & qua fallacia institutores Eutychianorum Synusiastæ insidiati fuerint dictis Theodori, & quo modo temptaverint levissimorum catholicorum mentes a doctrina ejus avertere. ut non solum prave interpretarentur ea, quæ ille recto sensu docebat obvius eorum stultitiæ, verum etiam libros ejus interposita falsitate corrumperent: At ille hinc vel eorum malitiam, vel facilitatem catholicorum fiducialiter arguebat, quod palam prædicaret in Ecclesia Christi quæ sanæ doctrinæ congruerent, & vox ejus fidelior scriptis esset ad documentum suæ sententiæ. Absentis enim scripta, quæ corrumpi ab inimicis Ecclesiæ possent, vocis ejus testimonio præferri non debuerunt. Quid ergo, si vel Ecclesia illius temporis, vel postmodum synodus Calchedonensis, cognoscens ea pro quibus culpatur Theodorus quasi magister Nestorii, nec melius interpretari valens, ut eum non condemnaret, credidit ab hæreticis in libris ejus immissa: numquid debet hæc pia credulitas hæresis crimini deputari cum hinc & ipse Theodorus conqueratur, & alia ejus multa & evidentia scripta demonstrent, quantum longe fuerint ab errore Nestorii? Quod si dicunt aliqui credi non debuisse Theodoro, quoniam mentitus est Apollinaristas quædam hæretica in ejus libris immisisse; nam ipse male rapuit, quod illis voluit imputari: non ego pertinaciter contra contendam, sed adhuc concedam eis suspicari quod volunt. Illud interea manifeste verum est, illud negari non poterit, quod ea Theodorus sua non esse testatus est. Arguendus itaque fuisse dicatur, si mentitus ostenditur, quod postea quam resipuit, licet prudenter acquieverit veritati, errores tamen aliquando suos erubuit humiliter confiteri. Ceterum & mentitus non juste diceretur hæreticus, qui quocumque modo suis renuntiavit erroribus. Scribens etiam ad Cerdonem super expositione Psalmorum, sicut tertio libro memoravimus, idem Theodorus dicit: " Non quantam oportuerat habuimus circa istam rem diligen- " tiam. Passi enim sumus quæcumque incipientes, " ut evenit, in imperitia scribendi constituti. Si- " quidem & multas immutationes illo tempore quæ " nostra susceperunt, quas non est præsentis tem- " poris enarrare. ex qua caussa magis negligenter " a nobis composita sunt plurima, & maxime illa " quæ prima sunt. Si ergo vel anterior Ecclesia, " vel posterior synodus Calchedonensis, ex his plurimis, quæ per imperitiam negligenter a se composita fatetur, credidit esse quæ in ejus libris meliori sensu interpretari non potuit, errori cohibuisse dicenda est, quod eum pro his, in quibus ignorantiam & negligentiam suam sponte culpavit, non judicavit hæreticum, & pro ceteris inculpabilibus credidit esse laudatum?

CAP. II.

Est & aliud nimirum multo fortius, quod nobis ad defensionem susceptæ caussæ proficiat.

---

a *Duos filios dicere*) De hoc capite objectionis dictum est initio libri IX. Refugiebat Theodorus ne duos filios dicere videretur, cum duos reipsa imprudens statueret, unum naturalem, Dei verbum, alterum adoptivum, ex Maria natum, qui Verbo conjunctus *κατ' εὐδοκίαν*, ut docebat, particeps factus sit appellationis filii & honoris. Sic enim loquitur in Expositione Symboli, quæ recitata est in Actione VI. Synodi Ephesinæ. *Καὶ οὔτε δύο φαμὲν υἱοὺς, οὔτε δύο κυρίους· ἐπειδὴ εἷς υἱὸς κατ' οὐσίαν ὁ Θεὸς λόγος, ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ πατρός. ᾧ περ οὗτος συνημμένος τε καὶ μετέχων θεότητος, κοινωνεῖ τῆς υἱοῦ προσηγορίας καὶ τιμῆς.* Et paulo post. *ἀναιρῶν πᾶσαν ἔννοιαν δυάδος υἱῶν τε καὶ κυρίων. omnem dualitatis filiorum atque dominorum cogitationem excludit.*

* (469) *amplius.*

* (470) *infirmis.*

a Nam S. Joannes Antiochenns * arguens literis fnis Nestorium, quod B. Mariam matrem Domini negaret, & ut hoc confiteretur exhortans, post aliqua dicit: Si videtur autem, etiam boni exempli opporenne vos commemnrabo, cujus meminisse volo, sanctissime frater. Neque enim tempus multum est ex quo apud nos contigit, ut oblivioni forsitan mandaretur. Recordaris enim certe B. Theodori Episcopi in expositione dicentis aliqnid, quod recte dici non putaretur, tibi ipsi primo, qui fidnciam in illo tempore habebas, deinde etiam omnibus audientibus. Et qualiter ille, sentiens læsionem & perturbationem, qnam non minima divulgatio illius dicti excitaverat, & intelligens, quia perturbatio faciat discordiam, magis autem & contradictionem & contentionem hominum amantium ex quibuscumque rebus occasiunes inquirere huc atque illuc dividi, & contentionibus augere scintillam scandali, quæ parvula videbatur, quod etiam nunc apud vos contigit: quemadmodnm fortissimns ille exurgens non post multos dies, illud quod ab eo dictum erat, ad ntilitatem Ecclesiæ sine confusione correxit, & corrigens statim contrivit murmur vel accusationem, quæ adversus eum fuerat facta: nequaquam judicans turpe aliquid esse corrigere. & hoc scientibus quidem omnibus, quia negligenter & minus caute ab eo fuerat dictum, excipientibus autem continuo correctionem. Porro totum hoc arrogantiam confundit illorum, qui se diligentiores & sapientiores antiquissimis patribus jactant, dicentes quod illius temporis Ecclesia negligenter & insipienter audiebat Theodnrum disputantem, ut eum non argueret in quibus nb ipsis arguitur. Quod absit a pietate synodi Calchedonensis, ut hoc diceret, aut crederet. absit, inquam, ut hoc crederet, Ecclesiam Christi, si Theodnrus, ut dicitur, Nestoriani auctor erroris esset, blasphemias ab eo dictas in Christum vel non intelligere, vel negligere potuisse: cum illud, quod non plasphemum & hæreticum fuit, sed quod recte dici non putaretur, sicut Joannes Antiochenns testatur, non minimam perturbationem excitaverit, nec ante sedata sit, quam fortissimus ille exurgens non post multus dies, illud quod ab eo dictum erat ad utilitatem, Ecclesiæ sine confusione corrigeret. Et revera magnæ fortitudinis fuit, ut seipsum interpretaretur, calcare gloriam magisterio longi temporis adquisitam, & ad emendationem dicti sine confusione descendere. maxime cum fretus conscientia, quia non sicut putabatur hoc dixerat, facile posset audientium parvipendere læsionem, quam tamen diu non passus est tradi: quia cito pudoris victor non post multos dies offensionem properavit auferre solo sermonem contractam. Non enim nit Joannes a Theodoro prave aliquid intellectum, aut saltim negligenter, & * minus caute * 471
ab eo dictum: tanquam de illo loquens, qui non rerum intelligentia fuerit pravus, sed sermone in hoc minus adcommodus. Huic itaque S. Joannis testimonio, quo Nestorium redarguit, quomodo synodus religiosa non crederet? non solum quod tantus fuerit idem Joannes, verum etiam quod Nestorio scribens, quem ad correctionem invitabat exemplo fortissimi viri & humanæ gloriæ contemptoris Theodori, non eum posset ita confidenter suæ conscientiæ testimonio commonere de recenti facto, quod non solus ipse Nestorius, verum & Antiocheno omnis Ecclesia recordari facillime poterat, nisi de manifesta rei veritate præsumptus. Nam neque sine tractatu aliorum ad suum Concilium pertinentium sacerdotum, Antiochenus antistes de novi dogmatis assertione corripere palam Constantinopolitanum Episcopum posset. Tanto vero testimonio sancta synodus credens, quomodo Theodori memoriam veluti hæretici rejiciendam ab Ecclesia judicaret, in cujus pace ille defunctus est, & cujus pacem sic dilexit, ut gloriam suæ auctoritatis non erubesceret ejus offensioni postponere? Cur autem hanc offensionem incurrerit, prædictus S. Joannes docuit dicens, Quoniam dixit aliquid, quod recte dici non putaretur. offensionis caussam magis in exi- * 472
stimatione constituens: quod ejus * & continuo subsecuta correctio demonstravit. Ex ipsa vero correctione, qua melius semetipsum interpretatus est, sive Ecclesia, quæ illum disputantem audiebat, sive postea sancta Calchedonensis synodus, non illa solum dicta, quæ tunc audientes offenderant, sed quæ similia ejusdem Theodori debuit æstimare. Quod si etiam contra testimonium S. Joannis, non per incautelam & negligentiam verbi, sed per intelligentiæ pravitatem, dicatur audientes offendisse Theodorus; nec ita posset correctus, vel ab illius ætatis Ecclesia, vel a sancta synodus hæreticus judicari. Jacobus Apostolus dicit, *Nolite plures magistri* Jac. 3. 1 * 473
*fieri, fratres mei, scientes quoniam majus judicium * sumunt. In multis enim offendimus omnes*. Cum ergo omnes offendamus in multis, cur non omnes sumus hæretici, nisi quia non offensio, sed pertinax offensionis defensio, facit hæreticum? Similiter autem confiteor amplius me, & multum amplius in hoc S. Joannis Antiocheni testimonio, quam in ceteris vel ipsius, vel aliorum patrum testimoniis, delectari atque congratulari Theodoro. Nam in illis jam dudum memoratis, quibus ostenditur quanta doctrinæ ejus fuerit celsitudo, gaudeo quidem, sed novi hoc esse illi commune cum multis. In hoc autem, quo manifesta cordis ejus humilitas intimatur, & acquisitæ gloriæ pro fraterna offensione contemptus, paucos admodum socios ei reperio. Multos enim didicimus eminuisse scientia, & maximam pro hac gloriam consecutos. at ubi humanitus lapsi sunt, homines se cognoscere noluerunt, & simpliciter admoniti contempserunt credere veritati: atque ita illis ipsa gloria 1. Cor. 8. 1.
scientiæ multum obfuit ad salutem, quoniam scientia inflat, caritas autem ædificat. Minus itaque mihi cognitus esset Theodorus, quamvis tantorum patrum laudibus prædicatus, nisi qua-

a *Arguens literis suis Nestorium*) Extat integra Joannis ad Nestorium epistola in prima parte Synodi Ephesinæ, verum ubi Theodori in ea est mentio, irrepserat Pauli nomen pro Theodoro. Sic igitur ex Facundi verbis restituendum est: *Μέμνησαι τε πάντως τοῦ μακαρίου Θεοδώρου ἐπισκόπου, ἐν ἐξηγήσει εἰπόντος τι ὃ μὴ ἐδόκει καλῶς εἰρῆσθαι πρώτῳ τε σοί, παῤῥησιασαμένῳ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν, ἔπειτα καὶ πᾶσι τοῖς ἀκούουσι*. Antiochenæ Ecclesiæ presbyteri ante Episcopatum fuerant tum Theodorus, tum Nestorius. Sed Theodorum Mopsuestenum jam Episcopum Antiochiæ concionantem audiebat hoc tempore Nestorius adhuc presbyter, insignis & ipse in docendo, ut Gennadius cap. LIII. testatur, & ex tempore declamator.

* (471) *minus caute animadversum, sed potius negligenter & minus caute ab eo dictum.*

* (472) *facilis &.*

* (473) *sumitis.*

lis esset etiam cum reprehenderetur, Joanne testificante cognoscerem. Verum nec omnibus est imitabile, unde & parum utile foret scientiæ ejus exemplum: correctionem vero gratanter accipere, & cito ac placide quod offenderit emendare, & imitabile omnibus, & multo utilius invenitur. Proinde in Theodoro discere obstinati dignentur, etiam de facili lapsu sermonis admoniti, Apostolicam modestiam pietatemque
Gal. 2. 14. servare. Nam sic aliquando Petrus Apostolorum primus, sicut jam diximus, cum non recte ambularet ad veritatem Evangelii, reprehensus a Paulo minimo Apostolorum non indigne tulit, nec pro sui primatus gloria resistentem sibi despexit: quoniam caritas, quæ Paulum ad arguendam prioris culpam fidenter erexerat, eadem Petrum ad suscipiendam minimi correctionem dociliter inclinabat. Hunc itaque virum, non in sola scientia, sed in humilitate quoque cordis ac modestiæ comprobatum, quomodo temporis illius Ecclesia, quomodo synodus Calchedonensis rejicere posset, cum ex epistola Ibæ recitari laudes ejus adverteret, cujus etiam reprehensio virtutis exemplum est, & qui lapsus in verbo Christianæ humilitatis formam & magnæ specimen pietatis ostendit? Eant nunc Eutychiani, & calumniis suis si quid adhuc possunt adjiciant, fingant de Theodoro quæcumque libuerit: accusent etiam Calchedonense concilium de cohibentia & consensu majorum. Expavescent ad ista procul dubio leves & faciles corde: ceterum prudentes & graves intelligent, quod nihil ex hoc applicent Theodoro, cujus purgationi sufficit quod paratus semper fuit ad corrigendum. Quicquid igitur contra Theodorum dicant, noverint quoniam si recipiatur, non magis ipsi atque Calchedonensi concilio, quam omni adscribetur Ecclesiæ, quæ mansuetum & docilem virum neglexit arguere. Verum opto, clementissime imperator, ut humilitatem rationemque Theodori illi qui eum culpant imitari aliquatenus velint: & sicut ille gratanter castigationem suscipiens, quod negligenter & minus caute dixerat corrigere properavit, ita & isti nos vel patienter ferant, & quod crudeliter & discordiose fecerunt, emendare tandem aliquando dignentur. Ceterum Theodorus adeo non fuit a sancta synodo, quemadmodum putant, velut magister Nestorii condemnandus, ut ejus urgueretur exemplo Nestorius, & idcirco damnaretur, quod eum non fuerit imitatus. Quid autem nos hinc volunt æstimare non solum Eutychiani, qui de Theodoro calumniantur Calchedonense concilium, verum etiam Nestoriani, qui ejusdem Theodori dictis abuti dicuntur? Quod ipsius exemplo Nestorius increpatus, non statim ex ejus dictis, quasi eadem sentientis, defendere maledicta sua tentavit, & respondere sancto Joanni, ac dicere, Theodorus, cujus exemplo me urguis, quem beatum & fortissimum dicis, eadem semper sine ullius offensione docuit. Quod quidem si Nestorius responderet, ita Theodoro præjudicare non posset, sicut nec Prophetis, & Apostolis, atque Evangelistis, quoniam eis vel ipse abusus est, vel ejus nunc sectatores abutuntur, atque alii omnes hæretici. Veruntamen cum ille homo, ad respondendum male paratus, & in perniciem suam sufficienter instructus, nihil in ernutia sui defensionem ex dictis Theodori, cujus admonebatur exemplo, tentavit adsumere; satis ostendit, ejus sanæ doctrinæ non sequacem, sed obvium se fuisse.

CAP. III.

HÆc igitur defensioni magnæ synodi Calchedonensis * abundarent. Nunc autem non ipsa eum laudavit, sed laudantis epistolam, pro fide recta quam continet, pronuntiavit orthodoxam: quod diversum esse quis prudens, si caussam diligenter attendat, ignoret? Potuit enim fieri, ut etiamsi quædam Theodori dicta culpabilia viderentur, & ea synodus nec ignoraret, nec interpretari melius posset, * verumtamen Ibam latere potuisse crederet, sicut etiam sanctos patres Joannem Constantinopolitanum, & Gregorium Nazianzenum, universamque Ecclesiam, quæ ipsum Theodorum docentem advertebat, latere potuisse credunt Eutychiani, ut non superstes condemnaretur idem Theodorus. Igitur quemadmodum sancta synodus antiquam Ecclesiam, cujus pars fuerunt memorati patres, non ex communione & laude Theodori, vel si eum in quibusdum sciret errasse, sed ex propria ipsius Ecclesiæ fide judicare debuit, quod nobiscum Eutychiani fatentur; sic oportuit ut & illam epistolam, non ex laude Theodori, sed ex propria conscriptoris ejus fide, quæ ibidem legitur, judicaret. Quomodo autem synodus non crederet Ibam reverentissimum latere potuisse dicta Theodori, quæ ante Nestorium * scripta dicuntur, cum ipsius Ibæ fidem Nestoriano dogmati videret adversam? Verum & hoc demus Eutychianis, quod reverentissimum Ibam synodus Calchedonensis crediderit non ignorasse Theodori dicta, quæ videntur esse culpanda; numquid ideo ejus epistolam merito rectæ fidei, quam continet, orthodoxam pronuntiare non debuit? præsertim cum potuerit idem venerabilis Ibas idcirco Theodorum ejusque laudare doctrinam, quoniam ea quæ in libris ejus reprehensibilia judicabat, vel ab hæreticis immissa, vel ab ipso Theodoro reprehensa, sicut docuimus, sive correcta esse credebat: & non ex eo quod scribendi capiens initium, aliquid aliquando reprehensibile scripsit, aut ex lapsu sermonis incurrit, ejus doctrina judicanda fuerat; sed eo potius, quod si quid in eo culpabile videbatur, ipse reprehendit, atque correxit. Nam si nemo sapiens Ecclesiam credit hæreticam, quia doctrinam B. Cypriani Carthaginensis Episcopi & martyris laudat, cum ille non solum privatim, ut ei visum est, verum etiam congregato Concilio, definierit ut omnis hæreticus ad Ecclesiam rediens baptizetur, & propter hoc culpatus ab Stephano Antistite Romano restiterit, suamque sententiam scribens ad Pompeium quanta potuit humana argumentatione defenderit, injuriose tractans eumdem B. Stephanum, a quo fuerat jure culpatus: quomodo epistola venerabilis Ibæ juste diceretur hæretica, quod Theodori doctrinam laudavit; qui licet in Concilio nihil definierit veritati contrarium, tamen etiam quæ privatim ab eo male fuerant composita sponte reprehendit, & ubi de sermonis lapsu ab aliis reprehensus est, non injuriam referre, sed offensionem corrigere properavit? Igitur sicut Ecclesia, non approbans B.

* 474 * 475 * 476 Cyprian. ep. 74

* (474) *abundarent profecto, etiamsi Theodorum ipsa laudaret. Nunc autem.*

* (475) *Reverentissimum tamen Ibam.*
* (476) *scripta Nestoriana dicuntur.*

A Cypriani, ejusque * prædecessoris Agrippini, qui hoc ante statuerat, de baptizandis omnibus hæreticis definitionem, non solum ipsos, sed & omnes, qui cum illis hoc definierunt Episcopos patres adscribit, eorumque fidem atque doctrinam, & maxime Cypriani toto orbe radiantem judicat esse laudabilem: sic potuit etiam venerabilis Ibas doctrinam Theodori, etiam in aliquibus culpabilem non ignorans, absque illorum culpabilium approbatione laudare. Sive autem B. Cyprianus & Agrippinus, uliique cum eis eadem statuentes Episcopi, sive Theodorus, vel si & ipse errata non emendasse credatur, sive ceteri doctores Ecclesiæ, ex quorum sententiis hæretici suos errores conantur adstruere, B intentione mentis atque proposito, sicut arbitramur, ab hæresis crimine defenduntur: quoniam ante definitionem Ecclesiæ, in ejus communione permanentes, nimio * vel immoderato zelo adversus

* 477

hæreticos, vel decreverunt talia, vel dixerunt; non post Ecclesiæ in eadem quæstione sententiam, cum hæreticis segregati, adstruendo talia ipsam impugnaverunt Ecclesiam. Forsitan aliquis dicat, Debuit ergo synodus, si non Theodorum, quia in Ecclesiæ pace defunctus est, neque totam ejus doctrinam, quoniam multa recte locutus est, ipsa certe quæ offendunt ejus dicta damnare. C Primum cujus synodi, ut hoc faceret, sequeretur exemplum? Sed ostendatur quælibet synodus alicujus doctissimi viri, & in Ecclesia perseverantis, dicta ex multis decerpta damnasse, & ita saltem de Concilio Calchedonensi querantur. Deinde quando evolverentur tot libri Theodori, ut in eis diligentissime atque scrupulosissime quæreretur quod legentes posset offendere? Nam si faciendum esset, omnia scripta ejus debuit synodus illa discutere, ne si eum ex parte reprehenderet, approbasse cetera videretur. & quod tempus ad hæc sufficeret? vel quando per singula tantarum sacerdotum numerus in unam sententiam conveniret; cum diverso modo D moveatur animus auditorum, & quod alium offendit, meliore intellectu alios sine offensione suscipiat? Verum si non Eutychianorum arbitrio serviatur, cur aliquis dicat quod in illa synodo solius Theodori dicta, & non omnium antiquorum in Ecclesia vita excedentium, revolvi ac ventilari debuerint? Nam si Theodori tantum quædam scripta culparet, omnia omnium adprobasse videretur; cum veritas non omnia doceat adprobanda. Et quis omnium vel nomina sciat qui de Christiana religione scripserunt? Cum ergo E omnium omnia synodus examinare non posset, non oportuit ut Theodori dicta damnaret: quoniam sufficit nobis in hoc Apostoli sententia, qua

1. Theff. 5. 21 dictum est: *Omnia probate, quod bonum est tenete*. Quod si non suisset hæc ratio, quis judex modestus & prudens, nisi de propositis causis & quæstionibus judicet? At cum nihil Episcopo Ibæ accusatores objicerent de laude Theodori in Ecclesiæ communione defuncti; numquid oportuit sanctam synodum, pro fide ac pace generalis Ecclesiæ congregatam, novam in privata causa inter litigantes immittere quæstionem, & in ea tempus

A expendere? Quasi non sufficeret tam gravi ac diuturna collisione in tantis eos judiciis litigasse; ut aliquid pejus & ipsa, vel accusatorum pertinaciæ, vel calamitati Episcopi, qui accusabatur adjiceret. præsertim cum ille deploraret de pietate sanctæ synodi auxilium quærens, quod jam xx. & amplius carceres mutasset, & ad eam de XL. mansionibus advenisset. Quis hoc hominum præter Eutychianos dicat, quos ratio simul pietasque deseruit, & in quibus nomen solum remansit humanum? Meminerit autem lector, quod hæc in defensionem magnæ synodi, nulla necessitate compulsi, ad conculcandam & penitus conterendam vecordium Eutychianorum superbiam dixerimus. Libuit enim nobis illude- B re illis, & ita causam constituere, tanquam Theodorus aliqua culpabilia scribens non emendaverit, & non solum prædicta synodus Calchedonensis ea cognoverit, nec melius interpretati potuerit, verum etiam venerabilis Ibas hæc eadem non ignorans ejus doctrinam laudaverit: quorum nihil probatum est, sed nos hæc ultro concessimus, ut per hoc amplius appareret, quam stulte iidem Eutychiani de sententia synodi super epistola Ibæ prolata querantur, * quoniam ne his quidem omnibus concessis reprehensibilis probaretur. * 479

C

CAP. IV.

Aliquid tamen & istis adjicimus, ut quod penitus factum non est, vel Theodorum, vel ipsum venerabilem Ibam, de Theodori laude ponamus in synodo accusatum. Si ergo propter hoc hæretica dicenda est illa synodus, quod ejus epistolam Theodorum laudantem pronuntiavit orthodoxam, quomodo * beatus Cyrillus & Proclus, quos honorare se fingunt, ab hæresis crimine defendentur, qui orientales accusatum apud se Theodorum defendentes, & multo amplius prædicantes, non ut hæreticos damnave- D runt, sed potius communicando eis firmaverunt orthodoxos? ut omittam, quod etiam ipsorum, id est Cyrilli & Procli, adversus eandem Theodori accusationem sententiæ teneantur, quod nec ipse, nec ejus dicta damnanda sint. Quocirca vel si Theodorus, vel Episcopus Ibas accusaretur in synodo pro laude Theodori, non posset ab Eutychianis eadem synodus accusari, quod illam epistolam pronuntiavit orthodoxam, nisi etiam Cyrillus & Proclus consequenter accusarentur, quod judicaverint orientales orthodoxos, qui accusatum apud se Theodorum de- E fendentes etiam præcipuis laudibus extulerant. Si quis autem adhuc paulo attentius partis utriusque momenta perpenderet, leviorem inveniret causam illius sanctæ synodi, quam beatorum Cyrilli & Procli. Nam vel si, ut dedimus, accusaretur apud illam Theodorus, levius esset ut absolveret Ibam Episcopum, qui eum necdum apud se deposita accusatione laudasset, quam quod * beatus Cyrillus & Proclus fecerunt, qui orientales, a quibus idem Theodorus post accusationem laudatus est, judicaverunt orthodoxos. Ubi autem probari potest quisquam, et-

* 479

* 480

a *Prædecessoris Agrippini*) Qui primus omnium mortalium, ut Vincentius Lirinensis in Commonitorio I. scribit, rebaptizandum esse censuit. Prædecessorem Cypriani appellat, sicut Augustinus lib. II. de baptismo contra Donatistas cap. VII. Quotus autem ab Agrippino Cyprianus successerit, non liquet. Longo intervallo successisse Cyprianus ipse est auctor epistola LXXIII. ad Jubaianum. *Multi jam anni sunt, & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ convenientes in unum Episcopi plurimi hoc statuerunt.*

*) 477) *et.*
* (478) *quando ne his*
* (479) *beati.*
* (480) *beati.*

A jamsi vere fuerit hæreticus, ab universali syno-
* 481 do * non prolata accusatione damnatur? Nam
patres nostri cunctos quos expulerunt hæreticos
prius admonuerunt sapere meliora; deinde con-
demnationem, si non resipiscerent, comminati
sunt: dantes eis etiam tractandi secum indu-
cias, sicut necessarium videbatur. Non hæc abs-
que documento jactamus. Attestantur nobis e-
xempla majorum, * quorum forma beatus Cy-
* 482 rillus & Nestorium prius correctum, non quia
lapsus erat, sed quia noluit resipiscere, conde-
* 483 mnavit: & Theodorum, qui accusatus ante * fue-
B rat, condemnari prohibuit. Quam sanitatis &
modestiæ regulam quidam male transgressi, ne
vel sero confiteantur errorem, dicunt probare
se posse nescio quos hæreticos post mortem fuis-
se damnatos. quasi vero per hoc probent quod
non etiam viventes damnati sint, vel si nostram
memoriam ac notitiam fugit. Non enim quis-
quam scire aut reminisci omnia potest, quia
nec omnia quæ scripto mandata sunt hactenus
perseverant. Ut autem hoc omittam, illud cer-
te negare non possunt, quoniam prius correpti
sunt, & in judicium adducti, atque convicti:
C & si ut resipiscerent non cito spoliati sunt ho-
noribus, quibus in Ecclesia fungebantur, a fra-
terna tamen communione remoti sunt. Quid ho-
rum jam præcesserat in Theodoro, ut eum sy-
nodus etiam apud se accusatum adjudicaret? Si
quis autem adfirmat aliquos ante correctionem
ab Ecclesia fuisse damnatos, non tam ipsos
quam condemnatores eorum patres nostros con-
Tit. 3. 10. trarios Apostolo conatur opponere, qui non
nisi post unam & secundam correptionem vitari
* 484 jubet hæreticum. Verum longe absit * a nobis
quod catholica & Apostolica Ecclesia Apostolo
D fuerit aliquando contraria. Si quid ergo apud
eos valet modestiæ & ordinis ejus auctoritas,
quem salubriter ab Apostolo constitutum in hæ-
reticis evitandis, id est excludendis, semper te-
nuit, desinant cum suis contentionibus impugna-
re. Non enim sanctam synodum, quæ nihil con-
tra consuetudinem Ecclesiæ faceret, etiamsi ac-
cusatum apud se Theodorum non damnaret; sed
potius universam, cujus formam sequeretur, im-
pugnant Ecclesiam. At isti argumentantur, &
dicunt in hoc Theodorum ab Ecclesia fuisse de-
pulsum, quoniam sancti Patres in suis libris, quos
privatim scripserunt, culpaverunt eos qui talia
E saperent, qualia sapuisse dicitur idem Theodo-
rus. Equidem superius jam, non solum testimo-
nio magnorum virorum, sed etiam dictorum ejus
prolatione monstratum est, quomodo sapuerit:
tamen quoniam aliqua ex innumeris ejus libris,
velut his quæ protulimus contraria, calumniose
decerpunt, & pro illis eum existimant esse dam-
nandum, affirmantes quod patres nostri in suis
libris ante notaverunt quosque talia sentientes:
idcirco ipsorum patrum similia his quæ culpant
sequenti volumine proferimus, ut sua calumnias
adversus magnum Concilium excogitatas undi-
que repulsas adspiciant. Sed his quoque subla-

A tis, vel paululum dilatis, si quemadmodum di-
cunt jam tunc expulsus erat Theodorus, etiam
beatus Cyrillus, necnon Joannes & Domnus An-
tiocheni, atque alii orientales Episcopi, cum eo
simul expulsi sunt, cum expulsum condemnare
non sinerent. mendaciter quoque Nestorium,
vel idem beatus Cyrillus, vel sanctus Cælestinus
Romanus Episcopus expulisse dicuntur. Nam si
propterea jam depulsus erat Theodorus, quoniam
sancti patres in suis libris culpaverunt eos qui
talia saperent; multo magis Nestorius jam de-
pulsus erat, qui & manifeste prava sapuisse de-
B monstratur, & offensionem auditorum, quam pro-
fanis vocum novitatibus incurrerat, auferre con-
tempsit. Verum ego hinc ipsorum Eutychianorum
qualemcumque conscientiam quæram. Ponamus
accusatum apud nos aliquem, qui diceretur ex-
pellendus quod contraria doceret quibusdam sen-
tentiis patrum; consilium peto, quid agere de-
beremus. Numquid hoc nobis occurrit, ut non
admonitus, neque correptus, ex eo tantum ab
Ecclesia pelleretur, quoniam patres in suis li-
bris, quos privatim scripserunt, refutasse inve-
nirentur eos qui talia sentirent; & non potius
C quia interrogandus prius, & admonendus esset,
demonstratis ei sententiis * sanctorum patrum, * 485
quibus diceretur esse contrarius; & si non cor-
rigeret, devocandus in Concilium, * ejus au- * 486
ctoritati si non crederet, expellendus? Hoc uti-
que videtur fuisse faciendum, hic nobis ordo ser-
vandus, hæc habenda humanitatis ratio, vel si
hoc non præcepisset Apostolus. Si autem super-
stitem, non ante admonitum, atque correptum
damnare non deberemus absentem: quomodo san-
cta synodus, vel si apud eam Theodorus accu-
saretur, ᵃ juste damnare mortuum posset? Nam a
D primum quis ejus accusator sic certus esset quod
ipsius sint omnia illa capitula quæ culpantur,
ut si ei tanquam accusatori ex more diceretur,
Jura per nomen Domini quod Theodorus, quem
post mortem condemnari quæris, ista scripserit,
jurare auderet? non enim licebat magnæ illi sy-
nodo leviter credere, quod graviter dicitur de-
buisse damnare. Alia enim causa est, cum ad
instructionem tantummodo aliquid legimus, ut
credamus simpliciter ejus auctoris esse, cujus no-
men titulus præfert, nihil ei de hac nostra cre-
dulitate præjudicantes: alia vero, cum damna-
E tio ejus qui creditur auctor, in judicio flagita-
tur. Unde vel si juraret iste accusator Theodo-
dori esse omnia illa capitula, nec ita synodus
ad condemnandum in Ecclesiæ pace defunctum
juramento ejus deberet adduci. Quid igitur ille
accusator amplius agere posset, quam testes ci-
tare meriti & numeri competentis, qui jurati
hoc ipsum testificari vellent? Porro neque hoc
* quod amplius agi posset ejus condemnationi * 487
sufficeret. Nam si dum viveret idem Theodorus,
adversus eum testes adducerentur, non oportuit
in judicium non devocatum pro * sola testifica- * 488
tione damnare. Si vero conventus, vel reatus
conscientia, vel contumacia, indictum præstola-

---

a *Juste damnare mortuum*) Qui pro Theodoro pugnabant, hac potissimum exceptione utebantur, quam multis locis ingerit Facundus, & quam habet Vigilius ipse in Constituto, quod post mortem damnandi non sint, qui in pace Ecclesiæ vitam finierint. Impugnatores contra capitulorum, & jure damnari, damnatosque in Ecclesia hæreticos fuisse post mortem contendebant: & Theodorum falso dici mortuum in pace Ecclesiæ, qui ad mortem usque contraria Ecclesiæ dogmata secutus sit. Sic enim disserit Justin. in Edicto, & Synodus v. in Act. v.

* (481) deest *non*.
* (482) *quorum formam custodiens beatus Cyrillus &c.*
* (483) *non fuerat*.
* (484) *a nobis, ut credamus quod*.
* (485) *ipsi Patrum*.
* (486) *cujus auctoritati*.
* (487) *quo nihil amplius agi*.
* (488) *sola illorum testificatione*.

ri noller examen, jam non testibus de absente,
sed ipsi de se judicanti potius crederetur. Nul-
la vero correctione, sive conventione præceden-
te damnatua, de iniquirate judicum jure que-
reretur, & acceptabiliter diceret, quud maii-
gue vel temere adversus absentem salsis testibas
credidissent. Propier quod in eadem sancta sy-
nodo pro reverentissimo Iba clamaverunt Epis-
„ copi sæpe dicentes, Male fecerunt qai eam præ-
„ ter canones damnaverunt: quæ adversus absen-
„ tem facta sunt evacuentur. Hæc omnes dici-
„ mus. nemo condemnat absentem. At si contra
viventem acceptari testes non oportuit ut dam-
naretur non interrogatua, neque conventus;
quomodo eos sancta synodus, etiam si contra
Theodoram in ejus testificarentur examine, ju-
ste reciperet? An facilius esset mentiri de vivo,
& difficilias mentiri de mortuo? Si autem in-
terrogarentar iidem testes, unde certissime sci-
rent illa, quæ reprehenderentur, a Theodoro
esse conscripta, quid possent credibilius respon-
dere, nisi quod aut in libris, qui ejusdem Theo-
dori dicerentur, ea reperirent, aut ab ipso dum
viveret ejas saisse didicerint? Sed librorum ti-
eulum, ad faciendam condemnationem illius vi-
ri, qui in Ecclesiæ pace & maxima patram lau-
de vita excessit, non sufficere supra docuimus.
præsertim quia conquestus est quosdam suos li-
bros ab hæreticis suisse corruptos: & beatus
Cyrillus de illo dixit, quia cum non esset in
promptu persona quæ cuipæ supponererar, in-
certa capitulorum redargutio fieret, & qui hæc
agerent, in incertum currentes & aerem verbe-
eantes inveuirentur. Quomodo igitar aliquibus,
vel si adducerentur, testibas synodos crederet
certum suisse, quod Cyrillus recentiore adhuc
rerum memoria incertum fuisse testatus est! Si
autem hoc potias dicerent, quod ab ipso Theo-
* 489 doro * ejus suisse coguoverunt, quid responde-
re possent si eis diceretur, Quid igitar causæ
snit, at hæc quæ arguitis, non tunc adversus
superstitem ad Ecclesiarum præpositos deferretis,
quando & in judicio posses adduci, & aut ne-
garet quod sua fuerint, aut melius ea inter-
pretari posset, aut quod extremum est, abjice-
re si non posset? Nihil est igitur, quod sancta
syodus de non condemnato Theodoro culpare-
tur, etiamsi apud illam accusatus esset, & te-
stes meriti & numeri competentis ad ejus intro-
ducerentur examen. Verum & hoc Eutychbiania
demus, & constituamus quod probatum synodo
fuerit illa Theodori esse capitula. unde certum
haberet qua fueriut intentione prolata? Nam
& multa non sicut sentimus eloquimue, & mul-
ta non sicut a nobis proferuntur, ita suscipiun-
tur ab aliis. sed & boc ponamus, quod illa ca-
pitula Theodorum errantem scripsisse cognove-
rint. unde scire synodus posset, utrum ex il-
lis, quemadmodum dictum est, vel eorum simi-
libus essent, quæ in suis dictis vel eeprehendit,
vel emendavit idem Theodorus? Nam & hoc ju-
ste dicitae, quod illoeam reprebensio, sive cor-
eectio, aliorum qaoque similium debuit excusa-
tioni proficere. Quod si etiam non ostenderetur
qaædam in suis dictis culpasse, sive correxisse
Theodoras, & ea quæ in illo reprehendunt Ec-
clesiam latuisse credantae; aude synodus cer-
* 490 tum * habet, quod postquam illa scripsit non
coguoverit veritatem, inspirante Deo, qui oc-
A culte ac mirabiliter solet in suorum cordibus o-
perari, ut eum sic judicaret tanquam in ipso
errore defunctum! Nam vel si probaretur, quo-
dusque in die mortis suæ aliquid de incarnatio-
ne Christi nescierit, tamen cum non esset ab
ejus Ecclesia separarus, unde, sicut dixi, cer-
tum synodus baberet quod in ipsa hora qua ef-
flaturus erat extremum, magna & ininvestiga-
bilis misericordia Dei, quæ latroni non ignora-
ta scelera dimisit in cruce, non etiam ipsi de-
dis pro tantis ejas in Ecclesia laboribus & cer-
taminibus adversus hæreticos, ut ab ignuran-
tia sua resipisceret, & errore damnato latronem
sequeretar, in paradiso statim & ipse cum Chri-
B sto futurus, qui nunc dicitur de Nestoriano dog-
mare ante Nestorium fuisse damnaudus? Quan-
tos enim hæreticos, quantos Judæos, atque gen-
tiles idonea testificatione didicimus in ipso limi-
ne mortis fuisse conversos? Sed quia publicus
fuit error illorum, non poruit publica non es-
se conversio, dum reconciliari, dum baptizari
ab Ecclesia supplicarent, dum postremo reconci-
liarentur, seu baptizarentur: occultam vero
suam ignorantiam, & a nullo culpatam, quam
Theodorus dicitur habuisse, cui & orientale Con-
cilium attestatur, quod nullam detractionem ab
orthodoxis in vita susceperit, & de quo & aliis
C Proclus Episcopus dicit, quos nec vivos aliquan-
do culpavimus, posset occulte respuere. Quod
si & non occulte, sed aliquibus consciis, hanc
abjecit, tamen hoc sanctæ synodo esse posset oc-
cultum, & de occulto judicare non posset, quia
hoc Dei est proprium, dicente Moyse, *quæ oc-
culta sunt vobis & filiis vestris*. Unde & bea-
tus Cyrillus ait: Justissimum apparet prudenti-
bus viris cedere præscienti uniascujusque volun-
tatem. Cur ergo culparetur hæc syuodus, quæ
Deo cederet omnia præscienti, nec auderet, ut
quidam, occultoram judex esse, quod solus est
Deus? Veeam neque illud modestus quisquam,
sicut arbitror, definire præsumit, quod hære-
D tici habendi sint omues, qui non pertinaces,
sed ut imperfecti, & ad discendum parati, mi-
nus aliquid in Christiana fide cognoverint; si-
cut etiam * ipse Thomas & Philippus Apostoli. * 491
Nam & Thomæ dicitur, *Si cognovissetis me, & Joan 14.7.
patrem meam utique cognovissetis*. & Philippo, Ibid.9.& 10.
*Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis
me, Philippe?* &, *Non credis quia ego in patre,
& pater in me est?* Quis ergo tales hæreticos di-
cat, si præsentem vitam, quamvis adhuc igno-
rantes, in Ecclesia tamen finierint, quam fal-
li posse non credunt; cam memoratos Aposto-
los, nec in ipso tempore quo hæc ignorabant,
E hæreticos fuisse audeat suspicari? Verum hinc
quoqae postea multa dicemus. Cum vero incer-
tum synodus haberet, & Theodori esse omnia
illa capitula, pro quibus ab Ecclesia diceretur
excludendus; quod etiamsi certum haberet, qua-
li tamen fuerint intentione prolara, adhuc ei
esset incertum: quod si & errasse illum sine da-
bitatione cognosceret, non & continao etiam
quod errorem postea non emendaverit appareret:
neque si hoc quoque aliqua certa ratione con-
staret, quisquam pius & gravia definire præsu-
mit, quod hæretici sint omues, qui sine perti-
nacia in Christiana fide falluntar, si necdam
instructi in Ecclesiæ pace vitam finierint: qaia
nisi semerarius dicat, quod illa synodus inter

* (489) *Dum viveret, ejus fuisse.*
* (490) *haberet.*

* (491) *ipsi.*

[A] tot incerta debuerit Theodorum sub anathemate condemnare ? Sine dubio autem consideras, Imperator, quanta Eutychianis eorumque fautoribus nulla ratione cogente sponte dedimus, sive concessimus; & tamen eis veritas non concedit, ut sententia magnæ synodi, quæ epistolam laudes Theodori continentem pronuntiavit orthodoxam, culpabilis judicetur. Quod si tantæ nobis convictiones, quas pro experta obstinatione adversariorum protulimus, defuissent; quis religiosus reprehendere posset hanc synodum, quæ quod sibi datum non est usurpare [B] non ausa est ? Nam Ecclesiæ suæ nullam Dominus in mortuis ligandi & solvendi tribuit potestatem, cum discipulis suis diceret: *Quæcumque*
Matth. 18. 18 *alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo*. Eos igitur solum, qui sunt in terris, ligare accepit & solvere. & idcirco reprehendi non debet, quod Theodorum, vel si culpabilem nosset, tamen quia non erat in terris, alligare non ausa est. Aliorum quibus hoc placuit, non ejus fuerit ista præsumptio. Nam sicut non oportuit ut auderet solvere [C] post mortem eos qui alligati erant in terris, quod quidem habere videtur nonnullam pietatis imaginem: ita non oportuit ut auderet eum qui alligatus non erat in terris, alligare post mortem; quod & aperte impietatis est, & ejus potestati non creditum. Quapropter etiam beati patres definierunt, quia non nostrum est judicare eos qui honorate defuncti sunt, sed solius judicis vivorum & mortuorum.

CAP. V. QUomodo autem dicunt Nestorianam esse synodum [D] non defendentem, nec aliquatenus excusantem scripta Theodori, quem velut magistrum Nestorii criminantur; cum Athanasium scripta decessoris sui Dionysii defendentem dicere non audeant Arianum ? Nam neque cum Ariani vellent quædam ex dictis venerabilis [a] Dionysii Alexandrini Episcopi in testimonium & adsertionem sui erroris adsciscere, ut ex hoc ostenderent Arium non esse novi dogmatis inventorem, quippe cum Dionysius olim docuisset facturam esse filium Dei, neque natura proprium, sed extraneum ab essentia patris, & quia idem filius non erat antequam fieret, aliaque similia, [E] quæ in eodem opere continentur, Athanasius, germanum specimen & probabile catholicæ doctrinæ atque virtutis exemplum, ea constanter excepit, & quamvis nostris auribus dura, & ad excusandum * difficilia, defendere non refugit, * 492
& prius eorum auctorem Dionysium per hoc voluit esse purgatum, atque ab Arianorum crimine alienum, quod ipse non sicut Arius, cum viveret, de impietate fuerit accusatus, aut de Episcopatu dejectus; neque velut hæresim defendens, de Ecclesia sicut ille discesserit, sed in ejus permanserit unitate. deinde melius hæc ip-

[A] sa interpretari conatus est. Unde convenientius puto, ut si non omnia, quia prolixum est, aliqua tamen in propriis * verbis ostendam. Etenim, ait, & Judæos in quibus contra legem agebant redarguebat Dominus dicens, *Hoc Abraham non fecit*, & istos impios & mendaces eadem ipsa veritas ** redarguit, quoniam Arii aliquid Dionysius Episcopus neque sensit, neque veritatem ignoravit. Sed & tunc temporis Judæi, & nunc isti novi, a patre suo diabolo hanc furiam adversus Christum rebellem hæreditati sunt. quod magno indicio est, quia ca-[B]lumniari tantum volunt illi viro, & non adtendere quod neque ab aliis Episcopis de impietate accusatus est, aut de Episcopatu dejectus, sicut isti, de clericatu, neque ille velut hæresem defendens de Ecclesia discessit, sed in eadem bene defunctus est, & memoria ejus nunc usque cum patribus celebratur, & nomen ejus scriptum est. Si enim aliquid istorum sentiret, vel de his quæ scripsit excusationem non faceret, sine ambiguitate etiam ipse similia pateretur. Et sufficissent quidem ista ad redargutionem novorum Judæorum, eorum qui Christum negave-[C]runt, & patres accusaverunt, & omnes Christianos * fallere noscuntur. Quoniam vero ** accusationes se habere putant ad accusandum Episcopum, partes aliquas epistolæ ejus age & ipsas videamus: ut etiam ex hoc eorum vanitas demonstretur, & quiescant vel sero blasphemare Dominum apud seipsos, confiteantur autem vel cum militibus, videntes testificantem creaturam, quia vere iste filius Dei est, & non est ex creaturis. Dicunt itaque in illa epistola B. Dionysium dixisse, facturam & factum esse filium Dei; neque natura proprium, sed extra-[D]neum ab essentia patris eum esse, sicuti est agricola ad vitem, & navis opifex ad navem. & quia tanquam factura non erat antequam fieret. Ita est, scripsit. confitemur & nos esse talem epistolam ejus. Sed sicut istam scripsit, ita & alias plurimas scripsit. & oportebat eos & illas legere, ut ex omnibus, & non ex ista sola, fides illius viri agnosceretur. Et deinde sequitur eorumque memoravimus excusatio: quam non in isto, quia prolixum fuit, sed in ejus opere lector inquirat. Adspicis vero, Auguste, quæ B. Athanasius in Dionysio excusanda susciperet, non ob aliud, nisi quia non ex levi so-[E]no verborum, sed ex intentione dicentis æstimanda sunt quæ dicuntur. Dicentis autem intentio, cum jam persona defuncta est, ex * communione religiosius æstimatur. Hoc est enim quod ait, Si enim aliquid istorum sentiret, vel de iis quæ scripsit excusationem non faceret, sine ambiguitate etiam ipse similia pateretur. tanquam dicens, Non quod in verbis sonat debemus attendere, sed credere potius de Ecclesia Christi, quam regit ipse qui sanguine suo redemit, quoniam nisi hæc bona intentione proferret, aut aliis ejus dictis auferretur offensio, sine dubio Dionysius in ea

* 493

** In Græco ἐλέγξει redarguet.

* 494

** In Græco προφάσεις excusationes vel occasiones

* 495

a *Dionysii Alexandrini*) Tota Dionysii accusatio, ut Athanasius ἐν τῇ ἀπολογίᾳ ὑπὲρ Διονυσίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας docet, ab epistola quam contra Sabellium scripserat ad Euphranorem & Ammonium, de qua Romæ purgare se coactus est apud Dionysium Papam. In ea continebantur hæc omnia, quæ Facundus ab eo perperam dicta commemorat. Ceterum Athanasius Dionysium vult non errore aut ignorantia, sed κατ' οἰκονομίαν hæc scripsisse contra Sabellianos. Basilius vero epist. xli. dum in contrarium tendit, κακὸν κακῷ θεραπεῦσαι, & incautè lapsum putat. Ἀντιβαίνων γὰρ σφοδρῶς, inquit, τῇ ἀσεβείᾳ τοῦ Λιβύος, ἔλαθεν ἑαυτὸν εἰς τὸ ἐναντίον κακὸν ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλοτιμίας ὑπενεχθείς. De eventu etiam discrepant inter se. Nam Basilius hæresis anomœanæ semina jecisse affirmat Dionysium. Athanasius contra, immerito Arrianos ὁμόδοξον καὶ ὁμόφρονα sententiæ suæ adstipulatorem jactare ait Dionysium, cum ex aliis ejus scriptis deberent, non ex hac una epistola, de illius fide doctrinaque facere judicium.

* (492) *nimis difficilia*.

* (493) *verbis ejus ostendam*.

* (494) *fallere moliuntur*. Græca vox est ἐπιχειροῦσιν apud Athanasium in epistola *de sententia Dionysii*.

* (495) *communione Ecclesiæ religiosius*.

non

A non manetet Episcopus. Igitur Athanasius, qui
non tantum verbi doctrina, quantum passionibus,
trinæ unitatis erat assertor, & cujus tota vita
martyrium fuit, anctoritati se subdit Ecclesiæ,
& quod Dionysio communicavit usque in finem,
hoc solum judicat ejus purgationi sufficere, ita
ut illum pro talibus dictis non condemnare di-
* 496 co, verum nec leviter * culpare præsumat; sciens
quoniam si hoc faceret, totam quæ illi commu-
nicavit culparet Ecclesiam. Et nescio qui, quos
utinam vere nesciremus, prædicatum a tantis
patribus Theodorum in reprehensionem Ecclesiæ
condemnare præsumunt, & insuper sanctam sy-
nodum, quod hoc non præsumpserit criminari?
Quid est autem quod in illo inexcusabile jam in-
B venerant, si in Dionysio potuit excusari, quod
factutam esse dicit filium Dei, & extraneum ab
essentia patris, & quia non erat antequam fie-
ret, cum patres apud Nicæam anathematizave-
rint eos qui dicunt, erat quando non erat, &
antequam nasceretur non erat, & qui dicunt
factum vel ex alia essentia esse filium Dei? Sed
Athanasius, vir magna ratione & gravitate fun-
datus, & cui tanquam experientissimo duci
summa prælia adversus hostes Ecclesiæ merito
crederentur, noverat ipsis exercitatus periculis
hæreticorum fallacias prudenter excipere. Nam
C & illi non minore, imo calidiore astutia, in-
cautis frequenter illudunt, ut quos in Ecclesia
catholica, velut in castris cujusdam magnæ rei-
publicæ sapientes & fortes viderint, ne illorum vel
consilio credamus, vel confirmemur exemplo,
quia suos facere non possunt, vel nobis faciant
esse suspectos. Et ob hoc ille, non velut qui-
dam levis, atque * ad omnia eorum factionibus
* 497 movebatur: ut quemadmodum malitiosi ac ti-
midi, & tam malitiosi quam timidi duces exer-
citus solent, quia Dionysium Ariani videri sibi
conscium volebant & amicum, eum crudeliter
& temere condemnaret, & quem secum propu-
D gnatorem adversus hostes habebat, a cælestibus
castris excinderet. Hunc itaque doctissimum at-
que sanctissimum virum imitari, clementissime
Imperator, hujus rationem & circa pacem Eccle-
siæ observantiam sequi debemus. Nam illorum
deridemus crudelitatem, qui ad defendendum
suos ignavi, ad condemnandum vero festini, de
reprehensione majorum ignominiosam & hæreti-
cis communem gloriam captant. Nam credo quod
magistros militiæ tuæ hanc in castris a te sibi
creditis erga hostium dolos & suorum defensio-
nem cautelam præcipias observare, quam magi-
ster militiæ Christi Athanasius observavit. &
E ideo non dignos existimes Ecclesiarum Dei præ-
positos, quales si castrorum tuorum haberes,
judicares indignos. Nunc ergo, si mihi Nesto-
riani dixerint, Theodorus Mopsuestenus, qui
& in Episcopatu defunctus est, & non solum in
epistola, quam * nostra synodus pronuntiavit or-
* 498 thodoxam, verum etiam in illis epistolis qua-
rum auctoritate Romani Leonis dogmaticam de-
fendit epistolam, magna prædicatione laudatus,
ita de Christo quemadmodum Nestorius sensit,
& in defensionem sui dogmatis, sicut de Diony-
sio Ariani fecerunt, quædam de libris ejus capi-
tula ad aliud intendentia, & adversus alios con-
scripta protulerunt, quæ indigeant excusari,
confestim formam, quam nobis B. Athanasius de

A Dionysio præbuit, sequar, & iisdem verbis, qui-
bus Arianis ille respondit, ego quoque istis pro
Theodoro Mopsuesteno respondeam, dicens, Ne-
quicquam illi viro calumniamini, qui neque ab
aliis Episcopis de impietate accusatus est, aut de
Episcopatu dejectus, sicut Nestorius, neque ille
velut hæresem defendens ab Ecclesia discessit,
sed in eadem bene defunctus est. Si enim ali-
quid istorum sentiret, vel de his quæ scripsit
excusationem non faceret, sine ambiguitate et-
iam ipse similia pateretur. In aliis quoque re-
sponsionis ejus ordinem tenens, iterum dicam,
quia sicut ista scripsit Theodorus, ita etiam a-
lia plurima scripsit, & oportet vos & illa le-
gere, ut ex omnibus, & non ex istis, fides vi-
B ri illius agnoscatur. Et proferam ejus multa Ne-
storiano errori contraria, de quibus pauca * li-
bris alligavi. Demonstrem vero illis & causam * 499
cur talia scripserit, & doceam quod contra Sy-
nusiastas, qui temporibus ejus maxime fervebant,
ubicumque inventa occasione securius talia lo-
quebatur, necdum ex diverso Nestorii sollicitan-
te perfidia. Et mihi quidem, vel quibusque ca-
tholicis, hæc sola contra Nestorianos sufficient,
quæ magno Athanasio contra Arianos illo tem-
pore suffecerunt. Quæ autem nos amplius habea-
mus pro Theodoro, quam Athanasius pro Diony-
sio habuit, ostendere, quin potius ostensa com-
C memorare non differam. Providit enim miseri-
cordia Domini, vel pro nostra inscitia, qui mi-
nus habiles ad defendendum sumus, vel proper
tinacia contrariorum, qui manifestæ nolunt ac-
quiescere veritati, ut multo pluribus modis Theo-
dorus excusari quam Dionysius posset. Quod e-
nim nos asserimus, adeo diversum fuisse a Theo-
dori sensu Nestorium, ut a reverentissimo Joan-
ne Antiocheno * admonitus, non ausus fuerit
dictorum illius testimoniis sua male dicta defen- * 500
dere: quod utique non omitteret, nisi catholi-
ci viri doctrinam contrariam sibi videret. B. A-
D thanasius nihil tale in defensionem venerabilis
Dionysii quod diceret habuit: quia non sicut
Theodori Nestorius, ita Dionysii Arius exemplo
fuerat admonitus & convictus. Deinde quod Theo-
dorus ultro semetipsum reprehendens in exposi-
tione psalmorum, confessus est quod negligenter
a se composita fuerint plurima, & maxime illa,
quæ prima sunt, & quod perhibuit aliqua in suos
libros ab Apollinaristis immissa. Possumus ergo
Nestorianis dicere, quod ex illis plurimis negli-
genter ab eo compositis credenda sint illa ipsa,
quæ putant suo dogmati convenire, aut ex eis
quæ Apollinaristas in suos libros immisisse con-
E questus est. Possumus etiam proferre quod in quin-
to de Incarnatione libro idem Theodorus ait, &
nos in nostro superiore posuimus, quod ubicum-
que de Christo disputans alterum & alterum di-
cit, non persona, sed natura alterum dicat.
Hæc omnia quæ nobis superabundant, B. Atha-
nasio ad excusandam Dionisii epistolam defue-
runt. Quem cum Eutychiani vel Semieutychia-
ni Acephali culpare non audeant, quomodo Cal-
chedonensem synodum culpent, quæ Theodori
dicta non excusare voluit, sed noluit non * ex- * 501
cusatum damnare?

* (496) *saltem culpare.*
* (497) *ad omnia mobilis eorum.*
* (498) *vestra.*

* (499) *libris superioribus allegati.*
* (500) *exemplo ejus admonitus.*
* (501) *accusatum*

CAP. VI.

A Sanctus autem [a] Basilius magnum Gregorium, qui miraculorum operatoris cognomen accepit, ut θαυματουργὸς vocaretur & vocetur a Græcis, non ab Arianorum tantum, qui creaturam & facturam filium dicunt, verum etiam a contrario Sabellianorum errore defendit, qui unam patris & filii subsistentiam dicunt; quamvis hæc & prædictus Gregorius dixisse videatur. Unde idem S. Basilius, loquens de quibusdam, qui auctoritate ipsius Gregorii excusare suam perfidiam nitebantur, Immiserunt, ait, quoddam experimentum per epistolam ad unanimem nostrum Anthimum Tyanorum Episcopum, quod magnus Gregorius dixerit in expositione fidei, patris & filii personas intellectu quidem esse duas, subsistentiam autem esse unam. hoc autem quia non dogmatice dictum est sed certative in sermone ad Gelianum, non potuerunt conspicere qui in subtilitate sensuum semetipsos beatificant. in quo multæ sunt falsitates eorum quæ scribuntur, sicut in ipsis sermonibus ostendemus, si Deus voluerit. Rursus vero pagano satisfaciens, non arbitrabatur opus esse subtilitatis ratiocinatione circa verba. Est etiam ubi & consentiendum sit consuetudini contradicentis, ut non ad necessaria reluctetur. Quapropter & multas invenies ibi voces, quæ nunc hæreticis maximam virtutem præbeant, sicut creaturam, & facturam, & si quid tale est. Multa autem dicta & de conjunctione quæ ad hominem facta est, ad divinitatis referunt rationem qui ineradite audiunt scripturas: quale est & hoc quod ab his circumfertur. Proinde quomodo synodus juste anathematizaret Theodorum in Ecclesiæ pace defunctum, cum propterea Athanasius & Basilius Dionysium atque Gregorium a criminibus talibus tantisque defendant, quod in Ecclesiæ pace defuncti sunt? aut quomodo epistolam venerabilis Ibæ pro laude Theodori pronuntiaret hæreticam, cum hæc Athanasii & Basilii scripta hæretica dicere non auderet? aut quomodo Eutychiani eandem synodum culpant, quod apud se non accusatum Theodorum anathematizare non præsumpserit, cum istos patres, a quibus Dionysius atque Gregorius etiam excusantur, culpare non possint? Sed aliud quod majus est proferamus. Nam [b] B. Hilarius, Arianorum potentissimus atque acerrimus expugnator, & constantissimus fidei Christianæ confessor, in epistola, quam de exilio scripsit Episcopis provinciæ Germaniæ primæ, & Germaniæ secundæ, & primæ Belgicæ, & Belgicæ secundæ, & Lugdunensis primæ, & Lugdunensis secundæ, & provinciæ Aquitanicæ, & provinciæ Novempopulanæ, & ex Narbonensi plebibus & clericis Tolosanis, & provinciarum Brittaniarum Episcopis, non unius hominis verba privatim dicta, sed publica decreta concilia approbat, quibus octuaginta nostri patres pro Paulo Samosateno repudiaverunt ut homousios, id est uniusessentiæ, cum patre filius vocaretur, & rationem cur hanc vocem repudiaverint talem reddit, quoniam memoratus Paulus hæreticus solum patrem Deum esse confitebatur, filium vero a Mariæ matris generatione cœpisse, & hominem tantum esse dicebat, & docebat propterea maluisse illos patres remoto homousio homœousion statuere, id est similisessentiæ, quoniam similitudo unionem non permittit intelligi. At cum Arius postea homœousion male intelligeret ac doceret, & negans filium cum patre unius esse substantiæ, sic diceret similem patri, sicut Joannes Apostolus de se atque aliis adoptionis filiis dicit, *Nunc filii Dei sumus, & nec dum manifestatum est, quod* * *sumus. scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* Cum ergo * prave homœousion Arius prædicaret, alii * patres homousion resumpserunt. Proinde Hilarius, ut in neutris patribus accusaret Ecclesiam, quæ utrosque habuit honoratos, hanc absolutionem quæstioni dedit, quoniam & illi octuaginta contra hæreticum improbaverunt homousion, & trecenti decem & octo idipsum contra hæreticum probaverunt. Hoc quoque adjiciens: Cogitemus tot sacerdotes sanctos & quiescentes jam. quid de nobis erit qui rem eo deducimus, ut quia Episcopi non fuerunt, nos quoque nec cœpetimus. ordinati enim ab his sumus, & eorum sumus successio. renuntiemus Episcopatui, quia officium ejus ab anathemate sumpserimus. Verum hæc omnia, quæ vel privatim a sanctis Dionysio atque Gregorio dicta, vel publice in Concilio a memoratis octuaginta * patribus, non tantam excusandi habere difficultatem videntur, quoniam ante definitionem Nicænæ synodi prolata reperiuntur. Illud est multo amplius, quod idem S. Hilarius in eadem sua epistola prolata æque defendit [e] Sirmiense concilium post Nicænum congregatum, in cujus decretis dictum est: Si quis

1. Joan. 3.2.

* 502

* 503

* 504

sub finem.

* 505

[a] *Basilius magnum Gregorium*) Ea est Basilii epistola lxiv. ad Neocæsarienses, p. 849. Ὡς ἄρα Γρηγορίου εἰπόντος ἐν ἐκθέσει πίστεως, πατέρα καὶ υἱὸν ἐπινοίᾳ μὲν εἶναι δύο, ὑποστάσει δὲ ἕν. Quæ verba non extant in Ecthesi revelata Gregorii, neque in altera, quæ ἡ κατὰ μέρος πίστις inscribitur. In alia igitur erant, quam scripserat ad Gelianum, sive Ælianum, ut legitur apud Basilium. Posterioris κατὰ μέρος fidei locum insignem recitat Anastasius in Ecloge, quem operæ pretium fuerit exscribere, quia Latina versio depravata non injuria torsit Scholiastem. Ἐκ τῆς κατὰ μέρος πίστεως Γρηγορίου τοῦ μεγάλου, καὶ θαυματουργοῦ. Καὶ ὁ θεὸς ἀληθινὸς ὁ ἄσαρκος ἐν σαρκὶ φανερωθείς. τέλειος τῇ ἀληθινῇ καὶ θείᾳ τελειότητι. οὐ δύο πρόσωπα, ἀλλὰ δύο φύσεις. οὐδὲ τέσσαρας προσκυνεῖν λέγομεν· θεὸν, καὶ υἱὸν θεοῦ, καὶ ἄνθρωπον, καὶ πνεῦμα ἅγιον. διὸ καὶ ἀναθεματίζομεν τοὺς οὕτως ἀσεβήσαντας, τοὺς ἄνθρωπον τῇ θείᾳ δοξολογίᾳ τιθέντας. ὁμολογοῦμεν φαμὲν ἄνθρωπον ἀναλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς συνοικειοῦσθαι ἡμῶν· ἵνα τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ἐπουρανίου λαβώμεν καὶ θεοποιηθῶμεν πρὸς ἐμφύτευσιν τοῦ φύσει ἀληθινοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. κατὰ σάρκα δὲ ἀνθρώπου, κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Interpres corruptum nactus exemplar, pro ἀλλὰ δύο φύσεις, contrario sensu legerat, ἀλλ' ἐν δύο φύσεις.

[b] *B. Hilarius*) In epistola de Synodis. *Male*, inquit, *homousion Samosatenus confessus est, sed numquid melius Arriani negaverunt? octoginta patres Episcopi olim respuerunt, sed trecenti decem & octo nuper receperunt.* Et probando autem, & improbando, ut mos addit, unum utrique statuerunt. Eodemque modo Athanasius idem argumentum tractans de Synodis Arimini & Seleuciæ, utrosque laudat, tum eos qui Antiochiæ contra Samosatenum repudiarant, tum eos qui apud Nicæam adversus Arrianos approbarunt, Ἀλλ' οὐκ ἔστι, inquit, οὕτως, ἵνα ἐκείνους ἴσως αἰτιάσωνται· πάντες γὰρ ἐκοιμήθησαν ἐν Χριστῷ καὶ πάντες αὐτοὶ ἐσχήκασι κατὰ τῶν αἱρετικῶν. καὶ οἱ μὲν τὸν Σαμοσατέα, οἱ δὲ τὴν Ἀρειανὴν αἵρεσιν καθεῖλον. ὀρθῶς δὲ καὶ αὐτοὶ κἀκεῖνοι, καὶ καλῶς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἣν ἠθέλησαν γεγράφασι.

[e] *Sirmiense Concilium*) In quo episcopatu dejectus est Photinus anno Christi cccli. Hilarius in eadem epistola: *Eam nunc fidem retractemus, quæ non olim, tunc cum Photinus episcopatu dejectus est, conscripta est:* Exemplum fidei Sirmio ab Orientalibus contra Photinum conscriptæ.

De anno Synodi Sirmiensis diatribas Sirmondi duas ab ipso non editas ex ipsius autographo dabimus inter ejus opuscula.

* (502) *futuri sumus.* Habet Vulgata: *quid erimus.*

* (503) *postea prave.*

* (504) *patres e contrario homousion.*

* (505) *patribus decreta sunt, non tantum.*

„ unum dicens Deum, Christum autem Deum an-
„ te sæcula filium Dei obsecutum patri in creatio-
„ ne omnium non confitetur, anathema sit. &
* 506 „ iterum, si quis * Deum non dominum patrem,
„ & filium quasi dominum a domino, duos dicat
„ Deos, anathema sit. Non enim exæquamus vel
„ comparamus filium patri, sed subjectam intelli-
„ gimus. Neque enim descendit in Sodoma sine
„ patris voluntate, neque pluit ex se, sed a Do-
„ mini auctoritate, scilicet patris. nec sedet ad
Psal. 109. 1. „ dexteram a semetipso, sed audit dicentem pa-
cap. 26. „ trem, ***Sede ad dexteram meam***. Rursumque, Si
„ quis innascibilem & sine initio dicat filium, tam-
„ quam duo sine principio & duo innascibilia &
„ duo innata dicens, duos dicat Deos, anathe-
„ ma sit. Caput enim quod est principium om-
„ nium Christus: caput autem quod est princi-
„ pium Christi Deus. Ita enim ad unum, qui
„ est sine principio omnium principium, per filium
cap. 27. „ universa referimus. Et iterum, Confirmantes
„ Christianismi intellectum, dicimus quoniam si quis
„ Christum Deum filium Dei ante sæcula subsistentem
„ & ministrantem patri ad omnium perfectionem non
„ dicat, sed ex quo de Maria natus est, ex eo &
„ Christum & filium nominatum esse, & initium
„ accepisse ut sit Deus, dicat, anathema sit.
Quæ omnia * memoratum Sirmiense Concilium
* 507 Sanctus Hilarius necessarie contra Photinum * &
* 508 Orientales asserit decrevisse. Quorum sufficien-
tem excusationem faciens quomodo sint accipien-
da demonstrat. Hæc ergo Athanasio, hæc Ba-
silio, hæc Hilario, & omnibus viris sanctis,
sollicitudo fuit, ne culpatis velut hæreticis eis
qui in Ecclesiæ pace atque honore defuncti sunt,
ipsa quæ illos magno honore dignata est Eccle-
sia culparetur. Et ideo vel si forte invenian-
tur aliqui in plurimis approbati, qui eumdem
Theodorum damnent velut hæreticum, hoc pro-
babiliter profecto non faciunt; nec in eo se-
quendi sunt, in quo consuetudinem Ecclesiæ non
sequuntur. Unde si Calchedonensis synodus, Ec-
clesiæ morem in defensionem ipsius Ecclesiæ se-
quens, dicta Theodori similiter excusaret, quis
eam de hac pietate atque cautela nisi profanus
argueret? nec tamen & hoc sine * Athanasio &
509 Hilario posset. Porro aliquid tale non fecit, quæ
hinc invidiam sustinet, quod alterius ad se de-
latam epistolam, nec de laude Theodori accusa-
tam, pro veræ fidei confessione quam continet,
pronuntiavit orthodoxam.

CAP. VII. INspiciamus autem ipsos Eutychianorum fauto-
res, qui dicta in Ecclesiæ pace quiescentium,
quoniam obscurum aliquid in eis invenitur, dam-
nari magis quam excusari volunt, utrum ita
vigilanter cauti sint, ut in suis dictis atque
conscriptis reprehendi nullatenus queant. Si e-
nim tam circumspecti sunt, ut in nullo de-
A prehendantur offendere, tolerabile fortasse di-
catur, quod sua sapientia freti, ad nos nostri-
que similes, qui in multis offendimus, conde-
scendere non dignantur. Verum quid agemus,
quod nullos ab eis in alia causa conditos libros
audivimus, quorum discussione irreprehensibilem
eorum peritiam & pervigilem possimus probare
cautelam? Placet ergo eis, ut in hoc libro, quem
communi ac diuturno tractatu in præjudicium
sanctæ synodi scripserunt, sive scribi fecerunt,
perfectam eorum nusquam culpabilem scientiam
B requiramus? Sed jam etsi non omnes, quos con-
tinet, quoniam aliud in hoc opere demonstrare
suscepimus, multos tamen ex occasione prodidi-
mus * errores, multa quoque mendacia, sibique * 510
contraria. Ubi & hoc docuimus, quia eam men-
dacio studeant, nesciunt vel quomodo mentian-
tur; & quomodo per eandem scientiam etiam
verum contra se aliquando loquantur. Si autem
in hoc libro, in quo subscripserunt, alienos er-
rores, sive falsos, sive veros arguere intenti in
tantis reprehensi sunt, qua fronte non dicam
Theodori, sed cujuslibet hominis dicta culpare
præsumunt? * At erubescent isti judices mortuo- * 511
C rum, si per totam ipsum librum eorum conside-
remus inscitiam: & idcirco in ipsa tantum sen-
tentia, qua Theodorum cum suis dogmatibus
damnaverunt, inspicere eam ac demonstrare pro-
posui. Dixerunt enim sicut narravimus, a Si quis " a
non anathematizat Theodorum Mopsuestiæ, & "
ejus dogmata, eosque qui aut ei similia sapue- "
runt, aut sapiunt, anathema sit. In qua senten- "
tia intende quæso quot & quam magna vitia re-
prehendam. Primum est, quod eum contra sen-
tentiam patrum, & totius Ecclesiæ judicium, in
D cujus pace defunctus est, anathemati subdide-
runt. Secundum autem, quod condemnando om-
nes qui ei non dicunt anathema, memoratos
quoque venerabiles patres, & ipsam quæ Theo-
doro communicavit Ecclesiam, atque omnes præ-
sentes in corpore Christi fideles, qui sive quod
in Ecclesiæ pace vitam finierit, sive quod nec
errores ejus, nec nomen audierint, eum non
anathematizant, decreverunt ut anathema fie-
rent: quod aperte contra justitiam, & contra
morem Ecclesiæ factum esse jam diximus, nec
ullum tale invenimus exemplum, ubi anathema
E facti sint, qui alicui hæretico, quem ignorare
possunt, non dicant anathema. quod nec isti
decernerent, nisi ad synodi Calchedonensis inju-
riam, quæ cum apud se recitarentur ejus lau-
des, non ei dixerit anathema. Tertium vero est,
quod sine ulla exceptione generaliter ejus dog-
mata, & universos qui eis non dicunt anathe-
ma condemnantes, in quibus nec ipsi negant
plurima recta esse, non solum quos supra memo-
ravimus patres, & alios præteriti vel præsentis
temporis innocentes, verum & ipsam catholicam
fidem, cujus assertionibus omnem hæresem, testan-

Credimus in unum Deum, &c. Integram enim describit, cum subditis capitibus vel anathematismis XXVII. Orientales autem intelligit, quos Athanasius de eadem Fide agens Eusebianos vocat. Semiarianos videlicet. Quamquam ergo suspectæ fidei erant auctores, & auctores suos decreta ipsa redolebant, non dubitavit tamen Hilarius eadem, tanquam contra Photinum necessario condita, explicare ac defendere.

a *Si quis non Anathematizat*) Ut supra initio lib. III. Iisdem quoque verbis & Justinianus in Edicto. *Εἴ τις μὴ ἀναθεματίζει Θεόδωρον, ἀλλὰ μὴ ἀναθεματίζει αὐτὸν, καὶ τὰ αὐτοῦ συγγράμματα, καὶ τοὺς τὰ ὅμοια αὐτῷ φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, ἀνάθεμα ἔστω.*

* (506) *Dominum & Dominum, Patrem & Filium &c.* favent huic lectioni Codices alii MS. plures, ut videre est in nova editione S. Hilarii in *lib. de Synodis, seu de fide orientalium,*
* (507) *memorato Sirmiensi concilio.*
* (508) deest &. Unde sensus est: prædicta omnia Orientales in Sirmiensi concilio decrevisse.
* (509) *Athanasio, Basilio, & Hilario.*
* (510) *ejus errores.*
* (511) *At ego minus arbitror apparere, quam nescii sint atque ignari isti judices &c.*

A te Joanne & Domno Antiochenis, atque Orientali Concilio, Theodorus expugnavit, & quam secundum Cyrillum, ut interim perhibent, magnifice adversus Arianos & Eunomianos asseruit, anathematizare proculdubio convincuntur. Quartum est, quod contenti non fuerint illos tantum anathematizare qui similia sapiunt: sed iterum contra justitiam Ecclesiæque regulam addiderunt, & illos qui * similia sapuerunt: (* 512) Et quamquam Theodorum nibil male sapuisse probaverint; quantum tamen ad eos attinet, condemnaverunt omnes ab ipso, in quem illum incidisse putant, errore conversos: nihilque illis præstitit sua conversio, quod jam talia non sapiunt, quando & propter hoc damnantur, quod aliquando talia sapuerunt. B Ubi quid agent de Martha & Maria sororibus Lazari, quæ familiari devotione ipsi Domino, dum hic in carne degeret, adhæserant? Et tamen utraque, id est prius Martha ac deinde Maria legitur ei dixisse, (Joan 11.21. & 32.) *Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*. Quæ licet crederent quod ipse esset * filius Dei qui in mundum venisset; (* 513) tamen non dicerent, si fuisset hic, si eum cognoscerent sicut Deum ubique esse præsentem. Eadem ergo sapuerunt quæ dicitur sapuisse Theodorus, & cum Theodoro simul anathematizatæ sunt. C Et quantos vel eo tempore in Evangeliis & Apostolicis scriptis tales fuisse cognovimus? quantos etiam nunc tales in grege fidelium, sola sanctorum mysteriorum participatione, & simplici præceptorum obedientia placentes Deo vidimus? cum & ipsi primi pastores ejus Apostoli sic aliquando sapuerint, quos omnes cum Theodoro vidimus in hoc anathemate condemnatos! Nam etsi dicantur Thomas & Philippus, qui aiunt, *Ostende nobis patrem, & sufficit nobis*, (Joan. 14. 8.) non hominem tantummodo credidisse Christum, sed Deum, quamvis patre minorem, aut separatum a patre, propter quod etiam dictum est, *Non creditis quia ego in patre, & pater in me est*? (Ibid. 10.) D similia proculdubio sapuerunt eis quæ putatur sapuisse Theodorus. Non enim dissimilis aut minoris ignorantiæ fuit, vel minorem credidisse Deum, vel a patre filium separatum. Nisi forte sic nobis error Nestorianus displicet, ut placeat Arianus: Quomodolibet ergo sapuisse dicantur, aut eadem proculdubio, aut similia sapuerunt. Pro hac ergo præcipiti & inconsiderata sententia sua respondeant qui tantummodo alienis calumniari sciunt, sua vero defendere nesciunt, & si quid possunt, ab istis * vinculis manifestæ veritatis E absolvant: (* 514) & forte credimus quod acceperint potestatem ligandi eos qui super terram non sunt, quam nec Apostoli acceperunt. Ecce quatuor magna vitia, non obscura, nec de aliquibus secretis educta, sed clara & manifesta, eos docuimus incurrisse. Quomodo igitur ille subtilis eorum intellectus in nocte obscurarum quæstionum elucubratis excogitationibus adversus aliena dicta pervigil, in suis obtusus inventus est & medio die lethargicus? In quantis autem librorum voluminibus isti censoris mortuorum judices tantos & numero & magnitudine fecisse deprehenduntur errores? Nonne una brevisque sententia est, quæ semel tincto calamo scribi potest, „ Si quis non „ anathematizat Theodorum Mopsuestiæ, & ejus „ dogmata, eosque qui aut similia ei sapuerunt, „ aut sapiunt, anathema sit? & in his paucissimis syllabis longo tempore meditatis, tam multi sapientes, & quod est amplius, alienorum dictorum scrupulosissimi & calumniosissimi discussores, in ea ipsa calumniæ suæ sententia sic erraverunt, ut etiamsi vera forent, quæ in denotationem sanctæ synodi de Theodoro jactant, non possent eorum erroribus comparari. Et audent isti discutere ac reprehendere inlustris doctrinæ viros, quorum sunt innumeri libri, qui non sine magnis & multis erroribus semel intinctum calamum scribendo fundere potuerunt? B Illud etiam considerandum est, quod Theodorus, necdum Nestorianis apparentibus, in alios intendens, & oppugnantibus Synusiastis obvius, ** * aliquam offensionem ad aliud pergentia tran- (** in MS. obliquam.) (* 515) situ sermonis incurrit. Isti vero, quod non immerito venia caret, longo pacis otio seduli & quieti, si tamen quieti, non solum multipliciter & graviter erraverunt; sed inter se ac tantos patres, & universam quæ Theodoro communicavit Ecclesiam, ipsos quoque Apostolos, interposuerunt anathema. Quod ille in quibus ab eis reprehenditur non fecit, qui nunc pro solo præjudicio synodi sub anathemata condemnatur. C Unde si ante centum annos audax & asperum sanctis patribus apparebat, ut anathema * imponerent dictis in pace Ecclesiæ mortuorum, (* 516) quanto nunc audacius est atque asperius, ut non solum eorum dicta, quod constat olim prohibitum, sed personæ quoque damnentur? * Et patres illi, (* 517) qui condemnare prohibebant Theodori & aliorum dicta, consultissime dicebant, Quis enim nostrum speret non defungi? aut a quo non dictum est aliquid, quod alium possit movere? caventes utique, ne tali exemplo ipsorum quoque dictis post mortem imponeretur anathema. quantum nos metuere debemus exemplum D posteris dare, quo non solum dicta post mortem dicentium, sed personas quoque condemnent? Nam si Theodorus post tantos suæ defunctionis annos detestandus creditur, qui non probatur correctioni restitisse dum viveret: si Theodorus condemnatur, qui neminem condemnavit in Ecclesiæ pace defunctum: si Theodorus excluditur, qui non invenitur in Ecclesiæ præjudicium scripsisse aliquid, de quo ipsa conturbaretur Ecclesia. quid de nobis agitur, si moltis tumultuosæ nostræ præsumptioni contradicentibus, non exemplum tantummodo, verum E etiam causam posteris demus adversus nos talia præsumendi? si tamen dicenda videatur illa præsumptio, & non magis præsumptionis digna reprehensio. An forte cuipiam videbitur indignum, ut qui in Theodori condemnatione, tot sanctos patres, tot innocentes, tot placitas & familiares Christo personas, atque ipsos anathematizaverunt Apostolos, ne tantum facinus maneat, ipsum potius cum suis condemnetur auctoribus? Corrigant ergo nimis profanam temeritatem suam, aut si nihil se putant corrigendum fecisse, facti rationem reddant, & non in alienorum reprehensione dictorum, sed potius in suorum defensione, subtilitatem in-

* (512) ei similia.
* (513) Christus filius Dei.
* (514) a vinculis.

* (515) obliquam offensionem
* (516) imponeretur.
* (517) Et si Patres.

genii, de qua multum glorisntur, ostendans. Hoc de vestra justitia petimus, ut si respondere tentaverint, ultra eis non liceat sub titnlo ve-
*518 stri nnminis * sua & prnsana conscribere. quia licet, docentibus Apostnlis didicetimus, quod A Deo magis quam hominibus oporteat obedire: quantum tameo in nobis est, *nptamus & Deo *519 obedire & hominibus, dum ea volnnt & imperaot homines, quæ contraria non sint obedientiæ quam Den debemus.

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS,
PRO
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,
LIBER UNDECIMUS.

CAP. I.

MUlta sunt equidem dicta, quibus calumnias Eutychianorum magnam synodum Calchedonensem etiam de Theodori causa criminantiam ax omni discidimus parte. Quid enim jam superest unde causati possint, quan-
520 do non snlum ea cnncidentes quæ finxisse illos monstratum est, verum etiam plarima quæ nec conficta sunt, nostra sponte nt eis illuderemus dantes, sic quoque docuimus eandem synodum invicta & evidenti satione defendi? At tamen quia volumns eis amplius quam in supesioribus fecimus comprobare, C quomodo multorum patrum doctrinam, quos & ipsi nobiscum honnrare se dicunt, in condemnatione dogmasum Theodnri crimineotur; & quia non tam pro memnrata synodu, quæ jam satis abundeque purgata est, quam pro eisdem patribus decertamus; statatmas in hoc vnlnmine magnorum virnrum dicta prnferre similia, ad excusandam difficiliora his pro quibus eam putaverunt, tanquam magistram Nestorii, anathemate percellendum: ut in plurimis exemplis videant, quod sapientissimus Joannes Antiochenus cum D orientali Concilio scribens beatn Cyrillo de quibusdam capitulis supradicti Theodnri dixit. „Sed illis quæ putantur obscura, similia multa & a „plurimis anterioribus ejus, & gloriosis patribus „dicta invenimus; & periculam impendet non le-
"Tomo V. operum Cyrilli, parte 2. pag. 193. „ve, ne istis etiam illos" solvamus, ejus viri reprobantes dicta, qui in Episcopatu * defunctus, „agonibus autem adversus Arianos & Ennnmianos „& alios hæreticos decem millibnt per omnem
*521 „suam vitam abique decoratus est. quod si fiat, E „multa etiam ab aliis sanctis patribus apte di-
522 „cta retractaturi sumus. & post aliqua. Quis „enim, inquit, nostrnm speret non defungi? aut „a qan non dictnm est aliquid, quod aliam pos„sit movere? Et suffecerat quidem hæc prntesta„tio tanti Concilii ad cnmpescendam temerariorum audacism, quod multa similia capitulis, quæ in Theodoro culpant qui occasionem faciebant contrarin dogmati qun tenebantur, etism

B a plurimis anterioribus & gloriosis patribus dicta iovenient. Sed qnoniam modn ei oon creditur, cui hactenut bene creditum fuit, & ratin ejus sana coutemnitur, qua rursusait, aut a qun uon dictum est aliquid, quod alium possit movere, necessitate cnmpellimur ex eisdem multis similibus patrum dictis aliqua prnferre, & in quo movere possint ostendere, ut Eutychiani, eorumque satellites, dissimulare non possint, quod in condemnatione dogmatum Theodori necessatio etiam ipsorum patrum doctrina, in qua inveniuntur similia, condemnetur. Nam B. a Eustachius Aotiochenus Episcopus, qui primus in Nicæno Concilin fuit, sextn adversus Arianus libro, de eo quod ait Dominus, *Nemo scit diem illum*, Dicamus, inquit, cujus rei gratia filius hnminis diem proprii adventus ignnrat. "Matth. 24. 36." Neqae enim dabium est, qaia & hoc causa "utilitatis hominum providens adinveuit nmnium "ereator & generis npifex Deas. Sicut enim ho"minem eausa salutis hominam verbn coaptavit "& Deo: sic & insignem judicii diem causa [di]"vini beneficii homini competenter absenndit; "ne forte inessabilia mysteria similis generis ho"minibus hnmo indicaus, & diem secandi adven"tus ostenderet. Quid tale quæso in dictis Theo"dnri cnntra synodum Calchedonensem Eutychia"ni hactenus invenerunt, aut se invenire finxerunt? Ut enim omittam quod hic ait, Filius hominis diem prnprii adventus ignorat, nec saltem dixit, ignoravit, ut ante resarrectionem tantum, non etiam post resurrectionem, ignorantem eum dixisse videretur, quandn neque in ejus fidelibus ulla ignoratio remanebit. Ut ergo hoc, sicut dixi, prætercam, quoniam facile dici potest secundam illud tempus, quod ante resurrectionem Christus hic egit, locutus beatus Eustachius. Ut illud quoque relinquam, quod ait, Hominem causa salutis hmmioum verbo coaptavit & Deo, qaod Eutychiani proculdubio in Theodoro, si ipse hoc diceret, accusarent, tanquam prius extiterit hnmo, qui verbo coapta-

a *Eustachius Antiochenus*) Scribendum Eustathius, Εὐστάθιος. Sic enim omnes vocant. Eustachiut etiam simili errore slibi dictus, qui Ibæ judex fuit cum Photio, cum slii Eustathium nominent. Hujus τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, καὶ ὁμολογητοῦ, varia citantur a Theodoreto in Dialogis. Ἑρμηνεία in Psalmos. λόγος εἰς τὸ Κύριος ἔκτισέ με. λόγος περὶ ψυχῆς. item εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ψαλμῶν, καὶ τῶν ἀναβαθμῶν. Visuntur præterea in bibliothecis antiquis ejusdem ὁμιλία in Hexameron, εἰς τὸ τῆς ἐγγαστριμύθου θεώρημα, cujus libri meminit S. Hieronymus in viris illustribus. Ex hoc autem opere adversus Arrianos, alium etiam locum profert Anastasius in Ecloge his verbis. Εὐσταθίου Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν λόγου. Εἰ γὰρ κτιστὸς, οὐκ ἄρα γεννητός. εἰ δὲ γεννητὸς, οὐκ ἄρα κτιστός. ἐπεὶ μηδὲ οἷόν τε περὶ τὴν αὐτὴν φύσιν ἑκατέρων σημαίνειν τὸ γένος· σημαίνοντος, ὅτι ἀδύνατον εἶναι περὶ τὴν αὐτὴν φύσιν τὸ κτιστὸν ὑπάρχειν, καὶ τὸ ἄκτιστον. παλλάκις γὰρ παράλογον τῷ διδασκάλῳ.

* (518) *vana & profana.*
* (519) *magis optamus.*
* (520) *concedentes.*
* (521) *quidem defunctus.*
* (522) *retractaturi sumus & reprobaturi. Et post.*

setur & Deo. illud certe quod ait, propterea Cbristo diem judicii comperenrer absconditum, ne similis generis hominibus homo diem secundi adventus ostenderet, nescimus hactenus Eutychianos in Theodoro criminatos, sed nec aliquid tale, quod huic sententiæ comparetur. Nam cum Apostolus raptus in paradisum audiret arcāna verba, quæ non licet homini loqui, nec cuiquam prodiderit, sed divini secreti custos fidelis inventus est: quomodo dicitur quod Deus Cbristo, non dicam ut Deo quod est, sed tantum nt homini, qui tamen inferior Paulo non esset, proprerea diem judicii absconderit, ne similis generis hominibus proderet: tauquam non posset, quod Apostolus ejus servavit, commissum sibi servare secrerum. Quamquam nec illud quod ait Eustatbius, homines Christo similes esse genere, Eutychiani levitet in Theodoro præterirent: sed profecto calumniarentur, quod bomiuem tantum, non etiam Deum crediderit

Matt. 19, 28. Christum, cui geoere similes omnes homines prædicasset. Itemque io eodem libro: Dum sederit, ait, filius bominis in sede majestaris suæ, „ alia quidem videtur loqui persona, de alrera aotem facit manifeste sermonem. Ergo divinus spiritus de bomiue clare dicens apparet, Dum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sine contradictione dennntians, quia supervenientes glorias homo suscipit justitia & virente ornatus, & excelsum regni solium rite percipiens. Quid eriam hic dicimus? numquid Theodorus alicubi verba Christi de semetipso loquentis sic tractavit, ut diceret aliam de alia loqni personam, quemadmodum B. Eustachius, cum tractaret ejus verba dicentis, *Dum sederit filius bominis in sede majestatis suæ*? Nonne de omnibus, prn quibus Theodorum culpant, id conantur suspiciose vel calumniose colligere, quod in Cbristo alteram Dei, alteram hominis intelligi personam voluerit? quod ille quidem graviter execratur. at Eustachius aperte dicit, in verbis unius Christi de semetipso loquentis, quod alia persona de altera manifeste sermnnem faciat, & oou de Deo, sed de homine clare dicens appareat, *Dum sederit filius hominis in sede majestatis suæ*. Verum nec illud qund ait, supervenientes glorias homo suscepit justitia & virture ornatus, Eutychiani in Theodoro ferre pnssent; sed accusarent eum sine dubio, quasi dicentem quod Cbristus homo tantum fuerit, non etiam Deus, cui gloria accesserit, quam ante non babuerit, & justitiæ virtutisque profectu eam fuerit consecutus, * in tanto

* 523 merito etiam regni solium rite perceperit. Rursus autem eodem libro de verbis Cbristi dispu-

Matt. 11, 27. tans dicit. *Omnia mihi tradita sunt a patre meo*, manifeste ex persona hominis prophetare cognoscitur, sicut & ante probavimus. Iste enim maximas & accidentes virtutes percipit ad meliora dignitate procedens. Ecce & bic cum loquentem Cbristum perhibet ex persona hominis prophetare, subauditur quod alteram dicat esse Dei personam. Nam cum & de homine loquens diceret, Iste enim maximas, & accidentes virtutes percipit, tantumdem valet ac si diceret, Ille vero non percipit tanquam Deus. Dicendo etiam, quod Christus accidentium virtutum perceptione ad meliora processerit, & accepisse eum quod aliquando non habuit, & profecisse testatur. Qui octavo quoque libro sic ait: Contemplandum autem, quomodo loquens Deo & dicens, *Et civitates destruxisti*, rursus alterum introducit Dominum inferens, Psal. 9. 7.

Et Dominus in æternum manet. Paravit in judicio sedem suam. Manifestissime etenim alii de alio loquens apparet. significavit quia judex est, qui præparavit ei sedem tanquam prius non habenti bunc bonorem. sic videbatur loqui. quasi per figuras enim iudicabat propheticas, quoniam homo ex membris justitiæ templum decenter factus, & sacratissimo habitans verbo, * virtutis adeptus est perpetuum solium. Loquens, inquit, Deo rursus alterum introducit Dominum. Hoc si Eutychiani in Theodoro invenirent, profecto in reprehensionem synodi Calchedonensis, quæ laudes ejus continentem epistolam judicavit orthodoxam, bicipiti nos argumentatione constringerent, ita dicentes, Si hæc de patre & filio dixit, quomodo filius alter est Dominus, cum scriptum sit, *Quoniam Dominus Deus noster, Dominus unus est*. Neque enim sic dicitur pater Dominus, & filius Dominus, & spiritus sanctus Dominus, ut tres Domini, & non potius unus dicatur Dominus: sicut neque ita dicitur pater Deus, & filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, ut tres Dii, & non potius unus dicatur Deus. Si autem de Deo verbo & adsumpto homine loquens, eidem adsumptum hominem alterum Dominum dixit, arguitur unum Christum in duos dominos divisisse; atque boc verbis etiam subsequentibus adfirmarent, quibus dictum est, Alii de alio loquens apparet: & iterum, Quia Deus judex præparavit adsumpto homini sedem, tanquam prius non habenti hunc honorem. Cum vero tanta invidia criminentur in epistola venerabilis Ibæ, quod ait templum & inhabitantem in eo, quæ illis ad exaggerandum verba sufficerent, si hoc dixisset quod Eustachius ait, Quoniam bomo ex membris justitiæ templum decenter factus est, ac sacratissimo cobabitans Verbo? Nam si inhabitare, quod Ibas ait, duas dicant significare personas, cum anima suum corpus inhabitans una cum eo persona sit; quanto magis cohabitare, & ipsius cohabitationis virtute adeptum esse hominem perpetuum solium? Item in eodem libro. Non enim ait, qui regni sedem habet, alteram sibi apparat sortem; sed cui non adest sedis potentia. Ergo hæc ad bominem Christi manifeste respiciunt. Neque autem omnipotenti hæc reponenda sunt proprium habenti sceptrum; neque Verbo ipsum regnum habenti, quod etiam pater habet; sed in Christo dicendum, *Dominus in cœlo præparavit sedem suam*. Nam omnium simul creaturarum dominator propter divini verbi commixtionem. Attendant ergo quale sit etiam boc quod ait, Non Deo verbo regnum habenti alteram sortem apparatam, sed potius, cui non adest sedis potentia, id est homini Christi. Nec saltem dixit, homini Dei verbi, ipsumque Cbristum, cujus homini præparatam perhibet sedem, simul cum Deo patre & ejus verbo omnium creaturarum dominari asserit. Nec tamen pro his quoque, quæ necdum exorto Nestorio secura simplicitas loquebatur, ejus est anathematizanda doctrina. quod tunc nobis constare poterit, si nullius antiquorum Ecclesiæ prædicatorum pro talibus dicta damnentur. Alioquin cujuslibet eorum scriptis anathematizatis, sicut Joaones sapientissimus & orien-

Ibid. 8. & 9. — * 524 — Deut. 6. 4.

* (523) *ut tanto*.

* (524) *virtute*.

tale Concilium dixit, necesse est & ea quæ ab
alis patribus sant dicta complecti. Sufficiat er-
go posteria, quod temporum suorum hæreticis
repugnantes inlæsam custodierunt Ecclesiam.
Sufficiat quod nobis quoque adversus eos arma
quamplurima labore suo atque industria præpa-
rantes, cum magna laude de hoc sæculo trao-
sierunt. Non iojoriam successores labori dece-
deotium debent, noo convitia referenda sunt.
Post certamen beoe defuoctis victoribus trium-
phi gloriam negasse aliquis inveniatar ingratus:
nescio si quisquam præter nos contumeliam re-
tulit. Quidam prædicator Ecclesiæ sic præsentes
expugnavit hæreticos, at in oollo, aut certe in
parvo, futuris occasionem daret: hic dignus lau-
de præcipua judicetur. Quidam vero in hostes
obvios intentus, aliis non quasi latitaotibus in
iosidiis, qui nondam fuerant, sed exorturis
qoaodoque* provide ac vigilaoter occurrit: hic
* 525 mioima, aot etiam oulla, si videtur, dignus
laude ducatar, oon tamen vel incautus patriæ
propugnator inter hostes habendus est. Unde
beatus Eostathius, quanqaam multos possit tali-
bus dictis offeodere, non tameo condemnatue,
velot Nestoriani auctor erroris: sed honoratur
cum multis, & præ multis patribus, tanquam
Nicæni Concilii primus existens. & Eutychianis
nullam hioc iovidiam commoventibus, soleoni-
ter inter suos decessores ac successores ad sacri-
ficia nomioatur. Et fortasse propterea nihil in-
de accasant, quia in hoc, qaod oltimum posui-
mus, testimonio dixit, Propter divini verbi com-
mixtionem. Ubi eoim memorati Eutychiani ab
aliquo prædicatorum Ecclesiæ dictum invenerint
Deum verbum homini esse commixtum, secuo-
dum suam dogma dictum existimant.

CAP. II. MUlta vero superioribus similia ex dictis
ejasdem beati Eustathii proferre possemus, quæ
* 526 possent* io uno tractari volumine: sed ista le-
genti sufficiant, quoniam volumus ad aliorum
scripta transire, de quibus æque non omnia quæ
his similia dixerunt, sed aliqua tantummodo
proferimus. Quid ergo etiam sanctus Athanasius
dicat [a] in epistola ad Aotiochenos, debemus
" inspicere. Ex veteribus enim* eruditus & legis
" doctoe existens, Proverbia Salomonis legens,
* 527 " & duas personas de Domioo ioveniens, unam
" quidem circa hominem, quem ex Maria pro no-
" bis futorus erat adsumere, alteram autem circa
" Verbum, quod ante omnia sæcula æterne ex pa-
" tre natum est: & de Jesu quidem ex Maria
2. Tim. 2. 8. " scribit Timotheo, *Memor esto Christum Jesum re-*
" *surrexisse a mortuis ex semiae David, secaadum E-*
" *vangelium meum.* de Deo verbo autem, quod
* 528 " cam patre semper est, dixit, quoniam est* om-
" nia. Hanc aotem sancti Athanasii ad Antioche-
" nos epistolam, io qua scriptom est, duas esse
" personas, hominis adsumpti, & Dei verbi ad-
sumentis, & alia scripturæ verba Domioo Jesu
qai ex Maria, alia vero Deo verbo conguere,
in tanta aoctoritate adversus Apolinaristas susce-
pit Ecclesia, ut ex illa hæresi conversi sua sub-
A scriptione ita se sapere faterentur. Unde succes-
sor ejusdem Athanasii Petrus, scribens ad Epis-
copos, presbyteros, atque diaconos, qui sub Va-
lente Imperatore Diocæsaream fuerant exules mis-
si, Sine Deo quippe est, ioqoit, & in omnibus "
reprobus, qui non confitetur integrum hominem "
salvasse adventu suo salvatorem: & si totum sal- "
vat, totum adsumpsit, ouo in adjutorium sal- "
vationis, sed ad totius salvationem. Nullas er- "
go pie se sapere existimans infidelis magis exi- "
stat. Si vero quærere studet, discat ex epistola "
quam ad Aotiochenos beatæ memoriæ Episcopus "
Athanasius scribit, ubi omnia diligenter exponit. "
B quam legere iocipientes orthodoxi, & ita sape- "
re & subscripsisse confirmant. In eadem ergo ad "
Aotiochenos epistola, in qua beatæ memoriæ E- "
piscopum Athanasium successor ejus Petrus om- "
oia diligentee exposuisse perhibuit, hoc quoque
continetur, *Jesus Christus heri & hodie, ipse* Hebr. 13. 8.
& in sæcula. Heri quidem ante sæcula sempi- "
ternitatem sigoificat: hodie autem terrenum sæ- "
culum: in sæcula vero, post transitum hujus "
vitæ. Jesus Christus aotem, qui juxta hominem "
salvatoris intelligitur, ooo est ipse. qui enim "
provectum ætatis suscepit, aliquando infans exi- "
stens, & aliquando vir incipiens quasi aooorum "
C xxx. sicut ait Lucas, non potest ipse esse. Quo- "
modo itaque Theodoro condemnato non etiam "
Athanasius accusetur, quasi duos Jesus, & duos "
Christos docuerit; quia primum loquens de Jesu "
Christo, qui est heri & hodie io sæcula, postea
dixit quia Jesus Christus, qui juxta hominem
salvatoris iotelligitur, non est ipse, & ratiooem
subjicit cur ipse esse non possit? Quanquam si
Theodorus hoc diceret, non duos tantum, ve-
rum etiam tres Jesus Christos Eutychiani, se-
cundum suas calumnias, in his verbis significa-
tos vellent intelligi. Non enim hoc saltem di-
ctum est, Jesus Christus autem, qui juxta sal-
D vatorem iotelligitur, sed juxta hominem salva-
toris: ut aliom significatum esse dicerent Jesum
Christum, aliam vero hominem juxta quem es-
set ipse Jesus Christus, & rursus alium salvato-
rem, cujus esse diceretor idem homo. Denuo io "
eadem epistola: Est, inqoit, spiritus vitæ sao- "
ctus cum patre & filio in singulis prophetarum "
per generationes transiens, qui indicat quæ erunt "
& quæ fuerunt, habens oculos ante & post, "
hoc est, sicut diximus, scientiam futurorum at- "
que præteritorum, quæ in Salomone narrat ex "
persona filii homiois ex Maria, & filii Dei ver- "
bi, quod ab ioitio erat apud patrem: & duas "
E personas significans, de homine quidem ex Ma- "
ria creato & plasmato, de illo vero, qai ante "
sæcula est sine principio, & æternæ nativitatis. "
Quoniam ergo verborum seductores, & non eru- "
diti spiritu observantes errare faciaot indoctos, "
dicentes, a quadringentis annis est operatio cor- "
poris Domini, & quomodo in eum quidam re- "
ferunt quod dictum est, *Dominus creavit me prin-* " Prov. 8. 22.
cipium viarum suarum in opera ejus, cum dicat "
scriptura, ante montes & colles, ante fontes, "
& ante sæculum generatom & creatum? Hæc "
dicentes a quibusdam laudari putantur, non divi- "

a *In epistola ad Antiochenos*) Synodicæ Athanasii ad Antiochenos mentio facta est lib. vi. cum de hypostasi ageremus. Sed aliam constat epistolam fuisse, de qua hic sermo. Apparet autem, quicquid ad refellendos Apollinaristas in ea scripserit, nunquam Athanasium in Christo duas personas distinxisse, sed in una eademque persona duas naturas perfectas, ἕν ἐξ ἀμφοῖν τέλειος κατὰ πάντα, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός. quæ ipsius Athanasii verba sunt lib. 1. adversus Apolinarium περὶ σαρκώσεως Χριστοῦ.

* (525) *minus provide.*
* (526) *non uno.*
* (527) *eruditus Apostolus, & legis.*
* (528) *ante omnia.*

dentes quæ persona prophetico spiritu de corpore Domini clamat, & quæ de æterna ejus a patre generatione docet. Sunt multa similia in hac epistola, quæ adversus Apolinaristas dicta Nestoriani quoque in assertionem sui erroris assumant. Sed non ideo Athanasius, aut ejus doctrina damnanda est. Igitur nec Theodorus, aut ejus doctrina, ideo dicatur a synodo debuisse damnari. Sed ad alia ejus opuscula transire delegimus. Dicit itaque idem beatus Athanasius [a] in expositione symboli. Qui in fine sæculorum descen„dens ex sinu patris, ex immaculata virgine Ma„ria nostrum adsumpsit hominem Jesum Christum, „quem pro nobis passioni tradidit. & post pau„ca, Principium viarum conditus nobis est in ter„ra, quas nobis ostendit de tenebris lumen, sa„lutem ex errore, vitam ex mortuis, introitum „ad paradisum, de quo exclusus est Adam, in „quem iterum intravit per latronem, sicut dixit „Dominus, *Hodie mecum eris in paradiso*, quo „& Paulus intravit, ascensum in cœlum, quo „præcursor pro nobis ingressus est [b] dominicus ho„mo, in quo judicaturus est vivos & mortuos. „& post aliquanta. Ea vero salus, quæ nobis con„dita est ad plantationem nostram, nova est & „non vetus, nobis & non eis qui ante nos, * Je„sus qui juxta salvatorem factus est homo, qui „interpretatur" pastor, salus, interdum etiam sal„vator. Calumnientur igitur & huic, tanquam secundum Nestorium alterum dicenti filium Dei, alterum vero nostrum hominem Jesum Christum: quia non ait filium Dei semetipsum tradidisse pro nobis, sicut Apostolus dixit, sed potius quia filius descendens ex sinu patris adsumpsit nostrum hominem * Jesum Christum. quem & hoc quod ait dominicus homo, in quo judicaturus est vivos & mortuos. quasi devio sensum alterum putaverit Dominum filium, qui judicaturus est vivos & mortuos: alterum vero dominicum hominem, in quo judicaturus est. Calumnientur etiam quod similiter ait, Jesus est, qui juxta salvatorem factus est homo, dicentes quod ex eo Jesum a salvatore diviserit, quoniam eum juxta salvatorem potius quam salvatorem dixit. Scripsit etiam [c] librum contra Manichæos, cu„jus principium est, Dissolvit errorem veritas, in „quo sic ait. Quando enim hominem Jesum vi„deo, intelligo qualis est: quando autem mo„dum contemplor, admiror neque agnosco. mu„tatio quippe admirationem præstat. Et essentiæ „quidem mutatæ non sunt. manet enim corpus „non alterum effectum. neque enim corpus in incorporeum versum est, neque anima altera per „essentiam extitit. Sed manentibus essentiis stu„dia non manserunt. Nequaquam enim essentia„lia sunt studia. nam manerent cum essentiis, & non auferrentur. Si omnia, quæ pro sua stoliditate nostri præsumptores nec defendere nec intelligere bene potuerint, pro ipsorum voluntate damnanda sunt: quomodo non etiam ista * damnanda sunt? aut si hæc bene intelligere possunt atque defendere, cur non etiam illa Theodori, quæ in synodi Calchedonensis præjudiciam* culpantur, bene intelligunt atque defendunt? Ecce Athanasius hoc etiam dicit, quia cum modum contemplatur in homine Jesu, admiratur, neque agnoscit, eo quod ei mutatio admirationem præstat. Dicant ergo nobis, qua ratione sub anathemate condemnato Theodoro ejusque dogmatibus, Athanasii possit doctrina defendi, si secundum verborum sonos, & non secundum mentis intentionem judicanda sunt dicta majorum? & doceant quæ mutatio in homine Jesu facta est, non mutatis essentiis; vel quæ in illo studia ipsis manentibus essentiis non manserunt. Hæc enim si Theodorus inveniretur dixisse, sic eum detestarentur, quasi Christum a pravitate vitæ, & a malis studiis ad meliora studia prædicasset esse conversum. quod Athanasius profecto non sensit, & absit a nobis, ut hoc illum sensisse credamus, quod non solum personali divisione, sicut Nestorius, hominem Jesum a Deo verbo, verum etiam studiis non bonis aliquando putaret fuisse divisum. Porro & hoc ultimum, & * alia ejus superiora quæ memoravimus, intellectorem quærunt. Nam cum Dei adjutorio defenduntur multo facilius, quam ipse B. Athanasius Dionysii sui decessoris dicta defendit. Et possemus quidem hæc ipsa, pro facultate quam Dominus præstat, quomodo recte intelligantur ostendere, & benigno ac pio patri hanc in suis dictis officii vicem redhibere, quod ipse prius in dictis Dionysii sui decessoris exhibuit; nisi quia longum est, & in hoc opere non scripta venerabilium patrum interpretari, sed Eutychianorum calumnias pro magna synodo confutare suscepimus; quarum repulsioni sufficit, si talia vel difficiliora his, pro quibus ab ea dicunt Theodorum & ejus laudatricem epistolam debuisse damnari, ostendantur illi patres dixisse, quos culpare non audent.

Luc. 23. 43. (margin)

* 529 "In Græco τῷ ἰησῦ σω-τηρία, τῷ δὲ σωτὴρ, interdum salus, interdum salvator. quare hic perperam pastor.

* 530

* 531

* 532

* 533

CAP. III.

Igitur & ex dictis B. [d] Amphilochii Iconiensis Episcopi aliqua proferamus, quem & sapien-

a *In Expositione Symboli*) Ἔκθεσις πίστεως inscribitur apud Athanasium. In hac, ut in aliis sæpe, vitioso usus est interprete Facundus, qui ὤν pro ὢν legerat in illis verbis ἀρχὴν ὁδῶν κτισθεὶς ἡμῖν, ἐν τῇ γῇ ὤν, ἔδειξεν ἡμῖν ἐκ σκότους φῶς. *Principium viarum nobis factus, cum in terris versaretur, lucem nobis de tenebris exhibuit.*

b *Dominicus homo*) Κυριακὸς ἄνθρωπος. Hominem dominicum dici aliqua ratione Christum posse non inficiatur Augustinus, ipse tamen aliquando a se dictum retractat lib. 1. cap. xix. cum sit utique dominus. Quam etiam ob causam Apollinaristas, quod ita loqui solerent, castigat Gregorius Nazianzenus epist. 1. ad Cledonium. Μὴ ἀπατάτωσαν, inquit, οἱ ἄνθρωποι, μηδὲ ἀπατάσθωσαν, ἄνθρωπον κυριακὸν δεχόμενοι τὸν κύριον ἡμῶν ὡς αὐτοί λέγουσι· μᾶλλον δὲ τὸν ἡμέτερον κύριον καὶ θεόν. *Ne alios decipiant homines isti, nec ipsi decipiantur, hominem dominicum, ut ipsi loquuntur, vel Deum, potius dominum nostrum & mentis expertem profitentes.*

c *Librum contra Manichæos*) Tituli hujus, vel exordii, nullus hodie liber extat Athanasii. Congruit autem & titulus, & exordium libro Serapionis Thmueos Episcopi adversus Manichæos, in eoque sunt verba, quæ recitat Facundus, & tribuit Athanasio. Sed levior in auctoris nomine lapsus fuerit, quam in nomine Jesu, quod hic perperam verbis illis intextum est, nec legitur apud Serapionem. qui de iis hominibus tantum agit, qui a pravis moribus ad meliora studia convertuntur: quod de Christo domino cogitare impium est. Quare Facundo imposuit, qui hunc ei locum suggessit.

d *Amphilochii Iconiensis*) Quod superius de Athanasio dictum est, idem de Amphilochio in his ejus sententiis intelligendum, duas in Christo naturas distinguere, non personas. Hoc enim diserte professus est in epistola ad Seleucum, quam citat Leontius, τὴν τοῦ θεοῦ μορφὴν, καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν, συνιστᾷν εἰς ἓν πρόσωπον καὶ ἕνα υἱὸν διαφόρως. Quo etiam spectat, quod in altera epistola scribens ad Pancharium diaconum Sidensem ait his verbis,

* (529) *Jesus est, qui.* Textus græcus habet, Ἰησοῦς ἐστιν.
* (530) *Jesum Christum, quem pro nobis tradidit passioni. Calumnientur & hoc quod ait, Dominicus homo &c.*

* (531) *damnentur?*
* (532) *culpant.*
* (533) *illo.*

tissi-

tissimus Joannes Antiochenus cum Orientali
Concilio probatissimum doctorem pronuntiavit,
* 534 & Imperatores Gratianus * & major Theodosius
talem judicaverunt, ut præciperent, sicut quarto libro memoravimus, illos solos Ecclesias habere, qui ex prædicti S. Amphilochii, & Diodori, atque aliorum similium communione catholici probarentur. Hic itaque de eo quod dictum est, *Qui misit me pater, major me est*, cum sermonem faceret, cujus est principium, Laborare nos fecit certamen hæreticorum, sic ait,
Vides quod major est pater dicente *eamus*, non
Mat. 26. 46. „ dicente, *Inhabitabo in eis & inambulabo*. Vides
2. Cor. 6. 16. „ quod major est pater dicente, *Ego sum vitis*,
Joan. 15. 1. „ non dicente, *Ego plantavi vitem veram*. ª Et
Hier. 2. 21. „ ut non longum extendam sermonem, breviter,
a „ hæretice, te requiro. Qui natus est ex Deo
„ ante sæcula passus est, an qui ex David in ultimis temporibus generatus est Jesus? Si quidem divinitas passa est, dixisti blasphemiam: si autem homo, sicut veritas habet, quare non applicas homini passionem, aut humilia non confuis verba? Proinde accusari etiam iste doctor probatissimus potest, tanquam alterum significans qui dixit, *eamus*, & *ego sum vitis*, alterum vero qui dixit, *Inhabitabo in eis*, & *Ego plantavi vitem veram*. & aperte prædicans quia non ipse qui natus est ex Deo ante sæcula passus est, sed ille potius qui ex David in
* 535 ultimis temporibus generatus * est. Qui etiam
Joan. 5. 24. „ disputans de eo quod dictum est, *Amen amen*
„ *dico vobis, qui verbum meum audit, & credit*
„ *ei qui me misit, habet vitam æternam*, Si das, inquit, carni passiones, da ei & humilia verba: & cui adscribis miracula, supernos apta sermones. Qui enim miracula facit Deus, juste excelsa loquitur operum digna: qui autem patitur homo, bene humilia loquitur digna passionum. Hic quoque culpetur similiter dicens, quod non ille qui miracula facit Deus, ipse sit etiam qui passus est homo. Item in quodam sermone, cu-
b jus principium est, ᵇ Adfer hodie certativos attingamus sermones, loquens de eo quod dictum
Joan. 20. 17. est, *Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum*,
„ *& Deum meum & Deum vestrum*, Communis est, inquit, pater pater; ipsius quidem propter naturam, noster autem, propter gratiam. commu-
* 536 „ niter autem & * Deus dicitur, sed noster quidem Deus est, quia ex non extantibus nos ut essemus fecit: ejus autem Deus est secundum carnem. Ipse enim eam formavit in virgine, ipse eam unxit in Jordane, ipse eam prædicavit, ipse eam glorificavit in passione, ipse eam suscitavit a mortuis, in nube vacua evexit, dextera sede dignam faciens. Hæc enim omnia qui ascendit ad patrem sumens habet, non qui est in patre. Et in hoc loco accusetur, quod non eum qui est in pa-

A tre dicit esse qui ascendit ad patrem. Rursus de eo quod dictum est, *Pater, si fieri potest transeat a me calix iste*, cujus initium est, Tunc sicut miles legitimus, ita dicit: Si enim oportet filium hominis tradi, quomodo dicis, si fieri potest, transeat calix iste? omnino autem si pati nolebas, quid dicebas, transeat calix iste? Non ego qui cælum feci, qui fundavi terram, sed secundum te homo dicit declinans mortem. Item inde. Quoniam ego, ait, Deus & homo sum, dic quis est qui passus est. Si Deus passus est, dixisti blasphemiam: si autem caro passa est, quare passionem non applicas ei cui timorem injicis? alio enim patiente alius non formidat: & homine crucifixo Deus non turbatur. Puto quod in hoc quoque capitulo non possit non
B monere lectorem, quod alium dicat esse hominem qui passus est, & alium Deum qui nihil crucifixo homine formidabat. Quamobrem si quis Theodorum vel ejus dicta damnaverit, consequenter etiam Eustachium, Athanasium, atque Amphilochium probatissimos doctores, vel eorum dicta, damnare cogitur. Quid ergo, si aliquis Theodori, vel cujusquam in Ecclesiæ pace defuncti, nobis error appareat, adprobandus atque sequendus est? absit. Sed quærendum est prius, & cum instructioribus conferendum, ne quod culpabile nobis apparet ab auctore suo alia intentione prolatum sit. nec ex eo quod nobis videtur, non interrogatus judicandus est ille qui dixit. maxime si alia dixisse inveniatur contraria illi errori, in quem creditur incidisse.
C Nam sæpe scrupulosa & subtilis interrogatio, sicut hæreticorum dolos investigatos exhorruit, ita simplicitatem catholicorum se invenisse gavisa est. Quod si tam certus error est aliquorum in pace Ecclesiæ defunctorum, ut his quæ diximus nequeant excusari, sine illorum infamia, sine offensione & conturbatione Ecclesiæ, tacitis eorum nominibus, ipsis erroribus occurratur: ut & debita reverentia exhibeatur prædicatoribus in Ecclesiæ pace defunctis, & nulli catholico sit offensa defensio veritatis. Sic viros sanctos & graves, nec se de aliorum reprehensione jactantes, fecisse novimus, quos convenientius atque utilius imitamur. Sicut autem illorum doctrina, qui extra Ecclesiam constituti multa ve-
D ra & necessaria conscripserunt, non potest pro hisdem rectis & necessariis catholica judicari; ita domesticorum Ecclesiæ doctrina, vel si in aliquibus ostendantur errasse, non pro eis condemnanda est velut hæretica.

VErum quid etiam S. ᶜ Gregorius dicat in c
libro adversus Eunomium tertio proferamus. Neque vivificat, inquit, Lazarum huma-

Αὐτὸς ἔστιν ἐστὶ, καὶ τῆς ἀληθείας ἀλλότριος, ὁ μὴ λέγων τὸν Χριστὸν τὸν σωτῆρα τῶν ὅλων καὶ παντὸς, κατ' ἄμφω τε ἐξ ὧν ἐστὶ κατὰ φύσιν, αὐτεξούσιον καὶ ἐνεργῆ, καὶ πάσης ἀνάγκης ἐλεύθερον. Denique Theodoretus, qui has ipsas Amphilochii sententias pene omnes profert in Dialogis, eo profert, ut duarum in una persona Christi naturarum proprietates ostendat.

a *Et ut non longum*) Theodoretus Dialogo III. hoc membrum citat, ἐκ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν λόγου. & Leontius vicissim verba illa. Διώκομεν λοιπὸν τὰς φύσεις, quæ Theodoretus Dialogo I. & II. citarat ἐκ τοῦ λόγου εἰς τὸ, ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστί. citat ipse ἐκ τοῦ πρὸς Ἀρειανοὺς λόγου. Ex quibus liquet duplicem huic Amphilochii libro titulum fuisse.

b *Adfer hodie*) Φέρε, σήμερον, &c. Vertendum fuerat *Age*, non *adfer*. sed cujusmodi Græcorum versionibus uti soleat Facundus, jam monui. Hujus porro Amphilochianæ orationis mentionem apud alios extare non memini. reliquas, ut dixi commemorat Theodoretus.

c *Gregorius adversus Eunomium*) Gregorii Nysseni adversus Eunomium libri sunt XII. sed non uno modo citari omnes solent. Quæ hic enim primo loco proferuntur ex tertio ejus operis libro, eadem tertio quoque libro adsignat Ecloge Anastasii, at Leontius secundo libro attribuit: re ipsa autem extant in quarto editionis Græcolatinæ. eodemque modo in quinto extant reliqua omnia, quæ Facundus citat ex quarto. cujus varietatis causas investigare supervacaneum est.

* (534) *& Valentinianus & major*.
* (535) *est Jesus. Qui*.
* (536) *Deus Deus; sed*.

na natura, neque jacentem lacrymat impassibilis potestas: sed proprium est hominis quidem lacrymare, vivificatio autem ejus quæ revera vita est. Non pascit millia hominum egestas humana: non currit ad ficum potestas omnipotens. Quis est fatigatus ex itinere? & quis sine labore omnem mundum verbo constituit? quis est iste splendor gloriæ? & quid est quod clavis confixum est? quæ forma in passione alapis percutitur? & quæ ex æternitate glorificatur? Manifesta enim sunt ista, etsi nulla interpretentur oratione. Quoniam plagæ quidem servi sunt, in quo Dominus existat: honores autem Domini, circa quem servus agnoscitur. Attendit quemadmodum S. Gregorius non arbitrans [a] duos Christos aut filios, doceat hominis quidem fuisse proprium lacrymare, vivificare autem ejus quæ revera vita est. & interrogans hæreticum orthodoxus dicat, quis est fatigatus ex itinere? & quis sine labore omnem mundum verbo constituit? & cetera. ac deinde in hoc sententiam claudat, affirmans quoniam plagæ quidem servi sunt, in quo Dominus existat: honores autem Domini, circa quem servus agnoscitur. Numquid ergo hæc secundum errorem Nestorii talia dixisse credimus, quasi alterius subsistentiæ sit Dominus qui extabat in servo, & alterius servus in quo extabat? vel alterius personæ sit Dominus, cui adscribendus est honor, & alterius servus, qui circa Dominum agnoscitur, & cui plagæ sint deputandæ? Qui rursus eodem opere libro quarto, Sicut enim, ait, qui non cognovit peccatum, peccatum efficitur, ut auferat peccatum mundi; sic itam caro suscipiens Dominum, Christus & Dominus efficitur. Immutatur enim propter adunationem in hoc quod non erat per naturam. Et post pauca. Notum sit omni domui Israel, quoniam Dominum eum & Christum Deus fecit hunc Jesum, quem vos crucifixistis. Hac demonstratione ostendere se putant creaturam esse unigeniti Dei essentiam, Quid ergo, dic mihi, num ante mundum fuit crux? num ante omnem creaturam extitit Pilatus? num primum Jesus, & postea verbum? num antiquior caro quam divinitas? num ante mundi constitutionem Gabriel ad Mariam evangelizavit? Nonne ille homo qui juxta Christum est, sub Cæsare Augusto principium generationis accepit? Verbum autem in principio erat Deus & rex noster ante sæcula, secundum quod & prophetia testificatur? Non vides qualem confusionem sursum atque deorsum, juxta proverbium, commoves verbo Dei. Quinquagesima post passionem dies fuit, quando hæc ad Judæos concionabatur Petrus dicens, *Quoniam hunc, quem vos crucifixistis, Christum & Dominum Deus fecit*? Non attendis ordinem verborum, quid primum & quid secundum in eis quæ dicuntur positum sit? Non enim dixit, quem Deus fecit Dominum, vos crucifixistis. Sed quem vos, inquit, crucifixistis, hunc Deus Christum & Dominum fecit. Hic etiam de incarnationis Christi mysterio loquens dicit, quod caro suscipiens Dominum Christus & Dominus efficitur. Nec tamen arbitrandum est, quod Gregorius hominem tantum, qui non etiam Deus esset, prius extitisse crediderit, qui Dominum susciperet. Quid autem respondere potuerunt Semieutychiani, vel fautores eorum, si eis dicatur, Qui Theodorum putatis a synodo Calchedonensi fuisse damnandum, cur Gregorium non damnatis? Namque cum Christum, id est unctum, non nisi Deum credamus incarnatum, ipsaque unctio humanæ magis naturæ conveniat, unde & ipse ait quod caro suscipiens Dominum Christus efficitur; ipse iterum dicit, Nonne ille homo, qui juxta Christum est, sub Cæsare Augusto principium generationis accepit? Verbum autem in principium generationis accepit? Verbum autem in principio erat Deus. Si igitur caro, id est homo, suscipiens dominum factus est Christus, quis est item ille homo, qui juxta Christum est sub Cæsare Augusto principium generationis accipiens? aut quare confusionem sursum atque deorsum, juxta proverbium, verbo Dei asserit commoveri de eo quod dictum est, quoniam hunc quem vos crucifixistis Christum & dominum Deus fecit? & admonet ut ordinem verborum Eunomius, contra quem agit, intendat, & quid primum sit, vel secundum in eis quæ dicuntur intelligat, atque infert, Non enim dixit, quem Deus fecit dominum, vos crucifixistis, sed quem vos, inquit, crucifixistis, hunc Deus Christum & hominem fecit. Quid ergo? non & ante passionem Christus & dominus fuit, qui postea crucifixus est, sed post crucifixionem Christus & dominus factus est merito passionis? Et quomodo supra dictum est, caro suscipiens dominum Christus & dominus efficitur? numquid post crucifixionem dominum caro suscepit? Proinde si hæc, ut dixi, Eutychianis objiciantur? Gregorium quoque damnabunt? an ea melius intelligere & exponere conabuntur? Nam & S. Athanasius in libro quem de Trinitate conscripsit, sicut tertio nostro memoravimus, ad naturarum distinctionem similiter dixit, Verbum enim & filius Dei semper erat dominus Deus, & non post crucifixionem factus est dominus Christus: sed ut prædixi humanitatem ejus effecit divinitas dominum & Deum. Sed ad propositum revertamur. Dicit itaque rursus idem S. Gregorius eodem libro: Divinam scripturam in manibus ad exponendum habentes vetat magnus Apostolus aniles novitates suscipere. crucem enim advertens, crucem intelligo, & humanum nomen edoctus, conspicio eam quæ significatur ex nomine ipso naturam. Istum itaque doceor a Petro factum esse dominum & Christum; istum qui in oculis nostris factus est ab eo dici non dubito: quoniam & concinunt sibi invicem sancti, & in aliis omnibus rebus, & in hac parte. Sicut enim iste eum qui crucifixus est dominum factum esse dicit, sic & Paulus inquit superexaltatum post passionem & post resurrectionem. Animadvertat, & in hac sententia lector, quia cum dicit, Istum itaque doceor a Petro factum esse dominum & Christum; & iterum repetit dicens, Istum qui in oculis nostris factus est ab eo dici non dubito, tantumdem valet ac si diceret, istum, non illum qui ante sæcula dominus erat. nec tamen duos filios in isto & in illo docet intelligi. Et superiorem suam sententiam firmans, rursus eum post crucifixionem asseverat dominum factum, cum ait, quia sicut Petrus eum qui

---

a *Duos Christos aut Filios*) Eunomius Basilio inter cetera abjecerat, duos ab eo Christos & dominos prædicari. Gregorius, cui proposita in his libris erat Basilii defensio, calumniam lib. IV. refellit: Δύο Χριστούς, inquit, καὶ δύο κυρίους λέγειν ἡμᾶς, ψευδόμενος· ... ἐλέγχῳ τὴν αἰτίαν ἔχων· ἀλλὰ πρὸς τὸ ἡμᾶς κατ' ἐξουσίαν τοῦ ψεύδους χρώμενος. Nedum ut in hac ipse sententia fuisse videri queat.

crucifixus est dominum factum esse dicit : sic & A
Paulus inquit superexaltatum post passionem &
post resurrectionem . Quocirca sicut eum post
passionem & resurrectionem asserit exaltatum te-
stimonio Pauli dicentis, *Humiliavit semetipsum
factus obediens usque ad mortem, mortem autem
crucis. propter quod & Deus illum exaltavit ,
& donavit illi nomen quod est super omne nomen:*
ita eum post passionem quoque & resurrectionem
adfirmat dominum factum. * quod de illo etiam
* 537 Petrus Apostolus ait: *Notum sit omni domui Is-*
" *rael , quoniam dominum eum & Christum Deus*
" *fecit , hunc Jesum quem vos crucifixistis* . Item
" dicit eodem libro: Ut circa utrumque quod pie-
" tatis est reservetur , ea quæ humana sunt per
" adsumptionem glorificata demonstrat, & ea quæ
" divinitatis per descensionem nullomodo polluit . B
" Sed dans quidem passionibus humanitatem, ope-
" rationem autem resurrectionis illius qui passus
" est divinæ virtuti. & sic mortis experientia ad
" illum qui communicavit passibili naturæ refer-
" tur, prupter eam quæ ad eum est hominis adu-
" nationem. & altiora item & divina nomina ad
" hominem simili modo descendunt . Numquid si
" Theodorus diceret, dans quidem passionibus hu-
manitatem, operationem autem resurrectionis il-
lius qui passus est divinæ virtuti , non ad præ-
judicandum Calchedonensi concilio sapientes * vi-
* 538 ri jactarent, quod ideo dicit illius qui passus
est, tanquam alterius personæ sit Deus verbum
qui passus non fuerit ? aut quod ibi subsecutus
adjecit , & sic mortis experientia ad illum qui
communicavit passibili naturæ refertur , non ac- C
cusarent in Theodoro , sicut soleat , dicentes
quia non ejusdem personæ credidit Deum quem
hominem , ut diceret , illius qui passus est ,
id est hominis , ad illum * refertur , id est ad
* 539 Deum verbum : & hominis passionem per rela-
tionem ipsi Deo verbo adscribi , sicut ad homi-
" nem altiora , quæ sunt Dei verbi , & divina
" nomina simili modo descendunt . Rursus eodem
" libro de hoc ipso loquens : Si enim deceret ,
" inquit , in illa excellenti natura dicere aliquid
" secundum profectum contigisse ; verbi gratia ,
" ut ex privato rex fieret , ex humili excelsus ,
" ex servo dominus , deceret fortasse & Petri vo-
* 540 " cem divinæ unigeniti coaptare * personæ. Quo-
" niam autem divinitas , quicquid illud est quod D
" a nobis esse creditur , semper eodem modo se
" habet , & omni additamento superior extat, di-
" minutionem nequaquam percipiens , necesse est
" omnibus modis ad humanitatem referre sermo-
" nem . Deus enim verbum , quod erat in prin-
" cipio , hoc etiam nunc est , & semper perma-
" net , semper rex , semper dominus , semper al-
" tissimus , semper Deus . nihil horum per profe-
" ctum sumpsit , sed omnia quæcumque dicitur
" virtute suæ naturæ consistit . Ille autem ex
" homine per adsumptionem ad Deum exaltatus, E
" aliud consistens , & aliud effectus , proprie &
" vere Christus & dominus factus esse dicitur. Ex
" servo enim & ex subjecto regem , & Christum
" eum ex obediente fecit , & quod humile erat
" superexaltavit, & humanum habenti nomen do-
" navit nomen quod est super omne nomen . His
" quoque consideratis , videant qui Theodorum
" cum suis dogmatibus judicaverunt esse damnan-
" dum , tanquam dicentem per profectum aliquid

accessisse Christo secundum humanitatem , quo-
niam sive hoc Theodorus * dixit , sive non di- * 541
xerit , Gregorius interim dicit , quia secundum
profectum ex privato rex , ex humili excelsus ,
ex servo dominus in suscepta humanitate fa-
ctus est Christus. Nam Deus verbum , quod erat
in principio , hoc etiam nunc & semper est ,
nec aliquid horum per profectum sumpsit . Ille
autem ex homine per adsumptionem ad Deum
exaltatus , cum aliud per naturam consisteret ,
aliud effectus est , proprie & vere Christus &
dominus factus est. quem Dei verbi adsumptio
ex servo & ex subjecto regem fecerit , & Chri-
stum ex obediente . Accuseat igitur & Grego-
rium tanquam duos inducentem filios , quia di-
xit, Deus verbum nihil per profectum sumpsit :
ille autem ex homine per adsumptionem ad
Deum exaltatus est . Et quasi dicentem , quod
aliquando dominus Jesus sic fuerit servus ac
subjectus , ut non etiam rex esset & dominus ,
aut prius obediens tantum fuerit , & postea ip-
sius obedientiæ merito Christus effectus : aut sic
fuerit unquam humilis, ut excelsus quoque non
esset: aut sic aliquando humanum nomen ha-
buerit , ut non haberet etiam nomen quod est
super omne nomen. quia & hoc Gregorius di-
xit, Quod humile erat superexaltavit , & hu-
manum habenti nomen donavit nomen quod est
super omne nomen. Accusent etiam quod ait ,
Ille autem ex homine ad Deum exaltatus, pro-
prie & vere Christus & dominus factus esse di-
citur, quasi Christus & dominus factus homo
esse desierit, ut diceretur ex homine Christus
& dominus factus. Quanta vero talia in libris
hujus sancti Gregorii possint inveniri , ex hoc
lector conjiciat, quia nos non solum ex eodem
ejus opere, verum etiam ex eodem libro tanta
protulimus , quanta necessaria caussæ judicavi-
mus. Nec tamen pro talibus dignum est ejus
doctrinam sub anathemate condemnari . Primum
quidem, quia non infamia digni sunt, qui præ-
sentem vitam cum gloria finierunt . * Deinde " * 542
patres quoque Orientales dicebant , Si autem "
quicquam, Imperator sancte , obscurum aliquid "
inveniri dicat in Theodori vel aliorum literis , "
hoc retractari necessarium non est. Quorum enim "
vita in sacerdotio & ministerio optimum habuit "
finem, his prælatam gloriam dedicamus , & "
non ex illis eos judicamus , de quibus aliqui "
atrociter eos accusant . Impossibile enim est , "
cum homines sint qui in Ecclesia docent , ut "
calumniantium vituperationes effugiant. Deinde "
quia multa hinc etiam læsio atque confusio ge- "
neratur Ecclesiæ . Unde iterum patres memora-
ti dicebant , Quid non hinc læsionis vel cor-
ruptionis & confusionis plenum generetur , si "
aperiamus januam his qui volunt dicta transeun- "
tium patrum evertere? quale damnum non aper- "
tum erit, dicta non solum refutare , sed etiam "
anathematizare? Ut enim aliud alicui placeat , "
aliud non in aliquorum dictis, sive antiquorum "
sive posterorum, sive nunc nostrorum, alia ratio "
est: ut autem & anathema eis imponatur , ar-
bitramur audax & asperum apparere , etsi per-
sonæ cum dictis non anathematizentur.

* (537) *secundum quod* .
* (538) *nostri jactarent*.
* (539) *referri* .

* (540) *naturæ* .
* (541) *dixerit* .
* (542) *Unde* .

CAP. V. SEd jam ad sancti Joannis Constantinopolitani dicta pergamus: ut aut ipse quoque cum Theodoro antiquo amico, & a principio condiscipulo, communem ab Eutychianis ferat invidiam; aut & ab illo, atque a synodo Calchedonensi repellat. Qui in sermone quodam, cujus est principium, Iterum equorum cursus, sic ait: Quando ergo dicit, *Si possibile est transeat calix iste*, &, *Non sicut ego volo, sed sicut tu*, nihil aliud ostendit, nisi quia carnem vere circumamictus est timentem mortem. Timere enim mortem, & subtrahi, & agoniam habere, illius est. Nunc quidem eam desertam & nudam reliquit ab operatione propria, ut ostendens ejus infirmitatem, manifestaret ejus naturam. Jam quidem etiam libro tertio, quomodo idem beatus Joannes Christum secundum humanitatem mortem docuerit timuisse, probavimus. Sed illud modo volumus attendi, quod ait, Nunc quidem eam desertam & nudam reliquit ab operatione propria, cum sic eam sibi Deum verbum in unam subsistentiam adunasse credamus, ut ab ea divelli nequeat in æternum. quam tamen recto sensu, quem Eutychianorum stultitia non posset indagare, nec impietas placide & reverenter accipere, Joannes ab illo perhibet esse desertam. Qui rursus in commento epistolæ ad Ephesios libro tertio dicit: Considera quantum est inter hominis & Dei naturam medium, & ab hac vilitate in illum eum honorem devexit. non uno gradu transcendit, & secundo, & tertio* habe: non simpliciter dixit sursum, sed super sursum. nam virtutibus supernis superior est. Ergo illuc evexit eum qui ex nobis est. ab ultima meta ad supremum evexit principatum, post quem non est alter honor. super omnem, inquit, principatum. non hoc quidem, hoc autem non: sed & super omnem potestatem & virtutem & dominationem, & omne nomen quod nominatur in cœlo & in terra, superior factus est. Hoc de eo qui a mortuis suscitatus est dignum mirari: de Dei autem verbo nequaquam. Neque hic dicendo, quod natura divina * adsumptum evexit eum qui ex nobis est, duos voluit intelligi filios. Unde nec ita illud debemus accipere, quod in fine hujus sententiæ dixit, Hoc de eo qui a mortuis suscitatus est dignum mirari: de Dei autem verbo nequaquam. Item eodem libro. Duo enim, inquit, maxima fecit. ipse in novissimam humilitatem venit, hominem in excellentiam magnam evexit, in sanguine ejus salvavit. Dixit illud prius, qui semetipsum tantum humiliavit. dicis hoc postea magnum & supremum. Et licet nullo digni efficeremur, sufficiebat: & si præter hoc digni efficeremur absque occisione, sufficiebat. quando autem duo sunt, cujus sermonis magnitudinem non evincat atque transcendat? Non grande est aliquid resurrectio, quando ista considero. de isto dicit, Deus domini nostri Jesu Christi, non de Deo verbo. Quis autem vel hic Joannem dicat Nestoriani dogmatis inventorem, quia dixit, Ipse in novissimam humilitatem venit. Item, Deus verbum hominem in excellentiam magnam evexit. * item, ille in cujus sanguine nos salvavit. vel quia inferius ait, de isto dicit Deus domini nostri Jesu Christi, non de Deo verbo, tanquam dominus noster Jesus Christus non secundum subsistentiæ unitatem ipse sit etiam Deus verbum. In interpretatione quoque epistolæ ad Hebræos, sermone XIV. de eo quod scriptum est, Sicut consummatio per Leviticum sacerdotium erat, ita locutus est. Dicit alter propheta, *Dolus non est inventus in ore ejus*. hoc est nulla calliditas. Hoc forsitan quisquam de Deo dicat, & non erubescit dicens, quia Deus non est callidus, neque dolosus. De eo vero qui secundum carnem est, habebis forsitan rationem. Hic etiam, quamvis dicas non de Deo verbo scriptum quod ait propheta, dolus non est inventus in ore ejus, sed de eo qui secundum carnem est, non tamen duos voluit accipi Christos aut filios. In sermone quoque a de ascensione Domini cujus est initium, Festivitatem hodie celebramus mirabilem. Utique oportebat, inquit, differentiam sic dicere. Ad angelos suos quidem dicit, *Qui facit angelos suos spiritus*. ad filium autem, *Dominus creavit me*. aut quia dominum eum & Christum Deus fecit. Sed neque illud de filio dictum est, neque hoc de Deo verbo, sed de eo qui secundum carnem est. Vides quomodo Joannes in ista quoque sententia dicat quia non de filio dictum est, creavit me, sed de eo qui secundum carnem est: nec tamen a veris & piis fidelibus eum qui secundum carnem est filium negasse credatur.

Margin: * In Græco βαθμίδα: non simpliciter, &c. — * 543 — * 544 — Hebr. 1. 7.

CAP. VI. CUr autem hæc, vel ipsius S. Joannis, vel ceterorum, si qua memoravimus patrum, aliaque multa, quæ prolixitatis vitandæ gratia memorare nolumus, non creduntur hæretica, nisi quia dictorum offensionem dicentium excusat intentio, secundum quam de verbis melius judicatur? Ipsa est intentio mentis, quæ velut quidam oculus, corpori, ita non solum dictis nostris, sed operibus quoque præsidet. de qua Dominus ait, *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?* Itaque simplex horum patrum oculus, id est intentio, qua pro Christi Ecclesia, necdum sollicitante Nestorii quæstione, hæreticis talia respondebant, totum corpus doctrinæ illorum lucidum fecit. Si quis autem nunc oculo nequam, id est * intensione contra Ecclesiam, his patrum verbis, vel etiam ipsius divinæ scripturæ, abutatur in assertionem Nestoriani dogmatis, totum corpus ejus tenebrosum erit. Non est autem nobis in hac vita concessum, ut propositum nostræ mentis opus æquiparet, & talis tantaque sit actio, qualis & quanta est nobis intentio: sed quod perfecte lucet in bona intentione, aliquantum vesperascit in sermone vel opere. Quod si ipsa intentio tenebrescat, multo magis dicta vel facta, quæ ab illa processerint, tenebrosa erunt. Hinc ergo Dominus etiam hoc adjecit,

Margin: Matth. 6. 22. — * 545

a *De Ascensione Domini*) Chrysostomi εἰς ἀνάληψιν diversas sententias proferunt Theodoretus Dial. II. & Leontius Byzantius lib. 1. uterque ex oratione, Καὶ ὅτι φαιδρᾶ μὲν ἑορτή. Profert & Joannes Cyparissiota ex altera, cujus initium est φαιδρὰ μὲν πᾶσα ἑορτή. Quæ utraque excusa est Tomo v. editionis Anglicanæ. Hæc autem, cujus testimonio utitur Facundus, hactenus edita non est.

* (543) *ad supremum*. Sic paullo superius ait Joannes Chrysostomus: *ab ultima meta ad supremum evexit principatum*.

* (544) *idest, ille*.

* (545) *prava intentione*.

A *Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quanta erunt!* Proinde sic horum, vel quorumcumque talium patrum scripta legenda sunt, ut sicubi nos aliquid in eis offenderit, aut melius hoc interpretemur, aut interpretandum melioribus relinquamus. Si vero tam certus est error, ut excusari nequeat, credamus quod postea emendare potuerint, vel si non legatur ubi emendaverint; ne non tam ipsos de subrepente lapsu, quam Christi Ecclesiam de sedula ejus adprobatione culpemus. Quod si & aliqui, pro ambiguitate novæ quæstionis, de qua necdum una generaliter sententia tenebatur, sicut aliquando fuit, cum beatus * Cyprianus

B * 546 omnes hæreticos crederet baptizandos, aut pro securitate illius temporis, quia necdum sicut nos ex altera parte contrariis quæstionibus pulsabantur, aut quia Ecclesiam forte latuit, ut non admonerentur, in ipso dicantur errore mansisse, infirmitatem labentium religiosa excuset intentio. & quoniam in Ecclesiæ caritate manserunt, credamus quod eorum culpas ipsa caritas texerit, sicut scriptum est, *Caritas cooperit multitudinem*

1. Petr. 4. 8. *peccatorum*. Nam quis in Ecclesia Christi sic inhumanus atque immitis est, ut virum Dei Augustinum, tantu pietate præditum, etiamsi in his quorum fide immoramur errasse, & non admonitum in errore permansisse cognosceret, hæreticum

C diceret aut putaret! qui in exordio suorum de „Trinitate librorum, Nec pigebit autem me, inquit, sicubi hæsito, quærere; nec pudebit, sicubi erro, discere. Proinde quisquis hæc legit, ubi pariter certus est, pergat mecum: * ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me; ubi meum, revocet me. Ita ingrediamur simul caritatis viam, tendentes ad eum de quo dictum est, *Quærite faciem ejus semper*. Et hoc placitum pium atque tutum coram Domino Deo nostro cum omnibus interim, qui ea quæ scribo legunt, & in omnibus scriptis meis, maximeque in his, ubi quæ-

* Deest hic ubi pariter hæsitat, quærat mecum.

Psal. 104. 4.

D ritur unitas Trinitatis, patris & filii & spiritus sancti; quia nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur.” Quis itaque Augustinum sic ingredientem viam caritatis, & ad Deum tendentem, ut profiteretur quod sicubi erreret, eum discere non puderet, & hortantem ut ab ipso revocaretur errore, hæreticum diceret, vel si in his, sicut jam diximus, probaret errasse, & nemine admonente etiam in errore mansisse, cum ipsa præparatio mentis ad corrigendum, & exhortatio ejus ut a suo revocaretur errore, plusquam correctio debeat æstimari? Nam sæpe

E verecundia pressi, aut etiam necessitate constricti * * corriguntur: iste autem sine ulla verecun-

* In MS. corrigimur.

* 547 dia ut revocaretur omnes qui sua legerent divina testificatione constringit, „Et hoc inquit, placitum, pium atque tutum coram domino Deo nostro cum omnibus interim, qui ea quæ scribo legunt.” Ergone huic tutum, sicut credidit, non esset hoc placitum pium coram domino Deo nostro cum omnibus qui sua legerent interim, etiam si non admonitus in aliquo permansisset errore! quis nisi crudelis aut dicat, aut credat? Tales igitur æstimemus & alios doctores Ecclesiæ, qualem se nobis Augustinus ostendit; & nullum dicemus hæreticum in Ecclesiæ pace

A atque honore defunctum. Quid enim me lædit, si de omnibus taliter sentiam, vel si non omnes fuerint tales? Hic forsitan aliquis dicat, Sed de Augustino recte sic * audis, cujus animum professio sua declarat. de aliis autem qua * 548
ratione sic credas? Quasi vel ipse qui contradicit certum habeat quod hoc alii quoque non dixerint: tanquam omnia omnium legerit, omniumque meminerit. aut vel ipse animus Augustini ideo talis fuit, quoniam taliter est locutus, & non potius quoniam talis fuit, ideo taliter est locutus: ac per hoc, etiamsi nihil tale dixisset, idem tamen esset habitus animi

B ad corrigendum quod juste offenderet præparati. De quo si etiam sic bene sentiremus, & pium proculdubio esset, & verum, quanquam videretur incertum. Hoc igitur & de aliorum animis sentiamus, quia interim pium est, vel si videatur incertum. quod si & male de illis sentiamus, hoc quoque certum non erit, sed certa impietas erit, Melius ergo est, ut de duobus illud eligamus incertum, in quo certa pietas adprobetur, quam hoc incertum, in quo impietas certa damnetur. Arbitror autem, quoniam & ipsi, qui nolunt de ceteris doctoribus Ecclesiæ similiter ut de Augustino sentire, quia non inveniunt ubi similiter & illi dictorum suorum lectores exhortati fuerint, ut eos de errore * cor- * 549

C ripiant, impium judicent credere quod nemo ceterorum fuerit ad corrigendum paratus, si quid merito legentem in ejus dictis offenderet. Si ergo impium est credere, quod nullus alius fuerit ejusdem propositi, unde scit ne ille fuerit talis, quem * æstimat damnandum? Omnifarie ergo colligitur, quod nemo pro tali ignorantia, in Ec- * 550
clesiæ duntaxat pace defunctus, nisi ex magna impietate ac temeritate damnetur. Unde si aliquis apud sanctam synodum Calchedonensem Theodorum accusaret, & aliquos ostendere posse atque ostenderet ejus errores, modeste ac pie proculdubio prædicta synodus faceret. si etiam

D de incerto ejus animo bene sentiret. Nunc autem * accusatus est apud illam; nec animus * 551
ejus erat incertus, quem libro superiore docuimus negligentiam suam etiam in opere in quo ab amico Cerdone laudatus est, sponte provideque confessum, ne quis auctoritate * nominis in- * 552
ductus sequeretur errantem, & offensionem auditorum non contempsisse, cum diceret aliquid quod recte dictum non putaretur: sed perniciosi pudoris victorem eandem offensionem, quam per incuriam verbi contraxerat, abstulisse. Quæ correctio illum non ab his tantum, in quibus evidenter apparuit, sed a similibus quibusque

E purgavit. Cur * ita non laudetur in ceteris * 553
ejus sana doctrina, cum & in ipso errore laudanda sit, per quam nos exemplo potius quam verbis docuit & errata sponte fateri, & reprehensam offensionem sine pudore corrigere! Nihil igitur est, quod de causa Theodori synodus sancta culpetur. Neque enim cuiquam auctoritate dictorum ejus imposuit, ut sine ullo examine legeretur, & quicquid scripsit inconcussum atque discussum teneretur ab omnibus. In his igitur habeatur, de quibus Apostolus ait, *Omnia probate, quod bonum est tenete*. Aliter itaque scrip- 1. Thess. 5. 21
turas divinas legimus, quæ canonicæ vocantur:

* (546) *Martyr Cyprianus*.
* (547) *corrigimur*.
* (548) *credis*.
* (549) *corriperent*.

* (550) *existimat esse damnandum*.
* (551) *nec accusatus apud illam Theodorus, nec*.
* (552) *nominis ejus*.
* (553) *itaque*.

[A] aliter autem eorum, qui legendi atque scribendi studio proficientes, per acquisitam quotidiano labore facultatem, sicut potuerunt de his locuti sunt. ex quibus erat & ille vir sapientissimus ac modestissimus Augustinus, qui tertio quoque de Trinitate libro sic ait: Sane cum in " omnibus literis meis, non solum pium lecto" rem, sed etiam liberum correctorem desiderem, " multo maxime in his, ubi ipsa magnitudo quæ" stionis utinam tam multos inventores habere " posset, quam multos contradictores habet. Ve" rumtamen sicut lectorem meum nolo esse mihi " deditum, ita correctorem nolo sibi. Ille me " non amet amplius quam catholicam verita" tem"; sicut illi dico, noli meis literis, quasi [B] " scripturis canonicis inservire, sed in illis & " quod non credebas cum inveneris, incunctanter " crede: in istis autem quod certum non habe" bas, nisi certum intellexeris, noli firmiter re" tinere. Ita illi dico, noli in meis literis" ex " tua opinione vel contentione, sed ex divina le" ctione, vel inconcussa ratione corrigere. Si quid " in eis veri comprehenderis existendo non est me" um, at intelligendo & amando & tuum sit & " meum. si quid autem falsi convinceris, errando " fuerit meum, sed jam cavendo, nec suum sit, " nec meum. Aliter itaque, sicut iste vir pruden" tissimus docet, canonicas literas legimus, in qui- [C] bus necesse est etiam quod non credimus, cum invenerimus, incunctanter credere: aliter autem, vel ipsius Augustini, vel talium ceterorum; in quibus quod habemus incertum, nisi certum intellexerimus, non firme retinere debemus. Qui etiam Hieronymo scribens dicit, Ego enim fa„ teor caritati tuæ, solis eis scripturarum libris, „ qui jam canonicæ appellantur, didici hunc ti„ morem, honoremque deferre, ut nullum eorum „ auctorem scribendo errasse aliquid firmissime cre„ dam. ac si aliquid in eis offendero literis, quod „ videatur contrarium veritati, nihil aliud quam „ vel mendosum esse codicem, vel interpretem non [D] „ assecutum esse quod dictum est, vel me minime „ intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, „ ut quantalibet sanctitate doctrinaque præpol„ leant, non ideo verum putem, quia ipsi ita „ senserunt, sed quia mihi vel per illos auctores „ canonicos, vel probabili ratione quod a vero „ non abhorreat, persuadere potuerunt. Nec te, „ mi frater, sentire aliud existimo. prorsus, in„ quam, non te arbitror sic legi tuos libros vel„ le, tanquam prophetarum, vel Apostolorum, „ de quorum scriptis quod omni errore careant „ dubitare nefarium est. Absit hoc a pia humili„ tate, & veraci de temetipso cogitatione. qua [E] „ nisi esses præditus, non utique diceres, utinam „ mereremur complexus tuos, & collatione mutua, vel doceremus aliqua, vel disceremus. Tenentes ergo hujus sapientissimi viri sententiam, & divinam auctoritatem libris non canonicis non adscribamus, nec humanam compassionem, sicubi scriptores eorum quasi homines lapsi sunt, denegemus. Quid enim faciat, cujus animam cum ca-

Margin notes: " Apud Augustinum, iste se non amet amplius quam catholicam veritatem. — " Edit. Bened. meas literas. — Epist. 19.

[A] ro corruptibilis aggravet, & deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, suscepti officii necessitate docere compellitur; nisi ut quæ scribit aut dicit, ipsius Ecclesiæ, pro qua & a qua suscepit docendi periculum, discussioni sententiæque permittat? Sed si officio alieno incubuit, si quod ei non est creditum usurpavit, merito venia caret, nec posset aliquatenus excusari, qui se ultro ac temere alienis ingessit periculis. Doctorem vero Ecclesiæ excusat loci necessitas, si ea in quibus offenderit corrigere sit paratus.

CAP. VII.

Sed jam ex dictis quoque beati Cyrilli aliqua proferamus, ut & hinc lector intelligat, [B] utrum recipiendum sit, quod in præjudicium synodi Calchedonensis eum perhibent quædam Theodori scripta, post ejus mortem, quasi Nestoriana culpasse. Atque ut appareat, quia superius memoratorum patrum testimonia ex multis pauca protulimus, hujus, qui & Nestorii condemnator fuit, & quem fecerunt Diodori scripta Theodorique culpasse, dupla, id est decem proferemus, & ipsa pauca de pluribus. Nam in libro quem [a] Scholia nuncupavit, titulo septimo, a Quam esse dicimus adunationem. Anima, in" quit, omnia quæ sunt corporis esse reputat sua, " [C] licet per naturam propriam expers sit passionum " corporis, & naturalium, & quæ extrinsecus ac" cidunt. Movetur enim corpus in concupiscentias " naturales, & " consentit anima, nullo quidem " modo particeps facta concupiscentiæ, tamen exi" tu " delectationem propriam ducit. Et [b] si for" te a suo corpore deprimatur, aut torqueatur, " condolet quidem quod suum corpus patitur; ip" sa vero in sua natura nullum patitur omnino " tormentum. tamen super hæc quoque dicimus " b esse adunationem, quæ est in Emmanuel facta. " Erat enim necesse cum suo corpore adunatam " ei animam dolere, ut timendo passiones subdi" [D] tam cervicem Deo submitteret. Hæc si Theodorum invenirent Eutychiani dixisse, quemadmodum putamus singillatim omnia ventilarent, dicentes inprimis, quomodo anima expers est passionum corporis, si consentit cum movetur corpus in concupiscentias naturales? aut quomodo rursus consentiens concupiscentiis naturalibus, nullo modo fit particeps concupiscentiæ, * exitu tamen delectationem propriam ducit? * 554 aut quomodo corpori potius concupiscentia tribuitur, cum anima etiam sine corpore concupiscere possit, corpus vero non possit? Namque cum dicitur, caro concupiscit adversus [E] spiritum, spiritus autem adversus carnem, non aliud intelligitur, nisi quia carnalis* terrena af- * 555 fectio animæ adversus bonam ejus affectionem, quam habet de divino spiritu, concupiscat; sicut illa etiam, quæ dono spiritus datur, affectio concupiscit adversus carnalem. Deinde qua ratione * dicitur, quia cum a corpore suo de- * 556 primitur aut torquetur, condoles quidem quod suum corpus patitur; ipsa vero in sua natura

Margin notes: " " In Græco συμπασχούσα, simul sentit. — " " τὸ τῆς ἑρίξεως ἀπολαύσμα.

a *Scholia nuncupavit*) Id rectius, quam singulari numero Scholium, ut in vulgatis exemplaribus Cyrilli Theodoretus Dial II. Κυρίλλου ἀπὸ τῶν σχολίων. Anastasius presbyter in Eclog. τῶν χρήσεων cap. 111. ubi Scholiorum exordium, quod Latine tantum editum est, recitat his verbis: Κυρίλλου ἐν ἀρχῇ τῶν σχολίων. Τὸ Χριστὸς ὄνομα ὅτι ἄρα δύναμιν ἔχει, ὅτε μὲν τὴν τινὸς ὁρισμὸν ... συμβαίνει· καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ ἄνθρωπος, ὁ ἵππος, ὁ βοῦς. * πράγματος δὲ μᾶλλον ἐνεργείας περὶ τινα ... Singula ergo capita suum quodque Scholium continebant. inde libro nomen Scholia.

Margin note: * In M. S. Regio πράγματος ἐνεργουμένου.

b *Si forte a suo corpore*) Græca longe aliud sonant: καὶ εἰ κατακαίοιτο τυχὸν τὸ σῶμα, καὶ σιδήρῳ κατατέμνοιτο, συναλγεῖ μὲν, ὡς ἰδίου πάσχοντος σώματος. *Et si forte corpus percutiatur, ac ferro laceretur, condolet quidem quippe cum suum corpus patiatur.* Vitiosa interpretatio Facundum ejus vestigiis hærentem transversum mox aget.

* (554) *vel nullo modo particeps facta concupiscentiæ, exitu.*

* (555) *idest terrena.*

* (556) *anima dicitur.*

A nullum patitur omnino tormentum? Si enim nullum patitur omnino tormentum, quomodo a corpore suo torquetur? aut quomodo sine suo tormento condolet, cum nemo condoleat, nisi qui doleat? an torquetur quidem & dolet, sed non sua natura? Et quid invenitur in rebus, quod extra suam naturam torqueatur, et doleat? In tantum vero animæ nostra non est passionibus aliena, ut multa etiam sæpe tormenta, vel si pro suo corpore, non tamen a suo corpore patiatur, id est, sollicitudinis, metus, tristitiæ, tædii, zeli, & ceterorum. Super hæc autem & ille dives, qui non est misertus Eleazaro, in inferno sine corpore suo torquetur. Sed his omissis illud magis considerare volo, quantam invidiam synodo Calchedonensi Acephali
B commoverent, si Theodorus dixisset, Super hæc
* 557 quoque dicimus * adunationem, quæ est in Emmanuel facta: erat enim necesse cum suo corpore adunatam ei animam dolere, ut timendo passiones subditam cervicem Deo submitteret? hæc ergo si Theodorus dixisset, quomodo exclamarent cum maxima invidia, & detestatione dicentes, En cujus laudes continentem epistolam synodus Calchedonensis pronuntiavit orthodoxam. qui in tantum non Deum, & Dei filium credidit Christum, ut existimaret non pro nostris doloribus auferendis, cujus vulnere sanati sumus, sed ipsi potius necessarium fuisse quod
C doluit, ut timore passionum non superbiret, sed subditam cervicem Deo submitteret. Hoc quoque dicerent, quia nec perfectæ saltem virtutis hominem credidit Christum, quem putavit ab elatione temporalium passionum timore compesci, quibus virtus exerceri solet. Nam si imperfecti sunt qui metu coercentur æterni supplicii, Apostolo Joanne de talibus quoque di-
1. Joan. 4. 18. * 558 cente, *Timor non est in caritate: sed * caritas foras mittit timorem. quoniam timor pœnam habet. qui autem timet, non est perfectus in caritate.* nedum illi, quos præsentium molestiarum
D timor retrahet a peccatis. Quod si quisquam, adversus tales Eutychianorum querelas, alia ejusdem Theodori, de quibus paucissima superius memoravimus, scripta proferret, in quibus Christum confessus est ante sæcula naturaliter esse Deum, & gignenti patri semper æqualem; illi protinus contra referrent ac dicerent, Tolerabilius fuerat, ut Christum natura Deum, & patri semper æqualem non crederet, quod aliquando nec ipsi Apostoli crediderunt, quam ut illum, quem sempiternum credidit Deum, timore passionum crederet ab elatione compressum. Rursus autem eodem libro, titulo deci-
E mo, quid dixerit, vel quid prima fronte solus ipse titulus præferat, advertamus. Nam hoc in illo se ostensurum esse promisit dicens, Quod & adunato Deo verbo veræ humanitati, inconfusæ tamen subsistentiæ permanserunt. utque hoc probaret subjecit ista: Erectum est secundum Dei voluntatem sanctum tabernaculum per

A desertum, & in eo multis modis formabatur "
Emmanuel. & post alia. ᵃ Quod autem natu- " a
ræ, sive subsistentiæ, inconfusæ manserint, hoc "
scimus. Aurum enim superpositum ligno mansit "
id quod erat. & ornabatur quidem lignum auri "
decore, tamen lignum esse non desiit. Quod ve- "
ro arca in Christi accipiatur imagine, pluribus "
possit probationibus declarari. Consideret ergo "
lector, quomodo asseratur quod in Christo naturis inconfuse manentibus subsistentiæ quoque permanserunt, quæ omnquam fuerunt. quoniam semper ad Dei verbi subsistentiam humanitas illa pertinuit, nunquamque sibi velut in propria persona subsistit * assumentis subsistentiam * 559
nacta, & in illam nascendo transiens, vel
B transeundo nascens, cui causa oriendi, totumque quod orta est, ipsa fuit adsumptio. Itemque ᵇ ad Acacium Melitinensem. Quo autem b
modo, inquit, incarnatus & homo factus est si "
quis perscrutetur, contemplabitur ex Deo Deum "
verbum, & servi formam sumpsisse, & in simi- "
litudinem hominum factum, secundum quod "
scriptum est: & secundum hoc solum conside- "
rabitur naturarum seu subsistentiarum differen- "
tia. Hic quoque sicut duarum naturarum, sic "
etiam subsistentiarum considerandam esse diffe- "
rentiam docet. Rursus interpretans epistolam ad * 560
Hebræos dicit * lib. II. Cum dixerimus quia Ver-
C bum caro factum est, carni communicavit secun- "
dum subsistentiam ineffabiliter, & quomodo nec "
intelligi potest. Tunc etenim, tunc & uniuscu- "
jusque subsistentiæ persona intellectu suscepta si- "
mul concurrit naturis ad unitatem. Quis sciens Cyrillum prædicasse, quod ita Deus verbum carni communicavit, ut in eo mysterio non solum duæ naturæ ad unitatem concurrerent, sed etiam duæ subsistentiæ atque personæ; non miretur cum audiru quod Diodori ac Theodori scripta quasi Nestoriana culpaverit, & non potius imitator sui decessoris Athanasii, scripta omnium in pace Ecclesiæ quiescentium studuerit excusa-
D re? Qui postea in eodem opere libro quarto, Ergo, inquit, refloruit & velut renatus est, "
quasi ex radice secunda, omnium nostrum sal- "
vatoris Christi homo, ad incorruptionem & anti- "
quarum causarum virtutem per sæcula se vicit. "
Si calumniari libet, objiciatur & isti: tanquam alium salvatorem Christum, & alium crediderit hominem ipsius salvatoris Christi; quia non ait, & velut renatus est, quasi ex radice se- * 561
cunda, omnium nostrum * salvator, sed, omnium nostrum salvatoris Christi homo. & addant insuper dicentes, Si Christus, id est unctus, est homo, quoniam non nisi natura humana in il-
E lo uncta est, qui rursus est ille homo qui dicitur Christi? neque enim Dei verbi dictum est homo, sed Christi, qui sic Deus creditur, ut & homo esse credatur. In expositione quoque Hesaiæ Prophetæ libro quarto sic ait. Ergo quan- "
tum ad incredulorum acerbitatem, & in pte illis "
meditatam contradictionem, inaniter laboravit fal- "

---

a *Quod autem natura sive subsistentia*) Græca sunt apud Leontium lib. I. ὅτι δὲ ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἤγουν ὑποστάσεις, ἐντεῦθεν εἰσόμεθα. ὁ γὰρ τοι χρυσὸς ἐπαναλειμμένος τῷ ξύλῳ μεμένηκεν ὅπερ ἦν· καὶ κατελάμπετο μὲν τὸ ξύλον ἐκ τοῦ χρυσοῦ τὴν δόξαν· πλὴν οὐκ ἀπέστη τὸ εἶναι ξύλον. Duas hypostases in Christo duas subsistentias dicere si voluit Cyrillus, merito reprehenditur. Sed quid alienius a dogmate Cyrilli? Hypostases ergo posuit hoc loco pro substantiis, Athanasii exemplo, & Alexandrinorum more, de quo dictum est lib. VI. Quare *substantias* reddere debuit interpres, non *subsistentias*. Ligni vero & auri comparatio, quæritur, dispar ac dissimilis hac in parte.

b *Ad Acacium Melitinensem*) Edita est Græce ac Latine Cyrilli ad Acacium epistola post Synodum Ephesinam num. XXXV. ubi τῶν φύσεων, ἤγουν ὑποστάσεων διαφορά rectius, quemadmodum dicebamus, exponitur *naturarum seu substantiarum*, quam ut hoc loco *subsistentiarum*.

* (557) *esse adunationem*.
* (558) *perfecta caritas*. Ita etiam in vulgata.
* (559) *assumentis subsistentia nata*.
* (560) *libro tertio*.
* (561) *salvator Christus, sed*.

vator, & in vanum & in nihilum dedie fortitudinem suam. Nec enim sustinuit, sicut dixi nuper, sacras ejus prædicationes stolidus Israel, non honoravit ejus laborem. Labor enim erat Verbo, ut fieret secundum nos, & humanam sustineret parvitatem. Sed judicium meum, inquit, apud Dominum, & labor meus coram Deo meo. Agnovit enim, inquit, pater quos consumpsi labores pro eorum salute. propter hoc & judicium ab eo prolatum est. Ecce Deum verbum, de quo Gregorius, sicut supra memoravimus, dicit quia sine labore omnem mundum constituit, Cyrillus dicit quoniam laboravit ut fieret secundum nos, & humanam sustineret parvitatem. quasi angustiam in humano corpore pateretur impassibilis ejus divinitas, quam nec anima nostra patitur ex corporis parvitate; sed potius ex lege peccati, quæ in nostris membris est mentis legi repugnans. nam in futura vita nullam in incorruptibili corpore patiatur angustiam. Nec non in commento Evangelii secundum Matthæum, libro secundo. Quando, inquit, baptizatus est Christus, tunc a spiritu duci dicitur, hoc est habitare spiritaliter, vel etiam agere spiritalem. & post pauca. Adsuefaciens ad vitam spiritalem proprium templum, in quo jam Deus verbum, & in quendam inconsuetum & incompositum vitæ modum transformans ea quæ nostra sunt, & in novitate visæ, quæ nondum fuerat prius agnita, reformans, jejunium agit ita longum. Numquid antequam baptizaretur Christus non spiritalem vitam egit, aut baptismo Joannis indiguit, ut illo sacratus institueretur etiam spiritaliter vivere, cum neque illi, qui ab Apostolis baptizabantur in nomine ipsius Domini nostri Jesu Christi, eguerint Joannis baptismo sacrari? Quomodo ergo dicitur, quia cum baptizatus esset Christus, spiritaliter vixit; & quod scriptum

Matth. 4. 1. est, *Tunc Jesus ductus est a spiritu ut temptaretur a diabolo*, hoc significatum esse creditur, ut habitaret spiritaliter, & vitam ageret spiritalem? Itemque dicitur adsuefaciens ad vitam spiritalem proprium jam templum, in quo Deus verbum: quasi prius eidem templo consuetudo fuerit vitæ carnalis, quod de Spiritu sancto conceptum aliud quam vitæ spiritalis esse non potuit. Quomodo igitur adsuefieri dicitur ad spiritalem vitam, cum ad eam non studio sed natura fuerit ordinatum? cui nihil unquam defuit ad perfectionem largitatemque virtutis. quoniam de eo

Joan. 3. 34. Joan. 1. 16. scriptum est, *Non enim ad mensuram dat Deus spiritum*. & item, *De plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia*. Exponens etiam Evangelium secundum Joannem, libro primo sic ait. Dii & Dei filii per fidem ostendimur. Inhabitavit enim in nobis, qui secundum naturam filius est & Deus. Propterea & in spiritu ejus clamamus Abba pater. Inhabitat autem Verbum sicut in omnibus, & in uno, quod propter nos & ex nobis susceptum est templum, ut omnes habens in semetipso, reconciliet & omnes in uno corpore apud patrem. Si ex verborum sonis, & non ex intentione, doctores Ecclesiæ judicentur, quid de isto putabimus qui dixit: Inhabitat autem Verbum Dei sicut in omnibus, & in uno, quod propter nos & ex nobis susceptum est templum? Quid ergo Cyrillum Nestorii damnatorem hoc sensisse credimus, quia Deus Verbum sic inhabitat in uno templo, quod propter nos & ex nobis susceptum est, quemadmodum communiter in omnibus habitat, & non potius ut una esset ipsius habitantis Dei Verbi templique persona? cum Theodorus, qui condemnatur quasi Nestoriani auctor erroris, sicut in tertio libro memoravimus, dicat. Inhabitato quidem a Deo verbo ab ipsa in utero matris plasmatione: inhabitato vero non secundum communem inhabitationem, neque juxta eam quæ in multis intelligitur gratiam, sed juxta quandam excellentem, secundum quam etiam adunari dicimus utrasque naturas, & unam juxta adunationem effectam esse personam. Discant ergo Eutychiani, eorumque fautores, antiquorum Ecclesiæ prædicatorum scripta aut melius interpretari, aut melioribus interpretanda relinquere, ne Theodoro, qui ab eis dicitur multo deterior fuisse Nestorio, deteriorem B. Cyrillum dicere compellantur. qui non propterea dixisse credendus est, Inhabitat autem Verbum sicut in omnibus, & in uno quod propter nos & ex nobis susceptum est templum, quasi non persona Dei verbi templique non fuerit: sed potius quia divinitas * ejus in proprio templo inconvertibilis mansit. * 562 Namque in isto incarnationis mysterio duo quædam intelligenda & confitenda sunt: scilicet & unam esse personam Dei hominisque, & duas inconfusas mansisse naturas. Quantum ad unitatem personæ attinet, Deus verbum non sicut in omnibus, ita in uno quod propter nos & ex nobis susceptum est * templum: quanto vero ad id quod duæ naturæ sine confusione manserunt, Deus verbum sicut in omnibus, & in uno, quod propter nos & ex nobis susceptum est * templum inhabitat. * 563 quia sicut in omnibus habitans inconvertibilis ejus divinitas manet, ita & in uno, quod propter nos & ex nobis susceptum est templum, inconvertibilis ejus divinitas mansit. Hac igitur intentione dictum credamus, ut nec improbemus dicentem, nec adprobemus errorem. Possemus & aliorum ex his quæ memorata sunt dictorum ejus non contemnendam reddere rationem, & sine dubio doctiores plurium possent. Ob hoc igitur non est temere de mortuis judicandum. Dicit autem & hoc ex persona Domini eodem opere libro quarto, *Pater si possibile est*. Non possum morte obtinere vitam his qui in eam ceciderant, si moritur mors me non moriente. Certum est autem, quia secundum carnem dicit, transeat calix. Verumtamen quia non potest, inquit, aliter fieri, non sicut ego volo, sed sicut tu. Respice quomodo deficiens quidem rursus hominis natura, quantum ad eam attinet, sublevatur autem per unitum ad eam Verbum ad divinam audaciam, & ad sapientiam juvenilem edocetur, ut non propriis voluntatibus quod videbatur faceret, sed intentionem divinam potius sequeretur. Propterea Theodorum pejus dæmonibus blasphemasse dixerunt, quia dixit quod Dominus timuerit passionem. Quod si recipimus, Cyrillum quoque cogemur dicere pejus dæmonibus blasphemasse, qui nos admonet, ut respiciamus quomodo deficiens hominis natura, quantum ad eam attinet, sublevatur per unitum ad eam Verbum ad divinam audaciam. Hoc autem quod adjecit, & ad sapientiam juvenilem edocetur, ut non propriis voluntatibus

* (562) *ejus etiam*.

* (563) *templum inhabitat*.

quod

set, doctiores cum quibusdam quæ superius me-
morata sunt interpretentur, si tamen Eutychia-
ni eorumque complices velint admittere. Nam
cum Athanasius, qui decessoris sui Dionysii scri-
pta purgavit, aliquid invenirut tale dixisse
quod legentem posset offendere, vel cum Basi-
lius, qui magni Gregorii dicta, sive Hilarius,
qui Concilii contra Paulum Samosatenum con-
gregati, atque Sirmiensis constituta defendit;
fas non est omnino de tantæ pietatis viris ma-
le sentire, qui ex semetipsis alios æstimantes,
excusare studuerunt dicta majorum, & qualiter
a se dici possent, taliter ab illis prolata, & ab
Ecclesia suscepta crediderunt, ut in ea perma-
nerent Episcopi. Sed & quicumque alii venera-
B biles patres, quos dicta præcedentium non legi-
mus excusasse, aliquid tale dixerunt, denotandi
proculdubio non sunt, quando & ipsi ejusdem
pietatis fuisse credantur. Cum vero de B. Cyril-
lo in destructionem synodi Calchedonensis Eu-
tychiani cum suis satellitibus dicunt, qui non
forte interveniente aliqua occasione, sed sedulo
& ad hoc instituto opere, Theodori a tantis
patribus prædicati dicta notaverit; *quid aliud
* 564 nisi ut ipse in his quæ memoravimus ceterisque
similibus inexcusabilis judicetur? Veritas enim
dicit, Nolite judicare, ut non judicemini. in
quo autem judicaveritis, judicabimini. in qua
C mensura mensi fueritis, metietur vobis. Si er-
go vel ipsi B. Cyrillo parcunt, si eum volunt
in talibus excusari, non ulterius contra Cal-
chedonense Concilium dicant, quod non par-
cens mortuis accusaverit insignis testimonii vi-
ros, & plenos dierum in maxima Ecclesiæ di-
gnitate defunctos. Attendere sane debent in hac
sententia, qui cum dicit humanam naturam per
unitum ad eam verbum sublevari, ut non pro-
pris voluntatibus quod videbatur faceret, sed in-
tentionem divinam potius sequeretur, duas do-
ceat volontates, si tamen duas tantum, com
solius humanæ naturæ non propriam, sed pro-
prias esse dixerit voluntates, quas, ut ipse lo-
cutus est, docebatur Christus non facere, & a-
D liam divinæ intentionis, quam sequi docebatur.
Quid autem rursus in eodem opere, atque in
eodem libro dicat de duabus Christi voluntati-
bus, de quibus etiam B. Athanasium tractare
tertio nostro libro docuimus, lector advertat.
Quid erat, inquit, voluntarium & non volun-
„ tarium Christo? a Judæis exhonoratio, detractio-
„ nes, injuriæ, * plagæ, super hæc quoque calum-
„ niæ, & quod est in omnibus ultimum, mors cor-
* 565 „ poris. Sed si fuisset possibile, ut non passos ob-
„ tineret in nobis quod studebat, non voluisset
„ pati. Quoniam autem omnino & inexcusabiliter
„ futuri erant Judæi præsumere quæ in eo facta
E „ sunt, suscepit ut pateretur, & fecit volunta-
„ rium quod non erat voluntarium, propter utili-
„ tatem ex passione. Attendant ergo, quemadmo-
„ dum B.Cyrillus, etsi non iisdem verbis quibus
„ S. Athanasius, duas tamen voluntates doceat in
Christo fuisse, cum dicit & voluntarium & non
voluntarium * fuisse quod passus est, & quia quæ
propter nos volens passus est non voluisset pati,
* 566 & quia fecit voluntarium quod non erat volun-
tarium: * nec per hoc duos Christos aut filios
* 567 prædicasse credatur. Quod si dicitur istud volun-

A tatium, hæc quidem propter nos volens passus
est Christus, & non voluntarium Christo. vel
quod volens passus est quod non voluisset pati,
non duas divinæ humanæque naturæ voluntates
ostendere; sed humanæ tantum, propter aliud
& aliud, aliam atque aliam voluntatem; * quod * 568
in natura divina non congruit, ut eandem rem
velit simul & nolit. superest ut exceptis his vo-
luntatibus, alia fuerit in Christo, eademque in
patre & Spiritu sancto, naturæ divinæ voluntas,
cui aliud & aliud convenire non possit. Proin-
de hoc ab Eutychianorum vel Semieutychiano-
rum fautoribus expectamus, ne in condemnatio-
ne doctrinæ Theodori doctrinam quoque B. Cy-
rilli pro his atque hujuscemodi ceteris damnent.
B Quod si B. Cyrillum condemnare nefas existi-
mant, nec Theodorum in præjudicium sancti
Concilii culpent, quasi Nestoriani erroris aucto-
rem. Jam vero si & post exortam ac diffama-
tam Nestorii quæstionem beatus Cyrillus talia
vel taliter est locutus, quid mirum si Theo-
dorus, necdum contradicente Nestorio, calum-
niam sive suspicionem inopinati erroris incur-
rit? Cognoscis autem ex his quæ memoravi-
mus, clementissime Imperator, quod veraci-
ter sapientissimus Joannes Antiochenus cum
Orientali Concilio scribens beato Cyrillo, ne
quædam excerpta ex dictis Theodori sub a-
C nathemate damnarentur, addit, atque ait.
Excerptis enim istis similia quædam invenimus „ * 569
apud * beatum & nobilem Athanasium, quæ- „
dam etiam apud B. Basilium, quædam apud „
Gregorium utrumque, multa vero & apud Am „
philochium sæpius dicta: non parva vero & a- „
pud communem patrem B. Theophilum. Sunt „ * 570
enim * quæ tua sanctitas ita confitetur, ut eum- „
dem de illis habeas intellectum. His ergo com- „
moniti, non ex hæreticorum, vel quorumque „
minus intelligentium arbitrio, dicta omnium in „
pace Ecclesiæ quiescentium judicemus: sed po- „
tius ex intentione dicentium. quoniam hæc quæ „
quocumque modo videntur lectorem offendere, „
non segregantes semetipsos adversus Ecclesiam. „
D sed pro Ecclesia scripserunt adversus hæreticos. „
Numquid enim probare quisquam potest, quod „
contra eos talia dixerunt, qui sacramento do- „
minicæ incarnationis unam Dei verbi atque ho- „
minis factam credebant esse personam; & non „
potius adversus illos, qui duas in una Christi „
persona denegabant mansisse naturas? Si quis igi-
tur dicat, illo tempore, cum non hisdem qui-
bus nos hæreticorum quæstionibus Ecclesia pul-
saretur, & necessaria hæc adversus alios hæreti-
cos, & catholicis innoxia fuisse: nunc autem,
Nestorianis occasionem simplicem decipiendi quæ-
rentibus, abstinendos esse fideles, maximeque
E parvulos, ab scriptorum talium lectione. cui
sano ac prudenti displiceat hoc sanum prudens-
que consilium! ut quoniam hostes, quos modo
nos patimur, aliter armantur adversus Eccle-
siam, ejus quoque fideles ac propugnatores in
aliis sese armis exerceant. atque ita sine anti-
quorum Ecclesiæ prædicatorum infamia, ab hæ-
reticorum insidiis * calumnietur. nec videbi- * 571
tur insultare defunctis, aut religiosiores nos aut
sapientiores in aliorum reprehensionibus osten-
tare, & gloriam de ignominia defunctorum

* (564) *quid aliud faciunt, nisi.*
* (565) *plagæ, flagella, & sputa.*
* (566) *et fuisse.*
* (567) *nec tamen.*

* (568) *quod natura divina non congruit.*
* (569) *ter beatum.*
* (570) *quæ etiam tua.*
* (571) *Ecclesia munitur. Nec &c.*

appetere. quod ita beatus Gregorius in Apologetico suo notat: Omnes, inquit, ex hoc docti & catholici volumus videri, si alios reprehendamus, & impios judicemus. Cum igitur Eutychiani, eorumque complices, doctos & catholicos se, non de unius Theodori, sed de magnæ synodi Calchedonensis reprehensione jactasent, illorum patrum similibus dictis eos duxi convenientius coercendos, quos non audent culpare velut hæreticos. non quod eosdem patres videri notabiles velim, sicut illi Theodorum ad evacuandam auctoritatem magnæ synodi volunt videri notabilem: sed ut eis ostenderem, quod sine his patribus, quos culpare non audent, Theodorum pro similibus, vel eamdem synodum, quod eum non damnaverit, culpare non possint. Sic Dominus, cum sabbato per sata transiret, & discipuli ejus esurientes cœpissent vellere spicas & manducare, culpantibus eos Pharisæis, & Matt. 12. 2. dicentibus, *Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbatis*, respondit, *Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, & qui cum eo erant. quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum illo erant, nisi solis sacerdotibus? aut non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt?* Sicut ergo Dominus Pharisæis Apostolos culpantibus hæc respondens, non prophetam David, & qui cum illo erant, neque sacerdotes voluit videri notabiles: sed potius ut ipsi Pharisæi sanctarum & indubitatæ auctoritatis personarum exemplo coerciti, innocentes discipulos non culparent: ita nos non venerabiles patres offendere delectavit, sed Eutychianorum satellitumque eorum præsumptionem talium exemplorum objectione compescere. quibus hoc dicimus, ut si hæc Eustathi, Athanasii, Amphilochii, Gregorii, Joannis, & Cyrilli dicta, quæ memoravimus, melius interpretari possunt, etiam Theodori melius interpretari dignentur. * si non, & doctoribus ea relinquunt, etiam Theodori sic relinquant. * 572 Quod si putantes memoratorum patrum dicta melius interpretari non posse, non tamen ex his quæ necdum sollicitante Nestorii quæstione minus examinate prolata sunt, laudabilem eorum doctrinam existimant judicandam: hoc etiam de Theodori doctrina sanctam synodum judicasse non arguant. Nam quia non ignorantia, sed obstinatio facit hæreticum, & in superioribus multa jam diximus, & sequenti libro aliquanta dicemus.

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS,
PRO
DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM,
LIBER DUODECIMUS.

CAP. I.

DEfensio magnæ synodi Calchedonensis, quam criminantur Acephali, quod epistolam venerabilis Ibæ doctrinam Theodori laudantem judicavit orthodoxam, compulit nos, orientalium maxime admonente Concilio, quædam ex dictis antiquorum patrum proferre, quæ legentes non minus quam illa quæ in ipso Theodoro culpant, offendere videantur. Et quoniam contemnenda non est talis offensio, nec omnia quæ ex dictis eorum protulimus possumus excusare, neque si possemus tempus sufficeret ad excusanda etiam cetera, quæ in ipsorum atque aliorum patrum scriptis possunt offendere: hac compendiosa & secura omnes in Ecclesiæ pace defunctos ratione defendimus, ut doceamus quod nullum eorum hæreticum digne judicare possimus, vel si quidam inveniantur aliquid de hujusmodi quæstionibus ignorasse. Non autem me quisquam illud in præsenti libro putet aggressum, ut definiam quid sit quod hæreticum faciat: quia hoc tantum monstrare proposui, quod quidem jam in superioribus acceptabili, sicut æstimo, ratione monstravi, neminem pro talium quæstionum ignorantia, in Ecclesia viventem, sive defunctum, qui se docilem Christianæ doctrinæ præbet, aut præbuit, hæreticum debere judicari. Nam si nunc Ecclesia quædam Christi schola est, omnesque fideles ejus Christi dicuntur esse discipuli, nec quisquam potest veraciter dici discipulus, qui non aliquid discit, neque discitur nisi quod ignoratur, proculdubio aut docilis ignorantia non facit hæreticum, aut omnis Christi discipulus erit hæreticus. Et quis jam catholicus esse dicetur, si omnis qui de Christiana religione aliquid discit hæreticus est dicendus? Quod si etiam credantur aliqui sic omnia didicisse, ut nihil jam possint habere quod discant: quia tamen aliquid ignorabant antequam discerent, ex hæreticis videbuntur facti catholici. atque ita colligitur, ut nullus inveniatur in Ecclesia Christi, qui non aut esse aut fuisse perhibeatur hæreticus. at hoc dicere vel putare cum impiissimum, tum etiam nimis absurdum est. Scire igitur debemus, quod hæreticum non faciat ignorantia, quæ doctrinæ veritatis contumax non est, sed potius obstinata defensio falsitatis. Ad hanc obstinationem pertinere dicimus, imo principatum in ea tenere firmamus, illas etiam doctrinas, quas quidam non quasi minus intelligendo scripturas divinas, sed eis aperte resistendo, sola præsumptione spiritus condiderunt, sicut

* (572) *si vero doctioribus*.

a Manichæus atque Origenes, & ceteri, qui non ut alii sequentes earum intentionem, in abstrusis quæstionibus erraverunt, sed super illas elati melius se crediderunt vel sapere, vel * dice-
* 573 re. Nam si obstinatus ille dicendus est, qui non cedit Ecclesiæ constitutis earumdem scripturarum auctoritate firmatis, quanto deterioris obstinationis dicendus est, qui ipsis divinis scripturis dedignans acquiescere, inviolabili earum plenitudini aut abrogat veritatem, aut aliquid deesse putat quod propria debeat adinventione supplere? Quibus autem in rebus hæc obstinatio hæresis habenda sit, majoris est quæstionis,
* 574 & * intentione hujus operis alienæ. nunc quod proposuimus exequamur. Dicimus ergo, quod alienus a Christo sit omnis hæreticus. Corinthiis autem dicit Apostolus, *Non potui loqui vobis*
1.Cor.3.1. * 575 * *tanquam spiritualibus, sed quasi carnalibus. tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam; nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim estis carnales.* Si igitur Corinthii, qui adhuc perfectam scien-
* 576 tiam in * ministerio absconditam nesciebant hæretici non erant, quia, sicut ait Apostolus, in Christi parvuli erant: quomodo quisquam, sive adhuc vivens, sive defunctus in Ecclesia Christi propter solam ex parte ignorantiam judicetur hæreticus, de qua nemo redarguit ne correctionem recipere noluisse dicatur? Philippensibus et-
Philip. 3. 13. iam scribens, *Ego meipsum*, inquit, *non arbitror comprehendisse. unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quæ ante sunt extendens me, ad destinatum sequor, ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. Quicumque ergo perfecti hoc sentiamus. & si quid ali-*
* ἀποκαλύψει revelabit. *ter sentitis, & hoc vobis Deus revelavit.* * *Verumtamen ad quod pervenimus, in hoc ambulemus.* Quæ cum ita sint, quid de hisdem Philippensibus credimus, quibus dicebat Apostolus, quod aliter sentirent, & quos monebat, ut in eo interim ad quod pervenerant ambularent, id est proficerent? Hæreticos ergo tales pronuntiabimus, an indoctos catholicos? Sed hæreticos dicere non audebimus, quibus cum tota Ecclesia communicabat Apostolus. Restat igitur ut eos, licet indoctos, & aliter quam docet veritas sentientes, catholicos tamen fuisse dicamus. Nec
Coloss. 2. 5. non & Colossensibus ita scribit: *Etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens & videns ordinem vestrum, & id quod deest utilitatis fidei vestræ.* Numquid ergo debuimus istos hæreticos dicere, quoniam videbat Apostolus quod illis ad utilitatem fidei deerat? absit. Nam quomodo spiritu cum talibus idem esset Apostolus, & eorum ordini congauderet? De illa quoque muliere, quæ erat in fluxu sanguinis ab annis XII. & in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari, quid sentiendum est? Non enim Deum crediderat Christum, cum fimbriam vestimenti ejus attingeret. Nam dicente Domino, quis est qui me tetigit, & respondente Petro, & qui cum illo erant,
Luc. 8.45. *Præceptor, turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis quis me tetigit?* cursumque Domino di-
cente, *Tetigit me aliquis. nam ego novi virtu-* Ibid. 46.
tem de me exisse, nec prudente quid factum fuerit, ut illa potius quæ sanata erat testis divinæ virtutis existeret, sicut ibi secutus Evangelista dicit, *Videns autem mulier quia non la-*
tuit, tremens venit, & procidit ante pedes illius. Ibid. 47.
& ob quam causam illum tetigerat, indicavit coram omni populo, & quemadmodum confestim sanata sit. Igitur ex verbis Lucæ dicentis: *Videns autem mulier quia non latuit*, intelligimus quia sic tetigerat ut lateret. latere autem posse non crederet Deum. Christum ergo non Deum crediderat, quem latere posse crediderat, adeo ut quod in se factum sciret, indicandum ei pu-
taret. Sic enim & alius refert Evangelista. *Mu-* Marc. 5. 33.
lier autem timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. ut quod prius ægrotæ pudor absconderat, sanæ devotio fateretur. Et fortassis ideo retro tetigit Christum, ut ipso quoque actu signaret, quod non ejus anterius, quo præcedit omnia, secundum quod dictum est,
In principio erat verbum, sed humanitatem, qua Joan. 1. 1. & 14.
postea *Verbum caro factum est*, fide contigerit. Sicut enim nobis ad rerum significationem verba sunt data, sic omnipotens Deus, cujus potestati subjecta sunt omnia, & cujus sapientia singulariter novit in usum doctrinæ etiam voluntarios nescientium motus convenienter aptare, quascumque res voluerit actu creaturæ suæ significat. Unde non incongrue puto, quod ideo & ad fimbriam tantum vestimenti ejus accessit, quæ pro mensura fidei suæ non potuit ad excellentiam majestatis ejus accedere, sed ad id, quod piæ incarnationis fuit, per quam inclinatus in terras humilitati nostræ propinquior factus est. Nec mirum, si fides hujus mulieris fuerit imperfecta, vel quod in ipsa imperfectione de Christi misericordia receperit sanitatem; cum in ipsis quoque videatur Apostolis tales aliquos fuisse, sicut jam de Thoma & Philippo docuimus. per quam tamen virtutes perficiebant in populo. Nec incredibile sit, quod licet Deum non crederet Christum, dicebat tamen quia vel si vestimentum ejus tetigero, salva ero: cum scriptum sit in actis Apostolorum, quod tantum fideles Christi de ipsorum quoque discipulorum ejus virtute crediderint, ut non solum super languidos deferrentur a corpore Pauli sudaria
vel semicinctia: & recedebant ab eis languo- Act. 19. 12.
res, & spiritus nequam egrediebantur: verum etiam quod credentium in Domino multitudo
virorum ac mulierum in plateis ejicerent infir- Act. 5. 15.
mos, & ponerent in lectulis & grabatis, ut veniente Petro saltem umbra illius obumbraret quemquam eorum. dum concurreret multitudo vicinarum civitatum Hierusalem, afferentes ægrotos & vexatos a spiritibus immundis, qui curabantur omnes. Placet igitur, ut istam quoque mulierem condemnemus inter hæreticos pro ea fide qua sanari meruit, & de qua ei Dominus dixit, *Filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace?* Si enim damnanda est parvulorum fides, ab eis qui magnæ & perfectæ fidei sibi viden-

a *Manichæus atque Origenes*) Utriusque cognati multis in rebus errores ac deliria fuerunt, par proinde adversus sacras literas audacia. Quod ergo de Manichæis ad solitarios scripserat Athanasius, fictis illos dissertationibus suis divinas scripturas adulterantes, fabulas narrare. Μανιχαῖοι γὰρ, inquit, καταλιπόντες τὰς θείας γραφὰς τὰς ἑαυτῶν ἀπατηλοὺς λόγους μυθολογοῦσιν. hoc de Origene ad Menam scribens innuit Justinianus, illum sacras literas in speciem interpretandas suscepisse, διὰ τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας, καὶ τὴν Μανιχαϊκὴν αὐτοῦ νόσον εἰσαγάγῃ. *ut gentilium fabulas, & Manichaicos, quibus laborabat, errores induceret.*

* (573) *docere.*
* (574) *ab intentione.*
* (575) *quasi.*
* (576) *mysterio.*

tur, cur non & ista damnetur? cur non etiam Maria & Martha sorores Lazari, quoniam utraque Domino dixit, *Si fuisses hic, non fuisset mortuus frater meus?* Joan. 11.21. Quod sicut jam diximus, profecto non dicerent, si Deum crederent Christum. Quis enim Deum alicubi putet absentem? Martha vero, etiam cum veniret ad monumentum Dominus, & lapidem qui superpositus erat tolli præciperet, quasi nescienti, sicut & illa mulier quæ sanguinis fluxu curata est, indicandum putavit dicens: Ibid. 39. *Domine, jam fœtet, quatriduanus enim est*. Cur ergo non & istas familiares Christo personas hæreticas fuisse dicemus, si & ignorantia simplex hæreticum facit? immo cur non omnes Dei cultores ab initio mundi, qui vel sicut Corinthii & Philippenses, atque Colossenses, vel sicut istæ mulieres, minus aliquid credentes de his quorum fide mundamur, sanctam & simplicem vitam in præceptorum Dei obedientia finierunt? Hoc est autem mirum, quod & illius mulieris quæ fuit in fluxu sanguinis imperfecta & parvula fides, perfectam & magnam exigit de Christi justitia sanitatem: harum vero sororum, stupendam promeruit quatriduani fratris resurrectionem. At nostra, quæ nobis tantum magna videtur atque perfecta, ut non parcamus mortuis, vel si verum esset quod dicitur imperfectis, nec parvum valet aliquid impetrare. Disputamus incessanter atque incondite de fidei Christianæ dogmatibus, volentes in reprehensione aliorum docti & religiosi videri: & quæ reverenter, parceque tractanda sunt, cœlestia passim mysteria ventilamus. Inane jam nomen eis relictum est, quo sunt nuncupata mysteria. Nam inter otiosas fabulas & vulgares habentur necessariæ & paucis committendæ fidei quæstiones. Et in his omnibus videmur nobis causam pietatis agere, conturbantes Ecclesiam, in cujus pace defunctos pro parvula, sicut putamus, fide velut hæreticos abdicamus. cum ipsi Apostoli aliquando fuerint in fide imperfecti, nunquam tamen hæretici. cumque adhuc parum de Christo crederent, magnam potestatem acceperunt spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem, mittente eos Domino,

* 577 Matth. 10.7. atque * mandante, *Euntes prædicate, dicentes: quia adpropinquavit regnum cælorum. infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eicite, gratis accepistis, gratis date*. Si vero Apostoli nec in ipso ignorantiæ suæ tempore fuerunt hæretici, qua ratione quisquam eos qui tales de hac vita transierunt, affirmare possit hæreticos? & si illi, qui præsentem habebant ipsam in corpore veritatem, potuerunt absque crimine secus aliquid de illo minusve sentire, cur hæresis crimini deputetur, si quisquam in Ecclesia pietate præditus, obedientiæ devotus, subjectus & habilis ad discendum, aliter de illa senserit, quod reprehensum corrigere sit paratus? Quocirca omnes, qui in discipulatu sunt veritatis, & semetipsos rationi dociles, & subjectos auctoritati præbent Ecclesiæ, si aliter sapiant de his, quorum fide mundantur, vel propter incapacem suam intelligentiam, vel minus rem animadvertendo quam opus est, im-

* 578 pie proculdubio tanquam hæreticos * execrantur.

A Qui enim statuit in corde suo firmus hoc credere, quod in talibus doctrina & fides habet Ecclesiæ, quamvis non perfecte omnia de hisdem sapiat vel loquatur; quia tamen scientiæ suæ non confidit, & multa in quibus errat non dubitat, ab Ecclesia recte teneri non dubitat, ubi positus velut in schola veritatis pium habet discendi propositum; non est dicendus inimicus ipsius veritatis, quod est hæreticus, sed perficiendus potius discipulus. Imperfectus iste profecto nihil sui cordis adinventione confictum propria quadam auctoritate docere præsumit, sicut quidam hæretici, neque talia docentes sequitur: sed auctoritati divinarum * literarum innititur. * 579 atque ubi * earum intelligentiam non * 580

B fuerit assecutus, (in multis siquidem, pro illarum magna profunditate, humanus caligat aspectus) cognoscens quid inde statuerit universalis Ecclesia, errori suo pia cordis humilitate renuntiat, quia nunquam sibi ne aliter saperet interdixit. Sicut ergo sunt perfectiores quidam, qui magno sapientiæ dono prævalent mente contemplari, quæ tantummodo creduntur ab aliis * in * 581 vita perfectis: ita multi sunt imperfecti in Ecclesia Christi, & tamen in servanda ejus unitate perfecti: qui cum per ignorantiam suam in plurimis errent, in nullo tamen errare credunt Ecclesiam, cujus se confidunt unitate salvari.

C Quamobrem vel si nobis sapientiores videmur, quanquam scriptum sit quod pietas est sapientia: non debemus istos Dei cultores ab Ecclesia ejus expellere, nec a muris Sion spiritalis ajectos inter ejus adversarios deputare. *Circumdate*, inquit propheta, Psal. 47.13. *Sion, & complectimini eam. narrate in turribus ejus. ponite corda vestra in virtute ejus, & distribuite domos ejus*. vel sicut alii codices habent, *Distribuite* " *domus* " *gradus ejus*. " abundat vox illa domus nam in græco καμὲ ἰδιάδι αὐτῆς Circumdate igitur omnes defensionibus nostris, & amplecti potius in caritate debemus, qui pertinent ad Sion, nec in quolibet ejus gradu constitutos excludere: sed ita superioribus in ea honorem magnum reddere qui debetur, ut etiam inferioribus ejus quibusque dilectio non ne- * 582

D getur. Hoc enim est quod ait, Cant. 2.4. *Distribuite gradus ejus*, quod alibi dicitur, *ordinate in me caritatem*. Sicut ergo non ideo quorumdam perfectorum in fide spernendus est inferior gradus, * quod non possunt intellecta capere veritatem, * 583 quia hoc sublimioris gradus alii possunt: ita nec * ipsi spernendi sunt, vel ab Ecclesia post mortem, quod est crudelius, sub anathemate condemnandi, qui licet imperfectæ fidei fuisse videantur, quia non in omnia, quæ tam multa & magna continet Christiana religio, sicut dignum est animum potuerunt intendere; omnia * 584

E tamen vera & recta esse in Ecclesiæ fide non dubitaverunt, ut in ea perficiendi manerent. ac per hoc ita credentes, juxta quendam gradum, & ipsi videntur in fide perfecti, qui se perficiendos ex unitate Ecclesiæ crediderunt. Illi ergo excellentiore gradu intelligentiæ præditi, ipsam rem, cujus in futurum revelatio plena servatur, quantum in hac vita concessum est, evaluerunt attingere. Illi etiam fide tantummodo perfecti * ad eum propius accesserant. Isti vero inferiores, quos ter- * 585 tio gradu posuimus, quanquam per aliquod longius intervallum, ad idem tamen adspiciunt, & illae

* (577) *ita mandante*.
* (578) *execramur*.
* (579) *scripturarum*.
* (580) *veram intelligentiam*.
* (581) *in fide*.

* (582) *deest* domus.
* (583) *qui*.
* (584) *isti*.
* (585) *ad eam*.

habent veniendi propositum. Qui si hæretici judicentur, quota pars nobis, non dicam de omni plebe, sed de ipsis Ecclesiarum præpositis relinquetur, quæ catholica debeat judicari; cum & illos excellentioris intelligentiæ, necessitate suscepti officii per ardua gradientes, nonnunquam lapsos sinus pietatis excipiat, qua se auctoritati subdunt Ecclesiæ cujus magistri sunt, ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus? Non igitur hæresis dicenda est, nisi contradictio superborum pervicax, quæ sibi ne aliud sapiat interdicit, & admonitis contemnit adquiescere veritati. Illa magis contumaciter ab Ecclesia separari deligit, vel in ea dolose latere, quam pravam mutare sententiam. Sed ignorantes in eo discernimus a dolosis, quia nec probantur sufficienter aliquando correpti pro his quæ minus intelligunt, nec suis rationibus occultis corrumpunt facilium mentes, sed libere solent, & simpliciter aperire quid sentiunt. Si quis autem & in ipsis Christi discipulis, quos habuit cum hic conversaretur in carne mortali, quæreat cognoscere, quantum differat inter rationis patientem, vel auctoritati contumacem spiritum, quo aguntur hæretici, qui scandalizari & separare semetipsos magis sunt prompti, quam discere; & inter minus capacem intellectum piorum, mansuete opportunitatem præstolantium disciplinæ, & servantium unitatem spiritus in vinculo pacis; in uno capitulo Joannis Evangelistæ similiter inveniet, ubi Dominus dixit:
Joan. 6. 52. *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* &,
Ibid. 57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit*
Ibid. 58. *me vivens pater, & ego vivo propter patrem, & qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Et litigantibus Judæis, & dicentibus ad invicem, *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare*
Ibid. 53. *ad manducandum?* multi etiam ex discipulis ejus audientes dixerunt: *Durus est hic sermo, quis po-*
Ibid. 61. *test eum audire?* propter quod, sicut in consequentibus narrat, *multi discipulorum ejus abierunt re-*
Ibid. 67. *tro, & jam non cum illo ambulabant.* Ecce est ille spiritus rationis impatiens, & auctoritati contumax, quo aguntur hæretici, qui scandalizari & separare semetipsos magis sunt prompti, quam discere. Ignorantia vero piorum mansuete opportunitatem præstolantium disciplinæ, servantium unitatem spiritus in vinculo pacis, ita in consequentibus aperitur. Adjungit enim illic Evan-
Ibid. 68. gelista sic referens: *Dixit ergo Jesus duodecim. numquid & vos vultis abire?* quod nisi æque mysterium non intelligentibus, sed non æque immitibus & auctoritati contumacibus, minime diceretur. Cur interrogarentur utrum & ipsi abire vellent, si quod mystice dictum fuerat cognovissent? nam mysterium cognoscentes scandalizari & abire non possent. Sed interrogati sunt ut responderent, utrum eos, quamvis non intelligentes quod dictum est, boni tamen magistri teneret auctoritas; & nobis pietatis & mansuetudinis hujus salubre in eis præberetur exemplum, ut sicubi non intelligimus, auctoritati cedamus. Denique sic ibi interroganti Domino respondit & Petrus, ut non ideo se diceret nolle abire, quod mysterium intellexerit, sed * quia illud ipsum quod a tali magi- * 586
stro diceretur, ad vitam æternam procul dubio
pertineret. Ait enim: *Domine ad quem ibimus?* Ibid. 69.
verba vitæ æternæ habes. & nos credidimus, & cognovimus quia tu es Christus filius Dei vivi. Quod si mysterium intellexisset, hæc potius dixisset, Domine cur abeamus non est, cum credamus nos corporis & sanguinis tui fide salvandos. Multum itaque differt inter hæreticorum proterviam immitem corpus Ecclesiæ discindentem, vel in Ecclesia corde ficto latentem, & minus capacem catholicorum intelligentiam, doctrinæ Christi subjectam, & servantem unitatem spiritus in vinculo pacis. Quem spiritum illi profecto non habent, qui se ab Ecclesia se-
gregant, Apostolo Juda dicente: *Hi sunt, qui se-* Jud. 19.
gregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Sed nec illi hunc habent, qui ficto corde in Ecclesia latent. sanctus enim spiritus disciplinæ fugiet fictum. Non ergo debemus hæc multum discreta confundere, nec idem putare quod longe diversum est. Ob hoc igitur sancti patres, quorum Apostolicam regulam videntur quidam male transgressi, non his Ecclesiæ doctoribus condemnationem statuerunt, qui pacem ejus ad finem usque servantes, in quibusdam fidei Christianæ forsitan erraverunt; sed illis, qui post unam & secundam correptionem, manifestata etiam regula veritatis per synodum paterna constituta servantem, aliud credere ac docere præsumerent. quia nec possent solos ipsos * condemnare absque omni Ecclesia, quæ cum
eos adverteret, non arguit talia prædicantes. * 587
Omnium quippe fuerant, a quibus non sunt improbata, cum eis non essent incognita. Pervides igitur, clementissime Imperator, quantorum damnatio consequatur, si quisquam ex talibus posterorum præsumptione damnetur. Tanti vero penditur in unitate corporis Christi manere, & non contentiosum se objicere, sed docilem subjicere animum veritati, ut pro pacis ipsius & ca-
ritatis fructu, * quod forsitan aliter sapitur * 588
quam vera fides exigit, purgetur a Domino, ut plus in pace fructificet. *Fructus enim justitiæ,*
secundum * Paulum Apostolum, *in pace seminan-* Jac. 3. 18.
tur. facientibus pacem. * ideo quod Dominus in * 589
Evangelio dicit, *Ego sum vitis vera, & pater* * 590
meus agricola est. omnem palmitem in me non fe-
rentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fru- Joan. 15. 1.
ctum, purgabit eum, ut plus fructum afferat. Nec mirum videatur, si permanentes in compage corporis Christi, & servantes unitatem spiritus in vinculo pacis, per ipsam caritatem a suis purgentur erroribus, cum scriptum sit, quod universa delicta operiat caritas. Quemadmodum vero multorum vitam pro scripturæ Dei testimonio, a qua laudati sunt, impiam dicere non audemus, licet aliquibus eorum factis graviter offendamur; sic etiam multorum doctrinam pro Ecclesiæ Dei testimonio, a qua honorati sunt, hæreticam dicere non debemus, licet in aliquibus eorum dictis graviter offendamur. atque ut illos, quamvis in divina scriptura laudatos, non arbitramur in omnibus imitandos, ita nec istos, quamvis ab Ecclesia honoratos, arbitremur in omnibus adprobandos. Hanc autem reverentiam ipsi divinæ scripturæ deferimus, ut non creda-

* (586) *quidquid illud esset, quod.*
* (587) *condemnare Doctores.*
* (588) *si quod forsitan.*
* (589) *Jacobum.*
* (590) *ideoque.*

A * 591 * 592 mus quod * aliquid indigne * laudavit. Et ideo eum audiamus Apostolum inter alios justos Samson quoque laudantem, atque dicentem, *Deficiet* Hebr. 11. 32. *enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephte, David, Samuel, & prophetis. qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones*, & cetera. intelligimus quod ut se idem Samson cum allophylis ruinæ ingentis necaret oppressu, non suæ calamitatis impatientia, sed nutu divino inspiratus hoc fecerit. Alioquin nec sufficiens ei virtus daretur, ut tantæ magnitudinis fabricam, in qua gens allophylorum convivia celebrabat, suis manibus quateret atque dejiceret: neque si nutu proprio sibi necem ingereret, inter justos ab Apostolo laudaretur. B & ideo factum ejus ex divinæ scripturæ testimonio, non ex nostra consuetudine judicamus. Item cum ab eadem scriptura videamus laudari David, qui perpetrato adulterio homicidium quoque conjunxit: quoniam in ea simul legimus, quod horum scelerum pœnitentiam Exod. 32. egerit, idcirco ab ea credimus esse laudatum. Cum vero laudet etiam Pontificem Aaron, qui vitulum fecit in Coreb, ut adoraretur a populo, nec refert ubi eum tanti sacrilegii pœnituerit, exigit a nobis reverentia, quam eidem sanctæ Scripturæ debemus, ut quamquam hoc tacuerit, non tamen credamus quod eum laudare possit, nisi de tanto sacrilegio pœnitentem. C Hanc igitur observantiam tenere nos oportet & in his quorum doctrina in Ecclesia Dei recepta est; ut si quid nos in eorum verbis offenderit, prius quæramus, ne forte non ipsi veritatem, sed nos eorum intentionem minus potuimus invenire. Et quemadmodum illud opus Samson ex divinæ scripturæ testimonio, & non ex nostra consuetudine judicamus: ita & horum dicta ex Ecclesiæ testimonio, & non ex nostra intelligentia judicemus. Si vero certus illorum est error, sicut David atque Aaron, non nisi pro ejus correptione credamus fuisse laudatos, sive hoc ostendatur, quemadmodum Theodorum quæ minus caute protulerat ostendimus emendasse, sive hoc forte non possit evidenter ostendi. D nam aliter illos Ecclesia Dei approbare non possit. Sicut autem nimis indecorum est & offensum, ut eorum peccata, quibus testimonium justitiæ scriptura Dei perhibuit, curiosissime requirentes enumerata denotemus, hinc volentes sancti atque incontaminati videri; ita nimis indecorum est atque offensum, ut ignorantiam eorum, quibus testimonium sanæ doctrinæ Ecclesia Dei perhibuit, scrupulosissime perquiramus, & si quos eorum deprehenderimus vel putaverimus errores, in unum congestos ventilemus, hinc volentes videri docti atque catholici. Sed quemadmodum illorum peccata, ita & horum si qua invenitur ignorantia, sufficit ut cum legimus improbemus, Apostolo dicente, E 1. Thess. 5. 21 *Omnia probate, quod bonum est tenete*. Atque ut illorum vitam, non ex quibusdam culpabilibus factis impiam, sed ex aliis multo pluribus rectis justam, secundum scripturæ Dei testimonium judicamus: ita & horum doctrinam, non ex quibusdam culpabilibus dictis hæreticam, sed ex aliis multo pluribus rectis catholicam secundum Ecclesiæ Dei testimonium judicemus. Un-

A de sancta synodus orientis Theodosio scribens dicebat: "Si autem quicquam, Imperator sancte, obscurum aliquis inveniti dicat in Theodori vel aliorum literis, hoc tetractari necessarium non est. Quorum enim vita in sacerdotio, & ministerio optimam habuit finem, his prælatam gloriam dedicamus, & non ex illis eos judicamus, de quibus aliqui atrociter eos accusant."

CAP. II.

SEd ecce, quod ultimum nobis ad demonstrandam rationem totius causæ remanserat, etiam de laude Theodori Mopsuesteni satis superque docuimus, hanc epistolam velut hæreticam juste non posse culpari; nos tamen, sicut præ- B dictum est, non in nostra ratione, quamquam videatur invicta, sed in auctoritate sancti Concilii, * quo suscepta est, * constituimus firmitatem. * 593 * 594 Sufficiat igitur instructioni parvulorum nostrorum, ne scandalizentur in his, quæ de illa conficta sunt, quod omnia diverso atque multiplici, & in obsequium veritatis undique concurrente genere defensionis exclusimus. Nec apud se reputent dicentes, cur non magis illud Concilium, quod ipsam epistolam merito rectæ fidei quam continet, orthodoxam judicavit, cunctorum, quæ in illa calumniantur hæretici, rationem actis inseruit? cum intelligere debeant, * quod accusatoribus Ibæ epistolæ nihil in eam * 595 C opponentibus, necesse non habuerit in talibus immorari. Quod si propterea succensendum magnæ synodo putetur, quia futuras hæreticorum calumnias non prævertit, ipsis quoque prophetis atque Apostolis succenseatur necesse est, cum multa sint in eorum literis, quorum cum ipsi possent sine ulla difficultate pandere rationem, maximo nunc studio atque labore ab ingeniosissimis atque doctissimis exponuntur. Cognoscant igitur, quod his difficultatibus fidem ac pietatem Ecclesiæ suæ Christus exerceat. Nam utique magis prophetæ, magis atque Apostoli, futuras quas prævidebant calumniantium, vel non intelligentium, aut vitarent, aut solverent quæstiones. Adtendant quod Petrus Apostolus D dicat, *Dilectissimus frater noster Paulus, secun-* 2. Petr. 3. 15. *dum eam quæ data est illi sapientiam scripsit vobis, ut in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti atque instabiles pervertunt, sicut & ceteras scripturas, ad proprium suum interitum. Vos igitur amantissimi, præscientes cavete, ne infaustorum errore seducti decidatis a corroboratione vestra*. Ecce non solum cum prividerent non vitaverunt futuras, sed etiam cum præsentes viderent, non nobis absolverunt indoctorum atque instabilium, quas ex eorum literis opponunt Ecclesiæ, quæstiones. Nec quisquam illis imputare Christianus audet, quod talia locuti E sunt, quæ iidem indocti atque instabiles pro intellectus difficultate perverterent: sed Dei potius in hoc judicium contremiscit, quod hujusmodi tentationibus illud impletur, ut qui in sordibus est sordescat adhuc, justus autem justiora faciat, & sanctus sanctiora. Unde si quam reverentiam deferimus etiam synodalibus constitutis ab Ecclesia universali receptis, in omnibus quæ obscura in eis & ad intelligendam

---

* (591) *aliquem*.
* (592) *laudaverit*.
* (593) *a quo*.
* (594) *ejus constituimus*.
* (595) *quod accusatoribus Ibæ Episcopi nihil hinc opponentibus, necesse non habuerit*.

A difficilia reperimus, divinam voluntatem cognoscere atque adprobare debemus. Cognoscis autem, serenissime Imperator, quod non immerito beatissimus Leo temerarios a retractatione prædictæ synodi coercebat, cum Leoni principi scriberet dicens, Nihil prorsus de bene compositis retractetur. Qui rursus, cum ab eo suis literis flagitaret memoratus Augustus, ut in regiam civitatem veniens aliquid in ejusdem synodi statutis vel corrigeret, vel suppleret, quod fieri sine detestabili prævaricatione non posset; sic ei rescribit: Literas clementiæ tuæ, plenas

Epist. 82.

" virtute fidei & lumine veritatis, veneranter ac-
" cepi. quibus cuperem " in eo quod præsentiam
" meam pietas vestra necessariam existimat obedire,
" ut " majore fructu conspectum vestri splendoris
" adsequerer: sed magis " vobis arbitror placitu-
" rum, quod eligendum ratio demonstravit. Nam
" cum sancto " spiritali studio " universæ pacem Ec-
" clesiæ muniatis, nihilque sit convenientius fidei
" defendendæ, quam his quæ per omnia instruen-
" te spiritu sancto inreprehensibiliter definita sunt
" inhærere: ipsi videbimur bene statuta convel-
" lere, & auctoritates, quas Ecclesia universalis
" amplexa est, ad arbitrium hæreticæ petitionis
" infringere; atque ita nullum collidendis Eccle-
" siis modum ponere, sed data licentia rebellan-
" di, dilatare magis quam sopire certamina. Un-
" de quia post illas Ephesinæ synodi impietates,
" quibus Dioscori scelere fides catholica refutata,
" & perversitas Eutychiana suscepta est, nihil
" ad conservationem fidei Christianæ utilius po-
" tuit ordinari, quam ut prædicti facinus sancta
" synodus Calchedonensis aboleret, & tanta illic
" haberetur cælestis cura doctrinæ, ut nihil in
" cujusquam opinione resideret, quod a prædica-
" tionibus, vel propheticis, vel Apostolicis disso-
" naret: ea scilicet moderatione servata, ut re-
" bellibus tantum ac pertinacibus ab Ecclesiæ uni-
" tate relectis, nulli correcto venia negaretur. quid
" probabilius? quid religiosius poterit pietas ve-
" stra decernere, quam ut quæ non tam humanis
" quam divinis sunt statuta decretis, nullus ul-
" tra sinatur impetere; ne vere digni sint tantum
" Dei munus amittere, qui de veritate ipsius ausi

[Margin notes: " edit. Leon. etiam in eo. " majorem fructum conspecta. " ad vobis. " & spiritali. " in universum.]

fuerint dubitare? Perspicis, quemadmodum Leonem principem moneat, his quæ per omnia instruente spiritu sancto in memorata synodo inreprehensibiliter definita sunt inhærere, atque decernere, ut quæ non tam humanis, quam divinis sunt statuta decretis, nullus ultra sinatur impetere. Quomodo ergo non profane retractantur, ut non dicam reprehendantur, divina decreta? Sed quis hujus Romani Antistis gravitatem non prædicet? quis tantam constantiam non honoret? Movere hunc posset ullo modo sæcularis potestas a sententia non retractandi quæ divinitus fuerant constituta, quem corporaliter loco movere non potuit? Splenderet equidem procul dubio ubicumque sol esset: sed in cælo sol longe honoratius longeque decentius, ubi locus ejus est summus & congruus universis pariter illustrandis, ne multos deserat, cum declinat ad aliquos. Denique tanta libertatis atque rationis ejus auctoritate permotus etiam religiosissimus princeps, supervacuam, quin potius multis nocituram, cupiditatem deposuit, & tanquam pacis filius, hoc & ipse sequitur, quod eligendum ratio demonstravit. Ille tamen, velut æterna lege præfixus in quodam suæ dignitatis & fidei firmamento, sic luce veritatis irradiat, & quasi clarissima tuba suæ auctoritatis intonat inquietorum ausibus inhibendis, & dicit:

Epist. 73

" Quæ patefacta sunt quærere, quæ perfecta
" sunt retractare, & quæ sunt definita convelle-
" re, quid aliud est quam de adeptis gratiam
" non referre, & ad interdictæ arboris cibum im-
" probos appetitus mortiferæ cupiditatis extende-
re? Verum autem his atque aliis multis hujusmodi, quæ Leoni principi sæpissime scripsit ille vir Dei, minus quam volo, & quam meæ affectioni debeo demonstravi, quanta fuerit ejus sollicitudo atque cautela pro custodienda reverentia synodalium statutorum. Nam in illis omnibus superius memoratis, neque ulterius retractare, neque discutere se posse professus est ea, quæ semel fuerant Calchedonensi definita Concilio, velut quæ nosset non tam humano quam divino spiritu constituta. In eis autem, quæ adhuc commemorare disposui, alios etiam
qualemcumque * disputationem de memorata sy- * 596
nodo cum hæreticis inire prohibuit. Namque a
cum scriberet non solum a Episcopis, sed etiam clericis catholicis & confessoribus ex Ægypto apud Constantinopolim constitutis, sic eos ad-
" monuit. Omnes itaque dilectioni vestræ studio ac
" labore nitendum est, ne ulla insidiantium di-
" sceptatio possit admitti; neve hoc ab hæreticis
" valeat obtineri, quo Evangelicam fidem manife-
" stum est impugnari. Nam definitarum rerum,
" quas tantæ synodi vel Christianissimi principis
" sanxit auctoritas, & Apostolicæ sedis confirma-
" vit assensus, nihil oportet discuti, ne contra fas
" aliquid videatur infringi. multumque fidei &
" sacerdotali constantiæ derogatur, si cum his,
" qui homicidiis & furore repleti sunt, ac volunt
" convertere Evangelium Christi, & facinore suo
" Deo probantur exosi, superfluæ & plurimum no-
citure altercationis conflictus habeatur. Leo tam fortis ac præpotens nec suæ virtuti fidit, nec aliis permittit, de rebus apud Calchedonam sicut Deo placuit definitis altercari saltim atque confligere: & nescio qui præsumunt etiam decernere congregati, & impiam vocare epistolam, quam catholicam sancta illa & magna synodus judicavit. Scribens etiam presbyteris, diaconi-
" bus, & clericis Constantinopolitanæ Ecclesiæ di-
" cit: Habemus propitio Deo magnum, & divi-
" nitus præparatum, Christianissimi Imperatoris
" auxilium. quem scriptis meis quantum causa
" expetit obsecravi, ne improbis parricidarum
" petitionibus in aliquo clementiæ suæ præberet
" assensum, neque ullo modo sineret sanctæ Cal-
" chedonensis synodi definitiones, quæ vere de
" cælestibus prodiere decretis, tanquam necessa-
" ria retractatione violari: cum * insidiatores * 597
" piorum ad hoc subrepere velle manifestum sit,
" ut statuta Evangelicis prædicationibus & patrum
" traditionibus consonantia novo faciant infirma ju- * 598
dicio, * ut dum disceptatio admittitur, aucto-

a *Episcopis ex Ægypto*) Exciderunt epistolæ duæ Leonis, quarum fragmenta subjiciuntur. Prior hæc ad Episcopos & clericos Ægyptios scripta, qui a Timotheo Æluro pulsi Constantinopolim confugerant, eamque ob causam confessores appellantur. Posterior ad clericos Constantinopolitanos. Utriusque idem erat argumentum, contra Timotheum parricidam, qui Alexandrinæ sedis pervasionem Proterii cæde cumularat, & pro Synodo

* (596) *disceptationem*.

* (597) *insidias impiorum*. Alia lectio *insidiatores piorum*, quam ex Facundo in margine epistolæ S. Leonis 131. annotavit Quesnellius, inter falsas emandari posse videtur; non enim eam juxta nostri codicis fidem Facundus expressit.

* (598) *&*.

ritas auferatus. Quid ergo se dicunt novitiæ diligen-
* 599 tiæ sepertores * novitii suo decreto Calchedonen-
fsm synodum confirmasse, cujus statuta Evangelicis
prædicationibus & patrum traditionibus consonan-
tia, magnus hic Christi sacerdos novo potius
sensit infirmanda judicio? Quæ quidem sicut fir-
mari non indigens, ita infirmari non possunt.
Vesumtamen, quantum in istis est præsumptori-
bus, novo ea fecerunt infirma judicio, etiamsi
nihil contrasium judicassent. Unde Marcianus
quoque Imperator post sacerdotum sententiam
aliquid tractare impium duxit atque sacrile-
gum, nec cuiquam semel judicata recteque dis-
posita revolvese, & de his publice disputare
B permisit, qui suo edicto omnibus discussionem
eorum, quæ Calchedone judicata sunt negans,
» Vere, ait, impius & sacrilegus est, qui post tot
» sacerdotum sententiam opinioni suæ aliquid tra-
» ctandum reliquis. Exstremæ quippe dementiæ est,
» in medio & pesspicuo die commentitium lumen
» inquirese. quisquis post veritatem repertam ali-
» quid altesius discutit, mendacium quærit. Ne-
» mo itaque vel clericus, vel militans, & alte-
» rius cujuslibet conditionis, de fide Christiana,
» publice congregatis populis & audientibus, tra-
» ctare præsumat in posterum. & hoc tumultus
C » & perfidiæ occasionem requirens. Nam injusiam
» facit judicio religiosissimæ synodi, si quis semsl
» judicata ac recte disposita revolvere & publice
» disputare contendit. Et infra, postquam divsr-
» sas pro transgressorum conditione statuit pœ-
» nas: Universa esgo, inquit, quæ a sanctis sy-
» nodo Calchedone statuta sunt custodiri debeant,
» nihil postea dubitari. Hoc itaque nostræ com-
» moniti tsanquillitatis edicto, abstinete prosanis
» vocibus, & ulterius desinite de divinis disputa-
» re, quod nsfas est. quia non solum divino ju-
» dicio peccatum hoc prout crsdimus punietus,
» verum etiam legum & judicum auctoritate coer-
cebitur. Ecce Marcianus princeps, verus reipu-
D blicæ pater, & verus Ecclesiæ filius, sacerdota-
lium non prævius, ssd pedissequus decretorum,
edicto suo pronuntiat, quod quisquis post veri-
tatem repestam aliquid ulterius discutit, men-
dacium quærit. & post hanc ejus sentsntiam,
ab Ecclesia Dei receptam, nescio qui se jactant
insolenti discussione invenisse altesam veritatsm.
Ille dicit, injusiam facit judicio religiosissimæ sy-
nodi, si quis semel judicata ac recte disposita
revolvere, & publice disputare contendit: & isti
dicunt honorasse synodum, de cujus judicio ju-
E dicaverunt. immo cujus judicium dissolventes,
impiam vocaverunt epistolam, quam pronuntia-
vit illa catholicam, & sanctosum patsum sen-
tentiam labefactare nituntur Episcopi, de qua
Marcianus psinceps nemini vel disputase permi-
sit. Sit ejus memoria in benedictionibus, & ista
vox ei pro talibus meritis semper a toto redda-
tur: per quem non solum desperatæ seipublicæ
salus, verum etiam Ecclesiæ diu concussæ re-
quies data est.

A COgnovis ille, quibus in causis uterecns CAP. III.
principis potestate, & in quibus exhiberet obe-
dientiam Christiani. Et ideo, ne impius atque
sacrilegus videretus, post tot sacerdotum sentsn-
tiam opinioni suæ * nihil reliquit. Sicut qui * 600
msminerat exitus * Oziæ, qui postquam præva- * 601
luit multis gentibus, & factus est gloriosus,
exaltatum est cor ejus, ut incensum poneret su-
per altare, quod non licebat nisi solis sacerdo-
tibus filiis Aaron. propter quod ejus obstinatissi-
mam frontem, quam ssverentia deseruerat, le-
pra confudit. Sciens igitus ille modestissimus
B princeps, Oziæ regi non impune cessisse, quia
sacrificare præsumpsit, quod licitum est singu-
lo cuique etiam [a] secundi ordinis sacerdoti: mul- a
to magis impune sibi cedese non posse cogno-
vit, vel quæ jam de fide Cristiana rite fuerant
constituta discutere, quod nullatenus licet, vel
novos constituere canones, quod non nisi mul-
tis & in unum congregatis primi ordinis sacer-
dotibus licet. Ob hoc itaque vir tsmperans, &
suo contentus officio, Ecclesiasticorum canonum
executor esse voluit, non conditor, non exa-
ctor. qui nec semoto præjudicio, quod violen-
tia Dioscori apud Ephesum religioni insesre ten-
C taverat, novam fidei regulam contra ejus erro-
rem ipse constituit, atque Calchedone a patri-
bus constitutam retractari coegit. Verum non
solius Oziæ regis exitu, quamquam nimium
metuendo, Marcianus Imperatos potuit * tum * 602
moveri: sed Chore quoque Dathan & Abiron.
quorum Chore licet de filiis esset Levi, qui ex
omni populo Israel electi, & sacro templi mi-
nisterio fuesant deputati; tamsn quoniam si-
mul omnes usurparunt officium sacerdotum, ut
immolare Deo auderent, quod multo minus est,
quam de fide Christiana decsrnere, terræ de-
hiscentis absorpti voratu, novo & singulari suo
exitio stupendum cunctis exemplum præsumpto-
D ribus reliquerunt. Quomodo ergo sibi laico re-
ligiosus & sapiens Imperatos crederet impune
cessurum, vel sanctosum patrum quæ de fide
jam decreta fuerant setsactare, vel nova ipse
decernsre, cum filiis Levi, id est Chore, & his
qui cum de sua tribu secuti sunt, quamvis in
templi sesvitium de populo * segregasi, sed & * 603
Dathan, & Abiron, id quod incompasabiliter
minus esse probavimus, impune non cessit? Præ-
cesserant equidem multa populi illius & magna
E peccata, & quod omnium peccatorum maximum
crederetur, idololatriæ quoque psofanatione con-
taminatus cum suo sacerdote jam fuerat. Nam
postquam liberationis suæ causa misnbilibus pla-
gis vastatam vidit Ægyptum, & per medium
mare sicco pede transivit, fecit ei extorquenti
Aaron vitulam in Choreb, & adoraverunt scul-
ptile, & mutaverunt gloriam suam in similitu-
dinem vituli comedsntis fœnum, dicentes: *Hi
sunt Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de Ægy-
pto.* & Aason ædificavit altase ante eum, & ad-

Calchedonensi, quam oppugnabat, ut est apud Libera-
tum cap. xv. Tum ergo scriptas liquet, cum a Leone
Augusto de eadem re missa est Encyclica ad omnes pro-
vincias, quæ post Synodum edita legitur cum rescriptis
provinciarum, de quibus dictum est lib. 11. & hoc ipso
capite iterum dicetur.

a *Secundi ordinis sacerdoti*) Perspicue secundi ordinis sa-
cerdotem vocat psesbyterum, & paulo post primi ordi-
nis sacerdotes, Episcopos. Sic enim distingui olim soli-
tos observatum est ad Sidonium lib. iv. epist. xxv. Inde
& secundi ordinis homo dictus presbyter in Synodo II.

Symmachi Papæ cap. vi. *Nefas dictu est obligatione qua se connectit summus Pontifex ea hominem secundi in Ecclesia ordinis non teneri.* & apud Hincmarum epist. vii. cap. xx. *Et si de Episcopis ita admissa sunt, de presbyteris videlicet secundi ordinis viris non dimittenda sunt.*

* (599) *novitio.*
* (600) *nihil tractandum reliquit.*
* (601) *Regis Oziæ.*
* (602) *tam moveri.*
* (603) *segregatis.*

duxit

duxit holocaustomata, & obtulit hostiam salutis,
& consedit populus manducare & bibere, & sur-
rexit ludere. Nec tamen, cum in eis vindica-
cetur hoc malum, tale aliquid factum est, qua-
le in vindicta præsumptionis illorum legimus fa-
ctum: ut pœna singularis atque mirabilis singu-
lare præsumptorum scelus ostenderet. Propter
Num. 16. 28. quod etiam Moyses ibi dicit: *In hoc scietis quo-
niam Dominus misit me facere omnia opera ista, &
quoniam non a me facio. si secundum mortem om-
nium hominum morientur isti, & si secundum vi-
sitationem omnium hominum visitatio erit illarum,
non Dominus misit me.* Illic Aaron summus sacer-
dos & formavit vitulum, & ædificavit altare,
& attulit holocaustomata, & obtulit hostiam:
unde scriptum est, *Vidit Moyses populum, qui dis-*
Exod. 32. 25. *sipatus est. Dissipavit enim eos Aaron, ut essent in
gaudium adversariis suis.* & veniam facti conse-
quitur. Illic autem Chore, Dathan, & Abiron,
quamvis Deo vero sacrificarent, quia tamen ad
eorum non pertinebat officium, novo & incredi-
bili supplicio puniuntur: tantumque penditur a-
pud divinam justitiam, si in ejus obsequiis ordo
quem constituit conservetur, ne deterius hoc ju-
dicet, quam si falsis Diis quod soli ipsi debetur
obsequium deferatur. Videbantur illi quidem di-
vini ordinis contemptores, cum insurgerent in
Moysen & Aaron, pro synagoga loqui, & in Dei
Num. 16. 3. laude verba jactare, cum dicerent: *Certi estote,
quod in omni synagoga omnes sancti sunt, & est Do-
minus in illis. & vos quare premitis synagogam
Domini?* Sed non idcirco potuit justificari super-
bia, quæ in operimentum sui contemptus talia
solet obtendere. Nullus enim melius Deum lau-
dat, quam is qui ejus in se judicium probans,
quod aliis est creditum non usurpat. Jam vero si
604 & illius præcepti * memor fuisse credendus est,
Num. 18. 3. quod de ipsis Levitis filiis Caath dicitur, *Non
tangent sancta, ne moriantur*, quomodo se crede-
ret condemnationem æternæ mortis effugere, si
de Christiana fide vel nova decerneret, vel jam
decreta discuteret? Sed parum est, non tangere
sancta, quibus indicitur etiam non videre, si-
Ibid. 4. 17. cut scriptum est: *Et locutus est Dominus ad
Moysen & Aaron dicens, Nolite disperdere a
tribu sua plebem Caath de medio Levitarum.
hoc facite eis, & vivent, & non moriantur ac-
cedentibus illis ad sancta sanctorum. Aaron &
filii ejus ingrediantur, & ordinent eos, unum-
quemque prout portandi locum habet, & non in-
trent de subito videre * sanctum.* * neve potuit
* 605 exitio suo terrere principem Christianum. Qui
cum de domo patris ejus adduceretur arca su-
per plaustrum novum imposita, quoniam cum
calcitrarent boves extendit manum, & tenuit
eam ne caderet, iratus est indignatione Dominus
contra eum, sicut scriptura dicit: *Et percussit eum*
2. Reg. 6. 7. *super temeritate. qui mortuus est ibi juxta arcam
Domini.* & ut formidolosæ æternæ memoria posteris
quoque relinqueretur, vocatum est nomen loci
* 606 illius * Oza. " Propter quod etiam David,
Vulg. " Per- qui eam lætabundus adducens præcedebat cum
cussio Ozæ. omni Israel, extimuit Dominum in illa die di-
cens: *Quomodo ingredietur arca Domini ad me?* Ibid. 9.
& noluit divertere ad se arcam Domini. Si exi-
stimationem cordis male præsumpti sequimur,
nonne magis illud plectendum videbitur, arcam
Domini, quam putabat esse casuram, non con-
tinere cum posset? Sed pro divini * timore præce- * 607
pti, non pro temerariorum suspicione, judicare
debemus. Nam is qui Levitis nuntiatum esse di-
dicerat, *Non tangeat sancta, ne moriantur*, quo-
modo legitime posset interdicta contingere, qui
licet in districto temporis articulo, non repenti-
no pavore nutantis arcæ moveri, sed * obser- * 608
vantia divini præcepti retineri debuit? Cum igi-
tur Oza, non ex proposito consilioque trans-
gressus, sed inopino & fortuito casu præventus,
pro solo inconsulto tactu extremum suæ teme-
ritatis supplicium luit: qua probabili ratione
Marcianus Augustus, quæ apud Calchedonem
* constituta sunt in disceptationem revocare * 609
præsumeret? Sed enim prædicatoribus veritatis,
quasi bobus, de quibus dicitur, *Bovi trituranti* 1. Cor. 9. 9.
os non infrænabis, nonnunquam contra stimulum
calcitrantibus videtur Ecclesia, cujus illi vecto-
res * doctoresque, velut arca illa nutare, sed * 610
non est Ozæ officii continere. Præcedit illam
suus David, qui deducit exultans. ipse manu
fortis invisibiliter eam regit, per quos eam regi
constituit. Et ideo nutare quidem potest, cade-
re nunquam potest. Nihil igitur habes Oza, quod
simulatione piæ sollicitudinis excuseris, quia di-
vino judicio pro temeritate percuteris. His au-
tem atque hujusmodi rationibus & exemplis au-
gustæ memoriæ Marcianum communitum & edo-
ctum fuisse credibile est, ne imperii sibi commissi
decorem alieni officii usurpatione fœdaret. Quod
si etiam minus ejus animo quæ memoravimus * oc- * 611
currerent, modestum virum sua proculdubio ra-
tio temperavit, qua cogitare & nosse facillime
potuit, Christi solius esse regnum cum sacerdo-
tio simul habere. quoniam etsi quidam reges
in ejus venturi figuram sacerdotio functi sunt,
tamen cum manifesta lux veniret in mundum,
umbras removens futurorum, nulli alteri dedit
quod sibi singulare servavit: sed in diversos do-
na sua distribuens, * sic quæ propria sunt sa- * 612
cerdotii, regibus interdixit. Quocirca quemad-
modum vir sapiens non profanum judicaret hoc
velle videri quod solus est Christus? Sed cum
vel decreto sancti & magni Concilii, vel au-
ctoritate ipsius principis Marciani, ab hæretico-
rum collisionibus requiescens Ecclesia, postea Leo-
ne in imperium succedente, rursus eorum factio-
nibus pulsaretur, volens eos non sua tantum, sed
communi Ecclesiæ responsione confundere, hoc &
ipse fecit quod Imperatorem decuit Christia-
num, ut per Metropolitanos Episcopos literas
generales mitteret, consulens de Timotheo A-
lexandrino Episcopo parricida, vel de Calche-
donensi concilio, ut convenientibus secum coe-
piscopis suis & clericis sua responsione signarent
quid eis videretur. Quibus literis hoc quoque
adjiciendum judicavit, ut diceret, Responde-
te sine aliquo timore, & sine gratia alicujus

* (604) *immemor fuit Marcianus Augustus, imo quia memor fuisse credendus est, quod.*
* (605) *sanctum, & non morientur. Quid Ozia filius Aminadab parumnovo potuit.* Legendum est *Oza*; hebraice עזא; græce Ὀζά. Filius dicitur *Abinadab* in textu hebraico & vulgata editione, in græca autem *Aminadab*, lib. 2. Reg. cap. 6.
* (606) *percussio Ozia.* Legendum *Oza*.

* (607) *tenere.*
* (608) *sedula observantia.*
* (609) *constituta sunt in concilio rectorum & congregatione magna opera domini exquisita in omnes voluntates ejus, in disceptationem.*
* (610) *doctoresque sunt, velut.*
* (611) *occurrerunt.*
* (612) *sicut quæ propria sunt regni Sacerdotibus, ita quæ propria sunt Sacerdotii regibus interdixit.*

& odio, ante oculos tamen timorem Dei omnipotentis ponentes, scituri quod diviox majestati de causa hujusmodi dabitis rationem. His ergo acceptis, iidem Metropolitani cum suis collegis, sicut erant commoniti, de sua quisque provincia responderunt tam concordi atque constanti sententia, quam solet multos anire spiritus veritatis, Nam licet e diversis longeque distantibus locis data, nihil tamen habuerunt omnium responsa diversum, quibus decreverunt inretractabiliter esse custodienda Calchedonensis decreta concilii: protestantes, sicut libro secundo jam memoravimus, atque dicentes, Neque

* 613 * jota vel unum apicem possumus, aut commovere, aut commutare eorum quæ apud illam definita sunt. & iterum. Quoniam sicut soli nihil minus est ad demonstrandum quia sol est; sic & magna & sancta & universali synodo Calchedonensi minus quidem bonorum oihil omnino est, neque additamento aliquo eget, neque detractione, ab spiritu sancto veluti divino quo-

* 614 dam * sole condita. Etenim qui in ea secundum tempus damnati sunt, indigni sacerdotalis ordinis judicati, decreto ac judicio magni Dei velut impii condemnati sunt. Qui vero io ea suscepti sunt, injustam & tyrannicam ante sustinentes inscriptionem, confestim decreto sancti spiritus juste suscepti sunt. in quibus est & nostrorum temporum secundus Abel, beatus Flavianus. Ad hæc omnia contempserunt attendere, qui de sententia tantæ synodi ausi sunt judicare, existimantes quia vel deesse illi potuit aliquid quod supplere, vel inesse quod emendare deberent. Considerandum vero est, quæ fuerint illo tempore Christianæ libertatis, in quam sumus vocati, responsa, eum Leo religiosissimus Imperator, non de temporali potestate, quam acceperat, sacerdotes Dei terreret; sed potius contra timorem humanum timorem eis Dei omnipotentis incuteret. Ait enim: Respondere sine aliquo timore humano, & sine gratia alicujus & odio, ante oculos tantum timorem Dei omnipotentis ponentes. Nec sibi eos rationem ipsius suæ responsionis daturos esse præmonait, ut dici forsitan possit, hoc eos respondisse, quod ejus animo placiturum crederent, qui eis dixit: Scituri quod divinæ majestati de causa hujusmodi dabitis rationem. Quod ille princeps non pro sola Christianæ religionis disciplina & observantia dixisse credendus est: verum etiam quod nulla coactorum decretorum esse possit auctoritas, & extremæ sit vanitatis vel proferre adversus aliquem, vel recipere sententiam potestati concessam: cum & ipsam oomen sententiæ pereat, quando non illud dicitur quod sentitur. Unde nec aliquid præstatur causæ, de qua sic fuerit judicatum, & contradicentibus multum ex hoc firmitatis accedit. Convincitur enim non recte quisque judicasse, qaod compellente alio judicavit. Hinc aliquando jam conturbata fuit Ecclesia, cum in ea sibi sæcularis potestas per Imperatorem Constantium quod ei non datum est usurparet. Pro quo B. Hilarius in epistola, cujus partem in decimo libro protulimus, dicebat: Post multum & gravem omnium nostrum ob eas res quæ inreligiose ab impiis gerebantur dolorem, ex eo intra nos tantum communio dominica continetur, ex quo his perturbationibus vexari Ecclesia cœpta est, at exulent Episcopi,

A demutentur sacerdotes, plebes terreantur, fides periclitetur, humano arbitrio ac potestate doctrinæ dominicæ decreta statuantur. Idcirco igitur piæ memoriæ Leo quietem non conturbavit Ecclesiæ, quia non suo arbitrio ac potestate præsumpsit doctrinæ dominicæ decreta statuere, nec quicquam solis creditum sacerdotibus usurpavit. Hinc etiam quæ temporibus ejus definita sunt, sine ullius violentiæ causatione fidenter hæreticis opponuntur. quoniam sciens, quod post adventum Domini gentiles tantum principes imperium simul sacerdotiumque tenuerunt, judicavit non decere principem Christianum quod fuit aliquando gentilium. Quod si dominari appeteret fidei Christianæ, quod nec Apostolus appetivit, qui dixit: *Non enim dominamur fidei* 2. Cor. 1. 23.

B *vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri*, prius ipse qaod ei videbatur pro libito suo decernens, postea supervacue ad subscribendum Christi sacerdotes adduceret, & cogeret his quæ ipse adinvenerat, manus assentorias dare. Qui si ea tanquam Concilii decreta susciperent, quæ unius laici essent composita voluntate, statueret omnia cui de talibus causis judicare non competit, illi vero nihil decernerent quibus competit judicare. Memor etiam prædictus Augustus, quod * 615

nusquam coactum Concilium nisi falsitati * subscripsit, sicut in Arimino factum est Constantio compellente, & apud Ephesum opprimente Dioscoro, confirmationem fidei sacerdotum dimisit e-

C xamini, quorum & commissa est potestati: quæ tunc vere facta creditur, si non sæcularis potestatis sententiæ subscribatur. Aliud est enim, cum in Concilio locum judicis inter alios Episcopos quisque tenens, quod sentit subscriptione designat: aliud autem, cum sicut testis adducitur, & quod est deterius, nolens placito alieno subscribit. Unde licet falsum nomen synodalium decretorum hujusmodi scripturæ prætendant; ad hoc tamen proficiunt, ut ostendant quales causæ sint, quibus nisi compulsus nemo subscripsit, quales illi qui subscribere compulerunt, & quales qui humanæ præsumptioni cesserunt. Hoc quoque non nesciens idem religiosissimus Imperator, quod pauci admodum ratione,

D multi vero auctoritate ducantur; non solum non extorquere, sed nec prœire temptavit sententiam sacerdotum. at dum in causa, licet jam decreta & manifesta, eorum magis eligit expectare judicium, omni populo, quantam reverentiam sacerdotali auctoritati deferre debeat, ipsa sua expectatione monstret. Quod si prior hoc quod æquum erat constituere vellet, & postea quærere Episcoporum sententia quod constituerat roborari, quamvis justum religiosumque decretum, multis tamen faceret tali præsumptione suspectum. Promptius enim crederetur

E ab eis qui minus capaces sunt rationis, quod non veritati obedissent, Si qui * enim decreto * 616

subscripsissent Episcopi, sed potius temporali timuissent resistere potestati. atque ita veris rebus quæ multis est utilis abrogaretur auctoritas. Et quis explicare potest, quæ mala consequantur eos qui divinæ dispositionis ordinem non sequuntur? Porro cum in his quæ tam Marciani principis, quam Leonis temporibus constituta sunt, nihil habeant Semieutychiani quod querantur, cur fautores eorum nova retractatione in irritum ea deducere voluerunt? Numquid enim Marcianus ac Leo ad confirmandam

* (613) *unum jota*.
* (614) *sale*.
* (615) *subscripserit*.
* (616) *ejus*.

A præcipitem sententiam suam Concilia congregabant, rursumque mutati, pro sui animi discursatione, cogebant Dei sacerdotes pristina mutare decreta, ut in ludibrium graviter, & in satietatem veniret expectanda reverenter synodalis auctoritas? Illi nunquam dispensationem divinorum sacramentorum Ecclesiæ prædicatoribus abstulerunt. Quoniam sciebant, quod sicut in admonitione regum per Salomonem Dominus
Eccl. 32. 1. dixit, *Rectorem te instituerunt? ne extollaris. Esto in illis, quasi unus ex ipsis; curam illorum*
* 617 *adhibe, & sic * considera*: sic proprie de præ-
*καθῶσσ, con- dicatore divini verbi rursus idem Dominus in
fide. B Evangelio dixit: *Quis putas est fidelis dispensa-*
Luc. 12. 42. *tor & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit ita facientem.* Quæ verba Evangelii quomodo religiosos & sapientes principes non moverent, ne se tanti negotii periculis insolenter ingererent? Primum quod iste servus non erogator, sed dispensator dicitur a Domino constitutus. cui vigilantissima discretione o-
* 618 pus est, ut * unicum sibi officium probabiliter possit implere. C Ideo non tantum fidelis, verum etiam prudens a Domino quæritur: qui non æqualiter familiæ sibi creditæ, nec eodem modo eroget; sed omnibus, pro cujusque captu & habitu mentis dominicam moderate atque convenienter dispenser annonam. Deinde quod in tempore admonetur tritici dare mensuram. Sæpe enim, quæ opportune prolata salubria forent, incongruo tempore nocuerunt. Ergo & opportunitas observanda est, ut in tempore tritici mensura familiæ dispensetur. Si quis igitur horum periculorum nescius, cum videri doctus appetit, D importune ac nulla utilitate suadente, spontaneis quæstionibus Ecclesiam turbat, hic non dispensator familiæ dominicæ, sed dissipator est, & mysteriorum Dei dispersor. Quod illi principes esse timuerunt: & ideirco, non tantum quia vires eorum superabat tanti negotii magnitudo, verum etiam quia non acceperant, non sibi adsumpserunt hujus dispensationis officium. Unde nihil est quare dicuntur infirma, vel minus idonea, quæ contra hæreticos eorum sunt temporibus constituta, E quoniam extra judicium atque auctoritatem sacerdotum gesta sunt: quorum sententiam & ipsi principes sequebantur, non immemores, quod quemadmodum Petrus Apesto-
1. Pet. 2. 17. lus dicens, *Deum timete, regem honorificate*, non laicis tantum, sed ipsis quoque sacerdotibus commendet principes honorare: sic etiam, cum Paulus ejus coapostolus Christianis omnibus legitur dicens, *Obedite præpositis vestris, & sub-*
Hebr. 13. 17. *jacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris, ut cum gaudio hoc faciant, non gementes. hoc enim non expedit vobis*, non tantum plebeiæ multitudini, neque solis proceribus, sed ipsis quoque regibus

A demandatur, ut obediant & subjaceant præpositis Ecclesiæ Christi, suasque animas sacerdotum rationi commissas intelligant, si non inaniter funguntur nomine Christiano. Ideoque neminem sacerdotum premebant, ut cum gaudio facerent omnia, & non gementes, quoniam hoc sibi non expedire Apostolo admonente credebant. Inde est quod eorumdem sacerdotum decretis modo premuntur hæretici, quia ipsi, a quibus constituta sunt, non * offenduntur oppressi. * 619

CAP. IV.

B EA vero quæ postea [a] Zeno Imperator, calcata reverentia ordinis Dei, pro suo arbitrio ac potestate decrevit, quis accipiat? quis attendat? in quibus potestas inconsiderata non quod expediret, sed sibi liceret, attendit: nec intellexit quod non confusio faciat unitatem. Nam si unitas non hæreticorum conversione, sed contagio & commixtione facienda est, cur Acephali tantum, & non omnes hæretici, admitterentur in Ecclesiam suis * erroribus non ante * 620
damnatis, neque receptis definitionibus quæ ad-
C versus errores eorum constitutæ sunt? Exhortans quippe memoratos Acephalos ad Ecclesiam reverti priore loco sic dicit: Flavius Zeno pius, « victor, triumphator, maximus semper Augu- « stus orthodoxis Episcopis, Archimandritis, & « populis, per Alexandriam, & per Ægyptum, « & Pentapolim, & Libyam constitutis. & post- « quam eos vocavit orthodoxos, commonet ut so- « cientur Ecclesiæ, dicens: Conjungimini igitur « matri spiritali Ecclesiæ, ut una divina com- « municatione fruamini. O virum prudentem,
D & undique circumspectum, qui incubare præsumpsit officio sacerdotum! Orthodoxos vocat Acephalos, si nihil aliud, ab Ecclesia separatos. Cur igitur eos hortatur, ut conjungantur matri spiritali, si ex ea disjuncti permanserunt orthodoxi? Ut una, inquit, divina communicatione fruamini. Numquid sine divina communicatione * iidem alieni a Deo, isti fue- * 621
runt orthodoxi? an habebant quidem divinam communicationem, sed unam cum Ecclesia non habebant? Ergone possunt duæ divinæ communi-
E cationes esse dissentientes ad invicem sibique contrariæ? Sed si unus est Deus * Zenonis, una * 622
est & divina communicatio. Quod si duæ & a se dissentientes divinæ communicationes dicuntur, consequitur ut non solum duo esse Dii, sed ab invicem quoque dissentire credantur. Et quid mali non * Augustus prima potestas sæ- * f. agis.
culi, cum te non cogitans divinæ subditam potestati, terminos tibi præfixos excesseris? Orthodoxos appellas ab Ecclesia Dei dissentientes, & alterius divinæ communicationis dicis esse participes. Quæ si hoc ipsum, quod tibi omnia licent, caminum esse tuæ probationis intelligeres, etiam ipsius purpuræ qua vestiris

---

a *Zeno Imperator*) Zenonis Henoticon, sive Unitivum ut Liberatus interpretatur, edictum ad Alexandrinos, cujus hic capita quædam excutiuntur, Græce integrum habet Evagrius lib. III. Historiæ cap. XIV. Latinam versionem aliam Liberatus cap. XVIII. Idem ejus scribendi auctorem Zenoni Acacium fuisse tradit cap. XVII. ab Acacio ipso dictatum quosdam affirmasse narrat Theophanes in Chronico. Τότε, inquit. καὶ ἑνωτικὸν ἐκτίθεται Ζήνων, καὶ πανταχοῦ ἐξέπεμψεν, ὑπὸ Ἀκακίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ὑπαγορευθὲν, ὥς φασί τινες. Henotico recepto confusi primum Alexandriæ cum hæreticis orthodoxi; tum exinde Constantinopoli & Antiochiæ, ac toto demum Oriente labes eadem secuta. Victor Tunonensis: *P. C. Theodorici V. C. Orientales Episcopi, præter paucos, per henoticum Zenonis communione atque consensu polluti Petri Alexandrini, Petri Antiocheni, & Acacii Constantinopolitani Episcoporum, Synodo Calchedonensi renuntiant.* De hoc item Facundus contra Mutianum: *Zeno Imp. ipsum Concilium promulgato sprevit edicto.*

* (617) *confide.*
* (618) *injunctum.*
* (619) *ostenduntur.*
* (620) *hæresibus.*
* (621) *idest alieni.*
* (622) deest *Zenonis.*

specie, id est colore semper admonita, velut in medio flammæ te crederes constitutam. Iterum „ vero dicit: Sancta enim mater nostra Ecclesia „ sicut proprios filios vos suscipit, amplectimini „ eam. Desiderat enim post longum tempus dul- „ cem vestram vocem audire. Adjicita vos ergo „ illi. Quo fructu rogo amplectantur Ecclesiam? quo fructu se illi adjiciant, cum & ab ea segregatos voces orthodoxos, & divinæ communicationis participes esse credat? Sed quid adhuc potestas mundana sibi & non rationi confidens agat accipite. Nam volens eisdem Semieutychianis satisfacere, in hoc edicto fidem suam exposuit, profitens quod Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum concilium susciperet; tacens autem de Calchedonensi, & duarum Christi naturarum professionem refugiens: quasi non antidota sanandi sint morbidi, sed ad aliorum contagium colligendi. Cumque scriptum sit:
Psal. 118.46. *Loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, & non confundebar.* rex confundebatur in conspectu subjectorum loqui quod verum est. Hoc merebatur de justitia divina Dei contemptor, ut qui ejus ordini subditus esse noluit, subditos vereretur. Qui etiam aliud deterius addens „ ait, quod sanctæ, quæ ubique essent, catho- „ licæ Ecclesiæ, & qui eis præessent Deo amabi- „ les sacerdotes, non aliter crederent. Quasi omnium fides Ecclesiarum ex ejus voluntate penderet, & nemini liceret aliter credere, quam præciperet Imperator. Videbat, ut arbitror, quosdam timidos, vel rerum temporalium cupidos, sibi favere, & ex illis ceteros æstimabat. quibus etsi vocem contradictionis abstulerat, animum certe mutare non potuit. Nec enim amplius aliquid mundi potestas valet in his quos a libera fidei assertione retra erit, nisi ut in illud incidant, quod Dominus ait,
Luc. 9. 26. *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua, & patris, & sanctorum Angelorum.* Aliquos
* 623 igitur * jus mundanæ potestatis Ecclesiæ valet auferre, nullum tamen sibi acquirere. Melius ergo est, ut semet intra limitem suum contineat, quem dum transgreditur, perdere multos potest, lucrari neminem. Nam & suos habent officinas vel artifices, omnia quæ ex proposito docere videmus. Numquam enim de textrino personare incudes audivimus, & ignem illic in fornacibus anhelare. Numquam comperimus a sutore quæsitum, quæ cujusque fabricæ longitudini proportio latitudinis conveniret, & quanta utriusque congrueret altitudo. Quoniam illi
* 624 * integre scire possunt, qui ab ipsius artis sunt præceptoribus instituti. Solæ in contemptu sunt divinæ literæ, quæ nec suam scholam nec magistros habeant, & de quibus peritissime disputare se credat qui numquam didicit. Deinde cum palatii causæ * transferantur ad Ecclesiam, quo- * 625
modo Ecclesiæ causam ad palatium transferebat? Postremo numquid jam domuerat vel pacaverat omnes infensas reipublicas barbaras nationes? jam per diversas imperii sui provincias seditiones ac seditionum causas abstulerat? jam cunctis criminalium sive civilium causarum querelis convenientem dederat finem? Cum igitur his non sufficeret, quibus nemo sufficere potest, quomodo, si cogitaret tanta loci sui pericula, & de omnibus se rationem Deo crederet redditurum, etiam periculis se alienis immergeret, vel si talem præsumptionem divina justitia non damnaret? His autem non contentus, hoc quoque ad injuriam sanctæ synodi Calchedonensis adjecit dicens: Adunate ergo vos in nullo dubi- „ tantes. Hæc enim scripsimus vobis, non in- „ novantes fidem, sed ut vobis satisfaceremus. „ Omnem vero aliter sapientem, sive nunc, sive „ quandoque, sive Calchedone, sive in quacum- „ que synodo, anathematisamus. Ad hoc autem detestandum facinus adulantium laudibus eum credimus excitatum: cum ei dicerent, quemadmodum solent, quod omnes suos decessores sapientia & religione præcelleret. quod nullus ei posset in universis, qui essent vel fuissent, Dei sacerdotibus comparari. quod in ipso tantum, & usque ad ipsum, fides catholica staret. Quibus ille credulus, existimavit per singularem sapientiam, quam ei præter assentatores nemo tribuerat, invenire se posse rationem faciendæ unitatis, quam nullus ante per tot tempora potuerit invenire. Denique sic in memorato dixit edicto: Coaptentur membra membris, quæ „ inimicus boni ex multo tempore separare festi- „ navit: scit enim quoniam si integrum Eccle- „ siæ corpus impugnet, facile superatur. Ex hac „ ergo divisione contigit per tantas generationes „ tantorum annorum, ut alii quidem lavacro re- „ generationis fraudati de hac vita discederent, „ & cetera. Quod consentiamus prædicationi potentiæ sæcularis, quæ post tantas generationes, fallendo vel tacendo quod verum est, facere se posse credidit unitatem; dicemus etiam nos, quod nisi aggregati simus Eutychianis, integrum non sit corpus Ecclesiæ. Sed væ nobis est, si absque Acephalis truncos nos credimus remansisse. Cumque beatissimus Leo diceret, Nam nullomodo fieri potest, ut qui divinis audent contradicere sacramentis, aliqua nobis communione socientur; ille contradictores in Ecclesiam misit, dans sanctum canibus, & conculcandas ante porcos projiciens margaritas. Denique in ipsos temeratores conversi dissiparerunt eos, & ab Ecclesia diviserunt. Propter quod etiam grande ac * diuturnum schisma factum est, donec misericors Deus per vestræ pietatis ministerium eos redderet unitati. a

a *Diuturnum schisma*) Annorum, ut contra Mutianum scribit, prope xl. a Felicis III. pontificatu ad Hormisdam usque, cujus temporibus in communionem recepti Orientales, & pax Ecclesiæ reddita est anno Christi dxix. adnitente in primis apud Justinum Imp. Justiniano tum adhuc Comite. Vigilius in Encyclica. *At ideo si causa Ecclesiæ ordinatur, ut pacem ei, quam avunculi sui piissimus princeps fecit temporibus, & modo restituat, ego sacramentis ejus non habeo, sed statim egredior.* Extant Justiniani gratulatoriæ de pace constituta literæ ad Hormis-
[*] Vol. hujus pag. 27. dam. [*] Extat & Aviti Viennensis ad Joannem Constantinopolitanum ejusdem argumenti & gratulationis epistola nondum edita, qua publicam ex ea pace lætitiam
[*] Laurentius. declarat. *Adiecit*, inquit, *vir illustris* [*] *omne nubilum, quod quietem Orientalium populorum ambiguo caligante fuscaverat, redintegratæ pacis serenitate detersum: & eam cum Romano Antistite vos habere concordiam, quam velut geminos Apostolorum principes mundo assignare conveniat. Quis enim, qui vel catholicus dici potest, de tantarum ac talium Ecclesiarum pace non gaudeat, quas velut in cælo positum religionis signum pro gemino sidere mundus aspectat? Quis non merito delectetur infirmantium reditu, incolumique statu, cum aliis ovibus intra claustra salvatis, illa quæ vitio errantis arbitrii fuerat evagata, cælestibus caulis lætitia plaudente revocatur.*

* (623) *nir.*
* (624) *hoc integre.*
* (625) *non transferantur.*

Unde & maximam gloriam consecuti estis, quam ut in finem custodiatis optamus, nihil agentes huic prædicabili facto vestro contrarium. Sed meminoeritis quæ tunc fuerit lætitia populi Christiani: cum totus catholicus orbis vos paternorum decretorum custodes, vos recuperatores pacis Ecclesiasticæ, vos violati ordinis ejus vindices prædicaret. O quam suaviter nomen vestrum per ora laudantium ferebatur! quam gratus illius memorandi vestri operis erat auditus! Et ideo considerate, quæsumus, & videte, sive quæ vos illo tempore, sive quæ principes Marcianus & Leo temporibus suis per ordinatum sacerdotale officium gesserint, & quæ contra egerit Zeno, divinæ dispositionis ordine calcato, & alieno abutens officio, cum adulantibus credit, cum eorum se laudibus æstimat, cum illis præconiis elevatur, quibus omnino gravatur humanitas, non attendens quod
Gal. 6. 4. Apostolus admonens dixit: *Opus autem suum probet unusquisque, & tunc in semetipso gloriam habebit & non in altero.* id est, ut testimonio suæ conscientiæ fidat, non ut eo relicto glorietur in ore laudantis. Et suavis quidem assentatio videtur, sed perniciose recipitur: amara vero nonnumquam veritas, semper bene tamen accipientibus salubris est. Illa blanditur & decipit: hæc castigat & corrigit.

CAP. V. Quam si tenerent magnifici sacerdotes, & non inde vellent placere principibus, onde parasiti fallaces iocantis solent patronis illudere; nunquam in contumeliam sanctæ synodi Calchedonensis dicerent, Si quis dicit rectam esse ad Marim impiam epistolam, aut eam defendit, & non anathematizat eam, anathema sit. neque statuerent, ut si quis non anathematizat Theodorum Mopsuestiæ, & ejus dogmata, eosque qui aut similia ipsi sapuerunt, aut sapiunt, essent anathema. In quo, sicut ostendimus, non solum memoratam synodum Calchedonensem, & Antiochenam, verum etiam prioris temporis quæ Theodoro communicavit Ecclesiam, atque omnes præsentes in corpore Christi fideles, qui & dogmata & nomen ejus ignorant, sed & sanctas ac familiares Christo personas, ipsosque Apostolos, & catholicam fidem sub anathemate damnaverunt. Et hinc se putant excusabiles, quod hoc non sua sponte fecerunt, sed alienam fuerunt secuti sententiam: minus attendentes, quod pastores gregem ducere, non grex pastores debeat. Unde nec error pastorum gregi, sed gregis pastoribus, si non arguerint, imputatur. Ad Ezechielem Dominus
Ezech. 3. 17. dicit, *Filii hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies ex ore mea sermonem. In eo cum dixero peccatori morieris, & non fueris locutus, ut caveat impius a via sua; ille quidem in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Tu autem si prædixeris*
* 626 *impio viam suam iniquam,* * *& non avertatur ab ea, ille quidem in iniquitate sua morietur, & tu animam tuam liberabis.* Ad hanc autem domum Israel certum est etiam principes populi pertinere, & ipsis quoque speculatores esse præpositos. quorum culpas si pro acceptatione personarum dissimulaverint sacerdotes, ipsis proculdubio tamquam cohibentibus adscribentur. Quod si & concedatur quod eis non fuerit vetandi facultas, quis concedat quod eis defuerit vitandi potestas? atque ideo vel si non potuerunt hæc prohibere ne fierent, potuerunt saltim declinare ne facerent. Cur autem sacerdos, cujus est populi peccata portare, oneri suo non consulat, ut omnem, pro cujus peccatis offert sacrificium, prohibeat a peccato? Scriptum est enim: *Et portavit Aaron judicia filiorum Israel.* Exod. 28. 29.
In quo intelligimus, quia pro peccatis populi sacerdotes judicabuntur. Unde & illud quod supra memoravimus, ait Apostolus, *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis. ipsi enim pervigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris.* Hebr. 13. 17. Hinc iterum dictum est, *Et portabit Aaron peccata eorum.* Exod. 28. 38. Quapropter, si principes non alieni sunt a populo Dei, & pro ipsis quoque offertur sacrificium, sacerdotes etiam ipsorum peccata portent necesse est. Et ideo nec temeritati, nec arrogantiæ deputetur, si sacerdos etiam principem peccare prohibeat. Humanus enim sermo est, & omni acceptione dignus dicentis, Non aggraves onus meum, quod suscepi pro tua salute portandum. Non enim est aliud cum dicit cuiquam sacerdos, Noli peccare, quam si dicat, Sarcinam, quam pro te sustineo, noli gravare. hac per hoc si princeps quoque pro suis peccatis intercessorem vult habere sacerdotem, etiam in suis peccatis castigatorem ferre non dedignetur, ut pro illo intercedens possit audiri. ne dicatur ei quod Hieremiæ dictum est: *Noli orare pro populo hoc, & ne postulaveris misereri illius, & non accesseris ad me pro eis, quia non exaudiam te.* Hier. 7. 16. Quod metuens beatæ recordationis major Theodosius Imperator, cujus semper memorabilis erit in Ecclesia Christi memoria, quamquam sæpe de magnorum barbarorum præliis, & de maximorum tyrannorum triumphaverit: non tamen ex hujuscemodi victoriarum frequentia, in quibus Trajano, filio gehennæ, comparari non potest, veram meruit gloriam; sed de supplici & publica peccati sui pœnitentia, quam expugnato regali fastigio placide atque humiliter antistite Ambrosio castigante suscepit, & indictum sibi debitæ satisfactionis tempus ab Ecclesiæ communione remotus implevit. Pie admodum credens, & sapienter intelligens, quod non ex temporali potestate, qua fuerat etiam sacerdotibus Dei præpositus, sed ex eo pervenire posset ad vitam, quod illis erat ipse subjectus. Unde credendum est, quia si nunc Deus aliquem Ambrosium suscitaret, etiam Theodosius non deesset. Sed cum minor est exigendi fiducia, minor & reddendi devotio. Non est autem magnus amator veritatis, cui eam personæ commendat auctoritas. Sed quoniam ad illud, quo longi sermonis ambitu tendebamus, aliquando perventum est, obsecro te, clementissime Imperator, per mansuetudinem & modestiam Christi, ut indignum me non indigne accipias, neque spernas. Nam si vera sunt quæ dicuntur non ideo debent abjici, quod ea vobis abjectus insinuat. Quid enim tua interest, per cujus os tibi loquatur veritas, quæ aliquando etiam per os asinæ loqui dignata est? Quod si Nathan propheta quærendus videatur quotiens princeps deliquerit, ubi nunc inveniemus Nathan, ut princeps argui possit, quem peccasse certum est ut David? Et ideo qui peccavit non ulterum Nathan quærat, quoniam puto quod nec ipse præsumat meritis se comparare

* (626) *& non aversus fuerit ab ea.*

sancti David. Siquidem non regno tantum, sed in ipsa quoque prophetia, cujus solummodo habebat auctoritatem Nathan, multo fuerat excellentior rex David. Et ille vehementer increpans peccatum prodebat occultum: nos autem hoc supplices petimus emendari, quod si velimus celare non possumus, nec exaggeramus quod non in multos peccatum est. Et non tale aliquid petimus corrigi, quale fuit quod excommunicatione ulciscebatur Ambrosius. Illud enim, quamvis fuerit male gestum, creditum tamen erat Theodosii potestati. Quod autem nunc factum est, vel si rectum fuisset, recte non fieret: quia nulli regum hinc aliquid agere, sed solis est sacerdotibus datum. Verum sic quoque præcavens, ne videar mensuram, non quidem officii, sed meriti mei transgressus, nihil hinc imputare præsumam. Hoc tantum simpliciter rogo, ut illos ipsos, quos in isto decreto novitio probavimus esse damnatos, fideli mente consideres. In primis Philippum & Thomam Christi discipulos, qui ob hoc anathema facti sunt, quod aliquando his quæ dicitur sapuisse Theodorus similia sapuerunt. Deinde sanctos patres, qui Calchedona convenerant, & epistolam Ibæ reverentissimi Episcopi per suam sententiam rectam esse dixerunt, nec anathematizaverunt Theodorum Mopsuestiæ, cum ex ea recitari laudes ejus audirent: insuper & epistolam beati Leonis illarum epistolarum exemplo vel testimonio defenderunt, in quibus & defensus est idem Theodorus, & laudatus. Quorum venerabilium patrum primum memoratum Leonem animo contemplare, qui propter quod approbatis gestis ejusdem Concilii prædictam non anathematizavit epistolam, cum ipso Calchedonensi concilio, a quo judicata est orthodoxa, anathema factus est. Orientalem quoque synodum, quam a sapientissimo Joanne Antiocheno congregatam, & a Calchedonensi concilio approbatam ostendimus intuere, * quod non solum non anathematizavit Theodorum Mopsuestiæ, & ejus dogmata, verum etiam anathematizari prohibuit, eo quod multa similiter dicta & ab aliis anterioribus & gloriosis ejus patribus inveniret. Cui sanctæ orientalium synodo velut præsidentem adspice Joannem Constantinopolitanum, Theodori condiscipulum, & Gregorium Nazianzenum: quorum sententiæ congruens, adversus calumniosos Ecclesiæ conturbatores ejusdem Theodori scripta defendit. Huic synodo etiam beatus Cyrillus accedat, qui ejus decreto consentiens, & simul prohibens quædam Theodori dicta redargui, dixit quod occasionem facerent contrario dogmati, quo tenebantur hi qui eam condemnari volebant. Accedat etiam beatus Proclus Constantinopolitanus, qui non solum pariter vetuit abdicari Theodorum, verum etiam testatus est, quod eum nec vivum aliquando culpaverit. Accedat etiam venerabilis Domnus Antiochenus, qui sui decessoris Joannis, aliorumque præcedentium collegarum sententiam tenens, Eutychi Apollinaris hæresiarchæ impietatem renovare tentanti, & ob hoc Diodorum atque Theodorum anathematizare præsumenti, primus restitit ad Imperatorem Theodosium scribens. Quibus omnibus, ut de persona Theodori præjudicaretur Calchedonensi concilio, æque anathema dictum est, quod suo exemplo, sive testimonio, vel decreto prohibuerunt, ne aut ipsi, aut dogmatibus ejus, anathema diceretur. Sed ecce nos, religiose Imperator, quocumque nisu tot sanctas reverendasque personas in conspectum tuæ mentis adduximus: quis dabit, ut tu quoque considerans, quod ex illis sint isti condemnati, qui in regeneratione justorum, cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebunt & ipsi super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel, illis oculis in eos intendas, quibus te ab eis non dubitas judicandum, non quibus nunc Christi sacerdotes conspicis ad tempus tibi subjectos? Intuere igitur oculis fidei, qua credis in Christum, velut in quadam cælesti curia considentes, summo & primo loco Philippum & Thomam reverendos Apostolos, sequenti deinde ordine omnes quorum sententias memoravimus, simulque damnatos esse docuimus, beatissimos patres. quibus licet pro tantæ causæ merito verba minime commendare possimus, quia nec persona permisit: quis tamen eorum condemnationis conscius, vel tacitum ferre possit adspectum, cum fideliter intelligentem magis terreant ipso silentio? Videntur enim per hoc condemnationem suam, nisi quantocius auferatur, futuro judicio reservasse, cujus & irretractabilis erit sententia, & sine fine perpetuum quod sententiam fuerit consecutum.

* 627

* (627) qua.

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS,
LIBER
CONTRA a MOCIANUM SCHOLASTICUM.

OPortuerat, venerabiles filii, ut qualecumque hoc opus a vobis impositum vestris ex more nominibus dedicarem. Sed metuens, ne tanquam latebrarum nostrarum conscii, persecutorum quos fugimus incideretis in calumnias, nominare vos nolui. Nec pro vobis id præloqui necessarium fuit, qui nostræ pressuræ non estis experres: sed pro aliis ignorantibus, in quorum manus hæc forte ventura sunt. Volo autem vos nosse, quia nuntius quem misistis, gravi me infirmitate reperit laborantem: ita ut in talibus diebus, sicut & ipse poterit vestræ sublimitati referre, nec usque in horam tertiam valeam differre jejunium. Indicavit autem mihi ex vestro mandato, quod pro sæculi nostri meritis & Mocianus jam reprehendere audeat Conciliorum decreta, palamque jactare, quod Episcopi Africani, aliarumque provinciarum, indigne statuerint vitare communionem eorum, qui manifesto promulgatoque decreto reverici non sunt impugnare Calchedonense Concilium. Quando autem nobis cessare, quando requiescere conceditis, qui nos & Mociano respondere compellitis? Sed hoc quoque comperi memorato nuntio mihi narrante, quia idem Mocianus volens ad interdictam transgressorum communionem ignaros quosque deflectere, quædam beati Augustini dicta circumferat: & quæ ille contra Donatistas convenienter locutus est, inconvenienter ipse ad decipulam simplicium causæ nitatur aptare præsenti. Sic aliquando etiam b Faustus Gallus in quæstione liberi arbitrii, male intellectis & incongrue adhibitis ipsius beati Augustini sententiis, fallebat & in assensionem sui erroris inducebat incautos. qui tamen a sanctæ memoriæ Fulgentio Ruspensi detectus atque convictus est. Quid autem in hoc miremur? Neque enim melius loqui potuit Augustinus, quam Prophetæ, quam Apostoli & Evangelistæ, quorum verbis similiter male intellectis, & incongrue adhibitis, tam multi hæretici suos defendere conantur errores. Gauden tamen quod eum nuntiastis aperte jam confiteri, quia Theodorum Mopsuestenum Episcopum in Ecclesiæ pace defunctum, ejusque doctrinam, cujus laudes in concilio Calchedonensi recitatæ sunt nemine refragante, sed & epistolam Ibæ antistitis Edesseni, quæ ibi est orthodoxa judicata, & Theodoreti Episcopi Cyrri scripta, qui assertor illic inventus est epistolæ dogmaticæ Papæ Leonis, in ipsius Concilii Calchedonensis præjudicium damnaverint impugnatores Ecclesiæ. Nam sanctus fratet e Abba Felix, inter alia mala quamplurima quæ nobis de illo scripsit, etiam hoc retulit, quod amicus factus fuerit Theodoro Cappadoci, & eum sæpius præsentaverit Imperatori, quia capitula ei quædam subministravit pro damnandis post mortem in Ecclesiæ pace defunctis. Sed & Carthagine similiter, ut adverrimus, adstruebat quod prædictus Mopsuestenus Theodorus juste ac regulariter post murtem fuerit condemnatus. Nunc ergo, quoniam indicastis eum culpare quæ prius velut recta & inculpabilia defendebat, sed hoc tamen asserere, quod ipsorum impugnatorum Ecclesiæ communio sit ferenda, atque ad confirmationem ipsius assertionis beati Augustini verbis contra Donatistas prolatis abuti: coegit me, ut volueram, non consideratis viribus valetudinis meæ, & quomodocumque ineptis ejus assertionibus respondere. Nam & codices ad necessaria testimonia requirenda, tamquam fugato & in latebris constituto, mihi nunc desunt. d * quia ipse unus est, cui nullus placeat. Si autem videtur quia nos Donatistis similes sumus, cur ipse non erubescit Tychonio similis inveniri, quem fatuitatis beatus arguit Augustinus, quod reprehendens de suo schismate Donatistas, eis communicaret? An aliud iste nunc facit, qui Africam schisma fecisse, atque ab Ecclesia segregatam esse confirmat, & ei communicat? cumque sibi solus videtur sapiens, factus est unus ex illis, de quibus dicit Apostolus, *Evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est * cor eorum. dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* [Rom. 1. 21.] Cur autem solis Donatistis, qui a schismate prosiluerunt in hæresim, ut postea etiam de baptismate & divina Trinitate male sentirent, & non omnibus

a *Mutianum Scholasticum*) Non abs re, ut opinor, Baronius Mutianum hunc illum esse putat, qui Chrysostomi Homilias in epistolam ad Hebræos, & ad Philemonem Latinas fecit. Congruunt enim præter nomen ætas & professio. Hic ergo cum Africanos antistites, propterea quod se a Vigilio, & ab Ecclesia trium capitulorum causa post illius Judicatum segregarant, merito redargueret, Facundus tum caul hoc ei libello respondit. In quo nihil mirum si concitatior in Mutianum videatur, qui Vigilio ipsi Papæ non pareat.

b *Faustus Gallus*) Episcopus Reiensis. quem Avitus Viennensis ad Burgundionum regem " scribens, Faustique ipsius ad Paulinum epistolam refellens, orta Britannum, habitaculo Reiensem fuisse ait. Ac Britannum prorsus fuisse innuit etiam Sidonius lib. 15. epist. 12 quod de Britannis Gallis supra Ligerim, ut Sidonius alibi loquitur, satis accipiendum est. Ideo Facundus Gallum vocat.

" Vol. hujus pag. 20.

e *Abbas Felix*) Afer Gillitani, sive Guillensis in Africa monasterii hegumenus. Hunc ut incentorem pravitatis Rustici diaconi Vigilius cum Rustico ipso damnavit. Cum eodem postea, quod Quintæ Synodo scriptis suis obtrectarent, in exilium ejectus est a Justiniano ibique mortuus. Victor Tunnonensis. *P. C. Basilii V. C. anno XVII. Felix hegumenus monasterii Gillitani in exilio apud Sinopem de hac vita migravit ad Dominum.*

d *Quia ipse unus est*) Mutilum hoc loco librum videri, & verba ista declarant cum superioribus non cohærentia, & alia quæ post aliquot pagellas de Hilario, & ceteris, velut ante dicta, commemorat.

* (628) Mutilus locus, quem vidit Sirmondus, neque suppleri potest ex codice nostro, in quo duo integri versus injuria temporis detriti sunt.

* (629) *insipiens cor.*

haereticis, vel ab ipso beato Augustino, vel ab aliis Ecclesiae doctoribus exprobratur, quod malos in Ecclesia ferre noluerint: nisi quia Donatistae, nullis intercedentibus decretis, quibus oppugnata dicant antiqua de fide decreta, sese ab Ecclesia diviserunt: alii vero, qui decretorum intercessione sunt separati, non de impatientia discessionis, sed de solo suo dogmate culpantur, quia justam & necessariam haberent causam discedendi, nisi ipsi in dogmate fallerentur? Scripsit beatus Gelasius Romanus Episcopus adversus Acephalos magnum opus. nec eos vel ipse, vel alius quisquam culpavit de impatientia, dicens quia vel si prava essent Calchedonensis Concili definita, communionem malorum ferre debuerant, nec se ab Ecclesia segregare: sed de hoc solo culpantur, quod sanam doctrinam recipere noluerunt. Cur quaeso, nisi quod isti decretis intervenientibus, non sicut Donatistae ob alias sunt causas ab Ecclesia separati? Non ergo ulterius abutatur in suam aliorumque perniciem novus hic doctor assertionibus & exemplis quibus Donatistae repulsi sunt: sed attendat potius, qui secundum prophetae dictum, » *voluit*

Psal. 35.4. » *intelligere, ut bene ageret*, aliam esse Donati-

» starum causam, & aliam quae nunc agitur, in qua tot patrum nostrorum sectamur exempla. Nam & cum Acacius Constantinopolitanus Episcopus aliquid adversus auctoritatem synodi Calchedonensis auderet, non equidem, sicut nunc factum est, decreto cum anathemate constituto, sed sola inimicis ipsius synodi communione permissa: praevidens Apostolica sedes, quod sicut exitus docuit haec remissio ad destructionem Concilii memorati procederet, (postea quippe Zeno Imperator, qui eis communionem praeberi mandaverat, a minoribus ad majora prosiliens, ipsum Concilium promulgato sprevit edicto) eumdem Acacium, quamvis praedicto Zenone resistente, damnavit. Qui mortuus quoque per libellos ordinandorum Episcoporum nunc usque damnatus est. At postquam contigit, ut in libellis suis Episcopi ordinandi Theodorum Mopsuestenum cum suis dogmatibus, & epistolam Ibae, & Theodoreti scripta damnarent, memoratus Acacius, & alii Concilii Calchedonensis adversarii, damnationi subtracti sunt. Quia igitur supradictus Zeno, sedis Apostolicae decreta contemnens, praedicto Acacio communicabat, & omnes Ecclesias in sui regni finibus constitutas idem facere compellebat, Anastasio deinde in imperium, & in praesumptionem similem succedente, omnis Oriens, praeter admodum paucos, qui in illa multitudine occulti latebant, a communione sedis Apostolicae remotus per XL. ferme annos usque ad tempora Justini permansit. Et cum quidam per illud tempus ejusdem partis Episcopi communionem sedis Apostolicae sibi ac suis Ecclesiis postularent, non impetraverunt, donec principis Justini temporibus Acacii damnationi subscriberent. Nec tamen quisquam eorum dixit, Nos zizania non sumus, sed zizania toleramus, ne simul eradicemus & triticum. Cur autem & hoc Apostolicae sedi non dicerent, si & talibus causis similitudo ista congrueret, Immo nos recte facimus, nos in mandatis Evangelii permanemus, qui zizania toleramus, quam vos qui pro zizaniis simul eradicastis & triticum, aut discessistis a tritico? Quid igitur hic dicemus, religiosi filii? Namquid per tot annorum spatia non est inventus quisquam in Romanis sacerdotibus, a [a] Felice Acacii damnatore usque ad Hormisdam qui Orientis reconciliavit Ecclesias, inter quos fuerat enim B. Gelasius in sanctitate vitae atque scientia per universum mundum celeberrimae famae gloria praedicatus, non est inventus vel in Romano clero, * Christiana plebe inibi consistente, vel in cunctis occidentalibus Ecclesiis, qui vel tantum esset pro Ecclesiarum unitate sollicitus, quantum magister hic novus novissimis temporibus destinatus; ut nemo cognosceret & doceret quod in eadem quoque causa malorum communio toleranda foret, ne cum zizaniis eradicaretur & triticum? Si fas est credere, quod scientia & disciplina servandae unitatis a beato * coepit Augustino, cujus adversus Donatistas convenientia scripta inconvenienter iste causae praesenti nunc adhibet. Et ideo praeclarus Ecclesiarum doctor Hilarius, & ceteri antiquiores cum eo patres, quorum supra meminimus, non observaverunt quae ad custodiam pertinent unitatis, ut prius quam aliquid contra Nicaenum Concilium statueretur, ab eorum qui haec moliebantur sese communione subtraherent. Quamvis, ut diximus, ipsi Donatistas ante damnaverint; tamen namquid & Apostolica sedes, cum postea pro violatis Calchedonensis Concilii decretis resistente Zenone damnaret Acacium, haec atque hujusmodi scripta B. Augustini non legerat; tametsi poterat minus per semetipsam intelligere potuisse quae ad observantiam pertineant unitatis, ut Acacium damnaret, quem sine multo tritico Imperator expelli non sineret? Sed nec Romana Ecclesia reconciliare debuit Orientis Ecclesias, & eas in communionem sub debita satisfactione recipere: sed Ecclesiae potius Orientis, quae zizania toleraverant, Romanam Ecclesiam reconciliare debuerunt a tritico separatam. An propterea factum non est, quod iste adhuc per Ecclesiam catholicam sicut nunc docere non posset? aut potius quod necdum ad Ecclesiam catholicam devenisset qui hanc perversam atque confusam ei vult inferre doctrinam, & utinam non Augustini nomine coloratam? Nam vult Apostolicam sedem, quae tunc aliis culpam dimisit, ipsam potius cum ceteris, qui ejus in Acacio sententiam servaverunt, veluti pro facto schismate fuisse culpabilem: & more suo nemini parcens, illos quoque orientales, quibus petentibus dimissa est, videri vult ad schismaticos occidentales fuisse conversos, quos ipsi ad se convertere debuerant. Et haec quidem nobis ad istius convictionem sufficerent, si adversarii, quos & ipse culpat

---

a *Felice Acacii damnatore*) Post epistolam Felicis III. Papae ad Acacium de ipsius damnatione datam Venantio Consule, sequitur in codice S. Mariae Virdunensis Edictum ejusdem perbreve, nondum hactenus vulgatum, in haec verba.

Edictum sententia Felicis Papae directum propter Acacii Episcopi Constantinopolitani damnationem.

Acacius, qui secunda a nobis admonitus statutorum » salubrium non destitit esse contemptor, meque in meis » credidit carcerandum, hunc Deus coelitus prolata sen- » tentia de sacerdotio fecit extorrem. Ergo si quis Epis- » copus, clericus, monachus, laicus, post hanc denuntiationem eidem communicaverit, anathema sit spiritu » sancto exequente.

* (630) *omnique christiana plebe.*

* (631) *coeperit.*

non

A non inserentes anathema Calchedonensi concilio, neque in nos omnes, sed aliquid adversus ejus auctoritatem gerentes, ipsi potius a nobis sub anathemate damnarentur. Nunc autem, illis impie gerentibus, & nos ac patres nostros anathematizantibus, seseque per hoc anathema segregantibus ab universa Christi Ecclesia, nos qui Deo regente in paterna sententia & communione perstamus, nos, inquam, in Ecclesia constituti, cui dederunt anathema, statuimus secundum Christianæ religionis observantiam non communicare ab Ecclesia segregatis. Nun igitur vel hoc isti concesserim, id nos fecisse quod cum suis collegis Hilarius fecit, qui nullo ad-
B huc in præjudicium Nicæni Concilii procedente decreto cum prima contrariorum molimina
* 632 * præsumpsissent, properaverunt ab eorum se communione dividere. Nun isti concesserim, quod Africana Ecclesia se ab impugnatoribus Calchedonensis Concilii segregaverit; sed potius quod jam segregatis communicare vitaverit. Unde acceptabilius potest quisquam diligentior, & in zelo Dei ferventior, exemplo Hilarii nos de tarditate culpare, quam de schismate vel de festinatione Mocianus arguere. Quis porro, nisi vecors ac sibi sapiens, & sicut dicit Apostolus, *frustra inflatus sensu carnis suæ*, con-
Coloss. 2. 18. C tra totius Ecclesiæ judicium, unu respiciens vel exitum rerum qui consecutus est, reprehendere andeat Hilarium prudentem ac moderatum gubernatorem Ecclesiæ, qui neque ipsis Galliarum Episcopis, quod eos in tanta causa tacuisse crederet, nec adversariis restitisse, literis saltem communicare pertulerit? aut quis illum non audens reprehendere, Africanam levitatis vel impatientiæ reprehendat Ecclesiam; quæ non nisi aperto jam promulgatoque decreto anathematizatum videns Calchedonense Concilium, & omnes qui ejus sententiam tenent, damna-
D toribus patrum suorum ac suis communicare vitavit, non quasi Augustini adversus Donatistas doctrinæ contraria, sed * Hilarii contra im-
* 633 pugnatores universalis synodi observantiam consecuta? Ut autem noveritis, quomodo in adjutorio Dei qui nos regit ac dirigit, Augustinum concorditer Hilariumque sectemur, nec eos sibi velut contrarios opponamus, ut altero approbato improbemus alterum, sed pro causarum diversitate utrumque sectemur, accipite quæ
E a [a] in judicio ipsius Vigilii inter alia fuerim pro- » secutus, sicut editæ nobis ab officio tertiæ actio- » nis gesta declarant. Peto, inquam, de justitia » vestra, utrum suscepta sit a synodo Calchedo- » nensi epistola Ibæ, quæ velut Nestoriana dam- » nata est, inquiratis: & dum constiterit non » obesse synodo quod pars adversa de Theodori » persona proponit, sic ea ea quæ proferra volunt » relegi permittatis: ne forte quæ aguntur ad re- » tractationem videantur memoratæ synodi perti- » nere. Ego enim fateor simpliciter beatitudini » vestræ, non pro Theodori Mopsuesteni damna- » tione me a contradicentium communione sub-

A traxisse. Hoc enim vel si approbandum non sit, " ferendum tamen existimo, nec tantam esse cau- " sam judico, pro qua deberemus a communione " multitudinis segregari. Sed quia ex persona " Theodori epistolam Ibæ Nestorianam probare " conati sunt, & ex epistola Ibæ synodum, a qua " suscepta est, improbare. In his itaque verbis " meis cognoscitis in primis pro statu generalis synodi me fuisse sollicitum, ne quod Acephali semper quæsierunt, in retractationem deducta frangeretur ejus auctoritas. Deinde videte, quod non ab isto nunc discimus, quia pro Ecclesiæ unitate ferendi sunt mali, sicut docuit Augustinus.
B Nam cum dixi, Ego enim fateor simpliciter beatitudini vestræ, non pro Theodori Mopsuesteni damnatione me a communione contradicentium subtraxisse. hoc enim vel si approbandum non sit, ferendum tamen existimo, nec tantam esse causam judico, pro qua deberemus a communione multitudinis segregari; doctrinæ Augustini memorem me fuisse monstravi. Sed quoniam & Hilario ejusque collegis contrarius esse non debui, qui cum proculdubio multos & ipsi malos in
* Ecclesiis sufferrent, schismaticosque damna- * 634
rent, non tamen ferendos judicaverunt * esse il- * 635
C los Ecclesiarum præpositos, qui suis decretis auctoritatem generalium synodorum, per quas munitur Ecclesia, conarentur infringere: propterea secutus adjeci, dicens ideo me istorum vitasse communionem, quia ex persona Theodori epistolam Ibæ, in qua ejus doctrina laudata est, Nestorianam probare conati sunt, & ex epistola Ibæ synodum a qua suscepta est improbare. Nam quæ alia causa fuisse dicenda est, ut post centum & viginti suæ defunctionis annos damnaretur cum dogmatibus suis Episcopus in Ecclesiæ pace defunctus, vel epistola cujus auctor incertus dicitur? Non enim vel hoc fatentur quod Ibæ sit, sed quod ejus esse dicatur. Aut
D cur tantorum in hoc Episcoporum subscriptio quæreretur, nisi quia non paucorum, sed multitudinis consensus præjudicare posset universo Concilio? Et quoniam Judex hoc se nescire finge- " bat, petivi simul ac dixi: Hoc ergo primum " me demonstrare præcipite, ut doceam false ne- " gari quod a sancta synodo Calchedonensi rece- " pta fuerit, & omnia contradicentium figmenta " redarguam, quibus eam in destructionem sy- " nodi Calchedonensis velut impiam damnave- " runt. Sed quoniam occulta ejus ante judicium
E pollicitatio tenebatur, in qua se spopondit eadem capitula damnaturum, ut se quasi per ignorantiam posset abluere, probationem quam offerebam, quamque ipse instanter exigere debuit, me facere non permisit. Sed gestis de medio sublatis, quibus causa cœperat aperiri, & interrupto suo judicio, a considentibus Episcopis flagitavit, ut quid eis de causa videretur prolata quisque in scriptis responsione signaret. Et quia illi Episcopi maxime Constantinopolim occurrerant in ejus adventum, quorum nulla in hac causa subscriptio tenebatur, & de sua fue-

a *In judicio ipsius Vigilii*) Hæc illa est Vigilii apud Constantinopolim Synodus, cujus facta est mentio in Præfatione Librorum XII. *Adductus est*, inquit, *Romanus Episcopus, in cujus examine cum gestis super hac causa disceptaremus, mediante conflictu interrumpi acta præcepit, & ab universis Episcopis qui aderamus expetiit, ut scripto quisque responderet quod ei de his capitulis videretur*. Hujus acta, præter hæc quæ a Facundo recitantur, interiere: nisi quod ex eo natum constat Judicatum Vigilii ad Mennam Archiepiscopum, in quo Tria capitula sub aliqua dispensatione, salva Synodi Calchedonensis reverentia condemnabat, ut docet epistula cleri Romani ad legatarios Francorum Tomo I. Conciliorum Galliæ.

* (632) *præsumsissent*.
* (633) *Hilario*.
* (634) *Ecclesiis Dei*.
* (635) *etiam illos*.

rant integritate securi, per occasionem hujus interrogationis ipsi quoque separatim compulsi fuat ab adversariis Ecclesiæ quomodo dictaverunt in præjudicium magni Concilii respondere. Ae ne postea subtraherent, & quæ scripto responderant judicio non offerreut, jam sub prosecutione ipsorum atque costodia palam ad illum deducebantur tradere sua profana & detestanda responsa. Oculis nos hæc vidimus. Acephalos coram ipso judice alacres & exultantes aspeximus, cum Episcopos ad eum adducereut eadem responsa portantes. Et quando hæc sic iuhæreaut cordibus audientium, aut sic ea detestari ac lugere possitis, sicut nos, iu quorum animis ipsorum malorum adbuc imago versatur? Suscipiens vero ille memoratas responsioues, post aliquot dies ad palatium detalit, atque alteri tradidit parti, iu præjudicium synodi Calchedonensis cam aliorum chirographis qui autea subscripseraat reservaudas. Verum ne suis traditor videretur, talibus verbis eos fefellit, at diceret, Quid apud nos reservamus ista contraria synodo Calchedoneusi respousa, ut iuveuta quaudoque in Ecclesiæ Romanæ scrinio a nobis approbata credantur? Sed adferamus illa in palatium, * & de illis agant, ipsi jam noverint. Quasi ea scindere, vel urere ipse non posset, aut per suam evacuare sententiam, aat ipsis a quibus fuerant data refuudere: qaæ nec luscipere ab eis, nec extorquere debaerat, si vere præjudicium generalis synodi præcavebat. Atque * ista solita fictione, fiugens ejus præjudicium se cavere, hoc pro voluntate coutrariorum fecit, quod ei si dissimulemus præjudicet. Quomodo enim non præjudicet, si demonstrentur LXX. circiter Episcopi cum Romano Antistite Coustantiuopolim congregati ut illos omittam qui aute subscripseraut, condemnasse cum approbatoribus suis epistolam a Calchedonensi Coucilio approbatam? & illum Episcopum, cujus doctrinæ laudes in memorato Calchedonensi concilio recitatæ sunt nemine resisteute, cum suis dogmatibus anathematizasse post mortem, scieutibus ceteris, & iu eorum communione manentibus? Ob hoc ergo necessarium fait nou modo ab eorum nos communione subtrahere: verum etiam, quia potiorem videbautur in Ecclesia teuere locum, qui primi huic præjudicio Imperatore jubente cesserunt, ne ipsorum magis teneuda senteutia videretur, commemorare, quod alibi fecimus, quomodo sive Menas Constantinopolitanus, sive Zoilus Alexaudriuus, sive Antiochenus Ephremius, & Petrus Hierosolymitanus, antequam vel consentirent vel cederent, testati suns fieri non debere. Ob hoc etiam de ipsius Episcopi Romani chirographis, vel prius ambitionis impulsu, cum fieri arderes Episcopus, vel postea venalitate parti alteri factis, necessarium duximus non tacere, ne auctoritate nominis ejus præjudiciam fides vera sufferret. Quod si hoc non fuisset, neque ipse prius universam anathematizasset Ecclesiam, servare nos in illo oporteuis sententiam suam, sequi quod uobis præbuit priscæ integritatis exemplum. Nam priusquam hoc & ipse committeres, scribens de itinere Constautinopolitano Episcopo, qui præjudicio magnæ synodi primus assensit, sed quem literis suis præveniens ait: Quapropter credidimus indicaudam, quod dominus filius noster clementissimus Imperator per Leonem illustrem virum nos sereuissimis hortatur affatibus, ut pacem, quam Christus dominus Deus & salvator noster supra omnia holocausta diligit, vobiscum & cum universis fratribus & coepiscopis nostris, & custodieute stabili firmitate servemus. Quam piissimi principis adhortationem libeuter amplectimur. Sed si pacis bonum, sicut locum sacerdotii tui convenit, sapienter adtendas, & advertere & prædicare re necesse est quæ pax in Dei Ecclesia sit teuenda, cam Apostolus, qui dominam nostrum spiritum in se loqui perbibuit, ait, *Pax Christi, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras*. (Philip. 4. 7.) Ipse autem Christus Deus noster voleus * perfectæ pacis iudicia demonstrare dicit, *Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis. non quomodo mundus dat, ego do vobis*. (* Cod. unus M.S. præstatæ. Joan. 4. 27.) Qualem enim muudus dare possit, ipse nos instruit per prophetam qui ais, *Dicentes pax, pax, cum non esset pax*. (Hier. 6. 14.) Et illud simili ratione pensemus, quia in Apostolorum actibus de perfecta pace sic est de credentibus in Domiuo declaratum, quod erat in illis cor unum & anima una. (Act. 4. 32.) Multa ergo sunt, quæ de terrena & cœlesti pace discernenda inveniamus scripta. Quæ quia vos non credimus ignorare, sufficiat excerpsisse pauca de plurimis: ut magis tuæ fraternitatis possit æstimare judicium, quæ pax potius a sacerdotibus sit tenenda. Nonne perspicuum est & evidenter apparet ex his quæ memoravimus, quod & ipsi contrarii, qui a nobis iu multis dissentiunt, iu hoc tamen cousentiaut, quod iu talibus causis prævaricatorum sit vitanda communio? & quod illa pax a Dei sacerdotibus in Ecclesia sit tenenda, quæ statum ipsius non subvertat Ecclesiæ? subvertitur autem, si ejus de fide generalia constituta decretis aliorum sacerdotum qualibet occasione frangantur. Propter quod & illos, qui talibus communicaverant, veniens in regiam civitatem a a communione suspendit. Qui sic rursus in memoratis suis literis dicit: Quando nobis non sit incognitum, quia diaconus Stephanus tunc responsalis nostræ, cui per Dei gratiam præsidemus, Ecclesiæ, cum plurimis Christianis quaudiu vixit a tua se communione suspenderit: & in Siciliensi insula constituti, fratre & coepiscopo nostro Datio referente didicimus, quod & ipse & alii consacerdotes nostri, & multi filii Ecclesiæ Christiani, a sua se nihilominus communione subtraxerint: & dum causas exorti quæreremus scandali, antedictus frater & coepiscopus noster respondit, hoc fraternitatis tuæ fecisse personam, quod a nullo decessorum tuorum decessorumque nostrorum temporibus qualibet fuisset ratione commissum. Cernis quod non solus hic judex, cujusque * diaconus, sed & Datius Mediolanensis Episcopus, cum aliis sacerdotibus, talium prævaricatorum communionem ferendam esse non duxerit? Quid igitur adhuc uobis de hoc quæstio commovetur, unde nec inter contradicentes invicem

a *A communione suspendit*) Mennam in primis, qui Trium capitulorum damnationi primus consenserat, quatuor mensium excommunicatione mulctavit, ut dictum est ad lib. IV. Theophanes in Chronico: ὡς καὶ ἀκοινωνησίᾳ τεσσάρων μηνῶν δοῦναι Μηνᾶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ εἰς ἐπιτιμίαν. Quem tamen postea Theodoræ rogatu, ut Theophanes idem refert, in communionem recepit die XXIX. Junii.

* (636) *& quid de illis agant, ipsi jam noverint*.
* (637) *ista*.
* (638) *diaconus Stephanus*.

A ulla est contradictio, nec inter dissentientes in multis habetur ulla dissensio? Nam judex asserit, quod invitus illud [a] protulerit judicatum. Nos contra respondemus, quod ultro per ambitionem pollicitatione facta peccaverit, nec ulla sustinuerit tormenta, quibus cessisse credatur. Cumque hoc invitum se fecisse asserat, rursus ibidem dicit, quod ignorans fecerit. Nos vero probamus non eum potuisse ignorantem facere, quod invitum se asserit admisisse. Post hæc etB iam videri vult nihil in præjudicium Calchedonensis egisse Concilii. Cui nos suas excusationes opponimus: quia nisi hoc egisset, quod præjudicaret, nequaquam se vel de principum violentia, vel de sua ignorantia purgare atque absolvere niteretur. Cum igitur multa inter nos de his atque aliis inveniatur esse dissensio, inde tamen convenit inter partes, & apud omnes sine ulla controversia constat, quod in talibus causis prævaricatorum sit communio vitanda. Denique nec Surcius præcipuum decus partis ipC sorum, & quem esse nisi cum talibus non deceret, huic sententiæ contradicit, immo vero & aliquid amplius ipse dicit. Nam scribens beato [b] seni Boetho, priusquam navigaret, quæ damnaverat resumpturus, anathema, quod Africana Concilia non fecerunt, in eos protulit dicens,
„ Anathematizo Eutychem cum omnibus sectato-
„ ribus ejus adjutoribusque ipsius, quicumque co-
„ nantur tomum sancti Concilii Calchedonensis
„ in aliquo infringere. & quicumque epistulam
„ Ibæ, quam illud sanctum Concilium Calchedo-
„ D nense suscepit, anathemat, anathema mihi est.
Proinde si Mociano displicet in simili Nicæni Concilii causa observantia Hilarii, & aliorum collegarum ejus, per quos orthodoxa fides in illa tempestate servata est, atque ad nos intaminata pervenit: si displicet etiam sollicitudo & cautela sancti atque doctissimi orthodoxi viri Hieronymi, si displicet in Calchedonensis quoque Concilii causa dudum nobis præbitum in Acacio a tantis præsulibus Apostolicæ sedis exemplum, universalis Ecclesiæ consensione firmatum: si displicet quod in præsenti quoque ipsius Concilii oppugnatione statuerant Africana Concilia: si displicet quod aliarum quoque provinciarum Episcopi faciendum esse viderunt, E sicut Illyrici atque Dalmatiæ. placeat vel quod ipse Vigilius, vel quod ipse Surcius sensit, quod in hujusmodi causis communio talium prævaricatorum vitanda sit. Idcirco beatus quoque Stephanus præsul Apostolicæ sedis, cum S. Cyprianum, atque alios Afros Episcopos, de baptizandis omnibus hæreticis decrevisse cognosceret, quamvis, ut dictum est, nullo interposito anathemate, neque adversus ulla Concilii generalis antiquiora decreta, aut conniventes hæreticis talem sententiam protulissent; continuo tamen ei denuntiavit, quod si qui

A hoc auderent, ab Ecclesia pellerentur. & Stephani potius quam Cypriani sententiam tenet Ecclesia, non solum de non rebaptizandis hæreticis, verum etiam de rebaptizantibus non ferendis. Sed vir prudentissimus Augustinus, ad arguendos de suo schismate Donatistas, qui auctoritate B. Cypriani sacrilegium quo baptisma iterant conantur defendere, sufficere credidit ejus exemplum. quia cum aliter quam plures aliarum provinciarum Episcopi de baptisB mo saperet, non tamen se quemadmodum ipsi Donatistæ ab Ecclesia segregavit. Segregaret autem, si inter se ac dissentientes anathema [*] definisset. Hoc igitur exemplum B. Cypriani hujus assertionem nihil adjuvat, ut videtis, sed quomodo nos potius adjuvet, videre * 639 debetis. Dicimus ergo, quoniam sicut quamvis rebaptizatores Donatistas damnemus ab Ecclesia separatos, non tamen damnamus Cyprianum & socios ejus, qui nullius anathematis interpositione ab Ecclesia se diviserunt, cum de baC ptismate definirent, quod nunc videtur occasionem Donatistarum errori dedisse. Ita quamvis damnemus Nestorianos ab Ecclesia separatos, non tamen damnamus Mopsuestenum Theodorum, qui nullius anathematis interpositione [*] ab Ecclesia divisit, vel si aliquid scripsit, quod forte nunc videtur occasionem Nestorianorum errori dedisse. Et sicut nobis sufficit sententias * 640 de baptismo Cypriani & sociorum ejus respuere, nec sub anathemata condemnare: ita si quid forte minus intelligens Theodorus male scripsit, D sufficit nobis respuere, nec sub anathemate condemnare: Quoniam hanc reverentiam semper Ecclesia detulit in gremio pacis suæ atque honore defunctis, ut non solum eos qui forte in talibus quæstionibus per ignorantiam humanæ infirmitatis errassent, verum nec ipsa eorum dicta, sicut hæreticorum, sub anathemate condemnaret. Hæreticum enim non humanæ infirmitatis ignorantia, sed pervicacia facit. Unde B. Augustinus in libro de catechizandis rudibus:
Quanquam, inquit, & illi, qui catholici ex „
hac vita migrarunt, & aliquid literarum Chri- „
stianarum posteris reliquerunt, in quibusdam lo- „
cis opusculorum suorum, vel non intellecti, vel „
sicuti est humana infirmitas, minus valentes „
E acie mentis abditiora penetrare, & veri simili- „
tudine a veritate aberrantes, præsumptoribus „
& audacibus fuerunt occasioni ad aliquam hæ- „
resim moliendam atque gignendam. Catholicos „
itaque dicit ex hac vita migrasse catholicus Augustinus, qui in Ecclesia constituti per humanam infirmitatem minus valuerunt acie mentis abditiora penetrare, & veri similitudine a veritate aberraverunt: nec vult eos hæreticos dici, quamvis præsumptoribus & audacibus occasioni fuerunt ad aliquam hæresim moliendam atque gignendam. Et ideo B. Cyprianum, ejus-

a *Protulerit Judicatum*) De quo proxime jam dictum est. Clerici Romani ad Francorum legatos Constitutum appellant. Hoc enim est, quod ab Imperatore postea recepisse Vigilium narrant. *Præstitit*, inquiunt, *Deus, ut hac ratione sanctus Papa Vigilius Constitutum, quod in ipsa causa fecerat publice in conventu reciperet, denuntians quia si quis Græcorum Episcoporum usque ad universalis Concilii tractatum de istis Capitulis aliquid fecisset, aut facientibus acquievisset, a communione sedis Apostolicæ alienus existeret.* De hoc etiam agens Vigilius ipse in epistola ad Rusticum & Sebastianum, nunc Judicatum, nunc Constitutum vocat: proiatumque ostendit die Sabbato sancto, missumque ad Menam Constantinopolitanum. Sed longe diversum ab hoc Judicato aliud fuit Constitutum, quod Vigilius de eadem re aliquot post annos, cum Synodus V. inchoaretur, edidit ad Justinianum pridie Idus Maias P. C. Basilii XIII.

b *Seni Boetho*) Hoc est Primati. Sic enim ob ætatis prærogativam appellari solitos in Africa primates provinciarum alibi ostendimus. Primas autem Boethus fuit Byzacenæ provinciæ. Victor in Chronico *P. C. Basilii V. C. anno XII. Primasius quoque Acametensi monasterio relegatur. Sed Boetio primate Byzaceni Concilii morte præveniente, ut ei succederet, memoratæ damnationi protinus assensit.*

* (639) *desiisset.*
* (640) *se ab Ecclesia.*

A que collegas, qui per humanam infirmitatem in quæstione baptismatis erraverunt, vel Theodorum Mopsuestenum, si a veritate in aliquo forte aberrasse monstretur, & de hac vita in ipso positus errore migrasse, hæreticos non dicimus, * quos usque in finem mansisse in Ecclesia catholica non negamus. Frustra igitur nescio qua iste ad causam non pertinentia solite sibi colligebat exempla, quibus probare nitebatur sæpe dictum Mopsuestenum Theodorum justa ac regulariter fuisse damnatum. Non enim, si quisquam * damnandus Episcopus, qui moriens hæreticum in suis facultatibus testamento fecit hæredem, B acie mentis ut hoc faceret abditiora penetrare non valuit, aut veri similitudine a veritate aberravit: sed manifestum facinus non infirmitatis ignorantia, sed voluntaris pravitate commisit. Inde est quod Philippo dicenti, *Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis*, impune cessit tanto tempore Christum non cognovisse. Ananiæ vero & Sapphiræ subtrahentium de pretio sui prædii commissum paulo ante delictum mortis pœna est protinus consecuta. Aliter itaque judicatur a Domino simplex pietatis ignorantia, & aliter duplex conscientia pravitatis. Et Apostolica quidem sedes per B. Gelasium nefas judicat [a] post mortem condemnare quempiam C in Ecclesiæ pace defunctum, cum dicit, Quod super nostræ facultatis est modulum, divino judicio relinquimus. Non autem nobis poterunt imputare prævaricationis offensam, si viventibus remittamus, quod Ecclesiæ Deo largiente possibile est, qui nos etiam mortuis aut veniam aut condemnationem dare poscant, quod nobis possibile non esse manifestum est. quia cum dictum sit: *Quæ ligaveritis super terram erunt ligata & in cælo*, quos non esse jam constat super terram, non humano sed suo judicio reservavit. Nec audet Ecclesia sibimet vindicare, D quod ipsis beatis Apostolis conspicit non fuisse concessum. Si enim licet ligari mortuos, licet & solvi; & si licet mortuis damnationem inferre, licet & veniam dare. Sed si forte cuiquam videtur illam tenere sententiam, qua damnandi credantur aliqui in Ecclesiæ pace defuncti; & non magis hanc Apostolicæ sedis, quæ soli hoc intelligit divino judicio reservatum; * & concesserit, quoniam si licet ligari mortuos, licet & solvi, & si licet mortuis damnationem inferre, licet & veniam dare: consequens non est, ut ei propterea videatur etiam Mopsuestenus Theodorus esse damnandus. Non enim eos impetit illa sententia, qui sicut B. Cyprianus, ejusque socii, per humanam infirmitatem minus potuerunt mentis abditiora penetrare, & verisimilitudine a veritate aberraverunt, sed eos potius, qui probantur scientes volentesque peccasse. Insuper & notum est, quod de hac Theodori causa tum fuerit judicatum, cum Apollinaristæ progenitores Acephalorum, cum quibusdam dictorum ejus capitulis eum quærerent abdicari, & a Joanne Antiocheno atque orientali Concilio, nec non Cyrillo Alexandrino, & Proclo Constantinopolitano repulsi sunt. Sed nunc in præjudicium magnæ synodi Calchedonensis resuscitatur ejus quæstio B ante centum & viginti annos finita, & oblivioni jam tradita. Cui præjudicio quoniam communicare timuerunt beatæ memoriæ * Marianus Doracenus, & Basiliscus Serdicensis Episcopi, sed & Lampridius presbyter & abbas Hierosolymitani monasterii, Mocianus eos Constantinopoli, ut se commendaret, in gehennam abiisse dicebat. Sed non hac via pergitur in gehennam, quam Hilarius cum suis collegis, quam Hieronymus tenuit in causa Nicæni Concilii, quam tot Apostolicæ sedis antistites postea secuti sunt, cum temporibus Zenonis viderent Calchedonense concilium similiter impugnari. C Sed illa gehennæ est via, quam pro voluntate Constantii apud Ariminum & Seleuciam Isauriæ ingressa est temporibus Sirmiensis multitudo. quam & iste secutus est, qui Wandalis regnantibus Arianus fuit; deinde imperio succedente Romano, cum tempore versus est ut catholicus videretur. nunc etiam de palatio præjudiciis catholicæ religionis exortis eadem sequitur, quoniam sicut videtis actionem illi Consiliarii præstiterunt. qua non contentus, adhuc ambire non cessat ex aliorum quoque perditione aliquid sublimius adipisci. Sic quippe tempore isto proficitur. & sicubi potest, D * per tales adjutores consueta nequitia, testimoniis inconvenientibus undecumque collectis, etiam hoc suadet, quod licet Calchedonense concilium retractetur. Ubi vero id non potest suadere, aut nefandum illud Judicatum excusat, aut condemnationem defendit Mopsuesteni Theodori. aut si nihil horum potest, sub nomine pacis & regis, ad pollutam communionem vel temporalis utilitatis cupidos, vel indoctos & improvidos conatur inducere. illos invitans promissionibus, istos verisimilibus rationibus fallens, qui legunt tantum vel audiunt quæ scripta sunt, causam vero pro qua scripta sunt non requirunt.

Marginal notes: * 641; * 642; *Joan. 14. 8.*; a; *In Synodo qua absolutus Misenus.*; *Matth. 16. 19.*; * 643; * 644; * 645

a *Post mortem condemnari*) Gelasii verba sunt e Synodo Romana, in qua absolutus est Misenus Episcopus. Cujus alia quoque in eandem sententiam similia extant in aliquot ejus epistolis. Idem etiam argumentum, eodem Gelasii utens testimonio, uberius tractat Vigilius in Constituto. In qua propterea Theodori Mopsuesteni aliorumve dicta & errores, qui objiciebantur, ita condemnat, ut ipsos tamen auctores in pace defunctos minime damnandos decernat. Sed quoniam & Constitutum Vigilii cum Judicato confundi, & alia perturbata in hac tota causa referri vulgo solent, haud abs re visum est, præcipua rerum capita, tum ea præsertim quæ ad Vigilium spectant, quantum ex cleri Romani ad Legatos epistola, atque ex Vigilii ipsius encyclica, Constituto, & aliis observare licuit, suis annis singula [*] brevi compendio distincta sub oculos hic ponere.

[*] *illam synopsim tanquam facem omnibus Facundi scriptis, in fronte collocavimus.*

* (641) *quousque.*
* (642) *damnandus est.*
* (643) *& quæ* (Apostolica Sedes) *asserit, quoniam &c.*
* (644) *Marinianus.*
* (645) *tales invenit auditores.*

FACUNDI
EPISCOPI HERMIANENSIS,
EPISTOLA FIDEI CATHOLICÆ.
IN DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM

Ex Toma III. Spicilegii Domni Lucæ Dacherii.

A MOvet quosdem, & requirunt quæ sit trium
Capitulorum causa, pro que universa
totum pene per orbem scandalizantur Christi
membra; dicuntque quid potest Catholicæ Ec-
clesiæ nocere damnatio quæ facta est capitulo-
rum, sive personarum sit sive dictorum? Præ-
sertim, inquiunt, cum & ipsi damnatores se
profiteantur cum non damnantibus fidem tenere,
uno Symbolo baptizare, unoque ritu tam so-
lemnia lectionum, quam etiem sacrificii ordinem
celebrare. Quibus, quoniam compendiose ratio-
nem sibi reddi flagitant, sic breviter Domino
largiente respondendum est, ut isti ipsi trium
B Capitulorum damnatores, qui negare non pos-
sunt causam eorum in Calchedonensi sancto
Concilio ante centum & viginti fere annos fuis-
se determinatam, dicere primitus cogantur,
utrum Catholicæ Ecclesiæ, in qua baptizati sunt
antequam eorum damnatio impie proveniret,
nocuerint, an non nocuerint. Si nocuisse di-
xerint, notam erroris & criminis Catholicæ Ec-
clesiæ convincuntur importare: ut eut hæreti-
ca, quod dici nefas est, fuerit, cum quos isti
velut hæreticos damnaverunt, illa non solum
C non damnavit, sed insuper & laudavit, dicta-
que eorum ex decretis Calchedonensis synodi or-
thodoxa pronuntiavit: aut certe ignorantiæ nu-
bilo circumsepta ab omnibus hæresibus denotan-
da, cum per tot annorum curricula nescivit,
neque intelligere potuit, quod isti ante XV.
aut XVI. annos, variis & peregrinis contra A-
postolicum præceptum abducti doctrinis, & ob-
sequendo jussionibus palatinis cognoverunt. Ac
per hoc & ipsi hæretici sunt, & ab hæreticis
baptizati, neque adhuc ab aliquo reconciliati:
quoniam sicut dicunt ipsi, sunt Catholici qui
D nuper Tria Capitula damnaverunt, vel dam-
nant, ipsisque damnatoribus communicant: hæ-
retici autem, qui nec damnaverunt, nec dam-
nant, nec damnantibus communicant. Quæ
cum ita sint, aut illa utique fuit, sicut ve-
re fuit, & est, eritque Catholica Ecclesia,
quæ tria Capitula nec damnavit, nec damnat,
nec istis scelestissimis damnatoribus, eorumque
communicatoribus nisi sub merita satisfactione
communicat: & isti proculdubio hæretici, qui
noviter admiserunt, quod in Ecclesia quæ eos
E regeneravit non acceperunt: aut si illa, quod
audire sacrilegum est, non fuit catholica Ec-
clesia, isti simili modo remotis ambagibus hæ-
retici sunt, quia, ut dictum est, ipsa eos Ec-
clesia baptizavit, quæ Capitula ista numquam
damnavit. Quas ob res utrolibet objecto respon-
deant, hæretici convincantur necesse est. Si
autem, quod verum est, nihil nocuisse eadem
Capitula per centum & amplius, ut prædictum
est, annos catholicæ Ecclesiæ dixerint; multo
magis magisque se reos intelligant inexcusabili-
ter: animadvertant quantum mali contra ejus
decreta commiserint damnando quod illa non

A damnavit: cognoscant quid egerint, & sentiant
se ab ea præcisos, cujus decreta quantum in ip-
sis est convellentes, hæreticorum se catervis fa-
vendo eorum votis pertinaciter aggregarunt. Si-
quidem ab Acephalis hæreticis, id est Semieu-
tychianis, exquisita & elicita capitulorum dam-
natio: & Vigilii atque Pelagii Romanorum
prævaricatorum, & Primasii Byzaceni præcipui
doctoris Acephalorum, edita contra Ecclesiam
scripta protestantur. Quæ cum ita sint, quo-
modo jam & illud eis poterit constare, quod
dicunt unam se cum non damnantibus fidem te-
nere? Cum nos in uno Domino nostro Jesu Chri-
B sto Dei & hominis Filio, duarum naturarum
proprietatem in unitate personæ confiteamur,
quod Catholice semper custodit & docet Eccle-
sia. Isti autem parendo Acephalis, & in scri-
pto dicentes: Anathematizamus impiam Episto- “
lam Ibæ, quam ad Marim Persam scripsit, “
cum his qui vindicant eam, & rectam esse di- “
cunt, vel partem ejus: omnem procul dubio “
anathematizasse probantur Ecclesiam, quæ eam
vindicavit & vindicat, rectamque esse dixit,
& dicit: utpote quæ hoc de Incarnetione Chri-
C sti, in qua salutis nostræ sacramentum consi-
stit, confitetur quod eadem per omnia conti-
net epistola. Verba quippe ejusdem epistolæ ubi
sanitas Catholicæ confessionis, post alia sic se
habent: Ecclesia autem sic dicit; Duæ natu- “
ræ: una virtus, una persona, quod est unus Fi- “
lius Dominus noster Jesus Christus. Quapropter “
si hæc duarum naturarum Domini nostri Jesu
Christi in unitate personæ confessio, ut isti di-
xerunt, impia est, & sine Deo, dicant ipsi no-
viter quid sit pium rectæque Christianorum fidei
conveniens. Profecto ergo, sicut veritas eos ex
D operibus & scriptis eorum redarguens fateri co-
git, aut unam in Christo naturam, sicut Eu-
tychiani vel Acephali, quorum votis cesserunt,
& ab Ecclesia recesserunt, dicunt, aut nul-
lam: quod quam sit impium & blasphemum,
atque a Catholica veritate alienum, quisquis
sana est præditus mente, absque dubitatione co-
gnoscet. Nunc deinde illud pertractemus, quod
dicunt verbis, uno se symbolo baptizare, utrum
rebus & effectibus verum eis esse constet. Quod
ut liquido clareat, ipsius symboli primitus con-
E siderandа est atque pensanda vis magnitudoque
veritatis: quoniam nisi præcesserit per quod cre-
ditur, virtus munusque credulitatis, quod sub-
sequitur, nequaquam conceditur, sicut scrip-
tum est: *Nisi credideritis, non intelligetis*. Sym- *Isaia 7. 5. juxta 50.*
bolum itaque collatio sive pactum quod fit ho-
mini cum Deo, Patres nostri Catholici docto-
res interpretari docuerunt. Quoniam ergo pa-
ctum cum Deo fecimus, & sic in uno sanctæ
Trinitatis nomine baptizati sumus; Si quis u-
num iota, vel unum apicem ex pacto quod cum
Deo iniit dissolverit, sine dubio fidem, qua Deo
credidit, & ipsum Deum cui credidit, perdidisse

convincitur. Qui autem sint qui hoc violaverint pactum mox videbimus, cum ipsius symboli verba, non quidem in ordinem prolixitatis vitandæ gratia, sed admodum delibando posuerimus. Principium itaque symboli hoc est. *Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem; & in unum Dominum Jesum Christum filium ejus natum ex Spiritu sancto, & Maria virgine, qui sub Pontio Pilato crucifixus est & sepultus: tertia die surrexit a mortuis; ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris, unde venturus est judicare vivos & mortuos*, & reliqua. En certe in hoc nunc omnis consistit quæstio, de vivorum mortuorumque judicio: quod contra nullam aliquando hæresim, ut illud de æqualitate Patris & Filii in Nicæno Concilio contra Arrium, vel de omnipotentia Spiritus-sancti in Constantinopolitano contra Macedonium in Symbolo est additum, a nulla unquam hæresi, nisi ab hac novissimis temporibus velut ex compacta omnium hæreticorum fæce exorta, violatum est; per damnationem scilicet vivorum mortuorumque quam sic in scripto protulerunt, dicentes inter alia:

„ Si quis defendit impium Theodorum & impia ejus conscripta,
„ sed non anathematizat eum & impia ejus con-
„ scripta, & omnes qui suscipiunt vel defendunt
„ eum: & dicunt, orthodoxa eum exposuisse: &
„ qui scripserunt pro eo, & eadem illi sapuerunt,
„ vel scribunt pro eo, vel impiis ejus conscriptis,
„ & eos qui similia illi sapiunt, vel aliquando sa-
„ puerunt, talis anathema sit. Si quis defendit im-
„ pia Theodoreti scripta, sed non anathematizat
„ ea, & eos qui similia ejus sapuerunt, vel sa-
„ piunt, talis anathema sit. Si quis defendit im-
„ piam Epistolam quam dicitur Ibas ad Marim Per-
„ sam hæreticum scripsisse, sed non anathemati-
„ zat eam & defensores ejus, & eos qui dicunt
„ eam rectam esse, vel partem ejus, & eos qui
„ scripserunt, vel qui scribunt pro ea, vel pro im-
„ pietate quæ in ea continetur, & præsumunt eam
„ defendere, talis anathema sit.

Qua blasphema sententia & illos mortuos, quos in corpore constitutos nemo damnavit, nec hæreticam eorum doctrinam quisquam judicavit, immo vero sicut evidentissimis documentis probari potest, orthodoxam Synodica Patrum pronuntiavit authoritas, & devota hactenus conservavit, conservatque posteritas, & ipsos Patres qui eos dictaque eorum laudaverunt, & nos viventes pari cum eis anathemate quantum in ipsis est, involverunt. Ubi est ergo quod Christiani videre volunt, aut dici, symbolique se custodire fidem inani multiloquio jactitant, qui judicium sibi quod soli Filio Pater dedit, superba satis nimiumque dolenda temeritatis audacia usurpaverunt, cum per hujusmodi præsumptionem etiam diaboli supergredi probentur insaniam? Si quidem ille superbissimo cordis appetitu dixit: *Ero similis Altissimo*. (Esa. 14. 14.) Hi autem præveniendo judicium Dei, & opere mortifero damnationem mortuorum vivorumque non sibi consentientium perpetrando, non jam æquales aut similes, sicut ille adhuc de futuro dixit, *Ero*, sed superiores esse suo Domino quantum ad eorum attinet intentionem, constituerunt. Et non erubescunt miseri ore sacrilego atque impudenti procacitate dicere, se unam cum non damnantibus fidem tenere? Quasi vero non & dæmones credant & contremiscant, sed operationem non nisi erroris, quam & istæ novitiæ pestes exercent, habere noscuntur ipsi errantes, & alios in errorem mittentes. Neque tantummodo verbis mendacibus in errorem traducentes, sed violentis insuper persecutionibus ad consentiendum sibi vel communicandum quos potuerint pertrahendo cogentes. Et non intendunt infelices neque animadvertunt, quod non eos juvet, immo & satis gravet, dictis polliceri nosse Deum, factis autem negare? Quoniam revera si veraciter confessi, sive alii pro eis cum baptizarentur professi sunt, credere se in Deum Patrem omnipotentem, & in Jesum Christum Filium ejus, & in Spiritum-sanctum, quod symboli tenet auctoritas, veraciter quoque credere debuerunt, & patienter expectare eundem Filium Dei & hominis Jesum Christum Dominum nostrum tempore præfinito venturum de cælis ad judicandum vivos & mortuos, & non ipsi nunc impia vehementer atrocitate, & viventes nos, & mortuos olim Catholicos Pontifices non solum judicare, verum etiam quasi perpetuæ sententiæ anathemate condemnare: sed forsitan pro sua sanctitate & mirabilium operum efficacia, utpote Judices vivorum & mortuorum, a semetipsis, quin immo a patre suo Diabolo constituti hos ipsos mortuos, quos damnaverunt resuscitasse se dicunt, & sic audita eorum causa, sicut Dominus in Evangelio dicit: *Ego sicut audio judico*, judicii sententiam adversus eos protulerunt. (Joan. 5. 30.) Quærimus ergo ab eis quando redivivos eorum cineres collegerint, eosque resuscitaverint, aut ubi ad judicandum sederint. Nempe in valle Josaphat judicaturus est Dominus omnes gentes, quamvis & alium habeat intellectum. Numquid tamen Vallis Josaphat Constantinopolis ubi hoc inchoatum sacrilegium? Numquid Vallis Josaphat cæteræ urbes & civitates quæ nefandum in damnatione vivorum, & mortuorum prolatum subscripsere susceperuntque decretum? Dicant etiam & ostendant ubi damnatos suos constituerunt, ut a nullo non damnante, nisi tantum a damnatoribus sciatur, an ipsis solis aditus reseratus est inferorum locus? Dicant deinde nobis viventibus quos cum pridem mortuis damnaverunt, quando hos mori fecerint, protinusque resuscitaverint, sicut in illo, vel ante illud Domini judicium erga hos quos in carne viventes ejus adventus invenerit, futurum Catholica confitetur Ecclesia. Quod si hæc & alia, quæ tempore soli Deo cognito ventura credimus, facere nequiverunt, quæ dementia corda eorum invasit, oculosque eorum fumosa sua vanitas, velut densarum palpabiliumque tenebrarum opaca nox obcæcavit, ut non viderent, nec perseveranter tenerent, quod in symbolo quando baptizati sunt, acceperunt? Sed pro suo libitu, modo muneribus corrupti, modo honoribus & ambitionibus illecti, modo etiam peregrinæ, sive potius serpentinæ versutiæ doctrina circumducti, ventoque superbiæ afflati & inflati contra Deum superbiæ cristas erexerunt, præripiendo judicium ejus, novumque errorem per damnationem vivorum ac mortuorum condendo, & veterem restaurando, cum & Acephalorum fautores consortesque effecti sunt, & cæteris hæreticis dexteras dederunt, ut liceat eis quoties libuerit, & quomodo libuerit, Orthodoxorum Pontificum decreta rescindere vel damnare. Neque enim, ut ignorantes quidam dicunt Trium Capitulorum geritur causa, sed omnium Pontificum, qui ab Apostolis, Apostolorumque successoribus usque ad Synodum Calchedonensem, in qua eadem capitula Orthodoxa sunt judicata, ac deinceps ad nostra usque tempora in una eademque defensione atque communione perdurantes, Catholici ex hac vita emigrarunt, perpetrata doletur damnatio. Quod evidentissimis documentis & veridicis rationibus paternarum traditionum hic latius ostendere pos-

ſemus, ſi caſtigata ſiueret hrevitas. Quibus diligenter conſideratis atque libratis judicet quiſquis judicium Dei metuit, quiſquis Dei Filium tempore opportuno in forma ſervi, quam pro uobis ſuſcepit, venturum credit, & confitetur jodicem manifeſtum, quem credendo didicit in plenitudiue temporia veuiſſe occultum, ſi hi tales qui ſuperbiores & excellentiores audacia diabolo, Autiehriſto quoque exiſtuut deteriores, Chriſtiano ſaltem uomine cenſendi, & uon potius Antiebriſti miniſtri appellandi, modiſque omnibus ſint ſugiendi. Quæ cum ita ſint, quomodo jam eis poterit couſtare quod credere ſe dicuut in Deum Patrem, & iu Filium ejus, quod præcedit in ſymbolo, cum non eis conſtet quod illic ſubſequitur de uno eodemque Chriſto ſpecialiter dictum, *qui venturus eſt judicare vivos & mortuos*. Quouiam iſti, ſicut ſuperius dictnm, oſtenſumque eſt, & in mortuis olim & iu viventibus nobis damnationis ſuæ jacula vibraveruut. Sed his præmiſſis aliud adhuc videamus. Si enim mortuos quos damuaveruut prave docuiſſe, & hæretico ſenſu libros conſctipſiſſe dicunt, quærimus ab eis, uttum cum viverent admoniti ſint juxta morem Catholicæ obſervautiæ ac diſcipliuæ, ut ſauum rectumque ſaperent, pertinaciter reſtiterint, convinctique de errore ſuo, vel in aliquo Concilio accerſiti, ut Arius in Nicæuo, Macedonius iu Couſtantinopolitano, Neſtoriua iu Epheſiuo primo, Eutyches atque Dioſcorus iu Calchedoncoſi, condemnati ſuerint, oecue. Si ſactum dixerint, mox ſerri ſynodalia geſta flagitaverimus, ſicut horum proſeruntur, ubi condemnatus corum error, ubi prolata adverſus eos ſenteutia doceatur. Si oſtenderiut; rurſua quærimus quomodo per ceutum & amplius aunorum ſeriem uuiverſam Catholicam latuerint Eccleſiam cum & humanæ leges triginta auuis humanas adimant quæſtiones, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Apoſtolis ſuis poteſtatem ligandiutque ſolvendi tuutummodo quæ ſuper terram ſuut, diviuam dederit legem. Aut ubi putamus eadem delituerint geſta, ut nuper ad damnantium ſolummodo, uon etiam ad uou damnautium notitiam pervenire potuiſſeut? Si autem quod magis verum certumque eſt, proſerre aliquid tale antiquitus geſtum nequeunt, quia iu veritate quod proferant non babent: Nos e contra proſerimus Synodicas Epiſtulas Autiocheui Concilii iu deſenſionem Theodori, dictorumque ejus, qui ab iſtis uovo jam hæreſis nomine crimineque cauteriatis, id eſt, Necrodioctis, ſive * a Porcianiſtis damnatus eſt. Congregatæ deiude ſanctæ Calchedonenſis Syuodi, cujus authoritati nullus niſi hæreticus contradicit, geſta demouſtramus, ubi non ſolum B. Theodoti laudes ſuſceptæ & recitatæ, & cum admirabili gloria prædicatæ ſunt: verum etiam Epiſtola venerabilia Ibæ, quæ ab iſtis ut impia coudemnata eſt, orthodoxa illic prouuntiata docetur atque laudata. Theodoreti quoque doctrinam dudum, & a principio orthodoxæ ſidei concinere iu eadem ſynodo acclamatum, & digni utrique, hoc eſt Theodoretus & Iba, Epiſcopatu judicati ſunt, & gubernare ſicut pridem Eccleſias ſibi creditas ordinati. Quibus præoſtenſis proponimus iſtia Capitulorum noſtriſque damnaturibus, corumque communicatoribus, quid de eodem magno Calchedonenſi Concilio ſentiant, utrum Catholicum eum dicant, an non? Si dixerint, Catbolicum eſt, reſpondemus, Vos ergo proculdubio hæretici eſtis. Quoniam vel quod, vel quos illi Patres ibidem præſidentes laudaveruut, & Catholicæ fidei couveuire pronuntiaverunt, vos ut hæreticos & impios condemuaſtis: uude couficitur, velitis nolitis, ſicut conſequeutia exigit rationis, ut illos quos damnaverunt hæreticos, id eſt Neſtorium, Eutychem, atque Dioſcorum, vos eos Orthodoxos eſſe non verbis pro hominum forſitan timore, operibus certe, & effrænatis perſecutionibus, ex Catholicorum Pontificum depulſionibus, & hæreticorum ſubrogationibus, ſcriptoque iu Catholicos prolatis damnationibus pronuntiatis atque prædicatis. Deuique in una eademque Calchedonenſi Synodo inter alia hæc quoque definita conſiſtit cauſa, approbatio ſcilicet & damnatio trium. Ecce enim adſtant quodammodo ex una parte ejuſdem Concilii Theodorus, quamvis jam deſunctus, ſed in Synodicis Epiſtolis ejus laudes contineutibus, ibidemque relictis & apprubatis viveos, Theodoretus quoque & Iba laudati & orthodoxi pronuntiati. Et ex alia uihilominus parte Neſtorius iu Epheſo quidem primo damnatus, ſed iteram damnationis vinculo Calchedone illigatus. Eutyches etiam atque Dioſcorus illic ſimiliter ut hæretici condemnati. Quid dicitis? Nunquid non ita eſt? Nuoquid quantolibet callo duritiæ frons veſtra ſolitis meudaciis obducta ſit, uegare poteritis ita eſſe? Quod ſi & uegare præ conſuſione veſtra duplici volueritis, ecce adſunt geſta Calchedoneuſis Concilii, ecce adſiſtunt ſexceuti & triginta Pontifices illic congregati: vociferant nimirum per eam, & dicunt: Nos laud a Theodori in pace & communione Catholicæ Eccleſiæ defuncti relectas cætui noſtro ſuſcepimua, & approbavimua. Nos vero venerabiles Theodoretum & Ibam orthodoxos pronuntiavimus, atque in definitionem Catholicæ fidei nobiſcum ſubſcripſiſſe veraciter novimus. Epiſtolam quam venerabilis Iba Mari Perſæ ſcripſit, relectam a uobis orthodoxam eſſe judicavimus, & judicium noſtrum concorditer ſubſcribeudo confirmavimus. Nos Neſtorium ante quidem damnatum iterata damnatione cum Eutyche atque Dioſcoro, ſancto nobis Spiritu præſidente proſtravimus: qui judicium noſtrum violare nititur, hæreticus eſt: qui decreta noſtra in aliquo couvellere pertentat, alienus a Catholica fide, alienus a Chriſtiano nomine eſt. Qui enim hos quos Catholicos pronuntiantea laodavimus, damuat, illos & e contrario quos, ut hæreticos coudemnavimus, laudat, & ideo hæreticus eſt. Quiſquis bene a nobis definitis non acquieſcit: quiſquis legitimo & Catholico ordine determinatis ſuperbus reſultat. Hæc audientes quid rogamus dicturi eſtis tot præclara Pontificibus vel uuiverſæ per totum mundum diffuſæ Catholicæ Eccleſiæ, qui eorum ſtatuta devote ſemper cuſtodivit, hactenuſque iu ſuis reliquiis ubique propagatis cuſtodit; niſi forte verum dicere volueritis: & quomodo furura erat hæreſia Necrodioctarum ſive Porcianiſtarum? Si autem dixerint; hæreticum eſt Calchedonenſe Concilium, non eſt jam neceſſarium contra eos uoviter decertare, niſi ut habeantur ab univerſis in veritate Catholicis, ſicut ille qui a Domiuo in Evangelio interrogatus quod ei nomen eſſet, reſpondit: *Legio quia multi ſumus.* *Marc. 5. 5.* Quoniam revera qui ſanctæ & magnæ Calchedonenſis Synodi authoritati contradicere in ali-

* a *Porcianiſtis*) Forte *Sorcianiſtis*, a Surſio vel Sotcio, cujus mentio in lib. contra Mocianum, pag. 595. h. e. niſi forte ibi legendum *Porcius*.

quo præsumit, aut pertentat, & Arianus est, & Macedonianus, & Nestorianus, & Eutychianus, & Acephalus, vel quicquid ex variis impietatis hæreticæ germinibus derivari, eisque coaptari poterit, contra quas utriusque pestes ipsius Synodi vigilavit intentio, ut & præteritos hæreticos iterata damnatione percelleret, & præsentes anathematizaret, & futuros præsago Dei Spiritu damnationis vinculis cum eorum sequacibus, modoque quolibet participibus innecteret. Jam porro de hoc quod dicunt eodem ritu lectionum solemnia, vel sacrificii ordinem celebrare, possemus breviter respondere, quoniam præcisis, sicut docuimus, ab unitate Catholica nihil prosit divini nominis verbis fictis facta invocatio, nec usurpata, & ab Ecclesia tracta celebratio, cum & Diabolus Dominum tentans scripturarum protulerit testimonia, sed unde destrueretur, non unde muniretur: ipsæque sanctæ scripturæ non in legendo, sed in intelligendo consistant, & diversi hæretici quod bene & salubriter in Catholica acceperant, præcisi jam perniciose & lethaliter retinuerunt. Possemus & illud de sacrificio dicere quod initio mundi Dominus ad Cain dixit: *Si recte offeras, recte autem non dividas, peccasti*. Sed & illud quod prævaricatoribus, pactumque Dei violantibus Sacerdotibus idem Dominus per Prophetam dicit:

Isai. 1. 13.

Cum multiplicaveritis preces vestras, avertam faciem meam a vobis. Et cum obtuleritis sacrificium mihi, non suscipiam illud de manibus vestris, nec placabor vobis, quoniam iniqui sunt cœtus vestri. Multaque similia quæ commemorare longum est. Sed opportunum judicavimus etiam gloriosissimi Martyris & Episcopi Cypriani, vel unum aut duo contra eos pro simili causa scripta proferre testimonia, quia diligenter cordis oculis considerata atque perspecta animadvertet quisquis corde intelligens est, si ultra novorum hæreticorum sacrificia appetere debeat. Hinc namque in epistola pro sancto Cornelio similiter martyre & Episcopo urbis Romæ, quem Novatianus hæreticus expulerat, & se loco ejus, sicut & nunc a novellis hæreticis factum est, subrogaverat, ad Magnum scripta post alia dicit: " Si autem grex unus " est, quomodo potest gregi adnumerari qui in " numero gregis non est? Aut pastor haberi quo" modo potest, qui manente vero Pastore, & in " Ecclesia Domini " ordinate succedente ac præsi" dente, nemini " ipse succedens & a seipso in" cipiens, alienus fit & prophanus, Dominicæ pa" cis ac divinæ unitatis inimicus, non habitans " in domo Dei, id est in Ecclesia Dei, in qua " non nisi concordes atque unanimes habitant? " Denique quam sit inseparabile unitatis sacramen" tum, & quam sine spe sint, & perditionem si" bi maximam de indignatione Dei adquirant qui " schisma faciunt, & relicto Episcopo alium " sibi " Pseudoepiscopum constituunt " . . . . Quod si " aliquis illud opponit, ut dicat eamdem Nova" tianum legem tenere, quam Catholica Ecclesia " tenet, & eodem Symbolo quo & nos baptizare, " eumdem nosse Deum Patrem, eumdem Filium " Christum, eumdem Spiritum-sanctum; sciat qui " hoc opponendum putat, hoc adjuvare tales non " posse. Nam & Chore, & Dathan, & Abiron, " cum Sacerdote Aaron & Moyse eumdem Deum " noverant, pari Lege & Religione viventes, u" num & verum Deum qui colendus atque invo" candus fuerat invocabant: tamen quia loci sui " ministerium transgressi contra Aaron Sacerdotem, qui Sacerdotium legitimum dignatione

" In hoc Cypriani testimonio Facundus aliqua prætermittit, verba etiam mutat.
" Cypr. ordinatione succidanea præsidente.
" redundat ipse.
" Cypr. sibi foris.
" quæ hic desunt videsis apud Cypr. Ep. 76.

A Dei atque ordinatione perceperat, sacrificandi " sibi licentiam vindicaverunt, divinitus percussi, " pœnas statim pro illicitis conatibus rependerunt, " nec potuerunt rata esse & proficere sa" crificia irreligiose & illicite contra jus divinæ " dispositionis oblata. Quare qui Novatiano, si" ve cæteris hujusmodi patrocinantur, frustra " contendunt. Atque ut magis intelligi posset con" tra hujusmodi audaciam, quæ sit censura divi" na, invenimus in tali facinore non solum du" ces & authores, sed & participes pœnis desti" nari, nisi se a communione malorum separave" rint, præcipiente per Moysen Domino, & di" cente, *Separamini a tabernaculis hominum isto- rum durissimorum; & nolite tangere ab omnibus quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccato eorum*. " Num. 16. 26

B Et quod comminatus per Moysen Do" minus fuerat, implevit: ut quisquis se a Core, " & Dathan, & Abiron non separasset, pœnas " statim pro impia communione persolveret. Quo " exemplo ostenditur & probatur, obnoxios om" nes & culpæ & pœnæ " qui se schismaticis con" tra Præpositos & Sacerdotes Dei irreligiosa te" meritate miscuerint, sicut etiam per Oseam " Prophetam Spiritus-sanctus contestatur, & di" cit: *Sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea, contaminabuntur*: docens " scilicet & ostendens omnes omnino cum autho" ribus supplicio conjungi qui fuerint eorum pec" cato contaminati. Quid hoc testimonio evidentius? Quid lucidius? Quid dici veracius potest?

" futuros MS.
Osee 9. 4.

C Ecce enim omnes omnino pari reatu, parique pœna constrictos docet, quotquot fuerint malorum communione polluti. Quid ergo est, quod quidam quasi se excusantes dicunt; ipse scit Episcopus meus si damnavit quempiam talibus comminetur, dicens: *Tu autem odisti disciplinam, & abjecisti sermones meos retro. Si videbas furem currebas ei, & cum adulteris portionem tuam ponebas*. Et infra manifestat & comprobat Paulus Apostolus morte dignos esse, & ad pœnam venire non tantum illos qui male faciunt, sed etiam eos qui talia agentibus consentiunt, qui cum malis & peccatoribus, & pœnitentiam non agentibus illicita communicatione miscentur, nocentium contactibus polluuntur, & dum junguntur in culpa, sic nec in pœna separantur.

Psal. 49. 17.
Rom. 1. 32.

D At isti: sed non consentimus, inquiunt, damnationi mortuorum. O intolerabile malum! O inauditum opprobrium! non consentire quasi verbis, damnationi dicunt, & consentiunt operibus, quod deterius est, execrabili communioni, cum magis cumulatior maneat pœna eis qui & non ignorant veritatem, & tamen communicant veritatis inimicis. Si enim hæresim fecerunt, sicut docuimus, hi quibus communicatis, damnando vivos & mortuos, si ad hæreticos exierunt, faciendo quod Acephali voluerunt: hæretici profecto utrisque admissis remanserunt. Quomodo ergo qui hæreticis communicant, hæresis crimine teneri negabuntur? aut

E qua fronte Catholicæ communicare sibi videntur? An quia manufactas Ecclesias palatino suffulti suffragio depulsis Catholicis pervaserunt; ideo vos fidem Catholicam, pacemque Christianam in parietibus esse arbitramini? Si hoc opinamini, audite quod etiam Sanctus Hilarius Episcopus Confessor & Doctor egregius quibusdam Episcopis tempore Constantii Imperatoris, quo sic Ariani sub nomine Pacis & Regis pervaserant universas pene totius orbis locales Ecclesias, sicut nunc Eutychiani sive Acephali, de hac re scribat, post alia dicens: Oro vos, Episcopi, qui

„ qui hoc esse vos creditis, quibusnam suffragiis „ ad prædicandum Evangelium Apostoli usi sunt? „ quibus adjuti potestatibus Christum prædicave„ runt, gentesque fere omnes omnes ex Idolis ad „ Dominum transtulerunt? Anne aliquam sibi as„ sumebant e palatio dignitatem? Et infra? U„ num moneo, inquit, cavete Antichristum; ma„ le enim vos parietum amor cepit, male Eccle„ siam Dei in tectis ædificiisque veneramini, male „ sub his pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum „ est in his Antichristum esse sessurum? montes mi„ hi & sylvæ & lacus, & carceres, & voragines „ sunt tutiores. In his enim Prophetæ erant ma„ nentes, & spiritu Dei prophetabant. Hæc interim pro brevitate prolata sufficiant testimonia: quoniam si amplius coacervare, vel ratiocinari vellemus, legentium forsitan memoriam oneraremus. Nunc jam illud quoque breviter commemorare debemus quod ex Beati Augustini opusculis contra Donatistas scriptis objiciunt, dicentes: dixit S. Augustinus; Bona est pax, habete pacem: bona est unitas, diligite unitatem, non scindatur unitas. Sed hæc & talia egregii Doctoris testimonia, quantum eos supplodant, nos vero stabiliant, nequaquam perspiciunt. Si enim isti qui hæc contra se potius opponunt nolebant scindere unitatem; si nolebant bellum inferre Catholicæ Ecclesiæ, per quod pax violaretur, quod in ea invenerunt, hoc utique servare & viriliter custodire, sicut supra ostensum est, debuerunt. Quod autem illa, aut ab illa non acceperunt, tanquam vere noxium & lethale fugere, cavereque debuerunt. Nam habenda est pax secundum Apostolicam doctrinam cum omnibus si fieri potest hominibus, non tamen cum omnibus tenenda. Siquidem longe aliud sit habere aliquid, aliud tenere. Non solum igitur cum Schismaticis & Hæreticis, sed etiam cum Judæis carnalibus, atque Paganis habenda est pax. Sed illa profecto pax, per quam eos exoptamus & cupimus Deo acquirere, & veritati unitatique sociare Catholicæ: propter quod etiam ut convertantur, secundum mandatum Dei pro eis oramus: non sic tenenda ut ad illos nos exeamus, & quod illi sunt hoc nos quoque efficiamur. Denique quod B. Augustinus dicebat & suadebat Donatistis; habere pacem, diligere unitatem, egregie satis & salubriter dicebat: ipsos enim cupiebat, quemadmodum & nos istos, damnato errore suo ad Catholicam redire, sicut in multis Opusculis contra eorum schisma scriptis luculentissime edocet. Non ut ipse, aut quisquam Orthodoxorum relicta, quod absit, Catholica, errori eorum communione sacrilega misceretur. Hoc & nos istis cum magna pace dicimus: Damnate errorem quem induxistis, auferte damnationis malum quod intulistis, per quod & hæretici facti, & hæreticorum fautores extitistis, & nobiscum pacem habentes, & sicut pridem tenentes, universos hæreticos confudistis, & Catholicæ vos unitati reddidistis. Quisquis itaque hæc legis, eloquium noli quærere, sed res, pondusque veritatis diligenter intuere. Et si prævaricatorum communione pollutus non es, ora Deum, ut perseveres. Si vero aut ignoranter aut violenter lapsus es, reparare ad Catholicam veritatem recurrendo festinus, communionem ejus resumendo: omnibus siquidem pœnitentibus promissa est venia. Nemo desperatione frangatur. Nullus serpentinis deceptionibus ulterius irretiatur: quoniam sicut transgressoribus, & impenitenti corde permanentibus sempiternum cum Diabolo præparatum est supplicium; sic a Domino Deo pactum ejus conservantibus, & fidei Catholicæ fundamenta custodientibus, novitatesque prophanas devitantibus, æternum & sine fine reservatum est præmium gloriosum.

BEATI
EUGENII
EPISCOPI TOLETANI
OPUSCULA.

QVIBVS INSERTI SVNT DRACONTII libelli duo ab Eugenio eodem olim recogniti.

Adjecta item aliorum aliquot veterum Scriptorum varia.

Edita a JACOBO SIRMONDO *Societatis Jesu Presbytero anno* M. DC. XIX.

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI
HENRICO BORBONIO
REGIS FILIO,
EPISCOPO METENSI.

EUgenii Episcopi versus dum tibi offero, PRINCEPS ILLUSTRISSIME, *non sum nescius rudes illos atque impolitos, & crasso ac soloce filo textos videri. Sed his tamen si verborum ornatum & numeros sequioris ævi barbaries negavit, rerum sententiarumque laudem non penitus eripuit. Nec vero ille ad te, nec ceteri, quibus stipatus venit, eo veniunt, ut oratoriæ, poeticæque artis exempla tradant: quorum tu alterum aptius, cumulatiusque ex M. Tullio, cui assiduam das operam, perdisces: alterum te Virgilius tuus docebit, quem felici jam memoria complexus es. At si te Christianæ piæque mentis officia delectant, si moderati, si sobrii, & caduca atque æterna recte dijudicantis animi documenta non spernis; animadvertes hic etiam sub tenui palliolo latere sapientiam; quæ ipsa plerumque in dictionis artisque neglectu, velut gemma in centone, clarius micat. Eugenius certe tum alia e re multa, tum quid a Deo præcipue optandum sit, statim exponet: ad Dei laudes admirabilium ejus operum contemplatione subvehet Dracontius: perfectæ, absolutæque virtutis partes omnes Severini Doctrina explicabit: homini, ubi a recto deflexerit, quid spei reliquum sit, Confessione sua Prosper ostendet. Quæ omnia,* PRINCEPS ILLUSTRISSIME, *si ejusmodi sunt, ut ad regiam istam, ortuque & natalibus suis dignam indolem tuam excolendam aliquid conferre posse arbitreris: erit omnino, quod nobis itidem nostræ hujus erga te observantiæ studium recte atque ex animi sententia positum gratulemur.*

ILLUSTRISSIMÆ ALTITUDINI TUÆ

Observantissimus

JACOBUS SIRMONDUS
SOCIETATIS JESU P.

B. EUGENII JUNIORIS EPISCOPI TOLETANI OPUSCULA.

PRÆFATIO.

Obliquum nostræ visum qui figis opellæ,
Si mihi rite placet, quæ tibi cura manet?
Quamvis rancidulum rugata fronte susurret,
Non pavet Eugenius, non pavet Eugenius.
Nil valet infelix nasutas fingere sannas,
Atque animum cœptis tristificare bonis.
Invide jam cessa, jam cessa perfide, cessa:
Prodest hoc animæ sat mihi crede tuæ.
Quod si livor adest, & adhuc te concutit, audi:
Nec nobis noceas, nec tibi proficias.
At tu qui nostras tranquillo pectore nugas
Perlegis, & blande rustica verba foves:
Sis vita locuples, & Christi munere dives,
Nec metuas libris æmula flabra tuis.
Præsens incolumi transcurras tempore sæclum,
Et faveat jugis pax tibi, paxque tuis.

I.

ORATIO AD DEUM.

Rex Deus, immensi quo constat machina mundi,
Quod miser Eugenius posco, tu perfice clemens.
Sit mihi recta fides, & falsis obvia sectis:
Sit mihi præcipue morum correctio præsens.
Sim carus, verax, humilis, cum tempore prudens,
Secreti tacitus, & linguæ famine cautus.
Da fidum socium, da fixum semper amicum,
Da blandum, sobrium, parcum, castumque ministrum.
Non me pauperies cruciet, aut languor obuncet.
Sit comes alma salus, & sufficientia victus.
Absint divitiæ, fastus, & jurgia litis,
Invidia, & luxus, & ventris pensio turpis.
Crimine nec lædam quemquam, nec crimine lædar.
Sic bene velle queam, quo pravum posse recedat.
Nil turpe cupiam, faciam, vel proloquar unquam.
Te mens desideret, lingua canat, actio promat.
Da pater altitonans undosum fletibus imbrem,
Quo valeam lacrymis culparum solvere moles.
Da precor auxilium, possim quo vincere mundum,
Et vitæ stadium placido percurrere passu.
Cumque suprema dies mortis patefecerit urnam.
Concede veniam, cui tollit culpa coronam.

II.

COMMONITIO MORTALITATIS HUMANÆ.

O Mortalis homo, mortis reminiscere casus,
Nil pecude distas, si tantum prospera captas.
Omnia quæ cernis vanarum gaudia rerum,
Umbra velut tenuis veloci fine recedunt.
Præcave non felix ne te, dum nescis, & audes,
Quassans præcipiti dissolvat turbine finis.
Porrige poscenti victum, vel contege nudum,
Et te post obitum sic talia facta beabunt.
Dilige pauperiem, mordaces effuge gazas:

Nam reddunt cupidis post carnis dulcia flammas.
Quamvis perspicuus auro gemmisque nitescas,
Pauper & exiguus ibis & nudus ad umbras,
Id solum tecum post moris fata manebit.
Quod bene, quod recte, quod juste feceris ipse.

III.

DE MENTIS HUMANÆ MUTABILITATE.

NEscia mens nostra fixum servare tenorem,
Nolumus & volumus, non unum semper amamus.
Displicet ante placens, atque olim complacet horrens,
Nunc rectum sequimur, nunc pravum corde tenemus:
Nunc sancti castique sumus, nunc scorta fovemus:
Nunc pollent sobria, nunc marcent ebria corda.
Semper in ambiguo volvuntur pectora cursu.
Quid jam plura loquar? quot lucent sidera cæli,
Quot punctis horæ, quot currunt sæcla momentis,
Tot nostram faciem mutat sententia formis.

IV.

DE BONO PACIS.

QUi cupis infectum semper vitare chelydrum,
Cordis ab effectu pace repelle dolum.
Mens pace rutilat, quæ Christum pectore gestat:
Quæ pacem spernit, hæc furibunda perit.
Pax animæ vita, pax virtus, paxque medela,
Pax ordo rerum, pax bonitatis amor.
Pax fessis requies, pax denique certa laboris,
Pax blanda sociat, pax bona conciliat.
Pax lites reprimit, pax gaudia tota remulcet,
Pax pia corda regit, pax mala cuncta fugat.
Pax pia summa Deus peccatis præmia præstat,
Jurgantes perimit pax pia summa Deus.

V.

CONTRA EBRIETATEM.

QUi cupis esse bonus, & vis dinoscere verum,
Ut mortis socium, sic mordax effuge vinum.
Nulla febris hominum major, quam vitens humor
Immodice sumptus: vincit letale venenum,
Sontior est igni, viroso sontior angue.
Quantum vina nocent, non tantum vipera lædit.
Inde tremor membris, inde est oblivio mentis,
Et gressus poplite nutans, & visio fallax.
Surdescunt aures, balbutit denique lingua,
Perdens eloquium profundit semilatratum.
Dic mihi, dic, ebrie, vivisne an morte gravaris?
Pallidus ecce jaces, & nunc sine mente quiescis,
Ægra quies oculos letali pondere clausit,
Non bona, non mala, non dura, non mollia sentis.
Hoc tantum distas a fati sorte sepulto,
Quod tenuis miseros subpungit anhelitus artus.

VI.

CONTRA CRAPULAM.

PRopense stomachum qui farcit dape ciborum,
Viscera crassa vehit, sed macra corda gerit.
Decrescit sensu, grandescit corporis auctu,
Carnea fit moles membra caduca ferens.
Gutturis arvina fauces angustat obesas,
Et perdit liquidos vox male rauca sonos.

Cuncta

Cuncta soporifico marcescant ossa tepore;
Ambulat & stertit, nec vigilare valet.
Qui cupit ergo suam doctrinis crescere mentem,
Castiget ventrem, tunc homo doctus erit.

VII.

DE BASILICA SANCTORUM decem & octo Martyrum.

Incolit hoc templum sat felix turba piorum,
Quorum promeruit sors benedicta polum.
Hic montes sacros virtutum culmine celsos,
Unica ter senos continet urna viros.
Fumea cœnosi liquerunt gaudia mundi,
Proque fide Domini membra dedere neci.
Hic etiam compar meritis Encratia martyr
Sorte sepulcrali dissociata jacet.
Hujus inexhaustum testantur sancta triumphum
Palla cruore rubens, secta papilla fibris.
Nomina sanctorum si mavis nosse virorum,
Edicet cursim subdita summa tibi.
Sed quia cuncta simul metrum non suscipit unum,
Accipe diversis hæc variata metris.
Quintilianus adest, Eventius, atque Cassianus,
Felix, Lupercus, Januariusque.
Julius, Urbanus, Apodemius, inde Primitivus,
Optatus, Publius, Cæcilianus.
Hic Successus inest, hic Matutinus habetur,
Ecce Faustus, ecce Fronto, postque Martialis.
Hæc tibi turba potens concedat prospera, Lector,
Et veniam præstet hæc tibi turba potens.

VIII.

DE BASILICA S. VINCENTII IN CÆSERAUGUSTA, ubi dicitur cruor ejus effluxisse.

Macte decus propriam Vincenti Martyr alam,
Unica spes nobis macte decus proprium.
Purpureus niveum meruisti sanguine calam.
Et sequeris agnum purpureus niveum.
Passio sacra tuum provexit ad æthera nomen,
Conservet populum passio sacra tuum.
Hic jacet ille cruor, quem das pro corpore pignus,
Nare fluente tuus hic jacet ille cruor.
Hic tua nunc tunica quod Christi fimbria præstat;
Tactu nam salvat hic tua nunc tunica.
Hic veniam culpa mereantur, vota favorem,
Gaudia summa ferat qui petit hic veniam.

IX.

DE BASILICA S. ÆMILIANI.

Quem mæror, quem culpa premit, quem denique morbi
Tabida vis vexat, aut valitudo quatit.
Huc festinus agat devoto pectore currum,
Anxia deponens prospera cuncta geret.
Certa salus ægris, spes & tutela misellis.
Et pater & genetrix Æmilianus adest.
Hujus ad imperium dispulsus pectora dæmon
Tenta diu linquit, qua retinere nequit.
Hic claudis gressus dantur, & lumina cæcis,
Reddit & incolumem lepra repulsa cutem.
Vita redit functis, & languor pellitur omnis,
Servit ad obsequium mox reparata salus.
Hic sua signa Deus respectans crescere gaudet,
Gestit & athletam mirificare suum.
Quisque precator ades, fidenter poscere noris,

Impos namque redit qui dubitanter adit.
Cumque precum murmur te propter fuderis intus,
Et gemitum toto prompseris ex animo:
Eugenium, quæso, propius adjunge querelis:
Sic culpis veniam promereare tuis.

X.

IN BASILICA S. FELICIS QUÆ EST IN TUTANESIO.

ECce domus Domini qua ducit ad atria cæli,
Cordibus afflictis huc properate viri.
Gaudia pro luctu referet, lutusque redibit,
Fuderit hic tristis qui lacrymando preces.
Quatuor in titulis constat hæc janua templi,
Sed prima Felix culmina functus habet.
Hic fessis requies, hic victus manat egenis,
Hic sacrum monachis extat ovile piis.
Hoc opus Ætherius cara cum conjuge fecit,
Cui nomen olim Teudesuinta fuit.
Quisque precator ades, horum memorare benigne:
Sic pater omnipotens sit memor ipse tui.

XI.

QUERIMONIA ÆGRITUDINIS PROPRIÆ.

VÆ mihi, væ misero, qui semper fessus anhelo,
Et fractus animo languida membra traho.
Morbus adest jugis, desunt fomenta salutis,
Hinc dolor ossa terit, cor pavor inde quatit.
Omnia quæ prosunt validis, sunt noxia nobis,
Dum stomachus tenuis viscera læsa gerit.
Frigida me lædunt, nec semper fervida prosunt,
Dum male corpus habet, nec mea vita placet.
Da Christe quæso veniam, da Christe medelam,
Nam tædet animum tot mala ferre simul.

XII.

LAMENTUM DE ADVENTU PROPRIÆ SENECTUTIS.

IMpia jam miserum me captat curva senectus,
Inde dolore novo carmina mæsta cano.
Fletibus ecce rigo roranti vertice malas,
Et lacrymosa petunt murmura nostro polum.
Ante tamen nostris ipsa pandetur Iambis,
Quam noceat morbis intoleranda suis.

Crudelis ætas, o senectus improba,
Quæ cuncta pulcra fauce sæva devoras,
Rictu voraci nigra pandis guttura,
Mortale germen ut noverca sauciat,
Et sauciatum mortis ense perforas.
Te proximante robur omne deficit,
Salus recedit, ægritudo provenit,
Sensus hebescunt, pulchritudo deperit,
Tabescit ægrum pectus in suspiriis,
Gaudere tædet, ejulare complacet.
Tu frangis ossa, membra rugis asperas,
Comas recidis, atque canos inseris,
Dentes retundis, maculentos efficis,
Tremore fœdo corpus omne succutis,
Febres minuris, & dolores ingeris.
Per te podagra dura gignit tubera,
Anhela tussis expuit putriflua,
Cutem perurit vulnerum profusio,
Potus cibique nulla delectatio,
Lamenta sola conferunt solacium.
Hæc tædiosa mente dum recogito,
Libet relictis omnibus quæ transeunt,
Deum timere, sempiterna quærere,

Terrena lucra deputare pulverem,
Orare semper, atque flendo dicere,
Abite pessum vana mundi gaudia,
Opes caducæ, luculenta prædia,
Fasces, honores, blandimenta noxia.
Jam finis instat, & ruina proxima,
Jam mors cruenta nostra pulsat limina.

O mors omnivorax, ad te nunc verto querelam:
Cur miserum sequeris? cur properando venis?
Tu facis ut rapido volvantur tempora cursu,
Accelerentque suos fata cruenta gradus.
Quum tu deproperas, tunc vitæ gaudia cessant,
Umbra pavenda venit, lux radiata fugit.
Omnia vitali privantur viscera motu,
Clauduntur oculi, garrula lingua tacet.
Surdescunt patulæ tunsis anfractibus aures,
Naribus occlusis non odor ullus adest.
Non spirat pulmo flabris vitalibus auras,
Frigida membra rigent, nec cruor ipse calet.
Tabe fluunt carnes, corrodunt omnia vermes,
Sic species hominis fit putrefacta cinis.
Multa pavenda quidem cecini, seu multa tremenda,
Sed mage quid verear nunc lacrymando loquar.
Judicis altithroni jam tristis cerno tribunal,
Cujus ad intuitum cuncta creata tremunt.
Substernit niveas cælorum turba coronas,
Et titubante genu proruit ante thronum.
Cernere sic ambit Dominum, sic semper amare,
Ut pulset animum mixtus amore timor.
Quid faciet ergo vermis, putredo, favilla,
Si Christi faciem corda beata pavent?
Oppressi, rapui, nudavi, crimina finxi,
Pauperis ad vocem mens mea surda fuit.
Corrupi proprium lascivo vulnere corpus,
Hic miser hinc pavidus hinc tremulentus eo.
Nulla meas unquam venia compescuit iras,
Nec sine felle furens, nec sine cæde fui.
Inde pavet animus similes ne perferat ictus,
Aut pœna laceret quæ sine fine nocet.
Nam licet hic modico patrentur tempore probra,
Longa tamen animam post male flamma cremat.
Talia dum rite paveo, dum corde tremesco,
Te te, summe Deus, pro pietate peto.
Te sine nemo valet peccati tollere labem,
Aut mentem vitiis emaculare suis.
Dimitte culpam misero, dimitte reatum,
Effice post lapsum, post mala tanta bonum.
Parce precor animæ pulsanti, parce petenti,
Quæ flammas metuit, dum sua facta gemit.
Gaudia tu sanctis, tu reddis præmia justis,
Eugenii miseri sit rogo pœna levis.

Nosse quicumque cupis, aut requiris
Quæ mei causa fuerit laboris,
Hujus ut vitæ mala funerarem,
Disce benigne.
Dum quaterdenos simul & novenos
Vita non felix agitaret annos,
Dumque me pigra peteret senectus
Præpete cursu:
Accidit lasso gravis ægritudo,
Quæ fere mortis minitaret ictum,
Ac diu fessa cruciaret acri
Membra dolore.
Febris incerta terebrabat ossa,
Languida mortis caro defluebat,
Nulla quassatum recreabat esca,
Potio nulla.
Tanta me crebro mala dum ferirent,
Mortis horrendæ trepidus pavore,
Labilem currum fugientis ævi
Carmine prompsi.

XIII.

EJUSDEM METRO TROCHAICO de brevitate hujus vitæ.

CRiminam mole gravatas, & reatu fautius,
Carmen insonare nitor luctuosis qaestibus,
Lacrymis ora madesceunt, verberuatur pectora,
Muadus ecce uatas æger, & ruiaam anutiat,
Tempora gruta fugaatur, iageruntur pessima.
Omniu mala propinqauat, & boaa prætervolant;
Eugeni miselle ploru, langaor instat improbus,
Vita transit, fiais urget, ira pendet cælitus.
Jannam pulsat at intres mortis ecce auntius.
Cur iniqae concupisceis falsa mundi guadia?
Cur cadaca aon relinquis, carris ad perenaiu?
Dam petis tantilla lacra, dona perdis maxima,
Dic, miser, futurum ia luctu qaod tibi solussam?
Nil boai portabis illic, qao recedas ultio.
Pæna te cremubit ardeas, anxiabit spiritas.
Nemo se, miselle, credet, aemo consolubitur.
Non parentes, aut propiaqui, aou sodules optimi,
Canctu te proeal abibunt, qua amasti dulciter.
Corrige cradelis acta, terge noxam fletibas.
Sit tibi pro puue luctus. lacryma pro guadio.
Pande Christo probra cordis ejulando fletibas.
O Deas boaum perenne, semper exorabilis,
Cerne fletam profluentem de medullis intimis.
Viaelu crimiaam resolve, pone finem lucrymis.
Nolo me pater Averni maaeipes ineendio,
Flamma quo jugis aduret membru citra terminam.
Hic repeade quod meremur, sit quies post truasitum.
O genus mortule, mecam laerymas effundite,
Pauperi prabete victam, paree Christo dicite,
Forsitan iram refraaut, doaat iadulgeatiam.

XIV.

B. EUGENII EPISCOPI TOLETANI Epitaphium proprium.

E *Excipe, Christe potens, discretum corpore mentem,* M
U *Ut possim piei panam vitare baratri,* I
G *Graudis inest ealpa, sed tu pietate reduadas,* S
E *Elue probra, puter, & vita crimiaa tolle.* E
N *Non sim pro meritis sanctorum cœtibus exul.* L
I *Judice te prosit sanctum vidisse tribanal.* L
U *Vis, Lector, ano qui sim dinoscere versu?* U
S *Signa priora lege, mox altima aosse valebis.* S

XV.

ITEM ALIUD.

QUi me de nihilo formasti, conditor alme,
Ta pius in tumulo tu mea membra fove.
En cinis ad cinerem redii, vitumque peregi,
Sed patres cineres tu reparare vales.
Ascendat, o Christe potens, post fata peracta
Eugenius dextra lætus ad astra via.

XVI.

ITEM ALIUD.

SPes mihi, samme Deus, qaod functas morte resargam,
Nec jam post tumalum sic moriturus ero.
Sed qaia mortalis auaqaam sine crimine vixi,
Eugenii miseri tu miserere pie.

XVII.

DOMNI EVANTII.

N *Nobilis & magno virtutum culmine celse,* E
I *Ingens consiliis, & dextræ belliger actu,* V
C *Care mihi genitor, & vita carior ipsa* A
H *Hoc nati pietas offert post funera carmen,* N
O *Offerre incolumi quod mors infanda vetavit.* T
L *Lux tibi summa Dei, nec non & gratia Christi,* I
A *Adsit perpetuo, nec desit temporis usu,* U
O *Omnipotensque tuis non reddat debita culpis.* S

XVIII.

PACIS REDINTEGRATIO.

Gaudia præpetibus concurrunt undique votis,
Et gestit animum pax recreare meum.
Vivescunt sensus bello liteque repressi,
Et redit ad primum mens lacerata modum.
Crescit amore salus, procul o procul este dolores,
Nam jussit refugos jam stabilire Deus.
At tu perverse Dæmon, & pestifer anguis,
Nil prodesse tibi nunc peritura dole.
Non tua præda sumus, quamvis pia pectora rixis
Tunxeris ad modicum, non tua præda sumus.
Sic semper rapidis vanescas tabidus auris,
Et nos in Christo sic tueatur amor.

XIX.

HEPTAMETRUM DE PRIMORDIO MUNDI.

Primus in orbe dies lucis primordia sumpsit,
Alter splendifluis cælum firmavit in oris,
Tertius undivagum mare dat cum germine terra,
Quartus habet Phœbum, Lunamque, & sidera cæli,
Quintus plumigeras volucres, piscesque natantes,
Sextus quadrupedes, reptans, hominesque sagaces,
Septimus est Domino requies his rite peractis.

XX.

MONOSTICA DE DECEM PLAGIS ÆGYPTI.

Prima plaga Ægypti lymphas in sanguine vertit,
Altera ranarum crepitum, tabemque creavit,
Tertia mordaces culices de pulvere movit,
Quarta dedit muscas ictu sonituque pavendas,
Quinta quoque morte damnat animantia cuncta,
Sexta putrescenti vesicas vulnere patrat,
Septima fulmineum murmur cum grandine vibrat,
Octava frugi nocuas frondique locustas,
Nona paras piceas tactu palpante tenebras,
Ultima, quæ decima, prolis primordia truncat.

XXI.

DE INVENTORIBUS LITERARUM.

Moyses primus Hebræas exaravit literas,
Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas;
Quas Latini scriptitamus edidit Nicostrata,
Abraham Syras, & idem repperit Chaldaicas,
Isis arte non minori protulit Ægyptias,
** Gulfila prompsit Getarum quas videmus ultimas.*

* *Qui ab aliis* Wlphilas *dicitur.*

XXII.

DE ANIMANTIBUS AMBIGENIS.

HÆc sunt ambigena, qua unptu dispare constant.
Burdonem sonipes generat commixtus asella,
Mulus ab Arcadicis, & equina matre creatur.
Tityrus ex ovibus oritur bicorque parente,
Musmonem capra verveno semine gignit,
Apris atque sue setosus nascitur ibris,
At Lupus & catula formant coeundo Lyciscam.

XXIII.

AD JOHANNEM.

O Jo *versiculos nexos quia despicis* hannes,
Excipe di *sollers si nosti jungere* visos.
Cerne ca *pascentes dumoso in litore* melos,
Et por *triticea verrentes germina* cellos.
Ar *fitibunda petunt lympharum pocula* menta,
Atque bu *glandifera recubant sub tegmine* bulci.
Nunc pas *lanigeras ducunt ad pascua* tores,
Ei fœ *consumunt fraudantes munera* turæ.
Pro *tibi ut nostro veniat ex carmine* fectus,
Instar Lucilii cogor disrumpere versus.

XXIV.

AD EUSICIUM PRESBYTERUM.

SAnctorum meritis claro, semperque beato,
Eusicio Eugenius vilis & exiguus.
Accipe conscriptos plebeio carmine versus,
Quos dat dilecti pagina mœsta tibi.
Cara mihi vestros advexit epistola questus,
Et me tristifico perculit inde sono.
Oblitum te namque gemis vilescere nobis,
Inque meo vultum corde perisse tuum.
Crede meis verbis, nam fas est credere nobis,
Credere nempe licet, cum dubitare nocet.
Testor namque Deum, Sanctorum nomina testor,
Affectum vestri non tepuisse mihi.
Ante polus solis & Luna luce carebit,
Quam sim conspectus immemor ipse tui.
Ante quoque nostro discedet pectore vita,
Quam vestra mentis dulcis amicitia.
Volvent puncta dies, volventur mensibus anni,
Semper in ore meo nomen amorque tuus.
En quia deprompsit affectum pagina nostrum,
Dilige me nimium, dilige me nimium.
Obsequio cordis persolvens jura salutis,
Hinc precor ut miseri sis memor alme tui.
Christus ubique tuis concedat prospera votis,
Et parcat culpis Christus ubique meis.

XXV.

AD QUENDAM FAMILIAREM.

SÆpe tuam placide cupio quia nosse salutem,
Idcirco nostrum percipe latus Ave.
Ac ne longifluo grandescat epistola tractu,
Quod possum breviter, dulcis amice, Vale.

XXVI.

ITEM AD EUNDEM.

Immensas Domino laudes, gratesque rependi,
Quod missa incolumem te mihi charta dedit.
Inde salutigerum devoto pectore carmen
Mittimus, & caro dicimus ore Vale.

XXVII.

ITEM AD EUNDEM.

Multa salus nobis, si sunt tibi dona salutis:
At tu sospes ave, tu sine fine vale.

XXVIII.

VERSUS DE TEMPORE.

Quinque trahit volvens annorum tempora Lustrum,
Quatuor ex annis numerus finitur Olympi,
Nam tribus impletis Trieterica solvere mos est.

XXIX.

VERSUS SUPRA LECTUM.

Imperat omnipotens, procul o procul effuge dæmon,
Ne fraude nostrum possis adire torum.
Ne somnos turbes, ne mortis vincla ministres.
Ne fallas animum sordibus ipse meum.

XXX.

VERSUS DE ESTATE.

Dura quod gignit & amara cunctis,
Tempus æstivum resonare cogor,
Sapphico tristi modulante versu,
Omnia passus.
Nunc polus Phœbi nimio calore
Æstibus flagrat, fluviosque siccat,
Intonat tristis, jaculansque vibrat
Fulmina dira.
Ingruit imber inimicus arvis,
Flore nam suevit spoliare vites:
Spem quoque frugum populat nivosis
Grando lapillis.
Bufo nunc turget, & amica silvis
Vipera lædit, gelidusque serpens,
Scorpius ictu jugulat, paritque
Stellio pestem.
Musca nunc sævit, piceaque blatta,
Et culex mordax, olidusque cimex,
Suetus in nocte vigilare pulex
Corpora pungit.
Tollat hæc monstra Deus imprecanti.
Pelle languorem, tribue quietem,
Ut queam gratas placido sopore
Carpere noctes.

XXXI.

DE MORTE CONJUGIS CHINDASUINDI REGIS.

Si dare pro morte gemmas licuisset & aurum,
Nulla mihi poteraas regum dissolvere vitam.
Sed quia sors una cuncta mortalia quassat,
Nec pretium redimit reges, nec fletus egentes.
Hinc ego te, conjux, quia vincere fata nequivi,
Funere perfunctam sanctis commendo tuendam.
Ut cum flamma vorax veniet comburere terras,
Cœtibus ipsorum merito sociata resurgas.
Et nunc cara mihi jam Reciverga valeto,
Quodque paro feretrum rex Cindafuintus, amato.
Annoram breviter restat edicere summam,
Qua tenuit vitam, simul & connubia nostra.
Fœdera conjugii septem fere duxit in annos,
Undecies binis ævum cum mensibus octo.

DRACONTII LIBELLI

A BEATO EUGENIO

JUSSU REGIS EMENDATI.

Eugenii Epistola ad Chindasuintum Regem.

Inclyto, glorioso rerum domino Chindasuinto, Principi summo, & maximo Regum, Eugenius vestrorum fidelium servulus.

Clementiæ vestræ jussis, serenissime Princeps, plus volvendo deserviens, quam valendo, Dracontii cujusdam libellos multis videns erroribus involutos, Christo Domino tribuente valorem, pro tenuitate mei fenfuli fabcorrexi. Hoc videlicet moderamine custodito, quo superflua demerem, semiplena supplerem, fracta constabilirem, & crebro repetita mutarem. Versiculi sane, quos huic operi detrahendos esse putavi, & sensu tepidi, & verbis illepidi, & nulla probantur ratione subnixi: nec in eis aliquid reperitur, quo lectoris animus animetur, aut mulceatur doctus, aut doceatur indoctus. Et quoniam de die septimo præfatus auctor omnino reticuit, semum mihi opusculum videbatur, si non inde aliquid in hoc codicalo haberetur. Idcirco in fine libelli, quamvis pedestri sermone, sex dierum recapitulationem singulis versiculis, quos olim condidi, denotavi: de die vero septimo quæ visa sunt dicenda subnexui: decretumque divale, ac si non ut volui, velut valui consummavi. implorans vestri solii prælargissimam pietatem, ut vile servuli fidelis oblatum vestra sibi gloria efficere dignetur acceptum: fiatque mihi misero repensio fructuosa laboris, placida respectus vestri contributa gratia vel favoris.

PRÆFATIO.

Principis insignem faciem visure libelle,
Cujus ad imperium meruisti sorde carere,
Et capere nitidum longo post tempore pallam:
Cœperis ut limen aula regalis adire,
Atque auro rutilo radiantem cernere sedem,
Incipe quamprimum largas persolvere grates,
Errorum quod nube carens correctus haberis:
Dein prostratus humi veniam deposce precatu,
Latorisque tui sollers patronus adesto,
Ignoscat placidus, ignoscat mente benignus,
Quod te sordidulum dum conor rite lavare,
Asperius impressa manus tenuando polivit.
At si de plebe quisquam livore perustus
Dixerit, & quis est veterum qui carmina mutat?
Scribit qui levibus epigrammata vana libellis?
Noverit hoc ipse, quod nusquam culpa putatur,
Quam non velle videt, sed major jussio cogit.
Denique jussa bona dum promulgantur agenda.
Qui complet sapiens, qui vult contemnere demens.

Quod si Virgilius, & vatum summus Homerus,
Censuram meruere novam post facta subire,
Quam dat Aristarchus, Tucca Variusque, Probusque,
Cur dedignetur, quod jussus Principe magno,
Parvula præparvi Draconti carmina libri,
Parvulus Eugenius nugarum mole piavi?

DRACONTII HEXAEMERON.

PRima die lux est terris, mors una tenebris,
Lux datur ante polum, lux clari causa diei,
Lux jubar æthereum, lux noctis times & umbra,
Lux facies rebus cunctis, & lux elementis,
Lux genitis factisque calor, lux gratia solis,
Lux decus astrorum, lux aurea cornua lunæ,
Lux fulgor culi, lux & primordia mundi,
Lux splendor flammæ, lux magni temporis index,
Lux opus auctoris primum, candorque pudoris,
Lux honor agricolis, requies lux omnibus agris,
Lux ævi meta, lux quæ dat tempora metis,
Qua bene constructa mundi primordia lucent.
Clarus ubique Deus, nunquam mutabilis auctor,
Quem non obscurant quæcumque ex parte tenebræ,
Nec celantur ei quæcumque obscura geruntur.
Principium factis lucem dat lucis origo,
Qua mundo vita præmissa est princepe luce,
Quæ totum præcessit opus quod continet orbis,
Quæ solis prævenit iter, lumenque coruscum,
Cujus jussit ope clarescere cuncta creata.
Altera quippe dies cæli convexa meretur,
Et supra cælos ingentia flumina dantur,
Ac dominatur aqua glomeratis fontibus alma,
Ignibus æthereis cælesti sede locatis.
Unda beata nimis, meruit quæ tecta polorum
Celsa favore Dei, jussu suspensa Tonantis.
Limitibus contenta suis elementa morantur,
Nec flammas restinguit aqua, glaciemve teporat
Flammeus ignis aquæ. servant sub lege tenorem
Incorrupta suum, non impugnata vicissim,
Non discreta quidem, sed nec permixta morantur.
Tertia cæruleum ponti lux edidit æquor,
Fluctibus immensis pelagi freta glauca liquescunt,
Et mare navigerum quatitur spumantibus undis.
Ipsa dies terram meruit de fluctibus auctam.
Eruitur terra vasto demersa profundo,
Et solidante globo gravior per inane pependit.
Sustentant solidam fluidis radicibus undæ,
Quam molles portant ceu fundamenta liquores,
Arida materies rapitur de corde fluenti,
Nondum mater humus: cujus pars solvit arenam,
In glebas pars membra ligat, pars saxea turget,
Cautibus extat montis apex, pars flumina mergit,
Planitie pars tensa jacet, pars litora curvat,
Pars datur in tumulos: pars aspera rupibus horret,
Pars riget inculta, residet pars valle profunda,
Et colles tumidi cumulis juga celsa supinant,
Atque humiles campos spatiis æqualibus aptant,
Pars data dulcifluis undantis fontibus agri.
Promicur herba virens, it surculus omnis in auras,
Et semper vestita comis frondescit oliva.
Omnia poma virens profert, non parturit arbor,
Lingua laurus honos solvit donanda poetis.
Torta per obliquos it vitis in orbe corymbos,
Verberat & palmæ calamos fluitante flagello:
Vinea pampineos subarundinat ebria campos,
Munera lætitiæ spondens pendentibus uvis,
Fructibus & variis redolent florentia rura.
Una parens tellus non unum fundit odorem:
Sed quot sunt herbæ, tot permiscentur odores.
India tunc primum generans pigmenta per herbas
Eduxit sub sole novo, rudibusque racemis.
Est locus interea diffundens quatuor amnes,

Floribus ambrosiis gemmato cespite pictus,
Plenus odoriferis nunquam marcentibus herbis,
Hortus in orbe Dei cunctis felicior hortis.
Fructus inest anni, cum tempora nesciat anni,
Illic floret humus semper sub vere perenni,
Arboreis hinc inde comis vestitur amœnis.
Frondibus intextis ramorum murus opacus
Stringitur, atque omni pendent ex arbore fructus,
Et passim per prata jacent, non Solis anhelis
Flammatur radiis, quatitur nec flatibus ullis,
Nec conjuratis furit illic turbo procellis.
Non glacies districta domat, non grandinis ictus
Verberat, aut gelidis canescunt prata pruinis.
Sunt ibi sed placiti fructus, quos mollior aura
Edidit exurgens nitidis de fontibus horti.
Arboribus movet illa comas de flamine molli,
Frondibus impulsis immobilis umbra vagatur.
Fluctuat omne nemus, & nutant pendula poma.
Ver ibi perpetuum communes temperat auras,
Ne lædat flores, & ut omnia poma coquantur.
Non apibus labor est ceris formare cicutas,
Nectaris ætherei sudant ex arbore mella,
Et pendent foliis jam pocula blanda futura,
Pendet & optata vivax medicina salutis.
Cætera depingit variis natura figuris.
Auroram jam quarta dies præmiserat undis,
Et rutilante polo compresserat astra rubore:
Mox solis radiare globum jubet igne salutis.
Flamma salutaris perfundit lumine mundum,
Cuncta salutifero rident elementa vapore.
Cujus ab igne suo lunam jubet ire secundam,
Nigra tenebrarum corrumpere tempora noctis,
Et trepidam proferre diem comitante quiete.
Candida somnigeris perlustrat cornibus axem,
Qua numero est majore brevis, & plena minore,
Flammeus ornatus cœli per sidera fulsit,
Officia stellis, numeros, & nomina jussit:
Tempora distribuit, loca contulit, ignibus egit,
Limitibus fixit, jubar induit, axe rotavit,
Cursibus aptavit, cœli regionibus addit:
Agminis innumeri nec flammea sidera cœlum
Destituunt quocumque die, sed luce premuntur
Luminis immensi radiato vertice Phœbi.
Nec mirum si clara latent sub sole corusco
Sidera, quo mundum monstrat mensura minorem.
Qui foves igne pio cœlum, mare, sidera, terras:
Conceptum virtute Dei quem sphæra polorum
Sustinet, & sentit Dominum per cuncta tonantem:
Cujus ab imperio veniunt quæcumque ministrat.
Omnia jussus agit, totum sub lege laborat,
Miles & ipse Dei, cum lunam & sidera cuncta
Ostentat, sub vere novo, sub tempore primo,
Sub tirone die veterana in sæcla paratus.
Addit quinta dies animalia cuncta profundi.
In corpus solidantur aquæ, nervique ligantur.
Musculus humor erat, fluctus durescit in ossa,
Atque oculi gemmantur aquis humore gelato,
Et quot sunt fluctus, tot forsan in æquore pisces.
Luserunt fluido per cærula vasta natatu,
Et crispante freto perflabant naribus undas:
Terrigenis factura cibos post cuncta creandis.
Exilit inde volans genus plumea lata per auras,
Aera concutiens pennis crepitante volatu,
Et puro collaudant Dominum meruisse creari.
Has niveo candore nitent, has purpura vestit,
His croceus plumæ color est, has aureus ornat,
Albentes aliis pennæ solidantur ocellis,
Atque hyacinthus adest per colla & pectora fulgens:
Eminet his cristatus apex, has lingua decorat,
Has virides pennæ reddunt, has discolor ornat
Multa per innumeras currens pictura volucres.
Et levibus tenuem subtexunt aera plumis.
Ipsa dies folium ramis, & floribus herbas,

Evomit, & spicis ucnit seges omnis aristas.
Sylva comis vestita viret, nidosque loquutes
Exhibet, & varius decantat garrula voces.
Cum vagabunda volat commotis plausibus ales,
Frondibus insidens vento cum fronde movetur,
Unguibus ad ramos infixa tenacibus hærens.
Pennigerum vernare nemus vapor urget in usus
Pignoris, & molli durescunt ova tepore.
Pennantur tunc membra globis, animantur, anhelant,
Rumpuntur, confracta sonant, nutrita volatus
Tentant, & rudibus librantur in aera pennis.
Sed cum discordent inter se elementa coacta,
Fœtibus eductis concordant unda vel ignis:
Unda creat volucres, producit flamma volucres.
Pabula montis erant, sed non qui pasceret herbas
Affuit: intacta senuissent floribus herba,
Ni pascenda daret tellus jumenta per agros.
Sexta dies Phœbi rutilo processerat ortu,
Cum natura parens gignit animantia terris.
Cornibus erumpunt armata fronte juvenci,
Et per prata vagos sequitur sua bucula tauros.
Cervus in arva fugax palmatis cornibus errat,
Et velox prorumpit equus, pecus utile bellis.
Impia terribiles producit terra leones.
Simplicitas ovium fraudes passura luporum,
Et raucos timuit discurrens dama molossos,
Spumat aper, mortes lunato dente minatur,
Et latus obliquans meditatur prælia torvus,
Ac maxilla ferox duros desævit in armos,
Audacter certans spumantia bella movere.
Gignitur omne genus pecudum, genus omne ferarum,
Inter prata vagum nullo custode per herbas.
Instar montis habens incedit bestia mole.
Promitur anguis hians, quatiens sub dente venenum,
Et maculosa repit squamis per viscera serpens,
Atra venena nocens missura e flatibus oris,
Et subito sparsura graves per sibila mortes,
Atque eadem membris impertitura medelas.
Sed ne cuncta simul passim permixta fuissent,
Distribuit loca certa Deus, & tempora fixit.
Tempore non uno veniunt quæ sæva vocantur,
Non semper movet arma leo, nec scorpius ictum
Semper habet, nec semper agit fera vipera morsus,
Nec semper tollunt ad vulnera colla cerastæ.
Non semper furit unda maris, non semper adurit
Solis ubique calor: pro tempore temperat ignes,
Pro regione plaga contemperat unda vaporem,
Et modo bellantes fluctus freta pigra succumbunt.
Ipse polus, qui grande tonat, fine nube serenus
Jam tacet, & puro redeunt sua lumina cœlo.
Multa locis data sunt variis dispersa per orbem.
Arida vipereos angues suscepit arena,
Humida sortitur tellus fera colla leonum:
India cum gemmis & eburnea monstra minatur,
Bellua divinos inter generatur odores,
Ambrosiasque sapit male frangens bestia messes,
Incertusque color tigris per mille colores
Montibus Hyrcanis venit, atque effœta marito
Mittitur, ut vincat currens orbata procellas.
Cornibus erectis sortita est Africa damas,
Concava suscipiunt per montes saxa dracones.
Cætera distribuit diversis semina terris:
Plurima conjunxit, sed cespite multa diremit.
Munera præterea funduntur divitis auri:
Protulit eximias illustrior India gemmas,
Producunt niveos & litora rubra lapillos,
Flammantes viridesque tulit Babylonia crustas,
Persida nobilitat pretiosis litora gemmis,
Frigidus & roseo carbunculus ardet honore.
Seres fila trahunt nullo sub pollice ducta,
Balsama Cæsareos plorant virgulta per agros,
Et nimis umbrosum lacryma dant munus odores,
Cinnamon interior profert Phœnicia tellus,

Solis amica nimis: nam non de sole perusta
Hæc nardi floret, hæc portio fundit amomum.
Omnibus his genitis, animal rationis amicum.
Formatur virtute Dei, limatur in artus.
Ut dominator eat moderatior omnibus unus
Naturæ jussu quæ protulit omnia princeps.
Ast hominem non terra parit, non pontus ab undis,
Non cælum, non astra creant, non purior aer:
Sed dominatorum dominator summus, & auctor,
Limavit per membra virum de pulvere factum.
Limus adhuc deformis erat: membratur in artus
Corporea species hominis, cælestis imago:
Conspicitur nova forma viri, sine mente parumper,
Spiritus infusus subito per membra encurrit,
Et calefacta rubens tenuit præcordia sanguis.
Mox rubuere genæ, totos rubor inficit arcus:
Jam cutis est qui pulvis erat, jam terra medullas
Ossibus includit, surgunt in messe capilli,
Orbe micant gemino geminantia lumina visu,
Et vocem compago dedit nova machina surgens,
Auctorem laudare suum gavisa quod esset.
Tunc oculos per cuncta jacit: miratur amœnum
Sic florere locum, sic puros fontibus amnes
Quattuor undifluo stringentes gurgite ripas,
Ire per arboreos saltus, camposque virentes.
Miratur se quid sit homo, quos factus ad usus:
Scire cupit, simplex & non habet unde requirat,
Quo merito sibimet data sit possessio mundi,
Atque æterna domus nemoris per florea rura.
Parva procul spectat virides jumenta per agros e
Hac de re tacitus volvitque & corde requirit,
Vel quare secum non sint hac ipsa volutus:
Nam consorte carens, cum quo conferret, egebat.
Viderat omnipotens hac illum corde moventem,
Et miseratus ait: Demus solatia facto,
Participem generis. tanquam si diceret auctor,
Non solum decet esse virum, consortia blanda
Noverit, uxor erit cujus tamen iste maritus
Conjugium se quisque vocet, dulcedo recurrat
Cordibus innocuis, & sint sibi pignus uterque,
Velle pares, & nolle pares, stant una voluntas,
Pars animi concors, paribus decurrere votis,
Ambo sibi requies cordis, sint ambo fideles,
Et quicumque datur casus, sit causa duorum.
Nec mora, jam venit alta quies, oculosque supinat
Somnus, & in dulcem solvuntur membra soporem:
Sed cum jure Deus nullo prohibente valeret
Demere particulam, de quo prius ipse pararat:
Attamen ablata juveni ne costa doleret,
Redderet & tristem subito, quem lædere nollet:
Fur opifex vult esse suus. nam posset alumnam
Pulvere de simili princeps formare puellam.
Sed quo plenus amor toto de corde veniret,
Noscere in uxore voluit sua membra maritum.
Dividitur contexta cutis, subducitur una
Sensim costa viro, sed mox reditura marito.
Nam juvenis de parte brevi formatur adulta
Virgo, decora, rudis, matura tumentibus annis,
Conjugii sobolisque capax, quibus apta probatur,
Et sine lacte pio crescit infantia pubes.
Excutitur somno juvenis, videt ipse puellam
Ante oculos astare suos, pater inde maritus,
Non tantum ex coitu genitor, sed conjugis auctor:
Somnus erat partus, conceptus semine nullo,
Materiem sopita quies produxit amoris,
Affectusque novo blandi genuere sopores.
Constitit ante oculos nullo velamine tecta,
Corpore nuda simul niveo, ceu Nympha profundi:
Cæsaries intonsa comis, gena pulchra rubore,
Omnia pulchra gerens, oculos, os, colla, manusque:
Ut qualem possent digiti formare Tonantis,
Nescia mens illis fieri qua causa fuisset.
Tunc Deus & princeps ambos conjunxit in unum,

Et remeat sua costa viro, sua membra recepit:
Accipit & sænus, cum non sit debitor ullus.
His datur omnis humus, & quicquid jussa creavit,
Aeris & pelagi fœtus, elementa duorum
Arbitrio commissa maneot, his Crescite dixit
Omnipotens, replete solum de semine vestro,
Sanguinis ingeniti natos nutrite nepotes,
Et de prole novos iterum reparate jugales.
Dumque fretum terra, dum cælum sublevat aer,
Dum solis micat axe jubar, dum luoa tenebras
Dissipat, & puro lucent mea sidera cælo,
Sumere quicquid habent pomaria oostra licebit,
Deliciaque flueot vobis, & honesta voluptas:
Arboris unius tantum nescite saporem.
Dixerat ista Deus, sanxit oatura, quod inquit
Omnipotens, migrare diem, discedere solem,
Nec lucem remeare putat terrena propago,
Subductisque oigris collucet luna teoebris,
Sidera cuncta notant cœlo radiare sereno.
Ast ubi purpureum surgentem ex æquore cernunt
Luciferum vibrare jubar, flammasque ciere,
Et reducem super astra diem de sole rubentem,
Mox revocata fovent hesterna in gaudia mentes,
Temporis & requiem noscentes, luce diuroa
Cœperunt sperare diem, ridere tenebras.
Tot bona facta Deus non obliviscitur unquam;
Quæ propter homines fecit, sanxitque manere.
His Dominus pietatis opem subducere non vult,
Projicere nec plasma suum vult conditor avi,
Esse oihil prorsus se præter ubique rogandum,
Et nisi subveniat, succurrent non erit ullus.
Inde malo bonus est homini Deus, omnibus auctor,
Ipse opifex, dominus, rector, dux, arbiter, index,
Continua booitate pius, virtute modestus,
Simplicitate bonus, & culmine celsior omni.
Ibant per flores, & tota rosaria læti
Inter odoratas messes, lucosque virentes,
Simpliciter pecudum ritu, vel more ferarum,
Corporibus nudis, & nescia corda pudoris.
Quæ pars membrorum secretior esset habenda,
Unde rudes scirent, quid moribus esset honestum?
Quod digitos oculosque putant, hoc membra pudenda.
Publica jungebant affectibus oscula passim,
Nec rubor ullus erat: cum staret origo pudoris,
Illicitumque sibi prorsus nihil esse putabant,
Et bene eredebaot, quibus omoia jussit ad usum,
Arboris unius fructus sub lege negato.
Vomere noo tellus, non rastris jussa domari,
Quærere nec sudor fructus quocunque labore
Cogitur, aut campos aliquo de fonte rigare.
Imbriferis semper pluviis absentibus uber
Cespe, & arbitrio crescit fœtura marito.
Præterea solis datus est locus ille duobus,
Deliciis hominum tantum constructus opacis.
Noo placidas sustentat aves, non ore cruentas;
Unguibus armatas nescit perferre volucres:
Omne genus pecudum, nescit genus omne ferarum.
Solus ibi irrepsit squamoso corpore serpens,
Fraudibus imbutus mortis, caput omne malorum,
Pectore viperen mellitum ex ore venenum
Fuoereo sub dente paraos spumante palato.
Ergo ubi livor edax contusum dente veoenum
Invidiæ mordacis habens sub froote modesta,
Quærit opem sceleris, per quam fallatur honestas,
Simplicitasque cadat, vel credula corda reatus
Incurrant non fraude sua, sed clade perenni.
Fortia corda viri non expugnanda per anguem
Præsensit pietatis inops: sed conjugis aures
Aggreditur sub voce pia, sermone maligno
Insidiosus adit heu mollia corda puellæ,
Ingerit ore cibos crudeli funere plenos.
His simul assumptis reserantur lumina cordis,
Ac permixta bonis patuit doctrina malorum.

Pœnituis nescisse dapes, & damna putantur
Temporis exacta spatia. procedere pejus
Ausum quippe nefas. tentat seducta maritum,
Et capit insontem jam noxia fœmina victum,
Circumventa perit, sed circumscripta fefelit.
Nec circumscripta serpens impune triumphat.
Nam postquam juvenis violata mente comedit
Funereos sine lege cibos in morte futurus,
Mox sapit infelix quid pravum, quid sit honestum;
Cognita simplicitas & mox est corde fugata.
Membra pudenda putat partem quæ est prolis origo,
Et qua ventris erat pridem digestio turpis.
Omnibus ex membris pars mundior ipsa putatur;
Noxia sola magis fuerat quæ in corpore toto.
Os aditum mortis tunc protulit, atque rejecit
Lingua malisuada, sed & aures limina mortis.
Viderat omnipotens omnem didicisse pudorem,
Perdiderant quem fraude truci, dapibusque comesis,
Errantes per prata reos, foliisque tegentes
Jam fœdos artus, dant agnita membra reatum,
Inlicitum licitum reputant, licitumque profecto
Creditur esse nefas. hos increpat ore tonanti
Sacrilegos, qui jura Dei calcando profanant.
Dum quærunt ullas foliis vel rupe latebras:
Hinc magis obtunsi, quod credunt posse latere
Tunc quodcumque Deum, cui cuncta creata patescunt.
Et merito quia cuncta facit fecitque jubendo,
Non fugit artificem, calidos quæ massa caminos
Sustineat, rubigo latens quæ viscera ferri
Conrodat, quæ missa semel fornace liquescat.
Hic non defossa prodit tellure metalla,
Promittens saxis, & non de pulvere gemmat.
Scit quibus immittat mordaces fluctibus hamos,
Retibus aut pisces fallat scrutator aquarum,
Et male venturas spondet sibi nauta procellas.
Si pluvialis hyems, aut saxeus urgeat imber,
Non latet agricolam. sub terris providus unda
Promittit fontes designans arte saporem.
Inspecta tellure semel sine flatibus ullis,
Sibila dum reticent, necdum serpente notato,
Prædicit Psyllus vim cujuscumque veneni.
Signa videt medicus mortis, reducisque salutis,
Et negat aut spondet victurum judice visu,
Tædia lætitiæ, vel gaudia luctibus indent.
Cur exempla damus populi præscire futura,
Cum testante Deo doceatur nosse quod instat?
Natio viperea clamat, mortalibus inquit,
Signa poli nostis, prædicitis imminet imber.
Et veniet, nec fallit hyems, nec tardat adesse.
Ecce genus hominum ventura scire probatur.
Nec mirum, Christi si sentit imago futurum,
Cum nos venturum moneant animalia multa.
Ardea, rana, sues, formica, corvus, hirundo
Prædicunt pluvias, nec jam præsagia fallunt.
Quid, res exanimes testas ardente lucerna
Scintillare oleum fungis crescentibus ignem?
An Deus omnipotens posset nescire latebras
Rupis, & ex foliis vestis contexta caducis
Aspectus obstare Dei? tunc voce reatum,
Crimine femineo semet peccasse fatetur:
Infelix conjux in conjuge facta redundat,
Et reus excusat, sed non purgandus agebat,
Et sic participem propter solatia cladis
Conscius adsciverit socius: ceu femina possit
Ad scelus horrendum vel sæva piacula mortis
Supplicio sociante duos relevare reatu.
Credidit infelix: sed par sententia damnat,
Quos par culpa tenet. gradus illic temporis inter
Est tantum, nam causa ligat communis utrumque.
Exurgit censura Dei pietate severa,
Et vita mortisque simul sententia fertur.
Supplicium infelix, quo mors datur, atque negatur.
Ultio vitalis cohibetur limite mortis.

Pœna mori crudelis erat, sed vivere pejus.
Ocia, delicias perdunt, discuntque labores,
Qui cultore Deo fructum telluris habebant,
Agricola dominus quam nondum verterat unquam:
Ipse rigator erat, sator, auctor, messor, arator.
Offendunt nunc ambo pium: truduntur ab horto
Perpetui floris, non est sub jure reorum,
Et vitæ mors meta datur, cum fine malorum.
Magna Dei pietas, semper qui temperat iras.
Vita gravis hominum subducitur impete mortis;
Quæ recidiva magis vivaci corde resurgit.
Mors mundanorum requies est certa laborum,
Et male viventi præstatur fine salutis.
Continuans quodcumque nocet pravumque bonumque
Solus in æternum Deus est regnator & auctor,
Virtus una Deus, trinus Deus omnis & unus:
De quo speratum conceditur omne benignum,
Et quæcumque jubet, præsumptio nulla refellit,
Nec deest effectus faciendi tempore eodem.
Quem penes & seosus primordia multa loquuntur,
Et voce reticente sonat super æthera sermo,
Ac mens pura Deum potius quam lingua precatur.
Ergo operis memor ipse sui, tunc imperat ambos
Sedibus egressos, placido dominentur ut orbi,
Ac totum quod mundus habet, sub jure teneerent:
Et quod floret humus, viridis quod germinat herba;
Quod spicat messis, quod ramis parturit arbor,
Quod gemmant vites, quod amœna comantia frondent,
Flumina quod mittunt fontes, quod fluctuat amnis,
Quod pelagi trahit unda freti, quod litora tundunt,
Murmure quod venti flantes vaga marmora crispant,
Quod generant terræ, quod flumina, pontus, & aer,
Usibus humanis data sunt hæc cuncta venire.
Ut similis qui factus erat de pulvere Christo,
His dominaretur cunctis sub carne creatis,
Corpora corporibus servirent cuncta subacta.
Spiritus interea servit sine corpore ventus,
Ventus agit nubes, in nubile crassior aer
Cogitur, hinc imbres veniunt, placidosque serenus
Ventus alit fructus, & ventus spicat aristas,
Ventilat æstivo quas flatu mollior aura.
Deflorat fructus, & decutit arbore flores.
Flatibus accendit flammas, & temperat æstus:
Flatibus alternis redeunt comitantia vitæ,
Itque reditque suos repetendo spiritus haustus,
Et dociI vento fibræ pulmonis anhelant,
Faucibus excurrens in naribus aura vicissim
Vitales recreat per membra tepentia sensus:
Atque modo gelidis, calidis nunc flatibus ora
Illustrata vigent, & tangunt flabra palatum.
Non hæc humanis tantum spiramina membris
Sunt data, sed cunctis animantibus aura recurrit.
Spiritus ille Dei, quo corpora cuncta moventur,
Omnia complectens agitat, fovet, inserit, urget:
Unde genus diversa trahunt & semina rerum,
Mobilis immenso veniens e fonte perenni.
Artificis formata manu digesta moventur
Ordine cuncta suo, manet irrevocabile munus,
Nec tamen intereunt pereuntia lege diurna.
Quis neges undifluos procedere fontibus amnes,
Quorum jam reditus nunquam speravit origo?
Incessanter aquas licet evomat impete pleno,
Jacturam tamen unda negat sentire fluenti.
Omnibus hic mos est de flammis tollere flammas,
Nec minuit quicquam detractus ab ignibus ignis.
Damna aliena solent aliorum lucra parare,
Hic quæstus non damna parant. in fomite flammis
Detractis auferte jubar, succiditur ignis.
Nec carnale genus minuit fœtura creando,
Ecce dedit homini plusquam sibi rex Deus auctor,
Formatur virtute Dei mas unus & una,
Et multos creat unus homo, mansura propago
Maxima fit generis, quam parvula fundit origo.

Parva Deo fuerat succedere cura peremptis,
Ni consumpta daret post sacla resurgere vita.
Sed ne sit fixum, reditus non esse sepultis
Cordibus, illorum qui legis sancta profanant,
Annua conspiciunt agris frumenta renasci
Mortua per sulcos terram findentis aratri:
Major & ex truncis surgit radicibus arbor,
Et foliis vestita viret redeuntibus annis.
Pampinus uvifera vitis sarmenta revestit,
Et geminata sui redeunt virgulta ruboris.
Ambrosio reduces rumpuntur cortice fructus,
Et cui vita fugax, & par cum flore senectus,
Fit rediviva virens & crinibus herba renatis.
Ligna renascuntur redux sub germine cuncta:
Quæ nunc herba fuit, lignum jacet, herba futura.
Squameus exuitur stellato tegmine serpens,
Pelle renascenti, rursus redeunte juventa,
Reptat hians anguis, per sibila guttura pandens.
Frontibus arboreis amittunt cornua cervi,
Anguibus absumptis, sed mox palmata resurgunt.
Aeriæ nudantur aves, cum penna vetusta,
Et nova subvestit reparatas pluma volucres.
Mortua præterea cæcorum lumina dudum
Nube tenebrarum discussa, luce recepta,
Ad visus redire suos, vultusque sepulti
Nocturnos perpessa dies osculatur imago.
Mortua pars hominis quoties pars una jacebat,
Funera viva gerens, vivax in morte cadaver:
Ac sine morte tamen vitali morte perempta,
Et rediviva salus reduci per membra vapore
Nascitur, & calidus repetit vitalia sensus,
Ossa tenent, venasque cient, sudansque medullas.
Phœnicis exhaustam renovat Deus igne juventam,
Combustusque senex tumulo procedit adultus,
Consumens dat membra rogus, sine sorte sepulcri.
Ignibus extinctis, jam mortua flamma resurgit,
Redditur ignis edax redivivo lumine candens,
Et scintilla volans incendia vasta reducit,
Et quod fumus erat, stridat jubar ignis anheli,
Igne vago rutilatur apex, fax cætera lambit,
Et cælum repetens erecto crine vagatur.
Mortua nox sub luce cadit, perit aurea luna,
Atque per ascensus & cornua colligit ignes,
Et dum cæca latet, reparato lumine fulget,
Mentiturque diem lux frigida solis imago.
Lucifero redeunte polo moriuntur & astra:
Nuncius auroræ subductus morte diurna
Lucifer, extinctas reficit per sidera flammas,
Exhinc nocturnis jubar emicat igne corusco.
Roscida puniceum spargens aurora ruborem,
Ducit ubique diem periturum noctis ab umbris:
Et tamen hæc de sole perit, quo missa rubebat.
Sol oculus cæli, famulus super astra Tonantis,
Cujus ab immensis languescunt sidera flammis,
Ni gelidis animetur aquis per cærula ponti,
Occidit ipse dies super æquora sole cadente:
Et quo demersus, novus æquore mane resurgit.
Vespere nocturno hunc radiata luce rubentem
Purpureis abscondit aquis, redditque diurne
Depositum natura suum sub nocte sepultum,
Mane resurgentem de fluctibus orbe recepto.
Tot simul exemplis moniti, defuncta renasci
Credamus virtute Dei, qua cuncta creavit.
Et generata vigent sub nutritore Tonante.
Qui cum regna poli teneat stellantis, & alti,
Aera concludit, terram levat, æquora solvit,
Et totum capit una manus quod sermo creavit:
Unus ubique Deus, dum jussio rumperet una.
Qui tantum pius est, quantum decet omnipotentem,
Et nulla virtute minor, nisi verberis ira,
Sed votis & sponte bonus, pietate & amore.
Quem mens pura juvat hominum, non victima supplex,
Ut se pœniteant sceleris mala vota reorum,

Et nova succedant animorum corda piorum.
Ille etenim Deus est, quem nulla retardat origo,
Cujus ab aspectu montes & saxa fluiscunt
In cineres, & pulvis erit, quem dura ligabant.
Qui visa tellure, simul mox pondera mundi
Concutit, & subito monstrat vaga terra tremorem,
Ac formidatos ostendit pendula motus.
Alveus expavit violato vertice turgens,
Dum reduces sentiret aquas, & sisteret amnem
Visa Dei facies, & marmora glauca fugaret
Gurgitis aequorei, quo mundus cingitur omnis,
Et pelago spatiante fretis ac litoris aestu.
Qui de thesauris ventorum flumina mittit,
Et fraenat rabidas in tempestate procellas.
Grandinis atque nivis qui novit quae sit origo,
Qui dat fulmineos collisis nubibus ignes,
Qui laxas abscondit aquas, & continet imbres,
Qui scit quo nitidus crystallus ventre creetur,
Candida materies glacies imitatur aquarum.
Qui noctes hiemis producit sole minore,
Et solis protendit iter flammantibus horis,
Qui Phoebi saltus statuit, Lunaque laboret,
Qui rosulis stellare nemus, vel floribus agros
Imperat autumni, qui dulcia poma saporat,
Et fragiles gemmis variat in vitibus uvas,
Ut cibus & potus sint ubera dulcia musti.
Qui dat corvorum pullis alimenta, facitque
Noverit ut vultur qua sit regione cadaver,
Dux odor usque fugax quem mox invitat ad escam,
Praepetis aut aquilae senio renovare juventam,
Quae rostro crescente famem tolerabat obunco.
Qui pascit quaecunque creat pietate parentis,
Vitae certa salus per mille pericula mortis.
Debilibus virtus, opulentia major egenis,
Auxilium miseris, spes & defensio pressis,
Fessorum virtus, dans nutrimenta salutis.
Qui facit aeternam ne mortalia lege latentis
Membra tegant animam, vento spirante loquaci:
Qui lunae crescente globo, jubet aequora crescant
Fluctibus abjectis, crescant cum fontibus amnes,
Crescat & inclusum capite genus omne cerebri,
Et minuantur aquae luna minuente liquores,
Ac decrescenti decrescant lege perenni.
Qui reges & regna domat, sternitque potentes,
Dejicit elatos, & mergit ab arce superbos,
Atque oppressores Deus opprimit, & pius ultor
Elevat elisos, & consolatur adactos
Luctibus & damnis, & vulnera saeva dolentes.
Tu nobis, invicte Deus, pietate medelam
Impendis, cui cuncta salus medicamine nullo est,
Quod species terrena parat languoris ad aestus.
Spes hominum cernens, & vota precantia complens,
Aspice despectum, dejectum tolle parumper,
Confessumque juva, quem poenitet esse nocentem,
Ut valeam narrare tuas hoc carmine laudes,
Quas potero: nam nemo valet narrare creatus
Vel modicum facientis opus, quod mens rea clamat
Pectore contuso lacrymans, & voce fideli.
Obses sermo tuus nostro num corde tenetur,
Quo te promittis nimia pietate parentem.

DRACONTII LIBER II.

Ad Theodosium juniorem Augustum.

Hoc sequenti libello auctoris satisfactio continetur, qua ab omnipotente Deo veniam petit, ne præcedenti carmine aliquid incautus errasset. Dein Theudosio juniori Augusto precem defert, cur de triumphis illius eodem opere tacuisset.

Rex æterne Deus, auctor rectorque serenus,
Quem tremit omne solum, qui regis igne polum.
Sidera, flamma, dies, quem sol, nox, luna fatentur
Auctorem, dominum sæcula cuncta probant.
Omnia permutans, nulla mutabilis ævo,
Posthac semper eris, qui es modo, vel fueris.
Nil confert demitque tibi tam longa vetustas:
Omnia tempus habent, nam tibi tempus abest.
Tu mentes hominum quamvis per singula ducis,
Effingisque bonis candida corda viris.
Qui facis iratus homini contraria bella,
Propitiusque jubes ut bona cuncta gerat.
Quicquid agunt homines, bona, prospera, sancta, modesta,
Te faciente fiunt, quo bona cuncta fiunt.
E contra adversa, probrosa, maligna, inhonesta
Tu fieri pateris, qui mala nulla facis.
Hæc tua lex docuit Moyse præscripta notante,
Cum perduratum cor Pharaonis ait.
Sic me lingua, Deus, lingua patrante reatum,
Noxia culpa ligans traxit ad inlicita.
Ut qui facta Ducum possem narrare tuorum,
Unde mihi possent dona venire simul:
Præmia despicerem tacitis tot regibus almis,
Et peterem subito certa pericla miser.
Quo nisi cælestis Domini conspectus ad athram,
Aspera cuncta premunt, prospera nulla juvant.
Irascente Deo membra mutantur & artus,
Vertuntur sensus, vertitur & species.
Persarum regem, Babylonica regna tenentem,
Post decus imperii novimus esse bovem.
Tum diademalem turparunt cornua frontem,
Mugitus pecudis verba fuere Ducis.
Erravit per prata vagus mala gramina pastus,
Et qui bos fuerat, de bove factus homo est.
Liquit & Antistes verus pater ille Joannis,
Elinguisque fuit voce tacente silens.
Ast ego peccando regi, Dominoque Deoque,
Pejor sum factus deteriorque tunc.
Vulnera vexati curat sua lingua molossi:
Heu me! quippe mihi vulnera lingua dedit.
Sed qui restituit pecudis post membra tyrannum,
Ut fieret rediens in sua regna bonus:
Quique reformavit taciti modulamina verbi,
Ut mutilata sonos lingua lignea daret:
Ipse meis parcet erratis, atque jubebit
Ut me respiciat restituatque pius.
Culpa quidem gravis est, venia sed digna, reatus.
Quod sine peccati crimine nemo fuit.
Nam Deus omnipotens potuit, dum conderet orbem,
Tristibus amotis optima sola dare.
Sed diversa creans & discordantia, jussit
Et bona mixta malis, & mala mixta bonis.
Sic elementa potens contraria miscuit auctor,
Humida cum siccis, ignea cum gelidis.
Litera doctiloquax apibus cognata probatur,
Queis datur ut habeant vulnera mella simul.
Cera dat ingenium pueris, primordia sensus:
Inde fit ut prosit litera, vel noceat.
Aspis habet mortem, habet & medicamina serpens:
Vipera sæpe juvat, vipera sæpe nocet.
Cerva salutaris pasto serpente medela est:
Conficiunt, pellunt ipsa venena neces.

Materia ferri simplex & noxia constat:
Impius inde nocet, rusticus inde placet.
Ipsa parit gemmas pretiosos terra lapillos:
Ipsa dat & vepres, spinea ligna, rosas.
Delicias mortesque parat mare fluctibus altum,
Et generat pelagi conchula divitias.
Aera temperies auris vitalibus aptat,
Qua corrupta dies corripit, atque animos.
Diras vel placidas retinet natura volucres:
Blanda columba avis est, aspera vultur avis.
Nubibus aggestis pluvia, nix, grando, pruina,
Gignuntur vicibus, ordine, lege poli.
Solis temperie species gratissima mundi:
Cuncta creanda parit, cuncta creata fovet.
Per quam fœtat humus flores, & messis aristas,
Sole perustus ager putris arena jacet.
Corpora sol reficit radiis, & corpora vexat.
Solibus alternis itque reditque salus.
Omnia nec mala sunt, nec sunt bona sidera cœli,
Lucifer hoc docuit, sidus & hoc docuit.
Temperies cœli medium nec possidet orbem;
Nam de quinque plagis vix habet ipsa duas.
Quod cœlum, quod terra, fretum, quod purior aer
Non meruere simul, hoc modo quando habet.
Culpa mihi fuerat Dominos reticere modestos,
Ignotumque mihi scribere nec Dominum.
Qualis & ingratos sequitur, qui mente profana,
Cum dominum norint, idola vana colunt.
Israelitarum populum sic culpa tenebat,
Quando oblita Deum plebs vitulum coluit.
Et tamen indulgens veniam poscentibus auctor
Contulit, & legem post mala facta dedit.
Te precor, omnipotens, quem sat decet esse benignum,
Et quem nulla juvat ultio, sed venia:
Cujus functa manus sustentat corda regentum,
Et pius inclinas mox ubicumque jubes.
Coram te primum me, carminis illius orsa
Quod male disposui, pœnitet en fateor.
Post te, summe Deus, regi dominoque reus sum,
Cujus ab imperio posco gemens veniam.
Imperet armato pietas tua, prospera mandet
Rex dominusque meus semper ubique pius.
Nec mihi dissimilis, quum quod solet omnibus esse,
Sit pietate sua, sit bonus & placidus.
Te nunc summe precor, magnorum maxime regum,
Pectore mente rogans, voce manuque petens.
Da dextram misero, veniam concede fatenti,
Tempore tam longo non decet ira pium.
Nemo cadet de jure tuo sub morte cruenta,
Scit se victurum qui volet esse tuus.
Sic leo terribilis fremit horridus ore cruento,
Unguibus excussis dente minante necet.
Acriter ardescit crispato lumine ferri,
Et mora si fuerit, acrius inde furit.
At si venator trepidans venabula ponat,
Territus & jaceat, mox perit ira cadens.
Temnit præda cibos, quos non facit ipse cadaver:
*Ac ferus ignoscit, ceu * atis accipiat.*
Et dat prostrato veniam sine vulnere victor,
Ore verecundo dejiciens oculos.
Sic tua, regnator, non impia frangitur ira,
Cum confessus erit crimina gesta reus.
Ignoscendo pius nobis imitare tonantem,
Qui indulget culpis, & veniam tribuit.
Principis imperium simile est ad regna superna,
Ut canit ad populos pagina sancta Dei.
Sacrilegis referens cœlestia jura catervis,
Vinctus Apostolica discipulaque manu.
Nonne Dei praecepta jubent ne sol cadat intrans,
Irascente alio, ne malus exstet homo.
Rex inimicorum populis mucrone pepercit
David, & sceleris certus adulter erat.
Confessus facinus veniam pro clade meretur,

* f. satis.

Noxius impune vel sine morte reus.
Insuper & Sulomon eadem muliere creatus,
Qua scelus admisit, munus honoris habet.
Non fuit hic Sulomon casta de conjuge natus,
Sed sceleris fructus sceptra paterna tenet.
Ecce quid impedit patris clementia parcens,
Ut sibi regnu daret, ut daret & soboli.
Ipse inimicorum Sulomon non colla poposcit,
Cum peteret Dominum, sed sapientis opem.
Extitit hic prudens, quia noluit esse cruentus,
Pacificusque fuit, consiliique tenax.
Stephanus ante alios lapidum sub grandine martyr
Hostibus orabat sponte suis veniam.
Hac bona simplicitas prastat jejuna cruoris,
Vir sine morte furens nil habet ipse necis.
Cæsar ubique potens hosti post bella pepercit,
Et quod erat pejus, civis & hostis erat.
Sponte facultatem retinens reparavit honores,
Inde vocatus abit dignus honore pater.
Cajus ab imperio surgens & origine Cæsar
Augustus meruit tempus habere pium.
Tempore namque eodem natus de virgine Christus;
Cujus & emicuit stella per astra poli.
Dux princeps Romanus erat de Principe Titus,
Si non prastaret, dicere sæpe solens,
Perdidimus hac luce diem, si nulla dedisset
Mox exoratus præstita supplicibus.
Alter item Princeps modico sermone probatur
Commodus Augustus vir pietate bonus.
Nobile præceptum rectores discite post me,
Sit bonus in vitu qui volet esse Dei.
Ecce quid impedit homini clementia simplex;
Ut præstet vitam, conferat atque animum.
Fama ducum mors est bellis collecta cruentis,
Ex quibus occurrit sæpe reatus atrox.
Gloria bellorum ducibus, populisque triumphus,
In commune datum dividit omnipotens.
Nam ducibus tantum præstat clementia laudem,
Non habet hæc comitem, participemque negat.
Dicit, in arma simul fuimus cum Principe, miles;
Me pugnante Comes victor ab hoste reddit.
Nunquid ut ignoscat rector, pars militis instat?
Soli, qui ignoscit, gloria laudis erit.
Rex qui dat veniam subjecto, & temperat iras,
Plusquam turba facit, qui suo corda domat.
Te Deus aspiciens effundere nolle cruorem,
Ut sine peccato, non sine laude dares:
Contulit absenti terræ pelagique triumphos,
** Ansila testatur, Maurus ubique jacet.*
Quod pereunt hostes, regis fortuna vocatur:
Quod pereunt populi temporis ordo gerit.
* * * * * * *
Tempora sunt vitæ, tempora mortis erunt.
Sex sunt ætates hominum cujusque senecta,
Et distincta tenent tempora quæque sua.
Nunquid adulterii strepitus infantia simplex
Audiret, aut fremitus pigra senecta gerit?
*Non * catulastra gerit puerilia: non puer audet*
Adtrectare tener Martia tela manu.
Non furit in Venerem nondum pubentibus annis,
Nec fœtum partus fœmina reddit anus.
Mœrens tractat, gemit & tremebunda senectus
Nescia ferveris vel levitatis inops.

* Vir doctus suspicatur legendum *Attila*, quem Thraciæ imminentem pecunia Theodosius avertit. *Theophanes in Chronographia ad an. Theodosii junioris postremum.*

* Vox insolens. forte catuli sunt ex charta aut argilla, quibus ieunculis gaudent puerili, sensus autem erit, *pigra senecta*, ex versu sup. *non gerit &c.*

MONOSTICHA

RECAPITULATIONIS SEPTIMI DIEI,

a B. Eugenio, in fine libri Dracontii adjicienda.

PRimus in orbe dies lucis primordia sumpsit.
Alter splendifluis cœlum firmavit in oris.

Tertius undivagum mare dat, cum gemine terra.
Quartus habet Phœbum, Lunamque, & sidera cœli.
Quintus plumigeras volucres, pisceesque oatantes.
Sextus quadrupedes, reptans, hominesque fugacet.
Septimus est Domino requies, his rite peractis.
Non quia cunctipotens humano more laboret
Actibus, aut fessus quærat requiescere tandem,
Qui semper requietus agit, facieusque quiescit.
Sed quod sacra quiet typicis adoperta figuris
Multa gerat signis, & paodat mystica nobis.
Dicta Dei requies, quod nostra redemptio Christus
In carne veniens, & earois vincla resolvens,
Hoc redeunte die felici morte quievit.
Dicta Dei requiet, quod nos post mille labores
Solus ubique fovens in se requiescere cogit:
Nec datur ulla quiet miseris, nisi suscipit ipse.
Dicta quoque est requies, muodana quod actio præsens
Post sex ætates, quas mundus io ordine currit,
Otia percipieos æterna pace quiescit.
Dicta quoque est requies, quæ nobis ultima sors est.
Nam vita cursus mundana molis ad iostar.
Sex sunt ætates hominis, sed septima mors est,
Prima tenet ortum generis infaotia simplex,
Altera deinde pueritia mollis habetur,
Tertia quæ sequitur ipsa vocitatur adulta,
Quarta gerit virtutis opem speciosa juventa,
Quinta senecta gravis ad ultima tempora vergens,
Sexta venit senium, quod vitæ terminat ævum.

Hæc tibi, Rex summe, jussu compulsus herili
Servulus EUGENIUS *devota mente dicavit.*

BEATI MARTINI
DUMIENSIS EPISCOPI
VERSUS IN BASILICA.

Post Evangelicum bisseni dogma senatus,
Quod regnum Christi toto jam personat orbe:
Postque sacrum Pauli stylum, quo curia mundi
Victa suos tandem stupuit siluisse sophistas,
Arctous, MARTINE, *tibi in extrema recessus*
Panditur, inque via fidei patet iu via tellus.
Virtutum signis, meritorum & laude tuorum,
Excitat affectum Christi Germania frigens,
Flagrat & accenso divini spiritus igne,
Solvit ab infenso strictas Aquilone pruinas.
Immanes, variasque pio sub fœdere Christi
Adsciscis geotes. Alamannus, Saxo, Toringus;
Pannonius, Rugus, Sclavus, Nara, Sarmata, Datus,
Ostrogothus, Fraocus, Burgundio, Dacus, Alanus,
Te duce nosse Deum gaudent. Tua signa Suevus
Admirans didicit fidei quo tramite pergat,
Devotusque tuis meritis hæc atria claro
Culmine sustollens, Christi venerabile templum
Constituit, quo clara vigens. MARTINE, *tuorum*
Gratia signorum votis te adesse precatur
Electum, propriumque tenet te Gallia gaudens,
Pastorum, teneat Gallacia tota patronum.

EJUSDEM IN REFECTORIO.

Non hic auratis oroantur prandia fulcris,
Assyrius murex nec tibi stigma dedit.
Nec per multiplices abaco splendente cavernas
Ponentur nitidæ codicis arte dapes.
Nec scyphus hic dabitur, rutilo cui forte metallo
Crustatum stringat tortilis ansa latus.

Vina mihi non sunt Gazetica, Chia, Falerna,
Quaque Sarapteno palmite missa bibas.
Sed quidquid tenuis non complet copia mensæ,
Suppleat hoc petimus gratia plena tibi.

EPITAPHIUM EJUSDEM.

P*Annoniis genitus, transcendens æquora vasta,*
Gallicia in gremium divinis nutibus actus,
Confessor Martine, tua hac dicatur in aula:
Antistes cultum instituit, ritumque sacrorum,
Teque, patrone, sequens famulus Martinus eodem
Nomine, non merito, hic in Christi pace quiesco.

S. COLUMBANI ABBATIS
EPISTOLA.

C C*Asibus innumeris decurrunt tempora vitæ.*
O *Omnia prætereunt, menses volvuntur, & anni.*
L *Labitur in senium momentis omnibus ætas.*
U *Ut tibi perpetuam liceat comprehendere vitam.*
M *Molles illecebras vitæ nunc sperne caducæ.*
B *Blanda luxuria virtus superatur honesta.*
A *Ardet avaritia, cæcaque cupidine pectus.*
N *Nescit habere modum vanis mens dedita curis.*
U *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.*
S *Summa quies nil velle supra quam postulat usus.*
H *Hos ego versiculos misi tibi sæpe legendos,*
U *Ut mea dicta tuis admittens auribus oro.*
N *Nec te decipiat vana & peritura voluptas.*
A *Aspice quam brevis est procerum, regumque potestas.*
L *Lubrica mortalis cito transit gloria vitæ.*
D *Da veniam dictis, fuimus fortasse loquaces.*
O *Omne quod est nimium semper vitare memento.*

✠ Edit. Canisii *Suscipe Hunaldo*. Patrum Biblioth. Lug. *Suscipe Sethe*.

Suscipe ✠ *quæso libens, & perlege mente serena*
Dicta Columbani fida te voce monentis:
Quæ licet ornatu careant sermonis honesti,
Vota tamen mentisque pia testantur amorem.
Vive Deo fidens, Christi præcepta sequendo,
Dum modo vita manet, dum tempora certa salutis:
Tempus & hora volat, momentis labitur ætas.
Despice quæ pereunt fugitiva gaudia vitæ:
Non fragiles sectaris opes, & inania lucra,
Nec te sollicitet circumflua copia rerum.
Sint tibi divitiæ divinæ dogmata legis,
Sanctorumque patrum casta moderamina vitæ,
Omnia quæ dociles scripserunt carmine vates.
Has cape divitias, semper contemne caducas,
In mentemque tibi veniat tremebunda senectus,
Quam gelidæ tandem sequitur violentia mortis.
Ultima jam sapiens meditatur tempora vitæ,
Torpentes senio vires, morbosque frequentes,
Incertumque diem lecti, certosque dolores.
Multa senem fragilis vexant incommoda carnis.
Nam macie turpi tabescunt languida membra.
Tunc genuum junctura riget, venasque per omnes
Illius in toto frigescit corpore sanguis.
Sic bacula nitens artus sustentat inertes.
Quid tristes memorem gemitus? quid tædia mentis?
Somnus abest oculis, illum sonus excitat omnis.
Quid tunc argenti, fulvi quid proderit auri
Improba congeries multos collecta per annos?
Munera quid procerum? ditis quid prandia mensæ?
Quid meminisse juvat transacta gaudia vitæ,
Venerit extremi tandem cum terminus ævi?
Hæc dum vita volat vigili qui mente retractat,
Spernit avaritiam, vanosque refutat honores.
Quod modo terrenis mentes intendere curis

Mortales cupiunt ? quid turpia lucra sequuntur ?
Semper avarus eget nummo , testante poeta ,
Crescit amor nummi , quantum ipsa pecunia crescit,
Indiget inter opes , nec habet quod habere videtur.
Ille domi solus nummos abscondit in arca ,
Divitias cumulans , dum sese nescit amare,
Plus amat hæredem , servat qui cuncta fidelis.
O nimium felix , parcus cui sufficit usus ,
Corporis ut curam moderamine temperet æquo !
Non misera capitur , cæcaque cupidine rerum ,
Nec majora cupit , quam quæ natura reposcit.
Non lucri cupidus nummis marsupia replet ,
Nec molles cumulat tinearum ad pabula vestes .
Pascere non pingui procurat fruge caballos ,
Nec trepido tales volvit sub pectore curas ,
Ne subitis pereat collecta pecunia flammis ,
Aut fracta nummos rapiat fur improbus arca .
Vivitur argento sine , jam sine vivitur auro ,
Nudi nascuntur , nudos quos terra receptat ,
Divitibus nigri reserantur limina Ditis ,
Pauperibusque piis cælestia regna patescunt .
Temnere divitias monuit Salvator avaros ,
Quisquis amat Christum , sequitur vestigia Christi .
Nam brevis & fragilis moritura gloria carnis
Quicquid habet , rapidi velox fuga temporis aufert .
Pulchre veridici cecinit vox talia vatis ,
Tempora dinumerans ævi , vitaque caduca ,
Omnia tempus agit , cum tempore cuncta trahuntur .
Alternant elementa vices , & tempora mutant :
Accipiunt augmenta dies ; noctesque vicissim .
Tempora sunt florum , retinet sua tempora messis ;
Sic iterum spisso vestitur gramine campus .
Tempora gaudendi , sunt tempora certa dolendi.
Tempora sunt vitæ , sunt tristia tempora mortis .
Omnia dat , tollit , minuitque volatile tempus .
Ver , æstas , autumnus , hyems , redit annus in annum ,
Omnia cum redeant , homini sua non redit ætas .
Hanc sapiens omni semper reminiscitur hora ,
Atque domum luctus epulis præponit opimis .
Ultimo nunc humili concludam verba precatu ,
Sis memor ipse mei , versus cum legeris istos ,
Tempora sic habeat optata longa senecta .

ANIMADVERSIONES EX CASPARIS BARTHII

ADVERSARIORUM LIBRIS.

IN EUGENIUM TOLETANUM.

PAg. 610. Carm. I. *Te mene desideret , lingua canat, actio promat.* BARTH. mendosus est
pag. 2610. versus. emacula. *Lingua canet te , mens desideret , actio promat* . multis eo modo vitiis apud Eugenium succurrere possis : sed quædam ejus ipsius culpa ita viciata sunt, ut nullo modo emaculari possint. Nec nos sane ei rei contra auctoris voluntatem studebimus.

pag. 2611. Pag. 614. Carm. IX. *Hunc festinus agat devoto pectore* CURRUM. BARTH. *cursum.*

Pag. 618. *Hic miser , hinc pavidus , hinc tre-* pag. 353.
mulentus eo . BARTH. *Hei miser! hinc pavidus, &c.*

IN DRACONTIUM.

PAg. 641. versu 448. *Quem penes & sensus primordia* MULTA *loquuntur :*
Et voce reticente sonat super æthera sermo.
BARTH. nihil clarius quam *primordia muta* legendum. Muta elementa rerum omnium , a Deo condita , Deum prædicant .

DOCTRINA
D. SEVERINI EPISCOPI.

Dilige Deum.
Sapientiam disce.
Omnia cum mensura age.
Quod odis, & tibi fieri non vis, aliis non facias.
Semper spera in Domino.
Tempus futurum expecta.
Necessitati subditus esto.
Justitiam sequere.
Jurejurando uti noli.
Doce quod utile est.
Injustitiam odio habe.
Sapientes homines cole, Insipientes fuge.
Quod bonum est discere non erubescas.
Linguæ tuæ impera.
Magnanimus esto.
In nullo mentiaris.
Fidem tuere.
Veritatem testificare.
Noli aliena concupiscere.
Pecuniæ amator ne fueris: quantum ad usus tibi sufficiat quære. cum habueris, dona petenti.
Tuis negotiis vaca, alienis autem noli commisceri.
Loquacitatem odio habe. bona est enim taciturnitas, mala est verbositas.
Boni consilii amator esto.
Nullum contemnas.
Majorem natu venerare. adolescentiorem, si sapiens fuerit, ut senem honora.
Lauda veritatem, & quæ animæ prosint discere elabora.
De amicis bene opinare.
Inimicos noli exasperare. utilius est enim eos amicos facere, quam inimicos habere.
Cum justis hominibus loquere.
Filios tuos bene educa.
Simplicibus inserere.
Misericordiam faciens noli contristari, nec dubitare.
Quod daturus es, ex animo da, quia futura ignoras.
Misericordia, & veritas non desint tibi, & caritas: & hæc bona cooperient multitudinem peccatorum.
Nemini opprobrium dixeris.
Animæquus, & suavis, & continens esto.
Iram fuge, mater est enim peccati.
Justitiam operare in judicio.
Servos dilige.
De nullo malum loquaris.
Testimonium in tempore opportuno verum dic.
Simultates odio habe.
Litigantes concorda.
Mala quæ tibi accesserint patienter sustine.

A Juste judica: memineris enim te hominem esse.
De rebus nonnullis noli anxius esse. sapiens homo cito non conturbatur.
Cum nullo litiges.
Linguam bonæ famæ habe.
Sectare silentium, quia absque pœnitentia est. tumultum pœnitentia subsequitur.
Inimicitias dissolve.
Noli incredulus esse, & elabora in bono non esse jactantior.
B Inanem gloriam fuge.
Tuis mansuetus esto, & extraneis necessarius.
Concupiscentias animi tui vince.
Amicos noli cito comparare: quos autem comparaveris, noli cito reprobare.
Peccantium curam habere noli: nihil enim tibi proderit.
Brutis sapientiam ne dederis: postea enim persequentur te.
Sacramenta Dei nisi dignis non aperias.
C Imprudentium primatum ne eligas, ne dux Dæmonum efficiaris.
Contra legem Dei nihil agas.
Differentiam habe inter bonum & malum: & manifestum apud te sit inter justum & injustum. Injustitiæ enim opera hæc sunt: odium, fornicatio, furtum, rapacitas, veneficia, mendacium, falsum testimonium, cupiditas, detractio, dolus, superbia, malitia, temeritas, improbitas, jactantia, contentio, simulatio, maliloquium, amor pecuniæ, D impietas, & omne quod alienat a doctrina Dei. Justitiæ autem opera sunt hæc: semper deo gratias agere, Dei cultores amare, nemini nocere, nec contristare quenquam, pudice vivere, misericordem esse, proximum suum sicut seipsum diligere, esurientes saturare, sitientibus potum dare, nudos vestire, hospitalem esse & humanum, & indigentibus tribuere cum hilaritate.
Noli esse amarus his qui in tristitia sunt.
Omne quod pertinet ad justitiam fac.
E Leges hominum ut homo utere, & legem Dei ut Dei.
Noli invidere bono: non enim immortalis es.
Sicut lucerna ardens ita esto: & Angelus Dei vocaberis.
Cum conscientia mala noli accedere ad orationem: condemnaberis enim per tuam conscientiam. confessio peccati initium est salutis.
Supplex esto Deo semper; & sic age ut irreprehensibilis habearis.
Neminem male loqui permittas, ne ut fautor injustitiæ habearis.

Absen-

Absentem noli condemnare, præsentem juste accipe.

Ex argumentis noli condemnare, ne & tu condemneris, quia displicent Deo talia, & quomodo vis videri agere, sic judica.

Mulierem in testimonium noli recipere.

Omne peccatum indulge, præter homicidium, & adulterium.

Injuriam facienti noli consentire, ne sicut adjutor injustitiæ puniaris: quem vero reprobaveris, sit tibi quasi ignarus.

Servos ut filios enutri. apud Dominum enim æquales sunt, quia personas non accipit.

Super mensuram nihil feceris, & superbis noli conjungi, ne amicus injustitiæ habearis.

Facies seniorum semper inquire, ut instruaris verbis eorum. sapientum enim sensus pleni sunt fructibus vitæ.

Ducem vitæ tuæ ut Deum habe. a Deo enim tibi missus est ut salveris. & in omni substantia tua participem eum habe. qui enim in divinis te comparticipat, debet in humanis particeps esse.

Misero noli exprobrare, ne & tu exprobrabilis efficiaris. circa omnes enim judicium Dei est, & ut justum est judicat.

Misericordiam faciens absconse facito, & non confundes personam tuam. Si facis ut ab aliis publice videaris, & ut magnificeris ab hominibus, nihil tibi proderit.

Adorans Dominum secreto adora, & noli notabilem locum eligere. ubique enim est Deus, & ubicumque invocatus fuerit, adest. Quotidie autem illi gratias age, vigilans & dormiens, ut propitium eum habeas, & desideria tua impleat. Et orans noli multum loqui, ne stulto similis habearis. Scit enim Deus petitiones tuas antequam petas, & quæ cogitas non ignorat.

CONFESSIO PROSPERI AQUITANI

A NAto mihi quondam ſub lege peccati, & tranſfuſa in me a parentibus ordinaria mortis conditione captivo, ne longo ferocis domini jure detinerer, inter ipſa me vitæ initia, miſericors & miſerator Domine, liberaſti, Ante inveni tyrannicidam, quam intelligerem ſervitutem. Querantur qui volunt de ſalutis ſuæ celeritate: ad excuſationem violatæ regenerationis rudem ætatem, & imprudentes cauſentur annos. mihi ſemper adorabitur velox dignatio, & præparata clementia. Nam velut ignaro mihi hoc unum profuiſſe intelligo, quod licet ego a donis tuis receſſerim, in me tamen tua dona manſerunt. B Renatus itaque in Chriſto Jeſu per Spiritum ſanctum tuum, hæres adſcriptus, filius nuncupatus, nil minus quam ſenior frater accepi. Quin etiam remiſſo legalis obſervantiæ onere, initiatus a gratia, non de Jacob, ſed de Eſau, Iſrael tuus factus ſum. Felix profecto, ſi acceptam ſubſtantiam, non dicam multiplicatam, ſed integram, vel otioſa innocentia, ſi non operante ſervaſſem, Sed heu me miſerum! relicta patris domo abii in voluntarium deſertor exilium; & duce vitiorum omnium multitudine, intima quæque Ægypti per ſpatioſorum itinerum proclivia deceptus intravi. Illic attrita decoris C ſtola, & nobilitatis veſte corrupta, inopem me, & paternorum decoctorem bonorum, ſubdoli comites, infideles amici, ſub haſta mortis, & auctione peccati, cupidiſſimis licitatoribus vendiderunt. Sub quorum longo & gravi confectus imperio, in Babyloniorum etiam jura tranſivi. Ibi cum per innumeras ſæviſſimarum dominationum viciſſitudines, non in ſubjectione corporis, ſed animæ ſudore ſervirem, & dignis confuſus officiis, pejore quotidie ſtatus mei conditione turbarer: ſubtraxi me, quantum ab inſtantibus dominis licuit, in occultum ſpiritus cordiſque ſecretum: & apprehenſo cujuſdam ſanctarum ſcripturarum volumine, quid mihi adhuc ſpei ſupereſſet inſpexi. Ac multo perfuſus imbre lacrymarum, Quouſque, inquam, dominabuntur mihi qui me oderunt! quamdiu inimicis meis ſerviam? Iſtis quidem ipſe me dedi, & per letiferas voluptates pretium meæ perditionis accepi. ſed paciſci de me meo jure non potui. habebam enim dominum, & meus non eram. Scio enim me ejus redemptum ſanguine, cui cæleſtia, & terrena, & inferna ſubjecta ſunt. Quid iſtis mecum eſt, quorum commercium mors eſt? Revertar ad eum qui me emit ad vitam. ac ne me revertendi moretur facultas, quia in medio gentis alienæ ſum, & regni ſui limites barbarus diſpoſitis ſervat excubiis; bene eſt, quod redemptorem meum tenentem omnia loca non teneut. Præſens cælis inferis adeſt, totus in abyſſis eſt, totus in terris; non itinere adeundus, non navigatione quærendus eſt. Ipſum in Hieruſalem reliquimus, ipſum in Ægypto prætermiſimus, ipſum inter Babylonios non videmus. Sed quæramus & apparebit, pulſemus & aperiet, petamus & tribuet, Verum, heu me miſerum! erubeſco quia nudus ſum, & nihil habens quo membrorum meorum inhoneſta circumtegam. obſcenæ egeſtatis dedecore confundor. cum quo ore, quave conſcientia, tantæ familiæ oculos, & tanti patris ſubibo conſpectum? Quaſi vero tolerabilius judicium ſit accuſatis, quam confeſſis, reis contumacibus, quam ſupplicibus, exhibitis, quam reverſis. Habeat quantaslibet cruces ignominia pœnitentis, levior erit ignis verecundiæ, quam gehennæ.

FINIS.

THEODULFI AURELIANENSIS EPISCOPI OPERA.

JACOBI SIRMONDI *Societatis Jesu Presbyteri cura & studio edita, Notisque illustrata, anno* M. DC. XLVI.

ILLUSTRISS. AC REVERENDISS. PRÆSULI

ISAACIO HABERTO

EPISCOPO ET COMITI VABRENSI.

Venisti tandem, ILLUSTRISSIME PRÆSUL, *quo tua dudum te virtus & merita vocabant, nec nostra nos de te bonorumque omnium judicia vel optata fefellerunt. Hoc erat nimirum, quod inculpatæ visæ moderatisque moribus, quod consiliorum maturitati & constantiæ, quod eximiis divinæ grasiæ donis, quibus abundas, & de quibus præclare a te scripta sunt tam multa, congruere ac deberi arbitrabamur. Hoc erat quod nobis præsagiebant doctæ & accuratæ conciones illæ, quas admirationibus maximis audiebamus. quod sperare jubebant, tum privatæ ac publicæ scholæ, in quibus gloriose, pro Theologi officio, vel sacras literas docebas ipse, vel decertantibus doctorum laureæ candidatis judex & arbiter præsidebas: tum splendidæ atque omnibus copiis instructæ, nec huic tantum sæculo profuturæ lucubrationes, quæ excellentem pariter scientiam, fidei sacrorumque magistro dignam ostendebant. Hoc erat, inquam, quod jure a nobis optari atque experi credebamus, ut in quo Episcopalis muneris ornamenta erant omnia, hunc Episcopi quoque nomine aliquando insignibusque ornatum cerneremus. Videant nunc ergo Vabrenses tui, quibus beata sors hæc obtigit, atque inter plausus & gaudia sua reputent, quam in spem erigi, aut ab Antistite suo deinceps expectare quid debeant. qui sub modio nempe hactenus sic refulsit, quam longe radios de candelabro missurus sit: qui in Presbyteri gradu admirandum se præbuit, quantus in summo sacerdoti apice sit futurus. Nam ad me quod attinet, Theodulfo Aurelianensi, qui te favente publicam lucem captat, partes meas delegavi: ut & πολλὰ τὰ ἐπὶ meis tibi verbis dicat, & de meo in te animo æterna ea fore spondeat quæ ipse nosti. Fidem de me loquenti Episcopo Episcopus, ut spero, non negabis. Reliquum est, ut quoniam doctos a doctis amari fas est, Theodulfum quoque nostrum, & ævi sui testimonio & reipsa doctissimum, tanquam gratia & approbatione tua dignum, amplectare.*

ILLUSTRISSIMÆ AC REVERENDISSIMÆ A. T.

Devotissimus

JACOBUS SIRMONDUS
SOCIETATIS J.

Yy iij

DE THEODULFO EPISCOPO

EJUSDEM ÆVI SCRIPTORUM ALIQUOT TESTIMONIA.

Alcuinus in epistola IV. ad Carolum regem cum ab eo librum Felicis Urgellitani refutandum accepisset.

SEd obsecro ut exemplarium illius libelli domno dirigatur Apostolico. aliud quoque Paulino Patriarchæ. Similiter Richbono & Theudulfo Episcopis doctoribus & magistris, ut singuli per se respondeant.

Einhardus in vita Caroli magni, enumerans Episcopos qui ejus Testamenta subscripserunt.

EPiscopi Hildebaldus, Richolfus, Arnoldus, Wolfarius, Bernoinus, Laidradus, Joannes, Theodulfus, Jesse, Hetto, Waltgaudus.

Hincmarus de divortio Lotharii & Tetbergæ ad interrogationem VI.

ET hinc ex sacris scripturis & catholicorum dictis quidam orthodoxus & insignis Poeta inter alia scripserit dicens,

At si jurandi te causa perurget & arctat,
Id puris verbis, id gere mente pia.

& cætera quæ sequuntur in Parænesi ad judices, versu 833.

Lupus Abbas Ferrariensis in epistola XX. ad Alcuinum.

NUndinas in Theodulfi Carmine legi producta penultima. Quod utrum ejus an præceptorum auctoritate penes illum fides habeatur. *Versum invenis* CCC.VII. *c.* 121. *in die Palmarum lib.* II.

Auctor vitæ Ludovici Pii Imperatoris ad annum Christi DCCCXIV.

DEfuncto patre, missus est Rampo ad eum, ut & mortem ejus mature cognosceret, adventumque suum nullomodo comperendinaret. Qui cum Aurelianam devenisset ad urbem, Theodulfus ejusdem urbis Episcopus, vir undecumque doctissimus, causam ejus adventus persensit, & velocissime misso perlatore Imperatori innotescere studuit. *Idem ad annum* DCCCXVI. *de Stephani Papæ adventu loquens:* Imperator adventum ejus Remis sustinere statuit. cui etiam obviam Hildebaldum Archicapellanum sacri palatii, Theodulfum Episcopum Aurelianensem, Joannem Arelatensem, aliorumque ministrorum copiam procedere jussit infulis indutos sacerdotalibus. *Idem rursus ad annum* DCCCXVII. *de conjuratione agens Bernardi Italiæ regis.* Erant hujus sceleris conscii quamplures clerici seu laici. inter quos aliquos Episcopos hujus tempestatis procella involvit, Anselmum scilicet Mediolanensem, Wlfoldum Cremonensem, sed & Theodulfum Aurelianensem. Et post alia. Episcopos porro hac constrictos immanitate ab Episcopis reliquis depositos Monasteriis mancipavit. *Apud Andream du Chesne tom. 2. Hist. Franc.*

Chronicon Vetus. *Apud eumdem tom. 3. p. 366.*

FLoruit etiam his temporibus apud urbem Aurelianensem Theodulfus Episcopus, qui propter scientiæ prærogativam qua pollebat, a memorato Imperatore Karolo magno ab Italia in Gallias adductus, & Floriacensem ab eo abbatiam & Aurelianensem simul meruit episcopatum.

Theodulfi Epitaphium. *Mabillonii Analect. T. 1. ex pervetusto codice Vitoniano*

Illius cineres saxa servantur in isto
Qui quondam populis præsul & Abba fuit.
Non noster genitus, noster habeatur alumnus:
Protulit hunc Speria, Gallia sed nutrit.

Urbs populosa satis Ligerim super Aurelianis,
Quæ olim læta fuit hoc residente patre.
Pro dolor! hunc pepulit propria de sede malignus
Manibus his traditur exsul & exsul erat.

INDEX OPERUM
THEODULFI
QUÆ IN HOC VOLUMINE
CONTINENTUR.

IN PRIMO LIBRO.

IN SECUNDO.

IN TERTIO.

IN QUARTO.

IN QUINTO.

IN SEXTO.

THEODULFI AURELIANENSIS EPISCOPI

[b] CAPITULA

AD PRESBYTEROS PAROCHIÆ SUÆ.

a *Theodulfi*) Theodulfum tradunt ex Italia, hoc est, ut opinor, ex Gallia Cisalpina in hanc nostram a Carolo magno translatum fuisse, donatumque Episcopatu Aurelianensi. Hoc vero ex Theodulfo ipso constat, & Missi dominici amplissima præfectura Caroli ejusdem benevolentia functum esse in utraque provincia Narbonensi, & familiarem ipsi, quoad vixit, inter intimos perseverasse. Post Caroli excessum, non dispari primis annis in gratia fuit apud Ludovicum filium, a quo & Stephano Papæ in Galliam venienti jussus est obviam honoris causa procedere. Ceterum delatus ut particeps conjurationis Bernardi regis adversus patruum, Episcopatu spoliatus, atque in monasterium relegatus est apud Andegavos. Quod ille crimen ut constanter usquequaque pernegavit, ita non defuerunt, qui per invidiam conflatum affirmarent. Absolutus tandem, dum ad suos redit, mortuus dicitur, anno ut apparet DCCCXXI. Cetera libri ejus docebunt. In quibus si qua erunt, in versibus præsertim, quæ tanquam ab usu communi abhorrentia minus arrideant, meminerit Lector verborum nævos esse, qui multiplici rerum fructu & utilitate compensantur.

b *Capitula ad Presbyteros*) Librum hunc Theodulfus, & post illum similes alios Herardus Turonensis & Riculfus Suessionensis, eo quod capitulatim concepti distinctique essent, Capitula & Capitularia nuncuparunt, quemadmodum & legum regiarum codices, ut iisdem nominibus eandem ob causam appellarent, temporum quoque illorum mos obtinuit. Sic enim & apud Græcos κεφάλαια similiter dicta sunt, Marci verbi gratia eremitæ, Diadochi, Nili, aliorumque opuscula ascetica, & Agapeti parænetica, & cetera id genus διὰ κεφαλαίων composita.

THEODULFUS fratribus & compresbyteris nostris Aurelianensis parochiæ sacerdotibus in Domino salutem.

I. Quod subditarum plebium profectum curare debeant, & de dignitate sacerdotum.

OBsecro vos, fratres dilectissimi, ut erga subditarum plebium profectum & emendationem vigilantissima cura laboretis: quatenus illis viam salutis ostendentes, & eos verbis & exemplis instruentes, & vos de eorum profectu, & nos de vestro, domino nostro Jesu Christo auxiliante, fructuosos illi manipulos reportemus. Obsecro etiam fraternitatem vestram, ut hæc capitula, quæ ad emendationem vitæ breviter digessi, assidue legatis, & memoriæ commendetis: & eorum sive sanctarum scripturarum lectione mores componatis, vitam emendetis, & cum subditis plebibus, opitulante Domino, ad regna
B cælestia pergere certetis. Veraciter nosse debetis & semper meminisse, quia nos, quibus regendarum animarum cura commissa est, pro his qui nostra negligentia pereunt, rationem reddituri sumus: pro his vero quos verbis & exemplis lucrati fuerimus, præmium æternæ vitæ percipie-
Matth. 5. 13. mus. Nobis enim a Dumino dictum est, *Vos estis sal terræ*. Quod si populus fidelis cibus est Dei, ejus cibi condimentum nos sumus. Scitote vestrum gradum nostro gradui secundum & pene conjunctum esse. Sicut enim Episcopi Apostolorum in Ecclesia, ita nimirum presbyteri ceterorum discipulorum Domini vicem tenent: & il-
C li tenent gradum summi Pontificis Aaron, isti vero filiorum ejus. Unde oportet vos semper memores esse tantæ dignitatis, memores vestræ consecrationis, memores sacræ quam in manibus suscepistis unctionis, ut nec ab eadem dignitate degeneretis, nec vestram consecrationem irritam faciatis, nec manus sacro unguine delibutas peccando polluatis, sed cordis, & corporis munditiam conservantes, plebibus exemplum bene vivendi præbentes, his quibus præestis ducatum ad cælestia regna præbeatis.

II. Quod lectioni & orationi adsidue vacandum sit.

D OPortet vos & assiduitatem habere legendi, & instantiam orandi: quia vita viri justi lectione instruitur, ornatur, & assiduitate lectionis munitur homo a peccato, juxta illum
Psal. 118. 11. qui dicebat, *In corde meo abscondi eloquia tua, ut aoa peccem tibi*. Hæc sunt enim arma, lectio videlicet, & oratio, quibus diabolus expugnatur: hæc sunt instrumenta, quibus æterna beatitudo acquiritur. his armis vitia comprimuntur: his alimentis virtutes nutriuntur.

III. Quod lectioni succedere debeat operatio.

E SEd & si quando a lectione cessatur, debet manuum operatio subsequi: quia otiositas inimica est animæ, & antiquus hostis, quem a lectione sive ab oratione vacantem invenerit, facile ad vitia rapit. Per usum namque lectionis discetis, qualiter & vos vivatis, & alios doceatis: per usum orationis, & vobis, & his quibus in caritate conjuncti estis, prodesse valebitis: per manuum operationem & corporis macerationem, & vitiis alimenta negabitis, & vestris ne-
A cessitatibus subvenietis, & habebitis quod necessitatem patientibus porrigatis.

IV. Quo apparatu ad Synodum venire debeant.

QUando more solito ad Synodum convenitis, vestimenta, & libros, & vasa sancta, cum quibus vestrum ministerium & injunctum officium peragitis, vobiscum deferte. Nec non duos, aut tres clericos, cum quibus Missarum solemnia celebratis, vobiscum adducite, ut probetur quam diligenter, quam studiose Dei servitium peragatis.

B

V. Quæ cura esse debeat panis, vini, & aquæ, in Missis celebrandis.

PAnes, quos Deo in sacrificium offertis, aut a vobis ipsis, aut a vestris pueris coram vobis, nitide ac studiose fiant, & diligenter observetur, ut panis, & vinum, & aqua, sine quibus Missæ nequeunt celebrari, mundissime, atque studiose tractentur, & nihil in his vile, nihil non probatum inveniatur, juxta illud quod ait scriptura, *Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite*. 2. Par. 19. 9.

C

VI. Ut feminæ ad altare, dum Missæ celebrantur, non accedant.

FEminæ Missam sacerdote celebrante, nequaquam ad altare accedant, sed locis suis stent, & ibi sacerdos earum oblationes Deo oblaturus accipiat. Memores enim esse debent feminæ infirmitatis suæ, & sexus imbecillitatis: & idcirco sancta quælibet in ministerio Ecclesiæ contingere pertimescant. Quæ etiam laici viri pertimescere debent, ne Ozæ pœnam subeant, 2. Reg. 6.
D qui dum arcam Domini extraordinariæ contingere voluit, Domino percutiente interiit.

VII. Ut sacerdos Missam solus non celebret.

SAcerdos Missam solus nequaquam celebret: quia sicut illa celebrari non potest sine salutatione sacerdotis, responsione plebis, admonitione sacerdotis, responsione nihilominus plebis, ita nimirum nequaquam ab uno debet celebrari. Esse enim debent qui ei circumstent, quos ille salutet, a quibus ei respondeatur, & ad memoriam illi reducendum est illud Domini-
E cum, *Ubicumque fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, & ego in medio eorum*. Matt. 18. 10.

VIII. Ut in Ecclesiis præter res sacras alia non recondantur.

VIdemus crebro in Ecclesiis messes & fœnum congeri. unde volumus & hoc penitus observetur, ut nihil in Ecclesia præter vestimenta Ecclesiastica, & vasa sancta, & libros recondatur. Ne forte, si alia ibi quam oportet negotia exerceantur, a Domino audiamus, *Do-*

Matth.21.13 *mus mea domus orationis vocabitur. vos autem fecistis eam speluncam latronum.*

IX. Ut nemo deinceps, præter paucos qui id meriti sint, in Ecclesia sepeliatur.

ANtiqnus iu his regionibus in Ecclesia sepeliendorum mortuorum usus fuit, & plerumque loca divino cultui mancipata, & ad offerendas Deo hostias præparata cœmeteria sive polyaudria facta sunt. Unde volumus, ot ab hac re deinceps abstineatur, & uemo iu Ecclesia sepeliatur, nisi forte talis sit persoua sacerdotis, aut cujuslibet justi hominis, quæ per vitæ meritum talem viveudo suo corpori defuncto locum acquisivit. Corpora vero, quæ antiquitus in Ecclesiis sepulta sunt, nequaquam projiciantur, sed tumuli qui apparent, profundius in terram mittantur, & pavimenro desuper facto, nullo sumulorum vestigio appareute, Ecclesiæ reverentia conservetur. Ubi vero tanta est multitudo cadaverum, ut hoc facere difficile sit, locus ille pro cœmeterio habeatur, ablato inde altari, & in eo loco coustructo, ubi religiose & pure Deo sacrificium offerri valeas.

X. Ut vaniloquia & profanæ actiones in Ecclesia prohibeantur.

NOn debetis ad Ecclesiam ob aliam causam convenire, nisi ad laudem Domini, & ejus servitium facieudom. Disceptationes vero, & tumultus, & vauiloquia, & ceteræ actiones ab eodem sancto loco penitus prohibendæ suut. Ubi euim Dei uomeu invocatur, Deo sacrificium offertur, Angelorum frequeutia loesse non dubitatur, periculosum est tale aliquid dicere vel
Matth.21.12 agere, quod loco uon conveuit. Si enim Dominus illos de templo ejecit, qui victimas quæ sibi offerrentur emebant vel vendebaut quanto magis illos iratus iude abjiciet, qui mendaciis, vaniloquiis, risibus, & bujuscemodi nugis locum divino cultui mancipatum fœdant?

XI. Ut Missæ nisi in Ecclesia non celebrentur.

MIssarum solemnia nequaqnam alibi nisi in Ecclesia celebrauda suut, non in quibuslibet domibus, & iu vilibus locis, sed in loco quem elegerit Dominus, juxta illud quod scri-
Deut. 12.13. ptum est, *Vide ue offeras holocausta tua iu omni loco, quem videris, sed in loca quem elegerit Dominus, ut ponat nomen suum ibi.*

XII. Ut feminæ cum presbytero non habitent.

NUlla femina cum presbytero iu una domo habitet. Quamvis enim canoues matrem, & sororem, & hujuscemodi personas iu quibus nulla sit suspicio, cum illo habitare concedant, hoc nos modis omuibus idcirco amputamus, quia in obsequio sive occasione illarum veniunt aliæ feminæ, quæ non suut ei affinitate conjunctæ, & eum ad peccandum illiciuns.

XIII. Ut presbyteri ab ebrietate & tabernis abstineant, nec temere cum quibuslibet conviventur.

OBservandum vobis est, ut & vos ab ebrietate abstineatis, & ut plebes subditæ abstineaus prædicetis: & neque per tabernas eatis bibendo aut comedeudo, ueque domos aut

A vicos curiositate qualibet peragretis, neque cum feminis, aut cum quibuslibet impuris personis convivia exerceatis. Nisi forte paterfamilias quilibet vos ad domum suam invitaverit, & cum sua conjuge & prole velit vobiscum spiritali gaudio lætari, & verborum vestrorum refectionem accipere, & vobis refectionem carnalem caritatis officio exhibere. Oportet enim, ut si quando quilibet fidelium carnalibus vos reficit epulis, a vobis reficiatus epulis spiritalibus.

XIV. Ne aliarum Ecclesiarum fideles ad suam Ecclesiam pertrabere nitantur.

B NUllus presbyter fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ de alterius presbyteri parochia persuadeat, ut ad suam Ecclesiam concurrant relicta propria Ecclesia, & suas decimas sibi deut. Sed ousquisque sua Ecclesia & populo contenta, quod sibi non vult fieri alteri neqoaquam faciat, juxta illud Evangelicum, *Quæcumque vultis ut faciaut vobis homiues, hæc eadem facite illis.* Quisquis autem contra hæc coustituta venerit, aut his monitis uostris reniti tentaverit, aut gradum se sciat amissurum, aut in carcere longo tempore detinendum. Matth. 7.12

XV. Ne alienos item clericos sollicitent.

C HOc quoque modis omnibus prohibemus, ut nullus vestrum alterius clericum sollicitet, aut recipiat, quia gravis de bac re in sacris canouibus sententia est.

XVI. De his qui alienas Ecclesias muneribus ambiunt.

SI qnis presbyter inventus fuerit alicui clerico aut laico munera dare, aut dedisse, ut Ecclesiam alterius presbyteri subripiat, sciat se pro hac rapiua & sæva cupiditate, aut gradum amissurum, aut in carceris ærumua longo sempore pœniteutiam ageudo detiueudum.

D *XVII. Ut parvulis aliarum parochiarum ægrotantibus baptismum non negent.*

SI parvulus ægrotans ad quemlibet presbyterum baptismi gratia de cujuslibet parochia allatus fuerit, ei baptismi sacramentum uullo modo uegetur. Si quis hoc munus peteuti concedere detrectaverit, & ille parvulus absque baptismatis gratia mortuus fuerit, noverit se ille qui eum non baptizavit, pro ejus anima rationem redditurum.

XVIII. Ut vasa sacra in alios usus non detorqueant.

E NUllus presbyter seu laicus præsumat calicem, aut pateuam, aut quælibet vasa sacra & divino cultui mancipata, ad alios usus retorquere. Nam quicomque de calice sacrato aliud bibit præter Christi sanguinem, qui in sacrameuto accipitur, & pateuam ad aliud officium habet quam ad altaria miuisterium, deterrendus est exemplo Baltasar qui dum vasa Domini in usus communes assumpsit, vitam pariter cum regno amisit, Dan. 5.

XIX. Ad quas scholas mittere consanguineos suos possint, si velint.

Si quis ex presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum, ad scholam mittere, in Ecclesia sanctæ Crucis, aut in monasterio sancti Aniani, aut sancti Benedicti, aut sancti Lifardi, aut in ceteris de his cœnobiis quæ nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam id faciendi concedimus.

XX. Ut scholas ipsi habeant in quibus fidelium parvulos gratis erudiant.

Presbyteri per villas & vicos scolas habeant, & si quilibet fidelium suos parvulos ad discendas literas eis commendare vult, eos suscipere & docere non renuant, sed cum summa caritate eos doceant, attendentes illud quod scriptum est, *Qui autem docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stella in perpetuas æternitates*. Cum ergo eos docent, nihil ab eis pretii pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto quod eis parentes caritatis studio sua voluntate obtulerint. Dan. 12. 3.

XXI. Vita Christiana compendiosa institutio.

Cum ergo omnium sanctarum scriptorarum paginæ instrumentis bonorum operum refertæ sint, & per sanctarum scripturarum campos possint inveniri arma, quibus vitia comprimantur, & virtutes nutriantur, libuit nobis huic nostro Capitulari inserere sententiam cujusdam patris de instrumentis bonorum operum, in qua magna brevitate quid agi quidve vitari debeat, continetur. In primis Dominum Deum tuum diligere ex toto corde, tota anima, tota virtute, deinde proximum tanquam teipsum. Deinde non occidere, non adulterare, non facere furtum, non concupiscere, non falsum testimonium dicere, honorare omnes homines, & quod sibi quis fieri non vult, alii ne faciat. Abnegare semetipsum sibi, ut sequatur Christum. Corpus castigare, delitias non amplecti, jejunium amare, pauperes recreare, nudum vestire, infirmum visitare, mortuum sepelire, in tribulatione subvenire, dolentem consolari. A sæculi actibus se facere alienum. Nihil amori Christi præponere, iram non perficere, iracundiæ tempus non reservare, dolum in corde non tenere, pacem falsam non dare, caritatem non derelinquere. Non jurare, ne forte perjures. Veritatem ex corde & ore proferre, malum pro malo non reddere, injuriam non facere, sed & factam patienter sufferre. Inimicos diligere, maledicentes non maledicere, sed magis benedicere. Persecutionem pro justitia sustinere. Non esse superbum, non vinolentum, non multum edacem, non somnolentum, non pigrum, non murmurosum, non detractorem. Spem suam Deo committere. Bonum aliquid in se cum viderit, Deo applicet non sibi; malum vero semper a se factum sciat, & sibi reputet. Diem judicii timere, gehennam expavescere, vitam æternam omni concupiscentia spiritali desiderare, mortem quotidie ante oculos suspectam habere. Actus vitæ suæ omni hora custodire. In omni loco Deum se respicere pro certo scire. Cogitationes malas cordi suo advenientes mox ad Christum allidere, & seniori spiritali patefacere. Os suum a malo vel pravo eloquio custodire, multum loqui non amare, verba vana aut risui apta non loqui, risum multum aut excussum non amare. Lectiones sanctas libenter audire, orationi frequenter incumbere, mala sua præterita cum lacrymis vel gemitu quotidie in oratione Deo confiteri. De ipsis malis de cetero emendare, desideria carnis non perficere. Voluntatem propriam odisse. præceptis sacerdotis & præceptoris in omnibus obedire, etiam si ipse aliter, quod absit, agat, memores illins Dominici præcepti, *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite*. Non velle dici sanctum antequam sit, sed prius esse quod verius dicatur. Præcepta Dei factis quotidie adimplere, castitatem amare, nullum odisse, zelum & invidiam non habere, contentionem non amare, elationem fugere, & seniores venerari, juniores diligere. In Christi amore pro inimicis orare. Cum discordantibus ante solis occasum in pacem redire, & de Dei misericordia nunquam desperare. Ecce hæc sunt instrumenta artis spiritalis, quæ cum fuerint a nobis die noctuque incessabiliter adimpleta, & in die judicii reconsignata, illa merces nobis a Domino recompensabitur, quam ipse promisit, *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus his qui diligunt eum*. Matth. 23. 3. Isai. 64. 4. 1. Cor. 2. 9.

XXII. Ut omnes fideles orationem Dominicam & symbolum discant.

Commonendi sunt fideles, ut generaliter omnes, a minimo usque ad maximum, orationem Dominicam, & symbolum discant: & dicendum eis, quod in his duabus sententiis omne fidei Christianæ fundamentum incumbit, & nisi quis has duas sententias & memoriter tenuerit, & ex toto corde crediderit, & in oratione sæpissime frequentaverit, catholicus esse non poterit. Constitutum namque est, ut nullus chrismetur, neque baptizetur, neque a lavacro fontis illius suscipiatur, neque coram Episcopo ad confirmandum quemlibet teneat, nisi symbolum & orationem Dominicam memoriter tenuerit, exceptis his quos ad loquendum ætas minime perduxit.

XXIII. Ut omnes bis saltem quotidie, mane & vespere, Deum orent.

Dicendum illis, ut singulis diebus qui amplius non potest, saltem duabus vicibus oret, mane scilicet & vespere, dicens symbolum, vel orationem Dominicam, vel, Qui plasmasti me miserere mei, vel etiam, Deus propitius esto mihi peccatori, & Deo gratias pro quotidianæ vitæ commeatibus, & quia se ad imaginem suam creare dignatus sit, & a pecudibus segregare. His actis & solo Deo creatore suo adorato, Sanctos invocet, ut pro se intercedere ad majestatem divinam dignentur. Hæc faciant, quibus basilicæ locus prope est, in basilica: qui vero in itinere, aut pro qualibet occasione in silvis aut in agris est, ubicumque eum ipsa hora matutina vel vespertina invenerit, sic faciat, sciens Deum ubique præsentem esse, dicente Psalmista, *In omni loco dominationis ejus*, &, *Si ascendero in cælum, tu ibi es*, &c. Psal. 102. 22. Psal. 138. 8.

XXIV. De observantia diei Dominici.

DIei vero Dominici, quia in eo Deus lucem condidit, in eo manna in eremo pluit, in eo redemptor humani generis sponte pro salute nostra a mortuis resurrexit, in eo Spiritum sanctum super discipulos infudit, tanta esse debet observantia, ut præter orationes, & Missarum solemnia, & ea quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat. Nam & si necessitas fuerit navigandi, sive itinerandi, licentia datur, ita dumtaxat, ut horum occasione Missa & orationes non prætermittantur. Conveniendum est sabbatho die cum luminaribus cuilibet Christiano ad Ecclesiam. conveniendum est ad vigilias sive ad matutinum officium. Concurrendum est etiam cum oblationibus ad Missarum solemnia. Et dum ad Ecclesiam convenitur, nulla causa dici debet vel audiri, nulla jurgia sunt habenda: sed tantummodo Deo vacandum est, in celebratione videlicet sacrorum officiorum, & exhibitione eleemosynarum, & in Dei laudibus cum amicis, proximis, & peregrinis spiritaliter epulandum.

XXV. Ut hospitalitatem omnes diligant & gratis exhibeant.

ADmonendi sunt, ut hospitalitatem diligant, & nulli hospitium præbere detrectent, & si cui forte hospitium præstiterint, nullam ab eo mercedem accipiant, nisi forte ille, qui a se recipitur, sponte sua aliquid det. Dicendumque illis, qualiter multi per hospitalitatis officium Deo placuerunt, dicente Apostolo, *Per hanc enim placuerunt quidam Deo, Angelis hospitio susceptis*. & iterum, *Hospitales sine murmuratione*. Et ipse Dominus ad judicium Hebr.13. 2.
dicturus est, *Hospes eram & collegistis me*. Sciant 1. Pet. 4. 9.
fane quicumque hospitalitatem amant, Christum
se in hospitibus recipere. Nam ille modus hospitalitatis non solum inhumanus, sed etiam crudelis est, quo numquam hospes in domum ante recipitur, nisi prius dandi hospitii merces compensetur, & quod Dominus agere jussit pro perceptione regni cælestis, pro acquisitione terrenarum rerum agatur. Matth.25.35

XXVI. Ut a perjurii crimine fideles caveant.

PRædicandum est etiam, ut perjurium fideles caveant, & ab hoc summopere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, & in lege, & prophetis, sive Evangelio prohibitum. Audivimus enim quosdam parvipendere hoc scelus, & levem quodammodo perjuris pœnitentiæ modum imponere. Qui nosse debent, talem de perjurio, qualem & de adulterio, de fornicatione, de homicidio, & de ceteris criminalibus vitiis, pœnitentiam imponendam. Si quis vero perpetrato perjurio, aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiæ longam ærumnam, ad confessionem venire noluerit, ab Ecclesia repellendus est, sive a communione & consortio fidelium, ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque oret, neque in suam eum domum recipiat. Matth.5.33.

XXVII. Ut a falso testimonio fideles abstineant.

DIcendum est eis, ut a falso etiam testimonio abstineant, scientes & hoc gravissimum scelus esse, & ab ipso Domino in monte Sinai prohibitum, dicente eodem Domino, *Non falsum testimonium dixeris*. sive, *Testis falsus non erit impunitus*. Sciat se etiam, quisquis hoc perpetraverit, aut tali pœnitentia purgandum, ut superius dictum est de perjurio, aut tali damnatione & excommunicatione damnandum, sicut superius insertum est. Exod.20. 16. Prov.19. 5. Dicendumque illis est, quod summa, non dicam stultitia, sed nequitia est, pro cupiditate argenti & auri, aut vestimentorum, aut cujuslibet rei, aut quod crebertime contingere solet, propter ebrietatem, in tam grande scelus corruere, ut aut septem annis in arcta ærumna sit, aut ab Ecclesia sit repulsus, dicente Domino, *Quid prodest homini si lucretur totam mundum, & animæ suæ detrimentum faciat*? quipper cum aliis videatur pius existere, sibimet crudelis existat. Matth.16.26

XXVIII. Ut presbyteri ad docendas plebes sint parati.

HOrtamur vos paratos esse ad docendas plebes. Qui scripturas scit, prædicet scripturas: qui vero nescit, saltem hoc, quod notissimum est, plebibus dicat, Ut declinent a malo, & faciant bonum: inquirant pacem, & sequantur eam, quia oculi Domini super justos, & aures ejus ad preces eorum, &c. Psal.33. 15. Nullus ergo se excusare poterit, quod non habeat linguam, unde possit aliquem ædificare. Mox enim, ut quemlibet errantem viderit, prout potest & valet, aut arguendo, aut obsecrando, aut increpando, ab errore retrahat, & ad peragendum bonum opus hortetur. Cum vero Domino opitulante, ad Synodum in unum convenerimus, sciat nobis unusquisque dicere, quantum Domino adjuvante laboraverit, aut quem fructum acquisierit. Et si quis forte nostro indiget adjutorio, nos cum caritate admoneat, & nos cum caritate nihilominus ei pro viribus adjutorium ferre non differemus.

XXIX. Quonam orandi modo fideles uti debeant.

ADmonere debetis fideles, ut assiduitatem & studium habeant orandi. Ipse autem orandi modus talis esse debet, ut primum dicto symbolo, quasi fidei suæ recensito fundamento, dicat quisquis est tribus vicibus, Qui plasmasti me miserere mei, & tribus vicibus, Deus propitius esto mihi peccatori, & compleat orationem Dominicam. Si ergo locus aut tempus exegerit, deprecetur sanctos Apostolos & Martyres, ut pro eo intercedant. Et armata fronte signo crucis, elevatis cum corde & manibus & oculis, Deo gratias agat. Si vero tempus ad hæc omnia peragenda minus sufficiens fuerit, sufficiat tantum, Qui plasmasti me miserere mei, &, Deus propitius esto mihi peccatori, & oratio Dominica tantum cum gemitu & contritione cordis.

XXX. De confessione peccatorum Deo quotidie facienda.

OMni etenim die Deo in oratione nostra, aut semel, aut bis, aut quanto amplius possumus, confiteri debemus peccata nostra, dicente Propheta, *Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi. Dixi confitebor adversus me injustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei*. Psal. 31. 5. Facta etenim confessione

cum gemitu & lacrymis Domino in oratione, recitandus est psalmus quinquagesimus, sive vigesimus quartus, sive trigesimus primus, atque alii ad rem pertinentes, & sic complenda est oratio. Quia confessio quam sacerdotibus facimus, hoc etiam nobis adminiculum adfert, quia accepto ab eis salutari consilio, saluberrimis pœnitentiæ observationibus, sive mutuis orationibus, peccatorum maculas diluimus. Confessio vero, quam soli Deo facimus, in hoc juvat, quia quanto nos memores sumus peccatorum nostrorum, tanto horum Dominus obliviscitur: & e contrario, quanto nos horum obliviscimur, tanto Dominus reminiscitur, dicente Propheta, *Et* Jerem. 31. 34. *peccatorum tuorum non memorabor*. Tu autem memor esto, quod David propheta se fecisse te- Psal. 50. 4. statur, cum dicit, *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper*.

XXXI. Qui ad confessionem veniunt omnia confiteri, & de omnibus examinari debent.

CONfessiones dandæ sunt de omnibus peccatis, quæ sive in opere, sive in cogitatione perpetrantur. Octo sunt principalia vitia, sine quibus vix ullus inveniri potest. Est enim gastrimargia, hoc est ventris ingluvies, secundo fornicatio, tertio accidia sive tristitia, quarto avaritia, quinto vana gloria, sexto invidia, septimo ira, octavo superbia. Quando ergo quis ad confessionem venit, diligenter debet inquiri, quomodo aut qua occasione peccatum perpetraverit, quod peregisse se confitetur, & juxta modum facti debet ei pœnitentia indicari. Debet ei persuaderi, ut & de perversis cogitationibus faciat confessionem. Debet ei etiam injungi, ut de octo principalibus vitiis faciat suam confessionem, & nominatim ei debet sacerdos unumquodque vitium dicere, & suam de eo confessionem accipere.

XXXII. Quod unusquisque opera misericordiæ quæ in alios exercet, in seipso spiritaliter agere debeat.

ESurientes satiandi sunt, sitientes potandi, nudi operiendi, infirmi & qui in carcere sunt visitandi, & hospites colligendi, dicente Matth. 25. 35 Domino, *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere*, &c. Nam hæc omnia, & in se quisque debet spiritaliter agere, & in aliis corporaliter adimplere, quia pene nihil prosunt hæc omnia ad vitam æternam compensendam, si luxuriose, superbe, invide, &, ne singula replicem, si vitiose & inordinate quis vivat, & a ceteris bonis operibus Joan. 6. 41. vacet. Qui ergo videt se Christum non habere, qui dixit, *Ego sum panis vivus qui de cælo descendi*, & caritatem quæ est pastus animæ non habet, esurit quidem: sed si per bona opera Christo adjungit se, & caritatis dulcedine replet, esurientem omnino se pavit. Qui doctrina Spiritus sancti & scripturarum sanctarum fluentis caret, sitiens est: sed si se fluentis verbi Dei irriget, & mentem suam spiritalis poculi dulcedine ebriet iste se sitientem potat. Qui videt se justitia, sive ceteris bonorum operum exhibitionibus nudatum, & induit se justitia, sive ceteris virtutibus, nudum se proculdubio vestit. Si in lecto vitiorum suorum jacet, & morbo iniquitatis suæ laborat, & funibus peccatorum suorum constrictus est, & vitiorum suorum obsitus pariete in tenebris iniquitatis suæ, est infirmus quidem: sed si de luto vitiorum per confessionem egreditur; & per pœnitentiæ lamenta vinculis peccatorum absolvitur, & ad lucem bonorum operum egreditur, infirmum & in carcere positum se proculdubio visitat. Si in hujus vitæ via videt se laborare, & vitiorum procella quasi quadam aeris intemperie inquietari, & receptaculum bonorum operum non habere, sciat se in itinere positum hospitio egere: at si se ad virtutum domum deducat, & sese in earum tutamine recipiat, hospitem quidem suscipit. Quæ omnia cum sibi spiritaliter exhibet, Christum in se, cujus ipse membrum est, pascit, potat, vestit, visitat, ac suscipit.

XXXIII. De officio filiorum erga parentes, & parentum erga filios.

ADmonendi sunt fideles sanctæ Dei Ecclesiæ, ut filios suos & filias suas doceant parentibus obedientiam exhibere, dicente Domino, *Filii, honorifica patrem tuum*. Nam & Eccli. 7. 29. ipsi parentes erga filios suos ac filias suas modeste debent agere, dicente Apostolo, *Et vos* Ephes. 6. 4. *parentes, nolite ad iracundiam provocare filios vestros*. Nam & hoc dicendum est eis, ut si illi genitali affectu parcere velint injuriis filiorum, non has impune Dominus sinit, nisi forte digna pœnitentia exhibeatur, & quia levius est filiis parentum qualibet flagella suscipere, quam Dei iram incurrere.

XXXIV. Vera caritas quænam sit.

ADmonendus est populus, quod hæc sit vera caritas, quæ Deum diligit plusquam se, & proximum tamquam se, & quæ nihil vult alii facere, nisi quod sibi vult fieri. & plura quæ recensere longum est. Nam & quicumque in potu & cibo, & dandis atque accipiendis rebus, caritatem tantum putant, non mediocriter errant, dicente Apostolo; *Regnum* Rom. 14. 17. *Dei non est cibus & potus*. Nam & ipsa quando cum caritate faciunt, bona sunt, & inter virtutes computanda.

XXXV. Quid cavere mercatores debeant qui negotiantur.

ADmonendi sunt, qui negotiis ac mercationibus rerum invigilant, ut non plus terrena lucra, quam vitam cupiant sempiternam. Nam qui plus de rebus terrenis, quam de animæ suæ salute cogitat, valde a via veritatis aberrat, & juxta quemdam sapientem, in vita sua perdidit intima sua. Sequendus est enim in hac parte, sicut & in ceteris, Apostolicus sermo, qui ait, *Et ne quis supergrediatur, neque cir-* 1. Thess. 4. 6. *cumveniat in negotio proximum suum*. vindex est enim Deus de his omnibus. Sicut enim ab his qui labori agrorum, & ceteris laboribus victum atque vestitum & necessaria usibus humanis acquirere inhiantes stant, decimæ & eleemosynæ dandæ sunt: ita his quoque qui pro necessitatibus suis negotiis insistunt, faciendum est. Unicuique enim homini Deus dedit artem qua pascatur, & unusquisque de arte sua, de qua corporis necessaria subsidia habet, animæ quoque, quod magis necessarium est, subsidium administrare debet.

XXXVI. Quid curandum sit ante Quadragesimam, & quod septem modis peccata dimittantur.

HEbdomada una ante initium Quadragesimæ confession s sacerdotibut dandæ sunt, pœnitentia accipienda, discordantes reconciliandi, & omnia jurgia sedanda, & dimittere debent debita invicem de cordibus suis, ut liberius dicant, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Et sic ingredientes in beatæ Quadragesimæ tempus mundis & purificatis mentibus ad sanctum Pascha accedant, & per pœnitentiam se renovent, quæ est secundus baptismus. Sicut enim baptismus peccata, ita pœnitentia purgat. Et quia post baptismum peccator denuo non potest baptizari, hoc medicamentum a Domino pœnitentiæ datum est, ut per eam vice baptismi peccata post baptismum diluantur. Septem enim modis peccata dimitti, scripturæ sanctæ demonstrant. Primo, in baptismate, qui propter remissionem peccatorum datus est. Secundo, per martyrium, juxta illud quod ait Psalmista, *Beatus cui non*
Psal. 31. 2. *imputavit Dominus peccatum*. Quia juxta ejusdem David sententiam, *Beati quorum remissæ*
Ibidem. 1. *sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*. Remittuntur peccata per baptismum, teguntur per pœnitentiam, non imputantur per martyrium. Tertio, per eleemosynam, juxta Danielem, qui profano Nabuchodonosor regi ait, *Pec-*
Dan. 4. 24. *cata tua eleemosynis redime in misericordiis pau-*
Eccli. 3. 33. *perum*, & illud, *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna extinguit peccatum*. Et Dominus in
Luc. 11. 41. Evangelio, *Verumtamen date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis*. Quarto, si remittat quis peccanti in se peccata sua, juxta illud,
Marc. 11. 25. *Dimittite & dimittetur vobis, date & dabitur vobis*. & illud, *Sic & pater vester dimittet vobis peccata vestra, si remiseritis unicuique de cordibus vestris*. Quinto, si per prædicationem suam quis, & per bonorum exercitium alios ab errore suo
Jacob. 5. 19. convertat, juxta illud quod ait Apostolus, *Quoniam si converti fecerit quis peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, & aperiet multitudinem peccatorum*. Sexto, per ca-
1. Pet. 4. 8. ritatem, juxta illud, *Caritas Dei cooperit multitudinem peccatorum per Jesum Christum dominum nostrum*. Septimo, per pœnitentiam, juxta
Psal. 31. 4. illud quod ait David, *Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina*.

XXXVII. Quod jejunium Quadragesimæ summa cura observandum sit.

IPsa autem Quadragesima cum summa observatione custodiri debet, ut jejunium in ea, præter dies Dominicos, qui abstinentiæ subtracti sunt, nullatenus resolvatur. quia ipsi dies decimæ sunt anni nostri, quos cum omni religione & sanctitate transigere debemus. Nulla in his occasio sit resolvendi jejunii: quia alio tempore solet jejunium caritatis causa dissolvi, isto vero nullatenus debet. Quia in alio jejunare in voluntate & arbitrio cujuslibet positum est, in hoc vero non jejunare, præceptum Dei transcendere est. Et in alio tempore jejunare, præmium abstinenti acquirere est: in hoc vero, præter infirmos ac parvulos, quisquis non jejunaverit, pœnam sibi acquirit, quia eosdem dies Dominus, & per Moysem, & per Eliam, & per semetipsum sacro jejunio consecravit.

XXXVIII. Quod cum jejunio eleemosyna jungenda sit.

DIebus vero jejunii eleemosyna facienda est, & cibum vel potum, quo quisque uti debuit si non jejunaret, pauperibus eroget, quia jejunare & cibos prandii ad cœnam reservare, non mercedis, sed ciborum est incrementum.

XXXIX. Quod jejunium ante vespertinum officium solvi non debeat.

SOlent plures, qui se jejunare putant, mox ut signum audiunt ad nonam, manducare, qui nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint, quam vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad Missas, & auditis Missarum solemnibus, sive vespertinis officiis, largitis eleemosynis, ad cibum accedendum est. Si vero aliquis necessitate constrictus fuerit, ut ad Missam convenire non valeat, æstimata vespertina hora, completa oratione sua, jejunium absolvere debet.

XL. A quibusnam abstinendum sit cum jejunatur.

ABstinentia vero in his diebus omnium deliciarum esse debet, & sobrie, & caste vivendum. Qui vero ovis, caseo, piscibus, & vino abstinere potest, magnæ virtutis est: qui autem his, aut infirmitate interveniente, aut quolibet opere, abstinere non potest, utatur. Tantum ut jejunium usque ad vesperum solemniter celebret: & vinum non ad ebrietatem, sed ad refectionem corporis sui sumat. A caseo vero, lacte, butyro, & ovis abstinere, & non jejunare*, dementissimum est, & omni ratione remotum. Vini enim ebrietas & luxuria prohibita sunt, non lac & ova. Non ait Apostolus: Nolite comedere lac & ova, sed, *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*. *Ephes. 5. 18*

* *deesse videtur a vino.*

XLI. Quibus diebus in Quadragesima communicare debeant fideles, & de Paschalis hebdomadæ celebritate.

SIngulis diebus Dominicis in Quadragesima, præter hos qui excommunicati sunt, sacramenta corporis & sanguinis Christi sumenda sunt, & in Cœna Domini & in Parasceve, in vigilia Paschæ, & in die Resurrectionis Domini penitus ab omnibus communicandum, & ipsi dies Paschalis hebdomadæ omnes æquali religione colendi sunt.

XLII. Quod jejuniorum diebus cessare debeant lites & contentiones.

IN his jejuniorum diebus nullæ lites, nullæ contentiones esse debent, sed in Dei laudibus & in opere necessario persistendum. Arguit enim eos, qui contentiones & lites Quadragesimæ tempore exercent, & qui debita a debitoribus exigunt, Dominus per Prophetam dicens, *Ecce in die jejunii vestri inveniuntur voluntates vestræ, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites, & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impie*. *Esa. 58. 3.*

A *XLIII. Quod diebus jejuniorum abstinendum sit a conjugibus.*

ABstinendum est enim in his sacratissimis diebus a conjugibus, & caste & pie vivendum, ut sanctificato corde & corpore isti sancti dies transigantur, & sic perveniatur ad diem sanctum Paschæ, quia pene nihil valet jejunium quod conjugali opere polluitur, & quod orationes, vigiliæ, & eleemosynæ non commendant.

B *XLIV. De sacra communione, quo modo & quam frequenter usurpanda sit,*

ADmonendus est populus, ut ad sacrosanctum sacramentum corporis & sanguinis Domini nequaquam indifferenter accedat, nec ab hoc nimium abstineat: sed cum omni diligentia eligat tempus, quando aliquandiu ab opere conjugali abstineat, & vitiis se purget, virtutibus exornet, eleemosynis & orationibus insistat, & sic ad tantum sacramentum accedat. Quia sicut periculosum est, impurum quemque ad tantum sacramentum accedere, ita etiam periculosum est ab hoc prolixo tempore abstinere. Salva ratione eorum, qui excommunicati, non quando eis libet, sed certis temporibus communicant, & religiosis quibuscumque sancte viventibus, qui pene omni die id faciunt.

XLV. Ut diebus Dominicis populus per Missas peculiares a publicis non abstrahatur.

UT Missæ, quæ per dies Dominicos peculiares a sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut per eas populus a publicis Missarum solemnibus, quæ hora tertia canonice fiunt, abstrahatur: quia pessimus usus est apud quosdam, qui in diebus Dominicis, sive in quibuslibet festivitatibus, mox ubi Missam celebrari, etiam si pro defunctis sit, audierint, abscedunt, ut per totum diem a primo mane ebrietati & comessationi potius quam Deo deserviant.

XLVI. Ut omnes ad matrem Ecclesiam Missarum solemnia & prædicatorem audituri conveniant, neque ante peractum officium cibum capiant.

ADmonendus est populus, ut ante publicum peractum officium ad cibum non accedat, & omnes ad sanctam matrem Ecclesiam Missarum solemnia, & prædicationem audituri conveniant, & sacerdotes per Oratoria nequaquam Missas nisi tam caute ante secundam C horam celebrent, ut populus a publicis solemnitatibus non abstrahatur. Sed sive sacerdotes, qui in circuitu urbis, aut in eadem urbe sunt, sive populus, ut prædiximus, in unum ad publicam Missarum celebrationem conveniant, exceptis Deo sacratis feminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed claustris monasterii contineri.

Sirmondus T. 2. Conc. Gall. ad an. Christi 797. pag. 682.

Qui hos Theodulfi canones primus in lucem dedit Cardinalis Baronius, cum de tempore quo scripti sunt certi nihil haberet, in annum Christi dcccxxxv. eos conjecit, serius omnino quam par fuit; quia Theodulfum ad ea tempora non pervenisse ostendit Jonas ejus in Aurelianensi cathedra successor, qui a Ludovico Pio post Synodum Parisiensem ad Eugenium Papam missus est anno dcccxxiv. nobis etsi de anno compertum nihil erat, aptius tamen referri ad hæc tempora visum est, quæ propius aberant ab exordio Pontificatus Theodulfi; quem per hos annos, atque ante Synodum Francofurdiensem, episcopum jam fuisse, Alcuini ad Carolum Regem epistola declarat.

THEODULFI
EPISCOPI AURELIANENSIS
[a] DE ORDINE BAPTISMI
LIBER
AD MAGNUM SENONENSEM.

Reverentissimo atque carissimo fratri Magno Episcopo Theodulfus salutem.

PRæceptum tuum, vir venerabilis Magne, peregi, & si non solerti efficacia, plena tamen obedientia. Præcepisti enim mihi, immo per te caritas præcepit, ut quibusdam quæstionibus de ordine baptismi a domino & glorioso Imperatore Carolo tibi transmissis breviter & cito responderem. Coarctantibus itaque me D hinc brevitate, qua cogebar brevi sermone res magnas expedire, illinc temporis angustia, qua cito quod jusseras adimplere volebam, explevi quod jussisti. Quod opus o utinam esset tam efficaciter expletum, quam est libenter susceptum. Quanquam ergo mihi spatiose tractandi, & patrum volumina revolvendi, quibusdam

a *De ordine Baptismi.*) Ex quatuor hujus libri exemplaribus, quæ in manus meas venerant, tria sunt quæ ad Magnum Episcopum missum docent, Virdunense, Divionense, & Vaticanum, quartum Corbeiense pro Magno Joannem habet, mendose ut opinor. Exstat sane apud nos Magni ejusdem Senonensis Episcopi, *De mysterio baptismatis*, sic enim appellat, brevis libellus, nondum editus, ad Carolum Imp. in quo se ad scribendum regio jussu impulsum testatur. Extat & inter Alcuini opera liber de sacro item baptismate ad Carolum eumdem, falsa conjectura, quod titulo careret, Alcuino adscriptus, cum auctor revera sit Amalarius Episcopus, quemadmodum ex codice Petaviano didicimus. Et vero quæ sub ejus libri finem leguntur, *Dixisti, serenissime Auguste, velle vos scire qualiter nos & nostri suffraganei doceremus populum Dei de baptismi sacramento*, ejusmodi sunt, quæ in Alcuinum, qui Episcopus non fuit, cadere non possint, apprime autem conveniunt Amalario Episcopo Trevirensi.

occu-

occupationibus præpedientibus facultas nulla suppeteret, & me ad jussionem implendam caritas permoveret: de singulis quæ mihi occurrere potuerunt celeri cursu scripsi, & vestræ fraternitati misi, ut si non habuerint responsa emolumentum, saltim obedientia habeat fructum. Quæstiones interea istæ, ut ego te nosse certus sum, a regali necessitudine non sunt factæ necessitate discendi, sed studio docendi: nec ut ipse his absolutis de nescitis valeat imbui, sed ut alii de somno desidiosi torporis ad rerum absolvendarum utilitatem valeant excitari. Quippe cui hoc semper familiare est, ut exerceat Præsules ad sanctarum scripturarum indagationem, & sanam sobriamque doctrinam, omnem clerum ad disciplinam, philosophos ad rerum divinarum humanarumque cognitionem, monachos ad religionem, omnes generaliter ad sanctitatem, primates ad consilium, judices ad justitiam, milites ad armorum experientiam, prælatos ad humilitatem, subditos ad obedientiam, omnes generaliter ad prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam atque concordiam. His & his similibus rebus ille virorum optimus, Deo sibi propitio, sanctæ Ecclesiæ fastigium adcumulare non cessat, & admirabili in rerum Ecclesiasticarum sive civilium administratione strenuus, & sapientiæ fonte redundat, & virtutis exhibitione triumphat.

INCIPIUNT CAPITULA.

I. Cur infans catechumenus efficitur.

QUod modo infantes catechumeni efficiuntur antiquus mos servatur. Quicumque enim ad Apostolos credentes baptizandi adveniebant, instruebantur & docebantur ab eis, & instructi & docti de sacramento baptismatis & de ceteris regulis fidei, accipiebant sacrosanctum mysterium baptismatis. Unde ait Apostolus, *An ignoratis fratres, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?* (Rom. 6. 3.) In quibus verbis ostenditur, non eos ignorasse sacramenti baptismatis arcana qui baptizabantur. Sed & Dominus non utcumque ait, Ite, baptizate, sed, *Ite, & docete omnes gentes, baptizantes eos.* (Matt. 28. 19.) Ut nosse possimus, primum instruere & docere debere eum qui baptizandus est, & postea baptizare. Infantes ergo & audientes & catechumeni fiunt. non quo in eadem ætate & instrui & doceri possint: sed ut antiquus mos servetur, quo Apostoli eos quos baptizaturi erant primum docebant & instruebant, sicut jam dictum est.

II. Quid sit catechumenus.

CAtechumenus autem audiens, sive instructus interpretatur. Genus enim humanum audit & instruitur antequam ad baptismum veniat. Et quod per Moysem quondam audierat, *Audi Israel Dominus Deus tuus Deus unus est,* (Deut. 6. 4.) & per leges & prophetas instruebatur ad unius veri Dei cultum: modo per sacerdotum ministerium & audiens efficitur ut instrui valeat, & relicto situ quo creaturæ deserviebat, soli creatori Deo deserviat. Sic enim catechumeni in Christum credunt, ut adhuc sua peccata portent. De quibus puto in Evangelio dictum; Qui dum crederent in Jesum, ipse *Jesus non se credebat eis.* (Joan. 2. 24.) Quicumque ergo a Joanne docebantur, sive instruebantur & baptizabantur, quia baptismus ejus peccata delere non poterat, catechumenorum typum prætulisse noscendi sunt.

III. Cur exsufflatur.

IN quorum etiam facie a sacerdote per exsufflationem signum crucis fit, ut & Diabolus fugetur, & Christo via præparetur: ut qui inlecebrosa persuasione sua generis humani, quod in primordio sui spiraculum vitæ acceperat, habitator erat, ejus virtute & sacratissimo signo per ministerium sacerdotum exire cogatur, qui & in discipulos suos insufflasse, & spiritus immundos increpasse legitur.

IV. Cur exorcizatur.

UNde & exorcizatur idem malignus spiritus, ut exeat & recedat ab illo plasmare, quod jam dudum per peccatum primi hominis possidebat. Et quia non est juxta Apostolum, *conventio Christi ad Belial, nec societas lucis ad tenebras*: (1. Cor. 6. 15.) egrediantur tenebræ, & lux vera Christus ingrediatur. (Zach. 3. 3.) Qui & in Zacharia typice propter peccata nostra quæ in corpore suo portavit, sordida vestimenta habuisse legitur, Et increpans satanam, Hierusalem elegit, sanctam videlicet Ecclesiam, quæ est visio pacis, quam quotidie prole nova fœcundet. Cui per prophetam dicitur, *Filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent.* (Esa. 60. 4.) Exorcismus præterea est sermo increpativus sive conjurationis.

Unde & in actibus Apostolorum exorcistæ fuisse leguntur, & sancta Ecclesia inter gradus Ecclesiasticos exorcistarum etiam ministerium habet. Sciendum namque est, quia cum exorcizatio fit, ille proculdubio exorcizatur, qui & baptismati, & saluti fidelium, & omoibus virtutibus ejus contrarius est. Illo enim exorcizato sive expulso, divini verbi condimentum credentibus datur.

V. Cur catechumenus accipit salem.

ET idcirco hi qui baptizandi sunt salem in sacrameoto accipiout, ut ejus gusto condimeutum sapieotiæ percipiant, neque a sapore Christi decipiantur, & sint iosulsi & fatui. Qui eoim ait discipulis suis, *Vos estis sal terræ*, ipse

Matth. 5. 13. Lu. 9. 62. dixit, *Nemo mittens manum suam in aratro, & respiciens retro, regno cælorum aptus esse potest.* ut autem qui baptizaotor regoo cælorum apti sint, & ne præterita peccata iteraotes respiciant retro, & efficiantur statua salis, & remanentes inseosati exemplo pœoæ suæ alios cuodiant, debent accipere salem sapieotiæ, ut quicqnid in eis fluxum & fluidum est, verbi Dei sale curetue, & juxta Apostolum memores siot uxoris Loth. Et sicut Heliseus salis immissione sterilitatem aquæ curavit, ita oimirum verus Heliseus domious noster Jesus Christus verbi sui sapore fluidam generis humani sterilitatem ad dulcem fidei & bonorum operum saporem perducit. Cujus fidei firmitas tonc jam clare elucescit, cum is qui audierat solius Dei cultum esse teneodum, uode audiens vocatus est, & iostrui cœperat de veræ religionis cultu, onde catechumeous vocatus est, & per exsufflationem & exorcizationem a maligno spirito erotus est, & in datiooe salis jam habere cœpit gustum divini verbi, tradatur ei symbolum, id est veræ fidei iutegra & inconvulsa confessio, ut domus prisco habitatore derelicto fide ornetur, & de qua spinæ incredulitatis evulsæ sunt, incipiaot in ea veræ fidei documeota plaotari. Prius eoim evellendæ suut incredulitatis sive vitiorum spinæ, & postea plantanda suot fidei & bonorum operum rudimenta. Unde & Dominus ante faciem filiorum Israel septem gentes typum vitiorum tenentes coutrivit, in quarum loco in typo virtutum Israeliticum populum collocavit. Et ad

Hier. 1. 10. Hieremiam prophetam dicit, *Ecce constitui te hodie super gentes & super regna, ut evellas, & destruas, & dissipes, & disperdas, & ædifices, & plantes.* Prius eaim dixit evulsiooem & destructionem & dissipationem & dispersionem, & postea subjecit ædificationem & plantationem.

Hier. 31. 28. & per euodem Prophetam ait, *Sicut vigilavi super eum, ut evellerem & demolirer & dissiparem & dispergerem & adfligerem, sic vigilabo super eos, ut ædificem & plantem.* Et hoc ideo qoia post exorcizationem & exsufflationem, symboli seqoitur traditio.

VI. Quæ sit interpretatio symboli secundum Latinos.

QUod symbolom Latioe Indicium, vel signum, vel collatio ioterpretatur. Iodicium, qoia per id indicatur fidei integritas. signum, quod eo bene retento & iotellecto fideles ab iofidelibus discernuotur. conlatio, quia in eo Apostoli omoem fidei integritatem contulerunt. Quod autem omnes pari fidei siocceritate corde retiocbant, ore coofessi sunt, & singuli proprias seotentias consereotes, symbolum, id est totius fidei conlationem ediderunt. Discessuri enim ab iovicem normam futuræ prædicationis in commoue statuerunt, oe localiter ab invicem discedentes diversum aliquid vel dissonum prædicarent. Decentissimum oamque & utile erat, ot quibus erat anima uoa & cor ooum in Domino, & quos sancti Spiritus afflatus vegetabat, unius etiam fidei confessio exornaret. Nec enim dirimi in aliquo vel poteraot vel debebaot, qui unius fidei viocolo nectebantur. Plerique iocerea verbum abbreviatom per Esaiam prophetam, io symbolo & oratione Dominica intelligi voluot. Io altero enim fidei, in altero precum continetur iotegritas, ut & io duodecim verbis duodecim Apostolorum doctrina, & in septem petitionibus omne contineatur quicquid ad præsentis & futuræ vitæ pertinet dispensationem. Quamvis etiam totius doctrinæ verbum dici possit abbreviatum, qoia quod prius lex & prophetæ contioebaot in latitudioe præceptorum, veoiens Domious pronuntiavit & dixit, *Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus suis, & proximum tuum tanquam teipsum. In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.* Matth. 22. 37. Io quo evidenter prophetas & legem duobus his sermonibus breviat. Hæc de symbolo & oomine ejus dicta siut.

VII. De credulitate, quomodo credendum sit in Deum patrem omnipotentem, & in Jesum Christum filium ejus, & in Spiritum sanctum, sanctum Ecclesiam catholicam, & cetera quæ sequuntur in eodem symbolo.

CEterum fides, qoæ in hoc symbolo continetur, ita ab his qui baptizaodi sunt intelligi debet, ut credant in Deum patrem omnipoteotem, creatorem omoium visibilium & invisibilium, qoi solus quia non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus. Et in Jesum Christum filium ejus, per quem omnia facta sunt, verum Deum unigenitum veramque Dei filium, oon factum aut adoptivum, sed geoitum, & unius cum patre substantiæ, atque ita per omnia æqualem Deo patri, ut oec tempore, nec gradu, nec potestate esse possit inferior. taotumque esse illum qui est genitus, quantus est ille qui genoit. Credant etiam eum natum de Spiritu sancto ex Maria semper virgioe: id est, ut Spiritu sancto couperante, verum sibi corpus ex virgine idem Dei filius adsumpserit, ut qui erat in divinitate Dei patris filius, ipse factus sit io humanitate hominis matris filius. Credant etiam eum descendisse ultimo tempore pro redemptiooe mundi a patre, qui nuoquam desiit esse cum patre, & hominem verum factum, ot homaoum genos homo liberaret. Et ipse qui absque initio æternitatem cum patre & Spiritu sancto possidet, in fine sæculorum perfectum naturæ nostræ hominem susceperit, & Verbum caro factum sit, adsumeodo humanitatem, oon permotaodo divinitatem. Credaot etiam eum pertulisse passiooem & mortem, ooo io virtute divinitatis, sed in infirmitate humaoitatis, mortuum vera carnis morte, resurrexisse vera carnis resurrectiooe, & resurrectione sua spem nobis resurrectionis contulisse: ita dootaxat, ot sicut ille tertia die resurrexit vivus a mortuis, ita & nos in fine sæculorum resurgamus io eadem

A qua nunc vivimus carne. Credant etiam eum in eodem corpore, quod de virgine assumpsit, & passionem sustinuit & resurrexit, ascendisse in cælum, & in eodem & nunc esse, & ad judicium venturum esse, & resuscitatis omnibus, dare aliis pro peccatis supplicii æterni sententiam, aliis pro justitiæ meritis æternæ beatitudinis præmium. Credant & in Spiritum sanctum, Deum verum ex patre filioque procedentem, æqualem per omnia patri & filio, voluntate, potestate, æternitate, substantia. nec esse in hac sancta Trinitate ullos gradus, quibus aliquis inferior superiorve dici possit. Credant etiam sanctam Ecclesiam catholicam, id est universalem, non in sanctam Ecclesiam, ut credentes in Trinitatem. B Credant ejusdem sanctæ Trinitatis domum esse sanctam Ecclesiam. A cujus communione discedentes schismatici & hæretici vocantur, & æterna damnatione puniuntur. In ejus vero communione permanentes, & membra Christi esse, & remissionem peccatorum percipere, & ad vitam æternam pertinere. Quia ergo parvuli, necdum ratione utentes, hæc minime capere possunt, oportet ut cum ad intelligibilem ætatem pervenerint doceantur, & fidei sacramentis, & confessionis suæ mysteriis, ut ea veraciter credant & diligenti cura custodiant. Confessionem suam plane diximus, quia quamvis illi necdum loqui possint, pro illis & C confitentur & loquuntur qui eos de lavacro fontis suscipiunt. Nec immerito dignum est, ut qui aliorum peccatis obnoxii sunt, aliorum etiam confessione per mysterium baptismatis remissionem originalium percipiant peccatorum.

VIII. De scrutinio.

QUi vero illius sunt jam ætatis ut rationem credulitatis suæ reddere possint, diligenti examine scrutandi sunt, utrum veraciter credant, an alicujus falsitatis in eis macula celetur: ne dum, aut timore aut favore terrenarum potestatum, aut adquisitione quarumdam rerum, ad baptismatis sacramentum ignorantibus ministris Ecclesiæ perveniunt, D tradatur sanctum canibus, & mittantur margaritæ inter porcos, & lupi ovina pelle vestiantur. Hunc enim morem Ecclesia servare consuevit, ut per aliquot dierum spatium hi qui in sollemnitate Paschali baptizandi sunt scrutentur, ut instructis & doctis, & simplici corde ad fidem veram venientibus, vitæ sacramenta impertiantur. Quibus, ut aptiores inveniantur baptismatis sacramento, & eorum fides probabilior sit, quædam fiunt corporaliter, quæ spiritali gustu degustata mysticum quid & spiritale sapiant.

IX. Cur tangatur de sputo aures & nares.

E TAnguntur itaque de sputo nares & aures, & dicitur, Effeta. Nares, ut Christum in
Cant. 1. 3. odore unguentorum sequantur, & dicant, *Trahe me, post te curremus*, & cum Apostolo pro-
2. Cor. 2. 15. fiteantur dicentes, *Christi bonus odor sumus Deo*, & illius membra efficiantur cui dicitur. *Et o-*
Cant. 4. 10. *dor vestimentorum tuorum super omnia aromata.* Quem odorem tunc bene habere poterit, si eum Maria, quæ interpretatur domina sive illuminatrix, alabastro unguenti, hoc est sacræ fidei puritate & bonæ operationis exercitio, ungant pedes Jesu, Apostolorum videlicet monita complentes, vel prædicatorum quorumlibet, per quos Christus inambulat, & domus, mundus videlicet, sive universitas sanctæ Ecclesiæ, eorum bona opinione, quasi quodam dulci & suavi odore repleatur. Et quia plerumque odoris suavitas & diversa thymiamata dissolutis & amatoribus conveniunt, isti e contrario, & continentes & Christi amatores effecti, illius solummodo salutiferum semper amplectantur odorem. Tanguntur & aures, ut audientes verba Dei, & facientes ea, similes sint secundum Evangelium Matth. 7. 24.
viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram, & spiritali auditu semper spiritalia auscultent: ut cum David dicere possint,
Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, & Psal. 84. 9.
cum Isaia, *Dominus Deus aperuit mihi aurem*, Esa. 50. 5.
ego autem non contradico, retrorsum non abii. B ut quæ spiritaliter dicuntur spiritaliter audientes, ad spiritalium operum emolumenta perveniant. Cum itaque Dominus in Evangelio di- Matth. 11. 15
cit, *Qui habet aures audiendi audiat*: & Joan-
nes in Apocalypsi sua, *Qui habet aures audien-* Apoc. 2. 7.
di audiat quid spiritus dicat Ecclesiis, hic non aures carnales, sed spiritales quæruntur, & per aurium nomen interioris hominis auditus designatur. In sacro etenim eloquio plerumque per membra corporis spiritales animæ virtutes intelliguntur. Quia ergo divinitas hominem adsumens, quoddam ex connexione duarum substantiarum in una Dei filii persona collyrium fecit, unde genus humanum, quod cæcum a pri- C mis parentibus natum erat, illuminaret, non ab re sputo aures tanguntur & nares, ut qui exspuens linguam muti tetigerat, & sputo latum fecerat, & oculos cæci nati aperuerat, nunc per ministerium sacerdotum, & auditum spiritalem his qui baptizandi sunt tribuat, & recte loquendi, id est fidem veram confitendi facultatem præbeat, & nares quibus bonum Christi odorem capiant aperiat. Pectus enim illius qui baptizatur refertum semper esse debet, & divini odoris nectare, & spiritali unctione delibutum.

X. Cur prius oleo ungitur, vel scapulæ signantur, vel liniuntur.

D UNde etiam his qui baptizandi sunt pectus de oleo & scapulæ tanguntur, ut illius olei sancti videlicet spiritus unctione liniti, de
quo Apostolus ait, *Sicut unctio ejus docet nos* 1. Joan. 2. 27.
de omnibus, ante & retro muniti, id est contra omnia prospera sive adversa sint circumspecti, & cælestium animalium imitatione ante & retro pleni fiant oculis, id est in præteritum & futurum respicientes salutis suæ custodiam non amittant. Tangitur eis pectus, ut cum Da-
vid dicere possint, *Et misericordia ejus præve-* Psal. 58. 11.
niat me. Tanguntur scapulæ, ut cum eodem
dicant, *Et misericordia ejus subsequatur me.* Id Psal. 22. 6.
E est, anteriora, ut bene velint; posteriora, ne frustra velint. Bene autem velle & perficere ab eo nobis datur, a quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Et quoniam in cordis nomine sæpe mens designatur, sicut est il-
lud, *In tota corde meo exquisivi te*, & in olei Psal. 118. 10.
nomine intelligitur unctio sancti Spiritus, sive opera luminis & misericordiæ, cordis locus unctione utrimque munitur, id est anterior & posterior, & undique mens Christiani & pinguedine sancti Spiritus, & operibus luminis atque misericordiæ exuberet.

XI. Quid sit abrenunciatio.

A QUibus bene exuberat, si abrenuntiando diabolo, & operibus ejus, dominationem illius aspernetur, & jugum quod se premebat, illius olei unctione satiscat, & impleatur illud propheticum, *Computrescet jugum a facie olei.* Esa. 10. 27. Abrenuntiare etenim poni solet pro eo quod est spernere, reicere, contradicere, sive aliud quid quod hoc verbo in hoc sensu exprimi potest. Quamvis enim illius verbi quod est nuntio sensus in promptu sit, cum sine præpositione profertur, & accepta præpositione interdum a sua significatione non longe recedat, ut est illud, *Narrabo & renuntiabo*, interdum vero in alium Psal. 54. 18. B sensum vertatur, ut est illud, *Sic ergo omnis* Luc. 14. 33. *ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*: abrenuntiare tamen semper in eo sensu poni consuevit quem superius diximus. Abrenuntiare etenim se fatetur Satanæ, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus. Quam abrenuntiationem recte confessio sanctæ Trinitatis sequitur, ut ubi abundavit peccatum, superabundet gratia, & ubi computruit jugum diaboli a facie unctionis Spiritus sancti, adveniat illius jugum qui dixit, *Discite a me quia mitis sum & humilis corde,* Matt. 11. 29. *& invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Satanas enim, qui & diabolus nuncupatur, a C fidelibus abrenuntiatur, ut Deo salvatori liberius serviatur, quia juxta ejusdem Domini vocem, *Nemo potest duobus Dominis servire.*

Luc. 16. 13.

XII. De abrenuntiatione Satanæ, & omnibus operibus ejus atque pompis, vel quæ opera Diaboli & pompa.

ABrenuntiatur etiam operibus ejus, quia opera illius contraria sunt operibus Salvatoris. Et quia ille armis suis, id est vitiis, genus humanum sibi subjecit, Dominus armis suis, id est virtutibus, illum debellavit. In illius enim militia, id est peccatis nostræ servi- D rutis permanens, accepit mortem: in istius militia, id est virtutibus, accipimus vitam æternam. Septem itaque principalia vitia, quibus diabolus genus humanum infestat, non incongrue opera Satanæ dicere possumus. Quibus opponuntur septem principales virtutes, quæ opera sunt proculdubio salutaria. Nec minus interea pompis ejus abrenuntiatur, quæ utique opera sunt Satanæ: sed eo quasi discerni videntur a ceteris operibus ejus, quia in eis superbia, cujus ille auctor est, & quæ eum dejecit, quodammodo designatur. Pompæ igitur ejus sunt, ambitio, arrogantia, vana gloria, & cetera hujuscemodi, quæ de fonte superbiæ procedere dino- E scuntur. Pompam enim, ambitionem sive jactantiam, & his similia intelligi debere propheticus sermo demonstrat cum dicit, *Væ qui opulenti* Amos 6. 1. *estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel.* Sed & Clemens Prudentius, disertissimus atque Christianissimus poeta, in hac significatione pompam posuit in libro Psychomachia, ubi ait,

Pompa ostentatrix vani splendoris inani
Exuitur nudata pepla.

Quamvis ergo omne peccatum superbia dici possit, quia quando quis peccat, Deo qui peccare prohibuit contraire videtur, aliud tamen est desidiose, aliud malitiose, aliud scienter, aliud ignoranter, aliud negligenter, aliud arroganter, peccare. Quolibet autem modo quis peccet, si pœnitere contemnit, in magnum se superbiæ barathrum immergit, de quo non nisi per confessionem peccatorum suorum, & emendationem morum, & salutaris pœnitentiæ adminiculum egredi potest. Duobus enim modis homo Deo superbit, cum aut præceptis ejus inobediens existit, & ea quæ prohibita sunt committit, aut commissa pœnitere negligit. Unde sive hi qui baptizandi sunt, sive nos qui baptismi sacramentum jam percepimus, ante oculos ponere debemus pactum, quod cum Deo in baptismate fit, ubi abrenuntiatur Satanæ, & operibus ejus, & pompis. Quod pactum tunc irritum fit, si aut in fide quis permanendo vitiis, aut a fide exorbitando idolorum cultibus, aut hæresum erroribus subdatur.

XIII. De sacramento baptismi.

QUia igitur constat pactiones credentium esse duas, unam in qua abrenuntiatur diabolo & pompis ejus & omnibus operibus ejus, alteram qua se credere confitentur in patrem & filium & in Spiritum sanctum, oportet has inconvulsæ mentis intentione teneri, & ut intemerate custodiri possint, illius semper adjutorium quærere, qui baptismi sacramentum ad salutem generis humani contulit, cujus mysterium & in veteri testamento per Moysem præfiguratum est, cum populus in nube & in mari baptizatus est, & in novo nobis per mediatorem Dei & hominum apertissime demonstratum. Ipse enim ait, quoniam *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non poterit introire* Joan. 3. 3. *in regnum cælorum.* Et Joannes de eo ait, *Ego baptizo in aqua in pœnitentia. medius autem* Matt. 3. 11. *vestrum stat, quem vos nescitis, ipse vos baptizavit in Spiritu sancto & igni.* Joan. 1. 26. Per hoc qui nascimur mundo, renascimur Deo: & qui per peccatum eramus filii iræ, per gratiam efficimur filii Dei. Hac enim tinctione & hoc lavacro Ecclesia vegetatur. Ex osse dormientis protoplasti mulier ædificata est, ex latere Christi in cruce dormientis Ecclesia formata est. Profluxerunt enim ex ejus latere sanguis & aqua, duo sanctæ Ecclesiæ præcipua sacramenta, ut in altero consecratio, in altero mundatio eidem tribueretur Ecclesiæ. Regeneramur namque ex lavacro, ut consecramur & sanguine. Unde & populus mare rubrum transiit, quia baptismus Christi sanguine consecratur. Quia ergo elementum aquæ in hoc mundo omnibus elementis purgandi, vivificandi, recreandi gratia aptius est, non immerito ei baptismi dignitas confertur, quia & regenerandorum hominum efficaciam, cum spiritus Dei in mundi primordio super id ferebatur, concipiebat, & purgandorum, cum ex latere Christi proflueret, dignitatem capiebat. Per hoc etenim visibile elementum res illa invisibilis signatur, ut sicut aqua purgatur exterius corpus, ita latentes ejus mysterio per Spiritum S. purificetur & animus. Invocato namque Deo descendit Spiritus sanctus de cælis & sanctificatis aquis tribuit eis vim purgationis. Inde homo ad imaginem reparatus sanctæ Trinitatis, ad quam conditus fuerat expellitur, & qui vetus in eas per peccatum primi hominis intraverat, novus ex eis per Christi gratiam egreditur, & spiritu gratiæ in melius immutatus, longe aliud quam fuerat efficitur. Fœdus enim erat deformitate peccatorum: ibi reducitur pulcher dealbatione

virtutum. Nullatenus itaque baptismi mysterium perfici potest, nisi sub invocatione sanctæ Trinitatis, quia & Dominus ad Apostolos di- Matt. 28. 19. xit, *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & Spiritus sancti*. Et idem Dominus hoc sacramentum firmavit, cum in suo baptismate pater declaratus est in voce, filius in corpore, Spiritus sanctus in columbæ ostensione. O præclarum & admirabile sacramentum, quod de filiis iræ facit filios Dei, de veteribus novos, de fœdis pulchros, in quo & regeneramur, & purgamur, & exemplum Rom. 6. 3. mortis Christi imitamur. Quomodo ergo hoc exemplum imitemur dicat Apostolus. *An ignoratis*, inquit, *quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti ergo sumus cum illo per baptismum* B *in morte, ut quemadmodum resurrexit Christus a mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*. Morimur ergo peccato, quando abrenuntiamus diabolo & omnibus quæ ejus sunt. consepelimur Christo, cum sub invocatione sanctæ Trinitatis sub trina mersione, in fontem lavacri quasi in quodam sepulcrum descendimus. consurgimus Christo, cum exuti omnibus peccatis, de fonte quasi de sepulcro egredimur. Sed neque mysterium trium dierum ac noctium, quibus in sepulcro Dominus fuisse legitur, præteritur, cum invocata S. Trinitate, quæ utique vera lux est, in fontem descendimus. Lux est enim pater, & in lumine ejus, C qui est filius, lumen videmus Spiritum-sanctum. Facimus autem & tres noctes, cum tenebrarum & ignorantiæ patri, una cum mendacio, quod ex eo natum est, & mendax est sicut & pater ejus, & cum loquitur mendacium, de suis propriis loquitur, contradicimus. Sed & tertio loco spiritum erroris destruimus, qui inspirat pseudoprophetas, ut dicant, Hæc dicit Dominus, quos Dominus non misit. Destruimus enim hæc & conculcamus, si consepulti sumus Luc. 10. 19. Christo etiam secundum illud quod ipse dicit, *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici*. Quæ singula ita sunt contraria sanctæ Trinitati ut nox diei, ut tenebræ luci, ut mendacium veritati. Fons quoque baptismi similitudinem gerit sepulcri Christi, quod novum D fuisse legitur: quia quicumque in eo consepelitur Christo & ei consurgit, secundum eundem Apostolum, in novitate vitæ deambulare debet. Cujus fontis septem gradus, tres in descensu tres noctes, & tres in ascensu tres dies significare videntur, de quibus superius dictum est. Dan. 3. 92. Septimus vero, qui & quartus, ille est de quo quidam ait, *Et aspectus quarti similis filio Dei*. Qui fornacem ignis extinguit, qui est stabilimentum pedum, fundamentum aquæ. in quo Coloss. 2. 9. juxta Apostolum, *Inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*. Idcirco autem baptismus E non iteratur, quia & Christus non amplius quam semel moritur. Peccata enim, quæ post baptismum committuntur, pœnitentiæ lacrymis, eleemosynis, & ceteris bonorum operum exhibitionibus, non baptismatis iteratione delentur. Dominico interea corpori sepeliendo mundissima linteamina & aromata adhibentur, quia & is qui Christo consepeliri desiderat, si jam ætas permittit, quamvis mortuus sit per originale peccatum, quod adhuc portat, debet tamen bonorum operum exhibitione flagrare, & mundis indui vestibus, de quibus propheta sacerdotes Ps. 131. 9. indui orat cum dicit, *Sacerdotes tui induantur* A *justitiam*. Si ergo antequam renascatur, & originali peccato purgetur, & Christo consepeliatur, aromatibus debet fragrare, odorem præstare, & mundissimis vestibus indui, quanto magis renatus, purgatus, Christo convivificatus, in novitate vitæ ambulans nova creatura effectus, & odoris fragrantia exuberare, & candidorum vestimentorum clarescere debet nitore!

XIV. Cur albis induitur vestibus.

UT ergo nos, qui mundo morimur, Christo consurgimus, bonorum operum nitore induamur, & cælestium gaudiorum spe confirmemur, decentissima ratione Angelus, qui ejus resurrectionem nuntiat, in albis vestibus sedere B describitur, & qui ejus reditum Apostolis nuntiant in albis vestibus apparent, & nos albis post baptismum induimur vestibus, ut munditiam teneamus in opere, quam accepimus in regeneratione, servantes & nostram innovationem, & Angelici splendoris decorem, & dentur nobis singulis stolæ albæ, spes videlicet immortalitatis & æternæ felicitatis, ut cum pro- Esa. 61. 10. pheta dicere possimus, *Gaudens gaudebo in Domino, & exultavit spiritus meus in Deo meo. Quia induit me vestimento salutis, & indumentum justitiæ circumdedit me*. Ille vestimenta ista nos custodire faciat qui ea dedit, ut de nobis Apoc. 16. 15. dici possit quod in Apocalypsi scriptum est, *Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua*. Quia C ergo omnia in baptismi ratione redolent mysteriis, & exuberant sacramentis, opportunum erat ut novus homo nova acciperet vestimenta & purgatus veteris noxæ colluvione, candidarum vestium indueretur nitore. Moyses enim Aaron & filios ejus prius aquis lavit, & post linteis induit vestimentis, quia & noster verus Moyses, qui populum de Ægyptia servitute, de gentilitatis videlicet errore liberat, qui est mediator Dei & hominum, sui nos inenarrabilis sacramenti unda purificat, & bonorum operum indumentis exornat. Cujus facies, manifestatio videlicet divinitatis ejus, testimonio legis & prophetarum in monte Ecclesiæ ut sol resplendet, & vestimenta ejus, id est sancti omnes, efficiuntur sicut lana alba, vel sicut nix. D Cui cum Apocalypsi gratias agamus, *qui lavit* Apoc. 1. 5. 6. *nos a peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo patri suo, cui est gloria in sæcula sæculorum*. Hoc etenim regnum & sacerdotium, & visibili chrismatis unguento per ministerium sacerdotum, & invisibili Spiritus sancti gratia a Domino linitur.

XV. Cur sacro chrismate caput perungitur.

CUjus unguenti sacramentum a Moyse primum jubente Domino in Exodo legitur compositum, & in novo Testamento a Domino E veraciter declaratum, qui unctus est a patre oleo lætitiæ præ consortibus suis. cui non ad mensuram dat Deus spiritum, quoniam in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Cant. 1. 2. Ipsi enim Ecclesia dicit, *Oleum effusum est nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te*. quia videlicet, & a chrismate Christi, & a Christo Christianorum nomen exortum est. Ante adventum etenim ejus, reges solummodo ungebantur & sacerdotes, qui etiam Christi vocabantur: post adventum vero ejus, non jam solum reges & sacerdotes, sed omnis hac unctione consecratur Ecclesia, quia constat eam esse

regnum & sacerdotium, & filios ejus reges & sacerdotes. Baptizatorum itaque capita chrismate liniuntur, ut in regno & sacerdotio Ecclesiæ delibuti, & Christiani nominis prærogativam accipiant, & ejus membra qui eos redemit, & eorum caput est, effici valeant.

XVI. Cur mystico tegitur velamine.

QUia igitur idem redemptor noster rex, cui per prophetam dicitur, *Regnum tuum,*
Psal. 144. 13. *Domine, regnum omnium sæculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione*, qui diabolum, mortem, & mundum mirifice triumphavit: & sacerdos, cui per eundem prophetam dicitur, *Tu es sacerdos in æternum secun-*
Psal. 109. 4. *dum ordinem Melchisedech*, qui se Deo patri in sacrificium obtulit: decentissimum est ut sancta ejus Ecclesia, quæ utique corpus ejus est, & regnum sit & sacerdotium, & nos in ea regenerati, qui ejus membra sumus, reges simus & sacerdotes. reges, ut & contra diabolum viriliter dimicemus, & administrationem vitæ nostræ admirabili dispensatione gubernemus: & sacerdotes, ut in templo Dei sancto, quod sumus nos, altare fidei ædificantes, bonorum operum ei hostias pacificas offeramus, & cum Apostolo dica-
Ephes. 1. 3. mus, *Benedictus Deus & pater domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo*. De quo altari sumus orationum nostrarum ei quotidie as-
Psal. 140. 2. cendat, juxta illud quod ait Propheta, *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo*. Capita itaque eorum qui regenerantur ex aqua & Spiritu sancto mystico velamine teguntur,
1 Pet. 2. 9. ut eis per Petrum dicatur, *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus adquisitionis*. ut hoc velamine & diadema regium & sacerdotalis capitis velamentum significetur: & quia per caput mens plerumque in
Luc. 21. 28. sacro eloquio accipi solet, juxta illud, *Respicite & levate capita vestra*, mens renatorum & regiæ dignitatis ornamenta, & sacerdotalis verticis habeat tegumentum, ut & contra vitia sacerdotali velamine muniatur, & virtutum gemmis spiritaliter exornetur, & unctione sacrosancti chrismatis liniatur. Quibus etiam septiformis gratiæ spiritus per chrismatis unctionem conceditur, ut non solum spiritus, qui unius est cum patre & filio substantiæ, sed totius sanctæ Trinitatis habitaculum effici mereantur.

XVII. Cur ab Episcopo confirmatus per manus impositionem accipiat septiformis gratiæ spiritum.

QUod ergo presbyteris baptizatos chrismate unguere licet, spiritum vero sanctum per manus impositionem tradere non licet, antiquus iste mos ab Apostolis Ecclesiæ est traditus. Sic enim scribitur in Actibus Apostolorum. *Factum*
Act. 19. 1. *est autem, cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inveniret quosdam discipulos, dixitque ad eos, Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neque si Spiritus S. est audivimus. Ille vero ait, In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt, Joannis baptismate. Dixit autem Paulus, Joannes baptizavit baptismo pœnitentiæ populum, dicens, in eum qui venturus est post ipsum crederent, hoc est in Jesum. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu. & cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis & prophetabant.* Item in alio loco, *Cum* *Act. 8. 14.*
audissent Apostoli qui erant Hierosolymis, quia recepit Samaria verbum Domini, miserunt ad eos Petrum & Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. Denique sciendum est, quia sicut cetera baptismatis sacramenta per sacerdotes visibiliter fiunt, per Deum invisibiliter consecrantur, ita nimirum & Spiritus sancti gratia per impositionem manuum & ministerium Episcoporum fidelibus traditur: presbyteri vero, licet sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis Pontificibus deberi, ut vel signent, vel paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum etiam superior illa lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum & Joannem esse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum sanctum. Nam presbyteris, sive absentibus, sive præsentibus Episcopis, baptizare & baptizatos chrismate ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis cum tradunt spiritum paraclitum. Qui spiritus paraclitus septiformis etiam gratiæ dicitur, propter septenarii numeri mysterium, in quo summa perfectio intelligitur. Est enim compositus ex toto primo pari, & ex toto primo impari: ex toto primo pari qui dividi potest, & ex toto primo impari, qui dividi non potest. Habet enim in ternario mysterium Trinitatis, in quaternario Evangelii. Sive enim tres per quatuor, sive quatuor per tres multiplicentur, ad duodenarium numerum surgitur, quia mysterium S. Trinitatis, & doctrina Evangelii per XII. Apostolos in quatuor mundi partes, orientem videlicet & occidentem, septemtrionem & meridiem derivata est. Hic enim numerus in sacro eloquio pro perfectione poni consuevit. Consummatis enim Deus operibus suis, septimo die requievit, & Enoch, qui septimus est ab Adam, cum Domino ambulavit, & ejus translatio spem nobis æternæ requiei contulit. Unde & Jubileus annus, in quo plenaria requies signatur, septem hebdomadibus conficitur. Septies enim septem fiunt XLIX. qui monade addita nostræ adunationis impletur. Hujus numeri perfectionem Pro-
pheta commendat cum dicit, *Septies in die lau-* *Ps. 118. 164.*
dem dixi tibi. Quod in alio psalmo quasi exponens aperit cum dicit, *Semper laus ejus in ore* *Psal. 33. 2.*
meo. Nam & Joannes in Apocalypsi sua, quod septem scribit Ecclesiis, generaliter universæ catholicæ creditur scripsisse Ecclesiæ. Unde & ip-
se ait, *Qui habet aures audiendi audiat quid* *Apoc. 2. 7.*
spiritus dicat Ecclesiis. De septenario interea numero, qui in quibusdam scripturæ locis universitatem sive perfectionem, in quibusdam vero septiformis gratiæ spiritum significat, multa & in veteri & in novo Testamento habentur, quæ persequi longum est. Nunc videamus qualiter Esaias propheta ejusdem Spiritus septiformis dona enumeret. Cum enim de Christo, qui
est virga virtutis Domini, prophetaret, ait: *E-* *Esa 11. 1.*
gredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus, ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Do-

A *mini*. Super hunc florem, qui de virga Jesse, id est beatæ Mariæ semper virginis partu egressus est, requievit spiritus Domini, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem divinitatis habitare corporaliter. Nequaquam per partes, ut in ceteris sanctis, quibus alii datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii gratia virtutum, & cetera, quibus unicuique datur secundum mensuram, sed plenissime. Unde & Apostolus ait, Joan. 3. 34. *Non ad mensuram dat Deus spiritum*. & Propheta, Esa. 42. 1. *Ecce puer meus quem elegi, electus meus in quo complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, judicium gentibus proferet*. Ut enim in eo perpetua habitatione requiesceret, ad eum venit, juxta Joannis Baptistæ testimonium, Joan. 1. 32. qui ait, *Vidi spiritum descendentem quasi columbam de cælo, & mansit super eum, & ego nesciebam illum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris spiritum descendentem & manentem super eum, ipse est qui baptizat in spiritu sancto*. Qui spiritus Domini appellatur & spiritus sapientiæ, quia de Christo, qui est sapientia Dei, scriptum est. Joan. 1. 3. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Psal. 103. 24. & in psalmis canitur, *Quam magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti*. Psal. 32. 6. Et in alio loco, ubi Trinitas aperte monstratur, scriptum est, *Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. C Quia per Christum, qui est verbum Domini, id est patris, Joan. 1. 1. de quo scriptum est, *In principio erat verbum*, cæli, videlicet sancti prædicatores, qui enarrant gloriam Dei, facti sunt, & Spiritu sancto, qui est eorum consubstantialis, qui ab utroque procedit, omnis virtus eorum. quia omnium Sanctorum ornatus & virtus Spiritus sancti inspiratione subsistit. Et Apostolus scribit, 1. Cor. 1. 24. *Christus Dei virtus & Dei sapientia*. Et in Proverbiis legitur, Prov. 3. 19. *Deus in sapientia sua fundavit terram, & paravit cælos in prudentia*. Et quomodo idem sermo Domini vocatur lux & vita & resurrectio, sic spiritus sapientiæ & intellectus, consilii, & fortitudinis, & scientiæ & pietatis ac timoris Domini nuncupatur. D non quod diversus sit juxta differentias nominum, sed quod unus atque idem cunctarum virtutum fons sit atque principium. Absque Christo igitur nec sapiens quis esse potest, nec intelligens, nec consiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec plenus timore Domini. Et hoc sciendum est, quod spiritus Domini, sapientiæ & intellectus, consilii & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris Domini, id est septenarius numerus, qui septem oculi in uno lapide dicuntur Zachariæ, Zach. 3. 9. requiescat super virgam & florem qui de Jesse, ac per hoc stirpe David surrexit. Hunc enim spiritum, qui a patre filioque procedit, idem Dominus Apostolis, & per Apostolorum & eorum successorum ministerium, sanctæ suæ tribuit Ecclesiæ. E Cujus dona, quanquam ex unius spiritus fonte procedant, videntur quodammodo quasdam habere proprietates. Aliud enim est sapere, aliud intelligere: quia multi æterna quidem sapiunt, sed hæc intelligere minime possunt. Sapientia ergo mentem, quam insederit, de æternorum spe & certitudine replet: & intellectus, eo quod secreta penetrat, eos quod tetigerit, reficiendo ejus tenebras inlustrat. Consilium, dum esse aliquem præcipitem prohibet, ratione animam replet. Fortitudo vero, cum adversa non metuit, trepidanti menti confidentiam præbet. Scientia, cum ignorantiam fugat, lumine suo quem repleverit inlustrat. Pietas misericordiæ operibus eum

A quem repleverit exuberare concedit. Timor, dum premit mentem ne de præsentibus superbiat, de futuris illam spei refectione confortat. Sic enim quodam adminiculo suo invicem sibi succurrunt, ut dum alia aliæ suffragatur, vitæ ordo & status decentissime componatur. Minor quippe est sapientia si intellectu careat, & valde inutilis intellectus est si ex sapientia non subsistat: quia cum altiora sine sapientiæ pondere penetrat, sua illum levitas gravius ruiturum levat. Vile est consilium, cui robor fortitudinis deest, quia quod tractando invenerit, carens viribus usque ad perfectionem operis non perducit. Et valde fortitudo destruitur, nisi per consilium fulciatur: B quia quo plus se posse conspicit, eo virtus sine rationis moderamine deterius in præceps ruit. Nulla est scientia, si utilitatem pietatis non habet: quia dum bona cognita exequi negligit, sese ad judicium artius stringit. Et valde inutilis est pietas, si scientiæ discretione careat, quia dum nulla hanc scientia inluminat, quomodo misereatur ignorat. Timor quoque ipse, has etiam virtutes si non habuerit, ad nullum opus proculdubio bonæ actionis surgit: qui dum ad cuncta trepidat, ipsa sui formidine a bonis omnibus torpens vacat. Summopere itaque observandum est, & ipsius sancti Spiritus adjutorium implorandum, ne sapientia elevet, ne intellectus, dum subtiliter C currit, aberret; ne consilium, dum se multiplicat, confundat; ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præcipitet; ne scientia, dum novit & non diligit, inflet; ne pietas, dum se extra rectitudinem inclinat, intorqueat; ne timor, dum plus justo trepidat, in desperationis foveam mergat. Sciendum sane, quod hæ donorum spiritalium distributiones in corpore Christi, quod est Ecclesia, his fulciantur adminiculis. In eo vero qui est fons luminis & origo bonitatis, plene atque perfecte incomparabiliter atque ineffabiliter regnent. Sapientia namque, quæ & in Virginis utero sibi corpus, & in mundo Ecclesiam ædificavit, habet spiritum sapientiæ quo omnia sapienter agit: D intelligentiæ, qua cuncta arcana secretorum rimatur: consilii, quo cuncta cum magna dispensatione gerit, quia est magni consilii Angelus: fortitudinis, quia attingit omnia a fine usque ad finem fortiter, & a nullo vinci potest: scientiæ, quia nihil ignorat exceptis his quibus dicturus est, *Nescio vos*: Matth. 25. 12. pietatis, quia hominem quem bonitate creavit, justitia damnavit, pietate redemit: timoris, propter eos, qui timore Domini indigent quia parvuli sunt, quibus per prophetam dicit, Psal. 33. 12. *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos*. Quia ergo ille ad infirma nostra descendens exinanivit semetipsum formam servi accipiens, humiliavit semetipsum usque ad mortem, & inclinavit semetipsum, ut E nos jacentes ad se erigeret, non inconvenienter spiritus Domini, qui super eum requiescit, a sapientia incipit, & per decentissimos gradus ad timorem usque descendit. Nos vero a timore, quem foras caritas mittit, venientes ad timorem castum qui permanet in sæculum sæculi, perveniamus ad pietatem, ut pietatis operibus exornati veniamus ad scientiam, non quæ inflat, sed quam caritas ædificat, a scientia ad fortitudinem, ut scientiæ decore exornati fortiter contra vitia dimicemus: a fortitudine ad consilium, ut ea quæ fortiter agimus, consilii gravitate muniamus: ut actibus nostris consilio obtemperatis, ad arcana intellectus intrantes, ad eam veniamus sapientiam, quæ initium

A habet timorem Domini: ut sapienter omnia complentes, & intellectum bonum faciendo habentes, illi sapientiæ admitti valeamus, per quam facta sunt omnia. quæ & ante sæcula a patre ineffabiliter genita est, & in fine sæculorum carnem nostræ salutis causa dignata est accipere. quam carnem fidelibus suis edendam tribuit cum dixit, *Nisi manducaveritis carnem*
Joan.6.55.56 *filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

B *XVIII. Cur corpore & sanguine dominico consumetur.*

PRopter hanc vitam adipiscendam & baptizamur, & ejus carne pascimur, & ejus sanguine potamur: quia nequaquam possumus in ejus
Joan.6.54. corpus transire, nisi his sacramentis imbuamur. Sic enim ipse ait, *Caro mea vere est cibus, & san-*
Joan. 6. 55. *guis meus vere est potus.* &, *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo.* Est enim sacrificium salutare, quod &
C in veteri testamento Melchisedech rex Salem in typo corporis & sanguinis Domini obtulit, & in novo idem mediator Dei & hominum antequam traderetur adimplevit, cum accipiens panem & calicem, & benedicens eis, & tradens discipulis suis, hæc in sui commemoratione fieri præcepit. Hoc ergo mysterium sacrificii, derelictis ac finitis veteribus hostiis, Ecclesia celebrat, offerens panem propter panem vivum qui de cælo descendit, vi-
Joan.15.1. num pro eo qui dixit, *Ego sum vitis vera*: ut per visibilem sacerdotum oblationem, & invisibilem sancti Spiritus consecrationem, panis & vinum in corporis & sanguinis Domini transeant dignitatem. Cui sanguini admiscetur aqua, sive quia de latere Domini cum sanguine fluxit, sive quia, ut majores intelligi volunt, sicut per vinum Christus, ita & per aquam populus significatur. Vinum enim & aqua inseparabiliter in calice miscentur, quia & Ecclesia capiti suo Christo inseparabiliter juncta cohæret. Morem ergo accipiendæ Eucharistiæ a Domino traditum Ecclesia tenet, ut eum ex aqua & Spiritu sancto quis renascitur, corpore Domini pascatur, & sanguine ejus potetur: ut in corpore Christi trajecto, & ille in Christo maneat, & Christus in eo: ut istius cibi fortitudine roboratus, exemplo Heliæ veniat usque ad montem Dei, Christum videlicet, qui est mons domus Domini præparatus in vertice montium, & ejus dono ad æternæ beatitudinis gloriam peraccedat, ubi satietur in bonis desiderium ejus, & cum propheta dicere possit, *Ego autem cum* Psal.16.15.
justitia apparebo in conspectu tuo, satiabor cum manifestabitur gloria tua.

a ECce, vir venerabilis, quod prudenter jussisti, humiliter implevi, deprecans sanctitatem vestram, ut cum de his interrogationibus altiores responsiones inveneritis, illis adhibitis istas non rejiciatis, dummodo Apostolica auctoritate omnia sunt probanda, & quæ bona sunt retinenda. a

a *Ecce vir venerabilis*) Clausulam hanc addunt tria exemplaria quæ dixi: in sola deest Corbeiensi.

THEODULFI
EPISCOPI AURELIANENSIS
b DE SPIRITU SANCTO.
VETERUM PATRUM SENTENTIÆ,
quod a Patre filioque procedat.

PRÆFATIO AD CAROLUM MAGNUM IMPERATOREM.

IMperii vestri, Rex inclyte, jussa secutus,
Defero Theudulfus hæc documenta libens.
Quis patre seu nato procedere Spiritus almus
Adstruitur, legis hoc reboante tuba.
Hoc Evangelium, hoc promit Apostolus auctor;
Hoc canit unanimis vox pia sacra patrum.
Perge libelle celer Caroli ad vestigia celsi
Regis, & o pie dic Induperator ave.
Stratus humi plantis da basia grata decoris:
Hinc surgens digna mox pete sorte genu.
Et si in te rutilos oculorum fixerit orbes,
Et te clementer sumat amœna manus.
Et roget unde venis, quid vis, quo tendis; tu aut quis;
Protinus huic supplex talia dicta dabis.

b *De Spiritu Sancto.*) Hunc quoque librum Caroli magni jussu a Theodulfo scriptum docet præfatio. ex qua de Titulo etiam, qui in exemplari nostro desiderabatur, conjecimus. Potuit enim & aliter concipi, qualem in altero ejusdem argumenti & notæ, sed incerti auctoris libro ad Carolum eumdem scripto vidimus his verbis, *Testimonia ex sacris voluminibus collecta, ex quibus aperte ostenditur quod Spiritus sanctus a Patre & Filio procedit*, & qualem Sancti Cypriani præferunt tres libri Testimoniorum adversus Judæos. Fuerunt etiam, qui hujusmodi Testimoniorum libros, quod hæc excerpta & collecta essent ex variis, Eclogas nominarent, ut de Pelagio narrat Gennadius cap. 42. *Pelagius*, inquit, *antequam proderetur hæreticus, scripsit pro actuali conversatione Eclogarum ex divinis scripturis librum unum.* Sic enim ibi legunt optimi codices, non *Eulogiarum*.

Qui

Qui duce Theudulfo per plurima prata cucurri,
Floribus en adsum cernis onustus ego.
Quod patre procedat seu prole Spiritus almus,
Adstruere studeo dogmatibus fidei.
Cumque illis venio dextram conferre paratus,
Qui secus incedunt, hancque viam fugiunt.
Sic tu: si mox, non poteris, pius inferat ille:
Sic potero, potero, rex, Deus addet opem.
Inclyta sanctorum mecum est sententia vatum,
Quos bene spiramen flaminis hujus agit.
Tuque manum injicies, vegetat quem spiritus ille,
a *Causa tuo cujus tempore cœpit agi.*
Qui decus es mundi, lux regni, tutor & æqui,
Catholicæ & fidei murus & arma simul.
Justa jubes, injusta vetas, largiris honores,
Artibus ingenuis rite alimenta paras.
Has & amas & amare jubes, recreasque fovesque.
Gurgite de illarum pocula larga bibis.
Quid referam? virtute cluis, pietate redundas,
Inque bonis cunctis te, scio, nemo præit.
Is tibi si dicat, dextram imposituræ duello,
Exere virtutis amodo si quid habes.
Tu mox, arma patrum vasto de gurgite sumpta
Cernito, quæ docuit lex nova sive vetus.
His dum nostra acies munita satiscere nes.it,
Cum vero vinces cujus es ipse sequax.
Fulgida splendisluis aderit victoria pannis,
Et voti sancti, rex pie, compos eris.

INDICULUS AUCTORUM QUI CITANTUR.

Athanasius.	Fulgentius.	Vigilius Afer.
Cyrillus.	Hormisda.	Proclus.
Hilarius.	Leo.	Aguellus.
Ambrosius.	Gregorius.	Cassiodorus.
Didymus.	Isidorus.	Prudentius.
Augustinus.	Prosper.	

b *Athanasius, quod Spiritus sanctus a patre filioque procedat, in libro quem scripsit contra Arrianos hæreticos sic dicit.*

Lib. 8. EGo credo filium in patre & patrem in filio, spiritum quoque paraclitum, qui procedit a patre, & filii esse & patris, quia & a filio procedit, sicut in Evangelio scriptum est, quod per insufflationem suam dederit discipulis suis Spiritum sanctum, dicens, *Accipite Spiritum sanctum: cujus remiseritis peccata remissa sunt, & cujus retinueritis retenta sunt.* (Joan. 20. 22.) Et ideo inseparabilem confiteor Trinitatem, nec extorrem filium aut Spiritum sanctum, sicut hæretici loquuntur. a Deo patre dico, quoniam filius, qui est Dei sapientia patris, ipse est & voluntas patris, quæ semper in ipso fuit, & ipse est magni consilii Angelus.

Item idem in eodem opere.

Lib. 8. mox. DE Spiritu vero sancto dubium non est quod nihil ignoret, nec sit extorris a patre,

A cum sine Spiritu sancto patrem fuisse aliquando summæ dementiæ est dicere, quoniam ipse *scrutatur*, secundum Apostolum, sicut sæpe dictum est, *profunda & alta Dei*, (1. Cor. 2. 10.) & quod idem spiritus filii sit, multis scripturarum testimoniis probatum: & quod toto maneat in filio, & sicut procedit a Deo patre, ita procedit a filio, ut tota Trinitas unus credatur Deus. Nihil est ergo quod faciat vel disponat pater sine sua sapientia, nihil quod noverit vel disponat sine suo sancto Spiritu, de quo propheta sic ait, *Spiritus paraclitus, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus* (Esaiæ 11. 2.)
B *consilii & virtutis, spiritus scientiæ & pietatis*, quæ omnia in Deo qui est Trinitas consistunt.

Item in eodem libro, Quod in patre sit filius & Spiritus sanctus, & quia Spiritus sanctus a Deo procedat, ubi non excluditur nomen filii.

Lib. 8. SErviendum itaque est Christo filio, quia & perfectus Deus, & verus est filius; & qui fideliter servit filio, patri servit, & Spiritui

a *Causa cœpit agi.*) Tempus designat, quo librum conscripsit, annum videlicet dccc1x. cum Caroli jussu celebrata est Synodus Aquisgranensis, in eaque agitari cœpta quæstio de processione Spiritus sancti: cujus definiendæ causa legatio Romam ad Leonem Papam missa est, ut Einhardus & ceteri Annalium nostrorum auctores tradunt.

b *Athanasius contra Arrianos.*) Quæ hic testimonia sub Athanasii nomine proferuntur, ea unico dempto desumpta sunt omnia ex libris xi. de Trinitate, qui Latino tantum sermone inter Athanasii opera circumferuntur. Jam quippe inoleverat ut Athanasio tribuerentur: cujus item nomine citantur passim ab Hincmaro contra Gothescalcum *De non trina deitate*. Ceterum suppositos omnes esse perspicuum est. Nec errabit fortasse, qui ab illo ipso Vigilio concinnatos existimarit, à quo Athanasii quoque cum Arrio disputatio conficta est. Conjecturam certe firmabit antiquus & probæ notæ codex Floriacensis, in quo cum Vigilii libris adversus Nestorium & Eutychem, & cum Disputatione quam dixi, undecim etiam hi libri conjunguntur, quasi ad eumdem auctorem pertineant.

sancto qui in eo est: & qui adorat patrem, in
ipso adorat filium, & Spiritum sanctum, quia
in patre est filius & Spiritus sanctus, qui a
Deo patre procedit, ipso Domino dicente, *Ego in*
Joan. 14. 11. *patre & pater in me est*. de Spiritu quoque san-
Joan. 15. 26. cto ait, *Spiritus autem paraclitus, qui a patre*
meo procedit. Et cum filium quis adorat, in eo
patrem adorat, & spiritum sanctum, quia in
Joan. 14. 9. ipso est pater, dicente eo, *Qui me videt, videt*
Ibid. v. 10. *& patrem meum*, & iterum, *Pater autem in me*
manens, ipse facit opera. De Spiritu vero sancto
Joan. 16. 14. sic ait, *Ille*, inquit, *me clarificabit, quia de meo*
Ibid. v. 15. *accipiet, & annuntiabit vobis*: &, *Omnia quacum-*
que habet pater, mea sunt, propterea dixi vobis
quia de meo accipiet. Spiritus itaque patris, spi-
ritus filii est, Apostolo dicente, *Quoniam autem*
Gal. 4. 6. *estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda*
nostra. & iterum, *Si quis autem spiritum Christi*
Rom. 8. 9. *non habet, hic non est ejus*. & iterum, *Scio enim*
quia hoc mihi proveniet in salutem per vestram
Philipp. 1. 19. *orationem & subministrationem spiritus Domini*
Christi. In Evangelio quoque ipse Dominus ait,
Joan. 14. 26. *Paraclitus Spiritus sanctus, quem mittet pater in*
nomine meo. Et in Actibus Apostolorum ita le-
Act. 16. 6. gitur, *Transeuntes autem Phrygiam & Galatiam,*
vetiti sunt ab Spiritu sancto loqui verbum in Asia.
cum venissent autem in Mesopotamiam, tentabant
ire Bithyniam, & non permisit eos spiritus Domini.
Manifestissimis igitur testimoniis probatur, quod
Spiritus sanctus, spiritus paraclitus, spiritus qui
a patre procedit, spiritus sit filii, spiritus Chri-
sti, spiritus Jesu. Tota enim Trinitas insepara-
biliter in una substantia, divinitate, atque po-
tentia, adoranda, colenda, prædicanda est &
amanda.

Lib. 1. *Item idem in eodem libro, Quod spiritus sanctus nec pater sit, nec filius: sed Deus in natura existens, de patre procedat, de filio accipiat.*

ET hic Spiritus sanctus, qui nec pater nec
filius est, præterea qui nec genuit, nec
natus est, cum alter sit in persona qui genuit,
alter vero in persona qui unigenitus ab ipso est,
& alius adæque in persona, ut dixi, secundum
scripturas, qui nec pater nec filius est. hic est
Spiritus sanctus, sed plane de unica natura est.
Ideo in Deitate una commune nomen eis, si-
cut in claritate Evangelicæ scripturæ de spiritu
Joan. 15. 26. paraclito filius testatur dicens, *De patre proce-*
Joan. 16. 14. *dit*, & sic prosequutus est, *& de meo accipiet*.
Et ideo ubi personæ requiruntur, propria no-
mina per hæc distinguuntur. Ubi autem Dei-
tas ponitur, unicum nomen in his indicatur,
quoniam *sumus* ad nomina personarum plurali-
ter dictum demonstratur, ac per hoc in deita-
te unum sunt, & in nominibus personarum
tres sunt.

* In edit. de unita Deitate lib. 4. de singulis nominibus. *Item idem in libro* * *quem scripsit contra objectiones cujusdam (Potentini.)*

SIcut filius ad patrem clamat, *Pater honorifi-*
ca nomen tuum, & venit vox de cælis, &
honorificavi, & iterum honorificabo. nam & alio
Joan. 12. 28. in loco idem ipse repetit, *Ego a patre exivi,*
& veni. Numquid utique, si ipse pater erat in
Joan. 16. 28. persona qui & filius, sic debuerat intimasse,
Ego a me ipso exivi & veni? dum proculdubio
alter sit qui exivit, & alius sit de quo exierit.
Joan. 15. 26. Sed ad hæc subjunxit de persona sancti Spiritus,
Cum venerit advocatus ille, quem ego mittam vo-
bis a patre meo spiritum veritatis, qui a patre
procedit, ille testificabitur de me. Itane non alter
est qui mittit, & alius est adæque in persona
de quo procedit, & alter est hic ipse qui venit?
Denique si una esset persona, a quo mitteretur,
vel a quo procederet? Sicut Apostolus hæc in salu-
tatione ad Corinthios confirmabat dicens, *Gratia*
Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, hoc est 2. Cor. 13. 13.
patris, & communicatio sancti Spiritus cum om-
nibus vobis, amen. Nonne aperte per singula
nomina, sicut & superius continetur, singulas
personas inesse distinxit? Itaque alter est pater
in persona qui genuit, & alius filius qui unige-
nitus ab ipso est, & alius spiritus paraclitus,
qui de una natura procedit. Sed dicis mihi,
hæretice, quemadmodum Spiritus de unica na-
tura consistit? Ecce filius testatus est de eo quod
a patre procedit, & sic prosecutus est, *& de* Joan. 16. 14.
meo accipiet.

Item idem in libro de professione Regula catholica. Lib. 7.

VErbo *Domini cæli firmati sunt, & spiritu* Psal. 32. 6.
oris ejus omnis virtus eorum. Utique ver-
bum filium declaravit, dominum autem patrem
ejus indicavit, & spiritum oris ejus principalem
spiritum esse demonstravit. Vides quam breviter
singulas significationes in personis esse distinxit,
id est, verbum, & dominum, & spiritum. Sed
& unam operationem in his esse ostendit. Nam
si te adhuc ambiguitas tenet, eadem ipsa repe-
to. ubi ait Verbo Domini, non sonum vocis
insubstantivam esse accipias, quem si validus
quis emiserit, solet resonare echo, cujus tan-
tum in phantasia auditus est resonantis, & fa-
ctus nullus. Sane de hoc verbo domini nostri
patris, qui est salus nostra, sicut ubique scri-
ptura divina testatur, filius Dei est substanti-
vus, per quem omnia facta sunt. Ergo quia di-
xit, *Verba Domini cæli firmati sunt, & spiritu*
oris ejus virtus eorum, cognosce hunc verbum
substantivum non aliunde quam de patre pro-
prie natum fuisse. & spiritum oris ejus eum spi-
ritum dixit, qui de ipsa unita substantia pro-
cedit, sicut cautum invenimus; non ex alia
natura quam de ipsa. ac per hoc unita & pa-
tris & filii & sancti Spiritus substantia, quam
Græci dicunt ὁμοούσιον, sed & unita & ejusdem
Trinitatis operatio in factura.

Item idem in libro quem scripsit adversus hæ- Lib. 11.
reticos, quod Spiritus sanctus inspiratio sit pa-
tris & filii, & filius fons Spiritus sancti. unde
colligitur & a filio procedere.

LUx *Domini inspiratio est hominum, quæ scru-* Prov. 20. 27.
tatur interna ventris. Et manifestum est, quia
spiritus omnia scrutatur, quemadmodum scribit
Paulus, & quod a principio formato Adam, 1. Cor. 2. 10.
in faciem ejus spiravit Deus spiritum sanctum,
sicut Moyses ait, *Et inspiravit Deus in faciem*
Adæ inspirationem vitæ, & factus est homo in ani-
mam viventem. Neque enim id quod inspiratum Gen. 2. 7.
est a Deo, anima est secundum fabulatores Ju-
dæos, alioquin quomodo hoc quod a se inspi-
ratum est Deus igni æterno condemnat? sed vi-
vificans spiritus est, de quo Paulus ait, *Spiri-* 2. Cor. 3. 6.
tus vero vivificat. Et inspiravit, inquit, *Deus*
in faciem inspirationem vitæ, & factus est homo
in animam viventem. Itaque Spiritus sanctus
est spiritus vitæ, a quo excidentes nonnulli vi-
ventes mortui sunt, sicut Paulus scripsit, *Nam* 1. Tim. 5. 6.
quæ in deliciis agit, vivens mortua est. Alioquin
quomodo etiam audiendus est Salomon dicens,
Lux Domini inspiratio est hominum quæ scrutatur

interna ventris, si non animas hominum lumen
Dei esse dicitis? nisi Spiritum sanctum lumen
Domini confiteamini, & Inspirationem filii esse
credatis, dicente Moyse, *Inspiravit Deus in fa-*
ciem Adæ inspirationem vitæ; & filius Dei, *Ego*
Joan.14.6. *sum vita?* Sed & sapientia Salomonis introdu-
cens salvatorem dicentem, *Ecce proferam vobis*
Prov.1.23. *meæ inspirationis professionem*. Sic enim in Pro-
verbiis ait, *Sapientia in exitu canit, in plateis*
vero fiducialiter agit, in portis autem potentum
Prov.8.21. *adsistit, in muris quoque civitatis confidenter*
agit. Quanto tempore simplices obtinent justitiam,
Prov.1.20. *non erubescent. imprudentes autem, eam fiat*
contumeliæ cupidi, impii effecti odio habuerant sen-
sum, & obnoxii facti sunt increpationibus. Ecce
proferam vobis meæ inspirationis professionem, do-
cebo vos meum sermonem. Et Isaias Spiritus san-
cti promissionem prædicans sic ait, *Hæc dixit*
Esa.42.5. *Dominus qui fecit cælum & adfixit illud, qui*
solidavit terram & quæ in ea sunt, qui dat inspi-
rationem populo qui est super eam, & spiritum cal-
cantibus illam. Dicite quis est populus qui ac-
cipit inspirationem. Numquid & hic inspiratio-
nem animam esse dicitis? aut dubitis sine anima
populum super terram constitisse? Sed non est.
promissionem namque Spiritus sancti prædicans
propheta, hæc ait. Denique completam promis-
sionem super fideles qui sub illo tempore erant
scripsit Lucas, *Et cum compleretur dies Pente-*
Act.2.1. *costes quinquagesimæ, erant pariter omnes in*
unum, & factus est subito sonus de cælo tanquam
si spiritus vehemens ferretur, & implevit totam
domum ubi erant sedentes, & visæ sunt eis divisæ
linguæ tanquam ignis, & sedit super unumquem-
que eorum, & cœperunt loqui aliis linguis, prout
spiritus dabat eloqui illis. Simili modo & magnus
ille Job, adversus amicos suos, cum essent Spi-
ritu sancto privati, & nihil verum dicerent, ne-
que opinarentur se ante Deum loqui. Aiebat er-
Job.26.4. go Job, *Nonne ante Deum loquimini?* & rursum,
Cui annunciastis verba? inspiratio vero cujus est
quæ procedit a te? Ex quibus unus magna loquens
Job.32.8. dicebat, *Spiritus est qui pro mortalibus intercedit,*
inspiratio vero omnipotens est quæ me docet. Om-
nipotens statim filius Dei, de quo Zacharias ait,
Zac.2.8. *Propterea sic dicit omnipotens, post gloriam misit*
me super gentes quæ vos deprædatæ sunt. Audia-
Prov.20.27. mus etiam Salomonem dicentem, *Lux Domini*
inspiratio est hominum: & a Moyse instructi,
Gen.2.7. quia *inspiravit Dominus in faciem Adæ inspiratio-*
nem vitæ, & factus est homo in animam viven-
tem. Audientes vero & Salvatorem dicentem,
Joan.14.6. *Ego sum vita*, & Paulum scribentem, *Lex enim*
Rom.8.2. *spiritus vitæ*, & rursum, *misit Deus Spiritum fi-*
Gal.4.6. *lii sui in corda nostra clamantem*: videntes etiam
unigenitum inspirantem in faciem Apostolorum
Joan.20.22. & dicentem, *Accipite Spiritum sanctum*, inspi-
rationem filii, in propria vita & substantia ma-
nentem, Spiritum sanctum esse doceamur, & ne-
que genitum, neque creatum esse a filio creda-
mus, & quod non sit verbum filii. genitum ve-
ro a Deo est verbum suum in propria vita &
substantia permanens filius Dei, cum ipse sit
vita. propterea vero non est genitus ab eo spiri-
tus, quia non est verbum ejus. Creatum vero
dicere Spiritum sanctum nefas est. verumtamen
inspirationem filii Dei eum esse sanctis scripturis
edocti sumus. Fontem vero Spiritus sancti filium
Dei esse dicimus, ipso filio in Jeremia dicente,
Quia duo nequam fecit populus iste, me dereli- Hier.2.13.
querunt fontem aquæ vivæ, & effoderunt sibi la-
cus detritos, qui non poterant aquam portare.
Aqua vero viva Spiritus sanctus, sicut Joannes
docuit dixisse Salvatorem ad Samaritanam mu- Joan.4.10.
lierem, *Si scires donum Dei, & quis est qui dicit*
tibi da mihi bibere, tu utique petisses eum, & de-
disset tibi aquam vivam. & rursum, *Quicumque*
biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in
æternum. Nam & in medio templi clamat, *Si* Joan.7.37.
quis sitit veniat ad me & bibat. qui credit in me,
sicut dixit scriptura, flumina de ventre ejus fluent
aquæ vivæ, & interpretatum est sic, *Hoc autem*
dicebat de spiritu quem accepturi erant qui credi-
derunt in eum. Ita etiam & Isaias Dominum di- Esa.44.3.
xisse ait, *quia ego dabo in siti aquam his qui*
in sicco iter fecerunt, & ponam spiritum meum su-
per semen tuum, & benedictiones meas super filios
tuos, & orientur tanquam in aqua fœnum, & ve-
lut salix inter fluxus aquæ. Ergo manifeste scri-
ptoris sanctis profitentibus aquam vivam Spiri-
tum sanctum esse cognoscimus. Dominus se fon-
tem esse spiritus dixit sic, *Me dereliquerunt fon-* Hier.2.13.
tem aquæ vivæ. Sic & David cantat in tricesi-
mo quinto psalmo dicens ad Dominum, *Quia* Psal.35.10.
apud te est fons vitæ. Igitur præter Dominum
ostende alium fontem esse vitæ, qui apud eum
sit. Non enim dixit, quia *tu* es fons vitæ, sed
quia apud te est fons vitæ: apud te est vero,
apud Deum. & est filius fons existens spiritus,
de quo Paulus ad Romanos scribit, *Spiritus vero*
vitæ propter justitiam. Ita non alienum sed pro- Rom.8.10.
prium patris esse eum dicit. Nam cum professus
fuisset, *quia apud te est fons vitæ*, adjunxit, *in* Psal.35.10.
lumine tuo videbimus lumen, Id est, in filio tuo
videbimus spiritum. Nec non etiam in nomine
virtutis Dei appellatus spiritus, & vita & sapien-
tia esse monstratur. Audivimus enim Salvato-
rem in Evangelio promittentem discipulis suis,
missurum se esse Spiritum sanctum, quibus di- Luc.24.49.
cit, *Ecce ego mittam promissionem patris mei su-*
per vos. vos vero sedete in civitate, donec indua-
mini ex alto virtute. In Actibus Apostolorum idem
Dominus ait, *Accipietis virtutem supervenientem* Act.1.8.
super vos Spiritum sanctum. Hoc quoque im-
pletum esse postmodum comperimus sub die
quinquagesimæ consummatæ. Aut ergo virtu-
tem Domini Spiritum sanctum esse profitemini,
aut sicut Sabellius spiritum paraclitum, cum sit
virtus Dei, eundem filium Dei esse prædicate.
& audientes Paulum dicentem, *Spiritus vitæ* Rom.8.10.
propter justitiam, fontem iterum spiritus instrui-
mur esse filium.

Item idem, quod Spiritus sanctus procedat a pa- In Symbolo.
tre & filio.

[a] PAter a nullo est factus, nec creatus, nec
genitus. Filius a patre solo est, non

[a] *Pater a nullo est factus*) Verba sunt ex Symbolo Athanasii, si tamen jam tum hoc illi nomen erat. Solebat enim potius appellari *Fides Athanasii*, vel *Sermo de fide*, aut *Expositio fidei Athanasii*. Incertus auctor, quem diximus, hoc ipso utens testimonio, *Beatus*, inquit, *Athanasius in expositione catholicæ fidei, quam ipse egregius doctor conscripsit, & quam universalis confitetur Ecclesia, processionem Spiritus sancti a patre & filio declarat ita dicens*, Pater a nullo est factus, &c. Atque hanc priscam & veram fuisse appellationem ostendunt Græci, qui ἔκθεσιν vel ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς πίστεως interpretati sunt. Latini postea symbolum vocarunt, atque haud scio an omnium primus Hincmarus contra Gothescalcum cap. xxxv. Tanti namque apud Gallos symbolum hoc fuit, ut una cum symbolo Apostolorum memoriæ commendari presbyteris præcipiat Hincmarus idem in Capitulis, clericis omnibus Synodus Augustodunensis.

A factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus a patre & filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Unus ergo pater non tres patres, unus filius non tres filii, unus Spiritus sanctus non tres Spiritus sancti. Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil majus aut minus: sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales. Ita ut per omnia, sicut jam supra dictum est, & Trinitas in unitate, & unitas in Trinitate veneranda sit. Qui vult ergo salvus esse, ita de Trinitate sentiat.

Ep. st. 3. de excommunicatione. *Epistola ad Nestorium sic dicit Cyrillus quod Spiritus sanctus a patre procedat & filio.*

Joan. 16. 14. B DE Spiritu quoque cum dicit, *Ille me clarificabit*, hunc rectissime sentientes, unum Christum & filium, non velut alterius egentem gloria, confitemur ab Spiritu sancto gloriam consecutum: quia spiritus ejus nec superior illo est. Sed quia mira opera faciens ad demonstrationem suæ deitatis virtute propria spiritus utebatur, ab ipso glorificari dicitur, quemadmodum si quis de hominibus asseveret, quod virtute sua vel disciplina unumquemque clarificet. Quamvis enim in sua sit substantia Christus, & ejus intelligatur in persona proprietas juxta id quod spiritus est, & non filius, attamen alienus non est ab illo. nam Spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est. unde & ab isto C similiter sicut ex Deo patre procedit. Denique hic ipse Spiritus, etiam per sanctorum manus Apostolorum miracula gloriosa perficiens, Deum glorificavit Jesum Christum, postquam ascendit in cælum. Nam creditus est Christus natura Deus existens per suum spiritum virtutes efficiens: ideoque dicebat, *de meo accipiet, & annuntiabit vobis*. Nequaquam vero participatione alterius idem spiritus sapiens aut potens dicitur, quia per omnia perfectus est, & nullo prorsus indigens bono. Nam parentæ virtutis & sapientiæ idem filii spiritus creditur, & ideo ipse & substantia virtutis & sapientia comprobatur.

(Joan. 16. 14. in margin beside "ciens: ideoque dicebat")

D Anathematismo 12. ad Eoptium. *Item idem in dialogo cum Theodorito Cyriano Episcopo habita, quod Spiritus sanctus a patre procedat & a filio.*

Joan. 16. 14. MEminimus enim dicentem Christum palam de Spiritu sancto, *Ille me clarificabit*. novimus ad hæc sancti Spiritus operationem conterentem nequissimas immundasque virtutes. Sed non ita dicimus eum, sicuti denique unumquemque Sanctorum, tanquam aliena per Spiritum sanctum utentem virtute. Fuit enim & est ejus spiritus, sicuti denique & patris. & hoc nobis bene satis explanat scribens sacratissimus Paulus, *Qui autem in carne sunt, placere*
E Rom. 8. 8. *Deo non possunt. vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus*. Procedit enim ex Deo patre Spiritus sanctus secundum Salvatoris vocem, sed non est alienus a filio: omnia enim habet cum patre, & hoc ipse docuit dicens de Spiritu sancto, *Omnia quæcumque habet pater, mea sunt. propterea dixi*
Joan. 16. 15. *vobis, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*. Ergo glorificabit quidem Jesum Spiritus sanctus inopinabilia operantem. Verumtamen sic spiritus ejus, & non aliena virtus, & eo superior secundum quod intelligitur Deus.

A *Docet Hilarius, quod unum Spiritui sancto a patre procedere & a filio accipere sit emitti, in libro octavo de Trinitate sic.* Lib. VIII.

CUm *venerit advocatus ille, quem ego mittam vobis a patre spiritum veritatis qui a patre meo procedit, ipse testificabitur de me*. Advocatus Joan. 15. 26.
veniet, & hunc mittet filius a patre, & spiritus veritatis est qui a patre procedit. Excutiat ingenii sui aculeos omnis hæreticorum schola, & quærat nunc quod vel mentiri ignorantibus possit, & doceat quid sit hoc quod filius mittit a patre. Qui mittit, potestatem suam in eo quod mittit ostendit. sed quod a patre mittit quid B intelligimus? Utrum acceptum, aut dimissum, aut genitum? Nam horum necesse est unum aliquid significet, quod a patre missurus est, & missurus a patre est eum spiritum veritatis qui a patre procedit. Jam vero non est acceptum, ubi demonstrata processio est. Superest ut confirmemus in eum sententiam nostram, utrum in hoc consistentis egressionem, an geniti processionem existimemus. Neque in hoc mundo nunc calumnior libertati intelligentiæ, utrum ex patre an ex filio spiritum paraclitum putent esse. Non enim in incerto Dominus reliquit. Nam sub iisdem dictis ita hæc locutus est, *Adhuc* Joan. 16. 12.
multa habeo dicere vobis, sed non potestis illa modo portare. C *Cum autem venerit ille spiritus veritatis, diriget vos in omni veritate. Non enim loquetur a semetipso: sed quæcumque audierit loquetur, & futura annuntiabit vobis. Ille me honorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. omnia quæcumque habet pater mea sunt. propterea dixi, de meo accipiet & annunciabit vobis*. A filio igitur accipit, quia & ab eo mittitur, & a patre procedit. & interrogo, utrum id ipsum sit a filio accipere, quod a patre procedere. Quod si nihil differre creditur inter accipere a filio, & a patre procedere, certe id ipsum atque unum esse existimabitur a filio accipere, quod sit accipere a Joan. 16. 14.
patre. Ipse enim Dominus ait, *Quoniam de meo accipiet & annunciabit vobis. Omnia quæcumque* D *habet pater mea sunt. propterea dixi, de meo accipiet & annunciabit vobis*. Hoc quod accipiet, sive potestas est, sive virtus, sive doctrina, filius a se accipiendum esse dixit, & rursum hoc ipsum significat accipiendum esse de patre. cum enim ait, omnia quæcumque habet pater sua esse, & idcirco dixisse se, de suo accipiendum esse, docet etiam a patre accipienda, a se tamen accipi, quia omnia quæ patris sunt, sua sunt. Non habet hæc unitas diversitatem, nec differt a quo acceptum sit, quod datum a patre, datum referatur a filio. Numquid & hic voluntatis unitas asseritur? Omnia quæ habet pater filii sunt, & omnia quæ filii sunt patris sunt.
E Ipse enim ait, *Omnia mea tua sunt, & tua mea*. Joan. 16. 15.
Nondum loci est, ut demonstrem cur ita dixerit, *Quoniam de meo accipiet*. Futuri enim temporis significatio est ubi accepturus ostenditur. nunc certe ideo a se accepturum ait, quoniam omnia patris sua essent. Disseca naturæ hujus, si potes, unitatem, & aliquam dissimilitudinis infer necessitatem, per quam filius non sit in unitate naturæ. A patre enim procedit spiritus veritatis, sed a filio mittitur & a patre. Omnia quæ patris sunt, filii sunt, & idcirco quidquid accipit, a filio accipit ille mittendus, quia filii sunt universa quæ patris sunt. Natura itaque in omnibus tenet suam legem, & quod unum ambo sunt, ejusdem in utroque per generationem nativitatemque

divinitatis significatio est, cum id quod accipit a patra spiritus veritatis, id filius dandum a se fataatur.

De Synodis.

Item idem de missione Spiritus sancti a filio, in libro quem scripsit in Germaniam, Galliam Belgicam, Lugdaaensem, Narbonensem, Novempopulanam, Tolosam, & Brittaniam.

CRedimus in Spiritum sanctum, hoc ast paraclitum, quam promittens Apostolis suis post reditum in cælos misit, docere eos ac memorari omnia, per quam sanctificantur sincere in eum credentium animæ.

In expositione ejusdem fidei.

Item idem in eodem libro.

SI quis Spiritum sanctum paraclitum dicens innascibilem Deum dicat, anathema sit. Adjectio nunc paracliti anathemati obnoxiam facit innascibilis in eum Dei prædicationem. Impiissimum anim ast, innascibilem Deum aum dici, qui ad consolationem nostram sit missus a filio. * Si quis, sicuti nos docuit Dominus, non alium dicat paraclitum a filio; dixit enim, *Et alterum paraclitam mittet vobis pater, quem rogabo eum*, anathema sit. *Joan. 14.16.* A filio paraclitum missum meminimus, & in principio hoc fides ipsa exposuit. Sed quia frequentet filius per indifferentis naturæ virtutem opera sua opera patris esse dixit, dicens, *Ego opera patris mei facio*, *Joan. 10.37.* missurus quoque paraclitum, sicuti frequenter spopondit, intardum aum & mittandum dixit a patra, dum omne quod ageret, pie refarre ast solitus ad patram. Ex quo hæretici occasionem frequentet arripiunt, ut ipsum esse filium paraclitum dicant: cum in eo quod alium paraclitum mittendum a patra sit precaturus, differentiam missi rogantisque significet. * Si quis Spiritum sanctum partem dicit patris vel filii, anathema sit. Stultitia hæretici furoris hæc coegit scripto referre, non quæstio. Nam cum Spiritus sancti nomen habeat suam significationem, & Spiritus sanctus paraclitus habeat substantiæ suæ & officium & ordinem, & cum indemutabilis pater & filius ubique prædicetur, quomodo pars essa aut patris aut filii Spiritus sanctus asseretur? Sed quia sicut inter cetera insaniarum genera etiam hoc quoque proferri ab impiis solet, idcirco a sanctis debuit improbari. Si quis patrem & filium & Spiritum sanctum tres dicit deos, anathema sit.

Cap. 10.

Ambrosius, quod Spiritus sanctus non transeat de loco ad locum cum a patre & filio procedit, in libro primo quem scripsit ad Gratianum Imperatorem sic docet.

ETenim si de loco procedit Spiritus, & ad locum transit, & ipse pater in loco invenitur, & filius. si de loco exit quem pater mittit aut filius, utique de loco transiens spiritus atque progrediens, & patrem sicut corpus secundum impias interpretationes relinquere videtur, & filium. Hoc secundum eos loquor, qui putant quod habeat spiritus descensorium motum. Sed neque in loco aliquo pater circumscribitur, qui est super omnia, non solum corporeæ naturæ, sed etiam invisibilis creaturæ. Neque filius suorum operum locis temporibusque concluditur, qui super omnem est creaturam, totius opifex creaturæ. Neque spiritus veritatis, ut pote Dei spiritus, circumscribitur aliquibus finibus corporalibus, qui cum sit incorporeus, omnem intelligibilem substantiam creaturæ inenarrabili divinitatis plenitudine supereminet, spirandi ubi velit, & inspirandi quomodo velit, habens super omnia potestatem. Non ergo quasi ex loco mittitur spiritus, aut quasi ex loco procedit quando procedit ex filio. sicut ipse filius cum dicit, *de patre processi & veni*, omnes interficit opiniones, quæ ex loco ad locum possunt sicut in aliquibus corporalibus æstimari. *Joan. 8. 42.* Similiter cum aut intus aut foris legimus Deum esse, non utique Deum, aut intra aliquod corpus includimus, aut ab aliquo corpore separamus: sed alta hoc & inenarrabili æstimatione pensantes, divinæ naturæ intelligimus arcanum. Denique ita sapientia ex ore Altissimi prodiisse se dicit, ut non extra patrem sit, sed apud patrem, quia *Verbum erat apud Deum*. *Joan. 1. 1.* Nec solum apud patrem, sed etiam ex patre. dicit enim, *Ego in patre, & pater in me*. *Joan. 10.38.* Sed neque cum de patre exit, quasi de loco recedit, aut quasi corpus a corpore separatur: neque dum in patre est, quasi in corpore tanquam corpus includitur. Spiritus quoque sanctus, cum procedit a patre & filio, non separatur a patre, non separatur a filio. Quemadmodum enim separari potest a patre qui spiritus oris ejus est? quod utique & æternitatis indicium, & divinitatis exprimit unitatem. Est ergo & manat semper qui oris est spiritus: sed descendere videtur etiam, cum illum recipimus ut habitet in nobis, ne nos simus a gratia ejus alieni. Nobis descendere videtur, non quod ille descendat, sed quod ad illum animus noster ascendat. De quo plenius diceremus, nisi meminissemus in libris jam superioribus positum quod & pater dixerit, *Venite descendamus, & confundamus linguas eorum*. *Gen. 11. 7.* & filius dixerit, *Qui diligit me, sermonem meum servabit, & pater diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum mansionem faciemus*. *Joan. 14.23.* Sic igitur venit spiritus, quemadmodum venit pater: quia ubi pater est, ibi est & filius, & ubi filius est, ibi est & Spiritus. Non ergo discrete veniens æstimandus est Spiritus sanctus. Venit autem non de loco ad locum, sed a dispositione constitutionis ad salutem redemptionis, a gratia vivificationis, ad gratiam sanctificationis, ut de terris ad cælum, de injuria ad gloriam, de servitio ad regnum transferat. Sic ergo venit spiritus, quemadmodum venit pater. Dixit enim filius, *Ego & pater veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Numquid corporaliter pater venit? sic ergo & spiritus venit, in quo, cum venit, & patris & filii plena præsentia est. Quis autem potest a patre & filio spiritum separare, cum vel appellare patrem & filium sine spiritu non queamus? *Nemo enim dicit Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto*. *1. Cor. 12.3.* Ergo si appellare Dominum Jesum sine spiritu non possumus, utique sine spiritu prædicare non possumus. Si autem & Angeli prædicant Dominum Jesum, quem nemo potest sine spiritu prædicare, & in ipsis ergo sancti Spiritus munus operatur. Probavimus igitur, unam præsentiam esse, unam gratiam esse patris & filii & Spiritus sancti, quæ tam cælestis atque divina est, ut propterea agat gratias filius patri dicens, *Confiteor tibi pater domine cæli & terræ, qui abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & revelasti illa parvulis*. *Luc. 10. 21.*

Cap. 1. *Item idem in libro tertio, quod Spiritus sanctus a patre sit missus & filio, ubi missio processio intelligitur.*

SPiritum quoque & pater misit & filius. pater misit, quia scriptum est, *Joan. 14. 26.* *Paraclitus autem ille spiritus, quem mittet pater in nomine meo.* filius misit, quia dixit, *Joan. 15. 26.* *Cum venerit autem paraclitus, quem ego mittam vobis a patre meo spiritum veritatis.* Si ergo se invicem filius & spiritus mittunt sicut pater mittit, non subjectionis injuria, sed communitas potestatis est. Nec solum misit pater filium, sed etiam *Cap. 2.* dedit, sicut ipse se filius dedit. Lectum est e- *Gal. 1. 3.* nim, *Gratia vobis & pax a Deo patre nostro, & domino Jesu Christo, qui se dedit pro peccatis nostris.* Si subjectum in eo putant fuisse, quia missus est, gratiæ esse negare non possunt, quia datus est. Datus est autem a patre, ut Isaias *Esa. 9. 6.* dixit, *Puer natus est nobis, filius datus est vobis.* Datus est autem, audeo dicere, & a spiritu qui missus est a spiritu. Cum enim non definierit a quo datus sit, ostendit datum gratia Trinitatis. Cum autem ipse se filius dederit, utique non potuit ipse sibi secundum divinitatem esse subjectus. Ergo non potuit divinæ subjectionis esse quod datus est. Datus est autem & spi- *Joan. 14. 16.* ritus sanctus, quia lectum est, *Rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis,* & Apostolus *1. Thess. 4. 8.* ait, *Quapropter qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum qui dedit spiritum suum in nobis.* Isaias quoque & spiritum datum ostendit, & filium. *Sic*, inquit, *dicit Dominus qui fecit* *Esai. 42. 5.* *cælum & fixit illud, qui solidavit terram & quæ in ea sunt, & dat populo qui super eam spiritum, & spiritum calcantibus eam.* & ad fi- *Ibid. 6.* lium, *Ego dominus Deus qui vocavi te in æquitate, & tenebo manum tuam, & confortabo te & dedi te in testamentum generis mei, in lucem gentium, aperire oculos cæcorum, educere de vinculis alligatos.* Cum ergo filius missus & datus sit, spiritus quoque datus & missus sit, habent utique unitatem divinitatis, quia habent operis unitatem. Unde etiam digitus Dei appellatus est Spiritus.

Lib. 3. cap. 20 *Item idem in eodem libro, quod fluvius de sede Dei & agni procedens Spiritus sanctus sit. ubi intelligitur ejus a patre filioque processio.*

HAbet ergo Spiritus quod habet Christus: habet igitur quod habet Deus, quia omnia quæ habet pater, habet & filius. ideoque *Joan. 16. 15.* dixit: *Omnia quæ habet pater mea sunt*, Nec illud mediocre, quod de throno Dei exire fluvium legimus. Sicut enim habes dicente Joanne Evangelista, *Et ostendit mihi flumen aquæ vi-* *Apoc. 22. 1.* *væ, splendidum tamquam crystallum, procedens de sede Dei & agni, & in medio plateæ ejus, & ex utraque parte lignum vitæ faciens fructus duodecim per singulos menses reddentes fructum suum, & folia ligni ad medicinam omnium gentium.* Hic est utique fluvius de Dei sede procedens, hoc est Spiritus sanctus, quem bibit qui *Joan. 7. 37.* credit in Christum, sicut ipse ait, *Si quis sitit, veniat ad me & bibat. qui credit in me, sicut dixit scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. hoc autem dicebat de spiritu.* Ergo flumen est spiritus.

Item sicut & a patre procedere Hieronymus in libro Didymi, quem de Græco in Latinum transtulit, quod Spiritus sanctus a patre egrediatur & a filio mittatur, non secundum Angelorum, Prophetarum & Apostolorum ministerium, sed ut a sapientia Dei spiritum Dei mitti decet, sic docet. ex quo conficitur & a filio. *Lib. 2. sub initium. tom. 6. oper. S. Hieron.*

CUm ergo Spiritus sanctus, similiter ut pater & filius, mentem & interiorem hominem inhabitare doceatur, non dicam ineptum, sed impium est eum dicere creaturam. Disciplinas quippe, virtutes dico & artes, & his contrarias perturbationes, & imperitias, & affectus, in animabus habitare possibile est, non tamen ut substantivas *, sed ut accedentes: ** aliqui libri substantias.* creatam vero naturam in sensu habitare impossibile est. Quod si verum est, & Spiritus sanctus, absque ulla ambiguitate subsistens, animæ est habitator & cordis, nulli dubium est, quin cum patre & filio credi debeat increatus. Ex omnibus igitur quæ præcedens sermo disseruit, incorruptibilis & sempiternus secundum naturam patris & filii Spiritus sanctus demonstratus, universam de se ambiguitatem abstulit, & suspicionem ne unus de creatis substantiis existimetur is qui spiritus Dei sit, quem exire de patre Salvatoris in Evangelio verba declarant. *Cum venerit,* *Joan. 15. 26.* inquit, *consolator, quem ego mittam vobis spiritum veritatis, qui de patre egreditur, ipse testimonium dabit de me.* Consolatorem autem venientem Spiritum sanctum dicit, ab operatione ei nomen imponens: quia non solum consolatur eos quos se dignos esse repererit, & ab omni tristitia & perturbatione reddit alienos, verum incredibile quoddam gaudium & hilaritatem eis tribuit, in tantum ut possit quis, Deo gratias referens quod tali hospite dignus habeatur, dicere, *Dedisti lætitiam in corde meo.* *Psal. 4. 7.* Sempiterna quippe lætitia in eorum corde versatur, quorum Spiritus sanctus habitator est. Iste spiritus consolator a filio mittitur, non secundum Angelorum, & prophetarum, & Apostolorum ministerium, sed ut mitti decet a sapientia & veritate spiritum Dei, indivisam habentem* cum eadem sapientia & veritate substantiam. ** aliqui libri* cum Patre & Filio.

Item idem in eodem libro, post pauca.

LIcet enim ex Deo frequenter se dicat exisse Salvator, proprietatem tamen, & ut ita dicam familiaritatem, de qua sæpe tractavimus, ex vocabulo magis sibi patris assumens di- *Joan. 14. 11.* cit, *Ego in patre, & pater in me,* & alibi, *E-* *Joan. 10. 30.* *go & pater unum sumus*, & multa his similia, quæ in Evangelio observans lector inveniet. Iste ergo Spiritus sanctus, qui de patre egreditur, *Joan. 15. 26* *testificabitur*, inquit Dominus, *de me*, testimonium simile ferens ei patris testimonio, de quo *Joan. 8. 18.* ait, *testimonium dicit de me qui me misit pater.* Mittente autem filio spiritum veritatis, quem consolatorem vocavit, simul mittit & pater. neque enim pater filio mittente non mittit, cum eadem voluntate patris & filii spiritus veniat. Salvatore quoque per prophetam loquente, sicut manifestum esse poterit ei qui *Esa. 48. 16.* totum perlegerit locum, *Et Dominus misit me, & spiritus ejus.* *1. Pet. 1. 12.* Siquidem non solum filium, sed spiritum misit Deus. Sed & Apostolus loquitur, *Quæ nunc annuntiata sunt vobis per eos qui evangelizaverunt vos sancto Spiritu mis-*

so de cœlis. Et in Sapientia, quæ inscribitur Panaretos, ab his qui divina charismata consecuti sunt, vox gratias Deo referens destinatur, *Sap. 9. 16.* *Quæ autem in cœlis sunt quis investigabit? voluntatem autem tuam quis cognovit, nisi quod tu dedisti sapientiam, & Spiritum sanctum tuum misisti de excelsis, & sic correctæ sunt semitæ eorum qui super terram erant, & placita tibi edocti sunt homines.* Et in præsenti siquidem lectione, non sola sapientia Dei, id est unigenitus filius ejus, datur a patre, sed & Spiritus sanctus mittitur. In ipso quoque Evangelio dari prædicatus a patre, & mitti Spiritus sanctus, Salvatore dicente, *Joan. 14.16.* *Et ego rogabo patrem meum, & alium paraclitum dabit vobis, ut sit vobiscum in æternum, spiritum veritatis.* & iterum, *Ibid. 26.* *Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Nam & in his sermonibus alium paraclitum dare dicitur pater, non autem alium ab eo qui a filio mittitur, secundum illud, *Joan. 15.26.* *Cum autem venerit ille paraclitus, quem mittam vobis a patre spiritum veritatis.* quem alium paraclitum nominavit, non juxta naturæ differentiam, sed juxta operationis diversitatem.

Lib. 1. *Item idem in eodem opere, post pauca.*

QUia ergo Spiritus sanctus in nomine filii a patre mittitur, habens filii proprietatem secundum quod Deus est, non tamen filietatem, ut filius ejus sit, ostendit qua unitate sit junctus ad filium. unde & filii dictus est spiritus, per adoptionem suam filios faciens eos qui se recipere voluissent. *Quia enim estis*, inquit, *Gal. 4. 6.* *filii Dei, misit pater spiritum filii sui in corda vestra, clamantem abba pater.* Iste autem Spiritus sanctus, qui venit in nomine filii missus a patre docebit omnia eos qui in fide Christi perfecti sunt. Omnia autem illa quæ spiritalia sunt & intellectualia, & ut breviter universa concludam, omnia veritatis & sapientiæ sacramenta. Docebit vero, non quasi doctor & magister disciplinæ, quam aliunde est consecutus: si quidem hoc eorum est, qui sapientiam & artes aliquas industria studioque didicere: sed quasi ipse ars atque doctrina, & sapientiæ veritatisque spiritus, invisibiliter menti insinuans scientiam divinorum.

Lib. 2. *Item idem in eodem opere, post pauca.*

DEinde interpretationem inferens quomodo dixisset, *de meo accipiet*, protinus subjecit, *Joan.16. 15.* *Omnia quæ habet pater mea sunt: propterea dixi, de meo accipiet & annuntiabit vobis.* Quodam modo loquens, Licet a patre procedat spiritus veritatis, & det Deus Spiritum sanctum petentibus se, tamen quia omnia quæ habet pater mea sunt, & iste ipse spiritus patris meus est, & de meo accipiet. Cave autem, cum ista dicuntur, ne prava intelligentia labaris in vitium, & putes rem esse aliquam & possessionem, quæ a patre habeatur ac filio. Verum, quæ habet pater juxta substantiam, id est æternitatem, immutabilitatem, incorruptionem, immortalitatem, bonitatem de se & in se subsistentem, hæc eadem habet & filius: & ut plus inferam, quidquid filius ipse subsistit, & quæcumque sunt filii, hæc eadem habet & pater.

Item idem in eodem opere. *Lib. 2. sub finem.*

VOs autem, ait, haud dubium quia discipuli Christi, qui sapientiam spiritus suscepistis, & vitam & pacem, *Rom. 8. 9.* *non estis in carne*, id est in carnis operibus. neque enim ejus opera perpetratis, siquidem spiritum Dei habetis in vobis. Idem autem spiritus Dei & spiritus Christi est, adducens & copulans eum qui se habuerit domino Jesu Christo. unde in sequentibus scribitur, *Ibid.* *Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Rursum in præsenti discimus societatem, quam habet Spiritus sanctus ad Christum & ad Deum. Sed & in epistula Petri Spiritus sanctus esse Christi spiritus comprobatur, *1. Pet. 1.11.* *Scrutantes*, inquit, *& exquirentes*, id est prophetæ de quibus ei fuerat sermo superior, *in quod aut quale tempus significabat is qui in eis erat spiritus Christi, testificans in Christo passiones, & ea quæ post erant sequutura decreta, in quibus revelatum est, quia non sibi, sed nobis ministrabant ea quæ nunc annuntiata sunt vobis per Spiritum sanctum.* Iste autem Spiritus sanctus dictus est & spiritus Dei non in præsenti tantum sermone, sed & in aliis locis quamplurimis. ut ibi, *1. Cor. 2. 11.* *ea quæ Dei sunt nemo novit nisi spiritus Dei.* Deinde sequitur post hoc, quod ait, *Rom. 8. 9.* *Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus*, & infertur, *si autem Christus in vobis*, & manifestissime demonstratur inseparabilem esse Spiritum sanctum a Christo. quia ubicumque Spiritus sanctus fuerit, ibi & Christus est, & undecumque Christi spiritus discesserit, inde pariter secedit & Christus. *Si quis enim spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* cui conjuncto si quis contrarium assumat, dicere potest, Si quis Christi est, ita ut Christus in eo sit, in hoc spiritus Dei est. Hoc autem idem & de Deo patre similiter usurpandum, Si quis spiritum Dei non habet, iste non est ejus. Cui rursum contrarium quis assumet dicens, Si quis Dei est, in hoc spiritus Dei est. unde scribitur, *1. Cor. 3.16.* *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Et in Joannis epistola, in hoc cognoscitur Deus habitans in quibusdam, cum manserit in eis spiritus quem dedit eis. Ex quibus omnibus indissociabilis & indiscreta Trinitatis substantia demonstratur.

Item idem in eodem opere, post pauca. *Lib. 3. in fine*

CUm igitur sancta scriptura amplius de Trinitate non dicat, nisi Deum patrem esse Salvatoris, & filium generatum esse a patre, hoc tantummodo debemus sentire quod scriptum est, & ostenso quod Spiritus sanctus increatus sit, consequenter intelligere, quod cujus non est creata substantia, recte patri filioque societur. Hæc juxta eloquii nostri paupertatem in præsenti dicta sufficiant.

Augustinus, quod Spiritus sanctus a patre filioque procedat, in libro quem scripsit contra Maximinum hæreticum, sic ait. *Lib. 3. cap. 17 in fine.*

MAgnum aliquid sane tibi dicere videris, quia dicis, Filius erat in principio antequam aliquid esset, pater vero ante principium. Ubi legisti ut hoc crederes? unde præsumpsisti ut hoc diceres ubi nec auctoritas ulla nec ratio est? Quid est enim, ante principium? quandoquidem quidquid ante esset, hoc esset princi-

pium. Si ergo pater ante principium est, ante seipsum est, quia & ipsa principium est. Quid est autem, *In principio erat Verbum*, nisi in pa- *Joan. 1. 1.* tre erat filius? & ipse filius interrogatus a Judæis quis esset, respondit, *principium qui & lo-* *Joan. 8. 25.* *quor vobis*. Pater ergo principium non de principio, filius principium de principio. Sed utrumque simul, non duo sed unum principium. Sicut pater Deus & filius Deus, ambo autem simul non duo dii, sed unus Deus. Nec Spiritum sanctum de utroque procedentem negabo esse principium. Sed hæc tria simul sicut unum Deum, ita unum dico esse principium.

Lib. 3. cap. 9. *Item idem in eodem libro.*

QUæris a me, si de substantia patris est filius, de substantia patris est etiam Spiritus sanctus, cur unus filius sit, & alius non sit filius? Ecce respondeo, sive capias, sive non capias, De patre est filius, de patre est Spiritus sanctus: sed ille genitus, iste procedens: ideo ille filius est patris de quo genitus est, iste autem spiritus utriusque, quoniam de utroque procedit. Sed ideo cum de illo loqueretur, ait *de patre procedit*, quoniam pater processionis ejus *Joan. 15. 26.* est auctor, qui talem filium genuit, & gignendo ei dedit ut etiam de ipso procederet Spiritus sanctus. Nam nisi procederet & de ipso, *Joan. 20. 22.* non diceret discipulis, *Accipite Spiritum sanctum*, eumque insufflando daret, ut a se quoque procedere significans, aperte ostenderet flando, quod spirando dabat occulte. Quia ergo, si nasceretur non tantum de patre, nec tantum de filio, sed de ambobus utique nasceretur, sine dubio filius diceretur amborum: ac per hoc, quia filius amborum nullo modo est, non oportuit nasci eum de ambobus. amborum est ergo Spiritus sanctus procedendo de ambobus. Quid autem inter nasci & procedere intersit, de illa excellentissima natura loquens explicare quis potest? Non omne quod procedit nascitur, quamvis omne procedat quod nascitur: sicut non omne quod bipes est, homo est, quamvis bipes sit omnis qui homo est. Hæc scio, distinguere autem inter illam generationem & hanc processionem nescio, non valeo, non sufficio: ac per hoc, quia & illa & ista est ineffabilis, sicut propheta de filio loquens ait, *Generationem ejus quis* *Isa. 53. 8.* *enarrabit*? Ita de Spiritu sancto verissime dicitur, processionem ejus quis enarrabit? Satis sit ergo nobis, quia non est a se ipso filius, sed ab illo de quo natus est: non est a se ipso Spiritus sanctus, sed ab illo de quo procedit. & quia de utroque procedit, sicut jam ostendimus, unde & *Rom. 8. 11.* spiritus patris dictus est, ubi legitur, *Si autem spiritus ejus qui suscitavit Christum a mortuis habitat in vobis*. Et spiritus filii, ubi legitur, *Qui autem spiritum Christi non habet, hic non* *Rom. 8. 9.* *est ejus*. Non enim duo sunt Spiritus sancti, tanquam singuli singulorum, unus patris & alter filii, sed unus potius patris & filii, de quo *1. Cor. 12. 13.* uno Spiritu scriptum est, *Etenim in spiritu uno nos omnes in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Græci, sive servi, sive liberi, & omnes unum spiritum potavimus*. & alio loco, *Ephes. 4. 4.* *unum corpus, & unus spiritus*. Quid ergo hæc Trinitas, nisi unius ejusdemque substantiæ est? quandoquidem non de aliqua materia, vel de nihilo est filius, sed de quo est genitus: itemque Spiritus sanctus, non de aliqua materia, vel de nihilo, sed inde est unde procedit.

Item idem in libro de incarnatione Domini.

SPiritum quoque sanctum, non ingenitum, neque genitum, sed ex patre filioque proce- *In Appendice ad Tom. 10. S. Augustini sunt libri duo de Incarnatione Verbi; at in iis non leguntur hæc quæ a Theodulfo citantur.* dentem, eo quod patris & filii sit spiritus, & ipse consubstantialis & coæternus ambobus. nec alium fuisse Spiritum sanctum quem insufflans dedit, & alium quem post ascensionem suam misit. unus enim spiritus Dei spiritus patris & filii Spiritus sanctus, idem Deus qui operatur omnia in omnibus, ita ut perfecta credatur Trinitas, propter proprietatem personarum, & unus Deus, propter inseparabilem Trinitatem.

*Item idem, in libro * expositionis fidei ad Petrum.* ** S. Fulgentii Cap. 1.*

SIcut ergo nec filius posterior aut minor est patre, nec Spiritus sanctus posterior aut minor est filio. æternum quippe & sine initio est quod filius de patris natura natus extitit, & æternum ac sine initio est quod Spiritus sanctus de natura patris filiique procedit. Ob hoc ergo tres unum recte credimus & dicimus Deum, quia una prorsus æternitas, una immensitas, & una naturaliter est trium personarum divinitas. Teneamus igitur patrem & filium, & Spiritum sanctum unum esse naturaliter Deum: neque tamen ipsum patrem esse qui filius est, neque filium ipsum esse qui pater est, neque Spiritum sanctum ipsum esse qui pater aut filius est. una enim est patris & filii & Spiritus sancti essentia, quam Græci *οὐσίαν* vocant.

Item idem in eodem opere, post pauca. *Cap. 1. in fine.*

IN illa igitur sancta Trinitate, quod ideo a nobis repetitur toties, ut vestro cordi tenacius infigatur, unus est Deus pater, qui solus essentialiter de se ipso unum filium genuit, & unus filius, qui de uno patre solus est essentialiter genitus, & unus Spiritus sanctus, qui solus essentialiter de patre filioque procedit. hoc autem totum una persona non posset, id est & gignere se, & nasci de se, & procedere de se. Quia igitur aliud est genuisse quam natum esse, aliudque est procedere quam genuisse, vel natum esse, manifestum est quoniam alius est pater, alius filius, alius Spiritus sanctus.

Item idem similiter in eodem opere. *Cap. 2. in princip.*

NEque enim in illa Trinitate proprium esset solius patris, quod non est natus ipse, sed unum filium genuit: neque proprium solius filii, quod non genuit ipse, sed solus de patris essentia natus est: neque proprium Spiritus sancti, quod nec natus est ipse, nec genuit, sed solus de patre filioque ** incommutabili æternitate procedit. *** editi Fulgentii omittunt incommutabili æternitate.*

Item idem in eodem opere. *Cap. 11.*

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, eumdem Spiritum sanctum, qui patris & filii unus spiritus est, de patre & filio procedere. Dicit enim filius, *Cum venerit spiritus veritatis, qui a patre procedit*: ubi suum esse spiritum *Joan. 15. 26.* docuit, quia ipse est veritas. De filio quoque procedere Spiritum sanctum, prophetica atque Apostolica nobis doctrina commendat. Isaias enim dicit de filio, *Percutiet terram virga oris* *Isa. 11. 4.* *sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium.*

1. Thess. 2.8. *pium*. de quo & Apostolus ait, *Quem interficiet Dominus Jesus spiritu oris sui*. Quem etiam ipse uoicus * filius spiritum oris sui esse significat, * post resurrectionem suam insufflans in discipulos suos, *Accipite*, ait, *Spiritum sanctum*. De ore vero Domini Jesu ait Joannes in Apocalypsi, quia *gladius utrimque* * *acutus*. Ipse vero spiritus oris ejus, ipse est gladius qui de ore ejus procedit.

* editi Fulgentii unicus Dei filius. * in iisdem edit. significans. Joan. 20.22. Apoc. 2. 16. * in iisdem edit. gladius utraque parte acutus procedebat.

*Item idem, in disceptatione * quam habuit contra Pascentium Comitem Arrianorum, præsente Laurentio judice ab utrisque partibus electa.*

* 118. inter epistolas Augustini.

ECce quid est ὄμοιον, quod exprobratur injuste. Non enim verbum solum, sed & res in verbo est; nec solus sermo sonans auribus, sed substantia una est Dei credendā in mentibus. Si enim in hominibus credentibus in se totus Deus credendus est habitare, quomodo filium totum in se pater, aut filius patrem non credatur excipere? ac per hoc ipse in patre, & pater in eo manet, & ex patre vel * filio sanctus credendus est spiritus non solum processisse, sed semper ad peragenda opera Trinitatis omnino procedere.

* editi Aug. patre ex filio.

In fine libri. *Item idem, quod Spiritus sanctus in patre & filio sit, sic dicit in libro quem scripsit contra Paganos, Judæos, Manichæas, Sabellianos, & Arrianos.*

DIximus de patre & filio quod potuimus, & quantum potuimus, si tamen aliquid digne potuimus: de Spiritu sancto tacuimus, sed non eum præterivimus. * Quidquid enim de patre & filio diximus, etiam de Spiritu sancto diximus. Est enim in illis & cum illis æqualis unus & verus Deus, non minor aut tertius Deus. Quid * adhuc dicam fatigatis fatigatus? Qui Spiritum sanctum a patre & filio æternitate & substantia vel communione separat, eumque negat spiritum esse patris & filii, plenus est spiritu immundo, vacuus est Spiritu sancto. Ideo enim dicitur *Deus charitas*, quia partibus non dividit unitatem, sed ineffabiliter coagulat Trinitatem. Ipsa est enim Trinitas unus Deus, turris fortitudinis a facie inimici, qui in se credentes custodit in sæcula sæculorum.

* editi Aug. separavimus. * nova edit. Aug. aliud. 1. Joan. 4. 8.

Cap. 4. *Item idem, quod Spiritus sanctus & patris sit & filii, & patri & filio coæqualis, consubstantialis, & coæternus, in libro primo de Trinitate quæ Deus est, sic docet.*

OMnes quos legere potui, qui ante me scripserunt de Trinitate quæ Deus est, divinorum librorum veterum & novorum catholici tractatores, hoc intenderunt secundum scripturas docere, quod pater, & filius, & Spiritus sanctus unius ejusdemque substantiæ inseparabili æqualitate divinam insinuent unitatem, ideoque non sint tres dii, sed unus Deus, quamvis pater filium genuerit, & ideo filius non sit qui pater est, filiusque a patre sit genitus, & ideo pater non sit qui filius est, Spiritus sanctus nec pater sit nec filius, sed tantum patris & filii spiritus, patri & filio etiam ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinens unitatem.

A *Item idem in eodem libro, quod Spiritus sanctus inseparabiliter patris & filii, quod cum ita sit, magnæ dementiæ est illum a patre & filio procedere non profiteri.* Cap. 8.

DEnique propter ipsam inseparabilitatem sufficienter aliquando nominatur, vel pater solus, vel filius solus adimpleturus nos lætitia cum vultu suo, nec inde separatur utriusque spiritus, id est patris & filii spiritus. Qui Spiritus sanctus proprie dicitur *spiritus veritatis, quem hic mundus accipere non potest*. Hoc est Joan. 14.17.
B enim plenum gaudium nostrum, quo amplius non est, frui Trinitate Deo, ad cujus imaginem facti sumus. Propter hoc aliquando ita loquitur de Spiritu sancto, tanquam solus ipse sufficiat ad beatitudinem nostram: & ideo solus sufficit, separari a patre & filio non potest. sicut pater solus sufficit, quia separari a filio & Spiritu sancto non potest: & filius ideo sufficit solus, quia separari a patre & Spiritu sancto non potest.

Item idem in libro tertio, quod Spiritus sanctus a patre filioque missus sit. In proœmio.

CUm enim ad id ventum esset, ut vellemus ostendere, non ideo minorem patre filium, quia ille misit hic missus est, nec ideo minorem
C utroque spiritum sanctum, quia & ab illo & ab illo missus in Evangelio legitur, suscepimus hoc quærere, cum illuc missus sit filius ubi erat, quia in hunc mundum venit, & in hoc mundo erat, cum illuc etiam Spiritus sanctus ubi & ipse erat, quoniam *spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis.* Sap. 1. 7.

Item idem aperte edocet quod Spiritus sanctus & a filio sicut & a patre procedat, in ejusdem operis libro quarto. Cap. 20.

PAtet enim ex tempore a quoquam cognoscitur, non dicitur missus. non enim habet de
D quo sit, aut ex quo procedat. Sapientia quippe dicit, *Ego ex ore altissimi prodii*, & de spiritu sancto dicitur, *a patre procedit*, pater vero Eccli. 24. 5. Joan. 15.26.
a nullo. Sicut ergo pater genuit, filius genitus est, ita pater misit, filius missus est. Sed quemadmodum qui genuit & qui genitus est, ita & qui misit & qui missus est, unum sunt, quia pater & filius unum sunt: ita etiam Spiritus sanctus unum cum eis est, quia hæc tria unum sunt. Sicut enim natum esse est filio, a patre esse; ita mitti est filio, cognosci quod ab illo sit: & sicut Spiritui sancto donum Dei esse, est a patre procedere; ita mitti, est cognosci quod ab illo procedat. Nec possumus dicere quod Spi-
E ritus sanctus & a filio non procedat. neque enim frustra idem spiritus & patris & filii spiritus dicitur. Nec video quid aliud significare voluerit, cum sufflans in faciem discipulorum ait, *Accipite Spiritum sanctum*. Neque enim fla- Joan. 20. 22.
tus ille corporeus, cum sensu corporaliter tangendi procedens ex corpore, substantia Spiritus sancti fuit, sed demonstratio per congruam significationem, non tantum a patre, sed & a filio procedere Spiritum sanctum. Quis enim dementissimus dixerit, alium fuisse Spiritum sanctum, quem sufflans dedit, & alium quem post ascensionem suam misit? Unus enim spiritus est, spiritus Dei, spiritus patris & filii, Spiritus sanctus, qui operatur omnia in omnibus.

Cap. 10. *Item idem in libro sexto, quod Spiritus sanctus sit filii patrisque suavitas. unde qui negat eam ab utroque procedere, consequens est ut neget suavitatem a patre & filio procedere.*

ILla ergo dilectio, delectatio, felicitas vel beatitudo, si tamen aliqua humana voce digne dicitur, usus ab illo appellatus est breviter, & est in Trinitate Spiritus sanctus, non genitus, sed genitoris genitique suavitas, ingenti largitate atque ubertate perfundens omnes crearuras pro captu earum, ut ordinem suum teneant, & locis suis acquiescant. Hæc igitur omnia quæ arte divina facta sunt, & unitatem quandam in se ostendunt, & speciem, & ordinem. Quicquid enim horum est, & unum aliquid est.

Cap 17. *Item idem in libro decimo quinto, quod Spiritus sanctus a patre filioque procedat.*

NEscio cur non sicut sapientia & pater dicitur & filius, & Spiritus sanctus, & simul omnes non tres, sed una sapientia: ita & caritas & pater dicatur & filius & Spiritus sanctus, & simul omnes una caritas. Sic enim & pater Deus, & filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, & simul omnes unus Deus. Et tamen non frustra in hac Trinitate non dicitur Verbum Dei nisi filius, nec donum Dei nisi Spiritus sanctus, nec de quo genitum est verbum, & de quo procedit principaliter Spiritus sanctus, nisi Deus pater. Ideo autem addidi, principaliter, quia & de filio Spiritus sanctus procedere reperitur: sed hoc quoque illi pater dedit, non jam existenti, & nondum habenti, sed quidquid unigenito Verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, ut etiam de illo donum commune procederet, & Spiritus sanctus spiritus esset ambosum. Non est igitur accipienda transeunter, sed diligenter intuenda inseparabilis Trinitatis ista distinctio.

Cap. 26. initio. *Item idem in eodem libro.*

DEinde in illa summa Trinitate quæ Deus est, intervalla temporum nulla sunt, per quæ possit ustendi, aut saltem requiri, utrum prius de patre natus sit filius, & postea de ambobus processerit Spiritus sanctus, quoniam scriptura sancta spiritum eum dicit amborum. Ipse
Gal. 4. 6. est enim de quo dicit Apostolus, *Quoniam autem estis filii, misit Deus spiritum filii sui in corda nostra*. & ipse est de quo dicit idem filius,
Matth. 10. 20 *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.* & multis aliis divinorum eloquiorum testimoniis comprobatur patris & filii esse spiritum, qui proprie dicitur in Trinitate Spiritus sanctus. de quo item
Joan. 15. 26. dicit ipse filius, *quem ego mitto vobis a patre.*
Joan. 14. 26. & in alio loco, *quem mittet pater in nomine meo.* De utroque autem procedere sic docetur, quia ipse filius ait, *de patre procedit*. & cum resurrexisset a mortuis, & apparuisset discipulis suis,
Joan. 20. 22. insufflavit & ait, *accipite Spiritum sanctum*, ut eum etiam de se procedere ostenderet: & ipse
Luc. 6. 19. est *virtus quæ de illo exibat*, sicut legitur in Evangelio, *& sanabat omnes*. Quid vero fuerit causæ, ut post resurrectionem suam, & in terra prius daret, & de cælo postea mitteret Spiritum sanctum, hoc ego existimo, quia per ipsum donum Dei diffunditur caritas in cordibus nostris, qua diligimus Deum & proximum, se-

A cundum duo illa præcepta, in quibus tota lex pendet & prophetæ. Hoc significans dominus Jesus bis dedit Spiritum sanctum, semel in terra propter dilectionem proximi, & iterum de cælo propter dilectionem Dei.

Item idem in eodem libro, post pauca. Cap. eod.

NUmquid ergo possumus quærere utrum jam processerat de patre Spiritus sanctus, quando natus est filius, an nondum processerat, & illo nato de utroque processit, ubi nulla sunt tempora: sicut potuimus quærere, ubi invenimus tempora, voluntatem prius de humana men-
B te procedere, ut quæratur quod inventum proles vocetur. quia * jam parta seu genita voluntas illa perficitur, eo fine requiescens, ut qui fuerat appetitus quærentis, sit amor fruentis, qui jam de utroque, id est, de gignente mente, & de genita notione, tanquam de parente ac prole procedat. Non possunt prorsus ista ibi quæri, ubi nihil ex tempore inchoatur, ut consequenti perficiatur in tempore. Quapropter qui potest intelligere sine tempore generationem filii de patre, intelligat sine tempore processionem Spiritus sancti de utroque: & qui potest intelligere in eo quod ait filius, *Sicut habet pater* Joan. 5. 26.
vitam in semetipso, sic dedit filio vitam habere
C *in semetipso*, non sine vita existenti jam filio vitam patrem dedisse, sed ita eum sine tempore genuisse, ut vita, quam pater filio gignendo dedit, coæterna sit vitæ patris qui dedit: intelligat, sicut habet pater in semetipso ut de illo procedat Spiritus sanctus, sic dedisse filio ut de illo procedat idem Spiritus sanctus, & utrumque sine tempore, atque ita dictum Spiritum sanctum de patre procedere, ut intelligatur quod etiam procedit de filio de patre esse & filio. Si enim quidquid habet de patre habet filius, de patre habet utique ut de illo procedat Spiritus sanctus. Sed nulla ibi tempora cogitantur, quæ habent prius aut posterius, quia omnino ibi nulla sunt.
D Quomodo ergo non absurdissime filius diceretur amborum, cum sicut filio præstat essentiam sine initio temporis, sine ulla mutabilitate naturæ de patre generatio, ita Spiritui sancto præstet essentiam sine ullo initio temporis, sine ulla mutabilitate naturæ de utroque processio. Ideo enim cum Spiritum sanctum genitum non dicamus, dicere tamen non audemus ingenitum, ne in hoc vocabulo vel duos patres in illa Trinitate, vel duos qui non sunt de alio quispiam suspicetur. Pater enim solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus, non quidem in scripturis, sed in consuetudine disputantium, & de re tanta sermonem qualem valuerint proferentium. Filius autem de patre natus est, & Spiritus sanctus de pa-
E tre principaliter, & ipso sine ullo intervallo temporis dante, communiter de utroque procedit. Diceretur autem filius patris & filii, si, quod abhorret ab omnium sanorum sensibus, eum ambo genuissent. Non igitur ab utroque est genitus, sed procedit ab utroque amborum spiritus. Verum quia in illa coæterna, & æquali, & in- Cap. 27.
corporali, & ineffabiliter immutabili atque inseparabili Trinitate difficillimum est generationem a processione distinguere, sufficiat interim eis qui extendi non valent in amplius, id quod de hac re in sermone quodam proferendo ad aures populi Christiani diximus, dictumque conscripsimus. Inter cetera enim, cum per scripturarum sacrarum testimonia docuissem de utroque

* Editio August. qua jam parta.

procedete Spiritum sanctum: Si ergo, inquam, & de patre & de filio procedit Spiritus sanctus, cur filius dixit *de patre pracedit?* Cur putas, *Joan. 15.26.* nisi quemadmodum solet ad eum referse & quod ipsius est, de quo & ipse est. Unde illud est *Joan. 7. 16.* quod ait, *Mea dactrina nan est mea, sed ejas qai me misit.* Si igitur hic intelligitur ejus doctrina, quam tamen dixit non suam sed patris, quanto magis illic intelligendus est & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait, *de patre procedit*, ut non diceret de me non procedit? A quo autem habet filius ut sit Deus, est enim de Deo Deus, ab illo babet utique ut de illo etiam procedat Spiritus sanctus: ac per hoc Spiritus sanctus, ut etiam de filio procedat sicut procedit de patre, ab ipso habet patre. Hic ut cumque etiam illud intelligitur, quantum a talibus quales nos sumus intelligi potest, cur non dicatur natus esse, sed potius procedere. Spiritus sanctus, quoniam si & ipse filius diceretur, ambosum utique filius diceretur, quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorum, nisi patris & matris. absit autem ut inter Deum patrem & Deum filium tale aliquid suspicemur. quia nec filius bominum simul & ex patre & matre procedit: sed cum in matrem procedit ex patre, ooo tunc procedit ex matre, & cum in hanc lucem procedit ex matre, nou tunc procedit ex patre. Spiritus autem sanctus non de patre procedit in filium, & de filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit, quamvis hoc pater filio dederit, ut quemadmodum de se, ita de illo quoque procedat. Neque enim possumus dicere quod non sit vita Spiritus sanctus, cum vita pater, vita sit & filius: ac per hoc sicut pater cum habeat vitam in semetipso, dedit & filio vitam babere in semetipso, sic ei dedit vitam procedere de illo, sicut & procedit de ipso. Hæc de illo sermone in hunc librum transtuli, sed fidelibus non infidelibus loquens. Verum si ad banc imaginem contuendam, & ad videnda ista quam vera sint, quæ in eorum mente sunt, nec tria sic sunt, ut tres personæ sint, sed omnia tria bominis sunt, quæ una persona est, minus idonei sunt: cur non de illa summa Trinitate, quæ Deus est, credunt potius quod in sacris literis invenitur, quam poscunt liquidissimam reddi sibi rationem, quæ ab bumana mente tarda scilicet infirmaque oon capitur? Et certe cum inconcusse crediderint scripruris sanctis tanquam veracissimis testibus, agant orando, & quærendo, & bene vivendo, ut intelligant, id est, ut quantum videri potest, videatur mente quod tenetur fide.

Item idem, in Homilia super Joannem.

Tract. 99. in Joan. HIc aliquis forsitan quærat, utrum & a filio procedat Spiritus sanctus. Filius enim solius patris est filius, & pater solius filii est pater: Spiritus autem sanctus non est unius eorum spiritus, sed amborum. Habes ipsum Dominum dicentem, *Matth. 19.20* *Naa enim vos estis qai loquimini, sed spiritus patris vestri qai loquitur in vobis*. habes & Apostolum, *Gal. 4. 6.* *misit Deas*, inquit, *spiritam filii sai clamantem ia carda nostra*. Numquid duo sunt, alius patris, alius filii? absit, *Unum* enim *carpus* ait, cum significaret Ecclesiam, moxque addidit, *Ephes. 4. 4.* *& unus spiritas*. & vide quomodo illic impleat Trinitatem, *sicut vocati estis*, inquit, *in una spe vocationis vestræ. unus Daminus*. Hic utique Christum intelligi voluit, restat ut etiam patrem nominet. sequitur ergo, *Una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium, qui super omnes, & per omnes, & in omnibus.* Cum ergo sicut unus pater & unus dominus, id est filius, ita sit & unus spiritus, profecto amborum est. quandoquidem dicit ipse Christus Jesus *spiritus patris vestri qui laquitur ia vobis*. & dicit Apostolus, *Matth. 10.20* *misit Deus spiritum filii sui ia corda nostra*. *Gal. 4. 6.* Habes & alio loco eundem Apostolum dicentem, *Rom. 8. 11.* *Si autem spiritus ejus qai suscitavit Jesam ex mortuis, habitat ia vobis*. Hic utique spiritum patris intelligi voluit, de quo tamen alio loco dicit, *Quisquis autem spiritum Christi non babet, bic non est ejus*. *Rom. 8. 9.* Et multa alia sunt testimonia, quibus boc evidenter ostenditur, & patris & filii ipsum esse spiritum, qui in Trinitate dicitur Spiritus sanctus. Nec ob aliud existimo ipsum vocari proprie spiritum, cum etiam si de singulis interrogemur, non possimus nisi & patrem & filium spiritum dicere, quoniam spiritus est Deus, id est, oon corpus est *Joan. 4. 24.* Deus, sed spiritus. Quod ergo communiter vocantur & singuli, boc proprie vocari oportuit eum, qui non est unius eorum, sed in quo communitas apparet amborum. Cur ergo noo credam, quod etiam de filio procedat Spiritus sanctus, cum filii quoque ipse sit spiritus? Si enim non ab eo procederet, non post resurrectionem se representans discipulis suis insufflasset dicens, *Joan. 20. 22.* *Accipite spiritam sanctum*. Quid enim aliud significavit illa insufflatio, nisi quod procedat Spiritus sanctus & de ipso? Ad hoc pertinet etiam illud quod ait de muliere, quæ fluxum sanguinis patiebatur. *Tetigit me aliqais, ega enim scasi virtutem de me exisse.* *Luc. 8. 46.* Nam virtutis nomine appellari etiam Spiritum sanctum, & eo loco clarum est, ubi Angelus dicenti Mariæ, *Quomodo fiet istud quaniam virum non cagnasco?* *Luc. 1. 34.* respondit, *Spiritus sanctas supervenict in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi:* & ipse Dominus promittens eum discipulis ait, *Vos autem sedete ia civitate, quoad usque induamini* *Luc. 24. 49.* *virtute ex alto*, & iterum, *Accipietis*, inquit, *virtutem Spiritus sancti supervenientem in vos, & eritis mibi testes.* *Act. 1. 8.*

Item idem, ia libro de civitate Dei decimo tertia, quod Spiritus sanctas patris sit & unigeniti, & unus amborum. quad cum ita sit, nan est dubium illum ab utroque procedere. *Cap. 24.*

QUapropter in eo quod Dominus fecit, quando insufflavit dicens, *Accipite spiritum sanctum*, *Joan. 20.22.* nimirum boc intelligi voluit, quod Spiritus sanctus non tantum sit patris, verum etiam unigeniti ipsius spiritus. Idem ipse quippe spiritus est & patris & filii, cum quo est Trinitas pater & filius & Spiritus sanctus, non creatura, sed creator. Neque enim flatus ille corporeus, de carnis ore procedens, substantia erat Spiritus sancti atque natura, sed potius significatio, qua intelligeremus, ut dixi, Spiritum sanctum patri esse filioque communem, quia non sunt eis singulis singuli, sed unus amborum est.

Fulgentius, quad solus pater genuerit filium, salus filius a patre genitas sit, solus Spiritus sanctus a patre filioque procedat, in libro tertia quem scripsit contra Fabianum sic dicit.

VEraciter quippe profitemur, solum patrem genuisse, solum filium de patre natum esse, veraciter etiam dicimus, solum Spiritum sanctum de patre filioque procedere.

Item idem in libro quinta cantra eundem Fabianum.

A ECce ego in qaantum potui, licet breviter, reddidi rationem qua unum Deum dicamus patrem & filium & Spiritum sanctum, & in ipsa Dei imagine ostendi quoddam divinæ agnitionis indicium, in qua quidem imagine, memoria, intelligentia, & voluntas, non habent singulas propriasque personas. Imago quippe est ista, non nata sed facta, non genita sed creata: ad hoc utique, ut sicut in ista una imagine invenitur quædam discretio vocabalorum, sic in illa una divinitate discretio personarum cognoscatur, & naturalis unitas ostendat unum **B** Deum esse patrem, & filium & Spiritum sanctum: personaram vero proprietas demonstret alium esse patrem, alium filium, alium Spiritum sanctum. alium autem patrem, non eo quod Deas est, sed eo quod pater est. & aliam filium, non eo quod est Deus, sed eo quod filiua est: alium quoque Spiritum sanctum, non eo qnod Deus est, sed eo quod & patris & filii spiritus est. Alium ergo patrem quia genuit, alium filium quia de patre natus est, & alium Spiritum sanctum, qaia de patre filioque procedit: non tamen alium Deum patrem, & alium Deum filium, & alium Deum Spiritum sanctum, sed unum Deum pattem & filiam & Spiritum san-**C**ctum. Non enim confundit unitas Trinitatem, nec Trinitas separat unitatem: quia quod in personarum proprietate discernitur, hoc unum naturaliter essentiæ unius communione monstratur.

Item idem in libro septima ejusdem operis.

Joan. 16, 13. NOn *enim loquetur a semetipsa, sed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis*. Ecce primum ostendit, non esse alii Spiritus sancti quam quæ sunt filii. deinde ut ostenderet omnia sua
Ibid. 16. 15. esse qaæ patris sunt, adjecit, *Omnia quæcumque habet pater, mea sunt, propterea dixi, quia de* **D** *mea accipiet & annuntiabit vobis*. Illud igitur
Ibid. 15, 13. primitus attendamus, quod ait, *Non enim loquetur a semetipsa, sed quæcumque audiet loquetur*. Quis autem comprehendat qualis sit illius simplicis naturæ locutio, vel qualis aaditio, ubi non est aliud audire quam esse. Audit itaque Spiritus sanctus quæcumque pater & filiasdicunt, & hæc eadem similiter dicit, sicut videt filius quæ pater facit, & hæc eadem similiter facit. In illa enim natura, ubi est summa & vera simplicitas, in eo filius videt quod pater facit, Spiritus sanctus audit qaod cum patre filius dicit: quia communione nataralis essentiæ, & filiaa de patre natus extitit, & Spiritus sanctas **E** de patre filioque procedit. Hoc igitur est Spiritui sancto audire, quod est de natura patris filiique procedere, & hoc est loqui, quod est per gratiam nostris cordibas ineffabiliter intimare.

Item idem in eodem libra.

Jean. 10. 28. ET *non rapit eus quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi majus est omnibus & nemo potest rapere de manu patris mei. Ego & pater unum sumus*. Hæc est ergo vox, quam oves ejus audiunt. quæ scilicet in eo quod nemo rapit de mana filii, neque de manu patris, unam virtutem filii & patris intelligunt, & audientes ab eo quia ipse & pater unum sunt, unitatem veram in patre & filio essentiæ naturalis agnoscant. Hæc est vox filii, hæc est locutio Spiritns sancti, qnia de natura patris natus est filius, & exinde procedit Spiritus sanctus. hoc etiam a patre & filio Spiritus sanctus audit, quia de patre & filio communia divinitatis æqualitate procedit. Non ergo Spiritns sanctus loquitur a se ipso, quia non a se ipso, sed de patre & filio habet naturalem locutionem, unde naturaliter procedens habet originis veritatem. Ad hoc utique pertinet quod ait, *Ille me clarificabit, quia de mea accipiet & annuntiabit vobis.* Joan. 16, 14.
omnia quæ habet pater mea sunt: propterea dixi quia de meo accipiet. Quam bene veritatem doctrinæ suæ veritas ipsa servavit! Si enim *hoc* dixisset, quasi suam esse tantam spiritum ostendisset. sed dicens omnia quæ habet pater mea sunt, propterea dixi quia de meo accipiet, ipsum Spiritum sanctum unam esse ostendit & patris & suum. cujus intelligentiæ teunrem loco qaoque superiore servavit dicens, *Paraclitus autem Spiri-* Joan. 14. 26.
tus sanctus quem mittet pater in nomine mea, ille vos docebit omnia quæcumque dixero vobis. Pater mittit, sed in nomine filii mittit: Spiritus missus a patre docet, sed filius dicit. Hoc etiam illo demonstratur loco ubi Dominus dicit, *Cum autem venerit paraclitus quem ega mittam in vos a patre spiritum veritatis qui a patre procedit.* Joan. 15. 26.
Ecce hic paracletum, quem mittit pater in nomine filii ipsum mittit filius a patre. mittit autem a patre spiritam veritatia: mittit ergo a patre spiritum suum, quia ipse est veritaa. mittit eum patee in nomine filii, quia unus spiritus est patris & filii. mittit eum filius a patre, quia sic procedit a filio, sicut procedit a patre. Idem quoque spiritus patris, qui spiritus est veritatis. De filio ergo accepit, & omnia quæ habet pater filii sunt, quæ Spiritus sanctus accepit: qaia non de solo patre, nec de solo filio, sed simul de utroque procedit. Hoc aatem vocabulum processionis de patre nulli creaturæ invenitur indultum, ut proprietas ista processionis solius esse demonstretur essentiæ naturalis. Legimus enim filiam de patre genitum. & quamvis in eo quod unigenitus dicitur, in solo naturalis generatio demonstretur: tamen propter gratiam adoptionis, nos quoque Deus pater voluntarie genuit verbo veritatis. Unigenitus igitur unus & solus est de patris essentia filius natus: sed & nos per adoptionem & filii Dei dicimur, & de Deo nati, beato Evangelista dicente, *Quotquot autem receperant eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his* Joan. 1. 12.
qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Cum ergo nos, & Dei filios, & de Deo genitos, & de Deo natos, divinis ostendatur eloquiis, processionis tamen de Deo vocabalum nemo potest creaturæ cuiqaam docere concessam. Quid ita, nisi quia unigenitum filiam posset naturalis nativitas verum Deum ostendere, eumque non adoptivum, nec diversæ naturæ, sed consabstantialem patri sine dubitatione monstrare? Procedere autem de Deo ideo nulla creatura dicitur, ut ille qui procedit de patre & filio sic esse credatur Deus, sicut est pater & filius. Solius est enim spiritus sancti de patre & filio proprietas ista processionis, cujus est cum patre & filio natura communis. De patre quippe ac filio procedit, sed non recedit, nec est in aliquo minor aut subditus, qui de immenso patre ac de immenso filio inseparabiliter & unus procedit & totus. Sic igitur ei non potest imperari quod

loquitur, sicut ei non potest imperari quod mirabiliter operatur.

Item idem in libro octavo ejusdem operis.

FIlius est igitur a patre missus, non pater a filio, quia filius est a patre natus, nun pater a filio. Similiter etiam Spiritus sanctus u patre & filiu legitur missus, quia a patre filioque procedit. Sed quia non uno modo in scripturis sanctis dicitur missiu, propterea in sacramentu Incarnationis non solum a patre, verum etiam ab Spiritu sancto missus est filius, quia mediator Dei & hominum homo Christus Jesus totius est Trinitatis operatione plasmatus. alio autem modo mittitur a patre & filiu Spiritus sanctus, qui naturaliter a patre filioque procedit. Mittitur enim a patre & filiu Spiritus sanctus, cum ab ipsa Trinitate uno Deo gratiæ spiritalis donatur effectus.

Item idem in libro nono ejusdem operis.

DEum itaque patrem, non totius Trinitatis, sed filii & Spiritua sancti fatemur auctorem: de quo habee unigenitus filius æternæ nativitatis, & Spiritus sanctus æternæ processionis originem. Unitas autem naturalis, creatorem filium de creatore patre natureli nativitate insinuat extitisse, & creaturem Spiritum sanctum de patre filioque procedere.

Item idem in libro decimo ejusdem operis.

EXpleta vero confessiune veræ divinitatis veræque bumanitatis unici filii Dei, confiremur nos credere in Spiritum sanctum, qui est unus spiritus patris & filii, de patre filioque procedens, in patre filioque naturaliter manens, de patre ac filio unius divinitatis habens naturaliter veritatem.

Lib. 2. ad Monimum cap. 6.

Item idem, ut ostenderet Spiritum sanctum æqualem patri & filio, eumdem Spiritum sanctum a patre & a filio, & filium a patre & Spiritu sancto missum esse, testatur in libro secundo, quem scripsit ad Trasemundum Regem.

JAm nunc etiam illa nobis est de Spiritus sancti missione quæstio revolvenda, cur scilicet, si omni Trinitati sacrificium offertur, ad sanctificandum oblationis nostræ munus sancti Spiritus tantum missio postuletur. Quasi veru, ut ita dicam, ipse pater Deus, a quo Spiritus sanctus procedit, sacrificium sibi oblatum sanctificare non possit: aut ipse filius sanctificare nequeat sacrificium corporis sui, quod offerimus nos, cum corpus suum ipse sanctificaverit, quod obtulit ut redimeret nos: aut itu Spiritus sanctus ad consecrandum Ecclesiæ sacrificium mittendus sit, tanquam pater aut filius sacrificantibus desit. Primo itaque meminisse nos convenit, in hujus vocabulu missionis, nec inferiorem accipi debere Spiritum sanctum, nec minorem: quia si minor, utique inferior: & si inferior, utique minor. Hoc autem præmonuimus, scientes ab hæreticis quam maxime fidei nostræ frequenter objectum, ideo Spiritum sanctum minorem credendum patre ac filio, quia & a patre missus est & u filio. Porro autem si misso mittens potior est credendus, coguoscent in hoc suam convinci perfidiam, quia sicut a patre & filio missus legitur Spiritus sanctus; sic a patre & spirita missus invenitur & filius. Quod ipse filius & per prophetam multo antequam mitteretur dixit, & postquam missus est propria testificatione firmavit. Nam veniens in Nazareth, & synagogam ingressus, cum tradito sibi ad legendum libro Isaiæ prophetæ, il- Luc. 4. 18.
lum locum revolveret, ubi scriptum est, *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me,* Esai. 61. 1.
evangelizare pauperibus misit me, reddito volumine, veritatem prophetiæ illius præsenti testatus est effectu, completam dicens, *Hodie impleta est* Luc. 4. 21.
hæc scriptura in auribus vestris. Sed & alio ejusdem prophetæ loco, a Domino, atque ab ejus spiritu se missum his verbis ostendit, *Et nunc* Esa. 48. 16.
Dominus misit me, & spiritus ejus. A se quoque sanctum Spiritum mitti, discipulis ante passionem suam hoc modo pronuntiat, *Cum autem venerit paraclitus, quem ego mittam vobis spiri-* Joan. 15. 26.
tum veritatis, qui a patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Superius autem eumdem spiritum etiam a patre mitti docuerat, *Paraclitus* Joan. 14. 26.
autem, inquiens, *Spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia*. A patre ergo & ab spiritu missus est filius, & a patre & filio missus est spiritus. Verumtamen nec filii nec spiritus sancti missionem localiter factam quisquam debee Christianus accipere: sed illo missionis nomine opus intelligamus manifestationis indultæ. Sic enim non localiter missus est filius, nec localiter mittitur spiritus sanctus, sicut nec ipsius patris est quoquam localis adventus.

Hormisda Romanus Episcopus, quod Spiritus sanctus a patre filioque procedit, sic dicit in Epist. 79.
epistola, quam ad Justinum Imperatorem misit, adversus Nestorii & Eutychetis blasphemias.

ADoremus patrem & filium & Spiritum sanctum* indistinctam distincte, incomprehen- * indivisam.
sibilem & inenarrabilem substantiam Trinitatis, ubi etsi admittit numerum ratio personarum, unitas tamen non amittit essentiæ separationem, ita tamen ut servemus divinæ propria naturæ, servemus propria unicuique personæ, ut nec personis divinitatis singularitas denegetur, nec ad essentiam hoc quod est propriam nominum transferatur. Magnum est sanctæ & incomprehensibile mysterium Trinitatis, Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus, Trinitas indivisa. & tamen notum est, quia proprium est patris generere filium, proprium filii Dei ut ex patre patri nasceretur æqualis, proprium spiritus sancti ut de patre & filio procederet sub una substantia deitatis.

Leo Romanus Episcopus quod Spiritus sanctus a Epist. 4.
patre filioque procedit, sic dicit in epistola, Rom. edit.
quam misit ad Turibium Asturicensem Episcopum.

PRimo itaque capitulo demonstratur, quam impie sentiant de Trinitate divina, qui patris & filii & spiritus sancti unam atque eamdem asseruut esse personam. tanquam idem nunc pater, nunc filius, nunc spiritus sanctus nominetur: nec alius sit qui genuit, alius qui genitus est, alius qui de utroque procedit, sed singularis unitas in tribus quidem vocabulis, sed non in tribus sit accipienda personis quod blasphemiæ genus de Sabellii opiniune sumpserunt.

Init o. *Gregarius Ramanus Episcopus, quod Spiritus sanctus a patre filioque procedat, in Homilia vigesima sextu sic dicit,*

Joan. 20. 21. ITuque recte dicitur, *Sicut misit me pater, & ego mitta vas*. id est, ea vos caritate diligo, cum inter scandala persecutorum mitto, qua me caritate putet diligit, quem venire ad tolerandas passiones fecit. Quamvis mitti etiam juxta naturam divinitatis possit intelligi. Eo enim ipso a patre filius mitti dicitur, quo a patre generatur. Nam sanctum quoque Spiritum, qui cum sit* æqualis patri & filio, non tumen incurnatus est, idem se filius mittere perhibet dicens, *Cum venerit paraclitus, quem ega mittam vobis a putre*. Si enim mitti solummodo incarnari debet intelligi, sanctus proculdubio Spiritus nullo modo diceretur mitti, qui nequaquam incarnatus est, sed ejus missio ipsa processio est, qua de patre procedit & filio. Sicut itaque Spiritus mitti dicitur, quia procedit, itu & filius non incongrue mitti dicitur, quia generatur. Hoc cum dixisset, insufflavit & dixit eis, *Accipite spiritum sanctum*. Quærendum nobis est, quid est quod Spiritum sanctum Dominus noster, & semel dedit in terra consistens, & semel cælo præsidens. Neque enim alio in loco datus Spiritus sanctus aperte monstratur, nisi nunc cum per insufflationem percipitur, & postmodum, cum de cælo veniens in linguis variis demonstratur. Cur ergo prius in terra discipulis datur, postmodum de cælo mittitur, nisi quod duo sunt præcepta caritatis, dilectio videlicet Dei, & dilectio proximi? In terra datur spiritus, ut diligatur proximus: e cælo datur spiritus, ut diligatur Deus. Sicut ergo una est caritas, & duo præcepta, ita unus spiritus & duo data, prius a consistente Domino in terru, postmodum e cælo: quia in proximi amore discitur qualiter perveniri debeat ad amorem Dei.

* edit. Greg. coæqualis.

Joan. 15. 26.

Joan. 20. 22.

Cap. 28. *Item idem in libra Moralium secunda.*

SI prophetiæ spiritus prophetis semper adesset, David regi de constructione templi consulenti nequaquam Nathan propheta concederet quod post paululum negaret. Unde bene in Evangelio scriptum est, *Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat*. * In cunctos namque fideles spiritus venit, sed in solo mediatore semper singulariter permanet: quia ejus humanitatem nunquam deseruit, ex cujus divinitate procedit. In illo igitur manet, qui solus & omnia & semper potest.

Joan. 1. 33.

* edit. Greg. in cunctis namque fidelibus.

Cap. 29. *Item idem in eodem libro, post pauca.*

IN his igitur donis, sine quibus ad vitam perveniri non potest, Spiritus sanctus, sive in prædicatoribus suis, seu in electis omnibus semper manet: in illis autem, quibus per ostensionem illius non nostra vita servatur, sed aliorum quæritur, nequaquam semper in prædicatoribus permanet. quia semper quidem eorum cordi ad bene vivendum præsidet, nec tamen per eos virtutum signa semper ostendit: sed aliquando se eis a signorum ostensionibus subtrahit, ut eo humilius virtutes ejus habeantur, quo habitæ teneri non possunt. Mediator autem Dei & hominum homo Christus Jesus, in cunctis eum & semper continue habet præsentem, quia & ex illo idem spiritus per substantiam profertur. Recte ergo & cum in sanctis prædicatoribus maneat, in mediatore singulariter manere perhibetur: quia in istis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per substantiam manet ad cuncta.

Cap. 26. *Item idem in libra quinta, quod Spiritus sanctus a patre procedit, & de eo quod est filii accipiat, ubi intelligitur & ab eo procedere.*

ET *vocem quasi auræ lenis audivi*. quod enim per vocem auræ lenis, nisi cognitio Spiritus sancti designatur, qui de patre procedens, & de eo quod est filii accipiens, nostræ tenuiter notitiæ infirmitatis infunditur? Qui tamen super Apostolos veniens, per exteriorem sonum tanquam per vehementem spiritum demonstratur, cum dicitur, *Factus est repente de cœlo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis*. Sanctus enim Spiritus, cum se notitiæ humanæ infirmitatis insinuat, & sonitu vehementis spiritus, & voce auræ lenis exprimitur: quia videlicet veniens & vehemens est, & lenis. Lenis, quia notitiam suam quatenus cognosci utcumque valeat, nostris sensibus temperat: vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, adventu tamen suo infirmitatis nostræ cæcitatem illuminando perturbat.

Job. 4. 16.

Act. 2. 2.

Cap. 3. *Isidorus in libro septima Etymologiarum, quod Spiritus sanctus a patre filioque procedat, sic dicit,*

SPiritus sanctus ideo prædicatur Deus, quia ex patre filioque procedit: ideo non dicitur genitus, ne duo in Trinitate filii suspicentur: ideo non prædicatur ingenitus, ne duo patres in ipsa Trinitate credantur. Procedens autem dicitur testimonio Domini dicentis, **Multa adhuc habea vobis dicere, sed non potestis portare modo. Veniet autem spiritus veritatis qui a patre procedit, & de mea accipiet, ille docebit vos omnia*. Hic autem non solum natura procedit, sed semper ad peragenda divinitatis opera indesinenter procedit. Hoc autem interest inter nascentem filium & procedentem Spiritum sanctum, quod filius ex uno nascitur, Spiritus sanctus ex utroque procedit. & ideo dicit Apostolus, *Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus*.

* apud Isid. quæ vobis loquar, sed non potestis illa modo audire.

Joan. 16. 12.

Rom. 8. 9.

Cap. 4. *Item idem in eadem opere, post pauca.*

PAter igitur & filius & Spiritus sanctus Trinitas & unitas. Idem enim unum, idem & tria. in natura unum, in personis tria. unum propter majestatis communionem, tria propter personarum proprietatem. Nam alius pater, alius filius, alius Spiritus sanctus: sed alius quidem, non aliud, quia pariter simplex, pariterque incommutabile bonum & coæternum. Pater solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus: filius solus de patre est natus, ideo solus dicitur genitus: Spiritus sanctus solus de patre & filio procedit, ideo solus amborum nuncupatur spiritus.

Lib. 2. cap. 3. *Item idem in libra Differentiarum.*

* INter personam patris & filii & Spiritus sancti ita secernitur, quod pater nec factus nec natus est, filius natus non factus, Spi-

* quadam hujus cap. aliter in editis Isid. leguntur.

ritus vero sanctus, nec natus, nec factus, sed ex patre filioque procedens. Proinde pater æternitatem babet sine nativitate, filius nativitatem cum æternitate, spiritur vero sanctus processionem sine narivitate. Pater ex nullo exordium ducit, filius ex patre otiginem sumit, spiritus vero sanctus ex patre filioque procedir. Hæc tamen a nobis quæ dicuntur de Trinitate, * ut potest intelligentia humana capere. Nam quis considerare sufficiat ipsius Trinitatis interna mysteria? quomodo pater & filius & spiritus sanctus tres personæ sunt, una natura. quomodo pater ingenitus, filius genitus, spiritus vero sanctus nec genitus nec ingenitus, nec creatura esse videatur, sed increatus. quomodo filius de patre natus est, spiritus vero sanctus de patre procedit, & filio. quomodo filius nascendo procedit, spiritus vero sanctus procedendo non nascitur. quomodo pater nunquam sine filio, & tamen sine filio pater genuit filium. quomodo filius nunquam sine spiritu, & tamen ait, *Nisi ego abiero, paraclitas non veniet ad vos.* Quomodo filius non de se, sed de patre est, nec tamen ei est posterior de quo est? quomodo Spiritus sanctus de patre procedit & filio, nec tamen ab eis præceditur, a quibus procedit? quomodo tria unum sunt, & unum tria! quomodo ad se invicem relative tria sunt, essentialiter unum sunt? quis ista consideret? quis ista comprehendat? Si enim humanæ nativitatis Christi secreta non capimus, divinæ naturæ mysteria quomodo capiemus?

* edit. Isid. utcumque.
Joan. 16. 7.

Item idem in libro Sententiarum.

Lib. 1. cap. 17

SPiritus sanctus creator est, sicut pater & verbum, restante propheta, *Spiritus Domini fecit me, & * inspiraculum omnipotentis vivificavit me.* Spiritus sanctus patris & filii est, & inde unum sunt pater & filius, quia nihil habet pater, quod non habeat filius, Non enim res una & duorum consubstantialis poterit simul ab eis procedere & simul inesse, nisi unum * fuerint a quibus procedit.

* edit. Isid. spiraculum.
Job. 33. 4.
* edit. Isid. fuerit.

Prosper in libro de vita contemplativa, quod Spiritus sanctus a patre & filio procedat, sic docet.

Lib. 1. cap. 18

AT cum non solum secundum Apostolum nos oporteat formam præbere fidelibus, sed etiam eos ipsos fideles, qui nobis divinitus instituendi commissi sunt, instruere debeamus de patre, quomodo solus accipiatur ingenitus, de filio, * quomodo solus dicatur genitus, & de Spiritu sancto, quomodo ex patre ac filio procedens, nec ingenitus possit dici nec genitus. qualiter ista tria unum sunt, & hoc unum non dividatur, sed distinguatur in tria. quemadmodum nec pater nec spiritus sanctus, sed solus filius de solo patre ineffabiliter natus, hominem totum sine ulla mutatione substantiæ suæ susceperit, ac se Deum & hominem verum per virtutes passionesque probaverit, comprehendi permiserit, occidi voluerit, tertio die resurrexerit, in cælos hominem de nobis assumptum sua virtute levaverit; suæ resurrectionis exemplo nobis regeneratis in se spem feliciter resurgendi præstiterit, membra sua non fecerit, non credentibus sibi, vel a se recedentibus, supplicium comminatus sit, & adhærentibus sibi regnum cæleste promiserit. Hæc & alia, & sacerdos nosse debet ut doceat, & populus credere ut ea quæ doceatur intelligat. dicente Apostolo, *Nisi credideritis, non intelligetis.* Unde datur intelligi, quod non fides ex intellectu, sed ex fide intellectus existat, nec qui intelligit credat, sed qui credit intelligat, & qui intellexerit bene agat.

* edit. Prosp. quomodo ex ipso sit genitus.
Cap. 19.
Isa. 7. 9.

a *Vigilius Africanus Episcopus, Spiritum sanctum a patre filioque procedere his verbis demonstrat, in libris quos scripsit Constantinopoli in defensionem Leonis Papæ contra Eutychianistas.*

a Lib. 1. post medium.

SImiliter nobis & de Trinitate quæstionem aliquam moveant, ut quia sunt quædam propria patris, quæ * nec ad spiritum sanctum pertineant, & sunt quædam propria filii, quæ nec ad patrem nec ad spiritum sanctum pertineant, & sunt etiam spiritus sancti non nulla propria, quæ nec ad patrem nec ad filium pertinere monstrantur, tres a se invicem separatos criminentur catholicos colere Deos. Sed ne forsitan inopinata quæstione turbetis, * audi per singula, suscepti hominis dispensationem, nec ad patrem, nec ad spiritum, sed a solum pertinere filium. proprie enim filius, non pater, de virgine natus est. rursus illa quæ * sæpe audita est vox, *Hic est filius meus dilectus*, nec ad filium, nec ad Spiritum sanctum, sed ad patrem pertinet solum. item columbæ species, quæ in Jordane apparuit, & ignearum linguarum multipertita distributio, proprie ad sancti Spiritus personam pertinere monstratur. Sed ne adhuc de his proprietatibus dubites, audi manifestius. Proprium patris est genuisse, & proprium filii est natum fuisse, proprium vero est Spiritui sancto de patre filioque procedere: nec omnino reciprocatur in aliam personam quod est unicuique personæ specialiter proprium. Si ergo hæ tres personæ, habentes singulæ proprietates suas, quibus significantius distinguantur, non quibus separentur, unus est Deus; quomodo filius, salva utriusque naturæ proprietate, non unus est Christus?

* edit. Vigil. nec ad filium, nec ad spiritum &c.
* edit. Vigil. adverte per singula. Susceptæ carnis dispensatio nec ad patrem pertinet &c.
* edit. Vigil. super eum.

Proclus Constantinopolitanus Episcopus, ad Armenios in Epistola adversus hæreticos destinata, Spiritum sanctum ab essentia divinitatis inseparabiliter procedere, his verbis edocet.

Sub finem epistolæ.

FUgiamus itaque consilia seductionis, fluenta hæreticorum dico perniciosa, Deoque inimica contagia, Arrii vesaniam, qui Trinitatem inseparabilem substantiis dividit, Eunomii audaciam, qui naturam incomprehensibilem infra scientiam humanitatis includit, * Manichæi, Macedonii rabiem, qui sequestrat ab essentia deitatis Spiritum sanctum inseparabiliter procedentem.

* In editis Procli abest, Manichæi.

a *Vigilius Africanus Episcopus*) Hinc patet error illorum, qui hos libros hactenus sub nomine Vigilii Tridentini ediderant. Quin & in codice S. Eugendi, ut audio, Vigilius hic Episcopus Thapsensis inscribitur, quæ civitas erat Africæ in provincia Byzacena. Et in Notitia quam edidimus, inter Episcopos ejusce provinciæ, qui ad Hunericum fidei causa venerunt, postremo loco recensetur Vigilius Thapsitanus, de quo idemne an alius a nostro sit, Chiffletio nostro pro ipsius studio & sollertia discutiendum relinquimus, a quo Vigilii opera brevi emendatiora & auctiora speramus.

a *Agnellus in epistola ad Neuinum, quod Spiritus sanctus a patre procedat & filio, sic docet.*

In medio. IDeo ex patre filius, ex patre & filio procedit Spiritus sanctus, nec, ut quidam dicunt, duos habet Deus filios, Christum & Spiritum sanctum, sed habet filium invisibilem sicut ipse invisibilis est. qui ut esset visibilis, corpus nostræ fragilitatis assumpsit: non ut invisibilis esse cessaret, sed ut in ipso Christo invisibilis incredulis permaneret. Nam cum dicit, *Beati oculi qui vident quæ vos videtis*, ergo beati erant *Luc. 10. 23.* Judæi omnes, & hi qui eum crucifixerunt, de *Psal. 21. 19.* quibus per David dicitur, *Ipsi vero consideraverunt & conspexerunt me*. Vides ergo quia invisibilis perseverat, & mente cernitur pura & credula. ergo si invisibilis pater, invisibilis filius, invisibilis spiritus sanctus. Et ut ad hoc te revocem, unde factum est, ut hoc de fragili homine doceamus, Tria hæc invisibilia, & indivisa, & in unum conglomerata, & virtutis efficacia redundantia, id est vocem genitricem verbi, ex verbo vero simul cum voce procedente efficaciam, quæ faciat alterum Consulem fieri, alterum trucidari, dic mihi, Arriane, ista tria unum sunt, an non? Si unum non sunt, divida vocem a verbo, & efficaciam a voce & verbo. Quod si hoc in fragili homine ita unum sunt tria, vox, & verbum, & efficacia; tres quidem personæ sunt, sed una subsistendi potentia. In homine fragilissimo, ut diximus, hæc sit tanta potentia, quanto magis in omnipotentia Dei ita est, ut sit pater omnipotens genitor filii, & ex patre & filio procedens virtus, qui est Spiritus sanctus.

Cassiodorus in expositione psalmi L. quod Spiritus sanctus a patre filioque procedat, sic dicit.

Psal. 50. 14. REdde *mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me*. Nec incassum putemus, quod vir sanctus, & cordis illuminatione radiatus, tertio spiritum nominavit, nisi quia individuæ Trinitati devotus concedi sibi ab ea veniam postulavit. Spiritus enim, quantum ad essentiam divinitatis, & pater & filius & Spiritus sanctus recte unus dicitur Deus: sed pro distinctione personarum, proprium est patri quod naturaliter sine initio ante sæcula genuit filium, proprium est filio quod naturaliter a patre genitus est, proprium est Spiritui sancto quod a patre & filio procedit. Quæ ineffabili caritate atque cooperatione eorum consubstantialis æternitas & potestas omnia facit quæ vult in cælo & in terra. Sed quamvis hæc incomprehensibilia atque inexplicabilia ita sunt nobis nunc esse noscantur, tamen a nonnullis patribus corporalium & simul existentium rerum talis similitudo proponitur. Invenimus enim in sole tres istas proprietates, prima ipsa est substantia corporalis quod sol est, deinde splendor ejus qui in ipso permanet, tertio calor qui ab splendore ejus usque ad nos pervenit. Quæ hoc modo, si tamen tantæ rei similitudo potest aliqua reperiri, arbitror æstimanda, ut quod est in sole substantia corporalis, ita intelligatur in Trinitate quodammodo persona patris, & quod est in sole splendor ejus, hoc sit in Trinitate persona filii, sicut Apostolus dicit, *Splendor* *Hebr. 1. 3.* *gloriæ ejus*, quod autem est in sole calor, hoc sit in Trinitate persona Spiritus sancti, sicut legitur, *Quis se abscondet a calore ejus?* Datur *Psal. 18. 7.* etiam aliud exemplum incorporalium rerum, hoc est de anima, quæ ad imaginem & similitudinem Dei facta cognoscitur. Anima igitur est ipsa substantia incorporea rationalis, in qua inest intellectus & vita ejus. Quod ergo est in anima substantia, hoc intelligatur, si dici fas est, in Trinitate persona patris. quod autem est in anima virtus & scientia, hoc intelligatur in Trinitate filius, qui est Dei virtus, & Dei sapientia. & quod est in anima vivificandi proprietas, hoc & in Trinitate intelligatur Spiritus sanctus, per quem vivificandi opus multis locis prædicatur impleri. sicut ait Petrus Apostolus in epistola sua, *Mortificatus carne, vivificatus autem* *1. Pet. 3. 18.* *spiritu*. Item Apostolus, *Litera occidit, spiritus autem vivificat*. *2. Cor. 3. 6.* & in Evangelio Dominus ait, *Spiritus est qui vivificat, nam caro non prodest quicquam*. *Joan. 6. 64.* Hæc autem quæ diximus, tria singulariter sequestrata nullatenus inveniuntur, quamvis intellectus noster ea distincta possit advertere: sed ita naturaliter sunt unita, ut dum unum horum se obtulerit, simul tria semper occurrant. Sic per has similitudines tantæ rei aliqua nobis imaginatio veritatis aperitur. Sunt & hæc & alia patrum disputatione similia. Sed quæ nunc carnis infirmitas ad liquidum vetat intelligi, tunc præstantius poterunt comprehendi, quando in majestate sua divinitatem viderint quicumque beati sunt. Quod qui desiderat plenius agnoscere, sancti Hilarii, sancti Ambrosii, & sancti Augustini libros* non desinat lectitare. **apud Cassiod. libros Trinitatis.* Hæc enim res ad disputandum quam magna tam longa est. Nam & beatus Hieronymus adversus hæreticos in hoc psalmo luculenter & breviter de Trinitate disseruit.

Item idem psalmo sexagesimo primo.

AB *ipso enim salutare meum*, id est unigeni- *Psal. 61. 1.* tus filius, qui recte credentibus salutaris existit. ab ipso enim cum dicitur, filius significatur. Hæc enim propria unus Deus sancta Trinitas habet, quod pater ingenitus, filius genitus, Spiritus sanctus a patre & filio procedit. hoc fides integra, hoc catholica profitetur Ecclesia. Bene itaque Idithun Deo subditum te esse profiteris, a quo inæstimabile beneficium te suscepisse testaris. Sed ut sanctum verbum una atque æquabili veneratione coleretur, intende quid sequitur, *Etenim ipse est Deus meus & salutaris meus: adjutor meus, non movebor amplius*. *Ibid. 3.* Dixerat superius a patre genitum salutis auctorem. nunc qui sit iste salutaris trina confessione complectitur. Primo ne minorem crederes, dicit, *Ipse est Deus meus*, sicut supra de patre Deo* dicit. **apud Cassiod. Deum.* æqualitas enim summi nominis substantiam & potentiam unitatis ostendit. Unde pater Augustinus in libro quinto decimo de Trinitate ita *Cap. 3.* dicit, Ratione etiam reddita intelligentibus clarum est, in substantia veritatis non solum patrem filio non esse majorem, sed nec ambos simul aliquid esse majus quam solum Spiritum sanctum, aut quoslibet duos in eadem Trinitate

a *Agnellus in epistola ad Neuium*) Edita primum est Basileæ hoc titulo, *Agnelli Episcopi ad Arminium de ratione fidei*. Adjectum est postea ex alio, ut reor, exemplari nomen Ravennatis, qui sedem illam rexit postremis temporibus Justiniani.

majus

majus esse aliquid quam unum, aut omnes simul tres majus aliquid esse quam singulos. Sic perfectam atque singularem naturam sanctæ Trinitatis mirabili veritate demonstravit.

Prudentius in libro contra Marcionistas, metro Heroico.

Harmartigenia v. 931. O Dee cuncti parens animæ dator, o Dee Christe,
Cujus ab ore Deus subsistit spiritus unus.

Cathemerinon hymno 6. v. 5. *Item idem in libro Hymnorum, metro Iambico.*

O Trinitatis hujus.
Vis una, lumen unum,
Deus ex Deo perennis,
Deus ex utroque missus.

A

Item idem in libro Hymnorum, metro Choriambico, quod Asclepiadeum nominatur. *Ibid. hymno 5. v. 5.*

INventor rutili dux bone luminis,
Qui certis vicibus tempora dividis?
Merso sole chaus ingruit horridum,
Lumen redde tuis, Christe, fidelibus.
Per Christum genitum, summe pater, tuum. *Ibid. v. 157.*
In quo visibilis stat tibi gloria,
Qui noster dominus, qui tuus unicus.
Spirat de patrio corde Paraclitum.
Per quem splendor, honor, laus, sapientia.
Majestas, bonitas, & pietas tua
Regnum continuat numine triplici,
Texens perpetuis sæcula sæculis.

THEODULFI AURELIANENSIS EPISCOPI

FRAGMENTA SERMONUM ALIQUOT.

Ex Tomo V. Spicilegii Domni Lucæ Dacherii.

AD virtutes difficile consurgimus, ad vitia sine labore delabimur. Ista enim prona, illa ardua sunt. Grandes enim sudores perpetimur ut ad cælum conscendere valeamus. Quemadmodum ad virtutum tendentes culmen non a summis inchoant, sed a modicis, ut sensim ad altiora pertingant; ita & qui dilabuntur ad vitia non statim a magnis criminibus incipiunt, sed a modicis adsuescunt, & sic in maximis proruunt. Nihil prodest admixtu malo agere bonum, sed prius est cohibendum a malo, deinde exercendum bonum. Hoc enim indicat *Isa. 1. 16.* Propheta cum dicit: *Quiescite agere perverse, discite benefacere.* Prius vitia extirpanda sunt in homine, deinde inserendæ virtutes. Nam cohærere & conjungi non potest veritas cum mendacio, pudor cum petulantia, fides cum perfidia, castitas cum luxuria. luxuria vero casuis ideo notabilis est omnibus, quoniam statim per se turpis est: & tamen pensante Deo, superbia minor est. sed qui detinetur superbia & non sentit, labitur carnis luxuria, ut pro hac humilietur, & a confusione surgat & a superbia. omnis peccans superbus est, eo quod faciendo vetita, contemptim habeat divina præcepta. Recte ergo initium omnis peccati, superbia, quia nisi præcesserit mandatorum Dei inobedientia, transgressionis non sequitur culpa. Superbia sicut origo est omnium criminum, ita ruina cunctarum virtutum. Ipsa est enim in peccato prima, ipsa in conflictu postrema. Hæc enim aut in exordio mentem per peccatum prosternit, aut novissime de virtutibus dejicit. Inde & omnium peccatorum est maxima, quia tam per virtutes, quam per vitia, humanam mentem exterminat: ex culpa superbiæ plerumque in abominandam carnis immunditiam itur: nam alterum pendet ex altero. Sed sicut per superbiam mentis itur in prostitutionem libidinis, ita per humilitatem

B mentis salva sit castitas carnis. Deus autem nonnunquam dejicit occultam mentis superbiam per carnis manifestam ruinam. libidinis nasci immunditiam de animi occulta superbia, exemplo primi hominis aperitur; qui mox ut per superbiam contra Deum tumuit, statim carnis libidinem sensit, & pudenda operuit. Nonnunquam gemino vitio Christianus a diabolo appetitur, & occulto per elationem, & publico per libidinem; sed Dei servus discrete utrumque pensans sic cavet libidinem, ut non incurrat elationem, & sic termit elationem, ut non resolvat animum ad libidinem. Luxuriosis atque superbis dæmones plus fautores existunt,
C dumque in cæteris vitiis spiritus maligni deserviunt, his tamen majori familiaritate junguntur, eisque amplius juxta desiderium famulantur. principaliter his duobus vitiis diabolus humano generi dominatur, id est, per superbiam mentis & luxuriam carnis. Unde & Dominus ad Job loquitur de diabolo dicens: *Sub umbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus:* *Job 40. 16.* per calamum enim inanis superbia, per loca humentia carnis demonstratur luxuria: per hæc enim duo vitia diabolus humanum possidet genus, vel dum mentem in superbiam erigit, vel dum per luxuriam carnem corrumpit. Ex corde enim primum fornicationes sunt auferendæ, ut non prorumpant in opere. Hinc est
D quod per Prophetam dicitur: *Accingite lumbos vestros super ubera vestra;* *Isa. 32. 11.* hoc est in corde libidines resecate. Quando ergo impulsu dæmonum mens ad delectationem fornicationis impellitur, divini judicii etiam & æterni tormenta incendii ante oculos proponatur: quia nimirum omnis pœna tentationis gravioris supplicii formidine coercetur; recordatio ardoris gehennæ ardorem excludit luxuriæ. A Deo datur continentia, sed petite & accipietis. Tunc

A autem tribuitur, quando Deus gemitu interno pulsatur. Amanda est pulchritudo castitatis, cujus gustata delectatio dulcior invenitur quam carnis. Castitas enim fructus suavitatis est, pulchritudo inviolata Sanctorum, sanitas corporis, securitas mentis. Nam qui se continentiam habere confidit, & ab aliis terrenis desideriis se non subtrahit, quamvis hunc luxuria carnis non polluat, diversa tamen mundanæ conversationis operatio maculat. Omne tamen peccatum per pœnitentiam recipit vulneris sanitatem. Non potest quisquam spiritalia bella transire, nisi prius edomaverit ardorem cupiditatis. Non potest ad contemplandum Deum
B mens esse libera, quæ cupiditatibus hujus mundi incumbit. Omni peccato pejor est avaritia, & amor pecuniarum. Unde & per Salomonem
Eccl. 10. 10. dicitur: *Nihil est scelestius quam amare pecuniam.* cupiditas omnium criminum materia est. Unde
1. Tim. 6. 10. & Apostolus ait: *Radix omnium malorum est cupiditas.* Si ergo succiditur radix criminum, non pullulant cæteræ soboles peccatorum. Cupiditas enim Christum vendidit, vendidit vitam, comparavit mortem: nec mirum, quia morientes inferni ignibus deputantur, qui viventes flammam cupiditatis suæ non extinxerunt. Utile est cavere gulam, ciborumque concupiscentiam. Quid enim tam noxium, quam ut animus serviat ventri & escis, quæ sunt destruen-
C
1. Cor. 6. 13. da, testante Apostolo: *Deus autem & hunc & hæc destruet.* Non ad luxuriam, nec ad satietatem, sed tantummodo ut corpus sustentetur ad opus Dei, epulis est utendum. Sicut enim omnes carnales cupiditates abstinentia resecantur, ita omnes animæ virtutes edacitatis vitio destruuntur. Neque enim potest quispiam virtutum perfectionem attingere, nisi prius edomaverit ventris ingluviem. Nemo potest dominari ceteris vitiis, nisi prius restrinxerit vitium gulæ. Non potest quisquam a semetipso facile spiritus immundos expellere, nisi per abstinentiam gulæ. Tunc enim hostes, qui extra nos sunt, a nobis fortius superantur, cum prius
D quæ intra nos sunt vitia extinguuntur. Nam frustra foris agit bellum, qui intus habet periculum. escæ crapulam, potus ebrietatem generat. Ebrietas autem perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat, ut ubi sit nesciat.
Prov. 31. 5. Unde & in Proverbiis; *Potentes*, inquit, *iracundi sunt; vinum non bibant, ne cum biberint, obliviscantur sapientiam.* Plerisque laus est multum bibere & non inebriari. Audiant hi
Isai. 5. 22. adversum se Prophetam dicentem: *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Vino multo deditos, & luxuriose viventes, Esaias sic arguit dicens:
Ibid. 11. *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectan-*
E *dam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.* De talibus alio in loco dicitur:
Eccl. 10. 16. *Væ tibi civitas, cujus Rex juvenis est, & cujus Principes mane comedunt.* Multi etiam a mane usque ad solis occubitum ebrietati & gulæ voluptatibus serviunt, nec intelligunt cur nati sunt, sed consuetudine belluina detenti, luxuriæ tantum tota die epulisque inserviunt. Clamat Joel Propheta his qui ebrietati serviunt, dicens: *Expergiscimini ebrii & flete, & ulula-*
1. 5. *te omnes qui bibitis vinum in dulcedine.* Sollicite igitur cum discretione moderanda est carnis cura, ne quid nimis: nam quicquid nimis & ultra modum est, perniciosum est; quicquid

A autem cum modo & temperamento fit, salutare, in omni opere ergo modum & temperamentum oportet habere. Ideo alia sunt præcepta quæ dantur fidelibus communem in sæculo vitam degentibus, atque alia sæculi hujus renuntiatoribus. Illis enim dicitur, ut sua omnia bene gerant, istis ut sua omnia derelinquant: ad perfectum enim non sufficit abnegatis omnibus suis, nisi & seipsum abneget, secundum Evangelium; id est, nisi voluntates proprias relinquat, ac moribus pravis renuntiet, ut qui erat superbus, sit humilis; qui erat adulter, sit castus; qui erat iracundus, esse studeat mansuetus; qui erat animosus, patiens es-
B se contendat; qui avarus, sit largus; qui contra proximum suum odio vel invidia tabescit, dilectionem Dei & proximi puram in corde retineat. Sicque singulis vitiis singulas virtutes contrarias opponat, & bonis se moribus adornare studeat, ut de vitiis veniam, & de bonis actibus præmium mereatur. Namque Dominus ait: *Qui vult venire post me abneget semetipsum.* Matt. 16. 24.
Ergo qui non rigida intentione professionem Monachi sectantur, quanto superni amoris propositum dissolute appetunt, tanto proclivius ad mundi amorem denuo reducuntur. Nam professio non perfecta præsentis vitæ repetit desideria, in quibus etsi nondum se opere jam alligat, tamen cogitationis amore. ideo malis
C est bonum cogitationibus fortiter repugnare. Qui enim ad hoc professionem sanctitatis prætendit, ut aliis quandoque præesse desideret, iste non discipulus Christi, sed pravitatis sectator existit, quia non pro Deo, sed pro sæculi amore portare studet crucis Christi laborem. Qui mundum deserunt, sed tamen virtutes præceptorum sine cordis humilitate sequuntur, isti quasi de excelso graviter corruunt, quia deterius per virtutum elationem dejiciuntur, quam per vitia prolabi potuissent. Omnis Dei servus de suis meritis non debet extolli, dum posse videat ex inferioribus sibi prælatiores alios fieri. semper conscientia servi Dei humilis esse
D debet & tristis, scilicet, ut per humilitatem non superbiat, & per utilem mœrorem cor ad lasciviam non dissolvat. Dei servum sine intermissione legere & operari oportet, ne forte mentem otio deditam spiritus fornicationis subripiat. Cedit enim labori voluptas, animum autem vacantem cito præoccupat. Contuere Salomonem per otium multis fornicationibus involutum, & per fornicationis vitium usque in idololatriam lapsum. Hi vero qui pro Dei timore sæculo renunciant, & tamen curis rerum sæcularium implicantur, quanto se rerum studiis implicant, tanto se divinæ subtrahunt caritati. Qui simul & terrenis parere curis & divinis se exercere student, utrumque comple-
E cti non valent, sicut Christus ait: *Nemo potest duobus dominis servire.* nisi enim prius a Matth. 6. 24.
secreto cordis expellatur importuna sæcularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus jacet, nequaquam resurgit. Arguitur eorum tepor, qui Deo vacare volentes, mundoque renunciant, & curas proprias aspernantur, sed dum propinquorum utilitates procurant, a Dei amore se separant. Vir spiritualis prodesse debet suæ propinquitati, tamen cavere ne dum illis gratiam carnis præstare studet, ipse a spirituali proposito non declinet. Multi enim Monachorum amore parentum non solum terrenis curis, sed etiam forensibus jurgiis

involuti, & pro suorum temporali salute suas animas perdiderunt. Sicut nostra nobis non odienda est anima, sed ejus carnales affectus, ita nec parentes a oobis odiendi sunt, sed eorum impedimenta, quæ nos ab itinere recto præpediunt. Dum tamen Dominus ita præcepit a nobis parentes odiri sicut animas nostras. Nemo enim perpendere potest, quanti sit ponderis declinare a bono & facere malum, nisi prius toto mentis annisu convertitur ad Deum. Tripertitum describitur esse uniuscujusque conversi profectum, id est, primum corrigendi a malo,

A secundum facindi bonum, tertium consequendi boni operis præmium. Ideoque festinare debet ad Deum pœnitendo unusquisque dum potest, ne si dam potest noluerit, cum tarde voluerit, omnino non possit. Proinde Propheta ait: *Quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est*. Isa. 55. 6. Et ubi inveniri potest, nisi in hac vita, in qua etiam prope est omnibus invocantibus se in veritate Jesus Christus Dominus noster, qui omnibus in se veraciter fideliterque credentibus vitam & gloriam sempiternam præparabit!

DE OMNIBUS ORDINIBUS HUJUS SÆCULI.

QUoniam peccatum quodcumque delectat aut subripuit, sit nobis in memoria: quod jam deleta sunt peccata uostra, non perdamus præmium sanguinis Christi, nec maculemus stolam animæ per iniquitatem, aut rapinam, aut concupiscentiam. Jacuimus, jam erecti sumus; vulnerati fueramus, jam sumus sanati. non erit excusatio: qualescumque diabolus ad malum potest invitare, non potest trahere; delectationem infert, non potestatem; consilium ingerit, non conflictum. Nunc ergo propter partum Beatæ Mariæ, sit mihi sermo ad virgines, sive ad viros, sive ad fœminas, sive ad viduas, sive potentes, sive pauperes, sive servos, non est apud Deum nisi meritorum discretio. Audite me itaque quicumque dono Christi in corpore Virgines estis, generaliter loquor ad omnes. Audite me itaque quicumque se agnoscit esse quod dico, studeat ut & corde sit Virgo: sic gaudeat de lucro corporis, ut non habeat damnum animæ: gaudeat tamen de tam pretioso dono Christi, gaudeat cum humilitate, fleat cum pietate, agat gratias quia tantam felicitatem in integritate portat, lætetur quia secuturus est Agnum quocumque ierit: si tamen in ore ejus, sicut legimus in Apocalypsi, mendacium non inveniatur. oret pro perseverantia, ut non illi qualiscumque delectatio sæculi, aut invidia diaboli, tantum donum tollat, tantam claritatem innubilet, tantum nitorem infuscet, teneat fortiter, non perdat rem irreparabilem, non uno momento delectationis amittat gratiam corporis: non contrahat turpitudinem animæ per pulchritudinem formæ corruptæ: non illum concupiscentia vincat. Si me audierit, permanet; quod si non audierit amissurus est quod nunquam reparaturus. Iterum ad vos mihi sermo est. Qui conjuges habetis, moneo ut caste habeatis. Nam Elisabeth, quæ longævis temporibus caste cum marito vixerat, & ambo fideles ante Deum fuerant, meruit jam de mortuo semine habere filium, qui & sanctitatem parentis ornaret, & prædicatione multos infideles converteret. Iterum vobis loquor quæ estis viduæ, custodite viduitatem, non estote verbosæ, sed cum silentio expectate Dominum, qui pupillum & viduam suscipiet. sed bona vidua illa quæ in oratione est, & humilitate, in eleemosynis prompta. Si certe unde faciat non habet, voluntatem bonam & sinceram cogitationem habeat. Mulieres non maledicite, non jurate, non estote promptæ ad loquendum. Forte dicitis importunum esse quod ista dico: non mihi facere * licet, plus timeo illum qui jubet, quam illum qui detrahit. Ego dico;

* f. tacere.

B qui agnoscit, emendet: qui in se non recognoscit, gaudeat, & teneat, ut aliis pro salute dicere possit. Nunc jam ad vos loquor pœnitentes, qui pœnitentiam in Ecclesia accepistis & agitis, perseverate in fletu, in compunctione docte plangite. Quid est docte plangite? non quærite in oratione temporalem rem, sed æternam beatitudinem, remissionem peccatorum. qui sic orat, ipse docte plangit. Non cadant ad terram inanes lacrymæ vestræ, quia verax est ille qui per Prophetam dicit; *Posui lacrymas meas in conspectu tuo*. Psal. 55. 9. Vos modo satis debetis Deum amare, & de timore jam ad dilectionem transire. Quia legimus in Evangelio de

C peccatrice illa, *cui multum dimittitur, multum dilexit*, Luc. 7. 47. & ideo multum debetis diligere Deum, qui vos expectando, & non puniendo, ad pœnitentiam perducere dignatus est. Nunc vero ad vos sermo est, pauperes. Vos dico pauperes qui mendicatis, qui de eleemosynis Christianorum vivitis, consolamini; tribulatio vestra convertetur in lætitiam & dolor vester in gaudium. Non vobis sit ingratum quod mendicatis, nec ideo in corde vestro aliquid contra Dominum dicatis. Quia ille justus & pius est in omnibus operibus suis, & te ideo fecit pauperem, ut sufferendo inopiam, æternam vitam adquireres, & divitem ideo fecit, ut dum tibi superflua daret, remedium peccatis adqui-

D reret. & ideo patientes estote, expectate Dominum. Etiam ad vos mihi sermo est, servi, quicumque dominos carnales habetis, quicumque servitii conditionem habetis, obedite dominis vestris, diligite ex corde, non ad oculum servientes, sed ministerium ex amore facientes. Quia & illos Deus constituit, ut vobis dominentur, & vos ut serviatis; bene servite, quia de bono servitio, mercedem habebitis; si boni fueritis, meliores eritis dominis malis. Quia apud Dominum anima uniuscujusque non est de nobilitate discernenda, sed opere; nec genere, sed actione. Ideo nunc ad omnes mihi sermo fuit, quia Christus pro nobis mortuus est: & ideo servate quæ dixi ut de vobis fru-

E ctum habeam, & vos omnes in cælestibus, ubi frumenta congreganda sunt, misericors Dominus intromittat, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen. Vis nunc, carissime frater Desideri, ut tibi quasi de luminaribus firmamenti, quæ toto mundo refulgeant, pauca de scriptoribus, qui nobis multa de obscuritatibus, quæ propter carnalem intelligentiam impediunt, ad splendorem considerationis spiritualem proferre potuerunt manifestissime? Dicam ut vereor Susannæ Helciæ filiæ in me sententiam, iniquo judicio

Presbyterorum dicentis ne impleatur : Augustiæ sunt mihi undique : & mihi similiter suot augustiæ ? si enim voluero ex his reprehendere , adversarios atqae ioimicitias ubique concitabo ; Si aatem voluero , qaod postulasti numquam jovenies , sed cujus tam volautatem condemnari , quam multurum consiliam traosire, vel despicere esse videtar, Qui unusquisque eorum in Scripturis saoctis diligeoter laadare meruit, Sed omnes leniter leviterque cum omni amore tanquam ut otrumque pacifice implcam A augustissimas Episcopas volans per montium culmina, quasi aqaila, ea quæ in montium radicibus fiunt, non cousiderans multa cælorum spacia, terræ situs, & aquarum circulum, claro sermone pronunciet. Qui eoim in liguam fructuosum ascendere vult, paulatim ad superiora & majora carpere festinat, ramos autem proximos parvulis relioqaant. * Nos aotem parvuli sumus. Obsecro vos, fratres dilectissimi, ut erga subditarum plebium profectum & emendationem, vigilantissima cura laboretis.

* f. relinquit.

THEODULFI
EPISCOPI AURELIANENSIS
CARMINUM LIBER PRIMUS.
[a] PARÆNESIS AD JUDICES.

Judicii callem Censores prendite justi,
Et vestri spernant avia curva pedes.
Hoc iter ad cælum ducit, trahit illud ad umbras,
Hoc pia vita tenet, mors habet illud hians.
Ergo cavete viri scatebras Acherontis adire,
Quo Styx Cocyti, quo furor omnis inest.
At, Paradise, tuis nil gratius ædibus extat,
Quo mala nulla insunt, quo bona cuncta manent,
Si Mihi mille forent centeno in gutture linguæ,
Ærea vox cunctis ferrea verba daret,
Non possem fateor tot promere sedis amœnæ
Gaudia, quæ capiunt qui bene jura tenent.
Sed neque pœnarum percurrere monstra loquendo
Possem, quæ patitur fraudis amica cohors.
Judicio pietas, pietati industria detur,
Quo teneant nullum munera sæva locum.
Hoc veteris clamat peragendum pagina legis,
Nullius hoc vatum lingua beata tacet.
Hoc Evangelicus lituus per compita mundi
Mugit, Apostolicus hoc quoque sermo tonat.
Hac patriarcharum res vexit ad ardua nomen,
Inde prophetarum sancta caterva cluit.
Quique ducum ac regnum hoc functum limite callem
Obtinuit, potitur omnibus ille bonis.
At qui errore duce scabrosa per avia vecti
Hanc liquere viam, hos bona cuncta simul.
Numinis interpres Moses fidissimus almi
Conloquio fruitur plebe stupente Dei.
Ille quaterdenis eremi per devia lustris
Divitem opum populum rexit honore Dei,
Semper amans æquum, semper fera præmia temnens,
Exemplo & verbis norma salutis erat.
Maternis Samuel natus votisque fideque,
Illius & dono qui bona cuncta creat.
Tempus qui ante facit quæ tempore condita monstrat,
Cui simul est præsens quod fuit & quod erit.
Omne genus fraudis sprevit bona cuncta secutus.
Nec pretio est usus, vilis aselle, tuo.
Quid referam resono modulantem carmine regem,
Qui tota studuit mente placere Deo?
Cui bene cuncta simul parent in laude tonantis,
Ars, caro, mens, plectrum, vox, lyra, chorda, chorus?
Cantibus & gestis, & totis nisibus iste
Probra cavenda monet, jura tenenda docet.
Justus, ait, Dominus moderati juris amator,
Cujus ovans vultus omnia justa videt.
Hic ita censores pravos his vocibus hiscens
Admonet, & monitis salibus ora movet.
Ut quid judiciis totiens instatis iniquis,
Et fera peccantum sumitis ora simul?
Pauperis ad causam concurrite, sive pupilli,
Et miser & pronus justificatus eat.

---

a *Parænesis ad Judices*) Titulum hunc de suo effinxit Petrus Daniel, qui primus hoc poema in lucem dedit ex acephalo exemplari quod titulo carebat. In codice Altæ sylvæ, & in Petaviano, in quibus poema integrum extat, simplicior est inscriptio *contra Judices*. Nos retenta inscriptione Danielis, eorumdem codicum ope versus undetriginta, qui principio deerant, & alios aliis locis restituimus, multaque passim quæ vitiosa erant correximus.

Vos inopes manibus pescautum demite diris.
Hinc prolixa stylo salia plura canit.
Hujus in immensum veneranda potentia tendit,
Quivit heri felix qui pater esse sui.
Hic adversorum crebra est fornace recoctus,
Hinc virtute eluit, exsuperat vitia.
His ejus quoniam caruit clarissima proles,
Hinc læva dextrum mente reliquit iter.
Quo mage vomer humum subjectam sauciat uncus,
Est hinc spina minus, hinc mage parca seges.
Rex fuerat sapiens, legum & moderamine justus,
Femineis captus ni foret hic laqueis.
Heu bona tot linquens causa est ab probra volutus,
Nectar dulce meri sic male perdis acor.
Crevit & Ezechia venerandi gloria regis,
Justitiæ meritis & pietatis ope.
Cui tria cunctipater voluit superaddere lustra,
Mortis & occasu cui pia vita redit.
Edocet hic pupulum patrias edicere leges,
Et fugere erroris impedimenta meli.
Fregit in excelso compositum monte chelydrum,
Vita hic causa prius, postmodo mortis erat.
Sic medici scalpro qui se transfigit acuto,
Inde salus aliis, huic venit atra lues.
Hac tibi Josias fuit observantia princeps,
Hacque celebre tulit nomen ad alta tuum,
Impia qui sceleris demis monumenta vetusti,
Et patrias leges qua potes usque novas.
Qui decedenti datus ei pia gloria regno,
Quem vespertini temporis ordo dedit.
Sic ostrum limbus, sic claudit prandia vinum,
Post fructus anni pinguis oliva viget.
Ingens turba patrum quibus hoc opus instituendum est,
Quos pia lex retinet, quosque referre mora est.
Sæpe ego pollicitis censores linquere cerno
Jura, aurumque avido gutture & ore sequi.
Sæpe ego ne capiant studeo revocare volentes.
Sunt mage quis velle est, sui modo nolle minus,
In rivos dum quis spatiosum diribet amnem,
Pars minor in rivis, major in amne fluit.
Sæpe ego dum pravos de talibus arguo rebus,
Hæc sibi clam dicunt me quoque forte parem.
Sæpe etiam tales cum non sint, suspicor esse:
Cum mihi sint plures, hac lue liber ero.
Non potis est morbis artarier omnibus æger,
Saltem una e multis pestis abesse potest.
a *Præfectura mihi fuerat peragenda tributa,*
Resque actu grandes, officiumque potens.
Nulli vi, studisque piis, armisque secundus
Rex dedit hanc Carolus, primus ad omne bonum.
Cui parent Walis, Rhodanus, Mosa, Rhenus, & Oenus,
Sequana, Visurgis, Wardo, Garumna, Padus,
Rura, Mosella, Liger, Vulturnus, Matrona, Ledus,
Ister, Atax, Gabarus, Olitis, Albis, Arar.
Quo synodus clerum, populum lex stringeret alma,
Duxque foret cunctis regula calle suo.
Ecclesiæ sanctus matris quo cresceret ordo,
Urbibus & validis mosque decorque pius,
Quas Arar, & Wardo, Rhodanus qua alluit acer,
Elauris, sive his connumerandus Atax,
Quasque Alpes Latio, Libya discriminat æquor,
Quasque Pirenæus orbe ab Ibere suo.
Seu quas Lugdunum Arcturo aut Aquilone revellit,

a *Præfectura mihi*) Legationem intelligit, quam Caroli regis mandato Missus Dominicus obierat in Gallia Narbonensi una cum Laidrado postmodum Episcopo Lugdunensi. Quo nomine fines ejusdem provinciæ, iterque suum Lugduno Narbonem usque poetico more describit. Officii autem hujus quam ampla fuerit potestas, declarant verba Episcoporum ad Carolum Calvum in Verno palatio. *Quæsumus ut scelerum patratores, & Apostolicæ disciplinæ contemptores, missis a latere vestro probatæ fidei legatis, absque respectu personarum & excæcationem munerum corrigantur.* Ab hac ergo legatione Theodulfo nata est occasio, ut de Judicum officio, quid potissimum cavere, quid præstare debeant, hoc Carmine docendum existimaret.

Resque Aquitana tuis pulcra Tolosa locis.
Heserat hac nobis Laidradus forte sodalis,
Cederet ut magnus hoc relevante labor.
Noricus hunc genuit, hunc tu Lugdune futurum
Pontificem speras religionis ope.
Arte cluit, sensuque viget, virtute redundat.
Cui vita ad superam transitus iste manet.
Jam Lugdune tuis celsis post terga relictis
Mœnibus, adgredimur causa quod optat iter;
Saxosa petimus constructam in valle Viennam,
Quam scopuli inde artant, hinc premit amnis hians.
Inde Valentinis terris urbique jacenti,
Rupe nos dedimus hinc Morenate tibi.
Post & Arausinas terras, & Avennica rura
Tangimus, & fines quos tenuere Getæ.
Inde Nemsusiacas sensim properamus ad arces,
Quo spatiosa urbs est, resque operosa satis.
Hinc Madalona habuit lævam, Sextantio dextram:
Hic scabris podiis cingitur, illa mari,
Quis bene transitis, Agathem mox parte sinistra
Liquimus, & nosmet secta Beterris habent.
Mox sedes Narbona tuas, urbemque decoram
Tangimus, occurrit quo mihi læta cohors,
Reliquiæ Getici populi, simul u Hespera turba
Me consanguineo fit duce læta sibi.
Inde revisentes te Carcassona, Redasque,
Mœnibus inserimus nos cito Narbo tuis.
Undique conveniunt populi clerique caterva,
Et synodus clerum, lex regit alma forum.
Quis bene compositis, nos tandem opulenta recepit
Urbs Arelas, cives quam statuere sui.
Urbs Arelas, aliis quæ pluribus urbibus extat
Prima gradu tamen est, Narbo, secunda tibi.
Quo synodo cleri, legum moderamine plebis
Pectora consudimus juris & artis ope.
Massilia Argolica nos cepit condita gente;
Arvum & Aquina urbis, sive, Cavelle, tuum.
Ast alias lustrare vetat per singula casus,
Quarum nos populus quo sumus omnis adit.
Æquoris insani fera quas vicinia lædit,
Aere corrupto & tabidus efflat odor.
Quasque levant colles, aut vallis strangulat ima,
Quas fera pulsat hyems, grando, pruina, nives.
Illic & dumis, & acuta stramine cautis,
Abruptisque cavis continuatur iter.
Ima tenent valles, tendunt ad nubila montes,
Præcipites amnes montis ad arce ruunt.
Magna catervatim nos concio sæpe frequentat,
Ætas quos dicat sexus & omnis habet,
Parvulus, annosus, juvenis, puer, innuba, celebs,
Major, ephebus, anus, masque, marita, minor.
Quid moror? instanter promittit munera plebes,
Quodque cupit, factum, si dabit, esse putat.
Hoc animi murum tormento frangere certant,
Ariete quo cæli mens male pulsa ruat.
Hic & crystallum, & gemmas promittit Eoas,
Si faciam alterius ut potiatur agris.
Iste gravi numero nummos fert divitis auri,
Quos Arabum sermo, sive character arat,
Aut quos argento Latius stylus imprimit albo,
Si tamen adquirat prædia, rura, domus.
Clam nostrum quidam submissa voce ministrum
Evocat, ista sonat verba sonanda mihi:
Est mihi vas aliquod signis insigne vetustis,
Cui pura & vena, & non leve pondus inest,
Quo calata patent scelerum vestigia Caci,
Tabo & stipitibus ora soluta virum.
Ferrati scopuli, variæ seu signa rapinæ,
Humano & pecudum sanguine tactus ager.
Quo furor Herculeus Vulcanidis ossa retundit,
Ille fero patrios ructat ab ore focos.

---

b *Hespera turba me consanguineo*) Quod Italorum consanguineum se dicit, videndum an referri eo queat, quod de Theodulfo ex Chronicis quibusdam proditum supra retulimus, illum ab Italia, propter scientiæ prærogativam qua pollebat, a Carolo magno abductum fuisse in Galliam.

Quove genu stomachum, seu calcibus ilia rumpit,
Fumisium clava guttur & ora quatis.
Illic rupe cava videas procedere tauros.
Et pavitare iterum post sua terga trahi,
Hoc in parte cava, planus cui circulus ore est,
Nec nimium latus, signa minuta gerens,
Perculit ut geminos infans Tyrinthius angues,
Ordine sunt etiam gesta notata decem.
At pars exterior crebro usu rasa politur,
Effigiesque perit adtenuata vetus,
Quo Alcides Calydonque amnis, Nessusque aiformis
Certant pro specie Dejanira tua.
Inlita Nessæo feralis sanguine vestis
Cernitur, & miseri fata pavenda Lycha.
Perdit & Antæus dura inter brachia vitam,
Qui solito sterni more vetatur humo.
Hoc ego sum domino (dominum me forte vocabat)
Laturus, votis si favet ille meis.
Pars numerosa subest populi, matrum atque virorum,
Infantum, juvenum, sexu ab utroque simul:
Quos pater & genitrix sub libertatis honore
Liquere, ex illo libera turba manent.
Quorum si chartas vitiem, vase ille vetusto,
His ego, tu donis mox potiere meis.
Alter ait, mihi sunt vario fucata colore
Pallia, quæ misit, ut puto, torvus Arabs.
Quo vitulus matrem sequitur, quo bucula taurum,
Concolor est vitulo bucula, bosque bovi.
Splendorem spectes, junctamque coloribus artem,
Utque rotis magnis juncta sit arte minor.
Est mihi cum quodam de armentis quæstio pulchrit,
Pro quibus ista paro congrua dona dare.
Pro vitulis vitulum, pro tauris offero taurum,
Pro vacca vaccam, pro bove dono bovem.
Pocula promittit quidam se pulchra daturum,
Si modo quæ poscit non sibi dandam darem:
Interiusque aurum exterius nigredo decorat,
Cum color argenti sulphure tactus abit.
Quis bene fulcra nitent, & pulchra toreumata. pannos,
Alter ait, dabimus, quæ rogo si dederis.
Vitibus atque oleis, herbis ornatus & hortis,
Inriguus patris est morte relictus ager.
Inde mihi partes fratresque sororque requirunt,
Consorte hunc nullo solus habere velim.
Voti compos ero, tibi si mea vota placebunt,
Quæ do si capias, quæ rogo rite dabis.
Subripere ille lares socii cupit, iste novales.
Ambo aliena quidem, hic tenet, ille cupit.
Alter ut adquirat, ne perdat aduritur alter,
Iste ensem & galeam, hic dare scuta parat.
Res patris unus habet, frater cupit alter habere,
Et dare vult mulos alter, & alter equos.
Hæc pars dives opum, pars instat cetera plebis,
Quod quærant omnes, quodque querantur habent.
Sed nec eis deerat dandi tamen apta voluntas,
Diversis unus viribus usus erat.
Magna ut majores, sic promunt parva minores,
Dum fore quæ cupiunt hæc sibi forte putant.
Iste tuo dictas de nomine Corduba pelles,
Hic niveas, alter protrahit inde rubras.
Linea qui potis est, qui non, fert lanea dona,
Tegmen & hic capitis, hic pedis, ille manus.
Quo facies humore levi palmasque solemus
Tergere, quis dandum textile munus habet.
Scrinia danda parant alii, nec defuit ille,
Cereolas rotulas qui dare vellet ovans.
Singula quis referat? fidebant munere cuncti,
Nec se quis quiddam ni det habere putat.
O scelerata lues, partes diffusa per omnes,
O scelus, o furor, o res truculenta nimis,
Quæ sibi captivum totum male vindicat orbem,
Nec deest qui det, nec qui male capta ferat:
Flectere sic properant me, nec tamen esse putarent
Talem, ut talis ante fuisset ibi.
Nemo in aquis apros, in sylvis squamea dona,

Inque

Inque rogos undis, in face quæris aquas.
Turu Sobnus ager, Gangetis eburnea monstra,
Grippes & Hyrcanus, balsama Syrus habet.*
Singula lege sua, assiduo quæruntur & usu.
Et fore mortales quod suis ante putant.
At sua cum cernunt verborum spicula frangi,
Et nil promissi tela valere sui,
Meque velut fortem post prælia firmiter urbem
Stare, utque arte sua non potuisse capi,
Rem mox quisque suam quærit, sua quisque recepit
Jura, nec insidiis mequa suosque premunt.
Sic quicumque videns aditum, quo sæpe solebat
Furari, obstrusum, spe sine transit iter,
Sed ne actus nostros discretio linqueret alma,
Resve putarentur hæ simulanter agi.
Neve forem multis novitate notabilis ipsa,
Horreretque bonum proximitate mali:
Spernere contempsi quæ dat concordia princeps,
Quæ ut societ mentes datque capitque libens,
Et commune facis cujus bene postulat usus,
Multaque cum habeat, nil docet esse suum.
Hæc ego pertractans sumebam parva libenter,
Quæ non sæva manus, cara sed illa dabat.
Scilicet arboreos fructus, hortique virentis,
Ova, merum, panes, cornipedumque cibos.
Sumpsimus & teneros pullos, modicasque volucres,
Corpora sunt quarum parva, sed apta cibis.
O felix omnis virtus, discretio si quam
Virtutum nutrix temperat, ornat, alit!
Quæ errabunda meos paulo est digressa per actus,
Ad cœptum redeat nostra Camœna melos.
Æquo tibi justæ sint Judex pondera libra,
Ut sua quisque libens hac tribuente ferat.
Nec sit avara lues, nec amor, zelusque, timorque,
Quæ turbent, firmus stet tibi mentis apex.
Pro dolor, his rebus pietas cito pellitur æqui,
Ejus & invadunt frausque dolusque locum.
Quatuor hæ fontes, tribus est nam fortior una,
Quæ est radix cunctis dira cupido malis.
Muneris invalidas acceptio vertere mentes
Adsolet, a vero jusque fugare pium.
Non solum argento res hæc inolescit & auro,
Præpetis aut campos ungue cavantis equi,
Murice vel rutilo, gemmis, aut syrmate pulchro,
Aut rebus variis quas vela ferre solet.
Sed levibus verbis, paribusque volantibus auris,
Blanditiis vento mens quibus acta tumet.
Vestis honos color est, marsupia pondere gaudent,
In tenues ventos aura favoris abit.
Scilicet his saltim terreni gloria lucri,
Illis econtra nil nisi ventus inest.
Judicis ingenium cito turbat munere dives;
Hoc quia ferre nequit, it tremebundus inops.
Hic magis, ille magis spondent se sæpe daturos,
Hic tamen adquiret qui potiora dabit.
Est quem nec testes, nec lex, nec chartula fulcit,
Sicque forum cunctis his spoliatus adit.
Omnia fert secum, si cum libet Accipe dicit,
Omnibus est fretus, si dare plura queat.
Parcite Censores huic succensere labori,
Tollere qui crimen non adhibere purat.
Non ego quorundam diffundo crimen in omnes,
Cuique sit ex merito lausve pudore suo.
Heu scelus est ullis pro rebus linquere verum,
Vendere seu gratis quod dare quemque decet.
Nolo dolo reri vel acerba fraude carere,
Et si pro justo munera jure ferat.
Arbiter est æquum, est & iniquum vendere certans,
Nam scelus hic unum perpetrat, ille duo.
Hic quia jus vendit, quod debet dedere gratis,
Ille quia id temnit, sed tamen inde capit.
Qui fera judicia pro recta præmia quærit,
Ille cunm peragit, fraus inimica, nefas:

* Gryphes.

Qui dare quæ debet gratis pia munia juris,
Indigni pretii pensat avarus ope.
Te si forte furor pervasit pestis avaræ,
Stet ratio, & docili sic tibi voce canat:
Cerne quod altithronus temet speculetur ab alto,
Quæque facis summa singula mente notet.
Qui judex testisque simul vindexque malorum est,
Qui dare digna bonis scit mala sive malis.
Si tamen e contra Cupe munus personet illa,
Quod modo des sociis, postmodo tempne capi.
Cui victrix ratio contra stans improba dicat:
Pestis abi, & totam se tibi reddat agens.
Non sitis hæc explenda tibi est, qua fervidus ardet,
Quo magis hæc biberis, hinc tibi major erit.
Æstuat inde magis, quo plus ligna accipit ignis,
Sic & habere cupit, quo mage quisquis habet.
Sanguine sic major congesto semper hirundo,
Et magis inde sitis, quo magis illa bibit.
Ergo studeto precor furiosum pellere morbum,
Me mediante fero vulnere sanus eris.
Illius alma manus cum te sanaverit ægrum,
In te hæc regnet, eat pestis acerba procul.
Cum te causarum vocat ad fora turbida clangor,
Estque ministerii res peragenda tui,
Principio loca sancta libens adeunda require,
Qua pete, dumque petis fer pia vota Deo,
Et supplex exposce tuos ut dirigat actus,
Nec sinat ulla geri ni placitura sibi.
Nam modus est cunctis servandus in actibus iste,
Cum res qualibet est incipienda tibi.
Jus regnumque Dei censemur quærere primum,
Omnia ut hac nobis adjiciantur ope.
Marmore si tali jacias fundamina prima,
Firmius omne pium hinc bene surgit opus.
O semel, o quater, o numeri sine lege beatum,
Quod tibi Christe lapis inclyte adhæret opus.
Mox de more fori celer appete claustra sonori,
Quo te fors spectat litigiosa cohors.
Dum redis, isque, sonet si verba precantia pauper,
Qui se post dicat non tibi posse loqui.
Cum populo stipatus eas, foribusve superbis,
Plebe inhiante foris, ipse receptus eris.
Te prope fidus eat justusque piusque minister,
Quo duce post tibimet pauper adesse queat.
Cui dicas, hominem conspectibus addito nostris,
Magna querelosis qui dabat orsa sonis.
Et residens ejus primum bene discute causam,
Ordine post currant singula quæque suo.
Ad fora fors quæris veniendi tempus & horam?
Accipe consilium, mane venito, meum.
Perque diem totum non te labor iste gravabit,
Hinc seges est major, quo mage quisquis arat,
Qui legem ut caperet jejunia magna peregit,
Fertur in hoc actu continuasse dies.
Vidi ego Censores ad juris munia tardos,
Munera nam fateor ad capienda citos.
Hora adsunt quinta, norunt discedere nona,
Tertia si adducat, sexta reducit eos.
Nam dare si debent, nona; si prendere, prima
Adsunt, estque citus qui modo serus erat.
Sic sua dum sonipes frænarier ora lupatis
Senserit, exiliet, pabula sponte petet.
Lædere qui semper, nunquam prodesse paratus,
Sat cito, cum nunquam debeat, ille venit.
Crapula vitetur semper, plus tempore eodem,
Quo pia justitiæ lora regenda manent.
Nam qui se nimiis epulis somnoque sepelit,
Corporis atque animæ vim sibi demit hebes.
Cum venit ad causas nudatus acumine sensus,
Marcidus & segnis & sine mente sedet.
Dum sit in ambiguo causa sollertia habenda,
Quæstio & alterna sit vice versa diu.
Ille piger, madidus, ructans, temulentus, anhelus,

Oscitat, emarcet, nauseat, angit, hebet.
Et modo juncturas dicit, modo viscus inesse,
Et modo tota simul membra gravata sibi.
Inficit hunc primum somnus post vina dapesque,
Proximus est illi luxuriare labor.
Ergo caveto cibos nimios, carchesia Bacchi,
Somnos, hac mentem singula sæpe premunt.
Hæc ut parva fovent stomachum, sic plura gravabunt,
Multa aqua farra necat, cum mediocris alat.
Ebrius a populo furtim ridebere cuncto,
Innuit hic illi, moxque notatus eris.
Sobrius ora movens a plebe verebere cuncta,
Certatim & facient quæ facienda dabis.
Quos pia commendat probitas, quos actio justa,
Introduc proprio nomine quemque vocans,
Hi tecum ingenti cura tractentque legantque,
Vestigentque viam quæ ad meliora vocat.
Janitor interea turbam compescat hiantem,
Ne ruat interius plebs sine lege furens.
Neve querelifero densentur tecta tumultu,
Qui minus auditur, quo magis ille boat.
Præmia ne quærat moneatur janitor ipse,
Sæpe capi a populo quæ veniente solent.
Est scelus a populo pretium sperare querenti,
Me miserum, scelus hoc janitor omnis amat.
Janitor omnis amat, non hoc tamen arbiter odit,
Vix de mille unus qui horreat illud erit.
Sunt variæ vires, amor est tamen unus habendi,
Qui potius furor est, quam vocitandus amor.
Hæc nocitura lues totum circumvolat orbem,
Magnam hominum partem quæ furiosa vorat.
Tabe fatigatur hac ætas omnis & ordo,
Virgo, puer, vetulus, sexus uterque simul.
Magna velut magni cupiunt, sic parvula parvi,
Musio mure facit quod leo torvus ove.
Compositis igitur cunctis per singula rebus,
Poscit ut officii tempus & ordo sui,
Sedibus ordinibus populi residente senatu,
Cum te susceptum sella curulis habet:
Hos circumspiciens adfare hinc talibus orsis,
Sicque pio hos tecum mentis amore mone.
Discite justitiam, cælestia discite jussa,
Quæ pater altithronus sanxit ab axe poli.
Hanc Deus, hanc vates, hanc leges, hanc quoque princeps
Percensent, hæc vis pectora nostra regat.
Si nos illa regat, populos nos rite regemus,
Mens bene cuncta regit, quam Deus ipse regit.
His aliquantisper monitis verbisque morare,
Gustumque egregium legis ab amne dabit.
At si forte levi ventosa superbia nisu
Te petere affectet, te lacere velis,
Torva oculis, horrenda manu, fœdissima rictu,
Vipereumque caput corpus & omne tumens,
Mens tumefacta cui, levis actio, turgida vox est,
Cui cibus & potus atra venena manent,
Pro gressu saltus, pro plantis pinna volucris,
Remige quo labi quivit ab axe poli,
Et memor antiqui sceleris super æthera facti,
Utens arte sua qua petit ima Stygis:
Qua te sublimem qua celsum sibilet intus,
Plebibus ut misci dedecuisse putes:
Ecce humilis plebis fieri pars una laboras,
Dum pius & clemens omnibus esse cupis,
Ordo gradusque tuus levat ad sublimia temet,
Cur te sponte premis qui loca celsa tenes?
Nam si perspicias, non hic mediocriter erras,
Cum te degenerem simplicitate facis.
Cum tibi nemo queat obsistere, nemo reniti,
De capite in caudam cur, malesane, ruis?
Cœperit ut cæcum sub pectore vivere vulnus,
Aut quod erit pejus jam fluitare foras,
Vis humilis statim exiliat, prudentia cujus
Sit collega piis viribus arma ferent.

Splendor in ore quibus, radiantes lumine vestes,
Vultus eris comis, singula pulchra satis.
Nobile par tantum horrendum insurgat in hostem,
Et, procul hinc pestis improba dicat abi.
Improba dicat abi, sotiis te Manibus adde,
Quorum sors sorte est adcumulata tua.
I, pete Cocytum, Phlegetontis mergere fundo,
Quo tuus inventor trux cruciandus erit.
Quique Dei tecum voluit conscendere sedem,
Sede pia tecum lapsus in ima jacet.
Quo rueret tecum sine te, quo scandere posset,
Dum firmamenti in sede maneret, erat.
Sarcina tu gravis es dignis, gestamen iniquis.
Esque auriga malis, pondus inorme bonis.
Quos petis infelix, quos lædere aiteris ægre,
Non sua, sed Christi est bene turba sequax.
Æthere qui veniens patefecit ad æthera callem,
Quo via clausa diu, nunc adaperta patet.
Qui de terrenis trahis ad cælestia semper,
Cum tu de superis semper ad ima trahas.
Ille locat proprios cælesti in sede sequaces,
Tartara tu mergis in metuenda tuos.
His jaculis correpta lues, hac cuspide abacta
Cedat, ut abscedunt sole fugante nives.
Hinc fera vulnifici fugiant vestigia monstri,
Vulnus & hoste datum sanet amica manus.
Hac abigat ferro hostem, qua medicamine morbum.
Ejus & hac detur voce medela tibi.
Adspice ne vitiet tumidus præcordia fastus,
Dum loca sublimis editiora tenes.
Dumque favens populi, vallaris pluribus unus,
Undique te septum prosperitate putas.
Neve quid es demant oblivia segnia menti,
Ultima sit semper conspicienda dies.
Ut valeas omni vitiorum sorde carere,
Hoc quod es adspicito, non tamen id quod habes.
Ipse licet sedeas gemmis ornatus & ostro,
Post carnis putridus tempora pulvis eris.
Corpus enim fulvo quod nunc accingitur auro,
Serica quod vario palla colore tegit,
Squalenti squalens olidum gelidumque putenti,
Pro dolor, intectum veste premetur humo.
Quod mare, quod terra, quod & aer gestat edendum,
Poclaque pulcra cui tu tribuenda paras,
Eheu tabifica putredinis ore vorandum est,
Eheu sordidulus post cinis illud erit.
Et caro, quæ musco redolenti & fragrat amomo,
Quæque peregrini tergore muris olet,
Nidorem labefacta dabis, sanieque madebis,
Omne quod offendat, nil quod ametur habens.
Quemque tegunt celsis laqueata palatia tectis,
Parvaque conquereris culmina magna satis,
Clausus in angusta modicaque teneberis urna,
Vixque domus tibimet corpore major erit.
Quemque catervatim populus hinc inde frequentant,
Plebs parere parat ista vel illa tibi,
Postmodo solus eris habitator solius antri:
Causa videndi te quæ nisi luctus erit?
Sed nec ernas focii, nisi qui tua viscera rodant,
Quis cibus est genitrix, qua sine vita brevis.
Mille greges redeant tibi quanquam, armentaque mille,
Finitimusque tuam nemo coartet humum:
Omnibus ipse carens inamati tegmina busti
Rebus inops rerum pauperiora petes.
Corpora sufficiunt nec ad unum plura vehendum,
Par color eligitur, corpus & omne decens.
Bis bina es cervice tamen tum forte vehendus,
Cum jam extremus erit & lacrymosus honor,
Ferreus & gelidos somnus dissolverit artus,
Cumque breve arripies non rediturus iter.
Plura quid enumerem? visu quod cernitur aptum,
Visibus humanis quod favet atque placet,
Post vitam vermis, post vermem pulvis habebis,

Voce tonantis erit, cum redit, unde venit.
Corporis hac lex est terrestri figmiae creti,
Altera vis anima est, ather origo cui.
Carcere qua trusa est tandem generosa caduco,
Terrea qaamqae domas comprimit atque gravat.
Hac duo sic jungit clemens elementa creator,
Ut maneat vivus ac moribundus homo.
Juncta simul vitam, mortem rescissa ministrant:
Vivere adesse sibi bis est, & abesse mori.
Dispare sed cursa, repetant terrestria terram,
Calica aam sese reddit origo suis.
Ut calis aer, tellus huic infima cedit,
Sic anima corpus debet abique saa.
Heu quantum scelas est anima praponere corpus,
Et rem mortalem aon moribunda tibi,
Ancillam domiaa, piperi praferre cicutam,
Plumbam auro, gemmis sordida saxa bonis.
Prasideat menti Deas, hac qaoque provida carni,
Hac vegetante anima vivat, & illa Deo,
Ordine qao tali probus ad sablime trabaris,
Et tua mens fugiat infima, celsa petat.
Cumqae erit illa dies qua nil nisi corpora quassat,
Terra tegat corpus, spiritus astra petat.
Hanc statue ante ocalos, hanc semper mente voluta,
Ut qaidam qaondam Rex sapienter ait:
Ultima nam tua sant, careas peccamine ut atro,
Actibus ia cunctis commemoranda tibi.
Nam taa si qaid eris meditatio sedala tractet,
Raris aae aallis inficiere malis.
Hac si perpendas, post mortem vita perennis,
Parte eris & vives mox meliore tui.
Cumque gravis litui clangor concusserit orbem,
Prodierisque urna jam redivivus homo,
Sedibas & rursas dederit se mens tua priscis,
Cœtibas angelicis connumerandas eris.
Finierint, propria tu statim in mente tribunal
Jussa peractaras sponte parabis eis.
Conscendant, sedeantque simul, doceantque, regantque
Omaem animi motum mentis ab arce tua.
Hac ope munitas, taliqae javamine fultus,
Currat inoffenso pes tibi calle celer.
I cito, fare puer, de pluribas elige quosdam,
Qai loca finitimis non propiora colunt.
Proqae suis causis istic venere, vel illos,
Qai qaamvis prope sint, plebs tamen extat inops.
Quis si mixtus erit proprius, ne proice cives,
Ejus causa sonet quilibet intas erit.
Ne si proicias, rediens venientibus obstet,
Atque sibi impediant dum hic it & ille redit.
Disce nec cunctorum vigilanti indagine causas,
Qao finire queas ordine quamque sao.
Has bene disce prius, qaantum has discere debes,
Job tibi in exemplam verba parantur; ait,
Lamen eram caco, gressus modtratio clando,
Pauper & invento me patre tatus erat.
Quærebam ignota sollers finaamina caasa,
Quis poteram studiis, quo mihi nota foret.
Nec cito festiaes ad causa tendere fiaem,
Nec lento aut nimiam haac pede volve piger.
Nec lentam torpor, celerem te nabilet error,
Inter utrumque malam pes tibi tutus eat.
Finge aliud dam causa latet, mox causa patefect:
Ne male fallaris, tu bene falle prius.
Nex falsa infantis falsa mendacia matris
Propulit, & earum vera recepit onus.
Hac Salomoniacam res vexit ad ardua famam,
Fitque timor popalis, & via laudis ei.
Sape saas semperque solent convolvere causat
Magni, cum propria re sine pauper eat.
Hos tibi ta socios in causis adde minoram,
Postpositisqae suis te bene qaisqae juvet.
Qai patre seu matre orbatur, vel si qua marito,
Istorum causas sit tua cura sequi.

Horum causiloquus, horum tutela maneto,
Pars hæc te matrem noverit, illa virum.
Debilis, invalidus, puer, æger, anusve, senexve,
Si veniant, fer opem his miserando piam.
Fac sedeat qui stare nequit, qui surgere prende,
Cui cor voxque tremit, pesve manusve, juva.
Dejectum verbis releva, sedato minacem,
Qui timet, huic vires, qui furit, adde metum.
Turba ciet lites, multarum & prælia vocum,
Acri perstringes voce, sonoque gravi.
Anseribus raucis, cornicibus atque nigellis,
Qui ut recinant omnes mos solet esse simul.
Ni taceant, impone minas, tamen usque caveto
Ad fera ne faciles sint tibi verba manus.
Corporis arx plano, ne recto pectora sunto,
Pulsa tuo baculo tunc alicujus ibi.
Dispare conveniunt variæ vi more catervæ,
Hic nequit, ille valet, nolet hic, ille volet:
Tu rege sollerti varios moderamine motus,
Quidque cui expediat providus adde loco.
Comprime si velox, si tardior argue tardum,
Ocior ut hic sit, tardior ille tamen.
Instrue si stolidus, si callidus adtrahe fræna,
Hic sua ne perdat, hic ne aliena petat.
Tardiloquum moderare libens , nimiumque loquacem,
Conferat atque manus una duabus* opem.
Ne sua, si tardus, reticendo negotia perdat,
Amplius aut justo neve aliena petat.
Vel ne verbosus ventosa turbine lingua
Obruat inceptam remque modumque rei.
Dumque sinis vacuis medias sermonibus horas
Ire, sine effectu resque diesque meent.
Est sua qui nequeat explere negotia fando,
Et male rem mutilat inscia lingua suam.
Ac veluti si quis tenso curvamine cornu,
Dum mavult hostem, seque suosque ferit:
Sic nocitura sibi dum promit fæmina talis.
Figitur heu jaculo mox miser ipse suo.
Hujus remigium verbis tu præbe salubre,
Ne ruat hunc retine, si ruit ipse leva.
Cum perplexa forum resonabit causa per omne,
Lusset ut ambiguo teque suosque suo,
Indic causidicis ab utraque silentia parte,
Ne jus perturbent dum sua quisque boat.
Cumque viris paucis, omni reticente caterva,
Rem bene volve libens atque revolve diu.
Quatenus invento tandem sine crimine calle,
Lis fera sedetur, jus sua cuique ferat.
Adspice præterea, prope te quicumque sedebit,
Ne prece seu donis jus vitiare velit.
Cujus fors auris jam leni tacta susurro est,
Cui catus hinc quiddam innuit, inde vafer.
Hic oculis signum, manibus vel conferat ille,
Aut modus hac in re quilibet esse potest,
Hisque favere velit, sese tibi prodere nolit,
Fluctuat hinc anceps, dum cupit atque timet.
Haud aliter quam cum meditatur adultera stuprum,
Hinc scelus affectat, inde flagella timet,
Sæpe mali socii socium contagia lædunt,
Læditur ut pecoris proximitate pecus.
Temne putare æquum qui sese celat iniquum,
Ne te dum nescis ad sua probra trahat.
Sic se fur socium simulat, nociturus ut intret,
Sicque latent dulci mixta venena mero.
Esto & sollicitus propriæ de parte jugalis,
Ne mentem maculet inliciendo tuam.
Oscula quæ genibus, manibus, colloque, genisque
Blanda dabit, miscet lenia verba quibus,
Sueta preces tali proprias armare veneno,
Armat ut arcitenens impigra tela suo.
Si tua mens fuerit munita casside forti,
Tela ut conspiciat hinc resilire sua,
Inde gemens rediet, ficta & suspiria dando,

*f duobus

Flensque suas pondus non habuisse preces.
Mox puer, aut nutrix, aut fors ancillula mendax,
Cur domina, dicet, despicis orsa mea?
Hac vultu verso tacito dabit ista susurro,
Qui modo conspicitur est mihi semper honor,
Quaque petunt alia referunt, prosuntque, nocentque,
Voti nullius ast egu compos eo.
Illa roget demum, dicent, & ad oscula currat,
Et tibi, cur pateris esse molestus ei?
At tua mens pugnet, redeunti obsistat ut hosti,
Bellaque ne vincant te recidiva time.
Neve mali quid agat, teque id jussisse loquatur,
Sis vigil, & cura qua potes usque cave.
Ignorante viro pridem regina peregit,
Insontem ut premeret saxea grando virum.
Nec minor in propriis cura est adhibenda ministris,
Quis comitatus ines, sunt prope quique tibi:
Ne fera pestis eos, illi tua pectora ladaat,
Et tua commaculent intima tabe sua.
Qui ut capiant capias, ut possint sumere sumas,
Cogent si poterunt, tu vigil esse stude.
Quælibet e turba te res secedere coget,
Secedant alii, proximus unus erit.
Esse tibi propior quicumque videbitur illis,
Horum & consiliis hac sibi verba dabit.
Ne rogo, sperne preces mihi quantas ast ego vobis,
Me audacem pietas nam facis ecce tua.
Si faveas votis, est qui dare pramia quarit,
Sunt bona qua dantur, qui dat & ipse bonus.
Illa vel illa tibi dare praparat ille vel ille,
Qua sine peccati pondere habere vales.
Addet ut iniciat vafer hic suasoria verba,
Cujus jam nummis est onerata manus.
Hunc hydrum, hunc cenchrin, hunc evicato cerastem,
Hic seps, hic dipsas, hic tibi prester erit.
Censor habere solet torvosque trucesque ministros,
Qui tamen & pius est & pietate viget.
Sic tibi Scylla ferunt facies humana videtur,
Sed can bus horrent inguina sava feris.
Res stat in ambiguo, perstat hic, denegat ille,
Est & non reboant, qua duo plura movent.
Semine de quorum humanas agitantia curas
Germina causarum, seu seges ampla subit.
Quærantur testes ut causa nubila demant,
Et vero dubium qui subeunte fugent.
Horum tu sollers famamque genusque require,
Nomina seu mores, & loca sive fidem.
Accipe si probus est, si reprobus, exime prorsus:
Poma ut acerba cibo reicis, ut apta capis.
Non hos suspicio, vel res audita, vel aurum
Fulciat, hic referant qua sibi visa manent.
Utque fidem elicias, sejunctim discute eosdem,
Et qua quisque canat singula verba nota.
Si duo sunt, ambos; si plures, dissice plures;
Si tres, sejunctis lex sit & ista tribus.
Prascius arcani, tutor casti, almus ephebus
Hoc in Achamenio rure peregit opus.
Inde senes reprobos compressit saxeus imber,
Quos urbs nequitia presserat ante nigra.
Dissociato malos, certa sociare benignos,
Ut minus illa obsit, plebs juvet ista magis.
Ut mala qua mage sunt, magis obsunt, sic bona prosunt:
Dant ut oves plures lac, ita damna lupi.
Nec meditata prius te horum pellacia vincat,
Aspice neu falsus sermo sed unus eat.
Quos bene deprehendens, iterumque iterumque requirens,
Ambage & verbi si variando trahas.
Temnite falsa loqui testes, reticereque vera,
Quamvis diversa, qua duo parte nocent.
Vera tacens, & falsa loquens, duo nequiter errant,
Hic quia non prodest, hic quod obesse cupit.
Et malus est unus, minus est tamen utilis alter,
Et quanquam dispar, error utrumque tenet.

Nam minus hic quamvis delinquat, & amplius ille,
 Non errore procul distat uterque sibi.
Deicit hic stantem, hic temnit relevare jacentem,
 Iste nocendo premit, ille sinendo nocet.
Sæpe potestatum causa male linquitur æquum,
 Et favor atque metus vera tacendo premunt.
Unde pavenda manet cælestis judicis ira,
 Cum videt humanas res super esse suis.
Sis vigil interea, ne dum vis promere vera,
 Quilibet intereat proditione tua.
Dignus morte manet sons, noli prodere sontem,
 Nec tua vox pandat sanguinis ejus iter.
Felix qui potuit miseros a clade levare,
 Actuque & lingua ferre salutis opem.
Ad mala damnandi si quadam sentiat insons,
 Credulus & judex testis & ater erunt.
Est tribus infestus personis testis iniquus,
 Censori, insonti, seu tibi, summe Deus,
Quem male jurando sua per perjuria temnit,
 Cujus & in vanum nomen herile petit.
Hinc quoque censori, sua quem mendacia fallunt.
 Et ligat erroris nexibus ille sui.
Postremum insonti, quem dictis lædit iniquis,
 Cui parat ingenio damna pavenda malo.
Milvus ut ad carnem, piscis festinat ad hamum,
 Adque favos ursus, ad loca falsa pecus,
Sic ruit ad munus capiendum testis iniquus,
 Proque malo magno præmia grata capit.
Vendere si verum scelus est, quid vendere falsum?
 Vis scelus & sceleri jungere testis atrox?
Parcite vestra precor mendacia vendere tales,
 Grata hæc ingratis si mihi detis erunt.
Quæ nec emenda bona, nec erant vendenda moneta,
 Mercandus vano pulvere pulvis erat.
O merces, merces, mercede nocentior omni,
 Dantem & captantem quæ necat una duos.
Hinc perjurandi pestis succedit iniqua,
 Dum quis vult falsis rebus inesse fidem.
Qui prece, qui lacrymis, qui falso murmure fallunt,
 Sunt quis sæpe venit hac quoque parte fides.
Quisquis es, assidue moneo, jurare caveto,
 Res quia jurare est, crede, pavenda satis.
Non quia res mala sit, vel ab alma lege remota,
 Sed crebro dum fit, in scelus itur hians.
Non nisi qui loquitur poterit mentirier ullus,
 Somnia, ni stertas, cernere nemo vales.
Non cadet in bello nisi qui fera prælia tentat,
 Nec nisi tentet aprum dente feritur apri.
Naufragus est nullus, nisi sulcet puppibus undas,
 Nullus in igne perit, si sit ab igne procul.
Et nisi qui jurat peragit perjuria nullus,
 Quod nisi quis metuat, hac lue captus erit.
Cum capit auditor durus tua verba vel anceps,
 Est est, & non non, hæc ea cuncta ligent.
Sunt & quæ excusant jurandi pondera verba,
 Quis uti culpa fors sine sorde vales.
Si perstat mussans, exemplis & ratione,
 Atque argumentis huic adhibeto fidem.
Si nec sic credit, si saxea pectora gestat,
 Sit tibi linquendus, mox bene tutus abi.
At si jurandi te causa perurget & artat,
 Id puris verbis, id gere mente pia.
Nec verbi arte puta te fallere posse Tonantem,
 Cui nihil abstrusum est, cui bene cuncta patent.
Qui non ut juras, sed ut is jurasse putavit
 Cui juras audit, sicque es utrique reus.
Nempe Deo, in vanum cujus vis sumere nomen:
 Seu socio, quem atra fallere fraude paras.
Si scelus ut facias jures, vota irrita sunto:
 Hoc illo est gravius, vulnus utrumque tamen.
Vulnera prava minus, magis & majora fatigant,
 Felix qui nullo vulnere læsus abit.
Si censura prius, pietas post, præmia nunquam

Sint

Sint in judicio, est quoque Christus ibi.
Lex auferre jubet capita scelerata reorum,
Crus, genitale decus, lumina, terga, manus,
Membra cremare rogis, ori perfundere plumbum,
Vel si qua humana condita lege manent.
Facta coercendis probrosis actibus illa est,
Temperet hanc pietas per mediocre bonum:
Ut nec probrosis sit conniventia rebus,
Nec vitam aut artus auferat atra manus.
Esto reis talis, tibi vis qualem esse Tonantem,
Parcere quis tandem qua potes usque stude.
Et forsan lecto dicet quis carmine nostro,
Iste jubet nulli frana tenere malo.
Me tibi consilium legat hoc in carmine dantem,
Quo tua mens instans vitet utrimque malum.
Neve remissus eas sat, neu truculentus & ater,
Proderit ancipiti lata medela malo.
Non jus crudelem, non det miseratio segnem,
Namque æquo si sit plusve minusve, nocet.
Sæpe latet viiii virtutis imagine pestis,
Et magis inde nocet, quo minus illa patet.
Scilicet ut quidam crudelia gesta peregit,
Justitiæ ratus est se tenuisse viam.
Corripe tu vinclis sceleratos, corripe flagris,
Teque sibi durum plebs vitiosa sciat.
Attamen in misero chalybem ne tinge cruore,
Hostibus & chalybem, prome flagella reis.
Ne si dissimules, vitiis dicare favere,
Si gladio utaris, trux tibi nomen eat.
Cum veniant alii leges defendere prompti,
Atque reos variis dilaniare modis,
Et dicant, Non nos, sed lex hos prisca trucidat,
Utilis hæc nex est, quæ mala plura vetat,
Nostra ministerii leges complere securis
Debet, & obsequium non scelus illud erit.
Ille ego sim, redimam miserorum qui agmina multa,
Ille ego sim, plures qui cruce clade levem,
Quem turba infslix lacrymosis spectet ocelis,
Cernere quemque tremens cætus anhelet inops,
Quo viso repetant prope mortua corpora vires,
Spes visu crescat his & utrinque calor.
Submissurus eram, petiturus litora, vela,
Quo tibi grata quies fessa carina foret.
Sed tamen apparet transacto gurgite nobis
Parvula pars magni prætereunda freti.
Est merito jungenda tibi de paupere turba,
Divite quæ premitur, cura, libelle, brevis.
Namque inopum curam recinat pars ultima habendam,
Cui prior artis erat jura tenenda cani.
Pauperibus quicumque præes, mitissimus esto,
Teque his natura noveris esse parem.
Non hos conditio tibimet, sed culpa subegit,
Quæ dedit ut homini subditus esset homo.
Horum te sudor, horum solatia ditant,
Pluribus his junctis ditior unus ines.
Flumina concursu crescunt majora minorum,
Proficit & dives pauperis auctus ope.
Corpora pingusfcunt alieno corpore pasta,
Vivit & alterius morte refecta caro.
Fortior invalidum, pusillum comprimit ingens,
Crescit & hinc major, deficit unde minor.
Hoc capus accipiterque gerunt per litora curva,
Hoc lupus in silvis, piscis in amne facit.
Sic fera supe fera, serpens serpente necatur,
Sic imbelle manet nil nisi præda pecus.
O genus exemplum fugito mortule ferarum,
Nec homo sit homini quod fera torva fera.
Non opibus spolietur inops, non crimine falso
Addictus censum det miser ipse suum.
Ah quoties it avara lues sub nomine recti,
Incipit & nomen legis habere furor!
Quodque miser perdit, perhibetur perdere juste:
Quodque rapit dives, tollere jure putas.

Est fur, estque fugax, huic fraudis conscia mens est,
Hic male mentitur, hic rapit atque clepit.
Hic male servitum studuit contemnere nostrum,
Proximus est noster quem fugit ille diu.
Stipes eis plantas, connectant vincla lacertos,
Facta ut iniqua canant, lorea flagra ferant:
Talia persaltant miseros cum lædere malunt,
Cum re non vitiis hos spoliare volunt.
Flebilior sed iniqua gerens qui sustinet illo est.
Hic quod agendo perit, ille ferendo viget.
Sicque bono prosunt crudelia facta maligni,
Sic auri fero dite politur opus.
Namque juvare solet pravorum sævior usus
Justos, quo afflicti calica regna petunt.
Quo premit Hebræam mage plebs Memphitica gentem,
Ad promissa magis tendere rura parat.
Ne violentus eas miseris, sed blandior esto,
Vota quibus forsan sunt meliora tuis,
Hos nec operta fraus, nec aperta licentia lædat,
Securi & tuti sint ab utroque malo,
Ne reputa diras sed certa ignoscere culpas,
Quis sine in hac vita vivere nemo valet.
Debita qui semper tibimet laxanda precaris,
Hoc inopi facito, quod petis ipse Deo.
Ne tua si miserum levet indulgentia nullum,
Cum petis hanc, ejus destituaris ope.
Sic dum conservo contemnit parcere servus,
Iram in se justi mox revocavit heri.
Parcere mortalis mortalibus ergo parato,
Cum quis natura lex manet una tibi.
Quisque tuo dispar si sit per prospera cursus,
Ortus & occasus qui tibi, par & eis.
Fons sacer hos tecum beat, inlinit unguen avitum,
Atque agni satiat hos caro sive cruor.
Ut pro te vita est, pro his quoque mortuus auctor,
Quemque & pro meritis ad sua dona vocat.
Hic submittantur transacti carbasa libri,
Litore in hoc tenet ancora jacta ratem.

THEODULFI
EPISCOPI AURELIANENSIS
CARMINUM LIBER SECUNDUS.

I.

[a] VERSUS IN FRONTE BIBLIORUM
quæ ipse describi fecit.

Quicquid ab Hebræo stylus Atticus atque Latinus
Sumpsit, in hoc totum codice lector habes.
Quo loca prima tenet Genesis, primordia mundi
Diluviumque canens, gestaque magna patrum.
Exodus Ægyptum spoliat, secat æquora rubra,
Pandit iter eremi, lympha ibi lexque datur.
Inde sacerdotum gentem Leviticus ornat,
Et typica exponit dona sacris typicis.
Bella virosque liber Numeri describit & actus,
Queis Moyses fregit idola, stupra, duces.
Post repetit legem, populo benedicit, & alma
Jura dat, ac dicto carmine victor obit.
Dividit hinc proprio terram Navegius heros
Libro, deletis urbibus atque locis.

a *Versus in fronte Bibliorum*) Perstat hodieque in Memmiana Bibliotheca egregii operis illustre monumentum, idem ipse Bibliorum codex, quem Theodulfus olim exarandum curarat, cum iisdem ipsis versibus, quos in libri fronte aureis characteribus expressos collocarat. quosque nunc indidem multo quam hactenus emendatiores damus. Ex his versibus, & ex operis præfatione, quam subjiciam*, cujusmodi fuerint Biblia Theodolfi, sacrorumque in his librorum quis numerus & ordo, perspicere est.

* *post ipsum carmen.*

Pridem Judicibus quis & ordo cucurrit & actus,
Continuante stylo, concinit inde sequens.
Moxque sedent quæ Ruth Moabitis femina gessit,
Clara piis meritis, clara nepote pio.
Psalmicanique actus, & iniqui gesta Saulis
Primo sequensque liber hinc Samuelis habes.
Tertius & quartus, Malachim queis nomen inhæsit,
Regum Hebræorum ex ordine gesta canunt.
Hinc sedet Esaias, Christum de virgine nasci
Qui canit, & gentes ad pia jura vocat.
Hunc prope Hieremias, qui virgam ollamque tuetur,
Ordine quadruplici flebile texit opus.
Partibus Ezechiel summis obscurus & imis
Hinc est stirps qui hominis more vocatur heri.
Post duodenus inest Vatum pius ordo minorum,
Longe aliud signans quam sua verba sonent.
Nam mœcham & prolem Joseph creber intonat Osee,
Samariam, Ephraim, Gesdrabel* & viduam.
Hinc Johel eversum prius atris cladibus orbem,
Flaminis adventum concinnit inde pii.
Quatuor atque tribus probris regna increpat Amos,
Se & vidisse boat mystica plura satis.
Percutit Abdias Edom almi cuspide verbi,
Æmulus & fratris illius ore ruit.
Naufragio Jonæ signatur passio Christi,
Ninivis & vitam nomine mundus habet.
Filia latronis vastatur famine Michæ,
Quod ducis Israel læserit illa genas,
Voce Naum pulsat constantis sanguinis urbem,
Pacæanosque boat montis in arce pedes.
Abbacuc interno in cruce Christum spectat ocello,
Cornibus his vis est, ejus operta sonac. *
Promit Sophonias a porta & colle quod audit,
Plangorem indigenis fert quoque pila tuis.
Aggeus instaurat templum, celsumque Tonantem
Moturum recinit æquora, rura, polum.
Mystica Zacharias postquam videt ordine plura,
Sessorem Dominum dicit, aselle, tuum.
Munera Malachias populi inquit abacta prioris,
Agmina cumque suis gentium amata Deo.
Job quoque verba tenens cum gestis inde libellus
Ponitur, hic parvus pondera magna vehit.
Mox dulcis dulcem depromit cantio Christum
Psalmorum, lyriel quos statuere pedes.
Protinus Ididiæ resident tres ordine libri,
Cui nomen Salomon, sive Cohelet inest.
Alloquitur primus sub prolis nomine cunctos,
Corrigit & mores ethica lege tua.
Omnia vana canit rutilo sub sole secundus,
Cui res est physicas enumerare labor.
Tertius Ecclesiæ thalamum Christique perornat,
Rebus & in logicis vertitur ejus opus.
Inde philistoricus Daniel est totius orbis,
Omnia qui lapidem frangere regna canit.
Hinc duo ponuntur, queis nomen Verba dierum est,
Promere sive labor gesta genusque Ducum.
Ponitur hinc Esdras, legem templumque reformans,
Et reditum Israhel ad sua * regna canens,
Ecclesiæque typum referens mox scribitur Hester,
Quæ plebi extorri lausque decusque fuit,
Post liber est positus, cui dat Sapientia nomen,
Quod Christi adventus morsque patescit ibi.
Protinus aptatur liber Ecclesiasticus isti,
Quo pia jura sonant, lausque beata patrum.
Hinc pia pauperies, pietas & opima, beate
Est Tobi libro rite notata tuo.
Scribitur insignis Judith mox femina facti,
Incestus cecidit qua feriente furor.
Hinc gemini libri ponuntur Macchabæorum,
Gesta quibus fratrum quatuor alma sedent.
Promit aperta nova Christum hinc * buccina legis,
Tegmine quem typico prompsit opera vetus.
Matthæus, Marcus, Lucas, sanctusque Joannes,

* MS. Reg. Gesrahel.

* MSS. Reg. Colbert. & Memmian. tonat.

* MSS. Reg. & Colbert. rura.

* MS Colber. hinc hinc

Vox tonat hunc horum quatuor una simul.
Primus ab humana quia cœpit promere gente,
Humani formam schematis inde vehit.
Avia terribili perstringit voce secundus,
Scribitur & species inde Leonis ei.
Estque sacerdotii quia rebus tertius orsus,
Forma juvencalis hinc sibi rite datur.
It quia verborum pennis super æthera quartus,
Hinc aquilæ specimen celsa petentis habet.
Quatuor atque decem hos Pauli scripta sequuntur,
Quæ orbi misit ovis, qui lupus ante fuit.
Romulidas revocat a legis pondere prima,
Atque Evangelicam censet habere fidem.
Arcades inlectos diverso errore secunda
Ad veram scriptis convocat alma fidem.
Pœnituisse placet, solatur tertia eosdem,
Laudansque hortatur ad meliora simul.
Ad fidei Galatas deducit quarta vigorem,
Qua spreta pronus grande premebat onus.
Quinta Ephesi populos venerandis laudibus effert,
Quod sanctam haudquaquam deseruere fidem.
Sexta Philippenses solatur, laudat, & ornat,
Constanter fidei quod tenuere decus.
Moxque Colossenses præventus septima falsis
Vatibus instituit, corrigit, atque docet.
Thessala quam genuit favet hinc octava catervæ,
Tempora quod eum essent nubila, firma stetit.
Extima queis etiam prædicit tempora nona,
Quove sit atra lues dejicienda modo.
At decimæ textus Timotheum informat, & aptat
Ecclesiæ in rebus, ordinibusque sacris.
Temporis undecima supremi probra canuntur,
Instruiturque viis omnibus ille bonis.
Instruit inde Titum decimæ subjuncta secunda,
Quo vitet hæreses, presbyter esse queat.
Tertia post decimam pia dat tibi verba Philemon,
Quæ Roma vinctus misit ab urbe pater.
Ultima per legis vatumque oracula Christum
Hebrais prolem prædicat esse Dei.
His sunt catholicæ subjuncta ex ordine septem
Pagina, Apostolico quas rapit ore stylus,
Scilicet una pii Jacobi, Petrique gemella,
Sunt tres Joannis, una ibi Juda tua est.
Complentque Ecclesiam generali dogmate sutam,
Instituuntque fidem, jusque salutis habent.
Hinc ad Apostolicos, quos Lucas protulit Actus,
It stylus, Ecclesiæ qui nova gesta canunt.
Visio sancta libros, quæ sancto visa Joanni est,
Claudit, & arcano limite signat eos.
Hoc Testamenti veterisque novique sub uno
Calle patens bivium ducit ad alta poli.
Hic cibus æterno satiat præcordia pastu,
Justitiaque famem, quo mage habetur, alit.
Hic Paradisigenus veniens de gurgite potus,
Quem quo plus quis adit, plus sitit omne bonum.
Hæc tuba terribilis mugit per compita mundi,
Mittit terrigenum ad cælica regna genus.
Hæc lux horrendas errorum decutit umbras,
Qua retinent mentis te via recta pedes.
Sunt hic jura Dei tenebris undantia mundum,
Splendidiora astris, candidiora nive.
Justa jubent, injusta vetant, mala cuncta recidunt,
Virtutes gignunt, probra fugant vitia.
Lex pretiosa Dei est, quid enim pretiosius illa,
Quam dat fons vitæ, lux & origo boni?
*Est doctrina potens, superansque scientia * cunctas,*
Cui valet æquari nulla sub axe poli.
Cui si quam cupias sensu conferre vel arte,
Ut cælo tellus, hæc ita cedet ei.
Quicquid in ingeniis mundana discitur arte
Artibus, hic currit liberiore via.
Quod ratione viget, vel quicquid amatur in illis,
Hoc a fonte meat, hujus ab amne fluit.

* M.S.Reg. cuncta.

Camque bas in canctis vineat, fandi ordine vincit,
Quod fermone uno malta notanda docet.
Verborum atque nuum non mutans tramite callem,
Sic plures anns res bene fermo tonat.
Sic narrat textam, tamen at myſteria prodat,
Majora inſinuat, dum modo magna canit.
Magnaque ſic parvis componit, parvula magnis,
Actam ut per vilem tum pretioſa ſonet.
In re præterita monſtrat narrando faturam,
Hac referens, miro prædicat illa modo.
Acta ita deſcribit, ut agendi conferat artem,
In re ceu facta te faciunda monet.
Pondere de rerum taceo. quis ſingula fando
Expediat, decus hoc queis claat atque viget?
Quæ non clauſa metum, faſtidia non dat aperta:
Non hic deterret: non ibi vilis ineſt.
Hic ſpes quærit cam, tenet illic prompta facultas,
Quo latet exercet, quo patet iſta cibat.
Fortium in obſcuris exercet prælia dictis,
Te fermone humili parvula turba fovet.
Fortibus eſt panis, paſillis lacteat humor,
Hoc ſolidis dapibus, hos ope lactis alit.
Carat more meri, ritu demulcet olivi,
Multimodo aptatn ſic datur una ſalus.
Hac etiam adſiduo faſtidia derogat uſu,
Quoque magis capitur, quæritur inde magis.
Pluraque cum ſoleant meditatu horreſcere grandi,
Hujus amor quo plus hæc meditatur adeſt.
Adjuvat hæc animum humili fermone legentis,
Senſibus & celſis ad potiora levat.
Num ſe lectorum radium bene noſſe caterva
Hanc ratur, at doctis hæc nova ſemper ineſt.
Quid quod ad athereas populi vocat agmina ſedes,
Et vita adſociat non peritura tibi?
Qua mundanas amor refugit, creſcitque ſupernas,
Vertit & ad melius corda legentis opus.
Adde quod exemplis mundanos inſtruit actus,
Et via conſiliis hac tribuente patet.
Scilicet hic quiſquam, didicit dum geſta priorum,
Quid vitare queat quidve ſequatur habet.
Erudit externis proprios ſic actibus actus,
Nonque fuit ſua ſic dicta vel acta regit.
Singula quis referat? numero tranſcendit arenam,
Et pluviæ guttas legis opimus honos.
Cui qui lectoram totis te niſibus addis,
Quiſquis es, intenta poſcito mente Deum.
Ut tua clementer eum hoc nectare corda reviſat,
Cumque hoc inhabitet pectoris antra tui.
Hac veniente tua pandatur janua mentis,
Qua nitidante omni ſorde carere queat.
Hoſpitium quo præſtet ei qui condidit illam,
Cum lege hanc adeat legis & ipſe dator.
Non te pervadat faſtus, non gloria fallax,
Non vanæ aut vacua ſit tibi laudis amor.
Spiritus effugiet ſanctus fera pectora ficti,
Nec habitator adit corpora preſſa malis.
Sit tibi mens humilis, cor prudens, acta munda,
Sit florens ſtudium, ſit pietatis opus.
Crebra ſit in ſancta tibimet meditatio lege,
Inſtato monitis nocte dieque ſuis,
Hanc gere corde, manu, proprio non deſit ab ore,
Tuque aliorum actus, corrigat illa tuos.
Hæc in parte tori ſedeat, hanc lumina cernant,
Hanc colla, hanc genæ, hanc brachia curva vehant.
Ad caput hæc ſedeat, ſolito dum tempore ſtertis,
Dumque fugit ſomnus te petat illa celer.
Nec ſolum ut doctus, ſed & ut ſit juſtus amato,
Eminet unum alio, cum ſit utrumque bonum.
Nam tibi cunctipotens actus non verba requirec.
Illi in utroque tamen ipſe placere vales.
Diſce legens, adſuece frequens, faciendo doceto,
Sitque tibi hic trames legis in arte piæ.
Quatenus erudiat mentem tibi lectio crebra,

Detque tuis pulchram sensibus illa vium.
Ne cito labatur, vires sibi colligat usu,
Lectio crebra tenet mens quod acuta cupit.
Semita sic caso dumosa robore silva,
Dum teritur, crebro fit via lata pede.
Sancta ferant sanctis verbis exempla vigorem,
Quæ canis & facito, quæ facis ipsa cane.
Nam verbis actus, non illis verba repugnent,
Nobile par tecum currat utrumque simul.
Quod bene mente cupis, humili sermone profare,
Ne fastu amittas, quod studiosus habes.
Plura referre mora est, in paucis collige multa,
Lector, cui fulvum mentis acumen inest.
Semine sic messor proviso plurima parvo
Grana vehit voto fertiliore cluens.
Dumque opus id cernis, relegis dum carmina nostra,
Theodulfi clemens sis memor oro, Vale.

PRÆFATIO AUREIS LITERIS PRÆFIXA
Bibliis Theodulfi.

VEtus Testamentum ideo dictum, quia veniente novo cessavit, de quo Apostolus meminit dicens, vetera transierunt, ecce nova facta sunt omnia. Testamentum autem novum ideo nuncupatur, quia innovat. Non enim illum discunt nisi homines renovati ex vetustate per gratiam, & pertinentes jam ad testamentum novum quod est regnum cælorum. Hebræi autem vetus Testamentum Esra auctore juxta numerum literarum suarum in viginti duos libros accipiunt, dividentes eos in tres ordines, Legis scilicet, & Prophetarum, & Hagiographorum. Primus ordo Legis in quinque libris accipitur, quorum primus est Bresit, quod est Genesis, secundus Ellesmot, quod est Exodus, tertius Vaiicra, quod est Leviticus, quartus Vagedaber, quod est Numerus, quintus Elleaddabarim, quod est Deuteronomium. Hi sunt quinque libri Moysi, quos Hebræi Torath, Latini Legem appellant. proprie autem Lex appellatur quæ per Moysem data est. Secundus ordo Prophetarum, quo continentur libri octo. quorum primus Josue ben Nun, qui Latine Jesu Nave dicitur, secundus Oblim, quod est Judicum, tertius Samuel, qui est Regum primus, quartus Malachim, qui est Regum secundus, quintus Esaias, sextus Hieremias, septimus Iezechiel, octavus Toresra, qui dicitur duodecim Prophetarum, qui libri quia sibi pro brevitate adjuncti sunt, pro uno accipiuntur. Tertius est ordo Hagiographorum, id est sancta scribentium, in quo sunt libri novem, quorum primus Job, secundus Nabla, quod est Psalterium, tertius Masioth, quod est Proverbia Salomonis, quartus Coelet, quod est Ecclesiastes, quintus Sirasirio, quod est Cantica Canticorum, sextus Daniel, septimus Dabreiamin, quod est verba dierum, hoc est Paralipomenon, octavus Ezras, nonus Ester. Qui simul omnes, quinque octo & novem, fiunt viginti & duo, sicut superius comprehensum est. Quidam autem Ruth, & Cinoth, quod Latine dicitur Lamentatio Hieremiæ, Hagiographis adjiciunt, & viginti quatuor volumina Testamenti veteris faciunt juxta viginti quatuor seniores qui ante conspectum Dei assistunt. Quartus est apud nos ordo veteris Testamenti, eorum librorum qui in Canone Hebraico non sunt. quorum primus Sapientiæ liber est, secundus Ecclesiasticum, tertius Tobi, quartus Judith, quintus & sextus Macchabæorum, quos libros Judæi inter apocrypha separant, Ecclesia tamen Dei inter divinas scripturas & honorat & prædicat. In novo autem Testamento duo sunt ordines. Primus Evangelicus, in quo sunt Matthæus, Marcus, Lucas & Joannes. Secundus Apostolicus, in quo sunt Paulus in quatuordecim Epistolis, Petrus in duabus, Joannes in tribus, Jacobus & Judas in singulis, Actus Apostolorum, & Apocalypsis. Summa autem utriusque Testamenti divisio trifarie distinguitur, id est in historia, in moribus, & allegoria. Rursus ista tria multifarie dividuntur, id est, quid a Deo, quid ab Angelis vel hominibus gestum dictumque sit, quid a Prophetis pronuntiatum de Christo & corpore ejus, quid de Diabolo & membris ipsius, quid de veteri & novo populo, quid de præsenti sæculo & futuro regno atque judicio. Librorum autem sanctarum scripturarum, quos præsens Bibliotheca continet, subsequens breviculus ordine pandit.

ORDO LIBRORUM VETERIS ET NOVI TESTAMENTI,
qui ab Ecclesia recipiuntur, & in hoc corpore generaliter continentur.

Primus ordo Legis, in quo sunt libri.
Genesis.
Exodus.
Leviticus.
Numeri.
Deuteronomium.

II. Prophetarum, in quo sunt libri.
Jesu Nave.
Judicum.
Samuel 11.
Malachim 11.
Isaias.
Hieremias.
Jezechiel.
Duodecim Prophetarum.

III. Hagiographorum, in quo sunt libri.
Job.
Psalterium.
Proverbiorum.
Ecclesiastes.
Cantica Canticorum.
Daniel.
Paralipomenon.
Ezras.
Ester.

IV. Librorum, qui in Hebræorum canone non habentur.
Sapientia.
Ecclesiasticum.
Tobi.

Judith.
Macchabæorum libri II.

Ordo Evangelicus, in quo sunt libri.

Matthæus.
Marcus.
Lucas.
Joannes.

Ordo Apostolicus, in quo sunt libri.

Pauli Epistolæ XIV.

Ad Romanos I.
Ad Corinthios II.
Ad Galatas I.
Ad Ephesios I.
Ad Philippenses I.
Ad Colossenses I.
Ad Thessalonicenses II.
Ad Timotheum II.
Ad Titum I.
Ad Philemonem I.
Ad Hebræos I.
Petri II.
Jacobi I.
Joannis III.
Judæ I.
Actus Apostolorum.
Apocalypsis.

II.

VERSUS PRÆFIXI BREVI a CHRONICO, quod Bibliis adjectum fuit.

Codicis hujus opus struxit Theodulfus amore
Illius, hic cujus lex benedicta tonat.
Nam foris hoc gemmis, auro splendescit & ostro,
Splendiore tamen intus honore micat.
Quo post catholica veneranda volumina legis
Parva tenet modicum scriptio cerne locum.
Scilicet initio sumens exordia ab ipso,
Per patrum & regum nomina texit opus.
Et notat annorum numerum, notat ordine regna,
Heracli princeps, tempus ad usque tuum.
Gestaque dat paucis reminisci plurima verbis:
Sic modico in textu grande notatur opus.
Hinc adaperta sedent Hebrææ nomina linguæ,
Quæ sacra lingua inclytus usus habet.
Attica post resident, fidei quæ prisca vetustas
Contulit Ecclesiæ queis vocitantur opes.
Conficitur Latio de nomine silvula parva,
Quæ magni fructus pondera digna vehit.
Corpore sub parvo mysteria magna retentant
Hæ res, quas limes codicis hujus habent.
His fluvium legis poterit lustrare lucernis,
Quærere qui pisces legis in amne cupit.
Retibus his poterit pretiosam prendere prædam,
Ars est cui in sancta quærere lege cibum.
Non has lector ovans quasi quædam vilia temne:
Vilis rem pulchram capsa tenere solet.
Ferrea nam clavis, de vili facta metallo,
Argenti atque auri dat penetrare locum.
Quæque est servanti seu sarcina parva ferenti,
Quo gravis est pretii sarcina monstrat iter.
Nec tibi displiceant quoniam sunt corpore parva,
Tegmine sub parvo pondera magna latent.
Nam modicis clavis grandis structura tenetur,
Marculus & parvus magna metalla polit.
Sic segetes magna nascuntur semine parvo,
Pondus & arboreum germine deque levi.
Obstrusa aperiunt, panduntque latentia plura,
*Parvaque velamen * virgula grande levat.*
Quosque tenent flores librorum grandia prata,
En simul hic calathus dat tibi, carpe manu.
*Utere seu felix, * quo sis felicior ipse.*
Cum tua perpetuas vita capesset opes.
Et memor esse mei dignare per omnia quæso,
Dum legis & relegis, dumque adis istud opus.
Dumque adis istud opus, quod condidit actio nostra,
Mercedem studii tu mihi redde mei.
Hanc rogo mercedem pro me deposce Tonantem,
Ut mihi det veniam, seu pius addat opem.
Noxia depellat, concedat prospera quæque,
Participem & faciat vita beata tibi.
Componat mores, firmet spem, corrigat actus,
Atque animæ adveniat hoc tribuente salus.
Utque ita me clemens peccamine purget ab omni,

* MS. Colber. ungula.

* idem MS. ut

a *Chronico quod adjectum est*) Superiores versus in fronte, hi ad calcem codicis positi. quibus eorum utilitatem commendat, quæ Bibliis adjici jusserat. Chronicum videlicet Isidori, & opusculum Eucherii de interpretatione Hebraicorum nominum & Græcorum, cum Clave, ut nonnullis visum est, Melitonis Episcopi Sardensis.

Ut mihi post mortem det super astra locum.
Cœtibus Angelicis & jungat, munere cujus
Terrea progenies scandit ad astra poli.

DISTICHUM.

VIve Deo felix per plurima tempora lector,
Theudulfi nec sis immemor oro tui.

ALIUD.

FInis adest operi, his quibus est peragentibus actum,
Sit pax, vita, salus, & tibi lector ave.

III.

VERSUS FACTI, UT A PUERIS a in die Palmarum cantarentur.

GLoria laus & honor tibi sit, rex Christe redemptor,
Cui puerile decus prompsit osanna pium.
Israel es tu rex, Davidis & inclyta proles,
Nomine qui in Domini, rex benedicte venis.
Cœtus in excelsis te laudat cœlicus omnis,
Et mortalis homo, & cuncta creata simul.
Plebs Hebræa tibi cum palmis obvia venit,
Cum prece, voto, hymnis adsumus ecce tibi.
Hi tibi passuro solvebant munia laudis,
Nos tibi regnanti pangimus ecce melos.
Hi placuere tibi, placeat devotio nostra,
Rex pie, rex clemens, cui bona cuncta placent.
Fecerat Hebræos hos gloria sanguinis alti,
Nos facit Hebræos transitus ecce pius.
Inclyta terrenis transitur ad æthera victis,
Virtus a vitiis nos capit alma tetris.
Nequitia simus pueri, virtute vieti,
Quod tenuere patres, da teneamus iter.
Degeneresque patrum ne simus ab arte piorum,
Nos tua post illos gratia sancta trahat.
Tu pius ascensor, tuus & nos simus asellus,
Tecum nos capiat urbs veneranda Dei.
Vestis Apostolicæ rutilo fulgore tegamur,
Te bene tecta ut ea nostra caterva vehat.
Tegmina sic anima sternamus corpora nostra,
Quo per nos semper sit via tuta tibi.
Sit pia pro palma nobis victoria ramis,
Ut tibi victrici sorte canamus ita.
Castaque pro ramis salicis præcordia sunto,
Nos operum ducat prata ad amœna viror.
Pro ramis oleæ pietas, lux, dogmaque sancti
Flaminis in nobis sit tibi rite placens.
Arbore de legis cadamus dogmata quædam,
Queis veniendi ad nos sit via tuta tibi.
Nostraque sic præsens celebret devotio festum,
Continuo ut valeant annua festa sequi.
Urbem ut cum ramis & laudibus imus ad istam,
Celsa poli meritis fac ita adire piis.
Hanc in amore tuo collectam respice plebem,
Suscipe & illius vota precesque libens.
Ecce sacerdotum turba, popularis & ala,
Concinit & laudes sexus uterque tibi.
Quos habet Andegavis venerabilis ambitus urbis,
Qui pia devota carmina mente canunt.
Quam Meduana morans fovet, & Liger aureus ornat,
Qua rate cum levi Sarta decora juvat.

a *In die Palmarum*) In ore omnium est hoc Carmen, sed mutilum hactenus & inchoatum, plenum deinceps atque integrum exit in lucem. Apud Andegavos scriptum fuisse res loquitur, & Ludovico pio regnante conditum scriptores consentiunt. At quia hujus Carminis meminit Alcuinus de divinis officiis cap. xiv. & Alcuinum certum est ad Ludovici tempora non pervenisse, satis hinc argumenti habere sibi nuper visus est vir doctus, ut a Theodulfo compositum negaret. Ceterum quin Theodulfi revera sint hi versus ambigere, ut alia desint, non licet post Lupi Ferrariensis ævo proximi testimonium, qui disarte hos illi adserit epistola xx. Librum autem illum de divinis officiis Alcuini non esse jam alii observarunt.

Frage

Fruge, ope, nundinis, pulchris & rebus abundans,
Obsita seu sanctis est bene tota locis.
Plebs venit Albini sancta hæc de sede beati,
Cum voto & ramis carmina digna ferens.
Illaque Baptistæ concurrit ab arce Joannis,
Consocians ramis dicta canora suis.
Nec Martine cohors tua serior alme recurrit,
Fertque manu ramos, mente & ore melos.
Turba Saturnini venit bis sociata beati,
Quam crux & rami, laus & adornat ovans.
Et Petre cella tuo vocitata e nomine sancto,
Quos quit, ad hoc laudum mittere gestit opus.
Sergius & propriot martyr venerandus alumnos
Mittit ad officii gesta beata pii.
His tua Maurili conjungitur alme caterva,
Et prece, laude, sono sic pia vota canit.
Tardior Aniani non currit turba beati,
Istas ut laudes rex tibi Christe canat.
Plebsque salutifera procurrit ab æde Maria,
Huc quam transmittit pons Meduana tuus.
Plebs quoque Germani venit huc de sede beati,
Præsulis eximii, Pontificisque sui.
Scandimus en sanctum Michaelis ad atria clivum,
Christe tuus dulcis nos ubi jungit amor.
Quo sua Pontifici jungatur turba benigno,
A capite & membris laus sonet ista Deo.
Hinc pia Mauricii veniamus ad atria sancti,
Quo simul & laudum & vox sonet ista precum.
Illic & titulis nos mater colligat una,
Qua caput & specimen istius urbis habet.
Nostra ubi nos prex & benedictio Præsulis ornet,
Cum laude ac mittat ad sua quemque loca.

IV.

DE EO QUOD TEMPORIS STATUS, & locus, & causa, & motio, ingenium tractatoris adjuvat.

Temporis ergo status, locus, aura & motio, gesta
Sive rei modus aptum adjuvat ingenium.
Vespero florigera peccantem in sede requirit,
Atque ubi sit rogitat conditor orbis herus.
Temporis hic status est, dici quia luce relicta,
In tenebras noctis jam revolutus erat.
Quem scit ubi quærit, quia non ibi noverat illum,
Quo bene præcepto jusserat esse dato.
Nesciut ut quo sit quærit, sed nescio tandem.
Quid nescire Dei ni reprobare velit.
Nec minus interea sapidum sensum hora locusque
Eloquio in sacro dedere sæpe solent.
Montis Oliveti veniens de vertice Christus,
Mane adiit templi limina sancta Dei.
Liberat oblatam mœcham fallacibus illis,
Quam pius & justus sit docet almus in hac.
Nam pius hanc salvat, damnat peccamina justus:
Vade, ait, & noli nil mage tale sequi.
Mons oleæ namque est Domini miseratio celsa,
Quo nos inquirens venit ab arce poli,
Qua delibutos recreat nos unguine sancto,
Luminis & tribuit & pietatis opem.
Mane diem revocans advenit nocte fugata,
Quo nova lux adiit, legis & umbra abiit.
Sæpe etiam sensus aperit bene mobilis aer,
Nam calor & frigus mystica multa monent.
Extiterant quondam solymis encænia facta,
Teste hac scriptura dira premebat hyems.
Frigora sunt hyemis Judææ incredula corda
Plebis, quæ fidei nuda calore inerant.
Hoc quoque frigus erat geritur cum passio Christi,
Petre negando riges, flens recalendo viges.
Sessio seu statio Domini, seu motio sensus
Producunt vivos, cum bene visa manent.

Stare illum Stephanus, Marcus residere profatur:
Nil hic diversum est, unus utrumque gerit.
Sessio regnantis, statio pugnantis habet vim:
Pro his pugnat, regit hos, complet utrumque simul.
Angelus hanc stando nascentem nuntiat almus,
Huncque resurgentem jam residendo canit.
Hic pugnaturum, regnaturum indicat illic,
Nascitur ad pugnam, surgit ad imperium.
Stare est Pontificis summi, residere magistri:
Pro nobis patris est hostia, nosque docet.
Cernit eundo duos, quos cæcos stando resanat:
Sit transire hominis, dummodo stare Dei.
Si modus in gestis Domini adspiciuntur & ordo,
Incipiet sensus crescere magna seges.
Denique celsa petit montis, descendit ad ima,
Esse Deum se illic edocet, hic hominem.
Quosque prius sanat, satiat post nectare magno:
Ante fide sanat quos bene lege cibat.
Nosque super fragile studuit discumbere fœnum,
Mortifera ut carnis jure prematur opus.
Discipulisque dapes tribuit, dant plebibus illi,
Quod hi docti illa, plebs pia consiet tit.

V.

[a] IN ALTARE SANCTI ANIANI.

Hanc tibi celsitonans aram Theodulfus adorno,
At faveas votis rex Deus ipse meis.
Quisquis es hanc cernens, & tu sanctissime Præsul
Aniane, exigui sis memor oro mei.

VI.

[b] AD MONACHOS SANCTI BENEDICTI.

I Mea charta celer Benedicti ad tecta beati,
Hocque salutato tecta revise patrum.
Huic salveque valeque meum, huic singula narra,
Prospera quæ nobis sunt tribuente Deo.
Inde refer multas misso pro munere grates,
Utque libens mittat plura precare libens.
Utque pium consurgat opus fundamine jacto,
Quod me jam mulcet, jam mea corda fovet:
*Sit melius culmen, bonus * est fundaminis ordo,* * f. &.
Quem gemini numeri sorsque decusque sacrat.
Ecce duo monachi duo sunt præcepta salutis,
Divino ut junctus sit quoque fratris amor.
Est intellectus qui sese operatio jungit?
Sic ditant famulum bina talenta bonum.
Suntque duæ vitæ, quas actio bina sororum
Innuit, ac etiam lex nova sive vetus.
Jamque operare libens, nec fundamenta timeto,
Quod superaddideris stat solidante Deo.
Addere plura potes, poterit nescire ruinam
Fabrica, quam numerus sustinet iste sacer.
Semina tu nostros misisti parva per agros,
Plurima mitte, seges hinc tibi grandis erit.
Quod fuit Ausoniis Benedictus rector in arvis,
Hoc modo en in nostris es Benedicte locis.
Non distes merito cujus non nomine distas,
Nominis & meriti sors beet una duos,

---

a *In altare S. Aniani*) Quo in loco non liquet. ab eodem in vico Germiniaco conditam fuisse basilicam docet inscriptio.
Hæc in honore Dei Theodulphus templa sacravi,
Quæ dum quisquis adis, oro memento mei.

b *Ad Monachos S. Benedicti*) Collapsam in Mitiacensi S. Maximini cœnobio disciplinam ut restitueret Theodulfus, monachos postularat a Benedicto Anianensis monasterii Abbate in provincia Narbonensi. qui cum duos primum misisset, qui rem feliciter inchoarant, nunc plures mitti rogat, ut cœpta perficiant. Qua de re paucis auctor vitæ S. Maximini. *Cum apud Miciacum*, inquit, *collapsa esset disciplina. Theodulphus Episcopus eam restituit, acceptis ex Septimania provincia monachis.*

Ut cerebro Euphorbi Samius satus esse putatur,
Sic Nursi patris in te revocatur opus.
Ut per Theodulfum Theodulfi verba precantis
Imples, cumque una it hinc prece nomen idem:
Sic Benedictus ei per te, Benedicte, quod optat
Conferat, & voti tu mediator eas,
Quodque fuit Casine tibi pius hic pater olim,
Hoc modo sit cella, urbe Aureliana, tuæ.
Quam bene Miciacum vocitavit prisca vetustas,
Quæ fuit auspicium mitibus ante choris.
Maximinus ibi fratrum vernante corona
Præfuit, his scandit junctus ad astra poli.
Corpora sunt quorum variis tumulata sepulcris,
Sunt anima in finibus sed, Patriarcha, tuis.
Has fera barbaries, exempto munere pacis,
Dejecit sedes, destituitque locum.
Qui proprios tenuit cineres, utque ales Eoa,
De cinerum lapsu tendit ad alta caput.
Hic ita finitis, fratrum pete concita cœtum,
Quos circumspiciens cernua flecte genu.
Pauca locuturam primum benedicier ora,
Inde morando prius accipe voce sonum.
Me tibi Theodulfus transmisit, turba beata,
Qui oratus vestri sumere poscit opem.
Vestra suis crescat plantatio quærit in arvis,
De qua odor ambrosii nectaris astra petat.
Rivulus hanc vestra crebro precis irriget almus,
Tendere quo radix brachia firma queat.
Desieris cum forte loqui, tunc tecta licenter
Narratura patrum cuncta revise mihi.
Quo dormit pia turba vide, quo suscipit escas,
Quo legit & psallit, quove operatur adi.
Cernito pistrinum, nec despice tecta coquinæ,
Quove jacent membris qui bene mente vigent.
Hospitii mox cerne locum, quemque incolat ille
Qui nova nunc primum miles in arma venit.
Quo tibi quæsiti deerit præsentia fratris,
Hunc iter hoc pulchrum pertimuisse dole.
Inde salutandi fratrem pietate revise,
Sum cui junctus ego nomine, non merito.
Hinc pete Nebridii patris venerabilis ædes,
Mox & Donati sit tibi visa domus.
Sed nec prætereas sancti loca fratris Atili,
Anianique mei tecta verenter adi.
Nam pius adspiciat dantem sibi dona salutis.
Atala te videat, dicque, Olemunde vale.
At si forte vales mundanas ire per urbes,
Singula perlustrans oppida, rura, casas,
Præsulibus nostras in carmine pande salutes,
Atque omni clero, quosque referre mora est.
Attila, Clarions, Teutfredus, Leubilla, & omnis
Turba patrum nostrum sentiat alma vale.
Quid tibi plura canam? cunctos ex voce saluta,
Hisque salutatis te mihi redde citam.

VII.

VERSUS SCRIPTI LITERIS AUREIS DE S. QUINTINO. IN PRIMA TABULA.

Cum denis lustris ternos minus inclytus annos
Rex ageret Karolus sceptra tenendo pia:
Rebus & humanis exemptus culmina regni
Linqueret ingentis, rex Ludovice, tibi:
Datque octingentis Christi incarnatio felix
Addere curriculis quatuor atque decem:
Condere cœpit opus hujus venerabilis aulæ
a Abbas Fulradus nobilitate cluens.

a *Abbas Fulradus*) Duo hujus nominis clarissimi Abbates fuerunt. Prior Abbas S. Dionysii, Pippini regis Capellanus, rebus sub illo & Carolo in Italia gestis notissimus, quem vita functum Annales tradunt anno DCCLXXXIV. Alter hic noster, Abbas S. Quintini apud Viromanduos, Caroli Martelli ex Hieronymo Pippini regis fratre nepos. Ab hoc ergo renovatam ait basilicam S. Quintini, eoque anno inchoatum opus, quo regnare cœpit Ludovicus Pius, Christi videlicet DCCCXIV. Nec dubium est, quin inde sit Fulradus, quem cum aliis Abbatibus Synodo Noviomensi eodem ipso anno interfuisse narrat Flodoardus, lib. II. Historiæ cap. XVIII.

Namque huic Hieronymus, Carolus pater extitit illi,
Qui propria specimen gentis ad alta tulit.
Bella gerens pacemque tuens, qui culmina regni
Ad prolem misit auxiliante Deo.

VIII.

IN SECUNDA TABULA.

M*Artyris egregii Quintini hic membra quiescunt,*
Mens haret Christo cujus in arce poli.
Hujus honore pio veteri fundamine templum
Constructum hoc fuerat, constitit atque diu.
Sed dum scissa dares paries seru signa ruina,
Surgendi causas ad meliora dabas.
Namque piis votis, Domino tribuente, peregi
Hoc ego Fulradus ut foret istud opus.
Scilicet ut major studioque operiosior omni
A fundamentis surgeret ista domus.
Quam dum quisquis adis Domino tua vota daturus,
Votis me & precibus jungito quaso tuis.

IX.

IN TERTIA TABULA.

H*Æc domus alma Dei est via qua itur ad atria cali,*
Hic patet ecce bonis porta serena poli.
Hac via, vita, salus. Christus sua templa revisit,
Justorum acceptans munia, vota, preces.
Hic bene Quintini requiescunt ossa beati,
Qui studuit Domino rite placere suo.
Sanguine qui proprio est mercatus calica regna,
Atque locum sibimet emit in arce poli.
Cujus martyrium devota mente frequentat,
Plebs vivens, quarens & peregrinus opem.
Quos memores nostri Fulradus cernuus opto
Ut vestri semper sit memor ipse Deus.

X.

[a] IN SEPULCRO SANCTI NAZARII

M*Artyr amæne tuos hic Christus condidit artus*
Et tua mens cæli scandit ad alta volans.
Tu Tiberina tuis lustrasti litora gestis,
Et nunc Rhenicolas ossis honore beas.
Roma favente Deo vidisti in martire signa,
Nunc Germana cohors cernis id ipsud opus.
Aulica silvestri delubra in rure locasti
Martyr, & in vacuis syrtibus aula micat.
Nazarium vocitat hunc florem natio cuncta.
Nam nazar Hebraa flos bene lingua vocat,
Hunc ego Wangionum veniens festinus ab urbe
Dum peterem, vidi nube nivem cadere.
Pisciflui Rheni transivi in robore ripas,
Ut citius possem ejus adire locum.

XI.

[b] EPITAPHIUM FASTRADÆ REGINÆ.

I*Nclyta Fastrada regina hic membra quiescunt,*
De medio quam mors frigida flore tulit.

a *In Sepulcro S. Nazarii*) In Laureshamensi nempe monasterio, quod S. Nazarii exinde nomen obtinuit. Paulus Diaconus de Episcopis Metensis Ecclesiæ in Crodegango. *Expetiit denique a Paulo Romano Pontifice tria corpora sanctorum Martyrum, id est B. Gorgonii, quod in Gorzia requiescit, & B. Naboris, quod in Hilariaco monasterio conditum est, & B. Nazarii, quod ultra Rhenum, in Monasterio quod vocatur Lorisham ædificata in honorem ipsius Martyris miri decoris basilica collocavit.*

b *Epitaphium Fastradæ Reginæ*) Fastradam post Hildegardis obitum uxorem Caroli magni fuisse scribunt omnes. Francam natione fuisse, filiam Rudolfi Comitis, docet Einhardus, idemque auctor est eandem Francofurti, cum ibi Synodus esset, mortuam ac Moguntiæ sepultam apud S. Albanum. Sepulcro insculptum fuerat hoc carmen Theodulphi: sed S. Albani æde flammis consumpta, translatisque in Metropolitanam Ecclesiam Fastradæ cineribus, aliud longe diversum deterioris notæ appositum est epitaphium, quod apud Serarium nostrum in Historia Moguntina videre est.

Nobilis ipsa viri thalamo conjuncta potentis,
Sed modo cælesti nobilior thalamo.
Pars animæ melior Carolus rex ipse remansit,
Cui tradat mitis tempora larga Deus.

XII.

IN FRONTE DOMUS.

Q *Ui stas, quive sedes, qui rura & tecta peragras,*
Tempora consumis actibus & variis.
Nil gere turpe, quod hac celsa quis spectet ab æde,
Est hoc, est aliud quod mage tu timeas.
Est super astra Deus: quid agat humana propago
Luturus libræ pondera justa videt.

XIII.

CUR MODO CARMINA NON SCRIBAT.

C *Armina sæpe mihi fratres, pergrata tulistis:*
Et nunc quæ fertis, credite, valde placent.
His delector enim, vestri studiumque laboris
Conlaudo, & moneo vos potiora sequi.
Crescitis in melius, nobis hinc gaudia crescunt:
Ut magis atque magis id faciatis amo.
Qui ex facili pridem poteram depromere versus,
Æstuo, nec condo ut volo dulce melos.
Quæritis hoc, quando novas hic successit habendas
Usus, nostram Erato qui reticere facit.
Sunt mihi nunc lacrymis potius deflenda piacla,
** Carmine quam lyrico nempe boanda pede.*

*f. Culmina

Non amor ipse meus Christus mea carmina quærit,
Sed mage commissi grandia lucra gregis.
Pro quo, proque meis orare erratibus opto:
Carmina ni pangam, crimina nulla gero.
Ludite vos pueri, metrica sat lusimus arte:
Præmia quæ cupitis jam mihi parta manent.
Discite sic fratres, docti ut possitis haberi,
Et fieri socii civibus æthereis,
En veneranda piis tanti sollemnia festi,
Nos modo non multum versificare sinunt.
His ita præmissis, festum hoc celebremus ovantes,
Aptius edendi carmina tempus erit.
Annua sic etiam veneranter festa colamus,
Continua ut nobis des sine fine Deus.
a *Nam, Walfine, tibi debentur præmia laudum,*
Cujus ab amne fluunt metrica docta bene.
Hinc tibi multiplices agimus, carissime, grates:
Præmia pro meritis rex Deus ipse dabit.

XIV.

IN OBITU DAMASI.

Q *Ui gradiens pelagi fluctus compressit amaros,*
Vivere qui præstas morientia semina terræ,
Solvere qui potuit legalia vincula mortis,
Post tenebras fratrem, post tertia lumina solis,
Ad superos iterum Marthæ donare sorori,
Post cineres Damasum faciet quia surgere credo.

---

a *Nam Wlfine tibi*) Dubium non est quin Wlfinus hic Grammaticus ille sit Aurelianensis poeticæ laude elatus, ad quem edita dudum est a Morelio epistola incerti auctoris, qua illum hortatur ut rescribat.

WLFINO GRAMMATICO AURELIANENSI.
Quid rogo frater agis tam longa silentia servans?
Quove tibi nostri tam cito pulsus amor?
Certe tanta tua tam florida carmina musæ
Haud parva ut pateant indiguere mora.

X V.

[a] IN FALDAONE EPISCOPI.

Sessio Theodulfi placeat precor, omnis & actus,
Rex Deus alme tibi, cui bona cuncta placent.
Quo sine nulla geri bona, cum quo plurima possunt,
Velle & posse mihi tu dato quaeso bonum.
Cum te major adit, stet plebs, tibi junior adsit,
Et circumstantes famine posce pio.
Sit tibi mens humilis, prudens cor, & actio munda,
Sessor & adsiduo mente tuere Deum.
Quisquis et hic adstans, hominem ne detrahe quemquam,
Absentum vitam rodier est facinus.
Parcite qui statis vanis instare loquelis,
Ne vos qui residet censeat ire foras.

X V I.

DE CONTEMPTU MUNDI.

Perpetuos ignes, quos factor jure minatur,
Si paveas, ejus præmia quisquis amas,
Totius hæc fragilis vilescit gloria mundi,
Interius tibimet pollet & almus amor.

THEODULFI EPISCOPI AURELIANENSIS CARMINUM LIBER TERTIUS.

I.

[b] AD CAROLUM REGEM.

Te totus laudesque tuas Rex personat orbis,
Multaque cum dicat, dicere cuncta nequit.
Si Mosa, Rhenus, Arar, Rhodanus, Tiberisque, Padusque
Metiri possunt, laus quoque mensa tua est.
Res satis immensa est tua laus, immensa manebit,
Dum pecori atque homini pervius orbis erit.
Quam bene si nequeo studiis explere loquendi,
Tantillus tantam temno tacere tamen.
Ludricis hæc mixta jocis per ludicra currat,
Sæpeque tangatur qualibet ille manu.
Laude jocoque simul hunc illita charta revisat,
Quem tribuente celer ipse videbo Deo.
O facies, facies cer cocto clarior auro,
Felix qui potis est semper adesse tibi.
Et diademali fas dignam pondere frontem
Cernere, quæ simili cuncta per arva caret.
Egregiumque caput, mentum, seu colla decora,
Aureolasque manus, pauperiem quæ abolent.
Pectora, crura, pedes, est non laudabile cui nil,
Omnia pulchra vigent, cuncta decora nitent.
Atque audire tui per pulchra affamina sensus,
Quo super es cunctis, est tibi nemo super.
Est tibi nemo super, sollers prudentia cujus

a *In Faldaone Episcopi*) In sede seu cathedra Episcopali. Ab eodem enim fonte faldistorium pro sede passim legitur in Ritualibus Ecclesiæ Romanæ, ut in Cerimoniale, de Episcopo qui celebraturus est, *Inde venit ad paratam sibi sedem, seu faldistorium ad cornu epistolæ positum.* Sed faldistorium ab Episcopali sede distinguebant. *Proprius*, inquit, *Episcopus, non in faldistorio, sed in propria Episcopali sede stare & sedere debet.* De propria ergo sede Theodulfum loqui arbitror, in qua scilicet hos versus incidendos curarat, sicut in mensa sua, Possidio teste, non dissimilis pro parte sententiæ distichum Augustinus:

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam indignam noverit esse sibi.

b *Ad Carolum regem*) Ex iis quæ de recens adlatis Hunnorum gazis, deque illius gentis ad Christi fidem nupera conversione significat, scriptum carmen intelligimus sub annum DCCXCVI. ad quem hæc gesta referunt Annales nostri.

Tanta cluit, nullus cui puto finis inest.
Latior est Nilo, glaciali grandior Istro,
Major & Euphrate est, non quoque Gange minor.
Quid mirum aeternus si talem pastor alendis
Pastorem gregibus condidit ipse suis?
Nomine reddis avum, Salomonem stemmate sensus,
Viribus & David, sive Joseph specie.
Tutor opum es, vindex scelerum, largitor honorum,
Atque ideo dantur haec bona cuncta tibi.
a *Percipe multiplices laetanti pectore gazas,*
Quas tibi Pannonico mittit ab orbe Deus.
Inde pias celso grates persolve Tonanti,
Cui solet ut semper sit tua larga manus.
b *Adveniunt gentes Christo servire paratae,*
Quas dextra ad Christum sollicitante vocas.
Pone venit textis ad Christum crinibus Hunnus,
Estque humilis fidei, qui fuit ante ferox.
Huic societur Arabs, populus crinitus utrque est,
Hic textus crines, ille solutus eat.
Cordoba prolixo collectas tempore gazas
Mitte celer regi quem decet omne decens.
c *Ut veniunt Arabes, Arabes, Nomadesque venite,*
Regis & ante pedes flectite colla genu.
Nec minus hi quam vos saevique trucesque fuere,
Sed hos qui domuit vos domiturus erit.
Scilicet in caelo residens, per tartara regnans,
*Qui mare, qui terras, qui regit astra * polum.*
Ver venit ecce novum, cum quo felicia cuncta,
Teque tuosque adeant, Rex, tribuente Deo.
En renovatur ovans aeternis legibus annus,
Et sua nunc mater germina promit humus.
Silvae fronde virent, ornantur floribus arva,
Sicque vices servant en elementa suas.
Undique legati veniant qui prospera narrent:
Praemia sint pacis, omnis abesto furor.
Mox oculis cum mente simul manibusque levatis
Ad caelum, grates fertque refertque Deo.
Consilii celebretur honos, oretur in aula
Qua miris surgit fabrica pulchra tholis.
Inde palatinae repetantur culmina sedis,
Plebs eat & redeat atria longa terens:
Janua pandatur, multisque volentibus intrent
Pauci, quos sursum quilibet ordo tulit.
d *Circumdet pulchrum proles carissima regem,*
Omnibus emineat, sol ut in arce solet.
Hinc adstent pueri, circumstent inde puellae,
Vinea laetificet sicque novella patrem.
Stent Karolus Hludowicque simul, quorum unus ephebus.
Jam vehit alterius os juvenale decus.
Corpore praevalido quibus est nervosa juventa,
Corque capax studii, consiliique tenax.
Mente vigent, virtute cluunt, pietate redundant,
Gentis uterque decor, dulcis uterque patri,

* f. poli vel polum.

a *Percipe multiplices gazas*) De praeda Hunnico bello parta eleganter & graviter more suo Einhardus in vita Caroli. alii quoque omnes meminerunt. Saxonicus etiam poeta his versibus,

Nam spoliata fuit Hunorum regia, Hringum
Quam vocitant, Hanc Dux Ericus hoc ceperat anno,
Multimodos etiam Regi devexerat inde
Thesauros, avo quos collegere vetusto
Innumeris crebro spoliatis gentibus Huni.

b *Adveniunt gentes Christo*) De Hunorum ad Christi fidem accessu Carulo gratulatur Alcuinus epist. VII. *Gentes*, inquit, *populosque Hunorum, antiqua feritate & fortitudine formidabiles, tuis suo honori militantibus subdidit sceptris Christus, praeveniente que gratia colla diu superbissima sacra fidei jugo devinxit, & caecis ab antiquo tempore mentibus lumen veritatis infudit.* De Avarum vero conversione, nominatim, Auctor Engolismensis: *ipso*, inquit, *anno Tuduin, cum multitudine Avarorum ad regem venit, & se ei dedit cum populo & patria sua, & ipse & populus ejus Christiani facti baptizati sunt.* anno DCCXCVII.

c *Ut veniunt Abares*) Res exigit ut pro *Arabes* legamus *Abares* seu *Avares*, quod liquet tum ex iis quae proxime dicta sunt de Avarum conversione, tum quia inanis alias hoc loco & sine sensu foret Arabum iterata repetitio. Hortatur quippe ut Avarum exemplum sequantur Arabes sive Saraceni, quorum regia tunc apud Hispanos Corduba.

d *Circumdet proles Regem*) Progeniem Caroli magni tum masculam, tum foemineam, quae vel nata, vel superstes erat cum scriberet, universam deinceps enumerat praeter Pippinum Italiae regem qui aberat, cum caeteri omnes patri adessent. Ad Theodulfi autem versus lucem adferent verba Einhardi. *Hildegardem*, inquit, *de gente Suevorum, praecipuae nobilitatis feminam in matrimonium accepit. De qua tres filios. Carolum videlicet, Pippinum & Hludowicum, totidemque filias Rotrudem, Bertam & Gislam genuit. Habuit & alias tres filias, Theodradam, Hildrudem, & Rothaidem, duas de Fastrada uxore, quae de orientalium Francorum, Germanorum videlicet, gente erat; tertiam de concubina quadam, cujus nomen modo memoriae non occurrit. Defuncta Fastrada Liutgardam Alamannam duxit, de qua nihil liberorum tulit.*

Et nunc ardentes Rex acies flectat ad illos,
Nunc ad virgineum flectat utrimque chorum,
Virgineum ad cœtum, quo non est pulchrior alter,
Veste, habitu, specie, corpore, corde, fide.
Scilicet ad Bertam, & Rodtrud, ubi sit quoque Gisla,
Pulcharum una soror sit minor, ordo trium.
Est sociata quibus a *Leutgardis pulchra virago,*
Quæ micat ingenio cum pietatis ope.
Pulchra satis cultu, sed digno pulchrior actu,
Cum populo & ducibus omnibus una favet,
Larga manu, clemens animo, blandissima verbis,
Prodesse & cunctis, nemini obesse parat.
Quæ bene discendi studiis studiosa laborat,
Ingenuasque artes mentis in arce locat.
Prompta sit obsequio soboles gratissima regis,
Utque magis placeat certet amore pio.
Pallia dupla teler, manuum seu tegmina blanda,
Suscipiat Carolus, & gladium Ludoich.
Quo residente, suum gratu inter basia munus
Dent natu egregiæ, det quoque carus amor.
Berta rosas, Chrodtrudh violas, & lilia Gisla,
Nectaris ambrosii præmia quæque ferut.
Rothaidh poma, Hiltrudh Cererem, Tetdrada Lyæum,
Quis varia species, sed decor unus inest.
Ista nitet gemmis, auro illa splendet & ostro,
Hæc gemma viridi prænitet, illa rubra.
Fibula componis hanc, illam limbus adornat.
Armilla hanc ornant, hancque monile decet.
Huic ferruginea est, apta huic quoque lutea vestis,
Lacteolum strophium hæc vehit, illa rubrum.
Dulcibus hæc verbis faveat regi, altera risu,
Ista patrem gressu mulceat, illa joco.
b *Quod si forte soror fuerit sanctissima regis,*
Oscula det fratri dulcia, frater ei.
Talia sic placido moderetur gaudia vultu,
Ut sponsi æterni gaudia mente gerat,
Et bene scripturæ pandi sibi compita poscat:
Rex illam doceat, quem Deus ipse docet.
c *Adveniant proceres, circumstent undique læti,*
Complere studeat munia quisque sua,
d *Thyrsis ad obsequium semper sit promptus herile,*
Strenuus & velox sit pede, corde, manu.
Pluraque suscipiat hinc inde precantia verba,
Istaque dissimulet, audiat illa libens.
Hunc intrare jubens, hunc expectare parumper
Censeat, hunc intus, hunc tamen esse foris.
Regalique throno calvus hic impiger adstet,
Cunctaque prudenter, cuncta verenter agat.
e *Adsit Præsul ovans animo vultuque benigno,*

---

a *Leutgardis pulchra virago*) Uxor Caroli postrema, ut dictum est. Ubi & quando hæc nupserit nemo docet: Toronis defunctam affirmant omnes anno dccc. Ejus porro formam & mores laudant etiam alii, ut Alcuinus de Leonis Papæ adventu ad Carolum Regem.

Procedit multa circum comitante caterva
Luitgardis Caroli pulcherrima nomine conjux:

& Poeta Saxonicus de ejus obitu loquens,

Moribus & vita merito laudabilis omni,
Cui nomen Luitgardis erat.

b *Quod si forte soror sanctissima*) Gisla Deo devota. Einhardus in vita Caroli. *Erat ei unica soror, nomine Gisla, a puellaribus annis religiosæ conversationi mancipata, quam similiter ut matrem magna coluit pietate: quæ etiam paucis ante obitum illius annis in eo quo conversata est monasterio decessit.* hoc est, in cœnobio S. Mariæ Suessionensi. Hinc Dei sponsa dicta est a Poeta,

Quid Gisla egregi sponsa præpulchra Tonantis?

Decennio junior erat Carolo. De hac enim accipiendum puto quod est in vetere Chronico dcclvii. *Nativitas Gislanæ*. De eadem quoque agunt, & Gisilam vocant, Paulus Papa epist. v. ad Pippinum, & Hadrianus epist. xv. ad Carolum.

c *Adveniant proceres*) Palatii proceres partim suis nominibus designat, partim tralatitiis, more inter Caroli familiares usitato. Sic enim apud Alcuinum rex ipse passim David appellatur, & Homeri nomen Angilberto adfingitur, Dameræ Riculfo, Macarii Richodo, alia aliis. Quin & Thyrsis hoc loco, & Lentulus, & Menalcas, & pleraque alia, non propria sed adscititia sunt nomina. * Sed Theodulphus plerosque ea officiis quæ gerebant, vel exaliis adjunctis sic depingit, ut agnosci facile possent.

* *Vide Alcuini carm.* 221. 222. 259.

d *Thyrsis ad obsequium*) In iisdem Thyrsis & Menalcæ nominibus ludit etiam Alcuinus Carm. ccxxi.

Perpetuum valeas Thyrsis simul atque Menalca,
Et calidas habeas Flaccus per fercula pultes.

Quæ autem de Thyrsi a Theodulfo dicuntur, Camerarium innuere videntur, quæ de Menalca, regiæ mensæ præpositum, seu magistrum.

e *Adsit præsul ovans*) Hildeboldus Archicapellanus. ad hunc enim spectabat inter cetera regiæ mensæ benedictio. Successerat autem in hoc officio paucis ante annis Angilramno, Metensium Episcopo, Hildeboldus Episcopus Coloniensis. Synodus Francofordiensis Canone lv. *Dixit etiam domnus Rex in eadem Synodo, se a sede Apostolica, Adriano Pontifice, licentiam habuisse, ut Angilramnum Archiepiscopum in suo palatio assidue haberet propter utilitates Ecclesiasticas. Deprecatus est eandem Synodum, ut eo modo sicut Angilramnum habuerat, ita etiam Hildeboldum habere debuisset, quia de eodem sicut & de Angilramno Apostolicam licentiam habebat. Omnis Synodus consensit, & placuit eis eum in palatio esse debere propter utilitates Ecclesiasticas.*

Ora

Ora beata ferens , & pia corda gerens .
Quem sincera fides , quem tantus culminis ordo ,
Pectus & innocuum rex tibi Christe dicat .
Stet benedicturus regis potumque cibumque ,
Sumere quin etiam rex velit , ille volet .
a *Sit praesto & Flaccus nostrorum gloria vatum ,*
Qui potis est lyrico multa boare pede .
Quique sophista potens est , quique poeta melodus ,
Quique potens sensu , quique potens opere est .
Et pia de sanctis scripturis dogmata promat ,
Et solvat numeri vincla favente joco .
Et modo sit facilis , modo scrupea quaestio Flacci ,
Nunc mundanam artem , nunc redibens superam .
Solvere de multis rex ipse volentibus unus
Sit bene qui possit solvere Flaccidica .
Voce valens , sensuque vigil , sermone politus ,
b *Adsit Riculfus , nobilis arte , fide .*
Qui & si longinqua fuerit regione moratus ,
Non manibus vacuis jam tamen inde redit .
Dulce melos canerem tibi , ni absens dulcis Homere
Esses ; sed quoniam es , hinc mea Musa tacet .
c *Non Ercambaldi sollers praesentia desit ,*
Cujus fidam armat bina tabella manum .
Pendula quae lateri manuum cito membra revisat ,
Verbaque suscipiat , quae sine voce canat .
Lentulus intersit , laturus dulcia poma ,
Poma vehat calathis , cordis in arce fidem .
Cui sunt arguti sensus , alia omnia tarda ,
Ocior esto probus Lentule voce , pede .
Nardulus huc illuc discurrat perpete gressu ,
Ut formica tuus pes redit itque frequens .
Cujus parva domus habitatur hospite magno ,
Res magna & parvi pectoris antra colit .
Et nunc ille libros operosus , nunc ferat & res ,
Spiculaque ad Scotti nunc paret apta necem .
Cui dum vita comes fuerit haec oscula tradam ,
Trux aurite tibi quae dat aselle lupus .
Ante canis lepores alet , aut lupus improbus agnos ,
Aut timido muri musio terga dabit ,
Quam Geta cum Scotto pia pacis foedera jungat ,
Quae si forte velit jungere , ventus erit .
Hic poenasve dabit fugietne simillimus Austro ,
Utque sit hic aliud , nil nisi Scottus erit .
Cui si literulam quae est ordine tertia tollas ,
Inque secunda suo nomine forte sedet ,
Quae sonat in Caelo prima , & quae in Scando secunda ,
Tertia in Ascensu , quarta in Amicitiis .
Quam satis offendit pro qua te litera Salvi
Utitur , haud dubium d *quod sonat hoc & erit .*
e *Stet Levita decens Fredegis sociatus Osulfo ,*
Gnarus uterque artis , doctus uterque bene .

a *Sit praesto & Flaccus*) Alcuinus , de quo iterum postea sub Albini patris nomine jocatur . Poetam se Alcuinus quoque ipse vocat , ut Carm. ccx. Angilbertum alloquens ,

Dulcis Homere precor Flacci memor esto poetae .

& Carm. ccix.

Jusserat Albinus vates haec tecta parare .

Quod vero sophistam quoque appellat Theodulfus , sacrae sophiae peritum ex Alcuino ipso interpretari licet , qui de suo in Galliam adventu sic loquitur Carm. ccxi.

Albinus veniens peregrino vatis ab orbe ,
Hic quem direxit praeclara Britannia terris ,
Suscipit hunc Carolus hujus rex inclitus orbis ,
Cum pietate , sacrae sophiae tum propter amorem .

b *Adsit Riculfus*) Duo hujus nominis insignes erant in Caroli palatio , quorum uterque ipsius testamento subscribit apud Einhardum ; Riculfus Episcopus Moguntinus , & Riculfus Comes , de quo hic potius agi puto . De Homero autem , id est de Angilberto , suus erit postea locus .

c *Non Ercambaldi*) Etsi nomen non efferret , notarium tamen & commentariensem tabellae designarent . Sed Erchambaldi summi Cancellarii crebra in Annalibus est mentio . Atque hoc illum munere per hos annos functum ostendit praeceptum Caroli Magni pro Ecclesia Cenomanensi anno dccxciv. Aquisgrani datum subnotatumque his verbis , *Genesius ad vicem Erchambaldi* . & alterum de Ecclesia S. Carilephi cum eadem subscriptione anno dccxciix.

d *Quod sonat hoc & erit* .) Stolidus videlicet . Scottus enim , si *c* literam eximas , fit sottus , quae vox jam tum bardum & stolidum significabat . Carmine 112. hujus libri ad Angilbertum *Hic Scottus sottus* . Quo genere cavilli appetitum similiter a Carolo calvo ferunt Scottum alterum Joannem Erigenam , sed Erigenam acuto responso elusisse . De hoc autem Scotto sive Scotello , quem iterum postea vexat , fueritne is Joannes Scottus , quem una cum Alcuino in Galliam venisse tradunt , non habeo quod affirmem .

e *Stet levita decens Fredegis*) Extat Alcuini ad Fredegisum hunc libellus , in quo propositis ab eo de Trinitate quaestionibus respondet . Fuerat enim ipsius discipulus , ut & Osulfus . Extat Fredegisi quoque ipsius. Diaconi de Nihilo & de Tenebris epistola nondum edita , cujus hoc est exordium , *Omnibus fidelibus & domni nostri*

a Nardus & Ercambald si conjungantur Osulfo,
Tres mensæ poterunt unius esse pede.
Pinguior hic illo est, hic est quoque tenuior illo,
Sed mensura dedit altior esse potet.
Pomiflua solers veniat de sede Menalcas,
Sudorem abstergens frontis ab aree manu.
Quam sæpe ingrediens pistorum sive coquorum
Vallatus cuneis jus synodale gerit.
Prudenter qui cuncta gerens, epulasque dapesque
Regis honoratum deferat ante thronum.
Adveniat pincerna potens Eppinus, & ipse
Pulchraque vasa manu, vinaque grata vehat.
Jam circumsedeant regalia prandia jussi,
Lætitiæ detur munus ab axe poli.
Et pater Albinus sedeat pia verba daturus,
Sumpturusque cibos ore manuque libens.
Aut si, Bacche, tui, aut Cerealis pocla liquoris
Porgere præcipiat, fors & utrumque volet.
Quo melius doceat, melius sua fistula cantet,
Si doctrinalis pectoris antra riget.
Est procul pultes, & lactis massa coacti,
Sed pigmentaci sit prope mensa cibi.
Participent mensas epulis, & dulcia sumant
Pabula, vina bibent stansque sedensque simul.
His bene patratis, mensis dapibusque remotis,
Pergat lætitia plebs comitante foras.
Hacque intus remanente, sonet Theodulfica Musa,
Quæ foveat reges, mulceat & proceres.
Audiat hanc forsan membrosus Uvibodus heros,
Concutiat crassum terque quaterque caput.
Et torvum adspiciens vultuque & voce minetur,
Absentemque suis me obruat ille minis:
Quem si forte vocet pietas gratissima regis,
Gressu eat obliquo vel titubante genu.
Et sua præcedat tumefactus pectora venter,
Et pede Vulcanum, voce Jovem referat.
Hæc ita dum fiunt, dum carmina nostra leguntur,
Stet Scottellus ibi, res sine lege furens,
Res dira, hostis atrox, hebes horror, pestis acerba
Litigiosa lues, res fera, grande nefas.
Res fera, res turpis, res segnis, resque nefanda,
Res infesta piis, res inimica bonis.
Et manibus curvis, paulum cervice reflexa,
Non recta ad stolidum brachia pectus eant.
Anceps, attonitus, tremulus, furibundus, anhelus,
Stet levis aure, manu, lumine, mente, pede,
Et celeri motu nunc hos nunc comprimat illos,
Nunc gemitus tantum, nunc fera verba sonet.
Nunc ad lectorem, nunc se convertat ad omnes
Adstantes proceres, nil ratione gerens.
Et reprehendendi studio ferus æstuet hostis,
Cui sit posse procul, jam quia velle prope est.
Plurima qui didicit, nil fixum, nil quoque certum,
Quæ tamen ignorat, omnia nosse putat.
Non ideo didicit, sapiens ut possit haberi,
Sed contendendi ut promptus ad arma foret.
Multa scit & nulla sapit, plura, inscie, nosti,
Quid dicam inde magis? non sapit, atque sapis.
Rex sua fulcra petat, habeat sua mansio quemque:
Rex bene lætus eat, plebs bene læta meet.
At tu posce pio reditum mea fistula regi,
*Et cunctis veniam quot ciet iste * locus.*
* *f.* jocus
Qui ne quem offendat, placeat dilectio Christi,
Omnia quæ suffert, cui bona cuncta placent.
Hac ope qui vacuus, qui tanto est munere nudus,

serenissimi Principis Caroli in sacro ejus palatio consistentibus, Fredegisus Diaconus. Agitatam diutissime a quampluribus quæstionem de Nihilo, &c. Abbatem postea fuisse Monasterii S. Martini, & Cancellarium, ex variis Ludovici pii diplomatibus compertum est.

a *Nardus*) Qui supra Nardulus ob brevem staturam. Alcuinus Carm. cclvı.

Janua parva quidem, & parvus habitator in æde est;
Non spernas Nardum, lector in corpore parvo.
Nam redolet nardus spicato gramine multum,
Me lapis egregium portat tibi corpore parvo:
Parva quidem res est oculorum, cerne, pupilla,
Sed regit imperio vivacis corporis actus.
Sic regit ipse, domum totam sibi Nardulus istam.
Nardule, dic lector pergens, tu parvule salve.

Sic licet infensus, est mihi cura levis.
Qui te mandavi regni rex extulit arce,
Præmia perpetui det meliora tibi.

II.

[a] SUPER SEPULCRUM HADRIANI PAPÆ.

Aurea funereum complectit litera carmen,
Verba tonat fulvus & lacrymosa color.
Promere qua Carolum compellit amorque dolorque
Me tuus, Hadriane Præsul amate nimis.
Pontificum specimen, lux plebis, norma salutis,
Vir pie, vir sapiens, vir venerande satis.
Mente nitens, formaque decens, sensuque renidens,
Inclyto amore vigens, speque fideque cluens.
Tu decus Ecclesiæ, fax splendens urbis & orbis,
Carior egregie tu mihi luce pater,
Quem cum dira dies non exhibitura sequentem,
Eripuit vivis, res patuitque mihi,
Protinus agnovi veteris vestigia luctus,
Morsque parentum oculis est revocata meis.
Tædia Pippini sensi veniente morte,
Bertradamque dolor, pro dolor! iste refert.
Cumque tui aspectus, sanctissime Papa, recordor,
Corque oculosque meos nil nisi luctus habet.
Munera grata tibi incolumi mittenda parabam,
Tristia nunc mœsto pectore dona poro.
Marmora pro donis, proque auro flebile carmen,
Quæ gerat urna capax jam tua parva domus.
Quam quis ab occasu properans vel quisquis ab ortu
Conspicis, hic manus quod venereris habes.
Sexus uterque, senex, juvenis, puer, advena, civis,
Quisquis es, Hadriano d e sic amœna quies.
Præsulis istius semper tu Roma memento,
Qui tibi tutor opum, murus & urma fuit.
Tu quoque successor residens in sede futura,
Sis memor oro hujus, si Deus ipse tui.
Huic prece grata quies detur Paulique Petrique,
Hunc quoque cælicolam cuncta caterva juvet.
Huic lucem concede piam, concede quietem,
Rex Deus, atque operis tu miserere tui.
Ea est quod fuerat pulvis de pulvere sumptus,
Sed patres cineres tu reparare vales.
Credo quod hic pulvis transacta morte resurget,
Nec jam post tumulum sic moriturus erit.
Hos apices quicumque legis, te nosce futurum
Hoc quod hic est, omnis hoc caro pergit iter.
Inde cavum mentem venturis casibus aptans
Ornua & precibus sis memor hujus, Ave.

III.

[b] AD ANGILBERTUM.

Quid cycni faciant, resonant dum talia corvi,
Et tectis strepitant carmina mulca meis?
Nunc fallax simulat hominis ceu pica loquelam,
Despiciens volucres, fercula sacra sedet.
Psittacus & varias imitatur voce camœnas,

---

a *Super sepulcrum Hadriani Papæ*) Non videtur tamen Hadriani sepolcro impositum hoc carmen fuisse, sed alterum ex Caroli quoque persona scriptum ab Alcuino, quod hodieque Romæ in marmore incisum videre est, singulare argumentum regiæ benevolentiæ erga Pontificem, *præcipuum*, ut Einhardus testatur, *amicum suum*, *cujus nuntiato sibi obitu sic flevit, ac si fratrem aut carissimum filium amisisset*.

b *Ad Angilbertum*) Abbatem, Caroli regis Secretarium & Capellæ ministrum, inter familiares præcipue carum. Abbatem omnes vocant, & inter Abbates qui Caroli magni Testamento adfuerunt, Angilberti quoque nomen adscriptum est. Abbas autem fuit S. Richarii Centulensis, quod Monasterium opibus suis renovavit, ut docent Alcuini Carmina CXVI. & CLXXVII. Auricularium sive secretarium, Carolus ipse appellat epistola XXCIII. inter Alcuinianas, & epistola XXCIV. *manualem*, quod est amanuensem. Capellæ denique ministrum Hadrianus Papa Caroli Capitulari respondens, quod per Angilbertum acceperat. Hujus prærerea in Annalibus memorantur Romanæ duæ aliæ legationes. Prior anno DCCXCII. cum Felicem Urgellitanum ad Hadrianum eundem adduxit ut hæresim iterum ejuraret. altera ad Leonem anno DCCXCVI. quando ei ex Hunico thesauro munera obtulit, quæ Hadriano, nisi obiisset, fuerant destinata, de quibus in superiori epitaphio,

Munera grata tibi incolumi mittenda parabam.

Commaculans musas, a vatis Homere, tuas.
Mergulus atque niger Ligeri piscator in undis,
Brigenses sylvas nunc habitare solet.
Et pennis pulchrum sese putat esse pavonem,
Quæ laudes Lamuel addidit ecce tuas.
Vox reor æqua sonat, fallit sed penna colorem.
Nec varium rutilat hic decus in specie.
Nunc monstrat cuculus vernalis lumina Phœbi,
Balbula vox resonat gutture raucisono.
Nunc pluviam pendens ramis vocet improba cornix,
Se fallax vitas jactat habere novem.
Vox merula taceat, quatit anser plectra palustris,
Vertice submerso sordida quaque vorans.
Vernalis sileat dulces acredula cantus,
Nocturnos reboat bubo inimica sonos.
Increpat en iterum vates Balensis asellus,
Insuetosque ciet voce rudente sonos.
Vertitur & subito studia in contraria rerum,
Rideat Orpheum Tityrus aurisonum.
Orpheus in sylvis putridas tu pasce capellas,
Tityrus aulenses delicias sequitur.
David in arce manet paucis cum forte puellis,
Pieriam sufflat carmina quaque tubam.
In primis rutilat Flaccinas Delia musas,
Post alia pariter organa sacra boant.
Delia Treiciam jam pangit pollice chordam,
Floribus atque ornat tempora sacra novis.
Vinnula mellifluas rimatur fistula Musas,
Gutture ter quinos personat ecce tonos.
Flaccus abit senior pueris comitatus ab urbe,
Dum lux plena redit, tunc redit ipse domum,
Ille habet ætatem, pro se respondeat ille,
Pro se proque suis verba dabit pueris.
Aut inflare leves calamos mandaverit illis,
Vertice Sileni aut serta ligare senis.
Has paucas David cernit psalmista camœnas,
Regales inter jam resonans epulas.
Subjiciens paucos inter quoque licia tela
Delia femineos Virgiliana pedes.
Beseleel atque Lupum subito respexit inertem,
Quapropter tacuit suavia verba timens.
Dum Lupus aufugiet, redit in præcordia sensus,
Carminibus complet flumina, rura, domos.
Et quocumque die crescunt in vertice thyrsi
Jam rutilæ crines, tunc canet ipse quoque
Dum Lupus in seriniis quærit sua carmina canus,
Inveniet forsan ut Maro tunc resonat.
Lucius ipse brevi depingit carmina notus,
Talia nec corvus discere forte valet.
Scottulus accinctus gladio te spectat acuto,
Perforet ut pectus, Corviniane, tuum.
Non timet hic corvos, volucri nec parceret ulli,
Si modo Damætam sperat abesse procul.
Non pius est Scottus noster Damœta poeta,
Vertitur in luctum ludus ab ore procax.
Attamen arma minans Scottus jam prælia tentat;
Getulumque caput ense ferire volens.
Hic Scottus fostus cottus trinomen habebit,
Gutture gentilupum clamat & ipse cavo.
Carmine versifico fumoso & distichon ore,
Hoc cecinit nobis ecce Menalca suo.
Exanimis vivum risu percussit iniquo,
Sed tamen hæc pueris prælia proficiunt.
Tres pueri circum Danielis fercula gaudent,
Qui superant flammas nobilitate fide.
Nunc Job immensi numero fulgescit honoris,

a *Vatis Homere*) Jam monui Angilbertum joculari nomine Homerum vocitatum. Itaque Carolus Rex, cum ad eum de profectione ad Leonem scriberet, epistolæ titulum fecit, *Homero Auricolario*, eamdemque his verbis conclusit, *Vade reversurus cum salute, Homeriane puer*. Sic & Alcuinus, tum in Epistolis, tum in Carminibus sæpissime, sed facete in primis, & eleganter in epistola XCII. in Ovidiano versu ludens, *Si nihil attuleris, ibis Homere foras*. Refertum est totum hoc Theodulfi carmen ejusmodi nominum mutationibus, quæ ab iis fortasse qui audiebant intelligi poterant, nunc inextricabiles videntur.

Psalteriumque oculis fulget amore piit.
In medio David sceptro regit omnia, largas
Disponens epulas ordine pacifico.
Et pius Aaron benedicis cuncta per aulam,
Sanctificans verbis fercula cuncta sacris.
Et Nemias, Solymam qui jam renovaverat urbem,
Bacchipotens calvus dulcia vina feret.
Qui locus est corvo hac inter convivia nigro?
In silvis maneas inter & ipse lupos.
Ni tamen Helias depurget crimina corvi,
Convocet atque iterum ad fercula sacra sibi.
Hispani potus Hardberd servator avarus,
Armatus Cerere toens in æde sua.
Et calidum sceptro versat callare culinis,
Ut bibat hoc gelidum, quod movet hic calidum.
Graculus & Putisar invisus forte puellis,
Armatus frustra prælia nulla gerens.
Quem socii pariter Bagao comitantur & Egens?
Ex tribus his truncis non erit unus homo.
Hi reor in cameris non sunt jam sponte fideles:
Sæva manus medici cogit habere fidem.
Filius & viduæ Hiram bene construit ædem
Altithrono Christi auxilietur opus.
Hos inter Nembroth gigas venabula quassat,
Qui telis corvum fronte ferire parat.
Et mare velivolum turbans Polyphemius ingens,
Mergulus ut nequeat effugere aut pelago,
Hi duo dispariles membris, sed mente minaces,
Ille pedes corvi franget, & iste caput.
Pygmalei tantum cupientes quærere pacem,
Propter bella gruum Corvule nigre tibi,
Hæc tibi sufficiant venienti, trisoeda tantum
Verbis sufficiant hiems, sitis, atque fames.
Nos nostros nobis nostra teneamus in aula
Trispedicos fratres, sit tibi turba brevis.
Hos tantum teneas acerrime Corvule versus:
Sæpius atque legens pectore conde tuo.
Dum veniet Flaccus pueris comisatus & odit:
Tunc sperare licet jam potiora tibi.
Nunc tibi tot salve, quot sunt in vertice crines
Albentes, sic tu, Corviniane, vale.

IV.

a AD GISLAM.

Gisla favente Deo venerabile suscipe donum,
Quod tibi Teudulfus dat pater ecce tuus.
Nam tibi psalterium præcepi scribier istud,
Argento atque auro quod radiare vides.
Quo prior Hebræo concordat pagina vero,
Editio ut prisca est mox habes inde sequens.
b *Quas bene Hieronymus hanc transfert, corrigit illam,*
Sensibus egregiis utraque crede micat.
Adsidua quod tu & studiosa, mente frequenta,
Sensibus atque eius strenua subde tuos.
Organum hoc in gremio, modulamina mente teneto,
Hoc plectro, his sistris sit sua plena manus.
Hoc te dulce melos recreet, hæc tympana plecte,
Hæc sonet harpa tibi, perstrepat ista lyra.
Hoc modo cantando, modo pertractando recurre,
Quo mage divinus hinc tibi crescat amor.
Adsidue si ores, tibi sit si lectio crebra,
Ipsa Deo loqueris, & Deus ipse tibi.
Sit tibi larga manus, mores compti, actio prudens,
Unde creatori rite placere queas.
Sit lana studium, sit cura domestica semper,

a *Ad Gislam*) Filiam suam, ut mox indicat, *Quod tibi Theodulfus dat pater ecce tuus.* pater nimirum factus ante susceptum Episcopatum.

b *Quas bene Hieronymus*) Duo circa Psalterium præstiterat Hieronymus. priscam juxta Septuaginta Latinam versionem emendarat, & novam alteram juxta Hebraicum procuderat. utriusque operis sui meminit sub finem libri 1. adversus Rufinum. *Psalterium quoque, quod certe emendatissimum juxta Septuaginta Interpretes nostro labore dudum Roma suscepit, rursum juxta Hebraicum vertens præfatione munivi.* Utrumque Theodulfus in hoc suo codice conjunctum significat.

Mens tua quo famulos mulceat, atque virum,
Actibus in cunctis teneat discretio regnum,
Hac ornare libent, hac duce vita manet.
Sperne mala, sectare bonum, gere cuncta decenter;
Efferat ut prorsus te generosa salus,
Casta vige conjux longum cum conjuge casto,
Et vos effectus latificet sobolis.
Suaveque Gisla tuo feliciter a utere rico,
Cumque illo felix dante senesce Deo.
Sitis avi & proavi, petat ut vos turba nepotum?
Det donum hoc vobis qui dedit hoc patribus.
Spes, decus, ordo, fides, pietas, concordia, virtus,
Gratia, paxque Dei sint tibi semper, Ave.

V.

b AD REGINAM.

O regina potens, o magni gloria regis,
O populi, o cleri luxque decusque vigens,
Te pater altithronus longum conserves in ævum.
Et prosis populis Ecclesiæque Dei.
Tu lux & splendor, tu regni insigne decusque,
Tuque decore clui s cum pietatis ope.
Et sociata pio & meriti data munere regi,
Quem Deus exaltat, cui bona cuncta parat.
Ejus in auxilium tu nocte dieque laboras,
Illius & semper nomen ad alta levas.
Corpore pulchra manes, mente es sed pulchrior ipsa,
In dubio est hinc sis prorsus an inde prior.
Pulchra es verborum sensu, sed pulchrior actu:
Tu tamen es victrix sola in utroque tui.
Qui bona velle tibi concessit tanta creator,
Perficere hic donet, te & sine fine juvet.
Balsameum regina mihi transmitte liquorem,
Quo bene per populos chrismatis unguem eat.
Inde seges crescet sibimet mercedis opima,
Christicolum nomen cum dabit unguen idem.
Det tibi cunctipotens vitam & pia dona salutis,
Utque memor nostri sis sine fine, Vale.

V I.

AD REGEM.

Rex benedicte vale, valeas per tempora longa,
Detque tibi summus prospera cuncta bonus.
Nam tua prosperitas decus est & gloria plebis
Christicolæ, cui tu tutor es atque pater.
Tutor opum es, vindex scelerum, largitor honorum,
Quæque facis fiunt hæc moderante Deo.
Arma es Pontificum, spes & defensio cleri,
Per te Pontifices jura sacrata tenent.
Mentior, c expertus si non Leo præsul id ipse est,
Quod recinet modulo fistula nostra brevi.

---

a *Utere rico*) Sic legendum ex manuscripto, non *e rico*. Gislæ enim maritum inquit fuisse *Suavaricum*, cujus nomen metri causa dividit. Quare *Suaveque Gisla tuo feliciter utere rico*, per tmesim dictam est, ut apud Virgilium *septem subjecta trioni*. Fuerat autem apud Aurelianos non ante plurimos annos Suavaricus alter Episcopus, qui cum ut nomine, ita & genere conjunctum hunc fuisse verisimilis est conjectura.

b *Ad Reginam*) Luidgardim, de qua jam dictum est. Ab hac balsamum petit, unde fiat chrisma quod nomen dat Christianis. Hoc enim est quod ait, *Christicolum nomen cum dabit unguen idem*. Suscepto enim chrismate christi sunt, id est, uncti. Quo alludens Cyprianus epist. lxx. *Ungi quoque, ait, necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est unctione, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.*

c *Expertus est Leo Præsul*) Quippe qui a Romanis sede sua dejectus, cum ad Carolum regem confugisset, in sedem suam ab illo restitutus est. Dejectus est anno dccxcix. sequenti restitutus. Oculorum illi erutorum, linguæque amputatæ meminit etiam Einhardus, in Annalibus, & Poeta Saxonicus, aliique. Alcuinus vero de re certior a Carolo factus, in hæc illi verba, quæ Theodulficis consonant, respondit epist. xi. *Ecce in te solo tota salus Ecclesiarum Christi inclinata recumbit. Tu vindex scelerum, tu rector errantium, tu consolatio mœrentium, tu exaltatio bonorum. Nonne Romana in sede, ubi religio maxime pietatis quondam claruerat, ibi extrema impietatis exempla emerserunt? Ipsi cordibus suis exalti excæcaverunt caput proprium.* Eodemque etiam pertinent sequentes epistolæ xii. & xiii.

Quem male dejecit sua gens, urbe atque cathedra,
Quem letho potius quam tibi, vita, parat.
Quem bene suscepit tua, rex, miseratio clemens,
Solatur, mulcet, persovet, ornat, alit.
Quem furibunda manus spoliavit lumine, lingua,
Vestibus & sacris, ordinibusque piis.
Reddidit hæc Petrus, quæ Judas abstulit ater,
Hic qui confessor, proditor ille Dei est.
Seditiosa cohors Judam est hac parte secuta,
Ille necem Domini, præsulis ista volens.
Reddita namque negat, negat hæc ablata fuisse,
Hæc auferre tamen se voluisse canit.
Reddita sunt, mirum est, mirum est auferre nequisse,
Est tamen in dubio hinc mirer an inde magis.
Nam salvare Petrus cum posset in urbe Quirina,
Hostibus ex utris insidiisque feris,
Hoc tibi salvandum rex clementissime misit,
Teque sua voluit fungier ille vice.
Per se reddit ei membrorum damna pavenda,
Et per te sedis officiique decus.
Cæli habet hic claves, proprias te jussit habere,
Tu regis Ecclesiæ, nam regit ille poli.
Tu regis ejus opes, clerum populumque gubernas,
Hic te cælicolas ducet ad usque choros.
Ergo sede tuta sanate in sede sacerdos,
Et regi a Domino posce libenter opem.
Ut det ei Christus vitam, tribuatque salutem,
Illius & regnum semper ad alta levet.
Te pater altithronus rex salvet tempore longo,
Et tibi det vitam sive salutis opem.
Pro vobis Sancti Dominum orentque petantque,
Quorum animas cælum, corpora terra tenet.
Te plebs, te clerus sitiunt in partibus istis
Cernere, sim voti compos & ipse mei.
Atque utinam dominus te istas deducat ad arces,
Et videat Dominum urbs Aurelïana suum.
Sit tibi vita, salus, pietas, benedictio Christi,
Rex pie, rex sapiens, rex satis apte Deo.

VII.

QUÆ SINT DICENDA AMICO CUM CONSPICIT bona amici.

Cumque tuas conspectat opes tibi dulcis amicus,
Verba hæc tu læto lætus & ipse dabis.
Hæc bona quæ cernis tibi sint communia mecum:
Qui bonus est, horum hic quoque compos erit.
Nec dare te pigeat, dare res mihi credito pulchra est:
Nil dans nil capies, si dabis ipse feres.
Plena falce metet qui grandia semina sevit:
Sic dominum cultus lætificabit ager.
Cumque vides aliquem facie uno nomine notum,
Ac si in utroque bene sit tibi notus, ama.
Nec dare te pigeat pia verba, aut oscula grata:
Dumque facis, curam nominis ejus habe.
Ut solet, id vocitante alio fors nosse valebis,
Aut casu sese nominat ipse aliquo.
Si latet, est error, pudor at si voce requiras,
Si discas clam, error & pudor omnis abest.
Qui tibi se notum putat, aut fors extitit olim,
Ni proprio vocitus nomine, tristis erit.
Nomina seu mores docturus discito plebis:
Dumque doces, proprio nomine quemque voca,
Cum magnis magnus, cum parvis parvulus esto,
Omnibus ut factum se quoque Paulus ait.
Actibus est etiam in multis modus iste tenendus,
Nos quædam ut lateant, publica plura fiunt.

VIII.

DE VULPECULA INVOLANTE GALLINAM.

Est locus, [a] hunc vocitant Carroph ignomine Galli,
Quo patet electis aulica porta poli.
Quo Salvatoris sub nomine praenitet aula,
Quove Monasterii claustra decora manent.
Enitet hic rutilo Sanctorum pignore fretus,
Vivit & eximie turba fidelis ibi.
*Denique Rotharius * Comes ingens, inclytus heros,* (* Rotgarius.)
Conjuge cum Eufrasia condidit istud opus.
Hoc fulvo argento, gemmisque exornat, & auro,
Aftuis & libris, vestibus atque sacris.
Praedia, prata, domos, silvas, vineta, colonos,
Et pecora, & pecudes, & bona quaque dedit.
Largis dira quibus manibus pellatur egestas,
Aethereo fructus suscipiente penu.
Ut Deus hunc summus peccamine purget ab omni,
Caelicolisque pius jungat in arce choris.
Partibus ex atris studet hunc defendere Christus,
Quem proprium ad cultum consecret ipse locum.
Saeverat infestis vulpis captare rapinis,
Quaeque paranda forent quis alimenta viris.
Et qua mille trahens pennas expansa colores
Gignit, versuta hac quoque fauce vorat.
Nescia tunc mansit monachorum digna caterva,
Qua ferret pestis talia damna sibi.
Protinus aligeram rapuit pellacia vulpis
Gallinam, hinc patuit fraudis operta via.
Barbara praedatrix pariter cum pondere praeda
Stipitis in parte sponte pependit hebes.
Sponte pependit hebes, cunctis vidaata Maeandris,
Fraudibus & variis undique fiais erat.
Alitis illa caput recavo consumpserat ore,
Mansere intacta cetera membra simul.
Arbore namque minor, virgis erat altior alnus,
Artificis qua tu pes retinendus eras,
Altius ut possit pertingere dextra levantis
Saxa quibus partes surgat ad alta celer.
Hac pendebat atrox praedatrix, pestis & inde
Huc illuc torsit colla caputque tremens.
His visis, gaudet monachorum turba fidelis,
Admiranda videns signa favente Deo.
Fur procul atque procul hinc omnis abesto profane,
Daemonis error abi, Angelus alme veni.
Invidiae pressis habitet concordia telis,
Inque isto regnet spesque fidesque loco.
Prospera quaque Deus tribuens adversa repellat,
Pascantur mentes nectare Christe tuo.

IX.

DE QUODAM MILITE, QUI PERDITUM EQUUM ingenio reperit.

[b] *SAEpe dat ingenium quod vis conferre negabat,*
Compos & arte est qui viribus impos erat.
Ereptum furto castrensi in turbine quidam
Accipe qua miles arte recepit equum.
Orbus equo fit praeco, cietque ad compita voce,
Quisquis habes nostrum reddere certes equum.
Sin alias, tanta faciam ratione coactus,

a *Hunc vocitant Carroph*) Locus est in dioecesi Pictavica, ubi conditum est, de quo hic sermo, S. Salvatoris monasterium, quod Carrofum Fulbertus epist. CXVII. Monasterium Carrofinii dicitur, si mendum non est, in Constitutu Aquensi de Monasteriis quae militiam vel dona debent, aut non debent,

b *Saepe dat ingenium*) Ediderat inter vetera poemata hoc epigramma Petrus Pithoeus, sed sine auctoris nomine, ac murilum quatuor versibus, quos ex codice nostro supplevimus.

Quod

Quod noster Roma fecit in urbe pater.
Res movet hæc omnes, & equum fur fivit abire,
Dum sua vel populi damna pavenda timet.
Hunc herus ut reperit, gaudet, potiturque reperto,
Gratanturque illi quis metus ante fuit.
Inde rogant quid equo fuerat facturus adempto,
Vel quid in Urbe suus egerit ante pater.
Sella, ait, adjunctis collo revehendo lupatis
Sartinulisque aliis, ibat onustus inops.
Nil quod pungat habens, calcaria calce reportans,
Olim eques, inde redit ad sua tecta pedes.
Hunc imitatus ego fecissem talia tristis,
Ni foret iste mihi, crede, repertus equus.

X.

QUOD POTESTAS IMPATIENS CONSORTIS SIT.

FAbula Geryonem tricipem regnasse canit, quod
Unum cor potuit fratribus esse tribus.
Pagina veridico cecinit sermone beata,
Figmenta exsuperans omnia lege pia,
Terrea germanos ob regni culmina reges
Crudeli quosdam fraude dedisse neci.
Omnibus hoc votis, omni est hoc arte cavendum,
Ne nostro in sæclo tale quid esse queat.
Gentibus unus erat pridem ferme omnibus usus,
Unus ut e fratrum corpore sceptra gerat,
Cetera nitatur magni pars esse senatus,
Ut regni solidus continuetur apex.
Assyriis, Phariis, Hebræis mos fuit iste,
Genti & Achæmeniis qua fuit ante locis.
Morem hunc Parthus habet, hunc Atticus, atque Quirites,
Decolor hunc Indus, hunc Agarenus habet.
Mos fuit iste Getis, Hunis, Maurisque nigellis,
Et reor Æthiopas mos habet iste tetros.
Thracibus & Phrygibus, tibi seu Lacedæmona tellus,
Gens si qua aut modo fert sceptra, vel ante tulit.

XI.

IN FRONTE DOMUS.

QUi Romam Roma Turonum Turonove catervas
Ire redire cupis scandere, cerne, vide.
Hinc sata spectabis, vites, & claustra ferarum,
Flumina, prata, vias, pomiferumque nemus.
Hæc dum conspicies, dum plurima grata videbis,
Auctoris horum sis memor ipse Dei.

XII.

ITINERARIUM.

MOx tamen imbelles petit inde profectio nostra
Lemovices, populos omnes servire paratos.
Horum opulenta fuit nobis urbs hospita, donec
Usibus humanis noviet sol astra fugaret,
Auredusque expectanti se jungeret ala.
Illic Abbatum, cleri seu cetera turba
Nos bene deliciis crebra bonitate refecit.
Cum multo in nostros plebes madefacta Lyæo
Irruit, & nostri sese defendere certant.
Impius antiquam gladius consumeret urbem,
Me miserum, & nobis atrox jactura veniret,
Ni foret Ephraim, seu Mancio presbyter iret,
Quo prohibente furor cessavit mortis utrimque.
Sagmatibus tandem hic qua postulat usus onustis,

a *Sæpe das ingenium*) Ediderat inter vetera poemata hoc epigramma Petrus Pithœus, sed sine auctoris nomine, ac mutilum quatuor versibus, quos ex codice nostro supplevimus.

Nos hinc digressos cepit [a] Petricordia tellus.
Inde tuas refluas petimus Dordonia ripas.
Vix ubi deflexis elementi mole fluentis,
Ulteriora jubis patuerunt litora equinis.
Quos ter flumineis celeres injecimus undis,
Vocibus instantes, lapidum seu jactibus ipsis,
Ter tamen invalidos fluviali pondere jactos,
Per vada, per rupes, per saltus, perque cavernas,
Sollicita invenit quærentum turba trementes.
Hos trepidare reor monstrum miserabile, litus
Fecerat ulterius, terrasque pavere jacentes.
Pallida namque fames nummorum forte redundans,
Qua Populana tuas vastabat Gallia terras.
Hæc post, undivagos cymbis trajecimus amnes.
Cornipedes udis trahimus nectendo capistris,
Obvia sese ultro nostris adspectibus offert.

THEODULFI
EPISCOPI AURELIANENSIS
CARMINUM LIBER QUARTUS.

I.

DE LIBRIS QUOS LEGERE SOLEBAM, & qualiter fabulæ poetarum a philosophis mystice pertractentur.

Namque ego suetus eram hos libros legisse frequenter,
Extitit ille mihi nocte dieque labor.
Sæpe & Gregorium, Augustinum perlego sæpe,
Et dicta Hilarii, seu tua, Papa Leo.
Hieronymum, Ambrosium, Isidorum, fulvo ore Joannem,
Inclyte seu martyr te Cypriane pater.
Sive alios quorum describere nomina longum est,
Quos bene doctrinæ vexit ad alta decus.
Legimus & crebro gentilia scripta sophorum,
Rebus qui in variis eminuere satis.
Cura decens patrum nec erat postrema piorum,
Quorum sunt subter nomina scripta vide.
[b] Sedulius, Rutilus, Paulinus, Arator, Avitus,
Et Fortunatus, tuque Juvence tonans.
Diversoque potens prudenter promere plura
Metro, o Prudenti, noster & ipse parens.
Et modo Pompeium, modo te Donate legebam,
Et modo Virgilium, te modo, Naso loquax.
In quorum dictis quamquam sint frivola multa,
Plurima sub falso tegmine vera latent.
Falsa poetarum stylus affert, vera sophorum,
Falsa horum in verum vertere sæpe solent.
Sic Proteus verum, sic justum Virgo repingit,
Virtutem Alcides, furtaque Cacus inops.
Verum ut fallatur, mendacia mille patescunt,
Firmiter hoc stricto pristina forma redit.
Virginis in morem vis justi inlæsa renidet,
Quam nequit injusti commaculare lues.
Gressibus it furum fallentum insania versis,
Ore vomens fumum probra negando tetrum.
Vis sed eos mentis retegit, premitque, quatitque,
Nequitia illorum sic manifesta patet.
Fingitur alatus, nudus, puer esse Cupido,
Ferre arcum & pharetram, toxica, tela, facem.

a *Petricordia tellus*) Petrocorica. Neque hic solum hoc modo interpolatum id nomen occurrit. Nam idem ipsum in antiquis etiam exemplaribus Paulini, qui libros VI. Carminum de S.Martini vita scripsit, in operis titulo adfixum, auctoris nos patriam docuit.

b *Sedulius, Rutilus*) Quem Rutilum poetam intelligat dicere non habeo, præter Rutilium Numatianum. Sed mirum sit inter Poetas Christianos numerari eum qui Christianus non fuit. Itaque Fortunatus qui lib. 1. de vita S. Martini septem alios recenset, Rutilium omittit.

Quod levis, alatus, quod aperto est crimine, nudus,
Sollertique caret quod ratione, puer.
Mens prava in pharetra, insidia signantur in arcu,
Tela prius virus, fax tuus ardor amor.
Mobilius levius quid enim vel amantibus esse
Quit, vaga mens quorum seu leve corpus inest?
Quis facinus celare potest quod amor gerit acer,
Cujus semper erunt gestu retecta mala?
Quis rationis eum spiris vincire valebit,
Qui est puer effrenis & ratione carens?
Quis pharetra latebras poterit penetrare malignas,
Tela latent utero quot truculenta malo?
Quo face conjunctus virosus prosilit ictus,
Qui volat, & perimens vulnerat, urit, agit?
Est sceleratus enim mœchia dæmon, & atrox,
Ad luxus miseros sæva barathra trahens.
Decipere est promptus, semperque nocere paratus,
Dæmonis est quoniam vis, opus, usus ei.
Somnus habet geminas, referunt ut carmina, portas,
Altera vera gerit, altera falsa tamen.
Cornea vera trahit, producit eburnea falsa:
Vera vident oculi, falsa per ora meant.
Rasile nam cornu, tener & translucet ocellus,
Obtunsumque vehit oris hiatus ebur.
Non splendorem oculis, non sentit frigora cornu,
Par denti atque ebori visque colorque manet.
Est portis istis virtus non una duabus,
Os fert falsa, oculus nil nisi vera videt,
Pauca hac de multis brevibus constricta catenis
Exempli causa sit posuisse satis.

II.

a DE SEPTEM LIBERALIBUS in quadam pictura depictis.

Discus erat tereti formatus imagine mundi,
Arboris unius quem decorabat opus.
Hujus Grammatica ingens in radice sedebat,
Gignere eam semet seu retinere monens.
Omnis ab hac ideo procedere cernitur arbos,
Ars quia proferri hac sine nulla valet.
Hujus læva tenet flagrum, seu dextera macheram,
Pigros hoc ut agat, radat ut hæc vitia.
Et quia primatum sapientia gestat ubique,
Compserat illius hinc diadema caput.

a *De septem liberalibus*) De his ex Codice Vaticano incerti auctoris, sed Theodulfo, ni fallor, antiquioris, Tetrasticha olim exscripsimus, non indigna quæ hoc loco proponantur.

SAPIENTIA.

Me pater ingenitus genuit formans coævam,
Quam nec corpus alit, nec locus ullus habet.
Ast ego terrigenas epulis adduco paternis,
Soli namque carent quos simul ire piget.

ASTRONOMIA.

Mira mihi facies animasque volubilis instat,
Tot gero quippe oculos, quot capit astra polus.
Mammas quinque tenens, unam tamen igne perustam,
Et binas placidas, atque duas gelidas.

MUSICA.

Lætitiæ de fonte fluo dulcedinis auctrix,
Pars quoque nulla mea est sine lætitia,
Harmoniamque melos, terno modulamine distans.
Dum sine me reboat, utilitate caret.

GEOMETRIA.

Qui mea forte cupit studio penetrare secreta,
Ille prius varias debet adire feras.

Luminibus senis niteo, ternis faciebus,
Cumque radiisque plagas metior exagonas.

ARITHMETICA.

Sum tenuis facie, multisque fugacibus alis:
Qui me nosse velit semper amando colat.
Nascor inæqualis mira positura figuras,
Germanisque tribus fons & origo maneus.

RHETORICA.

Lingua perita mihi nomen dedit atque loquela,
Sed tamen indoctos vistos sæpe viros.
Nam per me superat qui me non viderat unquam.
Quam magis ille facit qui mea jura sapit?

DIALECTICA.

Nil dubie concedo loqui, sed certa recludo,
Famina lata citis stringere docta locis.
Quippe in quinque modis totum determino quod est.
Nec minus, aut majus, est sed ut omne canens.

GRAMMATICA.

Pulchra medela sio balbis dum reddo loquelas,
Oris enim vitiis sum medicina potens.
Sum etiam foliis gustum compono salubrem,
Postea mille modis addo salutis opes.

Et quia te sensus bonus, aut opinatio gignit,
Ambæ hic adsistunt celsa sophia tibi.
Arboris illius recto de stipite rami
Undique consurgunt e regione sibi.
Dexter Rhetoricam habet, & Dialectica temet,
Virtutes lævut quatuor atque gerit.
Rhetorica atque foro dextram protensa sedebat,
Turritæ atque urbis fabrica stabat ei.
Jura quod eloquio peragit civilia magno,
Litibus & populi dedere fræna solet.
Corporis arx alas revehit, caput atque leonis,
Fecerat artificis quæ bene docta manus.
Verborum levitas alis, virtusque leonis
In capite eloquii congrua signa dabant.
Sic capite & pedibus gestant caducifer alas,
In verbis cursum signat inesse levem.
Haud procul hinc sedit sensus Dialectica mater:
Illa videbatur stans, erat ista sedens.
Par quibus in sensu, dispar in pluribus actus:
Stando quod illa boat, ista sedendo legit.
Illa tumultifluas sedes petit, ista remotat:
Illa forum jugiter appetit, ista stylum.
Oribus illa modum componit, moribus ista,
Illaque sont verbis, sensibus ista manet.
Læva caput monstrat, corpus tamen occulit anguis,
Dum nil dextra tenet quis petit illa petat.
Quæ proponit & assumit, concludit acute,
Incautum ut solers mox petat angue suo.
Hæc vera a falsis studio discernere magno
Æstuat, & veri scit reperire viam.
Hoc Logica, ast alio consederat Ethica ramo:
Hæc ratione viget, moribus illa probit.
Hac in parte locum retinet prudentia primum,
Quæ sancta vita perdere nescit iter.
Stabat ibi gravitate pia, librumque tenebat,
Ut queat imbutus hoc suus esse sequax.
Proxima vis illi stabat fortissima virtus,
Insignita armis, officiisque suis.
Altera namque manus sicam tenet, altera parmam,
Tectum erat & cono cassidis omne caput.
Quo queat horrendas vitiorum vincere larvas,
Et pia libertas quo bene tuta fiat.
Hanc prope justitia gladium palmamque tenebat,
Libra erat in cujus sive corona manu.
Quis tormenta ferat non justis, præmia justis,
Pondere seu juste dicta vel acta probet.
Hanc prope temperiem præbens moderatio stabat,
Fortia fræna vehens sive flagella manu,
Quis pigros stimulet, veloces temperet, & quis
Æquus ut æquatis cursibus ordo meet.
Arboris at magnæ sursum tendebat imago,
Ibat & in celsum stips bene rectus ei.
Quem numerorum ulnis ars amplexata tenebat:
Stare videbantur ramo in utroque pedes.
Ista manus numeros retinebat, & illa volumen,
Quam constat matrem, Physica, inesse tuam.
Hanc super ex primis gemina procedere ramis
Cernuntur, similes e regione sibi.
Musica in unius residebat parte sonora,
Arte videbatur fila movere lyræ.
Et cui disparibus calamis est fistula septem,
Qui numerus celebris mystica multa gerit.
Stabat & acclinis læva in Geometrica parte,
Dextra manus radium, læva vehit rotulam.
Et radius teretem metitur comminus orbem,
Ætherias zonas & rota quinque tenet.
E quibus extremæ geminæ sunt frigore pressæ,
Torrida per medium temperat una duas.
Inter quas medius stips surgens ibat in altum,
Ars & ab Astrologis culta retentat eum.
Huic caput alta petens onerabat circulus ingens,
Quem manibus geminis brachia tensa tenent.
Circulus astriferi formatus imagine cæli,

Quem signorum implet flammeus ordo decens.
Signa quater ternu hunc, sive astra errantia septem,
Lege, vice, exornant cursibus, orbe, locis.
Hinc aries, taurus, gemini, eancerque, leoque,
Virgoque cum curru, libraque, sive nepa.
Arcitenens, capricornus, aquarius, & duo pisces,
Circumdant orbem per sua signa poli.
Sol, Luna, & Mars, Cyllenі, Jovis, & Cytherea,
Et Saturne gravis, itis in orbe dies.
Nec tibi displiceant gentilia nomina, lector.
Ista vetustatis mos datur a patribus.
Septenis astris & signis his duodenis,
Dirigitur mensis, annus, & ipse dies.
Illa disbus eunt aptata, & mensibus ista,
Hebdomadis istis, constat & annus eis.
Arbor habebat ea, & folia, & pendentia poma,
Sicque vetustatem & mystica pluru dabat.
In foliis verba, in pomis intellige sensus,
Hac crebro accrescunt, illa bene usa cibant.
Hae patula nostra exercetur in arbore vita,
Semper ut a parvis editiora petat:
Sensus & humanus paulatim scandat ad alta,
Hunceque diu pigeat inferiora sequi.
Ethica Grammatica, Logica & mox jungitur illis,
Physica cum sociis artibus atque sedet.
Quarum suprema sedem sibi legit in arce
Qua legem astrorum continet atque poli.
Eloquium Mores, Logica illas alma sequatur,
Ut naturales res bene nosse queat.
Et convexa poli cantus terrasque peragret,
De mundi & rebus athera celsa petat.

III.

ALIA PICTURA,

in qua erat [a] imago terræ in modum orbis comprehensa.

Quo terra in speciem perstabat pulcra virago,
Qua puerum lactat, fruge replet calathum.
Turritumque caput, magni & sinuaminis anguem,
Inque manu clavem, cymbala, & arma vehens.
Hac coram galli, pecudes, torvique leones
Summissi stabant, sella & inanis erat.
Mobilis huic magni suberat vertigo vehicli,
Atque rota teretis circulus ibat ei.
Hac puerum lactat, quoniam nascentia pascit,
Tellurisque fovet cuncta creata simul.
In calathis fruges, magnus in turribus urbes,
Agricolæ ingenium signat in angue vafrum.
Panditur astute, in bruma quia clauditur annus,
Gestamen clavis hac vehit inde manu.
Cymbala sunt sonitus, fiunt qui agrestibus armis,
Factitat aut opifex quilibet arte sua.
Et quia pro patria cuncti confligere debent,
Effigies tellus hinc vehit arma tua.
Orbis stemma rota, signabant semina galli,
Orbis concepto semine multa dabit.
Olli subduntur pecudes, quia pabula ab illa
Summunt, nil & opis hac sine habere queunt.
Quodque subest illi rabies inimica leonum,
Hoc est quod tellus terrea cuncta domat.
Omnia cum sint mota, tamen nequit ipsa moveri,
Hinc fingebatur sella perennis ei.
Per sedes etiam mundi signantur honores,
Perpetuo quod eos nemo habiturus adit.

a *Imago terræ*) Magna Dea eadem quæ Tellus. Idcirco quæ Magnæ Deæ affingi solebant, eadem ad Terram physica ratione alii aliter referebant. Qua de re Augustinus ex Varrone multa lib. VII. de Civitate Dei, & Isidorus Originum VIII. cap. *De diis gentium*. De Tellure autem Dea vetus Romæ nondum opinor in lucem prolata restat Inscriptio.

DEÆ TELLURI
SACRUM
M. AURELIUS
THREPTUS
FECIT.

Alter in ulterius gaudet residere easbedru,
Hic sedet, hic sedit: hic it, & ille redit.
Inde vehebatur ourru, quod in aere pendet
Tellus, & levibus sustineatur uquis.
Hinc est de Domino verax quod lectio promit,
Illinc laudes enumerare studens,
Qui super immeosum Boreun extendit inane,
Et terru uppendit te super ipsu nihil.
Quodque rotis vehitur, mundi vertigo notutur,
Qui volucri cursu volvitur atque modo.
Stare videbatur terreoæ fortis imago,
Semper hubet quoniam ruru colens quod agas.
Hoc opus ut fieret Theodulfus Episcopus egi,
Et duplici officio rite vigere dedi.
Scilicet ut dapibus pascantur corporu lætis,
Inspectu & mentem orbis imago cibet.
Plus epulas animæ quam corpus dilige visor,
Vividu mens illic, his caro pollet hebes.
Calicu verbu sonent, dapibus hæc mensa redundet,
Et teneant nullum lividu dictu locum.
Totius orbis adest breviter depictu figuru:
Rem magoum in parvo corpore nosse dabit.
Hic amphitrite terrarum margine longo
Bruchiu protendit flumina cunctu vorans.
Inflatis buccis discordes undique fratres,
Insistunt orbi, sunt sua cuique locu.

IV.

a AD AIULFUM EPISCOPUM.

Hoc Aiulfe tibi, Præsul sanctissime, mitto
Teudulfus carmen exul ab exilio.
Nobilis & pulchru fuerus puer indolis olim,
Nunc vir es ornatus nobilitutis ope.
Quu fuit in puero docilis solertia parvo,
Nunc muoet in magoo dante Tonante viro.
Signa puer magna semper virentis habebus
Magna, docens magnum te fore forte virum.
Sic sutu promittuns fœcunda prumiu messis:
Sic tauri in vitulo formu patet tenero.
Ingenuas urtes studium tibi discere tandem
Extitit, & cultum his pectus habere satis.
At nunc divini tibi tradere dogmatu verbi
Est labor, & populis iuru refelle poli.
Quu tuos Grammatico sumebat poculu fonte,
Ambrosio mentes nunc bene rore rigas.
Vivere te sancte rumor dispergit ubique,
Magou per oru virum fat tuu famu volat.
Cuncta quis expedict laudis præconia vestru,
Quu Suitegandus iste referre solet?
Suitegandus, ubi probitas, verumque, fidesque,
Et bonu cunctu simul consociutu manent.
Hunc Deus, & probitas vitu, atque electio fratrum
Prætulerat functo me mediante gregi.
Sed mule livor edax, dolus, & pellucia fallax,
Præsulis u propriu sede removit eum.
Est Deus in cælo, proprio hunc qui reddas ovili,
Curu sit & propriè quu fuit ante gregis.
Hic de parte tulit vestru mihi verbu benignu,
Et mihi præsentem te dedit ore suo.
Dum bonu vestru mihi narrat, me persovet ægrum,
Actibus eque tuis mens meu læta manet.
Hic vice res studet a nobis hæc quærere quusdam
Vestru, & responsum quod tibi portet habet.
Retulit ille mihi studiumque, decusque, modumque,
Quo vehis officii ponderu digni tui.

---

a *Ad Ajulfum Episcopum*) Agiulfum, sive Aigulfum, Bituricensem primæ sedis Patriarcham, sic enim appellat. Vir fuit etiam dum viveret sanctitatis fama conspicuus. Judex cum aliis Episcopis electus ab Ebone Remensi anno dcccxxxv. Ex hac vero epistola liquet Episcopum jam fuisse cum Theodulfus Andegavis exularet, hoc est ante annum dcccxx. contra quam vulgo tradunt, qui de Episcopis Bituricensium scripserunt. *Si.*

Qualiter exemplis & verbis ferre ducatum
Non cessas populis ad pia regna poli.
Et bona magna gerens, ut agas majora precamur,
Poscimus optatam ut det tibi Christus opem.
Sunt exempla tibi patrum sectanda priorum,
Exemplo & verbis ut doceare tuis.
Et tua continuis crescat doctrina diebus,
Atque ut qui caput es per pia membra meet.
Es Patriarchali prima prælatus honore
Sedis, & alma patrum est subdita turba tibi.
Inde manere tibi prudens sollertia debet,
Omnibus ut specimen sit, decus, ordo, modus.
Quo magis es celsus, humilis magis esse memento,
Gratia te altithroni ditet ut alma Dei.
Esto bonis agnus, leo fervidus esto malignis,
Pars amet ista patrem, ut illa pavescat herum,
Cumque piis fueris pius, & districtus acerbis,
Te pars hæc matrem sentiat, illa patrem.
Sic tibi larga manus, placidum cor, dulcia verba:
Sis probus & sollers, promptus ad omne bonum.
Sed quid ago, vel quo me nunc mea fistula ducit?
Doctoris similis sum modo factus ego.
Te precor interea, nostræ memor esto ruinæ,
Oratu & precibus fors mala nostra leves.
Forsan te orante, fratrumque juvante caterva,
Omnipotens veniam det miserando mihi.
Et nos exilio relevet miseratus ab isto,
Joseph qui exemit carcere, sive Petrum.
Ipse Deo fateor peccamina multa peregi,
Quæ superant numero temet arena maris,
Et pluviæ guttas, maris undam, sidera cæli,
Herbarum frutices, germina cuncta soli.
Hæc sunt ærumnas ego cur sum missus in istas,
Esse nec ut debent sunt mala tanta mihi.
Non regi aut proli, non ejus crede jugali
Peccavi, ut meritis hæc mala tanta veham.
a *Crede meis verbis, frater sanctissime, crede,*
Me objecti haudquaquam criminis esse reum.
Perderet ut sceptrum, vitam, propriumque nepotem,
Hæc tria sum nunquam consiliatus ego.
Addimus & quartum: mihi non fuit illa voluntas,
Utcumque ut rerum hæc mala tanta forent.
Hoc ego clamavi, clamo, clamabo per ævum,
Hæc donec anima membra liquor vegetat.
Qui modo non credit, cogetur credere tandem,
Ventum erit ut magni judicis ante thronum.
Qui mihi testis erit pius & justissimus ultor,
Omnia cui semper nuda & aperta manent.
Qui non acceptat personas, munera sive
Diligit, æquum æquus diligit omne bonum.
Ejus in adspectu falsissima cuncta peribunt:
Hic meus alterius non ope testis eget.
Me tua care fovet dulcis compassio frater,
Tristitiaque mea pars tibi magna manet.
Det pater altithronus, cælum terramque gubernans,
Lætitiæ nostræ ut postmodo compos eas.
Te scio cunctorum redimitum flore bonorum,
Lampade virtutum seu rutilare satis.
Sit tibi vita, salus, & Christi gratia regis,
Extet & omnipotens fautor ubique tibi,
Vive Deo felix per tempora longa sacerdos,
Deque bono in melius profice rite, Vale.

---

a *Crede meis verbis*) Insimulabatur Theodulfus tanquam particeps conjurationis Bernardi regis adversus Ludovicum patruum. Pernegat ille se huic crimini affinem, nec in hac tantum epistola, verum etiam in sequenti.

Non est confessus Præsul, & ipse perit.
Et quamquam ei spes veniæ ostendebatur, si innocret, flecti tamen non potuit. Quare excipiendus erat Thegano, cum Episcopos in hoc judicio sua in confessione depositos affirmavit.

V.

[a] AD MODUINUM EPISCOPUM.

Theodulfus Modoino suo salutem.

Hoc Modoine tibi Teudulfus dirigit exul
Summo Pontificum ternuus ecce melos.
Ito Thalia celer, celeri transcurre volatu,
Nec mora, nec tibi sit ulla in eundo quies.
Donec pervenias Modoini ad tecta beati,
Præsulis eximii, Pontificisque pii.
Ad quem mox veniens genibus revoluta jacebis,
Jusserit & si te surgere, surge celer.
Basia confestim manibus donabis amicis,
Et spectans patulam fessa tacebis humum.
At si te rogitet qua sis, & cujus, & unde,
Fare age, prome animo singula dicta tuo.
Sum Theudulfi Erato, veniens de carceris antro
Ejus, ubi immensus hunc tuus arit amor.
Exul, inops, pauper, tristissimus, anxius, angens,
Spretus & afflictus est ubi, sive dolens.
Forsan & ipse roget quid agam, me vivere dices
Vita, qua melior mors bona forte foret.
Aut legit, aut docet, aut laudum pia munia complet
Cunctipatri Domino, qui regit arva, polum.
Hunc pro te poscit, pro se sive ordine cleri,
Pro populi & regi proque salute ducum.
Me tibi transmisit, hujus tibi dico salutes,
Subdita sunt cujus verba canenda tibi.
Obsecro, frater amans, nostri memor esse memento,
Frater pars animi portio magna mei.
Mens tua sit semper nostros miserata labores,
Nostra est nota tibi quod bene causa rei.
Quo mage res nota est, magis inde adhibeto laborem:
Sic medicus morbum dum videt, arte fugat.
Fumea præsentis pereunt scis gaudia mundi:
Nunquam fraternus sed perit almus amor.
Me modo pluris amas, quanquam me semper amasses,
Ægrum aliis natum plus pia mater amat.
Fessis opto libens certa succurrere rebus,
Et fratrum mentes sollicitato pias.
Unus ego quamvis sim, non est unius hæc res:
Quod factum est mihimet, esse potest alii.
Est commune malum, communis cura petenda est:
Quod nostrum est hodie, cras erit alterius.
Hac non quis frater timeat contagia demens,
Ne illi quæ nobis inrepat ista lues?
Febre solet febris, seu vulnere crescere vulnus:
Sic multa ex uno fonte fluenta fluunt.
Hac mea si placidam sit nacta plaga medelam,
Pristinus & veniat morbo abeunte vigor.
Tale quid ulterius non pars inimica valebit
Appetere, & scelus hoc non leve prorsus erit.
Servus habet propriam & mendax ancillula legem,
Oppilio, pastor, nauta, subulcus, arans.
Pro dolor, amisit hanc solus Episcopus, ordo
Qui labefactatur nunc sine lege sua.
Debuit & qui aliis legalia promere jura,
Officii perdit jus sine jure sui.
Culpa facit sævum confessa perire latronem:
Non est confessus Præsul, & ecce perit,
Cumque suis egeant mundana negotia rebus,
Causa quibus justum possit habere modum:

---

a *Ad Moduinum Episcopum*) Episcopum Augustodunensem, qui judex item electus ab Ebone cum abdicaret. Ad hunc extat Flori Lugdunensis epistola typis olim Morelianis excusa. Sunt & aliæ duæ Flori ejusdem in Codice Petaviano dccxci, una prolixior pro Ecclesia Lugdunensi, *Egregio Modoino viro*, &c. altera brevior, in qua quia *dunum* vetere lingua Gallorum montem significat, Modoinum Augusti montis Episcopum vocat. Sic enim illum affatur.

Salve sancte parens, Christi venerande sacerdos,
Augusti montis pastor in arce potens.
Quem sacer illustrat meritis splendentibus ordo,
Doctrina & studium tollit ad astra pia.

Nostru egnit justo rationis pondere causa ,
Sævitia excepta , nullum habet ista modum ,
Non ibi testis inest , judex nec idoneus ullus ,
Non aliquod crimen ipse ego fassus eram .
Esto forem fussus , cujus censura valeret
Dedere judicii congrua frana mihi ?
Solius illud opus Romani Præsulis extat ,
Cujus ego a accepi pallia sancta manu .

Mittere cæu mihi libuit tibi carmina quædam ,
Nostra quibus lusit Musa jocosa parum .
Tempore præterea hoc quædam miracula visa
Dicuntur , breviter e quibus ista canam .

VI.

[b] DE FLUVIO QUI SICCATUS EST.

Est fluvius , Sartum Galli dixere priores ,
Perticus hunc gignit , & Meduana bibit
Fluctibus ille suis penetrans Cenomannica rura ,
Mœnia qui propter illius urbis abit .
Quo cives transire solent prope lintribus illum ,
Illic portentum non leve fecit eis .
Denique roscidulas tenebras cum aurora fugaret ,
Et solito peterent more fluenta homines :
Est propriis spoliatus aquis locus ille repertus ,
Qui rate seu remis pervius ante fuit .
Stantibus atque undis populus hinc inde stupebat ,
Alveus & plebem ad interiora vocat .
Nemo ratem quærit , nullus te navita poscit ,
Miranti populo sic stat aperta via .
Et metus atque rei novitas intrare vetabat
Primitus , & sensim cœpit abire metus .
Incipit esse vetus nova res , iteratur utrimque ,
Alterutrum ripam plebs petit atque pecus .
Pes vel eis siccus , modicum vel planta madescit ,
Dum populus gradiens itque reditque frequens .
Si olim tale vadum juvenis Leandrus haberet ,
Non foret insignis tam tibi luctus Ero .
Non ad piscandum quisquam fert rete vel hamum :
Saltibus atque manu qui volet illud agit .
Vir tumulandus erat ripa ulterioris in agro ,
Flentibus evehitur per loca sicca suis .
Illa sat urbs timuit , peteret ne se unda tumescens ,
Obrueretque simul compita , rura , domos .
Saxa patent ignota polo , polus ipse patescit
Saxis , cum propriam linqueret humor humum .
Qua vada nulla dabas pediti illic , Sarta , dedisti
Grande vadum caligas cum tua saxa stupent .
Sarta aliis vicibus hoc ipsum est passa duabus ,
Nec hoc nec procul hoc tempore , sive loco .
Quis neget antiqui Dominum meminisse trophæi ,
Quo fluvium scindit & Hierichunta quatit ?
A prima in quartam modus hic defluxerit horam :
Inde suas repetit post celer unda vias .
Nomina non ideo narrantum scripsimus istic ,
Sunt quoniam plures qui cecinere mihi .
At si nosse rei vis , lector , tempora gestæ

a *Accepi pallia*) Pallium Archiepiscopis tribui proprie solet. Conceditur tamen interdum etiam Episcopis non Metropolitanis , quemadmodum Syagrio Augustodunensi a Gregorio Magno concessum est, & Theodulfus ipsi os Papæ mano se accepisse testatur , Stephani IV. opinor , cui obviam missus a Ludovico Pio fuerat , cum veniret in Galliam. Sed inter utriusque pallium hoc discrimen , quod Syagrio ita datum ut transiret ad successores , Theodulfo non ita .

b *De fluvio qui siccatus est*) Id factum anno Christi dcccxx. die VIII. Februarii. Quod utrumque Theodulfus versibus suis significat. Annum quidem , cum Ludovici Pii , qui dcccxiv. inierat , septimum hunc numerat. Diem vero, cum Solem ait in XXII. Aquarii gradu tunc fuisse. Nam cum Solis ingressus in Aquarium Theodulfi sæculo ex die XVIII. Januarii subduci soleret , consequens erat , ut vigesimus secundus ab hinc dies octavus esset Februarii. Quod autem quartum exilii sui annum componit cum septimo Ludovici , sic accipiendum videtur , ut exilio suo imputet id tempus quo primum cum aliis detentus est sub finem anni dcccxvi. Alioqui sequenti tantum anno , post Pascha , gradu dejectus , atque in exilium , hoc est in monasterium relegatus est. Quo tempore Ludovici annus agebatur non septimus , sed octavus.

Accipe, promemus sub brevitate tibi.
Septimus hic agitur decuerens lubricus annus,
Quod Hludovice tibi regna paterna manent.
Exilii quartus, meritis non denique nostris,
Volvitur infanstus ager & ecce mei.
Forsan nosse diem vis, hanc quoque disce, canemus,
Ut res ambiguum possit habere nihil.
Bis partem undenam solidi rota Solis Aquari
Scanderat, in sexta Lunaque piscis erat.
Tale quid adseverant te flumen Idonea passum,
Hac quod ab urbe fluens sat prope Sarta bibit.
Quære locum ex aliis, diei tibi tempora dicam,
Crastina præfatæ res fuit ista rei.
Hunc quoque defectum quod passa sit Angera dicunt,
Sed locus atque dies sunt mihi nota minus.
Nam grandi studio perquirimus ista, quod illi
Qui narrant per me nosse futura volunt.
Non id aperta canit, nec erit vox semper operta:
Tempore namque manent ista canenda suo.

VII.
DE PUGNA AVIUM IN TERRA TOLOSA.

Rebus & exemplis quædam bene nosse valemus:
Cum non divinem, hæc scio res quid agat.
Miraque sunt per idem tempus cum plurima visa,
Hoc etiam visum est quod recitare paro.
Quod mihi Gairardus retulit, Paschasius illi:
Hic audita mihi, visa sed ille refert.
Nempe Tolosani locus est rurisque Caturci
Extimus, hoc finit pagus uterque loco.
Illic campus inest, cujus sunt extima sylvis
Cincta, hominesque manent non satis inde procul.
Quem volucres magno complerunt impete multæ,
Planitie inque ejus multa resedit avis.
Quas fluvius, quas nemus habet, quas squalida rura,
Quæ scopulis nidos composuisse solent,
Quis tibus est varius, cantus, color, atque volatus,
Penna, ungues, rostrum, mos, locus, officium.
Nam zephyri pars has, Aquilonis vexerat illas,
Partem & utramque putes signa habuisse sua.
Sederunt campis acies altrinsecus illis,
Et spatium extabat inter utrasque aliquod.
Inter utramque aciem legatos ire putares,
Qui pugnæ aut pacis jura referre parent.
Interea alterutro paucæ ex utraque volabant
Parte, vices complent ista vel illa suas.
Egerit illa nihil quod tunc legatio pacis
Sorte patet, post hanc grandia bella cient.
Utque diu Pœnos inter populumque Quiritum
Currunt legati donec in arma ruant:
Haud secus inter eas, postquam sat utrimque volatum,
Vi qua quæque valet in fera bella ruunt.
Ardent ad pugnam volucrum hinc inde manipli,
Cumque ala ala coit, cumque cohorte cohors.
Vis est militiæ diversa, sed una voluntas,
Quod major miles, vult quoque parvus idem.
Nullum opus aut currus, nullum aut habet usus equorum,
Usus abest chalybis, spicula nulla volant.
Pro galea crista est, pro cuspide rostra vel ungues,
Et sua pro lituis carmina quæque sonant.
Ala levis parmam, volucris fert pinnula sicam,
Et thoracis habet pluma minuta locum.
Jamque dies sextus conventus fluxerat hujus:
Certatim in bellum parte ab utraque ruunt.
Inque vicem laniant se hinc morsibus, ictibus illinc,
Ingenti bellum surgit utrimque animo.
Hinc Rutulos, illinc videas consurgere Teucros,
Sævire & martem parte ab utraque ferum.
Glans cadit autumno veluti de stipite querna,
Maturum & folium jam veniente gelu.

Non aliter avium moriens exercitus illic
Decidit, & magna strage replevit humum.
Nam teres æstivis impletur ut area granis,
Campus ita extincta sic ave plenus erat.
A Borea in Boream veniens pars parva reversa est,
Tota in utraque cohors parte perempta jacet.
Res sonat istu, venit populus, factumque stupescunt:
Mirantur varia membra jacentis avis.
Ipse Tolosana [a] *Præsul quoque venit ab urbe*
Mantio, plebs rogat hac ules an esca fiat.
Inlicitis spretis licitas adsumite, dixit,
Plaustra onerant avibus, in sua quisque redit.

VIII.

DE PUGNA AVIUM SIMILI SUPERIORI.

Tale quid hoc etiam patratum tempore nobis
Fama dedit velox multa per ora volans.
Qui Romam Romaque meant remeantque, canunt hoc:
Inter quos mulier hic bona testis inest,
Oratum hac Turono Romam petit, inde reversa
Presbytero Arbaldo rem canit, ille mihi.
Denique circa Ararim pigrum, Rhodanumque rapacem;
Ut supra, volucrum pugna peracta fuit.
Quo rigidas inter cautes, densasque paludes.
Pauca patent planis obsita rura locis.
Illic, ut perhibent, venit genus omne volantum;
Quos Europa tuus nutrit opimus ager.
Pars sedet in scopulis, residet pars plana per arva,
Arboreis ramis pars quoque multa sedet.
Militia in geminam partem distincta juventus
Utraque conflictum pars meditatur hians.
Quatuor accipitres veniunt hinc, quatuor illinc;
Quatuor & totidem parte ab utraque capi.
Primo hi congressu perimunt se hinc inde vicissim,
Accipitrem accipiter, seu caput ipse caput.
Rostra instant rostris, confligunt unguibus ungues,
Quo paria arma vehunt, hinc mage se perimunt.
Egit id Æmathiis populus Romanus in arvis,
Cum fera bella gerunt, hinc socer, inde gener.
Cum frater fratrem perimit, vel amicus amicum,
Quando pares aquilas & paria arma vehunt.
Nempe duæ volucres magna evasisse feruntur,
Quæ non pugnarunt: cetera turba jacet.
Utraque pars vincit, mulcet victoria neutram;
Utrimque oppletam strage reliquit humum.
Ut furor Hannibalis complevit funere Cannas,
Funere sic avium hæc rura repleta manent.
Singula quis referat, qua, quo, cur, quando, vel unde,
Monstrata hac crebro tempore signa patent?

Quando erit illa dies, cum nostrum intrabis in hortum,
Atque leges nostras ungue libente rosas?
Et tua magna sitis mage seu mage crescere gliscet,
Dum quod semper amas carmine plenus eris?
Si qua istis fuerint, ut erunt, vitiosa camenis,
Parce precor, scriptor non mihi doctus inest.
Quæso tuum nobis fidum transmitte ministrum,
Qui tua grata mihi perferat orsa. Vale,

---

a *Præsul Mantio*) Tolosani hujus Episcopi notitiam uni Theodulfo debemus. Præter hunc enim locum, nulla ejus hactenus reperta est mentio.

IX.

MODOINI AD TEUDULFUM EXULEM.

Modoinus indignus Episcopus Theodulfo suo.

LUdere uemo poteſt verſu ſine lege polito,
Nempe loqui recte nec valet arte carens.
Sed prius accipiter oce sentas vincere in armis,
Quam inſtructus proprii hoc more parentis agat.
Utiliter puer in primis non militat annis,
Digna ſed expertus præmia tyro capit.
Non audet nam nauta ratem intrare abſque paratu,
Tentaos navigeras Tiphys in armis aquas.
Arte rudis cum ſim, ſic me quoque poſſe negabo
Reſpondere tuis verſibus eximiis.
Vilis apud doctos oamqoe eſt mea muſa poetas:
Condere ob hoc nullum carmine nitor opus.
Sed me cunctantem compellit epiſtola veſtra
Carmioa jam numeris ſcribere diſparibus.
Et molli durum nunc cera inducere ferrum
Cogor, & inſueto texere verba modo.
Quio immo immodicus dicendum eſt rite libellus
Attulit en miſſus quod mihi veſter opus.
Audiſti antiquos verbis ita ludere amicis,
Sæpe etiam didici hoc & ab ore tuo,
Muſarum quod inops norit non antra poeta:
Sed dici de me hoc quoque jure poteſt.
Nonnulli affirmant etiam inſaoire poetas,
Carmina dum ſtatuunt mente carere ſua.
At nobis iotegra manet mens ipſa, nec audet
Longius amiſſo ordine abire ſuo.
Scandala ſed propter vitanda nec appetit alta,
Cootenta eſt modico nam moderata loco.
Fac Theodulſe meos verſus adverte benigne,
Nec ſint deſpecta carmina noſtra tibi.
Nolo venenato noſtra unquam dente laceſſas,
Sed ſint judicio carmioa tuta tuo.
Si qua meis fortaſſe, ut erunt, errata camœnis,
Cernuus hæc æquis reſpice quæſo oculis.
Sæpe queror caſum deflendo inſontis amici,
More fluunt lacryma amois ab ore meo.
Sæpe tuam ingeminans luxi flens ipſe ruinam:
Pro dolor, amiſſo Præſul honore peris.
Exilium ionocuus pateris pertriſte ſacerdos,
Inclytus expertus Præſul inorme malum.
Nonnullis prodeſſe ſolet prudentia multa:
Læſus ab ingenio es pater ecce tuo.
Præcipue tua magna tibi ſapieotia ſoli
Obſuit, quod habes triſte paravit onus.
Livor edax petit alta fremens, conſternere tentans
Id quod ovans ſimplex pectore turba colit.
Neſcis ob iovidiam quod loogos Naſo labores
Pertulit, & patria pellitur ipſe ſua:
a Ipſe Severious magna eſt dejectus ab urbe
Coosul Romaoa clarus ab arce procul.
Magnus ab infeſto eſt agitatus milite vates
Virgilius, propriis exſpoliatus agris.
Vulnera ſæva ſuo fertur ſumpſiſſe tyranno
Seneca præcipuus, cæde Neronis obit.
Quid memorem ex noſtris plures ſudaſſe nefandum
Pro noſtra exilium religione pia?
Qui magis a magno colitur pius ipſe magiſtro,
Joannes dirum pertulit exilium.
Hilarius ſenſiſti ergaſtula tu quoque dira,
Miſſus in ignotum rege jubente locum.
Claviger ipſe Petrus nam, nec non & populorum
Doctor erat Paulus carceris in gremio.
Sed tamen hoc egit feritas inculta repugnans

a *Ipſe Severinus*) Boetius. De cauſis exilii Boetius ipſe paucis in Conſolatione ſua. De iiſdem, & de ſupplicio ejus, plura & eatenus inaudita vetus auctor in Excerptis, quæ pridem cum Ammiano Marcellino ex ſchedis noſtris edita ſunt ab Henrico Valeſio V. C.

Gentilis, fidei namque inimica pia.
Addo etiam quod adhuc rudis Ecclesiasticus ordo,
Informisque sua lege careret iners.
Deposita jam pace frui feritate serena
Debuit, & proprium jamque tenere modum.
Culpa sacerdotum facit hoc, quod vilis habetur
Ordo ministerii maximus ille sacri.
Inter eos effectus nullus fidus habetur,
Commendat sancto gratia quosque loco.
Nemo gemit miserans aliena incommoda vitæ,
Pro fratris pulsans utilitate sui.
Unusquisque studet terreno incumbere lucro,
Sectatur fragiles deliciosus opes.
Ex quorum me nolo putes numero tamen esse,
Qui fucata levi pectore verba ferunt:
Sed qui cessabo nunquam certare precando,
Pro reditu vestro quique laboro libens.
Ergo ego sollicito veteres tibi semper amicos,
Proque tuis damnis ambitiosus ero.
Hac te nosse reor, quoniam cito spargitur orde
Fama celer toto, aulica dicta gerens.
Sis quod ab infausta hac demum regione movendus,
Cæsaris ad nitidum limen iturus item,
Illius ante oculos venies, lætumque videbis
Jam dudum vultum qui tibi tristis erat.
Commissum scelus omne tibi dimittere mavult,
Si peccasse tamen te memorare velis.
Nam prodesse tibi confessio pura valebit,
Si te voce probas criminis esse reum.
Si te dissimulas de quo tibi crimine dicam
* f hic. *Scire, nota pro quo * huic situs ipse fores.*
Elige sed quid ages, & quod tibi cumque videtur
Consilium melius, mente teneto precor.
Sed mihimet melius visum est, ut sponte fatetur
Quodque negari ullo non valet ingenio.
Nullo alio superare modo puto principis iram
Posse, probes nisi te criminis esse reum.
Promittit, si te peccasse fateberis ipse,
Consilium Cæsar dedere velle tibi.
Nam tibi promittit veniet quod pristina virtus,
[a] *Amissum ut possis rursus adire gradum.*
Nescio frater amans, mage quid tibi scribere possim,
Cum sint hæc tota non tibi nota minus.
Luce mihi magna tu solis carior exstas,
Nil fateor quod amem te mage mundus habet.
[b] *Matfredum crebris appellat epistola dictis,*
Lectaque sunt vestra verba frequenter ei.
Ille valet lapsis optatam adhibere medelam,
Naufragioque pium ferre patrocinium.
Flebilis exhausto resonat vix carmine Musa,
Dicere quid possit nil habet illa magis.
Sed mandare aliquid dubitaret epistola vestra
Mirabar vestri cur mihi servitii.
Nullum unquam obsequium tibi nam mihi crede negabo,
Sed quodcumque jubes ipse libenter ago.
Idcirco hunc nostrum missum direximus ad te,
Quæcumque ut mandas ille mihi referat.
Quique proculdubio satis est, ut credo, fidelis,
Cujus ab ore mea currere verba vides.
Ipse tibi quæcumque roges sine fraude recenset,
Absque dolo nostra cuncta vice expediet.
Imber habet liquidas quot guttas, flumina pisces,
Emittit frondes quot nemus omne virens,
Area grana solet quot habere æstate, salutes
Tot tibi mitto, vale semper ubique pater.

a *Amissum rursus adire gradum*) Ut supra, *Pro dolor amisso, Præsul, honore peris*. Depositi enim fuerant Episcopi hujus conspirationis rei. Einhardus Annal. DCCCXVIII. *Episcopos synodali decreto depositos monasteriis mancipar ijussit*.

b *Matfredum*) Comitem, præcipuum tunc Imperii ministrum sub Ludovico. Ad hunc enim spectat Agobardi epistola cui titulus, *Virorum præstantissimo atque illustrissimo Matfredo*, ex qua intelligere est, quanta ejus esset apud Imperatorem auctoritas & gratia. Quanta vero ejusdem postea in illum perfidia fuerit, docuit duplex filiorum, Pippini primum, deinde Lotharii, adversus patrem conjuratio, in qua utraque inter præcipuos incentores a Thegano & aliis numeratur hic Matfredus.

THEODULFI
EPISCOPI AURELIANENSIS
CARMINUM LIBER QUINTUS.

I.

CONSOLATIO DE OBITU CUJUSDAM FRATRIS.

Si nova nunc fierent tantarum exordia rerum,
Jam novus usus eis nunc adhibendus erat.
Sed quia trita rei jam dudum est semita tanta,
Ergo hanc majorum prisca tenenda via est.
Mundus ab usque chao varius hoc ordine cœpit;
Et consummandus hac quoque sorte manet.
Florigeræ sedis habitator maximus Adam
Sustulit hujusce conditionis onus.
Ignibus ætheriis quamquam Abel hostia capta est;
Fraternos ictus hic moriendo tulit.
Aspera quamquam Enoch sibi mors miretur ademptum;
Quamvis sera, illum est appetitura tamen.
Mortuus est Noe, spes orbis, pater atque secundus,
Qui vixit multas inclytus inter aquas.
Sem quoque, mutato [a] rex est qui nomine justus;
[b] Verique oblator rite sacrificii.
Ignis Achæmenii vincens incendia, victus
Mortuus est Abraham, norma decus fidei.
Atque Isaac sanctus, sterili de matre creatus;
Inque typo oblatus rex bone Christe tuo.
Nec minus & Jacob, Domini luctamine dignus
Qui patris atque Dei fit benedictus ope.
Nobilis atque ejus proles, magnusque senatus;
Quorum ingens Joseph gloria justus erat.
Post mala quæ pendit, pro quis bona plura rependit.
Extremum moriens clausit & ipse diem.
Loth Sodomam vitans mortem vitare nequivit;
Tutam & sulphureis ignibus illa vorat.
Mortuus Moyses, quo non fuit aptior alter
Legem ferre Dei, conloquioque frui.
Sacricola & frater, redimitus murice & auro;
Cui frons & sanctum sancta vehebat onus.
Nun sacra sua proles, pollens Jordanis ad amnem;
Partitur populo qui pia rura pio.
Aspera Judicibus non est incognita sors hæc,
Quorum actu populus liber ab hoste fuit.
Nec fuit eximius Samuel hoc fœnore liber,
Qui eluit a puero dogmate, lege, fide.
Mortuus est David qui stravit cæde Goliat,
Comptus regno, armis, carminibusque sacris.
Et Salomon sapiens, sancti constructor asyli,
Post decus immensum, divitias & opes.
Necnon & regum & vatum pius ordo priorum;
Post sceptra & verbi famina sancta Dei.
Pontifices celebres, & vatum summus Esaias,
Post sancta oracla hanc arripuere viam.
Tu Pharii regis Josias tela tulisti,

---

a *Rex nomine justus.*) Melchisedech, cujus nomen justitiæ regem sonat. Ex eorum ergo sententia loquitur, cui cum Hebræis Sem ipsum Noe filium fuisse censuerunt.

b *Veri oblator sacrificii*) Quia panem & vinum offerens, typum gessit oblationis Christi, ejusque mensæ, in qua sub panis & vini figura ejus carne pascimur, & sanguine potamur. Titulus altaris Lugduni ab Agobardo positi.

Hæc Christi mensa est, hic cælica sumitur esca,
Hic bibitur roseus agni cruore latex.
Utitur his dapibus Christi plebs, quam ordine miro
Unda cruor, corpus, diluit, emit, alit.
Antistes opus hoc Agobardus supplice voto
Protulit, & Christo rite sacrando dedit.
Argentum rutilo certatim ubi fulgurat auro.
Marmore cum vario picta cupressus olet.

Et in corporali pallula.

Convivis Christi cælestis mensa paratur,
Sumitur hic vivus divino munere panis,
Mista etiam bibitur agni cum sanguine lympha,
Sic nos unda lavat, redimit cruor, & caro pascit.

Qui cultu in Domini, pro dolor, aptus eras.
Vectus & Helias quamvit conscendit ad alta,
Mort dilata illi, non sit adempta tamen.
Mortuus Helisei quamvis ex osse resurgat,
Mortuus hic surgis, mortuus ille jacet.
Ne moriatur habet Jonas vitale sepulcrum,
Quam surgens vincit, mortem obeundo subit.
Tangere quemque truces sanctum timuere leones;
Appetere hunc mortis non timet atra dies.
Igne sacra fidei pueri extinxere caminum,
Sed leti nequeunt exsuperare rogum.
Ezechiel moritur post visum sedis herilis,
Postque arcana Dei mystica plura videt.
Jusque sacerdotis retinens cum prole beata
Hesdras, qui templum restruit, ornat, amat.
Et Hierusalis instaurantes mœnia sancta,
Zorobabel justus, Neemiasque pius.
Atque instauranda texunt qui oracula gentis,
Zacharias vates, Aggeus atque sacer.
Hester, & exuperant Aman Mardocheus iniquum,
Israelitarum qui populum eripiunt.
Casibus horrendis Raphael Tobinque nurumque
Eximit, haudquaquam mortis ab ore tamen.
Incestos Judith compescuit ense furores,
Te non compescit mortis iniqua lues.
Zacharias & annus superant facunda querelas,
Non superans ictus mors sed acerba suos.
Nec homo cælestis, terrenusque Angelus, aptans
Promptus iter Domino, hac sorte alienus inest.
Sed fera mors quid aget, aliis trux, improba, sæva,
Cum vita auctorem perniciosa petit?
Qui te morte sua pressit, curvavit, abegit,
Et vita surgens qui patefecit iter:
Auctoremque tuum tenebrosa in tartara mersit,
Mentibus exemptum coulegitsque piis.
Petrus Apostolici princeps venerandus honoris,
Quo bene clavigero calica regna patent.
Dogmate Paule viges penetrans secreta polorum,
Quem ingens exornat pœna, labor, studium.
Pectore de Domini dat pocula sumpta Joannes,
Quem pia virginitas, ejus & ornat amor.
Fulget Apostolicus sublimis & inclytus ordo,
Cum doctis socius discipulisque suis.
Martyrum & insignis splendescens lampade cœtus.
Turbaque confestrix, virgineusque chorus.
Quamvis celsa anima, mortali stirpe creati
Debita persolvunt mors inamata tibi.
Nomina difficile est cunctorum posse referri,
Qui sunt, qui fuerint, quos fore det Dominus.
Sint meriti cujuscumque, horum nullus ab ævo
Hac tamen immunis conditione manet.
Denique rex magnus David sanctusque prophetes
Afflatus sancto carmine cantat ita.
Est quis homo vivens, qui te non pessima rerum
Mors trahat, & visu possit abesse tuo?
Eruet aut animam propriam quis manibus imis,
Illorum & sæva quis eruisse manu?
Mos hic ab usque chao mortalia germina pressit,
Atque sua mundum lege subegit atrox.
Conditionis enim hujusce debita solvit
Frater pro cujus carmina morte damus.

II.
DE [a] SEPTEM VITIIS CAPITALIBUS.

*** ([b] Desunt plurima.) ***

Contriti & cordis sacra parare Deo.
Tristitia hac ratione viget, hac lege tenetur,

---

a *De septem vitiis capitalibus*) Acephalo poemati quis titulus fuerit nescimus, nos temere hunc indidimus, tum ne nullus esset, tum quod ab argumento reipsa non abhorret. De his enim septem, ut vocat, cladibus differit.

b *Desunt plurima*) Hiatus hic defectum notat quaternionis unius, qui ad nos non pervenit. In eo,

Mentibus hac sanctis gaudia magna parat.
Felices, inquit Dominus rex, qui modò fletis,
Egregius vobis post quia risus erit.
Cor sapientis ubi sapiens mœstissima dixit
Res est, & stulti sunt ubi læta quidem.
Nempe ait & miseri venerandus Apostolus esse,
Et vestris sedeat plangere flere animis.
Suscipiat luctus risus & gaudia mœror
Vestra, sed hac satagens dogmata sancta dabat.
Omnia quis propriis poterit describere chartis,
Quæ de hac re sparsim pagina sancta canit?
Altera, quam gignit furor & confusio mentis,
Seguitiesque nocens nil rationis habens.
Non animum hæc purgat, sed iniquo turbine turbat.
Quem turbare valet, emaculare nequit:
Hanc fovet anxietas, hanc desperatio gignit,
Deque sui nigri flumine lactis alit.
Tertius horrenda exoritur modus improbus iræ
Gignere quin etiam damna caduca solent.
Cum desiderio est mens aut perculsa timore,
Carpitur aut cæco desidiosa rogo:
Est plerumque sua sic excæcata furore,
Ut sit quid dicat nescia, vel quid agat.
Est & ei sine clade dolor, sine namine mœror,
Intima sed cordis nubilus error habet.
Hanc modo somnus habet, moda tarda silentia prensant
Ambulat & stertit, murmurat atque tacet.
Somniat hic oculis residens ignavus apertis,
Nilque laquens sese dicere multa putat.
Actus h bes, secessus iners, oblivia pigra
Sunt, & nil fixum mente vel ore vehit.
Ut ratis in pelago, cui non est navita, certa
Ad lata nulla volat, sed vaga oberrat aquas.
Sic mens ex.stivia ignava caligine pressa,
Per pelagus sensus itque reditque sui.
Collaquiis fratrum crebris hæc noxa fatiscit,
Orandi adsiduum hanc quoque pellit onus.
Et fugat eloquium, fugat hanc & lectio sancta,
Sudum hujus jubaris nubs tenebrosa fugit.
Marcida non vitii perstabunt tædia tanti,
Virtutum si harum sint agitata manu.
Ignibus ut ceræ, glacies ut sole liquescunt,
Igne liquor modicus, ut perit amne rogus.
Desidis haud aliter labefacta pericula morbi
Tab scent penitus vi perimente pia.
Si mentem ratio vegetet, componat, & ornet,
Mox vitiorum inient larvea monstra fugam.
Corporis in membris hebes est substantia nostra,
In ratione viget, est ubi imago Dei.
Ira furens sequitur spumanti fervida rictu,
Luminaque intorquet felle cruenta tetro.
Impia cui dirum tribuit Bellona flagellum,
Quo mentes hominum in jurgia sæva movet.
Atque lacessitis sociis hinc inde ministrat
Arma, quibus perimat pacis amara bonum.
Quis inol scat atrox scelus, & discordia crescat,
Et male fraternus oppetat almus amor.
Sæva quibus dentur vitiis alimenta cruentis,
Et eluat omne nefas cum legione sua.
Et virtutum eadem cuneus veniente fatiscat,
Et præcepta fiant irrita sancta Dei.
Quæ nisi pacata nequeunt insidere menti,
Haudquaquam esse valent est furor ater ubi.
Lex videt iratum, hanc cernere negligit ipse,
Vult illa ulcisci, hic cæcus oberrat iners.
Hac abeunt veniente modestia, pax, pietasque,
Omne hæc præcipitat mentis ab arce bonum.
Ut maris atra movent ventorum prælia fluctus,
Nec tranquilla ejus esse elementa sinunt.

ut comperi, principem locum tenebat vulgatum Carmen de Phœnice, *Est locus in primo felix Oriente*, &c. ita ut hujus auctorem qui ignorabatur, Theodulfum deinceps laudare liceat.

Aut

Aut nemus ac placidum Zephyru turbatur & Euro,
Atque arbusta sonant, robora pulsa ruant.
Haud secus ira movet humanas perfida mentes,
Esse nec infelix corda quieta sinit.
Illias in praecept mentes insania ducit,
Nec patitur proprium has retinere statum.
Amputat & sensus, phrenesis imitata cerebri,
Quid gerat aut dicat nosse maligna vetat.
Hinc livor ora tegit, tremor hiac & concutit artus,
Lumina Gorgoneo saevius igne micant.
Ore fremit, manibusque ferit, furit impete grandi,
Omnia qua gessit nec meminisse valet.
Jungitur Eumenidum stygiis male sana choreis,
Et Phlegetontais effera virginibus.
Caelicolis aliena choris, ubi principe Christo
Inclyta pro meritis praemia miles habet.
Pax ubi regnat ovans, amor inclytas, ordo beatus,
Emicat aetheriis arx ubi sancta tholis.
Est etiam interdum zelus, qui dicitur ira
Provida, pro recti quando adhibetur ope.
Per quam constanter vitiis obsistitur atris,
Ejus & instinctu res mala pulsa fugit.
Estque favere malum vitiis, obsistere dignum,
Hat fugat iratus, desidiosus alit.
Si tamen iratus cupit emendabilis ut sit
It qui corrigitur, hac manet ira levis.
At bona si taedeat, delectant pessima quaeque,
Est haec ira gravis, res & acerba nimis.
Mergit in haec odii cumulo barathra maligni,
Quod ducit miseros ad Stygis ima viros.
Est namque ira odium, quando inveterata senescit,
Deque mala in pejus discit abire malum.
Cernis, ait Dominus, festucam in lumine fratris,
Inque trabem proprio negligis aspicere.
Ira levis festuca, trabes odium extat inorme,
Hac cito transcurrit, id remorando gravat.
Illa sonat leviter, tacitu illud corde gravescit,
Illa capit plagas, illud & exitium.
Iram animi levitas, odium creat illa malignum,
Carduus herba prius postmodu spina gravis.
De sermone levi exoritur grave crimen & atrum.
Ovo ita de tereti fit basiliscus atrox.
Sic nutrita diu rerum mala semina laedant,
Exstirpata nocent protinus orta nihil.
Si fit amor fratrum, saevam non itur ad iram,
Hac si defuerit, nulla manent odia.
Temperat aequanimis vitium hoc rationis honestas,
Aequi amor illius conterit ora caput.
Hocque modesta scelus perimit patientia dirum,
Qua est tutela boni, perniciesque mali.
Virtutum genitrix, nutrix, defensio, solers
Adversa hac inter has juvat atque fovet.
Frangere qua novit vitiorum spicula saeva,
Atque suis horum arma pavenda terit.
Parma fides, thorax spes, cui dilectio cassis
Est, quibus inlisi mucro perit chalybis.
Qui impactus resilire solet, atque retusa,
In partes ferus & frusta minuta jacet.
Cui major quo ictus, major fractura patescit
Longius & sparsim frusta caduca volant.
Postquam amisit homo immortalis gaudia vitae,
Coepit & hunc misera mortis acerba lues,
Donec ad antiqua redeat primordia vitae,
Semper & est nobis hinc labor, inde timor.
Quo nos alma tua refovent patientia vires,
Atque tuis armis tuta caterva sumus.
Inclyta haec sanctis tribuit solatia cunctis,
Quis ut tuti essent urbs veneranda fuit.
Quos numerare vetat brevitas en istius odae,
Qui patienter opes promeruere poli.
E quibus unus erat comes huic fidissimus Job,
Haeserat atque illi vis ea fida comes.
Virtutes in eo viguere, & copia rerum,

Pollebatque cluens omnibus ille bonis.
Prole, domo, pecudum servorumque agmine felix,
Atque quod his magis est jure, timore Dei.
Invidus armat in hunc sua spicula comminus hostis,
Et murum mentis machina magna ferit.
Temporis in puncto cunctis spoliatus ademptis,
Destitit & dominus, destitit esse pater.
Prosperitas fugit hunc, fugiunt pia dona salutis,
Quod ferat, aut habeat, nil nisi morbus inest.
Pro famulis vermes, pro rebus tabo remansit,
Pro sobole stercus, proque peplo sanies.
Hinc tormenta premunt, ferit os hunc conjugis illinc
Ejus amicorum spicula murus habet.
O memor antiqui sceleris, per conjugis ut tu
Rebare, ut primum, hunc vincere posse virum.
Sed juvat hunc ratio, juvat & patientia mater,.
Quis bene mens ejus tuta duabus erat.
Prospera quem justum, patientem adversa tulere,
Hinc bona componit, destruit inde mala.
Cui ratio galeam prabet, patientia parmam,
Quis labefactatus sit furor ira tuus.
Hac sequitur vitia scelerata superbia mater,
Et regina mali, dux & origo doli.
Qua quamquam vitiis cunctis alimenta ministret,
Quod peccare valet hac sine nullus homo:
In geminum duplicata tamen consurgit hiulcum,
Atque biceps formas res habet una duas.
Prima manet probrosus aperta superbia morbus,
Altera ventosa laudis inane scelus.
Seu soror est ejus, seu neptis, filia sive,
Trux natura tamen una duabus inest.
Gloria vana tibi quadruplex jactantia gliscit,
Quatuor & plagis percutis atra plagas.
Sunt quibus est donum, sed danti nescia turba
Detrectant grates reddere rite Deo.
Et sunt qui sibimet meritorum insignia fingunt,
Atque illis tribuunt non sua dona Deo.
Ast alii donum nec habent, nec habere valebunt,
Sed tumido sese corde habere putant.
Nulla reor homini est major jactantia, quam qui
Se solum quiddam posse vel esse putat.
Angelus inde ruit, quoniam se solius unum
Esse potestatis est ratus & jubaris,
Proque polo sudo tetrum est mercatus Avernum,
Exter & Angelico est factus honore miser.
Scinditur in partes inflata superbia ternans,
Sicque triceps trino Cerberus ore vorat.
Denique prima in eis quibus est transgressio legis,
Quem dum quis temnit, jure superbus inest.
Linquitur & toties, quoties obsistitur illi,
Tunc peccat quis cum quod vetat illa facit.
Idcirco initium peccati lex canit illam,
Linquere jussa Dei hac quod sine nemo valet.
Qua jubet ergo fiant, vetat & qua exotica sunto
Lex pia, tunc procul est omne opus honorificum.
Porro alii affectant socios contemnere cunctos,
Et quod habent, solos semet habere putant.
Estque secunda horum, legis custodia quorum
Protinus inflari corda superba facit.
Unde forent humiles, certant inde esse superbi,
Mercanturque boni munere grande malum.
Hoc Pharisea sacri facis in testudine templi,
Me miserum, plures hoc modo prorsus agunt.
Ut gaza tuta manet docto custode reposita,
Servat mens humilis sic opus omne bonum.
Tertia pars horum, quibus est inflatio morum,
Quos tumor elata mentis ad alta levat.
Subdier imperio qui dedignantur honesto,
Spernere majorum & dicta vel acta student.
Et quia discipuli probitatis inesse recusant,
Idcirco erroris turba magistra fiunt.
Nosseque qua ignorant nequeunt, quia posse putant se.
Sic male pracipites mens vaga fallit eos.

Namque unus cunctis extat modus iste superbis,
Se pretii ut magni semper inesse putent.
Fraternis nunquam adsensum prabere loquelis,
Omnibus & veri se meliora loqui.
Sensibus ingeniisque suis non ullius uti,
Spernere consilii seu melioris opem.
Falsaque ferre suis laudum praconia rebus,
Dispicere alterius dicta vel acta simul.
Despectis paribus, minimis, majoribus, atque
Jam sibi sive suis nil sociale putant.
Nil placida ratione gerunt, sic avia curva
Carpentes rectam deseruere viam.
Sed medicina Dei morbos excludit iniquos,
Et facit ut redeat officiosa salus.
Dum timet ergo animus virtutum luce carere,
Et vitiorum ægre nube nigrante tegi:
Pellitur extemplo tuus o jactantia morbus,
Nonque animum illectum gloria vana linit.
Morbida seu-ve abicie metus & contagia pestis,
Sic sordes ædis aspera scopa abigit.
Teque superba lues, furor & ventose, repellit
Exemplum humilis regis, & ejus amor.
Et metus Angelica cælesti ex arce ruinæ,
Unde miser praeceps corde tumente ruit.
Ille superba loquens, de cælo in tartara mersus,
Horridus est dæmon, qui Angelus ante fuit.
At Dominus humilis veniens ex ætheris arce,
Agmina cælicolis terrea consociat.
Terreat ergo hominum genus illius atra ruina,
Mulceat ascensus & redimentis heri.
Mens elata cadit hominis, prostrata resurgit,
Quo mage juncta solo, sic mage juncta polo.
Descendendo subit, patitur scandendo ruinam,
Per numeros & eunt cuncta gradusque suos.
Omnia judicio sunt dispensanda superno,
Quod premit elatos, erigit & humiles.
Qua per prata parum vitiorum Musa measti.
In tepidi libri sistito fine gradum.
CLADIBUS *bis septem totum vastaverat orbem,*
Hisque triumphator totius orbis erat.
His genus humanum vitiis ferus hostis habebat
Captivum, his armis subdideratque sibi.
Perculit & primum probrosus ut ille parentem,
Illius in totum sic movet arma genus.
Et quibus hunc armis scelerata mente subegit,
His sibi progeniem subdere certat atrox.
Est gula namque vorax, sequitur hanc mœchia turpis,
Fraus & avaritia, seu scelus invidiæ,
Tristitia hinc segnis, furiosa morbus & ira,
Duxque harum his superest inde superba lues.
Arma sed hæc posuit Deus his contraria larvis,
Harum adnulletur quis sapienter opus.
Sic adhibet sapiens medicus contraria morbis
Arma e diverso, detur ut alma salus.
Frigida componens calidis humentia siccis,
Mollia cum duris, lenibus hirta etiam.
Sancta gula ingluviem superant jejunia fœdam,
Quæ mortale genus afficit, artat, agit.
Virgo pudicitia, speciosso compta decore,
Extinguit flammas, tetra libido, tuas.
Vincit avaritiam felix operatio dandi,
Dextera larga gerit cum pietatis opus.
Invidiam superat Domini, & dilectio fratrum,
Hujus & actu ejus omne satiscit opus.
Tristitiamque fugat fraterna locutio seguem,
Orandi & studium, lectio sive sacra.
At secura iram frangit patientia diram
Lenis, & illius spicula sæva terit.
Frangitur exemplis inflata superbia Christi,
Hancque metus pœnæ solvit, & almus amor.
Sic medicus hic per contraria sæpe medetur,
Fert & ab oppositis sæpe salutis opem.
Sæpe etiam per res similes conferre medelam

Vulneribus hujus assolet alma manus.
Longaque dat longis, adhibetque rotunda rotundis
Emplastra, & modulo vulneris aptat ea.
Ligno mors subiit, redit & vita inclyta ligno,
Illam gustus agit, hanc crucis altus honos.
Virgo vetus mortem, retulit nova virgo salutem,
Hac suadendo virum, hæc generando Deum.
Prisca virago viro letum fert, at nova Christum
Vivere discipulis nuntiat ecce piis.
Angue loquente subit morbus, pendente fatiscit,
Hoc squamosus atrox, ereus illud agit.
Esca dedit mortem, vitam concedit & esca:
Tunc dabat Eva nocens, das modo Christe potens.
Virga abit in colubrum, redit hinc in virgea membra;
Christus it in mortem, vivus & inde redit.
Virga potestatem signat, mortemque chelydrus:
Hinc bene succedunt ista vel illa sibi.
Dividit illa solum, peragit seu signa pavenda,
Quam retines legis inclyte Mose typo.
Convenit & mortis queat ut gestare figuram
Serpens, quod per eum mors maledicta subit.
Qua per prata parum vitiorum musa measti,
Tempus adest, isto sistito fine gradum.

III.

PARÆNESIS AD EPISCOPOS.

a *QUarte libelle tribus jam nunc succede peractis,*
Prævius & fratrum quo vocat ordo subi.
Famina qui mutis, qui dat vestigia claudis,
Qui his tulit auxilium, hic tibi posse ferat.
His generale fuit fundendum dogma per omnes,
Ast opus istud erit jam speciale tibi.
Primus habet sancta quadam documenta fidei,
Resque quibus notus est pius ejus apex.
Quo sit habenda modo breviter canit ipse secundus.
Quæ loca sint reprobis, quæve parata piis.
Tertius horrenda bellum cum gente gerendum
Edocet, & socios qua valet armat ope.
Fundamen fidei, fabrica incrementa salubris,
Hi bene componunt, dant pia jura loco.
Obsistunt vitiis, cives virtutibus armant,
Componuntque urbem milite, lege, fide.
Ipse sacerdotes ad mœnia nostra vocato,
Horumque obsequii sit tibi cura pii.
Horum te primum genibus prostrare memento,
Ut benedicaris cernuus inde roga.
Cum fueris sanctis manibus, gremiisque receptus,
Oribus & collis oscula ferre para.
Oscula cum dederint, supplex tamen oscula sume,
Teque locuturum scilicet esse cane.
At tibi cum fuerit concessa licentia fandi,
Excusa auctorem, qua potes, usque tuum.
Quod rem congressus non sim temerarius istam,
Mens nec præsumptrix cogat ad istud opus.
Nec me Præsulibus doctorem præfero sanctis,
Quorum vita mihi norma salutis inest.
Parva sed b in magna cum sim Levitide turba
Pars, placet ut patres qua queo sorte juvem.
Quique pio cupio, soleo, vel debeo voto,
His servire humilis, hisque favere libens.
Ut bene sella solo emineas, pulvillus & illi,
Est cura ut votis sit patris apta satis.
Linea crusque pedesque tegant talaria ut apte,
Qui super addatur campagus ipse decens.

a *Quarte libelle*) Partem hanc operis sui Theodulfus in quatuor libellos diviserat, quorum singuli quid continerent initio quarti nunc explicat. Ex his quatuor primi duo desiderantur cum parte tertii. Tertii enim pars altera, opinor, ea est quæ de conflictu vitiorum proxime antecessit. Ceterum cum in veteri Codice nulla usquam in ceteris librorum esset distinctio, in sex ipsi libros poemata omnia digessimus. Titulum etiam huic Opusculo, quo carebat, de nostro adjecimus.

b *In levitide turba*) Diaconum se duntaxat, cum hæc scriberet, aut inferioris gradus clericum fuisse significat. Ideoque excusat, quod officii sui admonere audeat Episcopos.

Fundere aquam palmis, mantilia ferre studemus
Impexo, tunicis instita longa damus.
Candida ut extensis niteat dalmatica rugis,
Fimbria neve erret huic sine lege levis.
Pallia ut ornate, chlamys ut bene pendeat ipsa
Certo, manusque caput sedula comit ei.
Est labor & digitis, si quæ sint, tollere sordes,
Plantis as toto subnitidare patrem.
Lumine de accenso si cera aut humor olivi
Defluit, hæc digitis veste fugantur item.
Occupat & faciem si sudor, tergimus illam,
Si pulvis vestes, exsutiendus erit.
Frigus ut abscedat, substramus pallia plantis:
Fervorem falsi flaminis aura fugat.
Tentet, ait Dominus, si cæcus ducere cæcum,
Corruet in foveam lapsus uterque simul.
Pravus & indoctus, cum sit prohibendus uterque,
Hic quod iniqua gerit, hic quia sancta tacet.
Adsoles ambabus constringi pedibus unus
Rector, si rector jure vocandus erit.
Qui nocet exemplo, qui non juvat arte docendi,
Quo nequit aut sua mens, aut aliena regi.
Improbat indoctos his verbis sanctus Esaias
Rectores, Domini verba sacrata canens.
Pastores ipsi non te, prudentia, norunt,
Sed speculatorum consio lusis egens.
Cæcaque quos graviter premit ignorantia cunctos,
Turbaque latrandi est viribus orba canum.
Heu facinus, heu grande nefas, cum norma salutis
Qui fore debuerat, fit via duxque mali.
Ipsius exemplo quotquot periere, malignis
Pro cunctis pœnas, ut reor, ipse dabit.
Sontior hic fure est, pradone & sontior atro,
Hic quia plus rebus, mentibus ipse nocet.
Externas hic tollit opes, hic intima vastat,
Namque animam carni quis super esse neget?
Est etiam qui recta docet, sed iniqua gerendo
Destruit hoc actu, quod struis oris ope.
Hic se perverso demens jaculatur ab actu,
Dum mala quæ gestis perpetrat, ore ferit.
Hic aliis prodest, sibimet prodesse recusat,
Atque aliis vivens mortuus ipse sibi est.
Hic mones esse alios, sibi sit sine mente, sed inde
Cerea lux aliis, fis cinis ipse tibi.
Est etiam gravis ille modus, quo pellere probra
Rite valet nullus, dummodo probra gerit.
Qua rogo forte queat sordens abstergere sordes,
Evigilare alios quem sopor altus habet?
Quæve jacens facies studeat relevare jacentes,
Aut curare paret vulnera vulnus habens?
Cessat ab ingluvie Præsul compescere ventris
Plebes, si dapibus pressus & ipse jacet.
Haud vetat hic vinum, si sese ingurgitet illo,
Ebrius haud populo sobrius esto canet.
Non vitia spernenda monet quibus ipse gravatur,
Virtutumque expers non iter aptat eis.
Compos avaritiæ non ejus voce fatiscit.
Quem ligat istius pestis adunca manus.
Non odii poterit mordaces solvere nodos,
Cujus mens odii monstra nefanda gerit.
Plebem tranquilla nequit his componere pace,
Qui nulla plebi pace ligatus suest.
Aut ira stimulos quibus armis frangere quibit,
Lurida quem prædam fecerit ira suam?
An sedeat vacuum quem vana superbia ventum
Perflat, si tensus flatibus ejus eat?
Quove modo poterit contemptum suadere mundi?
Hunc nisi contemnit, temnitur iste monens.
Quem favor humanus docuit mulcere potentes,
Quando hic judicibus jura tenere canet?
Aut dicet mistros pietatis lege tuendos,
Hos si quaque valet forte gravare gravat?
Quem levat aerio pendens jactantia fune,

Fertque in deterius ambitiosa lues,
Vivere jactantem jactans haud ille coercet,
Nec cuidam dicet ambitione care.
Qua forte examen magnum canet iste timendum,
Me miserum, quod non forsitan iste timet?
Cujus lingua operis proprii est frænata lupatis,
Probra aliena tacet, ne ferat aure sua.
Hic bona non suadet, quæ non fortasse peregit,
Et mala non prohibet, quæ miser ipse gerit.
Non ego, Pontificum dum vitam scribo malorum,
Aut decus ipse piis, aut mea musa tibi.
Pulchra nec urticis exuro lilia scabris,
Nec segetes dumis trux paliure tuis.
Mollibus in pratis miscentur mollia duris,
Noxia cum nitidis semina gestat ager.
Hortus aromaticis redolens pulcherrimus herbis,
Gestat nidorem sæpe cicuta tuum.
Nam mala mixta bonis, bona pravis, ire per ævum
Quis neget, aut dubitans diffateatur homo?
Namque revellendum vitioso semine purum
Crescere messis herus tempus in usque jubet.
Christi in ovile manent agnis cum lenibus hædi,
Expectatque pios dextra, sinistra reos.
Mystica permixtos ceperunt retia pisces:
Pars bona lecta viget, pars mala jacta perit.
Ecclesiæ quod ager, quod ovile & retia gestant,
Cur non gestabit carminis hujus opus?
Aut cur multorum non certet pingere mores,
Cunctorum mores emaculare parans?
Illius insignis radiabat lumine vestis,
Blanditiasque hominum visibus illa dabat.
At tibi virtutum dent ornamenta decorem,
Atque oculis cordis qua potes usque fave.
Illi erat in sacro pollens reverentia cultu,
Et decus in habitu pontificalis opis.
Sancta est in sancta tibimet reverentia matre,
Et vita studiis, actibus inque piis.
Aurea Pontificis cingebat lamina frontem,
Qua bis binus apex nomen herile dabat.
At tibi frons mentis cingatur sensibus almis,
Christum Evangelico vox & ab ore tonet.
Sint manifesti actus fidei, probitatis & æqui,
Qui sit virtutum quatuor ordo tibi.
Hi speculantur enim cunctorum comminus actus,
Providus ut proprium pastor ovile solet.
Sicque bonos & amant, & amandos jure fatentur,
Quosque ita firmatos ad meliora vocant.
At contra vitii reprimit quos pondus inorme,
Hos quacumque valent forte levare levant.
At si quos nequeunt vitiorum fasce levare,
Portandos adhibent hos patiendo sibi.
Quis aut vita bonum, aut suadet patientia fructum,
Dum hos emendant, hos tolerare parant.
Turba hæc est felix, o quantum distat ab ista,
Quæ sua non Domini lucra inhianter adit!
Quæ prodesse negat, tantum præesse laborat,
Hoc ad opus stertit, pervigil illud agit.
Quam fera contristant populi peccamina nunquam,
Nec bona lætificant plebe peracta sua.
Ut sua deplorent, quæ nunquam crimina pravis
Adsore quæ nunquam sollicitando beat.
Ditior ut sit hiat, nam sanctior esse recusat,
Donaque militiæ percipit, arma fugit.
Non opus heu sed opes, nec onus, sed honor placet illi,
Et bene juncta secans, hæc tenet, illa jacit,
Qui sua non populi perquirunt commoda, tantum
Dici & pastores, non tamen esse volunt.
Sed neque cura gregis pascendi, sive tuendi,
Sed rapidi intendunt quod queat ille capi.
Mentior egregius si non canit ista prophetes,
Cum modo divinis vocibus ista sonet.
Israelitarum pravis pastoribus eheu,
Qui sibi multa parant pascua, nulla gregi.

Lacteus humor enim præbebat pabula vobis,
Lanaque deducto vellere vestis erat.
Si quod erat crassum, laniabat turba voratrix,
Nec fuit infirmum consolidare labor.
Ægroto pecori medicamina nulla tulistis,
Et fractum sprevit vestra ligare manus.
Nemo redux studuit dejectum reddere caulis,
Perdita nec vobis quærere cura fuit.
Dura sed imperio imposuistis jussa maligno,
Et trux sive potens turba fuistis eis.
Agmina sunt ideo balantum sparsa mearum,
Haud quia qui pastor pasceret ullus erat.
Devorat atque illas rabies inimica ferarum,
Prædaque fit monstris quos vehit orbis ager.
Necdum deposito vitiorum pondere diro,
Ponderis egregii qui petiere locum.
Tramite qui vitæ nequeunt præcedere sancta
Subjectos, quibus hæc non bene nota via est.
Quo rogo quis pacto sociis queis præviut esse,
Qui modo quod teneat hic quoque nescit iter?
Si calor est, umbram, si frigus quærimus ignem,
Quoque juvare queo certo juvare modo.
Quis vetet interius verbis ornare magistrum,
Quem solet exterius comere nostra manus?
Vitæ & munditiem cur non adhibere parabo,
Cum modo si sordem non fero vestis habet?
Cur non optabo æternæ adcommoda vitæ,
Cum modo quanta queo commoda fere paro?
Ecclesiæ huic debet populus se subdere totum,
Quæ laudanda ævum turba per omne manet.
Quæ decus & splendor, fundatrix ejus & altrix,
Nomina magnorum post duodena virum.
Ipse columnarum in Christo firmissimus ordo
Fixus, cui incumbit sedula rite cohors.
Hujus sidereæ resplendens janua sedis,
Per quos ad Christum qui cupit intrat ovans.
Cura regendarum quibus est concessa animarum,
Sortitos populi pondera magna ferunt.
Quique incensa precum dant pro peccamine plebis,
Et mala deplorant mixta aliena suis.
Judicis avertunt immensi a plebibus iram,
Cum proprio hoc Moyses fratre gerebat opus.
Ille voluntatis chorus est narrator herilis,
Credita quo duce plebs scandit ad alta poli.
Adsertor veri, perversi dogmatis hostis,
Hoc vocat & retinet, id fugat atque abigit.
Conscia quæ pravi metuet plebs visibus ipsis,
Quæ bona, mellifluum sentit inesse sibi.
Oppressi est tutor populi, vindexque benignus,
Catholica hunc vocitat concio cuncta patrem.
Præmia lucifluі promittunt ardua regni,
Quo chorus Angelicus, quo pia turba patrum est.
Quæ capit & sanctus qui sudat miles in armis,
Hosteque ab horrifico victor ad astra volat.
Dant pia dum faciunt operum documenta bonorum,
Suntque Dei populo norma decusque pium.
Hic est æditnus cutus, qui clavibus almis,
Et serat & reserat, & ligat & religat.
Regis & inde sacra quo dispensante supremo,
Turba nitet gradibus officiosa suis.
Quos non ambitio, sed vitæ gloria vexit
Ad loca sublimis editiora gradus.
Quos non humani provexit penna favoris,
Sed tulit alme Deus, munus ad alta tuum.
Qui sibi primatus proprio de culmine nunquam
Applaudunt, humilis mens quibus atque pia est.
Quos honor acceptus non inflat flamine vano,
Sed premit imposito pondus herile jugo.
Cum non primatus, sed sarcina mente tenetur,
Nec quam celsus honos, sed grave quam sit onus.
Sic equus ornatus phaleris, bullisque superbis,
Ingemit, ascensor dum sibi calcar agit.
RES BONA *si pateat, procul ac simulatio si sit,*

II.

DE HIS QUI ALIUD CORDE RETINENT, aliud ore promunt.

NEc malus attendit quod Vates inclytus orat;
Dum sese ereptum talibus esse cupit,
Ne des una, inquit, me cum peccante tumultum,
Nec perdas eum his qui semper iniqua gerunt.
Quorum pacificos affatus proximus audit,
Cordibus inque horum plurima sæva latent.
Da, Deus, his operum justu incrementa suorum;
Juxta & nequitia dirum reperta sua.
Congrua pro manuum his sint gestis vota suarum;
Pro meritis merces, obsecro, detur eis.
Et quod opus Domini, sua nec pia facta scierunt,
Perde illos, & non ædificabis eos
Inclyta ceu legis jubet hoc censura beatæ,
Cum vox terribilis talia dicta tonat.
Non mensura duplex tibi sit, non pondus iniquum,
Jura, ut simplicitas mente sit, ore sonet.
Et modius tibi sit justus, sextarius æquus,
Scilicet ut nos non occupet ulla fraus.
Displicet altithrono duplex pellacia semper,
Cor rectum & simplex arbiter æquus amat.

III.

QUALE JEJUNIUM ET QUÆ PARSIMONIA Deo acceptabilis sit, & possit impetrare postulata.

Esa. 58. 6.

NAmque per egregium jejunia sancta prophetem
Hæc accepta sibi rex Deus ipse probat.
Solvite vincturas, ait, impietatis iniquæ:
Solvite fasciculos qui male sæpe premunt:
Fac ut eat liber constrictus qui fuit ante,
Disruptum sit onus prorsus & omne tibi.
Quem manet esuries, panem ne frangere temne,
Sit vagus & sit egens ductus in æde tua.
Vestito nudum, & propriam ne despice carnem,
Ejusdem quoniam conditionis ines.
Tunc ut mane tuæ prorumpet gloria lucis,
Et celer exoritur mox tua certa salus.
Præcedentque tuam faciem pia jura Tonantis,
Colliget & temet gloria sancta Dei.
Tunc cum poscis heri pietas te exaudiet almi.
Adsum clamanti dicet & ipse tibi.

IV.

CONTRA SIMULATORES ET SUBDOLOS.

NIl horum fixe geris, hæc tamen omnia ficte
Fers simulator. habes qui simulacra boni.
Qui mala certa gerit, bona seu simulata malignus;
Prov. 6, 16. *Odit qui quod amat, quod Deus odit amat.*
Quæ Deus odit, ait sapiens Rex, denique sex sunt,
Quod detestatur mens sua septimum inest.
Sublimes oculos, mendacis flumina linguæ,
Sanguinis insontis quis fluit unda, manus.
Corque quod immundum meditatio prava frequentat,
Pernicesque pedes in mala quæque gradi.
Fallacem testem mendacia sæva canentem,
Et qui inter fratres jurgia dira serit.
Hæc mala cuncta gerit, gessit, geret improbus; amens
Est sua mens probris usque repleta malis.

V.

DE EO QUOD AVARUS adglomeratis diversis opibus satiari nequit.

Quicquid habet variis completus gentibus orbis,
Non sibi sufficerent, si sua cuncta forent.
Hujus erit promptus capiendi semper Avernus,
Nec Stygis impleri tetra barathra queant.
Quod Chryse atque Argyra, & quod Taprobanicus orbis,
Quorum sublimes esse feruntur opes.
Indus habent gemmas, pigmenta, & eburnea monstra,
Obrizi atque auri dives Ophir regio.
Assar odorato veniat si plenus amomo,
Divitiasque suas Persis & ipsa ferat.
Cumque suo prope sit longinquus thure Sabaeus,
Atque Eudaemonicus munera portet Arabs.
Si veniat Bagatat Agarenis rebus onusta,
Urbs & Achameniis quae fuit alta locis.
Tigris & Euphrates quod habet, Jordanis & ipse,
Atque Palaestinae fert benedictus ager.
Bactraque si quod habent pulchri, & Hircania digni,
Et juga Bosphoreus quae bene cemo regit.
Sericus oceanus vehit, & quod Caspia regna,
Quodque ipso Seres vellere dives habet.
Quod Scytha crudelis, Geta trux, & Sarmata durus,
Quicquid Hydaspis habet, quicquid, Araxe, tuum est.
Quodque Gelonus atrox, quod habet Rhodopeius Ebrus,
Arvaque Riphaeo semper amicta gelu.
Et quod Hyperborea gens fixa sub Elicis axe,
Vel Tanais, vel quod Pontus & Ister habent.
Quod crinitus amat Danus, flavusque Saeuus,
Quaeque sub extremo gens Aquilone jacet.
Et quod habet Maesus, Dacus, Trax, Atticus, Arcas,
Constantine, tua quicquid in urbe viget.
Graecia quod prudens, quod fert Germania fortis,
Quod deformis Abar, Pannoniusque Gipes.
Inclyta quae patribus dudum est promissa beatis,
Quicquid Hierusalem urbs habet alma Dei.
Quod Pelusiacis gens usta vaporibus aptum,
Quod Troclodita niger, quod Meroensis habet.
Decolor Aethiopum sua si det cuncta caterva,
Et gens sub cancri sidere quaeque jacet.
Quod Nomadum populi, quod habeat tua regna Jugurtha;
Quodque secant Syrtes, Afraque rura vehunt.
Orbis quod Libycus, vel quod Maurusia tellus,
Quod locat Atlas, hortuli & Hesperidum.
Quod fortunatis praestant sua rura Galaulis,
Quorum multiplices insula gignit opes.
Praebet Atlantiaci quicquid plaga fervida Mauri,
Et gens si qua ortus conscia, Nile, tui est.
Quicquid habet Latium, foecunda Calabria quicquid,
Et Veneti & Ligures, arva & amaena Padi.
Urbsque prius Daemon tua, jam nunc dedita Christo,
Quod caput orbis ovans, quod pia mater habet.
Fraterno aspersos quae temnens sanguine manes,
Caelica regna petit, fana profana fugit.
Haudque lupa colit hunc alitum, sed virgine natum,
Statque in Apostolico robore fixa cluens.
Gallia quod dives, quod fert Hispania pulchra,
Fertilis & rerum Corduba quicquid habet.
Quodque Britannus habet, Scottorum Hibernia quod fert,
Utile si quid habet si ultima Tile ferat.
Cumque bonis propriis veniat fortissimus Astur,
Qui est decus Hesperidum, miles in arma vigens.
Galliciique soli veniat si cultor opimus,
Finitimis praestat qui bona pulchra suis.
Omnia si sibimet simul haec congesta darentur,
Non sua avara manus ditior inde foret.

VI.

DE EO QUOD PLERUMQUE REPROBIS prospera sunt.

ERipe David aquis orans me ex pluribus inquit, Psal. 143. 7.
Externaque manu proles acerba tua.
Qui stant vaniloquis furiata mente loquelis,
Dextera & est quorum dextera nequitiæ.
Ceu nova natorum vernat plantatio quorum,
Indolis a teneræ quæ vegetata die est.
Compo ta & compta circumquaque undique nata,
Ceu templi inlustris aulica forma Dei.
Horum & in alterutrum cellaria plena redundant,
Atque mero exultat uberiore penu.
Simplicitas redit itque illis fætosa bidentum,
Corpora sunt horum plurimum obesa boum.
Nulla parat paries præsentis signa ruinæ,
Res nec eorum ullus transitus angor agit.
Hæc sunt qui populum multi dixere beatum,
Est felix cujus rex Deus ejus herus.

VII.

DE EADEM RE IN HIEREMIA.

HIeremias precibus bis compellasse Tonantem Hier. 12. 1.
Gaudet, & hac in re talia verba dare.
Cur via peccantum est justissime prospera rector?
Est bene nam cunctis qui mala quæque gerunt.
A te plantati pulchra radice virescant,
Proficiunt fructus & facienda suos.
Ficto sermone illorum et tu proximus ori,
Interiore tamen mentis ab arce procul.
Et tu, summe Deus, cui singula clausa patescunt;
Et bene cognoscis, & bene cernis eos.
Hos ita coaglomera, sicut tibi victima grex est,
Sanctificans juste tempore mortis eos.

VIII.

DE EADEM RE IN JOB.

JOb quoque sic recinit, tuus a patientia miles, Job 21. 7.
Remque hanc in proprio carmine promit ita.
Cur ergo elata pravorum facto vivit,
Sunt confortati gaza tuis opibus?
Permanet infandum coram illis semen eorum,
Turba propinquorum & undique cingit eos.
Præsunt securis sincerisque ædibus isti,
Nonque super hos est rex tua virga Deus.
Parturit horum bos, nocuum nec sentit abortum,
Bucula nec fœtu sit viduata suo.
Inque gregum medium procedit parvula turba,
Exultans variis lusibus atque jocis.
Tympana nempe manu retinent, citharasque sonoras;
Organeasque sonus gaudia præstat eis.
Pluribus itque bonis deducunt tempora vitæ,
Sed Stygis in puncto tetra barathra petunt.

IX.

QUOD DOMINUS IMITANDUS SIT NOBIS, ac penitus amandus & timendus.

NAmque imitatur eum pietate vel actibus almis,
Qui nobis & herus & pater almus inest.
Cui pietas immensa manet, clementia dulcis,
Qui precibus dignis semper adesse solet.
Non tantum hic veniam scelerum, sed præmia donat
Conversis placidus, parcere semper amans.

Si pater est & herus nobis Deus inclytus, ejus
Sectanda est pietas, actio, corde, fide.
Discet amare patrem proles, & Averna timere,
Hunc amor, illum aptet ad potiora timor.
Degener existit si proles, verna superbus,
Dedecus immensum fœdat utrumque satis,

X.

DE SIMULATORUM ET STULTORUM SOCORDIA, qui nesciunt a sua pravitate per bonam exhortationem converti.

Illum non sal, non istum sapientia condit;
Hunc doctrina nequit vincere, sal nec eum.
Doctrinam cujus vanum est adhibere medullis,
Quoque magis doceas, stultior inde fit.
Sic crudum studeat laterem dum quisque lavare,
Quo magis eluerit, plus facit inde luti.
Quid bona verba juvant, ubi nil habet alma voluntas?
Aut quid in urticis semina jacta juvent?
Flava quid horrendis prosunt data mella lacunis?
Quid liquor aut alci stercore mixtus aget?
Quid juvat aurito lyra si persultet asello,
Cornigero aut lituus si strepat arte bovi?
Sole oriente viget quantum tua visio cæce,
Tantum ejus sensus post bona verba solet.
Carmina plura queunt, nequeant tamen omnia, quamvis
Litera gentilis, hoc quoque sancta canit.
Dicitur & Circe socias insignis Ulyssis
Mutasse in varias carmine arte feras.
Plurima cum possint, scabiem sanare nequibunt,
Tinea nec horum murmure sana fiet.
Ut tamen illa nihil cui manserit hirnia prosunt,
Cumque finat, totum perditur illud opus:
Sic deperdet opus tibi qui, simulator inique,
Quiddam astus erit insinuare boni.
Denique rex sapiens cum plurima dixerit istinc,
Hoc unum exempli ponere forte libet.
Prov. 27. 22.
Si contusus erit pilæ in vertigine stultus
Ut far, segnities non sua linquet eum:
Verba ducis posui, ponam quid rustica plebs,
Re bene de cali dicere sæpe solet:
Non facere hoc usu, non verbere quibis, ut unquam
Bubo sit accipiter, qui petat ungue grues.
Utque tuum officium, cape, vultur possit habere,
Est quia tardus, edax, inque vehendo gravis.
Discere nulla cupit bona, sed mala discere cuncta,
Vis cur hoc faciat dicere? stultus inest.
Hic Juda pejor melior te Petre videri
Vult, mala multa tegit fors simulante peplo.
Hic bona parva putat magna, & mala plurima nulla;
Se cum vult alios fallere fallit inops.

XI.

QUAM OB REM CICATRICES, quas Dominus in passione suscepit, in resurrectione obductæ non sint.

Namque cicatrices Domini pro homine factæ
Martyribus sanctis causa decoris erunt.
Sic Phlegetonteis redit ut Salvator ab umbris,
Signa refert ejus pes, latus, atque manus.
Non quod non poterat cunctas obducere plagas,
Sæpe ut gentilis somniat error hebes,
Qui potuit cunctas mortis devincere casus,
Gesta sed officiis sunt quia plena piis.
Quatuor ista vehunt celebres mysteria causas,
Hoc quod vitæ auctor stigmata mortis habet.
Primum; ut discipuli corpus, non flaminis auram,
Se vidisse sciant, cordis & ore loquent.
Certa fide ut eos Domini surgentis adornet,

Spemque resargendi facla per ampla canant.
Proximum, ut humana pro nobis forte precando,
In se demanstret vulnera nastra patri:
Quosque sit humana passus pro gente labores,
Asidua clemens monstret & officio.
Ut reminiscatur retinent quem oblivia nunquam,
Et miserescatur semper id almus agens.
Admonet instanter, hominum ut meminisse per ævum;
Et misereri alma semper amore velit.
Quorum natura sit consors unica proles,
Pro quibus & voluit vulnera tanta pati.
Tertio, ut electi desistant reddere nunquam
Laudis opus, tua dum passa signa vident:
Ejus & atra suam cernentes flagra salutem,
Ad styga contursas ejus ad astra suos,
Ejus morte suam pollere per omnia vitam,
Et tribui spinis aurea serta sibi.
Quarto, ut extremo reproborum hunc tempore cernens
Factio, tristetur pressa dolore gravi.
Joan.19. 37. *Ut scriptura canit, quem transfixere videbunt.*
Alteriusque loci pagina rursus ait:
Omnis cernet eum visus, qua & turba pupugit,
Matt.24.30. *Se & super hunc planget omnis in orbe tribus:*
Et se damnandos noscent examine justa,
Proque suis meritis ignea flagra pati.
Non hæc salva manus quæ injecit turba malignas
In Dominum, sea quæ temnere jussa cupit,
Aut suscepta premens, aut susceptare recusant,
Aut in eos cernit quos retinere furens.
O crudele nefas hominum, o vesania demens,
O furor immanis, o fat anile malum!
Quod vel non colitur Deus, aut quod crimine grandi
*Impune hoc non est * quoniam colitur.*

XII.

DE FIDE ET SPE ET CARITATE.

ALma fides tandem, spes, & concordia, regnum
Mentibus in plebis continet ecce simul.
Hac Deus Ecclesiæ fundamina jecit aviæ,
Fabrica quo cœli surgere jure queat.
Cuique fides nos dat, spes fert, amor inclytus unit,
Hocque triforme bonum excitat, aptat, agit.
His mentes nostræ pollent, vegetantur, aluntur,
Pascimus, accipimus hæc patre dante Deo.
Numquid, ait Dominus, verso in contraria voto;
Luc. 11. 11. *Probra quis accipiet grata petendo patrem?*
Nam pro ape quis panis lapidis tribuenda rigorem;
Poscenti faciet in sua vota satis?
Namque Deum & fratrum panis designat amorem,
Qua quicumque caret, saxea corda gerit.
Num pro pisce dabit sinuosa ambage chelydrum,
Cum modo piscis alat, improbus ille necet?
Ille fidem signat, rapidis qua crescit in undis,
Inque procellarum turbine læta cluit.
Huic incredulitas contraria, sævus ut anguis,
Perfidia lingua percutit atque necat.
Aut si ovum quærat, dabitur huic scorpius, unca
Ense ferit cauda, sive minatur atrox.
Nam pia dona spei teretis signantur in ovo,
Tegmine obumbratum quod vehit intus habens.
Ut pullum ova tegant, sic spem præsentia celant;
Hic patet exutus, illa futura parat.
Huic adversa manet nam desperatio lædens,
Quem male pone ferit, sic nec ante finit.
Si quod pone ferie sapiant oblivia digna,
Teque ad ea extendas quæ anteriora vocant.
Cum Paulo superam capies super æthera palmam,
Serta venustatis latus in arce gerens.
Cumque fidem piscis, spem ovum, aptet panis amorem;
Quisquis caret tribus his, fat miser ille manet.
Cum nunc aqua meent, remeent & iniqua dolenter,

Hæc tria cum multis sunt tepefacta bonis.
Et quoniam improbitas valet, instat, pollet, abundat,
Eheu multorum sæpe refriget amor.

XIII.

DE DISPENSATIONE DIVINA, quæ sæpe occulta est, nunquam tamen injusta.

O Vis, o decus, o excelsi gloria sensus;
Quæ mirari omnes, noscere nemo valet.
Multa regi varie qui humana in gente videmus;
Ignarique sumus cur quid, & unde fiat.
Nam mala sæpe bonos, reprobos bona sæpe sequuntur;
Et bona sæpe bonos, & mala sæpe malos.
Sæpe bonus premitur, malus in sublime levatur;
Decidit atque malus, surgit ad alta bonus.
Omnia judiciis sunt hæc moderata supernis.
Sunt sæpe occulta hæc, nunquam inhonesta tamen:
Quæ suavi ac forti disponit singula nutu
A fine in finem, & cuncta gubernat herus.
Judicat ergo Deus nec nulla, nec omnia semper;
Improba quæ fiunt nunc sine lege sua.
Tempore judicium si nullum agitaret in isto,
Nonne impune foret quod furor ater agit?
Mox curare Deum mortalia nulla putantes,
Effrenes irent in mala cuncta mali.
At si peccantes mox vitio digna feriret,
Istaque judicii cuncta secure forent:
Irrita supremi remanerent jura diei,
Judicii & nullum tempus haberet opus.
Judicat hinc quædam, ut nostra hunc curare sciamus;
Et quia quæ gerimus spectat ab arce Deus:
Judicat idcirco non omnia, plura reservat,
Ut quid agat habeat ultima magna dies.
Quam lex, quam vates, Dominus quam nuntiat ipse:
Quæ nota est cunctis qui ratione vigent.
Qua justo justam positurus pondere libram,
Subnixus veniat nube rubente Deus.
Qui pius & justus, fovet hinc, deterret & inde;
Quem metuo justum, cogor amare pium.
Quod pius indulget, resecat peccata quod æquus,
Mulcet & hinc oleo, arguit inde mero.

XIV.

QUOD MULTIS INDICIIS FINIS PROXIMUS esse monstretur.

CErnere inest, ut eat mundus signetque ruinam;
Defectumque sua voce tacente canat.
Nam loquitur rebus, taceamus dogmata quamvis
Divina legis, quæ id fore cuncta boant.
Non ea temperies hyemis prius ut fuit extat,
Quæ nutrire queat gramina, ligna, sata.
Copia deest solis torrendo æstate labori,
Verna nec officio sunt modo læta suo.
Dulcibus haud adeo mustis autumna redundant:
Fœtibus arboreis non onerata vigent.
Nil modo terra boni sic fert velut ante ferebat,
Effœtam & sterilem semet inesse docet.
Et minor existit cunctis opulentia rebus,
Deficit inque locis plus, it ubique minus:
Rarior officium consistit in omne minister
Quam prius, & fixum nil stat ut ante stetit.
Cultor agris, castris & miles, navita ponto,
Libra in judiciis, inque foro pietas.
Est in amicitiis concors, quis in arte peritus,
Quo disciplina in moribus alma viget?
Non viget, ut viguit dudum, vegetata juventa,
Cuncta senectus atrox ore migrante vorat.

Namque necesse manet minui, cui proximus exstat
Finis, & occasum haud procul esse videt.
Dat Sol ima petens radios splendore minore,
Lunaque decrescens cornua fusca gerit.
Arbos, quæ juvenis vernabat flore comisque,
Deformi fundit germina rara situ.
Fons & inundantes solitus diducere rivos,
Sic guttam tenuem sæpe vetustus habet.
Scissus agit paries ventura signa ruinæ,
Qui juvenis solidus pictus & arte stetit.
Utque senem tadent jam cantica, ludicra, ludi,
Stare, equitare, gradi, verba jocosa loqui.
Dumque quatit tremulos male creber anhelitus artus;
Suspirat, fundit murmura crebra gemens.
Dulcia sic vetulum liquerunt omnia mundum,
Nec manet ullus ei qui fuit ante vigor.
Dira cupido viget, sordes, perjuria, luxus,
Livor edax, falsum, jurgia, rixa, dolus.

X V.

EX EPISTOLA AD CORINTHIOS CARMEN, ad precem cujusdam monachi factum.

S*ic vegetata sedent sibimet plerumque decenter,*
Quando unum ex variis continuatur opus.
Pluribus in rebus habet hoc pulcherrimus ordo,
Hoc etiam eloquii pollet in arte satis,
Ampla quibus sacra scriptura prata redundant,
Et nemus ambrosco spirat odore pium.
Hæc ego dum lustro, dum per violaria curro,
Quas vehat hic calathus ungue recido rosas.
Hanc sancto sumpsit sancti de dogmate Pauli,
Illius misit quod stylus Arcadicus.
Compositam sanctamque ornat sermone loquelam; 2.Cor.6.1.
Postquam virtutes enumeravit ita.
Quo dictis variis aptantur dicta decenter,
Sensus & egregia panditur ordo via.
Vos, ait, hortamur ne a vobis, plebs pia fratrum,
Capta sit in vacuum gratia sancta Dei.
Nempe ait audivi vates te tempore grato,
Hincque die studui ferre salutis opem.
Nunc nunc ecce patet, patet acceptabile tempus,
Gratificaque dies ecce salutis adest.
Nullius & nulli maculans offensio detur,
Ne merito nostrum vile sit officium.
Appemus sed nos sic rebus in omnibus, omnis
Nostra sit ut summi turba ministra Dei.
Plurima ne in nobis vigeat patientia, quo nos
Turbo procella mali non superare queat.
Conditio nos dura premens, angustia lædens,
Pravorum impietas jure probando bene.
Carcerum in inluvie, seu seditionibus atris,
Scandere purgatos calica regna decet.
Nostra laborifluis sit mens exercita curis,
Simus & insomnes, cor sit & omne vigil.
Mundities sit nobis casta, scientia sollers,
Longanimes simus, & sine sorde luis.
Mensque jugum Domini referat tranquilla suave,
Flaminis ut sancti sumere dona queat.
Quo non fictus amor sit, sed dilectio vera,
Ut possit verus mox dare vera sonus.
In virtute Dei, qua cuncta creata reguntur,
Quæ convexa poli, rura, Thetimque tenet.
Incipit oppositis jam nunc opponere quædam,
Comere & eloquium sic variante stylo.
Arma, ait, ast aqui dextra lævaque gerantur,
Miles ut altithroni victor utrimque eluat.
Per decus hinc clarum, per dedecus inde repressum,
Cernimur infames, sit bona fama bonis.
Sit seductorum tanquam sententia lata
In nos, veraces nos tamen esse decet.
At velut ignoti, tandem sumus agnita plebes,

Ut moribunda manus, vivimus ecce tamen.
Casti græca cohors non mortificata manemus,
Ceu tristes, semper lætula turba sumus.
Flens ut egens sumus, & ditemus in agmine multos,
Nil & habendo amplas possideamus opes.

XVI.

DE FRUCTU CENTENO, SEXAGENO, ET TRICENO.

Est ager Ecclesiæ partes distinctus in istas,
Semine de Domini quæ est animata bono.
Pars prima est centum, pars sexagena secunda,
Tertia tricenum continet inde gradum.
Et primo pereunte, nequit mox ire secundus,
Sed ratione locum tertius ejus adit.
Tertius & primum sequitur, hunc inde secundus
Sed tamen ad primum nemo redire valet.
Tertius en miseram linquit, petit atque secundus,
Haudquaquam primus sed repetendus erit.

XVII.

DE EADEM RE.

Nam bona jure bonum cecidit cum semen in arva,
Quod placidæ segetis sevit amore sator:
Frux terdena, & sexdena, & centena redundant,
Adfert quæ fidei semine mentis ager.
Terdena in nuptis, in viduis sexdena coruscat,
Ista duo superat tertius ordo boni.
Et data virginibus centeni gloria fructus,
Martyrioque sacer congruit hic numerus.
Quod satis in numeris digitorum inflexio signat,
Res & ab antiquis jure reperta viris.
Namque index summus leviter cum pollice junctus
Terdenum in numeris scit retinere locum.
Mollis & amplexus digitorum dulcia signat
Oscula conjugii, quæ sibi grata manent.
Ac pollex curvo curvatus ab indice pressus
Sexdenus monstrat, inque typo viduas.
Ut digitus digitum, has angor sæpe coarctat,
Turturis ac gemitus inclytus ornat eas.
Transitus a læva si in dextram ex ordine fiat,
Index cumque suo pollice junctus erit,
Et placidus tereti formetur circulus orbe,
Centum sub numeris ista figura tenet.
Serta venustatis typus hic fert, quæ bene sanctis
Sunt data virginibus, martyribusque piis.
Transitus iste monet præsentia temnere læva,
Dextra futura bonis actibus appetere.
Nulla caduca sequi, mansuris figere mentem;
Labentem mundum spernere, amare Deum.
Calica sectari, postponere terrea cuncta,
Sanctum opus ore, manu prendere, corde, fide.

XVIII.

DE HYPOCRITIS,

& quod Apostolorum temporibus, sive eorum successorum, magis Ecclesiæ virtutes viguerunt, quam his novissimis temporibus.

Virtus ficta viget, nequicquam vera satiscit,
Extulit illa caput, hæc petit ima gemens.
Nunc probitas ut vera juvat, sic falsa nocebit,
Consulere ista parat, fallere at illa inhiat.
Tumque sacerdotum viguit doctrina piorum,
Sermo habitusque horum norma salutis erat.
Nunc simulatorum duplex cor, verba dolosa
Pollent, & retinet fictio sola locum.
Pontificum decus & specimen tunc cura gerebat,
Juris Apostolici queis dedit ordo tronum.

Jura

Jura quibus data sunt solvendi sive ligandi,
Clave valent quorum regna patere poli.
Queis commendat oves pastorum pastor & agnos,
Quodque sui tribuit pignus amoris opus.
Sic tunc, nunc alio discurrunt omnia cursu,
Pes superest capiti, vergit in ima caput.
Pallia Apostolica data tunc de sede vigebant,
Jusque potestatis vestis & ordo fuit.
Nunc simulata venit vestis, simulatus & auctor,
Quæ bene conveniant mensque habitusque sibi.
Fluxa camilla caput, mentem tegit atra voluntas,
Aspera lana artus, vestis ovina lupum.
Clana duplex foris est, intus præcordia duplex,
Simplicitatis honos est ab utroque procul.
Follicat ampla quibus turgenti calcia panno,
Velotique pedi vilis inest caliga.
Pars quoque læva vehit cultrum, geminamque tabellam,
Et bene tegmen ei & graphius esse solet.
Pallor & ora tenet, suspiria pectus anhela,
Et tenui sonitu vox gemebunda sonat.
Vox gemebunda sonat dans ficta & dulcia verba,
Pura ut corda hominum post sua vota trahant.
Plorare ut nequeant, cupiunt plorasse videri,
Fallaci incultas imbre rigante genas.
Nituntur justi, sanctique, piique videri,
Laudis ut humanæ gloria possit emi.
Hoc habitu vultum pietatis velat imago,
Plus cerni hi sancti quam tamen esse volunt.
Plura nec hoc hominum genus ire per oppida nescit,
Lustrare aut cessat compita, rura, casas.
Hoc agit ut rapidis queat inserire erumenis
Turpe lucrum, & cupidos rerum onerare sinus.
Hi bona jactanter peragunt, mala multa latenter,
Ista patent hominum visibus, illa Dei.
Dignum opus humanis quisquis pro laudibus egit,
Mercedem recipit heu miser ille suam.
Verbi evangelici lituus sic intonat ingens,
Et bene per mundi compita mugit ovans.
Matth. 6. 3.
Quod tua dextra gerit facito nescire sinistram,
Tunc erit acceptum quod geris omne Deo.
Scilicet ut laudis humana nescia mens sit,
Cum dextrum peragit inclytus usus opus.
Per lævam præsens, per dextram vita futura
Signatur, docet hoc pagina sancta Dei.
Namque sophista potens quidam, rex inclytus, olim
Talibus e rebus talia verba dedit.
Prov. 3. 16.
Ejus longa dies est dextra in parte locata,
Inque ejus læva gloria, culmen, opes.
Illius extat item nostro sub vertice læva,
Et dabit amplexus dextera sancta pios.
Dat quoniam in læva præsentis commoda vitæ,
Perpetua in dextra seu sine fine parat.
Nam duo discipuli lævam dextramque tenere
Hoc signant Domini qui residendo volunt.
Scilicet in dextra pollens sapientia Christi est,
Hac qua æterna datur spiritibus requies.
Permanet in læva istius moderatio vitæ,
Donec ad æternas perveniamus opes.
Divitiæ veræ sunt gloria norma fidei,
Quæ nos exilio rite tuentur in hoc.
Nam tua, Christe potens, hujus plerumque sinistra
Vita præsentis innuit Ecclesiam.
Dum de illis cano, qui sancti specie tenus extant,
Culpari nollem, dummodo vera canam.
Non tamen hæc retinens, monachis ego derogo justis,
Quorum cor cælum, mens sitit alma Deum.
Queis devota fides, pia spes, dilectio dulcis,
Vivere queis Christus, sanctaque lucra mori.
Cuncta reliquerunt qui audita voce Tonantis,
Decertant Dominum mentis amore sequi:
Atque in Apostolicæ vitæ fundamine stare,
Perstet ut Ecclesiæ qui fuit ante modus.
Omnia sunt quibus egregio communia voto,

Mentem animamqae anam qaeis Deus ipse dedit.
Plaraqae permixto carrant per singula cursu,
Atqae malis boaa sunt, & mala mixta bonis:
Sic vino fax est, & olivo turpis amurca,
Et liqaor ambrosias mellis habet abacam.
Nempe duos ia agro, totidemqae ia tegmine lecti,
Inque mola Domiaas dixit inesse daas.
E quibus est alter susceptas, linqaitur alter,
Pars hae sampta elnit, illa relicta perit.
Scilicet Ecclesiæ gremiam genera hæc tria gestat,
Ordiae diverso qua ligat una fides.
Clericas ordo ia agro, monachas sub sorte qaietis;
Inqae mola gyro plebs popularis inest.
Iste regit plebes, fruitar sancta ille quiete,
Mundanique actas eurrit in orbe seqaens.
Et tres in bivium merito scinduntur hialeam,
Singula pars partem perditionis habet.
Pars petit alma polam. Stygias pars pergit ad ambras,
Et diversa illis sic loca vita parat.
Hic ordo trinas, vita & concordia trina,
In tribus est sanctis significata viris.
Nempe Noe specimen rectoram continet almas,
Qui pecadam atque hominum spem regit inter aqaas.
Calebs & monachas viget in Daniele choreas,
Qai laxam atque gulam vincere quivit ovans.
Job sunt, quos mundi vel agit vel pœnitet actas,
Actibas in saeli qai sine labe fait.

* * * * * * * * *

XIX.

[a] EPITAPHIUM HELMENGALDI.

HAc reqaiescit humo Helmengaldus nobilis heros,
Gloria qui patriæ & decus omne fuit.
Dives opam & sensas, seu nobilitate corusc as,
Moribas ornatas, omnibas atqae bonis.
Consilio pollens, fors armis, viribus auctas,
Legibus imbutas, ore manuqae potens.
Namque Palatina fuit hic præfectas in aula,
Dam regeret Carolus sceptra serena pius.
Ecclesias opibus ditavit pluribus iste,
Fecitqae haredes rebus inesse sais.
Pes fuit hic claudis, ocaloram gloria cæcis,
Solamen habait debilis omnis eum.
Iste famemque sitimqae simul, sea frigora dira,
Pauperibas membris pellere sactas erat.
Hierasalis habet hæc ejus terrea corpas,
Spiritus at supera regna beata petit.
Qui legis hunc titulum, tamalam sea conspicis istum;
Dic, Helmengaldi sit sine fiac qaies.
Hoc etiam faciet monachoram sancta caterva,
Dum redit itque frequens, dum petit istud iter.
Illius ipsa memor maneat per saeala cuncta,
Atqae oret regna ut calica dentur ei.

XX.

[b] AD FARDULFUM ABBATEM S. DIONYSII.

SUmito qaæ misi letus munuscula parva,
Dalcis amice mihi, daleis & apte nimis.

---

a *Epitaphium Hermengaudi*) Huic affine hoc tempore nomen fuit Helingandi Comitis, qui una cum Jesse Ambianensi Episcopo legatus a Carolo Magno Constantinopolim missus est ad Irenem anno DCCCII. quique biennio ante judicium Romæ cum aliis Caroli proceribus habuerat, de iis qui Leonem III. Papam fœdissime vexarant. Eundem tamen hunc esse non facile affirmarim.

b *Ad Fardulfum Abbatem*) De quo Alcuinus Carm. CXVII. Quin Fardulfi quoque ipsius nomine dudum editi sunt versus, magnificis ædibus, quas in Caroli Magni gratiam struxerat, insculpti, quibus se Italum ortu ac gente Longobardum his verbis declarat.

FARDULFI ABBATIS ÆDIBUS. inscriptum.

Culmina cernenti lectori litera prome,
Fardulfus Carolo condidit ista suo.
Quem quondam, propria fuerat dum sceptra secutus
Genti in adversas fata tulere vias,
Attamen hic fidei dominis servavit honorem,
His regni quamvis ultima meta foret.
Tandem rectoris Caroli felicibus armis
Cessit, & in melius fors sibi cessit iter.

Quæ sint parva licet, magna hæc dilectio mittit,
Quæ non compensat res, sed amoris opus.
Sit tibi vita, salus, sine & felicia cuncta,
Et tibi de cælis rex Deus addat opem.
Et sic te clemens ducat per prospera mundi,
Ut pes inoffenso tramite celsa petat.
Et qui hac in vita dignum concessit honorem,
Hic tibi post obitum det super astra locum.

XXI.
SERIO RESIPISCENDUM.

QUid juvat ad tempus ungarum linquere larvas,
Si demum repetit quis malesanus eas?
Surgere quid prodest, si statim corruet illa
Qua jacuit segnis quis labefactus humo?
Fertur anum natus matrem exorasse puellus,
Atque illi tales deposuisse preces.
O genitrix, nostri quam semper cura remordet,
Carior & vita tu mihi es, ipse tibi.
Mox dederit cantum lucis prænuntius ales,
Confestim memet evigilare stude.
Illa, geram quod amas, sed ages quid, dic mihi, nate?
Obdormire, inquit, forsan item potero.
Nec minor interea dementia ceperat illum,
Venatu retulit qui bona nulla sui.
Denique prudenter geritur venatio, quando
Aut jocus, aut quæstus est, vel utrumque simul.
Prensa solent lucrum capreæ dare, cervus, & alces,
Castor, dama, bisons, bubalus, ursus, aper.
Figere nam lepores jaculis, captare molossis.
In modico lucro visus amœnus inest.
Diversa duo forte canisque lepusque volantes,
Alter ubi prædam quærit, & alter opem.
Ungue cibum canis, ungue petit lepus ipse salutem,
Diverso & voto sic labor unus eis.
Horum amor & studium delirum invaserat illum,
Qui nullo capto taliter orsus erat.
Subjectas valles extensaque rura peragravi,
Est lepus inventus sed mihi nullus in his:
Jam sine venatus lucro ad mea tecta redibam,
Et quia nil potui prendere, tristis eram.
Saltus inest modicus, quem cingunt undique campi,
Qui rarus nostra distat ab æde parum.
Esse feram quis ibi, leporem vel crederet unquam,
Cum foret a villa proximus ille locus?
Hac mihi cumque die leporum spes nulla maneret,
Ex illisque lucrum rerer abesse mihi.
Lustro locum, mittoque canes, & retia pono.
Quis studio gestis, nullum ibi reperio.

XXII.
DELUSA EXPECTATIO.

GRande habet initium cum res vilissima dictu,
Tunc gignis murem, magne elephante, brevem.
Sic patri quidam retulit sua somnia natus,
Depromens animo frivola dicta suo.
O pater, in somnis dicam quæ mira videbam,

Huic quoque, dum fidei salvaret munera regi,
Rex sibi præcelsus plurima dona dedit.
Inter quæ sancti Dionysi rector ut aulæ
Fieret indulsit pacificus Carolus.
Hanc benefactori construxit providus ædem,
In qua cum famulis gaudeat ipse suis.
Ipse suis servis, fidei quos vincula nectunt,
Lætitiam princeps præbeat armipotens.
More tamen veterum consurgere jussit avorum
Culmina præfulgens regis honore domus,
Ut quoties regni præclara palatia lustrat,
Fardulfi famuli sit memor ille sui.

Quod vero de sua in Carolum fide commemorat, ad Pippini nothi conjurationem referendum est, a Fardulfo detectam, & Dionysiani Annales indicant, & disertis verbis in Chronico testatur Einhardus anno dccxcii. *Rege*, inquit, *ibidem æstatem agente, facta est contra eum conjuratio a filio suo majore, nomine Pippino, & quibusdam Francis qui se crudelitatem Fastradæ reginæ ferre non posse asseverabant, atque ideo in necem regis conspiraverant. Quæ cum per Fardulfum Longobardum detecta fuisset, ipse ob meritum fidei servatæ, Monasterio S. Dionysii donatus est.* Fardulfum enim non Ardulfum legi eo loco debere palam est.

Moverunt animum talia visa meum.
Bos dabat humanas nostras hac nocte loquelas,
Ille loquebatur, nos stupebamus, ait.
Tum pater attonitus rem sic inquirit ab illo,
Dic quod dicebat: intulit ille, nihil.

XXIII
QUOD PLERUMQUE MALI MALA PATIUNTUR, & de tempore Antichristi.

Qui virtute regit mundum, pietate gubernat,
Rebus cum humanis tunc bene gessit ovant,
Cum tulit infando ferali hostilia monstro,
Explendum ad facinus mentis ut impos eat.
Deque malo placidum tribuit medicamen iniquo,
Temperat atque bonis damna pavenda suis.
Scorpius in nitido si trux perimatur olivo,
Exsuperat virus illius iste liquor.
Delibuta recens isto si plaga liquore est,
Ne possit virus lædere virus agit.
Sic vitio vitium, sic morbo morbus abibit,
Unum sic uni cedere sæpe solet.
Et cuneum cuneus, seu clavum clavus abactum,
Impulit, hoc illud mox veniente perit,
Sic lapis & lapidem, seu lignum ligna retundunt,
Atque chalybs chalybem cudit, & arte polit,
Hoc reprimendo malum tribuit solatia Christus,
Antichriste tuos seu breviando dies.
Ne ferale malum modulis inolesceret atris,
Clauditur angusto, temporis id spatio.
Temporis illius probrosa pericula prodit
Vatidicus lituus rex pie Christe tuus.
Tunc erit, auctor ait, rerum tribulatio magna,
Pro, nec erat nec erit qualis ab usque chao.
Qui breviabuntur perfecto examine soles:
Sin alias, omnis non caro salva foret.
Hoc bene respectu Domini quo cuncta geruntur,
Congrua disposito tempore cursus aget.
Tertium ut excedat, quartum non impleat annum,
Impia tempestas & truculenta lues.
Tempus, ait Daniel, seu tempora, semivagumque,
Volvenda illius tempora sæva mali.
Sicque quaterdenis hæc mensibus atque duobus
Hoc ipsum narrans explicat atque canit.
Unum per tempus, geminos per tempora signans,
Per semum menses sex fore rite docet.
Summaque sic mensum numerum concurrit ad istum.
Tres anni & semis, nil mage, nilve minus.

XXIV.
DIE SOLLENNI ANNIVERSARIO.

Hic populis nostris, cleroque, sacrisque ministris,
Annua sollennis remearunt gaudia festi.
Nam quis non tantæ thesaurum rite sophiæ
Laudibus ac votis venerari gestiat amplis?
Ex quo perpetuis ornantur sæcula gazis,
Aureus unde micat cælesti dogmate sensus,
Eloquium argenti superat lucisque nitorem,
Virtutum cuncta fuscantur lumine gemmæ,
Quis Libyæ pollent fines, quis Francica regna,
Hesperiæ gentes florent, populique Britanni,
Et mundum mundique caput sacra Roma coruscat,
Ac toto inlustris plebs credula fulgurat orbe.

XXV.

[a] AD CAROLUM REGEM.

Omnea magoa salus, o spes, o gloria regni
Karle, valeto poli rege favente tibi.
Tu patris & patriæ, tu totius ecce senatus
Gaudia multiplicas, & decus omne paras.
Clarior electro, ter cocto purior auro,
Cedunt spleodori cuncta metalla tuo.
Alitibus levior, tu fortior ipse leone,
Artibus excellens, promptus in arma manu.
Te nimium capitis sitiunt duo lumina nostri,
Cernere teque cupit pectoris altus amor.
Nam cum tu Occiduas cœpisti tangere partes,
Vicinum & sensi servus amicus herum:
Ipse Noto levior, volucris velocior Euro,
Mox vestros volui pronus adire pedes.
Jussio me regis voto compescuit isto,
Et dedit alterius carpere callis iter.
Jamque iterumque volens impune coercitus exsto,
Bisque venire parans, bisque negatur iter.
Dulcia vestra mihi Comis est cum verba profatus,
Seque salutare servulus audit herum:
Mox lacrymosus hyems oculorum nube refluxit,
Imbreque suffudit frons peregrina genas.
Lætitia ergo solet tales producere fontes.
Et vice cooversa gaudia dant lacrymas.
Hoc rogo mancipium vinclis onerate gemellis,
Brachia si nectas. non fugitivus ero.
His proavus vinclis & avus, pater ipse catervas
Nectentes, regni commeruere thronum.
Inde superborum plures stravere phalanges.
Certando & subigunt plurima regna sibi.
At tu magne puer salveque valeque per ævum,
Te dominus cœli protegat, ornet, alat.
Ut patrias valeas rutilus conscendere sedes,
Atque juvante Deo sceptra tenere manu.
Et sic mundans regni terrena relinquas
Culmina, ut ætherii postmodo compos eas.

XXVI.

AD CAROLUM IMPERATOREM.

Qui regit arva, polum tibi sit Rex fautor ubique,
Teque juvet semper qui regit arva, polum,
Qui tibi sceptra dedit, vitæ det tempora longa,
Gaudia concedat qui tibi sceptra dedit.
Sub tua jura Deus dedit Europeia regna,
Totum orbem inclinet sub tua jura Deus.
Ut premis ipse feras, reprimas sic barbara colla,
Hesperiam reprimas ut premis ipse feras.
Ut tibi cedit aper, Maurus tibi cedat, Arabsque;
Sarmata succumbat, ut tibi cedit aper.
Colla superba teras, anates ut turba caporum,
Anserem ut accipiter, colla superba teras.
Gaudia sive jocos istos æterna sequantur,
Ferto per immensum gaudia sive jocos.
Gratia magna Dei vitæ tibi munera pandat,
Te rigat atque tegat gratia magna Dei.
Gaudia longa habeas, gaudensque perenniter, o Rex,
Cum prole atque domo gaudia longa habeas.
Tu decus omnigenum, longamque teneto salutem
Cum clero & populo tu decus omnigenum.
Nam tua grata salus istis est lumen ocellis,

---

a *Ad Carolum Regem*) Non regem, sed regis filium multis sub patre bellicis expeditionibus victoriisque nobilem. Sed qui ante patrem vita excessit anno DCCCXI. Hinc mortuum laudans poeta Saxonicus,

Hic patris æquivocus fueras, nec nomine solo,
Indole sed mentis clara probitateque morum:
Omnimodaque patrem virtutum dote referres,
Si rectore frui meruisset Francia tali.

Est optanda bonis nam tua grata salus.
Macte decus populi, Cæsar fortissime nate,
Inclyta sceptra tenens macte decus populi.
Induperator ave longum tribuente Tonante,
Sume meum latus, Induperator, ave.

XXVII.

A FORIS IN PRIMA TABULA BIBLIOTHECÆ.

QUi sim nosse volens, scito, Bibliotheca dicor,
Et veteris legis jus veho, sive novæ.
Nec me sperne precor quia cernis corpore parvam:
Corpore sum modico, viribus ampla tamen.
Me quicumque vides, Theodulfi sis memor oro,
Cujus me studium condidit, aptat, amat.
Et foris argento, gemmis ornavit, & auro,
Cujus & interius lima polivit, Ave.

XXVIII.

IN ALTERA TABULA.

QUi cupis esse bonus, qui vitam quæris honestam,
Me pete, te moneo, lex ego sancta Dei.
Sum via, sum lux, sum doctrix, sum conscia veri,
Lumen inextinctum qui mihi paret habet.
Cælica regna paro, mundana sophismata pando,
Omnibus in rebus polleo, sive cluo.
Utere me, lector, mentisque in sede locato,
Cumque librum petis hunc, sit tibi lota manus.

XXIX.

SUPER JANUAM.

PAuperibus pateat, Præsul, tua janua semper:
Cum miseris Christus intrat & ipse simul.
Deque suis epulis pascatur pauper egenus,
Ut conviva queas lectus adesse Deo.

XXX.

SUPER PROPINATORIUM.

QUi latices quondam vini convertit in usum,
Et fontis speciem fecit habere meri.
Ipse piis manibus benedicat pocula nostra,
Et lætam facias nosmet habere diem.

ANIMADVERSIONES EX CASPARI BARTHII

ADVERSARIORUM LIBRIS.

IN THEODULFUM.

PAg. 821. versu 275. *Et tua continuis crescat doctrina diebus:*
Atque ut qui caput es per pia membra meet. Barth. *A te ut, qui caput es, per pia membra meet.* ita membranæ.

Pag. 823. versu 348. *qua melior mors bona sorte foret*. Barth. *forte foret*, Tò *forte* nihil aliud agit, nisi ut versum fulciat: Atticismo scriptoris. sic epistola ad Aigulfum, *Magna docens magnum te fore forte virum*.

Ibidem, versu 349. Aut *legit*, aut *docet*, aut *laudum pia munia complet*.

Cunctipatri Domino qui regit arva polum. Barth. *Haud legit, haud docet, haud laudum pia munia complet,*

Cunctipatri Domino, qui regit arva, polum. propterea quod ex officio episcopali isto, ut pote captivus, exigere non potest, vitam sibi acerbiorem morte ipsemet esse dicit.

APPENDIX.

Additio ad capitulare Theodulſi Epiſcopi Aurelianenſis.

* *Edita in ſupplem. Conc. Galliæ pagin. 86. ex codice Bigontiano.*

DIlectiſſimi Fratres, ſanctiſſimi conſacerdotes, & noſtri miniſterii adjutores, obſecro vos ſupplici aoimo in præſentia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Sanctorum ejus, ut digni Deo in omni teligione caritatis & caſtitatis deſerviatis, & ſitis populo Dei doctores & ductores in omni exemplo bono, ut populus Dei utrumque & per veſtram ſanctam converſationem & devotam prædicationem erudiatur in laudem & in gloriam ſancti nominis Domini noſtri Jeſo Chriſti, & io ſalutem ſempiternam animarum veſtrarum. Converſamini coram Deo & coram omni populo in caſtitate corporis veſtri & humilitate animæ veſtræ, & ſanctam caritatem ad omnes, nihil facientes unde ſacerdotium ſanctitatis veſtræ reprehenſibile fiat, nec aliquid in veſtra reperiatur vita quod juſte a quolibet detrahi poſſit. Siot mores veſtri ſine cupiditate mala, ſine avaritia, ſine comeſſatione & ebrietate, ſicut decet ſanctos Dei ſacerdotes, qui populo Dei præeſſe debent & gubernare Eccleſias Chriſti. Diſcite fidem catholicam, prædicate diligentiſſime, & eam populo prædicate, unuſquiſque in Eccleſia veſtra, & facite officia veſtra in Dei omnipotentis honore ſtatutis temporibus, ut Deus omnipotens honorificetur, & nomen ejus ſanctum ab omnibus laudetur, qui vos videnr honorifice facere ſacerdotium veſtrum, & ſervitium omnipotentis Dei. Digne prædicate populo, ut confeſſionem faciant peccatorum ſuorum & pœnitentiam accipiant qualiter a Deo remiſſionem habere non poſſunt delictorum ſuorum, niſi puram faciant confeſſionem & pœnitentiam juſtam, & abſtineant ſe a peccatis quæ ante fecerunt, quia hæc eſt vera pœnitentia & certiſſima indulgentia, ut iterum eadem non faciat homo delicta pro quibus veniam popoſcit. Abſtineant ſe a fornicatione; & qui feminas habent, legitime temporibus ſtatutis eis utantur, & honorifice habeant feminas ſuas, & ſic fidem caſtitatis conſervent uxoribus, ſicut velint quod uxores ſuæ illis cuſtodiant. Filios vel filias quas habent, erudiant illos in timore Dei & in ſanctitate ſua, ut non ſint fures, nec latrones, nec fornicatores, nec alias quaslibet immunditias faciant in corpore ſuo ad implendam libidinem: ut ſint obedientes parentibus ſuis in omni bono, ut digni ſint benedictionem accipere a Domino; & prædicate omnibus veritatem amare, benignos eſſe ad pauperes, peregrinoſque & miſeros, de ſubſtantia quam illis dederit Deus, non ſolum aliena non excipiant, *ſub initium.* ſed etiam ſua benigne tribuant. Si velint benedictionem Dei habere, non falſum teſtimonium dicant, ne perjuria faciant, quia falſos teſtes & perverſos Deus damnat in æternum; & ammonete eos ut faciant fideliter quæcomque dominis ſuis debeant facere in omni labore & opere quod injunctum ſit eis; ut ſæpius ad Eccleſias veniant, maxime feſtivis diebus, ad orationem, ad audiendum verbum Dei, & non otioſis verbis ibi maneant in orationem. puram & ſanctam habeant humilitatem inter ſe, & patientiam & caritatem, quæ eſt totius boni caput, & firmamentum. Prædicate eis quod eſt unus Deus omnipotens creator cæli & terræ, qui in Filio ſuo Domino noſtro Jeſu Chriſto mundum redemit, regnumque cælorum omnibus fidelibus aperuit, in quo judicaturus eſt mundum. Prædicate illis de futuro judicio, de pœnis impiorum perpetuis, confeſſionem & pœnitentiam facere de peccatis ſuis, vel eadem dimittere peccata. Nominate illa peccata quæ beatus Paulus doctor gentium enumeravit, dicens: An neſcitis *1. Cor. 6. 9.* quoniam iniqui regnum Dei non poſſidebunt? nolite errare, quoniam neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici, neque perjuri, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt: qui vero hæc vel his ſimilia agunt, ſi confiteri, & pœnitentiam agere negligunt, æternis tormentis & flammis cum diabolo condemnabuntur: qui vero regnum Dei intrare cupiunt, faciant juſtitiam, miſericordiam, veritatem, benignitatem, obedientiam, necnon & eleemoſynam prout habent facultatem: jejunia quoque, & orationes exerceant, habentes caritatem Dei omnipotentis, & bonum facientes omni homini, prout poſſint. Vivant in caſtitate & pietate, in humilitate, & obedientia, & fide bona, & confidant in Dei miſericordia, ut indulgeat illis omnia delicta ſua, & æterna gaudia illis perdonare cum Sanctis ſuis dignetur. Hæc ſanctiſſimi ſacerdotes Chriſti, ad æternam vitam cum ſanctis Epiſcopis & Apoſtolis convocati prædicate populo, & voſmetipſos dignos facite in omni religione, & caſtitate in conſpectu omnipotentis Dei, quatenus concedat vobiscum multiplici laboris veſtri fructu æternæ beatitudinis gloriam recipere. Omnipotens Deus vos proficere faciat in opere bono, dilectiſſimi fratres.

Additio ad capitulare Theodulſi Epiſcopi Aurelianenſis:

Duo poſteriora capitula rediguntur in unum in codice Sueſſionico, auctiora editis, quæ talia ſunt.

* *Ibidem. Ex cod. Sueſſion.*

SAncitum, ut miſſæ quæ per dies dominicos peculiares a ſacerdotibus fiunt, ne ita in publico fiant, ut populus eas audire queat, & præterea a publicis miſſarum ſolemniis, quæ hora tertia canonice fiant ſe abſtrahat; nam peſſimum uſum quidam in hoc habent, quando in diebus dominicis, ſive in aliis ſolennibus diebus miſſas, licet pro defunctis, ſive alias quaſcumque, quæ familiariter a ſacerdotibus fiunt, audire reſpiciant, & a primo mane per totum *ſub finem.* diem ebrietatibus, & comeſſationibus atque vaniloquiis potius quam Deo deſerviunt. Propterea providendum eſt, ut omnes ad publicam ſanctam matrem Eccleſiam, ad miſſarum ſolennia & prædicationem auditurí conveniant. Simul & hoc ſtatutum eſt, ut in civitate, in qua Epiſcopus conſtitutus eſt, omnes presbyteri & populi tam civitatis, quam & ſuburbani

revestiti io ipsa missa usque ad benedictionem Episcnpi & communiooem devota mente stare debent, & postea si voluerint, cum licentia ad suos titulos benedictiooe & commnnione percepta revertantur. Et boc summopere cavendum est saeerdotibus, ut per oratoria neque per suburbana monasteria, vel Ecclesias suburbanas, missas nequaquam nisi tam eaute ante sceandam horam, foribusque referatis eelebrare præsumant, ut popalus a publicis solennitatibus tali occasione accepta, a missa sive a prædicatione Episcopi se mioime subtrabere possit, sed omnes tam sacerdotes suburbaoi, quam & in urbe constituti, & populus eunctus, ut prædiximos, una cum illis ad publieam missarum celebrationem conveniant, & nolli extra parvulos & infirmos, licet missam auditam habeaot, tam in eivitatibus, quam & in parochiis edere & bibere præsumant ante publicam peractum officium. Si quis hæc statuta transgredi tentaverit, canonico judicio usque ad satisfactionem subdatur.

THEODULFI CARMINA NONNULLA

A Viro clarissimo Joanne Mabillonio edita in primo veterum Analectorum tomo.

Carmina Theodulfi a Sirmondo edita, sexque libris distincta, extare eadem, continua serie, in pervetusto monasterii sancti Vitanis cadice cum aliis pluribus quæ desunt in Sirmondi editiane: aliorum etiam versibus nonnullis absque auctorum nomine insertis, testatur vir clarissimus Joannes Mabillonius in prima Veterom Aoalectorum *Toma. Tum:* Ex iis, *inquit*, quæ Theodulfi esse visa suot, ea tantum selegi qaæ rei litetariæ prodesse possunt: alia vero, quæ de rebus motalibus tractaot, " solum notare satis duxi. " *Videsis apud Mabillonium.*

1.

De Adventu Ludovici Augusti Aurelianos,

* EN adest Cæsar pius & benignus,
Orbe qui toto rutilat coruscus,
Atque præ canctis bonitate pollet
Munere Christi.
Cernuus, prudens, sapiens, modestus,
Mitis & clemens, moderatus actu,
Temperans, fortis, probus & honestus,
Censor & judex.
Hic decus (Sadam Ecclesiæ paterque)
Ornat hanc sollers, reereat, fovetqae,
Erudit, manit, colit, iostruitque
Dogmate largo.
Hic potens armis Domino favente,
Viribus gentes teprimit superbas,
Harum & hic victor subigendo calcat
Colla triumphans.
Cujus adveotus, miserante Christo,
Et nitens multum facies serenat
Civitas temet populosa, nempe
Aurelianis.
Hinc Deo laudes agito per annos ", " *C. perenata*
Cajus hic outo properavit ad te,
Hujus & vultum tibimet videndum
Præbuit ecce.
Has canat Clerus, simal omnis & plebs,
Has senex pangat puer arqoe parvus,
Pauper & dives reboent ovaoter
Pectore puro.
Hoc chorus Cleri populique turba
Saphicum " carmen recinens precetur, " *C. Supplicii*
Det HLadovico Deus operandi
Tempora longa.
Prosperum clemens ferat omne semper,
Pellat adversum procul & repellat,
Hujas & vitam tueatur ævo
Tempore clemens.
Cæsaris hujus valeat per ævum
Nobilis conjux seu clara prolea,
Gaudeat felix popalas domusque
Pace perenni.
Muniaut urbem hanc procerea fideles,
Qaa " pio Christo sua dedicarunt " *C. Qui.*
Hostis adversi toleranda bella
Corpora casta.
Hic " duces sancti reducesqae santo,
Ut tui, Cæsar, faveantque temet, " *C. Hi,*
Horum & obtentu saperes duelles
Poscimus omnes.
Actibas " conctis placeas Tooanti,
Et Dei leges mediteris almas, " *C. Artibus*
Quò " viam vitæ valeas tenere
Tramite recto. " *C. Queis.*
Temporis hujus spatio peracto,
Alta conseeodens sabeas polorum,
Te pius captet chorus Angelorum,
Et sibi jungat.
O decas regni, Imperii propago,
Macte tu semper vigeas Hlotari,
Et patris sedem teneas potenter ". " *C. potentem.*

ANNOTATIO MABILLONII.

* Carmen primum de adventu Ludovici Augusti in urbem Aureiianos, jam typis editum est in tomo 6. Canisii sub nomine Jonæ, Theodulfi decessoris. Verum potius Theodulfo auctori tribuendum est, tum quia in ms. Vituaiano inter ejus opera metrica tefertur: tum quia adventus iste Ludovici Augusti in prædictam civitatem corrigit pootificatu Theodulfi, ut discimus ex ipsius Ludovici vita ad annum dcccxiv, ubi de Ludovico hæc leguntur: *Qui cum Aurelianam devenisset ad urbem, Theodulfus ejusdem urbis Episcopus, vir undecumque doctissimus, causam ejus adventus præsensit: & velocissime misso perlatore, Imperatori innotescere studuit, hoc tantummodo ei suggerendum jubens, utrum præstolaretur venientem in urbem, an itinere aliquo ei occurreret venturo ad urbem*, &c. Qua occasione primum carmen ac secandum Theodulfus cecinisse videtur. Hic recusum est primum ob variantes lectiones: tametsi forsasse potius omittendum fuisse. Porro primus versus tertiæ strophæ mutilus est in codice Vitoniano.

Sæcla

Secla per ampla.
Sic Patri & Nato, tibi Spiritusque
Splendor æternas, honor atque perpes,
Nunc & in præsens, ita & in futura
Sæcula semper.

II.

De eadem re.

O Pater Cleri populique decus,
Cæsar, insigni pietate pollens,
Ut fores nostras adeas libenter,
Poscimus omnes.
O Dei cultor, miserorum & altor,
O pupillorum viduæque tutor,
Summe Rex clemens, precibus rogamus
Annue nostris.
Ergo jam tandem precibus rogatas,
Redde te nostris domibus paratis,
Et dies lætos habeas in ipsis
Rex benedicte.
Te Sacerdotum chorus atque Cleri
Totius multum, populique turba;
Namque te major pariter minorque
Cernere gestit.
Rex vale prodeus, venerande, salve,
Rex ave nostrum capito precamur,
Poscimus Christum ut tibi det salutem
Poplita plexo.
Salvee Albini precibus beati
Te, tuam prolem, sociamque vitæ
Sorte felici tibi mancipatam
Christus ubique.
Post dies secli subeas Tonantis
Regna tu felix, habeas quietem
Inter electos tribuente Christo
Fine perenni.

III.

De Bilingue.

Ecce vagax labiis Filo quidam certa susurrans,
Nooe joca, nunc fletus, nunc qnoque carpe canis.
Blanditias tremulae, volitae nunc more cicadis:
Auribus ingeminat, quas petit ortivagus.
Dura satis rostro ceu pulsae pectora cornix,
Imbeiferos luxos quam vorat ore procax.
Aut rapidis pressas pennis lustrare lacunas
Temptat bitando celer dulcia voce canens.
Haud secus instabiles percurrit elluo meotes
Infestus juvenam, quos agit aura levis.

IV.

Ad quemdam de muneribus.

Eia meum solito noli convertere carmen;
Ne vacuam redeat, more caveto tuo.
Aut spumantis equi tua nunc vestigia retro
Impatiens calcet ongula, dona refer.
Ceu rubieundo ostro Romæ de nomine vestis,
Quam vocitare Patres, fac tibi colla premat.
Veneris ot felix donatus munere pulcro,
Recipias [*] grates mille suave meas. [* l. Accipias.]
Veneris ac vacuus nostram si forsan ad ædem,
Mille flagris cæsus ibis, inepte, foras.

V.

De Passione Domini.

Omnipotentis opus sacrum sacer ore popellus
Laudibus efferri tam bene tale docet.
Infima quòd magni dignatus conditor orbis
Sponte sua patier, laude boare decet.
Pertulit humanæ in humano denique natus
Corpore quæ Christus cuncta salutis erant.

VI.

In die Resurrectionis.

Eia camena libens nunc dicito carmina quæso,
Nunc cane posco melos eia camena libens.
Festa decora satis nunc mecum promere certa,
Postmodo ut accipias festa decora satis.
Carmine dignus inest, pangamus carmina cuncti:
Iste dies rutilus carmine dignus inest.
Mors qua victa jacet Christo surgente perempta:
Lætemur cuncti, mors quia victa jacet.
Tartara victa jacent, Christo visente beatos:
Principe devicto, tartara victa jacent.
Expulit inde probos, reprobos dimisit ibidem:
Calcatoque hoste expulit inde probos.
Cælica regna petunt post tartara dira beati,
Erepti a tenebris cælica regna petunt.
Verte camena gradum, ne tædia fratribus addas;
[*] Hic te quæso cito verte camena gradum. [* l. Hinc.]
Dicito, Præsul ave colloque genuque reflexo,
Hic & in æternum dicito, Præsul ave.

VII.

De Tabella.

Parva brevis gemino potiorque fruorque tabella
Officio, specie intus & apta foris.
Ornatum exterius habitus superaddo ferenti,
Interius servo verba ligata notis.

VIII.

De Talamasca *

Pusio personæ cum vultum obducit inanem,
Quod tremit, hinc terret quod fugit, inde fugat.
Credo & prostratus jacuit, palmasque tetendit,
Ante Redemptorem parvola membra movens.

IX.

Versus in altari.

Hoc altare tibi, cæli terræque Creator,
Teudulfus voto cernuus orno pio.
Hoc rogo quisquis adis, revehes [*] sacra dona precesve. [* f. referens]
Tu memor esto mei, sit Deus ipse tui.
Pastor oves Domini dapibus hinc pasce supernis,
Quis quia vita datur, qnis patet aula Dei.
Est super astra pius pastor, quo pascimur omnes:
Quæ [*] dam Pastor amas, pars es & ipse gregis. [* f. Quem.]

* Quid sit Talamasca, seu Talamascæ, jam dudum explicarunt viri docti. Vossius in lib. 2. de vitiis sermonis, & præcipue V. C. Stephanus Baluzius in Notis ad Reginonem. Huc adducunt locum vetusti Concilii Remensis: Larvas dæmonum quas vulgus Talamascas vocat sub anathemate prohibemus. Hinc vulgatam apud nostrates Gallos *masque* pro larva. Immo etiam occultæ literarum notæ vocantur talamascæ, ut observat Baluzius: propterea quod aliud præ se ferant, quam significent. Hic ergo Theodulfus agit de pusione larvato.

Cernis anhelantem hoc ad præfepe eatervam?
  Hioc alimenta Agni fanguine, carne capit.
Quem draco fæve tremis, qui te leo perfide vicit,
  Crimina ceu mundi qui inveterata tulit.
Et nos æthereo potuque ciboqua facrato,
  Hicque fuæ menfæ participare dedit.
Qui eft via, vita, falus, qoa, ad quam, in qoa tutius itur:
  Cum quo eft regnaodum jam fine fine piis.

X.

In Xenodochio.

En patet ifta domus medioerl exacta paratu,
  Utcumque humanis ufibus apta tamen.
Quam Deus aree poli famulus miferando revifat
  Cuncta adverfa fuget, profpera cuncta ferat.
Hic pudor & verum, pietas probitafque redundent,
  Sit præfto alma fides, & procul omne nefas.
Efuriens epulas, fitiaos potum, hofpes honorem,
  Nudus operimentum hic reperire queat.
Feffus opem, languens medicamen, gaudia mœftus
  Hinc ferat, & cunctis coofulat ifta domus.
Det Pater altithroous donum hoc habitantibus iftic,
  Civibus ut pareat, & peregrine eibi.
Ut fratrum atque Dei regnet dilectio femper,
  Virtutefque omnes hac duce conveoiant:
Quas miferante Deo mox commoda cuncta fequantur,
  Livori & fævis fit via nulla dolis.
Jus regat hic mentes, maneatque opulentia rerum,
  Et procul atque procul fit fitis atqoe fames.
Qui petis has fedes Teudulfi, quæfo, memento,
  Hæc qui conftruxit tecta favente Deo.

Epitaphium Teudulfi *feu* Theodulfi *Epifcopi Aurelianenfis.*

* Illios cineres faxo fervantur". &c.

" *integrum vide initio libri inter vet. tefl de Theodulfo.*

ANNOTATIO MABILLONII.

* Er hoc Theodulfi epitaphium ex eodem codice defcripfi. Eum natione Italum fuiffe traduot, hoc eft (uti Sirmondus opinatur) ea Gallia Cifalpios. Speriam feu Hefperiam ipfi patriam eribuit epitaphium: fed æquivocum eft nomen illud, aliquando Italiam, aliquando Hifpaniam figoificans. Vetus Chronicon à Chefnio editum in Hiftoriæ Franciæ tomo 3. rem definit pag. 336. his verbis: *Floruit etiam his temporibus apud urbem Aurelianenfem Theodulfus Epifcopus, qui propter fcientiæ prærogativam qua pollebat, a memorato Imperatore Karolo Magno ab Italia in Gallias adductus, & Floriacenfem ab eo Abbatiam & Aurelianenfem fimul meruit epifcopatum.* At his obftat, quod Theodulfur ipfe fe ex Hifpanis ortum effe non obfcure innuit io Parænefi ad judices, his verfibus:

Mox fedes, Narbona, tuas urbemque decoram
Tangimus, occurrit quo mibi lata cohors.
Reliquiæ Getici populi, fimul Hefpera turba
Me confanguineo fit duce lata fibi.

Ubi Theodulfus confanguioeus vocat Hefperiæ populos in Septimaoia degentes, qui ex Hifpania eo confluxerant. Nifi fi confanguineos dicit hoc oomine, quod ea eadem gente tam Gothi illi Septimaoiæ popali, qoam Oftro-Gothi in Italis degentes, ex quibus procreatus effet Theodulfus, proceffiffent. Mortuus eft Theodulfus anno dcccxxi, exilii vii, veneno necstus, five in redita, ut in Chronico præcitato legitur, five poft reditum Aurelianos, ut apud Letaldum Mitiacenfem Monachum in libro de miraculis fancti Maximioi Abbatis: qoi liber in primo Sæculo Benedictino typis vulgatur eft. Theodulfi obitus in Necrologio noftro Monafterii Sancti Germani Pratenfis ante annos decc exarato reponitur xiv. Kal. Octobris. De eo alias plura.

Act. SS. Bened. fecul. I. p. 6[illegible]1.

Ex libro Miraculorum Sancti Maximini Abbatis Miciacenfis auctore Letaldo monacho Miciacenfi, qui fub finem feculi X. florere cœpit.

Ex Mf. cod. V. C. D. Dherouval.

TEmporibus divæ memoriæ Caroli * Augufti difponente rerom omnium domino cumdem locum priftinæ reddere oobilitati, Theodulfus nobiliffimus & moribus & genere, acerrimique ingenii Aurelianenfis Ecclefiæ Epifcopus fubrogatur. Hic itaque multa induftria certans, quatenus idem locus io antiquum revocaretur honorem, dum in contiguis regionibus minus idoneos inveniffet ad id efficiendum monachos, ex Septimaniæ partibus adfcivit, quibus & locum dedit, & res illi loco attributas, de fuo infuper addens contradidit. In qua re oon pœnituit eum facti fui: quippe cujus temporibus in tantum ejus loci gloria enituit, ut veteris ignominiæ dedecus honeftas fuperveniens obumbraret, & præteritorum difpendia lucra fequentia compenfarent. Theodolfus igitur Epifcopus inter cetera fuorum operum bafilicam miri operis, inftar videlicet ejus quæ Aquis eft conftituta ædificavit in villa quæ dicitur * Germiniacus, quo etiam his verfibus fui memoriam eleganter expreffit.

Hæc in honore Dei Theodulfus templa facravi
  Quæ dum quifquis adis, oro, memento mei.

Hic itaque venerabilis facerdos infimulatus conjurationis apud regem de epifcopatu dejectus, & multis diebus cuftodiæ mancipatus eft, poftmodum mirabili rerum converfione, & crimen promptiffime abluit, & regis gratiam confecutus cathedram priftinæ dignitatis non diu victurus recepit. Fertur enim vi veneni ab his extinctus, qui dum exularet, libertate potiti bona ejus iovadendi jam haufeiant cupiditatem.

* *cognomento Magni.*

* *Germigny. prope monafterium Floriacenfe.*

AMOLONIS
LUGDUNENSIS
ARCHIEPISCOPI
AD GOTHESCALCUM
EPISTOLA,

In qua ejus de Prædestinatione & Gratia errores aliquot reprehendit.

Primum edita studio & opera JACOBI SIRMONDI *Societatis Jesu Presbyteri anno* M DC XLIX.

LECTORI.

DE AMOLONIS EPISTOLA,

& duobus illi ſubnexis Opuſculis.

Gothefcalci renovatæque ab illo hæreſis caſtigatores duos antehac produximus, doctrina inſignes, & illuſtrium Eccleſiarum Antiſtites, Hincmarum Remenſis, & Rabanum Moguntinæ. Tertius pro voto nunc obtigit, nec honore illis, nec cæteris ornamentis inferior, Amolo Epiſcopus Lugdunenſis. Pro voto inquam, ac deſiderio noſtro. Quid enim accidere poterat optatius, quam ut quæ ex urbe Gothefcalco falſa præſidia quærebantur, ex eadem nos certum tantique nominis ſuffragatorem haberemus? Itaque de te, LECTOR, *tuique ſimilibus, qui veri ſtudio ducuntur, dubitare non licet, quin hanc ejus Epiſtolam valde probaturi ſint, eique, cujus ad nos beneficio ex S. Maximini Trevirenſis Bibliotheca pervenit, juſtam gratiam habituri. Reputent qui Gothefcalci morbo laborant, quanti eandem & ipſi facere merito debeant; quando hujus unius ope convaleſcere poſſunt, ſi velint, hoc eſt ſi oblatum remedium non reſpuant, ac ſibi quoque dicta intelligant quæ ab Amolone ſcripta Gothefcalco. Amolonis porro Epiſtolæ Opuſcula duo ſubjecimus, quæ in veteri codice, ex quo deprompta eſt, illi adnexa videbamus. Quæ cum ejuſdem ſint argumenti, & a genio Amolonis non abhorreant, non abs re, ut ſpero, hic etiam a nobis conjuncta judicabis.*

VETERUM DE AMOLONE TESTIMONIA.

Auctor brevioris Chronici S. Benigni Divionensis.

DCCCXL. Hoc anno sanctæ memoriæ Agobardus Lugdunensis Episcopus obiit VIII. Idus Julii. Amolo præfati Episcopi Diaconus ordinatur Episcopus Lugdunensis XVII. Kalendas Februarias.

Hugo Abbas Flaviniacensis in Historia sua collectaneis.

POST Agobardum Amolo quoque Lugduoensium Episcopatum suscepit. cujus auctoritas & amor Caroli Regis erga eum multum valuit sancto Papæ Leooi, ut ipse Leo testatur in epistola ad eum missa.

Lupus Ferrariensis in epistola LXXX. ad Usuardum Abbatem.

NON estis obliti quemadmodum vobis, præsentibus majoribus Ecclesiæ vestræ, constitutum Synodi decretumque Metropolitani AMULI ostenderim super Presbytero Goldegario, &c.

Idem in epistola XXCI. ex parte Wenilonis & Gerardi.

REVERENTISSIMO & clarissimo Præsuli Amulo Guenilo Episcopus, & Gerardus Comes, plurimam salutem. Multa & magna jussu Domini nostri Regis, &c. *De Episcopis Augustoduni & Cabilone ordinandis.*

Flodoardus libro III. Historiæ Remensis, cap. XXI. de Hincmari ad Amolonem epistolis.

AMULO Lugdunensi. De placito quod habuerat cum Rege, regnique primoribus, & de Judæorum in hoc regno statu.

ITEM de Synodo a tribus Regibus condita, & de Ebone prædecessore ipsius, & aliis nonnullis. in qua eum carissimum & unanimem sibi patrem se habere significat.

ITEM De Lothario Rege, & aliis quibusdam rebus. in qua se filium dilectionis ipsius appellat.

ITEM De Gothescalci vita vel conversatione, prædicatione, deprehensione, atque condemnatione: rei veritatem exponens.

Joannes Trithemius de Scriptoribus Ecclesiasticis. Inter alia.

HAMULUS Episcopus Lugdunensis, vir in divinis scripturis studiosus, tam Hebraica quam Latina lingua clarus, scripsit non contemnendæ lectionis opuscula, de quibus legi opus insigne ad Carolum contra Judæos, *Detestanda Judæorum*, &c.

Amolonis præterea mentio fit in Caroli Calvi capitulis cap. VI. in villa Sparnaco, & in Joannis VIII. epistola CLXIII. & apud alios. sed nusquam illustrior, quam apud Lugdunenses ipsos, qui sancti eum titulo exornant in Martyrologio, aliisque monimentis Basilicæ Irenæana.

Non abs re fore putavi Dionysii Petavii de Amolonis epistola judicium hic apponere.

Theolog. dogmat. Tom. IV. lib. XIII. cap. IX. POSTEAQUAM ista de Gothescalco commentati sumus, prodiit in lucem Amolonis Archiepiscopi Lugdunensis epistola ad Gothescalcum, ab R. P. Jacobo Sirmondo edita, perspectæ omnibus eruditionis, ac judiciis viro. qua in epistola illius de prædestinatione & gratia quædam notat, ac reprehendit errata: quæ dubitari deinceps non sinunt, jure ipsum pro hæretico judicatum esse, pœnisque canonicis subjectum. Digna vero Amolonis illa est epistola, quam attente legant, & expendant novarum rerum plus quam par est, & quam commode Catholicos decet, cupidi. Nam in eos apprime quadrant monita illa, quibus Gothescalcum sanare studet Amolo, eadem qua isti laborant hodie, prurigine novitatis, & contentionis infectum. Velut istud est præceptum, quod initio ponit Epistolæ: *Infra p. 984. b.* *Ut seposita animositate, & studio contentionis, libenter quæ vera sunt audias,* (inquit) *& non nostra, sed Dei, & sanctorum Patrum dicta obedienter suscipias, eisque animam tuam, & sensum sincera pietate summittas. quia, ut verax veraciter Scriptura dixit,* * *Sunt viæ, quæ videntur homini* *Prov. 16. 25* *rectæ, & novissimum earum ducit ad mortem. Et, qui confidit cogitationibus suis, impie agit. Unde & alibi eadem Scriptura admonet, dicens:* * *Et ne innitaris prudentiæ tuæ*, &c. Tum ita pergit: * *Itaque* *Prov. 3. 5.* *Pag. 894. d* *& tu, si bonus, & utilis, & pacificus Ecclesiæ filius esse desideras, noli te sensui tuo committere: sed majorum judiciis, atque sententiæ: immo divinis, & Ecclesiasticis auctoritatibus facile cede, libenter* *Isa. 66. 2.* *acquiesce, & obedienter subdere; ut possit in te Dei spiritus habitare; dicente Domino per Prophetam, Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem verba mea? Videmus certe tempora novissima, & periculosissima ab Apostolo olim prædicta, plena ignorantiæ, & infirmitatis animorum: in quibus illud Domini terribile dictum semper est reminiscendum, atque tremendum,* *Matth. 18. 6.* *Qui scandalizaverit unum de pusillis his, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris, & iterum; Væ mundo a scandalis*, &c. *Sed & aures, & linguas prurientes cavere debemus, ne vel ad audiendas, vel ad loquendas novitates prompti, & faciles simus.*

II. Post hæc refert Amolo, se Gothescalci vidisse scripta, in quibus de prædestinatione divina disserit: unde sex omnino dogmatica capita decerpit: quæ singillatim redarguit.

Imprimis displicet nobis, inquit, valde quod dicis, & asseris, neminem perire posse Christi sanguine P. 895 e
redemptum. Hoc enim dictum dupliciter fidei catholicæ adversatur: si aut neminem ex numero Christia-
norum, postquam semel in Christo baptizatus est, & particeps redemptionis Christi effectus est, perire
posse confirmas, &c. aut si non credis, omnes, qui vera fide, & devotione per baptismi gratiam rege- 896. b
nerantur, Christi esse sanguine redemptos; immo in Christi morte, & sanguine baptizatos; licet postea
plurimi ex eis vel per hæreses, vel per alia diversa crimina pereant.

Secundo loco displicet nobis (ait) valde, quia verissima, & sacratissima Ecclesiæ sacramenta, vi- Ibidem. d
delicet exorcismi, & baptismi, chrismatis, & Eucharistiæ, ac manus impositionis, perfunctorie, & fru-
stratorie omnibus, qui post perceptionem eorum pereant, dari confirmas: dum eos sanguine Christi, sine
quo ipsa mysteria jam non mysteria, sed quædam velut vacua, & inania ludibria sunt habenda, re-
demptos negas.

Tertio loco Gothescalci dogma hujusmodi commemorat: *Illos, qui ex numero fidelium pereunt, nec* 897. a
tunc, quando in primis ad percipienda mysteria regenerationis, & dominicæ oblationis vel in parvula
ætate, ab aliis oblati sunt, vel ipsi in majori fideliter accesserant, Christo, & Ecclesiæ non incorpora-
tos, nec membra illius quæsita, & salvata ovis effectus, ac per hoc nec unquam fuisse Christianos.

Quarto loco displicet nobis valde (inquit) *quia tam dure, & indisciplinate, & immaniter de di-* Ibidem. e
vina prædestinatione sentis, & loqueris in damnatione reproborum, ut omnes illos, qui ad sinistram po-
nendi sunt in die judicii, & cum diabolo, atque angelis ejus pro malis meritis suis æterno igne dam-
nandi, ita sint divinitus ad interitum prædestinati, ut eorum prorsus nullus aliquando potuerit, nullus
possit salvus esse. Quod sentire, & dicere quid aliud est, quam in Deum graviter, & horribiliter bla-
sphemare; si illis ejus prædestinatio hanc necessitatem irrevocabiliter imposuit, ut omnino quod ad sa-
lutem suam proficeret, operari non possint?

Quinto loco dicebat *eos, qui æterna interitu sunt digni, tam irrevocabiliter, & incommutabiliter* 899. e.
perditioni esse prædestinatos, sicut Deus ipse incommutabilis; & inconvertibilis est: & Episcopos, ad
quos scribis (ait) *quasi misericorditer adhortaris, ut hoc prædicent populis, ut quia jam præfinitam*
damnationem evadere non possunt, saltim aliquantulum Deo supplicent, & humilientur, ut statutas eis
vel modicum mitiget, & leviget pœnas.

Sexto loco similiter detestati sumus, quod Deum, & sanctos ejus in perditione eorum, quos æternæ 902. c.
damnationi prædestinatos adsidue repetis, dicis exultaturos, & gavisuros.

Hæc sunt capita sex, quæ ex Gothescalci libris selegit Amolo, ac variis Scripturæ testimoniis singillatim refellit: in quibus manifesta est impietas hæretica, ob quam merito condemnari, plectique debuit, maxime vero in quinque primis.

Septimum ad illa caput addit Amolo, quod non ad dogma fidei, sed ad mores pertinet, quorum
in scriptis suis significationem dedit Gothescalcus Hoc vero sic exponit, ut in Novæ sectæ propu-
gnatores Lutheranos, Calvinistas, & Iprenses nihil aptius usurpari possit. *Septimo loco*, inquit, *duo* 902. e
prorsus gravia in tuis nobis moribus plurimum displicuerunt: Unum, quod Sacerdotes Dei, & Recto-
res Ecclesiarum tantis injuriis, & conviciis, & maledictis laceras; tanto despectu, & contumacia con-
culcas, utique spiritu erroris, & superbiæ miserabiliter deceptus, ut omnino nihil Christianæ patientiæ,
nihil Christianæ reverentiæ habere videaris. Nam inter cetera, omnes qui insaniæ sensuum tuorum zelo
fidei resistunt, hæreticos appellare non metuis, eosque a bono, & erudito viro, atque catholico Episcopo
Rhabanicos nuncupare præsumis. An non idem faciant hodie qui veram, & sinceram de gratia & liberæ voluntatis arbitrio sententiam propugnantes; cujusmodi Tridentina sancivit Synodus; *Molinistas* tam insulse quam imperite nominant!

Alterum vero malum est in moribus tuis (pergit Amolo ad Gothescalcum scribens) *quod in om-* Ibidem
nibus, quæ dicis, & sentis, sicut scriptura tua declarat, nullum omnino, hominum more bonorum, pie
& humiliter deprecaris; nullius te sensui, & auctoritati summittis: nec dicis, quod sæpe solet, & de-
bet pietas dicere; Obsecro, bone vir, aut bone frater, si in his, quæ dico, aliquatenus erro, ferto in-
firmitatem meam, instruito ignorantiam meam; & probabis obedientiam meam: quia paratus ero liben-
ter suscipere quidquid veritas dignabitur declarare. Et hæc novorum Dogmatistarum scribendi forma est & character. Nihil illis insolentius, nihil procacius & inverecundius eum vero confidenter adeo ac temere de suis & alienis pronuntiant, ut qui illos nondum norit prorsus fidem illis adhibendam existimet.

AMOLONIS LUGDUNENSIS ARCHIEPISCOPI AD GOTHESCALCUM EPISTOLA.

Amolo humilis Ecclesiæ Lugdunensis Episcopus dilectissimo fratri Gothescalco salutem.

A QUod te in hujus sermonis exordio fratrem nomino, quem fraternæ unitati contrarium non ignoro, ea in quantum Deus largitur facio caritate, quam Scriptura nobis præcepit dicens, *Dicite his qui oderunt vos, fratres nostri estis.* (*Esa.66. 5.*) Quia etsi ex illorum parte qui ejusmodi sunt fraternitas deperit, non idcirco etiam in nobis frigescere aut perire debet ipsius fraternitatis affectus. Quod autem non solum fratrem, sed etiam dilectissimum dico, Dominus novit quia te fideliter diligo, hoc tibi cupiens quod & mihi. Unde & salutem tibi veraciter opto, præsentem pariter & futuram, per eam divini cultus pietatem, quæ sicut Apostolus testatur, (*1.Tim.4.8.*) *ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ.* B Audiens sane & agnoscens quæ in scriptis tuis misisti, & per quendam fratrem nostrum mihi innotescenda vehementissime flagitasti, diu hæsitavi utrum tibi respondere deberem, homini de novis contra Ecclesiam præsumptionibus, & non parvis erroribus jamdudum accusato, & propter contumaciam, ut audio, Episcopalis Concilii auctoritate damnato. Importunum namque & impudens videri posse existimabam, si de causa, quæ prudentium & reverendorum fratrum nostrorum inquisitione, cognitione, & sententia definita est, aliquid ultro dicere vel respondere aggrederer: & rursum, tantam deprecationem & supplicationem tuam contemnere & præterire silentio, non C videbatur Christianæ esse pietatis & caritatis, per quam præcipue lex Christi adimpletur in nobis, testante & commendante Apostolo, (*Gal. 6. 2.*) *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Unde & cum de seipso dixisset, (*1.Cor.9.22.*) *Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrarer: omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.* (*1.Cor.10.33.*) & post aliqua, *Non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant*, continuo, ut nos ad exemplum sui, & per hoc ad exemplum Christi, instrueret & informaret, adjunxit, *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* (*1.Cor.11.1.*) Ipse est enim verus & pius ille Samaritanus, qui descendentem ab Hierusalem in Hiericho, & a latronibus in itinere spoliatum, & vulneratum, ac D semivivum derelictum, clementer miseratus est, alligans vulnera ejus, & vini atque olei infusione curans. tantæque misericordiæ & pietatis suæ nos imitatores esse desiderans, in fine hujus parabolæ unicuique nostrum dicit, (*Luc.10. 37.*) *Vade & tu fac similiter.* manifeste ostendens, illum vere esse proximum fratri, illum vere imitatorem sui, qui fraternis necessitatibus atque infirmitatibus prompta pietate & compassione succurreret. Istiusmodi igitur consideratione provocatus, & de venerabilium fratrum atque consacerdotum nostrorum sincerissima caritate confisus, per quam in Domino unum sumus, & invicem commissi nobis ministerii onera & officia communicare debemus, quatenus & illorum bona per unanimitatis spiritum nostra, & nostra, si qua divina misericordia esse possunt, illorum sint: melius & salubrius existimavi, aliquid tuæ fraternitati rescribere, quam inutili taciturnitate, & de illis viderer diffidere, & tibi tam angustiato, tam afflicto, tam anxio & conturbato, nihil consulere. Quapropter omnipotentis Domini & Salvatoris largissimam & indeficientem oro gratiam, ut nobis tribuere dignetur utilem & veracem ad tuam consolationem & instructionem sermonem, & animum tuum præparet ac tranquillet, ut quæ dicturi sumus, pia mansuetudine & humilitate suscipias, ac seposita animositate, & studio contentionis, libenter quæ vera sunt audias, & non nostra, sed Dei & sanctorum Patrum dicta obedienter suscipias, eisque animum tuum & sensum sincera pietate summittas. quia ut verax veraciter Scriptura dixit, *Sunt viæ quæ videntur homini rectæ, & novissimum earum ducit ad mortem.* (*Prov.16. 25.*) &, *Qui confidit cogitationibus suis, impie agit.* (*Prov.12. 2.*) Unde & alibi eadem Scriptura admonet, dicens, *Et ne innitaris prudentiæ tuæ.* (*Prov.3 5.*) Hoc namque malum quantum cavendum sit homini, etiam B. Ephrem admirandæ sanctitatis, & illustrissimæ doctrinæ pater ostendit, cum in hora exitus sui, adstanti sibi uni ex discipulis, magni & acuti & nimis curiosi ingenii, sollicite admonens dixit, Cave, Pauline, ne unquam te summittas cogitationibus tuis. Quantum vero bonum sit obedientiæ, & quantum malum contentionis & contumaciæ, docet nos iterum sermo divinus, ubi per Samuelem Prophetam dicit, *Melior est obedientia, quam victimæ, & auscultare magis, quam offerre adipem arietum. quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle adquiescere.* (*1.Reg.15.22.*) Itaque & tu, si bonus, & utilis, & pacificus Ecclesiæ filius esse desideras, noli te sensui tuo committere, sed majorum judiciis atque sententiæ, immo divinis & Ecclesiasticis auctoritatibus facile cede, libenter adquiesce, & obedienter subdere, ut possit in te Dei spiritus habitare: dicente Domino per Prophetam, (*Esa.66. 2.*) *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem verba mea?* Videmus certe tempora novissima & periculosissima, ab Apostolo olim prædicta, plena ignorantiæ & infirmitatis animorum, in quibus illud Domini terribile dictum semper est reminiscendum, atque tremendum, *Qui scandalizave-* (*Matth.18 6*)

A *rit unum de pusillis his qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* & iterum: Ibid. 7. *Væ mundo a scandalis. necesse est ut veniant scandala: verumtamen væ homini illi, per quem scandalum venit.* Sed & aures & linguas prurientes cavere debemus, ne vel ad audiendas vel ad loquendas novitates prompti & faciles simus. Quia & prurientes auribus, & profanas vocum novitates pariter Apostolus condemnat, & oppositiones falsi nominis scientiæ admonens devitandas, continuo de eadem falsi nominis scientia subjungit, dicens, 1. Tim 6. 21. *Quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.* Cum adhuc esses in partibus regni Germaniæ, audivimus in B primis super nomine tuo famam dolendam. quod videlicet novitates sereres, & stultas ac sine disciplina quæstiones ventilares. Deinde perlata est etiam ad nos studio Ecclesiasticorum virorum quædam scriptura tua, in qua apertissime, & prolixo sermone, atque ut tibi visum est, etiam testimoniis Scripturarum, sive sanctorum Patrum, quid sentires sive doceres multipliciter executus es. Nunc quoque accepimus & alia scripta *sua* non parva, quæ ad Episcopos, vel contra Episcopos, qui in Concilio damnationis tuæ affuerunt, scripsisse vel protulisse videris. In quibus quanta potuisti intentione, de una tantum quæstione, id est de prædestinatione divina, quid teneas diligenter ex- C plicare curasti. Ita factum est, ut ex utraque scriptura tua, sive quam te mittente accepimus, plenissime nobis cognoscere videamur, in quibus quæstionum periculis fluctuet, vel quod nimis dolendum est, naufragetur sensus suus. Quapropter compendiose nobis & utiliter fieri posse videtur, ut ex illa tota serie scriptorum tuorum, ea quæ nobis fidei Catholicæ maxime contraria esse videntur, brevibus & distinctis capitulis ordinemus: adjungentes, sive subjungentes per singula, quid e contrario Scriptura sancta doceat, & Ecclesia Dei firmissime teneat, & ubique fideliter ac salubriter doceat. Cujus doctrinæ & sensibus te, quasi devotum & pium filium, inrefragabiliter obtemperare oportet, si D cupis in ejus corporis unitate vivum & sanum membrum inveniri, & non cum putribus & emortuis justæ severitatis judicio abscisionem mereri. Hunc autem sermonis nostri tenorem, servato in omnibus legitimo ordine, ac Ecclesiastica auctoritate, non tibi, qui infelici & miserabili lapsu excommunicationem ab Ecclesia excepisti, sed principaliter reverentissimo & carissimo nostro, Metropolitano Antistiti direximus tuo, confidentes in Domini pietate, quia cum hæc legerit, & nostræ erga te compassionis affectum cognoverit, non indignatione ali- E qua adversum te, sed boni patris & pii pastoris visceribus commovebitur, ut his congruenter perlectis, & tranquille apud te tractatis, si divina gratia adspirante adquiescere volueris veritati, nequaquam diutius aberres a caulis, sed boni & summi pastoris humeris reportatus, unitati inventæ ac redemptæ ovis, cum gaudio cælestium & terrestrium, feliciter restituaris. Hæc sunt igitur, quæ in scriptis tuis merito reprehendenda, & reprehensa, tanquam veræ fidei Catholicæ inimica, notavimus, & qualiter ad regulam veritatis sint corrigenda perstrinximus.

In primis displicet nobis valde quod dicis & asseris, neminem perire posse Christi sanguine redemptum. Hoc enim dictum dupliciter fidei Catholicæ adversatur. Si aut neminem ex nu-

A mero Christianorum, postquam semel in Christo baptizatus, & particeps redemptionis Christi effectus est, perire posse confirmas, contra Apostolum apertissime prædicantem & contestantem, *quoniam iniqui regnum Dei non possidebunt*, & 1. Cor. 6. 9. quoniam qui vel illa crimina admiserint, regnum Dei non consequentur, & non habent hæreditatem in regno Christi Dei. inter quos etiam illi sunt negatores Christi, de quibus ipse terribiliter testatur, *Quicumque negaverit me* Matt. 10. 33. *coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui est in cælis.* & illi infructuosæ fi- Matth. 7. 21. dei, de quibus ait, *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum.* B sed & illæ fatuæ virgines, quæ non sumpserunt oleum in vasis suis cum lampadibus, quibus clausa janua regni dicturus est, *Amen dico vobis, nescio vos.* Aut si non credis, omnes, qui Matt. 25. 12 vera fide & devotione per baptismi gratiam regenerantur, Christi esse sanguine redemptos, immo in Christi morte & sanguine baptizatos, licet postea plurimi ex eis, vel per hæreses, vel per alia diversa crimina pereant, manifestissime Rom. 6. 3. contrarium est beato Paulo Apostolo dicenti, *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte* Apoc. 1. 5. *ipsius baptizati sumus.* Et B. Joanni similiter de eodem Domino contestanti, *Qui dilexit nos*, inquit, *& lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo.* Et beato Petro etiam de pessimis hæreticis, qui post C baptismum redemptionis Christi de Ecclesia re- 2. Petr. 2. 1. cesserunt, ita dicenti, *Et eum, qui emit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem.* Et ipsi Domino de eisdem hæreticis per Prophetam dicenti, *Et ego redemi eos, &* Ose. 7. 13. *contra me locuti sunt mendacia.* Itaque juxta fidem Catholicam & Apostolicam, Propheticam & Evangelicam, omnes isti, fideliter ad baptismum Christi accedentes, non utique alio pretio, sed Christi sanguine redempti sunt. Sed cum plurimi ex eis eandem gratiam in se irritam fecerint, & idcirco in æternum pereant, qua ratione verum est, neminem perire posse sanguine Christi redemptum?

Secundo loco displicet nobis valde, quia ve- D rissima & sacratissima Ecclesiæ sacramenta, videlicet exorcismi, & baptismi, chrismatis, & Eucharistiæ, ac manus impositionis, perfunctorie & frustratorie omnibus, qui post perceptionem eorum pereant, dari confirmas, dum eos sanguine Christi, sine quo ipsa mysteria, jam non mysteria, sed quædam velut vacua & inania ludibria sunt habenda, redemptos negas. cum e contrario Apostolus, & veritatem redemptionis Christi, & verum divinorum mysteriorum effectum, etiam in eis qui inreparabiliter pere- Hebr. 6. 4. unt doceat esse conlata, cum ait, *Impossibile enim est eos qui semel sunt inluminati, gustave-* E *runt etiam donum cæleste, & participes sunt facti Spiritus sancti. gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, renovari rursus ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei*, &c. & iterum: Hebr. 10. 29. *Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est,* 1. Cor. 8. 11. *& spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* & alio loco, *Et peribit*, inquit, *infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est?* Ita veritas mysteriorum peragit virtutem suam, cum fideliter accipitur, etiam in illis qui non permanent in veritate eorumdem mysteriorum. Sed & in illa regula intelligendarum scripturarum de corpore Christi vero atque simulato, unde tu

hunc errorem velut confirmare niteris, veraciter nosse debes, simulationem denotari vitæ & morum, non, quod absit, divinorum mysteriorum & sacramentorum.

Tertio loco displicet nobis valde, quia & divinarum Scripturarum testimonia, & sincerissimis sanctorum Patrum dictis, tam perverse abuteris, ut hæc omnia quæ manifestissime adversus divinam veritatem & paternam fidem disputas, ex illis non recte intellectis multipliciter adfirmare contendas. In tantum ut illos qui ex numero fidelium pereunt, nec tunc, quando in primis ad percipienda mysteria regenerationis, & dominicæ oblationis, vel in parvula ætate ab aliis oblati sunt, vel ipsi in majori fideliter accesserunt, affirmes Christo & Ecclesiæ non incorporatos, nec membra illius quæsitæ & salvatæ ovis effectos, ac per hoc nec unquam fuisse Christianos. Nam quomodo est Christianus, qui non pertinet ad corpus Christi, qui non est membrum Christi? Cum e contrario Apostolus etiam illos, qui graviter peccare, & in eodem gravi peccato perire possunt, membra Christi & templum Spiritus sancti esse dicat, quamdiu fideliter & innocenter
1.Cor. 6. 15. agunt. *Nescitis*, inquit, *quia corpora vestra membra Christi sunt? Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? absit.* & iterum, *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus*
1.Cor. 3. 16. *sanctus habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus*, &c.

Quarto loco displicet nobis valde, quia tam dure & indisciplinate & immaniter de divina prædestinatione sentis & loqueris in damnatione reproborum, ut omnes illos qui ad sinistram ponendi sunt in die judicii, & cum diabolo atque angelis ejus pro malis meritis suis æterno igne damnandi, ita sine divinitus ad interitum prædestinati, ut eorum prorsus nullus aliquando potuerit, nullus possit salvus esse. Quod sentire & dicere quid est aliud, quam in Deum graviter & horribiliter blasphemare, si illis ejus prædestinatio hanc necessitatem irrevocabiliter imposuit, ut omnino quod ad salutem suam proficeret operari non possint? Sed absit a nobis hoc recipere, ut meritum damnationis illorum Dei culpa sit, qui eos tales esse constituit, non illorum, qui aliud esse non potuerunt. Huic errori, vel potius immanissimæ impietati, resistit Scriptura dicens de illo,
Eccli. 15. 21. *Nemini mandavit impie agere, & nemini dedit spatium peccandi*. Et ipse judex vivorum & mortuorum destruit istud insanum mendacium, qui se in illo die judicii ita illis qui ad sinistram stabunt dicturum esse prædixit, *Discedite*
Matth. 25. 41. *a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus*. Ut cur a se inseparabiliter discedere sint digni, cur maledicti, cur diabolo & angelis ejus in æterna pœna sociati, videlicet non ex præjudicio prædestinationis suæ, sed ex merito iniquitatis eorum, statim clarissime subjungat & ostendat di-
Ibid. cens, *Quia esurivi, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi bibere*, &c. Ubi evidenter ostenditur, quod non propterea damnantur, quia opera salutis suæ facere non potuerunt, sed quia facere noluerunt. Unde & Psalmista de eodem justo & æterno Judice di-
Psal. 61. 13. cit, *Quia tu reddes unicuique secundum opera sua*. Non ait, secundum præjudicia sua, sicut ista insana & furibunda doctrina asserere conatur, ad nihil aliud, nisi ad subversionem audientium. Cum e contrario fides Catholica fir-

A missime teneat, nec ipsum diabolum, & angelos ejus, ad hoc unquam prædestinatos ut tales essent: sed quia tales suo vitio esse voluerunt, ideirco eis æterni ignis supplicia præparata. Omnipotens enim Deus non est auctor malorum meritorum, nec malorum hominum, nec malorum angelorum: sed ipsi sibi sunt auctores mali, quod propria voluntate gesserunt, Deus autem justus ultor & judex in his quæ ejus æquitate passuri sunt. Præscivit ergo æternaliter futura mala merita ipsorum, sed præscientia ejus non eis intulit necessitatem, ut aliud esse non possent, sed tantum prævidit quod aliud esse nollent. Prædestinavit eisdem
B malignis angelis, & reprobis hominibus, perpetuas pœnas: non quia malignos & reprobos ipse eos facit, sed quia malignos & reprobos suo vitio futuros illos prævidit. & quos tales proprio vitio futuros prævidit, quid mirum si eos justo judicio suo æternis pœnis & incendiis prædestinavit, ut qui volentes peccaverunt, nolentes puniantur? Non itaque in illis prædestinavit omnipotens Deus quæ sibi erant facturi iniqua voluntate sua, sed quæ ipse de eis erat ordinaturus æquissimo judicio suo. Nulla enim prædestinavit injusta, sed tantum justa: injusta vero præscivit ut Deus futura, prædestinavit ut judex justus damnanda. Nec præscientia tamen, nec prædestinatione sua, cuiquam malorum ho-
C minum, vel angelorum, necessitatem imposuit male agendi, sed tantummodo pro malis gestis æternas pœnas luendi. Unde verissime ad eum
Scriptura dicit, *Deus æterne, qui occultorum es* Dan. 13. 42.
cognitor, qui nosti omnia antequam fiant. & iterum
de illo, *Domino enim Deo antequam crearentur* Eccli. 23. 29.
omnia fuerunt cognita: similiter & post perfectum
respicit omnia. & alio loco, *A sæculo enim*, inquit, Eccli. 39. 25.
usque in sæculum respicit, & nihil est novum in conspectu ejus. Sunt quidem in malis & damnandis aliqui reputati, qui aliud esse non potuerunt: sicut illi parvuli recens nati, sub reatu originalis peccati defuncti, quibus per baptismum Christi non potuit subveniri. sicut etiam illi ignorantes Deum, qui non potuerunt invoca-
D re in quem non crediderunt, nec credere ei quem non audierunt, nec audire sine prædicante, nec prædicatorem habere, quia nullum ad se mitti meruerunt. Sed & in his non est iniquitas apud Deum, quia & illos traxit ad mortem originale peccatum, & istos & originale pariter & actuale. Ipso tamen ubique justo judice, qui de tota humani generis massa, ob primæ prævaricationis meritum juste damnatos, alios facit vasa misericordiæ gratuita gratia, alios permisit esse vasa iræ justo judicio. Sin autem hoc quæritur, ubi in Scripturis prædestinatio in malam partem dicatur, ipsum quidem proprie verbum tali sensu positum forsitan non facile invenitur: sensus tamen verbi manifeste in pluribus locis apparet.
E Sicut in primis de angelis refugis Judas B. A-
postolus dicit, *Angelos vero, qui non servaverunt* Juda 6.
suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, carceribus caliginis damnatos tradidit in judicium cruciandos reservari. & de Antichri-
sto Paulus Apostolus dicit, *Et revelatus fuerit* 2. Thess. 2. 3.
homo peccati, filius perditionis, qui adversatur &
extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod Ibid. 8.
colitur. & post pauca, *Quem Dominus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus*
sui. De Juda quoque proditore ipse Dominus, Joan. 17. 12.
cum pro Apostolis oraret, *Et nemo ex iis periit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur*. De quo etiam Apostoli, orantes pro electione fue-

cessoris ejus Mathiæ, ad Dominum dicunt, *Ostende quem ex his duobus elegeris, accipere locum ministerii hujus, & apostolatum, de quo prævaricatus est Judas, ut abiret in locum suum.* [Act. 1. 24.] Tale est & illud, quod per Salomonem dicitur, *Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* [Prov. 16. 4.] & quod in libro Job scriptum est, *Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducitur.* [Job. 21. 30.] & in libro Sapientiæ de Ægyptiis, *Ducebat enim eos ad hunc finem digna necessitas.* [Sap. 19. 4.] & apud Hieremiam de quibusdam, *Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in diem occisionis.* [Hier. 12. 3.] Talibus etiam Amos Propheta dicit, *Qui separati estis ad diem malum, & adpropinquatis solio iniquitatis.* [Amos 6. 3.] Item de filii Heli scelestis & sacrilegis dicitur, *Qui non audierunt vocem patris sui, quia voluit Dominus occidere eos.* [1. Reg. 2. 25.] & ad Amasiam prævaricatorem & impium regem Propheta loquitur, *Scio*, inquit, *quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper quod non adquievisti consilio meo.* [2. Par. 25. 16.] Sed hæc omnia ita fideliter pensanda sunt, ut in eis & malorum, sive angelorum, sive hominum, iniquitas, & Dei vindicantis incontaminabilis justitia cognoscatur. Præordinavit atque tradidit angelos malignos in judicium cruciandos reservari: sed exigente eorum impietate, quia non servaverunt ordinem & honorem suum, quem sub Deo & cum Deo habere potuerunt. Et Judas præcognitus & prædictus est filius perditionis, sed merito impiæ proditionis. abiit in locum suum, id est sibi in pœnis destinatum & præparatum: sed quia prævaricatus est de loco ministerii & apostolatus. Ita non est mirum, si Antichristus, quia præscitus est homo peccati, præcognitus etiam & prædictus est filius perditionis. Et malus atque impius præparatur ad diem malum, servatur in diem perditionis & furoris: sed quia ipse sua sponte & malus & impius existet. Ducebat & Ægyptios divini judicii necessitas ad exitium & interitum præparatum: sed digna, quia pro impietatibus & contumacia eorum justa. Sic & illi, qui velut pecora æternæ morti devoti esse voluerunt, quidem impii manibus & verbis accersierunt illam, congregantur quasi grex perditionis, & sanctificantur, id est, quodammodo separantur, ad diem malum, & ad diem occisionis. Sed & impii filii Heli, & impius rex ille Amasias, indigni habiti sunt judicio Dei, qui consilium salutis suæ susciperent, & Deus illos occisioni & perditioni præparavit. Sed juste utique ob merita impietatum quæ de illis prius Scriptura commemorat, & excæcari & interire meruerunt. Ait etiam Scriptura, *Et qui transgreditur a justitia ad peccatum, Deus præparavit illum ad romphæam.* [Eccli. 26. 27.] Paravit ergo & præordinavit istiusmodi transgressorem ad romphæam, id est ad mortem & interitum: sed juste, quia ipse ultro transgressus est a justitia ad peccatum. Juxta hunc igitur divinæ auctoritatis sensum, omnipotens Deus justo judicio suo prædestinat pœnas malis, prædestinat malos pœnis, nullum tamen prædestinat ut sit malus: quia non malorum sed bonorum auctor est bonus, & malorum gestorum ultor est justus, &, si mala gerentes ad eum convertantur, indultor pius. Sciendum tamen, quod prædestinationis verbum in malam partem, sicut in Scripturis minus est usitatum, ita & a Doctoribus rarius usurpatum. & ob hoc nequaquam magnopere de eo certandum.

Quinto loco non minus detestamur & horremus, quod ita exarsisti adversus eos qui æterno [A] interitu sunt digni, ut dixeris eos tam irrevocabiliter & incommutabiliter perditioni esse prædestinatos, sicut Deus ipse incommutabilis, & inconvertibilis est: & Episcopos, ad quos scribis, quasi misericorditer adhortaris, ut hoc prædicent populis, ut quia jam præfinitam damnationem evadere non possunt, saltim aliquantulum Deo supplicent & humilientur, ut statutas eis vel modicum mitiget & leviget pœnas. Obsecro, ubi hæc unquam in Scripturis sacris legisti? ubi in sanctis & Catholicis Ecclesiæ doctoribus invenisti? Cur non similiter diabolum & angelos ejus exhortaris, ut quia statutam damnationem evadere non potuerunt, jam nunc interim orent & deprecentur Dominum, ut eis mitiores [B] & tolerabiliores fiant æternæ pœnæ? aut quid amplius istis relinquis, quos similiter irrevocabili sententia damnatos asseris? Huic tam atroci impietati contradicit Ecclesiæ fides, quæ diabolum cum angelis suis credit inremediabiliter corruisse: hominibus vero, etiam impiis, si recognoscant peccata sua, si defleant, si confiteantur, si divinam misericordiam implorent, indubitanter januam indulgentiæ aperiri. Sic enim Propheta docet & exhortatur dicens, *Quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum.* [Esa. 55. 6.] [C] & iterum, *Quis ambulabit in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.* [Esa. 50. 10.] Et ipse Dominus per se, *Convertimini ad me, & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.* [Mal. 3. 7.] & alio loco, *Revertimini filii revertentes, & sanabo aversiones vestras.* [Hier. 3. 22.] & iterum, *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* [Ezec. 33. 12.] Ista est fides & pietas Ecclesiæ. quia diabolum novit in malis suis sine pœnitentia permansurum, nec ullam indulgentiam accepturum: & hominibus ad Deum conversis per ineffabilem ejus bonitatem, & pœnitentiæ remedium concedi, & salutis aditum non negari. Oro, quid tibi [D] peccavit humanum genus? quid tibi peccavit Ecclesia? quid in ipsa Ecclesia tot proximi & fratres tui, ut eis tam magnam, tam patentem januam pietatis Dei obstruere & obserare coneris? Quis unquam fidelis Ecclesiasticus vir ita prædicavit, ut hæc tam attente & obstinate inculcare & confirmare non erubescas? Vere non est Christiana, sed pagana, immo diabolica ista duritia: quam si bene cogitare & recognoscere posses, profecto signares cor tuum, & manum tuam poneres super os tuum. Legimus quidem in Evangelio, beatum Joannem Evangelistam de Judæis dixisse, *Propterea non poterant credere, quia dixit Esaias, Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum.* [Joan. 12. 39.] [E] Sed sicut B. Augustinus in quinquagesimo ejusdem Evangelistæ tractatu fideliter & Catholice exponit, "Sic dictum est, *non poterant*, ubi intelligendum est quod nolebant, quemadmodum dictum est de Domino Deo nostro, *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.* De omnipotente dictum est, *non potest*. Sicut ergo quod Dominus negare seipsum non potest, laus est voluntatis divinæ; ita quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanæ." [Tract. 53. in Joan.] [2. Timoth. 2. 13.] Non quia mutari homines in melius non possunt, sed quamdiu superba sapiunt, non possunt credere. Hoc de Judæis, qui excæcati & indurati sunt, Deus præscivit, atque in

A ejus spiritu Propheta dixit. Non ergo poterant credere, juxta sensum fidelissimi Doctoris, quia hanc eorum futuram impossibilitatem, id est superbam impietatem, per quam Domini humilitatem contempserunt, & Deus vere prævidit, & per Dei spiritum Propheta vere prædixit. Claudamus itaque aures adversus hanc inauditam duritiam, & verba præcipitationis, & audiamus præfatum Doctorem dulciter orantem, & dulciter disputantem adversus profanæ inaniloquia vanitatis. Quosdam, inquit, nimia suæ

Tract. 53. in Joan. "voluntatis fiducia extulit in superbiam, & quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam. Illi dicunt, Ut quid rogamus B Deum ne vincamur tentatione, quod in nostra est potestate? Isti dicunt, Ut quid conamur bene vivere, quod in Dei est potestate? O Domine, o pater qui es in cælis, ne nos inferas in quamlibet istarum tentationum, sed libera nos a malo. Audiamus Dominum dicentem, *Rogavi pro te Petre ut non deficiat fides tua*: ne Luc. 22. 32. sic existimemus fidem nostram esse in libero arbitrio, ut divino non egeat adjutorio. Audiamus & Evangelistam dicentem, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*: ne omnino existimemus in Joan. 1. 12. nostra potestate non esse quod credimus. Verumtamen in utroque illius beneficia cognoscamus. Nam & agendæ sunt gratiæ, quia data est potestas, & orandum, ne succumbat infirmitas."

C Sexto loco similiter detestati sumus, quod Deum, & sanctos ejus, in perditione eorum, quos æternæ damnationi prædestinatos assidue repetis, dicis exultaturos & gavisuros: cum e contrario apertissime Scriptura dicat, *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum*: & alio Sap. 1. 13. loco, *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nolo mortem impii, sed ut convertatur & vivat*. Ezech. 33. 11. & iterum, *Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non magis ut* Ezech. 18. 23 *convertatur a via sua mala, & vivat?* Quomodo ergo lætatur in morte & in damnatione impii, cum ipse jurat non esse voluntatis suæ? aut quomodo gaudet ad ruinam cujusquam, qui ut nullius bono, ita etiam nullius malo indiget, ut D quasi potentior vel beatior fiat? Protulisti quidem, velut ad muniendum sensum tuum, testimonia de Scripturis, sed incongruenter, & non eo sensu quo ibi posita sunt. Velut est illud, *Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo*. Prov. 1. 26. & illud, quod non de generali perditione impiorum, ut tu posuisti, sed proprie de miseria & calamitate infidelium Judæorum in Deuteronomio dicitur, *Et sicut lætatus est Dominus super* Deut. 28. 63. *vos, benefaciens vobis, vosque multiplicans, sic lætabitur disperdens vos, atque subvertens*. Sed grandi & pia consideratione indiget, ut qualiscumque cogitetur risus & subsannatio Dei in interitu perditorum, & lætitia sive exultatio, E non solum in profectu rectorum, sed etiam in subversione pravorum. qui, ut supra ostensum est, in nullius morte, in nullius perditione lætatur, nec aliquem perire velle se jurat: quia nullius interitum velut inimicus creaturæ suæ desiderat, sed in eis qui pereunt, tantummodo finem malitiæ, & ordinem ac retributionem justitiæ diligit. Sic itaque in interitu impiorum & iniquorum ridebit & subsannabit, cum eorum superbiam & contemptum digna punitione humilians atque condemnans, omnem creaturæ vanitatem, & elationem adversus creatorem, irrisione & subsannatione dignam esse monstrabit. Unde & divina eadem verba posita sunt, ut non diceret, de interitu vestro ridebo & subsannabo, sed in interitu vestro: scilicet non pro illo, sed in illo. id est, non pro illis qui sua culpa perierunt, sed quia in eorum justa perditione, in contemplatione rationalis & beatæ creaturæ, laus accrescet & gloria creatoris, exultante omni electa creatura, non in tormentis miserorum, sed in æquitate & veritate judiciorum divinorum. Quod etiam in præsenti sæculo animabus sanctorum conceditur, dicente Psalmista, *Exultaverunt filiæ Judæ propter judicia tua Domine*. Non ergo propter perditionem Psal. 96. 8. cujusquam, sed propter divinæ æquitatis justitiam. Hoc sensu accipi potest & illud, *Lætabitur justus cum viderit vindictam*. & illud in Psal. 57. 11. Salomone, *Et in perditione impiorum erit laudatio*. Prov. 11. 10. Lætatur autem omnipotens Deus, vel benefaciens justis, vel mala retribuens pravis. Non quod ipse diversa affectione mutetur, atque varietur, cujus gaudere, sicut & esse, æternum atque incommutabile est, apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Sed sicut spiritus patris dicitur loqui in eis quos loquentes facit, quos ad testificationem veritatis instruit & informat: qui etiam postulare pro sanctis, & gemere ac desiderare dicitur, quia eis quos repleverit affectum postulandi & gemendi & desiderandi inspirat. Ita & ipse lætatur in sanctis in quibus habitare dignatur, quia eos proculdubio lætantes facit, sive in donis gratiæ quæ largitur piis, sive in judiciis & æquitatibus, quibus impios punit. Pro quibus etsi humano affectu, sicut Apostolus dicit de se, tanquam homines contristantur: tamen divino spiritu regente atque inlustrante, justa Dei judicia laudare & glorificare non cessant. Cum igitur tam magna, & ineffabiliter majori cautela, ut aliquatenus intelligi possint, divina verba indigeant, non facile a quoquam proferenda sunt velut pro se, ne forsitan bene tractata inveniantur contra se.

Septimo loco, duo prorsus gravia mala in tuis nobis moribus plurimum displicuerunt. Unum, quod sacerdotes Dei, & rectores Ecclesiarum, tantis injuriis & conviciis & maledictis laceras, tanto despectu & contumacia conculcas, utique spiritu erroris & superbiæ miserabiliter deceptus, ut omnino nihil Christianæ patientiæ, nihil Christianæ reverentiæ habere videaris. Nam inter cetera, omnes qui insaniæ sensuum tuorum zelo fidei resistunt hæreticos appellare non metuis, eosque a bono & erudito viro atque Catholico Episcopo Rhabanicos nuncupare præsumis. Nec times Deum, quod in tales & tantos diaboli laqueos, per vanam instabilitatem mentis & corporis, & vaniorem curiositatem atque arrogantiam incidisti. Nec erubescis, quod in tot erroribus & mendaciis ab omnibus ubique deprehenderis & confutatis. Nec doles, quod ecce tot annis a corpore Ecclesiæ, justæ severitatis damnatione præcisus, atque omni bonorum contubernio ac solatio defraudatus, remansisti velut stirps inutilis, & palmes aridus igni destinatus. Sed adhuc insuper os tuum maledictione & amaritudine plenum est. & conversus in arcum pravum, non pro Domino, ut putas, sed Ecclesiam matrem tuam, ejusque Præsules patres tuos, sacrilega audacia contemnens, adversus Dominum jacularis. Alterum vero malum est in moribus tuis, quod in omnibus quæ dicis & sentis, sicut scriptura tua declarat, nullum omnino, hominum more bonorum, pie, & humiliter deprecaris, nullius te sensui & auctoritati summittis, nec dicis, quod

A sæpe solet & debet pietas dicere, Obsecro bone vir, aut bone frater, si in his quæ dico aliquatenus erro, ferto infirmitatem meam, instrue ignorantiam meam, & probabis obedientiam meam, quia paratus ero libenter suscipere quicquid veritas dignabitur declarare. Sed tu ita te sensui tuo credis, & in ipsa veritate speculari & contemplari gloriatis, ut in scriptis tuis nec Deo ipsi supplices, ut tibi quod melius est revelet. Quapropter multum fraternitatem tuam exhortor & moneo, & paterna pietate ac fraterna caritate persuadeo, ut revertaris in temetipsum, convertaris ad cor tuum, & excutias procul a te istum errorem vanum, & laborem infructuosum ac perniciosum, restituasque te sanctæ matri Ecclesiæ, restituas te obedientiæ Domini, sacerdotum & patrum tuorum, restituas te fraternæ omnium caritati. Ut qui modo jaces tamquam vas perditum, cooperante Dei gratia B efficiaris in domo ejus vas utile, ad omne opus bonum paratum. Nec terrearis consideratione, vel erroris quem incurristi, vel injuriarum, quas in Dei sacerdotes intulisti, ne ex hoc velut implacabiles patiatis. Omnes deprecabimur pro te, & ipsi ultro propter amorem Christi obliviscentur se, eruntque apud omnes & præterita errata in oblivionem, & præsens conversionis tuæ bonum in gaudium & exultationem. Tantum ne dubites, nec remoreris, sed eruere quasi damula de manu, & quasi avis de insidiis aucupis, ne in tali damnatione repentina morte præventus, Ecclesiæ matri, cui nunc mœrorem facis assiduum, luctum, quod absit, derelinquas perpetuum. Crede indubitanter, quia hæc ex vera & sincera erga te caritate, & solo amore salutis tuæ loquor. Nec omnino æstimes, quod quædam superius, velut durius & austerius prosecutus sum, ad confusionem vel condemnationem tuam prolata. Sed scito certissime, quia ad hoc tantum dicta sunt, ut ea coram oculis poneres tanquam in speculo veraciter dijudicanda, & adjuvante Dei gratia, quantocius & studiosius emendanda. Siquidem, ut bene ipse nosti, meliora sunt vulnera amici, quam fraudulenta oscula inimici.

Ad extremum, breviter tuæ intimo caritati, gestum esse intra Gallias, temporibus pene beati Papæ Leonis, sive Agapiti, Concilium venerabile, & Ecclesiæ Dei valde utile, a pluribus Episcopis, quibus præfuit admirandæ sanctitatis, & virtutum ac miraculorum, beatus Cæsarius B Arelatensis Episcopus, ubi diligenter de gratia Dei & libero hominis arbitrio, de præscientia & prædestinatione divina constat esse definitum, qualiter moderatissima & perpensissima ratione sentiendum, tenendum, & docendum sit. Unde hic ad commonitionem prudentiæ tuæ paucissima verba subnecto, quibus aiunt, "Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod post acceptam baptismi gratiam, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos vero ad malum divina potestate prædestinatos non solum non credimus sed etiam, si sint qui tantum mali credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus." C. 25.

OPUSCULA DUO EJUSDEM ARGUMENTI,

AMOLONIS AD GOTHESCALCUM EPISTOLÆ. adjuncta in Codice Trevirensi.

OPUSCULUM PRIMUM.

Quod in veteri codice superiorem Epistolam antecedit, cum hoc Titulo.

Responsio ad interrogationem cujusdam de Præscientia vel Prædestinatione divina, & de Libero arbitrio.

* OMnipotens Deus, quia verissime verus & solus Deus est, omnino in sua æterna & incommutabili scientia præscivit omnia antequam fierent, sicut Scriptura testatur, dicens: *Deus*
Dan. 13, 42. *æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant.* Præscivit ergo sine dubio, & bona quæ boni erant facturi, & mala quæ mali erant gesturi. Sed in bonis ipse fecit sua gratia ut boni essent: in malis vero, non ipse fecit ut essent mali, quod absit: sed tantum præscivit eos proprio vitio tales futuros. Neque enim præscientia Dei imposuit eis necessitatem, ut aliud esse non possent, sed tantum quod illi futuri erant ex propria voluntate, ille ut Deus prævidit ex sua omnipotenti majestate. Unde Scriptura, incontaminabilem justitiam ejus nobis insinuans, ait de illo, *Nemini mandavit im-*
Eccli. 15, 21. *pie agere, & nemini dedit spatium peccandi.* Quod ergo impie agunt impii & iniqui, & spatium tem-C poris vitæ hujus, quod eis dedit Deus ad bene agendum, ipsi e contrario convertunt ad malum exercendum, non Dei sed ipsorum est culpa, & ideo recte damnantur ipsius justitia. Præscivit autem idem omnipotens Deus etiam æternam illorum damnationem, sed ex merito ipsorum quos in propria malitia perseveraturos prævidit, non ex sua, quod absit, iniquitate, qui nihil injuste constituit, & qui reddit unicuique secundum opera sua, id est, & bene agentibus bona æterna, & male agentibus mala perpetua. Ergo bonos præscivit omnino, & per gratiam suam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna præmia accepturos, id est, & in præsenti sæculo bene victuros, & in futuro feliciter remunerandos. Utrumque tamen ex dono misericordiæ Dei. Unde Apostolus vasa misericordiæ eos appellat dicens, *Ut ostenderet divitias gratiæ suæ in vasa mi-* Rom. 9. 23.
sericordiæ, quæ præparavit in gloriam. E contra-

* In Sirmondi editione operum Hincmari Tom. 1, opusculum hoc Hincmari præfationi subnexum est isto titulo: *Sermo Flori de prædestinatione, sicut est de Ebonis scrinio sumptus.*

rio aotem malos, & præscivit per propriam malitiam malot fotuios, & præscivit per suam justitiam æterna ultione damnandos. Sicut præsciebat de Juda proditore quod eum esset traditorus, Joan. 6. 72. sicut Evangelium dicit, *Cum esset unus de duodecim*. Præsciebat etiam æternam ejus damnationem, cum diceret, Matth. 26. 24. *Væ homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*. Sic & de impiis Judæis, præsciebat sine dubio eorum impietatem futuram, de Psal. 68. 22. qua prædixit in Psalmo, *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto*. Præsciebat & subsequentem ipsorum damnationem, de quo in eodem Psalmo subjunxit, Ibid. 29. *Deleantur de libro viventium, & cum justis non scribantur*. Sed in his, & in omnibus iniquis, illud prius ex propria est pravitate, istud sequens ex divina æquitate. Hoc modo & de prædestinatione Dei omnino sentiendum est. quia in bonis prædestinavit, & ipsam eorum bonitatem futuram ex dono gratiæ suæ, & pro eadem bonitate æternam ipsorum remunerationem, ut ipsius dono fierent boni, ipsius dono essent remunerati. Unde ait Apostolus, *Qui prædestinavit nos in adoptionem fi-* 1. Cor. 2. 7. *liorum per Jesum Christum in ipsum*. & alio loco, *Quos præscivit & prædestinavit conformes fieri ima-* Rom. 8. 29. *ginis filii sui*. Prædestinavit utique electos suos, ut & nunc assumerentur in adoptionem filiorum Dei per gratiam baptismi, & in futuro efficiantur conformes imaginis filii Dei, per eandem Dei gratiam secundum imaginem ejus renovati & glorificati. Prædestinavit omnino, ut & hi essent boni, non ex se, sed e illo, & illi beati, non per se, sed per illum. In utroque ergo bona sua in eis & de eis futura præscivit & prædestinavit. In malis vero & impiis, non prædestinavit omnipotens Deus malitiam & impietatem, id est, ut mali & impii essent, & aliud esse non possent: sed quos præscivit & prævidit malos atque impios futuros proprio vitio, ipse eos prædestinavit ad æternam damnationem justo judicio. Non quia aliud esse non potuerunt, sed quia aliud esse noluerunt. Ipsi igitur sibimetipsis extiterunt causa perditionis: Deus autem justus judex & ordinator justus ipsius damnationis. Non enim prædestinavit injusta, sed justa: prædestinat tamen & coronas justis, & pœnas injustis, quia utrumque est justum. Quam justi- Rom. 3. 3. tiam ejus commendans nobis Apostolus, ait, *Nunquid iniquus Deus, qui infert iram? absit*. Et quia modo omnibus prærogat patientiam, ut convertantur ad pœnitentiam, & qui pereunt, suo contempto & duritia pereunt, quia tantam Dei patientiam contempserunt iterum alio loco dicit, Rom. 2. 4. *An divitias bonitatis & patientiæ & longanimitatis ejus contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Secundum duritiam autem suam, & cor impœnitens, thesaurizat sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. Hoc etiam alia Scriptura testatur, Sap. 1. 13. & 16. dicens, *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum: impii autem manibus & verbis accersierunt illam, & æstimantes amicam defluxerunt & sponsiones posuerunt ad illam, quoniam digni sunt qui sint ex parte illius*. Non ergo omnipotens Deus ulli hominum causa mortis vel perditionis existit. sed ipsam mortem & perditionem manibus & verbis ipsi impii sibi accersiunt, dum nequiter operando, & nequius aliis suadendo, & sibi & illis damnationem adducunt: dum viam iniquitatis & perditionis amantes a recto itinere deficiunt, & ad perpetuam damnationem,

A tanquam datis inter se dextris, pari consensu nequitiæ, quasi ex voto & sponsione festinant. Fœderati mortis, & vitæ æternæ inimici: ipsi secundum duritiam suam, & cor impœnitens, thesaurizant sibi iram in die iræ. In qua die justi judicii Dei, quia unusquisque secundum opera sua recipit, nemo ex Dei præjudicio, sed ex merito propriæ iniquitatis, condemnatur. Non enim ille aliquem prædestinavit ut malus esset, sed vere omnem malum prædestinavit ut impunitus non esset. Quia & unaquæque lex justa crimen non jubet, ne sit injusta, & tamen criminosum punit, ut vere sit justa. Qui ergo dicit, quod hi qui pereunt prædestinati sunt ad perditionem, & B ideo aliter evenire non potest: similiter quoque & de justis, tanquam & ipsi ideo salventur, quia prædestinati ad salutem aliud esse non potuerunt: qui ergo hæc tam confuse & insulse dicit, & illis tollit meritum damnationis, & istis meritum salutis. ac per hoc quid aliud agit, nisi ut & pereuntibus secundum illum sit imposita necessitas perditionis, & his qui salvantur, sit imposita necessitas salutis? atque ideo nec illi juste damnentur, qui justi esse non potuerunt, nec isti juste remunerentur, qui aliud quam justi esse nequiverunt, ut in utraque parte & perditio & salus non sit ex judicio propriæ actionis, sed ex præjudicio divinæ præordinationis? Et ubi erit illud, *Qui reddet unicuique secundum opera sua?* Rom. 2. 6.
C & iterum, *Nunquid iniquus Deus qui infert iram? absit*. Rom. 3. 5. Aperte namque causa perditionis illorum qui pereunt in Deum refertur, si ipse eos ita ad interitum prædestinavit, ne aliud esse non possent. Quod sentire vel dicere horribilis blasphemia est. Sed Ecclesiæ Catholicæ fides, cujus filii & sectatores esse debemus, ita nobis firmissime tenendum insinuat, ut superius juxta Scripturæ sanctæ auctoritatem breviter designavimus. Videlicet omnipotentem Deum, in malis ipsorum malitiam præscisse, quia ex ipsis est, non prædestinasse, quia ex illo non est: pœnam vero illorum & præscisse, quia Deus est, & prædestinasse quia justus est. ut & in illis sit meritum suæ D damnationis, & in illo potestas & judicium justæ damnationis. Non enim prædestinat Deus, nisi quæ ipse facturus est: præscit vero multa quæ ipse facturus non est, sicut omnia mala, quæ utique mali faciunt, non ille. Ipsos quoque malos non ideo perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, & suo vitio vasa iræ apta in interitum perseveraverunt, & in massa damnationis, vel originali, vel actuali merito permanserunt. In bonis autem, omnipotens Deus, sicut supra satis ostensum est, utrumque præscivit & prædestinavit, ut & in præsenti vita per suam gratiam existerent boni, & in futura etiam beati. Utriusque enim boni eorum, id est præsentis & futuri, ipse est auctor, & idcirco sine E dubio utriusque præcognitor & prædestinator. Quare & ipsi ex seipsis non solum aliud esse potuerunt, sed etiam aliud fuerunt, antequam per eum, qui justificat impium, ex impiis justi efficerentur. Sive autem in illis qui salvantur, sive in illis qui pereunt, voluntas propria remuneratur, voluntas propria damnatur. Sed in illis, quia per gratiam Domini Salvatoris est sanata, ut ex mala & prava fieret bona & recta, est proculdubio dignissime coronata: in istis autem, quia non adquiescit per Salvatorem recipere sanitatem, justissime per eumdem judicem sentiet perpetuam damnationem. Et hoc est breviter totum, quod de libero arbitrio juxta veritatem Catholicæ fidei est tenendum. Quod scilicet omnem

Rom. 11, 29. catione dictum est, *Sine pœnitentia enim sunt*, id est sine mutatione, *dona & vocatio Dei*. Oportet itaque ut credamus, ipsum bonum perseverantiæ sanctorum, non solum donum, sed etiam magnum & præcipue necessarium Dei donum. Quid enim prodest in his bonis esse cœpisse, & ea ante finem vitæ vel in fine perdidisse?

Oportet etiam ut credamus, liberum & rectum voluntatis arbitrium, ab initio homini a Deo naturaliter insitum, ita primæ prævaricationis merito esse vitiatum, infirmatum, & depravatum, ut ad amorem veritatis & justitiæ assurgere non possit, nisi per donum Christi fuerit excitatum, sanatum, ac vegetatum, & a suæ pravitatis vi-
Eccl. 7. 30. tio liberatum. Hinc enim Scriptura dicit, *Creavit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuit quæstionibus*. Et post hunc humanæ depravationis lapsum quid subjectum sit, eadem Scrip-
Gen. 8. 21. tura sic dicit: *Sensus enim & cogitatio humani cordis prona est ad malum*. Hunc itaque liberi arbitrii languorem, quo sensus hominis & cogitatio, ex vitio damnatæ originis, prona & intenta est ad malum, & ipsum liberum arbitrium tenetur captivum, solus ille sanat medicus, solus ille liberat, & reddit liberum liberator, qui de seipso
Matth. 9. 12. ait, *Non est opus sanis medicus, sed male haben-*
Joan. 8. 36. *tibus*. & iterum: *Si vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis*. Ipse liberum arbitrium reddit sua gratia liberatum: at sicut erat pronum & promptum ad malum, multo attentius & delectabilius efficiatur pronum & promptum ad bonum.
2. Cor. 3. 17. De qua libertate Apostolus ait, *Ubi autem spiritus Domini, ibi libertas*.

Hæc igitur gratia, & præscientia, & prædestinatio, & electio, & vocatio, sed & liberi arbitrii dejectio & instauratio, tam clare adnuntiata in Scripturis, fidelissime & firmissime debent teneri a nobis. Quæ non ad hoc adnuntiantur, ut hominem fidelem a spe & fiducia salutis dejiciant, aut frangant: sed ut humiliata omni humana superbia, & omni de suis viribus præsumptione deposita, subjiciat se unusquisque & commendet fideliter Deo regendum, & ejus virtute protegendum, ejus bonitate juvandum, ejus gratia conservandum & perficiendum. quæ nulla est alia, nisi misericordia & benignitas redemptoris, cujus morte vivificamur, cujus sanguine redimimur, cujus justitia absolvimur, cujus cruce salvamur, ut fiat in nobis, non ad desperationem, sed ad salutem, quod Aposto-
2. Cor. 1. 9. lus ait dicens, *Sed ipsi in nobis ipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed*
1. Cor. 1. 30. *in Deo, qui vivificat mortuos*. & alio loco, *Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio*. Quatenus totum ipse nobis sit, & nos toti ejus simus, non ex parte de nobis, & ex parte de illo fidentes, & unusquisque nostrum dicat
Psal. 118. 94. ei fideliter cum Psalmista, *Tuus sum ego, salvum me fac*. Quid est enim, quod ita se quodammodo familiarius Deo commendandum putavit, ut diceret, *Tuus sum ego*? nisi intelligi volens, quod malo suo suus esse voluerit, quod est inobedientiæ primum & maximum malum. Ideo tanquam dicens, Meus esse volui, & perditum me feci, *Tuus sum*, inquit, *salvum me fac*. Constanter itaque fidelis quisque Christo crede, eique te totum committe, quantum potest. Noli velle esse quasi proprius, & in tua potestate, sed ejus clementissimi & utilissimi domini te servum esse profitere. Ita enim te ad se sublevare non desinet, nihilque tibi evenire permittet, nisi quod tibi prosit, etiamsi nescias. Ipsa est namque Dei sapientia

A quæ loquitur & admonet dicens, *Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei. in me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & a generationibus meis implemini. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & favum. Qui audit me non confundetur, & qui operantur in me non peccabunt*. Eccli. 24. 42. Pro hac vir sapiens orat dicens: *Mitte illam de sanctis cælis tuis, & a sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit, & mecum laboret, & sciam quid acceptum sit apud te*. Sap. 9. 10.

Neque contrarium putari debet, quod in dictis S. Augustini, forsitan & aliorum Catholicorum Doctorum, aliquotiens inveniri solet, Impios quo-
B que ad æternam damnationem, sive ad æternum interitum prædestinatos. Quia omnipotens Deus, quos in peccato suo, sive originali, sive etiam actuali, atque in impietate prævidit esse perituros, non eos sua divina potestate, quasi præjudicando prædestinavit ad malum, ut eos velut ipsa prædestinatione cogeret malos esse, atque ad æterna mala toleranda pervenire: sed quos vel ex juste in Adam damnata origine, vel etiam propria impietate, perpetuæ damnationis reos futuros esse præscivit, justo eos judicio, tanquam omnium præscius, ad æternum interitum præordinavit, & præordinando utique prædestinavit. Sed jam audiamus B. Augustinum, quomodo & ipse, post Apostolum
C præcipuus prædestinationis & gratiæ prædicator, hortetur fideles ad studia pietatis, & instantiam orationis, ut mereantur accipere præmium vocationis. O si cor esset, inquit, qualitercumque su- " Tract. 30 in
spirans in illam ineffabilem gloriam! o si peregri- " Joan. in fine
" nationem nostram in gemitu sentiremus, & sæculum non amaremus, & ad eum qui nos vocavit pia mente perpetuo pulsaremus! Desiderium sinus cordis est. capiemus, si desiderium quantum possumus extendamus. Hoc nobiscum * ait & scriptura divina, hoc congregatio populorum, hoc celebratio sacramentorum, hoc baptismus sanctus, hoc cantica laudis Dei, hoc ista nostra disputatio, ut hoc desiderium non solum seminetur &
D germinet, verum etiam in modum tantæ capacitatis augeatur, ut idoneum sit sumere, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Sed amate mecum. Non multum amat nummum, qui amat Deum. (Et ego palpavi infirmitatem. Non sum ausus dicere, non amat nummum, sed, non multum amat nummum: quasi amandus sit nummus, sed non multum.) O si Deum digne amemus! nummos omnino non amabimus. Erit tibi nummus instrumentum peregrinationis, non irritamentum cupiditatis: quo utaris ad necessitatem, non quo fruaris ad delectationem: Deum ama, si aliquid in te egit quod au-
E dis & lauda. Utere mundo, non te capiat mundus. Quod intrasti iter agis. Exiturus venisti, non remansurus. Iter agis, stabulum est hæc vita. Utere nummo, quomodo viator in stabulo utitur mensa, calice, urceo, lectulo, dimissurus, non permansurus. Si tales fueritis, erigite cor qui potestis, & audite me: Si tales fueritis, ad ejus promissa venietis. Non enim multum est ad vos, quia magna est manus ejus qui vos vocavit. Vocavit, invocetur. Dicatur illi, Vocasti nos, invocamus te. Ecce audivimus vocantem: audi invocantes. Perduc quo promisisti, perfice quod inchoasti. Noli deserere munera tua, noli deserere agrum tuum. Germina tua intrent in horreum. Abundant tentationes in mundo, sed major est qui fecit mundum. Abundant tentationes, sed non deficit qui in illo spem ponit, in quo defectus nullus est.

* agit.

LECTORI.

Propter illos, quibus de prædestinatis hæreticis nondum persuasum est, coronidis vice hoc loco adjici placuit Fragmentum Homiliæ, vel Cæsarii Arelatensis, cujus titulo hactenus vulgata est, vel quod potius reor, Fausti Regiensis, in quo iidem ipsi apertissime, tacito licet nomine, designantur, refelluntur.

PRÆDESTINATORUM
REFUTATIO.

Ex Homilia quinta S. Cæsarii, cujus initium Hodiernæ diei sacro-sancta solemnitas, &c. *Tomo secundo Bibliothecæ SS. Patrum.*

Post alia.

A Ubi sunt qui dicunt esse genesim vel fatum, per quod in peccatum transire pars hominum violenta necessitate cogatur? Ubi sunt qui dicunt esse animas, quæ cum damnatione natæ, ad mortem cogente malæ naturæ præfinitione rapiantur? Jam primum si ita est, quare malos & humana lex & divina condemnat, nisi quia vitium voluntatis in culpa est? Justitia enim non punit quod natura compellit. Sed etsi aliquis deputatus fuerit perditioni præjudicata sorte nascendi, ecce descenditur in fontem tanquam in sepulcrum. Etiamsi mala fuisset natura, utique evanuisset in nihilum, accepisset deterior origo terminum, quia sumebat melior vita principium. Hic jam videamus, quomodo nos Deus noster de manu redemit inimici. Totus homo diluitur, absolvitur, innovatur. Cum B venerit diabolus, jam non agnoscit suum, quem exinanitur exposita natura in adoptionem Christi emancipavit, & in gremium patris de mali pervasoris jure transfudit. Abstulit sine dubio renascentis gratia libertatis antiquæ opprobrium servituris: nec jam obnoxii esse possumus primæ origini secunda nativitate nati. Quid mihi nunc, quicumque ille es, ingeris naturale Adæ vinculum, cum me in Christo agnoscas renatum. Quid mihi inquam peccatum opponis alienum, ubi mihi remitti profiteris & proprium? Quid opponis mihi veteris chirographi debitum, cum illud videas nova cautione vacuatum? Cautionem enim & pactum cum Christo in baptismo fecimus, ut homo illi servaret

A innocentiam, & ille homini redderet gloriam famulus servitium offerret, & Dominus regnum pararet. Quid agat inter hæc familiæ pervasor alienæ? Videt servos quondam suos, inique a se occupatos, per agnitionem Christi ingenuitati redditos & se causæ præjudicio cecidisse, & plus petendi incurrisse discrimen. Quomodo plus petendi? Siquidem, cum ei homo per peccati obedientiam deberetur, ille Deum specie hominis deceptus appetiit, & in ipsum cæli dominatorem parricidales manus inferre præsumpsit. & subito per tantum nefas etiam crimen majestatis incurrit, ac sic hominem, quem violentus tenebat, proscriptus amisit. Proscriptus inquam. Nam statim in ipso homine, quem redemptio in ejus originem revocavit, titulos B suos Christus affixit. Hæc est illa crux, quam in postibus regiis, id est in signata fronte gestamus, quam justissime in possessionem receptam dominus cardinalis & imperator legitimus impressit, ut nos vere dici domus divina possimus. Ad hominem enim per Apostolum suum 1. Cor. 3. 16.
Deus loquitur, *Vos estis templum Dei, & spiritus Dei habitat in vobis.* His de causis præpotens & superbus proscribi meruit, qui jam secundo reus, ut dictum est, majestatis apparuit. Nam in excelsis factori suo carus, tunc divinitatis consortium factoris immemor concupivit: nunc jam in auctorem rerum cruentas manus consuetudine impietatis extendit. Ac sic prædonis justa damnatio, gratuita captivi facta est manumissio.

SANCTI AUGUSTINI SENTENTIÆ

DE PRÆDESTINATIONE ET GRATIA DEI
& de libero hominis Arbitrio,

Ante annos DCCC. *ex ejus libris collectæ,*
ac studio & opera JACOBI SIRMONDI *Societatis Jesu Presbyteri primum editæ*
anno M DC XLIX.

L E C T O R I.

Eclogem hanc sententiarum idem nobis vetus codex protulit, qui Amolonis nuper Epistolam ad Gothescalcum: ac nisi nos conjectura fallit, idem ipse Amolo, qui Epistolæ est auctor, hujus quoque auctor est Collectionis. Cujus tu operis duplicem, LECTOR, *pro solertia tua statim agnosces gratiam. Unam, quod plurimis & maximis de rebus, quæ in controversia nunc versantur, quid senserit & docuerit Augustinus, ipsius Augustini verbis quod erat optandum patefaciet. alteram, quod verborum Augustini, ne malos interpretes audiamus, veram utilemque intelligentiam depromet. Sunt enimvero, sicut olim fuerunt, qui sub Augustini titulo incautos circumveniant. Neque enim cautior ille aut felicior esse potuit, quam Prophetæ, quam Apostoli & Evangelistæ, quorum verbis hæretici aliquando ad defendendos errores suos abusi sunt. Cæterum liceat quibus hos sequi libet, vel Augustinum cum Adrumetinis monachis non intelligere, vel falsa illi affingere cum Prædestinatis. Nos Amolone duce Augustini sententias in eam partem accipiemus, quæ Ecclesiæ placitis maxime congruat, quæ fidem fiduciamque nostram ædificet, quæ nos Deo divinæque providentiæ totos dedat, explosis iis, qui cum ab Augustino procul absint, Augustini tamen nomine gloriari, suumque illum dicere cum Gothescalco non erubescunt.*

PRÆFATIO

OPUSCULI SEQUENTIS.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Legat fidelis quisque fideliter subnexas bea-
ti Augustini sentensias, quas ex libris ejus studiose collectas, & eodem Domino adju-
vante salubriter ordinatas. in hoc libello avide carpendas ac dulciter proponimus rumi-
nandas, ut devotus & simplex Lector, ne magnis & multiplicibus prædicti Patris di-
sputationibus fatigetur, vel etiam profunditate ac perplexitate tantarum quæstionum de-
terreatur aut perturbetur, brevi compendio discat unde fidem suam fideliter ædificet, &
actionem salubriter informet. Sumat itaque hæc velut alimenta salutis, & utatur ve-
lut unguentis suavitatis, quatenus ipso usu pietatis & devotæ supplicationis magis ma-
gisque quotidie experiatur quam veraciter omnibus Deum fideliter quærentibus & invo-
cantibus scriptura dicat, Quærite Deum, & vivet anima vestra. *Et iterum:* Psal. 68. 33.
Quærite bonum & non malum, ut vivatis: & erit Dominus exercituum Amos. 5. 14.
vobiscum sicut dixistis. *Et alio loco*, Lætetur cor quærentium Dominum. 1. Par. 16. 10
quærite Dominum & confirmamini: quærite faciem ejus semper. *Itemque* Psal. 104. 4.
alibi ipse Dominus: Et ibitis, *inquit*, & orabitis me, & exaudiam vos. Quæ- Hier. 29. 12.
retis me, & invenietis, cum quæsieritis me in toto corde vestro: & inve-
niat a vobis, dicit Dominus. *Quoniam ut Psalmista ait*, Prope est Dominus
omnibus invocantibus eum in veritate. *Absit enim ut doctor pietatis ideo ali-* Psal. 144. 18.
quem ad hæsitationem vel diffidentiam impellere videatur, quia juxta scripturæ sanctæ
fidem omnes docet, omnes hortatur, non in seipsis, sed in Deo spem ponere, cum scri-
ptum sit, Maledictus homo, qui spem suam ponit in homine. *& post pau-* Hier. 17. 5.
ca, Erit quasi myricæ in deserto, & non videbit cum venerit bonum. *E*
contrario autem, Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus Hier. 17. 7.
fiducia ejus. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod
ad humorem mittit radices suas, *&c. Unde & in Psalmo canitur*, Mihi au- Psal. 72. 28.
tem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. *Au-*
diamus itaque fideliter, & diligentissime discamus in his brevissimis & suavissimis
beatissimi patris dictis, videlicet quid sentiendum & tenendum sit, juxta certissimam
fidei Catholicæ regulam, de originali delicto ex Adam in omne humanum genus trans-
fuso, de libero arbitrio in Adam vitiato & per Christum sanando, de gratia Dei
qua genus salvatur humanum, de modo justitiæ fidelium in hac vita, de utilitate
correptionis & exhortationis, de prædestinatione, electione, & vocatione sanctorum,
de dono perseverantiæ usque in finem, quo pervenitur ad bonum quod non habet fi-
nem. Quantum etiam inter hæc adjuvetur apud Deum, & proficiat atque firmetur
vita fidelium orationibus, eleemosynis, & ceteris studiis pietatis, ut alleventur pro-
strati, curentur saucii, erigantur elisi, ut petendo accipiatur, quærendo inveniatur,
pulsando inretur, atque ita cooperante Dei gratia bonum certamen certetur, cursus
consummetur, fides servetur, adventus Domini diligatur, & qui legitime certave-

rit coronetur. Sic itaque in his, & ex his, quæ tantus pater de tantis rebus necessario & fideliter docet, proficiat ædificatio fidei nostræ, ut concalescat & accendatur fiducia spei nostræ, excitetur devotio orationis nostræ, informetur studium actionis nostræ, quia apud omnipotentem Dominum, veritatis & pietatis auctorem, nequaquam fides impedit devotionem, sed devotio dirigitur & ædificatur ex fide, ut quanto quis fidelius de illo sentit, & sentiendo veneratur, tanto promptius & efficacius ejus gratiam assequatur, scriptura sancta dicente, Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum: quoniam invenitur ab his qui non tentant illum: apparet eis qui fiduciam habent illum.

Sap. 1. 1.

SENTENTIÆ B. AUGUSTINI, EX LIBRIS

quos de præfatis rebus condidit sumptæ, & in unam seriem distinctis Capitulis ordinatæ.

CAPUT PRIMUM

Ex Libro de perfectione justitiæ hominis, ad Eutropium & Paulum Episcopos.

SENTENTIA I.

Spe salvi facti sumus: Spes autem quæ videtur
III. *non est spes. quod enim videt quis, quid spe-*
Rom. 8. 24. *rat? Si autem quod non videmus speramus, per pa-*
tientiam expectamus. Tunc ergo erit pleoa justitia
quundo plenu saniras, tunc plena sanitus quaudo
pleuu caritas. plenitudo enim legis est caritas.
Tunc untem plena caritas, quando videbimus eum
sicuti est. Neque enim erit quod uddatur ad dile-
ctionem, cum fides pervenerit ad visionem.

II.

IV. Per arbitrii libertatem factum est ut esset homo
cum peccato: sed jam pœnalis vitiositas subsecu-
ta, ex libertate fecit necessitatem. Unde ad Deum
fidelis clamat, *De necessitatibus meis educ me*. Sub
Psal. 24. 17. quibus positi, vel non possumus quod volumus in-
telligere; vel quod intellexerimus, volumus, nec
valemus implere. Nam & ipsa libertas credentibus
a liberatore promittitur. *Si vos*, loquit, *filius li-*
Joan. 8. 36. *beraverit, tunc vere liberi eritis.* Victu enim vitio
in quod cecidit voluntate, caruit libertate natu-
ru. Hinc alia scriptura dicit, *A quo enim quis de-*
2. Pet. 2. 19. *victus est, huic & servus addictus est.* Sicut ergo
Matth. 9. 12. non est opus sanis medicus, sed male habentibus,
ita ooo est opus liberis liberaror, sed servis, ut ei
Psal. 30. 8. dicat gratulario libertutis, Salvum fecisti de neces-
sitatibus animam meam. Ipsa enim sanitas est ve-
ra libertas, quæ oon periisset, si bona permansisset
voluntas. Quia vero peccavit voluntas, secuta est
peccantem peccatum habendi dura necessitas, do-
nec totu sanetur infirmitas, & accipiatur tota li-
bertas, io qua sicut necesse est permaneat beue vi-
vendi voluntas, ita sit etiam beue vivendi, & nuu-
quam peccaodi, voluntaria felixque necessitas.

III.

Dominus, qui verbum consummans & brevians
V. fecit super terram, in duobus præceptis dixit le-
Rom. 9. 28. Matt. 22. 40. gem prophetasque pendere, ut intelligeremus quic-
quid aliud divinitus præceptum est, in his duobus
habere finem, & ud hæc duo esse referendum, *Di-*
liges Dominum Deum tuum ex tota corde tuo, & ex
Ibid. 37. *tota anima tua, & ex tota virtute tua. & Diliges*
proximum tuum sicut te ipsum. In his, ioquit, *duo-*
bus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Quicquid
ergo Dei lege prohibemur, & quicquid jubemur fa-
cere, ud hoc prohibemur & jubemur ut duo ista
compleamus. Et forte generalis prohibitio est,
Exod. 20. 17. Non concupisces, & generalis jussio, Diliges. Un-
Deut. 6. 5. de breviter & Apostolus Paulus quodam loco u-
trumque complexus est. Prohibitio est enim, *No-*
Rom. 12. 2. *lite conformari huic sæculo*: jussio autem, *sed refor-*
mamini in novitate mentis vestræ. Illud pertinet ad
non concupiscere, hoc ad diligere. illud ad conti-
nentiam, hoc ad justitiam: illud ad declinandum
a malo, hoc ad faciendum bonum. Non concupi-
scendo enim vetustate expoliamur, & novitate in-
Sap. 8. 21. duimur diligendo. Sed nec quisquam potest esse

A continens, nisi Deus det: & caritas Dei diffundi-
tur in cordibus nostris, non per nos ipsos, sed per Rom. 5. 5.
Spiritum sanctum qui datus est nobis. Hoc untem Philip. 3. 13.
fit de die in diem in his qui volendo, & credendo,
& invocando proficiunt, & præterita obliviscentes
in ea quæ ante sunt extenduntur. Ad hoc enim lex
ista præcipit, ut cum in his implendis homo defe-
cerit, non se extollat superbia tumidus, sed ad gra-
tiam confugiat fatigatus: ac sic eum lex terrendo ad
Christum diligendum pædagogi perducat officio.

IV.

Siccurramus ut comprehendamus. Omnes enim VIII.
qui recte currunt comprehendent. non sicut in ago- 1. Cor. 9. 24.
ne theatrico, omnes quidem currunt, sed unus ac-
cipit palmam. Curramus credendo, sperando, de-
B siderando. Curramus corpus castigando, & elee-
mosynas, in bonis dandis, malisque ignoscendis,
hilariter & ex corde faciendo, & currentium vires
ut adjuventur orando. Et sic audiamus præcepta
perfectionis, ne currere negligamus ad plenitudi-
nem caritatis,

V.

Quis nesciat, cum præceptum generale sit cari- X.
tas, quia finis præcepti est caritas, & plenitudo le- 1. Tim. 1. 5.
gis est caritas, grave non esse quod diligendo fit, Rom. 13. 10.
non timendo? Laborant autem in Dei præceptis, 1. Joan. 4. 18.
qui eu timendo conantur implere. sed perfecta ca-
ritas foras mittit timorem, & facit præcepti sar-
cinam levem; non solum non prementem onere
C ponderum, verum etiam sublevantem vice penna-
rum. Quæ tamen caritas ut habeatur, etiam tan-
ta, quantu iu corpore mortis hujus haberi potest, Rom. 7. 25.
parum est nostræ voluntatis arbitrium, nisi udju-
vet gratia Dei per Jesum Christum Dominum no- Rom. 5. 5.
strum. Diffunditur quippe in cordibus nostris, quod
sæpe dicendum est, non per nos ipsos, sed per Spi-
ritum sanctum qui datus est nobis. Nec aliam ob
causam scripturu commemorat, non esse gravia
præcepta divina, nisi ut anima, quæ illa gravia
sentit, intelligat nondum se accepisse vires, qui-
bus talia sint præcepta Domini, qualia commen-
dantur, levia scilicet atque suavia, & oret gemi-
tu voluntatis, ut imperret donum facilitatis. Qui
enim dicit, *Fiat cor meum immaculatum*. &, *Iti-* Psal. 118.
D *nera mea dirige secundum verbum tuum, ut domi-* 80. & 133.
netur mihi omnis iniquitas. &, *Fiat voluntas tua* * edit. Aug.
sicut in cælo ita & in terra. & *Ne nos inferas in* & ne.
tentationem, & cetera hujusmodi, quæ comme- Matth. 6. 10
morare longum est, hoc utique orat, ut præcepta & 13.
Dei faciat. Quæ ut fierent nec juberetur, si nihil
ibi nostra voluntas ageret, nec oraretur, si sola
sufficeret. Commendantur ergo non esse gravia,
ut cui gravia sunt, intelligat nondum se accepisse
donum, quo gravia non sint, nec arbitretur ea se
perficere, * quoniam ita facit ut gravia sint. *Hila-* * edit. Aug. quando.
rem enim datorem diligit Deus. Nec tamen cum ea 2. Cor. 9. 7

gravia sentit, desperando frangatur, sed ad quærendum, petendum, pulsandumque cogatur.

V I.

XI. Aliud est esse sine peccato, quod de solo in
hac vita Unigenito dictum est: aliud esse sine quesela, quod de multis justis etiam in hac vita dici potuit. Quoniam est quidam modus bonæ vitæ, de quo etiam in ista bumana conversatione nulla querela esse non possit. Quis enim juste queritur de bomine, qui nemini male vult, & quibus potest fideliter consulit, nec contra cujusquam injurias tenet libidinem vindicandi, ut ve-
Matth. 6.12. raciter dicat, *sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*? Et tamen eo ipso quod verum dicit, Dimitte sicut & nos dimittimus, sine peccato se non esse declarat.

V I I.

Custodit vias Dei, qui non sic exorbitat, ut
Ibid. eas relinquat; sed in eis currendo proficit, etsi aliquando ut infirmus offendit aut titubat. Proficit autem minuendo peccata, donec perveniat ubi sine peccato sit. Non enim aliter potest eo modo pronecere, nisi custodiendo vias ejus. Declinat autem a mandatis Domini atque discedit apostata, non ille, qui etiamsi babet peccatum, confligendi tamen cum eo perseverantiam non reliuqnit, donec eo perveniat ubi nulla cum morte contentio remanebit.

V I I I.

X I I. Abstinet se ab omni re mala, qui peccato,
sine quo non est, vel nunquam omnino consentit, vel si aliquando premitur, non opprimitur. sicut luctator fortior, etsi aliquando tenetur, non ideo perdit quo superior invenitur. Legitur sa-
* edit. Aug. at ne bomo sine crimine, legitur sine querela, * & non legitur sine peccato, nisi filius hominis, unus idemque Dei filius unicus.

I X.

X I I I. Verissime tunc erunt homini multa bona, cum
recesserit ab omni peccato. Tunc enim nulla e-
Matth. 6.13. runt mala, ut non opus habeat dicere, *Libera nos a malo*. Quamvis & nunc omnis qui proficit, recta intentione proficiens, recedit ab om-
* edit. Aug. sit. ni peccato, & tanto inde * longinquior, quanto plenitudini justitiæ perfectionique fit propinquior. quia & ipsa concupiscentia, quod est peccatum habitans in carne nostra, etsi manet adhuc in membris mortalibus, minui tamen non desinit in proficientibus. Aliud est ergo recedere ab omni peccato, quod nunc in opere est, aliud recessisse ab omni peccato, quod in illa perfectione tunc erit.

X.

Ibid. Quomodo dictum est, *Non est qui faciat bo-*
Psal. 13. 3. *num, non est usque ad unum*, nisi quia populum quendam Psalmus ille culpat, in quo nec unus erat qui faceret bonum, dum volunt remanere filii hominis, & non esse filii Dei, cujus gratia bomo fit bonus ut faciat bonum? De illo enim bono dictum hic debemus accipere, quod
Ibid. 2. ibi ait, *Deus de cælo respexit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum*. Hoc ergo bonum, quod est requirere Deum, non erat qui faceret, non erat usque ad unum, sed in eo genere hominum, quod prædestinatum est ad interitum. Super hos enim respexit Dei præscientia, protulitque sententiam.

X I.

X I V. *Nemo bonus nisi unus Deus*. Sive quia om-
Marc. 10. 18. nia quæ creata sunt, quamvis ea Deus fecerit bona valde, creatori tamen comparata, nec bona sunt, cui comparata nec sunt. altissimo quippe & proprio modo quodam de se ipso dixit,
Exod. 3. 14. *Ego sum qui sum*. Sic dictum est, *Nemo bonus*

A *nisi unus Deus*, quemadmodum de Joanne dictum
est, *Non erat ille lumen*, cum Dominus eum di- Joan. 1. 8.
cat esse lucernam, sicut discipulos quibus dixit, Joan. 5. 35.
Vos estis lumen mundi. Sed in comparatione lu- Matth. 5. 14.
minis illius, quod est lumen verum illuminans Joan. 1. 9.
omnem hominem venientem in hunc mundum, non erat ille lumen. Sive quia etiam ipsi filii Dei, comparati sibi ipsis, quales in illa perfectione æterna futuri sunt, ita boni sunt, ut adhuc & mali sint, quod de illis dicere non auderem; quis enim audeat dicere malos esse quorum pater est Deus? nisi ipse Dominus diceret,
Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data da-
re filiis vestris, quanto magis, & reliqua. Cum Matth. 7. 11.
B ait utique *pater vester*, filios Dei jam esse monstravit, quos tamen adhuc malos esse non tacuit. Unde est ille admonitus, qui interrogaverat quid boni faceret, ut illum quæreret, cujus gratia bonus esset, cui bonum esse hoc est ipsum esse, qui incommutabiliter bonus, non potest omnino malus esse.

X I I.

Si cor nostrum nos non reprehendat, fiduciam X V.
habemus ad Deum, & quæcumque petierimus 1. Joan. 3. 21.
accipiemus ab eo. Hoc enim agitur voluntate, credendo, sperando, diligendo, corpus castigando, eleemosynas faciendo, injurias ignoscendo, instanter orando, & proficiendi vires precando,
veraciterque dicendo, *Dimitte nobis, sicut & nos* Matth. 6. 13;
C *dimittimus*. &, *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo*. Hoc prorsus agitur, ut cor mundetur, & peccatum omne tollatur, & quod judex justus, cum in throno sederit, occultum invenerit, minusque mundatum, ejus
misericordia remittatur, ut Deo * vivendo to- * edit. Aug. videndo.
tum sanum mundumque reddatur. *Judicium e-*
nim sine misericordia, sed illi qui non fecit mi- Jac. 2. 13.
sericordiam. Superexaltat autem misericordia judicio. Quod si non esset, quæ spes esset? Quandoquidem cum rex justus sederit in throno, quis gloriabitur se castum habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato? Tunc ergo per ejus misericordiam justi, plene perfecteque
D mundati, fulgebunt in regno patris sui sicut sol.

X I I I.

Mundat Christus Ecclesiam nunc lavacro aquæ Ibid.
in verbo, abluens peccata præterita, & pellens Ephes. 5. 26.
ab ea dominationem malorum Angelorum. Deinde perficiens ejus sanitates, facit eam occurrere in illam gloriosam, non habentem maculam,
neque rugam. Quos enim prædestinavit, illos & Rom. 8. 30.
vocavit, & quos vocavit, ipsos & justificavit, quos autem justificavit, illos & glorificavit. In hoc mysterio dictum arbitror, *Ecce ejicio dæ-*
monia, & sanitates perficio hodie & cras, & Luc. 13. 32.
tertia die consummor, id est perficior. Dixit enim hoc ex persona corporis sui, quod est Ecclesia. disponens pro distinctis ordinatisque temporibus,
E quod in sua resurrectione significavit in triduo.

X I V.

Avertat se bomo a delicto, cum proficiendo Ibid.
inde discedit, & renovatur de die in diem: & rigat in opus misericordiæ, & ab omni delicto mundet cor suum: misereatur, ut quod restat per veniam dimittatur, Hoc enim salubriter, & sine vana inanique jactantia, bene intelligitur
in eo quod dixit S. Joannes, *Si cor nostrum nos*
non reprehendat, fiduciam habemus ad Dominum, 1. Joan. 3. 21.
& quæcumque petierimus accipiemus ab eo. Hoc enim videtur isto loco admonuisse, ne cor nostrum nos in ipsa oratione & petitione reprehendat. hoc est, ne forte cum cœperimus dicere, *Dimitte nobis sicut & nos dimittimus*, compungamur non facere quod dicimus, aut etiam non audeamus

dicere quod non facimus, & fiduciam petendi amittamus.

X V.

Quomodo verum est, *Omnis qui peccat non*
XVIII. 1. Joan. 3. 6. *vidit eum, neque cognovit eum*, cum secundum
visionem & cognitionem quæ erit in specie, nemo eum in hac vita videat atque cognoscat: secundum visionem autem & cognitionem, quæ est in fide, multi * sunt qui peccent, certe ipsi
* edit. Aug. sint. apostatæ, qui tamen in eum aliquando crediderunt, ut de nullo eorum dici possit, secundum visionem & cognitionem quæ adhuc in fide est, *non vidit eum, neque cognovit eum*? Sed intelligendum arbitror, quia renovatio perficienda videt & cognoscit: infirmitas vero absumenda, nec videt, nec cognoscit eum. In cujus quantiscumque reliquiis interius constitutis, si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.

X V I.

Ibid. Cum per gratiam renovationis filii Dei sumus, tamen propter reliquias infirmitatis nondum apparuit quod erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam vi-
1. Joan. 3. 2. debimus eum sicuti est. Tunc peccatum nullum erit, quia infirmitas nec interior nec exterior ulla remanebit. & omnis qui habet hanc spem in eum, sanctificat se sicut & ipse sanctus est. Sanctificat enim se, non per seipsum, sed credendo in illum, & invocando illum, qui sanctificat sanctos suos. Cujus sanctificationis perfectio, quæ nunc proficit, & crescit de die in diem, omnes infirmitatis reliquias ablatura est.

X V I I.

XIX. Dei gratiam vel misericordiam volumus im-
Matth. 6. 10. 13. petrare, cum dicimus, *Fiat voluntas tua sicut*
Rom. 9. 16. *in cælo, ita & in terra*: vel, *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo*. Ut quid enim ista orando tanto gemitu petimus, si volentis hominis & currentis, non miserantis est Dei? Non quia hoc sine voluntate nostra agitur, sed quia voluntas non implet quod agit, nisi divinitus adjuvetur. Hæc est fidei sanitas, quæ nos
Luc. 11. 9. facit orare, quærere ut inveniamus, petere ut accipiamus, pulsare ut aperiatur nobis. Contra istam qui disputat, contra seipsum claudit ostium misericordiæ Dei. Nolo plura dicere de re tanta, quia melius eam committo fidelium gemitibus, quam meis sermonibus.

XVIII.

Ibid. Voluntarium nostrum bonum est, cum Deus operatur in nobis & velle & operari pro bona
Philipp. 2. 13. voluntate. In Deuteronomio scriptum est, *Vitam*
Deut. 30. 15. & 19. *& mortem dedit ante faciem hominis, bonum & malum, & admonuit ut eligeret vitam*. Sed & ipsa admonitio de misericordia venit, nec aliquid prodesset eligere vitam, nisi Deus eligendi caritatem inspiraret, & electam habere præstaret. Deo eo dictum est, *Quoniam ira in indi-*
Psal. 29. 6. Eccli. 15. 16. *gnatione ejus, & vita in voluntate ejus*. Item dictum est, *Si velis præcepta, servabunt te*. Sed debet Deo agere gratias, quia præcepta voluit, qui desertus omni lumine veritatis hæc velle non posset. Positis ante hominem igne & aqua, quo vult quidem porrigit manum: sed altior est qui vocat altius quam omnis humana cogitatio.

X I X.

Ibid. Gal. 3. 19. Rom. 5. 20. Lex prævaricationis gratia posita est, donec veniret semen cui promissum est. Unde subintravit ut abundaret delictum: & ubi abundavit delictum, superabundavit gratia. Id est, ut acciperet homo præcepta, superbe de suis viribus fidens. in quibus deficiens, & factus etiam prævaricator, liberatorem salvatoremque requireret: atque ita eum timor legis humilem factum, tamquam pædagogus ad fidem gratiamque perduceret. Ita multiplicatis infirmitatibus Psal. 15. 4.
postea acceleraverunt, quibus sanandis opportune Christus advenit. In cujus gratiam etiam justi antiqui crediderunt, eadem ipsa gratia ejus adjuti, ut gaudentes eum prænoscerent, & quidam etiam prænuntiarent esse venturum, vel in illo populo Israel, sicut Moyses, & Jesu Nave, & Samuel, & ceteri tales, vel extra ipsum populum, sicut Job, vel ante ipsum populum, sicut Abraham, sicut Noe, & quicumque alii sunt, quos commemorat vel tacet divina scriptura. Unus enim Deus, & unus mediator Dei & ho- 1. Tim. 2. 5.
minum homo Christus Jesus, sine cujus gratia nemo a condemnatione liberatur, sive quam traxit ex illo, in quo omnes peccaverunt, sive quam postea suis iniquitatibus addidit.

X X.

Dicitur, *Adjutor meus esto, ne derelinquas me*. XX. Psal. 26. 9.
non utique ad corporalia bona capessenda, & mala cavenda; sed ad gerendam, perficiendamque justitiam. propter quod dicimus, *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo*. Nec adjuvatur, nisi qui & ipse aliquid agit: adjuvatur autem si invocat, si credit, si secundum Rom. 8. 29.
propositum vocatus est. Quomodo quos ante præscivit & prædestinavit conformes imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, illos & vocavit. quos vocavit, illos & justificavit. quos autem justificavit, illos & glorificavit. Currimus ergo cum proficimus, dum sanitas nostra in proficientibus currit: sicut etiam cicatrix currere dicitur, quando bene vulnus diligenterque curatur. ut omni ex parte perfecti, sine ulla simus omnino infirmitate peccati. quod non solum vult Deus, verum etiam ut impleatur facit atque adjuvat. Et hoc nobiscum agit gratia Dei per Cristum Jesum Domi- Rom. 5. 21.
num nostrum, non solum præceptis, sacramentis, exemplis, sed etiam Spiritu sancto, per quem latenter diffunditur caritas in cordibus nostris. Ibid. 5.
qui interpellat gemitibus inenarrabilibus, donec Rom. 8. 26.
in nobis sanitas perficiatur, & Deus sicuti est, videndus in æterna veritate monstretur.

X XI.

Quisquis fuisse vel esse in hac vita aliquem XXI.
hominem, vel aliquos homines putat, excepto uno mediatore Dei & hominum, quibus necessaria non fuerit remissio peccatorum, contrarius est divinæ scripturæ, ubi Apostolus dicit, *Per*
unum hominem peccatum intravit in mundum, & Rom. 5. 12.
per peccatum mors. & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Et necesse est, ut impia contentione asserat, esse posse homines, qui sine mediatore Christo, liberante atque salvante, sint liberi salvique a peccato: cum ille dixerit, *Non est opus sanis medicus, sed male* Matth. 9. 12.
habentibus. Non veni vocare justos, sed peccato- Luc. 5. 32.
res.

XXII.

Quisquis autem dicit, post acceptam remissio- Ibid.
nem peccatorum, ita quemquam hominem juste vixisse in hac carne, vel vivere, ut nullum habeat omnino peccatum, contradicit Apostolo Joanni, qui ait, *Si dixerimus quia peccatum* 1. Joan. 1. 8.
non habemus nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Non enim ait habuimus, sed habemus. Quod si quisquam asserit de illo peccato dictum, quod habitat in carne nostra mortali, secundum vitium quod peccantis primi hominis voluntate contractum est, cujus pec- Rom. 6. 1..

cati desideriis ne obediamus Paulus Apostolus præcipit: nou autem peccare, qui eidem peccato, quamvis in carne babitauti, ad nullum opus malum omuino cousentit, vel facti, vel dicti, vel cogitati, quamvis ipsa concupisceutia moveatur, quæ alio modo peccati nomen accepit, quod ei consentire peccare sit, nobisque moveatur invitis: subtiliter quidem ista discerut, sed videat quid agatur de dominica oratioue, ubi dicimus, *Dimitte uobis debita uostra.* Quod, nisi falloe, non opus essee dicese, si nuuquam, vel in lapsu linguæ, vel in oblectanda cogitatione, ejusdem peccati desideriis aliquantulum consentiremus. Sed tantummodo dicendum esset, *Ne uos inferas in teutatisnem, sed*
Jac. 3. 2. *libera nos a malo*. Nec Jacobus Apostolus dicere, *In multis offeudimus omues*. Non enim offendit, nisi cui mala concupiscentia contra justitiæ rationem, appetendo seu vitando, faciendum vel dicendum vel cogitandum aliquid, quod non debuit, sive fallens, sive prævalens persuadet. Sed plane quisquis negat nos orare debere, ne iueremus in tentatiouem (negat autem hoc, qui contendit ad uou peccandum gratiæ Dei adjutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta humauam sufficere voluntatem) ab auribus omnium removendum, & ore omninm anathemandum esse nou dubito.

CAPUT II.

Ex Libro de Natura & Gratia, ad Timasium & Jacobum.

SENTENTIA I.

I. JUstitiam Dei, non in præcepto legis, qua timor incutitur, sed in adjutorio gratiæ Chri-
Gal. 3. 24. sti, ad quam solam utiliter legis, velut pædagogi, timor ducit, constitutam esse qui intelli-
Gal. 2. 21. git, ipse intelligit quare sit Christianus. Nam si pee legem justitia, ergo Christus graris mortuus est. Si autem non gratis mortuus est, in
Rom. 4. 5. illo solo justificatur impius, cui credenti in eum qui justificat impium, deputatur fides ad justi-
Rom. 3. 23. tiam. *Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei*, justificati gratis per sanguinem ipsius.

II.

III. Natura hominis primitus inculpata, & sine ullo vitio creata est. Natura vero ista hominis, qua unusquisque ex Adam uascitur, jam medico iudiget, quia sana non est. Omnia quidem bona, quæ habet in formatione, vita, sensibus, meute, a summo Deo habet creatore & artifice suo. Vitium vero, quod ista naturalia bona contenebrat & infirmat, ut illuminatione & curatione opus habeat, uon ab inculpabili artifice contractum est, sed ex originali peccato, quod commissum est libero arbitrio: ac per hoc natura pœnalis ad vindictam justissimam pertiuet.

III.

* f. etiã. Ibid. * Si enim jam sumus in Christo nova crea-
2. Cor. 5. 17. tura, tamen *eramus uatura filii iræ, sicut & ce-*
Ephes. 2. 3. *teri*. Deus autem, qui dives est in misericordia, propter multam dilectionem, qua nos dilexit, & cum essemus mortui delictis, convivificavit nos Christo, cujus gratia sumus salvi facti.

IV. Hæc * igitur Christi gratia, sine qua nec in-
* edit. Aug. autem. fantes, nec ætate grandes, salvi fieri possunt, non meritis redditur, sed graris datur, pro-
Rom. 3. 24. pter quod gratia nominatur. *Justificati*, inquit, *gratis per sauguinem ipsius*. Uude hi qui per illum uon liberantur, sive quia obedire noluerunt, sive etiam, cum per ætatem audire non possent, lavacrum regenerationis, quod accipere possent, per quod salvi fierent, non acceperunt, juste utique damnantur, quia sine peccato non sunt, vel quod originaliter traxerunt, vel quod malis moribus addiderunt. Omues enim peccaverunt, sive in Adam, sive in seipsis, & egent gloria Dei.

Universa igitur massa pœnas debet; & si omnibus debitum damnationis supplicium redderetur, non injuste proculdubio redderetur. Qui ergo inde per gratiam liberantur, non vasa meritorum suo- V.
rum, sed vasa misericordiæ nominantur. Cujus Rom. 9. 23. 1. Tim. 1. 15.
misericordiæ, uisi illius, qui Christum Jesum mi- Rom. 8. 29.
sit in hunc mundum peccatores salvos facere, quos præscivit & prædestinavit, & vocavit, & justificavit, & glorificavit? Quis igitur usque adeo dementissime insauiat, ut nun agat ineffabiles gratias misericordiæ quos voluit liberantis, qui recte nullo modo posset culpare justitiam uuiversos omnino damuantis!

IV.

Si secundum scripturas sapiamus, uou cogimur contra Christianam gratiam disputare, & ea di- VI.
cere, quibus demonstrare conemur, naturam humanam, ueque in parvulis medico indigere, quia sana est, & in majoribus sibi ipsam ad justitiam, si velit, posse sufficere. Acute quippe videntur 1. Cor. 1. 17.
hæc dici, sed in sapientia verbi, qua evacua- Jac. 3. 15.
tur crux Christi, nec est ista sapientia de sursum descendens.

V.

Iu scripturis novi Testamenti discimus, hanc esse intentionem legis arguentis, ut propter illa XII.
quæ perperam fiunt, confugiatur ad gratiam Domini miserantis, velut pædagogo concluden- Gal. 3. 23.
te in eadem fide, quæ postea revelata est, ubi & remittuntur quæ male fiunt, & eadem gratia juvante non fiunt.

VI.

Quautum est in homine linguæ malum, ut a nullo homine domari possit, cum ab hominibus XV.
domentur & bestiæ? Neque hoc ideo dixit Apostolus, ut hujus in nos mali dominationem per negligentiam permanere patiamur: sed ut ad domandam linguam divinæ gratiæ poscamus auxilium. Nou enim ait, *Linguam uullus domare* Jac. 3. 8.
potest, sed *uullus hominum*, ut cum domatur, Dei misericordia, Dei adjutorio, Dei gratia fieri fateamur. Conetur ergo anima domare linguam, & dum conatur petat auxilium, & oret lingua ut dometur lingua, donante illo qui dixit ad suos, *Non enim vos estis qui loquimini,* Matt. 10. 20.
sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Itaque præcepto facere commonemur, quod conantes, & nostris viribus non valentes, adjutorium divinum precemur.

VII.

Si quis autem vestrum indiget sapientia, po- XVI.
stulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & uou Jac. 1. 5.
improperat, & dabitur ei. Postulet in fide nihil hasitans. Hæc est fides, ad quam præcepta compellunt, ut lex imperet, fides impetret.

VIII.

Oratio Dominica utrumque petendum esse XVIII.
* commemorat, & ut dimittatur nobis debita no- * edit. Aug. cum commoneat.
stra, & ut non * inducamur in tentationem. * edit. Aug. inferamur.
Illud, ut præterita expientur, hoc ut futura vitentur. Quod licet non fiat, nisi voluntas adsit, tamen ut fiat voluntas sola nou sufficit. Ideo pro hac re nec superflua, nec impudens Domino immolatur oratio. Nam quid stultius, quam orare ne facias quod in potestate habeas?

I X.

XXII. Prævaricatorem legis digne lux deſerit veritatis.
qoa deſertus utique cæcus , & plus neceſſe eſt
offendat, & cadendo vexetur, vexataſque non ſurgat. Ut ideo tantum audiat vocem legis, quo
admoneat ut implorare gratiam Salvatoris.

X.

XXIII. Moleſtiis exercitata vita juſtorum ſplendidius
enitait, & eas per patientiam ſuperando majorem gloriam comparavit. ſed adjuta gratia Dei,
adjuta ſpiritu Dei , adjuta miſericordia Dei .
non ſuperba voluntate ſe extollens , ſed humi-
Pſal. 70. 5. li confeſſione fortitudinem promerens. Noverat
enim Deo dicere , *Quoniam tu es patientia
mea*.

X I.

XXV. Utinam non fuiſſet miſeria, ne iſta eſſet miſericordia neceſſaria . Sed iniquitatem peccati ,
tanto graviorem, quanto facilius homo non peccaret , quem nulla adhuc tenebat infirmitas , pœna juſtiſſima ſubſecuta eſt , ne mercedem mutuam peccati ſui in ſemetipſo reciperet , amit-
Rom. 7. 23. tens ſub ſe poſitam ſui corporis quodammodo
obedientiam, qaam præcipuam ſub dominio ſuo
ipſe contempſerat. Et quod nunc eadem lege
peccati naſcimur, quæ in membris noſtris repugnat legi mentis, neque adverſus Deum murmurare, neque contra rem manifeſtiſſimam diſputare, ſed pro pœna noſtra illius miſericordiam quærere & orare debemus.

X I I.

XXVI. Sicut vulnere, verbi gratia , claudicans ideo
curatur, ut ſanato malo præterito, futurus dirigatur inceſſus: ſic mala noſtra non ſolum ad
hoc ſupernus medicus ſanat , ut illa jam non
ſint, ſed ut de cetero recte ambulare poſſimus.
Quod quidem etiam ſani non niſi illo adjuvante poterimus.

X I I I.

Ibidem. Medicus homo cum ſanaverit hominem, jam
de cetero ſuſtentandum elementis & alimentis
corporalibus , ut eadem ſanitas apto ſubſidio
convaleſcat, atque perſiſtat, Deo dimittit, qui
præbet iſta in carne viventibus, cujus erant etiam illa , quæ dum curaret adhibebat . Non
enim quemquam medicus ex his rebus quas ipſe creaverit ſanat, ſed ex illius opibus qui creat omnia neceſſaria ſanis atque vitioſis . Ipſe
1. Tim. 2. 5. autem Deus, cum per mediatorem Dei & ho-
* edit. Aug. ſpiritualiter. minum hominem Jeſum Chriſtum * ſpiritalem
ſanat ægrum , vel vivificat mortuum , id eſt ,
* edit. Aug. eum. juſtificat impium, & * eum ad perfectam ſanitatem, hoc eſt ad perfectam vitam juſtitiamque
perduxerit, non deſerit , ſi non deſeratur , ut
pie ſemper juſteque vivatur. Sicut enim oculus
corporis , etiam pleniſſime ſanus , niſi candore
lucis adjutus, non poteſt cernere; ſic homo et-
* edit. Aug. æternæ juſtitiæ luce. tiam perfectiſſime juſtificatus, niſi * æterna luce
divinitus adjuvetur, recte non poteſt vivere.

X I V.

XXVII. Propter voluntatem noſtram , ſine qua bene
non poſſumus operari, cito poteſt ſubrepere animo humano, ut quod bene operatur, ſuum tantummodo exiſtimet, & dicat in abundantia ſua,
Pſal. 29. 7. Non movebor in æternum. Ideo qui in voluntate ſua præſtiterat decori ejus virtutem, avertit faciem ſuam paululum, ut qui hoc dixerat
* edit. Aug. ipſis. fieret conturbatus. quoniam * ipſe eſt ille tu-
XXVIII. mor ſanandus doloribus . Non itaque dicitur
homini, neceſſe eſt peccare, ne pecces : ſed dicitur homini, deſerit aliquantum Deus , unde
ſuperbis, ut ſcias non tuum , ſed ejus eſſe , &
diſcas ſuperbus non eſſe.

X V.

Vitium quo peccatum committitur , nondum XXX.
omni ex parte ſanatum eſt . Quod quidem ut
inoleſceret, de non recte uſa ſanitate deſcendit. Ex quo vitio jam male valens , vel infirmitate, vel cæcitate plura committit. Pro quo
ſupplicandum eſt ut ſanetur, * ut deinceps in * edit. Aug. &
perpetua ſanitate vivatur: non ſuperbiendum ,
quaſi homo eadem poteſtate ſanetur, qua poteſtate vitiatus eſt.

X V I.

Ipſam ſuperbiam , quæ in recte factis animo XXXI.
inſidiatur humano, non cito Deus ſanat . Pro
qua ſananda illi piæ animæ eam lacrymis &
magnis gemitibus ſupplicant : ut ad eam ſuperandam, & quodammodo calcandam & obterendam, dexteram conantibus porrigat . cum extrema ejus umbra illo meridie quantum arbitror abſorbebitur. Qui meridies ſcriptura dicen- Pſal. 36. 6.
te promittitur, *Et educet quaſi lumen juſtitiam
tuam, & judicium tuum ſicut meridiem* , ſi fiat * edit. Aug. ad Dominum.
quod ſupra ſcriptum eſt, *Revela * Domino viam
tuam, & ſpera in eum, & ipſe faciet*. Pſal. 36. 5.

X V I I.

Operamur & nos , ſed Deo operante coope- Ibidem.
ramur : quia miſericordia ejus prævenit nos.
Prævenit autem ut ſanemur, quia & ſubſequetur ut etiam ſanati vegetemur. Prævenit ut vocemur, ſubſequetur ut glorificemur. Prævenit ut
pie vivamus, ſubſequitur ut cum illo ſemper vivamus; quia ſine illo nihil facere poſſumus. U- Pſal. 58. 11.
trumque enim ſcriptum eſt, &, *Deus meus, mi-* Pſal. 22. 6.
ſericordia ejus præveniet me : &, *Miſericordia tua
ſubſequitur me per omnes dies vitæ meæ*.

X V I I I.

Revelemus ad Dominum viam noſtram con- Ibidem.
feſſione, non defenſione laudemus. Si enim non
eſt ipſius via ſed noſtra , procul dubio non eſt
recta . Revelemus eam confitendo , quia non
eum latet, etiamſi operire conemur. Bonum eſt
autem confiteri Domino. Ita enim quod ei pla- Pſal 91. 2.
cet dabit nobis, ſi quod ei diſplicet in nobis , XXXII.
diſpliceat & nobis. *Avertet*, ſicut ſcriptum eſt,
ſemitas noſtras a via ſua, & noſtram faciet eſſe Pſal. 43. 19.
quæ ſua eſt: quoniam ab ipſo præbetur credentibus in eum, & ſperantibus in eum , ut ipſe
faciat.

X I X.

Non debemus ſic laudare creatorem , ut co- XXXIV. * Aug. M. S. vero.
gamur dicere, immo * vere convincamur dicere
ſuperfluum ſalvatorem. Naturam itaque hominis dignis laudibus honoremus , eaſque laudes
ad creatoris gloriam referamus . Sed quia nos
creavit, ita ſimus grati , ut non ſimus quia
ſanat ingrati . Vitia ſane noſtra quæ ſanat ,
non divino operi, ſed humanæ voluntati , juſtæque illius vindictæ tribuamus. Sed ut in noſtra poteſtate fuiſſe ne* accederent confitemur, * edit. Aug. accederent
ita, ut ſanentur in illius magis eſſe miſericordia ,
quam in noſtra poteſtate fateamur.

X X.

Quorumdam exempla, quos peccaſſe legimus, XXXV.
non ideo ſcripta dicit qui ſanum ſapit , ut ad
deſperationem non peccandi valeant, & ſecuritatem peccandi nobis quodammodo præbere videantur: ſed ne diſceremus, vel pœnitendi humilitatem, vel etiam in talibus lapſibus non deſperandam ſalutem . Quidam enim in peccata
prolapſi deſperatione plus pereunt . nec ſolum
pœnitendi negligunt medicinam, ſed ad explenda inhoneſta & nefaria deſideria ſervi libidinum
& ſceleratarum cupiditatum fiunt . quaſi perdant, ſi non fecerint quod inſtigat libido, cum

eos jam maneat certa damnatio. Adversus hunc
morbum, nimium periculosum & exitiabilem,
valet commemoratio peccatorum, etiam in quæ
justi sanctique prolapsi sunt.

X X I.

Ibidem. Non frustra etiam justos in oratione dicere,
Matth. 6. 12. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimitti-
mus debitoribus nostris*, Dominumque Christum,
cum eandem orationem docendo explicuisset,
veracissime subdidisse, *Si enim dimiseritis homini-*
Matth. 6. 14. *bus peccata, dimittet vobis pater vester peccata
vestra*. Per hoc enim quotidianum spiritale quo-
dammodo incensum, quod ante Deum in alta-
re cordis, quod sursum habere admonemur, in-
fertur, etiamsi non hic vivatur sine peccato, li-
cet mori sine peccato, dum subinde venia dele-
tur, quod subinde ignorantia vel infirmitate
committitur.

X X I I.

XLIII. Deus tam bonus, quam justus, talem homi-
nem fecit, qui peccato carere sufficeret, sed si
voluisset. Quis enim eum nescit sanum & in-
culpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad
juste vivendum potestate libera constitutum?
Sed nunc de illo agitur, quem semivivum la-
Luc. 10. 30. trones in via reliquerunt. Qui gravibus saucius
confossusque vulneribus, non ita potest ad ju-
stitiæ culmen ascendere, sicut potuit inde de-
scendere, qui etiamsi jam in stabulo est, ad-
huc curatur. Non igitur Deus impossibilia ju-
bet, sed jubendo admonet, & facere quod pos-
sis, & petere quod non possis.

X X I I I.

XLIV. Ea fides justos sanavit antiquos, quæ sanat
& nos, id est, mediatoris Dei & hominum ho-
minis Christi Jesu. Fides sanguinis ejus, fides
mortis ejus, & resurrectionis ejus. *Habentes er-*
1. Cor. 2. 2. *go eundem spiritum fidei, & nos credimus, propter
quod & loquimur*.

X X I V.

LV. Dimitte hominem, clamet quod clamabat.
Non enim tantum desiderat, ut per indulgen-
tiam fit de præteritis impunitus, sed etiam ne
fit de cætero ad non peccandum fortis & vali-
Rom. 7. 22. dus. Condelectatur enim legi Dei secundum in-
teriorem hominem. Videt autem aliam legem
in membris suis repugnantem legi mentis suæ.
Videt esse, non recolit fuisse. præsentibus urge-
tur, non præterita reminiscitur. Nec tantum
repugnantem videt, verum etiam captivantem
se in lege peccati, quæ est in membris ejus,
non quæ fuit. Hinc est quod clamat, *Infelix*
Rom. 7. 24. *homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*
Sinatur orare, sinatur adjutorium medici poten-
tissimi flagitare: quid contradicitur? quid ob-
strepitur? quid miser misericordiam Christi pe-
tere prohibetur?

X X V.

LXVII. Adjutorium postulamus dicentes, *Ne nos in-*
Matth. 6. 13. *feras in tentationem*. Quod adjutorium non po-
sceremus, si resisti nullo modo posse credere-
mus. Potest peccatum caveri, sed opitulante il-
lo, qui non potest falli. Nam & hoc ipsum ad
cavendum peccatum pertinet, si veraciter dici-
mus, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos di-
mittimus debitoribus nostris*. Duobus enim modis
etiam in corpore cavetur morbi malum, & ut non
accidat, & ut si acciderit, cito sanetur. Ut non
accidat caveamus dicendo, *Ne nos inferas in ten-
tationem*: ut cito sanetur, caveamus dicendo, *Di-
mitte nobis debita nostra*.

X X V I.

Ibidem. Recte enim fortasse quererentur homines, si
erroris & libidinis nullus hominum victor exi-
steret. Cum vero ubique sit præsens, qui mul-
tis modis per creaturam sibi Domino servien-
tem aversum vocet, doceat credentem, conso-
letur sperantem, diligentem adhortetur, conan-
tem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi
deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed
quod negligis quærere quod ignoras: neque il-
lud quod vulnerata membra non colligis, sed
quod volentem sanare contemnis.

X X V I I.

Valde bona sunt præcepta, si legitime his LXIX.
utamur. Eo quippe ipso, quo firmissime credi- 1. Tim. 1. 8.
tur, Deum justum & bonum impossibilia non
potuisse præcipere, hinc admonemur, & in fa-
cilibus quid agamus, & in difficilibus quid pe-
tamus. Omnia quippe fiunt facilia caritati, cui
uni Christi sarcina levis est, aut ea una est sar-
cina ipsa quæ levis est. Secundum hoc dictum
est, *& præcepta ejus gravia non sunt*, ut cui gra- 1. Joan. 5. 3.
via sunt, consideret non potuisse divinitus dici,
gravia non sunt, nisi quia potest esse cordis affe-
ctus cui gravia non sint, & petat quo desti-
tuitur, ut impleat quod jubetur.

X X V I I I.

Quomodo dicitur, *Propter verba labiorum* Ibidem
tuorum ego custodivi vias duras, nisi quia utr- Psal. 16. 4.
umque verum est? Duræ timori sunt, leves
amori. Caritas ergo inchoata, inchoata justitia LXX.
est: caritas provecta, provecta justitia est: cari-
tas magna, magna justitia est: caritas perfecta,
perfecta justitia est. Sed caritas de corde puro,
& conscientia bona, & fide non ficta. quæ
tunc maxima est in hac vita, quando pro illa
ipsa contemnitur vita.

CAPUT III.

*Ex epistolis & libro de Gratia & libero
arbitrio, ad Valentinum monachum.*

SENTENTIA I.

PRimo Dominus Jesus, sicut scriptum est in
Evangelio Joannis Apostoli, non venit ut Epist. I.
judicaret mundum, sed ut salvaretur mundus
per ipsum. Postea vero, sicut scribit Paulus Joan. 3. 17.
Apostolus, judicabit Deus mundum, quando
venturus est, sicut tota Ecclesia in symbolo
confitetur, judicare vivos & mortuos. Si ergo 2. Tim. 4. 1.
Dei gratia non est, quomodo salvat mundum? Rom. 3. 6.
& si non est liberum arbitrium, quomodo judi-
cat mundum?

I I.

Soli parvuli, qui nondum habent opera pro- Epist. II.
pria, vel bona, vel mala, secundum solum ori-
ginale peccatum damnabuntur, quibus per lava-
crum regenerationis non subvenit gratia salva-
toris. Ceteri autem omnes, qui jam utentes
libero arbitrio, sua propria peccata originali
peccato insuper addiderunt, si de potestate te-
nebrarum per gratiam Dei non eruantur, nec
transferantur ad regnum Christi, non solum
secundum originis, verum etiam secundum pro-
priæ voluntatis merita, judicium reportabunt.
Boni vero etiam ipsi quidem secundum bonæ
voluntatis suæ merita præmium consequentur;
sed etiam ipsam bonam voluntatem per Dei gra-
tiam consecuti sunt. Ac sic * implebitur quod * edit. Arg. impletur.
scriptum est, *Ira & indignatio, tribulatio & an-
gustia in omnem animam hominis operantis malum.* Rom. 2. 8.
Judæi primum & Græci.

III.

Ibidem. Fides sane Catholica, neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive io bonam: neqne tantnm ei tribnit, ut sine Dei gratia valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur in bonum, sive ut in bono perseveranter proficiat, siva ut ad booum sempiternum perveniat, ubi jam non timeat ne deficiat

IV.

Ibidem. Hebr. 12. 13. Prov. 4. 26. Sic intellige qnod tibi præceptum est, *Rectos cursus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige*, nt noveris, cnm hoc facis, a Domino Deo tibi præstari ut boc facias, & non declioabis ad dexteram, quamvis ambules in viis dextria, non coofidens in virtute tua, & ipse erit virtus tua, qui rectos faciet cursus tuos, & itinera tna in pace producet. Quapropter quicumque dicit, Voluntas mea mibi sufficit ad facienda opera bona, declinat in dexteram. Sed rursus illi qui putane bonam vitam esse deferendam, quando audiunt sic Dei gratiam prædicati, ut credatur & iorelligatur voluntates hominnm ipsa ex malis bonaa facere, Ipsa etiam quas fecerit custodire, in sinistram declinant.

V.

II. *Ex libro de gratia, & Libero arbitrio.*

Solet dicere humana superbia, si scissem, fecissem: ideo non feci, quia nescivi. aut si scirem, faecrem: ideo non facio, qnia nescio. Hæc eis excusatio tollitur, quando præceptum datur, vel scientia non peccandi manifestatur. Sed sunt homines, qni etiam de ipso Deo se excusare conaotnr. Quibus dicit Apostolus Jacobus, Jac. 1. 13. *Nemo cum teatatur, dicat quoniam a Deo teutor. Deus enim intentator malorum est. ipse autem neminem tentat. unusquisque vero tentatur a concupiseeatia sua abstractus & inlectus. Dein concupiseentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero eum consummatum fuerit, generat mortem.* Item de ipso Deo se excusare volentibus, respoodit liber Proverbiorum Salomonia, Prov. 19. 3. *Insipientia viri violat vias eius. Deum autem causatur in corde suo.* Et liber Eeclesiasticns dicit, *Ne dixerit quia propter Dominum recessi: qua enim odit ne* Eccli. 15. 11. *facias. Ne dixeris quia ipse me induxit: Non enim opus habet viro peecatore. Omne execramentum odit Dominus, & non est amabile timentibus illum. Ipse ab initio fecit* illum, & reliquit illum in manu consilii sui. Si volueris, servabis mandata, & fidem bonam placiti.*

* Alr. Aug. hominem.

VI.

Ibidem. Nemo Denm causetur in corde suo, sed sibi imputet quisque cnm peccat. neque cum aliquid secundum Deum operatur, alienet hoc a propria voluotate. Quando eoim volens facit, tnoc dicendum est opus boonm, tunc speranda est boni operis merces ab eo, de quo dictum est, Rom. 2. 6. *Qui reddet unicuique juxta opera sua.*

VII.

III. Gravius peccare hominem scieotem, quam nescientem, Nec tamen ideo coosugiendnm est ad ignorantiæ teoebras nt in eis qnisque requirat excusationem. Aliud est enim nescisse, aliud Psal. 35. 4. scire noluisse. Voluntas qnippe arguitur io eo de quo dicitur, *Noluit intelligere ut bene ageret.* Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum qui scire nolunt, sed eorum qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia noo Psal. 78. 6. audivit omoino quid crederet: sed fortasse ut mitius ardeat. Non enim sioe causa dictum est, 2. Thess. 1. 8. *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt.* & illud quod ait Apostolus, *Cum venerit in flamma*

A *ignis dare vindictam in eos qui ignorant Deum.*

VIII. IV.

Metnendnm est, ne divioa testimonia in defensione liberi arbitrii sic intelligantnr, ut ad vitam piam & bonam conversatiooem, cui merces æterna debetur, adjutorio & gratiæ Dei locus non relinquatnr. ut audeat miser homo, quando bene vivit & bene operatur, vel potius beoe vivere & bene operari sibi videtur, in seipso non in Domino gloriari, & spem recte vivendi in seipso ponere. ut sequarur eum male- Hier. 17. 5. dictum Hieremiæ Prophetæ dicentis, *Maledictus homo qui spem habet in homine, & firmat carnem brachii sui, & a Domino discedit cor ejus.* B Quia enim non dixit Prophera, Maledictus homo qui spem habet in seipso, posset alicui videri, ideo dictum esse, Maledictus homo qui spem habet io homine, ut nemo habeat spem in altero homine, sed in se. Ut ergo ostenderet, sic sa admonuisse hominem, ut nec in seipso haberet spem, propterea cum dixisset, Maledictus homo qui spem habet io homine, mox addidit, *& firmat carnem brachii sui.* Brachium pro potentia posuit operandi: in nomioe autem carnis intelligeoda est humana fragilitas. Ac per boc firmat carnem brachii sui, qui potentiam fragilem atqne invalidam, id est humanam, sufficere sibi ad bene operandum putat, nec adjutorium sperat a Domino. Propter hoc C enim subjecit, *& a Domino discedit cor ejus.* Nos ergo ad bene operandum spem noo habeamns in homine, firmantes carnem brachii nostri: Psal. 26. 9. nec a Domino discedat cor nostrum, sed ei dicat, *Adjutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.*

IX. Ibidem. 1. Cor. 15. 57.

Gratias autem Deo, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum. Ergo & victoria, qua peccatum vincitur, nihil est aliud quam Dei donum, in isto certamine adjnvantis liberum arbitrium.

X. Ibidem.

Dicat cælestis magister, *Vigilate, & orate ne* Matth. 26. *intretis in tentationem.* Ergo unusquisque con- 41. D tra suam concupiscentiam dimicaos, oret ne intret in tentationem, id est, ne sit ab illa abstractus & inlectus. Non autem iotrat in tentationem, si voluntate bona vincat coocupiscentiam malam. Nec tamen sufficit arbitrium voluntatis humanæ, nisi a Domino victoria concedatur oranti ne intret in teorationem. Quid vero evidentius, quam Dei ostenditur gratia, ubi quod oratur accipitur? Si enim dixisset salvator noster, Vigilate ne intretis in tentarionem, admonuisse tantummodo videretur hominis voluntatem; cnm vero addidit *& orate*, ostendit Deum adjuvare ne intretur in tentationem.

E XI.

Nisi Dei donum esset etiam ipsa ad Deum V. nostra conversio, non ei diceretur, *Deus virtutum converte nos*, &, *Deus tu convertens vivificabis nos*, &, *Converte nos Deus sanitatum nostrarum*, & bujusmodi alia, quæ commemorare Psal. 79. 8. Psal. 84. 7. Psal. 84. 5. longum est. Nam & venire ad Christum, quid est aliud, nisi ad eum credendo converti? & Joan. 6. 66. tameo ait, *Nemo potest venire ad me, nisi datum fuerit a Patre meo.*

XII.

Probatur gratia Dei non secundum merita VI. nostra dari, quandoquidem non solum nullis bonis, verum etiam multis meritis malis præcedentibus videmus datam, & quotidie videmus dari. Sed plane cum data fuerit, incipiunt

esse etiam merita nostra bona. per illam tamen. A
Nam si se illa subtraxerit, cadit homo, non
erectus, sed præcipitatus libero arbitrio. Quapropter nec quando cœperit homo habere merita
bona, sibi debet tribuere illa, sed Deo cui dici-
Psal. 26. 9. tur, *Adjutor meus esto, ne derelinquas me*.

X I I I.

Ibidem. Necessarium est homini, ut gratia Dei non
solum justificetur impius, id est ex impio fiat
justus, cum redduntur ei bona pro malis: sed
etiam, cum fuerit jam justificatus ex fide, ambulet cum illo gratia, & incumbat super ipsam
ne cadat. Propter hoc scriptum est in Cantico
Cant. 8. 5. canticorum de ipsa Ecclesia, *Quæ est ista, quæ
ascendit dealbata, incumbens super fratruelem suum?* Dealbata est enim, quæ per seipsam alba esse B
se non posset. Et a quo dealbata est, nisi ab illo,
Isa. 1. 18. qui per Prophetam dicit, *Si fuerint peccata vestra
ut phœnicium, sicut nivem dealbabo?* Quando ergo dealbata est, nihil boni merebatur. Jam vero alba facta, bene ambulat. sed si super eum, a
quo dealbata est, perseveranter incumbat. Propter quod & ipse Jesus, super quem incumbit
Joan. 15. 5. dealbata, dixit discipulis suis, *Sine me nihil
potestis facere*.

X I V.

Ibidem. Dona sua coronat Deus, non merita tua, si
tibi a te ipso, non ab illo, sunt merita tua.
Hæc enim si talia sunt, mala sunt, quæ non coronat Deus. si autem bona sunt, Dei dona sunt: C
Jac. 1. 17. quia sicut dicit Apostolus Jacobus, *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum
est, descendens a patre luminum*. Unde dicit &
Joan. 3. 27. Joannes præcursor Domini nostri, *Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cælo*. Utique de cælo, unde etiam venit spiritus,
quando Jesus ascendit in altum, captivavit captivitatem, dedit dona hominibus.

X V.

VIII. Vita bona nostra nihil est aliud quam Dei gratia. Sine dubio & vita æterna, quæ bonæ vitæ
redditur, Dei gratia est. Et ipsa enim gratis
datur, quia gratis data est illa cui datur. Sed
illa cui datur tantummodo gratia est: hæc autem
quæ illi datur, quoniam præmium ejus est, gratia D
est pro gratia, tanquam merces pro justitia.

X V I.

XI. Quando spiritu actiones carnis mortificatis ut
vivatis, illum glorificate, illum laudate, illi gra-
XII. tias agite, cujus spiritu agimini, ut ista valeatis,
Rom. 8. 14. & vos filios Dei esse monstretis. *Quotquot enim
spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei*. Quotquot
ergo adjuncto solo adjutorio legis, sine adjutorio gratiæ, confidentes in virtute sua suo spiritu aguntur, non sunt filii Dei.

X V I I.

XIV. Neque scientia divinæ legis, neque natura,
neque sola remissio peccatorum, est illa gratia
quæ per Jesum Christum Dominum nostrum datur: sed ipsa facit, ut lex impleatur, & natura liberetur, ne peccatum dominetur. E

X V I I I.

Ibidem. Quod lex jubet facere non valemus, nisi per
fidem rogando impetremus ut facere valeamus.
Nam si fides liberi est tantummodo arbitrii,
nec datur a Deo, propter quid pro eis qui nolunt credere, oramus ut credant? Quod prorsus
faceremus inaniter, nisi rectissime crederemus,
etiam perversas, & fidei contrarias voluntates,
omnipotentem Deum ad credendum posse convertere.

X I X.

XV. Meminerimus Deum dicere, *Convertimini, &*
A *vivetis*, cui dicitur, *Converte nos Deus*. Memi- Psal. 84. 5.
nerimus Deum dicere, *Projicite a vobis omnes
impietates vestras*, cum ipse justificet impium. Ezech. 18. 31.
Meminerimus ipsum dicere, *Facite vobis cor novum & spiritum novum*, qui dicit, *Dabo vobis
cor novum, & spiritum novum dabo vobis*.
Quomodo ergo* quod dicit, *facite vobis*, hoc Ezech. 36. 26
dicit *dabo vobis*? quare jubet, si ipse daturus *edit. Aug.
est? quare dat, si homo facturus est? nisi quia dat qui.
quod jubet, cum adjuvat ut faciat cui jubet.

X X.

Semper est in nobis voluntas libera, sed non Ibidem
semper est bona. Aut enim a justitia libera est
quando servit peccato, & tunc est mala: aut
B a peccato libera est quando servit justitiæ, &
tunc est bona. Gratia vero Dei semper est bona.
per hanc fit ut sit homo voluntatis bonæ, qui prius
fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, ut
ipsa bona voluntas, quæ jam esse cœpit, augeatur, & tam magna fiat, ut possit implere
divina mand[illegible] quæ voluerit, cum valde perfecteque v[illegible]. Ad hoc enim valet quod scriptum est, [illegible] *volueris, conservabis mandata*, ut
homo qui voluerit & non potuerit, nondum Eccli. 15. 16.
se plene velle cognoscat, & oret ut habeat
tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adjuvatur ut faciat
quod jubetur.

X X I.

C Non juberet Deus quod sciret non posse ab
homine fieri, quis hoc nesciat? Sed ideo jubet XVI.
aliqua quæ non possumus, ut noverimus quid
ab illo petere debeamus. Ipsa est enim fides,
quæ orando impetrat quod lex imperat.

X X I I.

Certum est nos mandata servare si volumus.
Sed quia præparatur voluntas a Domino, ab il- Ibidem.
lo petendum est, ut tantum velimus, quantum
sufficit ut volendo faciamus. Certum est nos Prov. 8.
velle cum volumus. Sed ille facit ut velimus
bonum, de quo dictum est quod paulo ante posui, quod præparatur voluntas a Domino. de
quo dictum est, *A Domino gressus hominis diri-
gentur, & viam ejus volet*. de quo dictum est, Psal. 36. 23.
D *Deus est qui operatur in vobis & velle*. Certum est Philipp. 2. 13.
nos facere cum facimus. Sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui
dixit, *Faciam ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis & faciatis*. Cum di- Ezech. 36. 27.
cit, faciam ut faciatis, quid aliud dicit, nisi auferam a vobis cor lapideum unde non faciebatis,
& dabo cor carneum unde faciatis? Et hoc quid
est, nisi, auferam cor durum unde non facie- Ezech. 11. 19. & 36. 26.
batis, & dabo cor obediens unde faciatis? Ille
facit ut faciamus, cui dicit homo, *Pone Domine custodiam ori meo*. Hoc est enim dicere, fac ut
ponam custodiam ori meo. Quod beneficium Dei Psal. 140. 3.
jam fuerat consecutus qui dixit, *Posui ori meo
E custodiam*. Psal. 38. 2.

X X I I I.

Omnipotens Deus cooperando perficit quod
operando incipit. quoniam ipse ut velimus ope- XVII.
ratur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Propter quod ait Apostolus, *Certus sum,
quoniam qui operatur in vobis opus bonum, per-
ficiet usque in diem Christi Jesu*. Ut ergo veli- Philip. 1. 6.
mus, sine nobis operatur: cum autem volumus,
& sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur. Tamen sine illo, vel operante ut velimus,
vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis
opera nihil valemus.

X X V.

Cur dictum est, *Diligamus invicem, quia* XVIII. 1. Joan. 4. 7.
di-

A *dilectio ex Deo est*, nisi quia præcepto admoni-
tum est liberum arbitrium, ut quæreret Dei do-
num? Quod quidem sine suo fructu prorsus ad-
moneretur, nisi prius acciperet aliquid dilectio-
nis, ut addi sibi quæreret unde quod jubebatur
impleret. cum dicitur, *Diligamus invicem*, lex
Prov. 3. 16. est. cum dicitur, *quia dilectio ex Deo est*, gra-
tia est. Sapientia quippe Dei legem & misericor-
diam in lingua portat. Unde scriptum est in Psal-
Psal. 83. 8. mo, *Etenim benedictionem dabit qui legem dedit*.

X X V.

Quid est amentius, & ab ipsa sanctitate cari-
XIX. tatis alienius, quam confiteri ex Deo esse scien-
tiam, quæ sine caritate inflat, & ex nobis esse
caritatem quæ facit ut scientia inflare non pos-
B sit? Item cum dicit Apostolus, *Supereminentem*
Ephes. 3. 19. *scientiæ caritatem Christi*, quid est insanius, quam
putare ex Deo esse scientiam, quæ subdenda est
caritati, & ex hominibus caritatem, quæ super-
eminet scientiæ? Fides autem vera & doctrina
sana, ambas esse dicit ex Deo, quia scriptum
est, *A facie ejus scientia & intellectus procedit*,
Prov. 2. & scriptum est, *Caritas autem ex Deo est*. &
1. Joan. 4. 7. legimus spiritum scientiæ & pietatis, legimus
2. Tim. 7. spiritum virtutis & caritatis, & continentiæ.
Sed majus est donum caritatis, quam scientiæ.
Nam scientia quando est in homine, caritas est
necessaria, ne infletur: caritas autem non æmu-
1. Cor. 8. 1. & 13. 4. latur, non agit perperam, non inflatur.

X X V I.

Gratia Dei voluntas humana non tollitur,
XX. sed ex mala mutatur in bonam, & cum bona
fuerit, adjuvatur.

X X V I I.

Fixum debet esse, & immobile in corde ve-
XXI. stro, quia non est iniquitas apud Deum. Ac per
Rom. 9. 14. hoc, * quod legitis in literis veritatis, a Deo se-
duci homines, aut obtundi, vel obdurari corda
eorum, nolite dubitare, præcessisse mala merita
eorum, ut juste ista paterentur: ne * incurra-
mus in illud Proverbium Salomonis, *Insipientia*
viri violat vias ejus, Deum autem causatur in
Prov. 19. 3. *corde suo*.

** edit. Aug. quando,*

** edit. Aug. incurratis.*

D X X V I I I.

Gratia non secundum merita hominum datur.
Ibidem. alioquin gratia jam non est gratia: quia ideo
gratia vocatur quia gratis datur.

X X I V.

Lex autem subintravit, ut abundaret delictum.
XXII. *ubi autem abundavit delictum, superabundavit*
Rom. 5. 20. *gratia*. Sed utique gratia id agitur, ut jam
fiant bona ab eis qui fecerant mala, non ut per-
severent in malis, & reddi sibi existiment bona.
Non itaque debent dicere, Faciamus mala ut
Rom. 3. 8. veniant bona; sed, fecimus mala & venerunt
bona: jam faciamus bona, ut in futuro sæculo
E recipiamus pro bonis bona, qui in hoc sæculo
recepimus pro malis bona.

X X X.

Quando auditis dicentem Dominum, *Ego Do-*
XXIII. *minus sedux prophetam illum*, & quod ait Aposto-
Ezech. 14. 9. lus, *Cujus vult miseretur, & quem vult obdurat*,
Rom. 9. 18. in eo quem seduci permittit vel obdurari, ma-
la ejus merita credite: in eo vero cujus misere-
tur, gratiam Dei, non reddentis mala pro ma-
lis, sed bona pro malis, fideliter & indubitan-
ter agnoscite. Nec ideo auferatis a Pharaone li-
berum arbitrium, quia multis locis dicit Deus, E-
go induravi Pharaonem, vel induravi aut indu-
rabo cor Pharaonis. Non enim propterea ipse
Pharao non induravit cor suum. Nam & hoc
de illo legitur, quando ablata est de Ægypto
cynomyia, dicente Scriptura, *Et ingravavit Pha-*

A *rao cor suum & in isto tempore, & noluit dimit-* *Exod. 8. 32.*
tere populum. Ac per hoc & Deus induravit
per justum judicium, & ipse Pharao per libe-
rum arbitrium.

X X X I.

Certi estote, quia non erit inanis labor ve- Ibidem.
ster, si in bono proposito proficientes perseve-
retis usque in finem. Deus enim, qui modo illis
quos liberat non reddit secundum opera eorum,
tunc reddet unicuique secundum opera ejus. Red-
det omnino Deus, & mala pro malis, quoniam
justus est, & bona pro malis, quoniam bonus est,
& bona pro bonis, quoniam bonus & justus est.
Tantummodo mala pro bonis non reddet, quo-
niam injustus non est. Reddet ergo mala pro
B malis, pœnam pro injustitia. & reddet bona pro
malis, gratiam pro injustitia. & reddet bona pro
bonis, gratiam pro gratia.

C A P U T IV.

Ex Libro de Correptione & Gratia, ad prafatum Valentinum.

S E N T E N T I A I.

Dominus non solum ostendit nobis, a quo I.
malo declinemus, & quod bonum facia-
mus, quod solum potest legis litera: verum et-
iam adjuvat nos, ut declinemus a malo, & fa-
ciamus bonum, quod nullus potest sine spiritu
gratiæ. Quæ si desit, ad hoc lex adest, ut reos
faciat, & occidat. Propter quod dicit Aposto-
lus, *Litera occidit, spiritus autem vivificat*. Qui *2. Cor. 3. 6.*
ergo legitime lege utitur, discit in ea bonum
& malum, non confidens in virtute sua, con-
fugit ad Dei gratiam, qua præstante declinet a
malo, faciat bonum. Qui autem confugit ad
gratiam, nisi cum a Domino gressus hominis *Psal. 36. 23.*
diriguntur, & viam ejus volet? ac per hoc &
desiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ est,
de quo ait ille, *Et dixi, nunc cæpi. hæc est* *Psal. 76. 11.*
mutatio dexteræ excelsi.

I I.

D Liberum arbitrium & ad malum & ad bonum Ibidem.
faciendum confitendum est, nos habere. sed in
malo faciendo liber est quisque justitiæ, servus-
que peccati: in bono autem liber esse nullus
potest, nisi fuerit liberatus ab eo qui dixit, *Si*
vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis. *Joan. 8. 36.*
Nec ita ut cum quisque fuerit a peccati domi-
natione liberatus, jam non indigeat sui libera-
toris auxilio: sed ita potius, ut ab illo audiens,
Sine me nihil potestis facere, dicat ei & ipse, *Ad-* *Joan. 15. 5.*
jutor meus esto, ne derelinquas me, & cetera. *Psal. 26. 9.*

I I I.

Non se fallant qui dicunt, Ut quid nobis II.
E prædicatur atque præcipitur ut declinemus a
malo & faciamus bonum, si hoc nos non agi-
mus, sed id velle & operari Deus operatur in no- *Philip. 2. 13.*
bis? Sed potius intelligant, si filii Dei sunt, spiri- *Rom. 8. 14.*
tu Dei se agi, ut quod agendum est agant: &
cum egerint, illi a quo aguntur gratias agant.
Aguntur enim ut agant, non ut ipsi nihil
agant. & ad hoc eis ostenditur quid agere de-
beant, ut quando id agunt sicut agendum est,
id est, cum dilectione & delectatione justitiæ, sua-
vitatem quam dedit Dominus, ut terra ejus daret *Psal. 84. 13.*
fructum suum, accepisse se gaudeant: quando au-
tem non agunt, sive omnino non faciendo, sive
non ex caritate faciendo, orent ut quod nondum
habent accipiant. Quid enim habebunt, quod
non accepturi sunt, aut quid habent quod non
acceperunt.

IV.

III. Doctores Ecclesiarum Apostoli omnia faciebant, & præcipiebant quæ fierent, & corripiebant si non fierent, & orabant ut fierent. Præ-
1.Cor.16.14. cepit Apostolus dicens, *Omnia vestra in carita-*
1. Cor. 6. 7. *te fiant.* corripit dicens, *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quia judicia habetis vobiscum. Quare enim non magis iniquitatem patimini? quare non potius fraudamini? Sed vos ini-*
*edit. fratribus. *quitatem facitis, & fraudatis, & hoc fratres.* An nescitis quia injusti regnum Dei non possidebunt?*
1.Thess.3.12 Audiamus & orantem. *Vos autem,* inquit, *Dominus multiplicet, ut abundare faciat in caritate in invicem, & in omnes.* Præcipit ut habeatur caritas, corripit quia non habetur caritas, orat ut abundet caritas. O homo, in præceptione cognosce quid debeas habere. in correptione cognosce tuo te vitio non habere. in oratione cognosce unde accipias quod vis habere.

V.

V. Quod vult pro se fieri qui corripi non vult, & dicit, Ora potius pro me, ideo corripiendus est, ut faciat etiam ipse pro se. Dolor quippe ille, quo sibi displicet quando sentit correptio-
*f. majorem. nis aculeum, excitat eum in majoris * orationis affectum, ut Deo miserante incremento caritatis adjutus, desinat agere pudenda & dolenda, & agat laudanda atque gratanda.

VI.

Ibidem. Correptionis utilitas, quæ nunc major, nunc minor, pro peccatorum diversitate salubriter adhibetur, tunc est salubris, quando supernus medicus respicit. Non enim aliquid proficit, nisi cum facit ut peccati sui quemque pœniteat. Et
Luc. 22. 61. quis hoc dat, nisi qui respexit Apostolum Petrum negantem, & fecit flentem?

VII.

Ibidem. Potest D[e]us quem volt etiam nullo homine corripiente corrigere, & ad dolorem salubrem pœnitentiæ occultissima & potentissima medicinæ suæ potestate perducere. Et sicut non est ab oratione cessandum pro eis quos corrigi volumus, etiamsi nullo hominum orante pro Petro, Dominus respexit eum, & fecit eum suum flere peccatum: ita non est negligenda correptio, quamvis Deus quos voluerit, etiam non correptos, faciat esse correctos. Tunc autem correptione proficit homo, cum miseretur atque adjuvat qui facit quos voluerit etiam sine correptione proficere.

VIII.

VI. Corripiatur ergo origo damnabilis, ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur, si tamen qui corripitur filius est promissionis, ut strepitu correptionis forinsecus insonante, ac flagellante, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operetur & velle. Si autem jam regeneratus & justificatus in malam vitam sua voluntate relabitur, certe iste non potest dicere, Non accepi, qui acceptam Dei gratiam suo in malum libero amisit arbitrio. Qui si correptione compunctus salubriter ingemit, & ad
* edit. Aug. revertitur. similia bona opera, vel etiam ad meliora * convertitur, nempe hic apertissime utilitas correptionis apparet. Sed per hominem correptio, sive ex caritate fit, sive non fit, tamen ut correpto prosit, non nisi per Deum fit.

IX.

Ibidem. Si dixerimus perseverantiam tam laudabilem tamque felicem sic esse hominis, ut ei non sit ex Deo, illud primitus evacuamus, quod ait Do-
Luc. 22. 32. minus Petro, *Rogavi pro te ne deficiat fides tua.* Quid enim ei rogavit, nisi perseverantiam us-

A que in finem? Quæ profecto si ab homine homini esset, a Deo poscenda non esset. Deinde cum dicat Apostolus, *Oramus autem ad Deum ne quid* 2. Cor. 13.7.
faciatis mali, proculdubio perseverantiam eis orat ad Deum. Neque enim nihil mali facit qui bonum deserit, & a quo declinare * non debet, * in Aug.
inclinatur in malum non perseverans in bono. M SS. abest non.

X.

VII. Electi sunt, qui secundum propositum vocati sunt. Propositum autem, non suum, sed Dei, de quo alibi dicit, *Ut secundum electionem pro-* Rom. 9. 11.
positum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori. & alibi, *Non secundum opera nostra, sed secun-* 2. Tim. 1.9.
B *dum propositum suum & gratiam.*

XI.

Multi vocati, pauci electi. Quicumque enim Ibidem.
electi, sine dubio etiam vocati: non autem qui- Matt. 20.16
cumque vocati, consequenter electi. Illi ergo electi, ut sæpe dictum est, qui secundum propositum vocati, qui etiam sunt prædestinati atque præsciti.

XII.

X. Si nos de scripturis sanctis nosse potuimus, sanctos Angelos jam nullos esse casuros, quanto magis hoc ipsi revelata sibi sublimius veritate noverunt? Nobis quippe beata sine fine vita promissa est, & æqualitas Angelorum. Ex qua promissione certi sumus, cum ad illam vitam post
C judicium venerimus, non inde nos esse lapsuros. Matth.22.30
Quos si de seipsis Angeli nesciunt, non æquales sed beatiores erimus. Veritas autem nobis eorum promisit æqualitatem. Certum est igitur hoc eos nosse per speciem, quod nos per fidem, nullam scilicet ruinam cujusquam sancti Angeli jam futuram.

XIII.

XI. Dei unigenitus filius, æqualis patri & coæternus, pro nobis homo factus, & sine ullo vel originali, vel proprio peccato, ab hominibus peccatoribus crucifixus. Qui quamvis die tertio resurrexerit nunquam moriturus ulterius, pertulit tamen pro mortalibus mortem. qui mortuis præstitit vitam, ut redempti ejus sanguine, tanto ac tali pignore accepto dicerent, *Si Deus* Rom. 8. 31.
D *pro nobis, quis contra nos? qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum: quomodo non & cum illo omnia nobis donavit?*

XIV.

Deus naturam nostram, id est animam ratio- Ibidem.
nalem, carnemque hominis * Christus suscepit, * aliqua edit. Aug. Christi.
susceptione singulariter mirabili, vel mirabiliter singulari, ut nullis justitiæ suæ præcedentibus meritis, filius Dei sic esset ab initio quo esse homo cœpisset, ut ipse & verbum, quod sine initio est, una persona esset. Neque enim quisquam tanta rei hujus & fidei cæcus est ignorantia, ut audeat dicere, quamvis de Spiritu sancto & virgine Maria filium hominis natum, per
E liberum tamen arbitrium bene vivendo, & sine peccato bona opera faciendo, meruisse ut esset Dei filius, resistente Evangelio atque dicente, *Verbum caro factum est.* Nam ubi hoc factum est, nisi in utero virginali, unde fuit initium homi- Joan. 1. 14.
nis Christi? Itemque Virgini requirenti quomodo fieret quod ei per Angelum nuntiabatur, Angelus respondit, *Spiritus sanctus superveniet in te,*
& virtus altissimi obumbrabit tibi. Propterea quod Luc. 1. 35.
nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei. Propterea inquit, non propter opera, quæ nondum nati utique nulla sunt, sed propterea, quia Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Ista nativitas profecto gratuita

conjunxit in unitatem personæ hominem Deo, eumdem verbo. Istam nativitatem bona opera secuta sunt, non bona opera meruerunt. Neque enim metuendum erat, ne isto ineffabili modo in unitatem personæ a verbo Deo natura humana suscepta, per liberum voluntatis peccaret arbitrium, cum ipsa susceptio talis esset, ut natura hominis a Deo ita suscepti, nullum in se motum malæ voluntatis admitteret. Per hunc mediatorem Deus ostendit, eos quos ejus sanguine redimit, facere se ex malis deinceps in æternum bonos. Quem sic suscepit, ut nunquam esset malus, * nec ex malo factus semper esset bonus.

(* aliquæ edit. Aug. ne ex malo factus non semper &c.)

XV.

Ibidem. Nec ipsum Deus esse voluit sine sua gratia, quem reliquit in ejus libero arbitrio. quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono. Quod adjutorium si homo ille per liberum non deseruisset arbitrium, semper esset bonus. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam: sed hac potentior est in secundo Adam. Prima est enim, qua fit ut habeat homo justitiam si velit. Secunda ergo plus potest, qua etiam fit ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat. Nec illa quidem parva erat, * quæ demonstrata est etiam potentia liberi arbitrii, quoniam sic adjuvabatur, ut sine hoc adjutorio in bono non maneret, sed hoc adjutorium si vellet desereret. Hæc autem tanto major est, ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem, parum sit denique, non posse sine illa, vel apprehendere bonum, vel permanere in bono si velit, nisi etiam efficiatur ut velit. Tunc ergo dederat Deus homini bonam voluntatem. in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum. dederat adjutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet, ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. Sed quia noluit permanere, profecto ejus est culpa, cujus meritum fuisset si permanere voluisset, sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt. tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certissimum sit semper se in illa esse mansuros. Si autem hoc adjutorium vel Angelo, vel homini, cum primum facti sunt defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent. Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est: quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum. & tanto amplius datur per Jesum Christum Dominum nostrum, quibus id dare Deo placuit, ut non solum adsit, sine quo permanere non possumus, etiamsi velimus, verum etiam tantum ac tale sit ut velimus. Fit quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo & perseveranter tenendo, non solum posse quod volumus, verum etiam velle quod possumus.

(* edit. Aug. qua.)

XVI.

XII. Prima libertas voluntatis erat, posse non peccare: novissima erit multo major, non posse peccare: Prima immortalitas erat, posse non mori: novissima erit multo major, non posse mori. Prima erat perseverantiæ potestas, bonum posse non deserere: novissima erit perseverantiæ felicitas, bonum non posse deserere. Numquid quia erunt bona novissima potiora atque meliora, ideo fuerunt illa prima vel nulla vel parva?

XVII.

Cum homines per correptionem in viam justitiæ seu veniunt, seu revertuntur, quis operatur in cordibus eorum salutem, nisi ille qui quolibet plantante & rigante, & quolibet in agris vel arbusculis operante, dat incrementum Deus? XIV.

XVIII.

Nec gratia prohibet correptionem, nec correptio negat gratiam. Et ideo sic est præcipienda justitia, ut a Deo gratia, qua id quod præcipitur fiat, fideli oratione poscatur: & hoc utrumque ita faciendum est, ut neque justa correptio negligatur. Omnia vero hæc cum caritate fiant, quoniam caritas nec facit peccatum, & cooperit multitudinem peccatorum. XVI.

XIX.

Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum. Si quid autem habet homo veritatis atque justitiæ, ab illo fonte est quem debemus sitire in hac eremo, ut ex eo quasi guttis quibusdam irrorati non deficiamus in via. Ex Tract. 5. in Joan.

CAPUT V.

*Ex sermone * It. expositionis Evangelii secundum Joannem.* * LIII.

SENTENTIA I.

DOminum præscium futurorum per prophetam prædixisse infidelitatem Judæorum. prædixisse tamen, non fecisse. Non enim propterea quemquam Deus cogit ad peccandum, quia futura hominum peccata jam novit. Ipsorum enim præscivit peccata, non sua, non cujusquam alterius, sed ipsorum. Quapropter si ea quæ ille præscivit ipsorum, non sunt ipsorum, non vere illa præscivit. Sed quia illius præscientia falli non potest, sine dubio non alius sed ipsi peccant, quos Deus peccaturos esse præscivit. Fecerunt ergo peccatum Judæi, quod eos facere non compulit cui peccatum non placet, sed facturos esse prædixit quem nihil latet. Et ideo si non malum, sed bonum facere voluissent, non prohiberentur, & hoc facturi prævidentur ab eo qui novit quid sit quisque facturus, & quid ei sit pro ejus opere redditurus.

II.

Malam Judæorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuntiavit ille cui abscondi futura non possunt. Sed aliam causam, inquis, dicit Propheta, non voluntatis illorum. Quam causam dicit Propheta? *Quia dedit illi* Rom. 11, 8.
Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant, & excæcavit oculos eorum, & obduravit cor eorum. Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat, sic obdurat Deus, deserendo & non adjuvando. quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest. Hoc omnino pietas religiosorum inconcussum debet inviolatumque servare. Sicut Apostolus, cum eamdem ipsam tractaret difficillimam quæstionem, *Quid ergo dicemus,* Rom. 9. 14.
inquit, *numquid iniquitas apud Deum? absit.* Sic ergo absit ut sit iniquitas apud Deum. Sive quando adjuvat, misericorditer facit: sive quando non adjuvat, juste facit, quia omnia non temeritate, sed judicio facit.

III.

Si judicia sanctorum justa sunt, quanto ma-

gis justificantis & sanctificantis Dei? Justa ergo sunt, sed occulta. Ideo cum quæstiones hujusmodi in medium venerint, quare alius sic, alius autem sic, quare ille Deo deserente excæcetur, ille Deo adjuvante illuminetur, non nobis judicium de judicio tanti judicis usurpemus, sed Rom. 11. 33. contremiscentes exclamemus cum Apostolo, *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Psal. 35. 7. Unde & in Psalmo, *Judicia tua sicut abyssus multa.*

I V.

Audiamus admonentem Scripturam atque dicentem, Eccl. 3. 22. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.* Non quia ista negata sunt nobis, Matth. 10. 26. cum Deus magister dicat, *Nihil est occultum quod non reveletur.* Philip. 3. 16. Sed *si in quod pervenimus in eo ambulemus*, sicut dicit Apostolus, non solum quod nescimus & scire debemus, sed etiam *si quid aliter sapimas, id quoque nobis Deus revelavit.* Ibid. 15. Pervenimus autem in viam fidei, hanc perseverantissime teneamus. Ipsa * perducit ad cubiculum regis, *in quo omnes sunt thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.* Coloss. 2. 3. Ambulandum est, proficiendum est, crescendum est, ut sint corda nostra capacia earum rerum, quas capere modo non possumus. Quod si nos ultimus dies proficientes invenerit, ibi * discimus quod hic non potuimus.

* edit. Aug. perducet.

* edit. Aug. discemus.

V.

Ne audeat quisquam liberum arbitrium sic defendere, Matth. 6. 13 ut nobis orationem qua dicimus, *Ne nos inferas in tentationem*, conetur auferre. Rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum. Sed audiamus Dominum, & præcipientem, & opitulantem, & jubentem quid facere debeamus, & adjuvantem ut implere possimus.

V I.

Quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam, & quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam. Illi dicunt, ut quid rogamus Deum ne vincamur tentatione, quod in nostra est potestate? isti dicunt, ut quid conamur bene vivere, quod in Dei est potestate? o Domine, o pater qui es in cælis, ne nos inferas in quamlibet istarum tentationum, sed libera nos a malo. Audiamus Dominum dicentem, Luc. 22. 32. *Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua*, ne sic existimemus fidem nostram esse in libero arbitrio, ut divino non egeat adjutorio. Joan. 1. 12. Audiamus & Evangelistam dicentem, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, ne omnino existimemus in nostra potestate non esse quod credimus. Verumtamen in utroque illius beneficia cognoscamus. Nam & agendæ sunt gratiæ, quia data est potestas, & orandum, ne succumbat infirmitas. Gal. 5. 6. Ipsa est fides, quæ per dilectionem operatur, sicut ejus mensuram Dominus cuique partitus est, 1. Cor. 1. 31. ut qui gloriatur, non in seipso, sed in Domino glorietur.

V I I.

Quotquot tam superbe sapiunt, ut suæ voluntatis viribus tantum existiment esse tribuendum, ut negent sibi necessarium divinum adjutorium ad bene vivendum, non possunt credere in Christum. Non enim aliquid prosunt syllabæ nominis Christi, & sacramenta Christi, ubi resistitur fidei Christi. Rom. 4. 5. Fides autem Christi est, credere in eum qui justificat impium, credere in mediatorem, sine quo interposito non reconciliamur Deo, credere in salvatorem, qui venit quod perierat quærere atque salvare, credere in eum qui dixit, *Sine me nihil potestis facere.* 1. Joan. 15. 5. Quia ergo ignorans Dei justitiam qua justificatur impius, suam vult constituere qua convincatur superbus, in hunc non potest credere. non quia mutari homines in melius non possunt, sed quandiu talia sapiunt, non possunt credere. Hinc excæcantur & indurantur, quia negando divinum adjutorium non adjuvantur.

C A P U T V I.

Ex libro de Prædestinatione Sanctorum, itemque de dono perseverantiæ, ad Prosperum & Hilarium.

S E N T E N T I A I.

X. INter gratiam & prædestinationem hoc tantum interest, quod prædestinatio est gratiæ præparatio, gratia vero jam ipsa donatio. Quod itaque ait Apostolus, Ephes. 2. 9. *Non ex operibus, ne forte quis extollatur, ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis*, gratia est: quod autem sequitur, *quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus*, prædestinatio est. quæ sine præscientia non potest esse, potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præscivit quæ fuerat ipse facturus, unde dictum est, Fecit quæ futura sunt. Esa. 45. 7. Præscire autem potest etiam ipse quæ non facit, sicut quæcumque peccata. quia etsi sunt quædam, quæ ita peccata sunt, ut pœnæ sint etiam peccatorum, unde dictum est, Rom. 1. 28. *Tradidit illos Deus in reprobam mentem, ut faciat quæ non conveniunt*, non ibi peccatum Dei est, sed judicium. Quocirca prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est, ut dixi, præparatio; gratia vero est ipsius prædestinationis effectus.

I I.

XI. Cum Apostolus dicat, Rom. 4. 16. *Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio*, mirum est homines infirmitati suæ se malle committere, quam firmitati promissionis Dei. Sed incerta est mihi, inquis, de meipso voluntas Dei. Quid ergo? tuane tibi voluntas de teipso certa est, nec times, 1. Cor. 10. 12. *Qui videtur stare, videat ne cadat?* Cum igitur utraque incerta sit, cur non homo firmiori fidem suam, spem, caritatemque committit?

I I I.

XV. Est etiam præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ ipse salvator, ipse mediator Dei & hominum homo Christus Jesus. Ille enim homo, ut a Verbo Patri coæterno in unitatem personæ assumptus filius Dei unigenitus esset, unde hoc meruit? quod ejus bonum qualecumque præcessit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret? Faciente ac suscipiente verbo, ipse homo, ex quo esse cœpit, filius Dei unicus esse cœpit. Filium Dei unicum femina illa * gratia concepit. de Spiritu sancto & Virgine Maria Dei filius unicus natus est, non carnis cupidine, sed solo Dei munere. Libera in illo voluntas erat, ac tanto magis erat, quanto magis servire peccato non poterat. Apparet itaque nobis in nostro capite ipse fons gratiæ, unde secundum uniuscujusque mensuram se per cuncta ejus membra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. de ipso spiritu & hic renatus, de quo est ille natus. eodem spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo spiritu factum est ut nullum haberet ille pec-

* edit. Aug. gratia plena,

catum. Hæc se Deus esse facturum profecto præ-
scivit. Ipsa est igitur prædestinatio sanctorum,
quæ in sancto sanctorum maxime claruit.

IV.

De dona Perseverantiæ.

Cap. I. Donum Dei esse perseverentiam, qua usque
in finem perseveratur in Christo, finem autem
quo vita ista finitur, in qua tantummodo peri-
culum est ne cadatur. Itaque utrum quisque hoc
munus acceperie, quamdiu hanc vitam ducit in-
certum est. Si enim priusquam moriatur cadat,
non perseverasse utique dicitur, & verissime di-
citur. Quomodo ergo perseverantiam qui non per-
severavit accepisse vel habuisse dicendus est?

V.

Ibidem. Si habeat aliquis continentiam, & ab ea de-
cidat, atque incontinens fiat, si justitiam simi-
liter, si patientiam, si ipsam fidem, recte dici-
tur habuisse, & non habere. Continens enim fuit,
vel justus fuit, vel patiens, vel fidelis fuit quan-
diu fuit; cum vero esse destitit, non est quod
fuit. Qui vero non perseveraverit, quomodo per-
severans fuit, cum perseverando quisque osten-
dat se perseveraotem, qood iste noo fecit?

VI.

Ibidem. Perseverantiam, qua in Christo perseveratur
usqoe in finem, nullo modo habuisse dicendum
est, qui non perseveraverit usque in finem. po-
tiusque hanc habuit unius anni fidelis, & quan-
tum infra cogitari potest, si donec moreretur fi-
deliter vixit, quam multorum annorum, si exi-
guom temporis aute mortem a fidei stabilitate
defecit.

VII.

II. Oratio quæ dominica nuncupatur, quia eam
Dominus docuit, quando oratur a sanctis, nihil
pene alıud quam perseverantia posci intelligitur.
Cyprian. de Dominica Orat. „ Dicimus enim, *Sanctificetur nomen tuum*. non
„ quod optemus Deo ut sanctificetur orationibus
„ nostris, sed quod petamus ab eo, ut nomen ejus
„ sanctificetur in nobis. Ceterum a quo Deus san-
„ ctificatur. qui ipse sanctificeat? Sed quia ipse di-
Levit. 19, 2. „ xit, *Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum*,
„ id petimus & rogamus, ut qui in baptismo san-
„ ctificati sumus, in eo quod esse cœpimus perse-
„ veremus. Hæc itaque sanctificatio ut in nobis
„ maneat oramus. Et quia Dominus & judex no-
„ ster sanato a se & vivificato comminatur, non
Joan. 5. 14. „ delinquere, ne quid ei deterius fiat, hanc con-
„ tinuis orationibus precem facimus, hoc diebus
„ ac noctibus postulamus, ut sanctificatio & vivi-
„ ficatio, quæ de Dei gratia sumitur, ipsius pro-
„ tectione servetur. Quid cum dicimus, *Adveniat
regnum tuum*, num aliud poscimus, nisi ut ve-
niat & nobis, quod esse venturum non dubita-
mus omnibus sanctis? Ergo & hic qui jam san-
cti sunt quid orant, nisi ut in ea sanctitate quæ
illis data est perseverent? Neque enim aliter ve-
niet regnum Dei, quod non aliis sed his qui
perseveraut usque in finem certum est esse ven-
III. turum. *Fiat voluntas tua in cælo & in terra*.
Matth. 6, 10. vel quod in plerisque codicibus legitur, magis-
que ab orantibus frequentatur, *sicut in cælo &
in terra*. Quod plerique intelligunt, sicut sancti
Angeli, & nos faciamus voluntatem tuam, ut
terra scilicet imitetur cælum, id est, ut ho-
mo Angelum, vel infidelis fidelem. Quantalibet
enim homines sanctitate præpolleant, nondum
sunt æquales Angelis Dei. nondum ergo sicut in
IV. cælo in eis fit voluntas Dei. *Panem nostrum quo-
tidianum da nobis hodie*. Hunc panem autem
dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Chri-
sto sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum

A salutis accipimus, intercedente aliquo graviore
delicto, dum abstenti & non communicanter a
cælesti pane prohibemur, a Christi corpore se-
paremur. *Dimitte nobis debita nostra, sicut &* V.
nos dimittimus debitoribus nostris. Quam neces- “ *Cyprian. Domini. Orat.*
sarie autem, quam providenter & salubriter ad- “
monemur quod peccatores sumus, qui pro pec- “
catis rogare compellimur? ut dum indulgentia “
de Deo petitur, conscientiæ suæ animus recor- “
detur. Ne quis sibi quasi innocens placeat, & “
se extollendo plus pereat, instruitur & docetur “
peccare se quotidie, dum quotidie pro peccatis “
jubetur orare. Sic denique & Joannes in episto- “
la sua ponens dixit, *Si dixerimus quia peccatum* “ *1. Joan. 1. 18.*
non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in “
B *nobis non est*. Jam vero cum dicunt sancti, *Ne* “
*nos inferas in tentationem, sed libera nos a ma-
lo*, quid aliud quam ut in sanctitate perseve-
rent precantur? Nam profecto concesso sibi isto
Dei dono, quod esse Dei donum cum ab illo
poscitur satis aperteque monstratur: isto ergo
concesso sibi Dei dono ne inferantur in tentatio-
nem, nemo sanctorum non tenet usque in finem
perseverantiam sanctitatis. Neque enim quis-
quam in proposito Christiano perseverare desi-
stit, nisi in tentationem primitus inferatur. Si
ergo concedatur ei quod orat, ut non infera-
tur, utique in sanctificatione quam Deo donan-
te percepit, Deo donante persistit.

C VIII.

Non dicant homines perseverantiam cuiquam VI.
datam usque in finem, nisi cum ipse venerit fi-
nis, & perseverasse cui data est repertus fuerit
usque in finem. Dicimus quippe castum, quem
novimus castum, sive sit, sive non sit in eadem
castitate mansurus. & si quid aliud divini mu-
neris habeat, quod teneri & amitti potest, dici-
mus eum habere quamdiucumque habet, & si
amiserit, dicimus habuisse: perseverantiam vero
usque in finem, quoniam oon habet qoisquam
nisi qui perseveret usque in finem, multi eam
possunt habere, nollus amittere. Neque enim
D metuendum est, ne forte cum perseveraverit ho-
mo usque in finem, aliqua in eo mala voluntas
oriatur, ne perseveret usque in finem. Hoc er-
go Dei donum suppliciter emereri potest: sed
cum datum fuerit, amitti contumaciter non po-
test. com enim perseveraverit quisque usque in
finem, neque hoc donum potest amittere, nec
alia qoæ poterat ante finem.

IX.

Imperavit Deus, ut & sancti ejus dicant oran- Ibidem
tes, *Ne nos inferas in tentationem*. Quisquis igi-
tur exauditur hoc poscens, non infertur in con-
tumaciæ tentationem, qua possit vel dignus sit
perseverantiam sanctitatis amittere. Atenim vo-
luntate sua quisque deserit Deum, ut merito
E deseratur a Deo, quis hoc negaverit? Sed ideo
petimus ne inferamur in tentationem, ut hoc
non fiat. Et si exaudimur, utique non fit, quia
Deus non permittit ut fiat. Potens enim est, &
a malo in bonum flectere voluntates, & in la-
psum pronas convertere, ac dirigere in sibi pla-
citum gressum, cui non frustra dicitur, *Deus* *Psal. 84. 7.*
tu convertens vivificabis nos, non frustra dici-
tur, *Ne des ad movendum pedem meum*. non *Psal. 65. 9.*
frustra dicitur, *Ne tradas me Domine a desiderio
meo peccatori*. postremo non frustra dicitur, *Ne* *Psal. 139. 9.*
nos inferas in tentationem, Nam quisquis in ten-
tationem non infertur, profecto nec in tentatio-
nem suæ malæ voluntatis infertur, & qui in
tentationem suæ malæ voluntatis non infertur,
in nullam prorsus infertur,

X.

Ibidem. Tutiores vivimus, si totum Deo damus, non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte com-
Cyprian. Ibid. » mittimus. Quando enim rogamus ne in ten- » tationem veniamus, admonemur infirmitatis & » imbecillitatis nostræ, dum sic rogamus, ne quis » se insolenter extollat, ne quis sibi superbe aut » arroganter aliquid assumat, ne quis aut con- » fessionis, aut passionis gloriam suam dicat, cum
Matt. 26. 41. » Dominus ipse humilitatem docens dixerit, *Vigi-* » *late & orate ne veniatis in tentationem. Spiri-* » *tus quidem promptus est, caro autem infirma.* » ut dum præcedit humilis & summissa confessio, » & datur totum Deo quidquid suppliciter cum » timore Dei petitur, ipsius pietate præstetur. »

XI.

VII. Post casum hominis, non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum; neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo. Hanc
Ephes. 1. 11. gratiam posuit in *illo in quo sortem consecuti sumus, prædestinati secundum propositum ejus qui universa operatur:* ac per hoc sicut operatur ut accedamus, sic operatur ne discedamus.

XII.

Ibidem. Prorsus in hac re non operosas disputationes expetat Ecclesia, sed attendat quotidianas orationes suas. Orat ut increduli credant, Deus ergo convertit ad fidem: orat ut credentes perseverent, Deus ergo donat perseverantiam usque in finem. Hæc Deus se facturum esse præ-
Ephes. 1. 4. scivit. Ipsa est prædestinatio Sanctorum, quos elegit in Christo ante constitutionem mundi.

XIII.

XIV. Cum constet alia Deum dare etiam non orantibus, sicut initium fidei, alia non nisi orantibus præparasse, sicut usque in finem perseverantiam, profecto qui ex seipso hanc habere se putat, non orat ut habeat. Cavendum est igitur, ne dum timemus ne tepescat hortatio, extinguatur oratio, accendatur elatio.

XIV.

XVII. Sua dona quibuscumque Deus donat, proculdubio se donaturum esse præscivit, & in sua præscientia præparavit. Quos ergo prædestinavit, ipsos & vocavit, vocatione illa, quam sæpe commemorare non piget. de qua dictum est,
Rom. 11. 29. *Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.* Namque in sua, quæ falli mutarique non potest præscientia, opera sua futura disponere, id omnino, nec aliud quicquam est prædestinare.

XV.

XXI. Interest quantum & in quibus rebus erretur, & quam facile * quisquam corrigat, vel quanta pertinacia suum defendere conetur errorem. Bonæ quippe spei est homo, si eum sic proficientem dies ultimus vitæ hujus invenerit, ut adiciantur ei quæ proficienti defuerunt, & perficiendus quam puniendus potius judicetur.

* edit. Aug. quisque.

XVI.

Ibidem. Quisquis dicere gratiam Dei secundum merita nostra dari, sicut Catholicus fidelis exhorret, nec ipsam fidem subtrahat Dei gratiæ, quia misericordiam consecutus est ut fidelis esset. Ac per hoc gratiæ Dei tribuat perseverantiam quoque usque in finem, quia misericordiam consequitur, quam poscit quotidie, ne inferatur in tentationem. Inter initium autem fidei, & perfectionem perseverantiæ, media sunt illa quibus recte vivimus. Hæc itaque omnia, initium scilicet fidei, & cetera usque in finem, dona sua Deus largiturum se vocatis suis esse præscivit.

A

XVII.

An vero timendum est, ne tunc de se homo desperet, quando spes ejus ponenda demonstratur in Deo, non autem desperaret, si eam in seipso superbissimus & infelicissimus poneret? XXII.
Atque utinam tardi corde, & infirmi, qui non possunt, vel nondum possunt, scripturas nec earum expositiones intelligere, sic audirent vel non audirent in hac quæstione disputationes nostras, ut magis intuerentur orationes suas, quas semper habuit & habebit Ecclesia ab exordiis suis, donec finiatur hoc sæculum. Quando enim non oratum est in Ecclesia pro infidelibus atque inimicis ejus, ut crederent? Quando fidelis quisquam amicum, proximum, conjugem habuit XXIII.

B

infidelem, & non ei petivit a Domino mentem obedientem in Christianam fidem? Quis autem sibi unquam non oravit, ut in Domino permaneret? aut quis sacerdotem super fideles Dominum invocantem, si quando dixit, Da illis, Domine, in te perseverare usque in finem, non solum voce ausus est, sed saltem cogitatione reprehendere, ac non potius super ejus talem benedictionem, & corde credente, & ore confitente respondit, Amen? cum aliud in ipsa oratione Dominica non orent fideles, dicentes maxime illud, *Ne nos inferas in tentationem*, nisi ut in sancta obedientia perseverent? Sicut ergo in his orationibus, ita & in hac fide nata est & crevit & crescit Ecclesia, qua fide

C

creditur, gratiam Dei non secundum meritum accipientium dari. Quandoquidem non oraret Ecclesia ut daretur infidelibus fides, nisi Deum crederet & aversas & adversas hominum ad se convertere voluntates. nec oraret Ecclesia ut perseveraret in fide Christi, non decepta vel victa tentationibus mundi, nisi crederet Dominum sic in potestate habere cor nostrum, ut bonum quod non tenemus nisi propria voluntate, non tamen teneamus nisi ipse in nobis operetur & velle. Nam si hæc ab ipso quidem poscit Ecclesia, sed a seipsa sibi dari putat, non veras sed perfunctorias orationes habet, quod absit a nobis. Quis enim veraciter gemat desiderans accipere quod orat a Domino, si hoc a

D

seipso se sumere existimet, non ab illo?

XVIII.

Quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse Ibidem.
spiritus, ait Apostolus, *interpellat pro nobis ge-* Rom. 8. 26.
mitibus inenarrabilibus. Quid est ipse spiritus interpellat, nisi interpellare facit gemitibus inenarrabilibus, sed veracibus, quoniam veritas est spiritus? Ipse est enim de quo alio loco dicit,
Misit Deus spiritum filii sui in corda nostra cla- Gal. 4. 6.
mantem, Abba, pater. Et hic quid est *clamantem*, nisi clamare facientem? ubi intelligimus & hoc ipsum esse donum Dei, ut veraci corde & spiritaliter clamemus ad Deum. Falluntur itaque qui putant esse a nobis, non dari nobis,

E

ut petamus, quæramus, atque pulsemus. Accepimus enim spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater.

XIX.

Quæ poscit a Domino, & semper ex quo es- Ibidem.
se cœpit poposcit Ecclesia, ita Deus vocatis suis daturum se esse præscivit, ut in ipsa prædestinatione jam dederit. quod Apostolus sine ambiguitate declarat. Scribens quippe ad Timotheum,
Collabora, inquit, *Evangelio secundum verita-* 2. Tim. 1. 8.
tem Dei, salvos nos facientis, & vocantis vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora æterna,

manifestata autem nunc per adventum salvatoris nostri * *in Christo Jesu*. Ille itaque dicat Ecclesiam aliquando in fide sua non habuisse veritatem prædestinationis hujus & gratiæ, qui dicere audet, aliquando eam non orasse, vel non veraciter orasse, sive ut crederent infideles, sive ut perseverarent fideles. Quæ bona si semper oravit, semper ea Dei dona esse utique credidit, nec ab illo esse præcognita unquam ei negare fas fuit, ac per hoc prædestinationis hujus fidem nunquam Ecclesia Christi non habuit.

* edit. Aug. Jesu Christi

XX.

XXIV. Et hoc Dei præceptum est, & hoc præceptum obedienter audire, id est, *ut qui gloriatur in Domino glorietur*, similiter ut cetera Dei donum est. Quod donum qui non habet, non dubito dicere, alia quæcumque habet, inaniter habet.

1. Cor. 1. 31.

XXI.

Ibidem. Oramus ut Deus gratiæ det nobis intelligere & confiteri, post ingentem & ineffabilem ruinam, qua in uno omnes cecidimus, neminem nisi Dei gratia liberari, eamque non secundum merita accipientium tamquam debitam reddi, sed tamquam veram gratiam nullis meritis præcedentibus gratis dari.

XXII.

Ibidem. Nullum est illustrius prædestinationis exemplum, quam ipse mediator. quisquis vult eam fidelis bene intelligere, attendat ipsum, atque in illo inveniat & seipsum. Fidelis, inquam, qui in eo veram naturam credit & confitetur humanam, id est nostram, quamvis singulariter, suscipiente Deo verbo, in unicum Dei filium sublimatam, ita ut qui suscepit & quod suscepit, una esset in Trinitate persona. Neque enim homine assumpto quaternitas facta est, sed Trinitas mansit, assumptione illa ineffabiliter faciente personæ unius in Deo & homine veritatem. Quoniam non Deum tantum dicimus Christum, sicut hæretici Manichæi, nec hominem tantum, sicut hæretici Photiniani, nec ita hominem, ut aliquid minus habeat, quod ad humanam naturam pertinere certum est, sive animam, sive in ipsa anima mentem rationalem, sive carnem non de femina sumptam, sed factam de verbo in carnem converso atque mutato. quæ omnia tria falsa & vana hæreticorum Apollinaristarum tres partes varias diversasque fecerunt. Sed dicimus Christum Deum verum, natum de Deo patre, sine ullo initio temporis, eundemque hominem verum, natum de homine matre, certa plenitudine temporis. Nec ejus humanitatem, qua minor est patre, minuere aliquid ejus divinitati, qua æqualis est patri. Hoc autem utrumque unus est Christus, qui & secundum Deum verissime dixit, *Ego & pater unum sumus*, & secundum hominem verissime dixit, *Pater major me est*. Qui ergo hunc fecit ex semine David hominem justum, qui nunquam esset injustus, sine ullo merito præcedentis voluntatis ejus, ipse ex injustis facit justos sine ullo merito præcedentis voluntatis ipsorum, ut ille caput, hi membra sint ejus. Qui ergo fecit illum hominem sine ullis ejus meritis præcedentibus, nullum quod ei dimitteretur, vel origine trahere, vel voluntate perpetrare peccatum, ipse nullis eorum præcedentibus meritis facit credentes in eum, quibus dimittat omne peccatum. Qui fecit illum talem ut nunquam habuerit habiturusque sit voluntatem malam, ipse facit in membris ejus ex mala voluntate bonam. Et illum ergo & nos prædestinavit, quia & in illo ut esset caput nostrum, & in nobis, ut ejus corpus essemus, non præcessura merita nostra, sed opera sua futura præscivit.

Joan. 10. 30
Joan. 14. 28

SERVATI LUPI
PRESBYTERI
DE TRIBUS QUÆSTIONIBUS
LIBER.

Cum ceteris adnexis anno MDCXLVII. *excusus, demum editus cura & studio* JACOBI SIRMONDI *Societatis Jesu Presbyteri anno* MDCL.

LECTORI.

De singulis operibus, quæ in hoc volumine continentur, & de nomine Auctoris.

DE auctoris nomine hoc primo, LECTOR, *statuendum est, non Lupum Servatum, ut cum Sigeberto & Trithemio plerique hodie vocant: sed Servatum Lupum, quod veteres libri & aliorum exempla docent, dici oportere. Quemadmodum enim in Cæcilio Cypriano, Eusebio Hieronymo, Aurelio Augustino, Sulpicio Severo, & similibus, nemo ambigit quin id verum ac proprium cujusque sit nomen, quod posteriore loco ponitur, sic in hoc Lupi nomen idcirco postponendum esse quia proprium est. Qua de re dictum aliquando a nobis est in Notis ad Sidonium, nec repeti est opus.*

Libri ergo de tribus quæstionibus, qui primum hic locum tenet, tria in manus nostras venerunt vetera exemplaria. unum Virdunense, quod penes nos est, alterum Metense S. Arnulfi, tertium S Victoris Parisiensis. quarti apographum tantum vidimus e Silviniacensi Cluniacensium Monasterio. Sed quod mireris, in Metensi non Lupo, sed Hincmaro Episcopo tribuebatur, in Silviniacensi adscriptum erat nomen Amalarii, ex eo, ut opinor, quod in eodem codice post Amalarii opera sequebatur. In Virdunensi autem & in Victorino vera fuit inscriptio, Servati Lupi de tribus Quæstionibus Liber.

Collectanei de iisdem quæstionibus cum unicum exemplar idque anepigraphum & mutilum haberemus ex Bibliotheca Corbeiensi, quod in ceteris omnibus desideraretur, commode ad nos V. C. & humanissimus J. Bouherius Senator Divionensis integrum alterum ex sua depromptum misit hac inscriptione, Colectaneum Servati Lupi de tribus Quæstionibus. *Quo nos freti argumento, cum ante triennium editionem hanc curaremus, uni eidem Lupo utrumque opus, etsi exploratum non erat, adscribi passi sumus.*

De duabus Epistolis quæ restant, quarum quæ ad Hincmarum scripta est, in Virdunensi codice atque in Elnonensi priorem locum obtinet, altera vero, quæ ad Carolum Regem, in Codice Corbeiensi Collectaneum antecedit, in Divionensi subsequitur, cum in utraque auctor Lupum tantummodo se nominet, si quis hac ad Lupum Ferrariensem potius referendas contendat, cujus ad eosdem aliæ extant Epistolæ, prima & postrema compellatione non absimiles, liberum per nos erit judicium.

Quinimmo, ut dicam quod sentio, ad Lupum eundem superiora quoque Opuscula pertinere, nostra dudum conjectura fuit. quam nunc etiam id maxime confirmat, quod Servato huic prænomen fuisse docet ipsius ad Nicolaum Papam epistola, VVenilonis, ut apparet, Senonensis Episcopi nomine scripta de Herimanno Nevernensi. quæ nimirum in Floriacensi codice sic habet:

SCRIPTUM SERVATI LUPI ad Papam Nicolaum.

Vide Rescriptum Nicolai, Tom. 3. Conc. Gall. pag. 187 SUggerimus mansuetissimæ paternitati vestræ, in nostra diœcesi, in oppido quod Nevernum dicitur, esse quendam Episcopali officio præditum nomine H. qui frequenter admonitus, & diu expectatus ut revalesceret, implere non sufficit ipsum officium mente non integra. Dicitur autem Melchiades Papa decrevisse, ne quis unquam Pontifex sine consensu Papæ Romani deponeretur. Unde supplicamus, ut statuta illius integra, sicut penes vos habentur, nobis dirigere dignemini. ut hinc dictis ipsius confirmati, aut sicut beatus Gregorius doctor fecit de Ariminensi Episcopo incommodo simili laborante sequamur, aut sicut sanctus Gelasius docet, removendus sit mente percussus. Quo verum absque dubietate sciamus, expetimus & expectamus vestrum judicium: ne in temeritatis calumniam aliquatenus incidamus, sed vestro instituti moderamine, veritatis & rectitudinis tramitem nullatenus deseramus.

SERVATI LUPI
PRESBYTERI
DE TRIBUS QUÆSTIONIBUS
LIBER.

QUæ nobis utilia judicamus, si communicamus cum aliis, Deum nullo renitente promeremur, cujus præcepto devoto respondemus obsequio: & si quod jam accepimus sincera benevolentia impertimur, quæ necdum accepimus ejus munere consequemur. Hæc mecum reputans, cum post devictas persecutiones & falsas opiniones jam inde ab initio incarnationis Domini exortas, octingentesimum quadragesimum nonum ab eadem incarnatione agente annum Ecclesia in pace quam ei reliquit Salvator, cum ea futurus juxta suæ pollicitationis fidem usque ad consummationem sæculi, comperissem primum in Italia, deinde in Gallia, si non concuti fidem, turbari certe quorumdam intentionem, quod de libero arbitrio, & de prædestinatione bonorum & malorum, ac de sanguinis Domini taxatione, vulgo quædam inaudita jactarentur, harum rerum qui per se non possent optavi ut per me fierent certiores. * Hic in
*aliqui MSS. Hinc.
auxilium invocato Deo, a quo non esse solum, sed etiam nosse percepimus, ad ejus primum auctoritates, quibus omnium consensus fidelium adquiescit, me contuli. Deinde quid earumdem clarissimi tractatores & defensores invictissimi super memoratis quæstionibus sensissent, anxie diuque scrutatus sum. Quorum sole clariora opera, divinis irradiata eloquiis, si omnes vel intelligerent vel haberent, jure deberem superfluitatis aut arrogantiæ argui, qui vel eadem verbis aliis ingessissem, vel quod ipsi non valuissent, me implere posse considerem. Cum vero utrumque multis, alterutrum quibusdam, neutrum forte nonnullis obtigerit, alterum vel neutrum habentibus sic adesse contendam, ut utrumque possidentes, si tamen sua cognitione hæc mea, qualiacumque sunt, digna duxerint, non offendam. Itaque mihi nihil, Deo plurimum confidens, quod proposui hinc expedire conabor.

Rerum omnium opifex Deus, loci temporisque ac per hoc totius mutabilitatis expers, (neque enim concluditur loco qui continet omnia, nec * vero accessu temporis augetur, qui
*Virdun. MS. vario.
nequaquam temporali primordio cohibetur,) omnis creaturæ rationes sempiterna apud se immutabilitate custodiens, spiritalem creaturam tantum tempori, corporalem autem non temporali modo, verum etiam loco fecit obnoxiam. Siquidem subjectam se tempori spiritalis natura ostendit, quæ bene utpore a bono Deo condita, partim suo se vitio depravans in veritate non stetit, atque ideo corruit, partim conditori pia subjectione adhærens, & quod lapsus esset capax aperuit, & ne ultra laberetur compos tantæ felicitatis accepit. Namque redemptor, cum in resurrectione opinionem conjugalis commercii removisset, nequaquam nobis Angelorum spopondisset æqualitatem, si in eis peccandi * aut con-
*Victor. MS. ac.
sequenter cadendi suspicio remansisset. Qui enim feliciore quam nunc sumus donaremur con-
A ditione, nisi emenso mortalis vitæ discrimine, in tanta beatitudinis collocaremur securitate, ut ultra nec peccare possemus, nec velle peccare? Porro corporalis natura, & cœpit ex tempore, & augmentis decrementisque, sive conversionis in alia facultate, mutabilitatis vices, quæ cuncta fiunt in tempore, confitetur. Loco vero subjectam non dubitat, qui omne corpus longitudine, latitudine, atque altitudine constans, quod solidum appellatur, non nisi loco semper contineri considerat. Utriusque autem naturæ, hoc est & spiritalis & corporalis, proprietatibus Deus artifex observatis, hominem ex anima compegit & corpore, sicut eodem revelante qui fecit accepimus. Verum animam illi fecit ad imaginem suam. quia tametsi cœpit ex
B tempore ut creatura, sempiterna tamen ut Deus pro suo modulo permanebit. vel quia rationis ei & intellectus participium quemadmodum sanctis Angelis contulit: corpus autem non usquequaque cæteris animalibus formavit dissimile, nisi quod illa in alvum prona, id autem erectum instituit, cujus fido servitio ad capessenda superiora auctoris sui nutibus obediens anima uteretur. Quantum vero præstet corpori anima etiam gentilis auctor conatur exprimere, cum Salust. in Catilin.
de utroque loquens, alterum nobis, inquit, cum Diis, alterum cum beluis commune est. Ita fa-
C ctum hominem primum Adam cum Eva conjuge, quam mirabile dictu de costa illi dormienti subtracta Deus produxit, in paradiso voluptatis, ut sacræ literæ testantur, constituit, eumque, suppetentibus omnibus ad usum necessariis, non molesto labore damnavit, sed otiandi tædium oblata ei facultate operandi removit. Ne autem nesciret homo ei se debere subjectionis & obedientiæ vicem, a quo & esse acceperat, & bene esse nullis contra votum reluctantibus animæ corporisve motibus feliciter capiebat. Concessis ei Deus ad escam universis pomorum paradisi generibus, uno prohibuit ligno, quod scientiæ boni & mali nominavit. Et quoniam spes impunitatis magna est peccandi illecebra,
D præcepto interminationem pœnæ addidit, mo- *Virdu. M.S. affirmans.
riendum eis * confirmans qua die ex ligno quod vetuerat comedissent. Summa erat observandi jussum facilitas, quando ad id violandum nec ulla necessitas invitabat, nec hostis qui solus diabolus erat, vim ullam inferendo impellere poterat. Jam ipse superbiendo ceciderat, jam quod ipse merito perdiderat, hominibus posse contingere invidebat. Quid faceret qui nec semel conceptam malitiam deponere, nec hominem nisi adquiescentem, nisi consentientem, nisi volentem posset deicere? Auctor mali proprii, repertor alieni, serpente induitur, & cum divinæ jussionis non causa scrutanda sit, sed executio maturanda, quod se quærere simulat, rudes quærere instigat, cur videlicet eis omnium pomorum Deus usum non permisisset promiscuum.

Respoodente moliere, quam faciliorem falli callidus axplorator deprehenderat, na forte morerentur, incautam a vera senientia dedoxit, & ia falsam quod non essent moritori protinus induxit. adjecto co, scire Deum, quod si comadissent nade probibiti effent, mox aperirentor oculi eorum, similesqua Diis existerent. Scilicet ut nomarositata Deorum saltem eorum fidam corrumperet, si ad inobedientiam tentati gulæ vitio non cessissent. Capta muliar, cum hustis male dolcoratis alloquiis, tum atiam interdicti pomi immodica venustate, prior comedit, & viro ut comederet persuasit. Mox uterque non anima solum, sed & corpore occidit, quaodo inevitabilem moriendi necessitatem contraxit. Et quia peccati mortem, unde liberum ei fuerat abstinere, non exhorruit, ad persolvendam mortem corporis nolens quandoque pervenit. Mortuum sane hominem statim ut vetitum præsumpsit non mirabitur, qui ferali vulnere saucium, vel inremediabilitet veneni contagio jam corruptum, nno perperam dici mortuum recordetur. propterea quod tam certa mors impendeat sic affecto ut nolla spes effugii valaat inveniri. Istius quoque senrentiæ Apostolus aoctor ast qui ait, *Corpus mortaum est propter peccatum*. [Rom. 8. 10.] Habet scilicet moriendi necessiatem, quam non babuit ante peccatum. Ira qoippe conditus fuerar Adam, ur posser non peccare si vellet, & posset noo mori nisi peccaret. Verum ubi ei solum non suffecit bonum, nisi etiam mali caperet experimantum, & voluotatem ad peccandum coovertit, possa non mori amisit, & non posse non mori incorrit. Ita sero scieatiam boni obediantiæ quam sponte deseroit sensit, & scientiam mali quam impia curiositata affectavit invenit. Quod nunquam eoim veritos fuerar, ultricem comitemque peccati concopisceotiam sansit, membrorum scilicet genitalium appetitum. quem ita axborruit, ut ad pudoris remediom velsmen quæreret foliorum: ita adamavit, ut ad justum damnationis * judiciom importunam ejus illecebram nec si vellet vitare sufficeret. [* duo MSS. judicium.] Quod itaqoe peccare posset si vellet, peccando publicavit, quod vero posset etiam non peccare si vellet, conditor patefecit, qui comminatus pœnam ne peccaret præmonuit. Habuit aigo Adam liberum voluntatis arbitrium & ad bonum & ad malum: sed ad bonum divino mooare adjuvandum, ad malum autem divino judicio deserendum. Quemadmodum enim non adjuvaretur in bono ab eo qui vita asset animæ ejus, at anima corporis ejus! Denique si *anima qaa peccaverit ipsa morietur*, [Ezech. 18. 4.] ut prophetica præscribit auctoritas, conseqoens est ut vivat quæ bene gesserit vivificanta * Deo vita ipsius. [* Virdun. MS. se Deo.] Liberum autem hominis arbitrium in malo idcirco fuerat divino judicio deserendum, quia cum illi æqua facoltas boni maliqoe constaret, nulla indigentia, nolla violentia, voluntatem ad malum inflexit, dum præceptum Dei sui obsarvatu facillimum, a quo sa tanta booa percepisse videbat, sacrilega impietate quasi sospectum contampsit, & hostis igaoti, cujus in nollo penitus indigebat, incitamentum, non solom ed exameo Dei non retulit, verum aodaci tameritate quasi profuturum excepit. Justissima igitur in illo hæsit qnod sponte elegit. Et quia ut Apostolos asserit, *in eo omnes peccaverant*, [Rom. 5. 12.] in omnibus ejus vitiata est natura ax utroque sexu progenitis. ut ad mala agendum, quatenus tamen progredi permittimur, sit nobis ut illi liberum arbitrium,

A ad bene aotem operandum nequaquam sit liberum, nisi fuerit Dei gratia liberatum. In primo parenta nostro, qui uiinam stetisset, omnes peccando cecidimus, & omnes communi meritn atrocissima quidem sumus sed justissima pœna damnati. Non fuisset homo ingratus ei qui se fecerat, obtemperassat conditori, non seductori, noluisset esse nisi quod vellet qui eum potentia fecerat, clementia gubernabat. Verba hostis, quæ forinsecus per serpentem sonuerunr, sacra revelante scriptum cognovimus: quæ vero intrinsecus menti humanæ suggestionis molimina admoverit, tametsi indubiranter aon valemus comprehendere, tamen probabili conjectora possumus æstimare. Siquidem diabolus misit in cor ut traderet Dominom Judas, non palam vocibus per-
B strependo, verum clandestinis avaritiæ facibus miserum accendando. Celsitudinem similitudinis Dei superbiendo Diabolus concupierat, jamqoe aliaoi appetens, soi grados dignitata deciderat. Dumqoe hanc nec vellat recuperare, nec possee, habituro invidit, & fortasse priusqoam verba edesat, incautum qua perierat peste corrupit. Quomodo anim ad capiendum cibum exterius ram cito adquievisser, nisi ad obtinendam propriam libertatem tomuisset uota interius? Qoomodocumqoe contigerit, auctor nostri generis sun ut palam ast vitio cecidit. Et quoniam in eo omnes peccavimus, omnes nos in lapsum ejus tuina proculduhio secom traxit. Atque cuilibet sicut possihile est cum voluerit in fovaam sa præcipitare, quæ sit am-
C pla aec scabra tamen ciepedine, cum vero egredi voluerit non valebit, nisi extrariis aisibus adjuvetur: ita primus homo sponte quidem cecidit, in quo ipsi originaliter lapsi sumos, sed cæno peccati nos etiam si volomus expedire non possumus ut resurgamus, aisi prostratos extrahat & erigat grasia Dei per Jesum Cbristum Dominum nostrum. Volontarii criminis tantum malum non hominam primom modo, sed universam atiam ejus sobolam, saxus utriusque copula manantem, merito damnationis obstrinxit. quam, cum eadem causa sit omnium, communiter omnes patereutur, quippe qui non Deo, sed Diabolo auscultavarint omnes. Nec hinc oriretor justa conquestio æquitate servata, præterquam qnod mererentur nullis recipientibus,
D nisi esset Deus, quemadmodum incomparabilitar justus, ita ineffabilitar pius, immo ur verbo nostrarum scripturarom utamur, quo colligimur, quo salvamor, misericors. Cum itaqua suo merito pereundum esset omnibus, plures divina bonitata salvantur. In his agnoscamus & amplectamor misericordiam ejos: & ut his aggregari mereamur supplici observantia mandatorum ipsius, & precihus assiduis flectamus indulgentiam ajus. Cum vero itidem plures damnantur, non reprehendamus, quia merito suo juste damoantur; sed pertimescamus judicium ejus, qui ast *terribilis in consiliis super*
E *filios hominum*, [Psal. 65. 5.] nosque paria merentes miremur potuisse salvari. ut horum consideratione ferventius acceadamur ad amandam, laudandam, prædicandam misericordiam ejus. His coostituris, & fideli assensu retentis, nemo sobrie sapiantiom erit nasciens non essa Deum anctorem causamque perditionis homini, quem & rectom condidit, & posse si vellet in soo statu manera, monendo monstravit. Namqua necdum arat ajus vitiata natura, ut vel scienda nesciret, vel impediente difficultata cognita implere non posset. Nimiiom sibimet

A ipsi bomo, aut ex seipso, aat ex diabolo, malum concepit & peperit, dum a se divinam amoliendo reverentiam deceptori credidit, & cibum usurpando illicitum capitale crimen commisit. Istud, istud plane mortalium generi omnium causa fuit malorum. Peccatum siquidem pœna consequitur, & quicquid non consumit remittendo præsens misericordia, rependit ulciscendo quandoque repræsentata justitia. Sed insurgat aliquis ex numero mordacitee querulorum, & dicat, Non fecisset Deus hominem, quem peccaturum sciebat. Quanto rectius diceret, Non fecisset homo quod summa facilitate vitare poterat peccatum, quo se, si verbis Dei fidem babebat, cognoverat moriturum. quamquam esset divinæ bonitati non congruens, hominem, **B** quem bonum post lapsum, aut etiam ex quo bonum facere posset, non condere. Aut talem fecisset, subjiciat, qui peccare non posset. Quid ita non queratur, Cur homo, cum talis factus esset, ut posset non peccare si vellet, in hoc statu manere noluit, ut quandoque tantum de Deo mereretur obedicodo, ne peccare vellet aut non posset! Verum cur homini negaretur illa voluntas, qua vel bene utens expectaret præmium, vel male excedens præmonstratum pati cogeretur tormentum? Constanter dixerim, nullam Deum creaturam, quæ mala peccando futura esset, facturum fuisse, nisi aut eam iterum bonam, aut ex ea boni aliquid facere decrevisset. Maluit enim ex malis bonus vel bona facere, quam mala nulla esse permittere. Et ho**C**minum quidem plerosque, vel originali vel proprio vitio malos, reformat in bonos, nulla eis imputata iniquitate sua, quod firmissime tenendum est, gratuita bonitate: spirituum autem immundorum neminem hac dignatur gratia, quorum pertinaci superbiæ nullo veniæ subvenire decrevit remedio. Horum tamen, eorumque participum hominum perditorum, quamquam ipsis nolentibus, bene utitur famulatu: dum his vel aperte sævientibus, vel occulte insidiantibus, exercet Sanctorum patientiam sempiterno quondam præmio coronandam. Nec minus ex malis bonum agit, cum singulis eis meritum repensat supplicium. Bonum enim est malos non conversos puniri, ut comprimatur superborum elatio, crescat humilium devotio, augeatur ex utrisqua divina laudatio. Invicta, ut opinor, **D** superiorum ratione colligitur, hominem tam anima quam corpore fuisse damnatum, nec infortunium damnationis ejus alii quam ipsi & seductori ejus aliquatenus imputandum. Illud etiam claruit, potuisse suis viribus hominem peccando cadere: verum non posse unquam sua virtute resurgere. Proinde pius artifex, quod homo non posset ut ipse perficeret, filium sibi coæternum, æqualitate voluntatis & potestatis consimilem, non ex mare & femina, sed ex Spiritu sancto & Maria Virgine, novo nascendi privilegio, hominem absque peccato instituit, ut per eum qui obumbrante Spiritu sancto non fuisset conceptus **E** æstu libidinis, eorum qui in peccatis concepti essent aboleret omne peccatum. Hic virgine factus, virgine natus, ut absque delicto conceptus & ortus, sic absque ulla offensæ macula conversatus, postquam dispensationem nostræ salutis docendo sufficientee exercuit, Deus verus, homo verus, utrumque unus, hoc est in utroque & ex utroque unus, dignatione mirabili, mortem, quæ peccato debetur, totius expers contagii sponte pertulit, & nos peccatores æterna morte liberavit. Tum intra triduum resurgens,

A spem nostram in cælum sustulit, & paulatim pristini lapsus veritatem, & nostræ instaurationis integritatem exposuit, non suis verbis solum, verum etiam discipulorum & verbis & scriptis. quamquam & sanctæ literæ, quæ dicuntur veteris testamenti, alterum mira proprietate expresserunt, alteram mystica præfiguratione signarunt. Nam & primi parentis peccatum ipsæ prodiderunt, & futurum ut per dominum Jesum repararetur genus humanum, cum multis aliis locis, tum in illo summe atque clarissime, *Dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum*. *Psal. 71. 8.* Subtiliter igitur expendat fidelis examinator & pius, quanta fuerit hominis iniquitas, quam nec quisquam hominum, nec quilibet Angelorum, nisi **B** Dei solius sanguis valuit expiare. nec se mereri aliud quam supplicium credat homo, qui post purgationem baptismatis, qua etiam parvulis regni cælestis janua aperitur, tametsi quædam digna venia suspicatur se gessisse magis quam novit. multa sunt tamen plura, super quibus divini judicii severitatem formidet. Quamquam *Esa. 64. 6.* etiam de bene gestis timendum est, cum tantus vir dicat, *omnes justitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ*. Justitia enim nostra, licet interdum coram hominibus splendeat opera & sermone, in conspectu Dei sordescit prava cogitatione. Habemus autem, ut supra relatum est, ex Adam liberum arbitrium, non ad bonum & malum, quale ipse a conditore accepit, sed quale ipse sponte in ima vergens elegit, & peccando com**C**meruit. hoc est ad malum liberum, ad bonum autem, si tamen id nobis divino munere contigerit, ut supra jam diximus, Dei gratia liberandum. Mentior nisi hoc primus liber divinæ auctoritatis ostendit his verbis; *Sensus & cogitatio humani cordis ad malum prona sunt ab adolescentia sua*. *Gen. 8. 21.* Secretorum etiam cælestium fidus interpres Paulus, jam baptizatus, jam forsitan ad *Rom. 7. 22.* tertium cælum evectus, *Condelector*, inquit, *legi Dei secundum interiorem hominem*, illi profecto quæ sanxit, Non concupisces, *video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis*. Legem in membris concupiscentiam vocat, quam post peccatum in membris genitalibus primi senserunt parentes, quam sibi **D** adversantem divino freti adjutorio etiam continentes quique repellunt, sed penitus nunquam reversuram, dum hic mortaliter vivunt, excludere nequeunt. Dominus quoque Jesus, qui singulariter ut conditor sciebat quid esset in ho*Joan. 15. 5.*mine, imbecillitatis nostræ nos admonens, *Sine me*, inquit, *nihil potestis facere*. nihil scilicet boni, nihil saluti conducibile. Nec indignetur salvatus, & salvandus, sine salvatore se nihil posse facere, qui pollicetur, *Si vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis*. *Joan. 8. 36.* Et cur, dicat aliquis, velut possibile præcipitur, quod postea impossibile demonstratur! *Diliges Dominum Deum* *Matth. 22. 37. & 39.* **E** *tuum ex tota corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua*, &, *Diliges proximum tuum tanquam teipsum*, &, *Diligite inimicos vestros, bene facite his qui vos oderunt*, &, *Qui vult post* *Matth. 5. 44.* *me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem* *Luc. 9. 23.* *suam, & sequatur me*. & alia multa, quæ nunc instruunt fidem, nunc vires informant. Profecto ut dum conatur quis, nec sufficit quæ jubentur implere, illuc fatigatione humiliatus recurrat, unde petendo, quærendo, pulsando, accipiat quod desiderat, & non in se, sed in Domino de omnibus ejus beneficiis glorietur. Nec sibi

nervos fortitudinis detrahi opinetur subjecte Deo devotus, cum per se nihil boni posse facere tam evidentibus instruatur testimoniis. Nec vero meritum minui: quoniam solum hominem præstantius quam Deo cooperante posse aliquid agere, ne dicam opinari, vel somniare, non tam superbientis est hominis, quam amentis. & de cujus plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia, pro gratia quam impendit laboriosæ bonitatis gratiam rependit beatæ retributionis. Non habere hominem in bono liberum arbitrium etiam Hieremias propheta non dubitans, *Scio*, (Hier. 10. 23.) inquit, *Domine quia non sit hominis via ejus. nec est ut ambulet & dirigat gressus suos*. Proinde mox adjutorium flagitat: *Corripe me Domine, veramtamen in judicio, & non in furore tuo*. Hoc est, quia non est meæ virtutis ut meam pravitatem corrigam, & justitiæ tuæ apprehendam & teneam rectitudinem, tu adhibe correctionem judicii, cujus terrore salubriter sanas infirmos, non correptionem furoris cujus severitate horribiliter damnas superbos: ut mutata & confirmata voluntate faciam, te cooperante, quod meis viribus implere non valeo. Vates præterea clarissimus Isaias totum Deo nihil nobis penitus tribuendum confirmans, *Domine*, inquit, *pacem da nobis: omnia enim opera* (Isa. 26, 12.) *nostra operatus es nobis*. Namque si nobis temere sanitatem liberi arbitrii arrogamus, frustra diu multa conari, sic impossibilitate, ut hoste acerrimo confundimur, molestoque bello laboramus, quousque defessi ad divinum recurramus auxilium. Quo impetrato, pacem de qua dici- (Ps. 118, 165.) tur: *Pax multa diligentibus legem tuam* consequimur. dum per bonum affectum in Deo mens nostra velut in munitione tutissima requiescit, & jam salutaria præcepta fiducialiter operatur, quandoquidem ea ipse qui præcipit exercet. Miretur aliquis, ne parva quidem bona opera nobis a nobis, sed ipsa quoque a Deo esse, nisi cognoverit ipsas cogitationes bonas, & initium ac perfectionem fidei non a nobis procedere, sed a Deo inspirari habentibus atque firmari. Doctor hæc gentium, immo per eum Dei spiritus publicans, *Non quasi sufficientes simus*, inquit, (2. Cor. 3. 5.) *cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. hoc ast, quod ad sanctitatem religionis pertineat: nos quidem nihil sufficimus cogitare: sed ut sufficiamus, ipsas a Deo cogitationes bonas accipimus. Item de initio fidei, *Sed misericordiam consecutus* (1. Cor. 7. 25.) *sum*, ait, *ut fidelis essem*. Non enim ait, quia fidelis fui misericordiam consecutus sum, sed misericordiam consecutus sum ut fidelis essem. De perfectione autem fidei: *Gratia salvi facti* (Ephes. 2. 8.) *estis per fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donum est*. Itemque non de fide solum, sed de (Philip. 2. 13.) ipsa bona voluntate, *Deus est*, inquit, *qui operatur in vobis & velle & perficere*. Quod vero in bonis actibus perseverantia Dei donum, ac per hoc gratia Dei sit, facile illo satis idoneo (Philip. 1, 6.) testimonio comprobatur, *Confidimus in Domino Jesu, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu*. Hoc est Deus, qui cœpit in vobis agere quod præcepit, tamdiu operabitur, quousque excedentibus vita singulis adveniens incipiat reddere quod promisit. His omnibus erudimur ne spem in nobis collocemus opinione gravius delinquentes, sed statum nostrum munientes, totius nostræ spei plenitudinem transferamus in illum, qui propterea nos ad se vocat ut fulciat, idcirco profutura nos petere invitat ut tribuat, ideo ne nobis confidamus terret, ne deserat. Namque maledictus homo est qui spem ponit in homine; qui autem eam in seipso ponit, in homine ponit. maledictus igitur est. Sane Dei bonitas præclare commendatur, cum benedictus esse vir asseritur qui confidit in Domino, & solus interdum confidentis affectus præmium jam benedictionis assequitur. Amant autem immundi spiritus, decipiendi hastu spem hominum in se transferre, quod in suis cultoribus effecerunt, vel ex quodam colludio falsas opiniones mentibus eorum inserere: quasi propter naturæ dignitatem atque præstantiam tutissimum sit eis in seipsis spem aliquatenus collocare. Quod est ex eorum scriptis ostendere, qui divinæ vacui notitia mundanæ sapientiæ claruerunt. Tullius facit non Lælium vel Scipionem, quæ posset esse dubia, sed M. Catonem senem certa, hoc est sua, dicere sententia. Quibus nihil est in ipsis opis ad bene (De Sen. n. 4.) beateque vivendum, his omnis ætas gravis est: qui autem omnia bona a se ipsis petunt, his nihil malum potest videri, quod naturæ necessitas afferat. Omnia bona a vero Deo non a se ipsis petunt, Marce Tulli, dixisses, & nobis non tam splendore verborum, quam sententiæ veritate placuisses. Virgilius etiam, ut hominem decuit poetica figmenta tractantem, aliud agens tale quid significavit potius quam expressit, *Spes sibi quisque*. O utinam dixisset, cuique Deus verus spes, (Æneid. 11. v. 309.) & credidisset: nec de Mecenate adulando, sed de eodem vero & solo Deo probe summeque canendo protulisset. *Te sine nil altum mens inchoat*. Nostri autem auctores, facile sapientia (Georg. l. 3. v. 42.) superiores, quia divina eloquentia pares, quam cum volunt exerunt, cum volunt abscondunt; Cyprianum loquor, Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, & quosdam alios, & mentem divinorum eloquiorum penitus inspexerunt, & nobis salubriter expresserunt. Scilicet egere nos in bonum arbitrio liberando, & Dei gratiam non secundum merita nostra dari. Itaque gloriosissimus martyr Cyprianus, & doctor suavissimus, omnia nostris viribus adimens, Deo assignans, brevissime omnia genera meritorum complexus, ait * in nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit. Ambrosius autem scribens, * non est in nostra potestate cor nostrum & nostræ cogitationes, etiam ipsa facta & dicta comprehendit, quæ profecto ex corde & cogitatione procedunt. Hieronymus divina & sæculari doctrina præcipuus, & velut quidam patens cum Augustino Ecclesiasticæ philosophiæ, quæ humanam nec multum apperit, nec in omnibus contemnit, Pelagianam hæresin recens exortam potenter debellans, Si, (Hier. l. 2. adv. Pelagium & Ctesiphontem.) inquit, in eo tantum Dei gratia est, quod propriæ nos condidit voluntatis, & libero arbitrio contenti sumus, nec ultra * ejus indigemus, ne si indiguerimus, liberum frangatur arbitrium; ergo neque ultra orare debemus, nec illius clementiam precibus flectere, ut accipiamus quotidie quod semel acceptum in nostra est potestate. Item post aliquanta, Agamus semper gratias largitori, sciamusque nos nihil esse, nisi quod donavit in nobis ipse servaverit. Item alibi in Deuteronomio perspicue demonstratur, non operibus nostris atque justitia, sed Dei nos misericordia conservari. *Non justitia tua domi-* (Deut. 9 6.) *nus Deus tuus dabit tibi terram optimam, ut possideas eam, quia populus duræ cervicis es tu.* Item post aliquanta: *Pro nihilo salvos facies* (Psal. 55.) *eos*, haud dubium quin justos, quia non proprio merito, sed Dei salvantur clementia. Item alibi in expositione sententiæ: *Non glorietur*

sapiens

* l. 3. Testim. ad Quirinum c. 4.

* lib. de fuga sæculi c. 8.

* in edit. eius indigemus auxilio.

A *sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis, sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire & intelligere & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & judicium, & justitiam in terra.* Ubi sunt, inquis, quidicunt proprio hominem regi arbitrio sic datam liberi arbitrii potestatem, ut Dei misericordia tolleretur atque justitia? Ipse autem Augustinus, quem nescias utrum rerum inventione magis an dicendi * felicitate mireris, de libero arbitrio & gratia Dei tanta disseruit, ut possint vix ab aliquo legi, omnia vero, ut mea fert opinio, quamquam sint clarissima & utilissima, a nemine memoria contineri. Quid enim sentiendum sis de libero arbitrio & gratia Dei, sicut nemo tam laboriosa indagine vestigavit, nemo ut ille tamdiu versavit;

* Virdun. M. S. facilitate.

B ita, ut pace cunctorum dixerim, nullus utrumque tanta varietatis proprietate invenit, nullus tanta eloquentiæ ubertate asseruit, nullus inexpugnabilium argumentorum copia tanta defendit. Proinde, cum essent illius omnia optima, & pene innumera, hæsitaremque quid potissimum esset eligendum, statui studiosum ad illorum invitare lectionem, quæ nostris præcognitis facilius poterit penetrare, quam paucis positis, similibus melioribusve fraudare. Hoc unum tamen occultare non passus sum, quod inter alia de libero arbitrio acutissime deprehendit. Liberum, inquit, arbitrium congenitum, & omnino inamissibile si quærimus, illud

Aug. lib. operis imperfecti contra Julianum, cap. 11.

C est quo beati esse volunt etiam hi qui ea nolunt quæ ad beatitudinem ducunt. Nec arbitretur aliquis, aut tantos viros, aut nos, bona quæ dono Dei consequimur, sic dona ejus asserere, ut non sint etiam nostra. Sunt profecto Dei ac principaliter, quia ab illo donantur: sunt consequenter & bona nostra, quia nobis ab illo esse reduntur. & cum aliquid boni molimur vel agimus, est in nobis liberum arbitrium, quia peccati affectu Dei gratia liberatum. Idemque opus & Dei est, qui operatur in nobis; & nostrum est, quia voluntate facimus quod præceptum est nobis. Cogitationes bonæ Dei sunt, quia nobis donantur ab illo, ut Apostolico saperius enastitit documento, *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est:* & eædem nostræ sunt, quia Spiritus Dei admonet, *Jacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet.* Conversio nostra Dei est, cui supplicatur, *Converte nos Deus salutaris noster;* & eadem nostra est, quia divinitus jubetur, *Convertimini ad me in toto corde vestro.* Inclinatio cordis nostri ad præcepta Dei, & ipsius Dei est, quem placamus his ab eodem docti precibus: *inclina cor meum in testimonia tua.* & eadem inclinatio nostra est, quia volentibus nobis est. unde non falso gloriamur: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum.* Postremo omnia opera nostra bona, & Dei sunt qui dicit, *Sine me nihil potestis facere,* & eadem nostra sunt, quia illi prophetice dicitur, *Domine pacem da nobis, omnia enim opera nostra operatus es nobis.* Nostrorum autem omnium bonorum Dei gratia auctor & causa est. Nam post peccatum Adæ, in quo omnes peccavimus, & juste damnati sumus, (rectus est enim Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo) quid mereatur totius generis humani series * usitata, & propter originale peccatum damnata, & propter propria addita, si ad activam ætatem accesserit, damnanda, nisi sempiterna supplicia?

2. Cor. 3. 5.
Psal. 54. 23.
Psal. 84. 5.
Joel. 2. 12.
Psal. 118. 36.
Ibid. 112.
Joan. 15. 5.
Esa. 26. 12.
* vitiata,

II. Quæst. De Prædestinatione.

Hæc plane, ut supra relatum est, peccato vitiata tota stirps hominum perpeti cogeretur, nisi ex eadem stirpe eandem causam damnationis habente, alii occulto judicio Dei quamquam rectissimo per justitiam ejus in damnatione debita relinquerentur, alii vero manifesta gratia per ejus misericordiam salvarentur. Non est unde insultent liberati, quia quod non meruerant acceperunt: non est unde querantur damnati, quia nihil nisi quod meruerant perferre coacti sunt. Cur autem istos non illos salvet Deus, aut cur non potius istos, quam illos, jam hoc supra hominem est, nec secreti Dei, præsertim tanti, causa expectari debet ab homine. *Quis cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Igitur, ut idem ait, *cujus vult miseretur, & quem vult indurat:* miseretur exuberante bonitate, indurat nulla intercedente iniquitate. Indurat autem, non ad peccatum impellendo, Deus enim intentator malorum est, sed in peccato deserendo, quia ipse quorum vult solum liberator est. Et utique ut est quorumdam, si voluisset esse potuisset & omnium. omnia enim quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra. Sed ita voluit exercere misericordiam, ne in aliquo infirmaret justitiam. Nam quod venerabilis Paulus ait: *Qui vult omnes homines salvos fieri*, non sic accipiendum est, quasi cum Deus velit generaliter omnes fieri salvos, quibusdam impedientibus impotentissimis, non valeat omnipotentissimus implere quod velit: sed ita potius, quod illi sive volentibus, sive nolentibus, nam plures in infantili ætate baptizari, horum non habentes discrimen, mox vita excedentes transferuntur ad gloriam. salvantur omnes quoscumque ille salvare voluerit. Omnes ergo vult salvos fieri homines, sed non alios quam qui salvantur. Quo elocutionis genere usus est Evangelista Joannes his verbis: *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: non quo fidei luce omnes in hunc mundum venientes illuminet, quod sentire perquam absurdum est. quandoquidem plures infidelitatis tenebris obscurentur: sed eos videlicet qui illuminantur, dum non ab alio nisi ab illo illuminantur. Omnes autem non semper universitatem generaliter, verum aliquando exceptionem quandam particulariter comprehendere, etiam ipse Apostolus, de cujus deliberatur sententia, idoneus auctor est ubi ait: *Sicut ego per omnia omnibus placeo.* Namque ut taceam de majore adhuc infidelium parte, quibus profecto placere non poterat, non placebat his a quibus cædebatur, non placebat his a quibus obruebatur lapidibus, non placebat his denique a quibus urbe velut mortuus pellebatur. Placebat autem solis fidelibus, qui tot erant ut merito dici possent omnes, quique in illo glorificabant Deum quod persecutionem prædicatione mutasset. Possumus etiam, *qui vult omnes homines salvos fieri*, sic sano sensu intelligere, quod ex omni genere hominum colligat ad salutem, hoc est quosdam Judæorum atque gentium, quosdam utriusque sexus, nonnullos magistratuum & privatorum. aliquos dominorum atque servorum. alios ingeniosorum atque hebetum, & quarumcumque differentiarum homines possunt a subtiliter contemplantibus deprehendi, qui omnium vocabulo non immerito censeantur. Siquidem eadem notione idem nomen in Evangelio Lucas posuit: *Væ vobis Pharisæi, qui decimatis mentam & rutam, & omne olus.* Neque enim omnium generum olus per omnem terræ amplitudinem Pharisæi decimabant: sed omne olus, omne genus olerum quod habebant est absque scrupulo sentiendum. Nec ille sensus abhorret a vero, ut qui vult omnes homines salvos fieri, qui velle nos facit omnes homines salvos fieri si-

Rom. 11. 34.
Rom. 9. 18.
1. Tim. 2. 4.
Joan. 1. 9.
1. Cor. 10. 33.
1. Tim. 2. 4.
Luc. 11. 43.

gnificare voluerit. ut qui scimus multos vocatos, paucos autem electos nullo discrimine separare valeamus, omnes indifferenter velimus fieri salvos. Nam & in eundem modum invenimus apud Apostolum: (Rom. 8. 26.) *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, hoc est postulare nos facit. Hanc autem gratiam, qua nos omnes qui salvamur gratis eripimur, pluribus relictis in damnatione quam nos quoque meruimus, commendans vas electionis, (Ephes. 1. 4.) *Sicut elegit nos*, inquit, *in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in caritate. qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum*. Ne adversus Deum ex ejus munere inflaremur, antequam oreretur superbiæ morbus, quam efficax est remedium procuratum. Elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non quia eramus sancti & immaculati, aut quia futuri eramus sancti & immaculati, alioquin non tam suæ gratiæ donum largiretur, quam nostro merito vel præsenti vel futuro præmium velut ex debito referret. Sed elegit nos ante constitutionem mundi, ut essemus sancti & immaculati. hoc est eligendo præstitit ut essemus sancti & immaculati, qui nisi vellet, nec ulli quidem esse possemus. Ceterum ubicumque de electione vel præscientia sive prædestinatione Apostoli loquuntur, quicumque Deum propterea elegisse, præscisse, aut prædestinasse quoslibet asserunt, quod præscierit eos devotos sibi futuros, & in eadem devotione mansuros, tametsi sint in aliis magnæ auctoritatis, in hac sententia non sunt penitus audiendi, ne evacuetur divinæ gratiæ donum, si secundum humanum quamquam futurum meritum dispensetur. Nec indignentur bis præponi Apostolum quicumque non nesciunt in hoc loqui potius Christum, qui se quemadmodum est veritatem esse testatur. Hi sola gratia prædestinati sunt omnes, (Joan. 6. 45.) de quibus ait Salvator: *Omnis qui audivit a patre & didicit venit ad me*. Hæc autem salutis doctrina, qua venitur ad gratiam salvantis, valde remota est a sensibus corporis. Non auribus apprehenditur sonantibus verbis, sed mentibus creatoris instinctu, etiam in eis absque strepitu quod placuerit operantis, vel misericordiam ut vocati liberentur, vel judicium ut relicti damnentur. Operatur plane in mentibus piorum, adjuvando ut salutaria velint, & in eis proficiant: operatur in mentibus impiorum deserendo, ne nisi noxia velint, & in pejora labantur. Id Propheta intelligens orat, *Adjuva me & salvus ero*. (Psal. 118. 117.) De reprobis vero sponte peccantibus, & deserente judicio Dei ad deteriora ruentibus (Rom. 1. 28.) ait Apostolus, *quia non probaverunt Deum habere in notitiam, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt*. Utrosque discernit voluntas, vel misericordia Dei adjuta, vel judicio non adjuta. Deum itaque, qui adjuvat ut bona sit voluntas, & voluntatis ipsius, & omnium quæ ex ea prodeunt bonorum, nec non & quæ hæc nullo dubitante consequuntur præmiorum, nemo est tam ingratus, qui non credat & confiteatur auctorem. Perditorum vero malæ voluntatis eum esse auctorem, nemo nisi insanus & perditus opinari audebit. Neque enim cujus voluntas summe bona est, malam esse facit alterius. Auctor itaque sicut non est malæ voluntatis impiorum, ita nec aliorum quorumlibet peccatorum quæ ex ea procedunt. Verum qui non est auctor ullius omnino reatus, est profecto censor & judex. Ut autem reus majestatis damnatus, non recte nisi sibi aut sociis criminis imputat quod punitur, ita judicio Dei damnatus, non recte potest in eum supplicii sui retorquere invidiam, cui nequaquam valet objicere peccati sponte a se commissi calumniam. Imputet igitur sibi homo, vel si placet, diabolo, cui temere credidit, & peccatum & vindictam peccati, hoc est & causam damnationis, & ipsam damnationem: Deo vero & bonum opus, & ipsum boni operis præmium. Ad hoc bonum nemo malus nisi discessurus accessit: ad hoc bonum nemo bonus nisi tractus pervenit. Siquidem quam verum est, *ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*, tam verum, (1. Joan. 2. 19.) (Joan. 6. 44.) *nemo venit ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum*. Ubi pravitas nostræ naturæ, quam tamen translato vocabulo, id est improprio utentes, naturam juxta Apostolum dicimus, qui ait, *Eramus* (Ephes. 2. 3.) *nos aliquando natura filii iræ, sicut & ceteri*, vocans naturam quæ habeat jam peccatum quod fit contra naturam, cum vere & proprie natura dicatur incorrupta, in qua conditus est Adam: pravitas, inquam, nostræ naturæ ostenditur, quæ ut alibi declaratur *sensu & cogitatione cordis ad malum prona ab adolescentia*, hoc est ex quo potest discretionis habere judicium, ad virtutem reluctans trahitur & invita. Sed ut ad propositum revertamur, ad bonum, & ad boni præmium, nemo nisi ante mundi constitutionem gratia electus, gratia præscitus, gratia prædestinatus, intromissus est, sicut divino spiritu pandente comperimus. Electio non omnium, sed quorumdam confitetur salutem. præscientia futurorum, nobis duntaxat, nam Deo simul præsto sunt omnia, prænotionem insinuat. Prædestinationem autem, in bono positam, didicimus ostendere in sanctis literis gratiæ præparationem. Gratiam vero ipsam exprimere donationem. Præscit Deus quæcumque aut facturus est, aut permissurus. utraque nulla necessitate, alterum communione injustitiæ nulla. prædestinat quæcumque immutabiliter facere statuit, immo omnia quæ facturus erat tunc prædestinavit, quando cuncta quæ factura erant fecit. Proinde prædestinatio nunquam est sine præscientia. nihil enim quod nesciat se facturum Deus prædestinat. Præscientia vero est & plerumque sine prædestinatione: quia crimina perversorum præscit Deus, quæ utique ut se facturum non prædestinavit, ita nec fecit. Verum enimvero præfixit numerum electorum, cui nullus possit augeri, nullusque subtrahi, ne videretur Deus, quod nefas est opinari, in veritate suæ prædestinationis errasse. Si quis vero hinc forte confirmari desiderat, instruetur Baptistæ Joannis quæ in Evangelio refertur illa sententia: (Luc. 3. 8.) *Facite fructum dignum pœnitentiæ, & nolite dicere apud vos, patrem habemus Abraham. potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ*. Qua satis ostendit, sic istos nisi fructum fecerint præcidendos, ut substituantur alii, vel carne vel tantum imitatione filii Abrahæ: ne nutante promissionis Dei fide possit aliquis certæ summæ deesse. & adhuc apertius in Apocalypsi, ubi præcipitur: *Tene quod* (Apoc. 3. 11.) *tenes, ne alius accipiat coronam tuam*. Si enim alius non est accepturus, nisi iste perdendo locum vacuum fecerit successuro, certus est numerus electorum. Ut autem etiam perseveraturis perinde ista dicantur, velut eos perseveraturos habeatur incertum, hæc ratio est, quod metus est necessarius, quibus adhuc potest subripere superbiæ morbus: & tanta subest his adhuc infirmitas, quæ non securitate fovenda, sed alia sit infirmitate sedanda. Veniat nobis in mentem

Apostolus, cui corporis incertum an mentis incommodo laboranti, & remedium flagitanti, cælestis medicus, qui sciret quam ipse melius, quid ei competeret, infirmitatis antidotum convenire monstravit hanc prædestinationem, quia Deus evolvens gratiam facit sanctos, non invenit, & post excursum instantis vitæ perficit & coronat. Hanc inquam prædestinationem, quæ illustribus divini eloquii testimoniis & inexpugnabilibus argumentis adstruitur, fideles quique passim suscipiunt, constanter defendunt, in hac ut par est suspensi spem suæ salutis pio consensu reponunt, nec immerito. Siquidem nulla via salutis humanæ potest inveniri, præter hanc quam quæ præstitit divina gratia demonstravit. Hac exclusis nullus omnino patet reditus ad salutem. De his prædestinationem Dei dici horrent plerique atque refugiunt. in quibus & quædam præclara Præsulum lumina. Scilicet ne credatur Deus libidine puniendi aliquos condidisse, & injuste damnare eos qui non valuerint peccatum, ac per hoc nec supplicium declinare. Qui si adtenderent, sicut in Adam illo voluntate peccante omnes peccaverunt, ita prius illo absque vitio existente omnes absque vitio extitisse: Deum autem non homini necessitatem casus intulisse, potestatem tamen permisisse, ipsum vero ut pote qui fecit quæ futura sunt, & qui vocat quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt, & casum præscisse, & quid casum sequeretur constituisse, ut videlicet genus humanum sua sponte corruptum, nec totum propter misericordiam damnaretur, nec totum propter justitiam salvaretur, nullam patientur caliginem, Deum quos rectos origine condidit, voluntas propria vitiavit, quos non liberat clementia, sic punire judicio, ut non ipse, verum ipsi convincantur suæ damnationis auctores. Hic aliquis, unde placari debuit, forsan irritatior dicat, Etsi mihi semel pereundum est, cur hujus vitæ perdo compendia? cur cum mihi alibi semper futurum est male, non sit hic aliquandiu bene? quare non omnes voluptatis effundo habenas, totumque quod delectat perficio? Averterit Deus hanc ab omni Christiano insaniam, ut se aliquis de numero perditorum credat, se a malo reverti non posse conjiciat, se inæstimabili Dei clementia salvari posse diffidat. Hoc eorum est, qui transeunt in affectum cordis. hoc est, qui malum amore insatiabili diligunt, & in eo durare obstinatissima intentione decreverunt, & in desperationis baratrum irrevocabili se impietate merserunt. Qui vero se redemptum Christi sanguine tanto pretio meminit, initiatum baptismate tanto sacramento non nescit, pœnitentiæ aditum suæ salutis argumentum patere non dubitat, cur quæso potius tantis beneficiis nullo suo merito nisi malo, non indefessus implorat, ut etiam & bonum meritum a Deo, & quæ bonum meritum consequuntur accipiat? Cur se regressum habere dum hic vivit desperat, cum potius de bonitate Dei præsumere debeat, quod ideo vivat ut semetipsum tandem aliquando corrigat? Quis integre unquam sperare in Domino potuit, nec potuit ad veniam pervenire? Immo suo quisque judicio damnatus fugiat a Deo ad Deum, ab irato dum peccat ad placatum dum
Ps. 36. 5. pœnitet. Revelet Domino viam suam, & speret in eum, & ipse faciet, scilicet ut mala plene deserat, & bona jam ardenter ac delectabiliter apprehendat. Ille non potest Dei misericordiam
Ps. 31. 10. consequi, qui in illo sperare non potest. Nam *sperantem in Domino*, ut ipse aperit, *misericordia cir-*

Tom. II.

A *cumdabit*. O quam tutum est nobis in Dei pietate perfugium! Paratus est Deus, parcere subjectis, & debellare superbos. his qui relinquunt culpam, & lacrymabiliter postulant veniam, facilis est præstare indulgentiam. Quis non hunc multum diligat, ut sibi dimitti peccata multa diligendo obtineat? Festinus ergo quisque ad pœnitentiæ portum confugiat, securus adprehendat & teneat. Proponat sibi quisque æmula pietate David Regem, & Petrum Apostolum: quorum unus de adulterio & homicidio increpatus, ut
par fuit, insigni dolore, *peccavi Domino* dixit, 2. Reg. 12. 13.
& translatum mox peccatum, nec se moriturum, audire meruit: alter vero respectus ab eo
qui paulisper averterat ab eo faciem suam, & Ps. 29. 8.
B propterea factus fuerat conturbatus, respectus inquam, id est in affectum pœnitentiæ excitatus, negationis Dei maculam, tantum nefas, dicto citius amaris lacrymis diluit, abolevit. At si quis tantorum virorum contemplatione desperationem magis quam imitationem concipit, quod hi, quamquam maxima crimina, virtutum copia propulsaverint atque oppresserint, se autem solis scatere vitiis ingemiscat, saltem illum latronem adspiciat, qui supplicium crucis haud dubie sceleratis actibus meruit, & per solam fidem, quæ subito confessionem peperit atque spem, in media morte vitam invenit. Postremo, si sciret se aliquis tam infeliciter addictum, ut absque ulla dubietate damnandus esset,
C cur non temperaret a vitiis? cur non etiam elaboraret sectari bona quæ posset, ut saltem eum levior pœna postea plecteret? Quis hujus vitæ pœnis torquendus, si facultas detur, non minores eligat, majores declinet? Minores autem pœnas minoribus, majores peccatis majoribus rependi divina scriptura consulta respondet. *Redder*, inquit
Propheta, *unicuique juxta opera sua*. pro qualitate scilicet bonorum, sive malorum, præmia quibusque digna restituet. Sed si jam aliquid in persuadenda bona spe favore divino promovimus, sitne malorum prædestinatio sentienda, post ratiocinationem quam præmisimus, beati Augustini assertione pandamus. Hic auctor certissimus,
D quia divinarum scripturarum observantissimus, scribendo profecit. unde culpat quosdam in li- Cap. 14.
bro de prædestinatione Sanctorum, quod sicut studuissent ipsius libros legere, non etiam curassent cum ipso proficere.) & proficienter scripsit, nec tamen suo judicio ad perfectionem pervenit. Tenebat enim, quod etiam in suo mirabili de Grammatica opere Priscianus intelligit, nihil
perfectum ex omni parte in humanis inventioni- In Præfat. lib. 1.
bus inveniri posse. Immo quod noster ait Apostolus, *ex parte cognoscimus, & ex parte prophe-*
tamus. Hoc in exactissimo libro de bono perse- 1. Cor. 13. 9.
verantiæ, quem post vel inter libros Retractationum edidit, dignatur ingenue confiteri. In libris autem retractationum, quibus non erubuit
E publicare in quibuscumque se deprehendit errasse, & censoria severitate damnare, & adhibita ubicumque potuit norma divinæ auctoritatis, & acumine cautissimæ argumentationis corrigere, eo usque profecit, ut studiosus quisque singularem ejus doctrinam securus haurire debeat, malitiosus non inveniat in eo quod juste reprehendat. Quis illo pressius vitia resecuit? quis ad virtutes potentius instigavit, immo ut verius eloquar, impulit? quis illo felicius quod voluit persuasit? Cumque sit, ut ait Tullius, minimum de arte loqui, multo maximum ex arte dicere, ex arte quotiens voluit perfecte loquens oratorem implevit: de arte autem præclara adjumen-

ta, vim ejus aperiens, in quarto de doctrina Christiana libro capacibus præstitit. Quis hoc sit sanctior? quis cautior? quis acutior? Hic itaque tot divinis ornatus muneribus, non dubitando, non quærendo, non argumentando, sed plane velut professum docendo, malorum prædestinationem esse insinuat. Verba ejus posui ex libro quem Enchiridion dixit, cui in retractatione cum vellet supremam imponere, ut aiunt, manum, nihil quod adiceret, nihil quod detraheret, nihil quod mutaret invenit. Hæc sunt *magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus*, & tam sapienter exquisita, ut cum Angelica & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset, etiam per eandem creaturæ voluntatem, qua factum est quod creator noluit, impleret ipse quod voluit, bene utens & malis tamquam summe bonus, ad eorum damnationem, quos juste prædestinavit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benigne prædestinavit ad gloriam.

Enchirid. c. 100. Psal. 100. 2.

Et ne hoc illi excidisse arbitretis, ac non pro comperto & certissimo comprobatum, cum ex multis librorum ejus locis, tum ex illius cujus feci paulo ante mentionem, qui inscribitur, De bono perseverantiæ, quem ætate matura firmoque judicio exercitatissimus edidit, poterit confirmari. Quibus, inquit, non vult subvenire non subvenit, de quibus in sua prædestinatione, occulte quidem, sed juste, aliud judicavit. Non est enim iniquitas apud Deum.) Huic non dissimilia S. Gregorius Papa, Fulgentius, Isidorusque senserunt. quorum ego testimonia ponere supersedi, ne diu aliorum scriptis extentus esset noster labor ingratior. Cujus autem sit momenti Augustinus, Cælestino Papa docente discamus. Augustinum, inquit, sanctæ recordationis virum pro vita sua atque meritis, in nostra communione semper habuimus, nec unquam sinistræ suspicionis rumor aspersit. Quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter * magistros etiam a meis semper decessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, ut pote qui ubique cunctis & amori fuerit & honori. Verum ne, quod cavendum etiam sæcularibus literis dum imbueremur cognovimus, amore doctorum amplecti judicemur errores eorum, (unde probe idem Augustinus dehortatur in memorato de bono perseverantiæ libro his verbis, Quamquam neminem velim sic amplecti omnia mea ut me sequatur, nisi in his in quibus me non * errare perspexerit,) ac non potius unde potissimum quærendum est vestigare veritatem,) procedat Paulus in medium, cui audeas resistere nemo nisi qui in ipso loquenti contradixerit Christo, ut detegat hoc tandem suo sermone secretum. *Volens*, inquit, *Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem, ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam*. Ecce vasa iræ perfecta confirmat doctor gentium in perditionem. Et certe, quantum ad humanam spectat opinionem, pressius est dicere perfectum aliquid esse quam prædestinatum. Quantum enim ad humanorum casuum varietatem, perfectum infectum esse non potest, prædestinatum autem mutari aliquando potest: quantum autem ad Dei pertinet continentem omnia majestatem, idem illi & perfectum est, quia fecit quæ futura sunt, & prædestinatum, quia est immutabili veritate complendum. Iram vero illam appellat qua re-

*in edit. prædestinavit ad gratiam.

Cap. 21.

Rom. 9. 14.

Ep. 3. 8. ad Episcopos Galliarum.

*ead. Epist. Celest. magistros optimos.

Cap. 21.

*in M. S S. errasse.

Rom. 9. 22.

Hag. 45. 15.

probi puniuntur, quæ talibus verbis in Evangelio terminatur: *Qui incredulus est filio non videbit vitam: sed ira Dei manet super eum*. Hanc ne evitaret orabat Propheta, *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me*. Sed forte nec ex hoc loco diversa sentientium sopiatur intentio, quia pleraque exemplaria, non vasa iræ perfecta in perditionem habent, sed vasa iræ apta in interitum. Quasi vero propterea non possint vasa iræ prædestinari in perditionem, quod apta sint in interitum. Accedat ergo Dominus Jesus, & nodum quæstionis ipse dissolvat. Denique ipse dicit in Evangelio: *Vobis datum est nosse mysterium regni cælorum, illis autem non est datum*. Vobis datum est, discipulis loquitur, illis autem non est datum, hoc est de undequaque confluentibus turbis. Si bene docentem capio, eos quibus datum est misericordia colligit, quibus non est datum, judicio repellit, hoc est non adjuvando relinquit. Prædestinati autem sunt electi, quibus datum est, quorum certus est numerus. Neque enim Deus prædestinaret eos, quorum summam nesciret. Igitur cum ad eorum numerum adspirare non possint reprobi, quia ut salventur non est eis datum, quis possit ostendere, quis audat affirmare, ut damnentur non esse prædestinatum? Item in Evangelio immutabili sententia præscribitur, *Qui non credit jam judicatus est*. ad quid arbitraris, nisi ad puniendum? cur quæso, nisi quia in Adam sua sponte peccante peccavit, nec hunc Dei gratia liberavit? An & inde cumulum sibi damnationis conscivit, quod in infidelitate permanere delegit? Ita vero est. Sed cur credere noluit? quia ut scriptum est, *non omnium est fides*. At cur non sit fides omnium, certus est limes, quem nisi impius excedere nullus audeat. quia illis non est datum. Si quidem cur eis non sit datum, illius est solius consilii, cujus quamquam sit subinde occultum, unquam tamen est injustum judicium. Hanc severitatem verisimile est illam quoque sonare sententiam, *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit*. quod scilicet vas iræ aptum in interitum, vel perfectum in perditionem, malus obstinate in malo semper hæreat, & si videatur ad tempus correctionem simulare, sicut canis ad vomitum, sic ipse ad peccatum consciscendo sibi mortem recurrat. In eadem sententia studiosi, qui cultu orationis plurimum delectantur, recognoscant licet, non eloquentiæ nitorem solum, sed etiam clausulam numerose cadentem. Jam ergo, cum res in tuto sit, ponamus verborum controversias, ne puerili animositate contra invicem pro inani victoriæ jactantia litigantes corripiamur ab Apostolo dicente, *Noli verbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium*. Nam cum sit nobis unus magister cælestis, qui est verus & veritas, unde accipitur, & quo referenda est omnis veritas, cur pro nostris inventis dimicemus? ut idipsum dicamus omnes, quod nostrum non sit commentum, sed illius documentum, pacifice atque humiliter quid sit rectissimum requiramus. Si qui vero tantis moventur auctoritatibus, seque non nostra assertione verum perspicua superatos intelligunt veritate, non dedignentur suam mutare sententiam, quia non tam erubescendum est homini errasse, quam cognitum errorem nolle vitare. Quod utiliter amplissimus orator Tullius suo proposito subtiliter monstrat exemplo. Si temere, inquit, aliquid alicujus præteriisse, aut non satis eleganter secuti videbimur

Joan. 3. 36.

Psal. 37. 1.

Rom. 9. 22.

Matth. 13. 11.

Joan. 3. 18.

2. Thess. 3. 2.

Eccle. 7. 14.

1. Tim. 2. 14.

Matth. 23. 8.

docti ab aliquo facile & libenter sententiam commutabimus. Non enim parum cognovisse, sed in parum cognito stulte & diu perseverasse turpe est. propterea quod alterum communi hominum infirmitati, alterum singulari uniuscujusque vitio est attributum.

III. De sanguinis Domini taxatione.

Quæstionibus duabus, hoc est de libero arbitrio, & de prædestinatione, non ut voluimus, sed ut valuimus, pertractatis, ad tertiam, scilicet de redemptione quanta sit sanguinis Christi, quæ est ultima, veniamus. Et unde melius considerandi capiemus exordium, quam ab ejus verbis, qui quod postea sicut homo implevit, antea sicut Deus prædixit? Sunt hinc ejus verba: *Joan. 12.32.* *Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum?* In hac exaltatione, quam se humiliando ut nos exaltaremur perpessus est, sanguis ille pro multis effusus est in remissionem peccatorum. *Matth. 1.21.* Sic enim idem Jesus, hoc est nostra lingua Salvator, salvum fecit populum suum a peccatis eorum. Denique non aliquam solam gentem elegit, quam singulari privilegio totam salvaret: sed ut non suo merito, verum forsitan commendandæ dignitatis pontificalis gratia, Caiphas prophetavit, *Joan. 11.50.51. &c.* mortuus est Jesus, non tantum pro Judæorum gente, unde genus ducebat, sed ut filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum. Non quod adhuc essent filii Dei, sed quia inter congregandum facti sunt filii Dei, cum unitati fidei accesserunt. Non incongruenter igitur, sicut prædixit, ad se omnia traxit, qui ex omni genere hominum elegit quoscumque salvare decrevit. Qui multi dicti sunt, quia plures utique salvantur: omnes autem, quia ex omni genere hominum colliguntur. Pro his fusum esse sanguinem Dei, quia *Joan. 1.14.* *Verbum caro factum est*, hoc est Deus homo factus est, a parte totum significante scriptura, sicut alibi, *Et videbit omnis caro salutare Dei*, *Luc. 3.6.* hoc est omnis homo, & quia Deus, dum integram naturam nostram assumpsit, suam incorruptam certe retinuit, universalis confitetur Ecclesia per totum orbem terræ diffusa. quæ necessitate constringitur in accepta sanctificatione manendi, sic Apostolo explanante, *Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro*, *1. Cor. 6.20.* Itemque se annumerato de omnibus dicit idem Apostolus: *Proprio filio*, haud dubium quin Deus *non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. *Rom. 8.32.* Item de his omnibus in epistola quæ præscribitur ad Hebræos, *Heb. 2.9.* *Vidimus Jesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum, ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem*. Et aperiens qui sunt isti homines, mox intulit: *Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia,* *Ibid. v. 10.* *qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare*. Decebat quippe Deum patrem, propter quem omnia, hoc est cujus bonitate sunt omnia, & per quem omnia, quia ab illo coæternus ei ortus est filius per quem facta sunt omnia, *Psal. 103.24.* *Omnia enim in sapientia fecisti*, dicit sacer Psalmus. qui, hoc est pater, multos filios in gloriam adduxerat. cum scilicet nemo venisset ad filium, nisi quem *Joan. 6.44.* pater ipse traxisset, auctorem salutis eorum, hoc est auctorem salvatorum, per passionem consummare, *Act. 1.1.* ut de quo dicitur, quæ cœpit Jesus facere & docere, quod docendum in mundo ipse docuerat, primus impleret, hoc est, *majorem caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*, *Joan. 15.13.* & ita eum per passionem consummaret pater, id est consummatum perfectumque ostenderet. eum quod ipse bene do-

A cuisset, non solum implere quamquam arduum non recusasset, verum etiam suo exemplo ceteros excitasset. Intuendum quod quos dicit omnes in eo quod paulo ante posuit, qualiter gratia Dei pro omnibus gustaverit mortem, eosdem paulo post nuncupat multos, inferens, qui multos filios in gloriam adduxerat. Hæc divinorum eloquiorum auctoritas intelligenter expensa, pro *Hebr. 2.10.* omnibus Dei filium gustasse mortem sic accipi posse insinuat, quemadmodum Deum velle omnes fieri salvos. Ut enim salvos fieri vult omnes quicumque salvantur, ita redimit omnes quicumque redimuntur. Non autem salvantur omnes, nec vero redimuntur. Non itaque vult salvari alios omnes aut redimi, nisi qui redimun-

B tur atque salvantur. In hoc sensu B. Augustinus invenitur in libro, cujus jam supra meminimus, qui Enchiridion dicitur. Locus hic est. *Cap. lxi.* Hæc quæ in sanctis Angelis & virtutibus dicitur Ecclesia, tunc nobis sicuti est innotescet, cum ei conjuncti fuerimus in finem ad simul habendam beatitudinem sempiternam. Ista vero, quæ ab illa peregrinatur in terris, *& nobis notior est, * quo in illa sumus, & quia hominum ** edit. Ant. eo.* ** quod.* est, quod & nos sumus, hæc sanguine mediatoris nullum habentis peccatum ab omni est redempta peccato. Ejus vox est, *Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui filio proprio non pepercit, sed pro omnibus tradidit eum*. *Rom. 8.31.* In Ecclesia

C enim, quæ sanguine mediatoris, nullum habentis peccatum, ab omni est redempta peccato, intelligit esse omnes, qui Apostolico testimonio comprehenduntur, quod est, pro nobis omnibus tradidit eum. Curiosos tamen divinorum eloquiorum non fugiat, probabiliter dici posse mortuum pro omnibus Christum, qui ejus fidei sacramenta, sive servaturi, sive non servaturi suscipiunt. Pro servaturis quidem nulli potest esse ambiguum, pro non servaturis Apostolus idoneus auctor est illo testimonio, *Peribit in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est*. *1. Cor. 8.11.* Nec mirum, cum fides sine operibus otiosa sit, & multi vo- *Jac. 2.17.20.26.* cati, pauci vero doceantur electi. Verum hoc

D quidam velut blasphemum vehementer execrantur & damnant, quod derogetur plurimum redemptori, nisi generaliter omnes homines redemerit. Nos autem salva fide, hoc est quod suo sanguine Deus redemerit omnes quos voluerit, & nulli sint redempti, nisi quos ipse redemerit, ita causam in medio relinquimus, ut si quilibet eundem sanguinem redemptoris prodesse aliquid etiam perditis valeant demonstrare, non solum resistamus nihil, verum etiam libenter in eorum sententiam transeamus. Nam si Sol cæcos, quamquam non illuminet, tamen fovet, cur non potentior Sol, etsi non salvat suo merito excæcatos atque damnatos, tanti pretii merito minus puniat? Si tamen hoc admittat con-

E silii ejus benevolentia, cui canitur: *Suavis Dominus universis, & miserationes ejus super omnia opera ejus*. *Psal. 144.9.* Sed huic opinioni videtur Apostolus refragari, ubi ait: *Ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*. *Gal. 5.2.* Nam si nihil proderit Christus baptizatis, qui etiam Spiritum sanctum acceperint, sicut idem Apostolus declarat his verbis, *Ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei?* *Gal. 3.2.* si inquam nihil proderit Christus talibus baptizatis a fide resilientibus, quemadmodum proderit aliquid baptizatis, & relapsis in crimina nec correctis, & quibusque in infidelitate defunctis? Verum ne me irridendum & respuendum pronuntient, quibus placet omnes sive bonos sive malos indifferenter a Christo

redemptos, ponam unum quod cum eis faciat *Homil. 4. In Epist. ad Heb. c. 2. 9.* testimonium, & eos omnes ut opinor in gratiam reduxero. Joannes Constantinopolitanus, doctrina & sanctitate juxta insignis Episcopus, ut gratia Dei pro omnibus gustaverit mortem, quod supra jam posui, sic exposuit, qualiter gratia Dei pro omnibus gustaverit mortem, non pro fidelibus tantum, sed pro mundo universo. Et ipse quidem pro omnibus mortuus est. quid autem si non omnes credunt! ille quod suum erat implevit.) Eligat sane superioribus acuta

A consideratis unusquisque quod optimum ei Deus occulta inspiratione suggesserit, aut magistra ejus scriptura manifesta ratione protulerit. Hæc habui quæ de tribus non spernendis quæstionibus dicerem. atque utinam tam proficue, quam prolixe. Quæ si cognoscere non fastidierint studiosi, quamquam approbare non possint obtusam incultamque meam disputationem, tamen quando volentibus quod utile putavi benivole cognoscendum exposui, non improbabunt, credo, talem scilicet volentem prodesse devotionem.

SERVATI LUPI COLLECTANEUM
DE TRIBUS QUÆSTIONIBUS.

MUltis laudabiliter studiosis desiderantibus cognoscere ipsis auctorum verbis, quem exitum habeant quæstiones de prædestinatione ac libero arbitrio, nec non de redemptione sanguinis Christi, fideliter morem gessi, ut & pie quærentium eruditio largiente Dei gratia capiat incrementum, & diversa sentientium contradictio mitigetur. Nec aspernabitur benivolus & prudens Lector, si deseram per quos profeci & proficio doctores, vel si eorum assignatis obscurioribus sententiis aliquid lucis infundam, cum eorum honoris mecum habere debeat considerationem, & facillime possit advertere, non ostentationis vanitate, sed ostendendæ veritatis voto, me deprehensa monstrare. Jam itaque narratio propositum exequatur.

1. *De prædestinatione. Epist. 8. ad Episcopos Galliarum.* Cælestinus Papa beatum Augustinum his verbis commendat. Augustinum sanctæ recordationis virum, pro vita sua atque meritis, in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit. Quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros etiam a meis decessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, ut pote qui ubique cunctis & amori fuerit & honori.) Hic clarissimus doctor, sedis Apostolicæ tanto præconio laudatus, in libro ad Laurentium de fide, spe, & caritate, quem jam Episcopus & senex edidit, prædestinatos bonos & malos ita insinuat. Hæc sunt, *Enchiridii cap. 100. p. 110.* inquit, *magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus*, & tam sapienter exquisita, ut cum Angelica & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset, etiam per eamdem creaturæ voluntatem, qua factum est quod creator noluit, impleret ipse quod voluit, bene utens & malis, tamquam summe bonus, ad eorum damnationem, quos juste prædestinavit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benigne prædestinavit ad * gloriam.) ** in edit. ad gratiam.*

Idem in ultimo de Civitate Dei libro, quem jam Episcopus composuit, expresserat. Hæc, in- *Lib. xxii. cap. 24. sub finem.* quit, omnia miserorum sunt damnatorumque solatia, non præmia beatorum. Quæ igitur illa sunt, si tot & talia ac tanta sunt ista? quid dabit eis, quos prædestinavit ad vitam, qui hæc dedit etiam eis quos prædestinavit ad mortem?) In penultimo autem ejusdem tam elaborati & *Lib. xxi. c. 24. sub initium.* mirandi operis libro sic docuerat. Hæc causa, quæ fit ne nunc Ecclesia non oret pro malis Angelis, quos suos novit esse inimicos, eadem ipsa causa est, qua fiet ut in illo tunc judicio, etiam pro hominibus æterno igni cruciandis,

B quamvis perfecta sit sanctitate, non oret. Nunc enim propterea pro eis orat, quos in genere humano habet inimicos, quia tempus est pœnitentiæ fructuosæ. Nam quid maxime pro eis orat, nisi *ut det illis Deus*, sicut dicit Apostolus, *pœnitentiam, & resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur secundum ipsius voluntatem?* *2. Tim. 2. 25.* Denique si de aliquibus ita Ecclesia certa esset, ut qui sunt illi etiam nossent, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oraret, quam nec pro ipso. Sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus duntaxat hominibus inimicis suis in hoc corpore constitutis, nec tamen pro omnibus e-

C xauditur. Pro his enim solis exauditur, qui etsi adversantur Ecclesiæ, ita sunt tamen prædestinati, ut pro eis exaudiatur Ecclesia, & filii efficiantur Ecclesiæ. Si qui autem usque ad mortem habebunt cor impœnitens, nec ex inimicis convertentur in filios, numquid jam pro eis, id est pro talium defunctorum spiritibus orat Ecclesia? * Non. cur ita, nisi quia in parte jam ** in edit. Aug. abest non,* diaboli computatur, qui cum esset in corpore non est translatus ad Christum? Eadem itaque causa est, cur non oretur tunc pro hominibus æterno igne puniendis, quæ causa est ut neque nunc, neque tunc, oretur pro Angelis malis. quæ itidem causa est, ut quamvis pro homini-

D bus nunc vivis oretur etiam malis, tamen jam nec nunc oretur pro infidelibus impiisque defunctis. Nam pro defunctis quibusdam, vel ipsius Ecclesiæ, vel quorumdam piorum exauditur oratio; sed pro his, quorum in Christo regeneratorum, nec usque adeo vita in corpore male gesta est, ut tali misericordia judicentur digni non esse, nec usque adeo bene, ut talem misericordiam reperiantur necessariam non habere.)

Item in secundo ad Marcellinum libro, malos prædestinatos jam Episcopus ita scribit. Ut *Cap. xvii.* innotescat, inquit, quod latebat, & suave fiat

E quod non delectabat, gratiæ Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates, qua ut non adjuventur in ipsis itidem causa est, non in Deo, sive damnandi * vel prædestinati sunt propter ** in edit. Aug. abest. vel.* iniquitatem superbiæ, sive contra ipsam suam superbiam judicandi, ut eruditi filii sint misericordiæ.)

Item malos prædestinatos in libro De bono perseverantiæ, quem inter vel post libros Re- *Cap. xi.* tractationum edidit, sic sentit: Quibus non vult subvenire non subvenit, de quibus in sua prædestinatione, occulte quidem, sed juste, aliud

Rom. 9. 14. judicavit. non est enim iniquitas apud Deum.)
In eodem libro nomine præscientiæ significari
prædestinationem Apostolico testimonio confirma-
vit. *Non repulit*, inquit, *Deus plebem suam*
Cap. xviii. Rom. 11. 2. *quam præscivit*. Hoc quod ait præscivit, non
recte intelligitur nisi prædestinavit.) Quid au-
tem sit prædestinare, in superioribus ejusdem li-
bri taliter definierat, quod fideli est memoria
Cap. xvii. continendum. *Sine pœnitentia*, inquit, *sunt do-*
Rom. 11. 29. *na & vocatio Dei*. Namque in sua quæ falli
mutarique non potest præscientia, opera sua fu-
tura disponere, id omnino nec aliud quicquam
est * quam prædestinare.) De utrumque præ-
**in edit. Aug. abest quam.* destinatione, hoc est bonorum & malorum, non
dubitavit palam in populo prædicare. *Quia di-*
Joan. 17. 24. *lexisti*, inquit, *me ante mundi constitutionem* :
Aug. Tract. cxi, in Joan. in illo enim dilexit & nos ante constitutionem
mundi, & jam prædestinavit quid in fine factu-
rus est mundi. *Pater*, inquit, *juste, mundus te*
Joan. 17. 25. *non cognovit* : quia justus es, ideo te non co-
gnovit. mundus quippe ille damnationi præde-
stinatus merito non cognovit : mundus vero,
quem per Christum reconciliavit sibi, non meri-
to, sed gratia cognovit.)

In opere autem, quod ut * Prosper testis est,
In Chron. ad an. 433. ultimum contra Juliani libros, inter impetum
Wandalorum in ipso dierum suorum fine com-
posuit, gloriose in defensione Christianæ gratiæ
perseverans, sic loquitur. Quid te adjuvat quod
Oper. imperf. l. v. cap. lxiv. eos mihi objecisti, quos expectat Dei patientia
per pœnitentiam corrigendos, & ideo super il-
los oriri solem suum facit & pluit, cum ego
tibi hœdos sinistræ partis objecerim, quos usque
Matth. 5. 45. & 25. 33. in finem, sine pœnitentia victuros in impieta-
te & sceleribus suis, ac per hoc æterno sup-
plicio puniendos ignorare non potest præscius
omnium futurorum, nec ab eis abstinet bonum
creationis suæ quibus nec nasci expediret, nec
bonum nutritionis & vivificationis suæ, quan-
tum ei placuerit diuturnæ, quibus mori quan-
Matt. 26. 24. tocius expediret ? inter quos sunt certe pluri-
mi, qui si ex hac vita abriperentur infantes ;
secundum falsam vestram hæresim, penitus ab
omni, secundum autem catholicam fidem, a
damnatione gravissima tollerentur. Quid dein-
de illud est, quod in his sinistræ partis hœdis,
in Dei præscientia, quæ falli non potest, igni
perpetuo destinatis, multi sunt qui lavacro re-
generationis abluti, postea vel apostasia pereunt,
vel tam facinorose flagitioseque vivunt, ut ei-
Sap. 4. 11. dem sinistræ sine dubio deputentur, nec rapiun-
tur sicut quidam, ne malitia mutet intellectum
eorum, nec ut hoc eis Deus tam magnum be-
neficium non conferat, fatali necessitate pro-
hibetur, neque ut aliis conferat personarum acce-
ptione mutatur.)

Hæc de prædestinatione sanctus Augustinus.
Sed ne forte quis audiens malos prædestinatos,
arbitretur Deum auctorem perditionis eorum,
sicut est auctor salutis eorum quos prædestina-
vit ad gloriam, consideret quod idem Deus
Eccl. 7. 30. Adam rectum fecit, & in eo originaliter re-
ctos nos omnes condidit. Fuit enim Adam, ut
Lib. 7. in Luc. c. 15. v. 24. & apud Aug. oper. imperf. l. 1. cap. xlvii. & xlviii. ait beatus Ambrosius, & in eo fuimus omnes :
periit Adam, & in illo omnes perierunt.) Cum
itaque omnes recti essemus in Adam, illo abs-
que ulla necessitate peccante, sine dubio cor-
rupti sumus peccato, & divino damnati judi-
cio. Ex hac totius generis humani massa me-
rito damnata, cum fiunt vasa in honorem, hoc
est cum formantur electi, exuberat Dei miseri-
Rom. 9. 21. cordia, & sola ejus gratia corrupta salvatur
natura. Ergo & quod creantur, & quod sal-

A vantur Dei est, quorum alterum opificio, al-
terum ejus beneficio deputatur. Cum vero ex
eadem massa fiunt vasa in contumeliam, hoc
est non salvandi producuntur, nihil mirum vi-
deri debet, quia spontanei peccati merito dam-
nata est massa unde creantur. Quod ergo
creantur Dei est, quod damnantur ipsorum. Et
quis nesciat creationem cujuslibet rei, nedum
hominis, bonam esse, sponte vero commissæ
culpæ ultionem justam existere? Cum itaque bo-
nos prædestinatos audimus, creantem Deum,
& ex merito damnata massa, eos sua gratia li-
berantem intueamur: eum vero malos prædesti-
natos, item creantem eos Deum, & in merito
B damnata massa judicio relinquentem considere-
mus. & sic utrisque creationis bonum semper
nobis constabit, & vel in assumptis misericor-
dia, vel in relictis justitia eminebit. Neque
enim Deus quos condidit in perditionem impel-
lit, sed quos non liberat a perditione per gra-
tiam, relinquit in perditione, quam vel na-
scendo, vel postea vivendo meruerunt, per oc-
cultam, nec tamen reprehendendam justitiam.
Ita Deus, juxta beatum Apostolum, *cujus vult* *Rom. 9. 18.*
miseretur, & quem vult obdurat, qui omnia *Ps. 134. 6.*
quæcumque voluit fecit in cælo & in terra. Re- *Ps. 91. 16.*
ctus est autem Dominus Deus noster, & non est
iniquitas in eo. De his qui liberantur dictum est,
Nolite timere pusillus grex, quia complacuit pa-
C *tri vestro dare vobis regnum*. de his autem qui *Luc. 12. 32.* *Psal. 80. 13.*
relinquuntur, *dimisit eos secundum desideria cor-*
dis eorum : ibunt in adinventionibus suis.

Hunc sensum beatus Augustinus in memora-
to libro, quem ut ostendi ultimum fecit, his *Lib. 1. c. 128.*
verbis satis aperuit. Cum dicuntur, inquit, *Rom. 5. 18.*
omnes ex uno in condemnationem, ipsa massa
significatur, ex qua fiunt a figulo alia vasa in *Rom. 9. 21.*
honorem, id est quæ assumuntur in gratiam,
alia in contumeliam, id est quæ ad luendum
debitum relinquuntur. Ut filii gratiæ id sibi
donari sciant, quod si exigeretur non esset inju-
stum, ac sic non in se ipsis, sed in Domino
glorientur.) Et post paululum, refutans id quod
D Julianus scripserat, *Pietas explanavit & ratio*, *Ibid. c. 129.*
Deum meum neminem in contumeliam formare,
Si Deus tuus, inquit, in contumeliam neminem
format, non est ipse Pauli Apostoli Deus. ille
quippe de Deo vero dicebat, *O homo, tu quis* *Rom. 9. 20.*
es qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum
ei qui se finxit, quid me fecisti sic? an non ha-
bet potestatem figulus luti ex eadem massa aliud
quidem vas facere in honorem, aliud in contu-
meliam? Sed tu videlicet artifex magnus pro-
fers ex officina Pelagiana meliorem Deum, qui
nullum vas fecit in contumeliam.) Item post ali- *Cap. 130.*
quanta. Non abstinet Deus bonum formationis
suæ etiam ab stirpe damnata. Sed si tibi displi-
cet Deum creare quos damnet, contradic ei si
E potes, ne creet eos quos malos futuros, & in
malignitate usque in finem perseveraturos, &
ob hoc sine dubitatione damnandos esse præsci-
vit, aut ei suggere si videtur, ut tot millia
parvulorum non baptizatorum, quos novit per-
dite esse victuros, & in æternum ignem dam-
nante ipso cum diabolo ituros, rapi vetet ex hac
vita dum sunt innocentes & boni.) Et paucis
interpositis, Cum enim, inquit, te invidiose
dicere putaveris Deum creare quos damnet, co-
gita quanto invidiosius possit dicere alius simi-
liter, vane Deum regenerare quos damnet, cum
sit in ejus omnipotentiæ potestate, antequam
damnabiles fiant, eos de tentationibus morta-
lis vitæ hujus auferre. Si autem non potes ista

A dicere, nec Deo contradicere, nec illi sapien- *Rom. 11. 34.* tiæ tuum præbere consilium, *quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* desine nobis introducere alterum figulum, qui non facit vasa in contumeliam, & ab isto qui ea facit reprehendendo cohibe te, & agnosce te, quia ut te non implices hoc sacrilegio, *Rom. 9. 20.* ideo tibi dicit Apostolus, *O homo, tu quis es ut respondeas Deo?*) Recurramus posita contentione ad Apostolum Paulum, & obscurum locum ejus tanto auctore illustrante salubriter intelligamus. *Quod si volens Deus ostendere iram, & Rom. 9. 22.* *notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam.*

B Nam de his vasis iræ, & vasis misericordiæ, & sæpe alias, & in epistula ad Optatum Episcopum, *Epist. clxii. cap. 3.* quid sit sentiendum, idem auctor luculenter expressit. Cur autem, inquit, creantur etiam illi quos creator novit ad damnationem, non ad gratiam pertinere, beatus Apostolus *Rom. 9. 22.* tanto succinctiori brevitate, quanto majore auctoritate commemorat. Deum enim dicit, volentem ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, attulisse in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem, ut notas faceret divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quem superius dixerat, tamquam figulum luti, ex eadem massa facere aliud vas

C in honorem, aliud in contumeliam. Merito autem videretur injustum, quod fiunt inde vasa iræ ad perditionem, si non esset ipsa universa ex Adam massa damnata. Quod ergo fiunt inde nascendo vasa iræ, pertinet ad debitam pœnam: quod autem fiunt renascendo vasa misericordiæ, pertinet ad indebitam gratiam. Ostendit ergo Deus iram suam, non utique animi perturbationem, sicut est quæ ira hominis nuncupatur, sed justam fixamque vindictam, * quod ** edit. Aug. quia.* de stirpe inobedientiæ ducitur propago peccati atque supplicii; & *homo natus ex muliere*,

D *Job. 14. 1. sec. lxx.* sicut in libro Job scriptum est, *brevis est vita, & plenus iracundiæ*. ejus enim rei vas est quo plenus est, unde vasa iræ dicuntur. Ostendit & potentiam suam, qua bene utitur etiam malis, multa in illis naturalia & temporalia bona largiens, eorumque malitiam ad exercendos, & comparatione admonendos bonos accommodans: ut in eis discant agere gratias Deo, quod ab eis non suis meritis, qui * in eadem paria ** aliq. edit. Aug. in eadem massa.* fuerunt, sed illius miseratione discreti sunt. Quod maxime apparet in parvulis, de quibus cum per Christi gratiam renascuntur, & istam

E vitam in illa tenera ætate finientes in æternam transeunt & beatam, dici non potest quod libero discernantur arbitrio ab aliis infantibus, qui sine hac gratia in ipsius massæ damnatione moriuntur. Si autem hi soli crearentur ex Adam qui essent per gratiam recreandi, & præter illos qui in Dei filios adoptantur, nulli alii homines nascerentur; lateret beneficium quod donaretur indignis, quia nullis ex eadem damnabili stirpe venientibus debitum supplicium redderetur. Cum vero attulit in multa patientia vasa iræ quæ perfecta sunt in perditionem; non

A solum ostendit iram, & demonstravit potentiam suam, redhibendo vindictam, & bene utendo non bonis; sed etiam notas fecit divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ. Ita enim quid sibi præstetur discit gratis justificatus, dum non suo merito, sed gloria largissimæ Dei misericordiæ discernitur a damnato, cum quo eadem justitia fuerat & ipse damnandus. Tam multos autem creando nasci voluit, quos ad suam gratiam non pertinere præscivit, ut multitudine incomparabili plures sint eis, quos in sui regni gloriam filios promissionis prædestinare dignatus est; ut etiam ipsa rejectorum multitudine ostenderetur, quam nullius momenti sit apud Deum justum, quantalibet numerositas justissime damnatorum.

B Atque ut hinc quoque intelligant qui ex ipsa damnatione redimuntur, hoc fuisse debitum massæ illi universæ, quod tam magnæ parti ejus redditum cernerent, non solum in eis qui originali peccato multa addunt malæ voluntatis arbitrio, verum etiam in tam multis parvulis, qui tantummodo vinculo peccati originalis obstricti, sine gratia mediatoris ex hac luce rapiuntur. Tota quippe ista massa justæ damnationis reciperet debitum, nisi ex ea faceret, non solum justus, sed etiam misericors figulus, alia vasa in honorem, secundum gratiam, non secundum debitum, dum & parvulis subvenit, quorum nulla merita dici possunt, & majores prævenit, ut habere aliqua merita possint.)

C Prædestinatos malos in opere beati Augustini *Adversus Pelagianos libro III. in fine.* ad Marcellinum clarissimus auctor Hieronymus legit, & id opus non solum non reprehendit, verum etiam magnis laudibus extulit. Verba ejus hæc sunt. Scripsit dudum vir sanctus & eloquens Episcopus Augustinus ad Marcellinum, qui postea sub invidia tyrannidis Heraclianæ ab hæreticis innocens cæsus est, duos libros de infantibus baptizandis contra hæresim vestram, per quam vultis asserere baptizari infantes, non in remissionem peccatorum, sed in regnum cælorum. Tertium quoque ad eundem Marcelli-

D num, contra eos qui dicunt idem quod vos, posse hominem sine peccato esse, si velit, absque Dei gratia. Unde supersedendum huic labori censeo, ne dicatur mihi illud Horatii

— *in silvam ne ligna feras*.

Aut enim eadem dicemus ex superfluo, aut si nova voluerimus dicere, a clarissimo ingenio occupata sunt meliora.)

* Idem doctor alio verbo sensum prædestina- a tionis expressit in explanatione primi Psalmi: *Qui autem non credit*, inquit, *jam judicatus est*. jam enim præjudicatus ad pœnam est.)

E Et post pauca. *Non resurgunt*, inquit, *impii in judicio*. non resurgunt ut judicentur, quia jam judicati sunt. qui enim non credit in me jam judicatus est.)

Item in Dialogo. Aliud est cædere magistri *Lib. 1. adversus Pelagianos post medium.* & parentis affectu, aliud contra adversarios crudeli animo desævire. Quam ob causam & in primo Psalmo canit, quoniam non resurgunt impii in judicium. jam enim in judicium præjudicati sunt.) Idem in explanatione Esaiæ Pro- *Cap. 24. 1.* phetæ, Pro dissipata terra LXX. corruptam urbem interpretati sunt. & pro afflicta facie il-

---

a * *Idem doctor*) Hæc sententia in commentariis in Psalmos quæ aliqui post Servatum Lupum Hieronymo adscripserunt, ita legitur, *non dixit quia non resurgunt, sed quia in judicio non resurgunt: jam enim de his præjudicatum est.*

lius,

lius, id est terræ, iidem transtulerunt, & revelabit faciem ejus, ut procedant mortui de sepulcris suis: sive nudabit eam, ut omnia opera ejus proferantur in publicum, & dispergantur habitatores in diversa loca, præmiis vel suppliciis destinati.)

Non contemnendus auditor ejusdem Hieronymi Philippus, in expositione sententiæ beati Job, *Antequam dies ejus impleantur peribit.* Tunc dies, inquit, uniuscujusque impleri dicitur, cum bonorum hominum ac malorum retributio venerit. Hic ergo homo, sive diabolus, ante perspicuæ sententiæ diem, quam [a] ei Dominus in futuro judicio daturus est, præscitus in prædestinatione peribit, sicut & de incredulis Propheta dicit, *non resurgent impii in judicio*, vel Dominus ait in Evangelio, *qui autem non credit jam judicatus est.*)

Philippus. Job. 15. 32.

Sanctus Papa Gregorius prædestinatos malos pressiore adhuc verbo insinuat. Leviathan, inquit, ille, qui cum membris suis æternis est cruciatibus deputatus, & dolus in manu ejus diligitur, & in collo ejus fortitudo demoratur, hoc quod temporaliter perversa contra bonos voluntate desiderat, perversiore facultate consummat: ut tanto ei de adversitate in præsenti nihil obstet, quanto ei in posterum de prosperitate nihil remanet.) Eadem tamen prædestinatio vel deputatio, quemadmodum sit intelligenda exponens in Moralibus, *Non quasi*, inquit, *crudelis suscitabo eum. quis enim resistere potest vultui meo, & quis ante dedit mihi ut reddam ei?* aperte insinuat. Non eum, inquit, quasi crudelis suscito, quia de ejus fortitudine, & electos meos potenter eripio, & rursum reprobos non injuste sed rationabiliter damno, id est, & eos quos benigne eligo eripere mirabiliter possum, & eos quos respuo non injuste derelinquo.) Et post aliquanta, Miro modo, inquit, æquus omnibus conditor, & quosdam prælegit, & quosdam in suis reprobis moribus juste derelinquit.) Item in Moralibus exponens, *Si destruxerit, nemo est qui ædificet. si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.* Omnipotens, inquit, Deus humanum cor destruit cum relinquit, ædificat dum replet. Neque enim humanam mentem debellando destruit, sed recedendo, quia ad perditionem suam sufficit sibi dimissa.) Item post aliquanta. *Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.* quia sicut nemo obsistit largitati vocantis, ita nullus obviat justitiæ relinquentis. Includere itaque Dei, est clausis non aperire. Unde & ad Moysem dicitur de Pharaone, *ego obdurabo cor ejus.* Obdurare quippe per justitiam dicitur, quando cor reprobum per gratiam non emollit.)

Lib. xxxiv. cap. 21.

Lib. xxxiii. cap. xx.

Cap. eod.

Job. 12. 14. Moral. lib. xi. cap. 8.

Cap. eod.

Idem in explanatione Evangelicæ sententiæ, *In viam gentium ne abieritis.* Subtili, ait, occultoque judicio a quorumdam auribus prædicatio sancta subtrahitur, quia suscitari per gratiam non merentur. Unde necesse est, fratres carissimi, ut in omni quod agimus, omnipotentis super nos Domini consilia occulta timeamus: ne dum mens nostra exterius fusa a sua se voluntate non revocat, intus contra eam judex terribiliter adversa disponat. Quod bene Psalmista intuens ait, *Venite & videte opera Domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum.* Vidit namque, quod alius misericorditer vocatur, alius justitia exigente repellitur. Et quia alia parcendo Dominus, alia irascendo disponit, expavit quod penetrare non potuit, & quem non solum investigabilem in quibusdam suis sententiis, sed etiam inflexibilem vidit, terribilem in consiliis esse memoravit.)

Homil. 10. in Evang. Matth. 10. 5.

Psal. 65. 5.

[b] Beda divinis literis impense doctus, bonos malosque prædestinatos, exponens illud Genesis, *Surgite, egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui*, indubitanter asserit. Quod ostium, inquit, Loth occluserunt Angeli, ne vel ipsum, vel aliquem de domo ipsius possent ad perdendum rapere Sodomitæ, patenter insinuat, quia nullum de electis Dei perditura est impietas & persecutio reproborum, dicente Domino de ovibus suis, *Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea:* Quod item Loth, facultate ab Angelis data, nullam de civibus perfidis, ne de suis quidem cognatis, sive amicis, tametsi multum conatur, potuit ad salutem revocare, significat quod nullius labor hominis ad numerum prædestinatorum, qui ante constitutionem mundi electi sunt a Domino, vel unam possit animam adjicere. Novit enim Deus qui sunt ejus. Verum etsi nostram fragilitatem qui ad electorum sortem pertinent latet, non tamen ab agenda cura nostræ salutis cessandum, nec ab instruendis proximis lingua est continenda: sed ad exemplum beati Loth, & nobis caste vivendum, & errantium quoque correctioni officium pietatis impendendum. Constat enim, quod etsi prædestinatos ad interitum salvare nequimus, nostræ tamen benignitatis, quam erga illorum salutem impendimus, mercedem non perdimus.)

Gen. 19. 14.

Joan. 10. 28.

2. Tim. 2. 19.

Sanctus Fulgentius, Ruspensis Provinciæ Africanæ Episcopus; ut scribit Joannes Romanæ Ecclesiæ Diaconus; in libro ad Petrum de regula veræ fidei, de prædestinatis hoc modo disseruit. Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnes quos vasa misericordiæ gratuita bonitate Deus facit, ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos a Deo. neque perire posse aliquem eorum quos Deus prædestinavit ad * regnum, nec quemquam eorum quos Deus non prædestinavit ad vitam, ulla posse ratione salvari. Prædestinatio enim illa gratuitæ donationis est præparatio, qua nos Apostolus ait prædestinatos in adoptionem filiorum Dei per Jesum Christum in ipsum.

S. Fulgentius.

De fide ad Pet. c. 35. edit. an. 1624.

** edit. regnum cælorum.*

Item Fulgentius in libro ad Monimum, sensum beati Augustini de prædestinatis ad interitum his verbis expressit. Nihil aliud, inquit, accipiendum existimo in illo sancti Augustini sermone, quo ad interitum quosdam prædestinatos firmat, nisi ad interitum supplicii, non delicti: neque ad malum quod injuste admittunt, sed ad cruciatum quem justissime patientur; nec ad peccatum, quo primæ resurrectionis beneficium, aut non accipiunt, aut amittunt, sed ad tormentum quod illis propria iniqui-

Lib. 1. cap. 2.

---

a * *Quam ei Dominus*) In edit. Philippi ita legitur, *quam eis dominus in judicio futuro daturus est, præsciti in prædestinatione peribunt.*

b * *Beda divinis literis doctus*) Hoc idem testimonium auctor libri de tribus epistolis, cap. vii. recitat integrum, & attribuit sancto Ecclesiæ doctori Bedæ presbytero exponenti locum Genesis cap. xix. de ereptione Loth ex interitu Sodomorum: non reperitur tamen in ea quæ nunc extat Bedæ expositione seu commentario in illud caput Genesis.

tas male parit, & æquitas divina bene retribuit: nec ad mortem animæ primam, in qua nascuntur parvuli, vel in quam, sicut beatus *Jac. 1. 14.* Jacobus dicit, concupiscentia sua abstracti & illecti recidunt criminosi, sed ad mortem secundam, quam necesse est patiantur, retribuente justissimo judice, seu qui ante perceptam gratiam baptismi discedunt de sæculo, sive qui in *2. Cor. 6. 1.* vacuum gratiam Dei recipientes, post acceptum baptismum, usque in finem præsentis vitæ, malunt servi esse peccati, nec volunt dum tempus est acceptabile, & dies salutis, converti a via sua mala ut vivant: & ignorantes quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam eos adducit, *Rom. 2. 4.* ipsi secundum duritiam suam, & impœnitens cor, thesaurizant sibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei.)

Joannes Diaconus E. R. Cap. 1. 9. [a] * Item Joannes Ecclesiæ Romanæ Diaconus, prædestinatos malos, sermonibus beati Augustini expressit, volens ostendere, quid significet illud Genesis, *Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum unum, & appareat arida*. Quid est, inquit, arida? In Ecclesia arida vocatur omnis anima sitiens Dominum. Segregatæ sunt enim aquæ, & apparuit arida. Mare hoc sæculum est, & aquæ quæ sunt amaræ segregatæ sunt, & congregatæ in congregatione una, id est prædestinatæ in unum finem, quo dirigit Deus omnipotens quos separat a sanctis.)

Isidorus Lib. II. c. 21. Isidorus Episcopus in libro sententiarum. Gemina est, inquit, prædestinatio, sive electorum ad requiem, sive reproborum ad mortem.) Hunc tamen quidam reprehendendum putant, quod geminam, hoc est duplicem prædestinationem solus introduxerit, cum simplex Dei natura simplici, hoc est una, prædestinatione secundum eos bonos malosque complexa sit. Qui si intueantur, alios esse qui ad dexteram gratia statuuntur, alios qui ad sinistram justitia relinquuntur, tametsi sit ut volunt simplex prædestinatio, duplicem ejus non negabunt effectum: cum aliud sit debitam pœnam luere, aliud gratuitam gloriam reportare. nec docto viro verbi calumniam ulterius nisi contentione impudentissima commovebunt. A qua tamen ut tandem aliquando conquiescant, & docturi prius ad doctores accedant, docendi non judicaturi, recenseant sententiam Dei ad beatum Job, *Numquid nosti*, loquit, *ordinem cæli & pones rationem ejus in terra*? & beatum Gregorium, & summe doctum, & mire facundum, in ejus explanatione prædestinationes plurali numero posuisse invenient. Ordinem, inquit, cæli nosse, est supernarum dispositionum occultas prædestinationes videre: rationem vero ejus in terra ponere, est ante humana corda talium secretorum causas aperire.) *Job. 38. 33. Moral. lib. xxix. cap. xxiii.*

II. De libero Arbitrio. In Enchiridio cap. xxx. De libero arbitrio, beatus Augustinus in libro ad Laurentium, quid sit sentiendum his verbis ostendit. Libero arbitrio male utens homo, & se perdidit, & ipsum. Sicut enim qui se occidit, utique vivendo se occidit, sed se occidendo non vivit, nec seipsum poterit resuscitare cum occiderit: ita cum libero * peccaret arbitrio, victore peccato amissum est & liberum arbitrium. *A quo enim quis devictus est, huic & servus addictus est*. Petri certe Apostoli est ista ** edit. Aug. Peccaretur. 2. Petr. 2. 19.*

A sententia, quæ cum vera sit, qualis quæso potest servi addicti esse libertas, nisi quando eum peccare delectat? Liberaliter enim servit qui sui domini voluntatem libenter facit, ac per hoc ad peccandum liber est qui peccati servus est. unde ad juste faciendum liber non erit, nisi a peccato liberatus, esse justitiæ cœperit servus. Ipsa est vera libertas propter recti facti * licentiam, simul & pia servitus propter præcepti obedientiam. Sed ad bene faciendum ista libertas unde erit homini addicto & vendito, nisi eum redimat cujus illa vox est, *si vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis*. Quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quisquam de libero arbitrio in bono glorietur opere, qui nondum est liber ad operandum bene? ** f. libentiam. Joan. 8. 36.*

B Nisi se vana superbia inflatus extollat, quam cohibet Apostolus dicens: *Gratia salvi facti estis per fidem*. Et ne ipsam sibi saltem fidem sic arrogarent, ut non intelligerent divinitus esse donatam, sicut idem Apostolus alio loco se dicit ut fidelis esset misericordiam consequutum; hic quoque adjunxit atque ait, *& hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne forte quis extollatur*. & ne putarentur fidelibus bona opera defutura, rursus adjecit, *ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*: *Ephes. 2. 8. Cap. xxxi. 1. Cor. 7. 25. Ephes. 2. 10.*

C Tunc ergo efficimur vere liberi, cum Deus nos fingit, id est format & creat, non ut homines quod jam fecit, sed ut boni homines simus, quod nunc gratia sua facit, ut simus in Christo Jesu nova creatura, secundum quod dictum est, *cor mundum crea in me Deus*. Neque enim cor ejus, quantum pertinet ad naturam cordis humani, non jam creaverat Deus. Item ne quisquam, etsi non de operibus, de ipso glorietur libero voluntatis arbitrio, tamquam ab ipso incipiat meritum, cui tamquam debitum reddatur præmium bene operandi ipsa libertas, audiat eundem gratiæ præconem dicentem: *Deus enim est qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate*. *Galat. 6. 15. Psal. 50. 12. Cap. xxxii. Philip. 2. 13.*

D & alio loco, *Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei*. cum procul dubio, si homo ejus ætatis est ut ratione jam utatur, non possit credere, sperare, diligere, nisi velit, nec pervenire ad palmam supernæ vocationis Dei, nisi voluntate cucurrerit. quomodo ergo *non volentis, neque currentis*, nisi quia & ipsa voluntas, sicut scriptum est, *a Deo præparatur*?) *Rom. 9. 16.*

Item in libro de correptione & gratia. Liberum, inquit, arbitrium, & ad malum, & ad bonum faciendum, confitendum est nos habere, *Cap. 1.*

E Sed in malo faciendo liber est quisque justitiæ servusque peccati: in bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo qui dixit, *si vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis*. Nec ita ut cum quisque fuerit a peccati dominatione liberatus, jam non indigeat sui liberatoris auxilio: sed ita potius ut ab illo audiens, *Sine me nihil potestis facere*, dicat ei & ipse, *Adjutor meus esto, ne derelinquas me*.) Item post multa, Liberum, inquit, arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parvum est, nisi adjuvetur ab omnipotente bono.) *Joan. 8. 36. Joan. 15. 5. Psal. 26. 9.*

Item in libro De bono perseverantiæ. *Cap. 11.*

---

a * *Item Joannes*) Hinc satis videtur constare, uti notavit v. c. Baluzius, hujus Joannis esse Expositionem in Heptateuchum nondum typis editam, de qua Sirmondus in præfatione ad Rufini librum *de fide*.

Qui non iosertur in tentationem, non discedit a Deo. non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii quales nanc sunt, peccato resistere, * quud tamen fuerat in homine anteqaam caderet.)

**in edit. Aug. abest quod tamen.*

Oper. imperf. lib. 10. cap. 21.

Idem auctor io memorato opera contra Julianum. Hominis, inquit, liberum arbitrium congenitnm, & omnino inamissibile, illud est quo beati asse omnes volunt, etiam ii qui ea nolnnt quæ ad beatitudinem ducunt. Item post multa. Quid sic fugit natnra at miseriam? quid sic appetit ut beatitudinem? Denique liberum arbitrium quod de bae re babemus, ita nobis naturaliter insitnm est, ut nulla miseria nobis possit auferri, quod miseri esse nolumus, & volumus esse beati: usque adeo ut etiam ipsi qui male viveodo snnt miseri, male vivere quidem velint, noliut tamen esse miseri, sed beati. Hoc est illud arbitrium in nostris mentibus immobiliter fixum, non quo bene agere volumus; nam id bumana iniquitate potuimus amittere, & gratia possnmus divina recipere; sed liberum arbitrium, quo beati asse volumus, & miseri nolamns, nec miseri possunt amittere, nec beati. Item post pauca. Hoc arbitrinm liberum adjuvatne per Dei gratiam, ut quod naturaliter volumus, hoc est beate vivere, bene vivendo habere possimus.) Quod reatus peccati regeneratione, boc est baptismate sulvatur, conflictus tamen ejus adhuc maneat, in eodem opere memoratus auctor axpressit. Quid litigas, inquit, de concupiscentia litigante, hoc est de lege in membris repugnante legi mentis? Lex peccati dicitur, qnia suadet peccata, atqae, ut ita dixerim, jubet, & si ei mente serviatur, sine excusatione peccatur. Peccatum dicitur ipsa concupiscentia, quia peccato facta est, appetitqae peccare. Reatus ejus regeneratione solutus est, conflictus ejus ad agonem relictus est. Malnm ejns clarum est. non viribus nostræ voluntatis, ut putas, huic obsistimus, nisi divinitus adjnvemur. Debellandum boc malum est non negandum, vincendum est non defendendam.) Item post rerum aliarnm amplissimam disputationem. Tam, inquit, malignum est hoc sæculum, ut nisi exitam hinc fuerit, promissa requies nobis adesse non possit. Quamvis per prævaricationem primi hominit, labor posteris ajus advenerit, tamen etiam reatu prævaricationis illins qnem traximns jam soluto, ut fidei exerceatur examen, labur remanet ad certamen. Oportet enim nos certara cum vitiis, & In ipso certamine laborare, donec donetur nobis adversarium noo habere. Quapropter ut boni prælíatores perducantur ad præmia, supplicia vertuntur in prælia. Parvulorum quoqne suluto reatu originaliter, propterea labores manent, quamvis ax ipso reatu doceantur exorti, qaia etiam sic Deo placuit fidem probare majoram. A quibus eoim offeruntur ut regenerentur, qualia & qnanta fides esset rerum invisibiliam, si visibilis remuneratiu continuo sequeretur, ac non potius, dilata requie quæ promittitnr, ageretur fidei negotium cnm corde, non cum oculis, ac sic futurum sæculum, ubi nulli labores erunt, quod noudum videtur, & crederetur sincerius & desiderabilius quæreretur! ac per hoc Deus labores nostros, id est pœnas nostras, ad atilitates nostras mirabili benignitate convertit.) Item in eodem opere. Quoniam post pristinam ruinam, inquit, tam gravem, ut in hujus mortalitatis miseriam caderemus, pelus Dens nos certare voluit, donans nobis ut ejus agamus spiritu, & mortificemus opera carnis, atqua ipso dante victoriam per dominum nostrnm Jesum Christum

Lib. 1, c. lxxi.

Lib. vi. cap. xxix.

Lib. 21, c. 20.

A in æterna cum illo postea pace regnemus: profecto nisi Deus adsit, nemu est idoneus certare cum vitiis, ne sine certamioe pertrahatur ab eis, aut ne jam certans in ipsa eorum conflictatiooe vincatur. Ideo in hoc agone magis nos Deus voluit urationibus certate quam viribus, quia & ipsas vires, quantas bic habere nos competit, ipse submioistrat certantibus quem rogamus. Si ergo ii, quorum contra carnem jam spiritus concupiscit, ad singulos actus indigent Dei gratia ne vincantur, qualem libertatem voluntatis habere possunt, qui nondum de potestate eruti tenebrarum, dominaote iniquitate, nec certare cœperunt, aut, si certare voluerant, nondum B liberatæ voluntatis servitute vincuntur?) Item in libra Retractatiunum priore: Perfectio, ioquit, boni est, ut nec ipsa concupiscentia peccati sit in homine. cui quidem, quando bene vivitur, non coosentit voluntas, verumtamen non perficit bonum, qaia inest adbuc concupiscentia cui repugnat voluntas. Cujus concupiscentiæ reatus in baptismate solvitur, sed infirmitas manet, cui, donec sanetur, omois fidelis qni bene proficit studiosissime reluctator.)

Cap. 3.

Alterum lumen tractatorum Hieronymus in Dialogo, Noo ideo, inquit, peccavit Adam, quia Deus hoc futarum noverat, sed præscivit Dens quasi Dens, quod ille erat propria voluntate facturus.) Itam post aliquanta. Dominus, C inquit ad discipulos, *Ega sam vitis, vos rami. qai manet in me, & egoin eo, iste* * *afferet fructum maltam, quia sine me nihil potestis facere.* Sicut rami & folia vitium ilico contabescunt eum fuerint a matrice præcisa, ita omois hominum fortitudo marcescit & deperit, si a Dei auxilio deseratur. *Nema*, inquit, *potest venire ad me, nisi pater qai misit me traxerit eam.* Quando dicit, nemo potest venire ad me, frangit superbientem arbitrii libertatem, quod etiam si velit ad Christum pergere, nisi fiat illud quod sequitur, pater mens cælestis traxerit eum, nequicquam cupiat & frustra nitatur. Simal & hoc animadvertendum, quod qui trahitur non sponte D currit, sed aut retractans, aut tardus, aut invitus adducitur. Qui non potest suis viribus & labore venire ad Jesum, quomodo potest omnia simul peccata vitare, & vitare in perpetuum?)

L. 3. adversus Pelagianos, ante med.

Joan. 15. 5

**edit Hieron. affert.*

Joan. 6. 44.

Cælestinus etiam Papa, magnis annumerandus doctoribus, de libero arbitrio, ut tantum Pontificem decuit, universos instituit. Ex ajus decretis verba bæc sunt: In prævaricatione, inquit, Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse clarum est, * & neminem de profundo illius ruinæ posse consurgere, nisi eum gratia miserentis Dei erexerit.) Item. Neminem etiam, inquit, baptismatis gratia renovatom idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad vincendas carnis concupi- E scentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit.) Item, quod nemo nisi per Christum libero bene utatnr arbitrio. Hinc & Innocentium Papam adbiber testem posita ejus senteotia. Adverte tandem, o pravissimarum meotium perversa doctrina, quod primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frænis ejus utitur, in prævaricationem præsumptione concíderit. Nec ex bac potuit erai, nisi ei providentia regenerationis statum pristinæ libertatis Christi Domini reformasset adventus.) Item Cælestinus, quod omnia studia, & omnia opera ac merita Sanctorum, ad Dei gloriam laudemque referenda sunt, quia nemo ei aliunde placet,

Post epist. Cælestini c. 1.

**Hic additur clarum est.*

Cap. III.

Cap. 10. Innocentius in epist. ad Milevitanum Concilium.

Cap. VI.

oisi ex eo quod ipse donaverit.) Item, quod *Cap. VI.* ita Deus in cordibus homioum, atque io ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia non nisi per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus.) Item, *Cap. VII.* Quisquis dixerit, ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere jubemur per liberum arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possemus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, sine me difficilius potestis, sed sine me nihil potestis facere.) *Carthaginensis synodi decret. c. III.*

Sanctus quoque Papa Gregorius, bonis omnibus, Latini sermonis capacibus, sueque doctrinæ pie studiosis, plurimum collaturus, humaoi arbitrii proprietatem subtiliter, ac suavitate solita, Homilia nona in Ezechielem expressit: *Audivi*, inquit, *vocem loquentis, & dixit ad me, Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum.* ubi adhuc subditur, *Et ingressus est in me Spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me super pedes meos.* Ecce divina vox jacenti Prophetæ jussit ut surgeret. Sed surgere omnioo non posset, nisi io hunc omoipotentis Dei spiritus iotrasset. quia ex omnipotentia Dei gratia ad bona opera conari quidem possumus, sed hæc implere non possumus, si ipse non adjuvat qui jubet. Sic Paulus cum discipulos admoneret dicens, *Cum metu & tremore vestram ipsorum salutem operamini*, ilico quis in eis hæc ipsa bona operaretur adjunxit dicens, *Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Hinc est quod ipsa veritas discipulis dicit, *sine me nihil potestis facere.* Sed in his considerandum est, quia si bona nostra sic omnipotentis Dei dona sunt ut in eis aliquid nostrum non sit, cur nos quasi pro meritis æternam retributionem quærimus? si autem ita nostra sunt, ut dona Dei omoipotentis non sint, cur ex eis omnipoteoti Deo gratias agimus? Sed sciendum est, quod mala nostra solummodo nostra suot, bona autem nostra, & omnipotentis Dei sunt, & nostra: quia ipse adspirando nos prævenit ut velimus, qui adjuvando subsequitur ne inaniter velimus, sed possimus implere quæ volumus. Præveniente ergo gratia, & bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est fit meritum nostrum. quod bene Paulus brevi sententia explicat dicens: *Plus illis omnibus laboravi.* qui ne suæ videretur virtuti tribuisse quod fecerat, adjunxit, *non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Quia enim cælesti dono præventus est, quasi alienum se a bono suo opere agnovit dicens, *non autem ego*: sed quia præveniens gratia liberum in eo arbitrium fecerat * in bono, quo libero arbitrio eamdem gratiam est subsequutus in opere, adjunxit, *sed gratia Dei mecum.* ac si diceret, in bono opere laboravi, non ego, sed & ego. In eo enim quod solo Domini dono præveotus sum, non ego: in eo autem quod donum voluntate subsecutus sum, & ego.)

*In principio. Ezech. 2. 1. — Philip. 2. 12. — Joan. 15. 5. — 1 Cor. 15. 10. — * edit. Greg. in bonum.*

III. De Sanguine Christi. *In Enchiridio cap. lxi.*

Pro quibus effusus sit & quos redemerit sanguis Domini, sanctus Augustinus in libro ad Laurentium his verbis declarat. Hæc quæ in sanctis Angelis & virtutibus Dei est Ecclesia, tunc nobis sicuti est ionotescet, cum ei conjuncti fuerimus in finem, ad simul habendam beatitudinem sempiternam. Ista vero quæ ab illa peregrinatur in terris, eo nobis est notior, quod in illa sumus, & quia homioum est, quod & nos sumus. Hæc sanguine mediatoris nullum habentis peccatum, ab omni est redempta peccato. Ejus vox est, *Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum.*) In Ecclesia enim quæ sanguine mediatoris nullum habentis peccatum, ab omoi est redempta peccato, intelligit esse omnes, qui Apostolico testimonio comprehenduntur, quod est pro nobis omnibus tradidit eum. *Rom. 8. 32.*

Item idem auctor in opere memorato contra Julianum. Redimuntur, inquit, quicumque redimuntur ab eo qui venit quærere quod perierat. qui & antequam veniret in carne, per ipsam fidem redemit, qua credebatur esse venturus. Redimuntur autem in libertatem beatitudinis sempiternam, ubi peccato jam servire non possint.) Et manifestissime explanans populo sancti Evangelii locum secundum Joanoem, *vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.* Quomodo, ait, istis dixit, *non estis ex ovibus meis?* quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos.) *Lib. XI. c. XI. — Tractatu 48. in Joan. Joan. 10. 26.*

Item ad Pollentium libro priore. Sicut omnis, inquit, qui Christi sanguine redemptus est homo est, non tamen omnis qui homo est etiam sanguine Christi redemptus est: ita omne quod non licet, non expedit, nec tameo omne quod non expedit, etiam non licet.) Beatus quoque Hieronymus commentario in Matthæum, se idem sentire manifestat his verbis. *Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Nota quod crebro diximus, eum qui ministrat filium appellari hominis, & dare animam suam redemptionem pro multis, quando formam servi accepit, ut pro mundo sanguinem funderet. Et non dixit dare animam suam redemptionem pro omnibus, sed pro multis, id est pro his qui credere voluerint.) Quod cautissime doctor celeberrimus vidit de qualibuscumque fidelibus intelligendum, propter illud, *peribit in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est.* propter illud etiam: *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus*: Necnon & propter illud: *Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est?* Et quæcumque similia scrutatores pii valent in divinis eloquiis invenire. Sensum Hieronymi Beda io explanatione Marci verbis ipsius ponit, cum & *filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret.* Nota, inquit, quod crebro diximus, eum qui ministraret filium appellari hominis, & dare animam suam redemptionem pro multis, quando formam servi accepit, ut pro mundo sanguinem funderet. Et non dixit, dare animam suam redemptionem pro omnibus, sed pro multis, id est, pro his qui credere voluerint.) Item Hieronymus edisserens illud Psalmi, *Vendidisti populum tuum sine pretio.* Usque nunc, inquit, de se locuti sunt martyres, nunc de Judæorum populo dicunt, quibus dictum est in peccatis vestris venditi estis. & ideo sine pretio, quia non est effusus agni sanguis pro eis.

De conjugiis adulterinis, cap. XV. — Matt. 20. 28. — 1. Cor. 8. 11. — Rom. 6. 3. — Hebr. 10. 28. — Lib. IV. c. X. Marc. 10. 45. — Psal. 43. 13.

Sanctus Gregorius Papa in Moralibus exponens locum illum, *non computentur in diebus anni*, eundem seorsum asserit his verbis. Annum prædicationem supernæ gratiæ non inconvenienter accipimus: quia sicut in anno congestis diebus tempus perficitur, ita in superna gratia virtutum multiplex vita completur. Potest per annum etiam multitudo iotelligi redemptorum: quia *Lib. IV. c. XI. Job. 3. 6.*

ficut ex dierum multitudine annus ducitur, ita ex collectione bonorum omnium illa electorum innumerabilis universitas expletur.)

Nec mirandum, duo clarissima lumina doctorum, beatum Augustinum & Hieronymum, & post illos Gregorium & Bedam, in hoc sensu inveniri, cum eorum doctrina ex Evangelica pendeat auctoritate. In qua quidem apud Matthæum sic invenitur: *Bibite ex hoc omnes. hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. (Matt. 26. 28.) Apud Marcum autem, *hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis fundetur*. (Marc. 14. 24.) Apud Lucam vero, *hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Unde concordantes Lucæ, cum rem divinam agimus, in prece, hic est calix sanguinis mei novi & æterni testamenti mysterium fidei qui pro vobis, concinentes autem Matthæo & Marco addimus, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Joannes tamen Constantinopolitanus Episcopus, explanans (Homil. 4. in Hebr. 2. 9.) locum illum epistolæ ad Hebræos, qualiter gratia Dei pro omnibus gustaverit mortem, Non pro fidelibus tantum, inquit, sed pro mundo universo. & ipse quidem pro omnibus mortuus est: quid autem si non omnes credunt? ille quod suum erat implevit.) Verum hanc intelligentiam divinis non roboravit eloquiis. Faustus etiam quidam, ex Abbate Lerinensis Regensis Galliæ Episcopus, de his rebus, hoc est

A de Prædestinatione, & libero arbitrio, & sanguinis Christi redemptione, longe diversa superioribus præcellentissimis auctoribus scripsit. Sed intelligentius inspecta divinorum eloquiorum integritas errandi occasionem penitus abstulit, & reverentissimus Papa Gelasius cum xx. Episcopis viris eruditissimis statuens qui scriptores essent vel non essent recipiendi, post approbationem Augustini, & amplissimas laudes Hieronymi, memoratum Faustum ab auctoritate his verbis removit, Opuscula Fausti Regensis Galli apocrypha.

B Nos igitur incorruptum sanctarum scripturarum sequentes intellectum, & Apostolicæ sedis gravitatem suspicientes, quid aliud dicamus, nisi, taceat Faustus, & similiter sentientes loquantur cum suis consortibus Hieronymus & Augustinus? Scilicet illius proverbii recordantes, conticescant ranæ dum cælum tonat. Atque ut hunc nostrum laborem fructuosum ceteris relinquamus, illud semper memoria tenendum de reprobis monemus, *Qui elongant se a te peribunt*: de electis vero, *in omni gente qui timet Deum, & facit voluntatem ejus, acceptus est illi*.

C Et ut ab illis Dei gratia separati, istis eisdem Dei gratia sociemur, assiduis precibus communiter implorandum. Nam qui parvulis regeneratis, moxque vita excedentibus, ineffabili pietate beatitudinem largitur, etiam eorum saluti benigne prospexit, quibus perfecte in se sperare donavit.

SERVATI LUPI
AD CAROLUM CALVUM REGEM
EPISTOLA.

Domino glorioso Regi Carolo sincere fidelis Lupus.

DUdum in urbe Biturigum quæsistis de prædestinatione, & libero arbitrio, ac redemptione sanguinis Christi quid sentirem: & ego quæ in divinis literis didiceram, & in maximis auctoribus inveneram, vestræ majestati strictim aperui. Et quoniam aliter videtur quibusdam, qui me putant de Deo non pie fideliterque sentire; ipso Deo, cui ab intelligibili ætate plurimum confisus sum, sensum & stilum meum regente, memoratas quæstiones, quas audacter multi ventilant, intelligenter pauci capiunt, breviter, veraciter, perspicueque dissolvam. Neque enim longa disputatione vos tenere debeo, aut in aliquo fallere, aut obscuritatibus retardare, cum vestras occupationes in disponenda republica non ignorem, vobisque post Deum fidem debeam singularem.

I. De prædestinatione.

Deus Adam rectum condidit, ut sancta scriptura docet, & originaliter in eo nos omnes rectos creavit. Hic parens humani generis, rectitudinem deserens naturalem, nullo cogente peccavit, tam granditer, ut & seipsum perderet, & in se omnes utroque sexu natos condemnaret. Deus ergo fecit excellenter bonam hominis naturam, sed eandem ipse homo vitiavit miserabiliter per spontaneam culpam. (Lib. 1. in c. 15 Luc. 4, & apud Aug. oper. im. perf. l. 2. c. 48.) Denique fuit Adam, ut ait beatus Ambrosius, & in eo fuimus omnes: periit Adam, & in illo omnes perierunt. Laudemus igitur Dei opificium, & cognoscamus culpæ nostræ nihil aliud deberi nisi supplicium.

D Sed Deus, cui præterita, præsentia, & futura, æque præsto sunt, (ipse est enim qui est, nec scientiæ illius accedit aliquid aut decedit,) (Exod. 3. 14.) cum sciret in Adam massam totius humani generis peccato corrumpendam, non abstinuit ab ea bonum suæ creationis, bene usurus etiam malis. & ante constitutionem mundi elegit ex ea quos a debita pœna per gratiam liberaret, (Ephes. 1. 4.) ut ait Apostolus, *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*. Ceteros autem, quibus non hanc gratiam misericordia impendit, in damnatione quam ipsi peccando meruerant justo judicio dereliquit. & hoc modo, ut docet Apostolus, *Cujus vult miseretur, & quem vult indurat*. (Rom. 9. 18.)

E Miseretur eorum quos assumit per gratiam; indurat illos quos per eandem gratiam non emollit, sed quamvis occulto, justo tamen judicio (Aug. Enchirid. c. 100.) derelinquit. Hi ergo quorum miseretur prædestinati sunt ad gloriam, secundum illud Apostoli, *quos præscivit & prædestinavit*, (Rom. 8. 29.) & appellantur vasa in honorem. Hi debent Deo totum (Rom. 9. 21.) quod sunt, & quod habent: siquidem ejus bonitate facti sunt cum non essent, ejus benignitate salvati sunt cum perditi essent. (Aug. de Civit. Dei, lib. 15. c. 1. lib. 21. c. 24. lib. 22. c. 24.) Illi vero quos indurat, hoc est non emollit, qui in damnatione relinquuntur, quam originaliter, vel actualiter meruerunt, dicuntur vasa in contumeliam, (De perfect. Just. c. 13.) perfecta vel apta in interitum. Hi quod creantur, Dei donum est: quod puniuntur, malum ipsorum. (De peccat. merit. l. 1. c. 17.) Hos beatus Augustinus in multis (De anima & ejus origine,)

[*l. 4. c. 11. In Epitome. 7. quæst. 9. Tractatu in Joan. 14. cap. 43. 45. &c.*] libris, & in eo quem fecit ultimum, non dubitat dicere prædestinatus ad pœnam. non intelligens fatalem periturorum necessitatem, sed immutabilem relictorum desertionem. Legebat enim de Deo, [*Job. 12. 14.*] *Si concluserit hominem, nullus est qui aperiat:* itemque, *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit:* illud etiam, [*Eccl. 7. 14.*] *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum: ibunt in adinventionibus suis.* Et, ut opinor, dirigebat eum in hunc sensum, illud maxime [*Psal. 80. 13.*] testimonium de Deo, qui fecit quæ futura sunt. Cui & dicitur, *Reddes unicuique secundum* [*Psal. 61. 13.*] *opera sua.* Quod nimirum facturus est omnibus, nisi quos fecerit beatos remittendo iniquitates eorum, [*Psal. 31. 1.*] & tegendo peccata. Qui gratiam ipsius Dei summis efferentes præconiis dicere possunt, non [*Psal. 102. 10.*] secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Consentiunt Augustino verbis aliis Hieronymus & Gregorius: eodem autem verbo Beda & Isidorus. quod ex ipsis auctoribus, si vestræ placuerit celsitudini, facile potero demonstrare.

II. De libero arbitrio.

Liberum sane arbitrium in bono quod contempsit, primus homo peccans perdidit, in malo autem quod elegit retinuit. Quemadmodum vero si velit quis, vel subtrahendo sibi cibum, se potest perimere, peremptum autem non potest vivificare: ita potuit homo voluntate delinquens, usum in bono liberi arbitrii perdere, sed id etiamsi velit non potest suis viribus resumere. Non erit igitur in bono liberum illi arbitrium, nisi fuerit divina gratia liberatum. Dominus Jesus qui *sciebat*, ut scriptum est, [*Joan. 2. 25.*] *quid esset in homine*, id salubriter aperiens, [*Joan. 15. 5.*] *Sine me*, inquit, *nihil potestis facere.* nihil scilicet boni. Nam ipse mali auctor & cooperator esse non potest, qui, ut Joannes ait Baptista, [*Joan. 1. 29.*] *Agnus Dei est, qui tollit peccata mundi*, & quæ scilicet facta sunt, & ne fiant. Item alibi Dominus, *si vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis.* [*Joan. 8. 36.*] Sanctus Cyprianus, martyr gloriosissimus, & doctor suavissimus, [*Ad Quirinum lib. 3. c. 4.*] bene expendens verba Apostoli, *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* [*1. Cor. 4. 7.*] statuit in nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit. Unde bona quoque voluntas præparatur a Domino, ut memoratus Apostolus docet. Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere opus bonæ voluntatis: propter quod subjungit, [*Philip. 2. 13.*] *& perficere pro bona voluntate.* Ipsam etiam bonam cogitationem a Deo nobis esse doctor gentium manifestans, [*2. Cor. 3. 5.*] *Non quasi sufficientes simus*, inquit, *cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* [*Psal. 58. 11.*] Dei gratia nos prævenit, propter quod scriptum est, *Deus meus, misericordia ejus præveniet me*, ut bona velimus & inchoemus. Dei gratia nos subsequitur, ut scriptum est, *& misericordia tua subsequetur me*, [*Psal. 22. 6.*] ne frustra velimus & cœperimus. Hæc principaliter Dei sunt, ut præmissis testimoniis claruit, & consequenter nostra, quia voluntate a nobis fiunt. Et [*Esa. 26. 12.*] scriptum est, *Domine pacem da nobis, omnia enim opera nostra operatus es nobis.* Reatus quidem peccati in baptismate solvitur, sed conflictus ejus propter exercendam fidem servatur: ita ut adjutorio Dei semper, & comprimendis vitiis, & obtinendis virtutibus egeamus. Hoc & unusquisque Deo pie militans in semetipso sentit, & Apostolus, jam Christi sacramentum consecutus, sic humiliter confitetur: *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem.* [*Rom. 7. 22.*] *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* De libero arbitrio concorditer ita senserunt quicumque mentem divinorum eloquiorum probabiliter perceperunt.

III. De morte Christi.

Postremo quos redemerit Dominus sanguine suo, Evangelica lectione colligitur apud Matthæum. [*Matth. 26. 28.*] *Bibite*, inquit Dominus, *ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Apud Marcum: *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.* Apud Lucam vero: [*Marc. 14. 24.*] *Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Duo ergo Evangelistæ ponunt pro multis, unus pro [*Luc. 22. 20.*] vobis, quia & discipuli multis annumerantur, nullus pro omnibus. Et ne id ego temere sensisse existimer, sanctus Hieronymus explanans locum Evangelii, [*Matt. 20. 28.*] *Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis*, quando, inquit, formam servi accepit, ut pro mundo sanguinem funderet: & non dixit dare animam suam redemptionem pro omnibus, sed pro multis, id est pro his qui credere voluerint.) Qua expositione, juxta fidem catholicam, docuit solos fideles esse intelligendos, sive in gratia permansuros, sive ab ea suo vitio recessuros. Item beatus Augustinus, aperiens populo sententiam Evangelii, *Vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis*, [*Tractatu 48. in Joan.*] Quomodo ait istis dixit, non estis ex ovibus meis? quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad [*Joan. 10. 26.*] vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos.) His tam claris luminibus doctrinam suam Evangelico sensu roborantibus qui audeant contradicere, nisi qui erubescunt sine luminibus apparere? Ut pace tamen & reverentia tanti viri dictum sit, hunc intellectum Evangelico fonte manantem, non videns Joannes Constantinopolitanus Episcopus, [*Homil. 4. ad Hebr.*] cum exponeret illud Apostoli, qualiter gratia Dei pro omnibus gustaverit mortem, Non pro fidelibus tantum, inquit, sed pro mundo universo, & ipse quidem pro omnibus mortuus est, quid autem si non omnes credunt? ille quod suum erat implevit.) Verum cur hoc senserit nullo divino testimonio comprobavit. Quod si quis excellentiæ culminis vestri ostendit aut ostenderit Faustum quemdam de his longe diversa scribentem, ne adquieveritis erranti, quoniam doctus Papa Gelasius cum LXX. Episcopis viris eruditissimis, qui scriptores essent, vel non essent recipiendi, statuens primo commendationem Augustini, & singulares laudes Hieronymi, memorati Fausti scripta his verbis exauctoravit, Opuscula Fausti Regensis Galli apocrypha. Hanc fidem, quam expressi in supradictis quæstionibus, tenuerunt Ecclesiæ catholicæ invictissimi defensores. hanc ego minimus omnium custodio, hanc volentibus absque invidia ostendo: nolentibus meæ mediocritatis conscius non ingero. Nec, ut quidam suspicari se simulant, inaniter hoc est vanæ gloriæ studio cupio innotescere, cum terreat me plurimum illa de scribis & Pharisæis Domini sententia: *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* [*Matth. 23. 5.*] & de hypocritis: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* [*Matth. 6. 5.*] Sed asserendæ veritatis intuitu, quod in divinis auctoritatibus, earumque sensum sequentibus præcellentissimis auctoribus, Deo inspirante deprehendi, quærentibus absque contentio-

ne manifesto. Vestræ igitur opinatissimæ prudentiæ sit jam satisfactum est gauden. Sin autem, vel nunc, vel cum Deus noster optatam vobis quietem contulerit, propter alia etiam negotia Ecclesiastica, evocatis ad conventum doctoribus A quibusque, rectene perperamve sentiam, subtilior plurium tractatus poterit invenire. Sic Deus vos opto & oro diu feliciterque faciat regnare, ut secum vos in æternum regnare concedat.

SERVATI LUPI

AD HINCMARUM REMENSEM

EPISTOLA.

Reverentissimo Præsuli Hincmaro, Lupus perpetuam in Domino salutem.

SCrutanti mihi diu multumque de prædestinatione, de qua in pace, in qua vocati sumus a Deo, quærimus & deliberamus, quid probabiliter esset sentiendum, ne illud Apostoli, Rom. 8. 28. *quos præscivit & prædestinavit* pateat, illud Rom. 9. 22. vero, *vasa iræ perfecta, sive parata, sive apta in interitum*, & illud quod divinitus alibi scribitur, *nescit homo utrum amore an odio dignus* Eccl. 9. 1. *sit*: itemque, *Considera opera Dei, quod ne-* Ibid. 7. 14. *mo possit corrigere quem ille despexerit*, & similia sparsim in divinis reperta eloquiis, dignum non habeant exitum, hæc verissima videtur sententia, ut prædestinatio sit in bonis, juxta intellectum doctissimi Augustini, gratiæ præparatio: prædestinatio autem in malis, secundum nostram capacitatem, gratiæ subtractio. De quibus idem certissimus auctor ita scribit, Quibus non vult subvenire non subve- Lib. De dono persev. c. 2. nit, de quibus in sua prædestinatione aliud judicavit.) Ita tamen, ut in utrisque creator æquissimus inveniatur, dum & illis gratiam misericordia impertitur, & istis eandem gratiam, quamquam occulto, justo tamen judicio non largitur. Dumque in Adam omnes recti creati sumus, & libertatem arbitrii absque ullius difficultatis impedimento & interpellatione accepimus, sponte autem peccante Adam, *in quo*, ut Apostolus testis est, *omnes peccaverunt*, Rom. 5. 12. omnes, ex eo duntaxat utroque sexu progeniti, conditionis dignitatem amisimus, & pœnam peccati, hoc est concupiscentiam, & mortem, non animæ solum, verum etiam corporis, merito nostro incurrimus: hinc est quod qualis Adam a Deo creatus est non nascimur, sed originaliter peccatores, damnatique pœna peccati. quorum alterum fecit spontanea culpa nostri primi parentis, alterum culpam puniens tremenda severitas justissimi judicis. Cum ergo communiter omnes damnati simus, cujus nostrum vult Deus miseretur, & quem vult indu- Rom. 9. 18. rat, hoc est in propria duritia derelinquit: miseretur magna bonitate, indurat nulla iniquitate. Sic itaque hos quos indurat prædestinat, non ad supplicium impellendo, sed a peccato quod meretur supplicium non retrahendo. quemad- B modum induravit cor Pharaonis, non ad cul- Exod. c. 7. 3. c. 9. 16. pam urgendo, sed gratia emolliens a culpa non revocando. Sic recte possumus dicere, induci a Deo in tentationem qui non exaudiuntur orantes, *Et ne nos inducas in tentationem*. non Matth. 6. 13. quod ipse inducat in malorum tentationem, quod utique, ut alibi docetur, *intentator malorum est*. Sed quodam locutionis genere inducere di- Jac. 1. 13. citur, cum judicio desertos patitur in tentationem induci, quos a tentatione gratia non educit. Nemo tamen opinetur, aut justis, aut in- C justis reprobis, prædestinationis veritate fatalem necessitatem induci, cum in utrisque suspicionem necessitatis libertas excludat voluntatis. Siquidem electi, accipientes a Deo & velle & perficere, libenter agunt unde sempiternum præmium consequantur, perversi autem, deserti ab eodem Deo, non inviti, sed & libenter agunt, unde in æternum merito puniantur. Quis vero, nisi ut mitius loquar tardus sit, ibi afferat necessitatem, ubi videat regnare voluntatem, vel adjutam misericordia, vel desertam D divino judicio? Bonorum ergo voluntatem sic divina commendant eloquia: *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis*. Por- Psal. 111. 1. ro malorum voluntatem talem insinuant: *Noluit intelligere ut bene ageret: iniquitatem medita-* Psal. 35. 4. *tus est in corde suo. adstitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odivit*. Permissus est ergo injustus agere quod elegit, ut de malo bene operante Deo claresceret quid esset inter servientem et & non servientem, & salvati quantas habere & agere deberent ipsi Deo gratias agnoscerent, dum eandem habentes damnationis causam, in isto aspicerent quod liberatoris gratia E evasissent. Hæc assertio voluntatis ne in recens quidem natis obstat infantibus. Nam aut percepta baptismatis gratia si decedunt, voluntate Dei salvantur: aut eadem gratia ejusdem Dei judicio fraudati, hereditarii peccati merito paterna commissi voluntate damnantur. Ego quod sentio simpliciter vobis aperui. vos vicissim, si in aliquo diversi estis, ne gravemini reserare. Simile Pardulo nostro direxi. Cupio vos valere feliciter.

TESTIMONIA PATRUM GRÆCORUM

Quod Chriſtus pro omnibus paſſus ſit.

Athanaſius in Oratione de paſſione & cruce Domini.

A ΠΑΣΧΩΝ γὰρ αὐτὸς ἐβλάπτετο μὲν οὐδ' ὅλως· ἐχαρίζετο δὲ μᾶλλον. καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἔμενε νεκρὸς, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τοὺς νεκροὺς ἐζωοποίει, καὶ σφαγιαζόμενος δὲ οὐκ ἀπώλετο, ἀλλὰ τῷ αἵματι τῆς σφαγῆς πάντας ἁπλῶς ἐλυτροῦτο, καὶ αὐτὸς ἔμενεν ἀπαθής.

Ipſe autem cum pateretur nihil detrimenti ſentiebat, ſed potius dona largiebatur: non mortuos mortuus remanſit, ſed potius mortuos vivificabat: nec immolatus periit, ſed immolationis ſuæ ſanguine omnes prorſus liberavit, ipſeque remanſit impatibilis.

B

Baſilius in Pſalmum l i x.

Ἔστι δὲ ἀπαξαπλῶς περὶ παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων εἰπεῖν, ὁ Θεὸς οἰκτείρησας ἡμᾶς, ὅτι τὸν μονογενῆ σου προέθου ἱλαστήριον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἵνα ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ τὴν ἀπολύτρωσιν εὕρωμεν. Μωϋσῆς μὲν C τὰς φλιὰς τῶν Ἰσραηλιτῶν τῷ αἵματι τοῦ προβάτου κατεσημάνατο· σὺ δὲ ἔδωκας ἡμῖν σημείωσιν αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ τοῦ σφαγιασθέντος ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

Pſalmum autem univerſe de toto genere humano interpretari licet, Deus miſertus es noſtri, quando unigenitum tuum pro peccatis noſtris propitiationem propoſuiſti, ut in ejus ſanguine redemptionem inveniamus. Moyſes enim Iſraelitarum poſtes ovis ſanguine obſignarat: tu vero ſignum dediſti nobis ſanguinem ipſum agni qui pro mundi peccato immolatus eſt.

D

Gregorius Nazianzenus Oratione 11. in Paſcha.

Ἀλλὰ τὸ μέγα καὶ ἄθυτον ἱερεῖον, ἵν' οὕτως εἴπω, ὅσον ἐπὶ τῇ πρώτῃ φύσει, ταῖς νομικαῖς θυσίαις ἐγκαταμέμικται· καὶ οὐ μικροῦ μέρους τῆς οἰκουμένης, οὐδὲ πρὸς ὀλίγον, ἀλλὰ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ διαιωνίζον καθάρσιον.

Verum magna illa, & quantum ad primam naturam immactabilis, et ita loquar, victima legalibus ſacrificiis immixta eſt: illa inquam non exiguæ cujuſdam partis orbis terrarum, nec ad exiguum tempus, ſed totius mundi nunquam intermoritura expiatio.

Joannes Chryſoſtomus Oratione IV. in Epiſtolam ad Hebræos.

Καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ φησι, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν· ὅπως B χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. οὐχὶ τῶν πιστῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. αὐτὸς μὲν γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε. τί δὲ εἰ μὴ πάντες ἐπίστευσαν; αὐτὸς τὸ ἑαυτοῦ πεπλήρωκε.

Et iterum in Epiſtola ad Romanos dicit, *Multa magis gratia Dei & donum unius hominis Jeſu Chriſti in multos abundavit*, qualiter gratia Rom. 5. 15. Dei pro omnibus guſtaverit mortem. non pro fidelibus tantum, ſed pro mundo univerſo. Et ipſe quidem pro omnibus mortuus eſt. Quid au- C tem ſi non omnes credunt? Ille quod ſuum erat implevit.

Theodoretus in epiſtolam I. ad Timotheum.

Δείκνυσι δὲ καὶ τὸ δεσποτικὸν πάθος ὑπὲρ ἁπάντων γεγενημένον. ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων. Πάντων γὰρ ὑπὸ τὴν τοῦ θανάτου δυναστείαν γεγενημένων, αὐτὸς, οὔτε ὡς Θεὸς ὑποκείμενος θανάτῳ· ἀθάνατον γὰρ D ἔχει τὴν φύσιν· οὔτε μὴν ὡς ἄνθρωπος· ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησε τοῦ θανάτου τὴν πρόξενον· οἷόν τι λύτρον ἑαυτὸν δέδωκε, καὶ τῆς ἐκείνου δουλείας ἅπαντας ἠλευθέρωσε.

Oſtendit autem Domini quoque paſſionem fuiſſe pro omnibus ſuſceptam. *Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* 1. Tim. 2. 6. Cum enim omnes redacti eſſent ſub mortis poteſtatem, ipſe, qui nec ut Deus fuit morti obnoxius, habet enim naturam immortalem, ſed nec ut homo, peccatum enim non fecit quod mortem affert, dedit ſeipſum veluti quoddam redemptionis pretium, & omnes ab ejus ſervitute liberavit.

RABANI

RABANI
ARCHIEPISCOPI
MOGUNTINI
DE PRÆDESTINATIONE DEI
ADVERSUS GOTHESCALCUM
EPISTOLÆ TRES.

Primum in lucem editæ cura & studio JACOBI SIRMONDI *Societatis Jesu Presbyteri, anno* M DC XLVII.

LECTORI

DE HIS RABANI EPISTOLIS,
quandonam scriptæ singulæ, & quibus ex locis depromptæ.

Rabani adversus Gothescalcum etsi alia memorari opera non ignorabamus, nihil tamen hactenus in lucem prodierat præter epistolam Synodalem ad Hincmarum missam ex Synodo Moguntina. illa videlicet, in qua auctore ac præside Rabano recens damnatus cum hæresi sua fuerat Gothescalcus. Ad hanc ergo tres aliæ nunc accedunt, una ad Hincmarum eundem, altera ad Notingum Veronensem Episcopum, tertia ad Comitem Heberardum, de falsis Gothescalci assertionibus omnes, & de pravo ejus ingenio ac moribus. Sed in his, si ordo quæratur, præire debuerant duæ posteriores, tum quippe scriptæ, cum Gothescalcus prima erroris sui semina spargeret in Italia. Longo enim post intervallo, ut apparet, secuta est tertia ad Hincmarum, audito jam semel atque iterum damnatoque in Synodis Gothescalco; Moguntina quam diximus, & Carisiaca. Quod igitur in his edendis primo loco eam posuimus quæ postrema erat, ordinem secuti sumus, non quo exaratæ fuerunt, sed quo ad Hincmari manus, ac, si hoc quoque addi placet, ad nostras pervenerunt. Epistolam enim ad Hincmarum multos ante annos habueramus ex Codice S. Mariæ Laudunensis: duas reliquas, quarum in illa mentionem fieri videbamus, diu in Gallia frustra quæsitas, Romæ tandem proximo ab hinc anno adepti sumus humanissimi viri Joannis Baptistæ Mari, S. Angeli in Foro piscium Canonici beneficio, qui hasce ex Cisterciensi S. Salvatoris in Senensi ditione monasterio depromptas referebat. Fruere, LECTOR, *& vale.*

EPISTOLA SYNODALIS CONCILII MOGUNTINI DE GOTHESCALCO.

Reverentissimo fratri & consacerdoti Hincmaro Archiepiscopo Rabanus servus Christi & servorum ejus in Domino salutem.

NOtum sit dilectioni vestræ, quod quidam gyrovagus monachus nomine Gothescalc, qui se asserit sacerdotem in vestra parochia ordinatum, de Italia venit ad nos Moguntiam, novas superstitiones & noxiam doctrinam de prædestinatione Dei introducens, & populos in errorem mittens. dicens quod prædestinatio Dei sicut in bono sit, ita & in malo, & tales sint in hoc mundo quidam, qui propter prædestinationem Dei, quæ eos cogat in mortem ire, non possint ab errore & peccato se corrigere, quasi Deus eos fecisset ab initio incorrigibiles esse, & pœnæ obnoxios in interitum ire. Hanc ergo opinionem nuper in Synodo apud Moguntiam habita ab eo audientes, & incorrigibilem eum reperientes, annuente atque jubente piissimo rege nostro Hludouvico, decrevimus eum cum perniciosa sua doctrina damnatum mittere ad vos, quatenus eum recludatis in vestra parochia. unde primum inordinate recessit, & non sinatis eum amplius errorem docere, & seducere populum Christianum. quia jam multos seductos, ut audivi, habet, & minus devotos erga suam salutem, qui dicunt, Quid mihi proderit laborare in servitio Dei? quia si prædestinatus sum ad mortem, nunquam illam evadam: si autem male egero, & prædestinatus sum ad vitam, sine ulla dubitatione ad æternam requiem vado. Hæc ergo paucis vobis scripsimus, intimantes qualem ejus doctrinam reperimus. vos etiam valebitis de ore ejus quod sentit plenius audire, & quid inde agendum juste sit decernere. Dominus omnipotens sanctitatem vestram bene valentem, & pro nobis orantem in æternum conservare dignetur.

SENTENTIA SYNODI CARISIACÆ ADVERSUS GOTHESCALCUM.

Ecclesiastica sententia in pertinacissimum Gothescalcum, propter incorrigibilem obstinationem illius, in Synodo apud Carisiacum habita a duodecim Episcopis Ecclesiastico rigore prolata.

FRater Gothescalc, sacrosanctum sacerdotalis mysterii officium, quod irregulariter usurpasti, & in cunctis moribus ac pravis actibus atque perversis doctrinis, eo hactenus abuti non pertimuisti, judicio Spiritus sancti, cujus gratiæ munus est sacerdotale officium, per virtutem sanguinis domini nostri Jesu Christi noveris tibi esse, si quo modo suscepisti, sublatum, & ne ulterius eo fungi præsumas penitus interdictum. Insuper, quia & Ecclesiastica & civilia negotia contra propositum & nomen monachi conturbare contemnens jura Ecclesiastica præsumpsisti, durissimis verberibus te castigari & secundum Ecclesiasticas regulas ergastulo retrudi auctoritate Episcopali decernimus, & ut de cetero doctrinale tibi officium usurpare non præsumas, perpetuum silentium ori tuo virtute æterni Verbi imponimus.

VETERUM ALIQUOT EJUSDEM ÆVI SCRIPTORUM DE RABANO TESTIMONIA.

Einhardi Abbatis Epistola xvii.

Reverentissimo Christi famulo Hrabano venerabili Abbati Einhardus peccator. Quidam homo vester nomine Gundharthus, &c.

Lupi Abbatis Ferrariensis epist. xl.

Reverentissimo patri, eximioque præceptori Rabano Lupus plurimam salutem. *Post alia.* Confensu fratrum nostrorum Cœnobium Ferrariense mihi commissum est, dominusque noster Carolus mira me dignatione fovens gratia sua donavit. Vestra igitur benevolentia me, unaque Congregationem mihi creditam, sacris orationibus quæso commendare dignetur, ut sicut studia mea plurimum eruditione adjuvistis, sic officii difficultatem assiduis precibus temperetis.

Walafridi Strabi Abbatis, in Epigrammate.

Ad Maurum Rabanum Abbatem Fuldensem magistrum suum. *Ejusdem in Epitome Levitici.* Levitici brevissimam adnotationem ego Strabus, tradente domino Rabano Abbate, viro in multis scientiæ divinæ eloquiis admirabiliter adornato, quantum tenuitas ingenii mei permittebat, abbreviare curavi.

Hincmari Remensis Epistolarum ad Rabanum Index, ex Flodoardo lib. iii. Historiæ Ecclesiæ Remensis cap. xxi.

1. Rabano Moguntiæ Præsuli, super Gothescalci, quem idem Pontifex a parochia sua, ob hæresum semina quæ spargebat, repulsum ad eundem cum quibusdam complicibus ipsius direxerat, susceptione vel discussione.

2. Item de hac eadem re, & quid post susceptionem ipsius de eodem egerit, qualemve invenerit ipsius vesaniam, consilium ab eo rationabilius, quid sibi adversus eum agendum sit, expetens.

3. Item de doctrina & hæresi ejusdem, & quid in eam fecerit, postquam in Synodo hæreticus comprobatus fuerat, nec corrigi potuit. & quid ipse contra doctrinam ejus sentiat, damnationemque ipsius, quæve contra eumdem scripserit, huic discutienda direxit, quærens etiam qualiter de Trinitatis fide ac prædestinatione diversorum sint intelligendæ sententiæ. In qua epistola asserit hunc B. Rabanum solum tunc temporis de discipulatu beati Alcuini relictum.

Rudolfi presbyteri in vita Rabani, ubi ejus scripta commemorat.

Ad Notingum quoque Episcopum Veronensem, de præscientia ac prædestinatione Dei, de gratia, & libero arbitrio scripsit librum unum, in quo quid recte sentiendum esset ostendit.

INDICULUS

eorum quæ in hoc volumine continentur.

RABANUS SÆCULARI SCIENTIA AFFATIM ERUDITUS, FIDE CATHOLICA, SPIRITUALI SCIENTIA AD PLENUM EDOCTUS.

S. Odilo Abbas Cluniacensis in Sermone de laude Crucis.

RABANI ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI

EPISTOLA PRIMA

AD HINCMARUM REMENSEM.

Reverentissimo & desiderantissimo fratri, & merito rectæ fidei ac sanæ professionis ab omnibus Catholicis rite venerando, Hincmaro Pontifici, Rhabanus servorum Dei servus in Domino æternam optat salutem.

PRoximo vere, hoc est in Martio mense, in diebus Quadragesimæ, appropinquante Paschali sollenitate, vester nuntius ad me veniens portavit vestram epistolam, simul & Opusculum quod fecistis ad reclusos & simplices qui in vestra parochia consistunt, contra Gothescalci errorem. Adferebat etiam secum aliorum scripta, qui propemodum memorati hæretici dogma sequuntur, sed non usquequaque. Nam Prudentius Trecassinæ civitatis Episcopus, ad vos & ad Pardulum scribens, plura testimonia præteritorum patrum in quaternionibus suis collegit, in quibus aliquando nostro sensui concordat, hoc est ubi dicit peccati auctorem Deum non esse, nec aliquem ad peccandum compellere, præmium vero justis immensa gratia misericorditer tribuere, pœnam autem condignam iniquis pro malis eorum operibus juste reddere, quia justus est Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Sed quando dicit quod Deus, sicut electos prædestinatione sua ad præmium æternum perducit, ita prædestinatione sua cogat peccatores in interitum ire; hoc mihi videtur in congregatione testimoniorum suorum facere velle, ut credamus & confiteamur, juxta traditionem Gothescalci, geminam esse prædestinationem. scilicet quod sicut electos præsciendo & prædestinando Deus ducit ad vitam, ita reprobos præsciendo & prædestinando ducat ad pœnam. Sed quia hoc nusquam in scripturis sacris ita mixtim positum inveni, ejus traditionibus assentire non adquiesco. Singillatim autem cunctis propositionibus ejus per singula loca respondere, & sententiis illis, quas ipse ex multis libris congregavit, contrarias sententias apponere non me permittit infirmitas corporis, nec ægritudo senectutis. Quæ autem de præscientia & prædestinatione Dei in sacris libris didici, & sententias quas probatas a canonicis scriptoribus in divinis testamentis inveni, prout memoriæ tunc occurrebant, in Opusculis meis inserui, quæ ad Notingum Episcopum & Eberhardum Comitem præterito tempore contra Gothescalci errorem confeci. Quæ etiam Opuscula, quæ dixistis quod memoratus Gothescalcus ea corrumperet ac viciaret, vobis modo prout a me dictata sunt ad legendum transmisi, & si quid in eis emendandum sit, vestro judicio magis eligo corrigi quam hæretici. Pauca quidem adhuc testimonia de Apostolis & Prophetis hic inserenda censui, quatenus tenent hi qui prædestinationem Dei in tam pravum sensum vertere volunt, ut Deum dicant prædestinatione sua auctorem esse perditorum, utrum ex divina auctoritate suas inventiones adfirmare possent an non. Ego autem nusquam prædestinationem in malo positam, quantum recordor, inveni, sed semper in bonum. Nam beatus Paulus Apostolus in epistola ad Romanos ita scripsit dicens: *Scimus autem quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit. Quos autem justificavit, illos & glorificavit. Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Quomodo ergo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* (Rom. 8. 28.) In epistola autem sua ad Ephesios ita loquitur dicens, *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in caritate. qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis in omni sapientia & prudentia. ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ secundum bonum placitum ejus quod proposuit in eo in dispensationem plenitudinis temporum, instaurari omnia in Christo quæ in cælis & quæ in terra sunt in ipso, in quo & vos cum audissetis verbum veritatis evangelium salutis vestræ, & credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis vestræ in redemptionem adquisitionis in laudem gloriæ ipsius.* (Ephes. 1. 3.) Quam sententiam beatus Ambrosius atque Hieronymus ita exposuerunt, scilicet hoc decrevisse Deum, ut credentes in Christum adoptarentur in filios Dei. Præscius Deus omnium scivit qui credituri essent in Christum, sicut dicit ad Romanos, quos præscivit & vocavit, nos non solum ex Judæis, sed etiam ex gentibus. Quos autem Deus dicitur vocare, perseverant in fide. Hi sunt quos elegit ante mundum in Christo, ut sint incontaminati coram Deo in caritate, hoc est ut amor Dei sanctam illis faciat conversationem.

Qund autem ait, *ia earitate pradestiaavit nos*, dupliciter legendum, ut caritas, vel cum superioribus, vel cum inferioribus cnpuletur. Cum superioribus ita, *ut essemus sancti & immacalati coram ipso in caritate*, & postea sequatur, *prædestiaant aos ia adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum*. Cum inferioribus antem sic, *ia earitate pradestiaans aos in adoptionem filiorum per Jesum Christum ia ipso*, id est Christo, qui nunqnam non fuit filius: nos vero non fuimus filii antequam prædestinati essemus cum ipso. Hoc autem prædestinavit, ut haberet potestatem filius Dei fieri omnis qui credere voluisset in ipsum: quia nemn filius Dei fieri potuit, nisi fidem & caritatem, quæ per dilectionem operatnr, habeat. Idcirco non est Deo, qui salutis humanæ & bonorum omnium auctor est, seductio hominis & deceptio deputanda, per qnam in mortem cadat perpetuam: sed magis sibimetipsi, qui propriæ concupiscentiæ, vel diaboli suggestioni consentiens, peccatum committit, nec inde condignam pœnitentiam anre obitum agere voluerit. Quod Apo-

[Jac. 1.13.] stolus Jacobns ostendit dicens: *Nemo cam tentatur dicat qaoniam a Deo teatatur. Deus enim intentator maloram est, ipse aatem neminem tentat. Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractae & illectas: deinde concupiscentia cam coaceperit parit peccatam, peccatam vero cnm consammatam fuerit generat mortem*. Superius de tentationibus, quas permittente Domino exterios probandi gratia perpetimur disputavit. Nunc incipit agere de illis quas intesius instigante diabolo, vel etiam naturæ nostræ fragilitate suadente, toleramus. Ubi primo illorum destruit errorem, qui sicut bonas cogitationes a Deo nobis constat inspirari, ita etiam malas ipso instigante putant nostra in mente generari. Nemo ergo cum tentatur dicat quoniam a Deo tentatur, illa videlicet tentatione, qua dives incedens in itineribus suis marcescit. id est, nemo cum rapinam, furtum, falsum testimonium, homicidium, stuprum, vel cetera hujusmodi commiserit, dicat quoniam Deo cogente necesse habuerit hæc patrare, ideo nullatenus horum effectum declinare potuerit. Deus enim intentator malorum est, subauditnr tentameotorum. Ipse enim neminem tentat, ea videlicet tentatione, quæ decipit miseros ut pereant. Duplex est autem genus tentationis. unum quod decipit, aliud quod probat. Secundum hoc quod decipit, Deus neminem tentat: secundum illud quod probat, Deus tentavit A-

[Psal. 25. 2.] braham. de quo & Propheta postulat, *Proba me Domine & teata me*. Unusquisque vero tentatus a concupiscentia sua abstractus & illectus abstractus videlicet a recto itinere, & inlectus in malum. De hoc versu Hieronymus contra Jovi-

[Lib. 2. initio cap. 2.] nianum, Sicut in bonis, inquit, operibus perfe-

[Rom. 9. 15.] ctor est Deus, *non est eaim voleatis, neqae currentis, sed Dei miserentis*, & adjuvantis, ut pervenire valeamus ad calcem: sic in malis atque peccatis, semina nostra sunt incentiva, & perfectio Diaboli. cum viderit nos super fundamentum Christi ædificasse fœnum, ligna, stipulam, tunc supponit incendium.) Igitur non est æquum, ut Salvatorem nostrum perditionis nostræ afferamus auctorem, sed ut misericordem patrem amemus, & justum judicem timeamus, ipsumque assidue deprecemur, ut eruat nos a malis,

[Matth. 16. 12.] & defendat ab omnibus inimicis. Qui in oratione Dominica jussit patrem cælestem nos petere, ut dimittat nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, & ne nos inducat in tentationem, sed liberet nos a malo. Non enim inducet nos in tentationem per quam decipiamur. sed hoc petimus, ne nos induci permittat in tentationem noxiam, per quam incidamus in peccatorum ruinam; quin potius liberet nos a malo, hoc est diabolo, & ab æterno interitu. Igitur non per seipsum inducit

[Aug. de sermone Domini in monte lib. 2. cap. 9.] Deus, sed induci patitur eum, quem suo auxilio deseruerit, ordine occultissimo ac meritis. Causis etiam sæpe manifestis, dignum judicat illum qnem deserat, & in tentationem induci sinat. Aliud est autem induci in tentationem. aliud est tentari. Nam sine tentatione probatus esse nullus potest.... Non ergo hic oratur ut non tentemur, sed ut non inferamur in tentationem: tanquam si quispiam, cui necesse est igne examinari, non oret ut igne non contingatur, sed ut non exuratur. Vasa enim figuli

[Eccli. 27. 6.] probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis.) Multi autem in precando ita dicunt, ne nos patiaris induci in tentationem, exponentes videlicet quomodo dictum sit inducas. Qua in parte ostenditur nihil contra nos

[Cyp. de oratione Dominica.] adversarium posse, nisi Deus ante permiserit: ut omnis timor noster, & devotio, atque * observatio ad Deum convertatur, quando in tentationibus nostris nihil malo liceat nisi potestas inde tribuatur.) Quod autem ille Corbeiensis monachus in epistola sua vituperavit nos, non recte Fulgentii sententiam exposuisse scribendo de vobis ad amicum suum ita dicens, Nam quod ait dixisse Fulgentium, præparavit Deus malos ad luenda supplicia, pro eo quod est præparari permisit, invenit quod diceret, non vero dixit quod debuit. & vos seductos esse asserit stilo cujusdam libelli, qui fertur esse Hieronymi, de induratione cordis Pharaonis, ut diceretis non Deum indurasse cor Pharaonis, sed indurari permisisse. non recte vos reprehendere mihi videtur: quia non Deus cujusquam cor sua factione indurat, ut semetipsum homo ab errore non corrigat, sed justo judicio indurari permittit, aut propria nequitia, aut diaboli malitia. quod manifestis indiciis probari potest. Nam Paulus Apostolus, cum in epistola sua ad Romanos de Pharaone mentionem habuisset, ita

[* Cambronensis codex obsecratio]

[Rom. 9. 14.] adjecit dicens: *Dicit enim scriptura Pharaoni, quia ad hoc ipsum excitavi te ut ostendam in te virtutem meam, & ut adnuntietur nomen meum in universa terra*. Vide enim quia non

[Orig. in epist. ad Rom. c. 9.] dixit, ad hoc ipsum te feci, alioqui ad conditorem referri culpa videretur: sed ait, ad hoc ipsum te suscitavi, ut per animi tui malitiam, quam tibi iosrunite, & sine Dei timore vivendo quæsisti, & in alios irrogetur utilis ac fructuosa correptio, & in te ipsum ad posteritatis exemplum famosissimus conferatur interitus.)

[Ambros. in epist. ad Romanos, cap. 9. 17.] Ad hoc enim servatus est Pharao, ut multa signa & plagæ ostenderentur in illum quasi jam mortuum. Suscitatus autem dictus est, quia cum apud Deum mortuus esset, modicum tempus accepit ut vivere videretur. ut esset ad cujus pœnam & varia tormentorum genera usque ad mortem ingererentur, & omnes qui sine Deo erant, inde metu territi, hunc solum Deum esse cum admiratione maxima faterentur, a quo hæ vindictæ * sunt. Hoc etiam genere antiqui

[* f. fiunt.] medici in hominibus morte dignis, vel mortis sententiam consecutis, requirebant quomodo prodessent vivis, quæ in homine latebant, apertis; ut his cognoscerent causas ægritudinis, * ut

[* al. &] pœna morientis proficeret ad salutem viventis.)

Quod

August. in epist. ad Rom. propos. 62.

A Quod ergo jam Pharao non obtemperabas præcepris Dei, jam de supplicio veniebat. Non autem quisquam potest dicere obdurationem illam cordis immerito accidisse Pharaonis, sed judicio Dei retribuentis incredulitati ejus debitam pœnam. Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat; sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate. In his enim quos Deus juste damnat, infidelitas & impietas inchoant pœnæ meritum, ut per ipsam pœnam etiam male operentur. sicut & superius idem dicit Apostolus, *Et quemodo non probaverunt Deum in notitia habere, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt*. Quapropter ita concludit Apostolus: *Ergo cui vult miseretur, & quem vult indurat*.) Quod autem dicit, Ergo cui vult miseretur, & quem vult indurat, ex his quæ in Exodo scripta sunt videtur assumere. Ibi enim dicit, *Indurabo cor Pharaonis, ut ne dimittat populum*. Indurabatur autem cor Pharaonis hoc modo. Noluit Deus subitam & plenam dare in eum vindictam. Quamvis enim esset consummatæ malitiæ, tamen per patientiam suam Deus nec ipsi facultatem conversionis excluserat. & ideo primo* lenioribus, tum etiam paulatim ingravescentibus in eum verberibus utitur. Sed quod Deus gerebat per patientiam, ex hoc ille indurabatur ad contemptum, majorem sibi iram recondens, ita ut ad ipsum dici conveniat illud quod Apostolus scribit: *An divitias bonitatis ejus & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam patientia Dei te ad pœnitentiam adducit? secundum duritiam autem & cor impœnitens thesaurizas tibi ipsi iram in die iræ*. Non ergo quem vult Deus indurat, sed qui patientiæ obtemperare noluerit induratur.) Cui enim miseretur, facit eum* bonum operari, & quem obdurat, relinquit eum ut* mala operetur. sed & illa misericordia præcedenti merito fidei tribuitur, & ista obduratio præcedenti impietati, ut & bona per donum Dei operemur, & mala per supplicium, cum tamen * non auferatur liberum voluntatis arbitrium, sive ad credendum Deo, ut consequatur nos misericordia, sive ad impietatem, ut consequatur supplicium. Qua conclusione inlata, infert quæstionem tamquam a contradicente. Ait enim, *Dicis itaque mihi, quid adhuc quæritur? Nam voluntati ejus qui resistit?* Cui sane inquisitioni sic respondet, ut intelligamus spiritalibus viris, & jam non secundum terrenum hominem viventibus, patere posse prima merita fidei & impietatis, quomodo Deus * præscientia eligat credituros, & damnet incredulos nec illos ex operibus eligens, nec istos ex operibus damnans: sed illorum fidei præstans ut bene operentur, & istorum impietatem obdurans deserendo, ut male operentur. Qui quoniam intellectus, ut dixi, spiritalibus patet, a carnali autem prudentia longe remotus est, sic refellit inquirentem, ut intelligas se deponere debere prius hominem luti, ut ista per spiritum investigare mereatur, Itaque, inquis, *tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare sic me fecisti? An non habet potestatem figulus luti ex eadem conspersione vas facere aliud quidem in honorem, aliud in contumeliam?* Quamdiu figmentum es, inquit, & ad massam luti pertines, nondum perductus ad spiritalia, ut sis spiritalis omnia judicans, & a nemine judiceris, cohibeas te oportet ab hujusmodi inquisitione, & non respondeas Deo, cujus consilium quis scire cupiens, oportet ut prius in ejus amicitiam recipiatur, quod contingere nisi spiritalibus non potest; jam portantibus imaginem cælestis hominis. *Jam enim*, inquit, *non dicam vos servos*,

Ibidem & 1. retract. 23. n. 3. — *Rom. 1. 28.* — *Rom. 9. 18.* — *Orig. in epist. ad Rom. c. 9.* — *Exod. 4. 21.* — *in edit. Origen.* levioribus. — *Rom. 2. 4.* — *August. in epist. ad Rom. propos. 62.* — *in edit.* bene — * male. — *in edit. Aug.* homini non auferatur. — *Rom. 9. 19.* — * *edit. Aug.* præscius. — *Rom. 9. 20.* — *Joan. 15. 15.*

Tom. II.

sed amicos. Omnia enim quæ audivi a patre meo nota feci vobis. Quamdiu itaque vas* figuli es, conterendum est hoc ipsum in te prius virga illa ferrea, de qua dictum est, *Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos*, ut corrupto exteriore homine, & interiore innovato, possis in caritate radicatus & fundatus comprehendere latitudinem, longitudinem, altitudinem, & profundum, cognoscere etiam supereminentiam scientiæ caritatis Christi. Nunc itaque cum ex eadem conspersione Deus alia vasa in honorem facis, alia in contumeliam, non est tuum discutere, quisquis secundum *eandem conspersionem adhuc vivis, id est terreno sensu* carnaliter sapis.) Subjungit enim hæc Apostolus ex persona contraria sentientis: B *Dicis itaque mihi quid adhuc quæritur? Nam voluntati ejus quis resistit? &c.* Voluntati quidem Dei certum est quod nullus* obsistere possit: sed voluntatem ejus justam rectamque esse scire nos convenit. Ut boni enim aut mali simus, nostræ voluntatis est. quod autem malus ad hujusmodi verbera, & bonus ad hujusmodi gloriam destinatur, voluntatis est Dei?) *O homo*, inquit, *tu quis es qui respondeas Deo?* Respondere Deo non posse convincitur qui homo nominatur, quia per hoc quod de humo sumptus est, judicia superna discutere dignus non est. Unde in Job legitur, *Vel quis dicere potest cur ita facis?* Auctoris facta semper indiscussa veneranda sunt, quia injusta esse nequaquam possunt. Rationem quippe C de occulto ejus consilio quærere, nihil est aliud quam contra ejus consilium superbire. Cum ergo factorum causæ non deprehenduntur, restat ut sub factis illius cum humilitate taceatur, quia nequaquam sufficis sensus carnis, ut secreta penetret majestatis. Qui ergo in factis Dei rationem non videt, infirmitatem suam considerans cur non videat rationem vides. Unde per Paulum quoque subsequenter adjungitur: *Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare me fecisti sic?* Quo enim se cernit figmentum divini esse operis, eo semetipsum redarguit ne contra manum resultet operantis. quia qui benigne quod non eras fecis, quod est injusta D non deserit. Ad semetipsum ergo post percussionem mens redeat, & quod apprehendere non valet non requiras. ne si divinæ iræ causa discutitur, amplius discussa provocetur, & quem placare humiliter poterat, inextinguibiliter superbia accendat.) His ergo ita se habentibus, bonum mihi videtur, ut humana fragilitas divina judicia indiscrete discutere non præsumat, sed magis venerari studeat, quia in præcipiti pedem ponit, qui mensuum suarum limitem non adtendit. Solus enim Deus perfecte & per omnia suam voluntatem & potestatem novit. Ideo divina judicia, quæ ignota nobis sunt, discutere nos non convenit. Tamen firmiter credere debemus, quod Deus mortem non fecit, E nec lætetur in perditione morientium, & qui vult omnes homines salvos esse, & ad agnitionem veritatis venire, redimet animas servorum suorum, & non derelinquet omnes qui sperant in se. Quod in scripturis sacris, & in divinis Testamentis de prædestinatione scriptum legimus, firmiter teneamus, nec de nostro aliquid adicere præsumamus. Satis sit nobis quod Apostolus & doctor gentium de prædestinatione electorum docuit; nec illud quod ipse de reproborum prædestinatione dicere noluit, nos noviter inferamus. Non enim oportet nos de voluntate & factis Dei sine caritate disputare, & præsumptione ad infirmorum scandalum invicem contendere. ne forte per hoc juxta veritatis sententiam in æternum supplicium damnemur. Sufficit nobis ad salutem, & ad rectæ fidei sobrieta-

* *edit. Aug.* fictile. — *Psal. 2. 9.* — *Ephes. 3. 17.* — * *edit. Aug.* hanc. — * *edit. Aug.* & carnaliter. — *Orig. in epist. ad Rom. 9.* — * *in edit. Orig.* obsistat. — *Rom. 9. 20.* — *Greg. Moralium l. 12. c. ult.* — *Job 9. 12.* — *Rom. 9. 20.* — *Sap. 1. 13.* — *1. Tim. 2. 4.* — *Psal. 33. 23.*

tem, quod Apostolica doctrina nos docet, & stultas quæstiones penitus deseramus, secundum ejusdem Apostoli præceptum, quod ad Timotheum [*2. Tim. 2, 14.*] scribens ait. *Noli verbis esntendere. in nihilo utile, nisi ad subversionem audientium. Sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo operarium, inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. Profana autem & inaniloqua devita, & verborum novitates. multum enim proficiunt ad impie-* [*Ibid. 23.*] *tatem, & sermo eorum ut cancer serpit*. Et rursum: *Stultas*, inquit, *& sine disciplina quæstiones devita, sciens quia generant lites, servum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati. nequando det Deus illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant a diaboli laqueis, a quo capti tenentur ad ipsius voluntatem*. Oremus pro invicem ut salve- [*1. Tim. 2, 1.*] mur, sicut memoratus Apostolus nos facere docet dicens: *Obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquilam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro multis, testimonium temporibus suis, in quo positus sum ego prædicator & Apostolus. veritatem dico, non mentior, doctor gentium in fide & veritate*. In commune pro omnibus debere eos sol- [*Raban. in epist. Pauli lib. 23.*] licitos esse præcepit. Nam is qui pro omnibus hominibus hæc facere jubetur, evidens est quoniam & pro omnibus sollicitudinem expendere jubetur. Deinde ad illa quæ summa esse videntur inter homines transit. *Pro regibus*, inquit, *& omnibus qui in sublimitate sunt*. Et ostendens quoniam & hoc lucrum sit eorum: *ut quietam*, inquit, *& tranquillam vitam agamus cum omni pietate & sobrietate*. Si enim, ut conveniens est, in pace illi deguerint, possibile est & nos tranquillitatem facientes pietati intendere, & vitæ sobrietati. Et suadens illis ista sic facere, sicut ipse præcepit, communem pro omnibus hominibus sollicitudinem, qui per totum orbem esse videntur, expendere, & communia bona debere existimare ea quæ universorum sunt: *Hoc autem est bonum & acceptum coram sal-* [*Ambr.*] *vatore Deo nostro*: sufficienter suasit eos sic sapere, si quidem & Deo sic placet. Unde & probationem faciens quod Deo ista placent, adicit: *Qui omnes homines vult salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire*. Nam quia Deus de omnibus hominibus ista velit, nemo poterit contradicere. Evidens autem est, quoniam omnes vult salvari, quia & omnes tuetur. Necessarium est ergo, ut nos ejus tuitionem erga omnes imitemur, si tamen ad plenum acceleramus similia sapere Deo. Et omni ex parte id ostendens adicit, *Unus autem Deus est*. Hoc est, quia est omnium Deus, non aliorum quidem est Dominus, aliorum vero non est. Itaque non est possibile eum despicere aliquos quasi [*August. Confess. lib. 10. c. xlii.*] alienos sibi existentes: *Unus est mediator Dei & hominum homo Christus Jesus*. Fallax itaque mediator, hoc est diabolus, quo per secreta judicia Dei superbia hominum mereretur illudi, unum cum hominibus habet, id est peccatum: aliud videri vult habere cum Deo, ut quia carnis mortalitate non tegitur, pro immortali se ostendat. Sed quia stipendium peccati mors est, hoc habet commune cum hominibus, unde simul* damnentur in mortem. Verax autem mediator est, quem secreta tua misericordia, Domine, demonstrasti humilibus, & misisti, ut ejus exemplo etiam ipsam discerent humilitatem. Mediator quippe ille Dei & hominum, homo Christus Jesus, inter mortales peccatores & immortalem justum apparuit, mortalis cum hominibus, justus cum Deo, ut quoniam stipendium justitiæ vita & pax est, per justitiam conjunctam Deo evacuaret mortem * justificatorum impiorum, quam cum illis voluit habere communem. Sic demonstratus est antiquis sanctis, ut ita ipsi per fidem futuræ passionis ejus, sicut nos per fidem præteritæ, salvi fierent. In quantum enim homo, in tantum mediator: in quantum autem verbum, non medius, quia æqualis Deo, & Deus apud Deum, & simul cum Spiritu sancto unus Deus.) Op- [*Ambr.*] portune vel maxime hoc in loco hominem eum vocavit, ut & a natura ostenderet donationis communionem, omnibus necessario id confitentibus, quoniam universitatis pars existens secundum naturam communem omnibus, potest per similitudinem naturæ donationem præstare. Unde illud quasi jam in confessionem deductum hinc accipiens adicit, *qui dedit seipsum redemptionem pro omnibus testimonium temporibus suis*. Nam & pro omnibus dedit seipsum. Nec enim pro aliquibus mortem subire adquievit. sed omnibus volens in commune conferre beneficium, passionem suscipere est dignatus, secundum illud tempus quo passus est. testimonium enim vocat passionem ipsam. Temporibus vero suis dicit, ut asserat secundum illud tempus quo passus est. Et ut passionem Christi omnibus necessariam esse demonstraret, ostendit illis quod conveniat in commune de omnibus hominibus sollicitudinem impendere, eo quod & Deus omnibus curam adhibeat, & quod in commune sit omnium Dominus, & quod majus est, quoniam ipse Christus similiter omnibus adpropinquare videtur proprietate naturæ. Nam & omnibus præbuit beneficium pro omnibus passionem suscipiens. Comprobat vero illud de cetero etiam & de illis quæ secundum se sunt. *In quo positus sum*, inquit, *ego prædicator & Apostolus, veritatem dico, non mentior, doctor gentium in fide & veritate*. Pro his ergo & ego constitutus sum Apostolus, ut & ipsam doctrinam ad omnium hominum notitiam deferam, & omnes ad fidem Christi accedere faciam, per quem ista nobis retributa sunt. Et quidem ad horum doctrinam & insinuationem gentium creatus sum Apostolus, ut prædicem omnibus hominibus qui in omni loco sunt.)

[* *edit. Aug.* damnentur.]

[* *MS. Benignianus* justificandorum.]

Hæc ergo de præscientia Dei & prædestinatione, & quod ipse Deus omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis vult pervenire, Apostolicarum sententiarum sensu juxta præcedentium patrum expositionem, prout potui, & adsidua infirmitas me sinebat, juxta petitionem vestram breviter & strictim hic collegi: sciens quod vos plura inde colligere potestis, sicut eruditio vestra & valetudo, meam imperitiam & infirmitatem per omnia excellens, vos agere permittit. Ego autem, quantum præsumo, vos admoneo, ut has contentiones noxias in populo Christiano fieri prohibeatis, & ipsum Gothescalcum hujus erroris auctorem, nec scribendo, nec loquendo ultra tam multis nocere permittatis. Miror enim prudentiam vestram, quod istum noxium virum, hoc est Gothescalcum,

A qui in omnibus vituperabilis inventus est, quia nec monachi votum, nec saeri ordinis ritum, sed nequa prædicandi officium legitime observavis, scribere aliquid permisistis. in quo officio magis nocere potuit, quam viva voce loquendo. Unde etinm in plurimis locis, ut audivi, sui veneni poculo non paucos inebriavit, & in arroris insnninm vertit. quod nequnquam ita fieri oportet, sicut in epistola quam ad Titum discipulum suum misit seriptum continetur. *Hæreticum*, inquis, *bomiaem post unam & secundam carreptionem devita, sciens quod subversus est bujusmodi, & delinquit prapria judicia eandemnatus*. Quam sententiam bentus Ambrosius ita expusuit. Ad plenum, inquit, illum devitn, qui ea quæ contraria sunt pletnti prælegit. hunc enim hæreticum vocat. Postquam euim semel & bis eundem instruxeris, & ostenderis ei illa quæ conveniunt ejus saluti, superfluum est diutius cum ejusmodi disputare, cum sit manifestum quoniam nullam percipit correptionem, ax quibus semel & bis, illa quæ non conveniebant sibi audiens, cognoscere noluis veritatem. Relinque ergo eum qui talis ast, ut justam expectet a judice pœnam, eo quod in sun pertinacia persistens, nullum ad correptionem suam ax instructione accipere vult consilium. De quo & beatus Hieronymus ita ait. Quare autem post primam & secundam correptionem devitandus sit, reddit causas dicens quod subversus est bujusmodi & peccat, cum sit in semetipso depravatus. Qui enim samel bisque correptus, audito arrore suo non vult corrigi, errare æstimnt corrigentam, & a contrario se ad jurgia & pugnns verborum parans, cum vult lucrifacere a quo docetur. Propterea vero a semetipso dicitur esse damnatus, quia fornicator, adulter, bomicida, & cetera vitia, per sacerdotes da Ecclesia propelluntur, hæretici autem in seipsos sententiam ferunt suo arbitrio de Ecclesia recedentes. quæ recessio propriæ conscientiæ videtnr asse damnatio. Inter hæresim & schisma hoc* esse nbitrantur, quod hæresis perversum dogmn habeat; schisma propter Episcopalem dissensionem ab Ecclesia separet. Quod quidem in principio ita esse aliqun ex parte intelligi potest. Ceterum nullum schisma non sibi nliqunm confingis hæresim, us recta nb Ecclesia recessisse videatur.) Unde bonum mihi videtur, si vobis placet, qood supra memorato hæretico, nulla detur occasio atque licentia scribendi, atque cum aliquo disputandi, antequam si possibila sit ejus mens & sensus ad catholicam redeat doctrinam. Oretur autem pro ipso, ut Dominus qui omnipotens est operetur salutem erga infirmum fratrem, ut tribuat cor docibile, & rectæ fidei consentiens, quam fidem catholica per totum orbem custodit Ecclesia; & resipiscnt a dinboli laqueis, n quo captus est nd ipsius voluntatem, & revertatur ad sanctam matrem Ecclesiam, unumque cum ea sentiat atque profiteatur, & ipsam unitatem pacis & rectæ fidei deinceps quamdio vivat servet. Intesim autem donec illud fiat, non lando us communio ei sribuatur, quia juxta sestimonium Joannis Apostoli, omnis qui recedit & non manet in doctrina Christi Deum non habes: qui permanet in doctrina, hic filium & patrem habet. *Si quis*, inquis, *venit ad vos, & banc doctrinam* non *adfert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis. qui eaim dicit illi ave, communicat operibus illius malignis*. Ecce prædixi vobis, ut in die Domini nostri Jesu Christi non confundamini. Recordamini quali-

Tit. 3. 10. Raban. in epist. Pauli lib. 25.

Ambr.

Hier. in comment. epist. ad Titum c. 3.

**edit. Hieron.* latereffa.

2. Joan. 10.

ter doctor gentium de semetipso dicis: *Si ea quæ destruxi iterum reædifico, prævaricatorem me constituo*. Et attendite quomodo vos sine crimine possitis esse, qui in Synodo vestra hanc factam nefandam simul cum bæretico damnastis, si ei modo incorrecto communicaveritis. Debetis enim correctores esse malorum, non secutores errantium: ut officium nostrum atque doctrina sine reprehensione fiat, & tam Deo placeat quam bominibus. De cetero agnoscat sanctitas vestra, quod illum libellum, quem ad simplices & reclusos in nostra parochia consistentes contra Gotbescalci errorem dictastis, prubatum habeo, & secundum id quod ibi scriptum reperi sentio. B De Gothescalci autem pertinacissimo & incorrigibili errore aliquid contra scribere superfluum judico, quia nec præsentem eum a sua nequitia avellere potui, nec modo post vestram sanam correptionem, aliquid sanum in ejus sensu reperi, sed superbiam tantum. Superbus enim est Moab valde, & superbia atqua arrogantia ejus plusquam fortitudo ejus. Quid enim contra eum scribere babeo, qui totam Ecclesiam, quasi aliquid spurcum & sordidum, & indignum sua adlocutione abicit, suam autem locutionem ad solum Deum in cælis præsidentem convertis, indignum sua allocutione judicans quicquid in terra est? Quasi sat sit contemptis C membris corporis Christi, ad ipsum caput verba dirigere. cum nullo modo caput a membris separari possit. Nemo enim ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo filius bominis qui est in cælo, qui ad patrem suum orans, da discipulis suis ait, *Sanctifica eos in veritate. sermo tuus veritas est. Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eas in mundum. & pro eis ega sanctifica meipsum, ut possint & ipsi sanctificari in veritate. Non pro bis autem rogo tantum, sed & pra bis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut* D *tu pater in me, & ega in te, & ut ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus quia tu me misisti. & ego claritatem quam dedisti mibi dedi eis, ut sint unum sicut & nos unum sumus, ego in eis & tu in me, ut sint consummati in unum: ut cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mibi volo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mibi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi*. Quisquis enim sanctæ Ecclesiæ salutiferam communionem babere poterit, quin ipse ad electos suos in Evangelio ait: *Qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit*. Hoc autem quod idem erroneus, quasi ad Deum loquens, petit axamen ignis, ut per illud veritas ejus fidei, immo perfidiæ, comprobetur, magis mibi videtur ex elatione cordis prolatum esse, quam ex constantia E fidei. Optat enim, post blasphemiam quam impudenti ore protulit, ut coram undiqua collecta populorum multitudine, præsente atiam regni principe, simul cum pontificum & sacerdotum, monacborumque sive canonicorum agmine, ad probandam suam sectam liceat sibi, quatuor doliis uno post unum positis, atque singulatim repletis aqua ferventi, oleo pingui, & pice, & ultime accenso igne copiosissimo, ad probandam traditionem transire, ut sic probetur ejus professionis veritas. quod neminem præter eum ita optasse legi. Nam tres pueri, de quibus in Daniele scriptum est, hoc est Sidracb, Misac & Abdenago, non simili pertinacia examen ignis petierunt, sed magis Dei judicio omnia

Gal. 2. 18.

Isa. 16. 6.

Joan. 17. 17.

Luc. 10. 16.

servatores responderunt regi Babylonis, qui eos statuam auream quam fecit, adorare compulit dicentes: *Non oportet nos de hac te respondere tibi. Ecce enim Deus noster quem colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis liberare. Quod si noluerit, notum tibi sit, quia Deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti non adoramus.* (Dan. 3. 16.) Sic enim illi ex fidei firmitate & professionis humilitate de igne liberari meruerunt. pertinacia autem istius quem finem habeat ignotum adhuc constat. Faciat Dominus de hoc quod bonum sit in oculis ejus, & liberet nos ab omni malo atque

A defendat ab omni errore: detque nobis sua gratia per fidem rectam & bona opera æternam beatitudinem in conspectu ejus promereri, & vita perfrui sempiterna. Hæc tibi, carissime frater, licet rustico stilo, tamen devoto animo dictata modo sufficiant. Ceterum scias me, quamdiu vixero, semper paratum esse tuæ obtemperare bonæ voluntati, & sanæ consentire doctrinæ. Dominus omnipotens faciat nos, quamdiu hic sumus, vobiscum gratum servitium illi exhibere, & post hujus vitæ terminum in regno cælesti perpetualiter gaudere.

R A B A N I
EPISTOLA SECUNDA AD NOTINGUM,

cum libro de Prædestinatione Dei.

Viro venerabili & omni nomine dignissimo Notingo electo Episcopo Hrabbanus in Christo salutem.

NUper, quando ad serenissimum Imperatorem Ludovicum in transitu expeditionis hostilis in pago Loganæ venisti, & ibidem mecum locutus de hæresi, quam quidam de prædestinatione Dei inique contendunt, errantes & alios in errorem mittentes, sermonem habuisti, convenit inter nos, ut e divinis scripturis, & de orthodoxorum patrum sententiis, aliquod opusculum conficerem, ad convincendum errorem eorum, qui de Deo bono & justo tam nequiter sentiunt, ut dicant ejus prædestinationem facere, quod nec homo ad vitam prædestinatus possit in mortem incidere, nec ad mortem

B prædestinatus ullo modo se possit ad vitam recuperare: cum auctor omnium rerum & conditor naturarum Deus, nullius ruinæ atque interitus causa sit, sed multorum origo salutis. Proinde accipe nunc opusculum, quod tibi rogatus a nostra exiguitate confici: & si quid in eo gratum atque catholico sensu explicitum repereris, ei hoc tribuas, a quo omne bonum esse nosti, meque noveris quicquid ejus gratia possum, tuæ caritatis utilitati conferre per omnia, & in omnibus paratum esse. Vale, & amantem te dilige, nostræque parvitatis in sacris orationibus memor fieri non omitte.

Explicit Præfatio

DE PRÆDESTINATIONE.

SI homo rationalis vim suæ agnosceret naturæ, & creatoris sui potentiam rite intelligeret, nequaquam stultis se implicaret quæstionibus, & quæ Christianæ religioni sunt contraria, nec sensu teneret, nec voce proferret. Sed quia antiquus hostis, qui ab initio humanæ invidit saluti, nunquam desinit in segete Christi superseminare zizania, ideo per vaniloquos non solum otiosa, sed & noxia, & blasphemiis plena profert eloquia. ita ut quidam eorum perditionis suæ conditorem asserant auctorem, dicentes, quod sicuti qui per præscientiam Dei ac prædestinationem vocati sunt ad percipiendam gloriam æternæ vitæ, non possunt non salvari, ita & illi qui ad æternum interitum vadunt, prædestinatione Dei coguntur, & non possunt evadere interitum. Quod quam absurdum sit, etiam imperiti intelligere possunt. quia nullo modo ille, qui cuncta bona creavit, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum, atque vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire, aliquem cogit interire, sed magis facit recte credentem, ac benigne operantem, ad salutem æternam pervenire. Si enim,

C secundum ipsos qui talia sentiunt, Dei prædestinatio invitum hominem facit peccare, quomodo justo judicio Deus damnat peccantem, cum ille non voluntate, sed necessitate peccaverit? aut quomodo Deus judicabit mundum, qui est justus judex, & reddet unicuique secundum opera sua? (Matth. 6. 27.) judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua? (Psal. 9. 3.) Si autem hujusmodi ratiocinatione tollitur Deo ne judex justus sit, consequenter aufertur illi & regia dignitas, atque divina majestas. Sed e contrario scriptura clamat prophetica, *quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes Deos:* (Psal. 94. 3.)

D & item, *regnabit Dominus super omnes gentes, Deus sedet super sedem sanctam suam.* (Psal. 46. 9.) Igitur quod cum hac ratione perspicue explicatur, restat ut qui talia sensit, ex eorum numero sit, de quibus Psalmista ait: *Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in voluptatibus suis.* (Psal. 13. 1.) Hunc autem errorem sanctorum patrum multipliciter confutat doctrina, & convincit taliter sentientes, nec scripturarum auctoritate, nec veraci inveniri ratiocina-

tione. Prædestinationis enim fides firmissima sanctarum auctoritate scripturarum munita est. cui nullo modo fas est ea quæ ab hominibus male aguntur adscribi, qui in proclivitatem cadendi, non ex conditione Dei, sed ex primi patris prævaricatione venerunt. De cujus pœna nemo liberatus nisi per gratiam Domini nostri Jesu Christi, præparatam & prædestinatam in æterno consilio Dei ante constitutionem mundi. Omnis homo,
Prosper contra Gallos c. 2.
qui credens in patrem & filium & spiritum sanctum regeneratur in baptismo, tam a propriis peccatis quæ mala voluntate & actione contraxit, quam ab originali quod a parentibus traxit, absolvitur. Sed relapsum post baptismum ad infidelitatem & impios mores, qui negat originali peccato fuisse purgatum, tam falsa opinatur quam qui eumdem asserit, non æterna morte
** edit. Prosp. esse.*
fuisse damnandum. Qui enim recedit a Christo, & alienus a gratia finit hanc vitam, cadens in perditionem non in id quod remissum est recidit, nec in originali peccato damnabitur: sed propter postrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa quæ remissa sunt debebatur. Quod quia Dei præscientiam, nec latuit, nec fefellit, sine dubio talem nunquam elegit, nunquam prædestinavit, & perituram nunquam ab æterna perditione discrevit.) Igitur sicut bona opera ad inspirationem eorum, ita mala ad eos sunt referenda qui peccat. Non enim relicti sunt a Deo ut relinquerent Deum, sed reliquerunt eum & relicti sunt, & ex bono in malum propria voluntate mutati sunt, atque ob hoc, licet fuerint renati, licet fuerint justificati, ab eo tamen qui illos tales præscivit, non sunt prædestinati. Prædestinationem autem Dei, sive ad bonum sive ad malum, in omnibus operari ineptissime dicitur: nec verum est homines quadam necessitate implere, cum in bonis voluntas non sit intelligenda sine gratia. Quæ enim ratio est, ut ullus qui sanum sapit dicat, Non est necesse mihi ut laborem pro requie & salute mea, quia si prædestinatus sum a Deo ad vitam æternam, velim nolim illuc perveniam: si autem prædestinatus non sum, nihil mihi proficit bene operari, ac virtutibus operam dare, quia æternæ beatitudinis præmia non possidebo? Quasi Deum tentando, ac promissa ipsius despiciendo, & non magis per fidem & dilectionem devote serviendo placere possim. Prius ergo ipsum nomen prædestinationis
Hypomnesticon lib. 10. c. 1
quid indicet exponamus: deinde esse apud Deum, qui sine acceptione personarum est, prædestinationem divinarum scripturarum auctoritate probabimus. Prædestinatio quippe a prævidendo,
Cap. 2.
& præveniendo, vel præordinando futurum aliquid dicitur, & ideo Deus, cui præscientia non accidens est, sed essentia fuit semper & est, quicquid antequam sit sic præscit, prædestinat; & propterea prædestinat, quia quale futurum sit præscit. Ideo & Apostolus: *Nam quos*
Rom. 8. 29.
præscivit, inquit, *& prædestinavit*. Sed non omne quod præscit prædestinat. Mala enim tantum præscit, & non prædestinat: bona vero & præscit & prædestinat. Quod ergo bonum est præscientia prædestinat, id est priusquam sit in se præordinat: hoc cum ipso auctore esse cœperit, vocat, ordinat, & disponit. Unde & sequitur, *Quos prædestinavit hos & vocavit, & quos vocavit illos & justificavit, quos autem justificavit illos & glorificavit*. Jam igitur apertius disseramus quod loquimur, quomodo erga humanum genus præscientia sua & prædestinatione Deus generaliter, in quo iniquitas non

A est, utatur. Massæ itaque humani generis, quæ in Adam & Evæ prævaricatione damnabilis mortalisque facta est, non condemnatione divina generaliter, sed ex debito pœna cruciatusque gehennæ debetur; venia vero, non merito, sed Dei justi judicis misericordiæ largitate confertur. Quia vero justus & misericors Deus præscius est futurorum, ex hac damnabili massa, non personarum acceptione, sed judicio æquitatis suæ irreprehensibili, quos præscit misericordia gratuita præparat, id est prædestinat ad vitam æternam, ceteros autem pœna, ut prædixi, debita punit. quos ideo punit, quia quid essent futuri præscivit, non tamen puniendos ipse fecit aut prædestinavit, sed tantum ut dixi, in
B damnabili massa præscivit. Quod si a me quæris scire, cur duas istas differentias Deus faciat, *Cap. 3.*
si personarum acceptor non est, quia generaliter aut punire debet justitia, aut misericordia liberare, contende cum Paulo, immo si audes argue Paulum, qui dixit Christo in se loquente, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, ut quid me sic fecisti? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?* *Rom. 9. 20.*
Ego autem hoc dico quod dixi, quia quicquid Deus agit, misericorditer, juste, sancteque facit: quia solus ipse præsciendo scit quod homo nesciendo nescit.
C Quis enim cognovit sensum Domini, quis instruxit eum, aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi & retribuitur ei? aut quis dicit ei quid fecisti? Non potest tantum justus dici Deus, aut solum misericors, sed justus & misericors. Sic legimus, sic credimus. Propterea quando illi cum David misericordiam & judicium cantamus, cantamus metuentes, non interrogamus quæ sit voluntas ejus, in judicio & misericordia conquiescentes.) Omnis enim lex divina hoc docet, ut per obedientiam mandatorum Dei perveniamus ad creatorem nostrum: nec ullus ratione vigens sine fide recta & bonis operibus Deo placere potest. Unde & prophetica atque Apostolica eloquia hoc resonant, ad
Rom. 11. 34.
Psal. 100. 1.
D hoc exhortantur, ut recto cursu sanctæ conversationis perveniamus ad creatorem nostrum. Denique sic Moyses ait, *Non tentabis Dominum* *Deut. 6. 16.*
Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis. Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia, & ceremonias, quas præcepit tibi. & fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, ut bene sit tibi, & ingressus possideas terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis, ut deleret omnes inimicos tuos coram te, sicut loquutus est. Nam Psalmista hinc ait, *Quis est homo qui vult vitam, & cupit videre dies bonos? Coerceat linguam suam a malo, & labia ejus ne loquantur* *Psal. 33. 12.*
dolum. Divertat a malo, & faciat bonum,
E *inquirat pacem & sequatur eam. Quia oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum. vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.* Hinc & per Esaiam dicitur: *Hæc dicit Dominus: Custodite judicium, & facite justitiam. quia juxta est salus mea ut veniat, & justitia mea ut reveletur. Beatus vir qui fecit hoc, & filius hominis qui apprehendit istud, custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum.* De *Esa. 56. 1.*
quo & per Hieremiam dicitur: *Hæc dicit Dominus Israel. Maledictus vir qui non audierit verba pacti hujus, quod præcepi patribus vestris in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens, Audite vocem meam, & facite omnia quæ* *Hier. 11. 3.*

præcipia vobis, & eritis mihi in populum, & ego A
ero vobis in Deum, & suscitobo juramentum
quod juravi patribus vestris daturum me eis ter-
Ezech. 33. 10. ram fluentem lacte & melle. Ad Ezechielem Do-
minus ait: Tu erga fili hominis, dic ad domum
Israel, Sic loquuti estis dicentes, Iniquitates nostræ
& peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos ta-
bescimus. quomodo erga vivere poterimus? Dic ad
eos. Hæc dicit Dominus Deus, Nolo mortem impii,
sed ut convertatur impius a via sua, & vivat.
Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis,
& quare moriemini domus Israel? Tu itaque, fili
hominis, dic ad filios populi tui, Justitia justi non
liberabit eum in quacumque die peccaverit, & im-
pietas impii non nocebit ei in quacumque die con- B
versus fuerit de impietate sua, & justus non poterit
vivere in justitia sua in quacumque die peccaverit.
Etiamsi dixero justo quod vita vivat, & confisus
in justitia sua fecerit iniquitatem, omnes justitiæ
ejus oblivioni tradentur, & in iniquitate sua quam
operatus est in ipsa morietur. Sin autem dixero im-
pio morte morieris, & egerit pœnitentiam a peccato
suo, feceritque judicium & justitiam, & pignus
restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in
mandatis vitæ ambulaverit, nec fecerit quicquam
injustum, vita vivet & non morietur. omnia pec-
Dan. 4. 24. cata ejus quæ peccavit non imputabuntur ei. Ad
Nabuchodonosor quoque Daniel propheta sic ait:
O rex, consilium meum placeat tibi, & peccata
tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas miseri- C
cordiis pauperum. forsitan ignoscat Deus delictis
Osee. 10. 12. tuis. Hinc & per Osee dicitur. Seminate vobis in
justitia, & metite in ore misericordiæ, innovate
* Dominum. vobis novale. tempus autem requirendi *, cum ve-
Cap. 14. 2. nerit qui docebit vos justitiam. Et item, Conver-
tere, inquit, Israel ad Dominum Deum tuum, quo-
niam corruisti in iniquitate tua. Tollite vobiscum
verba, & convertimini ad Dominum, & dicite ei,
omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, &
Joel. 2. 11. reddemus vitulos labiorum nostrorum. Si quidem in
Joele ita scriptum est: Magnus enim dies Domini
& terribilis valde, & quis sustinebit eum? Nunc
ergo dicit Dominus, convertimini ad me in toto cor- D
de vestro, in jejunio & in fletu & in planctu, &
scindite corda vestra & non vestimenta vestra, &
convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia be-
nignus & misericors est, patiens & multæ mise-
ricordiæ, & præstabilis super malitia. quis scit si
convertatur & ignoscat & relinquat post se be-
nedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo
Amos 5. 14. nostro? Hinc & per Amos dicitur: Quærite bo-
num & non malum ut vivatis, & erit Domi-
nus Deus exercituum vobiscum sicut dixistis. odi-
te malum, & diligite bonum, & constituite in por-
ta judicium, si forte misereatur Dominus Deus exer-
Abd. 1. 15. cituum reliquiis Joseph. Sic & Abdias propheta: E
Juxta est, inquit, dies Domini super omnes gentes,
sicut fecisti fiat tibi, retributionem tuam convertet
Jon. 3. 3. in caput tuum. Jonas quoque in Ninive civita-
te magna prædicavit pœnitentiam agendam, &
prædicaverunt Ninivitæ jejunium, & vestiti sunt
Ibid. v. 10. saccis a majore usque ad minorem, & vidit
Deus opera eorum, quia conversi sunt de via
sua mala, & misertus est Deus super malitiam
quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fe-
Mich. 6. 8. cit. Hinc & Michæas loquitur dicens: Indicabo
tibi, homo quid sit bonum, aut quid Dominus Deus
tuus requirat a te: utique facere judicium & di-
ligere misericordiam, & solicitum ambulare cum
Naum. 1. 2. Deo tuo. Denique Naum ita prædicat dicens, Deus
æmulator & ulciscens Dominus & habens furorem,
ulciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse
Abac. 2. 4. inimicis suis. De quo & Abacuc ait: Ecce quod

A incredulus est, non erit recta anima ejus in semeti-
pso. justus autem in fidelitate sua vivet. Et idem: Ibid. v. 9.
Væ qui congregat avaritiam malam domui suæ. ut
sit in excelso nidus ejus, & liberari se putat de ma-
nu mali. Et item: Væ qui ædificat civitatem in Ibid. v. 12.
sanguinibus, & præparat urbem in iniquitate. Væ
qui potum dat amico suo, mittens fel suum & Ibid. v. 15.
inebrians ut adspiciat nuditatem ejus. repletus
est ignominia pro gloria. Væ qui dicit ligno ex-
pergiscere, surge lapidi jacenti. Nunquid ipse do- Ibid. v. 19.
cere poterit? Ecce iste coopertus est auro & ar-
gento, & omnis spiritus non est in visceribus ejus.
Dominus autem in templo sancto suo, sileat a facie
ejus omnis terra. Hinc & Sophonias ait: Quærite
B Dominum Deum vestrum omnes mansueti terræ, Sophon. 2. 3.
qui judicium ejus estis operati: quærite justum,
quærite mansuetum, si quando abscondamini in die
furoris Domini. Nam & Aggæus ita ait: Hæc di-
cit Dominus Deus exercituum, ponite corda ve- Agg. 1 7.
stra super vias vestras, ascendite in montem, por-
tate lignum, & ædificate domum, & acceptabi-
lis mihi erit, & glorificabor, dicit dominus. Res-
pexistis ad amplius, & ecce factum est minus, &
intulistis in domum, & sufflavi in illud. Quam ob
causam, dicit Dominus Deus exercituum? Quia
domus mea deserta est, & festinastis vos unusquis-
que in domum suam. Per Zachariam quoque Do-
minus ait: Judicate judicium verum & misericor- Zach. 7. 9.
diam, & miserationes facite unusquisque cum fratre
C suo, & viduam & pupillum, & advenam & pau-
perem nolite calumniari, & vir fratri suo non cogitet
malum in corde suo. Et item: Nolite timere. Hæc
sunt ergo verba quæ facietis. Loquimini verita- Cap. 8. 16.
tem unusquisque cum proximo suo. Veritatem &
judicium pacis judicate in portis vestris, & unus-
quisque malum contra amicum suum ne cogitetis
in cordibus vestris, & juramentum mendax ne di-
ligatis. Omnia sunt enim hæc quæ odi, dicit Do-
minus. Per Malachiam quoque ait: Convertimini Malac. 3. 18.
& videbitis quid sit inter justum & impium, & in-
ter servientem Deo, & non servientem. Ecce dies Cap. 4. 1.
veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes su-
D perbi, & omnes operantes iniquitatem, stipula, &
inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exer-
cituum, quæ non relinquet eis radicem & germen,
& orietur vobis timentibus nomen Domini sol justi-
tiæ, & sanitas in pennis ejus, & egrediemini, &
salietis sicut vituli de armento, & calcabitis im-
pios cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum
in die qua ego facio, dicit Dominus Deus exercituum.
Mementote legis Moysi servi mei, qui mandavit
eis in Choreb ad omnem Israel præcepta & judicia.
Hinc & in Proverbiis Sapientia ita docet dicens:
Fili mi, ne obliviscaris legis meæ, & præcepta mea Prov. 3. 1.
custodiat cor tuum. Longitudinem enim dierum &
E annos vitæ, & pacem apponent tibi. Misericordia
& veritas non te deserant, & circumda eas gut-
turi tuo, & describe in tabulis cordis tui, & in-
venies gratiam & disciplinam bonam coram Deo
& hominibus. Similiter & Ecclesiastes docet di-
cens: Lætare ergo juvenis in adolescentia tua, Eccl. 11. 9.
& in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ,
& ambula in viis cordis tui, & in virtute ocu-
lorum tuorum, & scito quod pro omnibus his ad-
ducet te in judicium Deus. Aufer iram malam
de corde tuo, & amove malitiam a carne tua;
adolescentia enim & voluptas vana sunt. Me-
mento creatoris tui in diebus juventutis tuæ, an- Ibid. 12. 1.
tequam veniat tempus afflictionis, & appropin-
quent anni dierum de quibus dicas, Non mihi pla-
cent. antequam tenebrescant sol & luna & stellæ,
& revertantur nubes post pluviam. Hinc & liber Sap. 1. 1.
qui dicitur Sapientia, sic inchoat: Diligite justitiam

qui judicatis terram. sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum, quoniam invenitur ab iis qui non tentant illum, apparet autem eis qui fidem habent in illum. Perversæ enim cogitationes separant a Deo, probata autem virtus corripit insipientes: quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec inhabitabit in corpore subdito peccatis. Sanctus enim spiritus disciplinæ effugiet fictum, & aufert se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripietur
Ibid. v. 11. superveniente iniquitate. Et iterum. Custodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodest, & a detractione parcite linguæ. quoniam responsum obscurum in vacuum non ibit: os autem quod mentitur occidit animam. Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum. quoniam Deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione vivorum. Creavit enim ut essent omnia, & sanabile facit nationes orbis terrarum, & non est in illis prædicamentum
Eccli. 2. 8. exterminii, nec inferorum regnum in terra. Similiter & in libro Jesu filii Sirac, Sapientia docet quid vitandum & quid faciendum sit. Qui timetis, inquit, Dominum credite illi, & in oblectatione veniet vobis misericordia. Qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra. Respisite filii nationes hominum, & scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est. Quis enim permansit in mandatis ejus & derelictus est, aut quis invocavit illum, & despexit eum? Quoniam pius & misericors est Deus, & remittet in tempore tribulationis peccata, & protector est omnibus exquirentibus se in veritate. Væ duplici corde & labiis sceleratis, & manibus male facientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo, & ideo non proteguntur ab eo. Væ his qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas. & quid facietis cum inspicere cœperit Dominus? Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius, & qui diligunt illum, conservabunt viam illius. Qui timent Dominum inquirent quæ beneplacita sunt illi, & qui diligunt illum replebuntur lege ipsius. Qui timent Dominum præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent Dominum custodiunt mandata illius, & patientiam habent usque ad inspectionem illius. Hæc ergo omnia regulam suæ fidei docent, aut peccatoribus pro malis operibus pœnas prædicunt, aut justis pro bene factis præmia spondent. Et quomodo quisque præsumit dicere, non justos bona merita adjuvare, neque iniquos peccata lædere, sed unumquemque prædestinationis necessitate aut coronari aut puniri? Videmus ergo quid de hoc novum Testamentum nobis insinuet.
Matt. 7. 13. Dicit enim ipsa veritas in Evangelio. Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam, quam angusta porta, & arcta via quæ ducit ad vitam, & pauci inveniunt
Luc. 13. 24. eam. Contendite per angustam portam intrare.
Matth. 7. 21 Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in re-
Matth. 11. 28. gnum cælorum: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, & discite a me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve est. Filius enim hominis venturus
Matt. 24. 36. est in gloria patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera ejus. De die autem illa vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius, nisi pater. Videte, vigilate, & orate. Nescitis enim quando tempus sit. Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcipit ut vigilaret. Vigilate ergo: nescitis quando dominus domus veniet, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane: ne cum venerit repente inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Hinc & Paulus Apostolus Rom. 1. 18.
ad Romanos scribens ait: Revelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent. His autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primum & Græci: gloria autem & virtus & honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primum & Græco. Non est enim personarum acceptio apud Deum. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi Rom. 6. 12.
sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore ab obediendum desideriis ejus: sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo tamquam ex mortuis viventes, & membra vestra arma justitiæ Deo. Peccatum enim in vobis non dominabitur. Non enim sub lege estis, sed sub gratia. Hinc & Jacobus ait. Esto- Jac. 1. 22.
te factores verbi & non auditores tantum fallentes vosmetipsos. Et item: Quid prodest, fratres mei, si Cap. 2. 14.
fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides salvare eum? Et rursus: Sub- Cap. 4. 7.
diti igitur estote Deo, resistite autem diabolo, & fugiet a vobis: appropinquate Domino, & appropinquabit vobis. emundate manus, peccatores, & purificate corda duplices animo. Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mærorem. Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos in tempore tribulationis. Qualiter autem virtus fidei salvet hominem, & quod ruina nostra non sit Deo deputanda, a quo est omne bonum, prædictus Apostolus in eadem epistola ostendit dicens. Si quis autem vestrum Jac. 1. 5.
indiget sapientia postulet a Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans. Qui autem hæsitat similis est fluctui maris qui a vento movetur & circumfertur. Non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid a Deo. Nemo cum tentatur dicat quo- Ibid. v. 13.
niam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. ipse autem neminem tentat. Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus: deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem. Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi, Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. De hoc & Petrus scripsit dicens: 1. Pet. 1. 13.
Propter quod succincti lumbos mentis vestræ sobrii perfecte sperate in eam quæ offertur vobis gratiam in revelatione Jesu Christi, quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ vestræ desideriis, sed secundum eum qui vocavit vos sanctum, & ipsi sancti in omni conversatione estote, quoniam scriptum est, sancti eritis quoniam ego sanctus sum. Et item: Humiliamini igitur sub potenti Levit. 11. 45.
manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis. 1. Pet. 5. 6.
Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Sobrii estote

& vigilate, quia adversarius vester diabolus circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei quæ in mundo est 1. Joan. 4. 8. *vestræ fraternitatis fieri*. Hinc quoque Joannes ait: *Carissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesam Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est. Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quam qui in mundo. ipsi in mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. nos ex Deo sumus, Qui novit Deum audit nos. qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.* Et item: *Omnis qui audit quoniam Jesus est Christus,* 1. Joan. 5. 1. *ex Deo natus est; & omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata ejus faciamus. Hæc est enim caritas Dei, ut mandata ejus custodiamus, & mandata ejus gravia non sunt. quoniam omne quod natum est ex Deo vincit mundum. & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est filius Dei?* Si enim caritas Dei neminem juvat, nec filii Dei filii sunt lucis, quomodo id quod natum est ex Deo vincit mundum? & quomodo victoria mundi est fides Christi? Si autem fides Christi, quæ per dilectionem operatur, vera salus est hominum, quia qui credit in illum non Joan. 11. 25. consundetur, sicut ipse ait: *Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, non morietur in æternum*, quomodo isti vaniloqui garriunt, quod nihil prosit hominum recta fides & bona operatio, quoniam si non sit prædestinatus quis, non veniet ad vitam, cum prædestinatio nihil aliud sit nisi vitæ donatio, non perditionis damnatio? Unde manifeste Scriptura dicit: *Deus mortem* Sap. 1. 13. *non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. Creavit enim ut essent omnia, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum*. & per Prophetam ipse Dominus ait: *Nolo mortem peccatoris, sed ut con-* Ezech. 33. 11. *vertatur & vivat*. Si autem non vult Dominus mortem impii & peccatoris, quomodo prædestinat eum ad mortem, cum nihil sit aliud ejus velle quam prædestinare? Causa enim omnium rerum voluntas est Dei ejusque velle est, nec simplex natura aliquam contrarietatem in se habet. Sed idem Dominus omnium est, dives in omnibus qui invocant illum. Itaque prædestinatio in bono legitur, non in malo. Unde dicit Apostolus: *Quos præscivit & prædesti-* Rom. 8. 29. *navit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, illos & justificavit: quos autem justificavit illos & glorificavit*. Nota quod dicit, Quos prædestinavit hos & vocavit: non, quos prædestinavit illos & damnavit. Amat enim bonus factor creaturam suam, nec immerito aliquam damnat. De qua alibi scriptum est, *Misereris om-* Sap. 11. 24. *nium Domine, & nihil odisti eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam, & parcens illis, quia tu es Deus universorum*. Multiplici ergo reatu iste constringitur, qui prædestinationis bonum in pravum sensum vertens, nefandis sermonibus blasphemare præsumit. Primo, quod creatorem suum, qui est summe bonus, malevolum ausus est dicere, & quod opus

A suum frustra & sine causa decernat interire. Secundo, quod ipsam veritatem fallere nititur asserere, quæ per scripturas sanctas recte credentibus, & bene operantibus, æternæ vitæ spondet præmia, & peccatoribus atque non pœnitentibus mortis prædicit pœnas. Tertio, quod justum judicem, qui in æquitate judicaturus est vivos & mortuos, prædicat injustum, quoniam Dominum bene agentibus præmia, & male agentibus tormenta non reddere affirmat. Quarto, quod redemptorem mundi frustra sanguinem suum fudisse non timet per errorem suum fingere, qui in se credentibus & sperantibus propter prædestinationis necessitatem non possit subvenire. Quinto, B quod nec de bonis Angelis eorum numerum quem diabolus per superbiam corruens minuit, Salvator noster per hominum conditionem adimpleat. Sexto, quod magis favet sua opinione diabolo, quoniam ad ejus perditionis sortem tradidit eos, quos divina gratia decrevit ad salutem æternam pertingere. Septimo, quod totius humani generis maxime inimicus sit, cum illud dixit, per Christi fidem & baptismi sacramentum a primi parentis lapsu, propriorumque scelerum reatu, nec non & ab hostium potestate non posse erui, sed obligatum noxia opificis sui prædestinatione in tartarum demergi. Hisque omnibus ita ostensis, suus proprius maxime inimicus esse convincitur, cum non solum sibi in hoc gehennæ ignem C præparat, sed etiam in eo, quod alios per erroris sui doctrinam a via veritatis seducendo suæ damnationis facit esse consortes: pro quibus ipse sine dubio in igne æterno pœnas condignas solvet. Unde & pastor Ecclesiæ ait: *Fuerunt vero & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis e-* 2. Pet. 2. 1. *runt magistri mendaces, qui inducent sectas perditionis, & eum qui emit eos Dominum negantes, perducentes sibi celerem perditionem, & multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur, & in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. quibus judicium jam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat*. De quo & Judas in epistola sua scribens ait: *Subintroierunt* D *enim quidam homines, qui olim præscripti sunt* Juda 4. *in hoc judicium impii, Domini nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum dominatorem & Dominum nostrum Jesum Christum negantes*. Et iterum: *Similiter & carnem quidem maculant,* Ibid. v. 8. *dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant. Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore non est ausus judicium inferre blasphemiæ, sed dixit; Imperet tibi Deus. Hi autem quæcumque quidem ignorant blasphemant, quæ autem naturaliter tamquam animalia norunt, in his corrumpuntur*. Et paulo post: *Ecce venit Dominus in sanctis milli-* Ibid. v. 15. *bus suis facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis* E *eorum, quibus impie egerunt, & de omnibus duris quæ loquuti sunt contra eum peccatores impii. Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & os illorum loquitur superbiam, mirantes personam quæstus causa*. Hæc autem, quæ de divinis scripturis testimonia protulimus, ad confundeodum errorem illorum, qui prædestinationem Dei causam dicunt esse perditionis perditorum, & ad ostendendum quod Deus velit per fidem rectam & bona opera præmia acquiri regni cælestis, pauca de plurimis excepta prudenti Lectori sufficiant. Dehinc autem quid in sanctorum doctorum, ac catholicorum patrum sententiis expositum de prædestinatione Dei in- Prosper Objectione Vincent. II. venimus, edicimus. Nam illi, qui dicunt quod Deus

„ Deus nolit omnes salvare, etiamsi omnes salvari velint, quantum errent, omnibus patet, cum veritas dicat: *Si vos, cum sitis mali nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cælestis dabit bona petentibus se?* Quomodo fieri potest, ut Deus, qui etiam illos salvat, de quibus dici non potest quod salvari, vellint, nolit aliquos* salvari, etiamsi salvari velint nisi aliquæ causæ existant, de quibus, quamvis sint nobis incognoscibiles, * ipse tamen judicat, de quo dici non potest, aliter eum quicquam facere debuisse quam fecerit? Remota, igitur hac discretione, quam divina scientia intra secretum justitiæ suæ continet, sincerissime credendum atque profitendum est, Deum velle ut omnes homines salvi fiant. Siquidem Apostolus, cujus ista sententia est, sollicitissime præcipit quod in omnibus Ecclesiis piissime custoditur, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur. ex quibus quod multi pereunt, pereuntium est meritum: quod multi salvantur, salvantis est donum. Ut enim reus damnetur, inculpabilis est Dei justitia: ut autem reus justificetur ineffabilis, Dei gratia est. Qui autem dicunt, quod majorem partem Deus humani generis ad hoc creet, ut illam perdat in æternum, eo quod multi latam & spatiosam viam vadunt quæ ducit ad mortem, & pauci per augustam quæ tendit ad vitam æternam: plurimusque est numerus infidelium, & qui sine baptismatis remedio transeunt de hoc mundo, & ideo non possunt absolvi de originalis peccati vinculo, quasi hæc omnia ad conditorem humani generis pertineat, quasi ipse eos qui intereunt ita velit interire, non recte sentiunt. Omnium quidem hominum Deus „ creator est: sed nemo ab eo ideo creatus est, ut periret. quia alia est causa nascendi, & alia est pereundi. Ut enim nascantur homines, conditoris est beneficium: ut autem pereant, prævaricatoris est meritum. In Adam quippe, in quo omnium hominum præformata natura est, omnes peccaverunt, eademque sententia quam ille * accepit obstricti sunt. neque ab hoc vinculo, etiamsi propriis peccatis careant, resolvuntur, nisi in sacramento mortis & resurrectionis Christi in spiritu sancto renascantur. Nimis ergo impius & indoctus est, qui vitium naturæ non discernet ab auctore naturæ. a quo prorsus alienum est quicquid in unoquoque damnandum est. [a] Creat enim homines, nec multiplicandis generationum successionibus opificium suum subtrahit, secundum consilium bonæ voluntatis suæ, reparaturus in multis quod ipso non fecit. Quod autem dicunt, peccatorum nostrorum ideo Deum auctorem esse, quod malam facit voluntatem hominum, [b] hoc est blasphemare substantiam, quasi naturali motu non possit nisi peccare. Istud nos a sensu nostro penitus abdicamus, qui Deum justum, bonum, sic humanæ substantiæ, & interiorum exteriorumque sensuum novimus creatorem, ne alienum prorsus ab illo sit quicquid contra naturam est. Peccatum autem contra naturam est, de quo mors & omnia quæ sunt mortis oriuntur. Quibus malis tunc se homo induit, quando illum fide obedientiaque privatum in suas promissiones diabolus a Dei lege traduxit. omniaque sibi posteritatis ejus germina, per * perditionem depravatæ stirpis obstrinxit. Non igitur cujusquam peccati auctor est Deus, sed naturæ creator: quæ cum potestatem habuerit non delinquendi, sponte deliquit, & deceptori suo propria voluntate se subdidit. nec naturali, sed captivo motu versatur in vitio, donec moriatur peccato, & vivat Deo, quod sine gratia Dei facere non potest, quia libertatem, quam perdidit, nisi Christo liberante non recipit. *Non est enim aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat salvos fieri.* Quod autem quidam dicunt, quod adulteria & corruptelas virginum sacrarum, homicidia, atque cetera flagitia, ideo homo commiserit, quia non possit illa vitare: quasi illas Deus personas ad hoc prædestinaverit, ut certo tempore in diversis vitiis caderent: detestanda quidem & abominanda omni Christiano hæc opinio est, quæ Deum cujusquam malæ voluntatis aut malæ actionis credit auctorem. cujus prædestinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra justitiam est. *Universæ enim viæ Domini misericordia & veritas.* Adulteria enim maritarum, & corruptelas virginum, non instituere novit sancta divinitas, sed damnare; nec disponere, sed punire. Quæ mala homines cum admittunt, suis concupiscentiis & cupiditatibus serviunt, quas ab illa prima voluntariæ prævaricationis labe traxerunt. Cum autem declinant a malo & faciunt bonum, a Domino gressus hominum diriguntur, & viam ejus volunt, Propter quod dicit Apostolus, *Oramus autem ad Dominum, ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis.* Non ergo casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium, prædestinatio Dei aut excitavit, aut suasit, aut impulit. Sed plane prædestinavit judicium suum, quo unicuique retributurus est prout gessit, sive bonum, sive malum. Quod judicium futurum omnino non esset, si homines Dei voluntate peccarent. Erit autem manifestissime, & omnis homo, quem discretio divinæ scientiæ sinistra constituerit parte. damnabitur: quia non Dei, sed suam executus est voluntatem. Nihil ergo malorum negotiorum Deus prædestinavit ut fieret, nec ullam animam nequiter turpiterque victuram ad hoc ut taliter viveret præparavit, sed talem futuram non ignoravit, & de tali juste se judicaturum esse præscivit atque ita ad prædestinationem ejus nihil aliud referri potest, nisi quod aut ad debitam justitiæ retributionem, aut ad debitam pertinet gloriæ largitatem. Quapropter qui dicunt, quod Dei prædestinatione efficiantur de filiis Dei filiis diaboli, & de templis * sanctis templa dæmonum, & de membris Christi membra meretricis, perniciosissime fallunt atque falluntur, errantes & in errorem mittentes. Igitur prædestinatio Dei, etsi apud nos, dum in præsentis vitæ periculis versamur, incerta est, apud illum tamen qui fecit quæ futura sunt, incommutabilis permanet. neque quem illuminavit obcæcat, neque quod ædificavit destruit, neque quod plantavit evellit. *Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei*, & firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc,"

Margin notes (left column): Responsio. Matth. 7. 11. — * edit. Prosp. salvare. — * ille tamen bene judicat. — 1. Tim. 2. 4. — Objectio Vinc. III. — Responsio. — Rom. 5. 12. — * excepit — a — Objectio Vinc. v. — b — Responsio.

Margin notes (right column): * in edit. Prosp. conditionem. — Act. 4. 12. — Objectio Vinc. x. — Responsio. — Psal. 24. 10. — Psal. 36. 23. — 2. Cor. 13. 7. — Responsio ad Objectionem Vinc. XI. — Objectio Vinc. XII. — * Sancti Spiritus. — Responsio. — Rom. 11. 29.

* a *Creat enim homines*) In edit. Prosp. *Creat enim homines: ut sint homines nec multiplicandi generationum successionibus opificium suum subtrahit secundum consilium bonæ voluntatis suæ, reparaturus in multis quod ipse fecit, puniturus in multis quod ipse non fecit.*

* b *Hoc est blasphemare*) Legendum ex Prospero videtur, *Hoc est plasmare* (vel potius *plasmes substantiam; quasi* (vel *qua*) *naturali motu non possit nisi peccare: istud nos*, &c.

2. Tim. 2. 19. „ *cognovit Dominus qui sunt ejus*. Nullo igitur
„ modo prædestinatio Dei facit, ut aliqui ex filiis
„ Dei filii sint diaboli, aut ex templo sancti spiri-
„ tus templa sint dæmonum, aut ex membris Chri-
„ sti fiant membra meretricis. sed potius prædesti-
„ natio facit ut ex filiis diaboli fiant filii Dei, &
„ ex templis dæmonum templum sit spiritus san-
Marc. 3. 27. „ cti, & ex membris meretricia, membra sint Chri-
Colos. 1. 13. „ sti: quia ipse alligat fortem, & vasa ejus rapit,
„ ernens ea de potestate tenebrarum, & transfe-
„ rens de contumelia in gloriam. Hi autem de qui-
1. Joan. 2. 19. „ bus dicitur, *ex nobis transierunt*, *sed non fuerunt*
„ *ex nobis: si enim fuissent ex nobis*, *mansissent uti-*
„ *que nobiscum*: voluntate exierunt, voluntate ce-
„ ciderunt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt
„ prædestinati: essent autem prædestinati, si essent
„ reversuri, & in sanctitate ac veritate mansuri.
„ ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa
„ standi, nemini est causa labendi. Omnibus qui-
Responsio ad objectio Vincent. xiii. „ dem a fide ad infidelitatem, a sanctitate ad im-
„ pietatem relapsis, & ante finem vitæ nulla emen-
„ datione purgatis, nihil aliud quam mors æterna
„ debetur. Sed nefas est Deo adscribere causam ta-
„ lium ruinarum. qui etsi ex æterna scientia præ-
„ cognitum habet quid uniuscujusque meritis re-
„ tributurus sit, nemini tamen per hoc quod falli
„ non potest, aut necessitatem, aut voluntatem in-
„ tulit delinquendi. Si ergo a justitia & pietate
„ quis deficit, suo in præceps fertur arbitrio, sua
„ concupiscentia trahitur, sua persuasione decipi-
„ tur. Nihil ibi pater, nihil filius, nihil agit spi-
„ ritus sanctus; nec tali negotio quicquam divinæ
„ voluntatis intervenit: cujus opere multos scimus
„ ne laberentur retentos, nullos autem ut laberen-
Responsio ad Object. Vinc. xiv. „ tur impulsos. Denique ad prævaricationem legis,
„ ad neglectum religionis, ad corruptelam disci-
„ plinæ, ad desertionem fidei, ad perpetrationem
„ qualiscumque peccati, nulla omnino est præde-
„ stinatio Dei: nec fieri potest, ut per quem a ta-
„ libus malis surgitur, per eum in talia decidatur.
„ Si ergo in sanctitate vivitur, si in virtute pro-
„ ficitur, si in bonis studiis permanetur, manife-
„ stum munus est Dei, sine quo nullus boni ope-
„ ris fructus acquiritur. Si autem ab his recedi-
„ tur, & ad vitia atque peccata transitur; nihil
„ ibi Deus malæ tentationis immittit, & recessurum
„ non deserit antequam deserat; & facit plerum-
„ que ne deserat, aut etiam, si discessit, ut redeat.
„ Cur autem hunc retineat, illum non retineat, nec
„ possibile est comprehendere, nec licitum investi-
Objectio Vinc. xv. „ gare, cum scire sufficiat, & ab illo esse quod sta-
„ tur, & non ab illo esse quod ruitur. Qui autem
„ dicunt, quod omnes illi fideles, & quidem san-
„ cti, qui per peccatum ad æternam mortem pro-
„ lapsi sunt, sic prædestinati sunt, sicque a Deo or-
„ dinati posteaquam ceciderunt, ut nec possint, nec
„ velint per pœnitentiam liberari; non veraciter
Responsio. „ nec sapienter hoc dicitur. Qui enim a fide &
„ sanctitate exciderunt, sicut voluntate prolapsi
„ sunt, ita voluntate non surgunt, & dominatum
„ concupiscentiarum quibus succubuerunt sponte
„ patiuntur, si qui autem captivitatem suam ge-
„ munt, & judicantes semetipsos ad misericordiam
„ Dei mutato corde confugiunt, non sine spiritu
Psal. 76. 11. „ divinæ miserationis hoc faciunt. *Hæc* enim *mu-*
„ *tatio dexteræ excelsi*, qui innumeris lapsis dat
2. Tim. 2. 26. „ pœnitentiam *ut resipiscant a diaboli laqueis*, *a quo*
„ *captivi tenebantur ad ipsius voluntatem*. Nemi-
„ ni autem Deus correptionis adimit viam, nec
„ quemquam boni possibilitate dispoliat: quia qui
„ se a Deo avertit, ipse & velle quod bonum est
„ & posse sibi sustulit. Non est ergo consequens,
„ sicut putant qui talia objiciunt, ut Deus qui-

bus pœnitentiam non dederit, resipiscentiam “
abstulerit; & quos non levavit alliserit. cum “
aliud sit insontem egisse in crimen, quod alienum “
est a Deo, aliud criminoso veniam non dedisse, “
quod de peccatoria est merito. Sed quia isti in- “
ter se dissentiunt, qui dicunt prædestinationem
Dei facere, ne quis posset salvari etiamsi velit:
& Pelagiani sunt, qui adscribunt totum homi-
ni posse per primæ conditionis sortem, quicquid
ad salutis suæ statum pertinet, etiamsi divina
gratia illum non adjuverit; quorum licet diver-
sus error sit, tamen par impietas: iden neces-
sarium esse arbitramur scripturarum testimoniis
comprobare, hominem initio bonum a Deo esse
conditum, quia vidit Deus cuncta quæ fecerat, Genes. 1. 3.
& erant valde bona; sed neminem posse suo
merito sine gratia Dei salvari, quia veritas in
Evangelio ait: *Nemo venit ad patrem*, *nisi per* Joan. 14. 6.
me: & *sine me nihil potestis facere*. Unde Pau- Joan. 15. 5.
lus ad Ephesios scribens ait: *Gratia enim estis* Ephes. 2. 8.
salvati per fidem, *&* *hoc non ex vobis*, *Dei enim*
donum est, *non ex operibus*, *ut ne quis glorietur*.
Ipsius enim sumus factura, *creati in Christo Jesu* Ephes. 6. 23.
in operibus bonis, *quæ præparavit Deus ut in il-*
lis ambulemus. Et item: *Pax fratribus & cu-*
ritas cum fide a Deo patre nostro & Domino Je-
su Christo. *Gratia cum omnibus qui diligunt Do-*
minum nostrum Jesum Christum in incorruptione.
Ad Romanos quoque idem ait: *Quis me libera-* Rom. 7. 24.
bit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Domi-
num nostrum Jesum Christum. Et item: *Reliquiæ*, Rom. 11. 5.
inquit, *secundum electionem gratiæ salvæ factæ*
sunt. *Si autem gratia*, *non ex operibus*, *alioqui*
gratia jam non est gratia. Ad Corinthios quoque
sic loquitur: *Gratia autem Dei sum id quod sum*, 1. Cor. 15. 10.
& gratia ejus in me vacua non fuit, *sed abundan-*
tius illis omnibus laboravi. *Non ego autem*, *sed*
gratia Dei mecum. De hoc quoque & Jacobus A- Jac. 1. 17.
postolus scripsit dicens: *Omne datum optimum*,
& omne donum perfectum desursum est, *descendens*
a patre luminum. Et item: *Deus*, inquit, *super-* Jac. 4. 6.
bis resistit, *humilibus autem dat gratiam*. Immo
& Petrus in epistola sua gratiam Dei adjutoribus 1. Pet. 1. 2.
suis commendat dicens: *Gratia vobis & pax mul-*
tiplicetur. Et item: *Gratia autem erit vobis om-* 1. Pet. 5. 14.
nibus qui estis in Christo Jesu. Et rursus, *Vos*, in- 2. Pet. 3. 17.
quit, *fratres præscientes custodite*, *ne in insipien-*
tium errorem traducti excidatis a propria firmi-
tate. *Crescite vero in gratia & cognitione Domini*
nostri & salvatoris Jesu Christi. Hinc etiam &
Joannes in Apocalypsi sua scripsit dicens: *Gratia* Apoc. 1. 4.
vobis & pax ab eo qui est, *qui erat*, *& qui ven-*
turus est, *& a septem spiritibus qui in conspectu*
* *ejus sunt*, *& a Jesu Christo*, *qui est testis fidelis*, *throni ejus
primogenitus mortuorum, *& princeps regum ter-*
ræ. *Qui dilexit nos*, *& lavit nos a peccatis nostris*
in sanguine suo. Liberum enim arbitrium homini
datum nullus rite credens negare potest: sed si
ad effectum boni operis pertingerit, muneris est
gratiæ Dei: ubi autem dicitur, Noli hoc & noli August. de gratia & libero arbitrio cap. 2.
illud; & ubi ad aliquid faciendum, vel non fa-
ciendum in divinis monitis opus voluntatis exigi-
tur: satis liberum demonstratur arbitrium. Nemo
ergo causetur Deum in corde suo, sed sibi im-
putet quisque cum peccat: neque cum aliquid se-
cundum Deum operatur, alienet, hoc a propria
voluntate. Quando enim volens operatur, tunc
dicendum est opus bonum, tunc speranda est ope-
ris boni merces ab eo de quo dictum est, *qui* Matt. 16. 27.
reddet unicuique secundum opera sua. Semper est August. ibid. cap. xv.
in nobis voluntas libera, sed non semper bona.
Aut enim a justitia libera est, quando servit
peccato, & tunc est mala: aut a peccato

A libera est quando servit justitiæ, & tunc est bona. Gratia vero Dei semper est bona, & per hanc fit ut sit homo voluntatis bonæ, qui prius fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit ut ipsa bona voluntas, quæ jam cœpit esse augeatur, & tam magna fiat, ut possit implere divina mandata quæ voluerit, cum valde perfecteque voluerit. [Eccl. 15. 16. Sec. lxx.] Ad hoc valet quod scriptum est: *Si volueris mandata servare, conservabunt te mandata:* ut homo qui voluerit & non potuerit, nondum accepisse se plene velle cognoscat, & oret ut obtineat bonam voluntatem quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adjuvatur ut faciat quod jubetur. Tunc enim utile est velle cum possumus, & tunc utile est posse cum volumus. B Nam quid prodest, si quod non possumus volumus, aut quod possumus nolumus? [Aug. de Ecclesiasticis dogmat. cap 21.] Libertati quidem arbitrii sui commissus est homo statim in prima mundi conditione, ut sola vigilantia mentis adnitente, etiam in præcepti custodia perseveraret, * si vellet, in id ad quod creatus fuerat permanere. [* edit. Aug. si vellet in eo quod creatus, &c.] Postquam, vero seductione serpentis per Evam cecidit, naturæ bonum perdidit, pariter & vigorem arbitrii. non tamen electionem, ne non esset suum quod * emendaret peccatum, [* ed. Aug. evitaret.] nec merito indulgeretur quod non arbitrio diluisset. Manet itaque ad quærendam salutem arbitrii libertas, id est rationalis voluntas, sed admonente prius Deo, & eam invitante ad salutem, ut vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione C salutis, hoc est inspiratione Dei. ut autem consequatur quod eligit, vel quod sequitur, vel quod occasione agit, Dei esse libere confitemur. Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus, ut acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est. ut adipiscamur quod adquiescendo admonitioni * cœpimus, [* edit. Aug. cupimus.] divini est muneris. ut non labamur * in adepto munere salutis sollicitudinis nostræ est, [* edit. Aug. ab indepto.] & cælestis pariter adjutorii: ut labamur, potestatis nostræ est & ignaviæ.) Contra reprehensores prædestinationis Dei in plurimis locis manifeste repugnat scriptura sacra. [Hypomnest. lib. vi. cap. iii.] Sed velim ab eis quærere, mihi pandant quo judicio dictum est a Paulo & Barnaba prædicantibus verbum Dei in Lystris, [Act. 14. 15.] D *In præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas*, ut in idololatria simulacrorum perirent, & unum tantum gentem, id est Jacob elegit sibi Dominus, & Israel in possessionem sibi. [Psal. 134. 4.] cui soli utique legem ad cognoscendum se, postpositis ut dixi ceteris generationibus, dedit. Vel cur iterum amissio facta est Judæorum, ut mundi fieret reconciliatio, id est omnium gentium, sicut dicit Apostolus: [Rom. 11. 15.] *Si enim amissia eorum reconciliatio est mundi, qua assumptio nisi vita ex mortuis?* Quasi impossibile esset Deo omnipotenti, universo mundo legem dare, salutem gratiæ Christi conferre, vel ut * ita dicam ab initio lapsus Adæ id agere, [* Aug. MSS. cito.] E quod diversitate temporum fieri ejus arbitrio sedit. Doceant etiam, quare missi a Spiritu sancto Paulo & Barnaba portare nomen Domini salutis causa in gentibus, cum transirent prædicantes Phrygiam & Galatiæ regionem, [Act. 16. 7.] vetiti sunt a Spiritu sancto loqui verbum in Asia: & cum venissent in Mysiam volentes ire in Bithyniam, non permisit eos, inquit, spiritus Jesu. [Ejusdem Hypomnest. cap. iv.] Sciebat, inquies, Deus, quod credituri non essent: & ideo non eos ire permisit ad loquendum verbum. * Nonne prohibitio ista sancti Spiritus aliud ostendit, [* edit. Aug. numquid.] quam verbum Domini Jesu dicentis in Evangelio, [Joan. 3. 8.] *Spiritus ubi vult spirat?* Hinc cogitent, hinc pandant aliquid, quare spirat ubi vult, & non ubique.

A Dicant etiam quare prædicantibus prædictis Paulo & Barnaba Antiochiæ Pisidiæ Judæis & gentibus salutem, nullus credidit, nisi quos exinde Dominus præordinavit ut crederent. Siquidem & de ipsis pagina sancta testatur: [Act. 13. 48.] *Et crediderunt*, inquit, *quotquot erant præordinati ad vitam æternam*, hoc est prædestinati. Ecce in omnibus quæ ex auctoritate divina protulimus, habes misericordiam & judicium, & certum est quia personarum non est acceptor Deus, nec cujusquam personam reveretur. [Rom. 2. 11.] Descende ergo, si vales, in profundum misericordiæ Dei: ascende, si sufficis, in altitudinem judicii ejus: distendere in longitudinem & latitudinem viarum ejus investigabilium, & B si liquido penetraveris, hæc nobis tam metuenda in incomprehensibilia secreta, de quibus Paulus expavit, ipse intrepidus pande. [Rom. 11. 33.] Quantum libet enim scire conaberis, judicia Dei comprehendere non vales, nec valebis. quia sicut nemo scit hominum quæ sunt hominis, [1. Cor. 2. 11.] nisi spiritus hominis qui est in ipso, ita & quæ Dei sunt nemo scit nisi spiritus Dei. Si qua ergo attingere valuerimus, non nostra solertia, sed dono Spiritus sancti revelata esse debemus agnoscere: si autem scire non datur quod supra nos est; nec a nostra parvitate quæratur.* [* edit. Aug. Præceptum] Prædictum est enim a scriptura sancta: [Eccl. 3. 22.] *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris in* C *vanitate*. Et, [Rom. 11. 20.] *altum sapere noli, sede time*. Diximus namque, de damnabili humani generis massa Deum præscisse, [Ejusdem Hypomnest. cap. v.] misericordia non meritis, quos electione gratiæ prædestinavit ad vitam: ceteros, qui judicio justitiæ ejus ab hac gratia efficiuntur expertes, præscivisse tantum proprio vitio perituros, non ut perirent prædestinasse. Sed ut dixi quos in opera impietatis, & mortis ruituros præscivit, non prædestinavit, nec impulit, in quibus Deum ad iracundiam provocantes, fidem allatam ac prædicatam sibi accipere nolunt, aut Deo judice non possunt, vel acceptata male utuntur, & ob hoc traduntur in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt, his prædestinatam esse pœnam rite fa- D temur. Quod ut probari valeat, solum reor in exemplum sufficere Judam. Hunc enim Deus cum præscisset in vitiis propriæ voluntatis pessimum fore, id est electione discipulatus sui bene a Christo collata male usurum, & avaritia ardentem pretio Judæis Dominum traditurum, pœnam ei prædestinavit ex merito, dicente per David Spiritu sancto, [Psal. 108. 2.] *Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris & dolosi super me apertum est*. Id est Judæ, vel Judæorum in Christum. Judæ, cum dicit: [Matt. 26. 15.] *Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam?* & post pecuniæ sponsionem, dans signum traditionis, *Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum*. Ideo E super me, ait, apertum est os Judæ. Cum enim osculum dedit, ore doloso aperuit quem tenerent. Judæorum quoque, cum eum volentes dolo perdere, ut Evangelium pandit, clamaverunt dicentes; [Joan. 19 a] *Crucifige, crucifige*. & post pusillum sequitur, [Psal. 108. 6.] *Constitue super eum peccatorum*, id est super Judam, *& diabolus stet a dextris ejus. Cum judicatur exeat condemnatus, & oratio ejus fiat in peccatum. Fiant dies ejus pauci, & episcopatum ejus accipiat alter*. Et post cetera quæ de eo sequuntur, *Pro eo quod*, inquit, [Ibid. v. 16.] *non fuit recordatus facere misericordiam, & persecutus est hominem inopem & egenum, & compunctum corde morti tradere*. Et sequentia reliqua, quæ in ejus prædicta sunt persona. Nam sicne

narrat liber Actuum Apostolorum, de eo prædicta, & in eo impleta esse sanctus probat Apostolus Petrus, cum loco ejus unum ex iis qui cum Apostolis congregati fuerant propter testimonium resurrectionis Jesu Christi, subrogari oportere denuntiat dicens: Act. 1, 16. *Viri fratres, oportet impleri scripturam, quam per os David prædixit Spiritus sanctus de Juda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Jesum: qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus. & hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt viscera ejus. Notum factum est autem omnibus habitantibus in Hierusalem, ita ut appellaretur ager ille Acheldemah, hoc est ager sanguinis. Scriptum est enim in libro Psalmorum, Fiat commoratio ejus deserta, & non sit qui inhabitet in ea, & episcopatum ejus accipiat alter.* Ubi ergo commemoratio operum ejus malorum a sancto fit Spiritu in Psalmis, priusquam esset præscitus est, non factus, quod talis adversus filium Dei futurus esset. Si enim factus esset, inculpabilis esset, & Dei opificio reputaretur, non Judæ. Injuste etiam in * eo prolata damnatio esset. (* eum.) Sed absit hoc a summo bono judice, auctore omnium bonorum Deo, damnatore vero cunctorum malorum: quia mala Judæ, ut prædixi, præscivit, non fecit: & tamen in quibus præscivit, judicio justo tradens eum in reprobum sensum ut impleret permisit: & ideo permisit, quia per Spiritum sanctum eum periturum ante prædixit. Quia sicut Christum oportebat pati per Judam, præcinente per prophetas sancto spiritu, ita oportebat Judam perire, eodem sancto spiritu prædicente. Joan. 17. 12. De eo quippe dictum est: *Nemo periit nisi filius perditionis.* Nam pœna illi prædestinata pro malis suis, in quibus, ut sæpe dixi, præscitus est tantum, non prædestinatus. Ejusdem Hypomnest. cap. 41. Verum autem esse quod diximus, licet plene sit disputatum, id est, perituris pœnam esse prædestinatam, audi Petrum Apostolum, cum futuros esse pseudoprophetas, & magistros mendaces, & apostatas in Ecclesia dicit, sicut fuerunt in populo veteri. 2. Pet. 2. 3. *Quibus judicium*, inquit, *jam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.* Item Judas Apostolus. Judæ 4. *Subintroierunt*, ait, *quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc judicio, impii, gratiam Domini nostri transferentes in luxuriam, & solum dominatorem & Dominum nostrum Jesum negantes Christum.* Et Dominus in Evangelio peccatoribus: Matt. 25. 34. & 41. *Discedite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis ejus.* Prædestinatis autem: *Venite benedicti patris mei, percipite regnum vobis paratum ab origine mundi*, id est prædestinatum. Tenenda est igitur inconcusse hujus disputationis regula, quæ testimoniis claret scripturarum, peccatores in malis propriis, antequam essent in mundo, præscitos esse tantum, non prædestinatos: pœnam autem eis esse prædestinatam secundum quod præsciti sunt. Parvulos quoque non renatos ex aqua & Spiritu sancto, prædestinatæ pœnæ esse obnoxios. Qui præsciti sunt, non * propriis voluntatibus, (* in propriis &c.) quorum nullæ vel bonæ vel malæ sunt, nisi tantum in Adæ peccato, quod traxere nascentes, & in hoc manentes solverunt tempus vitæ præsentis. Quid enim justitia de iis faciat, quibus misericordia non subvenit, qui pura fide credit dicente Domino, *Qui non manducat carnem meam, * & bibit sanguinem meum, non habebit in se vitam*, (* nec. Joan. 6. 54.) intelligit, & a contentione recedit. Qui vero secundum propositum Dei vivunt, præscitos esse & prædestinatos electione gratuitæ gratiæ ejus, & regnum eis cælorum esse prædestinatum sine dubitatione dicendum est. Hoc enim Apostolus probat, cum eos prædestinatos & electos esse testatur antequam mundus constitueretur. Scribens enim Ephesiis dicit: *Sicut elegit nos in ipso*, id est in Christo, *ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus, qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum.* Ephes. 1. 4. Taceat humana lingua, nec prorsus in prædestinatione de meritis extollatur. attendat dictum *ante constitutionem mundi.* Divinæ voluntatis est hoc donum, non humanæ fragilitatis meritum. Denique attende quod sequitur: *In quo habemus redemptionem*, ait, *per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis in omni sapientia & prudentia, ut notum nobis faceret sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis & quæ in terra sunt, in ipso. In quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum voluntatem suam, ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui ante speravimus in Christo.* Audi, secundum divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis, id est quæ prævenit nos, ad quid? ut notum scilicet nobis faceret sacramentum voluntatis suæ. Numquid meæ, aut tuæ, aut alterius, ut meritis constet? Absit, sed suæ, quæ etiam in iis quos prædestinavit opera bonæ præparet voluntatis, ut in iis ambulent. secundum quod idem in eadem epistola dicit: *Gratia enim estis salvati per fidem & hoc non ex vobis. Dei enim donum est, non ex operibus, ut nequis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus.* Ephes. 2. 8. Audi, in operibus bonis, quæ præparavit Deus. & si quid te boni posse vides, age gratias præparanti quod potes, non propriæ voluntati, quæ omnino sine illo nihil potest, qui dicit, *Sine me nihil potestis facere.* Joan. 15. 5. Ejusdem Hypomnest. cap. VII. Noli itaque putare, quod hæc & hujusmodi dicentes liberum voluntatis amputemus arbitrium, cum tamen constet ea quæ loquimur ex auctoritate divina pendere, vel ut nobis calumniam obiicitis, quod operando bene intentos, & in Dei proposito sollicitos prohibeamus. Quin potius, qui se dono gratiæ ad Dei misericordiam sentiunt pertinere, hortamur oportere incumbere orationibus, jejuniis, vigiliis, omnique operi voluntatis divinæ. Prædestinatis enim dicit Apostolus, cum tamen generale sit quod illis dicitur a Christo prædestinato secundum carnem ex semine David, prædestinante autem ipso secundum potentiam Dei patris, cum patre & Spiritu sancto: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Item: *Vigilate in omni tempore, orantes ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.* Matt. 26. 41. Luc. 21. 36. Item: *Contendite intrare per angustam portam.* Luc. 13. 24. Item: *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis.* Joan. 15. 14. Et multa alia, quæ longum est enarrare. Sed ut superius commemoravi, qui eis dixit, *Sine me nihil potestis facere*, Joan. 15. 5. per ipsum quæ jubentur facere possunt. Hujusmodi in Christo esse electos Dei ait Apostolus: *In quo & prædestinati sunt secundum propositum ejus qui omnia operatur.* Intellige dictum *qui omnia operatur*, & crede opus esse Dei opera eorum, qui ambulant secundum propositum. Qui * ergo absque prædestinationis gratia sunt, (* vera;) id est alieni a proposito Dei, & perdurant in operibus malis, si etiam ex hac vita migraverunt, non eos dicimus, ut vos putatis, ita a Deo

omnium opifice ordinatos ut perirent, tanquam
ipse illis mores malæ vitæ creaverit, ipse ad omne
opus mortis invitos præcipitaverit. Absit hoc
Psal. 5. 5. a divino proposito. Non enim volens iniquita-
Eccli. 15. 22. tem est Deus, nec mandavit cuiquam impie age-
Sap. 1. 14. re, nec alicui dedit laxamentum peccandi. Fe-
Sap. 2. 24. cit enim ut essent omnia, & sanabiles nationes
orbis terrarum: invidia autem diaboli mors in-
troivit in orbem terrarum. Imitantur autem il-
lum qui sunt ex parte illius. Nec dicimus, ut
fingitis, etsi credere velint, vel bonis operibus
Dei vacare, Deum hæc illis nolle præstare, cum
hujusmodi velle Dei sit donum. Si ergo ex Deo
est quod volunt, vult Deus perfectum fieri quod
B donavit. Si autem ex Deo non est, sed est de
* qua. jactantia propriæ voluntatis, * qui se meritis Deum
æstimant promereri: manifeste quod volunt cape-
re non possunt, quia *non valentis*, inquit, Apo-
Rom. 9. 16. Joan. 3. 27. stolus, *neque currentis, sed miserentis est Dei*. &
quia non potest homo a se facere quicquam, nisi
datum illi fuerit desuper. Non hoc agit Deus
summe bonus malitia, sed justitia, nec persona-
rum acceptione, sed causarum secretarum discre-
tione. Novimus nonnumquam quosdam volen-
tes æternæ vitæ fidem accipere, & eam adipisci,
quosdam autem non. aliquos etiam nolentes
consequi, cum in eis divina gratia ut velint
mutaverit voluntatem. Novimus aliquos etiam
perfectos ex labore multorum annorum, prolap-
C sos in ultimo vitæ suæ periisse: aliquos vero ab
ineunte ætate sua in omni scelere & damnabilita-
te usque ad decrepitam ætatem perdurasse, & re-
pente cælitus inspirata salute raptos esse ad re-
quiem regni cælorum. Novimus etiam parvulos,
quibus usus liberi arbitrii non est, ut de bonis
aut malis eorum merita judicemus, parentum
manibus ad gratiam sacri baptismatis deportatos,
& cum in uno eorum per manus sacerdotis my-
sterium fidei adimpleretur, aliquoties alterum in
parentum manibus factum exanimem fraudatum
gratia salvatoris. Quis sapiens & intelligat hæc,
aut quis idoneus erit eorum reddere rationem?
Dicamus cum David: *Justus Dominus in omnibus*
Ps. 144. 17. *viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis*. &,
D Psal. 91. 6. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! nimis
profunda facta sunt cogitationes tuæ*. Dicamus et-
Rom. 11. 33. iam cum Apostolo Paulo: *O altitudo divitiarum
sapientiæ, & scientia Dei: quam incomprehensibi-*
Cap. vers. *lia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!*
Sed si adhuc reddita ratione vultis esse conten-
tiosi, nec acquiescere veritati, nobis tamen quasi
male de Deo justo & misericordissimo sentiamus
calumniari desinite, sed ipsum potius Dominum
Christum, cujus Evangelium sequimur, si aude-
tis, arguite. cum illo jurgium sumite litigandi,
illi, quod absit, male sensisse de Deo patre suo
Matt. 20. 16. calumniamini, qui ait, *Multi quidem vocati, pau-*
Joan. 6. 66. *ci vero electi*. &, *Nemo potest venire ad me, nisi*
E Matt. 19. 11. *datum ei fuerit a patre meo*. &, *Non omnes ca-
piunt verbum, nisi quibus datum est*. Cetera au-
tem quam plurima. Falsum est ergo, inquies,
quod ait Apostolus, *Qui vult omnes homines sal-*
1. Tim. 2. 4. *vos fieri, & ad agnitionem veritatis suæ venire*.
Omnino non est falsum, quia omne quod vult
Deus facere potest, nec prorsus humana volunta-
te quod vult præpeditur. Sed quæro a vobis ut
dicatis, quare Deus qui vult omnes homines sal-
Ps. 6. 10. vos fieri, quorumdam, ut dicit Isaias Propheta,
excæcat oculos ne videant, & obdurat corda ne
intelligant, ne convertantur & sanentur. Quod
verum esse Evangelista Joannes confirmat dicens
Joan. 12. 39. de Judæis. *Propterea non poterant credere, quia
dixit Isaias, Excæcavit oculos eorum, & obdura-*

A *vit cor eorum, ut non videant oculis, & non in-
telligant corde, & convertantur & sanem eos*. I-
tem in Evangelio secundum Marcum, cum Je-
sum interrogarent discipuli sui de parabola semi-
nis: *Vobis datum est*, inquit, *nosse mysterium re-* Marc. 4. 11.
*gni Dei; illis autem qui foris sunt in parabolis om-
nia fiunt, ut videntes non videant, & audientes
non intelligant, ne quando convertantur & di-
mittantur eis peccata*. Dicite igitur, quare Deus,
qui personarum acceptor non est, & vult om-
nes homines salvos fieri; aliorum corda reserat
ad credendum, oculos illuminat ad videndum,
& ad sciendum mysterium regni cælorum, quo
scilicet salvi fieri possint; aliorum vero, ut le-
B ctionis textus dixit, involvens in parabolis veri-
tatem, obtundit cor, excæcat oculos, claudit
aures, ne Evangelium salutis agnoscant, ne re-
missionem accipiant peccatorum? Dicite quæso,
qualiter hæc loca Evangelii accipitis, docete quid
hic de Deo, qui vult omnes homines salvos fie-
ri, sentiatis. Ecce jam * generaliter salvi non * edit. Aug. omnes generaliter.
sunt, cum aliis datur nosse viam salutis, aliis
non datur. Hæc itaque cum facit Deus, non
personarum acceptione facit, non injustitia, sed
justitia inenarrabili, misericordia indebita. Quo-
niam vero hinc liquido utraque pars dicere ni-
hil valemus, credamus tantum reum mortis ex
judicis voluntate pendere. Ne quisquam autem
putaret, divino judicio fieri non omnes homi-
C nes salvari, dixit Apostolus, *qui vult omnes sal-*
vos fieri. Quapropter omnes homines qui salvan- 1. Tim. 2. 4.
tur, Deo volente salvantur. Deus enim noster Psal. 67. 21.
Deus salvos faciendi, & Domini exitus mortis. Psal. 29. 6.
Et quia ira in furore ejus, & vita in volunta-
te ejus, intellige utique in furore justitiam, in
voluntate misericordiam. Prædestinationem igitur
negare, quam apud Deum esse probavimus, im-
mane blasphemium est. quam non tantum, si-
cut soletis dicere, in Apostolis debemus accipe-
re, sed in Patriarchis, & Prophetis, & Marty-
ribus, & Confessoribus, in omnibus sanctis & di-
gne servientibus Deo. Hinc nemo glorietur, ne-
mo desperet. Solus enim Dominus scit qui sunt 2. Tim. 2. 19.
D ejus. In quantum autem possumus, omnes ho-
mines ad bonum opus exhortemus, nulli despera-
tionem demus, pro invicem oremus, in conspe-
ctu Dei nos humiliemus dicentes, *Fiat volun-*
tas tua. Ipsius erit potestatis, judicium in no- Matth. 6. 10.
bis debitum mutare damnationis, gratiam præ-
destinationis indebitam prærogare.

Ecce habes, dilectissime frater, quod petisti.
Sensum orthodoxorum atque catholicorum patrum
breviter in uno libello constructum, de præscien-
tia & prædestinatione, de gratia & libero arbi-
trio: restat ut credas ac confitearis, immo firma
fide & sana doctrina aliis prædices quod credant
& intelligant, Deum præscisse bonos & malos fu-
turos. bonos autem tantum ut vitam æternam
E accipiant prædestinasse: malos vero in æternum
perituros tantum præscisse, non prædestinasse.
Gratia autem Dei quotquot salvi fierent salu-
tem adipisci. Libero autem arbitrio, quod per pri-
mi hominis lapsum corruptum fuerat, cum divi-
na bonitas illud secundum suum placitum regere
voluerint, mercedem promereri posse perpetuam.
Cum autem homo illo abutitur per superbiam,
non gloria ejus, sed pœna dignum esse perpe-
tua. Occulta autem atque secreta Dei, quæ soli
patent cognitioni divinæ, neminem scrutari de-
bere, ne plus volens sapere quam oportet sape-
re, pro veritate falsitatem, & pro recta fide ma-
ximum errorem sequendo in interitum decidat
sempiternum.

RABANI EPISTOLA TERTIA.

AD HEBERARDUM COMITEM.

Reverendissimo atque probatissimo viro Heberardo Comiti Hrabanus vilissimus servorum in Christo salutem.

REferentibus nobis fratribus nostris, qui præterito tempore Romam perrexeruot, Ascribo videlicet & Hudperto presbyteris, de sospitate vestra & beuignitate, quam non solum erga eos, sed etiam erga multos exhibere soliti estis, valde fateor gavisus sum, & Deo omnipotenti inde gratias ageus, deprecabar, ut ipse qui cœpit in vobis opus bonum perficiat usque in diem Jesu Christi, quatenus plenam mercedem de bonis operibus vestris per Dei gratiam in futura vita pereipere mereamini. Et quia prædicti fratres nostri nobis retulerunt, vos expetere opuscnlum nostrum in laudem crucis Christi dudum confectum, ex vestro verbo rogantes ut illud vobis transmitterem; voluntarie feci quod rogabant, & præterito anno per nuntium vestrum Gaganzardum ad nos venientem, & id ipsum expetentem, opusculum vobis transmisi: deprecans ut habeatis illud, & coram vobis legere faciatis, & si quid in eo dignum atque gratum vobis reperiatis, divinæ gratiæ hoc deputetis, non humanæ solertiæ: sint autem aliter quid in ipso inveniatis, meæ imperitiæ, & fragilitati humanæ magis imputetis, quam malitiæ. qui quaotum Dei dono sapio & valeo, Christi famulis & Dominum timentibus atque amantibus gratum servitium impendere desidero: ut ipsi pio me oretis, quatenus veniam peccatorum meorum clementissimus omnium sæculorum judex mihi tribuat, & vitam conferat sempiternam. De eetero quoque, quia divulgatum in istis partibus constat, quendam sciolum, nomine Gothescalcum, apud vos manere, qui dogmatizat quod prædestinatio Dei omnem hominem ita constringat, ut etiamsi quis velit salvus fieri, & pro hoc fide recta atque bonis operibus certet ut ad vitam æteroam per Dei gratiam veniat, frustra & in cassum laboret, si non est prædestinatus ad vitam. quasi Deus prædestinatione sua cogat homioem interire, qui auctor est salutis nostræ, non perditionis. Et jam hinc multos in desperatiouem suimet hæc secta perduxit. Ita ne dicant, Quid mihi necesse est pro salute mea & vita æterna laborare? quia si bonum fecero, & prædestinatus ad vitam non sum, nihil mihi prodest: si autem malum egero, nihil mihi obest, quia prædestinatio Dei me facit ad vitam æternam pervenire. Hæc traditio multis in istis partibus scandalum est, & prædicatoribus Evangelii homines inobedientes facit, quia jam desperantes de semetipsis eos reddidit. Dicitur enim ipse doctor vester multa testimonia excerpsisse de opusculis beatissimi & doctissimi patris Augustini, quibus nititur suam sententiam affirmare. cum memoratus pater & doctor catholicus, cootra Pelagianos scribens, qui gratiæ Dei contrarii prædicare fuerunt, defensor ejusdem gratiæ, non destructor rectæ fidei fuerit. Nam ad Prosperum & Hilarium scribens, taliter de prædestinatione & præscientia differens ait, Prædestinatio [De Prædest. sanct. c. 10.] est, quæ sine præscientia non potest esse: potest autem esse sine prædestioatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præscivit quæ fuerat ipse facturus, uode dicitur, *Fecit quæ* [Esai. 45. sec. lxx.] *futura sunt*: præscire autem potest etiam quæ ipse non facit, sicut quæque peccata: quia etsi sunt quædam, quæ ita peccata sunt, ut pœnæ sint etiam peccatorum, nude dictum est, *Tradidit illos Deus in reprobam mentem, ut faciant ea quæ non conveniunt*, [Rom. 1. 28.] non ibi peccatum Dei est, sed judicium. Quocirca prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est præparatio. Gratia vero est ipsius prædestinationis effectus.

Cui patri assentit sanctus Hieronymus, in Ezechielis tractatu illam senteotiam expoaens, qua Dominus ad Prophetam ait: *Loquere & dic ad eas, Hæc dicit Dominus Deus, si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est.* [Ezech. 2. 5.] Loquitur autem hæc Deus ambigentis affectu, ut liberum hominis monstret arbitrium, ne præscientia futurorum mali vel boni immutabile faciat quod Deus futurum noverit. Non enim quia ille ventura cognoscit, necesse est nos facere quod ille præscivit: sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ipse novit futurum quasi Deu. Scripsit quoque prædictus pater Augustinus libros duos de Prædestinatione Sanctorum, in quibus totum quod confertur homini bonum, ex gratia Dei fieri, non ex hominis libero arbitrio, ex sententiis sanctarum scripturarum sapientissime ostendit. Sed fuerunt aliqui, qui aut oon intelligendo, aut intelligi ea nolendo quæ ibi recte scripta sunt, in pravum sensum abducere conabantur. Contra quos beatus Prosper, qui ejus doctrinæ fidelis executor fuit, rescribendo fortissime restitit, atque convicit, de prædicto magistro sanctæ Ecclesiæ non recte eos sensisse. Scripsit enim memoratus vir, beatus scilicet Prosper, ad Rufinum de gratia & libero arbitrio. scripsit contra capitula calumoiatorum Gallorum de prædestinatione. similiter & contra capitula objectionum Vincentianarum de eadem prædestinatione. necnon ad excerpta, quæ ex Genuensi civitate ei sunt missa, de prædestinatione congruentissime respondit. In quibus omnibus Lector fidelis potest probare eum sensisse de prædestinatione Dei, ad salutem humanis generis, oon ad damnationem fieri. Unde nunc ex dictis memorati viri aliqua excerpere nobis placuit, & in hanc epistolam ponere, quibus objectionibus Vincentianis ita respondit dicens. "Quomodo verum constabit, quod Deus nolit " omnes salvare, etsi omnes salvari, velint, cum " veritas dicat: *Si vos, cum sitis mali, nostis bo-* " *na data dare filiis vestris, quanta magis pater* " *vester cælestis dabit bona petentibus se?* Qualiter " fieri potest ut Deus, qui etiam illos salvat, de " quibus dici oon potest quod salvari velint, no-

[Prosper Vincentian. object. 11. Responsio. Matth. 7. 11.]

„lit aliquos salvare, etiamsi salvari velint, nisi „aliquæ causæ existant, de quibus, quamvis sint „nobis incognoscibiles, ipse tamen judicat bene, „de quo dici non potest aliter eum quicquam facere debuisse quam fecerit? Remota ergo hac „discretione, quam divina scientia intra secretum justitiæ suæ continet, sincerissima creden-

1. Tim. 2. 4. „dum atque profitendum est, Deum velle ut omnes homines salvi fiant. Si quidem Apostolus, „cujus ista sententia est, sollicitissime præcipit, „quod in omnibus Ecclesiis piissime custoditur, „ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur. ex „quibus quod multi pereunt pereuntium est me-

Objectio Vinc. 10. „ritum, quod multi salvantur, salvantis est donum. Ut enim reus damnetur, inculpabilis est „Dei justitia: ut autem reus justificetur, ineffa-

Responsio. „bilis Dei gratia est. Item dicunt, quod major „pars generis humani ad hoc creetur a Deo, ut „non Dei, sed diaboli faciat voluntatem. Insanum omnino, & contra rationem est, dicere „voluntatem Dei ex Dei voluntate non fieri,

Luc. 19. 10. „& Deum damnatorem diaboli, ejusque famulorum, velle ut diabolo serviatur. Sed hoc catholicis Pelagiani consequenter se objicere existimant, qui Adæ peccatum transiisse in omnes „diffitentur: quoniam si primam nativitatem originalis culpa non obliget, non sint obnoxii diabolo parvuli, nec indigeant erui de potestate „tenebrarum, qui nunquam a suo auctore discesserint. Nos autem, qui omnes in Adam periisse

Objectio VII. VIII. IX. X. „se profitemur, (*venit enim filius quærere & salvare quod perierat*) nec dicimus ideo creari „quemquam hominem ut diaboli faciat voluntatem, & agnoscimus omnem hominem non redemptum diaboli esse captivum. Prævaricatio „enim hominis dispositæ a sæculis creationis ordinem turbare non potuit: & merito creatura „peccatrix pœnalem dominationem illius patitur, „cui relicto vero Domino sponte se vendidit. „Hæc quippe servitus non institutio est Dei, sed „judicium. Qui autem dicunt, quod hæc sit voluntas Dei, ut magna pars Christianorum sal-

Resp. ad Object. X. „va esse nec velit, nec possit: aut dicunt, quod „Deus nolit ut omnes catholici in fide catholica perseverent, sed velit ut magna exinde pars „apostatet, aut a sanctitatis proposito ruat: aut „quod adulteria & corruptelæ virginum sacra-

Ps. 24. 10. „rum ideo contingant, quia illas Deus adhoc „prædestinavit ut caderent, nimis perverse sentiunt, & nequiter hoc dicunt. Quia detestanda „& abominanda opinio est, quæ Deum cujusquam malæ voluntatis, aut malæ actionis credit auctorem, cujus prædestinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra justitiam est. *Universæ enim viæ Domini misericordia & veritas.* Adulteria enim maritarum, & corruptelas „virginum non instituere novit ea divinitas, sed „damnare, nec disponere, sed punire. Quæ mala homines cum admittunt, suis concupiscentiis „& cupiditatibus serviunt, quas ab illa prima „voluntariæ prævaricationis labe traxerunt. Sed „nullo modo credendum est, hujusmodi homines in hanc desperationem ex Dei voluntate cecidisse, cum potius allevet Dominus omnes qui corruunt, & erigat omnes elisos. Nemo enim nisi illius gratia stabilitur. Dei ergo voluntas est, ut in bona voluntate maneant, & priusquam deseratur neminem deserit. In libello igitur, quem supra memoratus vir contra capitula calumniatorum Gallorum scripsit, juxta fi-

Sententia I. „nem ejusdem libri ita subnexuit dicens. Quisquis igitur ex prædestinatione Dei, velut fatali „necessitate, homines in peccata compulsos cogi

dicit in mortem, non est catholicus. Nullo enim modo prædestinatio Dei homines iniquos facit, neque cuiquam omnino est causa pec-

II. cati. Item, Qui dicit quod ab iis qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferat percepta baptismi gratia originale peccatum, non est catholicus. Sacramentum enim baptismatis, quo omnia prorsus peccata delentur, etiam in eis verum est, qui non sunt in veritate mansuri, & ob hoc ad veram vitam non sunt prædesti-

III. nati. Item, Qui dicit, quod non prædestinati ad vitam, etiamsi fuerint in Christo per baptismum regenerati, & pie & juste vixerint, nihil eis prosit, sed tamdiu reserventur donec ruant, nec ante eos ex hac vita, quam hoc eis contingat, auferri, tamquam ad constitutionem Dei talium hominum ruina referenda sit, non est catholicus. quia non ideo Deus tempus ætatis cuiquam prorogavit, ut diu vivendo corrueret, & a fide recta in sua longævitate deficeret. cum inter beneficia Dei numeranda sit ipsa longævitas, qua homo melior debuit esse

IV. non pejor. Item, Qui dicit, quod non omnes vocentur ad gratiam, si de iis loquitur, quibus Christus adnuntiatus non est, reprehendi non debet. quia scimus quidem in omnes fines terræ evangelium destinatum, sed non putamus jam in omnibus terræ finibus prædicatum: nec possumus dicere, quod ibi sit gratiæ vocatio, ubi matris Ecclesiæ adhuc nulla est regenera-

V. tio. Item, Qui dicit, quod qui vocati sunt, non æqualiter vocati sint, sed alii ut crederent, alii ut non crederent, quasi cuiquam vocatio causa fuerit non credendi, non recte dicit. Quamvis enim fides non sit nisi ex Dei dono & hominis voluntate, infidelitas tamen non est nisi ex sola hominis voluntate. Item, Qui dicit, quod liberum arbitrium in homine

VI. nihil sit, sed sive ad bonum sive ad malum prædestinatio Dei in hominibus operetur, non est catholicus. Arbitrium enim hominis gratia Dei non abolet, sed adolet, & ab errore in viam revocat ac reducit, ut quod sua libertate erat pravum, spiritu Dei agente sit rectum. Prædestinatio quoque Dei semper in bono est, quæ peccatum, sola hominis voluntate commissum, aut remittendum novit cum laude misericordiæ, aut plectendum cum laude justitiæ.

VII. Item, Qui dicit, quod Deus quibusdam filiis suis, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, ob hoc perseverantiam non dederit, quia a massa perditionis præscientis Dei & prædestinatione non sint discreti; si hoc vult firmare, quod Deus hujusmodi homines in bonis quæ donaverat noluerit permanere, & ipse eis causa aversionis extiterit, contra justitiam Dei sentit. Quamvis enim omnipotentia Dei potuerit vires standi præbere lapsuris, gratia tamen ejus non prius eos deseruit, quam ab eis desereretur. Et quia hoc ipsos voluntaria facturos defectione prævidit, ideo in prædestinationis electione illos non habuit. Item, Qui dicit, quod non omnes homi-

VIII. nes velit Deus salvos fieri, sed certum numerum prædestinatorum, durius loquitur quam loquendum est de altitudine inscrutabilis gratiæ

1. Tim. 2. 4. Dei, qui & omnes vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, & voluntatis suæ propositum in eis implet, quos præscitos prædestinavit, prædestinatos vocavit, vocatos justificavit, justificatos glorificavit. nihil omittens de plenitudine gentium, & de omni semine Israel, cui præparatum est in Christo regnum æternum

A

anie constitutionem mundi. Ex toto enim mundo totus muodus eligitur, & ex omnibos hominibus omnes homines adoptantue. Nec potest ullo modo per iufidelitatem atque inobedientiam multorum, Dei promissio vacillare, dicentis ad Abraham: *In semine tuo benedicentur omnes gentes*. Quod autem promisit potens est & facere, ut & qui salvantur ideo salvi sint, quia illos voluit * Dominus salvos facere: & qui pereunt, ideo pereant quia perire meruerunt. In eo autem quod Apostolus ait: *Non enim omnium est fides*, cur omnibus fides non detur, non debet fidelem movere, qui credit ex uno omnes isse in condemnationem sine dubitatione justissimam: itu ut nulla esset Dei justa reprehensio, etiam si nullus inde libesaretur.

Genes. 22, 18.
Rom. 4, 21.
* *Prosp. edit.* Deus salvos fieri.
Ad capitula Genuens. 21.
2 Thess. 3.

B

Uude constat magnam esse gratiam quod plurimi liberantur, & quid sibi deberetur in eis qui non liberantur agnoscunt: ut qui gloriantur, non in suis meritis, quæ paria vident esse damnatis, sed in Domino glorientur. Cur autem istum potius, quam illum liberet, inscrutabilia sunt judicia ejus & investigabiles viæ ejus. Quare in præteritis sæculis dimiserit Deus omnes gentes ingredi vias suas, quando Jacob elegit sibi Dominus, & non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis, & cur qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei diceretur: & quorum aliquando non misertus, nunc autem misereatur, & ubi dictum est, Non plebs mea vos, ibi vocentur filii Dei vivi. &, quare quod quærebat Israel non sit consequutus, electio autem consecuta est, ceteri vero excæcati sunt, impossibile est comprehendere, & periculosæ curiositatis est quærere.

Obj. 7.
c. 11. Gal. Resp.
Psal. 134, 4.
Psal. 147, 20.
1. Petr. 2, 10.
Osee 2, 24.
Rom. 9, 26.
Rom. 11, 7.

C

Cum tamen quod nulla sit apud Deum iniquitas, nemini liceat ignorare. quod nec alia gratia, aut alia fide quemquam hominum, sive ante legem, sive legis tempore, justificatum esse credendum sit, quam hæc eadem. per quam Dominus noster Jesus Christus secundum consilium voluntatis suæ in fine sæculorum venit quærere & salvare quod perierat. Causas vero operum & judiciorum Dei, qui ex toto ad humanas voluntates & actiones refert, quas tamen in parvulorum adoptione aut abdicatione non invenit; & dispensationes Dei ex liberi arbitrii vult mutabilitate variari: profitetur sibi esse scrutabilia judicia Dei, & vestigabiles vias ejus, & quod doctor gentium Paulus non audebat attingere, hic se æstimat reseratum posse vulgare.

2. Par. 19, 7.

D

Rom. 11, 33.

Sententia IX.

Item, Qui dicit, quod non pro totius mundi redemptione Salvator sit crucifixus, non ad sacramenti virtutem, sed ad fidelium respicit partem, cum sanguis Christi pretium totius mundi sit. a quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captivitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt servitutem reversi.

E

Non enim cecidit verbum Domini, neque evacuata est mundi redemptio: quia etsi non cognovit mundus Deum in vasis iræ, cognovit tamen mundus Deum in vasis misericordiæ, quæ Deus, nullis eorum meritis præcedentibus, eruit de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ.

Sententia X.

Item, Qui dicit, quod quibusdam Evangelii prædicatio a Domino subtrahatur, ne percepta Evangelii prædicatione salventur; potest objectionis invidiam declinare patrocinio ipsius Salvatoris, qui apud quosdam, quos ait fuisse credituros, si mirabilium ejus signa vidissent, noluit operari. & quibusdam populis vetuit Apostulos evangelizare, & nunc aliquas adhuc gentes patitur

Matth. 11, 21.

A

extra gratiam suam degere: cum tamen constantissima fide perceptum habeamus, in omnes mundi partes Ecclesiam dilatandam, nec ante esse hoc sæculum finiendum, quam in universos fines terræ evangelium dirigatur, *& omnis lingua confiteatur, quoniam Dominus Jesus in gloria Dei patris est*.

Philip. 2, 11.

Sententia XI.

Item, Qui dicit, quod per potentiam Deus homines in peccata compellat, merito reprehenditur. Nec enim Deus, qui justitiæ ac bonitatis auctor est, & cujus omnia statuta & mandata contra peccatum sunt, quemquam ad peccatum cogere, & ab innocentia in facinora præcipitare credendus est. Si qui autem tam profundæ impietatis sunt, ut extra remedium correptionis habeantur; non a Deo incrementa iniquitatis accipiunt, sed per semetipsos deteriores fiunt, qui relinqui a Deo, & sibi ac deceptoribus suis tradi propter præcedentia peccata meruerunt, ut eis peccatum sit ipsum etiam pœna peccati.

B

Sententia XII.

Item, Qui dicit, quod quibusdam vocatis, & pie justeque viventibus, obedientia subtrahatur ut obedire desistant; male opinatur de bonitate Dei atque justitia, ut videatur ad impietatem pios cogere, & innocentiam bonis adimere, cum ipse sit pietatis atque innocentiæ largitor & custos. Qui ergo Deo adhæret, spiritu Dei agitur: qui autem a Deo recedit, propria voluntate obedire desistit.

Sententia XIII.

C

Item, Qui dicit, quod quidam hominum non ad hoc a Deo creati sunt, ut vitam adipiscerentur æternum, sed ut habitum tantummodo sæculi præsentis ornarent, & ad utilitatem nascerentur aliorum; melius loqueretur dicens, quod Deus, qui creator est omnium, non frustra etiam eos condat, quos prævidit vitæ æternæ participes non futuros, quia etiam in malis hominibus bonum Dei opus est ipsa natura, & laudabilis est in impiorum damnatione justitia. Non potest autem merito reprehendi qui dicit, quod etiam talium conditione mundus ornetur, & quod hi qui sibi sua iniquitate nocituri sunt, ad utilitatem nascantur aliorum.

D

Neque enim quamlibet innumerabilis multitudo impiorum indecora est mundo, aut inutilis Dei regno, cum etiam per ipsorum veniat propaginem regeneranda generatio, & in eis tolerandis ac diligendis populus Dei fiat illustrior, discens bonitatem & patientiam ab illo qui *pluit super justos & injustos, & solem suum oriri facit super bonos & malos*.

Matth. 5, 45.

Sententia XIV.

Item, Qui dicit, quod qui evangelicæ prædicationi non credunt, ex Dei prædestinatione non credant; & quod Deus ita definierit, ut quicumque non credunt, ex ipsius constitutione non credant; non est catholicus. Sicut enim fides, quæ per dilectionem operatur, Dei donum est; ita infidelitas constitutio Dei non est, quia Deus pœnas criminum novit ordinare, non crimina.

E

Nec consequens est, ut quod non remiserit, ipse commiserit. Prædestinatus itaque vivit in fide sibi donata: non prædestinatus perit infidelitate voluntaria, non coacta.

Sententia XV.

Item, Qui dicit, quod idem sit præscientia quod prædestinatio, in bonis sine dubio operibus nostris duo ista permiscet. Quæ enim ex Dei munere habemus, & quæ præscita dicuntur, non possunt non esse prædestinata, & quæ prædestinata appellantur non possunt non esse præscita. In malis autem operibus nostris sola præscientia Dei intelligenda est: quia sicut præscivit & prædestinavit quæ ipse facit, & ut faceremus dedit: ita præscivit tantum, non etiam prædestinavit, quæ nec ipse fecit, nec ut faceremus exegit.

His ergo omnibus ita ex sacris Doctoribus

proba-

[A] probasis atque in diversis opusculis suis diverso stylo, non diversa fide probatis, bonum mihi videtur, ut novelli doctores sanctorum Patrum & catholicorum doctorum sequantur vestigia, non a recto tramite eorum traditionis in erroris devia secedentes corruant: quia sacra scriptura dicente, via regia gradiendum est his qui ad vitam volunt pervenire æternam. neque ad dexteram, neque ad sinistram a quoquam temere declinandum. quia sicut via recta ducit ad vitam, sic devia errorum ad mortem tendunt perpetuam. Unde Propheta Dominum precatur (Psal 85. 11.) dicens: *Deduc me Domine in via tua, & ambulabo in veritate tua.* (Psal. 26. 11.) [B] & item: *Deduc me Domine in semita recta, propter inimicos meos.* & (Psal. 118. 29. & 30.) item: *Viam iniquitatis amove a me, & in lege tua miserere mei. Viam veritatis elegi, judicia tua non sum ablitus.* Quæ sit autem hæc via recta, & via veritatis, ipsa veritas in Evange- (Joan. 14. 6.) lio ostendit dicens: *Ega sum via & veritas & vita:* (Joan. 8. 12.) *qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vita.* & alibi: *Ega sum,* inquit, (Joan. 10. 9.) *ostium, per me si quis introierit salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Ille autem qui dicit; sicut prædicanda pietas, pudicitia, & caritas, & cæteræ virtutes, [C] ita prædestinatio prædicanda est: ut qui obedienter hæc audit, non in homine, ac per hoc ne in se ipso, sed in Domino glorietur; bene hoc dicit, si discrete, & secundum auditorum qualitatem, prædicationem suam temperat. ne forte infirmus auditor inde scandalum sumat, unde debuit vitam haurire. In scrutando autem & meditando scripturas sacras, oportet lectorem caute & prudenter agere, ne forte velit plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & secundum rationem fidei. Unde etiam Sa- (Prov. 25. 16.) pientia per parabolam docet dicens: *Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus evomas illud, & perjures nomen Dei.* [D] Et similiter qui docet alium, sic debet sermonem doctrinæ temperare, ut qui audit verum audiat, & qui audit intelligat. sic enim Apostolicam formam in docendo servat, quod quibusdam auditoribus suis ait: *Ega, fratres, nau potni vobis laqui* (1. Cor. 3. 1.) *quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tamquam parvulis in Christa lac vobis potum dedi, non escam. Nandum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam autem non hujus sæculi, neque principum sæculi, qui destruuntur;* [E] *sed loquimur Dei sapientiam in mysteria, qua abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcu-* (1. Cor. 14. 40.) *la in gloria nostra.* Unde & alibi idem Apostolus hortatur dicens: *Omnia vestra ad ædificationem fiant, & omnia honeste ac secundum ordinem fiant.* Hinc quidam doctorum rectissime ait, Dolosi autem vel imperiti medici est, etiam utile medicamentum sic alligare, ut arte non possit absolvi. Unde & in lege veteri per Moy-

[A] sen Dominus mandat dicens: *Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, ceci-* (Exod. 21. 33.) *deritque bos aut asinus in eam, reddet Dominus cisternæ pretium jumentorum.* Cujus figuræ myste- (Moral. xvii. cap. xiv.) rium beatus Gregorius exponit dicens, Quid est aperire cisternam, nisi intellectu valido scripturæ arcana penetrare? Quid autem per bovem & asinum, id est mundum immundumque animal, nisi fidelis quisque, & infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit, eam cooperiat, ne illuc bos vel asinus ruat. Id est qui in sacro eloquio jam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegat, ne per scan- [B] dalum mentis, aut fidelem parvulum, aut infidelem qui credere potuisset interimat. Ex morte enim jumentorum debet pretium, qui illud scilicet admisisse convincitur, unde ad agendam pœnitentiam reus tenetur. Quisquis namque ad alta scientiæ fluenta perveniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contexerit, pœnæ reus addicitur, si per verba ejus in scandalum, seu munda, seu mens immunda capiatur. Operienda est itaque cisterna, quia coram parvulis mentibus tegenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima delabatur.) Non omnia possu- [C] mus omnes. Sed unusquisque nostrum proprium habet donum ex Deo, alius sic, alius vero sic. Unde & Salvator in Evangelio divinitus ad hoc discipulorum suorum perpendens imbecillitatem ait: *Adhuc multa habea vobis dicere, sed non* (Joan. 16. 12.) *potestis portare modo: cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit**, &c. Si enim Dominus noster auditorum suorum pensabat qualitatem, qui nos sumus, ut in omnibus omnia æqualiter prædicanda esse censeamus? Maxime cum ipse Dominus dicat, *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt*, &c. Insipiens [D] medicus est, qui malagma suum ita format, ut impositum magis noceat, quam expediat ægroto. Sapiens autem medicus primum explorat ægritudinem infirmitatis, & sic bene temperando juxta qualitatem ægritudinis adhibet medicinam salutis. Hæc ergo, amice carissime, ideo tibi scripsi, ut cognosceres quale scandalum de illis partibus opinio veniens in hoc populo generavit, & si quis manens apud te docet quæ rectæ fidei sunt contraria, prohibeas eum ut cesset ab hac secta, dicasque ei, vide frater ne hac licentia tua in prædicando offendiculum fiat [E] infirmis, & tuo dogmate ne perdas eum, pro quo Christus mortuus est, quia sanguis ejus requiretur de manu tua. Confido enim te, vir venerande, bene esse Christianum, nec aliquid te habere velle in tua mansione, quod Evangelio Christi adversetur, sed magis hoc quod placeat Deo, & ad salutem pertinet animarum. In qua voluntate, & in quo studio divinitas Domini nostri Jesu Christi incolumem in æternum te conservare dignetur.

F I N I S.

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A

B

C

D

E

Cocil-

F

G

H

I

L

M

O

P

Q

R

S

T

V

Z

INDEX

IN NOTAS.

A

B

C

Cerimanialn

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

V

Z

INDEX AUCTORUM

QUI CITANTUR IN NOTIS.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

L

M

N

O

P

R

S

T

V

FINIS.